

Digitized by the Internet Archive
in 2025

BIBLIOTHECA PATRUM

ECCLESIAE CATHOLICAE

QUI

ANTE ORIENTIS ET OCCIDENTIS SCHISMA

FLORUERUNT.

DELECTU PRESBYTERORUM QUORUNDAM OXONIENSIIUM.

SI JAM SATIS JACTATUS VIDERIS, FINEMQUE HUIUSMODI LABORIBUS VIS
IMPONERE, SEQUERE VIAM CATHOLICAE DISCIPLINAE, QUAE AB
IPSO CHRISTO PER APOSTOLOS AD NOS USQUE MANAVIT,
ET AB HINC AD POSTEROS MANATURA EST.

S. Aug. de Util. Credendi, c. 8.

OXONII:

EXCUDEBAT J. WRIGHT, ACADEMIAE TYPOGRAPHUS.

VENEUNT IBIDEM APUD J. H. PARKER;

LONDINI APUD F. ET J. RIVINGTON.

M.DCCC.LII.

SANCTI PATRIS NOSTRI

JOANNIS CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

INTERPRETATIO

OMNIUM EPISTOLARUM PAULINARUM

PER HOMILIAS FACTA.

TOMUS IV.

CONTINENS COMMENTARIA IN EPISTOLAS AD

GALATAS ET EPHESIOS.

Property of
CLgA

Please return to

Graduate Theological

Union Library

OXONII:

WRIGHT, ACADEMIAE TYPOGRAPHUS.

VE NEUNT IBIDEM APUD J. H. PARKER;

LONDINI APUD F. ET J. RIVINGTON.

M.DCCC.LII.

34581

SANCTI PATRIS NOSTRI

JOANNIS CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

IN DIVI PAULI
EPISTOLAM AD GALATAS
COMMENTARIA.

EJUSDEM
IN EPISTOLAM AD EPHESIOS
HOMILIAE XXIV.

EDITIO NOVA

AD FIDEM CODICUM MSS. ET VERSIONUM ANTIQUARUM
DILIGENTER CASTIGATA.

OXONII :

EXCUEBAT J. WRIGHT, ACADEMIAE TYPOGRAPHUS.

ENEUNT IBIDEM APUD J. H. PARKER;
LONDINI APUD F. ET J. RIVINGTON.

M.DCCC.LII.

MAXIME REVERENDO IN CHRISTO PATRI

GULIELMO

ARCHIEPISCOPO CANTUARIENSI,

ANGLIAE TOTIUS PRIMATI ET METROPOLITANO,

OLIM IN HAC NOSTRA ACADEMIA SACRAE THEOLOGIAE PROFESSORI REGIO,

DICATUR

HAEC BIBLIOTHECA

PRISCORUM PATRUM, EPISCOPORUM,

DOCTORUM, CONFESSORUM, MARTYRUM,

SANCTAE AC CATHOLICAE CHRISTI ECCLESIAE,

QUO PIETATI SATISFIAT

ERGA NOMEN VENERABILE

ET

PATERNI ANIMI BENEVOLENTIAM.

MONITUM.

IN textu Commentariorum S. Chrysostomi in Epistolam ad Galatas recensendo, Savilius Editionem Veronensem ad Codicem Bibliothecae Regiae, cujus tamen nullum indicium dedit, sedulo castigavit. Praeter hunc librum etiam Veteris Interpretis, qui Graecum Codicem manuscriptum Latinum fecit, operam adhibuit. Benedictini, quod mireris, hujusce operis ne unum quidem Codicem se reperisse profitentur. Tres tamen hodie in Bibliotheca Regia servari, duos Colbertinos, et Reg. 675. testantur Editores Benedictinae Parisiis intra paucos hos annos repetitae. Etiam Matthaeus hujus unius Epistolae nullum Codicem Chrysostomi in Bibliothecis Mosquensibus reperiri affirmat.

In usum nostri operis collati sunt Codices, quos nunc breviter describemus.

- A. Regius 675. olim 1788. Membranaceus, saeculi XII., ab Editore Benedictinae secundae hic illic adhibitus.
- B. Regius 725, olim Colbertinus. Membranaceus, saeculi XII.
- C. Monacensis 373, olim Augustanus. Membranaceus, saeculi X. formae maximae, foliis 416. cui insunt ejusdem Auctoris Homiliae XL. in Epist. priorem ad Corinthios, fol. 1—317. Expositio in Epist. ad Galatas, fol. 318—376. et Leontii Episcopi Neapolitani Cypriorum in vitae paralipomena S. Patris nostri et Archiepiscopi Alexandrini Joannis Eleemonis fol. 376—416. Contulit nostro rogatu THEODORUS KRABINGER.
- D. Vindobonensis, Lambec. CXXXV. “Membranaceus, antiquus, olim Bessarionis Archiep. Nicaeni.” LAMB.
- E. Vindobonensis, Lambec. CXL. “Chartaceus, antiquus et bonae notae, sed prae vetustate ruinosus et lacerus, et in principio ac fine mutilus.” LAMB.

F. Venetus, Marc. Append. II. 178. Incipit p. 666 C. a verbis *αὐτοῖς τοῖς ἀκροβολισμοῖς*, et exit p. 730 C. in haec *τοῦ θεοῦ τῇν*. Collator ejus THEODORUS HEYSE supplevit principium ex

G. Codice olim Naniano, nunc Marc. Append. I. 35. “recenti quidem ac mendosiore, sed tamen ejusdem familiae libro. Est is chartaceus, saec. circa XV. scriptus, licet altiore aetate literae affectare videantur, complectens Homilias in Epist. ad Corinthios secundam cum Commentarii in Epist. ad Galatas majori parte, i. e. usque ad p. 716. Est autem plane nova magnoque usui haec omnis varietas, quod Savilius in hos Commentarios nullum ex familia Augustana Codicem est nactus.” HEYSE.

Praeter duos Regios jam memoratos collatus est, sed in textu recognoscendo non adhibitus, tertius, numero 1017, olim Colbertinus, membranaceus, saeculi XI, qui incipit p. 687 C. a verbis *ἀποσπάσαι τοῦ νόμου*. Hujus Codicis, qui selectas tantum particulas nostri operis continere videtur, hic illic mentionem fecit Editor novissimus, maxime ad sextum Epistolae caput.

Commentaria in Epistolam ad Galatas Latina fecit Desiderius Erasmus, qui “opus hoc antehac a nemine versum” Joanni Cardinali Lothoringiae per literas Basileae III. Cal. Jul. anno MDXXVII. scriptas dicavit. Graeca igitur non in libro excuso, qui tunc temporis nullus exstitit, sed in Codice manuscripto, qui cum nostris E. F. arctam cognationem habet, eum legisse apparet. Erasmi versionem, quam tamen “incerto interpreti” ascribit, “locis aliquot per ipsum restitutis ex Editione Veronensi,” repetivit Editor Operum S. Chrysostomi Latina impressorum Parisiis anno MDCXIV.

Quod reliquum est, hunc Commentarium Auctor non ut ceteros in Epistolas Paulinas a se compositos in Sermones seu Homilias distribuit, ut concio quaelibet Ethica adhortatione clauderetur, sed continenter ab initio ad

finem usque Epistolae, moralibus praeceptis per occasionem interpositis, sacri contextus seriem explanavit. Quinetiam distinctionem a prioribus Editoribus observatam, ut singulis capitibus novus titulus praefigeretur, tanquam ab Auctoris proposito alienam, nos consulto negleximus.

Nunc ad alteram hujus Voluminis partem, quae continet Nostri Interpretationem Epistolae ad Ephesios, per Homilias solito suo more confectam, transeamus.

In hac parte operis ornanda Savilius praeter Veronensem excusum, qui recensioem antiquiorem, ut nostra fert opinio, sed longe difficiliorem, secutus est, Augustanum Codicem, ad alteram familiam pertinentem, adhibuit, quo auctore quamplurima singulis paginis si non in melius mutavit, certe aspera lenivit, hiantia explevit, turbata in ordinem redegit: neque tamen potuit, ut ipse fatetur, in libro tam mendoso quod voluit, praestare. Quo fit ut textus ejus, quem fere expresserunt Morellus et Benedictini, recensioem ex utraque familia commixtam et confusam exhibeat. Post hunc Montefalconius se usum esse Coislinianis Codicibus duobus, 31 et 75, et Colbertino 4112, qui argumentum omittit, profitetur. Nobis quidem Collationum hujus operis talis affluentia praesto fuit, ut selectis utriusque familiae tribus, quae maximum momentum habere viderentur, ceteras plane neglexerimus. Hi autem sunt,

- A. Monacensis 353. Membranaceus, saeculi X, constans foliis 242, a Krabingero collatus.
- B. Regius Coislin. 75. Membranaceus, saeculi XI. a Montefalconio adhibitus.
- C. Vindobonensis, Lambec. CXXXVIII. Membranaceus, saeculi, ut videtur, XI. Vetus Codex incipit p. 5 D.
- D. Vindobonensis, Lambec. CXXXVII. Membranaceus, ejusdem aetatis. Hic liber in quatuor prioribus Homiliis

plene collatus est, in reliquis non nisi ad lectiones Codicis C. confirmandas.

E. Laurentianus, Plut. 8. Num. 2. saeculi XI. "Mixtae lectionis et mutabilis liber, subinde optimus et vulgatam egregie emendans, alibi perparum varians, aliquando glossis temere interpolatus, et corruptus multifariam. Correctiones adsunt trium vel quatuor lectorum, et aetate et auctoritate diversae." HEYSE.

F. Vaticanus 551. saeculi X. "De meliore Codicum secta, eademque, ut videtur, ad quam pertinent Marcianus a, x, z. Laurentianus VIII. 6. Continet Chrys. ad Galat. Ephes. Philipp. Coloss." HEYSE.

Praeter hos penes nos sunt collationes duorum aliorum Codicum, quorum lectiones cum nihil novitatis haberent, notare supersedimus. Hi sunt,

Mosq. "Membranaceus, SS. Synodi in fol. num. CVIII. Scriptus est a Joanne Monacho, ergo exeunte saec. X. aut ineunte XI. Fuit quondum in monasterio montis Athus Iberorum, ut in fronte primi folii notatur." *Matth.* Nov. Test. Tom. VI. p. 275. Continet Homilias Chrys. in Ephes. Philipp. et Philemonem.

Regius 1017. de quo ad Galatas monuimus. Continet singulorum sermonum particulas selectas, partim exegeticas, partim morales, mendosissime scriptas.

Catenam in S. Pauli Epistolas ad Galatas, Ephesios, Philippenses, Colossenses, Thessalonicenses ex Codice Coisliniano edidit Vir Reverendus J. A. Cramer, Oxonii, anno MDCCCXLII. quae nobis in utraque operis parte magno adjumento fuit.

Homiliarum in Epistolam ad Ephesios Interpretes Latinos duos adhibuimus; unum, quem Veterem appellamus, Wolfgangum Musculum; alterum, Gentianum Hervetum Aurelium, Canonicum Rhemensem, cujus Versionem hic illic castigatam suam fecit Montefalconius. Uterque, ut probabile est, exemplar tantum Veronense ad manum habuit.

F. F.

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ.

¹ Παῦλος ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπων, Ἀ
ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρὸς τοῦ ἐγείραντος
αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοί, ταῖς
ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ
πατρὸς ^a ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΠΟΛΛΟΥ τὸ προοίμιον γέμει θυμοῦ καὶ μεγάλου φρονή- Β
ματος· οὐ τὸ προοίμιον δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσα, ὡς εἰπεῖν, ἡ
ἐπιστολή. Τὸ γὰρ μετ' ἐπεικείας αἰεὶ τοῖς ^b μαθητευομένοις
διαλέγεσθαι, ^c καὶ σφοδρότητος δέωνται, οὐ διδασκάλου, ἀλλὰ
λυμεῶνος ἂν εἴη καὶ ^d πολεμίου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ κύριος πολλὰ
προσηνῶς τοῖς μαθηταῖς διαλεχθεῖς, ἔστιν ^e ὅπου καὶ ἀύστηρό- C
τερον κέχρηται τῷ λόγῳ, καὶ νῦν μὲν μακαρίζει, νῦν δὲ ἐπιτιμᾷ.
Τῷ γοῦν Πέτρῳ εἰπὼν, ² “Μακάριος εἶ, Σίμων Βὰρ Ἰωνᾶ,”
καὶ ἐπαγγελάμενος τὰ θεμέλια τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς ὁμολο-
γίας αὐτοῦ καταθήσεσθαι, μετ' οὐ πολὺ τῶν λόγων τούτων
φησὶν· “Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ.” Καὶ

¹ CAP. I. v. 1—3.

² Matth. xvi. 17, 23.

CODICES A.B.C.D.E.G. ^a ἡμῶν om. E. ^b μαθηταῖς A.D. ^c καὶ]
ἀν G. ^d πολεμίου] + ὥστε εἰκότως τοῦτο ποιεῖ G. Vet. ^e ὅπου] ὅτε E.
Μοχ τῷ λόγῳ κέχρηται in verso ord. idem.

Δ¹ ἄλλαχού πάλιν, ³ “Ἀκμήν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε;” Καὶ τοσοῦτον αὐτοῖς φόβον ἐνέθηκεν, ὥς καὶ τὸν Ἰωάννην εἰπεῖν, ὅτι ὁρῶντες αὐτὸν μετὰ γυναικὸς Σαμαρείτιδος βλαλοῦντα, περὶ μὲν τῆς τροφῆς ὑπέμνησαν, ⁴ “Οὐδεὶς ^h μέντοι ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ⁱ τί ζητεῖς, ἢ τί λαλεῖς μετ’ αὐτῆς;” Ταῦτα μαθὼν ὁ Παῦλος, ^k καὶ κατ’ ἔχνος τοῦ διδασκάλου βαίνων, ^l ἐποίκιλε τὸν ⁶⁵⁸ λόγον πρὸς τὴν τῶν μαθητευομένων χρείαν, νῦν μὲν ^m καίων καὶ τέμνων, νῦν δὲ προσηνῇ φάρμακα ἐπιτιθεῖς. Καὶ Κορινθίοις μὲν ἔλεγε· ⁵ “Τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματι ⁿ τε πραότητος;” Γαλάταις δὲ, ⁶ “Ὡ ἀνόητοι Γαλάται!” καὶ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δεύτερον ^o ταύτῃ κέχρηται τῇ ἐπιτιμῇσει. Καὶ πρὸς τῷ τέλει δὲ καθαπτόμενος αὐτῶν ἔλεγε, “Κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω.” ^p Καὶ θεραπεύει δὲ πάλιν, ὥς ὅταν λέγῃ, “Τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω” καὶ ἕτερα πολλὰ τοιαῦτα. Ἄλλ’ ὅτι μὲν θυμοῦ ἢ ἐπιστολῇ γέμει, ^B παντὶ που ^q δῆλον καὶ ἐκ πρώτης ἀναγνώσεως· δεῖ δὲ εἰπεῖν, τί τὸ παροξύναν αὐτὸν κατὰ τῶν μαθητῶν. Οὐ γὰρ μικρὸν τοῦτο οὐδὲ εὐτελές, ἐπεὶ οὐδὲ αὐτὸς τοσαύτῃ ἂν ἐχρήσατο τῇ καταφορᾷ. Τὸ γὰρ ἐπὶ τοῖς τυχοῦσι παροξύνεσθαι, μικρο- ⁽⁷¹ ψύχων ἀνδρῶν ^r καὶ σκληρῶν καὶ ταιλαιπώρων· ὥσπερ οὖν τὸ ἐπὶ τοῖς μεγάλοις ἀναπίπτειν, νωθροτέρων καὶ ὑπνηλοτέρων. Ἄλλ’ οὐχ ὁ Παῦλος τοιοῦτος. Τί οὖν τὸ κινήσαν ^s ἦν αὐτὸν ἀμάρτημα; Μέγα καὶ ὑπέρογκον, καὶ ὁ τοῦ Χριστοῦ πάντας αὐτοὺς ἡλλοτριῶν, ὥς καὶ αὐτὸς προῖων ^t ἔλεγεν· ⁷ “Ἰδὲ ἐγὼ ^C Παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει” καὶ πάλιν, “Οἵτινες ^v ἐν νόμῳ δικαιούσθε, τῆς χάριτος ^w ἐξεπέσετε.” Τί ποτ’ οὖν τοῦτό ἐστι; δεῖ γὰρ αὐτὸ σαφέστερον ^x ἀναπλῶσαι. Οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες, ὁμοῦ μὲν τῇ προλήψει τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ κατεχόμενοι, ὁμοῦ δὲ κενοδοξία μεθύοντες, καὶ βουλόμενοι ^y διδασκάλων ἀξίωμα ἑαυτοῖς περιθεῖναι, ἐλθόντες εἰς τὸ Γαλατῶν ἔθνος ἐδίδασκον, ὅτι δεῖ περιτέμνεσθαι, ^z καὶ σάββατα καὶ νομηνίας τηρεῖν, καὶ μὴ

³ Matt. xv. 16. ⁴ Joan. iv. 27. ⁵ 1 Cor. iv. 21. ⁶ Gal. iii. 1. vi. 17. iv. 19.
⁷ Ibid. v. 2, 4.

^f ἄλλαχού πάλιν pro πάλιν ἄλλαχού omnes. ^g λαλοῦντα om. E. ^h μέντοι pro δὲ A.C.D.E.G. ⁱ τί ζητεῖς ἢ τί λαλεῖς omnes. Edebatur τί λαλεῖς ἢ τί ζητεῖς. ^k καὶ pro ὁ A.C.D.E.G. Vet. καὶ om. B. ^l ἐποίκιλλε A.D.E. ^m τέμνων καὶ καίων hoc ord. B. ⁿ τε] δὲ C. πν. τε πραότητος om. A. ^o ταύτῃ κεχρ. pro κεχρ. ταύτῃ A.B.C.D.E. ^p καὶ om. G. Vet. ^q δῆλον] + ἐστι E. ^r καὶ σκληρῶν om. B. ^s ἦν om. G. ἦν τὸ κινήσαν hoc ord. E. ^t ἔλεγεν] δέικνυσι λέγων G. Vet. ^v ἐν] τῷ A.D. ^w ἐξεπέσετε A.B.G. ἐξεπέσατε Edd. ^x ἐξαπλώσαι G. ^y διδασκ. ἀξίωμα pro ἀξίωμα διδασκ. C.D.E. ^z καὶ σάββατα—ἀνέχεσθαι om. C.

ἀνέχεσθαι Παύλου ταῦτα ἀναιρῶντος. Οἱ γὰρ περὶ Πέτρον D καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην ταῦτα, φησὶν, οὐ κωλύουσιν, οἱ πρῶτοι τῶν ἀποστόλων, οἱ μετὰ Χριστοῦ γενόμενοι. Καὶ ἀληθῶς οὐκ ἐκώλουν· ἀλλ' οὐ δογματίζοντες τοῦτο ἐποίουν, ἀλλὰ τῇ ἀσθενείᾳ συγκαταβαίνοντες τῶν ἐξ Ἰουδαίων πιστευόντων. Ὁ δὲ Παῦλος εἰς τὰ ἔθνη κηρύττων, οὐ χρεῖαν εἶχε τῆς συγκαταβάσεως ταύτης. Ὅτε οὖν ἐν Ἰουδαίᾳ γέγονε, καὶ αὐτὸς τῇ συγκαταβάσει ἐχρήσατο ταύτῃ. Ἀλλ' οἱ ἀπατῶντες, οὐ λέγοντες τὰς αἰτίας, δι' αἷς καὶ οὗτος ^aκἀκεῖνοι συγκατέβαινον, παρελογίζοντο τοὺς ἀφελεστέρους λέγοντες, ὅτι οὐ δεῖ Παύλου ἀνέχεσθαι· οὗτος γὰρ χθὲς καὶ σήμερον ἐφάνη, ἐκείνους E δὲ πρῶτοι οἱ περὶ Πέτρον· καὶ οὗτος μὲν μαθητὴς τῶν ἀποστόλων γέγονεν, ἐκείνοι δὲ τοῦ Χριστοῦ· καὶ ^bοὗτος μόνος, ἐκείνοι δὲ πολλοί, ^cκαὶ στῦλοι τῆς ἐκκλησίας. Καὶ εἰς ὑπόκρισιν δὲ αὐτὸν διέβαλλον λέγοντες, ὅτι καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ ἀναιρῶν περιτομὴν, φαίνεται ^dκαὶ τούτοις χρησάμενος ἀλλαχού, καὶ ἐτέρως μὲν ὑμῖν, ἐτέρως δὲ ἄλλοις κηρύττων. Ἐπεὶ οὖν ἐμπρησθὲν εἶδεν ἔθνος ὁλόκληρον, καὶ πυρὰν χαλεπὴν κατὰ τῆς ^eΓαλατῶν ἀναφθεῖσαν ἐκκλησίας, καὶ τὴν οἰκοδομὴν σαλευομένην καὶ κινδυνεύουσαν καταπεσεῖν, τοῦτο μὲν ὑπὸ θυμοῦ ⁶⁵⁹δικαίου, τοῦτο δὲ ὑπὸ ἀθυμίας ^fκατεχόμενος· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἐδήλωσεν εἰπὼν, ὅτι ⁸“Ἡθελον παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου” γράφει τὴν ἐπιστολήν, πρὸς ⁹ἅπαντα ταῦτα ἀπολογούμενος. Καὶ ἐκ προουμιῶν εὐθέως πρὸς ἐκεῖνο ἀποτείνεται, ὃ διορύττοντες αὐτοῦ τὴν ὑπόληψιν ἔλεγον, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς δὲ τῶν ἀποστόλων γέγονε μαθητὴς. Διὸ καὶ οὕτως ἤρξατο· “Παῦλος ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπων.” Ἐλεγον γὰρ, ^hὥς B ἔφθην εἰπὼν, οἱ ἀπατεῶνες ἐκείνοι, ὅτι τῶν ἀποστόλων ἀπάντων ἔσχατος οὗτός ἐστι, καὶ παρ' ἐκείνων ἐδιδάχθη. Πέτρος γὰρ καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης ⁱκαὶ ἐκλήθησαν πρῶτοι, καὶ κορυφαῖοι τῶν μαθητῶν εἰσι, καὶ τὰ δόγματα ἐδέξαντο παρὰ ^kτοῦ Χριστοῦ, καὶ χρὴ μᾶλλον ἐκείνοις πείθεσθαι, ἢ τούτῳ· ἐκείνοι δὲ οὐ κωλύουσι περιτέμεσθαι, οὐδὲ νόμον μὴ τηρεῖν. ^lΚαὶ

⁸ Gal. iv. 20.

^a κἀκεῖνοι pro καὶ ἐκείνοι A.B.C.D.G. ^b οὗτος] + μὲν Sav. Mor. Ben. μὲν om. A.C.E.G. ^c καὶ στ. τῆς ἐκ. om. G. Vet. ^d καὶ om. G. ^e Γαλ.] τῶν Γαλ. A.D.G. Statim ἀναφθεῖσαν pro ἀφθεῖσαν omnes. ^f κατεχόμενος om. A. ^g ἅπαντα] Sic Sav. Mor. Ben. ἅπαντας est in nostris omnibus et Veron. ad universos Vet. ^h ὥς] Sic A.C.D.E.G. Vet. ⁱ δὲ vulgo. ^j καὶ om. D. Statim πρῶτον A. ^k τοῦ Χριστοῦ] κυρίου E. ^l καὶ om. E.G. Vet.

ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λέγοντες, καὶ τοῦτον μὲν καθαιροῦντες, C
 ἐκείνων δὲ τὴν δόξαν ἐπαίροντες, οὐχ ἵνα ἐκείνους ἐγκωμιάσω-
 σιν, ἀλλὰ ἵνα Γαλάτας ἀπατήσωσιν, ἔπειθον ἀκαίρως τῷ νόμῳ
 προσέχειν. Εἰκότως οὖν οὕτως ἤρξατο. ^mἘπειδὴ γὰρ τὴν
 μὲν αὐτοῦ διδασκαλίαν ἐξηντέλιζον, παρὰ ἀνθρώπων αὐτὴν
 λέγοντες εἶναι, τὴν δὲ Πέτρου παρὰ τοῦ Χριστοῦ, ἐκ προσι-
 μίων ⁿεὐθέως πρὸς τοῦτο ἵσταται, λέγων ἀποστόλος εἶναι,
 “οὐκ ^oἀπ’ ἀνθρώπων, οὐδὲ δι’ ἀνθρώπων.” Ἐβάπτισε μὲν
 γὰρ αὐτὸν Ἀνανίας, ἀλλ’ οὐκ ἐκεῖνος τῆς πλάνης ἀπήλλαξεν,
 οὐδὲ πρὸς τὴν πίστιν ἤγαγεν· ἀλλ’ αὐτὸς ἄνωθεν ὁ Χριστὸς
 τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην πρὸς αὐτὸν ῥάφηκε φωνήν, δι’ ἧς ^qαὐτὸν
 D ἐσαγήνευσε. Τὸν μὲν γὰρ Πέτρον καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
 καὶ Ἰωάννην καὶ ^rτὸν ἀδελφὸν τὸν ἐκείνου, περιπατῶν παρὰ
 τὴν θάλασσαν ἐκάλεσε, τὸν δὲ Παῦλον εἰς οὐρανούς ἀνελθών.
 Καὶ ὥσπερ οὐκ ἐδεήθησαν ἐκεῖνοι δευτέρας φωνῆς, ἀλλ’ εὐθέως
 ἀφέντες τὰ δίκτυα καὶ πάντα τὰ ἄλλα, ἠκολούθησαν αὐτῷ·
 οὕτω καὶ οὗτος ἀπὸ τῆς πρώτης κλήσεως ^sπρὸς ἄκραν ἀνέβη
 κορυφὴν, ὁμοῦ τε βαπτισάμενος καὶ πόλεμον ἄσπονδον πρὸς
 Ἰουδαίους ἐλόμενος, καὶ ταύτῃ μάλιστα τῶν ἀποστόλων πλεο-
 νεκτήσας. ⁹“Περὶσσότερον γὰρ αὐτῶν ἐκοπίασα,” φησὶν. (7
 E Ἀλλὰ τέως οὐ κατασκευάζει τοῦτο, ἀλλ’ ἀγαπᾷ τὰ ἴσα φέρων.
 Τὸ γὰρ σπουδαζόμενον ἦν αὐτῷ, οὐ δεῖξαι ἑαυτὸν ἐκείνων ὑπερ-
 έχοντα, ἀλλὰ τῆς πλάνης καταλῦσαι τὴν ὑπόθεσιν. Τὸ μὲν
^tοὖν, “οὐκ ἀπ’ ἀνθρώπων,” κοινὸν ἀπάντων ἦν· ἄνωθεν γὰρ
 τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ρίζαν ἔχει τὸ κήρυγμα· τὸ δὲ, “οὐ δι’ ἀν-
 θρώπων,” ἴδιον ^vτῶν ἀποστόλων· οὐ γὰρ δι’ ἀνθρώπων ἐκά-
 λεσεν αὐτοὺς, ἀλλ’ αὐτὸς δι’ ^wἑαυτοῦ. Διὰ τί δὲ ^xμὴ τῆς
 κλήσεως ἐμνημόνευσε καὶ εἶπε, Παῦλος κλητὸς οὐκ ἀπ’ ἀνθρώ-
 πων, ἀλλὰ ^yτῆς ἀποστολῆς; “Οτι περὶ τούτου ^zπᾶς ὁ λόγος
 ἦν.” Ἐλεγον γὰρ ὑπὸ ἀνθρώπων ^aτῶν ἀποστόλων ^bἐγκεχει-
 660 ρίσθαι τὴν ^cδιδασκαλίαν ταύτην, καὶ δεῖν ἐκείνοις αὐτὸν ἔπεσθαι.
 “Οτι δὲ οὐχ ὑπὸ ἀνθρώπων ἐνεχειρίσθη, ὁ Λουκᾶς ἐδήλωσεν,
 εἰπών· ¹⁰“Λειτουργούντων δὲ αὐτῶν καὶ νηστευόντων τῷ
 κυρίῳ, εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀφορίσατε δὴ μοι τὸν Παῦλον

⁹ 1 Cor. xv. 10.

10 Act. xiii. 2.

^m ἐπειδὴ pro ἐπεὶ A.B.G. Cat. Mox ἔξευτ. A.B.C. ⁿ εὐθέως om. A.
^o ἀπ’ om. H. Mox δι’ ἀνθρώπου idem. ^p ἀφεῖς G. Vet. ^q αὐτὸν] + καὶ
 G. Vet. ^r τὸν accessit ex omnibus. τὸν ante ἐκείνου deest in D.G. ^s πρὸς]
 εἰς G. ^t οὖν om. B. ^v τῶν ἀποστόλων] τούτου. μᾶλλον δὲ οὐκ αὐτοῦ
 μόνου, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων G. Vet. ^w αὐτοῦ A.C.D. ^x μὴ
 om. B. ^y τῆς] διὰ τῆς A.B.C.D. ^z ἅπας B. Statim ὁ λόγος ἦν pro ἦν
 ὁ λόγος omnes. ^a τῶν ἀποστόλων] τὸν ἀπόστολον G. Vet. ἥτοι τῶν ἀπο-
 στόλων B. ^b ἐνεχειρίσθη B. Mox δεῖ pro δεῖν idem. ^c διακονίαν E. Cat.

καὶ τὸν Βαρνάβαν.” Ὅθεν δῆλον, ^d ὅτι μία ἐξουσία υἱοῦ καὶ πνεύματος. ^e Ὑπὸ γὰρ τοῦ πνεύματος ἀποσταλεῖς, ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ φησιν ἀπεστάλθαι. Τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ δηλοῖ, τὰ τοῦ θεοῦ τῷ πνεύματι λογιζόμενος. Τοῖς γὰρ Μιλησίων διαλεγόμενος πρεσβυτέροις, ¹¹ “Προσέχετε ἑαυτοῖς, φησὶ, καὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ἔθετο ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ποιμένας καὶ B ἐπισκόπους” καίτοιγε ἐν ἄλλῃ φησὶν ἐπιστολῇ, ¹² “Οὗς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, ^f εἰτα ποιμένας καὶ διδασκάλους.” Οὕτως ἀδιαφόρως κέχρηται τῷ λόγῳ, τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ λέγων εἶναι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τοῦ πνεύματος. ^g Ἐμφράττει δὲ καὶ ἄλλως τῶν αἵρετικῶν τὰ στόματα, λέγων, “Διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρός.” Ἐπειδὴ γὰρ τὴν λέξιν ταύτην ὡς ἐλάττωνα οὖσαν προσερρίφθαι τῷ υἱῷ φασιν, ὅρα τί ποιεῖ ἐπὶ τοῦ πατρὸς αὐτὴν τίθησιν, ^h διδάσκων ἡμᾶς μὴ νομοθετεῖν τῇ ⁱ ἀρ- C ρήτῳ φύσει, μηδὲ μέτρα θεότητος ὀρίζειν ^k μέσον υἱοῦ καὶ πατρὸς. Εἰπὼν ¹ γὰρ, “διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ,” ἐπήγαγε, “καὶ θεοῦ πατρός.” Εἰ μὲν γὰρ καθ’ ^m ἑαυτὸ τοῦ πατρὸς μνημονεύσας εἶπε τὸ, ⁿ δι’ οὗ, ἵσως ἂν ^o καὶ ἐσοφίσαντο, λέγοντες ἀρμόζειν τῷ πατρὶ τὸ, δι’ οὗ, τῷ τὰ ἔργα τοῦ υἱοῦ εἰς αὐτὸν ἀναφέρεσθαι· νῦν δὲ ^p τοῦ υἱοῦ μνημονεύσας ὁμοῦ καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ ^q κοινῇ θεῖς τὴν λέξιν, οὐκέτι τὸν λόγον τοῦτον χώραν ἀφίησιν ἔχειν. Οὐ γὰρ, ὡς τὰ τοῦ υἱοῦ ^r νῦν ἀνατιθεῖς τῷ πατρὶ, τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ ^s δεικνὺς ὅτι οὐδεμίαν αὐτῇ ἡ λέξις οὐσίας διαφορὰν εἰσάγει. Τί δὲ καὶ οἱ ^t ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἐπινουοῦντές ^v τινα ἐλάττωσιν διὰ τὸ ^w εἰς ὄνομα πατρὸς καὶ υἱοῦ D καὶ ἁγίου πνεύματος βαπτίζεσθαι, ἐνταῦθα ἂν εἴποιεν; Εἰ γὰρ καταδεέστερος ὁ υἱὸς διὰ τὸ μετὰ πατέρα κεῖσθαι, ἐπειδὴ ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ἀρξάμενος ὁ ἀπόστολος ἐπὶ τὸν πατέρα ἔρχεται, τί ἂν εἴποιεν; Ἄλλ’ οὐδὲν ^x ἂν εἴποιμεν βλάσφημον. Οὐ γὰρ ^y χρὴ φιλονεικοῦντας ^z ἐκείνοις τῆς ἀληθείας ἐξίστασθαι, ἀλλὰ, καὶ ^a μυριάκις μαίνωνται, τὰ μέτρα τῆς εὐσε-

11 Act. xx. 28.

12 1 Cor. xii. 28.

^d ὅτι] + καὶ A.C.D. Cat. ^e ὑπὸ (ἀπὸ B.) γὰρ τοῦ πν. ἀποσταλεῖς] Sic omnes. ἀποσταλεῖς γὰρ ὑπὸ τοῦ πν. Edd. ^f εἰτα ποιμένας καὶ] τρίτον A.D. ^g ἄλλως δὲ καὶ τῶν αἰρ. ἐμφράττει τὰ στ. hoc ord. G. ^h διδάσκων ἡμᾶς pro ἡμᾶς διδάσκων omnes. ⁱ ἀρρήτῳ] ἀκηράτῳ B. ^k μέσον (μέσῳ G.) υἱοῦ καὶ πατρὸς] μέσους (μέστους Cat.) υἱοῦ καὶ π. γενομένους A.C.D.E. Cat. ¹ γὰρ] δὲ G. Vet. Haec εἰπὼν γὰρ—πατρὸς om. B. ^m ἑαυτῷ B.C. ἑαυτὸν E. ⁿ δι’ οὗ] δι’ υἱοῦ B. ^o καὶ om. E. ^p τοῦ om. B. ^q κοινῇ E. Cat. ^r νῦν om. B. ^s δεικνυσιν B. ^t ἀπὸ] ἐπὶ E.G. Vet. ^v τινα om. B. ^w εἰς] + τὸ G. ^x ἂν εἴποιμεν] τέως ἐρούμεν E.G. Vet. ^y χρὴ] δεῖ A.D. ^z ἐκείνοις] αὐτοὺς ἐκείνους B. ^a μυριάκις] + ἐκείνοι G. Vet.

βείας ἡμᾶς διατηρεῖν ἀναγκαῖον. Ὡς περ οὖν οὐκ ἂν εἴποιμεν ἡμεῖς μείζονα τοῦ πατρὸς τὸν υἱόν, ἐπειδὴ τοῦ Χριστοῦ πρῶτον ἐμνημόνευσεν ἑσχάτης γὰρ τοῦτο μανίας, καὶ ἀσεβείας ὑπερ-
Ε βολὴ ὅ πάσης· οὕτως οὐδὲ ἐκεῖ διὰ τὸ μετὰ τὸν πατέρα κείσθαι τὸν υἱόν, ἐλάττονα χρὴ νομίζειν ἡμᾶς εἶναι τοῦ πατρὸς τὸν υἱόν.

“Τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.” Τί ποιεῖς, ὦ Παῦλε; Ἰουδαῖζοντας ἀνθρώπους ἐνάγειν εἰς πίστιν θέλων, οὐδὲν τῶν μεγάλων ἐκείνων καὶ λαμπρῶν ἄγεις εἰς μέσον, οἷον ὃ πρὸς Φιλιππησίους ἔγραφες, λέγων, ὅτι ¹³ “^d Ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμόν ἠγάγατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ.” ^e ὃ μετὰ ταῦτα ἐπιστέλλων Ἑβραίοις ἀνεβόησας, ὅτι “Ἀπαύγασμά ἐστι τῆς
661 δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ.” ^f ὃ ἐκ προοιμίων ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς ἀνεφώνησεν, ^g ὅτι “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος.” ὃ πρὸς Ἰουδαίους πολλάκις αὐτὸς ^h ὁ Ἰησοῦς φθεγγόμενος ⁱ ἔλεγεν, ὅτι τὰ αὐτὰ δύναται τῷ πατρὶ, καὶ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν ἔχει· τούτων οὐδὲν λέγεις, ἀλλὰ ^k ταῦτα πάντα ἀφείς, τῆς κατὰ σάρκα οἰκονομίας μέμνησαι, σταυρὸν εἰς μέσον φέρων καὶ νέκρωσιν; Ναί, φησίν. Εἰ μὲν γὰρ πρὸς ἀνθρώπους ὁ λόγος ἦν μηδὲν μέγα περὶ τοῦ Χριστοῦ φανταζομένους, καλῶς εἶχεν ἐκεῖνα
B λέγειν· ἐπειδὴ δὲ ὡς μέλλοντες τιμωρεῖσθαι, εἰ ἀποσταίεν τοῦ (712) νόμου, στασιάζουσι πρὸς ἡμᾶς, διὰ τοῦτο πράγματος μέμνηται, ^l δι’ οὗ πᾶσαν ἐκβάλλει τοῦ νόμου τὴν χρεῖαν, λέγω δὴ τὴν ἐκ τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως εὐεργεσίαν ^m ἐγγινομένην ἅπασιν. Τὸ μὲν γὰρ εἰπεῖν, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὅτι ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπῆρχε, καὶ τὸ ἴσον ⁿ ἑαυτὸν ποιεῖν τῷ θεῷ, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ^o δεικνύντος μὲν ἦν τὴν τοῦ λόγου θεότητα, οὐδὲν δὲ ^p τοσοῦτον εἰς τὸ παρὸν συμβαλλομένου· τὸ δὲ εἰπεῖν, “τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν,” ἀναμιμνήσκοντος ἦν τῆς ὑπὲρ ἡμῶν εὐεργεσίας τὸ κεφάλαιον, ὅπερ οὐ μικρὸν εἰς τὸ προκείμενον
C αὐτῷ συνετέλει. Καὶ γὰρ εἰώθασιν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων οὐχ οὕτω τοῖς τὴν ^q τοῦ θεοῦ μεγαλωσύνην παριστῶσι προσ-
έχειν λόγοις, ὡς τοῖς τὴν εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίαν ἐνδεικνυ-

¹³ Philipp. ii. 6. Hebr. i. 3. Joan. i. 1. v. 19 sqq.

^b ἀπάσης B. ^c πάσης ὑπερβ. inverso ord. G. ^d ὦ om. D. ^e ἐν μ. θ. ὑπάρχων om. E. Statim ἄρπαγμα idem. ^f δ] + καὶ G. Vet. Mox ἐβόησας B. ^g δ] + καὶ G. Vet. ^h ὅτι om. B. ⁱ ὃ assumptum ex A.C.D.G. Cat. Haec ὁ πρὸς Ἰουδαίους—ἔχει desunt in B. ^j ἔλεγεν] + ἂ ποιεῖ ὁ πατήρ, ταῦτα καὶ ὁ υἱός· δείκνυσιν γὰρ E.G. Vet. ^k πάντα ταῦτα inverso ord. A.C.D. ^l δι’ οὗ B. ^m ἐγγινομένην E.G. Vet. γενομένην Cat. ⁿ αὐτὸν G. Cat. Vet. ^o δεικνύοντος D. ^p τοσοῦτον A.B.C.D. Cat. τοιοῦτον Edd. ^q τοῦ om. C. G. τοῦ θ. τὴν μεγ. hoc ord. B.

μένοις. Διόπερ ἄφεις ἐκεῖνα εἰπεῖν, περὶ τῆς εἰς ἡμᾶς εὐεργεσίας γεγενημένης ποιεῖται τὸν λόγον. Ἄλλ' ἔπιπηδῶσιν οἱ αἵρετικοὶ λέγοντες, ἰδοὺ ὁ πατὴρ ἐγείρει τὸν υἱόν. Ἐπειδὴ γὰρ ἅπαξ νεοσῆκασι, πρὸς μὲν τὰ ὑψηλὰ τῶν δογμάτων ἐθελοκωφούσι, τὰ δὲ ταπεινὰ, καὶ ^sἢ τῆς σαρκὸς ἕνεκεν εἰρημένα οὕτως, ἢ διὰ τὴν εἰς τὸν πατέρα τιμὴν, ἢ δι' ἄλλην τινὰ οἰκονομίαν, D ταῦτα ἐκλέγουσι, καὶ καθ' ἑαυτὰ ἐξετάζοντες, ἐπηρεάζουσιν ^tἑαυτοῖς· οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι τῇ γραφῇ. Οὓς ἡδέως ἂν ἐροίμην, τίνος ἕνεκεν ταῦτα λέγουσιν; ^vἄρα ἀσθενῇ τὸν υἱὸν ἐπιδείξαι βουλόμενοι, καὶ οὐκ ἰσχύοντα πρὸς ἐνὸς ἀνάστασιν σώματος; Καὶ μὴν ἢ εἰς αὐτὸν πίστις καὶ τὰς σκιὰς τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων ἀνιστᾶν ἐποίησε νεκρούς. Εἴτα οἱ μὲν εἰς αὐτὸν πιστεύοντες ἄνθρωποι, θνητοὶ ^wμένοντες ἔτι, ἀπὸ σκιᾶς μόνης τῶν πηλίνων σωμάτων ἐκείνων, καὶ ἱματίων τοῖς σώμασι ^xτούτοις περικειμένων, νεκρούς ^yἤγειρον, αὐτοὺς δὲ ἑαυτὸν ἀναστῆσαι οὐκ ^zἴσχυε; Καὶ πῶς οὐ φανερά αὕτη μαρτία, καὶ παρανοίας ἐπί- E τασις; Οὐκ ἤκουσας αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ¹⁴“ Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν;” καὶ πάλιν, “Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν;” Τίνος ^aοὖν ἕνεκεν ὁ πατὴρ αὐτὸν ἐγηγερέκειν λέγεται; Ὡς περ καὶ τὰ ἄλλα ποιεῖν, ἅπερ αὐτοὺς ποιεῖ. Καὶ γὰρ ^bκαὶ τῆς εἰς τὸν πατέρα τιμῆς ἕνεκεν εἴρηται ^cτοῦτο, καὶ τῆς τῶν ἀκροατῶν ἀσθενείας. “Καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοί.” Τί δήποτε οὐδαμοῦ τοῦτο ^dπροσέθηκεν ἐπιστέλλον; Ἡ γὰρ τὸ ^eαὐτοῦ ὄνομα τίθησι μόνον, ἢ δύο καὶ τριῶν ἐτέρων 662 ^fὀνομαστί· ἐνταῦθα δὲ πλῆθος ὀλόκληρον ^gτέθεικε· διόπερ οὐδὲ ὀνομαστί τίνος ἐμνημόνευσε. Τίνος ^hοὖν ἕνεκεν τοῦτο ποιεῖ; Διέβαλλον αὐτὸν ὡς μόνον ταῦτα κηρύττοντα, καὶ καινοτομίαν τινὰ τοῖς δόγμασιν ἐπεισάγοντα. Θέλων οὖν ἀνελεῖν αὐτῶν τὴν ὑποψίαν, καὶ δεῖξαι ὅτι πολλοὺς ἔχει τῆς γνώμης κοινωνοὺς, ⁱσυνέταξε τοὺς ἀδελφούς, δηλῶν ὅτι ἅπερ γράφει, καὶ ἀπὸ τῆς ἐκείνων γράφει γνώμης. “Ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας.” Οὐ ^kγὰρ μίαν πόλιν, οὐδὲ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλ' ὀλόκληρον τῶν Γαλατῶν τὸ ἔθνος αὕτη τῆς πλάνης ^lἐπενέμετο ἢ πυρά. Θεά

14 Joan. ii. 19. x. 18.

^r ἐπιπηδῶσιν] + ἐνταῦθα E.G. Vet. ^s ἢ om. A.C.D. ^t ἑαυτοῦς A.D.
^v ἄρα] + γὰρ E.G. Mox ἀποδείξει E. Cat. ^w μένοντες pro μὲν ὄντες (μὲν om. Cat. Veron.) D.E.G. ^x τούτων A.D.E.G. Vet. non Cat. ^y ἤγειρον A.B.C.D.E. Cat. Vet. ἤγειραν vulgo. ^z ἴσχυε vel ἴσχυεν pro ἴσχυσε omnes.
^a οὖν om. B. ^b καὶ om. B. Statim τῆς accessit ex A.B.C.E.G. Cat. ^c τοῦτο om. B. ^d προσέθηκεν] + ἀλλαχοῦ E.G. Vet. ^e αὐτοῦ E. ^f ὀνόματα G. Vet. ^g τέθεικεν A.D.E.G. Cat. τέθηκεν B.C. ἔθηκε Edd. ^h οὖν om. G.
ⁱ συνέταξεν] + ἑαυτῷ E.G. ^k γὰρ om. B. ^l ἐπενέμετο C.

Β δέ μοι καὶ ἐνταῦθα τὴν πολλὴν ἀγανάκτησιν. Οὐ γὰρ εἶπε, τοῖς ἀγαπητοῖς, οὐδὲ, τοῖς ἡγιασμένοις, ἀλλὰ, “ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας.” Τοῦτο δὲ ^μἦν σφόδρα βαρυθυμούντος καὶ τὴν ὀδύνην ἐνδεικνυμένου, τὸ ^ημὴ ἀπὸ τῆς ἀγάπης, μηδὲ ἀπὸ ^οτῶν ὀνομάτων αὐτοὺς καλέσαι τῆς τιμῆς, ἀλλ’ ἀπὸ τῆς συνόδου μόνης· ^ρκαὶ μηδὲ προσθεῖναι ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ, ἀλλ’ ἀπλῶς, “ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας.” Ἀλλως δὲ, καὶ συνάψαι ἐκ προοιμίων τὸ στασιάζον ἐπείγεται· διὸ καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐκκλησίας τέθεικεν, ἐντρέπων αὐτοὺς, καὶ συνάγων εἰς ἓν.

Οἱ γὰρ εἰς πολλὰ διηρημένοι μέρη, οὐκ ἂν δύναιντο ταύτη καλεῖσθαι τῇ προσηγορίᾳ· τὸ γὰρ τῆς ἐκκλησίας ὄνομα, συμφωνίας ὄνομα καὶ ὁμονοίας ἐστί. “Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.” Πανταχοῦ μὲν ἀναγκαίως τοῦτο τίθησι, μάλιστα δὲ Γαλάταις ^εἐπιστέλλων νῦν. Ἐπειδὴ γὰρ τῆς χάριτος ἐκινδύνουν ἐκπεσεῖν, ἐπεύχεται αὐτοῖς ταύτην ἀνακτήσασθαι πάλιν. ^ρἘπειδὴ πρὸς τὸν θεὸν ἑαυτοὺς ἐξεπολέμωσαν, παρακαλεῖ τὸν θεὸν πρὸς τὴν αὐτὴν αὐτοὺς ἐπαναγαγεῖν εἰρήνην. “Θεοῦ πατρός.” ^ςΚἀντεῦθεν πάλιν ῥαδίως ἀλίσκονται οἱ αἵρετικοί. Ἐπειδὴ γὰρ ^εφασὶ τὸν

Δ’ Ἰωάννην ἐν προοιμίῳ τῶν εὐαγγελίων ^νλέγοντα, “Καὶ θεὸς ἦν (713) ὁ λόγος,” διὰ τοῦτο ^ωχωρὶς ἄρθρου ^χτεθεικέναι τοῦτο, ^γὥς ἐλάττονα εἰσάγοντα τὴν θεότητα τοῦ υἱοῦ· καὶ πάλιν τὸν Παῦλον ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχειν τὸν υἱὸν λέγοντα, οὐ περὶ τοῦ πατρὸς εἰρηκέναι, διὰ τὸ χωρὶς ἄρθρου καὶ αὐτὸ κείσθαι· τί ἂν εἶποιεν ἐνταῦθα, ^zτοῦ Παύλου λέγοντος, οὐκ, ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἀλλ’, “ἀπὸ θεοῦ πατρός;” Πατέρα δὲ ἐνταῦθα τὸν θεὸν καλεῖ, οὐ κολακεύων αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ σφόδρα καθαπτόμενος, καὶ ὑπομιμνήσκων τὴν αἰτίαν δι’ ἧς ἐγένοντο υἱοί. Οὐ γὰρ διὰ νόμου, ἀλλὰ διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας ταύτης ἡξιώθησαν τῆς

Ε τιμῆς. Διὰ τοῦτο πανταχοῦ καὶ ἐν προοιμίοις κατασπεύρει τὰ ἔχνη τῆς εὐεργεσίας τοῦ θεοῦ, μονονουχὶ λέγων· οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ἐχθροὶ ^ακαὶ οἱ ἡλλοτριωμένοι, πόθεν ^βἐξαίφνης πατέρα καλεῖτε τὸν θεόν; μὴ ὁ νόμος ^γὑμῖν ταύτην ἐχαρίσατο τὴν

^μ ἦν post βαρυθυμούντος transp. E.G. ^η μὴ pro μηδὲ E.G. Cat. Vet. μὴ ἀπὸ τῆς ἀγάπης om. Veron. ^ο τῶν ὀν. α. κ. τῆς τιμῆς] Sic A.C.D. Cat. τῆς τιμῆς om. E.G. Vet. τῆς τιμῆς τῶν ὀν. α. κ. Edd. Haec μηδὲ ἀπὸ τῶν ὀν. α. κ. τῆς τιμῆς desunt in B. ^ρ καὶ om. D.E.G. ^ε ἐπιστέλλων A.B.C.D.E. Cat. scribens Vet. Edebatur ἀποστέλλων. ^ρ ἐπειδὴ] + γὰρ Edd. γὰρ om. B.C.D.E.G. Cat. ^ς κἀνταῦθα E. Statim ῥαδίως om. G. Vet. ^τ φησὶ B. φασὶ non hic, sed infra post τεθεικέναι τοῦτο habent E.G. Vet. ^ν εἰπόντα E.G. ^ω χωρὶς τοῦ ἄρθρου G. ^χ τεθεικέναι] τέθεικεν A. τέθεικε καὶ D. ^γ ὥς om. B. Statim εἰσάγων G. ^z τοῦ Π. λέγοντος] λέγοντος αὐτοῦ G. ^α καὶ om. G. οἱ om. D. Cat. ^β ἐξαίφνης om. E.G. Vet. ^γ ὑμῖν post ταύτην superscriptum habet E.

συγγένειαν; τί τοίνυν καταλιπόντες τὸν εἰς ταύτην ὑμᾶς ^dτὴν ἐγγύτητα ἀγαγόντα, ^eπροστρέχετε πάλιν τῷ παιδαγωγῷ; 663 Οὐκ ἐπὶ τοῦ πατρὸς δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ ἱκανὰ τὰ ὀνόματα αὐτοῖς ταῦτα τὴν εὐεργεσίαν ἐνδείξασθαι. Τὸ γὰρ κυρίου Ἰησοῦ ^fΧριστοῦ ὄνομα μετὰ ἀκριβείας ἐξεταζόμενον τὴν εὐεργεσίαν πᾶσαν ἐνδείκνυται. Καὶ γὰρ Ἰησοῦς διὰ τοῦτο κληθήσεται, φησὶν, ¹⁵“Ὅτι αὐτὸς σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν” καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ ^gδὲ προσηγορία τῆς τοῦ πνεύματος ἀνέμνησε κρίσεως.

¹⁶“Τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.” Ὁρᾷς ὅτι οὐ δουρικὴν ὑπέμεινε διακονίαν οὐδὲ ἠναγκασμένην, οὐδὲ ἐξεδόθη παρά τινος, ἀλλ’ ἑαυτὸν ἔδωκεν; ὥστε ὅταν ^hἀκούσης Ἰωάννου Β λέγοντος, ὅτι τὸν υἱὸν ἑαυτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ πατήρ, μὴ ἐλαττώσης τὴν ἀξίαν τοῦ μονογενοῦς διὰ τοῦτο, μηδὲ ἀνθρώπινόν τι ὑποπτεύσης. Καὶ γὰρ ὁ πατήρ λέγεται δεδωκέναι, οὐχ ἵνα δουρικὴν διακονίαν ἐννοήσης, τοῦτο λέγεται, ἀλλ’ ἵνα μάθῃς, ὅτι καὶ τῷ πατρὶ τοῦτο δοκοῦν ἦν, ὅπερ ^kοὖν καὶ ἐνταῦθα ὁ Παυλὸς ἐδήλωσεν εἰπών· “Κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν.” Ἰοῦ κατ’ ἐπιταγὴν, ἀλλὰ κατὰ τὸ θέλημα. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν θέλημα πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἅπερ ὁ υἱὸς ἐβούλετο, ταῦτα καὶ ὁ πατήρ ἤθελεν. “^mὙπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.” Μυρίοις, φησὶν, ἑαυτοὺς περιεπεύραμεν κακοῖς, καὶ ⁿτῆς ἐσχάτης ἡμεν ὑπεύθυνοι κολάσεως. Καὶ ὁ ὁ μὲν νόμος οὐ μόνον οὐκ ἀπῆλλαξεν, ἀλλὰ καὶ κατεδίκασε, τὸ μὲν ἁμάρτημα φανερώτερον καθιστὰς, ἐλευθερῶσαι δὲ οὐκ ἰσχύων, οὐδὲ παῦσαι ^pτοῦ θεοῦ τὴν ὀργὴν· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ τὸ ἀδύνατον τοῦτο δυνατόν ἐποίησε, τὰς τε ἁμαρτίας λύσας, καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἐν ἄξει φίλων καταστήσας, καὶ μυρία ἕτερα χαρισάμενος ἀγαθὰ. Εἰτά φησιν· “Ὅπως ἐξέλῃται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ.” Πάλιν ἕτεροι ταύτης τῆς λέξεως ἐπιλαμβάνονται ^Dαἵρετικοί, τὸν παρόντα βίον διαβάλλοντες, καὶ τὴν Παύλου μαρτυρίαν παράγοντες. Ἰδοὺ γὰρ, ^qφησὶ, τὸν ἐνεστῶτα αἰῶνα πονηρὸν ^rεἴρηκε. Καὶ τί ποτέ ἐστιν ^sαἰὼν, εἰπέ μοι; Χρόνος ἐν ἡμέραις καὶ ὥραις. Τί οὖν; τὸ διάστημα τῶν ἡμερῶν πονη-

15 Matth. i. 21.

16 v. 4.

^d τὴν om. B. ^e προσέχετε B. ^f Χριστοῦ om. C. μετὰ ἀκριβείας om. B. ^g δὲ om. E. ^h ἀκούσης pro ἀκοῦση A.B.D.E.G. Cat. Ita tacite correxīt Montef. ⁱ αὐτοῦ pro αὐτοῦ C.G. fortasse alii. ^k οὖν om. E. ^l οὐ] ὅρα οὐ G. Vet. ^m ἰδὲν post θέλημα add. εἶπεν. ⁿ ὑπὲρ] τί ἐστὶν ὑπὲρ E.G. Vet. ^o τῆς ἐσχάτης] τοῖς ἐσχάτοις G. ^p μὲν om. B. ^q τὴν ὀργὴν τοῦ θεοῦ ^r εἴρηκε] ὡνό- ^s αἰὼν B. ^t φασὶ Edd. ^u εἴρηκε] ὡνό- ^v αἰὼν B.

ρὸν, καὶ ὁ τοῦ ἡλίου δρόμος; Ἄλλ' οὐδεὶς ἂν εἴποι τοῦτό ποτε, καὶ εἰς ἐσχάτην ἀλογίαν ἑκατενεχθῇ. Ἄλλ' οὐ τὸν χρόνον εἶπε, φησὶν, ἀλλὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν πονηρὰν ἐκάλεσε. Καὶ μὴν τὰ ῥήματα οὐ τοῦτό φησιν, ἀλλ' οὐχ ὥς ἵστασαι ἐπὶ τῶν ἑρμηνάτων, ἀφ' ὧν τὴν κατηγορίαν ἔπλεξας, ἀλλὰ ὥς σαυτῷ τέμνεις ἐρμηνείας ὁδόν. Οὐκοῦν καὶ ἡμῖν συγχωρήσεις ἐρμηνεύσαι τὰ εἰρημένα, καὶ ὥς τοσοῦτῳ μᾶλλον, ὅσῳ καὶ εὐσεβῇ τὰ ἡμέτερα, καὶ λόγον ἔχοντα. Τί οὖν ἂν εἴποιμεν; Ὅτι οὐδὲν τῶν κακῶν γένοιτ' ἂν αἰτίον ποτε τῶν καλῶν, τῶν δὲ μυρίων στεφάνων καὶ τοσοῦτων μισθῶν ὁ παρὼν βίος αἰτιὸς ἐστίν. Αὐτὸς γοῦν οὗτος ὁ μακάριος Παῦλος ἐπαινεῖ μεθ' ὑπερβολῆς αὐτὸν λέγων οὕτως· 17· “Εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκί, τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου, καὶ τί αἰρήσομαι, οὐ γνωρίζω.” Καὶ αἴρεσιν 664 δὲ ἑαυτῷ προθεὶς τοῦ ζῆν ἐνταῦθα, καὶ τοῦ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, προτιμᾷ τὴν ἐνταῦθα διαγωγὴν. Εἰ δὲ πονηρὸς ἦν, οὐτ' ἂν ἐκεῖνος ταῦτα περὶ ἑαυτοῦ εἶπεν, “οὐτ' ἂν ἄλλος τις εἰς ἀρετὴν αὐτῷ καταχρήσασθαι ἠδυνήθη, εἰ καὶ σφόδρα ἐσπούδαζε. Κακία δ' γὰρ οὐκ ἂν ποτε εἰς ἀγαθόν τις χρήσαιτο, οὐ πορνεία εἰς σωφροσύνην, οὐ φθόνος εἰς φιλοφροσύνην. Καὶ (714) ὅταν λέγῃ Παῦλος περὶ τοῦ φρονήματος τῆς σαρκὸς, ὅτι 18 “Τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται· οὐδὲ γὰρ δύναται.” τοῦτο λέγει, ὅτι ἡ κακία μένουσα κακία οὐ δύναται εἶναι ἀρετή. Β' Ὅστε ὅταν ἀκούσης πονηρὸν αἰῶνα, τὰς πράξεις νόει τὰς πονηράς, τὴν προαίρεσιν τὴν διεφθαρμένην. Οὐδὲ γὰρ ἵνα ἀποκτείνῃ ἡμᾶς, καὶ ἐξαγάγῃ τῆς παρουσίας ζωῆς, ἦλθεν ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ἵνα ἀφείλῃ ἐν τῷ κόσμῳ, παρασκευάσῃ τῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς διαγωγῆς γενέσθαι ἀξίους. Διὰ τοῦτο καὶ τῷ πατρὶ διαλεγόμενος ἔλεγε· 19· “ἸΚαὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶ, καὶ ἐγὼ πρὸς σέ ἔρχομαι. Κ' Οὐκ ἐρωτῶ, ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ,” τουτέστιν, ἀπὸ τῆς κακίας. Εἰ δὲ οὐκ ἀνέχῃ τούτων, ἀλλ' ἔτι πονηρὰν C τὴν παροῦσαν ζωὴν εἶναι φῆς, μὴ ἐγκάλει τοῖς ἑαυτοὺς ἀναιρουσίν. Ὅσπερ γὰρ ὁ τῆς κακίας ἑαυτὸν ὑπεξάγων, οὐκ ἐγκλημάτων, ἀλλὰ καὶ στεφάνων ἄξιος· οὕτω καὶ ὁ βιαίῳ θανάτῳ,

17 Philipp. i. 22.

18 Rom. viii. 7.

19 Joan. xvii. 11, 15.

^t εἴποι] ἔχοι εἰπεῖν E. ^v κατενεχθῇ pro κατενεχθείη A.D. ^w ἵστασθε C. ^x σαυτὸν C. ^y τοσοῦτο A. τοσοῦτον Cat. Mox ὅσον A.B.C. ^z ἔχονται B. ^a ἐρήσομαι G. ^b ἑαυτῷ, quod aberat ante Montef. est in libris omnibus et Cat. Statim προθεὶς pro προσθεὶς D.E. Cat. proponat Vet. ^c οὐτ' ἂν] οὕτε E.G. ^d γὰρ] γοῦν B. ^e τις pro τι D.E.G. Cat. Vet. ^f φθόνος B. ^g γὰρ om. B. ^h Sequentia usque ad v. ἀπόδειξιν p. 665 B. desunt in B. ⁱ καὶ om. A.D. ^k οὐκ] καὶ οὐκ D. καὶ πάλιν οὐκ G. Vet.

καὶ δι' ἀγχόνης ἢ δι' ἄλλων τινῶν καταλύων τὸ ζῆν, οὐκ
 ἂν εἴη δίκαιος ἐγκαλεῖσθαι καθ' ὑμᾶς. Νῦν δὲ ¹καὶ ὁ θεὸς
 τοὺς τοιούτους κολάζει τῶν ἀνδροφόνων μᾶλλον, καὶ ^mπάν-
 τες βδελυττόμεθα, ⁿεἰκότως. Εἰ γὰρ ἐτέρους ἀνελεῖν οὐ
 καλὸν, πολλῶ μᾶλλον ὁ ἑαυτόν. Εἰ δὲ πονηρὸν ἢ παροῦσα
 ζωὴ, τοὺς ἀνδροφόνους στεφανοῦν ἔδει, ὅτι τῆς πονηρίας ἡμᾶς
 ἀπαλλάττουσι. Χωρὶς δὲ τούτων, καὶ ἐξ ὧν αὐτοὶ λέγουσιν,
 ἑαυτοῖς περιπίπτουσι. Τὸν γὰρ ἥλιον θεὸν εἶναι φάσκοντες, D
 καὶ μετ' ἐκείνον τὴν σελήνην, καὶ προσκυνοῦντες ὡς τῶν πολλῶν
 ἀγαθῶν αἰτίους, ἑαυτοῖς ^pμαχόμενα λέγουσιν. Ἡ γὰρ τούτων
 χρεία καὶ τῶν λοιπῶν ^qἄστρον πρὸς ἕτερον μὲν οὐδὲν, εἰς δὲ
 τὴν παροῦσαν ἡμῖν συντελεῖ ζωὴν, τὴν, ὡς αὐτοὶ φασι, πονηράν,
 σώματα τρέφουσά ^rτε, καὶ καταναγάζουσα, καὶ καρποὺς εἰς
 ἀκμὴν ἄγουσα. Πῶς οὖν πρὸς τὴν σύστασιν τοῦ πονηροῦ βίου
 τοσαύτην εἰσάγουσι λειτουργίαν οὗτοι οἱ καθ' ὑμᾶς θεοί; Ἀλλ'
 οὔτε ^sτὰ ἄστρα θεοὶ, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἔργα θεοῦ πρὸς τὴν
 ἡμετέραν πεποιημένα χρεῖαν, οὔτε ὁ κόσμος πονηρός. Εἰ δὲ E
 λέγεις μοι τοὺς ἀνδροφόνους καὶ τοὺς μοιχοὺς καὶ τοὺς τυμβω-
 ρύχους, οὐδὲν ταῦτα πρὸς τὸν παρόντα ^tβίον· οὐδὲ γὰρ τῆς ἐν
 σαρκὶ ζωῆς ταῦτα ἀμαρτήματα, ἀλλὰ τῆς διεφθαρμένης προαι-
 ρέσεως. Εἰ γὰρ τῆς παρούσης ζωῆς ἦν ^vταῦτα, ὡς πάντως
 αὐτῇ συγκεκληρωμένα, οὐδεὶς ἂν ἐλεύθερος ἦν οὐδὲ καθαρός.
 Ὅρα γοῦν τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς τὰ ιδιώματα οὐδένα δυνάμενον
 διαφυγεῖν. Τίνα δὲ ταῦτά ἐστι; Τὸ ἐσθίειν, τὸ πίνειν, τὸ
 καθεύδειν, τὸ αὔξεσθαι, τὸ πεινῆν, τὸ διψῆν, τὸ γεννᾶσθαι,
 τὸ τελευτᾶν, καὶ τὰ τούτοις ἐοικότα ἅπαντα. ^wΚαὶ τού-
 των οὐδεὶς ἂν ^xπεριγένοιτο, οὐχ ἀμαρτωλὸς, οὐ δίκαιος, οὐ ⁶⁶⁵
 βασιλεὺς, οὐκ ιδιώτης, ἀλλὰ πάντες ὑποκείμεθα τῇ τῆς φύσεως
 ἀνάγκῃ. Οὕτω καὶ τὸ φαῦλα πράττειν, εἰ τῇ φύσει τῆς ζωῆς
 ἦν συγκεκληρωμένον, οὐδεὶς ^yἂν αὐτὰ διέφυγεν, ὥσπερ οὐδὲ
 ἐκεῖνα. Μὴ γάρ μοι τοῦτο ^zεἴπῃς, ὅτι σπάνιοι οἱ κατορθοῦν-
 τες· τῶν γὰρ φυσικῶν ἀναγκῶν οὐδένα ^aεὐρήσεις περιγεγενη-
 μένον ποτέ. Ὡστε ^bἔως ἂν εὐρίσκηται καὶ εἰς κατωρθωκῶς
 ἀρετὴν, οὐδὲν ὁ λόγος παραβλαβήσεται. Τί φῃς, ἄθλιε καὶ
 ταλαίπωρε; πονηρὰ ἢ παροῦσα ζωὴ, ἐν ἣ τὸν θεὸν ἐπέγνωμεν,
 ἐν ἣ περὶ τῶν μελλόντων φιλοσοφοῦμεν, ἐν ἣ γεγόναμεν ἐξ ἁν- B

¹ καὶ om. E.G. Vet. ^m πάντες] + αὐτοὺς E.G. Vet. ⁿ καὶ εἰκότως Edd.
 καὶ deest in omnibus. ^o ἑαυτοὺς A.D. ^p μαχόμενα pro μαχόμενοι omnes.
^q ἀστέρων E. ^r τε om. A.D. ^s τὰ om. G. ^t βίον] + δεικνυμί σοι ἐγὼ
 G. Vet. ^v ταῦτα om. G. ^w καὶ om. E.G. Vet. ^x περιγένοιτο] + πώ-
 ποτε G. Vet. ^y ἂν om. G. ^z εἴπῃς pro εἴποις omnes. ^a εὐρίσκω περι-
 γεγόμενον E. ^b ἔως ἂν] ἐὰν G.

θρώπων ἄγγελοι, καὶ ταῖς ἄνω συγχορεύομεν δυνάμεσι; Καὶ ποίαν ἑτέραν ^cζητήσομεν τῆς πονηρᾶς ὑμῶν γνώμης καὶ διεστραμμένης ἀπόδειξιν; ^dΤίνος οὖν ἔνεκεν ὁ Παῦλος, ^eφησὶν, εἶπεν αἰῶνα πονηρὸν τὸν ἐνεστῶτα; Τῇ κοινῇ κεχρημένος συνηθείᾳ. Καὶ γὰρ ^fκαὶ ἡμεῖς εἰώθαμεν λέγειν, κακὴν ἔσχον ἡμέραν, οὐ τὸν καιρὸν, ἀλλὰ τὴν πράξιν ἢ τὴν περίστασιν διαβάλλοντες. Οὕτω καὶ ^bΠαῦλος τὰς πονηρὰς διαβάλλων προαιρέσεις, τῇ συνηθείᾳ κέχρηται· καὶ δείκνυσιν, ὅτι καὶ τῶν προτέρων ἡμᾶς ^Cἀπήλλαξεν ὁ Χριστὸς ἀμαρτημάτων, καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἡσφαλίσατο. Τῷ μὲν γὰρ εἰπεῖν, “^k τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν,” ἐκείνο ἐδήλωσε· τῷ δὲ προσθεῖναι, “ὅπως ἐξέλθαι ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ,” τὴν πρὸς τὸ μέλλον ἀσφάλειαν ἐνέφηνεν. Ὁ μὲν γὰρ νόμος καὶ πρὸς τὸ ἐν ἡσθένει, ἡ δὲ χάρις πρὸς ἀμφοτέρα δυνατὴ ¹γέγονε. “Κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν.” Ἐπειδὴ γὰρ (715) ἐνόμιζον ἐκεῖνοι τοῦ θεοῦ παρακούειν, ὡς δεδωκότος τὸν νόμον, καὶ ἐδεδοίκεσαν, εἰ τὴν παλαιὰν ἀφέντες προσέλθοιεν τῇ καινῇ· ^Dκαὶ ταύτην αὐτῶν διορθοῦται τὴν ὑπόνοιαν ^mλέγων, ⁿὅτι καὶ τῷ πατρὶ ταῦτα δοκεῖ. Καὶ οὐχ ἀπλῶς εἶπε, πατὴρ, ἀλλὰ, “πατὴρ ἡμῶν,” καὶ συνεχῶς αὐτὸ τίθησιν, ἐντρέπων αὐτοὺς τῷ δεικνύναι, ὅτι πατέρα ἡμῶν τὸν ^oαὐτοῦ πατέρα πεποίηκεν ὁ Χριστός.

²⁰ “Ὡς ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.” Καὶ τοῦτο καινὸν καὶ παρηλλαγμένον. Τὸ γὰρ, “Ἀμήν,” οὐδαμοῦ ἐν ἀρχῇ ^pκαὶ προοιμίῳ ἐπιστολῆς εὐρίσκομεν κείμενον, ἀλλὰ μετὰ πολλά. Ἐνταῦθα δὲ δεικνύς ὅτι καὶ τὰ εἰρημένα ἱκανὴν εἶχε κατηγορίαν Γαλατῶν, καὶ ὅτι ὁ λόγος ἀπηρτισμένος ἐστὶ, τὸ ^Eπροοίμιον τοῦτο τέθεικε. Τὰ γὰρ φανερά τῶν ἐγκλημάτων οὐ πολλῆς δεῖται κατασκευῆς. Ἀναμνήσας γὰρ ^qτοῦ σταυροῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως, ^rτῆς τῶν ἀμαρτημάτων λυτρώσεως, τῆς πρὸς τὸ μέλλον ἀσφαλείας, τῆς τοῦ πατρὸς γνώμης, τῆς τοῦ υἱοῦ βουλῆς, τῆς χάριτος, τῆς εἰρήνης, πάσης αὐτοῦ τῆς δωρεᾶς, εἰς δοξολογίαν τὸν λόγον κατέκλεισεν. Οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον τοῦτο πεποίηκεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ μεθ’ ὑπερβολῆς ἐκπλήτ-

20 v. 5.

^c ζητήσομεν A.G. ζήσομεν C. ^d τίνος B. ^e φησὶν, εἶπεν pro εἶπε, φησὶν A.B.C.D. φησὶν εἶπεν ὁ Π. hoc ord. E. ^f καὶ om. B.C.D. ^g τὴν περίστασιν καὶ τὴν πράξιν διαβ. G. Vet. ^h ὁ Παῦλος A.D. Statim τὰς om. A. ⁱ ἡσφαλίσατο] ἐχαρίσατο D. ^k τοῦ δόντος om. B. ^l γέγονε] + διὸ καὶ ἐπήγαγε G. Vet. ^m λέγων] οὕτω λέγων D. ⁿ ὅτι—δοκεῖ] κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς B. ^o αὐτοῦ pro αὐτοῦ C.G. ἑαυτοῦ E. ^p καὶ ἐν προοιμίῳ G. Cat. Post εὐρίσκομεν add. ἀλλαχοῦ G. Vet. ^q τοῦ] αὐτοῦ B. ^r τῆς τ. ἀ. λυτρώσεως om. E.

τεσθαι τῆς δωρεᾶς τὸ μέγεθος, τῆς χάριτος τὴν ὑπερβολὴν, καὶ ἐννοεῖν τίνας ὄντας τί εἰργάσατο ὁ θεὸς ἀθρώον καὶ ἐν ἀκαριαίᾳ καιροῦ ῥοπῇ· ἅπερ τῷ λόγῳ παραστήσαι μὴ δυνάμενος, εἰς 666
δοξολογίαν κατέλυσεν, οὐ τὴν ἀξίαν, ἀλλὰ τὴν αὐτῷ δυνατὴν εὐφημίαν ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἀναπέμπων ἀπάσης. Διὰ τοῦτο καὶ σφοδρότερον τῷ μετὰ ταῦτα κέχρηται λόγῳ, καθάπερ πυρωθεὶς σφοδρῶς ὑπὸ τῆς ἐννοίας τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ θεοῦ. Εἰπὼν γὰρ, “Ὡς ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν,” ἀπὸ σφοδρότερας ἄρχεται ἐπιπλήξως, οὕτω λέγων· ²¹ “Θαυμάζω, ὅτι οὕτω ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ, εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον.” Ἐπειδὴ γὰρ διὰ τῆς τοῦ νόμου φυλακῆς ὑπώπτευον ἀρέσκειν τῷ πατρὶ, καθάπερ καὶ B Ἰουδαῖοι τὸν Χριστὸν διώκοντες, τοῦτο πρῶτον ἐνδείκνυται, ὅτι οὐ τὸν Χριστὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν πατέρα παροξύνουσι τοῦτο πράττοντες. Οὐ γὰρ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, φησὶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ πατρὸς μεθίστασθε τοῦτο ποιοῦντες. “Ὡς περ γὰρ ἡ παλαιὰ οὐ τοῦ πατρὸς μόνον, ὡς ἀλλὰ καὶ τοῦ υἱοῦ, οὕτω καὶ ἡ χάρις οὐ τοῦ υἱοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ πάντα κοινά. ²² “Πάντα ὡς γὰρ τὰ τοῦ πατρὸς μου, ἐμὰ ἐστίν.” Εἰπὼν *τοῖνυν, ὅτι καὶ τοῦ πατρὸς ἀφίστανται, δύο ἐγκλήματα τίθησι, καὶ τὴν μετάθεσιν, καὶ τὴν ταχίστην μετάθεσιν. Καὶ μὴν τὸ ἐναντίον κατηγορίας ἄξιον, τὸ μετὰ πολὺν ἀποστήναι C χρόνον· ἀλλ’ ἐνταῦθα περὶ ἀπάτης ὁ λόγος. Ἀξίος μὲν γὰρ ἐγκλημάτων καὶ ὁ μετὰ πολὺν χρόνον· ὁ δὲ ἐκ πρώτης προσβολῆς καὶ ἐν * αὐτοῖς τοῖς ἀκροβολισμοῖς καταπεσὼν, ἐσχάτης ἀσθενείας ἐξήνεγκεν ὑπόδειγμα. Ὁ καὶ τούτοις ἐγκαλεῖ, λέγων· τί τοῦτο, ὅτι οὐδὲ χρόνου δέονται οἱ ἀπατῶντες ὑμᾶς, ἀλλ’ ἐκ πρώτης ὕποπροσγωγῆς ἀρκεῖ πάντας ὑμᾶς ² καταστρέφασθαι καὶ ἐλεῖν; καὶ ποῖαν ³ ἂν σχοίητε συγγνώμην; Εἰ γὰρ ἐπὶ φίλων τοῦτο ⁴ γινόμενον, ἐγκλημα, καὶ ⁵ ὁ τοὺς προτέρους καὶ ⁶ χρησίμους τῶν ἐπιτηδείων ἀφείς καταγνώσεως ἄξιος, ὁ θεοῦ καλοῦντος ἀποπηδῶν, ἐννόησον ὅσης ἂν εἴη τιμωρίας ὑπεύθυνος. D “Ὅταν δὲ ⁷ εἴπῃ, “θαυμάζω,” οὐ μόνον ἐντρέπων αὐτοὺς λέγει, ὅτι μετὰ τοσαύτην δωρεὰν, ⁸ μετὰ τοσαύτην ἀμαρτημάτων συγχώρησιν καὶ φιλανθρωπίας ὑπερβολὴν, εἰς ζυγὸν δουλείας

21 v. 6.

22 Joan. xvi. 15.

^s ὑπὸ] ὑπὲρ B.C.E.^t οὕτω] αὐτῷ G.^v ἀλλὰ] + καὶ τοῦ πατρὸς B.^w γὰρ] + φησὶ E. Cat. Vet. φησὶν post ἐστίν add. G.^x τοῖνυν] γὰρ B.

* Incipit Codex F.

^y προσβολῆς B.^z καταστρέψαι B.^a ἂν om. B.^b γινόμενον E.^c ὁ] οὐ D.^d χρησιμωτέρους B.^e εἴπῃ] + ὅτι E.^f μετὰ] ὅτι μετὰ B.

ἤντομόλησαν· ὁμοῦ δὲ καὶ δεικνὺς οἷαν ἔχει περὶ αὐτῶν ὑπόνοιαν, ὅτι μεγάλην τινὰ καὶ ἐσπουδασμένην. Οὐδὲ γὰρ ἂν, εἰ τῶν τυχόντων ἰερόμιζεν αὐτοὺς εἶναι καὶ εὐεξαπατήτων, ἐθαύμασεν ἂν ἐπὶ τῷ ἁγεομένῳ· ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν γνησίων, φησὶ, καὶ πολλὰ πεπονηκότων ὑμεῖς, διὰ τοῦτο θαυμάζω· ὅπερ ἡν ἱκανὸν αὐτοὺς ἀνακτῆσθαι, καὶ πρὸς τὰ πρότερα ἐπαναγαγεῖν. Ὁ καὶ ἐν μέσῃ τῇ ἐπιστολῇ δηλῶν ἔλεγε· ²³ “^m Τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ, εἶγε καὶ εἰκῇ.” “Μετατίθεσθε.” ⁿ Οὐκ εἶπε, ὁ μετέθεσθε, ἀλλὰ, “μετατίθεσθε,” τουτέστιν, οὐδέπω πιστεύω, οὐδὲ ἡγοῦμαι ἀπρητισμένην εἶναι τὴν ἀπάτην· ὁ καὶ αὐτὸ πάλιν (716) ἐστὶν ἀνακτωμένου. Τοῦτο οὖν σαφέστερον Προϊὼν λέγει· 667 ²⁴ “Ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε.” “Ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ.” Ἡ μὲν κλήσις ἐστὶ τοῦ πατρὸς, τῆς δὲ κλήσεως ἡ αἰτία, ^q τοῦ υἱοῦ· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ καταλλάξας καὶ ῥωρεᾶν δούς· οὐ γὰρ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ἐσώθημεν. ^s Μᾶλλον δὲ καὶ ταῦτα ἐκείνου, καὶ ἐκεῖνα τούτου· ²⁵ “Τὰ γὰρ ἐμὰ σὰ, φησὶ, καὶ τὰ σὰ ἐμά.” Καὶ οὐκ εἶπεν, ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου μετατίθεσθε, ἀλλ', “ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς θεοῦ.” ^t Ὁ γὰρ ἦν φρικωδέστερον, καὶ μᾶλλον ἱκανὸν αὐτοὺς καταπλῆξαι, τοῦτο τέθεικεν. Οἱ γὰρ ἀπατᾶν αὐτοὺς βουλόμενοι, οὐκ ἀθρόως τοῦτο ἐποιοῦν, ἀλλ' ἡρέμα αὐτοὺς τῶν πραγμάτων μεθιστῶντες, τῶν ὀνομάτων οὐ μεθίστων. Τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ διαβόλου πλάνη, μὴ γυνὰ ^v προτιθέναι τὰ θήρατρα. Εἰ μὲν γὰρ εἶπον, ἀποστήτε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ὡς πλάνους ἂν καὶ λυμεῶνας ἐφυλάξαντο· νῦν δὲ ἀφέντες αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει τέως, καὶ τῇ πλάνῃ εὐαγγελίου ^w ἐπιθέντες ὄνομα, μετὰ πολλῆς τῆς ἀδείας διώρυτον τὴν οἰκοδομὴν, τῶν εἰρημένων, καθάπερ τινῶν παραπετασμάτων, διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων κρυπτόντων τοὺς τοιχωρύχους. C Ἐπεὶ οὖν εὐαγγέλιον ἐκάλουν τὴν ἑαυτῶν ἀπάτην, ^x καλῶς αὐτὸς καὶ πρὸς τὸ ὄνομα μάχεται, καὶ παρρησιάζεται, λέγων·

23 Gal. iii. 4.

24 Ibid. v. 10.

25 Joan. xvii. 10.

Ἐ ἀπηντομόλησαν A.D. ὁμοῦ δὲ καὶ δεικνὺς (δείκνυσιν D.)] ἀλλ' ὁμοῦ τοῦτο τε αὐτὸ καὶ E.F.G. Iidem post ὑπόνοιαν add. δείκνυσιν. *verum simul et illud ostendit* Vet. Haec omnia ὁμοῦ δὲ καὶ δεικνὺς—εἶγε καὶ εἰκῇ. μετατίθεσθε desunt in B. ⁱ ἐνόμιζον D. ^k γενομένῳ pro γινομένῳ omnes. ^l ἦν ἱκανὸν pro ἱκανὸν ἦν omnes. ^m τοσαύτην D. ⁿ οὐκ] καὶ οὐκ B. Cat. ^o μετετέθετε E. Statim ἀλλὰ μετατίθεσθε om. A.E. Desinit Codicis G. collatio. P προϊὼν E.F. Cat. in sequentibus Vet. Edebatur προειπών. ^q τοῦ υἱοῦ] ὁ υἱὸς F. Vet. ὁ Χριστὸς E. ^r τὴν δωρεάν E.F. invita Cat. *donum* Vet. ^s μᾶλλον δὲ—μετατίθεσθε om. B. ^t ὁ γὰρ ἦν φρ.] ὁ φρ. ἦν F. Vet. ^v περιτιθέναι B. ^w ἐπιθέντες omnes. ἐπιτιθέντες Edd. ^x καλῶς om. F. Vet. Statim αὐτοὺς B.

26 “Εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο.” Ὑ Καλῶς· οὐδὲ γάρ ἐστιν ἄλλο. Ἄλλ’ ὅμως ὅπερ πάσχουσιν οἱ νοσοῦντες ^z ἐκ τῶν ὑγιεινῶν βλαπτόμενοι σιτίων, τοῦτο καὶ ^a Μαρκίῳ ἐνταῦθα ἔπαθεν. ^b Ἐπελάβετο γὰρ τῶν εἰρημένων εἰπὼν, ὅτι ἰδοὺ καὶ Παῦλος εἶπεν, ^c οὐκ ἔστιν ἕτερον εὐαγγέλιον. Οὐδὲ γὰρ παραδέχονται τοὺς εὐαγγελιστὰς ἅπαντας, ἀλλ’ ἓνα μόνον, καὶ ^d αὐτὸν περικόψαντες καὶ συγχέαντες, ὡς ἐβούλοντο. Τί οὖν, ὅταν αὐτὸς λέγῃ, 27 “Κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου καὶ τὸ κή- D ρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ;” Ἔστι μὲν οὖν πολλοῦ γέλωτος τὰ εἰρημένα παρ’ αὐτῶν· πλὴν καὶ καταγέλαστα ἦ, ἀναγκαῖον διελέγχειν αὐτὰ διὰ τοὺς εὐκόλως ἀπατωμένους. Τί οὖν ἐροῦμεν; Ὅτι καὶ μυρίοι γράφωσιν εὐαγγέλια, τὰ δὲ αὐτὰ γράφωσιν, ἓν ἐστι τὰ πολλὰ, καὶ οὐδὲν ἀπὸ τοῦ τῶν γραφόντων πλήθους εἰς τὸ ἓν εἶναι παραβλαβήσεται· ὥσπερ οὖν καὶ εἰς ^e ἡ πάλιν ὁ γράφων, καὶ ἐναντία λέγῃ, οὐκ ἔστιν ἓν τὰ γραφόμενα. Τὸ γὰρ ἓν καὶ οὐχ ἓν, οὐ τῷ τῶν γραφόντων ἀριθμῷ, E ἀλλὰ τῇ ταυτότητι καὶ ἐτερότητι τῶν λεγομένων κρίνεται. Ὅθεν δῆλον, ὅτι καὶ τὰ ^f τέσσαρα εὐαγγέλια ἓν ἐστιν εὐαγγέλιον. Ὅταν γὰρ οἱ τέσσαρες τὰ αὐτὰ λέγωσιν, οὐκ ἔστιν ἄλλο καὶ ἄλλο διὰ τὴν τῶν προσώπων διαφοράν, ἀλλ’ ἓν διὰ τὴν τῶν εἰρημένων συμφωνίαν. Οὐδὲ γὰρ ὁ Παῦλος περὶ ἀριθμοῦ λέγει νῦν, ἀλλὰ περὶ διαφωνίας τῶν εἰρημένων. Εἰ μὲν οὖν ἄλλο ^g τὸ Ματθαίου, καὶ ^h τὸ Λουκᾶ ἕτερον κατὰ τὴν δύναμιν ⁱ τῶν ἐγγεγραμμένων καὶ τὴν τῶν δογμάτων ἀκρίβειαν, 668 καλῶς ἐπιλαμβάνονται τοῦ λόγου· εἰ δὲ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ, πανσάσθωσαν ἀνοηταίνοντες, καὶ ταῦτα προσποιούμενοι ἀγνοεῖν, ἃ καὶ τοῖς ἄγαν παισὶν ἐστι κατάδηλα. “Εἰ μὴ τινὲς εἰσιν οἱ ταρασσοντες ὑμᾶς, καὶ θέλοντες ^k ἀνατρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ.” Τουτέστιν, ἕως ἂν ὑγιαίνητε τὸν νοῦν, οὐκ ἐπιγνώσεσθε ἕτερον εὐαγγέλιον, ^l ἕως ἂν ὀρθὰ βλέπητε, καὶ μὴ διεστραμμένα, τὰ μὴ ὄντα φανταζόμενοι. Ὡσπερ γὰρ ^m ὀφθαλμοὺς διαταραχθεῖς ἕτερα ἀνθ’ ἐτέρων ὀρᾷ· οὕτω καὶ

26 v. 7.

27 Rom. xvi. 25.

^y Haec calōs· οὐδὲ γάρ ἐστιν ἄλλο, quæ aberant, suppleta sunt ex F. pulchre; neque enim est aliud Vetus. Hujus vestigia secutus Montef. edidit, καλῶς· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλο. Haec, οὐδὲ γάρ ἐστιν ἄλλο, a manu prima superscripta leguntur in E. ^z ἐκ] καὶ ἐκ F. ^a Vid. Annot. ^b ἐπελάβοντο E. Vet. ἐπελάθοντο F. Mox εἰπόντες E.F. Vet. ^c οὐκ] ὅτι οὐκ B. ^d αὐτὸν]+δὲ F. ^e ἡ om. A. ^f τέσσαρα omnes. τεσσάρων Edd. ^g τὸ] τοῦ B.C.E.F. ^h τὸ] τοῦ B.E.F. ἕτερον τοῦ A. hoc ord. F. ⁱ τῶν γεγραμμένων B. τῶν εἰρημένων καὶ τῶν ἐγγεγρ. E. ^k ἀνατρέψαι bis D. ^l Haec omnia, ἕως ἂν ὀρθὰ βλέπητε — τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ desunt in B. ^m ὀφθαλμοὺς sine artic. F.

Β^η νοῦς τῇ τῶν πονηρῶν συγχύσει λογισμῶν θολούμενος τὸ αὐτὸ τοῦτο πάσχειν εἴωθε. ^η Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ οἱ μαινόμενοι ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων φαντάζονται. Ἀλλ' αὕτη χαλεπώτερα ἐκείνης ἡ μανία, οὐκ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς, ἀλλ' ἐν τοῖς νοητοῖς τὴν βλάβην ἐργαζομένη, οὐκ ἐν τῇ κόρῃ τῶν τοῦ σώματος ὁμμάτων, ἀλλ' ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς διανοίας τὴν καταστροφὴν κατασκευάζουσα. “Καὶ θέλοντες ἀνατρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ.” Καὶ ἢ μὴν μίαν μόνην ἢ δευτέραν ἐπεισῆγον ἐντολὴν, τὴν τῆς περιτομῆς καὶ τὴν τῶν ἡμερῶν ἴμόνον καινοτομοῦντες· ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι μικρὸν παραποιηθὲν τὸ ὅλον **Κ**λυμαίνεται, εἶπε τὸ εὐαγγέλιον ἀνατρέπεσθαι. Καθάπερ γὰρ ἐν τοῖς βασιλικοῖς νομίσμασιν ὁ μικρὸν τοῦ χαρακτῆρος περικόψας, ὅλον τὸ νόμισμα κίβδηλον ^ιεἰργάσατο· οὕτω καὶ ὁ τῆς (717) ὑγιоῦς πίστεως καὶ τὸ βραχύτατον ἀνατρέψας, τῷ παντὶ λυμαίνεται, ἐπὶ τὰ χείρονα προῖων ἀπὸ τῆς ἀρχῆς. Ποῦ τοίνυν εἰσὶν οἱ φιλονεικίας ἡμᾶς κρίνοντες ἕνεκεν τῆς πρὸς τοὺς αἰρετικούς διαστάσεως; ^ω ποῦ νῦν εἰσὶν οἱ λέγοντες οὐδὲν μέσον εἶναι ἡμῶν κακείνων, ἀλλ' ἀπὸ φιλαρχίας τὴν διαφορὰν γίνεσθαι; Ἀκουέτωσαν τί φησιν ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἀνέτρεψαν **Δ**οὶ ^κκαὶ μικρὸν τι καινοτομοῦντες. Οὗτοι δὲ ^υοὔ τι μικρὸν· πῶς γάρ, οἱ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ κτίσμα ^λλέγοντες; Οὐκ ἤκουσας ὅτι καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ ἐν σαββάτῳ ξύλα τις συλλέξας, ^ακαὶ μίαν ἐντολὴν παραβάς, καὶ οὐδὲ ταύτην μεγίστην, ἐσχάτην δέδωκε δίκην; καὶ ^βὉζᾶ τὴν κιβωτὸν μέλλουσιν περιτρέπεσθαι στηρίζας, παραχρῆμα ἀπέθανεν, ὅτι μὴ προσηκούσης αὐτῷ διακονίας ἤψατο; Εἶτα σαββάτου μὲν ^γἡ παράβασις, καὶ τὸ τῆς κιβωτοῦ ^δκαταπιπτούσης ἄψασθαι, εἰς τοσαύτην ἤγαγε τὸν θεὸν ἀγανάκτησιν, ὥστε μὴδὲ βραχείας τυχεῖν **Ε**συγγνώμης τοὺς ταῦτα τολμήσαντας· ὁ δὲ δόγματα φρικτὰ καὶ ἀπόρρητα ^ελυμηνάμενος, οὗτος ἀπολογίας τεύξεται καὶ συγγνώμης; Οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν· ^ςἀλλὰ καὶ αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτό ἐστι τὸ πάντων αἴτιον τῶν κακῶν, τὸ μὴ καὶ ὑπὲρ

^η ὁ νοῦς E. ^ο συγχ. λογ. θολ. hoc ord. C.E.F. λογ. συγχ. θολ. A.D. συγχ. θολ. λογ. Edd. ^π τοῦτο om. E. ^η διὰ γὰρ τ. κ. οἱ μαινόμενοι] οὕτω καὶ οἱ μαινόμενοι πάσχοντες F. Vet. ^ι μὴν] τοι B. μὴν om. D. Statim μόνην om. F. ἢ δευτέραν om. B. ^ς μόνων Edd. ἴσ. μόνον Sav. marg. μόνον A.C.D.E.F. Haec καὶ τὴν τ. ἡ. μ. καινοτομοῦντες om. B. ^τ ἀπειργάσατο A.D. ^υ ἕνεκεν om. B. ^ω ποῦ νῦν εἰσὶν οἱ] καὶ F. Vet. Mox εἶναι μέσον hoc ord. D.F. ^κ καὶ om. B. ^υ οὔ τι] οὐχ ἁπλῶς F. Vet. Mox πῶς γὰρ οὐ, τὸν υἱὸν A. ^λ λέγοντες] + ἀλλὰ τὸ πάντων μέγιστον E.F. Vet. ^α καὶ om. A. ^β Ὁζᾶν A.B.E. ^γ ἡ om. F. ^δ καταπιπτούσης] + μόνον F. Vet. ^ε ὥστε] ὥς F. ^ε λυμαίνόμενος E. ^ς ἀλλὰ καὶ om. F. Vet. Omnia ab ἀλλὰ καὶ usque ad τοὺς διδασκάλους p. 670 A. om. B.

τῶν μικρῶν ^h τούτων ἀγανακτεῖν. Διὰ τοῦτο τὰ μείζονα τῶν ἀμαρτημάτων ἐπεισηλθεν, ὅτι τὰ ἐλάττονα τῆς προσηκούσης οὐ τυγχάνει διορθώσεως. Καὶ καθάπερ ἐν τοῖς σώμασιν οἱ τῶν τραυμάτων καταφρονήσαντες, πυρετοὺς ἔτεκον καὶ σηπεδόνας καὶ θάνατον· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ψυχῶν οἱ τῶν μικρῶν ὑπερορῶν-669
τες, τὰ μείζονα ἐπεισάγουσιν. Ὁ δεῖνα, φησὶ, περὶ τὴν νηστείαν σφάλλεται, καὶ οὐδὲν μέγα ἐστίν· ἕτερος τῇ πίστει μὲν ἔρρωται τῇ ὀρθῇ, ὑποκρινόμενος δὲ διὰ τὸν καιρὸν, τὴν παρρησίαν προέδωκεν· οὐδὲ τοῦτό τι μέγα δεινόν· ἄλλος παροξυνθεὶς, ἠπέλυσεν ἀποστήσεσθαι τῆς ὀρθῆς πίστεως· ⁱ ἄλλ' οὐδὲ τοῦτο ἄξιον τιμωρίας· ὀργῇ γὰρ ἤμαρτε, ^k φησὶ, καὶ θυμῷ. Καὶ μυρία τις ἂν εὔροι τοιαῦτα καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀμαρτήματα ἐπεισαγόμενα ταῖς ἐκκλησίαις. Διὰ τοῦτο ^l καὶ καταγέλαστοι γεγόναμεν ^m καὶ Ἑλλῆσι καὶ Ἰουδαίοις, εἰς B
μυρία τῆς ἐκκλησίας σχιζομένης. Εἰ γὰρ οἱ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἀποπηδᾶν τῶν θείων θεσμῶν ἐπιχειροῦντες καὶ μικρόν τι παρακινεῖν, τῆς προσηκούσης ἐτύγχανον ἐπιτιμήσεως, οὐκ ἂν ὁ παρὼν ἐτέχθη λοιμὸς, ⁿ καὶ τοσοῦτος χειμὼν τὰς ἐκκλησίας κατέλαβεν. Ὅρα γοῦν ὁ Παῦλος πῶς τὴν περιτομὴν ἀνατροπὴν τοῦ εὐαγγελίου ^o καλεῖ. Νῦν δὲ εἰσι πολλοὶ παρ' ἡμῖν καὶ τὴν αὐτὴν Ἰουδαίοις νηστεύοντες ἡμέραν, καὶ σάββατα τηροῦντες ^p ὁμοίως· C
καὶ φέρομεν γενναίως, μᾶλλον δὲ τάλαιπῶρως. Καὶ τί λέγω τὰ Ἰουδαίων, ^q καὶ γὰρ Ἑλλήνων ἔθνη πολλὰ παρὰ τισι τῶν ἡμετέρων φυλάττεται, κληρονομισμοὶ καὶ οἰωνισμοὶ καὶ σύμβολα, καὶ ἡμερῶν παρατηρήσεις, καὶ ἡ περὶ τὴν ^r γένεσιν σπουδὴ, καὶ τὰ πάσης ἀσεβείας γέμοντα ^s γραμματεῖα, ^a τικτομένων τῶν παιδίων εὐθέως ἐπὶ κακῷ τῆς ^t ἐαυτῶν συντιθέασι κεφαλῆς, ἐκ προοιμίων παιδεύοντες καταλύειν τοὺς ^v ὑπὲρ ἀρετῆς πόνους, καὶ ὑπὸ τὴν πεπλανημένην τυραννίδα τῆς εἰμαρμένης ^w τό γε αὐτῶν ἄγοντες μέρος. Εἰ δὲ τοὺς περιτεμνομένους ^x οὐδὲν ὁ Χριστὸς ὠφελεῖ, τοὺς τοσαῦτα ἐπισυρομένους κακὰ τί τοσοῦτον ἢ D
πίστις εἰς σωτηρίαν ὠφελήσει λοιπόν; Καίτοι ἡ περιτομὴ παρὰ θεοῦ δεδομένη ἦν, ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ ἐλυμαίνεται τῷ εὐαγγελίῳ οὐκ ἐν καιρῷ τελουμένη, πάντα ἔπραττεν ὁ Παῦλος, ὥστε αὐτὴν περικόψαι. Εἶτα ὁ μὲν Παῦλος ὑπὲρ ἐθῶν Ἰουδαϊκῶν τοσαύτην ἐποιεῖτο σπουδὴν, ἐπειδὴ ἀκαίρως ἐφυλάττετο, ἡμεῖς δὲ οὐδὲ τὴν Ἑλληνικὴν περικόψομεν συνήθειαν; καὶ

^h τούτων om. E.F. Vet. ⁱ ἄλλ' om. F. Vet. ^k φησὶ om. F. Vet.
^l καὶ om. F. Vet. ^m Sic omnes. καὶ Ἰ. καὶ Ἑ. inverso ord. Edd. ⁿ καὶ] οὐκ ἂν F. Mox ταῖς ἐκκλησίαις C. ^o ἐκάλει A. ^p ὁμοίως om. A. ^q καὶ γὰρ om. F. Vet. ^r γέννησιν E. ^s γράμματα E. ^t αὐτῶν E. ^v ὑπὲρ τῆς ἀρ. E. ^w τό γε] τότε C. ^x οὐδὲν ὠφ. ὁ Χρ. E. ὁ Χρ. οὐδὲν ὠφ. D.

ποίαν ὑσχοίημεν ἀπολογίαν; Διὰ ταῦτα ἐν ταραχαῖς καὶ
 θορύβοις νῦν τὰ ἡμέτερα, καὶ οἱ μαθητευόμενοι φρονήματος
 Ε ἐμπλησθέντες πολλοῦ τὴν τάξιν ἀνέτρεψαν, καὶ τὰ ἄνω κάτω
 γεγένηται. Καὶ μικρόν τις ἐγκαλέσῃ, διαπτύουσι τοὺς ἄρ-
 χοντας, ^zἐπειδὴ κακῶς ἡμεῖς αὐτοὺς ἐπαιδοτριβήσαμεν. Καί-
 τοιγε εἰ καὶ ^aμοχθηρότεροι, καὶ μυρίων ἦσαν κακῶν γέμοντες
 οἱ προεστῶτες, οὐδὲ οὕτω τῷ μαθητῇ θέμις ἦν παρακούειν. Εἰ
 γὰρ περὶ τῶν Ἰουδαίων διδασκάλων φησὶν, ὅτι ἐπειδὴ ἐπὶ τῆς
 Μωϋσέως καθέδρας ἐκάθισαν, ἀκούεσθαι δίκαιοι παρὰ τῶν (71
 670 μαθητευομένων ἂν εἶεν, ^bκαίτοιγε ἔργα εἶχον οὕτω πονηρά, ὥς
 τοὺς ^cμαθητὰς κελεύσαι μὴ ζηλοῦν, μηδὲ μιμεῖσθαι ἐκεῖνα,
 τίνος ἂν εἶεν συγγνώμης ἄξιοι οἱ τοὺς τῆς ἐκκλησίας προέδρους
 τοὺς τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ μετ' ἐπιεικείας ζῶντας διαπτύοντες
 καὶ καταπατοῦντες; Εἰ γὰρ ἀλλήλους κρίνειν οὐ θέμις, πολλῶ
 μᾶλλον τοὺς διδασκάλους.

28 “ Ἀλλὰ καὶ ^dἐγὼ, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζεται
 ὑμῖν παρ' ὃ ^eπαρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω.” “Ορα σύνεσιν ἀπο-
 στολικήν. Ἰνα ^fγὰρ μὴ τις λέγῃ, ὅτι κενοδοξίας ἔνεκεν τὰ
 ἴδια συγκροτεῖ δόγματα, καὶ ἑαυτὸν ἀνεθεμάτισεν. Ἐπειδὴ δὲ
 Β καὶ εἰς ^gἀξιώματα κατέφενγον, ^hἸάκωβον καὶ Ἰωάννην, διὰ τοῦτο
 καὶ ἀγγέλων ἐμνήσθη. Μὴ γάρ μοι Ἰάκωβον εἶπης, φησὶ, καὶ
 Ἰωάννην· ⁱκαὶ γὰρ τῶν πρώτων ἀγγέλων ἢ τις τῶν ἐξ οὐρανοῦ
 διαφθείρων τὸ κήρυγμα, ἀνάθεμα ἔστω. ^kΚαὶ οὐχ ἀπλῶς
 εἶπεν, “ἐξ οὐρανοῦ,” ἀλλ' ἐπειδὴ ^lκαὶ οἱ ἱερεῖς ἄγγελοι ἐκα-
 λοῦντο. 29 “ Χεῖλη γὰρ ἱερέως φυλάσσεται γνώσιν, καὶ νόμον
 ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἄγγελος κυρίου παντο-
 κράτορός ἐστιν.” ἵνα μὴ τούτους νομίσης ^mλέγεσθαι νῦν ἀγγέ-
 λους, τῇ τοῦ οὐρανοῦ προσθήκῃ τὰς ⁿἄνω δυνάμεις ἡνίξατο.
 Καὶ οὐκ εἶπεν, εἰ ἐναντία καταγγέλλωσιν, ἢ ἀνατρέπωσι τὸ
 C πᾶν, ἀλλὰ, καὶ μικρόν τι εὐαγγελίζονται παρ' ὃ εὐηγγελισά-
 μεθα, καὶ τὸ τυχὸν ^oπαρακινήσωσιν, ἀνάθεμα ἔστωσαν. 30 “ Ῥ' Ως

28 v. 8.

29 Malac. ii. 7.

30 v. 9.

^y ὑσχοίημεν] + ἂν E.F. ^z ἐπειδὴ] καὶ τοῦτο ποιοῦσιν ἐπειδὴ E.F. Vet.
 Statim καλῶς E. Tum αὐτοὺς ἡμεῖς ἐπαίδ. C.F. ἐπαίδ. ἡμεῖς αὐτοὺς E.
^a μοχθηροὶ F. Vet. ^b καίτοι sine γε F. ^c μαθητευομένους E. ^d ἐγὼ]
 ἡμεῖς E. ^e παρελάβετε] εὐηγγελισάμεθα E. ^f γὰρ om. F. Vet. Mox
 εἶπη pro λέγῃ F. ^g ἀξίωμα E. ^h Ἰάκωβον] καὶ πανταχοῦ περιέφερον
 τὸν Ἰάκωβον E.F. Vet. Statim καὶ τὸν Ἰωάννην E. καὶ Ἰωάννην bis om. F.
 Vet. Vulgata est in Cat. ⁱ καὶ γὰρ—ἐξ οὐρανοῦ] καὶ τῶν ἐξ οὐρανοῦ τις
 ἀγγέλων ἢ E.F. Vet. ^k καὶ om. E.F. Vet. Mox εἶπε τὸ ἐξ οὐρανοῦ iidem.
^l καὶ om. C. Haec χεῖλη—ἐστιν desunt in B. ^m λέγεσθαι νῦν ἀγγ. pro ἀγγ.
 λέγεσθαι νῦν omnes. ⁿ ἄνω] οὐρανίους B. ^o παρακινῶσιν E. Cat. καὶ
 τὸ τ. π. om. B. ^p ὥσπερ εἶρηκα D.

προείρηκα, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω.” Ἴνα ἡ γὰρ μὴ νομίσης θυμοῦ τὰ ῥήματα εἶναι, ἢ ὑπερβολικῶς εἰρησθαι, ἢ κατὰ συναρπαγὴν τινα, δεύτερον τὰ αὐτὰ πάλιν τίθῃσιν. Ὁ μὲν γὰρ θυμῷ τι ^sπροαχθεὶς εἰπεῖν, κἂν μεταγνοίῃ ταχέως· ὁ δὲ δεύτερον τὰ αὐτὰ λέγων, δείκνυσιν ὅτι κρίνας οὕτως εἶπε, καὶ πρότερον ἐν τῇ γνώμῃ κυρώσας, οὕτως ἐξήνεγκε τὸ λεχθέν. Ὁ μὲν οὖν Ἀβραὰμ ἀξιούμενος πέμψαι τὸν Λάζαρον ἔλεγεν, ³¹ “Ἐχουσι Μωϋσέα καὶ τοὺς προφῆτας· ἐὰν μὴ ἐκείνων ἀκούσωσιν, οὐδὲ νεκρῶν ἀνισταμένων ἰακούσονται.” Ταῦτα δὲ αὐτὸν εἰσάγει D λέγοντα ὁ Χριστὸς, δεικνὺς ὅτι καὶ νεκρῶν ἐγειρομένων ἀξιοπιστοτέρας ^vβούλεται εἶναι τὰς γραφάς. Ὁ δὲ Παῦλος· ὅταν δὲ Παῦλον ^wεἶπω, τὸν Χριστὸν πάλιν λέγω· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ κινῶν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν· καὶ ἀγγέλων ἐξ οὐρανοῦ καταβαινόντων αὐτὰς προτίθῃσι· καὶ μάλα εἰκότως. Οἱ γὰρ ἄγγελοι, κἂν μεγάλοι, ἀλλὰ δούλοι καὶ ^xλειτουργοὶ τυγχάνουσιν ὄντες· αἱ δὲ γραφαὶ πᾶσαι οὐ παρὰ δούλων, ἀλλὰ παρὰ τοῦ τῶν ὅλων Ὑδεσπότου θεοῦ γραφεῖσαι ἐπέμφθησαν. Διὰ τοῦτό φησιν· E “Ἐάν τις ^zὑμᾶς εὐαγγελίσηται παρ’ ὃ εὐηγγελισάμεθα ^aὑμᾶς.” Καὶ οὐκ εἶπεν, ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, ^bσυνετῶς σφόδρα καὶ ἀνεπαχθῶς. Τί γὰρ ἔδει λοιπὸν ὀνομάτων μνησθῆναι τὸν τοσαύτη χρησάμενον ὑπερβολῇ, ὥς ^cκαὶ ἅπαντας, καὶ τοὺς ἄνω καὶ τοὺς κάτω, περιλαβεῖν; Διὰ μὲν γὰρ ^dτοῦ εὐαγγελιστὰς καὶ ἀγγέλους ἀναθεματίσαι, πᾶν ἀξίωμα περιέγραψε· διὰ δὲ τοῦ ^eἑαυτὸν, πᾶσαν οἰκειότητα καὶ γνησιότητα. Μὴ γὰρ μοι εἶπης, ⁶⁷¹ ὅτι οἱ συναπόστολοί σου καὶ ἐταῖροι ταῦτα λέγουσιν· οὐδὲ ^fγὰρ ἐμαντοῦ φείδομαι τοιαῦτα κηρύττοντος. Ταῦτα δὲ ^gοὐχ ὥς καταγινώσκων τῶν ἀποστόλων φησὶν, οὐδὲ ὥς παραβαινόντων τὸ κήρυγμα, ἄπαγε· ³² “Εἴτε γὰρ ἡμεῖς, εἴτε ἐκείνοι, φησὶν, οὕτω κηρύσσομεν” ἀλλὰ δείξαι βουλόμενος, ὅτι ἀξίωμα προσώπων οὐ προσίεται, ὅταν περὶ ἀληθείας ὁ λόγος ᾖ. ³³ “Ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ ^hτὸν θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; Εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δούλος οὐκ ἂν ἤμην.” Εἰ γὰρ καὶ ὑμᾶς ἡπάτων, φησὶ, ταῦτα λέγων,

31 Luc. xvi. 29, 31.

32 1 Cor. xv. 11.

33 v. 10.

ἡ γὰρ om. F. Vet. ^r ἢ ὑπερβ. εἰρησθαι om. B. ^s παραχθεὶς B. ^t ἀκούσουσι D. ^v β. εἶναι pro εἶναι β. A.B.C.D. β. τὰς γρ. εἶναι hoc ord. E. ^w εἶπω] λέγω D. Mox πάντως pro πάλιν idem. Haec ὅταν δὲ—τὴν ψυχὴν om. B. ^x λειτουργοὶ] ὑπουργοὶ A.D. Ita edidit Montef. ministri Vet. ^y δεσπότου θεοῦ pro θεοῦ δεσπότου omnes. ^z ὑμῖν E. ^a ὑμᾶς pro ὑμῖν A.B.C.D. Cat. Neutrum habet E. Statim καὶ om. E.F. Vet. ^b συνετῶς] καὶ συνετῶς A. ^c καὶ om. E. Cat. ^d τοῦ τοὺς εὐαγ. Edd. τοῦ om. A. B.C. τοὺς om. E.F. Cat. ^e ἑαυτὸν] καὶ ἑαυτὸν E. ^f γὰρ om. F. Vet. ^g οὐχ ὥς] οὐχὶ F. Mox οὐδὲ om. idem. Consentit Vetus. ^h τὸν om. D.

Β μή τὸν θεὸν δύναμαι παραλογίσασθαι τὸν τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας εἰδότα, καὶ ᾧ πᾶσά μοι σπουδῇ διαπαντὸς ἀρέσκειν; Εἶδες φρόνημα ἀποστολικόν; εἶδες ὕψος εὐαγγελικόν; Τὰ αὐτὰ δὲ ταῦτα καὶ Κορινθίοις ἐπιστέλλων ἔλεγεν· ³⁴ “Οὐχ ὑμῖν ἀπολογούμεθα, ἀλλ’ ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος” καὶ πάλιν, “Ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ’ ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας.” Ἐπειδὴ γὰρ μαθηταῖς διδάσκαλος ὢν ἀναγκάζεται ¹ ἀπολογεῖσθαι, ὑπομένει μὲν αὐτὸ, δυσανασχετεῖ δὲ, οὐ δι’ ἀπόνοιαν, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ τὴν εὐ- (71)
 C κολίαν τῆς τῶν ἀπατωμένων γνώμης, καὶ ^k τὸ μὴ σφόδρα παρ’ αὐτοῖς πιστεῦεσθαι. Διὸ καὶ ταῦτα εἶρηκε, μονονουχὶ λέγων· μὴ γὰρ πρὸς ὑμᾶς μοι ὁ λόγος ἐστί; μὴ γὰρ ἀνθρωποὶ μοι δικάζουσιν μέλλουσι; πρὸς τὸν θεὸν ἡμῖν ¹ ἐστιν ὁ λόγος, καὶ ὑπὲρ τῶν εὐθυνῶν τῶν ἐκεῖ ἅπαντα πράττομεν, καὶ οὐκ ἂν εἰς τοσοῦτον ἤλθομεν ἀθλιότητος, ὥς μέλλοντες ἀπολογεῖσθαι ^m τῷ πάντων δεσπότῃ ὑπὲρ ὧν κηρύττομεν, διαφθεῖρειν τὰ δόγματα. Ὡστε ὁμοῦ μὲν ἀπολογούμενος, ὁμοῦ δὲ αὐτῶν κατεξανιστάμενος, ταῦτα τέθεικε. Τοὺς γὰρ μαθητευομένους
 D οὐ δικάζειν τοῖς διδασκάλοις, ἀλλὰ πιστεύειν προσῆκεν· ἐπειδὴ δὲ ἀντεστράφη ἡ τάξις, καὶ κριταὶ καθέζεσθε, φησὶ, μάθετε ὅτι τῆς μὲν πρὸς ὑμᾶς ἀπολογίας οὐ πολὺς μοι λόγος, τὸ δὲ πᾶν διὰ τὸν θεὸν πράττομεν, καὶ ὥστε ⁿ ἐκείνῳ περὶ ^o τῶν δογμάτων ἀπολογήσασθαι τούτων. Ὁ μὲν γὰρ ἀνθρώπους θέλων πείσαι, πολλὰ ὑπουλα ποιεῖ καὶ διεστραμμένα, καὶ ἀπάτη κέχρηται καὶ ψεύδει, ὥστε πείσαι καὶ ἐλεῖν τὴν τῶν ῥακουόντων γνώμην· ὁ δὲ θεὸν πείθων, καὶ ἀρέσκειν ἐκείνῳ σπουδάζων, ἀπλῆς δεῖται διανοίας καὶ καθαρᾶς ἀνεξαπότητον
 E γὰρ τὸ θεῖον. Ὅθεν δῆλον, ὅτι καὶ ἡμεῖς, φησὶν, οὐ φιλαρχίας ἔνεκεν, οὐδὲ ὥστε μαθητὰς ἔχειν, οὐδὲ τῆς παρ’ ἡμῶν ἐφιεμένοι δόξης ταῦτα γράφομεν· οὐ γὰρ ^r ἀνθρώποις ἀρέσαι ἐσπουδάκαμεν, ἀλλὰ θεῷ. Εἰ γὰρ ἤθελον ἀνθρώποις ἀρέσκειν, ἔτι μετὰ Ἰουδαίων ^s ἡμην, ἔτι τὴν ἐκκλησίαν ἐδίωκον. Ὁ δὲ ἔθνους ὀλοκλήρου καὶ ^t οἰκείων καὶ φίλων καὶ συγγενῶν καὶ δόξης ^v τοσαύτης καταφρονήσας, καὶ ἀνταλλαζάμενος τούτων

34 2 Cor. v. 12. 1 Cor. iv. 3.

¹ ἀπολογήσασθαι B. ^k τῷ A.D. Mox παρ’ αὐτῶν E. ¹ ἐστιν ὁ λ. pro ὁ λ. ἐστὶ omnes. ^m τὸν π. δεσπότην E. ⁿ ἐκείνῳ B.D.E.F. Cat. Vet. ἐκείνῳ corr. ex ἐκείνων, ut videtur, C. ἐκείνον Edd. ἴσ. πρὸς ἐκείνον Sav. marg. ^o τῶν assumptum ex B.C.D.E.F. Cat. ^p ἀκούοντων] ἀνθρώπων B. ^q ὑμῶν pro ἡμῶν A.B.C.D.E. Cat. et ex corr. F. ἴσ. ὑμῶν Sav. marg. ὑμῶν tacite dedit Montef. ^r ἀνθρώπους B. Statim ἀρέσκειν E. Tum ἐσπουδάσαμεν A. ^s ἡμην] ἂν ἡμην E.F. Mox ἐδίωκον ἂν F. ^t οἰκείων] οἰκίας E. ^v τοσαύτης καταφρ. om. E.

διωγμοὺς καὶ ἔχθρας καὶ πολέμους καὶ θανάτους καθημερινούς, εὐδην ὅτι καὶ ταῦτα, ἃ λέγω νῦν, οὐ τῆς τῶν ἀνθρώπων δόξης ἐφίεμενος λέγω. Τοῦτο δὲ εἶρηκεν, ἐπειδὴ μέλλει καὶ ὡτὸν πρότερον αὐτοῦ διηγείσθαι βίον, καὶ τὴν ἀθρόαν μεταβολήν, 672 καὶ δεικνύναι δι' ἑναργῶν ἀποδείξεων, ὅτι ὕμετὰ ἀληθείας μετέστη, ἵνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι αὐτοῖς ἀπολογούμενος ταῦτα ποιεῖ, καὶ ἐπαρθῶσι. ^a Διὰ τοῦτο προεῖπεν· “Ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους ^b πείθω;” Οἶδε γὰρ εἰς καιρὸν τὸν προσήκοντα πρὸς τὴν τῶν μαθητευομένων διόρθωσιν καὶ ὑψηλὸν καὶ μέγα τι ^d φθέγγεσθαι. Καίτοιγε ἦν ἐτέρωθεν τὰς ἀποδείξεις ποιήσασθαι τοῦ μετὰ ἀληθείας κηρύττειν, ἀπὸ τῶν σημείων, ἀπὸ τῶν θαυμάτων, ἀπὸ τῶν κινδύνων, ἀπὸ τῶν δεσμοτηρίων, ἀπὸ τῶν καθημερινῶν θανάτων, ἀπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ τοῦ δίψους καὶ τῆς γυμνότητος, ^e ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Ἄλλ' ἐπειδὴ B οὐ πρὸς τοὺς ψευδαποστόλους, ἀλλὰ πρὸς ^f τοὺς ἀποστόλους ὁ λόγος ἦν αὐτῷ νῦν, ἐκείνοι δὲ καὶ τούτων ἦσαν κεκοινωνηκότες, τῶν κινδύνων λέγω, ἐτέρωθεν μεθοδεύει τὸν λόγον. Ἐπεὶ, ὅτε πρὸς τοὺς ψευδαποστόλους ^h ἀπετείνετο, οὕτω ⁱ προάγει τὴν σύγκρισιν, τὴν ἐν τοῖς κινδύνοις ὑπομοιῇν εἰς μέσον φέρων καὶ λέγων· ³⁵ “Διάκονοι Χριστοῦ εἰσι; παραφρονῶν λαλῶ ὑπὲρ ἐγώ· ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις.” νῦν μέντοι τὴν προτέραν ἀναστροφὴν λέγει, καὶ φησι· ³⁶ “Γνω- C ρίζω ^k ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον. Οὐδὲ γὰρ ^l ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ, οὐδὲ ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.” Ὅρα πῶς ἄνω καὶ κάτω ^m τοῦτο διίσχυρίζεται, ὅτι τοῦ Χριστοῦ γέγονε μαθητῆς, οὐκ ἀνθρώπου μεσιτεύοντος, ἀλλ' αὐτοῦ δι' ἑαυτοῦ καταξιώσαντος ἀποκαλύψαι τὴν ⁿ γνώσιν αὐτῷ πᾶσαν. Καὶ ποῖα τοῖς ἀπιστοῦσιν ἀποδείξεις γένοιτο· ἂν τοῦ τὸν θεὸν ἀποκαλύψαι σοι δι' ἑαυτοῦ, καὶ μὴ διὰ μέσου τινὸς, τὰ ἀπόρρητα ἐκείνα μυστήρια; Ἡ προτέρα ἀναστροφὴ, φησὶν· οὐ γὰρ ἂν, εἰ μὴ θεὸς ἦν ὁ ἐκκαλύπτων, οὕτως ἀθρόαν D

35 2 Cor. xi. 23.

36 v. 11, 12.

^w τοῦ προτέρου αὐτοῦ βίον διηγείσθαι B. ^x ἐνεργῶν A.C. ^y μετὰ ἀλ. C.D.E. fortasse alii. μεθ' ἀλ. (sic) Sav. Mor. μετ' ἀλ. Ben. ^z ἵνα] + δὲ F. Vet. ^a διὰ τοῦτο πρ.] προεῖπεν ἔμπροσθεν F. Vet. εἶπεν pro προεῖπεν B. ^b πείθω] + ἡ τὸν θεὸν E. ^c μαθητῶν E. Cat. Haec πρὸς τὴν τῶν μ. δ. post φθέγγεσθαι transp. F. Vet. ^d φθέγγεσθαι E. ^e ἀπὸ] καὶ E. ^f τοὺς om. A. ^g ἐτέρως F. ^h ἀπετείνετο A.D.E. ⁱ προάγει Edd. προάγει conj. Dun. προῆγε F. et corr. ex προσῆγε E. ^k ὑμῖν] δὲ ὑμῖν Edd. δὲ om. A.B.C.D.F. Vet. ^l ἐγὼ om. B. ^m τοῦτο om. E.F. Vet. ⁿ γνώμην D.

ἔσχον μεταβολήν. Οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ ἀνθρώπων διδασκόμενοι, ὅταν σφοδροὶ καὶ διακαεῖς ὦσιν ἐν τοῖς ἐναντίοις, χρόνου δέονται καὶ πολλῆς τῆς μηχανῆς πρὸς τὸ πεισθῆναι· ὁ δὲ οὕτως ῥαθρόον μεταστὰς, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τῆς μακρίας ἀκμῇ καθαρῶς νήψας, εὐδηλον ὅτι θείας τυχὼν ὀψέως καὶ διδασκαλίας, ἀθρόον πρὸς τὴν καθαρὰν ἐπανῆλθεν ὑγίαν. Διὰ τοῦτο ἀναγκάζεται περὶ τῆς προτέρας αὐτοῦ διηγήσασθαι ἀναστροφῆς, καὶ μάρ- (73) τυρας αὐτοῦ καλεῖ τῶν γενομένων. Ὅτι μὲν γὰρ κατηξίωσεν Ἐὸ τοῦ θεοῦ μονογενὲς υἱὸς δι' ἑαυτοῦ με καλέσαι ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὑμεῖς οὐκ ἴστε· πῶς γὰρ, οἱ μὴ παρόντες; ὅτι δὲ διώκτης ἦμιν σφοδρὸς, ἴστε. Καὶ γὰρ μέχρις ὑμῶν ἡ σφοδρότης ἡ ἐμὴ διεδόθη· καίτοι πολὺ τὸ διάστημα Παλαιστινῶν καὶ Γαλατῶν· ὥστε οὐκ ἂν ἑτοσοῦτον διέβη ἡ φήμη, εἰ μὴ πολλὴ ἦ τῶν γινομένων ὑπερβολὴ ἦν, καὶ πᾶσιν ἀφόρητος. Διὸ καὶ φησιν· ³⁷ “Ἡκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφὴν, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν αὐτήν.” ² Ὁρᾶς πῶς ἕκαστον μετὰ ἐπιτάσεως τίθησι, καὶ οὐκ αἰσχύνεται; Οὐ γὰρ ἀπλῶς ἐδίωκεν, ἀλλὰ μεθ' ὑπερβολῆς ⁶⁷³ ἀπάσης, καὶ οὐκ ἐδίωκε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπόρθει, τουτέστι, σβέσαι ἐπεχείρει τὴν ἐκκλησίαν, καταστρέψαι καὶ καθελεῖν, ἀφανίσαι· τοῦτο γὰρ πορθοῦντος ἔργον. ³⁸ “Καὶ προέκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτῆς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων.” Ἴνα γὰρ μὴ νομίσης, ὅτι θυμοῦ τὸ πρᾶγμα ἦν, δείκνυσιν ὅτι ζήλῳ τὸ πᾶν ἐποίει, εἰ καὶ μὴ κατ' ἐπίγνωσιν, οὐκ ἀπὸ κενοδοξίας, οὐδὲ ἔχθραν ἐδικῶν, ἀλλὰ “ζηλωτῆς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων.” Ὁ δὲ ἵφησηι, τοῦτό ^Β ἐστίν· εἰ τὰ κατὰ τῆς ἐκκλησίας οὐ δι' ἄνθρωπον ἔπραττον, ἀλλὰ διὰ ζῆλον θεῖον, ἐσφαλμένον μὲν, ζῆλον δὲ ὅμως· πῶς νῦν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τρέχων καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐπιγνοὺς, διὰ κενοδοξίαν ταῦτα πράττω; Εἰ γὰρ ἐν τῷ σφάλλεσθαι οὐκ ἐκράτει μου πάθος τοιοῦτον, ἀλλ' ὁ τοῦ θεοῦ ζῆλος ἐπὶ τοῦτό

37 v. 13.

38 v. 14.

ο ἀπ' ἀνθ. A.E. ὑπ' ἀνθ. C. ρ ἀθρόως D. q διδασκάλου D. r γὰρ om. E. Mox δι' αὐτοῦ B. s Sic Cat. σφόδρα ἴστε vulgo. t τοσοῦτον B. v ἡ accessit ex omnibus. w καὶ om. C. x ἀναστροφὴν] + ποτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ Sav. Mor. Ben. repugnantibus libris. y ὅτε C. z ὅρα E. a καὶ οὐκ ἐδίωκε —ἐν τῷ γένει μου om. B. b καὶ assumtum ex A.C.D.F. c ἔργον] ἐστιν ἔργον E. d περισσοτέρως] + γὰρ B. e οὐκ] καὶ οὐκ F. f ἔχθραν A.C. D.F. δι' ἔχθραν B. ἀπὸ ἔχθρας E. Statim ἐδικῶν D.F. ἐδίωκον B.E. Edēbatur ἔχθρας ἐκδιώκων. g ἀλλὰ καὶ ζ. Edd. καὶ om. B.C.E.F. Vet. h μου om. F. Vet. i φησὶ] λέγει F. k κατὰ om. B. l ἐσφ. μὲν—ὅμως om. B.

με ἡγαγε, πολλῶ μᾶλλον, ὅτε τὴν ἀλήθειαν ἐπέγνων, πάσης ἀπηλλάχθαι τοιαύτης δίκαιος ἂν εἴην ὑπονοίας. Ὅμοῦ τε γὰρ μετέστην πρὸς τὰ τῆς ἐκκλησίας δόγματα, καὶ πᾶσαν ἀπεδυσάμην πρόληψιν Ἰουδαϊκὴν, ^mπολλῶ πλείονα ζῆλον ἐνταῦθα ἐπιδειξάμενος· ὅπερ ⁿσημεῖόν ἐστι τοῦ μετὰ ἀληθείας μετα- C στῆναι, καὶ ζῆλῳ κατεχόμενον θείῳ. Ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, τί ^oἦν ἕτερον, εἰπέ μοι, τὸ παρασκευάζον γενέσθαι τοσαύτην μεταβολὴν, καὶ ὕβριν τιμῆς, καὶ κινδύνους ἀνέσεως, καὶ ταλαιπαρίαν ἀδείας ἀλλάξασθαι; Οὐκ ἔστιν οὐδὲν, ἀλλ' ὁ τῆς ἀληθείας ἔρως Ῥμόνος.

³⁹“Ὅτε δὲ ἠυδόκησεν ὁ θεὸς, ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα ^qεὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι.” Ὅρα ^rτί σπουδάζει D ἐνταῦθα δεῖξαι, ὅτι καὶ τὸν χρόνον, ὃν ἐγκατελείφθη, διὰ τινα οἰκονομίαν ^sἀπόρρητον ἀφείθη. Εἰ γὰρ ἐκ κοιλίας μητρὸς ἀφώριστο γενέσθαι ἀπόστολος, καὶ ^tκληθῆναι πρὸς τὴν διακονίαν ταύτην, ἐκλήθη δὲ τότε, καὶ ἅμα κληθεὶς ὑπήκουσε· δῆλον ὅτι ὁ θεὸς δι' ἀπόρρητόν τινα αἰτίαν ^vἀνεβάλλετο τέως. Τίς οὖν αὕτη ἡ οἰκονομία; ^wΤάχα προοίμιον ἀκοῦσαι κεχήνατε, τί δήποτε οὐ μετὰ τῶν δώδεκα αὐτὸν ἐκάλεσεν· ἀλλ' ἵνα μὴ τοῦ κατεπείγοντος ^xἀποστὰς, μακρότερον ποιήσω τὸν λόγον, Ὑπαρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην μὴ πάντα παρ' ἐμοῦ μαθάνειν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ^zἐαυτῶν ζητεῖν, καὶ τὸν θεὸν παρακαλεῖν ἀποκαλύπτειν. ^aΚαὶ ἡμῖν δὲ εἰρηταί τις ὑπὲρ τούτων λόγος, ὅτε περὶ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ τῆς προσηγορίας πρὸς ὑμᾶς διελεγομέθα, ^bκαὶ τίνος ἔνεκεν ^cΣαῦλον καλούμενον, Παῦλον ἐκάλεσεν· εἰ δὲ ἐπιλέλησθε, ἐντυχόντες ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ, 674 πάντα εἴσεσθε ταῦτα. Τέως δὲ τῆς ἀκολουθίας ἐχώμεθα, καὶ σκοπῶμεν πῶς πάλιν δείκνυσιν οὐδὲν ἀνθρώπινον περὶ αὐτὸν γεγενημένον, ἀλλὰ πάντα τὸν θεὸν τὰ κατ' αὐτὸν μετὰ πολλῆς οἰκονομοῦντα ^dπρονοίας. “Καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος

39 v. 15, 16.

^m πολλῶ] + μᾶλλον E. Mox ἐπιδεικνύμενος A.D. ⁿ σημεῖόν ἐστι pro ἐστὶ σημεῖον A.C.D.E.F. ^o ἦν om. B.C. post μοι transp. F. Mox παρασκευάσαν B. ^p μόνον F. ^q εὐαγγελίζωμαι F. εὐαγγελίζομαι B. εὐαγγελίσωμαι Edd. ^r τί] πῶς F. Vet. Statim δεῖξαι ἐνταῦθα inverso ord. D.E. Cat. ^s ἀπόρρητον B. Statim ἀφείθη A. ^t κληθῆ D. ^v ἀνεβάλλετο A.E. ^w τάχα] + παρ' ἐμοῦ Edd. Haec desunt in libris omnibus. Statim ἐκ προοιμίων pro προοίμιον legunt F. Vet. ^x ἀποστὰς] + ἐγὼ F. Vet. ^y παρακαλῶ] + δὲ C. + καὶ ἐγὼ Edd. καὶ ἐγὼ om. B.E.F. Vet. ^z αὐτῶν D. ^a καὶ ἡμῖν δὲ] ἄλλως δὲ καὶ ἡμῖν F. Vet. Mox ὑπὲρ τούτου iidem. ^b καὶ] + ἀπεδείκνυμεν E.F. Vet. ^c Σαῦλον] + αὐτὸν Edd. repugnantibus libris. ^d προνοίας] + δι' ὧν φησὶ F. Vet.

αὐτοῦ.” ^εὉ μὲν θεὸς φησι διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ κεκληκέναι αὐτόν. ⁴⁰ “Σκευὸς γὰρ ἐκλογῆς μοί ἐστι,” πρὸς τὸν Ἀνανίαν Βέλεγε, “τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασι- (7) λέων,” τουτέστιν, ἱκανὸς διακονῆσαι καὶ ἔργον ἐπιδείξαι μέγα· καὶ ταύτην τὴν αἰτίαν τῆς κλήσεως τίθησιν· αὐτὸς δὲ πανταχοῦ τῆς χάριτος εἶναι φησι τὸ πᾶν καὶ τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ τῆς ἀφάτου, οὕτω λέγων. ⁴¹ “Ἄλλ’ ἡλεήθην,” οὐχ ὅτι ἱκανὸς ἤμην, οὐδ’ ὅτι ἐπιτήδειος, ἀλλ’, “ἵνα ἐν ἐμοὶ ἐνδείξηται τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ’ αὐτῷ εἰς ζῶν αἰώνιον.” Εἶδες ταπεινοφροσύνης ὑπερβολήν; Διὰ τοῦτο ἐγὼ, φησὶν, ἡλεήθην, ἵνα μηδεὶς ἠπογνώ, ὥς τοῦ πάντων ἀνθρώπων κακίστου φιλανθρωπίας ἀπολελαυκός.

C Τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἰτῷ εἰπεῖν, “ἵνα ἐν ἐμοὶ ἐνδείξηται τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ’ αὐτῷ.” “Ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί.” Ἀλλαχοῦ δέ φησιν ὁ Χριστὸς, ⁴² “Οὐδεὶς γινώσκει τὸν υἱόν, εἰ μὴ ὁ πατήρ, ^κκαὶ οὐδεὶς γινώσκει τὸν πατέρα, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ^λἂν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.” Εἶδες ὅτι καὶ ὁ πατήρ υἱόν, καὶ ^μὁ υἱὸς πατέρα ἀποκαλύπτει; Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς δόξης, ^ηκαὶ ὁ υἱὸς δοξάζει πατέρα, καὶ ὁ πατήρ υἱόν. ⁴³ “Ὁ Δόξασόν με, φησὶν, ἵνα δοξάσω σε” καὶ, “Καθὼς σε ἐγὼ ἐδόξασα.” Διὰ τί δὲ μὴ εἶπεν, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐμοί,

D ἄλλ’, “ἐν ἐμοί;” Δεικνὺς ὅτι οὐ διὰ ῥημάτων μόνον ἤκουσε τὰ περὶ τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ πολλοῦ πνεύματος ἐπληρώθη, τῆς ἀποκαλύψεως ^ρκαταλαμπύσεως αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸν Χριστὸν εἶχεν ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα. “Ἰνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν.” Οὐ γὰρ τὸ πιστεῦσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ χειροτονηθῆναι αὐτὸν παρὰ τοῦ θεοῦ γέγονεν. Οὕτω γάρ μοι αὐτὸν ἀπεκάλυψεν, οὐχ ἵνα ^σαὐτὸν ἴδω μόνον, ἀλλ’ ἵνα καὶ εἰς ἄλλους ἐξενέγκω. Καὶ οὐκ εἶπεν ἄλλους ἀπλῶς, ἀλλ’, “ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν,” ἐντεῦθεν ἤδη προανακρουόμενος οὐ μικρὸν τῆς ἀπολογίας κεφάλαιον, ἀπὸ

⁴⁰ Act. ix. 15.⁴¹ 1 Tim. i. 16.⁴² Luc. x. 22.⁴³ Joan. xvii. 1, 4.

^ε ὁ μὲν θ. φησι] ἐντεῦθεν γὰρ δέικνται ὅτι ὁ μὲν θεὸς F. hinc declarat quod Deus Vet. Μοχ κέκληκεν iidem. ^ι οὐδ’] οὐχ D. ^ς μακροθ.] + αὐτοῦ E. ^η ἀπογνώ] ἀπογνώ αὐτοῦ E. αὐτοῦ ἀπογνώ F. Vet. Statim subiungunt ἵνα χρηστὰς ἔχη ἐλπίδας E.F. Vet. ^ι τῷ] ἐν τῷ Edd. invitis libris. τὸ pro τῷ C.E. ^κ καὶ οὐδεὶς γινώσκει] οὐδὲ A.D. ^λ ἂν B.D.E. ^μ ὁ om. A.C.D. ^η καὶ om. E.F. Vet. Μοχ τὸν πατέρα et τὸν υἱόν E. υἱόν om. D. ^ο δόξασον—ἐδόξασα] δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε. καὶ πάλιν, καθὼς ἐγὼ σε ἐδόξασα E.F. Vet. ^ρ καταλ.] γὰρ καταλ. E.F. Vet. ^σ αὐτῷ B. Statim τοῦ ante θεοῦ assumptum ex A.B.C.D.F. ^τ αὐτὸν E.F. Vet. ^ς αὐτὸν ἴδω μ. pro ἴδω μ. αὐτὸν C.D.E.F. αὐτὸς ἴδω μ. Cat.

τοῦ τῶν μαθητῶν προσώπου. Οὐ γὰρ ὁμοίως Ἰουδαίοις καὶ τοῖς ἔθνεσι κηρύττειν ἀναγκαῖον ἦν. “Εὐθέως οὐ προσανε-
θέμην σαρκὶ καὶ αἵματι.” Τοὺς ἀποστόλους ἐνταῦθα αἰνίτ-
τεται, ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτοὺς καλῶν. Εἰ δὲ καὶ περὶ πάντων
ἀνθρώπων τοῦτό φησιν, οὐδὲ ἡμεῖς ἀντερούμεν. ⁴⁴ “Οὐδὲ
ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους.”
Ταῦτα εἰ μὲν τις αὐτὰ καθ’ ἑαυτὰ ἐξετάσειε τὰ ῥήματα, δοκεῖ
πολλῆς μεγαληγορίας γέμειν, καὶ πόρρω τοῦ φρονήματος εἶναι
τοῦ ἀποστολικοῦ. Τὸ γὰρ ἑαυτῷ ψηφίζεσθαι, καὶ μηδένα
λαμβάνειν κοινωνὸν τῆς γνώμης, ἀνοίας εἶναι δοκεῖ. ⁴⁵ “Εἶδον
γὰρ, φησὶν, ἄνθρωπον ἰδόξαντα φρόνιμον εἶναι παρ’ ἑαυτῷ,
ἐλπίδα δὲ ἔχει μᾶλλον αὐτοῦ ὁ ἄφρων” καὶ, “Οὐαὶ οἱ συνετοὶ ⁶⁷⁵
παρ’ ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον ἑαυτῶν ἐπιστήμονες” καὶ αὐτὸς
πάλιν, “Μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ’ ἑαυτοῖς.” Οὐκ ἂν οὖν ὁ
τοσαῦτα παρ’ ἐτέρων ἀκούσας, καὶ αὐτὸς ^wτὰ αὐτὰ παραινῶν
ἐτέροις, τούτοις περιέπεσεν, οὐχ ὅτι Παῦλος, ἀλλ’ οὐδὲ ὁ τυχὼν
ἄνθρωπος. Ἄλλ’, ὅπερ ἔφην, γυμνὴ μὲν ^xαὕτη ἐξεταζομένη ἡ
ῥῆσις καὶ ^yὑφορμεῖν καὶ προσίστασθαι δύνатаί τισι τῶν ἀκροα-
τῶν· ἂν δὲ τὴν αἰτίαν προσθῶμεν δι’ ἣν ταῦτα ἐλέγετο, καὶ
κροτήσουσι καὶ ^zθαυμάσουνται ^aπάντες τὸν εἰρηκότα. Τοῦτο
τοῖνυν ποιῶμεν. Οὐδὲ γὰρ δεῖ τὰ ῥήματα γυμνὰ ἐξετάζειν,
ἐπεὶ πολλὰ ἔψεται τὰ ^bἀτοπήματα· οὐδὲ τὴν λέξιν καθ’ ἑαυ-
τὴν βασανίζειν, ἀλλὰ τῇ διανοίᾳ προσέχειν τοῦ γράφοντος.
Καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἡμετέραις διαλέξεσιν, ἂν μὴ τούτῳ ὦμεν
κεχρημένοι τῷ τρόπῳ, καὶ τὴν γνώμην ἐξετάζωμεν τοῦ λέγον-
τος, πολλὰς ὑποστησόμεθα τὰς ἀπεχθείας, καὶ πάντα ^cἀνατρα-
πήσεται. Καὶ τί δεῖ λέγειν ἐπὶ ῥημάτων, ὅπου καὶ ἐπὶ
πραγμάτων ἂν μὴ τις τὸν κανόνα τοῦτον φυλάττη, πάντα ἄνω
καὶ κάτω γενήσεται; Καὶ γὰρ καὶ ἰατροὶ καὶ τέμνουσι καὶ
^dδιακλῶσί τινα τῶν ὀστέων, καὶ λησται ^eταῦτα ποιοῦσι πολ-
λάκις. Πόσης οὖν ^fἀθλιότητος ἂν εἴη, ὅταν ληστὴν καὶ ἱατρὸν
μὴ δυνηθῶμεν διελεῖν; Πάλιν ἀνδροφόνοι καὶ μάρτυρες τὰς C
αὐτὰς ^gὑπομένουσι βασάνους· ἀλλὰ πολὺ τὸ μέσον ἐκατέρω.

44 v. 17.

45 Prov. xxvi. 12. Esai. v. 21. Rom. xii. 16.

^t δόξαντα φρόνιμον pro φρόνιμον δόξαντα omnes. ^v αὐτῶν pro αὐτῶν C.
fortasse alii. αὐτῶν edidit Montef. ^w τὰ αὐτὰ] ταῦτα B. ^x αὕτη F.
^y ὑφορμᾶν A. ^z θαυμάσουσι D. ^a πάντες] + ὁμοφρόνως A.B.C.D.
+ ὁμοφώνως Cat. ^b ἀτοπήματα E.F. Vet. ἀμαρτήματα Edd. ^c ἀνατρα-
πήσεται A.C.F. fortasse alii. ἀνατρεπήσεται mendose exhibent Sav. Mor.
^d κλῶσι B. ^e ταῦτα F. ^f ἀθλιότητος E.F. Vet. Edebatur ἀθεότητος.
Correxuit ex Interp. Montef. Statim οὐκ ἂν εἴη E.F. Vet. ^g ὑπομένουσι βα-
σάνους] Sic A.B.C.D. ὑπομένουσιν ὀδύνας βασανιζόμενοι Edd. Post μάρτυρες
haec leguntur in E.F. βασανίζονται, καὶ οὐχ ὅτι τὰς αὐτὰς ὑπομένουσι βασάνους,
ἐν ἐκτέρῳ τίθενται, ἀλλὰ π. τ. μ. ἐ. consentiente Vet.

Κὰν μὴ τοῦτον διατηρῶμεν τὸν κανόνα, οὐ δυνασόμεθα ^hεἰδέναι ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἡλίαν ἀνδροφόνον ἐροῦμεν, καὶ τὸν Σαμουὴλ καὶ τὸν Φινεές, τὸν δὲ Ἀβραὰμ καὶ παιδοκτόνον, εἰ τὰ πράγματα μέλλοιμεν ἐξετάζειν γυμνά, μὴ προστιθέντες (722) αὐτοῖς τὴν τῶν ποιούντων γνώμην. Ἐξετάσωμεν ⁱτοίνυν καὶ τοῦ Παύλου τὴν διάνοιαν, ἀφ' ἧς ταῦτα ἔγραψεν ^kἰδῶμεν D αὐτοῦ τὸν σκοπὸν, καὶ τίς ἦν διόλου περὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ τότε εἰσόμεθα ταῦτα ἐκ ποίας ^lἐλέγετο γνώμης. Οὐδὲ γὰρ ἐξευτελίζων ἐκείνους, ^mοὔτε ἑαυτὸν ⁿἐπαίρων, οὔτε ταῦτα εἴρηκεν, οὔτε τὰ πρότερα· πῶς γὰρ, ὅπου καὶ ἑαυτὸν ἀνεθεμάτισεν; ἀλλὰ πανταχοῦ τοῦ εὐαγγελίου τὴν ἀσφάλειαν διατηρῶν. Ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγον οἱ τὴν ἐκκλησίαν πορθοῦντες, ὅτι τοῖς ἀποστόλοις ἔπρεσθαι δεῖ τοῖς μὴ κωλύουσι ταῦτα, οὐχὶ τῷ Παύλῳ τῷ κωλύοντι, ἐντεῦθεν ^oδὲ κατὰ μικρὸν ἢ Ἰουδαϊκὴ πλάνη εἰσῆγετο, ἀναγκάζεται στῆναι πρὸς ταῦτα γενναίως, οὐ E τοὺς ἀποστόλους εἰπεῖν κακῶς βουλόμενος, ἀλλὰ τῶν οὐκ ὀρθῶς ἐπαιρόντων ἑαυτοὺς τὴν ἄνοιαν καταστεῖλαι ^pβουλόμενος. Διὰ τοῦτό φησιν, “Οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι.” Καὶ γὰρ ἦν ἀτοπίας ἐσχάτης τὸν παρὰ τοῦ θεοῦ μαθόντα, ἀνθρώποις ἀνατίθεσθαι λοιπόν. Ὁ μὲν γὰρ παρὰ ^qἀνθρώπου μαθάνων, εἰκότως ἀνθρώπους λαμβάνει κοινωνοὺς πάλιν· ὁ δὲ τῆς θείας ^rἐκείνης καὶ μακαρίας ἀξιωθεὶς φωνῆς, καὶ παρ' αὐτοῦ ^sτοῦ τὸν 676 θησαυρὸν ἔχοντος τῆς σοφίας πάντα διδαχθεὶς, τίνος ἔνεκεν λοιπὸν ἀνθρώποις ἀντίθετο; Ὁ γὰρ τοιοῦτος οὐ μαθάνειν παρὰ ἀνθρώπων, ἀλλὰ διδάσκειν ἀνθρώπους δίκαιος ἂν εἴη. Οὐ τοίνυν ἀπονοίας ἔνεκεν ταῦτα ἔλεγεν, ἀλλ' ὥστε δεῖξαι τοῦ οἰκείου κηρύγματος τὸ ἀξίωμα. “Οὐδὲ ἀνῆλθον, φησὶ, πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους.” Ἐπειδὴ ^tγὰρ ἄνω καὶ κάτω τοῦτο ἔλεγον, ὅτι πρὸ αὐτοῦ ἦσαν ἐκεῖνοι, πρὸ αὐτοῦ ἐκλήθησαν, ^vοὐκ ἀνῆλθον πρὸς ἐκείνους, φησὶν. Εἰ δὲ ἐχρῆν αὐτοῖς κοινώσασθαι, ὁ ἀποκαλύψας ^wαὐτῷ τὸ κήρυγμα, καὶ τοῦτο ἂν B αὐτῷ ἐκέλευσε. Τί οὖν, οὐκ ἀνῆλθεν ἐκεῖ; Καὶ μὴν ἀνῆλθε, καὶ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ μαθησόμενός τι παρ' αὐτῶν. Πότε; “Ὅτε ἐν τῇ πόλει ^xτῶν Ἀντιοχείων, τῇ τὸν πολὺν ζῆλον ἄνωθεν

^h εἰδέναι ταῦτα] τι εἰδέναι E.F. Vet. ⁱ τοίνυν] δὲ D. ^k ἰδῶμεν] + οὖν B. ^l ἐγένετο B. ^m οὔτε] οὐδὲ D. Cat. καὶ E.F. ⁿ ἐπαίρων] προ ἐπαινῶν omnes. Statim οὔτε ταῦτα οὔτε τὰ πρ. εἴρηκεν hoc ord. E.F. ^o δὲ om. B. ^p βουλόμενος] μηχανώμενος E.F. Vet. βουλόμενος om. Cat. ^q ἀνθρώπου] προ ἀνθρώπων A.B.C.E.F. ^r ἐκείνης καὶ μ.] καὶ μ. ἐκείνης C.D.F. ^s τοῦ τὸν] Sic A.B.C.F. et tacite Ben. Edebatur τοῦτον. ^t γὰρ om. F. Vet. Μοχ τοῦτο om. E.F. Vet. ^v οὐκ ἀνῆλθον πρὸς ἐ. φ.] διὰ τοῦτο τοῦτό φησιν F. Vet. ^w αὐτὸ A. Pro τὸ κήρυγμα, τὴν τοῦ κηρύγματος δύναμιν habet B. ^x τῶν] τῇ A.B.F.

ἐπιδειξαμένη, ὃ ἐκκλησία γέγονε περὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ νῦν προ-
κειμένου, καὶ ἐζήτουν πότερον ^zχρὴ περιτέμνειν τοὺς ἐξ ἔθνων
πιστεύοντας, ἢ μηδὲν τοιοῦτον ^aαὐτοὺς ἀναγκάζειν ὑπομένειν,
τότε ἀνῆλθεν αὐτὸς οὗτος ὁ Παῦλος καὶ Σίλως. Πῶς οὖν
φησιν, “οὐκ ἀνῆλθον, οὐδὲ ἀνεθέμην;” “Ὅτι πρῶτον μὲν οὐκ
αὐτὸς ἀνῆλθεν, ἀλλ’ ἀπεστάλη παρ’ ἐτέρων· δεύτερον ^bδὲ οὐ
μαθησόμενος παρεγένετο, ἀλλ’ ἐτέρους πείθων. Αὐτὸς μὲν
γὰρ ἐξ ἀρχῆς ταύτης εἶχετο τῆς γνώμης, ἣν καὶ οἱ ἀπόστολοι C
μετὰ ταῦτα ^cἐκύρωσαν, τὸ μὴ δεῖν περιτέμνεσθαι· ἐπειδὴ ^dδὲ
αὐτοῖς οὐκ ἐδόκει τέως ἀξιόπιστος εἶναι, ἀλλὰ τοῖς ἐν Ἱεροσο-
λύμοις προσεῖχον, ἀνῆλθεν, οὐκ αὐτὸς τι εἰσόμενος πλέον, ἀλλὰ
πέισων τοὺς ἀντιλέγοντας, ὅτι καὶ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις τούτοις
ψηφίζονται. Οὕτω καὶ ἐξ ἀρχῆς τὰ δέοντα συνεώρα, καὶ
οὐδενὸς ^eἐδέετο διδασκάλου, ἀλλ’ ^aμετὰ πολλὴν διάκρισιν
ἔμελλον οἱ ἀπόστολοι κυροῦν, ταῦτα αὐτὸς πρὸ τῆς διακρίσεως
ἄνωθεν ἔσχευεν ἀκίνητα παρ’ ἑαυτῷ. Καὶ ταῦτα ὁ Λουκᾶς
δηλῶν, ἔλεγεν, ⁴⁶ ὅτι πολὺν καὶ μακρὸν λόγον ὑπὲρ τούτων D
^fἀπέτεινε πρὸς αὐτοὺς ὁ Παῦλος καὶ πρὶν εἰς Ἱεροσόλυμα
εἰσελθεῖν. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς ἀδελφοῖς ἔδοξε καὶ ^gπαρ’ ἐκείνων
μαθεῖν, ἀνῆλθεν, ὑπὲρ ἐκείνων, οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ. ^hΕἰ δὲ λέγει,
“οὐκ ἀνῆλθον,” ἔστι καὶ ἐκεῖνο εἰπεῖν, ὅτι οὔτε ἐν προοιμίῳ τοῦ
κηρύγματος ἀνῆλθεν, οὔτε ἡνίκα ἀνῆλθεν, ἐπὶ ⁱτὸ μαθεῖν ἀν-
ῆλθε. Καὶ γὰρ καὶ ταῦτα ἀμφοτέρω ἐπισημαίνεται, λέγων·
“Εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι.” Οὐκ εἶπεν
ἀπλῶς, οὐ προσανεθέμην, ἀλλ’, “^kεὐθέως.” Εἰ δὲ μετὰ ταῦτα
ἀνῆλθεν, οὐχ ὑπὲρ τοῦ τι προσλαβεῖν. “Ἀλλὰ ^lἀπῆλθον εἰς E
Ἀραβίαν.” “Ὅρα ζέουσιν ψυχὴν” τοὺς τόπους ἐσπούδαζε κατα-
λαμβάνειν τοὺς οὐδέπω γεωργηθέντας, ἀλλ’ ἀγριώτερον ἔτι
διακειμένους. Εἰ γὰρ μετὰ τῶν ἀποστόλων ἀνέμενον, οὐδὲν
ἔχων ^mμανθάνειν, τὸ κήρυγμα ἂν ἐνεποδίσθη· ἔδει γὰρ αὐτοὺς
πανταχοῦ τὸν λόγον διαδοῦναι. Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος οὗτος,
¹¹ζῶν τῷ πνεύματι, τῆς διδασκαλίας ^oεὐθέως ἤπτετο ἀνθρώπων 677
βαρβάρων καὶ ἀγρίων, βίον ἐναγώνιον αἰρούμενος, καὶ πολὺν

⁴⁶ Act. xv. 2.

^y ἐκκλησία] + ζήτημα E.F. Vet. Vid. Annot. ^z χρὴ] δεῖ A.D. ^a αὐ-
τοὺς ἀναγκ. pro ἀναγκ. αὐτοὺς A.C.D.E.F. ^b δε] + ὅτι F. Vet. ^c ἐκύ-
ρωσαν τὸ] ἐκύρωσαντο E. ^d δὲ om. B.D. ^e ἐδέετο B. ^f ἐξέτεινε B.
^g παρ’ ἐκείνων pro περὶ ἐκείνων omnes. ^h εἰ δὲ λέγει] πρὸς δὲ τὸ λέγειν E.F.
Vet. ⁱ τὸ pro τῷ omnes. ^k εὐθέως] + τοῦτο αὐτὸ ἀνιτιτόμενος, καὶ ὅτι
οὐδὲν τούτου προθεῖς E.F. Vet. Statim εἰ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα φαίνεται ἀνελθὼν,
ἀλλ’ οὐχ F. Vet. ^l ἀπῆλθον] + φησιν F. Vet. ^m μαθεῖν B. ⁿ καὶ ζῶν
Edd. καὶ deest in omnibus. ^o εὐθέως om. B. Statim ἤπτετο πρὸς ἀνθρώ-
πους βαρβάρους καὶ ἀγρίους E.

ἔχοντα ^p τὸν πόνον. Καὶ θεά μοι τὴν ταπεινοφροσύνην. Εἰπὼν ^q γὰρ, “ Ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν,” ^r ἐπήγαγε, “ Καὶ ^s πάλιν (723) ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν.” Οὐ λέγει τὰ κατορθώματα αὐτοῦ, οὐδὲ τίνας κατήχησε καὶ πόσους, καίτοιγε ἅμα τῷ βαπτισθῆναι ^t τοσοῦτον ἐπεδείξατο ζῆλον, ^v ὥς συγχέειν Ἰουδαίους, καὶ εἰς τοσοῦτον ἤγαγε παροξυσμόν, ὥς ἐφεδρεύειν καὶ βούλεσθαι αὐτὸν ἀνελεῖν ^w καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς Ἕλληνας· ὅπερ οὐκ ἂν ἐγένετο, εἰ μὴ πολλὴν ἐποίησε τοῖς πιστεύουσι τὴν προσθήκην.

Β' Ἐπειδὴ γὰρ ἡττῶντο τῇ διδασκαλίᾳ, λοιπὸν ἐπὶ φόνον ἐτρέποντο, ὅπερ τῆς τοῦ Παύλου νίκης σημεῖον καθαρὸν ἦν. Ἄλλ' οὐκ εἶασεν αὐτὸν ὁ Χριστὸς ἀποθανεῖν, τηρῶν αὐτὸν τῷ κηρύγματι. ^x Ἄλλ' ὅμως οὐδὲν φησι τῶν κατορθωμάτων τούτων· οὕτως ἅπερ λέγει πάντα, οὐ φιλοτιμίας ἕνεκεν λέγει, οὐδὲ ὑπὲρ τοῦ νομισθῆναι τῶν ἀποστόλων μείζων, οὐδὲ δακνόμενος ἐπὶ τῷ ἐξευτελίζεσθαι, ἀλλὰ δεδοικὼς μὴ τι γένηται τῷ κηρύγματι βλάβος ἐντεῦθεν. Καὶ γὰρ ἕκτρωμα ἑαυτὸν καλεῖ, καὶ πρῶτον τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ἔσχατον τῶν ἀποστόλων, καὶ τῆς προσηγορίας τῆς τοιαύτης ἀνάξιον· καὶ ταῦτα ἔλεγεν ὁ πλεόν πάντων κοπιάσας, ὅπερ μάλιστά ἐστι ταπεινοφροσύνης. Ὁ μὲν γὰρ μηδὲν ἑαυτῷ συνειδὼς ἀγαθόν, ταπεινὰ δὲ περὶ ἑαυτοῦ λέγων, εὐγνώμων, οὐ ταπεινόφρων ἐστίν· ὁ δὲ μετὰ τοσοῦτους στεφάνους τοιαῦτα φθεγγόμενος, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ μετριάξγειν εἰδώς. “ Καὶ πάλιν ὑπέστρεψα, φησὶν, εἰς Δαμασκόν.” Καίτοι ^y πόσα ἐκεῖ εἰργάσθαι αὐτὸν εἰκὸς ἦν; Περὶ ^z γὰρ τῆς πόλεως φησι ταύτης, ⁴⁷ ὅτι ^a πᾶσαν αὐτὴν ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως ^b ἐφύλαττε, τὸν μακάριον ^c τοῦτον σαγηνεῦσαι βουλόμενος· ὅπερ σημεῖον μέγιστον ἦν ^d τοῦ σφόδρα καὶ κατὰ Δικράτος ^e ἐλαύνειν τοὺς Ἰουδαίους. Ἄλλ' οὐδὲν τούτων ἐνταῦθα λέγει, ^f οὐδ' ἂν ἐκεῖ αὐτὰ τότε τέθεικεν, εἰ μὴ καὶ τότε τὸν καιρὸν εἶδεν ἐκεῖνον ἀπαιτοῦντα τὴν ἱστορίαν, ^g ἀλλ' ἐσίγησεν

47 2 Cor. xi. 32.

^p τὸν om. C. ^q γὰρ om. F. Vet. ^r ἐπάγει A.C.D. ^s πάλιν] + φησὶν B. ^t τοιοῦτον F. Vet. ^v ὥς συγχ. Ἰουδαίους] ὥς μὴ μόνον Ἰουδαίους συγχέειν, ἀλλὰ καὶ Ἕλληνας E. ὥς συγχέειν—καὶ τοὺς Ἕλληνας] ὥς μὴ μόνον συγχέειν Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοσοῦτον ἀγαγεῖν παροξυσμόν καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς Ἕλληνας, ὥς ἐφεδρεύειν καὶ β. αὐτὸν ἀνελεῖν F. Vet. ^w καὶ αὐτοὺς in marg. habet A. ^x ἀλλ' ὅμως] ἔχων οὖν πολλὰ κατορθώματα λέγειν, ὅμως E.F. Vet. ^y πόσα] ποσάκις A.B.C.D. Veron. Statim αὐτὸν ἐκεῖ εἰργάσθαι hoc ord. Edd. repugnantibus libris. ἐργάσασθαι pro εἰργάσθαι D.E. ^z γὰρ om. F. Vet. ^a πᾶσαν om. E.F. Vet. ^b ἐφρούρει B. ^c τοῦτον accessit ex A.B.C.D. τὸν μακ. τοῦτον σαγηνεῦσαι] κρατῆσαι τοῦτον E.F. Vet. ^d τοῦ] τοῦτο A.C. ^e ἐλαύνειν] + αὐτὸν Edd. αὐτὸν om. A.B.C.F. ^f οὐδ' ἂν ἐκεῖ αὐτὰ] ὥστε οὐδ' ἂν ἐκεῖνα B. τότε om. F. Vet. ^g Verba ἀλλ' ἐσίγησεν ἂν post τέθεικεν transp. E.F. Vet.

ἄν· ὥσπερ οὖν καὶ ἐνταῦθα, ὅτι ἦλθε καὶ ἀπῆλθε λέγων, οὐκ ἐτι προστίθησι τὰ ἐντεῦθεν γινόμενα.

⁴⁸ “Ἐπειτα μετὰ τρία ἔτη ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον.” Τί ταύτης ^hταπεινοφρονέστερον γένοιτ’ ἂν τῆς ψυχῆς; Μετὰ τοσαῦτα καὶ ἰτοιαῦτα κατορθώματα, μηδὲν Πέτρον δεόμενος, μηδὲ τῆς ἐκείνου φωνῆς, ἀλλ’ ἰσότημος ὢν αὐτῷ· πλεόν γὰρ οὐδὲν ἐρῶ τέως· ὅμως ἀνέρχεται ὡς πρὸς μείζονα καὶ πρεσβύτερον· καὶ τῆς ἀποδημίας αὐτῷ τῆς ἐκεῖ γίνεται αἰτία ^E ἡ ἱστορία Πέτρου μόνη. Ὅρᾳς πῶς τὴν προσήκουσαν αὐτοῖς ἀπονέμει τιμὴν, καὶ οὐ μόνον ἀμείνω, ἀλλ’ οὐδὲ ἴσον ἑαυτὸν ^kἐκείνων εἶναι νομίζει; ¹Καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ἀποδημίας ταύτης δῆλον. Καθάπερ ^mγὰρ νῦν πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἡμετέρων πρὸς ἀγίους ἄνδρας ἀποδημοῦσιν, οὕτω καὶ Παῦλος πρὸς Πέτρον τότε διακείμενος ἀπῆει· μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ ταπεινότερον. Οἱ μὲν γὰρ νῦν ὠφελείας ἔνεκεν ἀποδημοῦσιν· ὁ δὲ μακάριος τότε ἐκείνος, οὐχ ὡς μαθησόμενός τι παρ’ αὐτοῦ, οὐδὲ ὡς διόρθωσίν τινα ⁿδεξόμενος, ἀλλὰ διὰ τοῦτο μόνον, ὥστε ⁶⁷⁸ ἰδεῖν αὐτὸν καὶ τιμῆσαι τῇ παρουσίᾳ. “Ἱστορῆσαι γὰρ, φησὶ, ὁ Πέτρον.” Καὶ οὐκ εἶπεν, ἰδεῖν Πέτρον, ἀλλ’, “ἱστορῆσαι ^pΠέτρον,” ὅπερ οἱ τὰς μεγάλας πόλεις καὶ λαμπράς ^qκαταμανθάνοντες λέγουσιν. Οὕτω πολλῆς ἄξιον ἡγείτο σπουδῆς εἶναι καὶ τὸ μόνον ἰδεῖν τὸν ἄνδρα. Τοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ τῶν Πράξεων δῆλον. Ὅτε γὰρ ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, πολλοὺς τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέψας, καὶ τοσαῦτα ἐργασάμενος, ὅσα τῶν ἐτέρων οὐδεὶς, τὴν Παμφυλίαν, τὴν Λυκαονίαν, τὸ Κιλικίων ^B ἔθνος, πάντας τοὺς κατὰ τὸ μέρος ἐκείνο τῆς οἰκουμένης διορθωσάμενος καὶ τῷ Χριστῷ προσαγαγὼν, πρῶτον ^rμὲν εἰσέρχεται πρὸς Ἰάκωβον μετὰ πολλῆς τῆς ταπεινοφροσύνης, ὡς πρὸς μείζονα καὶ τιμιώτερον. Ἐπειτα συμβουλευόντος ἀνέχεται, καὶ συμβουλευόντος ἐναντία τῶν νῦν. ⁴⁹ “Ὅρᾳς γὰρ, φησὶν, ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων; Ἀλλὰ ξύρησαι, καὶ ἀγνίσθητι.” Καὶ ἐξυρῆσατο, καὶ τὰ Ἰουδαϊκὰ πάντα ἐπετέλεσεν. Ἐνθα μὲν γὰρ οὐκ ἐβλάπτετο τὸ εὐαγγέλιον, πάντων ταπεινότερος ἦν· ἐνθα δὲ ἐκ τῆς ταπεινοφροσύνης ἑώρα τινὰς ἀδικουμένους, οὐκ ἐτι ^sἐκέχρητο τούτῳ τῷ

48 v. 18.

49 Act. xxi. 20, 24.

^h ταπεινοφρ. γένοιτ’ ἂν τ. ψ.] τῆς ταπεινοφροσύνης γένοιτ’ ἂν B. ⁱ τηλικαῦτα B. ^k ἐκείνῳ D. Statim νομίζει εἶναι inverso ord. D.E. ¹ καὶ τοῦτο] τοῦτο καὶ F. Mox αὐτῆς pro ταύτης E.F. Vet. ^m γὰρ] + καὶ F. ⁿ δεξάμενος B. ^o Πέτρον] + ἀπῆλθεν E. + ἀπῆλθον F. ascendi Vet. Statim καὶ om. E.F. Vet. ^p Πέτρον om. E.F. Vet. ^q καταμανθάνουσι B. ^r μὲν om. A. ^s ἐχρήσατο B. ἐχρήτο Cat.

πλεονεκτήματι· τοῦτο γὰρ οὐκ ἦν ^ιλοιπὸν ταπεινοφρονεῖν, ἀλλὰ λυμαίνεσθαι καὶ ^νδιαφθεῖρειν τοὺς μαθητευομένους. “Καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε.” Τὸ μὲν οὖν δι’ αὐτὸν (7 ἀποδημῆσαι, τιμῆς ἦν πολλῆς· τὸ δὲ καὶ ^ωἐπιμείναι τοσαύτας ἡμέρας, φιλίας καὶ σφοδροτάτης ἀγάπης. ⁵⁰ “Ἐτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ^ιἸάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου.”

Δ’ Οὐρα πῶς πρὸς τὸν Πέτρον μείζονα τὴν φιλίαν ἔχει· καὶ γὰρ δι’ αὐτὸν ἀπεδήμησε, καὶ πρὸς αὐτὸν ἔμεινε. Ταῦτα δὲ καὶ λέγω συνεχῶς, καὶ ἀξιῶ φυλάττειν, ἵν’ ὅταν ἀκούσητε, ἅ κατὰ Πέτρον δοκεῖ εἰρηκέναι, μηδεὶς ὑποπτεύσῃ τὸν ἀπόστολον. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ αὐτὸς τοῦτο προδιορθούμενος ταῦτά φησιν, ἵνα ὅταν λέγῃ, ὅτι ἀντέστην Πέτρῳ, μηδεὶς ἔχθρας καὶ φιλονεικίας ταῦτα εἶναι νομίσῃ τὰ ῥήματα. Καὶ γὰρ τιμᾷ τὸν ἄνδρα καὶ φιλεῖ μᾶλλον πάντων. Δι’ οὐδένα γὰρ τῶν ἀποστόλων ἀνεηλυθέναι φησιν, ἀλλ’ ἢ δι’ αὐτὸν μόνον. “Ἐτερον δὲ τῶν Ἐαποστόλων οὐκ εἶδον, φησὶν, εἰ μὴ ^ιἸάκωβον.” Εἶδον, οὐκ ^ιἐδιδάχθην. Ἄλλ’ ὅρα καὶ τοῦτον μεθ’ ὅσης τιμῆς ὠνόμασεν. Οὐ γὰρ εἶπεν ἀπλῶς, Ἰάκωβον, ἀλλὰ καὶ τὸ σεμνολόγημα προσέθηκεν· οὕτω βασκανίας ἀπάσης ἀπηλλαγμένος ἦν. Εἰ γὰρ ^ισημῆναι ὃν ἔλεγεν ἤθελεν, ἐνῆν καὶ ἐξ ἑτέρου γνωρίσματος τοῦτο ποιῆσαι δῆλον, καὶ εἰπεῖν τὸν τοῦ ^αΚλωπᾶ, ὅπερ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ^βἔλεγεν. Ἄλλ’ οὐκ εἶπεν οὕτως, ἀλλ’ ἐπειδὴ τὰ τῶν ἀποστόλων σεμνολογήματα ἴδια εἶναι ἐνόμιζεν, ὡς ἑαυτὸν ^γἐπαίρων, οὕτω σεμνύνει κακεῖνον. ^δΟὐ γὰρ ἐκάλεσεν ⁶⁷⁹ αὐτὸν οὕτως, ὡς εἶπον, ἀλλὰ πῶς; “Τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου.” Καίτοιγε οὐδὲ κατὰ σάρκα ἀδελφὸς ἦν τοῦ κυρίου, ἀλλ’ οὕτως ἐνομίζετο· ἀλλ’ ὅμως οὐδὲ οὕτως ἀπεστράφη τὸ ἀξίωμα θεῖναι ^ετοῦ ἀνδρός. Καὶ πολλαχόθεν ἄλλοθεν δείκνυται, ὅτι διέκειτο πρὸς τοὺς ἀποστόλους πάντας οὕτω γνησίως, ὡς αὐτῷ πρέπον ἦν. ⁵¹ “^α Α δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύδομαι.” Εἶδες διὰ πάντων ὁμοίως ἐκλάμπουσιν τῆς ἀγίας ταύτης ψυχῆς τὴν ταπεινοφροσύνην; Καθάπερ γὰρ ἐν δικαστηρίῳ ἀγωνιζόμενος, καὶ μέλλων εὐθύνας ὑπέχειν, οὕτως ^ιἐσπούδακεν Β ἀπολογησάσθαι. ⁵² “Ἐπειτα ἦλθον εἰς τὰ ^εκλίματα τῆς Συρίας καὶ Κιλικίας” μετὰ τὸ Πέτρον ἰδεῖν. Πάλιν ἄρχεται

50 v. 19.

51 v. 20.

52 v. 21.

^ιλοιπὸν om. B. ^νφθεῖρειν D. ^ωἐπιμείναι τοσαύτας pro τοσαύτας ἐπιμείναι omnes. ^ιἸάκωβον] + τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου B. ^γἐδιδάχθην] + παρ’ αὐτοῦ οὐδὲν A.B.C.D. Cat. + φησὶ παρ’ αὐτοῦ οὐδὲν Edd. ^ισημῆναι] + μόνον E.F. Vet. ^αΚλωπᾶ pro Κλοπᾶ omnes. ^βεἶπεν B. ὅπερ—ἔλεγεν om. D. ^γἐπαίων B. Veron. ^δοὐ γὰρ—ἀλλὰ πῶς;] διὸ φησὶ B. ^ετάνδρος C. ^ιἐσπούδαζεν A.D. ^εκλίματα A.D.

τοῦ λόγου καὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ προκειμένου, τῆς μὲν Ἰουδαίας οὐχ ἀπτόμενος, διὰ τε τὸ πρὸς τὰ ἔθνη ἀπεστάλθαι, καὶ διὰ τὸ μὴ ἂν ἐλέσθαι ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομεῖν. Διόπερ οὐδὲ κατὰ ψιλὴν αὐτοὺς συντυχίαν εἶδε· καὶ τοῦτο ἐκ τῶν ἐξῆς δῆλον. ⁵³ “Ἡμῖν γάρ, φησὶν, ἀγνοοῦμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας· μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε, νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν, ἣν ποτε ἐπόρθει.” Τί ταύτης τῆς ψυχῆς μετριώτερον γένοιτ' ἂν; “Ὅτε μὲν γὰρ C τὰ φέροντα αὐτῷ κατηγορίαν διελέγετο, οἶον ὅτι ⁱ ἐδίωκε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐπόρθει αὐτήν, μετὰ πολλῆς αὐτὰ τέθεικε τῆς ὑπερβολῆς, ἐκπομπεύων αὐτοῦ τὸν βίον τὸν πρότερον· τὰ δὲ μέλλοντα αὐτὸν δεικνύναι λαμπρὸν, ταῦτα παρατρέχει. Καὶ δυνάμενος, εἴπερ ἐβούλετο, τὰ κατορθώματα αὐτοῦ πάντα εἰπεῖν, οὐδὲν αὐτῶν τίθησιν, ἀλλ' ἐνὶ ῥήματι πέλαγος ^k παρελθὼν ἄφατον, καὶ εἰπὼν, ὅτι “ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς Συρίας καὶ τῆς Κιλικίας,” καὶ ὅτι “ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε, νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν, ἣν ποτε ἐπόρθει,” οὐδὲν πλέον προσέθηκε. ¹ Τί δὲ αὐτῷ βούλεται τὸ λέγειν, ὅτι “ἀγνοοῦμενος ἡμῖν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας;” “Ἵνα μάθῃς, ὅτι τοσοῦτον ἀπείχε τοῦ κηρύττειν αὐτοῖς περιτομὴν, ὅτι οὐδὲ ἀπὸ ὄψεως γνώριμος ἦν αὐτοῖς. ⁵⁴ “Καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν.” Σκόπει καὶ ἐνταῦθα τὸν κανόνα ^m αὐτοῦ τῆς ταπεινοφροσύνης, ⁿ πῶς αὐτὸν διατηρεῖ μετὰ ἀκριβείας. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐθαύμαζόν με, ἐπήνουν με, ἐξεπλήττοντο, ἀλλὰ τὸ πᾶν τῆς χάριτος ἔδειξεν ὄν. “Τὸν γὰρ θεὸν ἐδόξαζον, φησὶν, ἐν ἐμοί.”

1 “Ἐπειτα ^a δὲ διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν ^b ἀνέβην εἰς Ἱεροσό- E λυμα μετὰ Βαρνάβαν, συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον· ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν.” Τῆς μὲν πρώτης ἀναβάσεως τὴν αἰτίαν Πέτρον εἶναί φησι, καὶ ^c τὸ ἱστορῆσαι ἐκείνον· τῆς δὲ δευτέρας, τὴν ἀποκάλυψιν ^d τὴν τοῦ πνεύματος. “Καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσι, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μὴ πως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον.” Τί φῆς, ὦ Παῦλε; ὁ 680 παρὰ ^e τὴν ἀρχὴν μὴ ἐλόμενος ἀναθέσθαι, μηδὲ μετὰ ἔτη τρία, δεκατεσσάρων παρελθόντων ἐτῶν, τότε ^f ἀνατίθῃ, μὴ πως εἰς κενὸν ^g τρέχεις; Καὶ πόσῳ βέλτιον ἦν εὐθέως ἀρξάμενον τοῦτο

⁵³ v. 22, 23.⁵⁴ v. 24.¹ Cap. II. v. 1, 2.

^h ἂν ἐλέσθαι] Sic A.D.E. ἀνελέσθαι vulgo. ἀνέχεσθαι Cat. ⁱ ἐδίωκων et ἐπόρθουν B. ^k παραδραμὼν B. ^l τί] + δῆποτε B. ^m αὐτοῦ om. A. ⁿ πῶς] καὶ πῶς E.F. Vet. Statim τηρεῖ pro διατηρεῖ E.F. CAP. II. ^a δὲ om. A.B.F. Vet. ^b ἀνῆλθον D. ^c τὸ om. C. ^d τὴν om. B.E.F. Cat. ^e τὰς ἀρχὰς A. ^f ἀνατίθῃ A.B.C.D. Veron. ἀνατίθης Sav. cet. ^g τρέχεις A.B.C.D.E. τρέχῃς Edd.

ποιῆσαι, ἢ μετὰ ἔτη τοσαῦτα; Τί δὲ καὶ ἔτρεχες, εἰ μὴ πεπεισμένος ἦς, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔτρεχες; ^hΤίς οὕτως ἀνόητος, ὡς ἔτη τοσαῦτα κηρύττειν, οὐκ εἰδὼς ὅτι κηρύττει καλῶς; ⁱΚαὶ τὸ πολὺ τούτου πάλιν ἀπορώτερον, ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ^kφησιν **B** ἀνεληλυθέναι. Τοῦτο γὰρ ἀπορώτερον μὲν, ὥσπερ ἔφθην εἰπὼν, τοῦ προτέρου, ἱκανὸν δὲ κακείνου τὴν λύσιν ἡμῖν παρασχεῖν. Εἰ μὲν γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀνῆλθε, μάλιστα μὲν οὐδὲ τοῦτο ἂν ἔχοι λόγον· οὐ γὰρ ἦν τῆς μακαρίας ἐκείνης ψυχῆς εἰς τοσαύτην ἀνοίαν ^lἐκπεσεῖν· αὐτὸς γὰρ ^mἐστιν ὁ λέγων, ²“Οὕτω τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως, οὕτω πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα ⁿδέρων.” Εἰ τοίνυν οὐκ ἀδήλως, πῶς λέγεις, “μὴ πῶς εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον;” Ὅθεν δηλόν, ὅτι ^oεἰ ^pκαὶ χωρὶς ἀποκαλύψεως ἀνῆλθεν, ἔπαθεν ἂν τὰ τῶν ἀνοήτων· πλὴν ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ἄτοπον ἦν τὸ γινόμενον· ὅταν δὲ καὶ ἡ τοῦ πνεύματος αὐτὸν ἔλκη χάρις, τίς τολμήσει τι ^qτοιοῦτον ὑποπτεῦσαι λοιπόν; Διὰ γὰρ τοῦτο προσέθηκε καὶ αὐτὸς τὸ, “κατὰ ἀποκάλυψιν,” ἵνα μὴδὲ πρὸ τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος καταγνῶς αὐτοῦ ^rτινα ἄγνοιαν, εἰδὼς ὅτι οὐκ ἀνθρώπινον ἦν τὸ γινόμενον, ἀλλὰ θεία τις οἰκονομία πολλὰ προορωμένη καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων. Τί ποτ' οὖν ἐστι τὸ αἷτιον τῆς ἀποδημίας ταύτης; Ὡσπερ ὅτε πρότερον ἐξ Ἀντιοχείας εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνῆλθεν, οὐ δι' ἑαυτὸν ἀνῆλθεν· αὐτὸς γὰρ ἡδεῖ σαφῶς, ὅτι ^sχρὴ καθαρῶς ἔπεσθαι τοῖς τοῦ Χριστοῦ δόγμασιν· ἀλλὰ ^tτοὺς μαχομένους συνάγειν **D** βουλόμενος· οὕτω καὶ νῦν οὐκ αὐτὸς ἐδεῖτο μαθεῖν, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔτρεχεν, ἀλλ' ἵνα οἱ ἐγκαλοῦντες πληροφορηθῶσιν. Ἐπειδὴ ^vγὰρ μείζονα περὶ Πέτρου καὶ Ἰωάννου δόξαν εἶχον, καὶ ^wδιαστασιάζειν αὐτοὺς ᾤοντο, διὰ τὸ τοῦτον μὲν ἄνευ περιτομῆς κηρύττειν, ἐκείνους δὲ ταύτην συγχωρεῖν, καὶ παράνομα πράττειν αὐτὸν ^xᾤοντο, καὶ εἰς κενὸν τρέχειν· “^yἈνῆλθον, φησὶ, καὶ ἐκοινωσάμην αὐτοῖς τὸ ^zεὐαγγέλιον,” οὐχ ἵνα αὐτὸς τι μάθω, ὃ καὶ προῖὼν σαφέστερον λέγει, ἀλλ' ἵνα διδάξω τοὺς ταῦτα ὑποπτεύοντας, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν τρέχω. Τὸ γὰρ πνεῦμα **E** τὴν τοιαύτην προορώμενον φιλονεικίαν, παρεσκεύασεν αὐτὸν ἀνελθεῖν καὶ κοινώσασθαι. Διὰ τοῦτό φησι, “κατὰ ἀποκάλυψιν ἀνέβην,” ^aκαὶ Βαρνάβαν καὶ Τίτον ἔλαβε μάρτυρας

2 I Cor. ix. 26.

^h τίς] καὶ τίς F. Vet. ⁱ καὶ τὸ] τὸ δὲ F. ^k φησὶν om. B. ^l ἐκπεσεῖν pro ἐμπεσεῖν A.D.E.F. delabi Vet. ^m ἐστιν] ἦν D. ⁿ δαίρων E. ^o εἰ] Sic Edd. οὐδὲ εἰ Codd. ^p καὶ om. B. ^q τοιοῦτον] + εἰπείν ἢ E. ^r τινα] τὴν B. ^s χρὴ] δεῖ D. ^t τοὺς om. D. ^v γὰρ accessit ex F. Cat. Vet. ^w διαστασιάζειν pro διαστασιάζειν A.B.D.E.F. Cat. Tacite correxit Montef. ^x ᾤοντο] ἐνόμιζον F. ^y ἀνῆλθον] + οὖν E.F. Vet. ^z εὐαγγ.] + ὃ κηρύσσω B. ^a καὶ] διὰ τοῦτο καὶ E.F. Vet.

ἐσομένους τοῦ κηρύγματος. “Καὶ ἀνεθέμην ἡ αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, ὃ κηρύττω ἐν τοῖς ἔθνεσι,” τουτέστι, τὸ χωρὶς περιτομῆς· “κατ’ ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι.” Τί ^cβούλεται, “κατ’ ἰδίαν;” Καίτοιγε ὁ δόγματα κοινὰ διορθοῦν σπουδάζων, οὐ κατ’ ἰδίαν, ἀλλὰ κοινῇ ταῦτα προτίθησιν. Ἄλλ’ οὐχ ^dὁ Παῦλος οὕτως· οὐ γὰρ μαθεῖν τι καὶ διορθῶσαι ἐβούλετο, ἀλλὰ τῶν βουλομένων ἀπατᾶν τὴν πρόφασιν ἀνελεῖν. Ἐπειδὴ γὰρ ⁶⁸¹ ^eἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις πάντες ἐσκανδαλίζοντο, εἴ τις παραβαίῃ τὸν νόμον, εἴ τις ^fκωλύσειε χρήσασθαι τῇ περιτομῇ· διὸ καὶ ἔλεγε, ³ “Θεωρεῖς, ἀδελφὲ, πόσαι μυριάδες εἰσὶ ^gτῶν Ἰουδαίων ⁷²⁶ τῶν πεπιστευκότων; καὶ οὗτοι πάντες εἰσὶ κατηχημένοι περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν ^hἀπὸ τοῦ νόμου διδάσκεις” ἐπεὶ οὖν ἐσκανδαλίζοντο, παρρησίᾳ μὲν παρελθεῖν καὶ τὸ κήρυγμα ἀποκαλύψαι τὸ ἑαυτοῦ οὐκ ἠνείχετο· κατ’ ἰδίαν ⁱδὲ τοῖς δοκοῦσιν ἀνέθετο ἐπὶ Βαρνάβᾳ καὶ Τίτου, ἵνα οὗτοι μάρτυρες ἀξιόπιστοι γένωνται πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας, ὅτι οὐδὲ τοῖς ἀποστόλοις ἔδοξεν ἐναντίον εἶναι, ^kἀλλὰ βεβαιοῦσι τὸ κήρυγμα ^B τὸ τοιοῦτον. Ὅταν δὲ λέγῃ, “τοῖς δοκοῦσιν,” οὐκ ἀναιρῶν τὸ εἶναι αὐτοὺς μεγάλους τοῦτο λέγει· ἐπεὶ καὶ περὶ ἑαυτοῦ φησι, ⁴ “Δοκῶ δὲ καὶ γὰρ πνεῦμα θεοῦ ἔχειν” ὅπερ ἐστὶ μετριάζοντος, οὐκ ἀναιρῶντος τὸ ἔχειν. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ^l “τοῖς δοκοῦσι,” φησὶ, μετὰ τῆς ἑαυτοῦ καὶ τὴν κοινὴν ἀπάντων λέγων ψῆφον. ⁵ “Ἄλλ’ οὐδὲ Τίτος ὁ σὺν ἐμοί, Ἕλληνας ὧν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι.” Τί ἐστίν, “Ἕλληνας ὧν;” Ἐξ Ἑλλήνων ἦν, φησὶ, καὶ ἀκρόβυστος. Οὐ μόνον γὰρ ἐγὼ ^mοὕτως ἐκήρυττον, ἀλλὰ καὶ Τίτος οὕτως ἔπραττε, καὶ ἀκρόβυστον ὄντα οὐκ ^C ἠνάγκασαν περιτμηθῆναι οἱ ἀπόστολοι. Ὅπερ ἀπόδειξις ἦν μεγίστη τοῦ μὴ καταγινώσκειν τῶν ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγομένων ἢ πραττομένων. Καὶ τὸ πολλῶ τούτου μείζον, ὅτι οὐδὲ ἐπικειμένων τῶν ἐναντιουμένων, καὶ ταῦτα εἰδόντων, ἠναγκάσθησαν οἱ ἀπόστολοι τοῦτο κελεύσαι· ὅπερ οὖν καὶ ⁿαὐτὸ δηλῶν ἔλεγε, ⁶ “Διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους.” Τίνες εἰσὶν οὗτοι οἱ ^oψευδάδελφοι; καὶ γὰρ οὐ μικρὸν ^pἐνταῦθα ζήτημα. Εἰ γὰρ οἱ ἀπόστολοι συνεχώρουν ^qἐνταῦθα περιτέ-

³ Act. xxi. 20, 21.⁴ 1 Cor. vii. 40.⁵ v. 3.⁶ v. 4.

^b αὐτοῖς] φησὶν αὐτοῖς F. Vet. αὐτοῖς φησι E. ^c βούλεται] + δηλοῦν τῷ εἰπεῖν E.F. Vet. ^d ὁ Παῦλος] ἀπλῶς D. ^e ἐν om. D. ^f κωλύσει omnes. κωλύσειε Cat. κωλύει Veron. κωλύοι Sav. cet. ^g τῶν Ἰουδαίων, quod aberat, est in A.C.D.E.F. Cat. Vet. ^h ἀπὸ τοῦ νόμου om. A. ⁱ δὲ om. F. ^k ἀλλὰ βεβαιοῦσι om. F. Vet. ^l τοῖς δ. φησὶ] εἶπεν τοῖς δ. F. Statim μετὰ τὴν ἑαυτοῦ E. ^m οὕτως] αὐτὸς B. ⁿ αὐτὸς E. ^o ψευδάδελφοι] + εἰπόμεν E.F. Vet. ^p ἐνταῦθα] ἐντεῦθεν ἀνακίπτει E.F. Vet. ^q ἐνταῦθα om. E.F. Vet.

μνεσθαι, διὰ τί νῦν ψευδαδέλφους καλεῖς τοὺς κατὰ τὴν τῶν
D ἀποστόλων γνώμην καὶ αὐτοὺς κελεύοντας τοῦτο ποιεῖν; "Ὅτι
πρῶτον ¹ μὲν οὐκ ἔστι ταῦτόν, κελεύειν γίνεσθαι, καὶ γινόμενον
συγχωρεῖν. Ὁ μὲν γὰρ προστάττων, μετὰ σπουδῆς, ὡς ἀναγ-
καῖον καὶ ² προηγούμενον, ποιεῖ· ὁ δὲ αὐτὸς μὲν μὴ κελεύων, τὸν
δὲ βουλόμενον μὴ κωλύων, οὐχ ὡς δέον γενέσθαι συγχωρεῖ, ἀλλ'
οἰκονομίαν τινὰ πληρῶν. Οἷόν τι λέγω· Κορινθίοις ἔγραφεν
ὁ ³ Παῦλος, ⁴ "Καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ⁵ συνέρχεσθε," γυναιξὶ
καὶ ἀνδράσι ⁶ διαλεγόμενος. Εἶτα ἵνα μὴ νομίσης, ὅτι νομο-
E θετῶν αὐτοῖς τοῦτο ἔλεγεν, ἐπήγαγε· "Τοῦτο δὲ λέγω κατὰ
συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγὴν." Οὐ γὰρ τῆς αὐτοῦ ⁷ αὐθεντίας
κρίσις ἦν προηγούμενη, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων ἀκρασίας συγγνώμη.
Διὸ φησι· "Διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν." Εἰ γὰρ τὴν Παύλου
γνώμην θέλεις μαθεῖν, ἄκουσον τί φησι· "Θέλω πάντας ἀνθρώ-
πους εἶναι, ὡς καὶ ἐμαυτὸν, ⁸ ἐν ἐγκρατείᾳ." Οὕτω καὶ ἐνταῦθα,
οἱ μὲν ἀπόστολοι οὐχ ὡς νόμον ἐκδικοῦντες, συνεχώρουν, ἀλλὰ
τῇ ἀσθενείᾳ τῇ Ἰουδαϊκῇ συγκαταβαίνοντες. Εἰ γὰρ νόμον
ἐξεδίκουν, οὐκ ἂν ⁹ ¹⁰ Ἰουδαίοις μὲν οὕτως, ἔθνεσι δὲ ἐτέρως ἐκή-
682 ρυξαν. Καὶ γὰρ εἰ ¹¹ ὑπὸ τῶν ἀπίστων τὸ πρᾶγμα γενέσθαι
ἀναγκαῖον ἦν, καὶ ὑπὸ πάντων εὐδὴλον ὅτι τῶν πιστῶν. Εἰ δὲ
τοῖς ἔθνεσιν ἐνομοθέτουν μὴ παρενοχλεῖν τούτων ἕνεκεν, ¹² ἔδειξαν
ὅτι καὶ Ἰουδαίοις συγκαταβαίνοντες ἐπέτρεπον. Οἱ δὲ ψευδά-
δελφοὶ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὥστε τῆς χάριτος αὐτοὺς ἐκβαλεῖν, καὶ
πάλιν ὑπὸ τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν ἀγαγεῖν. Πρώτη μὲν οὖν
αὕτη ἡ διαφορά, πολὺ τὸ μέσον ἔχουσα. Δευτέρα δὲ, ὅτι οἱ
μὲν ἀπόστολοι ἐν Ἰουδαίᾳ τοῦτο ἐποιοῦν, ἔνθα καὶ ὁ νόμος
ἐκράτει, οἱ δὲ ψευδάδελφοὶ πανταχοῦ· καὶ γὰρ Γαλατῶν
ἦσαν πάντων. Ὅθεν δῆλον ὅτι οὐχὶ οἰκοδομῆς ἕνεκεν τὸ
πρᾶγμα ἐγίνετο, ἀλλὰ καταστροφῆς ὁλοκλήρου καὶ ἐτέρως
B μὲν παρὰ τῶν ἀποστόλων συνεχωρεῖτο, ἐτέρως δὲ παρὰ τῶν
ψευδαδέλφων ἐσπουδάζετο. "Οἵτινες παρεισῆλθον κατασκο-
πῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ."
Ὅρᾳς πῶς καὶ τῇ τῶν κατασκόπων προσηγορίᾳ ¹³ τὸν πόλεμον
ἐδήλωσεν ἐκείνων; Οἱ γὰρ κατάσκοποι δι' οὐδὲν εἰσέρχονται,
ἀλλ' ἵνα καταμαθόντες τὰ τῶν ἐναντίων, πρὸς τὸ πορθῆσαι καὶ

7 1 Cor. vii. 5—7.

¹ μὲν om. D. ² προηγούμενος E. ³ Παῦλος] + μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μὴ τι ἂν ἐκ συμφώνων πρὸς καιρὸν E.F. Vet. ⁴ συνέρχεσθε pro συνέρχεσθαι A.D.E.F. Vet. ⁵ διαλεγόμενος A.C.D.E.F. Vet. διακελυόμενος Edd. ⁶ αὐθεντίας A.C. ⁷ ἐν ἐγκρατείᾳ om. E.F. Vet. ⁸ Ἰουδαίους A.C. ⁹ ὑπὸ] ἐπὶ D. ¹⁰ ἔδειξεν E.F. ¹¹ τὸν π. ἐδήλωσεν pro ἐδήλωσε τὸν π. omnes Statim ἐκείνον Cat.

καθελεῖν πολλὴν ἑαυτοῖς ^d παρασκευάσωσι τὴν εὐκολίαν· καθά-
 περ καὶ οὗτοι τότε ἐποιοῦν, ὑπὸ τὴν δουλείαν αὐτοὺς τὴν πα-
 λαιὰν ^e εἰσαγαγεῖν βουλόμενοι. Ὡστε κἀντεῦθεν δῆλον, ὅτι
 οὐχ ἡ αὐτὴ προαίρεσις τῶν ἀποστόλων καὶ τούτων, ἀλλὰ καὶ C
 σφόδρα ἐναντία. Ἐκείνοι μὲν γὰρ συνεχώρουν, ἵνα κατὰ μι-
 727) κρὸν ἐξαγάγῃσι τῆς δουλείας· οὗτοι δὲ κατεσκεύαζον, ἵνα μει-
 ζόνως ^f ὑποβάλῃσι τῇ δουλείᾳ. Διὸ παρετήρουν περισκοποῦντες
 ἀκριβῶς, καὶ περιεργαζόμενοι τίνες ἀκρόβυστοι· καθὼς καὶ
 Παῦλος τοῦτο δηλῶν ἔλεγε, “ παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν
 ἐλευθερίαν ἡμῶν” οὐ τῷ τῶν κατασκόπων ὀνόματι μόνον, ἀλλὰ
 καὶ τῷ τρόπῳ τῆς λαθραίας εισόδου καὶ παρεισδύσεως τὴν ἐπι-
 βουλήν αὐτῶν ἐνδεικνύμενος.

8 “Οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ.” Ὅρα λέξεως D
 εὐγένειαν καὶ ἔμφασιν. 8 Οὐ γὰρ εἶπε, τῷ λόγῳ, ἀλλὰ, “ τῇ
 ὑποταγῇ.” Οὐ γὰρ ἵνα τι διδάξῃσι χρήσιμον, ^h ταῦτα ἐποιοῦν,
 ἀλλ’ ἵνα ὑποτάξῃσι καὶ δουλώσωνται. Διὰ τοῦτο τοῖς μὲν
 ἀποστόλοις εἴξαμεν, τούτοις δὲ οὐκέτι. “Ἴνα ἡ ἀλήθεια τοῦ
 εὐαγγελίου διαμεῖνῃ πρὸς ὑμᾶς.” Ἴν’, ὅπερ ἔφθηνεν, φησὶν,
 εἰπόντες, τοῦτο διὰ τῶν ἔργων βεβαιώσωμεν, ὅτι ⁹ “Τὰ ἀρχαῖα
 παρῆλθε, καὶ γέγονε καινὰ τὰ πάντα,” καὶ ὅτι “Εἴ τις ἐν
 Χριστῷ, καινὴ κτίσις,” καὶ ὅτι “Τοὺς περιτεμνομένους Χριστὸς
 οὐδὲν ὠφελήσει.” Ταύτην τὴν ἀλήθειαν βεβαιοῦντες, οὐδὲ πρὸς
 ὥραν εἴξαμεν. Εἵτα ἐπειδὴ εὐθέως ἀντέπιπτεν ⁱ αὐτῷ τὰ παρὰ
 τῶν ἀποστόλων, καὶ εἰκὸς ἦν τινὰς ^k λέγειν· πῶς οὖν ταῦτα ἐκείνοι E
 προστάττουσιν; ὅρα πῶς λύει σοφῶς τὴν ἀντίθεσιν. Οὐ γὰρ
 λέγει τὴν οὖσαν αἰτίαν, οἶον ὅτι συγκαταβάσεως ἕνεκεν καὶ
 οἰκονομίας τοῦτο ἐποιοῦν οἱ ἀπόστολοι· ^l ἢ γὰρ ἂν ἐβλάβησαν
 οἱ ἀκούοντες. Δεῖ γὰρ τῆς οἰκονομίας ἀγνοεῖν τὴν ^m αἰτίαν
 τοὺς μέλλοντάς τι καρποῦσθαι παρ’ ⁿ αὐτῆς χρήσιμον· εἰ γὰρ
 φανείη τῶν γινομένων ἡ πρόφασις, τὸ πᾶν οἰχίησεται. Διὰ 683
 τοῦτο τὸν μὲν ἐργαζόμενον αὐτὴν, εἰδέναι χρὴ τὴν αἰτίαν τῶν
 γινομένων· τοὺς δὲ μέλλοντάς τι κερδαίνειν παρ’ αὐτῆς, ἀγνοεῖν.
 Καὶ ἵνα σαφέστερον ὃ λέγω ποιήσω, ἐπ’ αὐτῆς ^o ταύτης τῆς
 ὑποθέσεως χρήσομαι τῷ ὑποδείγματι. Οὗτος αὐτὸς ὁ μακάριος
 Παῦλος ὁ περιτομὴν ^p ἀναιρῶν, μέλλων ποτὲ τὸν Τιμόθεον

8 v. 5.

9 2 Cor. v. 17. Gal. v. 2.

^d κατασκευάσωσι E.F. Veron.^e εἰσάγειν A.B.C.D.F.^f ὑποβάλλωσι

B.D.E. 8 οὐ γὰρ] οὐκ F. Vet.

^h τοῦτο D.ⁱ αὐτῷ om. A.^k λέγειν

om. F.

^l ἢ A.C.^m αἰτίαν] Sic D.E.F. Cat. ut ex Interp. ediderat

Montef. Legebatur δίαταν.

ⁿ αὐτοῖς B. παρ’ αὐτῆς καρποῦσθαι hoc ord.A.D. ^o ταύτης τῆς pro τῆς ταύτης B.C.D.E.F. Cat. ταύτης om. A. ^p ἀναι-
 ρῶν, μέλλων] Sic A.D.E.F. Vet. favente Cat. ἀναιρεῖν μέλλων, Edd.

ἡπέμπειν Ἰουδαίους διδάσκαλον, περιτεμὼν αὐτὸν πρότερον, οὕτως ἔπεμψεν. Ἐποίησε δὲ τοῦτο, ἵνα εὐπαράδεκτος γένηται τοῖς ἀκροαταῖς, καὶ εἰσῆλθε μετὰ τῆς περιτομῆς, ἵνα καταλύσῃ τὴν περιτομήν. Ἀλλὰ τὴν αἰτίαν αὐτὸς μὲν ἠπίστατο καὶ Τιμόθεος, τοῖς δὲ μαθηταῖς οὐκ εἶπεν. Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, ὅτι διὰ τοῦτο περιέτεμεν, ἵνα λύσῃ τὴν περιτομήν, οὐδ' ἂν τὴν ἀρχὴν ἤκουσαν αὐτοῦ δημηγοροῦντος, καὶ τὸ πᾶν ἂν διερρύη κέρδος· νῦν δὲ ἡ ἄγνοια τὰ μέγιστα αὐτοὺς ὠφέλησε. Νομίζοντες γὰρ αὐτὸν ὡς νομοφύλακα τοῦτο ποιεῖν, καὶ εὐμενῶς ἐδέξαντο καὶ προσηνῶς καὶ αὐτὸν καὶ τὴν ἐκείνου διδασκαλίαν· δεξάμενοι δὲ κατὰ μικρὸν καὶ παιδευθέντες, ἀπέστησαν τῶν παλαιῶν· ὅπερ οὐκ ἂν ἐγένετο, εἰ παρὰ τὴν ἀρχὴν τὴν αἰτίαν ἤδεσαν. Μαθόντες γὰρ ἂν αὐτὸν ἀπεστράφησαν, ἀποστραφέντες δὲ οὐκ ἂν ἤκουσαν, μὴ ἀκούσαντες δὲ ἔμειναν ἂν ἐπὶ τῆς πλάνης τῆς προτέρας· ὅπερ ἵνα μὴ γένηται, οὐκ ἐξεκάλυψε τὴν αἰτίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐνταῦθα οὐ λέγει τῆς οἰκονομίας τὴν πρόφασιν, ἀλλ' ἐτέρως μεθοδεύει τὸν λόγον, οὕτω λέγων· ¹⁰ “Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναι τι· ὅποιοί ποτε ἦσαν, οὐδὲν μοι διαφέρει· πρόσωπον ἀνθρώπου ὁ θεὸς οὐ λαμβάνει.” Ἐνταῦθα οὐ μόνον οὐκ ἀπολογεῖται ὑπὲρ τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ σφόδρα βαρεῖ τοὺς ἀγίους, ἵνα ὠφελήσῃ τοὺς ἀσθενοῦντας. Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· εἰ καὶ ἐπιτρέπουσιν ἐκεῖνοι περιτέμεσθαι, τὸν λόγον Δ αὐτοὶ τῷ θεῷ δώσουσιν. Οὐ γὰρ, ἐπειδὴ μεγάλοι εἰσὶ καὶ ἔξαρχοι, ὁ θεὸς πρόσωπον αὐτῶν λήψεται. Ἀλλ' οὕτω μὲν σαφῶς οὐκ εἶπε, πεφεισμένως δέ· οὐ γὰρ εἶπεν, εἰ δὲ ἐκεῖνοι θολοῦσι τὸ κήρυγμα, καὶ παρὰ τὰ προστεταγμένα κηρύττουσι, δώσουσι τὴν ἐσχάτην δίκην, καὶ τιμωρίαν ὑποστήσονται. Τούτων μὲν οὐδὲν εἶπε, σεμνοτέρως δὲ αὐτῶν δοκεῖ καθάπτεσθαι, οὕτω λέγων· “Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναι τι, ὅποιοί ποτε ἦσαν.” Καὶ οὐκ εἶπεν, ὅποιοί ποτέ εἰσιν, ἀλλ', ἦσαν, δεικνὺς ὅτι καὶ αὐτοὶ λοιπὸν ἦσαν παυσάμενοι τοῦ οὕτω κηρύσσειν, ἅτε τοῦ κηρύγματος πανταχοῦ διαλάμψαντος. Τὸ δέ, Ε “ὅποιοί ποτε ἦσαν,” εἰ οὕτω, φησὶν, ἐκήρυττον, αὐτοὶ τὸν λόγον δώσουσιν. Οὐ γὰρ ἀνθρώποις, ἀλλὰ θεῷ μέλλουσιν (72⁹)

10 v. 6.

¹ πέμπειν pro πέμπων omnes. π. Ἰουδαίους pro Ἰουδαίους π. C.D.E.F. Cat.

¹ εἰσελθὼν A.C.D. Cat.

² τῆς om. B. Cat.

³ ἵνα om. D. Cat.

⁴ τὴν

om. A.B.C.D.E. Cat.

⁵ αἰτίαν] αὐτὴν D.

⁶ καὶ om. E.F. Vet.

⁷ ἂν

αὐτὸν] αὐτὸν ἂν D.E.

⁸ ἐπὶ τῆς προτέρας πλάνης B.

⁹ οὐκ om. B.

¹⁰ καὶ τιμ. ὑποστήσονται om. F. Vet.

¹¹ μὲν]+οὖν F.

¹² καὶ om. A.F. Vet.

¹³ ἀλλ' ἦσαν om. C.

¹⁴ ἦσαν]+τοῦτο δηλοῖ E.F. Vet.

¹⁵ τῷ θεῷ E.

ἀπολογεῖσθαι. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, οὐχ ὡς ἀμφιβάλλων, οὐδ' ὡς ἀγνοῶν τὰ ἐκείνων, ἀλλ', ὅπερ ἔφθην εἰπῶν, οὕτω συμφέρειν νομίζων μεθοδεῦσαι τὸν λόγον. Εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ ὡς τὴν ἐναντίαν ἔχων τάξιν κατηγορεῖν αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τούτου κατασκευάσῃ μάχης ὑπόνοιαν, ἐπήγαγεν εὐθέως τὴν διόρθωσιν, εἰπὼν, ὅτι “Ἐμοὶ οἱ δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο.” Τί δὲ τοῦτό ἐστιν; Ἄ μὲν ὑμεῖς λέγετε, φησὶν, οὐκ οἶδα· ἐκείνο μέντοι οἶδα σαφῶς, ὅτι ἐμοὶ οὐκ ἠναντιώθησαν, ἀλλὰ καὶ ἰσυνέπνευσαν 684 καὶ συνεφώνησαν· ^k τὸ γὰρ, “δεξιὰς ἔδωκαν,” ^l τοῦτό ἐστι δηλοῦντος. Ἀλλὰ τέως οὐ λέγει τοῦτο, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐδίδαξαν, ^m οὐ διώρθωσαν, οὐ πλέον τι προσέθηκαν ὧν ἤδειν. “Ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες, φησὶν, οὐδὲν προσανέθεντο” τουτέστι, μαθόντες τὰ ἐμὰ, οὐδὲν προσέθηκαν, οὐδὲν διώρθωσαν, καὶ ταῦτα εἰδότες, ὅτι διὰ τοῦτο παρεγενόμην, ὥστε αὐτοῖς κοινώσασθαι, ⁿ καὶ κατ' ἀποκάλυψιν πνεύματος παρεγενόμην, ὥστε αὐτοῖς κοινώσασθαι, καὶ Τίτον ἀκρόβυστον εἶχον ^o μεθ' ἑαυτοῦ, ^p οὔτε ἐμοὶ τι πλέον εἶπον ὧν ἤδειν, οὔτε ἐκείνον περιέτεμον. ¹¹ “Ἀλλὰ τοῦναντίον.” B Τί ἐστι, “τοῦναντίον;” Τινὲς μὲν φασὶ τοῦτο αὐτὸν λέγειν, ὅτι οὐ μόνον αὐτὸν οὐκ ἐδίδαξαν, ἀλλὰ καὶ ἐδιδάχθησαν παρ' αὐτοῦ· ἐγὼ δὲ οὐκ ἂν εἴποιμι τοῦτο. Τί γὰρ ἔμελλον παρ' αὐτοῦ μαρθάνειν πλέον; καὶ γὰρ ἕκαστος αὐτῶν ἀπηρτισμένος ἦν. Οὐ τοίνυν τοῦτο βούλεται εἰπεῖν, “τοῦναντίον” λέγων, ἀλλ' ὅτι ^q οὐ μόνον οὐκ ἐπετίμησαν, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ μέμψασθαι ὅτι καὶ ἐπήνεσαν· τὸ γὰρ ἐναντίον τοῦ μέμψασθαι τὸ ἐπαινέσαι. Εἶτα ἐπειδὴ εἰκὸς ἦν ἀντειπεῖν C τινας, ^r εἰ ἐπήνεσαν, πῶς οὖν τὴν περιτομὴν οὐκ ἀνείλον; εἰ γὰρ ἐπήνεσαν, ἔχρην ἀνελεῖν· εἰπεῖν ^s μὲν ὅτι ἀνείλον, λίαν ἀναίσχυντον εἶναι ἐνόμιζε, καὶ πρὸς τὰ ὁμολογημένα φανεράν μάχην εἰσάγειν· ^t πάλιν ὁμολογοῦντα τὴν τῆς περιτομῆς συγχώρησιν, εἰς ἑτέραν ἀντίθεσιν ἐμπεσεῖν ἀνάγκην οὔσαν ἐώρα. Εἰ γὰρ ἐπήνεσαν ^v τὸ κήρυγμα τὸ σὸν, φησὶ, καὶ αὐτοὶ πάλιν ἐπέτρεπον περιτομὴν, ἑαυτοῖς ἐμάχοντο. Τίς ^w οὖν ἡ τούτου λύσις; Ἦν εἰπεῖν, ὅτι συγκαταβάσεως Ἰουδαϊκῆς ἕνεκεν ταῦτα ἐποιοῦν· ἀλλὰ τοῦτο εἰπὼν, ὅλον τῆς οἰκονομίας τὸν θεμέλιον διεσάλευσεν D

11 γ. 7.

^h ὅτι ἐμοὶ] ἐμοὶ γὰρ E.F. Vet.   ⁱ συνεπένευσαν F.   ^k τὸ γὰρ] τῷ γὰρ εἰπεῖν F. Vet.   ^l ταῦτα C.F. Cat.   ^m οὐδὲ F.   ⁿ καὶ] + γὰρ F. Vet.   ^o μετ' ἑμαυτοῦ F.   ^p οὔτε] ἀλλ' οὔτε E. οὔτε οὖν F. Cat. Mox τι om. C.   ^q οὐ accessit ex A.C.D.E.F. Mox οὐκ om. D.   ^r εἰ] καὶ εἰ F. ὅτι εἰ Cat. Mox οὖν om. E.F. Cat. Vet.   ^s μὲν om. F.   ^t πάλιν δὲ ὁμ. E. πάλιν ὁμολογοῦντα γὰρ F. Vet.   ^v τὸ σὸν κήρυγμα E. τὸ κήρυγμα om. F.   ^w οὖν προ ἦν A.C.D.E.F. Cat. Vet.

ἄν. Διὰ τοῦτο ^xτοῦτο μὲν οὐ λέγει, ἀφήσι δὲ αὐτὸ ἐν ἀπορίᾳ καὶ ^yμετέωρον εἰπών· “Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναι τι, οὐδὲν μοι διαφέρει.” Ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν, οὐ κατηγορῶ, οὐδὲ διαβάλλω τοὺς ἀγίους ἐκείνους· ἴσασιν αὐτοὶ τί ἔπραττον· καὶ γὰρ τῷ θεῷ μέλλουσιν ἀποδιδόναι λόγον· τὸ δὲ σπουδαζόμενον ἐμοὶ δεῖξαι, ὅτι τὰ ἐμὰ οὐ καθεῖλον, ^zοὐδὲ διώρθωσαν, οὐδὲ προσέθηκαν ^aὡς ἐνδεῶς ἔχουσιν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐπήνεσαν ^bκαὶ **E**συνήνεσαν· καὶ τούτων μάρτυρας ἔχω ^cκαὶ Τίτον καὶ Βαρνάβαν. Διόπερ ^dἐπάγει λέγων· “^eἸδόντες ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς, ^fδεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβα κοινωνίας” περιτομὴν καὶ ἀκροβυστίαν οὐ τὰ πράγματα λέγων αὐτὰ, ἀλλὰ τὰ ἀπὸ στούτων γνωριζόμενα ἔθνη. ^bἘπήγαγε γοῦν· ¹² “Ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε ⁱκαὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη.” Ὡςπερ οὖν τὴν ἀκροβυστίαν ^kτὰ ἔθνη καλεῖ, οὕτω καὶ περιτομὴν Ἰουδαίους. Καὶ δείκνυσιν ^lὁμότιμον αὐτοῖς ὄντα λοιπὸν, καὶ οὐ τοῖς ἄλλοις ἑαυτὸν, ἀλλὰ τῷ κορυφαίῳ συγκρί-
685 νει, δεικνὺς ὅτι τῆς αὐτῆς ἑκαστος ἀπέλαυσεν ἀξίας. Ἐπειδὴ γὰρ τὴν περὶ τῆς ὁμοιοῦσας αὐτῶν κατεσκεύασεν ἀπόδειξιν, θαρρῶν λοιπὸν μετὰ παρρησίας διαλέγεται, καὶ οὐκέτι ἴσταται μέχρι τῶν ἀποστόλων ^mμόνον, ἀλλ’ ἐπὶ τὸν Χριστὸν ἀνάγει τὸν λόγον, καὶ τὴν ὑπ’ ἐκείνου ⁿχάριν δοθεῖσαν αὐτῷ· καὶ μάρτυρας τούτων τοὺς ἀποστόλους καλεῖ, καὶ φησιν, ^oὅτι ¹³ “Γνόντες τὴν χάριν τοῦ ^pθεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ ^qἸωάννης.” ^rΚαὶ οὐκ εἶπεν, ὅτι ἀκούσαντες, ἀλλὰ, “γνό-
Bντες,” τουτέστι, καταμαθόντες δι’ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. “Δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβα κοινωνίας.” Εἶδες πῶς κατὰ μικρὸν ἔδειξε καὶ τῷ Χριστῷ τοῦτο δοκοῦν, καὶ τοῖς ἀποστό-
(729) λοις· ^sΟὐδὲ γὰρ ἂν ἐδόθη, οὐδὲ ἐνήργησεν ἡ χάρις, εἰ μὴ δοκοῦν αὐτῷ τὸ τοιοῦτον κήρυγμα ἦν. Καὶ ὅπου μὲν συγκρίναι ἑαυτὸν ἔδει, Πέτρου μέμνηται μόνον· ὅπου δὲ μαρτυρίαν καλέσαι,

12 v. 8.

13 v. 9.

^x τοῦτο assumptum ex E. Vet. δι’ ἃ pro διὰ Cat. ^y μετέωρον A.C.D.E. Cat. μετέωρον Edd. ^z οὐδὲ διώρθωσαν om. B. ^a ὡς om. B. ^b καὶ συνήνεσαν om. D. ^c καὶ om. D.E. ^d ἐπήγαγε E. ^e εἰδότες B. ^f Haec δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβα κοινωνίας, quae vulgo absunt, assumpta ex A.C.D.E.F. Veron. Vet. ^g τούτων] τῶν πραγμάτων A.D. ^h ἐπήγαγε γοῦν] διὸ φησιν B. ⁱ καὶ μοι B. ^k τὰ om. B. ^l Mox τοὺς Ἰουδαίους E. ^m ὁμότιμον αὐτοῖς pro αὐτοῖς ὁμότιμον omnes. ⁿ μόνον A.B.C.E.F. Cat. μόνων Edd. ^o χ. δοθεῖσαν pro δοθεῖσαν χ. omnes. ^p ὅτι] καὶ E. ὅτι om. F. Vet. ^q θεοῦ A.B.C.D.F. Vet. Χριστοῦ E. κυρίου Edd. ^r Ἰωάννης] + οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι δεξιὰς ἔ. ἐ. καὶ B. κοινωνίας Sav. Mor. Ben. invitis libris. ^s καὶ om. E. Vet. ^t οὐδὲ] οὐ D.

[†] τῶν τριῶν ὁμοῦ, καὶ μετ' ^ν ἐγκωμίου, “Κηφᾶς,” λέγων, “καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στυλοὶ εἶναι.” ^ω Πάλιν οὐ τὸ εἶναι ἀναιρῶν, τοὺς δοκοῦντάς φησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἄλλων παραλαμβάνων γνώμην, καὶ λέγων, ὅτι οἱ μεγάλοι καὶ C ἐξαίρετοι, καὶ οὓς πάντες πανταχοῦ περιφέρουσιν, οὗτοί ^χ μοι μάρτυρές εἰσι τῶν λεγομένων, ὅτι καὶ τῷ Χριστῷ ταῦτα δοκεῖ, καὶ διὰ ^γ τῶν πραγμάτων ταῦτα ἔμαθον, καὶ ^z δι' αὐτῆς τῆς πείρας ἐπιστώθησαν. Διὸ καὶ δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ, καὶ οὐκ ἐμοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ, “Ἴνα ἡμεῖς μὲν εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομὴν.” ^α Ω συνέσεως ὑπερβολή, ^α καὶ συμφωνίας ἀπόδειξις ἀναντίρρητος· δείκνυσι ^β γὰρ καὶ τὰ ἐκείνων αὐτοῦ, καὶ τὰ αὐτοῦ ἐκείνων. Ταῦτα γὰρ ἐκατέροις ἐδόκει, καὶ ἐκείνους Ἰουδαίοις κηρύττειν οὕτω, καὶ τοῦτον τοῖς ἔθνεσι· D διὸ ^ε καὶ ἐπήγαγεν, “Ἴνα ^δ ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομὴν.” Ὁρᾷς πῶς περιτομὴν ^ε καὶ ἐνταῦθα οὐχὶ τὸ πρᾶγμα καλεῖ, ἀλλὰ τοὺς Ἰουδαίους; Ὅταν μὲν γὰρ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα λέγῃ καὶ ἀντιδιαστέλλῃ αὐτὴν, τὴν ἀκροβυστίαν τίθησιν, ὡς ὅταν λέγῃ, ¹⁴ “Περιτομὴ μὲν ^ε γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμον πράσσης· ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ᾖ, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονε” καὶ πάλιν, “Οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία” ὅταν δὲ Ἰουδαίους οὕτω καλῇ, καὶ μὴ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸν λαὸν δηλῶσαι βούληται, οὐ τὴν ἀκροβυστίαν, ἀλλὰ E τὰ ἔθνη ἀντιτίθησιν. Ἀντιδιαστέλλονται ^ε μὲν γὰρ ἔθνεσιν Ἰουδαῖοι, περιτομῇ δὲ ἀκροβυστία· ὡς ὅταν λέγῃ καὶ ἀνωτέρω, “Ὁ γὰρ ^β ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ μοι εἰς τὰ ἔθνη” καὶ ἐνταῦθα πάλιν, ὅτι “^ι ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, ^κ αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομὴν,” οὐ τὸ πρᾶγμα αὐτό ¹ φησιν, ἀλλὰ τὸν τῶν Ἰουδαίων λαὸν οὕτω καλεῖ, ἀντιδιαστέλλων αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι. ¹⁵ “Μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν, ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι.” Τί ποτε τοῦτό ἐστιν ὃ ¹⁵ φησιν; Ἐν μὲν τῷ κηρύγματι, φησὶ, διειλόμεθα τὴν οἰκουμένην, καὶ γὰρ μὲν τοὺς ἐξ ἔθνων, ἐκείνοι δὲ τοὺς Ἰουδαίους 686 ἔλαβον κατὰ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν· εἰς δὲ τὴν τῶν πτωχῶν ἐπιμέ-

14 Rom. ii. 25. Gal. v. 6.

15 v. 10.

[†] τῶν] καὶ τῶν A.D. ^ν ἐγκωμίου D. ^ω καὶ πάλιν Edd. καὶ deest in omnibus. ^χ μοι accessit ex A.C.D.F. ^{μόνοι} pro μοι Cat. ^γ τῶν] μὲν A. ^z διὰ τῆς π. αὐτῆς D. ^α καὶ] ὃ F. Vet. ^β γὰρ om. F. Cat. Vet. Mox αὐτοῦ pro αὐτοῦ bis C.D.E. Cat. ^ε καὶ] + οὕτως F. Vet. et corr. a prima manu E. ^δ ἡμεῖς] + μὲν E.F. Vet. ^ε καὶ accessit ex A.C.D.E.F. Vet. ^ε γὰρ, quod aberat, est in A.C.D.E.F. ^ε μὲν γὰρ ἔθ.] γὰρ ἔθ. μὲν F. ^β ἐνεργήσας] + φησὶ B. ^ι ἡμεῖς] + μὲν A.D. ^κ οὗτοι B. ¹ φησιν om. E.F. Vet. Mox καλῶν pro καλεῖ ἵδμεν. ¹⁵ φησιν] λέγει F.

λειαν τῶν παρὰ Ἰουδαίοις, ἐγὼ τὰ παρ' ἡμῶν συνεισήνεγκα
 ἐκείνοις. Εἰ δὲ πόλεμος ἦν καὶ μάχη, οὐκ ἂν τοῦτο κατεδέξαντο
 ἐκείνοι. Τίνες δὲ εἰσιν οὗτοι οἱ πτωχοί; Πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων
 πιστεύσαντες ἐν Παλαιστίνῃ τὰ ὄντα ἀφηρέθησαν ἅπαντα, καὶ
 πανταχόθεν ἠλαύνοντο. Καὶ τοῦτο δηλοῖ ὁ μὲν ἐν τῇ πρὸς
 Ἑβραίους ἐπιστολῇ, λέγων· ¹⁶ “Καὶ γὰρ τὴν Ῥάρπαγὴν τῶν
 Βύπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε” δηλοῖ ⁹ δὲ Θεσ-
 σαλονικεῦσι γράφων, καὶ ἀνακηρύττων τὴν ἀνδρείαν ἐκείνων·
 “Ὑμεῖς γὰρ, ὦ φησὶ, μιμηταὶ ἐγένεσθε τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ
 τῶν οὓτων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ὅτι καὶ ὑμεῖς τὰ αὐτὰ ἐπάθετε ὑπὸ
 τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθάπερ καὶ ἐκείνοι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων.”
 Καὶ διὰ πάντων δείκνυσιν, ὅτι οὐχ οὕτως οἱ ἐξ Ἑλλήνων
 πιστεύσαντες ὑπὸ τῶν μενόντων Ἑλλήνων ἐπολεμοῦντο, ὥς οἱ
 ἀπὸ Ἰουδαίων πιστεύσαντες ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων ἠλαύνοντο·
 τραχύτερον γὰρ τοῦτο πάντων τὸ ἔθνος. Διὰ ταῦτα πολλὴν
 ποιεῖται σπουδὴν, ὥστε πάσης αὐτοὺς ἀπολαβεῖν ἐπιμελείας,
 καὶ Ῥωμαίοις ἐπιστέλλων καὶ Κορινθίοις. Καὶ οὐ μόνον
 συνάγει χρήματα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς αὐτὰ διακομίζει, καὶ λέγει·
¹⁷ “Νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἀγίοις.”
 Καὶ ⁹ γὰρ ἀναγκαίως ἠπόρουν τροφῆς. Τοῦτο οὖν καὶ
 ἐνταῦθα δηλῶν ἔλεγεν, ὅτι ἐν τούτῳ μοι βοηθεῖν αὐτοῖς ἔδοξε,
 καὶ κατεδεξάμην, καὶ οὐκ ἐνέλιπον. Καὶ διὰ τούτων δείξας τὴν
 πρὸς αὐτοὺς ὁμόνοιαν καὶ συμφωνίαν, ἀναγκάζεται λοιπὸν καὶ
 τῆς πρὸς Πέτρον αὐτῷ ² γενομένης ἐν Ἀντιοχείᾳ διαλέξεως
 μνησθῆναι, καὶ ^α φησιν· ¹⁸ “Ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιό-
 χειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν.
 Δὲ πρὸ τοῦ γὰρ ἔλθειν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν (730)
 συνήσθιεν· ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστειλλε καὶ ἀφύριζεν ἑαυτὸν, φο-
 βούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς.”

Πολλοὶ τῶν ἀπλῶς ἀναγινωσκόντων τουτὶ τὸ ^ε χωρίον τῆς
 ἐπιστολῆς, νομίζουσι τοῦ Πέτρου τὸν Παῦλον κατηγορεῖν
 ὑπόκρισιν· ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν, ^δ ἅπαγε· πολλὴν
 γὰρ εὐρήσομεν καὶ τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου τὴν σύνεσιν

¹⁶ Hebr. x. 34. ¹ Thess. ii. 14.

¹⁷ Rom. xv. 25.

¹⁸ v. 11, 12.

^η ἐμοῦ C. Mox ἐκείνοις om. B. ^ο μὲν] + καὶ E.F. Vet. ^ρ ἀπαρχὴν B.
 Mox ἐδέξασθε idem. ⁹ δὲ] + καὶ E.F. Vet. ^ρ φησὶ om. D. ^ς ἀπὸ τῶν
 Ἰ. E. ^τ ποιῶνται Edd. et Codd. Ἰσ. ποιεῖται Sav. marg. ποιεῖται obtulit
 Cat. ^η ἐπιστέλλων] ἐπιστέλλει δι' αὐτὸ τοῦτο E.F. Vet. ^γ γὰρ] + καὶ
 τῆς D.E.F. ^ω τοῦτο—ἔλεγεν] ὁ οὖν ἐνταῦθα δηλοῖ τοῦτο ἔστιν E.F. Vet.
^χ αὐτοὺς B. ^γ ἐνέλιπον B.C. Statim καὶ δείξας διὰ τ. F. δείξας δὲ διὰ τ. E.
² γενομένης omnes. γινομένης Edd. ^α φησιν] + οὕτως A.B.C.D. ^β αὐτῷ
 pro αὐτοῦ omnes. Correx. Montef. ^ε χωρίον pro ῥήτὸν libri omnes et
 Cat. ^δ ἅπαγε om. A.

ἐγκεκρυμμένην ἐνταῦθα πρὸς τὴν τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν. Πρῶτερον ^fδὲ ἀναγκαῖον περὶ τῆς τοῦ Πέτρου παρρησίας εἰπεῖν, καὶ πῶς αἰ πάντων αὐτὸς ^gπροεπήδα τῶν μαθητῶν. Καὶ γὰρ τὴν προσηγορίαν ἐντεῦθεν ἔλαβε διὰ τὸ ἀκλινὲς καὶ ^hἀπερίτρεπτον τῆς πίστεως· ⁱκαὶ ὅτε κοινῇ πάντες ἠρωτῶντο, τῶν ἄλλων προπηδήσας, φησί· ¹⁹“Σὺ εἰ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος” ὅτε καὶ τὰς κλείς τῶν οὐρανῶν ἐνεπιστεύθη· καὶ ἐν τῷ ὄρει μόνος φαίνεται φθεγγόμενος· καὶ ὅτε ^kπερὶ σταυροῦ διελέγετο, τῶν ἄλλων σιγῶντων, αὐτὸς φησιν, “Ἰλεὼς σοι.” Ταῦτα δὲ τὰ ῥήματα εἰ καὶ μὴ διεσκευμένης γνώμης ἦν, ἀλλ’ ὅμως ζεύσεως ἀγάπης. Καὶ πανταχοῦ δὲ τῶν ἄλλων ⁶⁸⁷ὁρῶμεν αὐτὸν θερμότερον ὄντα, καὶ προαλλόμενον ἐν τοῖς κινδύνοις. Καὶ ὅτε ὤφθη ἐν τῷ αἰγιαλῷ, τῶν ἄλλων τὸ πλοῖον ἐλκόντων, αὐτὸς οὐκ ἠνέσχετο τῷ πλοίῳ παραγενέσθαι. Καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν δὲ φονῶντων ^lἸουδαίων καὶ μαινομένων, καὶ ζητούντων ^mαὐτοὺς διασπᾶσαι, πρῶτος παρελθὼν ἐτόλμησε ῥῆξαι φωνὴν καὶ εἰπεῖν, ὅτι ὁ σταυρωθεὶς ἀνελήφθη, καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐστίν. Οὐκ ἔστι δὲ ἴσον κεκλεισμένην ἀνοίξαι θύραν καὶ ἀρχὴν δοῦναι πράγματι, καὶ μετὰ ταῦτα παρρησιάσασθαι. Ὁ τοίνυν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐκδοὺς δῆμῳ τοσοῦτῳ, πῶς ^νἂν ὑπεκρίθη ποτέ; ὁ μαστιχθεὶς καὶ δεθείς, καὶ μηδὲν τῆς παρρησίας ἐλόμενος καθυφεῖναι, καὶ ταῦτα ἐν ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος, ^πἐν μέσῃ τῇ μητροπόλει, ἔνθα τοσοῦτος κίνδυνος ἦν, πῶς ^{αν} μετὰ τοσοῦτον χρόνον ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἔνθα οὔτε κίνδυνος ἦν, καὶ πολὺ λαμπρότερος ^οαὐτὸς ἐγεγόνει, τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων μαρτυρίαν ἔχων, τοὺς ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντας ἔδειξεν ^{αν}; Ὁ γὰρ ^ραὐτοὺς Ἰουδαίους μὴ φοβηθεὶς καὶ ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τῇ μητροπόλει, πῶς ^{αν} μετὰ χρόνον τοσοῦτον ἐν ἀλλοτρίᾳ ^{ων}, τοὺς ἐξ ἐκείνων μεταστάντας ἐφοβήθη; Οὐ τοίνυν κατὰ Πέτρου ταῦτα ^qλέγων φησὶν ὁ Παῦλος, ἀλλ’ ἀπὸ τῆς γνώμης ^Cἧς εἶπεν, “Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι· ὅποιοί ποτε ἦσαν, οὐδὲν μοι διαφέρει,” ἀπὸ τῆς αὐτῆς καὶ ταῦτα φθέγγεται. Ἀλλ’ ἵνα μὴ ἐπὶ πλέον διαπορῶμεν ὑπὲρ τούτων, ἀναγκαῖον τῶν λεγομένων ἀναπτύξαι τὴν αἰτίαν. Οἱ ^rγὰρ ἀπόστολοι, ^sκαθὼς ἔφθην εἰπὼν, ἐν Ἱεροσολύμοις μὲν συνεχώρουν περιτέμνεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἀθρόως ἀποσπᾶσαι τοῦ νόμου· ἐν Ἀν-

19 Matth. xvi. 16, 22.

^e ἐγκεκρυμμένην om. F. post ἐνταῦθα transp. E. ^f δέ] γὰρ B. ^g προ-
επήδα E.F. κατεπήδα Edd. ^h ἄτρεπτον F. ⁱ καὶ ὅτε] ὅτε γὰρ E.F. Vet.
^k περὶ τοῦ σταυροῦ E. ^l τῶν Ἰουδαίων B. ^m αὐτῶν B. ⁿ ἐν] καὶ ἐν F.
Statim μέσῳ B. ^ο αὐτὸς om. E. ^p αὐτὸς Ἰουδαίος C. ^q λέγων ac-
cessit ex omnibus. ^r γὰρ om. F. Vet. ^s καθά E.

τιοχεία δὲ ἐλθόντες, οὐδὲν τοιοῦτον παρετήρουν λοιπὸν, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἐξ ἔθνων πιστευόντων ἀδιαφόρως ἔζων, ὃ δὴ καὶ Πέτρος ἔποiei τότε. Ἐπειδὴ ὃ δὲ ἦλθον ἀπὸ Ἱεροσολύμων οἱ D ἰδόντες αὐτὸν ὡς ἐκεῖ οὕτω κηρύττοντα, οὐκέτι ὡς ἐποiei τοῦτο, φοβούμενος πληῖα ἐκείνους, ἀλλὰ μετέθετο, δύο ταῦτα οἰκονομῶν, καὶ τὸ μὴ σκανδαλίσαι τοὺς ἐξ Ἰουδαίων, καὶ τὸ παρασχεῖν τῷ Παύλῳ εὐλογον τῆς ἐπιτιμήσεως πρόφασιν. Εἰ γὰρ αὐτὸς ὁ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις κηρύξας μετὰ περιτομῆς, μετέθετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἔδοξεν ἂν τοῖς ἐξ Ἰουδαίων διὰ τὸν τοῦ Παύλου φόβον τοῦτο ποιεῖν, καὶ κατέγνωσαν ἂν αὐτοῦ πολλὴν τὴν εὐκολίαν οἱ μαθηταί· οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο σκάνδαλον ἔμελλε E γίνεσθαι. Τῷ μέντοι Παύλῳ πάντα σαφῶς εἰδότε ὡς μεταστὰς, οὐκ ἂν τοιαύτην παρέσχεν ὑπόνοιαν· καὶ γὰρ ἤδει τὴν γνώμην μεθ' ἧς ἐγένετο ταῦτα. Διὸ καὶ Παῦλος ἐπιπλήττει, καὶ Πέτρος ἀνέχεται, ἵνα ἐγκαλουμένου τοῦ διδασκάλου καὶ σιγῶντος, εὐκολώτερον οἱ μαθηταί μεταθῶνται. Εἰ ὡς μὲν γὰρ, μηδεὶς γενομένου τοιούτου, παρήνευσεν ὁ Παῦλος, οὐδὲν ἂν εἰργάσατο μέγα· νῦν δὲ ἀφορμὴν λαβὼν ἐπιτιμήσεως σφοδροτέρας, πλείονα τοῖς μαθηταῖς Πέτρον τὸν φόβον ἐνέθηκε. Καὶ γὰρ εἰ μὲν ἀκούων ταῦτα Πέτρος ἀντέλεγε, καλῶς ἂν τις ἐμέμψατο, ὡς τῆς οἰκονομίας ἀνατρεπομένης· νυνὶ δὲ, ἐκείνου μὲν ἐπιτιμῶντος, 688 τούτου δὲ σιγῶντος, πολλὺς τοῖς ἐξ Ἰουδαίων φόβος ὡς ἐγένετο· διὸ καὶ σφοδρῶς κέχρηται τῷ Πέτρῳ. Καὶ σκόπει μεθ' ὅσης ἀκριβείας κέχρηται τῷ λόγῳ, διδοὺς τοῖς συνετοῖς ἰδεῖν, ὅτι ὅου (731) μάχης ἦν τὰ ῥήματα, ἀλλ' οἰκονομίας. “Ὅτε γὰρ ἦλθε Πέτρος, φησὶν, εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον ὡς αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν.” Οὐκ εἶπεν, ὑπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἄλλων. Εἰ δὲ αὐτὸς κατεγίνωσκεν, οὐκ ἂν παρητήσατο καὶ τοῦτο εἰπεῖν. Καὶ τὸ, “κατὰ πρόσωπον δὲ ἀντέστην,” σχῆμα ἦν. Εἰ γὰρ ὄντως ἐμάχοντο, οὐκ ἂν ἐπὶ τῶν μαθητῶν B ἀλλήλοις ἐπετίμησαν· σφόδρα γὰρ ὡς ἂν αὐτοὺς ἐσκανδάλισαν· νυνὶ δὲ λυσιτελοῦσα ἦν ἡ ἐν τῷ φανερωῷ μάχη. Καὶ ὥσπερ ὁ Παῦλος εἶzen αὐτοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ. Τίς οὖν ἡ κατάγνωσις; “Πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου” ὡς αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ διδάσκαλος ἐν Ἱεροσολύ-

^t ἐποiei] ἐποίησε A. ἐποiei μὲν E.F. ^v δὲ om. A.B.C.D. ^w ἐκεῖ om. B. ^x ἐποiei τοῦτο] ποιεῖν τὸ αὐτὸ ἐπεχειρεῖ E.F. Vet. ^y μεταστὰς] μὴ ἀντιστὰς E. ^z μὲν assumptum ex B.C.D.E.F. Cat. ^a ἐγένετο B. ^b οὐ μάχη τις ἦν τὰ ῥ. ἀλλ' οἰκονομία B. ^c αὐτῷ pro αὐτοῦ omnes. ^d ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἄλλων] ἀλλ' ἀπλῶς κατεγνωσμένος· δηλὸν δὲ ὅτι ὑπὸ ἄλλων· τοῦτο γὰρ ἔξωθεν ὑπακούειν δεῖ E.F. Vet. ^e ἂν om. B. ^f αὐτὸς] καὶ αὐτὸς A.B.C.D. καλῶς αὐτὸς E.F. Vet. Vulgatum tuetur Cat.

μοις· “^εμετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν· ὅτε δὲ ἦλθον, ^hὑπέσπελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτὸν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς” οὐ τοῦτο φοβούμενος, μὴ ⁱκινδυνεύσῃ· ὁ γὰρ ἐν ἀρχῇ μὴ φοβηθεὶς, πολλῶ μᾶλλον τότε· ἀλλ’ ἵνα μὴ ἀποστῶσιν. Ἐπεὶ καὶ αὐτὸς λέγει Γαλάταις, ²⁰ “Φοβοῦμαι ^kὑμᾶς, μή πως εἰκῇ κεκο- C πίακα” καὶ πάλιν,” “Φοβοῦμαι μή πως ὡς ^lὁ ὄφεις Ἐῴαν ἐξηπάτησεν, ^mοὔτω φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν.” Ὁ ⁿμὲν γὰρ τοῦ θανάτου φόβος οὐδὲν ἦν αὐτοῖς, ὁ δὲ τῆς ἀπωλείας τῶν μαθητῶν σφόδρα αὐτῶν κατέσειε τὴν ^oψυχὴν. ²¹ “Ὡστε καὶ Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει.” Μὴ θαυμάσης, εἰ τὸ πρᾶγμα ὑπόκρισιν καλεῖ· οὐ γὰρ βούλεται, ^pὅπερ ἔφθην εἰπὼν, ἐκκαλύψαι τὴν γνώμην, ἵνα ἐκείνοι κατορθωθῶσιν. Ἐπει- δὴ γὰρ σφοδρῶς ἀντείχοντο τοῦ νόμου, διὰ τοῦτο καὶ ὑπόκρισιν καλεῖ τὸ γινόμενον, καὶ σφόδρα ἐπιπλήττει, ὥστε πρόρριζον αὐτῶν ἀνελεῖν τὴν πρόληψιν. Καὶ ἀκούων ταῦτα ^qΠέτρος D συνυποκρίνεται, ὡς ἁμαρτάνων, ἵνα ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἐπιτιμῇσει διορθωθῶσιν. Εἰ μὲν γὰρ τοῖς ἐξ Ἰουδαίων ὁ Παῦλος ἐπέ- πληξεν, ἡγανάκτησαν αἱ καὶ διέπτυσαν· οὐ γὰρ πολλὴν περὶ αὐτοῦ δόξαν εἶχον· ^rνυνὶ δὲ τὸν διδάσκαλον ὀρώντες ἐπιτιμώ- μενον καὶ σιγῶντα, ^sοὔτε καταφρονῆσαι, οὔτε ἀντειπεῖν τοῖς λεγομένοις εἶχον. ²² “Ἄλλ’ ὅτε εἶδον, ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου.” Μηδὲ αὕτη ὑμᾶς θορυ- βείτω ἢ λέξις· οὐ γὰρ Πέτρου καταγινώσκων ταῦτα λέγει, ἀλλ’ E οὔτω χαρακτηρίζει τὴν λέξιν, ὡς συμφέρον ἦν ἀκούσαι τοὺς διὰ τῆς ἐπιτιμῆσεως Πέτρου μέλλοντας βελτίους ^tγίνεσθαι. “Εἶπον τῷ Πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων.” Εἶδες ^vπῶς τοὺς ἄλλους διορθοῦται; Διὰ γὰρ τοῦτο ^wἔμπροσθεν, ἵνα ^xκαὶ ἀκούσαντες φοβηθῶσι. Τί εἶπες, εἰπέ. “Εἰ σὺ, Ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῆς, καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαῖ- ζειν;” Καίτοι οὐ τὰ ἔθνη ^yαὐτῷ συναπήχθη, ἀλλ’ Ἰουδαῖοι· τί οὖν ἐγκαλεῖς ὁ μὴ γέγονε; τί δὲ μὴ τρέπεις τὸν λόγον ἐπὶ ⁶⁸⁹ τοὺς ὑποκρινομένους τοὺς ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλ’ ἐπὶ τὰ ἔθνη; διὰ τί δὲ καὶ ^zΠέτρῳ μόνον ἐγκαλεῖς, εἰ καὶ οἱ λοιποὶ αὐτῷ συνυπε- κρίθησαν; Ἰδωμεν δὲ καὶ τί ἐγκαλεῖ. “Εἰ σὺ, Ἰουδαῖος

20 Gal. iv. 11. 2 Cor. xi. 3.

21 v. 13.

22 v. 14.

^ε μετὰ] καὶ αὐτὸς μετὰ A.D. ^h ἀπέστειλε D. ⁱ κινδυνεύσει B. ^k ὑμᾶς] εἰς ὑμᾶς E.F. de vobis Vet. ^l ὁ accessit ex omnibus. ^m οὔτω om. C.E.F. Cat. Vet. ⁿ μὲν om. B. ^o ψυχὴν] + καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι E.F. Vet. ^p ὅπερ] καθάπερ B. ^q ὁ Πέτρος E.F. Statim συνυποκρίνεται B. ^r νῦν A. ^s οὔτε] οὐ E.F. ^t γενέσθαι B. Cat. Statim εἶπε idem. ^v πῶς] + ἐντεῦθεν E.F. Vet. ^w ἔμπροσθεν] + εἶπεν E.F. Vet. ^x καὶ om. B.C.D. ^y αὐτῷ accessit ex omnibus. Mox ἀλλ’ οἱ Ἰουδαῖοι F. Cat. ^z Πέτρον B. Mox ἐγκαλεῖς C.

ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῆς, καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαΐζειν;” Καὶ μὴν αὐτὸς ὑπεστέλλετο μόνος· τί οὖν ἐστὶν ὃ κατασκευάσαι βούλεται; Ἀνύποπτον ποιῆσαι τὴν ἐπιτίμησιν. Εἰ μὲν γὰρ εἶπε, ^aκακῶς ποιεῖς τὸν νόμον τηρῶν, ἐπετίμησαν ἂν οἱ ἐξ Ἰουδαίων αὐτῷ, ὡς θρασυνομένῳ κατὰ τοῦ B διδασκάλου· νυνὶ δὲ ὑπὲρ τῶν οἰκείων ἐγκαλῶν αὐτῷ μαθητῶν, τῶν ἐξ ἐθνῶν ^bλέγω, εὐπαράδεκτον ποιεῖ ταύτη τὸν λόγον· ^cκαὶ οὐ ταύτη μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ πάντων ἀποστήσας τὴν ἐπιτίμησιν, τῷ ^dἀποστρόφῳ περιστῆσαι πᾶσαν αὐτήν. “Εἰ γὰρ σὺ, φησὶν, Ἰουδαῖος ὢν, ἐθνικῶς ζῆς, καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς” μονονοῦχι διαρρήδην ^eλέγων, ὅτι μιμήσασθε τὸν διδάσκαλον· ^fἰδοὺ γὰρ καὶ αὐτὸς Ἰουδαῖος ὢν, ἐθνικῶς ζῇ. Ἄλλ’ οὕτω μὲν οὐ λέγει· οὐ γὰρ ἂν ἐδέξαντο τὴν παραίνεσιν· προσχῆματι δὲ ἐπιτιμήσεως τῆς ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν ἐκκαλύπτει τοῦ Πέτρου τὴν γνώμην. Πάλιν εἰ εἶπε, διὰ τί τοὺς ἐξ Ἰουδαίων ἀναγκάζεις C ^hἸουδαΐζειν, σφοδρότερος ⁱὁ λόγος ἂν ἐγένετο· ^kνυνὶ δὲ οὐχ ὡς ^lτῶν Ἰουδαίων μαθητῶν ἀντεχόμενος, ἀλλὰ τῶν ἐξ ἐθνῶν, οὕτω διορθοῦται ἐκείνους. Καὶ γὰρ αἱ ἐπιπλήξεις, ὅταν μὴ (732) σφόδρα φορτικαὶ ᾖσι, τότε μάλιστα δύνανται εὐπαράδεκτοι γενέσθαι. Οὐδὲ γὰρ τῶν ἐξ ἐθνῶν τις ἡδύνατο ἐγκαλέσαι τῷ Παύλῳ, ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων ποιουμένῳ τὸν λόγον. ⁿΤοῦτο ὅλον κατῴρθωσε σιγήσας καὶ καταδεξάμενος ὑποκρίσεως δόξαν ὁ Πέτρος, ἵνα ἀληθοῦς ὑποκρίσεως ἀπαλλάξῃ τοὺς Ἰουδαίους. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον, εἰς τὸ Πέτρου πρόσωπον περιέστησε D τὸν λόγον εἰπὼν, “Εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων” προῖων δὲ ^oκοινοποιεῖ τὸ λεγόμενον, καὶ ἑαυτὸν ^pπροσπααραλαβὼν, καὶ οὕτω ^qλέγων ²³ “Ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἀμαρτωλοί.” Καὶ τὰ μὲν λεγόμενα παραίνεσις ^rἦν, σχῆμα δὲ ἐπιπλήξεως αὐτῇ περίκειται διὰ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων. Ποιεῖ δὲ τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ· δοκῶν γὰρ ἕτερον λέγειν, ἄλλο κατασκευάζει· ὡς ὅταν Ῥωμαίοις ἐπιστέλλων λέγῃ ²⁴ “Νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς Ἱεροσόλυμα διακονῶν τοῖς ἀγίοις.” Οὐ γὰρ τοῦτο ἐβούλετο E ^sεἰπεῖν, καὶ διδάξαι αὐτοὺς ἀπλῶς, τίνος ἕνεκεν εἰς Ἱεροσόλυμα ἐπορεύετο, ἀλλ’ εἰς ζῆλον ἀγαγεῖν ἐλεημοσύνης. ^tΕἰ μὲν γὰρ

23 v. 15.

24 Rom. xv. 25—27.

^a κακῶς ποιεῖς] ὅτι κακῶς E.F. ^b λέγων B. ^c καὶ οὐ ταύτη] οὐ ταύτη δὲ E.F. ^d διδασκάλῳ E.F. Vet. Statim περιστῆναι B. ^e λέγων ὅτι] τοῖς πᾶσι βοῶν E.F. *clamans* Vet. ὅτι om. Cat. ^f ἰδοὺ γὰρ pro ὅτι omnes. ^g οὕτω] οὐ τοῦτο C. ^h Ἰουδαΐζειν] Ἑλληνίζειν E.F. Vet. ⁱ ὁ λ. ἂν] ἂν ὁ λ. A.B.C.D. Statim ἐγένετο B. ^k νυνὶ pro νῦν omnes. ^l τῶν]+ἐξ E. ^m γίνεσθαι E.F. Cat. ⁿ τοῦτο]+δὲ E. Cat. ^o κοινοποιεῖται B. ^p προσπααραλαβάνων E.F. ^q λέγει B. ^r ἦν] εἰσὶν B. ^s εἰπεῖν καὶ om. A. ^t Haec εἰ μὲν γὰρ—καταστέλλει φρονήματα desunt in B. Tum pergit: εἴωθε γὰρ ἄλλο δι’ ἄλλον κατασκευάζειν. διὸ κατ’ ἐξουσίαν κέχρηται τῷ λ.

τὴν αἰτίαν ^ν ἤθελεν εἰπεῖν, ἥρκει τοῦτο εἰπεῖν, ὅτι πορεύομαι διακονῶν τοῖς ἀγίοις· νυνὶ δὲ ὄρα πόσα συνάπτει. “Εὐδόκησαν γὰρ Μακεδονία καὶ Ἀχαΐα κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἀγίων τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ. Εὐδόκησαν γὰρ, καὶ ὀφείλεται αὐτῶν εἶσι.” Καὶ πάλιν, “Εἰ γὰρ τοῖς ^ω πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινωνήσαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς.” “Ορα τοίνυν καὶ ἐνταῦθα πῶς τὰ τῶν Ἰουδαίων καταστέλλει φρονήματα, ἄλλο ^χ δι’ ἄλλου κατασκευάζων. Καὶ μετ’ ἐξουσίας κέχρηται τῷ λόγῳ, “Ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι,” λέγων, “καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἀμαρτωλοί.” Τί ⁶⁹⁰ ὃ δὲ ἐστὶ, “φύσει Ἰουδαῖοι;” ² Οὐ προσήλυτοι, ἀλλ’ ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐντραφέντες τῷ νόμῳ, ³ τὴν σύντροφον ἀφέντες πολιτείαν, κατεφύγομεν ^β εἰς πίστιν τὴν εἰς Χριστόν. ²⁵ “Εἰδότες ὅτι οὐ ^γ δικαιωθήσεται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, εἰ μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν ^δ ἐπιστευσάμεν.” “Ορα καὶ ἐνταῦθα πῶς μετὰ ἀσφαλείας ^ε πάντα φθέγγεται. Οὐ γὰρ ὡς πονηρὸν, ἀλλ’ ὡς ἀσθενῆ, ^ς φησὶν, αὐτὸν εἶδασμεν. Εἰ τοίνυν οὐ παρέχει δικαιοσύνην ^ζ ὁ νόμος, περιττὸν τὸ τῆς περιτομῆς. Ἀλλὰ νῦν μὲν οὕτω προῖον δὲ δείκνυσιν, ὅτι οὐ μόνον περιττὸν, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον· ὅπερ καὶ μάλιστα παρατηρητέον, πῶς παρὰ μὲν τὴν ἀρχὴν ^η φησὶν, “Οὐ δικαιοῦ- Β ται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου,” προβαίνων δὲ καὶ φορτικώτερον φθέγγεται. ²⁶ “Εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν Χριστῷ, εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἀμαρτωλοὶ, ἄρα Χριστὸς ἀμαρτίας διά- κονος.” Εἰ γὰρ οὐκ ἰσχύει, φησὶν, ἡ εἰς αὐτὸν πίστις δικαιῶσαι, ^ι ἀλλ’ ἀνάγκη τοῦ νόμου πάλιν ἔχεσθαι, ^κ οἱ τὸν νόμον ἀφέντες διὰ τὸν Χριστὸν, καὶ οὐ δικαιοῦμενοι ἐκ τῆς ἀφέσεως, ἀλλὰ κατακρινόμενοι, τῆς κατακρίσεως εὐρήσομεν αὐτὸν αἴτιον γενόμενον, δι’ ὃν τὸν νόμον ἀφέντες, ¹ πρὸς τὴν πίστιν ἠῤτομολήσαμεν. Εἶδες εἰς ὅσην ἀνάγκην ^μ περιέστησεν ἀτοπίας τὸν C λόγον, καὶ πῶς ἰσχυρῶς ἠγωνίσαστο; Εἰ γὰρ οὐ δεῖ τὸν νόμον ἀφεῖναι, φησὶν, ἀφήκαμεν δὲ διὰ τὸν Χριστὸν, ^{ν * * *} μέλλομεν κρίνεσθαι. Τί οὖν Πέτρῳ ^ο ταῦτα λέγεις καὶ παραινείς, τῷ

25 v. 16.

26 v. 17.

^ν ἤθελεν pro ἠθέλησεν A.C.D. ἤθελε μόνον E.F. ^ω πνευματικοῖς] σαρκικοῖς A.C.D.E.F. Veron. Mox πνευματικοῖς pro σαρκικοῖς iidem. Vulgatam tuetur Vet. ^χ δι’ ἄλλο C. ^γ δὲ om. F. Vet. ^ζ οὐ] ἀντὶ τοῦ οὐ F. *nimirum non* Vet. ^α τὴν] ἡμεῖς τοίνυν τὴν F. Vet. ^β εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ B. ^γ δικαιούται A.D. ^δ ἐπιστευσάμεν] + ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου. διότι οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου πᾶσα σὰρξ E.F. Vet. ^ε ἅπαντα B. Cat. ^ς φησὶν] φύσιν C. ^ζ ὁ νόμος] ὀνόματος D. Statim ἄρα περιττὸν Edd. ἄρα deest in omnibus. ^η φησὶν] + ὅτι E.F. ^ι ἀλλ’ om. B. ^κ Vid. Annot. ¹ Vid. Annot. ^μ ἀτοπίαις περιέστησεν inverso ord. A.D. ^ν Vid. Annot. ^ο ταῦτα om. E.F. Vet.

πάντων ἀκριβέστερον ῥταῦτα εἰδóτι; Οὐκ αὐτῷ ἔδειξεν ὁ θεός, ὅτι οὐ δεῖ κρίνειν ἄνθρωπον ἀκρόβυστον ἐν περιτομῇ; οὐχὶ Ἰουδαίοις διαλεγόμενος περὶ τούτων, γενναίως ἀπὸ τῆς ὕψεως ταύτης ἁντέστη; οὐχὶ δόγματα τετρανωμένα περὶ τούτων ἐξ Ἱεροσολύμων πάλιν ἔπεμπεν; Οὐ τοίνυν Πέτρον διορθούμενος ταῦτα λέγει· ἀλλ' ἔδόκει μὲν πρὸς ἐκείνους ὁ λόγος ἀποτείνεσθαι, ^ςτοὺς δὲ μαθητὰς ἤλεγχε. Ταῦτα δὲ οὐ πρὸς Γαλάτας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς τὰ αὐτὰ νοσοῦντας ^τἐκείνους. Εἰ γὰρ ^νκαὶ μὴ περιτέμνονται πολλοὶ νῦν, νηστεύουσι δὲ, καὶ τὸ σάββατον τηροῦσι, μετ' ἐκείνων ταῦτα πράττουσιν, ἐξωθούμενοι ἑαυτοὺς τῆς χάριτος. Εἰ γὰρ τοὺς περιτομῇ μόνον κεχωρημένους ὁ Χριστὸς οὐδὲν ὠφελεῖ, ὅταν καὶ νηστεία καὶ σάββατον προσγένηται, καὶ ἀντὶ μιᾶς δύο ^ωτηρῶνται ἐντολαί, ὅρα τὸν κίνδυνον καὶ ἀπὸ τοῦ χρόνου ^χγενόμενον χαλεπώτερον. Ἐκείνοι μὲν (733)
Εἰ γὰρ ἐν ἀρχῇ ταῦτα ἐποιοῦν, ἔτι τῆς πόλεως οὔσης, καὶ τοῦ ναοῦ, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων· οὗτοι δὲ καὶ τὴν τιμωρίαν ὀρώντες, ἣν ἔδοσαν Ἰουδαῖοι, καὶ τὸν τῆς πόλεως ἀφανισμόν, καὶ πλείονα παρατηροῦντες, ποίαν ἔχοιεν ^γἂν ἀπολογίαν, τότε τὸν νόμον φυλάττοντες, ὅτε αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι ^ζόντες, καὶ σφόδρα βουλόμενοι, ^αοὐ δύνανται ταῦτα διατηρεῖν; Τὸν Χριστὸν ἐνεδύσω, ^βμέλος ἐγένου τοῦ δεσπότη, ^εεἰς τὴν ἄνω πόλιν
691 ^δἐνεγράψης, καὶ ἔτι περὶ τὸν νόμον ^εἔρπεις; καὶ πῶς ἔνι σε τῆς βασιλείας ἐπιτυχεῖν; Ἄκουσον τοῦ Παύλου λέγοντος, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἀνατρέπεται διὰ τῆς παρατηρήσεως τοῦ νόμου. Καὶ, εἰ βούλει, καὶ τὸν τρόπον μάθε, καὶ φρίξον, καὶ ^φφύγε τὸ βάραθρον. Διὰ τί γὰρ τηρεῖς τὸ σάββατον, καὶ νηστεύεις μετ' ἐκείνων; Ὡς δεδοικὼς δηλονότι τὸν νόμον, καὶ τὸ ἀφεῖναι τὰ γράμματα ἐκείνα· οὐκ ἂν δὲ ἐφοβήθης ἀφεῖναι τὸν νόμον, εἰ μὴ τῆς πίστεως κατέγνως ὡς ἀσθενοῦς καὶ οὐκ ἰσχυροῦς καθ' ἑαυτὴν σώσαι. Εἰ γὰρ τὸ μὴ τηρῆσαι τὸ σάββατον φοβῇ, εὐδηλον ὅτι ^εδέδοικας τὸν νόμον ὡς ἔτι κύριον ὄντα. Εἰ δὲ χρεῖα νόμου πάλιν, οὐ μέρους, οὐδὲ μιᾶς ἐντολῆς, ἀλλὰ παντὸς δηλονότι χρεῖα τοῦ νόμου· εἰ δὲ παντὸς ^ηχρεῖα, ἐξεβλήθη κατὰ μικρὸν ἢ ^ιδιὰ τῆς πίστεως δικαιοσύνη. Εἰ γὰρ σάββατα τηρεῖς, διὰ τί ^κμὴ καὶ περιτέμνη; εἰ δὲ περιτέμνη, διὰ τί ^λμὴ

ῥ ταῦτα] πάντα A.   ἁ ἀπέστη A.   ἔδόκει libri omnes et Vet.   ἔδει Edd.
^ς τοὺς δὲ μ. ἤλεγχε] Sic omnes. πρὸς δὲ τοὺς μ. ἔλεγε Edd.   ^τ ἐκείνους] + ἀρ-
μόζει E.F. Vet.   ^ν καὶ μὴ] οὐ E. καὶ F.   ^ω τηρῶνται pro τηροῦνται A.D.E.F.
^χ γινόμενον E.F.   ^γ ἂν om. D.   ^ζ ὄντες om. E.F. Vet.   ^α οὐ om. C.D.
^β καὶ μέλος Edd. καὶ om. E.F. Vet.   ^ε καὶ εἰς Edd. καὶ om. E.F. Vet.
^δ ἀνεγράψης D.   ^ε ῥέπεις E.F.   ^φ φύγε pro φεύγε A.C.D.E.F.   ^ε δέ-
δοικας] φοβῇ D.   ^η χρεῖα accessit ex omnibus.   ^ι διὰ om. B.   ^κ μὴ
καὶ] καὶ μὴ B.C.E.   ^λ μὴ καὶ] καὶ μὴ C. καὶ οὐ B.

καὶ ^μθύεις; Εἰ γὰρ ^ηφυλάττειν χρῆ, ὅλον τὸν νόμον ^οχρῆ φυλάττειν· εἰ δὲ ὅλον οὐ χρῆ, οὐδὲ μέρος. Εἰ δὲ ὑπὲρ τοῦ μέρους φρίττεις, μὴ παραβάσεως κριθῆς, ὅλως καὶ ὑπὲρ παντὸς ἀνάγκη φοβεῖσθαι· εἰ δὲ ὅλος παραβαινόμενος οὐ κολάζει, δῆλον ὅτι οὐδὲ μέρος· εἰ δὲ μέρος, πολλῶ μᾶλλον ὅλος· εἰ δὲ ὅλον ἀνάγκη φυλάξαι, ἀνάγκη παρακοῦσαι τοῦ Χριστοῦ, ^ηC ^ηἀκούοντας τοῦ Χριστοῦ παραβάτας γενέσθαι τοῦ νόμου. Εἰ γὰρ δεῖ φυλάττειν αὐτὸν, οἱ μὴ φυλάττοντες αὐτὸν, παραβάται, ^ηκαὶ τῆς παραβάσεως ταύτης εὐρεθήσεται αἴτιος ἡμῖν ὁ Χριστός· αὐτὸς γὰρ τὸν νόμον ἔλυσε τὸν περὶ αὐτῶν, καὶ λύειν ἐκέλευσεν.

^ς Ὁρᾶς τί κατασκευάζουσιν οἱ Ἰουδαῖζοντες; τὸν Χριστὸν τὸν τῆς δικαιοσύνης ἡμῖν αἴτιον, τοῦτον καὶ ἀμαρτίας ἀποφαίνουσιν αἴτιον, καθὼς καὶ Παῦλός φησιν· “Ἄρα Χριστὸς ἀμαρτίας διάκονος.” Εἶτα ^ηεἰς ἄτοπον τὸν λόγον ἀπαγαγὼν, οὐδὲ ἐδεήθη λοιπὸν ^ηκατασκευῆς πρὸς τὴν ἀνατροπὴν, ἀλλ’ ἠρκέσθη ^D τῇ ἀπαγορεύσει ^ημόνον εἰπὼν, “Μὴ γένοιτο.” Πρὸς γὰρ τὰ λίαν ἀναίσχυντα καὶ ἀναιδῆ οὐδὲ κατασκευαστικῶν δεῖ λόγων, ἀλλ’ ἀρκεῖ ^ςκαὶ ἀπαγορεύσαι μόνον. ²⁷ “Εἰ γὰρ ^ηκατέλυστα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι.” Ὁρα ^ητοῦ Παύλου σύνεσιν. Ἐκεῖνοι δεῖξαι ἐβούλοντο, ὅτι ὁ μὴ τηρῶν τὸν νόμον, παραβάτης· ²οὗτος εἰς τοῦναντίον περιέτρεψε τὸν λόγον, δεικνὺς ὅτι ὁ τηρῶν τὸν νόμον, παραβάτης, οὐ τῆς πίστεως, ἀλλὰ ^ςκαὶ αὐτοῦ τοῦ νόμου. “Ἄ γὰρ κατέλυστα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ,” ^ητὸν νόμον φησίν. Ὁ δὲ λέγει, τοιούτὸν ἐστὶ· πέπαυται ὁ νόμος, καὶ τοῦτο ὡμολογήσαμεν, δι’ ὧν ^E ἀφέντες αὐτὸν, κατεφύγομεν ἐπὶ τὴν ἐκ πίστεως σωτηρίαν. Ἄν τοίνυν φιλονεικῶμεν στήσαι αὐτὸν, ^ςαὐτῷ τούτῳ παραβάται γινόμεθα, τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ λυθέντα φιλονεικοῦντες ^ητηρεῖν. Εἶτα καὶ πῶς κατελύθη, δείκνυσιν. ²⁸ “Ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον.” Διπλῆν ἔχει τοῦτο τὴν θεωρίαν. Ἡ γὰρ νόμου τοῦ τῆς χάριτός φησιν· οἶδε γὰρ καὶ τοῦτον νόμον καλεῖν, ὥς ὅταν λέγῃ· ²⁹ “Ὁ δὲ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς

27 v. 18.

28 v. 19.

29 Rom. viii. 2.

^μθύεις] Sic B.E.F. περιθύης A.C. περιθύεις Edd. ^ηφ. χρῆ] χρῆ φ. A.C.E.F. φ. δεῖ D. ^οχρῆ] δεῖ A.C.E.F. ^ηὅλως καὶ] Sic D. ἄλλως καὶ Edd. ἀλλ’ ὡς καὶ C. πόσῳ μᾶλλον E.F. Vet. Statim ὑπὲρ τοῦ παντὸς E. ^ηἀκούσαντας E. ^ηκαὶ τῆς] τῆς δὲ E.F. Vet. ^ςὅρα B. ^ηεἰς ἀτοπίαν E. Statim ἀπαγαγὼν pro ἀναγαγὼν E.F. Cat. ^ηκατασκευῆς pro ἀνασκευῆς omnes. ^ημόνον om. E.F. Vet. ^ςκαὶ om. B. ^ητοῦ om. D. ²οὗτος δὲ Edd. δὲ deest in omnibus. ^ςκαὶ αὐτοῦ om. B. ^ητὸν v. φησίν] τὸν v. τουτέστι F. Vet. τουτέστι τὸν v. E. ^ςαὐτὸ τοῦτο B. Cat. ^ητηρεῖν] στήσαι B.

ἡλευθέρωσέ με” ἢ τὸν νόμον ἐνταῦθα τὸν παλαιὸν λέγει,
 692 δεικνὺς ὅτι δι’ αὐτοῦ τοῦ νόμου ^ετῷ νόμῳ ἀπέθανε· τουτέστιν,
 αὐτὸς με ὁ νόμος ^ιἐνήγαγεν εἰς τὸ μηκέτι προσέχειν αὐτῷ. Εἰ
 τοίνυν μέλλοιμι αὐτῷ προσέχειν, καὶ αὐτὸν παραβαίνω. Πῶς
 καὶ τίνι τρόπῳ; Μωϋσῆς φησι, ³⁰ “Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει
 κύριος ^ςὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε”
 περὶ τοῦ Χριστοῦ λέγων. “Ὡστε οἱ μὴ τούτῳ πειθόμενοι,
 παραβαίνουνσι τὸν νόμον. Καὶ ἐτέρως δὲ πάλιν τοῦτο νοητέον
 ἡμῖν, τὸ, “διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον.” Ὁ γὰρ νόμος πάντα
 κελεύει ποιεῖν τὰ ἐγγεγραμμένα, καὶ τὸν μὴ ποιούντα ^κκολάζει.
 Β Οὐκοῦν ἅπαντες αὐτῷ τετελευτήκαμεν· οὐδεὶς γὰρ αὐτὸν ἐπλή-
 ρωσε. Καὶ ὅρα πῶς καὶ ἐνταῦθα μεμετρημένως ποιεῖται τὴν
 πρὸς αὐτὸν μάχην· οὐ γὰρ εἶπεν, ὁ νόμος ^ιμοι ἀπέθανεν, ἀλλ’, (7
 “ἐγὼ τῷ νόμῳ ἀπέθανον.” Ὁ δὲ λέγει, ^κτούτῳ ἐστίν· ὥσπερ
 τὸν νεκρὸν καὶ τεθνεῶτα οὐκ ἔστιν ὑπακούειν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ
 νόμου, οὕτως οὐδὲ ἐμέ τὸν ἐκ τῆς ἀράς τῆς ἐκείνου τελευτή-
 σαντα· τῷ γὰρ ^ιλόγῳ τῷ ἐκείνου ἀπέθανον. Μὴ τοίνυν ἐπι-
 ταττέτω τῷ τεθνεῶτι, ὃν καὶ αὐτὸς ἀνείλε, καὶ θάνατον οὐ τὸν
 σωματικὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ψυχικόν, δι’ οὗ καὶ τὸν σωμα-
 C τικὸν ἐπήγαγεν. “Ὅτι γὰρ τοῦτο λέγει, διὰ τῶν ἐξῆς ἐδήλωσεν.
 “Ἴνα ^μγὰρ θεῷ ζῆσω, φησί, ³¹ Χριστῷ συνεσταύρωμαι.”
 Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, “ἀπέθανον,” ἵνα μή τις ^νλέγῃ, πῶς οὖν
 ζῆς; ἐπήγαγε καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ζωῆς, καὶ ἔδειξεν, ὅτι ὁ μὲν
 νόμος ζῶντα ἀπέκτεινεν, ὁ δὲ Χριστὸς νεκρὸν λαβὼν, διὰ θανά-
 του ἐζωοποίησε· καὶ διπλοῦν τὸ θαῦμα δείκνυσιν, ὅτι καὶ τὸν
 νεκρὸν ἐζωογόνησε, ^οκαὶ διὰ θανάτου τὴν ζωὴν ἐχαρίσατο.
 Ζωὴν δὲ λέγει νῦν ^ρτὴν ἀθάνατον· τοῦτο γὰρ ἐστίν, “ἵνα θεῷ
 ζῆσω.” “Χριστῷ συνεσταύρωμαι.” Καὶ πῶς ὁ ζῶν καὶ ἐμ-
 πνέων συνεσταυρώθη, φησίν; “Ὅτι μὲν γὰρ ὁ Χριστὸς ἐσταυ-
 D ρώθη, δῆλον· σὺ δὲ πῶς ἐσταύρωσαι καὶ ζῆς;” Ὅρα πῶς καὶ
 αὐτὸ ἐρμηνεύει, λέγων· “Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χρι-
 στός.” Τῷ μὲν γὰρ εἰπεῖν, “Χριστῷ συνεσταύρωμαι,” τὸ
 βάπτισμα ἠνίζατο· τῷ δὲ εἰπεῖν, “ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ,” τὴν
 μετὰ ταῦτα πολιτείαν, δι’ ἧς νεκροῦνται ἡμῶν τὰ μέλη. Τί δέ
 ἐστι, “ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός;” Οὐδὲν γίνεται, φησίν, ὑπ’ ἐμοῦ,
 ὧν ὁ Χριστὸς οὐ βούλεται. “Ὡσπερ γὰρ θάνατον λέγει οὐ

30 Deut. xviii. 15.

31 v. 20.

^ε τῷ om. B.D. ^ι ἐνήγαγεν om. B. ^ς ὁ θεὸς om. A.D. ^κ κολάζειν C.
^ι μοι] ἐμοὶ F. ^κ τούτῳ] τοιούτου E. Cat. ^ι λόγῳ τῷ ἐκείνου pro ἐκείνου
 λόγῳ A.C.D.E.F. Cat. ^μ γὰρ om. F. Vet. Mox ἐπαγαγὼν pro φησὶ iidem.
^ν λέγῃ pro εἴπῃ omnes. καὶ ante τὴν αἰτίαν om. D. ^ο καὶ]+ὅτι F. ^ρ τὴν
 ἀθάνατον] Sic Cat. τὸν θάνατον Edd. et Codd.

τοῦτον τὸν κοινὸν, ἀλλὰ τὸν ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν, οὕτω καὶ ζῶν, τὴν ἐκείνων ἀπαλλαγὴν. Θεῷ γὰρ οὐκ ἔστιν ἄλλως ζῆν, ἀλλ' ἢ νεκρωθέντα τῇ ἁμαρτίᾳ. Ὡςπερ οὖν ὁ Χριστὸς τὸν σωματικὸν ὑπέστη θάνατον, οὕτως ἐγὼ τὸν κατὰ τῆς ἁμαρτίας.
³² “Νεκρώσατε γὰρ τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἅτινά ἐστι πορνεία, ¹ἀκαθαρσία, μοιχεία.” ²καὶ πάλιν, “Ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος ἐσταυρώθη” ὅπερ ἐν τῷ λουτρῷ γέγονε. ³Μετὰ δὲ ταῦτα ἐὰν μένης νεκρὸς τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῆς τῷ θεῷ· ἂν δὲ πάλιν αὐτὴν ἀναστήσης, ἐλυμήνω ⁴τὴν τοιαύτην ζωὴν. Ἀλλ' οὐχ ὁ Παῦλος τοιοῦτος, ἀλλ' ἔμενε δι' ὅλου ⁵νεκρὸς. Εἰ τοίνυν ζῶ τῷ θεῷ, φησὶν, ἐτέραν παρὰ τὴν ἐν τῷ νόμῳ ζῶν, καὶ νεκρὸς ἐγενόμην τῷ νόμῳ, οὐδὲν τοῦ νόμου φυλάττειν δύναμαι.

⁶Καὶ ὅρα τὴν ἀκρίβειαν τῆς πολιτείας, καὶ θαύμασον μεθ' ⁶⁹³ὑπερβολῆς τὴν ⁷μακαρίαν ἐκείνην ψυχὴν. ⁸Οὐ γὰρ εἶπε, ζῶ ἐγὼ, ἀλλὰ, “ζῆ ἐν ἐμοὶ Χριστός.” Τίς ταύτην τολμήσει ῥῆξαι τὴν φωνήν; Ἐπειδὴ ⁹γὰρ εὐήμιον ἑαυτὸν τῷ Χριστῷ ¹⁰κατεσκεύασε, ¹¹καὶ ἅπαντα ἐξέβαλε τὰ βιωτικά, καὶ πρὸς τὸ θέλημα τὸ ἐκείνου πάντα ἔπραττεν, οὐκ εἶπε, ζῶ τῷ Χριστῷ, ἀλλ' ὁ πολλῶν ¹²πλέον ἦν, “ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός.” Ὡςπερ γὰρ ἡ ἁμαρτία, ὅταν κρατήσῃ, ¹³αὕτη ἐστὶν ἡ ζῶσα, πρὸς ἃ βούλεται τὴν ψυχὴν ἄγουσα· οὕτως ¹⁴ἐὰν ἐκείνης νεκρωθείσης τὰ τῷ Χριστῷ δοκοῦντα γίνηται, οὐδὲ ἀνθρωπίνῃ λοιπὸν ἐστὶν ἡ Β τοιαύτη ζωὴ, ¹⁵αὐτοῦ ζῶντος ἐν ἡμῖν, τουτέστιν, ἐνεργούντος, κρατούντος. Ἐπειδὴ δὲ ἔλεγε, “συνεσταύρωμαι,” καὶ, “οὐκέτι ζῶ,” ¹⁶ἀλλ' ἀπέθανον, καὶ ἐδόκει πολλοῖς ¹⁷ἀπὶθανον λέγειν, ἐπήγαγεν· “Ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ.” Τὰ μὲν εἰρημένα μοι, φησὶ, περὶ τῆς ¹⁸νοερᾶς ζωῆς· εἰ δέ τις ¹⁹ἐξετάζοι καὶ ταύτην τὴν αἰσθητὴν, καὶ αὕτη διὰ τὴν εἰς Χριστὸν μοι πίστιν γέγονεν. Ὅσον γὰρ εἰς τὴν παλαιὰν πολιτείαν καὶ τὸν νόμον, ἐσχάτης κολάσεως ἄξιος ἦμην, καὶ πάλαι ²⁰ἐὰν ²¹ἀπολώλῃην· ²²“Πάντες ²³γὰρ ἡμαρτοῦ, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ.” ²⁴καὶ ὑπὸ τὴν ἀπόφασιν ἡμᾶς C

³² Col. iii. 5. Rom. vi. 6.

³³ Rom. iii. 23.

¹ μοιχεία, ἀκαθαρσία in verso ord. C.D.E.F. ² καὶ πάλιν] διὸ φησὶν B. καὶ πάλιν λέγει Edd. λέγει om. E.F. Vet. ³ μετὰ δὲ ταῦτα ἐὰν] ἐὰν οὖν E.F. quod si Vet. ⁴ Sic A.C.D.E.F. Cat. τῇ τοιαύτῃ ζωῇ Edd. ⁵ νεκρὸς] + ὦν F. ⁶ καὶ om. F. Vet. ⁷ μακαρίαν] θαυμασίαν B. ⁸ οὐ γὰρ] οὐκ F. Vet. ⁹ γὰρ om. F. ¹⁰ κατέστησε E. ¹¹ καὶ ἃ. ἐξ.] ἃ. ἐξ. καὶ A.D. ¹² πλέον C.F. Cat. ¹³ αὕτη A. αὕτῃ B. ¹⁴ ἐὰν pro εἰ B.C.D.E.F. Cat. Mox γίνηται pro γίνεται A.D.E.F. ¹⁵ αὐτοῦ] + τοῦ Χριστοῦ E.F. Vet. + τοῦ Edd. τοῦ om. A.D. Cat. ¹⁶ ἀλλ'] καὶ A.C.F. ¹⁷ ἀπὶθανα C.F. ¹⁸ νοερᾶς] + ἐστὶ F. ¹⁹ ἐξετάζει B.D. ²⁰ ἀπολώλῃην C. Cat. ²¹ γὰρ] + φησὶν E.F. Vet. Mox ὑστεροῦνται pro ὑστεροῦντο omnes. ²² καὶ] τουτέστιν F. Vet.

ο κειμένους· καὶ γὰρ οἱ πάντες ἀπέθανον, εἰ καὶ μὴ τῇ πείρᾳ, ἀλλὰ τῇ ἀποφάσει· καὶ τὴν πληγὴν ἐκδεχομένους, ἐπειδὴ καὶ ὁ νόμος κατηγορήσε, καὶ ὁ θεὸς ἀπεφώνητο, ἔλθων ὁ Χριστὸς καὶ εἰς θάνατον ἑαυτὸν ἐκδούς, ὅτι πάντας ἡμᾶς ἐξήρπασε τοῦ θανάτου. Ὡστε “ὁ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ.”^α τοῦτέστι, διὰ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ζῶ. Ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, οὐδὲν ἐκώλυσε πάντας ἀφανισθῆναι· ὁ καὶ ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ γέγονεν· ἀλλ’ ἡ τοῦ Χριστοῦ ὁ παρουσία στήσασα τοῦ θεοῦ τὴν ὀργὴν, διὰ τῆς πίστεως^β ζῆν ἡμᾶς ἐποίησεν. Ὅτι γὰρ τοῦτό φησιν, ἄκουσον τῶν ἐξῆς. Εἰπὼν γὰρ, ὅτι “Ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ,” ἐπήγαγε· “Τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ (73) ἀγαπήσαντός με, καὶ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ.” Τί ποιεῖς, ὦ Παῦλε, τὰ κοινὰ σφετεριζόμενος, καὶ τὰ ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἔγεγονε ἰδιοποιῶν; οὐ γὰρ^γ εἶπε, τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς, ἀλλὰ, “τοῦ ἀγαπήσαντός με.” Καὶ μὴν ὁ εὐαγγελιστὴς φησιν,^δ “Οὕτως ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον·” καὶ σὺ δὲ αὐτὸς λέγεις, “Ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ’ ἔδωκεν αὐτόν,”^ε οὐχ ὑπὲρ σοῦ, ἀλλ’, “ὑπὲρ πάντων” καὶ πάλιν, Εἰ “ἵνα περιποιήσῃται ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον.” Τί οὖν ἐστὶν ἐνταῦθα ὃ λέγει; Ἐννοήσας τὴν ὑπόγνωσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ τὴν ἄφατον τοῦ^ς Χριστοῦ κηδεμονίαν, καὶ τίνων ἀπήλλαξε, καὶ τίνα ἐχαρίσατο, καὶ πυρωθεὶς ὑπὸ τοῦ περὶ αὐτὸν πόθου, οὕτω φθέγγεται· ἐπεὶ καὶ οἱ προφήται τὸν κοινὸν θεὸν ἰδιοποιοῦνται πολλάκις, οὕτω λέγοντες,^ζ “Ὁ θεὸς ὁ θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω”^η καὶ χωρὶς δὲ τούτων δεικνύς, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν τοσαύτην δίκαιος^θ ὀφείλει τῷ Χριστῷ χάριν, ὅσην ἂν εἰ καὶ δι’ αὐτὸν μόνον ἦλθεν. Οὐ γὰρ ἂν παρητήσατο καὶ ὑπὲρ ἐνὸς τοσαύτην οἰκονομίαν^ι ἐπιδείξασθαι· οὕτως^β ἕκαστον ἄνθρωπον τοσοῦτω^κ μέτρῳ ἀγάπης φιλεῖ, ὅσῳ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν. Ἡ μὲν οὖν θυσία ὑπὲρ πάσης^λ προσενήνεκτο τῆς φύσεως, καὶ ἱκανὴ πάντας ἦν^μ ἀπολῦσαι· οἱ δὲ τῇ εὐεργεσίᾳ χρησάμενοι, οἱ πιστεύοντές εἰσι μόνοι. Ἄλλ’ ὅμως

³⁴ Joan. iii. 16. Rom. viii. 32. Tit. ii. 14.

³⁵ Psal. lxxii. 1.

ο Vid. Annot. π. ἡμᾶς ἐξήρ.] ἐξήρπασε πάντας A. α Haec τουτέστι, διὰ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ζῶ, quae vulgo absunt, leguntur in C.D.E.F. Cat. Vet. ρ παρηγορία C. σ ζῆν] ζῶν C. τ γινόμενα ἰδιοποιούμενος B. υ εἶπας E.F. Vet. w ἑαυτὸν A.C.D.E.F. x οὐχ] ὑπὲρ ἡμῶν ὥστε οὐχ E.F. Vet. y ἀπόγνωσιν] ἀσθένειαν E.F. Vet. z Χριστοῦ] θεοῦ D. a ἀπήλλαξε καὶ] ἀπαλλάξας E.F. b καὶ om. F. Mox δείκνυσιν A.E.F. Cat. c ἕκαστος. δίκαιος E.F. ἕκαστος (om. δίκαιος) Cat. ἕκαστον. δίκαιον Edd. d ὀφείλει B. Cat. e ἐπεδείξατο B. f μέτρῳ ἀγάπης pro ἀγάπης μέτρῳ omnes. g προσήνεκτο F. προσενήνεκται B.D. h ἀπολῦσαι Cat. ἀπολαύσαι A.B.C.D. εὐφράναι E.F. Vet. σῶσαι Edd. ἦν om. F.

οὐκ ἀπέστησεν αὐτὸν τῆς τοιαύτης οἰκονομίας τὸ μὴ πάντας προσελθεῖν· ἀλλ' ἵῳσπερ τὸ ἄριστον τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ πᾶσι μὲν ἡντρέπιστο, ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἠθέλησαν ἔλθειν οἱ κληθέντες, οὐ συνεῖλε τὰ προκείμενα, ἀλλ' ἐτέρους ἐκάλεσεν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα πεποίηκε. Καὶ γὰρ καὶ τὸ πρόβατον τὸ τῶν ^kἐνενηκοντα-εννέα ἀποσπασθὲν, ἐν ἦν, ἀλλ' ὅμως ^lοὐδὲ αὐτοῦ κατεφρόνησε. B Τοῦτο δὲ αὐτὸ οὕτω πως καὶ περὶ Ἰουδαίων διαλεγόμενος ὁ Παῦλος αἰνίττεται, λέγων· ³⁶ “Τί γὰρ, ^mεἰ ἠπίστησάν τινες; ⁿμὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει; Μὴ γένοιτο. Ὁ Γενέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης.” Εἵτα αὐτὸς μὲν οὕτω σε ἠγάπησεν, ὥς καὶ ἑαυτὸν παραδοῦναι, καὶ οὐκ ἔχοντα σωτηρίας ἐλπίδα εἰς τοσαύτην καὶ τοιαύτην ζῶν ῥάγαγεῖν· σὺ δὲ μετὰ τοσαῦτα ἀγαθὰ πρὸς τὰ παλαιὰ παλινδρομεῖς; Ἐπειδὴ τοίνυν τὰ ἀπὸ τῶν λογισμῶν ἐνέθηκεν ἀκριβῶς, λοιπὸν ἐν ἀποφάσει σφοδρῶς ἀνακηρύττει, λέγων· ³⁷ “Οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ.” Ἀκουέτωσαν οἱ C ἔτι καὶ νῦν Ἰουδαῖζοντες, καὶ τῷ νόμῳ προσέχοντες· καὶ ^qγὰρ πρὸς ἐκείνους ταῦτα λέγεται. “Εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα Χριστὸς ὠρεὰν ἀπέθανε.” Τί ταύτης τῆς ἀμαρτίας χαλεπώτερον; τί τῶν ρημάτων τούτων ἐντρεπτικώτερον; Εἰ γὰρ ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς, εὐδην ὅτι ^rδιὰ τὸ μὴ ἰσχύειν τὸν νόμον ἡμᾶς δικαιοῦν· εἰ δὲ ὁ νόμος δικαιοῖ, περιττὸς ὁ τοῦ Χριστοῦ θάνατος. Καὶ πῶς ἂν ἔχοι λόγον, πρᾶγμα τοσοῦτον, τοσαύτης γέμον φρίκης, καὶ λογισμὸν ἀνθρώπινον ὑπερβαῖνον, καὶ μυστήριον οὕτως ἀπόρρητον, ὃ προφητῇ μὲν ὥδιον, πατρι-
άρχαι δὲ προύλεγον, ἄγγελοι ^sδὲ ἐξεπλήττοντο βλέποντες, D κεφάλαιον δὲ τῆς τοῦ θεοῦ κηδεμονίας παρὰ πᾶσιν ^tὠμολόγηται ὄν, τοῦτο εἰκὴ καὶ μάτην γεγενῆσθαι λέγειν; Ἐννοήσας ^vτοίνυν τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀτοπίας, εἰ τοσοῦτον πρᾶγμα καὶ τηλικούτον περιττῶς λέγοιεν γεγενῆσθαι· τοῦτο ^wγὰρ ἀφ' ὧν ἐποίουν συνίστατο· καὶ ὕβρει κατ' αὐτῶν κέχρηται, λέγων οὕτως· ¹ “Ὁ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ^aἐβάσκανεν, οἷς κατ' ὀφθαλ- E μους Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος;”

36) Ἐνταῦθα λοιπὸν ἐφ' ἑτερον μεταβαίνει κεφάλαιον. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς προτέροις ἔδειξεν, ὅτι ^bοὐκ ἀνθρώπων ἦν ἀπό-

36 Rom. iii. 3, 4.

37 γ. 21.

1 Cap. III. γ. 1.

ⁱ ὥσπερ A.C.D.E.F. Vet. ^φ B. ὅμως Edd. ^k ἐνενηκ. pro ἐννενηκ. A.C.F.
^l οὐδὲ αὐτοῦ] οὐ B. ^m εἰ om. F. ⁿ μὴ] + γὰρ D.E. Mox καταργήσῃ B.C.
^o γινέσθω A. ^p ἀναγαγεῖν B. Cat. ^q γὰρ] + καὶ D. ^r διὰ τὸ μὴ] μὴ
διὰ τὸ B. ^s δὲ om. B. ^t ὠμολόγηται ὄν] Sic A.B.C.D. ὠμολογημένον
E.F. ὁμολογητέον Edd. ^v τοίνυν accessit ex omnibus. ^w γὰρ] + καὶ A.
CAP. III. ^a ἐβάσκηεν ubique E. ^b οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων E. οὐχ ὑπ' ἀνθρώ-
πων Cat.

στολος, οὐδὲ δι' ἀνθρώπων, οὐδὲ ἐδεήθη τῆς τῶν ἀποστόλων διδασκαλίας· ἐνταῦθα δὲ λοιπὸν ἀξιόπιστον καταστήσας ἑαυτὸν διδάσκαλον, μετὰ πλείονος τῆς αὐθεντίας διαλέγεται, πίστεως καὶ νόμου σύγκρισιν ποιούμενος. Ἀρχόμενος μὲν οὖν φησι, 695 “Θαυμάζω ὅτι οὕτω ταχέως μετατίθεσθε” ἐνταῦθα δὲ, “Ὡς ἀνόητοι Γαλάται.” Τότε μὲν γὰρ ὥδινε τὴν ἀγανάκτησιν· ἐπειδὴ ^d δὲ ὑπὲρ τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀπελογήσατο, εἰς μέσον αὐτὴν ἀπορρήξας, ἐξήνεγκε μετὰ τὴν ἀπόδειξιν. Εἰ δὲ ἀνόητους καλεῖ, μὴ θαυμάσης· οὐ γὰρ παραβαίνων τοῦ Χριστοῦ τὸν νόμον τὸν ^e λέγοντα μὴ λέγειν μωρὸν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα αὐτὸν τηρῶν, τοῦτο ποιεῖ. Οὐ γὰρ ἀπλῶς εἴρηται, ὁ καλῶν τὸν ἀδελφὸν ^f αὐτοῦ μωρὸν, ἀλλ', ὁ εἰκὴ καλῶν. Τίνες δὲ τούτων δικαιοτέρον ἂν ἔτυχον ταύτης τῆς προσηγορίας, ^g οἱ Β μετὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα, ὥς οὐδενὸς γενομένου, ^h τῶν προτέρων ἐχόμενοι; Εἰ δὲ διὰ τοῦτο ὑβριστὴν καλεῖς τὸν Παῦλον, καὶ διὰ τὴν Σάπφειραν καὶ ⁱ τὸν Ἀνανίαν ἀνδροφόνον ἐρεῖς τὸν Πέτρον. Εἰ δὲ ἐκεῖνα μανίας εἰπεῖν, πολλῶ ^k μᾶλλον ταῦτα. Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς οὐκ ^l ἀπὸ προοιμιῶν ταύτῃ κέχρηται τῇ σφοδρότητι, ἀλλὰ μετὰ τοὺς ἐλέγχους καὶ τὰς ἀποδείξεις, ὅτε λοιπὸν οὐ παρ' ἐκείνου, ἀλλὰ παρ' αὐτῶν τῶν ἐλέγχων τὴν ἐπιτίμησιν ἐδέχοντο. Ὅτε γὰρ ἔδειξε τὴν πίστιν ἐξωθουμένους, καὶ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ περιττὸν ἀποφαίνοντας, τότε ^m ἐπάγει τὴν ἐπιτίμησιν, καὶ οὐδὲ τότε ⁿ κατ' ἀξίαν· καὶ γὰρ C πολλῶ χαλεπωτέρων ἦσαν ἄξιοι ῥημάτων. Θεά δέ μοι ^o πῶς εὐθέως καὶ καθυφίησι πλήξας. Οὐ γὰρ εἶπε, τίς ὑμᾶς ἠπάτησε; τίς ὑμῖν ἀπεχρήσατο; τίς ὑμᾶς παρελογίσσατο; ἀλλὰ, “Τίς ὑμᾶς ἐβάσκανεν;” οὐκ ἄμοιρον ^p ἐγκωμίων τὴν ἐπίπληξιν θείας. Τοῦτο γὰρ δεικνύντος ἐστίν, ὅτι φθόνου ^q ἔπραττον ἄξια πρότερον, καὶ δαίμονος ἐπήρεια τὸ ^r γενόμενον ἦν, σφοδρὸν κατὰ τῆς εὐημερίας αὐτῶν πνεύσαντος. Ὅταν δὲ φθόνον ^s ἀκούσης ἐνταῦθα, καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὀφθαλμὸν πονηρὸν τὸ αὐτὸ δηλοῦντα, μὴ τοῦτο νομίσης, ὅτι ἡ τῶν ὀφθαλμῶν βολὴ τοὺς ὀρώντας βλάπτειν πέφυκεν· ὀφθαλμὸς γὰρ οὐκ ἂν εἴη πονηρὸς, αὐτὸ τὸ μέλος· ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ Χριστὸς οὕτω τὸν φθόνον

^c τῆς om. B.D. Statim αὐθεντίας A.B.C.F. Cat. ^d δὲ om. D. ^e λέγοντα] κελεύοντα E.F. Mox τηρῶν αὐτὸν inverso ord. E.F. ^f αὐτοῦ pro αὐτοῦ C.D. fortasse alii. ^g οἱ] οἱ F. et probabil. E. ^h τῶν π. ἐχόμενοι] ἔτι εἶχοντο τῶν προτέρων παραλογιζόμενοι (circumventi Vet.) E.F. Vet. ⁱ τὸν om. A.D. ^k καὶ ταῦτα Edd. καὶ om. E.F. Vet. ^l ἀπὸ] ἐκ E.F. ^m ἐπιφέρει B. ⁿ κατ' ἀξίαν—πλήξας] σφοδρὰν B. ^o πῶς] + οὐκ D. Statim καὶ om. A.D. ^p ἐγκωμίου B. ^q ἔπραττον ἄξια pro ἄξια ἔπραττον A.B.C. E.F. Cat. ^r γενόμενον A.C.D.E.F. Cat. γινόμενον Edd. ^s ἀκούσης] + οἷον E.F. Vet.

λέγει. Ὁφθαλμῶν μὲν γὰρ τὸ ἀπλῶς ὁρᾶν μόνον, τὸ δὲ πονη- D
 ρῶς ὁρᾶν τῆς ἔνδον διεστραμμένης γίνεται γνώμης. Ἐπειδὴ
 γὰρ διὰ τῆς αἰσθήσεως ταύτης εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν εἰσρεῖ τῶν
 ὁρωμένων ἡ θεωρία, καὶ ὡς ἐπὶ πολὺ ἐν πλούτῳ μάλιστα ὁ
 φθόνος τίκεται, ὁ δὲ πλούτος ἀπὸ ὀφθαλμῶν ὁράται, καὶ αἱ
 δυναστεῖαι καὶ αἱ δορυφορίαι διὰ τοῦτο πονηρὸν ὀφθαλμὸν
 ἐκάλεσεν, οὐ τὸν ὁρῶντα, ἀλλὰ τὸν μετὰ βασκανίας ὁρῶντα
 ἀπὸ τῆς κατὰ ψυχὴν πονηρίας. Εἰπὼν δὲ, “Τίς ὑμᾶς ἐβά-
 σκανε;” δείκνυσιν ὅτι οὐχ ὡς κηδεμόνες, οὐδὲ ὡς τὸ λείπον ἀνα-
 πληροῦντες, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄν ἀκρωτηριάζοντες, τοῦτο ποιοῦσι. E
 Φθόνου γὰρ ἐστίν, οὐ τὸ λείπον προσθεῖναι, ἀλλὰ ^w καὶ τῶν
 πεπληρωμένων ὑφελέσθαι τι, καὶ λυμῆνασθαι τῷ παντί. Ταῦτα
 δὲ λέγει, οὐχ ὡς τοῦ φθόνου καθ’ ἑαυτὸν ἰσχὺν ἔχοντος, ἀλλ’
 ὡς τῶν ταῦτα διδασκόντων διὰ βασκανίαν ἐπὶ τοῦτο ἐλθόντων.
 “Οἷς κατ’ ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἐν ὑμῖν
 ἐσταυρωμένος.” Καὶ μὴν οὐκ ἐν τῇ Γαλατῶν χώρα, ἀλλ’ ἐν
 Ἱεροσολύμοις ἐσταυρώθη πῶς οὖν φησιν, “ἐν ὑμῖν;” Τῆς πί- 696
 στεως ^x δεικνὺς τὴν ἰσχὺν, ^y καὶ τὰ πόρρωθεν δυναμένης ὁρᾶν.
 Καὶ οὐκ εἶπεν, ἐσταυρώθη, ἀλλὰ, “προεγράφη ἐσταυρωμένος,”
^z δηλῶν ὅτι τοῖς τῆς πίστεως ὀφθαλμοῖς ἀκριβέστερον ἐθεώρη-
 σαν ^a τῶν παρόντων ἐνίων καὶ τὰ γινόμενα θεωμένων. Ἐκείνων
 μὲν γὰρ πολλοὶ θεασάμενοι, οὐδὲν ἀπώναντο· οὗτοι δὲ ὀφθαλ-
 μοφανῶς μὲν οὐκ εἶδον, διὰ δὲ τῆς πίστεως ἀκριβέστερον εἶδον.
 Ταῦτα δὲ λέγει ὁμοῦ καὶ καθαπτόμενος αὐτῶν, καὶ ἐπαινῶν
 ἐπαινῶν μὲν, ὅτι μετὰ τοσαύτης ^b ἐδέξαντο πληροφορίας τὸ
 γεγεννημένον· καθαπτόμενος δὲ, ὅτι ὄν εἶδον ὑπὲρ αὐτῶν γυμνω- B
 737) θέντα, ἀνεσκολοπισμένον, ^c προσηλωμένον, ἐμπτυόμενον, κωμω-
 δούμενον, ποτιζόμενον ὄξος, κατηγορούμενον ὑπὸ ληστῶν, λόγχῃ
 νυττόμενον· ^d ταῦτα γὰρ πάντα ἐδήλωσε διὰ τοῦ εἰπεῖν, “προ-
 εγράφη ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος” τοῦτον ἀφέντες, ἐπὶ τὸν νόμον
 ἔδραμον, οὐδὲν αἰδεσθέντες τῶν παθημάτων ἐκείνων. Σὺ δέ μοι
 σκόπει, πῶς πανταχοῦ τὸν οὐρανὸν, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὰ
 ἅλλα πάντα ἀφείς, τὴν δύναμιν ἐκήρυττε τοῦ Χριστοῦ, τὸν
 σταυρὸν περιφέρων. Τοῦτο γὰρ μάλιστα κεφάλαιον τῆς ὑπὲρ
 ἡμῶν κηδεμονίας ἦν.

2 “Τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ’ ὑμῶν· ἐξ ἔργων νόμου τὸ C

2 v. 2.

^t τὸν] + ἀπλῶς E.F. Vet.   ^v ὁρῶντα] καὶ E.F. Vet.   ^w καὶ] τὸ E.F.
^x δείκνυσιν B.   ^y καὶ] ὡς καὶ E.F.   ^z δηλῶν ὅτι] δηλονότι E. Mox ὀφθαλ-
 μοῖς. ἀκριβέστερον γὰρ ἐθ. idem.   ^a τῶν π. ἐνίων] ἐνιοι τῶν π. E.F. Vet.
^b ἐδ. πλ. pro πλ. ἐδ. omnes.   ^c προσηλωμένον om. B.   ^d ταῦτα γάρ—
 ἐσταυρωμένος] Sic omnes. Editi, διὰ γὰρ τοῦ εἰπεῖν π. ἐ. ὑ. ἐσταυρωμένος ταῦτα
 πάντα ἐδήλωσε.

πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως;” Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς μακροῖς οὐ παρακολουθεῖτε λόγοις, φησὶν, οὐδὲ τῆς οἰκονομίας τὸ μέγεθος ^εκατοπτρεῦσαι βούλεσθε, διὰ συντόμου λόγου καὶ ταχίστης ἀποδείξεως ὑμᾶς πείσαι βούλομαι, [†]τὴν ἐσχάτην ὑμῶν ὁρῶν ἀγνωμοσύνην. Ἀνωτέρω μὲν γὰρ ἐκ τῶν πρὸς τὸν Πέτρον αὐτῷ λεχθέντων ^εἔπειθεν, ἐνταῦθα δὲ λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς ἀποδύεται, οὐκ ἐκ τῶν ἀλλαχοῦ συμβάντων, ἀλλ’ ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς γινομένων κατασκευάζων ἅπαντα, καὶ οὐκέτι μόνον ἀπὸ τῶν κοινῇ δεδομένων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν αὐτοῖς ἰδία δεδορημένων **D** πείθων καὶ ποιούμενος τὴν ἀποδείξιν. Διὸ φησι, “Τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ’ ὑμῶν· ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως;” Ἐλάβετε πνεῦμα ἅγιον, φησὶν, εἰργάσασθε δυνάμεις πολλὰς, ἐπετελέσατε σημεῖα, νεκροὺς ἐγείροντες, λεπροὺς καθαίροντες, προφητεύοντες, γλώσσαις λαλοῦντες. Ταύτην οὖν τὴν ^ητοσαύτην ἰσχὺν ὑμῖν ἔδωκεν ὁ νόμος; Καὶ μὴ οὐδὲν πρότερον ἐποιεῖτε ^ιτοιούτον. Ἀλλ’ ἡ πίστις; Πῶς οὖν οὐκ ἐσχάτης μανίας τοσαῦτα παρὰ τῆς πίστεως εὐεργετηθέντας, **E**ταύτην μὲν ἀφείναι, πρὸς δὲ τὸν οὐδὲν ^κτοιούτον παρασχόντα νόμον αὐτομολῆσαι πάλιν; ³“¹Οὕτως ἀνόητοί ἐστε; ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελείσθε;” Πάλιν εὐκαίρως τὴν ὕβριν ἐπήγαγε. Δέον γὰρ, φησὶ, προσθήκην ποιῆσαι τοῦ χρόνου προϊόντος, οὐ μόνον οὐκ ἐπεδώκατε, ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦπίσω κατηνέχθητε πάλιν. Οἱ γὰρ ἀπὸ τῶν μικρῶν ἀρχόμενοι, προϊόντες ἐπὶ τὰ μείζονα ἀναβαίνουνσιν· ὑμεῖς δὲ ^μἀπὸ μεγάλων ἀρξάμενοι, πρὸς τὰ ἐναντία ^νκατηνέχθητε. Εἰ γὰρ καὶ ἀπὸ σαρκικῶν ἤρξασθε, ἔδει εἰς τὰ πνευματικὰ προκοψαί· νῦν δὲ ^οἀπὸ πνευματικῶν ἀρξάμενοι, εἰς τὰ σαρκικά κατελύσατε. **697** Τὸ μὲν γὰρ σημεῖα ποιεῖν, πνευματικόν· τὸ δὲ περιτέμνεσθαι, σαρκικόν. Ὑμεῖς δὲ μετὰ ^ρτὰ σημεῖα ἐπὶ τὴν περιτομὴν ἤλθετε, μετὰ τὸ δράξασθαι τῆς ἀληθείας ^ιἐπὶ τοὺς τύπους κατέπεσете, μετὰ τὸ κατοπτρεῦσαι τὸν ἥλιον τὸν λύχνον ἐπιζητεῖτε, μετὰ τὴν στερεὰν τροφήν ἐπὶ τὸ γάλα τρέχετε. Καὶ οὐκ εἶπε, σαρκὶ ^ττελεῖτε, ἀλλὰ, “σαρκὶ ἐπιτελείσθε,” δεικνὺς ὅτι

3 v. 3.

^ε καθοπτρεῦσαι C. [†] τὴν ἐσχάτην ὑμῶν ὁρῶν ἀγν.] Sic D. Vulgo abest ὑμῶν. τὴν ἐσχ. ὑμῶν ἀγν. C. καὶ τὴν ἐσχ. ὑμῶν ἀγν. ἐλέγξει E.F. Vet. Haec desunt in Veron. Statim καὶ ἀνωτέρω μὲν γὰρ F. ^ε ἔπεισεν A. ἔπειχθεν C. ^η τηλικαύτην E.F. Statim ὑμῖν ἔδωκεν pro ἔδωκεν ὑμῖν A.C.D E.F. ^ι τοιούτον. ἀλλ’ ἡ πίστις;] τοιούτον, ἀλλ’ ἀφ’ οὗ ἐπιστεύσατε. E.F. Veron. ^κ τοιούτο C.F. ¹ οὕτως—πνεύματι] ^δ ἀνόητοι Γαλάται, πνεύματι ἐναρξάμενοι B. ^μ ἀπὸ τῶν μεγ. Edd. τῶν om. A.B.C.D. Cat. ^ν ἀπήχθητε F. ἀπέχθητε (sic in Collat.) E. ^ο ἀπὸ τῶν πν. A.D. ^ρ τὰ om. A.C.D. Statim εἰς τὴν περιτομὴν A.C. ^ι ἐπὶ τὸν τύπον B. Statim κατέπεσете B.C.D.E. ^τ τελεῖτε A.B.C.D.F. Cat. τελεῖσθε Edd.

δίκην θρεμμάτων ἀλόγων λαβόντες αὐτοὺς ἐκεῖνοι κατέκοπτον,
^s τούτων ἑαυτοὺς ἐκδιδόντων εἰς τὸ πάσχειν ἅπερ ἐβούλοντο
 ἐκεῖνοι ὥσπερ ἂν εἴ τις ἀπὸ στρατηγῶν καὶ ἀριστέων μετὰ
 μυρία τρόπαια καὶ νίκας εἰς τὴν τῶν λειποτακτῶν δούς ἑαυτὸν B
 ἀτιμίαν, καταστίζειν ^t παρέχει τοῖς βουλομένοις τὸ σῶμα.
⁴ “Τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ; εἶγε καὶ εἰκῇ.” Τοῦτο τοῦ προτέ-
 ρου ^v πολὺ πληκτικώτερον. Οὐ γὰρ οὕτως ἡδύνατο ^w ἡ τῶν ση-
 μείων ^x ἀνάμνησις, ὡς ἡ τῶν ἀγώνων ἐπίδειξις καὶ ἡ τῶν παθῶν
 ὑπομονὴ τῶν διὰ ^y τὸν Χριστόν. Πάντα γὰρ ἐκεῖνα, φησὶν,
 ἅπερ ὑπεμείνατε, ζημιῶσαι ὑμᾶς ^z οὗτοι βούλονται, καὶ τὸν
 στέφανον ὑμῶν ἀρπάσαι. Εἶτα ἵνα μὴ κατασείσῃ αὐτῶν τὴν
 ψυχὴν, καὶ ἐκλύσῃ τὰ νεῦρα, οὐκ ἔμεινεν ἕως τῆς ἀποφάσεως,
 ἀλλ’ ἐπήγαγεν, “εἶγε καὶ εἰκῇ.” ^a Εἰ γὰρ βουληθείητε, φησὶν,
 ἀνανῆψαι καὶ ἀνακτήσασθαι ἑαυτοὺς, οὐκ εἰκῇ. Ποῦ νῦν εἰσιν C
 οἱ τὴν μετάνοιαν ἐκκόπτοντες; Ἰδοὺ γὰρ οὗτοι ^b καὶ πνεῦμα
 ἔλαβον, καὶ σημεῖα εἰργάσαντο, καὶ ὁμολογηταὶ ἐγένοντο, μυ-
 ρίους διὰ τὸν Χριστὸν ὑπομείναντες κινδύνους καὶ διωγμούς, καὶ
 μετὰ τοσαῦτα κατορθώματα τῆς χάριτος ^c ἐξέπεσον. Ἄλλ’
 ὅμως, φησὶν, ἐὰν βούλησθε, δύνασθε ἑαυτοὺς ἀνακτήσασθαι.
 38) ⁵ “Ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμει ἐν
 ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως;” ^d Τοσαύτης, ^e φησὶν,
 ἡξιώθητε δωρεᾶς, καὶ θαύματα ἐπετελέσατε τοσαῦτα, ὅτι νόμον
 ἐφυλάξατε, ἢ ὅτι πίστιν ἐτηρήσατε; Δῆλον ὅτι διὰ τὴν πί- D
 στιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἄνω καὶ κάτω τοῦτο ἔστρεφον καὶ περιέ-
 φερων ἐκεῖνοι λέγοντες, ὅτι οὐκ ἔχει ἡ πίστις ἰσχὺν, τοῦ νόμου
 μὴ προσκειμένου, δείκνυσιν τὸ ἐναντίον, ὅτι τῶν ἐντολῶν προσ-
 τεθισῶν οὐδὲν ἡ πίστις ὠφελήσῃ λοιπόν· ἡ γὰρ πίστις τότε
 ἰσχύει, ὅταν μὴ προστεθῇ ^f τὰ ἀπὸ τοῦ νόμου. ⁶ “Ὅσοι γὰρ
 ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, φησὶ, τῆς χάριτος ἐξεπέσετε.” Ἀλλὰ
 τοῦτο μὲν προΐών ^g φησιν, ὅτε καὶ μείζονι κέχρηται παρρησία,
 ἀπὸ τῶν ἤδη κατεσκευασμένων τὴν ἀφορμὴν λαμβάνων· τέως
 δὲ ἀπὸ τῶν παρελθόντων ^h αὐτὸ κατασκευάζει. “Ὅτε γὰρ, φη-

4 v. 4.

5 v. 5.

6 Gal. v. 4.

^s τούτων] τούτοις E.F. ^t παρέχῃ A. ^v πολὺ om. B. ^w ἡ accessit
 ex B.C.D.E.F. Ita tacite correxit Montef. ^x ἀνάμνησις] + δάκνειν E.
 + δακύν F. mordere Vet. δακύν post ἡδύνατο add. Cat. ^y τὸν accessit ex
 A.B.C.F. Cat. ^z οὗτοι omnes. Edebatur οὕτω. Mox ὑμῶν om. E. ^a εἰ
 γὰρ β. φησὶν] δηλῶν ὅτι εἰ β. E.F. Vet. ^b καὶ τὸ πν. C. ^c ἐξέπεσαν C.
^d τοσαύτης—δηλὼν] τοσαύτης, φησὶ, τυχόντες δωρεᾶς, ὡς καὶ θαύματα ἐπιτελεῖν,
 ὅτι νόμον ἐφυλάξατε ταῦτα ποιεῖν ἡξιώθητε, ἢ διὰ τὴν πίστιν; εὐδελον E.F. Vet.
^e ἡξιώθητε, φησὶν inverso ord. C.D. Mox ἐτελέσατε B. ^f τὰ accessit ex
 Cat. Mox ἐξεπέσατε B.C.D. ^g φησιν] δείκνυσιν E.F. Vet. ^h αὐτὸ]
 Sic A.C.D.E.F. idem Vet. τὴν ἀφορμὴν Edd.

Εσιν, οὐ προσείχετε τῷ νόμῳ, ἀλλὰ τῇ πίστει, τότε τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, καὶ τὰ σημεῖα ἐπετελέσατε.

Εἵτα ἐπειδὴ περὶ νόμου ὁ λόγος ἦν, καὶ ἕτερον ἰκινεῖ τρόπον ἀγωνιστικώτατον, τὸν Ἀβραὰμ εἰς μέσον ἄγων, καὶ σφόδρα εὐκαίρως, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας, οὕτω λέγων· ⁷ “Καθὼς Ἀβραὰμ ἐπίστευσεν τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.” Δηλοῖ μὲν γὰρ, φησί, τῆς πίστεως τὴν δύναμιν καὶ τὰ ^κ ὑφ’ ὑμῶν γεγόμενα θαύματα· εἰ δὲ βούλεσθε, καὶ ἐκ παλαιῶν ὑμᾶς ¹ πειράσομαι πείσαι διηγημάτων. Ἐπειδὴ γὰρ πολὺς τοῦ
 698 πατριάρχου λόγος ἦν παρ’ αὐτοῖς, ἄγει καὶ αὐτὸν εἰς μέσον, καὶ δείκνυσιν καὶ αὐτὸν οὕτω δικαιωθέντα. Εἰ δὲ ὁ πρὸ τῆς χάριτος ἀπὸ πίστεως ἐδικαιώθη, καίτοιγε καὶ ἐν ἔργοις κομῶν, πολλῷ μᾶλλον ^μ ἡμεῖς. Τί γὰρ ἐκεῖνος ἐβλάβη ^η μὴ γεγόμενος ὑπὸ νόμον; Οὐδὲν, ἀλλ’ ἤρκεσεν ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην αὐτῷ. ^ο Οὐ γὰρ ἦν νόμος τότε, ^ρ φησὶν. Οὐδὲ γὰρ νῦν ἐστὶ νόμος, ὥσπερ οὐδὲ τότε. Διὰ γὰρ τοῦτο ἀνελὼν τοῦ νόμου τὴν χρεῖαν, τότε τὸν πρὸ τοῦ νόμου δικαιωθέντα εἰσήγαγεν, ἵνα μὴ ταύτην δέξηται τὴν ἀντίθεσιν. Ὡςπερ γὰρ τότε οὐδέπω δοθεὶς ἦν, οὕτω καὶ νῦν δοθεὶς πέπανται. ⁹ Εἵτα ἐπειδὴ μέγα ἐφρό-
 Βνουν ἐπὶ τῷ ἐξ Ἀβραὰμ ^ρ γεγενῆσθαι, καὶ ἐδοδοίκεσαν, μὴ τὸν νόμον ἀφέντες, ἀλλοτριωθῶσι τῆς ἐκείνου συγγενείας· καὶ τοῦτο πάλιν εἰς τὸ ἐναντίον περιτρέπει, καὶ λύει τὸν φόβον ^ς ὁ Παῦλος, δεικνὺς ὅτι τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἀγχιστείαν μάλιστα ἡ πίστις ἐργάζεται. Καὶ τοῦτο σαφέστερον μὲν ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους κατεσκεύασεν, οὐχ ἥττον δὲ αὐτὸ καὶ ἐνταῦθα ἐργάζεται, λέγων οὕτω· ⁸ “Γινώσκετε ἄρα, ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοι ^ι υἱοὶ εἰσιν Ἀβραάμ.” Εἵτα καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀπὸ μαρτυρίας συνίστησι παλαιᾶς. ⁹ “Προϊδούσα γὰρ, ^ν φησὶν, ἡ γραφὴ, ὅτι ἐκ πίστεως
 C δικαιοὶ τὰ ἔθνη ὁ θεὸς, προευηγγελίστατο τῷ Ἀβραάμ, ὅτι ἐν σοὶ εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη.” Εἰ τοίνυν οὐχ οἱ τὴν φυσικὴν ἔχοντες πρὸς αὐτὸν συγγένειαν, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ, ἀλλ’ οἱ τὴν πίστιν ἐκείνου μιμησάμενοι· ^ω τοῦτο γὰρ ἐστίν, “ἐν σοὶ τὰ ἔθνη” δηλὸν ὅτι εἰς ταύτην εἰσάγεται τὴν συγγένειαν. Διὰ

7 v. 6.

8 v. 7.

9 v. 8.

^ι κινεῖ E.F. Cat. Vet. ἐκίνει Edd. Statim τρόπον E. ^κ ὑφ’ ὑμῶν F. ὑφ’ ὑμῶν D.E. ὑφ’ ἡμῶν Edd. ante Ben. ¹ πειράσομαι πείσαι] Sic E.F. Vet. πείσαιμι A.B.D. πείσαι C. πείσαι δύναμαι Cat. πείσαιμι Edd. ^μ ἡμεῖς pro ὑμεῖς A.C.D.F. Cat. ^η μὴ om. D. ^ο οὐ pro οὐδὲ A.C.D.E.F. Vet. ^ρ φησὶ] + καλῶς E.F. Vet. ⁹ ἔπειτα C.D. ^ι γεγενῆσθαι F. ^ς ὁ Παῦλος om. E.F. Vet. ^ι υἱοὶ Ἀβρ. εἰσιν B. εἰσιν υἱοὶ Ἀβρ. E. ^ν φησὶν om. F. Vet. ^ω τοῦτο γὰρ ἐστίν—τὴν συγγένειαν] δηλὸν ὅτι εἰς ταύτην εἰσ. τὴν συγγ. τὰ ἔθνη πιστεῦσαντα. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐν σοὶ εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη E.F. Vet.

^x δὲ τούτων καὶ ἕτερον δείκνυται μέγα. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὺς ἐθορύβει τὸ τὸν νόμον ἀρχαιότερον εἶναι, τὴν δὲ πίστιν μετὰ τὸν νόμον, καὶ ταύτην αὐτῶν ἀναιρεῖ τὴν ὑποψίαν, δεικνὺς ὅτι τοῦ νόμου πρεσβυτέρα ἢ πίστις, καὶ τοῦτο δῆλον ἀπὸ τοῦ D Ἀβραάμ· πρὶν ἢ γὰρ φανῆναι τὸν νόμον, ἐκεῖνος ἐδικαιώθη. Δείκνυσι δὲ ὅτι καὶ τὰ νῦν ^yγενόμενα, κατὰ προφητείαν ἐγένετο. “Προῖδούσα γὰρ, φησὶν, ἡ γραφὴ, ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοὶ τὰ ἔθνη ὁ θεός,” ^zοὐκ ἐκ τοῦ νόμου, “προευηγγελίστατο τῷ Ἀβραάμ.” Τί ^aδὲ τοῦτό ἐστιν; Αὐτὸς ὁ τὸν νόμον ^bδιδούς, φησί, καὶ πρὶν ἢ τὸν νόμον τοῦτον δοῦναι, τοῦτο ἦν ὀρίσας, ἐκ πίστεως δικαιωθῆναι τὰ ἔθνη. Καὶ οὐκ εἶπεν, ἀπεκάλυψεν, ἀλλ’, “εὐηγγελίστατο,” ἵνα μάθῃς, ὅτι καὶ ὁ πατριάρχης τούτῳ τῷ τρόπῳ τῆς δικαιοσύνης ἔχαιρε, καὶ σφόδρα ἐπόθει τοῦτο ἐκβῆ- E ναι. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε φόβος ^cκαὶ αὐτοὺς ἕτερος ^d γέγραπτο γὰρ, ¹⁰ “Ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου ^eτούτου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά,” καὶ τοῦτο διαλύει τὸ δέος, σοφῶς καὶ συνετῶς πάλιν εἰς τὸ ἐναντίον αὐτὸ περιτρέπων, καὶ δεικνὺς ὅτι οὐ μόνον ^fοὐκ ¹³⁹ εἰσὶν ἐπικατάρατοι οἱ τὸν νόμον ἀφέντες, ἀλλὰ καὶ εὐλογημένοι· οἱ δὲ κατέχοντες, οὐ μόνον οὐκ εὐλογημένοι, ἀλλὰ καὶ ἐπικατάρατοι. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἔλεγον, ὅτι ὁ μὴ τηρῶν τὸν νόμον ἐπικατάρατος· οὗτος δὲ δείκνυσιν, ὅτι ὁ τηρῶν ἐπικατάρατος, ὁ δὲ μὴ τηρῶν εὐλογημένος. Ἐκεῖνοι πάλιν ἔλεγον, ὅτι ὁ τῇ πίστει ^gμόνη προσέχων, ἐπικατάρατος· οὗτος ^hδὲ δείκνυ- 699 σιν, ὅτι ὁ τῇ πίστει προσέχων μόνη, εὐλογημένος. ⁱΠῶς οὖν ταῦτα πάντα δείκνυσιν; οὐ γὰρ τὸ τυχὸν ἐπηγγελάμεθα· ^kδιὸ χρὴ καὶ μετὰ ἀκριβείας προσέχειν τοῖς ἐξῆς. Ἐδειξε μὲν ^lγὰρ καὶ ἔμπροσθεν τοῦτο εἰπὼν, ὅτι ἡ γραφὴ εἶπε ^mτῷ πατριάρχῃ, ὅτι ἐν σοὶ εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη. Τότε δὲ ⁿνόμος οὐκ ἦν, ἀλλὰ πίστις. Διὸ καὶ συλλογίζομενος ἐπήγαγεν· ¹¹ “Ὡστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ.” Ἴνα δὲ μὴ τοῦτο εἰς ἀντίθεσιν λάβωσι, καὶ εἴπωσιν, εἰκότως ἀπὸ πίστεως ἐδικαιώθη· οὕτω γὰρ ἦν νόμος· σὺ δέ μοι δεῖξον B

10 Deut. xxvii. 26.

11 v. 9.

^x δὲ pro δὴ F. Vet. ^y γινόμενα B. ^z οὐκ om. B. ^a δὴ E.F. ^b δούς E.F. Vet. ^c καὶ αὐτοὺς] αὐτοὺς καὶ E.F. εἶχεν αὐτοὺς φόβος ἕτερος B. ^d ἐγγράπτο E. et tacite Montef. Haec γέγραπτο—τοῦ ποιῆσαι αὐτὰ desunt in B. ^e τούτου om. A. ^f οὐκ om. B. Cat. Mox ἀφιέντες C. ^g μόνη C. ^h δὲ om. F. Mox ὅτι οἱ τῇ πίστει μόνη προσέχοντες εὐλογημένοι B. ⁱ πῶς οὖν—τοῖς ἐξῆς] φέρε οὖν, ταῦτα πάντα δείξωμεν ὑμῖν ἐκβεβηκότα. ἀλλὰ προσέχετε τοῖς ἐξῆς μετὰ ἀκριβείας. οὐ γὰρ τὸ τυχὸν ἐπαγγελώμεθα E. et pro aliis erasis a prima manu rescripta F. Eadem in suo habuit Vetus. ^k διὸ χρὴ προσέχειν τοῖς ἐξῆς μετὰ ἀκριβείας hoc ord. B. ^l γὰρ om. B. ^m τῷ ἐν τῷ B. ⁿ ὁ νόμος B.C.

μετὰ τὴν ^ο τοῦ νόμου θέσιν τὴν πίστιν δικαιούσαν· ἐπὶ τοῦτο ἔρχεται, καὶ πλεον ὧν ζητοῦσιν ῥαποδείκνυσιν, οὐχὶ δικαιούσαν μόνον τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ τὸν νόμον ἐπικατάρατους τοὺς χρωμένους ^ι αὐτῷ ποιοῦντα. Καὶ ἵνα ταῦτα μάθῃς, αὐτῶν ἄκουσον τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων. ^ι Τίνα δὲ ταῦτά ἐστιν; ¹² “Ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσὶν, ^ς ὑπὸ κατάραν εἰσὶν.” Ἀλλὰ τοῦτο ἀπόφασις, οὐδέπω τὴν ἀπόδειξιν ἔχουσα. ^ι Τίς οὖν ἡ ἀπόδειξις; Ἐξ αὐτοῦ τοῦ νόμου. “Ἐπικατάρατος ^ν γὰρ πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ **C** τοῦ νόμου τούτου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά.” ¹³ “Ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιούται, παντὶ που δῆλον.” Πάντες γὰρ ἡμαρτον, καὶ ὑπὸ κατάραν εἰσὶν. Ἀλλ’ οὕτω μὲν οὐ λέγει, ἵνα μὴ δόξη ^ω αὐτὸς ἀποφαίνεσθαι, πάλιν δὲ ἀπὸ μαρτυρίας αὐτὸ συνίστησιν ἀμφοτέρα ἐχούσης ἐν βραχεῖ, καὶ ὅτι ^ν νόμον οὐδεὶς ἐπλήρωσε· διὸ ^ν καὶ ἐπικατάρατοι ^ς ἦσαν· καὶ ὅτι ἡ πίστις δικαιοῖ. ^α Τίς οὖν ἡ μαρτυρία; Ἀπὸ τοῦ προφήτου ^β Ἀμβακούμ οὕτω λέγοντος· “Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.” Τοῦτο γὰρ οὐ τὴν ἐκ πίστεως δείκνυσιν δικαιοσύνην μόνον, ἀλλ’ ὅτι καὶ διὰ **D** νόμου σωθῆναι οὐκ ἔνι. Ἐπειδὴ γὰρ νόμον, φησὶν, οὐδεὶς ἐτήρησεν, ἀλλὰ πάντες ἦσαν ^ς ὑπὸ τὴν ἁρὰν διὰ τὴν παράβασιν, ἐπενοήθη ῥαδίᾳ τις ὁδὸς, ^δ ἡ ἀπὸ τῆς πίστεως· ὅπερ καὶ σημεῖον μέγιστόν ἐστι τοῦ μηδένα δυνηθῆναι ^ε δικαιωθῆναι ἐκ τοῦ νόμου. Οὐ γὰρ εἶπεν ὁ προφήτης, ^δ ὁ δὲ δίκαιος ἐκ νόμου ζήσεται, ἀλλ’, “ἐκ πίστεως.” ¹⁴ “Ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ^ς ἀλλ’ ὁ ποιήσας ^ι αὐτὰ ζήσεται ἐν αὐτοῖς.” ^ι Οὐ γὰρ πίστιν ἐπιζητεῖ μόνον ὁ νόμος, φησὶν, ἀλλὰ καὶ ἔργα· ἡ δὲ χάρις ἀπὸ πίστεως σώζει καὶ δικαιοῖ. Εἶδες πῶς ἔδειξεν, ὅτι οἱ τῷ νόμῳ προσέχοντες, διὰ τὸ ἀδύνατον εἶναι ^κ πληρωθῆναι, ὑπὸ κατάραν ἐγένοντο; Πῶς δὲ καὶ ἡ πίστις ταύτην ἔχει τὴν ἰσχὺν τὴν τοῦ ^ι δικαιοῦν; Ταῦτα γὰρ ἔμπροσθεν ἐπηγγείλατο, καὶ μετὰ πολλῆς αὐτὰ παρέστηκεν τῆς ἰσχύος. Ἐπειδὴ γὰρ ἡσθένει ^μ πρὸς δικαιοσύνην ὁ νόμος τὸν ^ν ἄνδρα ἀγαγεῖν, εὐρέθη φάρμακον οὐ

12 v. 10.

13 v. 11.

14 v. 12.

^ο τοῦ νόμου θέσιν] νομοθεσίαν E.
δείκνυσιν Edd.

^ι αὐτὸν B.

^ρ ἀποδείκνυσιν A.B.C.D.F. Cat. ἐπι-
^ι Haec τίνα δὲ ταῦτά ἐστιν; quae vulgo

desunt, leguntur in nostris omnibus.

^ς ὑπὸ κατάραν] ἐπικατάρατοι A.B.D.

^ι τίς] πόθεν E.F. Vet.

^ν γὰρ πᾶς] γὰρ φησὶ πᾶς E. πᾶς γὰρ φησιν F.

^ω αὐτὸ B.

^ς τὸν νόμον B.

^ν καὶ om. A.B.C.D.

^ς εἰσὶν B.

^α τίς]

πόθεν E.F. Vet.

^β Ἀμβακούμ A.B.C.F. Cat. Ἀββακούμ Edd.

^ς ὑπὸ

τὴν ἁρὰν om. B.

^δ ἡ om. B.

^ε ἐκ τοῦ ν. δικαιωθῆναι inverso ord. E.F.

^ι ὁ δὲ] ὅτι ὁ B.

^ς ἀλλ’] τί δαὶ καὶ λέγει; F. Vet.

^ι αὐτὸν D. αὐτὰ] +ἀν-

θρώπος E. et ex corr. B.

^ι οὐ γὰρ] τουτέστιν οὐ F. Vet. Mox φησὶν om.

E. Vet.

^κ πληρωθῆναι] +αὐτὸν E.

^ι δικαιοῦν] +ἄκουε E.F. Vet. ^μ πρὸς]

τὰ πρὸς B.

^ν ἄνδρα] ἄνθρωπον E. τὸν ἄνδρα ἀγαγεῖν om. B.

μικρὸν ἢ πίστις, τὸ ἀδύνατον τοῦ νόμου ποιούσα δυνατὸν δι' αὐτῆς. Εἰ τοίνυν καὶ ἡ γραφὴ λέγει, ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, ἀπογινώσκουσα τὴν διὰ τοῦ νόμου σωτηρίαν, καὶ ὁ Ἀβραάμ ἐκ πίστεως ἐδικαιώθη, δῆλον ὅτι τῆς πίστεως πολλὴ ἡ ἰσχὺς. Ἀλλ' ὅτι μὲν ὁ μὴ ἐμμένων ὁ τῷ νόμῳ ἐπικατάρatos, καὶ ὅτι ὁ τῇ πίστει προσέχων δίκαιος, δῆλον· ὅτι δὲ οὐχ ἔσται- 700 κεν ἔτι ἐκείνη ἡ κατάρα, πόθεν ἔχεις ἀποδείξαι ἡμῖν, φησίν; Ὁ μὲν γὰρ Ἀβραάμ πρὸ τοῦ νόμου ἦν· ἡμεῖς δὲ ἅπαξ ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἡγενομένοι τῆς δουλείας, ὑπευθύνους ἑαυτοὺς κατεστήσαμεν τῇ κατάρᾳ. Τίς οὖν ὁ τὴν κατάραν λύσας ἐκείνην; Ἦρὸς τοῦτο ὅρα πῶς ἀπαντᾷ ταχέως. Ἰκανὰ ἔμεν γὰρ καὶ τὰ εἰρημένα· ὁ γὰρ δικαιοθεὶς ἅπαξ, καὶ ἀποθανὼν τῷ νόμῳ, καὶ ζωῆς ἐπιλαβόμενος ξένης, πῶς ἂν ὑπεύθυνος εἴη τῇ ἀρᾷ; Πλὴν ἀλλ' οὐκ ἀρκεῖται τούτοις, ἀλλὰ καὶ ἐτέρως ἀγωνίζεται, γράφων·

40) 15^a “Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρᾳ· γέγραπται γὰρ, ἐπικατάρatos πᾶς ὁ κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλου.” Καὶ μὴν ἐτέρα κατάρᾳ ὁ λαὸς ὑπεύθυνος ἦν τῇ λεγούσῃ, 16^a “Ἐπικατάρatos πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου.” Καὶ τί τοῦτο; Ὁ μὲν γὰρ λαὸς ὑπεύθυνος ἦν· οὐ γὰρ ἐνέμενεν, οὐδὲ ἦν τις ὁ πεπληρωκὴς τὸν νόμον ἅπαντα· ὁ δὲ Χριστὸς ἐτέραν κατάραν ταύτης ἠλλάξατο τὴν λέγουσαν, “Ἐπικατάρatos ὁ κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλου.” Ἐπεὶ οὖν καὶ ὁ κρεμᾶμενος ἐπικατάρatos, καὶ ὁ τὸν νόμον παραβαίνων ἐπικατάρatos, μέλλοντα δὲ ἐκείνην λύειν τὴν κατάραν ὑπεύθυνον οὐκ ἔδει γενέσθαι αὐτῇ, C ἔδει δὲ δεῖξασθαι κατάραν, ἀντ' ἐκείνης ταύτην ἐδέξατο, καὶ δι' αὐτῆς ἐκείνην ἔλυσε. Καὶ καθάπερ τινὸς καταδικασθέντος ἀποθανεῖν, ἕτερος ἀνεύθυνος ἐλόμενος ἀποθανεῖν ὑπὲρ ἐκείνου, ἐξαρπάξει τῆς τιμωρίας αὐτόν· οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἐποίησεν. Ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ὑπέκειτο κατάρᾳ τῇ τῆς παραβάσεως, ἀνε-

15 v. 13.

16 Deut. xxvii. 26.

^a τῷ] ἐν τῷ B. ^p νόμου om. B. ^q γ. τῆς δουλείας] τοῦ νόμου γ. A.
^r πρὸς τοῦτο post ἀπαντᾷ transp. E.F. ^s μὲν om. B. ^t ἐν om. A.D.
^v τοῦ νόμου] τοῦτο B. ^w ἀντηλλάξατο B. ^x ὁ] πᾶς ὁ Edd. πᾶς deest in omnibus. ^y κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλου Edd. ἐπὶ ξύλου om. A.C.D.E.F. Vet.
^z λύειν τὴν κατάραν] καταλύειν τὴν ἀρὰν D. ^a αὐτῇ, ἔδει] Sic Cat. Edebatur αὐτῆς, δεῖ. ^b ταύτην pro τοιαύτην Cat. Mox ἐκείνην om. B. Totus locus a verbis μέλλοντα δὲ usque ad ἵνα λύσῃ τὴν ἐκείνων sic legitur in E.F. Vet. τὸν δὲ ἐκείνην μέλλοντα λύειν τὴν κατάραν ὑπεύθυνον οὐκ ἔδει γενέσθαι αὐτῆς, ἀλλ' ἔχρην ἐτέραν δεῖξασθαι κατάραν ἀντ' ἐκείνης, ταύτην καὶ ἐδέξατο, καὶ δι' αὐτῆς ἐκείνην ἔλυσε· ταυτὸν (ταυτὸ F.) ποιῶν, οἷον ἂν εἴ τις καταδικασθέντος ἀποθανεῖν, ἕτερος ἀνεύθυνος ἐλόμενος ἀποθανεῖν (haec ἕτερος ἀν. ἐλ. ἀποθανεῖν om. F.) ὑπὲρ ἐκείνου, ἐξαρπάσῃ αὐτόν. ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ὑπέκειτο κατάρᾳ τῇ τῆς παραβάσεως ὁ Χριστὸς, ἀνεδέξατο αὐτὸς ὑπὲρ πάντων ταύτην, ἵνα λύσῃ πάντας ἐκείνης.
^c ἀποθανεῖν pro θανεῖν omnes.

δέξατο ὁ Χριστὸς ἀντ' ἐκείνης ταύτης, ἵνα λύσῃ τὴν ἐκείνων.
 17 “Ἀμαρτίαν ^d γὰρ οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ δόλος εὐρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ.” Ὡς περ οὖν ἀποθανὼν τοὺς ἀποθνήσκειν μέλλοντας ^e ἐξείλετο θανάτου, οὕτω καὶ ^f κατάραν δεξάμενος, τῆς κατάρας ἀπήλλαξεν. 18 “Ἰνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ ^g γένηται.” Πῶς εἰς τὰ ἔθνη; 19 “Ἐν τῷ σπέρματί σου, φησὶν, εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη,” τουτέστιν, ἐν τῷ Χριστῷ. Εἰ δὲ περὶ Ἰουδαίων τοῦτο ἐλέγετο, ^h πῶς ἂν ἔχοι λόγον τοὺς ὑπευθύνους ὄντας τῇ κατάρᾳ διὰ τὴν παράβασιν, τούτους ἐτέροις εὐλογίας αἰτίους γενέσθαι; Οὐδεὶς γὰρ τῶν κατηραμένων ἐτέρῳ μεταδίδωσιν εὐλογίας, ἥς αὐτὸς ἰάπεστέρηται. “Ὅθεν δῆλον ὅτι περὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ πᾶν εἴρηται· αὐτὸς γὰρ ἦν σπέρμα τοῦ ^E Ἀβραὰμ, καὶ δι' αὐτοῦ τὰ ἔθνη ^k εὐλόγηται, καὶ οὕτω ^l πρόσ-εἰσιν ἡ τοῦ πνεύματος ἐπαγγελία· ὅπερ καὶ ^m αὐτὸ δηλῶν ἔλεγεν· “Ἰνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωσι διὰ τῆς πίστεως.” Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἦν τὴν χάριν τοῦ πνεύματος εἰς ἀχάριστον καὶ προσκεκρουκότα ἐλθεῖν, εὐλογοῦνται πρῶτον τῆς κατάρας ⁿ ἀφαιρεθείσης· εἶτα διὰ τῆς πίστεως δικαιωθέντες, ἐπισπῶνται τοῦ πνεύματος τὴν χάριν. Ὡστε ὁ μὲν σταυρὸς τὴν κατάραν ἔλυσεν· ἡ δὲ πίστις τὴν δικαιοσύνην εἰσήγαγεν· ἡ δὲ δικαιοσύνη ^o τὴν χάριν τοῦ πνεύματος ἐπεσπάσατο.

20 “Ἀδελφοί, κατὰ ἄνθρωπον λέγω, ὅμως ἀνθρώπου ^p προκεκυρωμένην διαθήκην οὐδεὶς ἀθετεῖ, ἢ ἐπιδιατάσσεται.” ⁷⁰¹ Τί ἐστι, “κατὰ ἄνθρωπον λέγω;” Ἐξ ἀνθρωπίνων παραδειγμάτων. Ἐπειδὴ γὰρ ^q καὶ ἀπὸ γραφῶν, καὶ ἀπὸ τῶν παρ' αὐτοῖς γινομένων θαυμάτων, καὶ ἀφ' ὧν ὁ Χριστὸς ἔπαθε, τὸν λόγον συνέστησε, καὶ ἀπὸ τοῦ πατριάρχου, ^r καὶ εἰς τὴν κοινὴν λοιπὸν ἐκβαίνει συνήθειαν. Ἔθος γὰρ αὐτῷ ἀεὶ τοῦτο ποιεῖν, ὥστε καὶ ^s καταγλυκαίνειν τὸν λόγον, καὶ εὐπαράδεκτόν τε καὶ εὐμαθέστερον τοῖς παχυτέροις ^t ποιεῖν. Οὕτω καὶ Κορινθίους ^B διαλεγόμενος, φησί· 21 “Τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος ^v αὐτῆς οὐκ ἐσθίει; ^w τίς φυτεῖ ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει;” καὶ Ἑβραίοις πάλιν· “Διαθήκη

17 Esai. liii. 9. 18 v. 14. 19 Gen. xxii. 18. 20 v. 15. 21 1 Cor. ix. 7. Hebr. ix. 17.

^d γὰρ] + φησὶ E.F. δόλος post αὐτοῦ transp. iidem. ^e ἐξείλετο B.C. Statim τοῦ θανάτου D.E. ^f κατάραν δεξάμενος τῆς om. E.F. Vet. Sed κατάρα γενόμενος τῆς superscripta ab eadem manu habet E. ^g γένηται] + ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ E.F. Vet. ^h πῶς] οὐκ ἂν οὕτως εἶπεν· οὐ γὰρ E.F. Vet. ⁱ ἐστέρεται B. ^k εὐλογοῦνται E.F. Vet. ^l πρόσ-εἰσιν E.F. Cat. ^m αὐτὸ C.D.F. Cat. Vet. αὐτὸς Edd. ⁿ ἀφαιρεθείσης B. ^o τὴν χ. τοῦ πν. pro τοῦ πν. τὴν χ. omnes. ^p προκεκυρωμένην E.F. ^q καὶ om. B. ^r καὶ om. E.F. Vet. ^s γλυκαίνειν B. καταγλυκαίνεσθαι E.F. ^t ποιεῖν] γίνεσθαι E.F. Vet. ^v αὐ-τῆς om. B. ^w τίς] ἢ τίς E.F.

γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία· ἐπεὶ μήποτε ἰσχύει, ὅτε ζῇ ὁ διαθέ-
μενος.” Καὶ πολλαχοῦ δὲ ἂν τις εὔροι τοῦτοις αὐτὸν ἐμφιλο-
χωροῦντα τοῖς λογισμοῖς. Καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἐν τῇ παλαιᾷ
συνεχῶς αὐτὸ ποιεῖ, οὕτω λέγων· ²² “Μὴ *ἐπιλήσεται γυνὴ τοῦ
ὑπαιδίου αὐτῆς;” καὶ πάλιν, “Μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ κεραμεῖ,
τί ποιεῖς;” Καὶ ἐν τῷ Ὡσηὲ ἄνδρα μιμεῖται καταφρονούμενον
ὑπὸ γυναικός. Καὶ ἐν τοῖς τύποις δὲ πολὺ τὸ τῶν ἀνθρωπίνων C
παραδειγμάτων ἴδοι τις ἂν, ὡς ὅταν τὸ περίζωμα ὁ προφήτης
λαμβάνῃ, καὶ εἰς τὸν οἰκίσκον τοῦ κεραμέως ^aκατή. Τί οὖν
αὐτῷ τὸ ὑπόδειγμα βούλεται; “Οτι ^bἡ μὲν πίστις ἀρχαιοτέρα
ἦν, ὁ δὲ νόμος νεώτερός τε καὶ ^cπρόσκαιρος, καὶ διὰ τοῦτο
1) δεδομένος, ἵνα προοδοποιήσῃ ^dτῇ πίστει. Διό φησιν· “Ἀδελ-
φοί, κατὰ ἄνθρωπον λέγω.” Ἀνωτέρω ἀνοήτους εἰπὼν, ἐνταῦθα
ἀδελφούς καλεῖ, ^eἐπιστύφων τε ὁμοῦ, καὶ παραμυθούμενος.
“Ὅμως ἀνθρώπου ^fπροκεκυρωμένην διαθήκην.” Ἐὰν ἄνθρωπος,
φησὶ, ^gδιάθεται, μὴ τολμᾷ τις ἀνατρέψαι μετὰ ταῦτα ἐλθὼν,
ἢ προσθεῖναι τι; τοῦτο γὰρ ἐστίν, “ἢ ἐπιδιατάσσεται.” Οὐ- D
κοῦν ^hπολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ θεοῦ. Καὶ πρὸς ⁱτίνα διέθετο ὁ
^kθεός; ²³ “^lΤῷ Ἀβραάμ, φησὶν, ^mἐρρήθησαν αἱ ἐπαγγελίαι,
καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. Οὐ λέγει, καὶ τοῖς σπέρμασιν ⁿαὐτοῦ,
ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ’ ὡς ἐφ’ ἑνός, καὶ τῷ σπέρματί ^oσου, ὅς
ἐστι Χριστός. Τοῦτο δὲ λέγω, διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ
τοῦ θεοῦ εἰς Χριστὸν, ὁ μετὰ τετρακόσια καὶ τριάκοντα ἔτη
γεγονὼς νόμος οὐκ ἄκυροί, εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν.
Εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, ^pοὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας· τῷ δὲ
Ἀβραάμ δι’ ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός.” Ἰδὼν τοίνυν καὶ
ὁ θεὸς διέθετο τῷ Ἀβραάμ διαλεγόμενος, ^qεἰς τὰ ἔθνη ἐν τῷ E
σπέρματι αὐτοῦ ἤξειν τὰς ^rεὐλογίας· πῶς οὖν ὁ νόμος ἀνα-
τρέψαι δύναται ταύτας; ^sἘπειδὴ δὲ τὸ παράδειγμα ἅπαν οὐκ

²² Esai. xlix. 15. xxix. 16. Osee. ii. 5. Jer. xiii. 1. xviii. 2.

²³ v. 16—18.

* ἐπιλήσεται pro ἐπιλήσεται C.D.E.F. Cat. ^y παιδὸς D. ^z ὑπὸ τῆς γ.
Edd. τῆς om. A.C.D.E.F. ^a κατή A.C.D.E.F. κατήι vulgo. ^b ἡ om. F.
^c πρόσφατος B. ^d τὴν πίστιν B. ^e ἐπιστρέφων B. ^f προκεκυρωμένην
A.B.C.D. Cat. κεκυρωμένην Edd. Post διαθήκην add. οὐδεὶς ἀθετεῖ F.
^g διώθεται B. Mox μετὰ om. idem. ^h πολλῷ om. E.F. Vet. ⁱ τίνα]
+ φησὶ E.F. Vet. ^k θεός] + ἀνθρώπων μὲν πρὸς οὐδένα (+ ἕτερον E.) ἀλλὰ
πρὸς τὸν Ἀβραάμ E.F. Vet. ^l τῷ] + δὲ B.E. τῷ Ἀβραάμ—σπέρματι αὐτοῦ]
πρὸς αὐτὸν γὰρ ἐρρήθη, ἐν τῷ σπέρματί σου εὐλογηθῆσονται πάντα τὰ ἔθνη F.
Vet. ^m ἐρρήθησαν A.B.C. ⁿ αὐτοῦ om. E.F. Vet. ^o σου] αὐτοῦ A.D.
Statim δὲ pro ὁ A.D.E.F. ^p οὐκέτι ἐξ ἐπ. pro ἐξ ἐπ. οὐκέτι omnes. ^q εἰς
τὰ ἔθνη post τὰς εὐλογίας transp. E.F. ^r εὐλογίας] ἐπαγγελίας A.D. ^s ἐπει-
δὴ—τὸ ὑπόδειγμα] σὺ δὲ τοῦτο ἀκούων, ἀγαπήτε, ὅρα μὴ τι βλαβῆς ἀπὸ τοῦ
παραδείγματος εἰς τὴν τοῦ θ. μεγαλοπρέπειαν. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ παράδειγμα πάν
(ἅπαν E.) οὐκ ἰσχ. ἔλκ. πρὸς τὸ ὑ. διὰ τοῦτο προείπεν τὸ κ. ἄ. λέγω. ἀλλὰ
φέρει πάλιν ἴδωμεν ἄνωθεν τὸ ὑπόδειγμα E.F. Vet.

ἴσχυσεν ἐλκύσει πρὸς τὸ ὑποκείμενον, καὶ διὰ τοῦτο ὑπροεῖπε, “κατὰ ἄνθρωπον λέγω.” Μηδὲν ἀπὸ τοῦ παραδείγματος εἰς τὴν τοῦ θεοῦ μεγαλοπρέπειαν ^wβλαβῆς. Σκόπει δὲ ἄνωθεν τὸ ὑπόδειγμα. Ἐπηγγείλατο τῷ Ἀβραάμ διὰ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ^xεὐλογεῖσθαι τὰ ἔθνη· σπέρμα δὲ αὐτοῦ κατὰ σάρκα ἐστὶν ὁ Χριστός. Ἦλθε μετὰ τετρακόσια καὶ τριάκοντα ἔτη ὁ νόμος. Εἰ τοίνυν ὁ νόμος χαρίζεται τὰς εὐλογίας, καὶ τὴν ⁷⁰²ζωὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἡ ἐπαγγελία ἐκείνη ἄκυρός ἐστιν. Εἴτα ἀνθρώπου μὲν οὐδεὶς ἄκυροί διαθήκην, τοῦ δὲ θεοῦ μετὰ τετρακόσια καὶ τριάκοντα ἔτη ἄκυροῦται ἡ διαθήκη; Εἰ γὰρ ἂ ἐπηγγείλατο ἐκείνη, οὐκ ἔκείνη δίδωσιν, ἀλλ’ ἕτερος ἀντ’ ἐκείνης, ἐκβέβληται ἐκείνη. Καὶ πῶς ἂν ἔχοι ταῦτα λόγον; Τίνος οὖν ἔνεκεν τὸν νόμον ἔδωκε, ^aφησί; ²⁴“Τῶν παραβάσεων χάριν.” Οὐδὲ ^bγὰρ οὗτός ἐστι περιττός. Ὅρᾳς πῶς πάντα συνορᾷ; πῶς μυρίοις κέχρηται ὀφθαλμοῖς; Ἐπειδὴ γὰρ τὴν ^Bπίστιν ἐπῆρε, καὶ πρεσβυτέραν ἔδειξεν, ἵνα μὴ τις νομίση περιττὸν τὸν νόμον, καὶ τοῦτο διορθοῦται ^dτὸ μέρος, δεικνὺς ὅτι οὐκ εἰκῇ, ἀλλὰ πάνυ χρησίμως ἐδόθη, “τῶν παραβάσεων ^eχάριν,” τουτέστιν, ἵνα μὴ ἐξῇ Ἰουδαίοις ἀδεῶς ζῆν, καὶ εἰς ἔσχατον ἐξολισθαίνειν κακίας, ἀλλ’ ἀντὶ χαλινού ὁ νόμος αὐτοῖς ἐπικείμενος ἦ, παιδεύων, ρυθμίζων, κωλύων παραβαίνειν, εἰ καὶ μὴ πάσας, ἀλλ’ ὅμως καὶ ἐνίας τῶν ἐντολῶν. Ὡστε οὐ μικρὸν τὸ κέρδος τοῦ νόμου. ^hἌλλ’ ἄχρι τίνος; “Ἀχρὶς οὐ ἔλθῃ τὸ σπέρμα, ⁱὧ ἐπῆγγελται” περὶ Χριστοῦ λέγων. Εἰ τοίνυν μέχρι τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας δέδοται, τί περαιτέρω ^Cκαὶ παρὰ καιρὸν αὐτὸν ἔλκει; “Διαταγεῖς δι’ ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου.” Ἡ τοὺς ἱερέας ἀγγέλους καλεῖ, ἡ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀγγέλους ὑπηρετήσασθαι φησι τῇ νομοθεσίᾳ. Μεσίτην δὲ ἐνταῦθα τὸν Χριστόν ^kφησι, δεικνὺς ὅτι προῆν, καὶ τὸν νόμον αὐτὸς ἔδωκεν.

²⁵ “Ὁ δὲ μεσίτης ἐνὸς οὐκ ἔστιν· ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστι.” Τί

24 v. 19.

25 v. 20.

^t προκείμενον B. ^v εἶπε D. ^w βλαβῆς B.E.F. παραβλαβεῖς Cat. λάβης Edd. ^x εὐλογηθῆναι E. ^y ἐκείνη δὲ δίδωσιν Edd. δὲ om. A.D.E.F. Habet Cat. sed paullo ante a om. ^z τοῦτο A.D. ^a φησί. τῶν π. χάριν. οὐδὲ γὰρ οὗτος] φησί. ἄκουε αὐτοῦ λέγοντος. ἐπάγει γὰρ, τί οὖν ὁ νόμος; τῶν π. χάριν προστετέθη. ὥστε οὐδὲ οὗτος E.F. Vet. ^b γὰρ om. B. ^c ἔδειξεν] + εἶναι A.D. ^d τὸ μέρος om. B. ^e χάριν] + φησὶ προστετέθη E.F. Vet. Statim τουτέστιν om. B. ^f ἐσχάτην E.F. Mox κακίαν E. (non F.) ^g ἐνίας D.E.F. Cat. certa Vet. Edebatur ἐκ μιᾶς. Haec εἰ καὶ—ἐντολῶν desunt in B. ^h ἀλλ’ ἄχρι τίνος] καὶ δηλῶν μέχρι τίνος E.F. Vet. Idem post σπέρμα inserunt ἐπῆγγαγεν. ⁱ ὧ A.C.D.E.F. οὐ B. ὡς Edd. ^k φησι] καλεῖ E.F.

¹ ἂν ἐνταῦθα εἴποιεν αἰρετικοί; Εἰ γὰρ τὸ, ²⁶ “μόνος ^m ἀληθινός,” οὐκ ἀφίησι τὸν υἱὸν εἶναι θεὸν ἀληθινόν, οὐκ ἄρα οὐδὲ θεὸν, διὰ τὸ λέγεσθαι, “ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστίν.” Εἰ δὲ ἐνὸς λεγομένου θεοῦ τοῦ πατρὸς, ἐστὶ θεὸς καὶ ὁ υἱὸς, εὐδηλον ὅτι καὶ ἀληθινοῦ λεγομένου ⁿμόνου τοῦ πατρὸς, ἀληθινὸς καὶ ὁ υἱός. Ὁ δὲ μεσίτης, ^o φησὶ, δύο τινῶν γίνεται μεσίτης. Τίνος ^D οὖν μεσίτης ἦν ὁ Χριστός; ^p Ἡ δὴλον ὅτι θεοῦ καὶ ἀνθρώπων; Ὁρᾷς πῶς δέικνυσιν, ὅτι καὶ τὸν νόμον αὐτὸς ἔδωκεν; Εἰ τοίνυν αὐτὸς ἔδωκε, κύριος ἂν εἴη καὶ λῦσαι πάλιν. ²⁷ “Ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ;” Εἰ γὰρ ἐν τῷ σπέρματι τοῦ

⁴² Ἀβραάμ αἱ εὐλογίαι δέδονται, ὁ δὲ νόμος κατάραν εἰσάγει, ἄρα κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ. Πῶς οὖν λύει τὴν ἀντίθεσιν; Πρῶτον μὲν ἀπαγορεύει, εἰπὼν· “Μὴ γένοιτο” ἔπειτα ^qκαὶ κατασκευάζει, οὕτω λέγων· “Εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος ὁ δυνά- ^Eμενος ζωοποιῆσαι, ὅντως ἂν ἐκ νόμου ἦν ἡ δικαιοσύνη.” Ὁ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν· εἰ μὲν ἐν αὐτῷ, ^r φησὶ, τὴν ἐλπίδα τῆς ζωῆς εἶχομεν, καὶ αὐτὸς ἦν ὁ τὸ κύρος ἔχων τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, ἴσως ταῦτα καλῶς ἔλεγε· εἰ δὲ ἀπὸ πίστεως ^sσώζη, ^t καὶ ἐπικαταράτους ποιῇ, οὐδὲν ἐβλάβης ἐρχομένης ἐκείνης καὶ πάντα λουούσης. Εἰ μὲν γὰρ δι’ ἐκείνου ἡ ἐπαγγελία, εἰκότως ἐδεδοί-
 κεις μὴ τῆς δικαιοσύνης ἐκπέσης, ἐκπίπτων τοῦ νόμου· εἰ δὲ διὰ τοῦτο ἐδόθη, ἵνα συγκλείσῃ πάντας, τουτέστιν, ^v ἵνα ἐλέγξῃ, καὶ δείξῃ τὰ οἰκεία αὐτῶν πλημμελήματα, οὐ μόνον οὐ κωλύει σε τοῦ τυχεῖν τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ καὶ συμπράττει πρὸς τὸ ⁷⁰³ τυχεῖν. Τοῦτο γοῦν δηλῶν ἔλεγεν· ²⁸ “Ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ ^w τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσιν.” Ἐπειδὴ γὰρ Ἰουδαῖοι οὐδὲ τῶν ἁμαρτημάτων ^x ἠσθάνοντο τῶν οἰκείων, ^y μὴ αἰσθανόμενοι δὲ, οὐδὲ ἀφέσεως ἐπεθύμουν, ἔδωκε τὸν νόμον ἐλέγχοντα τὰ τραύματα, ἵνα ποθήσωσι τὸν ἱατρόν. Τὸ γὰρ, “συνέκλεισεν,” ἡλεγξέν ἐστι, καὶ ἐλέγξας κατεῖχεν ἐν φόβῳ. Εἶδες ὅτι οὐ μόνον κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπαγγελιῶν ἐδόθη; Εἰ μὲν γὰρ ἑαυτῷ τὸ πρᾶγμα ἐξεδίδει καὶ ^z τὴν αὐθεντίαν ὁ νόμος, καλῶς ταῦτα ἐλέ- ^B

²⁶ Joan. xvii. 3.²⁷ v. 21.²⁸ v. 22.

¹ ἂν om. A. ἐνταῦθα ἂν inverso ord. C.D. Cat. ^m ἀληθινός] + περὶ τοῦ πατρὸς λεγόμενον E.F. Vet. ⁿ μόνου accessit ex C.D.E.F. Vet. ^o φησὶ] φησὶν οὐχ ἐνὸς ἀλλὰ E.F. Vet. ^p Ἡ A.D. ἡ (sic) C. ^q Edd. εὐδηλον pro ἡ δὴλον Cat. ^r φησὶ om. E. ^s σώζη pro σώζει E.F. Cat. ut conjecerat Dun. ^t καὶ ἐ. ποιεί A. ^v ἵνα om. D. ^w τοὺς πάντας A. ^x προησθάνοντο A. ^y μὴ αἰσθ. δέ] Sic D.F. Vet. οἱ δὲ μὴ αἰσθ. Edd. et Cat. ^z τὴν om. B. αὐθεντίαν A.B.C.F. Post h. v. εἶχεν inserunt E.F. Vet.

γετο· εἰ δὲ ^aἐτέρῳ τρέχει, καὶ δι' ἐκείνον πάντα ἔπραττε, πῶς κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ; Εἰ γὰρ μὴ νόμος ἐδόθη, πάντες εἰς κακίαν ἐξώκειλαν ^bἂν, καὶ οὐδεὶς ἔμελλεν Ἰουδαίων ^cἔσσεσθαι ὁ ἀκουσόμενος τοῦ Χριστοῦ· ἡνὶ δὲ δοθεὶς, δύο ταῦτα κατώρθωσεν, ἀρετὴν σύμμετρον παιδεύσας τοὺς προσέχοντας, καὶ πείσας εἰδέναι τὰ οἰκεία ἁμαρτήματα, ὃ μάλιστα αὐτοὺς ἐποίει προθυμοτέρους πρὸς τὸ ^dζητεῖν τὸν υἱόν. Οἱ γοῦν μὴ **C**πιστεύσαντες αὐτῷ, ἐκ τοῦ μὴ καταγνῶναι τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων, οὐκ ἐπίστευσαν. Καὶ τοῦτο δηλῶν ἔλεγεν· ²⁹ “Ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ ^eτὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στηῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν.” ³⁰ “Πρὸ ^fτοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα, συγκεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.” Εἶδες πῶς ἔσαφῶς ἅπερ εἰρήκαμεν παρέστησε; ^hΤὸ γὰρ, “ἐφρουρούμεθα,” ⁱκαὶ, “συγκεκλεισμένοι,” οὐδὲν ἕτερον δηλοῦντός ἐστιν, ἢ τὴν ἐκ τῶν ἐντολῶν τοῦ νόμου γενομένην ἀσφάλειαν. “Ὡσπερ γὰρ ἐν τειχίῳ τινὶ τῷ φόβῳ κατέχων **D**αὐτοὺς καὶ τῷ βίῳ τῷ κατ' αὐτὸν ^kὁ νόμος ἐτήρει τῇ πίστει. ³¹ “Ὡστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ^lἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστὸν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν.” ^mὉ δὲ παιδαγωγὸς οὐκ ἐναντιοῦται τῷ διδασκάλῳ, ἀλλὰ καὶ συμπράττει, πάσης κακίας ἀπαλλάττων τὸν νέον, καὶ μετὰ πάσης σχολῆς τὰ μαθήματα ⁿπαρὰ τοῦ διδασκάλου δέχεσθαι παρασκευάζων· ἀλλ' ὅταν ἐν ἑξεὶ γένηται, ἀφίσταται λοιπὸν ὁ παιδαγωγός. Διὰ τοῦτό φησιν· ³² “Ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως,” τῆς εἰς τὸν τέλειον ἄνδρα ἀγούσης, “οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. Πάντες ^oγὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ^pἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.” Εἰ τοίνυν ὁ νόμος παι- **E**δαγωγός, καὶ ὑπ' αὐτὸν ἐφρουρούμεθα συγκεκλεισμένοι, οὐκ ἐναντίος τῆς χάριτος, ἀλλὰ καὶ συνεργός· εἰ δὲ ἐλθούσης τῆς χάριτος ^qἐπιμῆνοι κατέχων, τότε ἐναντίος. Ἄν γὰρ ὀφείλοντας ἐξελθεῖν πρὸς αὐτὴν ^rσυγκλείῃ, τότε τὴν ἡμετέραν λυμαίνεται σωτηρίαν. “Ὡσπερ γὰρ ὁ λύχνος ἐν τῇ νυκτὶ φωτίσας, εἰς ἡμετέρας ἀναγκάζῃ μὴ καθορᾶν τὸν ἥλιον, οὐ μόνον

²⁹ Rom. x. 3.³⁰ v. 23.³¹ v. 24.³² v. 25, 26.

^a ἐτέρῳ] δι' ἐτέρῳ (?) B. ^b ἂν accessit ex F. ἂν post πάντες habent E. Cat. κακὰ pro κακίαν D. ^c ἔσσεσθαι ὁ ἀκ.] ἀκούσεσθαι B. ^d ζητεῖν] + τοῦ θεοῦ E.F. Vet. ^e τὴν om. B. ^f τοῦ δὲ] δὲ τοῦ E.F. Mox ὑπὸ τὸν νόμον D. ^g σαφῶς om. E.F. σαφῶς εἰρήκαμεν ἃ παρέστησεν B. ^h τὸ] τῷ F. ⁱ καὶ] + τὸ E. + τῷ F. καὶ συγκεκλεισμένοι om. B. ^k ὁ νόμος ante καὶ τῷ βίῳ transp. E.F. ^l ἡμῖν D. ^m ὁ δὲ] ἄρα οὐκ ἐναντίον· ὁ γὰρ E.F. Vet. ⁿ παρὰ om. B. ^o γὰρ om. B. ^p ἐν] τῆς ἐν B. ^q ἐπι- μένει D.E. ^r συγκλείῃ pro συγκλείει A.C.D.

οὐκ ἐχαρίσατο, ἀλλὰ καὶ ἐλυμήνατο· οὕτω καὶ ὁ νόμος, ἂν πρὸς τὰ μείζονα κώλυμα ^ς γίνηται. Οἱ τοίνυν αὐτὸν τηροῦντες νῦν, 743) οὗτοι μάλιστα αὐτὸν διαβάλλουσι. ^τ Καὶ γὰρ ὁ παιδαγωγὸς τότε καταγέλαστον ποιεῖ τὸν νέον, ὅταν καιροῦ καλοῦντος αὐτὸν ἀποστῆναι, παρ' ἑαυτῷ κατέχη. Διὸ καὶ ὁ ^ν Παῦλος 704 φησιν, “Ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐστε.” “Ὡστε οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. “ Πάντες γὰρ υἱοὶ ^ω θεοῦ ἐστε.” Βαβαί, πόση τῆς πίστεως ἡ δύναμις, καὶ πῶς αὐτὴν ἐκκαλύπτει προῖόν. Πρότερον μὲν γὰρ ἔδειξεν, ὅτι υἱοὺς ^χ ἐποιεῖ τοῦ πατριάρχου. “Γινώσκετε ^γ γὰρ, φησὶν, ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοι ^υ υἱοὶ εἰσιν Ἀβραάμ” νῦν δὲ ἀποφαίνει, ὅτι καὶ τοῦ θεοῦ. “Πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ, φησὶν, ἐστὲ διὰ πίστεως ^α τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ” διὰ τῆς πίστεως, οὐ διὰ τοῦ νόμου. Εἴτα ἐπειδὴ μέγα εἶπε καὶ θαυμαστὸν, λέγει καὶ τὸν Β τρόπον τῆς υἰοθεσίας. 33 “Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε.” Καὶ τίνος ἔνεκεν οὐκ εἶπεν, ὅσοι ^β γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐγεννήθητε; τὸ γὰρ ἀκύλουθον τοῦ δεῖξαι υἱοὺς τοῦτο ἦν. “Ὅτι πολὺ φρικωδέστερον αὐτὸ τίθησιν. Εἰ γὰρ ὁ Χριστὸς ^{υἱὸς} τοῦ θεοῦ, σὺ δὲ αὐτὸν ἐνδέδουσαι, τὸν υἱὸν ἔχων ἐν ^α ἑαυτῷ καὶ πρὸς αὐτὸν ἀφομοιωθεὶς, εἰς μίαν συγγένειαν καὶ μίαν ^ε ἰδέαν ἤχθης. 34 “Οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δούλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν ^η ἢ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς ^ς εἰς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.” Εἶδες ψυχὴν ἀκόρεστον; Εἰπὼν γὰρ, ὅτι υἱοῦ τοῦ θεοῦ γεγόναμεν διὰ τῆς πίστεως, οὐχ ἴσταται μέχρι τούτου, ἀλλ' ἐπιζητεῖ C τι πλέον εὐρεῖν, τὸ δυνάμενον σαφέστερον παραστήσαι τὴν ἐγγυτέραν πρὸς τὸν Χριστὸν ἔνωσιν. Καὶ εἰπὼν, ὅτι αὐτὸν ἐνεδύσασθε, οὐδὲ ταύτῃ ἀρκεῖται τῇ λέξει, ἀλλ' ἐρμηνεύων αὐτὴν, ^η ἐνδοτέρω πρόεισι τῆς τοιαύτης συναφείας, καὶ φησιν· ὅτι “πάντες εἰς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.” τούτέστι, μίαν μορφὴν, ἓνα τύπον ἔχετε πάντες τὸν τοῦ Χριστοῦ. Τί τούτων γένοιτ' ἂν φρικωδέστερον τῶν ῥημάτων; Ὁ Ἕλλην καὶ ^ι ὁ Ἰουδαῖος καὶ ὁ δούλος πρῶην, οὐκ ^κ ἀγγέλου οὐδὲ ἀρχαγγέλου, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ πάντων δεσπότου τὴν μορφὴν ἔχων ^ι περιέρ- D

33 v. 27.

34 v. 28.

^ς γίνηται D. ^τ καὶ γὰρ ὁ] ὁ γὰρ E. ^ν Παῦλος] + οὕτω E.F. Vet.
^ω θεοῦ] + φησὶν E.F. Vet. ^χ ἐποίησε E. ^γ γὰρ φησὶν ὅτι] λέγων ὅτι
 ἄρα E.F. Vet. φησὶν om. A. γινώσκετε—Ἀβραάμ om. B. ^{υἱοὶ} εἰσιν pro
 εἰσιν υἱοὶ C.D.E.F. ^α τῆς om. A. ^β γὰρ om. E.F. Vet. ^ε υἱὸς] ὁ
 υἱὸς C. ^α σεαυτῷ E.F. ^ε εἰδέαν A.B. ^η ἢ] καὶ A. ^ς εἰς] ἐν A.D.
^η περαιτέρω E.F. Vet. ^ι ὁ om. B. Cat. ^κ ἀγγέλων οὐδὲ ἀρχαγγέλων D.
^ι προέρχεται B.

χεται, καὶ ἐν ^mἐαντῷ δεικνὺς τὸν Χριστόν. ³⁵ “Εἰ δὲ ὑμεῖς
ⁿτοῦ Χριστοῦ, ἄρα τοῦ Ἀβραὰμ σπέρμα ἐστὲ, καὶ κατ’ ἐπαγ-
 γελίαν κληρονόμοι.” Εἶδες πῶς, ὅπερ ἔμπροσθεν ἔλεγεν,
 ἀπέδειξε νῦν τὸ περὶ τοῦ σπέρματος, ὅτι αὐτῷ καὶ τῷ σπέρ-
 ματι αὐτοῦ αἱ εὐλογίαι εἰσὶ δεδομέναι;

¹ “Λέγω δὲ, ἐφ’ ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν,
 Ε οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὢν· ἀλλ’ ὑπὸ ἐπιτρόπους
 καὶ οἰκονόμους ἐστὶν ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός. Οὕτω
 καὶ ἡμεῖς, ^aὅτε ἡμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ^bἤμεν.”
 Νήπιον ἐνταῦθα οὐ τὴν ἡλικίαν φησὶν, ἀλλὰ τὴν γνώμην,
 δεικνὺς ὅτι ὁ μὲν θεὸς ἐξ ἀρχῆς ἐβούλετο ταῦτα χαρίσασθαι·
 ἐπειδὴ δὲ ἔτι νηπιωδέστερον διεκείμεθα, ἀφήκεν ὑπὸ τὰ στοιχεῖα
 τοῦ κόσμου εἶναι, τουτέστι, νομηνίας καὶ σάββατα· αὗται γὰρ
 ἡμῖν αἱ ἡμέραι ἀπὸ δρόμου σελήνης ^cκαὶ ἡλίου γίνονται. Εἰ
 705 τοίνυν καὶ νῦν ὑμᾶς ὑπὸ νόμον ἄγουσιν, οὐδὲν ἕτερον ποιοῦσιν,
 ἀλλ’ ἢ καὶ ἐν τῷ χρόνῳ τῆς τελείας ἡλικίας εἰς τοῦπίσω πάλιν
 ὑμᾶς ^dἀπάγουσιν. Ὅρᾳς ὅσον ἐστὶ παρατήρησις ἡμερῶν; Τὸν
 κύριον, τὸν οἰκοδεσπότην, τὸν πάντων κρατοῦντα ἐν ὑπηρετοῦ
 καθίστησι τάξει. ² “Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου,
 ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ^eγενόμενον ἐκ γυναικὸς, γε-
 νόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ^fἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν (744)
 υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν.” Δύο τίθησιν ἐνταῦθα αἰτίας καὶ
 κατορθώματα τῆς σαρκώσεως, καὶ κακῶν ἀπαλλαγὴν, καὶ
 Β ἀγαθῶν χορηγίαν· ἅπερ οὐδενὶ δυνατόν ἦν, ^gἢ αὐτῷ κα-
 τορθῶσαι μόνῳ. ^hΤίνα δὲ ταῦτα ἦν; Ἀπαλλαγῆναι τῆς ἀρᾶς
 τοῦ νόμου, καὶ εἰς υἰοθεσίαν ἀχθῆναι. “Ἴνα γὰρ τοὺς ὑπὸ
 νόμον ἐξαγοράσῃ,” φησὶ, καὶ, “ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβω-
 μεν.” Καλῶς εἶπεν, “ἀπολάβωμεν,” δεικνὺς ὀφειλομένην.
 Ἄνωθεν γὰρ ἐπηγγέλατο, καθὼς διὰ πολλῶν καὶ αὐτὸς ἔδειξε
 πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ὑπὲρ τούτων ἐπαγγελίας γενομένας. Καὶ
 πόθεν δῆλον ὅτι γεγόναμεν υἱοὶ, φησὶν; Εἶπε ἵτρόπον ἓνα, ὅτι
 τὸν Χριστὸν ἐνεδυσάμεθα τὸν ὄντα υἱόν· λέγει καὶ δεύτερον,
 C ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς υἰοθεσίας ^kἐλάβομεν. ¹ Οὐ γὰρ ἂν ἐδυνήθη-

35 v. 29.

1 Cap. IV. v. 1—3.

2 v. 4, 5.

^m ἐαντῷ A.E.F. Cat. αὐτῷ C. αὐτῷ Edd. Mox τὸν Χριστόν om. B.
ⁿ τοῦ om. A.B.C. ^o ὅπερ om. B. ^p ὅτι]+καὶ F. CAP. IV. ^a ὅτε
 pro ὅταν B.C.D.E.F. ^b ἤμεν]+δεδουλωμένοι E.F. receptum a Sav. cet.
^c καὶ ἡλίου om. E. ^d ὑπάγουσιν B. ^e γεννόμενον D. γεννόμενον A.
 Cf. Tom. VII. p. 51 A. ^f ἐξαγοράσῃ A.D.E.F. ἐξαγοράσεται Edd. ^g ἢ
 om. D. Mox μόνῳ om. A. ^h τίνα] τί B. ⁱ τρόπον ἓνα] πρῶτον ex
 corr. B. ^k ἐλάβομεν]+ὅτι δὲ ἐστε υἱοὶ, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πν. τοῦ υἱοῦ
 αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν (ἡμῶν B.) κρᾶζον (κράζων B.) ἀββᾶ ὁ πατήρ. ὥστε
 οὐκέτι εἰ δούλος, ἀλλὰ υἱός· εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος θεοῦ διὰ Χριστοῦ Sav.

μεν καλέσαι πατέρα, εἰ μὴ πρότερον υἱοὶ κατέστημεν. ^mΕἰ
 τοίνυν ἀντὶ δούλων ἐλευθέρους, ἀντὶ νηπίων τελείους, ἀντὶ ἀλ-
 λοτρίων κληρονόμους ἐποίησε καὶ υἱοὺς ἢ χάρις, ⁿπὼς οὐκ
 ἄτοπον καὶ ἐσχάτης ἀγνωμοσύνης ἀφιέναι μὲν ταύτην, ὑπο-
 στρέψαι δὲ εἰς τοῦπίσω; ³“ Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεὸν,
 ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει ^oοὔσι θεοῖς· νῦν δὲ γινόντες θεὸν,
 μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ, πὼς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ D
 τὰ ἀσθενῇ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν
 θέλετε;” Ἐνταῦθα πρὸς τοὺς ἐξ ἐθνῶν ῥιπιδεύσαντας ἀποτει-
 νόμενός φησιν, ὅτι καὶ εἰδωλολατρεία τὸ τοιοῦτόν ἐστιν, ἡ τῆς
 τῶν ἡμερῶν παρατηρήσεως φυλακῇ, καὶ ὅτι μείζονα φέρει τὴν
 κόλασιν νῦν. Διὸ καὶ θεοὺς οὐ φύσει τὰ στοιχεῖα ἐκάλεσε,
⁴ταῦτα αὐτὰ κατασκευάσαι βουλόμενος, καὶ εἰς μείζονα ἀγωνίαν
 αὐτοὺς ἐμβαλεῖν. Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· ὅτι τότε μὲν
 ἐσκοτισμένοι καὶ ἐν τῇ πλάνῃ διάγοντες χαμαὶ ἐσύρεσθε· νῦν
 δὲ, ὅτε ἔγνωτε τὸν θεόν, μᾶλλον δὲ ἐγνώσθητε ^rπαρ’ αὐτοῦ, E
 πὼς οὐ μείζονα καὶ χαλεπωτέραν ^sἐπισπάσασθε κόλασιν, ^tμετὰ
 τοσαύτην ἐπιμέλειαν τὰ αὐτὰ νοσοῦντες πάλιν; Οὐδὲ γὰρ ὑμεῖς
^vκαμόντες εὑρετε τὸν θεόν, ἀλλ’ ὑμεῖς μὲν ἐν τῇ πλάνῃ διετρί-
 βετε, αὐτὸς δὲ ὑμᾶς ἐπεσπάσατο. Ἀσθενῇ δὲ στοιχεῖα καλεῖ
 καὶ πτωχὰ, ^wτῷ μηδεμίαν δύναμιν ἔχειν εἰς τὰ προκείμενα
 ἀγαθὰ. ⁴“ Ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ
 ἐνιαυτούς.” Ἐκ τούτων δηλόν, ὅτι οὐ μόνον περιτομὴν αὐτοῖς
 ἐκήρυττον ἐκεῖνοι, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑορτὰς καὶ ^xτὰς νομηνίας.
⁵“ Φοβοῦμαι ^yὑμᾶς, μὴ πὼς εἰκὴ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς.” Εἶδες
 σπλάγχνα ἀποστολικά; Ἐκεῖνοι ἐσαλεύοντο, καὶ οὗτος τρέμει 706
 καὶ δέδοικε. Διὸ καὶ σφόδρα ἐντρεπτικῶς ^zαὐτὸ τέθεικεν
 εἰπὼν, “κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς” ὡς ἂν εἰ ἔλεγε, μὴ κενώσητέ μου
 τοὺς τοιοῦτους ἰδρώτας. Εἰπὼν ^aδὲ, “φοβοῦμαι,” καὶ τὸ,
 “μὴ πὼς,” προσθεῖς, καὶ εἰς ἀγῶνα αὐτοὺς ἐνέβαλε, καὶ εἰς
 ἐλπίδας ἤγαγε χρηστάς. Οὐ γὰρ ^bεἶπεν, εἰκὴ ἐκοπίασα, ἀλλὰ,
 “μὴ πὼς.” Οὐδέπω, φησὶν, ^cἐξέβη τὸν ἀνάγιον, ἀλλ’ ἔτι τὸν

3 v. 8, 9.

4 v. 10.

5 v. 11.

Mor. Ben. ut in marg. habet B. Eadem leguntur in E.F. Vet. sed pro verbis
 θεοῦ διὰ Χριστοῦ, hi dant κληρονόμος μὲν θεοῦ, συγκληρονόμος δὲ Χριστοῦ. ¹οὐ
 γὰρ ἂν] ὡς εἰ ἔλεγεν, οὐκ ἂν E.F. Vet. Statim ἐδυνήθημεν pro ἡδυνήθημεν A.
 B.D.E. Cat. ^mεἰ om. B.C.F. Vet. ⁿπὼς] + οὖν F. Vet. ^oοὔσι
 om. E.F. ^pπιστεύοντας B. ^qταῦτα] τὰ B. ^rπαρ’] ὑπ’ B. ^sἐπι-
 σπάσασθε pro ἐπισπάσασθε A.D.E.F. Cat. ἐπισπάσθητε B. ^tμετὰ τ. ἐπι-
 μέλειαν om. E. ^vκαμόντες omnes. κάμνοντες Edd. Statim εὔρατε B.
^wτὸ B.C. ^xτὰς om. B. ^yὑμᾶς om. A.D. ^zαὐτὰ D. ^aδὲ om. B.
^bεἶπεν] + ὅτι B.C. Statim κεκοπίακα A.D. ^cἐξέβη] τοῦτο ἐξέβη Edd.
 τοῦτο om. A.B.C.D.E. Vet.

χειμῶνα ^d τοῦτο ὠδίνοντα βλέπω. Διὰ τοῦτο δέδοικα, ^e οὐ μὴν ἀπέγνωκα· κύριοι γὰρ ὑμεῖς τὸ πᾶν διορθῶσαι, καὶ εἰς τὴν προτέραν ἐπανελθεῖν γαλήνην.

Εἶτα, ὥσπερ χειμαζομένοις χεῖρα ὀρέγων, ἑαυτὸν εἰς μέσον B ἄγει, λέγων· ⁶ “Γίνεσθε ὡς ἐγὼ, ὅτι καὶ γὰρ ὡς ὑμεῖς.” Ταῦτα πρὸς τοὺς ἐξ Ἰουδαίων· διὸ καὶ ἑαυτὸν εἰς μέσον ἄγει, ^f κἀν- τεῦθεν πείθων αὐτοὺς ἀποστῆναι τῶν παλαιῶν. Εἰ γὰρ καὶ μηδένα ἕτερον εἶχετε εἰς ὑπόδειγμα, ἥρκει εἰς ἐμὲ μόνον ἰδεῖν ταύτης ἕνεκεν τῆς μεταβολῆς, καὶ θαρρῆσαι ῥαδίως. Διαβλέψατε τοίνυν· καὶ γὰρ ^h ἐγὼ ταῦτα ἔπασχον πάλαι, καὶ σφόδρα (74) ⁱ καὶ περιεκαίωμην τοῦ νόμου, ἀλλ’ ὅμως ὕστερον οὐκ ἐφοβήθην ἀφείναι τὸν νόμον, οὐδὲ μεταστῆναι τῆς πολιτείας ἐκείνης. Καὶ ταῦτα ὑμεῖς ἴστε σαφῶς, πῶς μεθ’ ὑπερβολῆς πολλῆς ἀν- C τειχώμην τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, καὶ πῶς μετὰ μείζονος αὐτὸν σφο- δρότητος εἶασα μετὰ ταῦτα. Καὶ καλῶς αὐτὸ τέθεικεν ὕστερον. Οἱ γὰρ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, κἀν μυρίους εὗρωσι λογισμοὺς, καὶ δικαίους, ἀπὸ τοῦ ὁμογενοῦς μᾶλλον ἐφέλκονται, καὶ ὅταν ^k ἴδωσι τὰ αὐτὰ πράττοντα, μᾶλλον ἔχονται τῶν αὐτῶν. “Ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν, οὐδέν με ἡδικήσατε.” ^l “Οἷα πῶς πάλιν τῷ τῆς τιμῆς ὀνόματι προσαγορεύει· τὸ δ’ αὐτὸ καὶ τῆς χάριτος ὑπόμνησις ἦν. Ἐπειδὴ γὰρ σφόδρα καθήψατο αὐτῶν, καὶ πανταχόθεν συνέκρινε τὰ πράγματα, καὶ ἔδειξε παρανο- D μούντας, καὶ πολλαχόθεν αὐτοὺς ^m ἔβαλε, πάλιν ἀνίησι καὶ θεραπεύει, προσηνεστέροις κεχρημένος λόγοις. Ὡσπερ γὰρ τὸ διαπαντὸς θεραπεύειν ἐκλύει, οὕτω τὸ συνεστραμμένως αἰεὶ ⁿ διαλέγεσθαι τραχύτερον ποιεῖ. Διὰ τοῦτο πανταχοῦ τῇ συμμετρίᾳ κεχρησθαι καλόν. “Οἷα τοίνυν πῶς αὐτοῖς ὑπὲρ τῶν εἰρημένων ἀπολογεῖται, δεικνὺς ὥς οὐχ ἀπλῶς ἀπεχθανό- μενος αὐτοῖς, ἀλλὰ κηδόμενος εἴρηκεν ἅπερ εἴρηκεν. Ἐπειδὴ γὰρ βαθυτέραν ἔδωκε τὴν τομὴν, ὥσπερ ^p ἔλαιον λοιπὸν τὴν παράκλησιν ταύτην ἐνίησι. Καὶ δηλῶν ὅτι οὐ μίσους, οὐδὲ E ἔχθρας ἦν τὰ εἰρημένα, ἀναμιμνήσκει τῆς ἀγάπης ^q αὐτοὺς, ἣν ^r ἐνεδείξαντο περὶ αὐτὸν, καὶ μετ’ ἐγκωμίων τὴν ἀπολογίαν τίθησι. ^s Διὸ φησι· “Δέομαι ὑμῶν, οὐδέν με ἡδικήσατε.

6 v. 12.

^d τοῦτον B.C. ^e οὐ μὴν ἀπέγνωκα om. B. ^f κἀντεῦθεν π. pro π. κἀν- τεῦθεν omnes. ^g ἕτερον om. D. ^h ἐγὼ ταῦτα] Sic omnes. ταῦτα καὶ γὰρ Edd. ⁱ καὶ om. A.D.E. ^k ἴδωσι] ἴδωσιν ἕτερον E.F. Vet. ἕτερον ἴδωσι Cat. ^l Sequentia desunt in B. usque ad p. 717 E. ^m ἔβαλλε C.E.F. ⁿ διαλέγεσθαι E.F. Vet. διελέγεσθαι Edd. ^o ὡς] ὅτι F. ὡς om. A.C. Mox ἀπεχθανόμενον A.C. ^p ἐλαίῳ D. ^q αὐτοὺς om. A. ^r Vid. Annot. ^s διὸ φησι om. D.

⁷ Οἴδατε ^t δέ, ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς μου ^v εὐηγγελισάμην ὑμῖν· καὶ τὸν πειρασμόν μου τὸν ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενήσατε.” Ἀλλ' οὐπω τοῦτο μέγα τὸ μὴ ἀδικῆσαι· καίτοιγε οὐδὲ ὁ τυχὼν ἄνθρωπος τὸν οὐκ ^w ἀδικήσαντα βλάψαι ἠθέλησεν ἂν, καὶ εἰκὴ λυπῆσαι καὶ μάτην. Ὑμεῖς δὲ οὐ μόνον οὐκ ἠδικήσατε, ἀλλὰ καὶ πολλὴν καὶ ἄφατον ἐπεδείξασθε εὖνοιαν· καὶ οὐχ οἷόν τε τὸν τοιαύτης ἀπολαύσαντα θεραπείας, ἐκ κακονοίας 707 ταῦτα λέγειν. ^x Εἰ τοίνυν οὐ δι' ἀπέχθειαν ταῦτα ^y λέγω, λείπεται διὰ φιλοστοργίαν καὶ κηδεμονίαν. “Δέομαι ὑμῶν, οὐδέν με ^z ἠδικήσατε.” Οὐδὲν προσηνέστερον τῆς ἀγίας ἐκείνης ψυχῆς, οὐδὲν γλυκύτερον ^a καὶ φιλοστοργότερον. Οὐ τοίνυν οὐδὲ τὰ πρότερα ἀλόγου θυμοῦ, οὐδὲ πάθους ψυχῆς ἦν, ἀλλὰ κηδεμονίας πολλῆς. Καὶ τί λέγω, ^b οὐκ ἠδικήσατε; πολλὴν μὲν οὖν καὶ γνησίαν σπουδὴν περὶ ἡμᾶς ^c ἐπεδείξασθε. “Οἴδατε γάρ, φησὶν, ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν· καὶ τὸν πειρασμόν ^d μου τὸν ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενή- B σατε.” Τί ποτέ ἐστιν ὃ λέγει; Ἰηλυνόμεν, φησὶν, ἑμαστιγούμην, μυρίους θανάτους ὑπέμενον κηρύττων ὑμῖν, καὶ οὐδὲ οὕτω κατεφρονήσατέ μου. Τοῦτο γάρ ^e ἐστι, “Τὸν πειρασμόν ^f μου τὸν ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενήσατε οὐδὲ διεπτύσατε.” Εἶδες σύνεσιν πνευματικὴν; Καὶ γὰρ ἐν τάξει ἀπολογίας ^h πάλιν αὐτοὺς ἐντρέπει, δεικνὺς ὅσα ἔπαθε δι' αὐτούς. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τοῦτο ὑμᾶς ἐσκανδάλισε, φησὶν, ⁱ οὐδὲ διεπτύσατέ με διὰ τὰ πάθη καὶ τοὺς διωγμούς· ἀσθένειαν γὰρ καὶ πει- C ρασμόν ταῦτα καλεῖ. “ἀλλ' ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ με.” Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον, διωκόμενον ^k μὲν καὶ ἐλυννόμενον ὡς ἄγγελον θεοῦ ^l δέχεσθαι, παραινούντα δὲ τὰ δέοντα μὴ δέχεσθαι;

⁸ “Τίς οὖν ¹ ἦν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν; Μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν ὅτι, εἰ δυνατὸν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ ^m μοι. “Ὡστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν;” Ἐνταῦθα διαπορεῖ καὶ ἐκπλήττεται, καὶ παρ' αὐτῶν ζητεῖ τὴν αἰτίαν τῆς μεταβολῆς μαθεῖν. Τίς γὰρ ὑμᾶς ἐξηπάτησε, φησὶ, καὶ ἔπεισεν

7 v. 13, 14.

8 v. 15, 16.

^t δέ ὅτι] διότι D. ^v εὐηγγελισάμην] + πρότερον E.F. Vet. ^w ἀδικήσαντα] + ἄνθρωπον A. ἄνθρωπον pro βλάψαι dat D. ^x Vid. Annot. ^y λέγει D. ^z ἠδικήσατε] + οἴδατε δέ—εὐηγ. ὑμῖν Edd. Haec om. A.C.D. ^a καὶ] οὐδὲν A.D. ^b οὐκ] ὅτι οὐκ A.C.D. ^c ἐπεδείξασθε pro ἐπεδείξατε omnes. ^d μου om. F. ^e ἐξουθενήσατε] + οὐδὲ διεπτύσατε Sav. Mor. Ben. Haec desunt in D.E.F. Veron. Vet. ^f ἐστι] + τὸ Edd. τὸ om. A.C.D. ἐστι] αἰνίσσεται λέγων E.F. Vet. ^g μου om. F. ^h πάλιν om. E.F. ⁱ οὐδὲ διεπ. με] οὐδὲ ἀπεστράφητε E. οὐδ' ἀπεστράφητε F. μου pro με A.C. Sav. marg. ^k μὲν] με E. ^l ἦν om. F. ^m μοι pro ἐμοὶ A.C.D.F.

ἐτέρως διατεθῆναι πρὸς ἡμᾶς; Οὐχ ὑμεῖς ἐστε οἱ περιέποντες καὶ θεραπεύοντες, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τιμιώτερον ἄγοντες; Τί τοίνυν γέγονε; πόθεν ἡ ἔχθρα; πόθεν ἡ ὑποψία; Ὅτι ἡ ἀληθὴ πρὸς ὑμᾶς εἶπον; Ὅτι τοῦτο μὲν οὖν μερίζοντες ἐχρῆν τιμᾶν καὶ θεραπεύειν· νυνὶ δὲ, “Ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν.” Ἐγὼ γὰρ, φησὶν, οὐκ οἶδα ἄλλην αἰτίαν, ἢ τὰ ἀληθῆ λέγειν ὑμῖν. Καὶ ὅρα μεθ’ ὅσης ἀπολογεῖται ταπεινοφροσύνης. Οὐ γὰρ ἀφ’ ὧν ἡ περὶ αὐτοὺς ἐπεδείξατο, ἀλλ’ ἀφ’ ὧν αὐτοὶ περὶ αὐτὸν, δείκνυσιν ἀδύνατον εἶναι ἐκ κακονοίας ταῦτα λέγεσθαι. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν οὕτω, καὶ πῶς ἐγχωρεῖ τὸν Εμαστιζόμενον, τὸν ἐλαυνόμενον, τὸν μυρία παθόντα δι’ ὑμᾶς, νῦν ἐπιβουλεύειν ὑμῖν; ἀλλ’ ἀφ’ ὧν εἶχον ἐναβρύνεσθαι ἐκεῖνοι, ἀπὸ τούτων συλλογίζεται λέγων· πῶς ἐγχωρεῖ τὸν τιμηθέντα παρ’ ὑμῶν, τὸν ὡς ἄγγελον δεχθέντα, τοῖς ἐναντίοις ἀμείψασθαι; ⁹ “Ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς, ἀλλ’ ἐκκλείσαι ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς ^ςζηλοῦτε.” Ἔστι γὰρ ^ςζηλος ἀγαθός, ὅταν τις οὕτω ζηλοῖ, ὥστε μιμήσασθαι τὴν ἀρετὴν· ἔστι καὶ ^ςζηλος ^ωπονηρός, ὥστε ἐκβαλεῖν τῆς ἀρετῆς τὸν κατορθοῦντα. ^οὉ δὴ καὶ αὐτοὶ νῦν ἐπιχειροῦσι, τῆς μὲν τελείας γνώσεως ^οἐκβαλεῖν θέλοντες, εἰς δὲ τὴν ἡκρωτηριασμένην καὶ νόθον ἀγαγεῖν, δι’ οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ’ ἵνα αὐτοὶ μὲν ἐν τάξει ^ςκάθωνται διδασκάλων, ὑμᾶς δὲ τοὺς νῦν ὑψηλοτέρους αὐτῶν ὄντας ἐν τάξει καταστήσωσι μαθητῶν. Τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν εἰπὼν, “ἵνα αὐτοὺς ^ςζηλοῦτε.” Ἐγὼ δὲ τοῦναντίον βούλομαι, φησὶν, ὑμᾶς αὐτῶν ^ακανόνα, καὶ ὑπόδειγμα γίνεσθαι τῶν τελειοτέρων. ^οὉ δὴ καὶ ^βἐγένετο, ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἤμην. Διὸ καὶ ἐπάγει λέγων· ^ο “Καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναι με πρὸς ὑμᾶς.” Ἐνταῦθα ^γγὰρ αἰνίττεται, ὅτι ἡ ἀπουσία αὐτοῦ ταῦτα εἰργάσατο, καὶ ὅτι τὸ μὲν Βμακάριον τοῦτό ἐστι, μὴ παρόντος τοῦ διδασκάλου ^δμόνον τοὺς μαθητὰς τὴν δέουσαν γνώμην ἔχειν, ἀλλὰ καὶ ἀπόντος· ἐπειδὴ ^εδὲ ἐκεῖνοι οὐδέπω πρὸς τοῦτο ἦσαν τελειότητος ἀφιγμένοι,

9 v. 17.

10 v. 18.

^α ἀληθῆ sine artic. C. ^ο διὰ] καὶ μὴν διὰ E.F. ^ρ ἢ om. D. ^α περὶ] αὐτὸς περὶ E.F. Vet. ^ς ὑμῖν D. Statim οὐ καλῶς omnes. οὐκ ἀληθῶς Edd. ^ς ζηλοῦτε E.F. ^ς ζηλος] καὶ ζηλος Edd. καὶ om. E.F. Vet. favente Cat. ^ν τὴν] καὶ τὴν D. ^ω πονηρός] + ὅταν τις ταῦτα ποιῇ E.F. Vet. + ὅταν τις οὕτως ζηλοῖ Cat. Statim ἐκβαλεῖν pro ἐκβάλλειν A.E.F. ἐκκαλεῖν bis Cat. ^ς ἐκβαλεῖν A.D.E. ἐκβάλλειν Edd. ^ς κάθωνται D. Cat. καθέζωνται E.F. ^ς ζηλοῦτε E.F. ζηλοῦτε om. C. ^α κανόνα] Sic Cat. καλλίονας vulgo. καλλίονα C. προηγείσθαι E.F. Vet. ^β ἐγένετο A.C.D. ^γ γὰρ om. E.F. Vet. Statim ὅτι καὶ ἡ ἀπ. E.F. ^δ μόνον ante παρόντος transp. E.F. Mox γνώμην ἔχειν pro ἔχειν γνώμην omnes. ^ε δὲ] γὰρ A. Mox πρὸς τοῦτο ἦσαν pro ἦσαν πρὸς τοῦτο omnes.

πάντα [†]ποιεῖ, ὥστε εἰς τοῦτο αὐτοὺς ἐμβιβάσαι. ¹¹ “Τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρῃς οὐ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν.” “Ορα ταραττόμενον, ὅρα θορυβούμενον. “Ἀδελφοί μου, δέομαι ὑμῶν.” “τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω.” Μητέρα μιμεῖται Ἐπεριτρέμουναν τοῖς παιδίοις. “Ἀχρῃς οὐ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν.” Εἶδες σπλάγχνα πατρικά; εἶδες ἀθυμίαν ἀποστολῶν πρέπουσαν; εἶδες οἷαν ἀφῆκεν ὁλολυγὴν πολὺ τῶν τικτουσῶν πικροτέραν; Διεφθείρατε, φησί, τὴν εἰκόνα, ἀπωλέσατε τὴν ^C ^hσυνγένειαν, τὴν μορφήν ἡλλοιώσατε· ἀναγεννήσεως ἐτέρας ὑμῖν δεῖ καὶ ἱαναπλάσεως· ἀλλ’ ὅμως ^kἔτι τεκνία καλῶ τὰ ἀμβλωθρίδια, τὰ ἐκτρώματα. Ἀλλ’ οὕτω μὲν οὐ λέγει, ἐτέρως δέ· φεῖδεται γὰρ, καὶ οὐ βούλεται πληῆσαι, οὐδὲ τραύματα ἐπιθεῖναι τραύμασιν· ἀλλ’ ὥσπερ οἱ σοφοὶ τῶν ἱατρῶν τοὺς εἰς μακρὰν καταπεσόντας νόσον οὐχ ὑφ’ ἐν θεραπείουσιν, ἀλλὰ ¹διαλιμπάνοντες, ὥστε μὴ ὀλιγοψυχούντας ἀπολέσθαι, οὕτω ^mκαὶ ὁ μακάριος οὗτος. Καὶ γὰρ αἱ ὠδίνες ⁿαὗται δριμύτεραι, ὅσῳ καὶ ἡ φιλοστοργία μείζων. Καὶ τὸ ἀμαρτηθὲν οὐ τὸ τυχόν ἦν. “Ὅπερ γὰρ αἰεὶ λέγω, καὶ λέγων οὐ παύσομαι, ^oκαὶ ^D τὸ μικρὸν παραβαθὲν ὁλόκληρον τὴν ὄψιν ἠφάνισε, καὶ τὴν μορφήν ἐλυμήνατο. ¹² “Ἦθελον παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου.” Σκόπει μοι τὸν ἀκαρτέρητον, τὸν θερμὸν, τὸν οὐ δυνάμενον στέγειν τὰ τοιαῦτα. Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀγάπη· οὐκ ἀρκεῖται τοῖς ῥήμασιν, ἀλλ’ ἐπιζητεῖ καὶ τὴν παρουσίαν. ^qΤίνος δὲ ἕνεκεν ζητεῖ τὴν παρουσίαν; “Ὡστε “ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου,” φησί· ^rτουτέστιν, ὁλολύξαι καὶ ὁλοφυρμὸν ποιῆσαι καὶ δάκρυα, ^sκαὶ πάντα εἰς θρῆνον ἐπισπασσθαι. Διὰ γὰρ ἐπιστολῆς οὐκ ἐνῆν δάκρυα δεῖξαι οὐδὲ ὁλολυγμὸν· διὸ καίεται τὴν παρουσίαν ἐπιζητῶν. “Ὅτι ἀπο- ^E ροῦμαι ἐν ὑμῖν.” Οὐκ ἔχω γὰρ, φησί, τί εἶπω, οὐκ ἔχω τί ^tλογίσωμαι. Πόθεν οἱ πρὸς αὐτὴν ἀναβάντες τῶν οὐρανῶν τὴν κορυφήν, καὶ διὰ τῶν κινδύνων, οὓς ὑπεμείνατε ὑπὲρ τῆς πίστεως,

11 v. 19.

12 v. 20.

[†] ποιεῖ omnes. ποιείται Edd. ^g περιτρέμουναν D. Statim τοῦ παιδίου A. ^h εὐγένειαν E.F. Vet. non Cat. ⁱ διαπλάσεως C. Cat. ^k ἔτι om. E.F. Vet. ¹ διαλιμπάνοντας C. διαλιμπάνουσιν Cat. Veron. ^m καὶ accessit ex omnibus. ⁿ αὗται] + τῶν σωματικῶν Sav. Mor. Ben. Haec desunt in E.F. Veron. Vet. ^o καὶ τὸ μικρὸν—ἐλυμήνατο] ὅτι καὶ μικρὸν τι παραβαθὲν μεγάλην οἶδε βλάβην ποιεῖν. ὁ δὲ καὶ τότε συνέβη. ἀπὸ γὰρ ὀλίγων ἀρξάμενον τὸ κακὸν ὁλόκληρον ἐκκλησίαν διήλθε, καὶ πᾶσαν ὄψιν καὶ μορφήν ἐλυμήνατο E.F. Vet. παραβαθὲν pro παραβαθὲν C. ^p οὐκ] πῶς οὐκ E.F. Vet. ^q Haec τίνος δὲ ἕνεκεν ζ. τὴν π. quae aberant, ex Catena assumimus. ^r τουτέστιν, ὁλολύξαι καὶ ὁλοφυρμὸν ποιῆσαι καὶ δ.] Sic D. τουτέστιν, ἀλλάξαι τὸν ὁλοφυρμὸν, ποιῆσαι καὶ δ. Edd. ἀλλάξαι (ἀλλάξαι om. Vet.) τουτέστιν, εἰς ὁλοφυρμὸν τρέψαι, κινήσαι δάκρυα E.F. Vet. ὁλοφυρμὸν κινήσαι καὶ δάκρυα Cat. ^s καί] ὥς καὶ E.F. Vet. Statim πάντας A.D. Cat. ^t λογίσωμαι A.C.D.E. Cat.

καὶ διὰ τῶν σημείων, ὧν ὁ ἐπεδείξασθε διὰ τῆς πίστεως, νῦν ἀθρόον οὕτως εἰς τοσαύτην εὐτέλειαν κατηνέχθητε, ὥς εἰς περιτομὴν καὶ σάββατα σύρεσθαι, καὶ τῶν ὡς Ἰουδαϊζόντων ἐκκρέμασθαι; Διὰ ταῦτα καὶ ἀρχόμενος ἔλεγε, “Θαυμάζω ὅτι (74) οὕτω ταχέως μετατίθεσθε” καὶ ἐνταῦθα, “Ἀποροῦμαι ἐν 709 ὑμῖν” ὥς ἂν εἰ ἔλεγε· τί εἶπω; τί λαλήσω; τί ἐννοήσω; ἀπορῶ. Διὸ καὶ ὁλολύζειν ἀνάγκη, ὅπερ ἐν τοῖς ἀπόροις ποιούσι καὶ οἱ προφηταί. *Εἶδος δὲ καὶ τοῦτο θεραπείας οὐ μικρὸν, τὸ μὴ μόνον συμβουλευεῖν, ἀλλὰ καὶ θρηνεῖν. Τοῦτο γὰρ καὶ Μιλησίοις διαλεγόμενος ἔλεγε· ¹³ “Τριετίαν μετὰ δακρύων νουθετῶν ὑμᾶς οὐ διέλιπον.” Τοῦτο καὶ ἐνταῦθά φησι λέγων, “ἀλλάξαι τὴν φωνὴν μου.” Καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἀπορίαις καὶ ταῖς ἀμυχαναῖς ταῖς παρ’ ἐλπίδα συμβαινούσαις νικῶμενοι, λοιπὸν ἐπὶ τὰ δάκρυα ^ακαταφερόμεθα.

Ἐπειδὴ τοίνυν ἐπέπληξε καὶ ἐνέτρεψε, καὶ ἐθεράπευσε Β πάλιν, ^βεἶτα ὠλοφύρατο· ὁ δὲ ὀλοφυρμὸς οὐκ ἐπιπλήξεως μόνης, ἀλλὰ καὶ κολακείας ἐστίν· οὔτε γὰρ τραχύνει, ὥσπερ ^δἐπίπληξις, οὔτε χαλᾷ, καθάπερ ἡ θεραπεία, ἀλλ’ ἐστὶ μεμιγμένον φάρμακον, καὶ πολλὴν ἔχει τὴν ἰσχὺν πρὸς παραινέσιν· ἐπειδὴ οὖν ὠλοφύρατο καὶ ἐμάλαξεν αὐτῶν τὴν διάνοιαν, καὶ ἐπεσπάσατο μειζόνως, πάλιν εἰς τοὺς ἀγῶνας ἐμβαίνει, κεφάλαιον τιθεὶς μεῖζον, ^εδεικνύς ὅτι αὐτὸς ὁ νόμος οὐ βούλεται ἑαυτὸν φυλάττεσθαι. Τότε μὲν οὖν ἐκ τοῦ Ἀβραάμ τὸ παράδειγμα εἰσήγαγε, νῦν δὲ αὐτὸν εἰσάγει τὸν νόμον παραινούντα μὴ φυλάττειν αὐτὸν, ἀλλὰ ἀναχωρεῖν, ὅπερ ἦν C ἰσχυρότερον. Ὡστε εἰ βούλεσθε πείθεσθαι τῷ νόμῳ, φησὶν, ἀπόστητε αὐτοῦ· τοῦτο γὰρ αὐτὸς βούλεται. Ἄλλ’ οὕτω μὲν οὐ λέγει· ἐτέρως δὲ αὐτὸ κατασκευάζει, καὶ ἱστορίαν ἑξαναμιγνύς. ¹⁴ “Λέγετε ^hγάρ μοι, φησὶν, οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε;” Καλῶς εἶπεν, “οἱ θέλοντες” οὐ γὰρ τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας, ἀλλὰ τῆς ἐκεῖνων ἀκαίρου φιλονεικίας τὸ πρᾶγμα ἦν. Νόμον δὲ ἐνταῦθα τὸ βιβλίον τῆς κτίσεως καλεῖ, ὅπερ πολλάκις ποιεῖ, τὴν παλαιὰν ἅπασαν οὕτως ὀνομάζων. ¹⁵ “Γέγραπται γὰρ, ὅτι Ἀβραάμ δύο υἱοὺς Δ ἔσχεν, ἓνα ἐκ τῆς παιδίσκης, καὶ ἓνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας.” Πάλιν

13 Act. xx. 31.

14 v. 21.

15 v. 22.

ν ἐπεδείξασθε D. Mox ἀθρόως idem. ὡς Ἰουδαϊκῶν A.D. x Abhinc folia duo desunt in E. usque ad p. 714 C. ὡς ὑμᾶς] ἓνα ἕκαστον ὑμῶν A.C.D. Statim διέλιπον pro διέλειπον F. οὐ διέλειπον om. A. ^z ταῖς om. A.D. ^a φερόμεθα D. ^b εἶτα] εἰ D. ^c οὐκ ἐπιπλήξεως μόνης (μόνον Sav. conj.) ἀλλὰ καὶ κ. ἐστίν] Sic F. Vet. et Sav. conj. ἐπιπλήξεως μόνης (μόνον A. μόνος C.) καὶ κ. ἐστίν Edd. ^d ἡ ἐπίπληξις F. ^e δεικνύς] καὶ δεικνύς F. Cat. Vet. ^f οὖν] γὰρ F. ^g μιγνύς F. ^h γὰρ et φησὶν om. F. Vet.

ἐπὶ τὸν Ἀβραάμ ἄνεισιν, οὐ ταυτολογῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ πολλή
 ἰ τοῦ πατριάρχου παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἡ δόξα ἦν, ^k δείκνυσιν ὅτι
 ἐκείθεν οἱ τύποι τὴν ἀρχὴν ἔλαβον, καὶ τὰ παρόντα ἐν αὐτῷ
 προεζωγραφεῖτο. Καὶ πρῶτον δείξας υἱοὺς ὄντας τοῦ Ἀβραάμ,
 ἐπειδὴ οὐ τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας ἦσαν ^m οἱ υἱοὶ τοῦ πατριάρχου, ἀλλ'
 ὁ μὲν ἐκ τῆς δούλης, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας, δείκνυσιν λοιπὸν, ὅτι
 οὐ μόνον υἱοὶ, ἀλλὰ καὶ οὕτως υἱοὶ, ὡς ὁ ἐλεύθερος καὶ εὐγενής.
 Τοσαύτη τῆς πίστεως ἡ δύναμις. ¹⁶ “Ἄλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παι-
 δίσκης κατὰ σάρκα γεγέννηται· ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας κατ'
 ἐπαγγελίαν.” Τί ἐστίν, “κατὰ σάρκα;” Ἐπειδὴ ἔλεγεν, ὅτι ^E
ⁿ ἡ πίστις ἡμᾶς συνάπτει τῷ Ἀβραάμ, ^o καὶ ἐδόκει τοῖς ἀκού-
 ουσιν ἀπίθανον εἶναι, εἰ τοὺς μὴ γενομένους ἐξ ἐκείνου, τούτους
 φησὶν υἱοὺς εἶναι ἐκείνου, δείκνυσιν ὅτι τὸ παράδοξον τοῦτο
 ἄνωθεν γέγονεν. Ὁ γὰρ Ἰσαὰκ οὐ κατὰ φύσεως ἀκολουθίαν,
 οὐδὲ ^p κατὰ γάμων νόμον, οὐδὲ κατὰ σαρκὸς δύναμιν γενόμενος,
 καὶ υἱὸς ^q καὶ γνήσιος ἦν, ἀπὸ νεκρῶν σωματῶν φύς, καὶ ἀπὸ
 τῆς μήτρας ἐκείνης. Οὐ γὰρ ἡ σὰρξ τὴν κήσιν, οὐδὲ τὸ
 σπέρμα τὸν τόκον εἰργάσαντο· νεκρά γὰρ ἡ μήτρα, καὶ διὰ τὴν
 ἡλικίαν καὶ διὰ τὴν πῆρωσιν· ἀλλ' ὁ τοῦ θεοῦ λόγος αὐτὸν ⁷¹⁰
 ἔπλασεν. Ἐπὶ δὲ τοῦ δούλου οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἐκείνος τοῖς τῆς
 φύσεως ^r θεσμοῖς καὶ τῇ τοῦ γάμου συνηθείᾳ τίκτεται. Ἄλλ'
 ὅμως ὁ μὴ κατὰ σάρκα τοῦ κατὰ σάρκα γεννηθέντος τιμιώτερος
 ἦν. Μὴ θορυβεῖτω τοίνυν ὑμᾶς τὸ μὴ κατὰ σάρκα ^s γεγεν-
 νῆσθαι· διὰ γὰρ τοῦτο μάλιστα αὐτοῦ συγγενεῖς ὑμεῖς, ὅτι οὐ
 κατὰ σάρκα ἐγεννήθητε. Οὐ γὰρ ^t τιμιωτέρους τοῦτο τὸ κατὰ
 σάρκα, ἀλλὰ καὶ ἀτιμοτέρους ἐργάζεται. Θαυμαστότερος
^v γὰρ ὁ τόκος ὁ μὴ κατὰ σάρκα καὶ πνευματικώτερος· καὶ δῆλον
 ἐκ τῶν ἄνωθεν τεχθέντων. Ἐτέχθη γὰρ κατὰ σάρκα ὁ ^B
 Ἰσμαὴλ, ἀλλὰ δούλος ἦν, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξε-
 βάλλετο τῆς πατρῴας οἰκίας· ὁ δὲ κατ' ἐπαγγελίαν τεχθεὶς ὁ
 Ἰσαὰκ, ἅτε υἱὸς ὢν καὶ ἐλεύθερος, κύριος ἦν πάντων. ¹⁷ “Ἄτινὰ
 ἐστὶν ἀλληγορούμενα.” Καταχρηστικῶς τὸν τύπον ἀλληγο-
 ρίαν ἐκάλεσεν. Ὁ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν· ἡ μὲν ἱστορία αὕτη
 (748) οὐ τοῦτο ^w δὲ μόνον παραδηλοῖ, ὅπερ φαίνεται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα
 τινὰ ἀναγορεύει· διὸ καὶ ἀλληγορία κέκληται. Τί δὲ ἀνηγό-

16 v. 23.

17 v. 24.

ⁱ τοῦ] περὶ τοῦ D. παρὰ τοῦ A. Mox παρὰ om. A.D. ^k δείκνυσιν] καὶ
 δείκνυσιν F. ^l αὐτῆς om. F. ^m οἱ om. C. Cat. ⁿ ἡ om. A. ^o καὶ
 om. D. ^p κατὰ om. D. ^q καὶ accessit ex omnibus. ^r θεσμοῖς A.D.F.
 Cat. legibus Vet. Edebatur δεσμοῖς. ^s γεγεννῆσθαι A.F. γεγενῆσθαι Edd.
^t τιμιωτέρους] + οὐ μόνον F. Vet. ^v γὰρ] δὲ F. Vet. Mox πνευματικώτε-
 ρος C. ^w δὲ accessit ex Cat.

ρευσεν; Οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὰ παρόντα πάντα. “Αὐται γάρ
 C εἰσιν αἱ δύο διαθήκαι, ^x φησὶ, μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ εἰς
 δουλείαν γεννώσα, ἣτις ἐστὶν Ἄγαρ.” ^y Αὐται τίνες; Τῶν
 παιδίων ἐκείνων αἱ μητέρες, ἡ Σάρρα καὶ ἡ Ἄγαρ. ^z Τί εἰσι;
 Δύο διαθήκαι, δύο νόμοι. Ἄλλ’ ἐπειδὴ γυναικῶν ὀνόματα ἦν
 ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἐνέμεινεν ἐν τῇ προσηγορίᾳ τοῦ γένους, καὶ ἀπὸ
 τῶν ὀνομάτων πολλὴν δεικνὺς τὴν ἀκολουθίαν. Πῶς ^a δὲ ἀπὸ
 τῶν ὀνομάτων; ¹⁸ “Τὸ γὰρ Ἄγαρ Σινᾶ ὄρος ἐστὶ, φησὶν, ἐν
 τῇ Ἀραβίᾳ.” Ἄγαρ ἐλέγετο ἡ δούλη· τὸ δὲ Σινᾶ ὄρος οὕτω
 D μεθερμηνεύεται τῇ ἐπιχωρίῳ αὐτῶν γλώττῃ. “Ὡστε τοὺς ἐκ τῆς
 παλαιᾶς τικτομένους πάντας ἀνάγκη δούλους εἶναι. Τὸ γὰρ
 ὄρος ἐκεῖνο, ἔνθα ἡ παλαιὰ διαθήκη ἐδόθη, ὁμώνυμον ^b δὲν τῇ
 δούλῃ, παραλαμβάνει καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ
 “Συστοιχεῖ ^c δὲ τῇ νῦν Ἱερουσαλήμ” τουτέστι, γειτνιάζει,
^d ἄπτεται. Τί ^e οὖν ἀπὸ τούτου; “Ὅτι οὐ μόνον ἐκείνη δούλη
 ἦν, καὶ δούλους ἔτικτεν, ἀλλὰ καὶ αὕτη, τουτέστιν, ἡ διαθήκη,
 ἥς τύπος ἡ δούλη. Καὶ γὰρ ἡ Ἱερουσαλήμ ^f ἐκ γειτόνων κείται
 E τῷ ὄρει τῷ ὁμωνύμῳ τῇ δούλῃ· ἐν τούτῳ δὲ τῷ ὄρει καὶ ἡ δια-
 θήκη δέδοται. Ποῦ οὖν καὶ τῆς Σάρρας ὁ ^g τύπος; ¹⁹ “Ἡ δὲ
 ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐλευθέρα ^h ἐστίν.” Οὐκοῦν ⁱ καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς
 τικτόμενοι οὐ δούλοι. Τῆς μὲν Ἱερουσαλήμ τῆς κάτω τύπος
 ἦν ^k Ἄγαρ, καὶ δηλὸν ἐκ τοῦ ὄρους τοῦ οὕτω καλουμένου· τῆς δὲ
 ἄνω ἡ ἐκκλησία. Ἄλλ’ ὅμως οὐκ ἀρκεῖται τοῖς τύποις, ἀλλὰ
 καὶ τὸν Ἡσαΐαν προστίθῃσι μαρτυροῦντα τοῖς εἰρημένοις.
 Εἰπὼν γάρ, ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ μήτηρ ἡμῶν ἐστὶ, καὶ τὴν ἐκ-
 κλησίαν οὕτω καλέσας, παρίστησι τὸν προφήτην τὰ αὐτὰ αὐτῷ
 ψηφίζόμενον. ²⁰ “Εὐφράνθητι ^l γὰρ, φησὶ, στείρα ἡ οὐ
 711 τίκτουσα, ῥῆξον καὶ βόησον, ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ
 τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα.” Τίς οὖν
 ἡ στείρα, καὶ τίς ἡ ἔρημος ^m πρὸ τούτου; οὐκ εὐδην ὅτι ἡ ἐξ
 ἐθνῶν ἐκκλησία, τῆς τοῦ θεοῦ γνώσεως ἀπεστερημένη; Τίς δὲ ἡ

18 v. 25.

19 v. 26.

20 v. 27.

^x φησὶ om. F. Vet. Mox ἀπὸ ὄρους Σινᾶ om. A.C.D. ^y αὐται τίνες;] αὐταὶ εἰσι. τίνες αὐται; F. Vet. Statim αἱ μητέρες τῶν π. ἐκείνων inverso ord. C.D.F. ^z τί εἰσι;—ἀλλ’ ἐπειδὴ] αἱ δὲ δύο διαθήκαι οἱ δύο νόμοι. ἐπειδὴ F. Vet. ^a δὲ om. F. Cat. Vet. ^b δν] ἐν A. λέγεται F. Vet. δν om. C. Cat. Statim παραλαμβάνει δὲ τοῦτο καὶ τ. I. F. Vet. ^c δὲ om. F. Vet. ^d ἄπτεται] + δουλεύει δὲ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς Sav. Mor. Ben. ex Interprete, ut videtur. Habet ea F. sed ante τουτέστι. ^e οὖν] + δέικνυσιν F. Vet. ^f ἐκ γειτόνων] ἐγγειτόνων F. ^g τύπος] + ἄκουε F. Vet. ^h ἐστίν] + ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν F. Vet. ⁱ καὶ om. A.D. ^k Ἄγαρ] Sic Sav. Mor. Ben. Σάρρα est in libris omnibus et Interp. ^l γὰρ φησι om. F. ^m πρὸ τούτου post οὐκ εὐδην ὅτι transp. F. antehac privata Vet.

τὸν ἄνδρα ἔχουσα; οὐκ εὐδηλον ὅτι ἡ συναγωγή; Ἄλλ' ὅμως ἐνίκησεν αὐτὴν τῇ πολυπαιδίᾳ ἢ στείρᾳ. Ἐκείνη μὲν γὰρ ἐν ἔθνος ἔχει· τὰ δὲ τῆς ἐκκλησίας τέκνα τὴν Ἑλλάδα, τὴν βάρβαρον, τὴν γῆν, τὴν θάλατταν, τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἐνέπλησεν. Εἶδες πῶς διὰ μὲν πραγμάτων ἡ Σάρρα, διὰ δὲ ῥημάτων ὁ προφήτης τὰ μέλλοντα ἡμῖν ὑπέγραψαν; Σκόπει δέ. B Στείραν ἐκάλεσεν ὁ Ἡσαΐας, καὶ ταύτην ἔδειξε πολυπαιδα γενομένην. Ὁ τοῦτο τυπικῶς καὶ ἐπὶ τῆς Σάρρας συνέβη· καὶ γὰρ καὶ αὕτη στεῖρα οὔσα, πλήθους ἐκγόνων ἐγένετο μήτηρ. Τῷ Παύλῳ δὲ οὐδὲ ταῦτα ῥαπόχρη, ἀλλὰ καὶ πῶς ἐγένετο μήτηρ ἡ στεῖρα περιεργάζεται, ἵνα καὶ ἐντεῦθεν ἡ προσαγάγη τῇ ἀληθείᾳ τὸν τύπον. Διὸ καὶ ἐπάγει λέγων· ²¹ “Ἡμεῖς δέ, ἀδελφοί, κατὰ Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν.” Οὐ γὰρ μόνον στεῖρα ἦν ἡ ἐκκλησία, ὥσπερ ἡ Σάρρα, οὐδὲ μόνον πολυπαῖς ἐγένετο, ὥσπερ ἐκείνη, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐγέννη- C σεν, ὥσπερ ἡ Σάρρα. Καθάπερ γὰρ ἐκείνην μητέρα οὐχ ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ ἐπαγγελία τοῦ θεοῦ πεποίηκεν· ὁ γὰρ λόγος τοῦ θεοῦ ὁ εἰρηκῶς, ²² “Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ Σάρρᾳ υἱός,” οὗτος εἰσελθὼν εἰς τὴν νηδὺν, τὸ βρέφος διέπλασεν· οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ἡμετέρας φύσις μὲν οὐδεμία, τὰ δὲ ῥήματα τοῦ θεοῦ ³ διὰ τοῦ ἱερέως λεγόμενα, ἅπερ ἴσασιν οἱ πιστοί, ταῦτα ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τῶν ὑδάτων, καθάπερ ἐν νηδύϊ τινὶ, διαπλάττει καὶ ἀναγεννᾷ τὸν βαπτιζόμενον. Οὐκοῦν εἰ τῆς στείρας ἐσμέν D παῖδες, καὶ ἐλευθεροί ἐσμεν. Καὶ ποία αὕτη ἐλευθερία, εἴποι τις ἂν, ὅταν οἱ μὲν Ἰουδαῖοι κατέχωσι καὶ μαστίζωσι τοὺς πιστεύσαντας, οἱ δὲ δοκοῦντες ἐλευθεροὶ εἶναι διώκονται; ταῦτα γὰρ τότε συνέβαινε, τῶν πιστῶν διωκομένων. Ἄλλὰ ⁴ μὴδὲ τοῦτο ὑμᾶς θορυβεῖτω, φησί· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο προέλαβεν ἐν τῷ τύπῳ· ὁ γὰρ Ἰσαὰκ ἐλεύθερος ὢν, ὑπὸ τοῦ δούλου Ἰσμαὴλ (749) ἐδιώκετο. Διὸ καὶ ἐπάγει λέγων· ²³ “Ἄλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς ⁵ ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτω καὶ νῦν. Ἄλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ⁶ “Ἐκβαλε τὸν υἱὸν τῆς παιδείκης· οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τῆς παιδείκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς E ἐλευθέρας.” Τί οὖν; αὕτη ⁷ ἡ παράκλησις πᾶσα, τὸ δειχθῆναι

21 v. 28.

22 Gen. xviii. 10.

23 v. 29, 30.

ⁿ ὑπέγραψεν D. Cat.   ^o τοῦτο] + δὲ D. Mox ἐπὶ τῇ Σάρρᾳ A.D.
^p ἀπέχρησαν F.   ^q προσαγ. τῇ ἀ. pro τῇ ἀ. προσαγ. omnes.   ^r Vid. Annot.
^s διὰ] τὰ διὰ Cat.   Haec διὰ τοῦ ἱερέως λεγόμενα post ὑδάτων transp. F. Vet.
^t μὴδὲ] μὴ F. Vet.   ^v ἐδίωκεν post τότε transp. D.   ^w ἔκβαλλε F. Mox
κληρονομήσῃ C.   ^x ἡ παράκλησις πᾶσα] παράκλησις F. Vet.

τοὺς ἐλευθέρους ὑπὸ τῶν δούλων διώκεσθαι; Ὁὐχί, φησὶν· οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα ἵσταμαι, ἀλλ' ἄκουσον καὶ τῶν ἐξῆς, καὶ τότε λήψῃ παραμυθίαν ἱκανήν, ^zοὐ μικροψυχῶν τοῖς διωγμοῖς. Τίνα οὖν τὰ ἐξῆς; “^aἘκβαλε τὸν υἱὸν τῆς παιδίσκης· οὐ γὰρ μὴ ^bκληρονομήσει μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας.” ^cΕἶδες τὰ ἐπὶ χειρὰ τῆς προσκαίρου τυραννίδος, καὶ τῆς ἀπονοίας τῆς ἀκαίρου; Ἐκπίπτει τῶν πατρῶων ὁ παῖς, καὶ γίνεται φυγὰς καὶ πλάνος μετὰ τῆς μητρός. ^dΣὺ δέ μοι σκόπει τὴν σοφίαν τῶν εἰρη-
712 μένων. ^eΟὐ γὰρ εἶπεν, ἐπειδὴ ἐδίωκε, διὰ τοῦτο ἐξεβάλλετο ^fμόνον, ἀλλ' ἵνα μὴ κληρονομήσῃ. Οὐ γὰρ τοῦ προσκαίρου διωγμοῦ τιμωρίαν αὐτὸν ἀπῆτει ταύτην· τοῦτο γὰρ μικρὸν, καὶ οὐδὲν πρὸς ἐκεῖνο· ἀλλ' οὐκ ἀφῆκε γενέσθαι κοινωνὸν τῶν ἡτοιμασμένων τῷ παιδί, δεικνὺς ὅτι καὶ τοῦ διωγμοῦ χωρὶς τοῦτο ἄνωθεν ^εαὐτῷ διατετυπωμένον ἦν, οὐκ ἀπὸ τοῦ διωγμοῦ τὴν ἀρχὴν ^hλαβὼν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ γνώμης. Καὶ οὐκ εἶπεν, οὐ μὴ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τοῦ Ἀβραάμ, ἀλλ', “ὁ υἱὸς τῆς
B παιδίσκης,” ἀπὸ τοῦ φανλοτέρου γένους αὐτὸν καλῶν. Ἄλλ' ἢ Σάρρα στεῖρα ⁱἦν. Καὶ γὰρ ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία τοιαύτη. Ὅρας διὰ πάντων τὸν τύπον τηρούμενον; Ὡσπερ γὰρ ἐν ὅλοις τοῖς ἔμπροσθεν ἔτεσιν ἐκεῖνη ^kμὴ τίκτουσα, πρὸς ἐσχάτῳ γήρᾳ γίνεται μήτηρ· οὕτω καὶ αὕτη, ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα, τίκτει. ^lΤοῦτο γὰρ καὶ προφῆται προανεφώνουν λέγοντες, “Εὐφράνθητι, στεῖρα ἢ οὐ τίκτουσα, ῥῆξον καὶ βόησον, ἢ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα” τὴν ἐκκλησίαν οὕτω καλοῦντες. Οὐ γὰρ ἦν ἐπεγνωκυῖα
C τὸν θεόν· ἀλλ' ὅμως ἐπιγνοῦσα, τὴν πολὺπαιδα εἰκίησε συναγωγὴν. ²⁴ “Ἄρα, ἀδελφοί, οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας.” Ταῦτα πάντα κινεῖ καὶ στρέφει, δείξαι βουλόμενος, ὅτι τὸ γενόμενον οὐ πρόσφατον ἦν, ἀλλ' ἄνωθεν καὶ πρὸ πολλῶν διετυπώτο χρόνων. Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον πρὸ τοσοῦτων χρόνων ἀφορισθέντας καὶ ^mἐλευθερίας τυχόντας, ἐκόντας ἑαυτοὺς εἰς τὸν τῆς δουλείας ὑπάγειν ζυγόν;

Εἶτα καὶ ἄλλην αἰτίαν τίθησι τὴν πείθουσαν αὐτοὺς ⁿἐπὶ

24 v. 31.

^y οὐχί, φησὶν] οὐ φησιν D. ^z οὐ om. F. Vet. ^a ἐκβαλε] ἐκάλεσε D.
^b κληρονομήσῃ A.C. Cat. ^c εἶδες] θέλεις μαθεῖν οἶα F. Vet. ^d σὺ δέ μοι
σκ.] καὶ σκ. μοι F. ^e οὐ γὰρ] οὐκ F. ^f μόνον om. F. Vet. ^ε αὐτῷ
omnes. αὐτὸ Edd. Statim προδιατετ. F. Vet. ^h λαβὼν F. ⁱ ἦν] + φη-
σιν F. Vet. Statim ἀλλὰ καὶ pro καὶ γὰρ F. ^k μὴ] ἢ μὴ D. ^l τοῦτο καὶ
ὁ προφῆτης προανεφώνει λέγων F. Vet. Mox καλῶν pro καλοῦντες ἰdem.
^m ἐλευθέρας C. ⁿ μένειν ἐπὶ τῶν δ, inverso ord. C.D.F.

τῶν δογμάτων μένειν. ¹“Τῇ ^aγὰρ ἐλευθερία, φησὶν, ἢ Χριστὸς D
^bὑμᾶς ἐξηγόρασε, στήκετε.” Μὴ γὰρ ἑαυτοὺς ἡλευθερώσατε,
^cὅτι πάλιν ἐπὶ ^dτὴν προτέραν τρέχετε δεσποτείαν; ^e“Ἄλλος
ἐστὶν ὑμᾶς ὁ ἐξηγορακὼς, ἄλλος ὁ τὴν τιμὴν δοὺς ὑπὲρ ὑμῶν.
Ὅρᾳς δι’ ὅσων αὐτοὺς ἀπάγει τῆς Ἰουδαϊκῆς πλάνης; Πρῶτον,
δεικνὺς ὅτι ἐσχάτης ἀνοίας ἐλευθέρους ἀντὶ δούλων γενομένους
δούλους ἀντ’ ἐλευθέρων ἐπιθυμεῖν εἶναι· δεύτερον, ὅτι περὶ τὸν E
εὐεργέτην ἀγνώμονες καὶ ἀχάριστοι δειχθήσονται, τοῦ μὲν
ἐλευθερώσαντος καταφρονοῦντες, τὸν δὲ δουλωσάμενον στέρ-
γοντες· τρίτον, ὅτι ^hοὐ δυνατὸν τοῦτο· οὐ γὰρ ἔχει τὴν δεσπο-
τείαν ὑμῶν ὁ νόμος, ἅπαξ ἐτέρου παρ’ αὐτοῦ πάντας ὑμᾶς
πριαμένου. “Στήκετέ” δὲ εἰπὼν, τὸν σάλον ἔδειξε. “Καὶ
μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε.” Τῷ μὲν τοῦ ζυγοῦ ὀνόματι
τὸ βαρὺ τοῦ πράγματος αὐτοῖς ἐνδείκνυται· τῷ δὲ, “πάλιν,”
(750) εἰπεῖν, πολλὰ αὐτῶν δείκνυσιν τὴν ἀναισθησίαν. Εἰ μὲν γὰρ
ἄπειροι ^kἦτε τοῦ βάρους ἐκείνου, οὐ τοσούτων ἦτε ἐγκλημάτων
ἄξιοι· ^lοἱ δὲ τῇ πείρᾳ μαθόντες τὸ φορτικὸν τοῦ ζυγοῦ, εἶτα
ὑποτιθέντες ἑαυτοὺς ἐκείνῳ πάλιν, ποίας ἂν εἴητε δίκαιοι ^mσυγ- 713
γνώμης τυχεῖν; ²“Ἰδὲ ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περι-
τέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει.” Ὅρα πόση ⁿἀπειλή.
Εἰκότως ἄρα καὶ ἀγγέλους ἀνεθεμάτιζε. ^oΠῶς δὲ Χριστὸς
ῥαυτοὺς οὐδὲν ὠφελήσει; Αὐτὸς μὲν γὰρ τοῦτο οὐ κατεσκεύ-
ασεν, ἀλλ’ ἀπεφήνατο, ὡς τῆς τοῦ προσώπου ἀξιοπιστίας
ἀρκούσης ἀντὶ πάσης ἀποδείξεως λοιπόν. Διὰ τοῦτο γὰρ
προλαβὼν εἶπεν, “Ἰδὲ ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν,” ὅπερ ἦν
θαρροῦντος οἷς λέγει. Ἡμεῖς ^pδὲ ὡς ἂν οἷόν τ’ ἐτε τὰ παρ’
ἑαυτῶν ^sπροσθήσομεν. Πῶς οὐδὲν ὠφελήσει τὸν περιτεμνόμε-
νον ὁ Χριστός; Ὁ περιτεμνόμενος, ὡς νόμον δεδοικὼς περι- B
τέμνεται· ὁ δὲ δεδοικὼς, ἀπιστεῖ τῇ δυνάμει τῆς χάριτος· ὁ δὲ
ἀπιστῶν, οὐδὲν ^tκερδαίνει παρὰ τῆς ἀπιστουμένης. Πάλιν
ἐτέρως, ὁ περιτεμνόμενος τὸν νόμον κύριον ποιεῖ· κύριον δὲ
εἶναι νομίζων, καὶ ἐκ τοῦ μείζονος αὐτὸν παραβαίνων μέρους,

1 Cap. V. v. 1.

2 v. 2.

CAP. V. ^a γὰρ ἐλ. φησὶν] ἐλευθερία οὖν F. Vet. ^b ἡμᾶς D. ^c ὅτι...
τρέχετε] ἴνα...τρέχητε D. ^d τὴν accessit ex F. Cat. et marg. A. ^e ἄλλος]
Sic Cat. αὐτὸς F. Vet. ἀλλ’ αὐτὸς Edd. Statim ἐστὶν om. C. ^f ὑμᾶς ὁ pro
ὁ ὑμᾶς A.C. Cat. ὁ om. D. ^g ἄλλος om. Cat. Mox ἡμῶν C. ^h Haec
οὐ δυνατὸν τοῦτο· οὐ γὰρ om. F. Vet. ⁱ ὑμῶν assumtum ex omnibus. Mox
ὑμᾶς pro ἡμᾶς iidem. ^k τοῦ β. ἦτε inverso ord. C.D. ^l οἱ] εἰ D.F. Cat.
Vet. Mox ὑποτίθετε F. Cat. Vet. ^m συγ. τυχεῖν pro τυχεῖν συγ. omnes.
ⁿ ἀπειλή] ἢ ἀπειλή F. ^o πῶς δὲ] ἀλλ’ ἐπεὶ πῶς F. Idem post ὠφελήσει
addit οὐκ εἶπεν. ^p αὐτοὺς om. A. ^q δὲ om. F. Vet. ^r τε] + ἢ F.
^s προσθήσομεν] + καὶ δείξομεν F. Vet. Statim πῶς οὖν οὐδὲν Cat. ^t κερδαίνει F.

ἐκ δὲ τοῦ ἐλάττονος τηρῶν, πάλιν ὑπὸ τὴν ἀρὰν ἑαυτὸν τίθησιν·
 ὕποβαλὼν δὲ ἑαυτὸν τῇ ἀρᾷ, καὶ διακρουσάμενος τὴν ἀπὸ τῆς
 πίστεως ἐλευθερίαν, πῶς δύναται σωθῆναι; Εἰ γὰρ χρή τι καὶ
 C παράδοξον εἰπεῖν, οὗτος οὔτε ^wΧριστῷ, οὔτε νόμῳ πιστεύει,
 ἀλλ' ἐν μέσῳ ἔστηκε, κἀκεῖθεν καὶ ἔνθεν βουλόμενος κερδαίνειν·
 διόπερ οὐδαμῶθεν οὐδὲν καρπώσεται. Εἶτα εἰπὼν, ὅτι οὐδὲν
 ὠφελήσει, αἰνιγματωδῶς ^xκαὶ διὰ βραχέων τὴν ἀπόδειξιν τίθη-
 σιν, οὕτω λέγων· ³“Μαρτύρομαι δὲ παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνο-
 μένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον πληρῶσαι.” Ἰνα
 γὰρ μὴ νομίσης κατ' ἔχθραν ταῦτα λέγεσθαι, οὐχ ὑμῖν λέγω
 μόνον, φησὶν, ἀλλὰ καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, “ὅτι
 D ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον πληρῶσαι.” ἀλλήλων γὰρ
 ἔχεται τὰ νόμιμα. Καὶ καθάπερ ^yὁ ἀπογραφάμενος εἶναι
 δοῦλος ἐξ ^zἐλευθέρων, οὐκέτι ποιεῖ ὃ βούλεται, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς
 τῆς δουλείας κατέχεται νόμοις· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ νόμου, ὅταν
 ἀναδέξῃ μικρόν τι τοῦ νόμου, καὶ ^aὑπαγάγῃς σεαυτὸν τῷ ζυγῷ,
 ὅλην ἐφειλκίσω τὴν δεσποτείαν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἔξωθεν
 κληρονομίας, ὃ μὲν μηδενὸς ἀψάμενος, πάντων ἀπήλλακται τῶν
^bἐπαγομένων τῷ κλήρῳ τοῦ τετελευτηκότος πραγμάτων· ἂν δὲ
 μικρόν τι χειρίσῃ, ^cκἂν μὴ πάντα λάβῃ, πᾶσιν ἑαυτὸν ὑπεύθυνον
 κατέστησε διὰ τοῦ μέρους. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ νόμου συμβαίνει,
 E οὐ διὰ ^dτοῦτον δὲ μόνον ὃν εἶρηκα ^eτρόπον, ἀλλὰ καὶ δι' ἕτερον·
 ἀλλήλων γὰρ τὰ νόμιμα ἔχεται. Οἷόν τι λέγω· ἡ περιτομὴ
 θυσίαν ἔχει συνεζυγμένην καὶ ἡμερῶν παρατήρησιν· ἡ θυσία
 πάλιν καὶ ἡμέρας καὶ τόπου φυλακὴν, ὃ τόπος μυρίων κα-
 θαρμῶν τρόπους, οἱ καθαρμοὶ ἐσμὸν τινα παρατηρήσεων εἰσά-
 γουσι ^fποικίλων. Τὸν γὰρ ἀκάθαρτον οὐ θύειν, οὐχ ἱερῶν
 ἐπιβαίνειν ἀδύτων, οὐκ ἄλλο τι τῶν τοιούτων ποιεῖν θέμις. Διὸ
 καὶ πολλὰ ἐφέλκεται ^gδιὰ τῆς μιᾶς ἐντολῆς ὁ νόμος. ^hἌν
 714 τοίνυν περιτμηθῆς, μὴ ἐν τῇ ὀγδόῃ δὲ ἡμέρᾳ· ^hἢ ἐν τῇ ὀγδόῃ
 μὲν, μὴ οὔσης δὲ θυσίας· ^hἢ θυσίας μὲν οὔσης, μὴ ἐν τῷ ὠρι-
 σμένῳ ⁱδὲ τόπῳ· ^kἢ ἐν τῷ ὠρισμένῳ μὲν τόπῳ, μὴ τὰ νεο-

³ v. 3.

^v ὑποβαλὼν pro ὑποβάλλον F. ὑποβάλλον et διακρουόμενος Cat. ^w τῷ
 Χριστῷ et τῷ νόμῳ Edd. repugnantibus libris. ^x καὶ accessit ex
 omnibus. ^y ὁ om. D. Veron. ^z ἐλευθέρων omnes cum Cat.
 ἐλευθέρου Sav. Mor. Ben. ^a ὑπαγάγῃς F. ὑπαγάγῃ Cat. ὑπάγῃς Edd.
^b ἀπαγομένων Edd. ἴσ. ἐπαγομένων Sav. marg. ἐπαγομένων est in nostris om-
 nibus. quae sequuntur Vet. ^c κἂν] Sic C.F. Vet. ἂν A.D. καὶ Edd. ^d τοῦ-
 τον δὲ] τοῦτο F. ^e τρόπον] τὸν τρόπον F. ^f ποικίλων A.D. ^g διὰ] καὶ
 διὰ Edd. καὶ deest in omnibus. Mox ἐντολῆς om. C. ^h ἢ θυσίας μὲν] Sic
 F. Vet. θυσίας δὲ Edd. ⁱ δὲ om. D. Statim τῷ τόπῳ Veron. Sav. ἴσ. τόπῳ
 Sav. marg. τόπῳ est in F. Vet. Ita tacite dederunt Mor. Ben. ^k Haec ἡ

μισμμένα δέ· ἢ τὰ νενομισμένα μὲν, μὴ καθαρὸς δὲ ὢν· ἢ καθαρὸς μὲν ὢν, οὐ τοῖς προσήκουσι δὲ θεσμοῖς καθαρθεῖς, πάντα οἷχεται ἐκεῖνα. Διὰ τοῦτό φησιν, ὅτι “ὁφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον πληρῶσαι.” ¹Μὴ μέρος πληρώσης, ἀλλὰ τὸ πᾶν· εἰ δὲ οὐκ ἔστι κύριος, μηδὲ τὸ μέρος. ⁴“Κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε· τῆς χάριτος ^mἐξέπέσετε.” Ἐπειδὴ ⁿγὰρ κατεσκεύασεν, ἀποφαίνεται λοιπὸν, καὶ τὸν περὶ B τῶν ἐσχάτων ^oἐπικρεμνῶν κίνδυνον. “Ὅταν γὰρ ὁ τῷ νόμῳ προστρέχων, ^pμήτε ἐκεῖθεν δύνηται σώζεσθαι, καὶ τῆς χάριτος ^qἐκπίπτῃ, ^rτί τὸ λοιπὸν, ἀλλ’ ἢ κόλασις ἀπαραίτητος, τοῦ μὲν ἀπονοῦντος, τῆς δὲ οὐ προσιεμένης αὐτόν;

Αὐξήσας τοίνυν αὐτῶν οὕτω τὸν φόβον, καὶ κατασεύσας αὐτῶν τὴν διάνοιαν, καὶ δείξας τὸ νανάγιον, ὃ μέλλουσιν ὑπομένειν, πᾶν, ἐγγύθεν ἀνοίγει αὐτοῖς τῆς χάριτος τὸν λιμένα· ὃ (751) πανταχοῦ ποιεῖ, εὐκολωτάτην τε καὶ ἀσφαλεστάτην ἐντεῦθεν ἀποφαίνων τὴν σωτηρίαν. Διὸ καὶ ἐπάγει λέγων· ⁵“Ἡμεῖς γὰρ διὰ πίστεως ἐν πνεύματι ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα.” C Οὐδενὸς ἐκείνων ^sδεόμεθα τῶν νομίμων, φησὶν· ἀρκεῖ γὰρ ἡ πίστις ἡμῖν πνεῦμα παρασχεῖν, καὶ δι’ αὐτοῦ δικαιοσύνην, καὶ ^tτὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ. ⁶“Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή ^vτι ἐστίν, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι’ ἀγάπης ἐνεργουμένη.” Ὁρᾷς πῶς λοιπὸν μετὰ πλείονος ἀποδύεται παρρησίας; Ὁ ^wγὰρ τὸν Χριστὸν ἐνδυσάμενος, μηκέτι ταῦτα περιεργαζέσθω, φησί. Καὶ μὴν ἔλεγεν, ὅτι βλαβερὸν ἢ περιτομή· πῶς οὖν ἀδιάφορον αὐτὸ τίθησιν; Ἀδιάφορον ἐπὶ τῶν ἤδη πρὸ τῆς πίστεως ἐσχηκότων, οὐκ ἐπὶ τῶν μετὰ τὴν D πίστιν περιτεμνομένων. Ὅρα δὲ ποῦ αὐτὴν ἐξέβαλε, μετὰ ἀκροβυστίας στήσας αὐτήν. Τὸ γὰρ ποιοῦν τὴν διαφορὰν ἢ πίστις ἐστίν. Ὡσπερ οὖν ἂν ἀθλητάς τις καταλέγῃ, ἂν τε γρυποὺς, ἂν τε σιμοὺς, ἂν τε μέλανας, ἂν τε λευκοὺς, οὐδὲν διαφέρει πρὸς τὴν δοκιμασίαν ταῦτα, ἀλλ’ ἵνα ἰσχυροὶ καὶ ἐπιστήμονες ὧσι μόνον, τοῦτο δεῖ ζητεῖν· οὕτω καὶ τὸν μέλλοντα ἀπογράφεσθαι εἰς τὴν καινὴν διαθήκην, οὐδὲν βλάπτει τὰ σωματικὰ ταῦτα ^xἀπόντα, ὥσπερ οὖν οὔτε ὀνύνησιν, ἂν προσῇ.

4 v. 4.

5 v. 5.

6 v. 6.

ἐν τῷ ὧρ. μὲν τόπῳ accesserunt ex F. Vet. Eadem, absente μὲν, clam invexit Montef. ¹ Vid. Annot. ^m ἐξέπέσατε C. ⁿ γὰρ om. F. Vet. ^o ἐπικρεμνῶν A.D. ἐπικρημνῶν C. Sav. marg. ἐπικρεμνᾶ F. κρημνῶν Edd. ^p μήτε pro μὴ omnes. ^q ἐκπίπτει A.C.D. ^r τί] οὐδὲν F. Vet. Statim τὸ λοιπὸν A.D.F. λοιπὸν Edd. Tum ἀλλ’ ἢ pro ἀλλ’ ἢ A.F. ^s δεόμεθα τῶν v. pro τῶν v. δεόμεθα A.C.D. Cat. ^t τὰ om. F. ^v τί ἐστίν] τι ἰσχύει A.E.F. Cat. Vet. τις ἰσχύει D. ^w γὰρ om. F. Vet. ^x Vid. Annot.

ΕΤί δέ ἐστι, “δι’ ἀγάπης ἐνεργουμένη;” Μεγάλην ἐνταῦθα πληγὴν αὐτοὺς ἐπληξεν, ἐμφήνας ὅτι ἐκ τοῦ τὴν πρὸς Χριστὸν ἀγάπην μὴ ριζωθῆναι αὐτὴ ἢ παρείσδυναι γέγονεν· οὐ γὰρ τὸ πιστεῦσαί ἐστι τὸ ζητούμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ μείναι ἀγαπῶντας. Ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν, εἰ ὕψαπᾶτε τὸν Χριστὸν ὡς ἐχρῆν, οὐκ ἂν ἠτομολήσατε πρὸς τὴν δουλείαν, οὐκ ἂν τὸν ἐξαγοράσαντα ὑμᾶς ἀφήκατε, οὐκ ἂν ὑβρίσατε τὸν ἐλευθερώσαντα. Αἰνίττεται δὲ ἐνταῦθα καὶ τοὺς ἐπιβουλεύοντας αὐτοῖς, δεικνὺς ὅτι καὶ ἐκεῖνοι, εἰ ἀγάπην εἶχον πρὸς αὐτοὺς, οὐκ ἂν ἐτόλμησαν ταῦτα ποιεῖν. Βούλεται δὲ καὶ τὸν βίον αὐτοῖς διορθοῦν ἀπὸ
715 τοῦ ῥήματος τούτου. ⁷ “Ἐτρέχετε καλῶς· τίς ὑμᾶς ἐνέκοψεν;” Οὐκ ἐρωτῶντός ἐστι τοῦτο, ² ἀλλ’ ἀποροῦντος καὶ ὀλοφυρομένου. Πῶς ὁ τοσοῦτος ἐνεκόπη δρόμος; τίς ὁ τοσοῦτον ἰσχύσας; Οἱ πάντων ἀνώτεροι καὶ ἐν τάξει διδασκάλων ὄντες, οὐδὲ ἐν τάξει μαθητῶν ἐμείνατε. Τί γέγονε; τίς τοσοῦτον ἴσχυσε; Ταῦτα ³ ἀνακαλοῦντός ἐστι καὶ θρηνοῦντος μᾶλλον, ὥσπερ καὶ ἔμπροσθεν ἔλεγε, “Τίς ὑμᾶς ⁴ ἐβάσκανεν;” ⁸ “Ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς.” Οὐκ ἐπὶ τούτοις ἐκάλεσεν ὑμᾶς ὁ καλῶν, ὥστε οὕτω σαλεύεσθαι· οὐ ταῦτα ἐνομοθέτησεν, ὥστε
B Ἰουδαΐζειν. Εἶτα ἵνα μὴ τις λέγῃ, ⁵ τί τὸ πρᾶγμα ἐπαίρεις καὶ δεινοῖς τῷ λόγῳ; μίαν ἐντολὴν τοῦ νόμου ἐφυλάξαμεν μόνον, καὶ τοσαῦτα θορυβεῖς; ἄκουσον πῶς φοβεῖ οὐκ ἀπὸ τῶν παρόντων, ἀλλ’ ἀπὸ τῶν μελλόντων, λέγων οὕτω· ⁹ “Μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ.” Οὕτω καὶ ὑμᾶς ἰσχύει, φησί, ⁶ τὸ μικρὸν τοῦτο κακὸν, μὴ διορθωθὲν, καὶ εἰς τέλειον Ἰουδαϊσμὸν ἀγαγεῖν, ὥσπερ ἡ ζύμη τὸ φύραμα. ¹⁰ “Ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν Χριστῷ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε.” Οὐκ εἶπεν, ὅτι οὐ φρονεῖτε, ἀλλ’ ⁷ ὅτι οὐ φρονήσετε, τουτέστιν, ὅτι ⁸ διορθώσεσθε. Πόθεν οἶδας τοῦτο; Οὐκ εἶπεν, οἶδα, ἀλλὰ, “⁹ πέποιθα.” Πιστεῖω τῷ θεῷ, φησί, καὶ τὴν ἐκείνου ¹⁰ καλῶν συμμαχίαν πρὸς τὴν ὑμετέραν διόρθωσιν ¹¹ θαρρῶ. Καὶ οὐχ ἀπλῶς εἶπε, ¹² πέποιθα τῷ κυρίῳ, ἀλλὰ, “πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ.” Πανταχοῦ γὰρ μετ’ ἐγκωμίων πλέκει τὰς κατηγορίας·

7 v. 7.

8 v. 8.

9 v. 9.

10 v. 10.

⁷ ἀγαπᾶτε C. ² ἀλλ’ ὀλοφ. καὶ ἀπορ. inverso ord. E.F. Vet. ³ ἀνακαλοῦντος pro ἀποροῦντος omnes. exclamantis Vet. ἀνακαλοῦντος ex marg. Sav. recepit Montef. ⁴ ἐβάσκανεν pro ἐβάσκηεν A.C.D.F. ⁵ τί] + οὕτω Edd. repugnantibus libris. ⁶ τὸ μικρὸν τοῦτο κακὸν] Sic D.E.F. Cat. Vet. τὸ κακὸν τοῦτο A. τὸ κακὸν τοῦτο μικρὸν C. τὸ μικρὸν τοῦτο σφάλμα Edd. ⁷ ὅτι assumtum ex omnibus. ⁸ διορθώσεσθε] + ἐαυτοὺς E. διορθώθησεσθε Cat. ⁹ πέποιθα accessit ex E.F. Vet. Statim πιστεύω, φησί, τῷ θεῷ iidem. ¹⁰ καλῶν pro καλῶ E. ¹¹ θαρρῶ E.F. Cat. Vet. θαρρῶν Edd. ¹² Vid. Annot.

ὥς ἂν εἰ ἔλεγεν· οἶδα τοὺς ἐμοὺς μαθητὰς, οἶδα ἡμῶν τὸ εὐ-
 διόρθωτον· θαρρῶ, τοῦτο μὲν διὰ τὸν κύριον τὸν οὐκ ἔωντα
 ἀπολέσθαι οὐδὲ τὸ τυχόν, τοῦτο δὲ δι' ὑμᾶς τοὺς δυναμένους
 ταχέως ἑαυτοὺς ἀνακτήσασθαι. Ἄμα δὲ ^mκαὶ προτρέπει καὶ
 τὴν παρ' ἑαυτῶν σπουδὴν εἰσενεγκεῖν, ὥς οὐκ ἐνὸν τῶν παρὰ τοῦ
 (752) θεοῦ τυχεῖν, ἂν μὴ καὶ τὰ παρ' ⁿἡμῶν εἰσφέρηται. “Ὁ δὲ τα- D
 ράσσω ὑμᾶς, βαστάσει τὸ κρίμα, ὅστις ἂν ᾖ.” Ἐκατέρωθεν
 αὐτοὺς ἀλείφει, καὶ ἐξ ὧν ^oπαρεθάρρυνε, καὶ ἐξ ὧν ἐκείνοις ἐπη-
 ράσατο, ἢ προεφήτευσε. Σὺ δέ μοι σκόπει πῶς οὐδαμοῦ ὄνομα
 τίθησι τῶν ἐπιβουλευόντων, ἵνα μὴ ἀναισχυντότεροι γένωνται.
^aὉ δὲ λέγει, ῥητοῦτό ἐστιν· οὐκ ἐπειδὴ ὑμεῖς οὐδὲν ἄλλο φρο-
 νήσετε, διὰ τοῦτο οἱ τῆς ἀπάτης αἵτιοι ἀπηλλαγμένοι τῆς
 κολάσεώς εἰσιν, ἀλλὰ δώσουσι δίκην· οὐδὲ γὰρ προσήκον τὴν
 ἐτέρων σπουδὴν τῆς ἄλλων κακοηθείας γενέσθαι παραμυθίαν.
^qΓίνεται δὲ τοῦτο, ἵνα μὴ καὶ ἐτέροις πάλιν ἐπίθωνται. Καὶ
 οὐχ ἀπλῶς εἶπεν, ^rοἱ ταρασσοντες, ἀλλὰ καὶ ἐπῆρε τὸν λόγον E
 εἰπὼν, “ὅστις ἂν ᾖ.”

11 “Ἐγὼ δὲ, ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύττω, τί ἔτι διώ-
 κομαι;” Ἐπειδὴ ^sγὰρ διέβαλλον αὐτὸν ὥς πολλαχοῦ Ἰουδαί-
 ζοντα, καὶ ὑποκρινόμενον τὸ κήρυγμα, ὅρα πῶς ^tκαθαρῶς
 ἀπεδύσατο, μάρτυρας αὐτοὺς καλῶν. Οἶδατε γάρ, φησὶ, καὶ
 ὑμεῖς, ὅτι ^vτῶν διωγμῶν μου πρόφασις τοῦτό ἐστιν, ὅτι κελεύω
 ἀπέχεσθαι τοῦ νόμου· εἰ δὲ περιτομὴν κηρύσσω, τί ^wἔτι διώ-
 κομαι; Οὐδὲν γὰρ ἕτερόν μοι ἐγκαλεῖν ἔχουσιν οἱ ἐξ Ἰουδαίων,
 ἢ τοῦτο μόνον. Καὶ γὰρ εἰ συνεχώρουν αὐτοῖς μετὰ τῶν πα- 716
 τρώων ἐθῶν πιστεύειν, οὐκ ἂν οὔτε οἱ πιστεύσαντες, οὔτε οἱ
 ἀπιστήσαντες ἐπεβούλευσαν, τῷ μηδὲν τῶν οἰκείων παρασα-
 λεύεσθαι. Τί οὖν; οὐκ ἐκήρυξε περιτομὴν; οὐ περιέτεμε τὸν
 Τιμόθεον; ^xΠεριέτεμε μὲν. Πῶς οὖν φησιν, οὐ κηρύσσω;
 Καὶ ἐνταῦθα αὐτοῦ μάθε τὴν ἀκρίβειαν. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι
 περιτομὴν ^yοὐκ ἐργάζομαι, ἀλλὰ, οὐ κηρύσσω, τουτέστιν, οὐχ
 οὕτω κελεύω πιστεύειν. Μὴ γὰρ εἰς δογμάτων λάβης βεβαί-

11 v. 11.

¹ ἡμῶν τὸ (τὸν F.) pro τὸ ἡμῶν omnes. ^m καὶ om. A.C.D. ⁿ ἡμῶν]
 ἑαυτῶν F. Vet. ^o παρεθάρρυνε C.E.F. Mox ἢ ἐπηρ. ἢ προεφ. Cat. ^p τοῦτο
 pro τοιούτου A.C.D.F. ^q γίνεται] ποιεῖ E.F. Vet. ^r ὁ ταρασσων E.F.
 Vet. ^s γὰρ om. E. Vet. Statim διέβαλον A. ^t καθαρῶς ἐνεδύσατο
 Veron. Sav. Mor. Ἰσ. καθαρῶς ἀπεδύσατο Sav. marg. Hoc ipsum est in libris
 omnibus et Cat. vide quam pure semet explicet a suspicione Vet. καθαρῶς ἐνεδύ-
 σατο edidit Montef. ^v τῶν om. F. ^w ἔτι om. C.E.F. Cat. Vet. Mox
 μοι ἐγκ. ἔχ. pro ἐγκ. ἔχουσί μοι C.D.E.F. ^x περιέτεμε μὲν . . . οὐ γὰρ εἶπεν]
 περιέτεμε μὲν, οὐκ ἐκήρυσε δέ. τί οὖν ἐστιν ὃ φησιν ἐνταῦθα; μάθε αὐτοῦ τὴν
 ἀκρίβειαν. οὐκ εἶπεν E.F. Vet. ^y οὐκ ἐργάζομαι] ἀπεργάζομαι D.

Βωσιν· περιέτεμον μὲν γὰρ, οὐκ ἐκήρυξα δὲ περιτομήν. “Ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ.” Τουτέστι, τὸ ἐμπόδιον, τὸ κάλυμα ἀνήρηται, εἰ τοῦτό ἐστιν ὃ φατε. Οὐδὲ γὰρ οὕτως ὁ σταυρὸς ἦν ²σκανδαλίζων τοὺς Ἰουδαίους, ὡς ^ατὸ μὴ δεῖν πείθεσθαι τοῖς πατράois νόμοις. Καὶ γὰρ τὸν Στέφανον ^βπροσενεγκόντες, οὐκ εἶπον, ὅτι οὗτος τὸν ἐσταυρωμένον προσκυνεῖ, ἀλλ’ ὅτι κατὰ ^γτοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου λέγει τοῦ ἀγίου. Καὶ τῷ Ἰησοῦ τοῦτο ἐνεκάλουν, ὅτι τὸν νόμον παραλύει. Διό φησιν ὁ Παῦλος· εἰ συγκεχώρηται περιτέμνεσθαι, λέλυται ἡ ^δφιλονεικία ἢ πρὸς ὑμᾶς· οὐδεμία λοιπὸν ἔχθρα μένει πρὸς τὸν σταυρὸν καὶ τὸ κήρυγμα· εἰ δὲ καθ’ ἐκάστην ἡμέραν φονῶσι καθ’ ἡμῶν, πῶς τοῦτο ἐγκαλοῦσιν ἡμῖν; Ἐμοὶ γοῦν διὰ τοῦτο ἐπέθεντο, ὅτι εἰσήνεγκα ἀκρόβυστον εἰς τὸν ναόν. Ἄρ’ οὖν οὕτως ἀνόητός εἰμι, φησιν, ὡς συγκεχωρημένης περιτομῆς, εἰκὴ καὶ μάτην ^δτοσαύτην ἀναδέξασθαι βλάβην, τοσοῦτον σκάνδαλον θεῖναι τῷ σταυρῷ; Ὁράτε γὰρ, ὅτι δι’ οὐδὲν ἡμῖν πολέμουσιν οὕτως, ὡς διὰ τὴν περιτομήν. Οὕτως οὖν ἀνόητος ἤμην, ὡς ὑπὲρ τοῦ μηδενὸς θλίβεσθαι, καὶ σκανδαλίζειν ἑτέρους; ^δΣταυροῦ δὲ σκάνδαλον ἐκάλεσεν, ἐπειδὴ καὶ ὁ τοῦ σταυροῦ λόγος τοῦτο ἐπέταττε, καὶ τοῦτο μάλιστα ἦν τὸ σκανδαλίζον Ἰουδαίους, καὶ κωλύον τὸν σταυρὸν ^εκαταδέξασθαι, τὸ κελεύεσθαι τῶν πατρῶν ἀφίστασθαι ἐθῶν. ¹² “Ὁφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς.” Ὁρα πῶς ἐστὶ πικρὸς ἐνταῦθα κατὰ τῶν ἡπατηκότων. Παρὰ μὲν γὰρ τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τοὺς ἡπατημένους τὴν κατηγορίαν ἔτρεπεν, ^ςἀνοήτους καλῶν, καὶ ἅπαξ καὶ δεύτερον· ἐπειδὴ δὲ καλῶς αὐτοὺς ἐπαίδευσεν καὶ διώρθωσε, πρὸς τοὺς ἡπατηκότας τρέπεται λοιπόν. Δεῖ δὲ ^εἡμᾶς συνιδεῖν ἑαυτοῦ καὶ ἐντεῦθεν τὴν σοφίαν, πῶς τούτους μὲν, ὡς παῖδας οἰκείους, καὶ δυναμένους λαβεῖν διόρθωσιν, νουθετεῖ καὶ σωφρονίζει· τοὺς δὲ ἡπατηκότας, ὡς ἀλλοτρίους καὶ ἀνίατα νοσοῦντας, ἐκκόπτει· τοῦτο μὲν ^βλέγων, “Βαστάσει τὸ κρίμα, ὅστις αἶν ἦ” τοῦτο δὲ ἐπαρώμενος αὐτοῖς, καὶ λέγων, “Ὁφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς.” Καὶ καλῶς εἶπεν, “^ι ἀναστατοῦντες.” Τὴν γὰρ οἰκείαν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν συγγένειαν ἀφέντες τὴν ἄνω, τὴν ἀλλοτρίαν καὶ

12 v. 12.

² σκανδαλίζων (ὁ σκ. A.D. Cat.) τοὺς Ἰουδαίους pro σκάνδαλον τοῖς Ἰουδαίοis omnes.

^α τὸ om. D.

^β προσενεγκόντες] + τῷ συνεδρίῳ E.F. Vet.

προενεγκ. Cat.

^γ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου C.D.E.F. Cat. Vet. τοῦ τόπου καὶ

τοῦ νόμου Edd.

^δ τοσαύτην om. A.

^ε καταδέξασθαι omnes. ἀναδέξασθαι

Edd.

^ς ἀνοήτους] καὶ ἀνοήτους D.

^ς αὐτοῦ καὶ ἐντ. pro καὶ ἐντ. αὐτοῦ

C.D.F. Cat.

^β λέγει D.

^ι οἱ ἀναστ. E.F.

ξένην μεταδιώκειν ἡνάγκασαν, ἀπὸ μὲν τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ καὶ τῆς ἐλευθέρας ^kἐκβαλόντες, βιαζόμενοι δὲ καθάπερ αἰχμαλώ-
 (753) τούς καὶ ¹μετανάστας πλανᾶσθαι. Διόπερ αὐτοῖς ἐπαράται. 717
^aὉ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· οὐδέν μοι μέλει περὶ ἐκείνων. 13 “Αἰ-
 ρετικὸν γὰρ ἄνθρωπον μετὰ ^mπρώτην καὶ δευτέραν νουθεσίαν
 παραιτοῦ.” Εἰ βούλονται, μὴ περιτεμνέσθωσαν μόνον, ἀλλὰ
 καὶ ⁿἀποκοπτέσθωσαν. Ποῦ τοίνυν εἰσὶν οἱ τολμῶντες ἀπο-
 κόπτειν ἑαυτοὺς, καὶ τὴν ἁρὰν ἐπισπώμενοι, καὶ τὴν τοῦ θεοῦ
 δημιουργίαν διαβάλλοντες, καὶ τοῖς Μανιχαίοις συμπράττον-
 τες; Ἐκεῖνοι μὲν γάρ φασι τὸ σῶμα ἐπίβουλον εἶναι, καὶ ὕλης
 τῆς πονηρᾶς· οὗτοι δὲ διὰ τῶν ἔργων τοῖς χαλεποῖς δόγμασι
 τούτοις διδόασιν ἀφορμὴν· ὥς γὰρ ἐχθρὸν καὶ ἐπίβουλον ἀπο-
 B κόπτουσι τὸ μέλος. Οὐκοῦν πολλῶ μᾶλλον τοὺς ὀφθαλμοὺς
 πηρῶσαι ἐχρῆν· διὰ γὰρ τῶν ὀφθαλμῶν εἰς τὴν ψυχὴν κάτεισιν
 ἢ ἐπιθυμία. Ἀλλὰ οὔτε ὀφθαλμοὺς, οὔτε ^oτὶ ἄλλο μέλος
 αἷτιον, ἀλλ’ ἢ πονηρὰ προαίρεσις μόνον. Εἰ δὲ οὐκ ἀνέχῃ, διὰ
 τί μὴ καὶ γλῶτταν διὰ τὴν βλασφημίαν, καὶ χεῖρας διὰ τὴν
 ἄρπαγην, καὶ πόδας διὰ ^pτοὺς ἐπὶ πονηρίαν δρόμους, καὶ πᾶν,
 ὥς εἰπεῖν, τὸ σῶμα κατακόπτεις; Καὶ γὰρ ἀκοὴ ^qκαταυλουμένη
 πολλάκις κατεμάλαξε τὴν ψυχὴν, καὶ ῥίνες ὁσμὴν ἡδεῖαν ^rδεξά-
 μεναι κατεγοήτευσαν τὴν διάνοιαν, καὶ πρὸς ἡδονὴν ἐξεβάκχευ-
 C σαν. Οὐκοῦν πάντα ^sπερικόψωμεν, καὶ ὧτα καὶ χεῖρας καὶ
 ῥίνας. Ἀλλ’ ἐσχάτης ταῦτα παρανομίας, καὶ Σατανικῆς ^tπα-
 ραπληξίας. Δέον γὰρ διορθῶσαι μόνον τὴν ἄτακτον τῆς
 ψυχῆς ὁρμὴν, ^vὥς τοῦ τεχνίτου διαμαρτάνοντος, τὸ ὄργανον
 συντρίβειν ἀνέπεισεν ὁ πονηρὸς δαίμων ^wκαὶ φόνοις χαίρων
 διηνεκῶς. Πῶς οὖν, τοῦ σώματος παινομένου, φησὶν, ἐκκαίεται
 ἐπιθυμία; ^xἸδοὺ πάλιν τὸ ἀμάρτημα τῆς ψυχῆς· τὸ γὰρ
 πιαίνειν τὴν σάρκα, οὐ τῆς σαρκός ἐστιν, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς· εἰ
 γὰρ βούλοιτο κατατήκειν, ^yαὐτὴ τὴν ἐξουσίαν ἅπασαν ἔχει.
 Σὺ δὲ παραπλήσιον ποιεῖς, ὥσπερ ἂν εἴ τις ὀρῶν τινα πῦρ καί-
 οντα, καὶ ἐπιτιθέντα ξύλα, καὶ οἰκίαν ἐμπιπρῶντα, ἀφείς τὸν D
 ἄψαντα τὴν πυρὰν, ἐγκαλέσειε τῇ πυρᾷ, ὅτι πολλῶν ἐπιλα-
 βομένη ξύλων εἰς ὕψος ἤρθη· ἀλλ’ οὐκ ἔστι ^zτὸ ἔγκλημα τοῦ

13 Tit. iii. 10.

^k ἐκβαλόντες pro ἐκβάλλοντες omnes. ¹ μεταναστάνας C. ^m πρώτην]
 μίαν A.D. ⁿ ἀποκοπτ. omnes. περικοπτ. Edd. ^o τὶ ἄλλο] ἄλλο τι A.C.D.
^p τοὺς] τὴν C. ^q καταυλιζομένη C. ^r δεξάμενοι C. ^s περικόψωμεν A.
^t παραπληξίας] συμβουλῆς E.F. Vet. ^v ὥς τοῦ τ. διαμαρτάνοντος] οἱ δὲ τὰ
 ἐαυτῶν κατακόπτουσι μέλη. οὕτω τοῦ τεχνίτου διαμαρτῶν E.F. Vet. ^w καὶ
 om. E.F. Vet. ^x ἰδοὺ πάλιν τὸ ἀμ.] ὅτι καὶ αὐτὸ τοῦτο πάλιν ἀμ. E.F. Vet.
^y αὐτὴν C. ^z τὸ] τοῦτο A.D.

πυρὸς, ἀλλὰ τοῦ ἄψαντος τὸ πῦρ. Τοῦτο γὰρ πρὸς τροφήν, πρὸς φωτισμὸν, πρὸς ἄλλας τοιαύτας ἐδόθη διακονίας, οὐχ ἵνα καίῃ τὰς οἰκίας· ὥσπερ οὖν καὶ ἡ ἐπιθυμία εἰς παιδοποιΐαν καὶ βίου σύστασιν, οὐ πρὸς μοιχείαν καὶ πορνείαν καὶ ἄσελγείας· ἵνα πατήρ γένη, οὐχ ἵνα μοιχός· ἵνα νομίμως ὁμιλήσῃς γυναικί, οὐχ ἵνα παρανόμως διαφθείρῃς· ἵνα ^bκαταλίπῃς σπέρμα, οὐχ ἵνα ^cτὸ ἐτέρου λυμήνῃ. Τὸ γὰρ μοιχεύειν οὐ τῆς ἐπιθυμίας ἔστι τῆς φυσικῆς, ἀλλὰ τῆς ὕβρεως τῆς παρὰ φύσιν· ἡ γὰρ ἐπιθυμία μίξιν ^dἐπιζητεῖ μόνον, οὐ ^eτοιάνδε μίξιν. Ταῦτα δέ μοι οὐχ ἀπλῶς εἴρηται νῦν, ἀλλὰ προανακρουόμεθ' αἰσθάνοντας, καὶ προακροβολιζόμεθα πρὸς τοὺς λέγοντας τοῦ θεοῦ τὴν δημιουργίαν πονηρὰν εἶναι, καὶ τῆς μὲν ψυχῆς τὴν ῥαθυμίαν ἐὼντας, κατὰ δὲ τοῦ σώματος μαινομένους, καὶ τὴν σάρκα ἡμῶν διαβάλλοντας, περὶ ὧν καὶ μετὰ ταῦτα ^fΠαῦλος ὁ ἀπόστολος διαλέγεται, οὐ τῆς σαρκὸς κατηγορῶν, ἀλλὰ τῶν διαβολικῶν ἔλογισμῶν.

¹⁴ “Ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, ἐπὶ ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε· μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί.” Ἐνταῦθα λοιπὸν δοκεῖ μὲν εἰς τὸν ἠθικὸν ^hἐμβαίνειν λόγον, πάσχει δέ τι καινὸν, καὶ ὅπερ ⁱοὐδὲ ἐν μιᾷ τῶν ἄλλων ἔπαθεν ἐπιστολῶν. Πάσας γὰρ διαλαμβάνων εἰς ^kδύο μέρη, καὶ τὰ μὲν πρῶτα περὶ δογμάτων, τὰ δὲ ἔσχατα περὶ βίου διαλεγόμενος, ἐνταῦθα εἰς τὸν ἠθικὸν ἐμπεσὼν λόγον, πάλιν ἀναμίγνυσι τὸν δογματικόν· καὶ ^lγὰρ οὗτος ἐκείνου πάλιν ἔχεται ^mἐν τῇ πρὸς Μανιχαίους μάχῃ. Τί ^Bδὲ ἐστὶ, “Μόνον ⁿμὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί;” Ἀπήλλαξεν ὑμᾶς, φησὶν, ὁ Χριστὸς τοῦ ζυγοῦ τῆς δουλείας, κυρίου ἀφήκε τοῦ πράττειν ὅ τι βούλεσθε, οὐχ ἵνα τῇ ἐξουσίᾳ πρὸς κακίαν ^oχρησώμεθα, ἀλλ' ἵνα μείζονος λάβωμεν μισθοῦ πρόφασιν, ἐπὶ φιλοσοφίαν μείζονα ἀνιόντες. Ἐπειδὴ γὰρ ἄνω καὶ κάτω ζυγὸν δουλείας καλεῖ τὸν νόμον, καὶ κατάρας ^pἐπαγωγὴν ἵνα μὴ τις ὑποπτεύσῃ, ὅτι διὰ τοῦτο κελεύει τοῦ νόμου ἀποστῆναι, ἵνα ἐξῇ παρανόμως ζῆν, διορθοῦνται τὴν ὑπόνοιαν, ^Cλέγων· οὐχ ἵνα παράνομος γένηται ἡ πολιτεία, ἀλλ' ἵνα ὑπὲρ τὸν νόμον ^qἡ φιλοσοφία. Ἐλύθη γὰρ τοῦ νόμου τὰ δεσμὰ, (754)

14 v. 13.

^a ἀσελγείας C.E.F. Veron. Vet. ἀσελγειαν Sav. cet. ^b καταλείπῃς D. ^c τὸ] τοῦ E.F. ^d ἐπιθυμεῖ Veron. ^e τοιάνδε] τοιαύτην δὲ D. ^f Π. ὁ ἀπ. pro ὁ ἀπ. Π. omnes. ^g διαλογισμῶν B. ^h ἐκβαίνειν C.D.E. Veron. ⁱ οὐδὲ ἐν μιᾷ] οὐδὲ μιᾷ F. Veron. οὐδεμιᾷ C. οὐδὲ μία B. ^k ἐν οὐδεμιᾷ E. ^l δύο μέρη pro μέρη δύο omnes. ^m γὰρ om. B. ⁿ ἐν] τοῦ ἐν F. Post Μανιχαίους add. λέγω E.F. Vet. ^o μὴ τὴν ἐλ.] τὴν ἐλ. μὴ A. τὴν μὴ ἐλ. C. Statim εἰς ἀφ. τῇ σ. pro τῇ σ. εἰς ἀφ. omnes. ^p χρήσησθε et λάβητε E. ^q ἡ] ἡ F.

καὶ ἐγὼ [†]ταῦτα λέγω, οὐχ ἵνα ταπεινότεροι, ἀλλ' ἵνα ὑψηλό-
 τεροι γενώμεθα. Καὶ γὰρ ὁ πορνεύων, καὶ ὁ παρθενεύων,
 ἀμφότεροι τοῦ νόμου τὰ μέτρα ἐξέβησαν, ^ςἀλλ' οὐκ ἐπὶ τοῖς
 αὐτοῖς, ἀλλ' ὁ μὲν ἐπὶ τὸ χεῖρον κατενεχθεὶς, ὁ δὲ ἐπὶ τὸ
 βέλτιον ἐπαρθείς· ὁ μὲν παραβῆς, ὁ δὲ ὑπερβῆς τὸν νόμον.
 Τοῦτ' οὖν φησιν ὁ Παῦλος, ὅτι ἔλυσε τὸν ζυγὸν ἀφ' ὑμῶν, οὐχ
 ἵνα σκιρτήσητε, οὐδ' ἵνα [†]λακτίζητε, ἀλλ' ἵνα χωρὶς ζυγοῦ
 βαδίζητε εὐρυθμα. Εἴτα ^νκαὶ δείκνυσιν τρόπον, δι' οὗ ῥαδίως
 ἂν τὸ τοιοῦτον κατορθωθείη. Τίς οὖν ὁ τρόπος; “^ωΔιὰ τῆς D
 ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις,” φησί. Πάλιν ἐνταῦθα αἰνίττε-
 ται, ὅτι φιλονεικία καὶ στάσις καὶ φιλαρχία καὶ ἀπόνοια
 ταύτης [×]αἰτία τῆς πλάνης αὐτοῖς ἐγένετο· ἡ γὰρ τῶν αἰρέσεων
 μήτηρ, ἡ τῆς φιλαρχίας ἐστὶν ἐπιθυμία. Εἰπὼν γὰρ, ὅτι
 “δουλεύετε ἀλλήλοις,” ἔδειξεν ὅτι ἐξ ἀπονοίας καὶ τύφου τοῦτο
 ἔλαβεν ^γἀρχὴν τὸ κακόν· ^zδιὸ κατάλληλον ἐπείσάγει φάρ-
 μακον. Ἐπειδὴ γὰρ ^αἀλλήλων ἄρχειν βουλόμενοι διεσχίσθη-
 τε, δουλεύσατε ἀλλήλοις· οὕτω γὰρ συναχθήσεσθε πάλιν.
 Ἀλλὰ φανερώς μὲν οὐ λέγει τὸ ἀμάρτημα, φανερώς δὲ τίθησι E
 τὴν διόρθωσιν, ἵνα δι' αὐτῆς κάκεῖνο μάθωσιν· ὡς ἂν εἴ τις τῷ
 ἀσελγαίνοντι ὅτι μὲν ^βἀσελγαίνει μὴ λέγοι, ^επαραينوῖ δὲ
 συνεχῶς σωφρονεῖν. Ὁ γὰρ ἀγαπῶν, ὡς χρὴ, τὸν πλησίον, οὐ
 παραιτεῖται δουλεύειν αὐτῷ παντὸς δούλου ταπεινότερον. Κα-
 θάπερ γὰρ πῦρ ὁμιλήσαν κηρῷ, μαλάσσει ῥαδίως αὐτὸν, οὕτω
 καὶ ἡ τῆς ἀγάπης θερμότης πάντα τύφον καὶ ἀπόνοιαν πυρὸς
 σφοδρότερον διαλύει. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, ἀγαπάτε ^δἀλλή-
 λους, ἀπλῶς, ἀλλὰ, “δουλεύετε,” τὴν ἐπιτεταμένην δηλῶν φι-
 λίαν. Ἐπειδὴ γὰρ τοῦ νόμου τὸν ζυγὸν ἀνείλεν, ἵνα μὴ ἀπο-
 σκιρτήσωσιν, ἕτερον αὐτοῖς ἐπιτίθησι ζυγὸν τὸν τῆς ἀγάπης,
 ἰσχυρότερον μὲν ἐκείνου, κουφότερον δὲ καὶ ἡδίω πολλῷ. Εἴτα 719
 δεικνὺς ^εαὐτοῦ τὸ κατόρθωμα, φησὶν. ¹⁵ “Ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν
 ἐνὶ λόγῳ πληροῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς
^εἑαυτόν.” Ἐπειδὴ γὰρ ἄνω καὶ κάτω τὸν νόμον ἔστρεφον, εἰ
 βούλει ^εαὐτόν, φησὶ, πληροῦν, μὴ περιτέμνου· οὐ γὰρ ἐν τῇ
 περιτομῇ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀγάπῃ πληροῦται. “Ορα τῆς ὁδύνης πῶς

15 v. 14.

[†] ταῦτα F. Vet.   ^ς ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς om. B.   [†] λακτίζητε A.B.C.
 E.F. λακτίσητε Edd.   ^ν καὶ om. B.   ^ω διὰ] ἀλλὰ διὰ E.   [×] αἰ-
 τία] ἡ αἰτία A.B.C.D. αἰτία τῆς π. αὐτοῖς ἐγένετο] τῆς π. αἵται αὐτοῖς ἐγένοντο
 Edd. repugnantibus libris.   ^γ ἀρχὴν] ἀρχὴ Veron. ἡ ἀρχὴ A.B.C.D.F.
 Cat.   ^z διὸ] + καὶ E.   ^α ἀλλήλων] + φησὶν F. Vet. φησὶν post ἀλλήλοις
 add. E.   ^β ἀσελγαίνειν B.C.   ^ε παραινεῖ A.B.D.E.F.   ^δ ἀλλήλους
 om. B.   ^ε αὐτὸ B.   ^ς σεαυτὸν B.E.F.   ^ε αὐτὸν φ. πλ.] φησιν αὐτόν
 πλ. C.E. φησι πλ. αὐτόν D.

οὐκ ἐπιλανθάνεται τῆς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ ^hτὸ πονοῦν κινεῖ συνεχῶς, καὶ εἰς τὸν ἠθικὸν ἐξελθὼν λόγον. ¹⁶ “Εἰ δὲ ἀλλήλους Β δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ’ ἀλλήλων ἀναλωθῇτε.” Οὐκ ἀποφαίνεται, ἵνα μὴ βαρῆσῃ, ἀλλ’ οἶδε μὲν αὐτὸ γινόμενον, λέγει δὲ αὐτὸ μετὰ ἀμβιβολίας. Οὐ γὰρ εἶπεν, ἐπειδὴ ἀλλήλους δάκνετε· καὶ τὸ ⁱἐξῆς ὁμοίως· οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ πάλιν ἀπεφάνητο, ὅτι ^kὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθήσεσθε, ἀλλὰ, “βλέπετε μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθῇτε” ὅπερ ἐστὶ φοβούντος καὶ ἀσφαλιζομένου, οὐ καταδικάζοντος. Καὶ ταῖς λέξεσι δὲ ἐμφαντικῶς ἐχρήσατο. Οὐ γὰρ εἶπε, “δάκνετε,” μόνον, ὅπερ ἐστὶ θυμουμένου, ἀλλὰ καὶ, “^lκατεσθίετε,” ὅπερ ἐστὶν ἐμμένοντος τῇ πονηρίᾳ. Ὁ ^mμὲν γὰρ δάκνων, ὀργῆς ἐπλήρωσε πάθος· ὁ δὲ κατεσθίων, ⁿθηριωδίας ἐσχάτης παρέσχεν ἀπόδειξιν. Δῆγματα C δὲ καὶ βρώσεις οὐ τὰς σωματικὰς φησιν, ἀλλὰ τὰς πολὺ χαλεπωτέρας. Οὐ γὰρ οὕτως ὁ ἀνθρωπίνης ἀπογευσάμενος σαρκὸς ἔβλαψεν, ὥς ὁ δῆγματα εἰς τὴν ψυχὴν πηγνύς· ὅσον γὰρ ψυχὴ τιμιωτέρα σώματος, ^pτοσοῦτῳ χαλεπωτέρα ^qἢ ταύτης βλάβη. “Βλέπετε μὴ ὑπ’ ἀλλήλων ^rἀναλωθῇτε.” Ἐπειδὴ ^sγὰρ οἱ ἀδικοῦντες καὶ ἐπιβουλεύοντες, ὥς ^tἄλλους ἀναλίσκοντες, ἐπὶ ^vτούτῳ ἔρχονται, διὰ τούτῳ ^wφησι, σκοπεῖτε μὴ εἰς ὑμᾶς τὸ πρᾶγμα περιτραπῇ. Ἡ γὰρ διάστασις καὶ ^xἡ μάχη φθοροποιὸν καὶ ἀναλωτικὸν καὶ τῶν δεχομένων αὐτὴν, καὶ ^yτῶν εἰσαγόντων, καὶ σιγὰς μᾶλλον ἅπαντα διατρῶγει.

D ¹⁷ “Λέγω δὲ, πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ ^zτελέσητε.” Ἰδοὺ καὶ ἑτέραν δείκνυσιν ὁδὸν εὐκόλον ποιοῦσαν τὴν ἀρετὴν, καὶ κατορθοῦσαν τὰ εἰρημένα, ὁδὸν τίκτουσαν ἀγάπην, καὶ σφιγγομένην ὑπὸ τῆς ἀγάπης. Οὐδὲν γὰρ, οὐδὲν οὕτως ἀγαπητικούς ποιεῖ, ὥς τὸ πνευματικούς εἶναι· καὶ οὐδὲν οὕτω πείθει παραμένειν ἡμῖν τὸ πνεῦμα, ὥς ἡ τῆς ἀγάπης ἰσχὺς. (755) Διὸ φησι, “Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε.” Ἐπειδὴ ^a γὰρ εἶπε τὸ ποιοῦν τὴν νόσον, λέγει καὶ E τὸ τὴν ὑγίαν χαριζόμενον φάρμακον. Ποῖον ^bδὲ τούτῳ ἐστι, ^cκαὶ τίς ἡ λύσις τῶν εἰρημένων κακῶν, ἢ ^dτὸ πνεύματι ζῆν;

16 v. 15.

17 v. 16.

^h τὸ πονοῦν] τόπον οὖν F. ⁱ ἐξῆς] + δὲ E.F. ^k ὑπὸ sine elisione C.E.F. Cat. De seqq. vid. Annot. ^l κατεσθίετε] + μετὰ προσθήκης E.F. Vet. ^m μὲν om. D. ⁿ θηριωδίας A.B.E. θηριωδείας C. θηρωδίας Edd. ^o ὅσον E.F. Cat. Statim τιμιωτέρα ψυχὴ in verso ord. C.D.E. Cat. ^p τοσοῦτῳ A.C.E.F. Cat. τοσοῦτον Edd. ^q ἢ] καὶ ἡ E.F. ^r ἀναλωθῇτε] + φησὶν E.F. Vet. ^s γὰρ om. F. Vet. ^t ἀλλήλους B.D. ^v τούτῳ A.D.F. ^w φησι] λέγει F. ^x ἡ om. A. ^y τῶν om. D. ^z τελέσητε ubique F. ^a γὰρ om. F. Vet. ^b δὲ] δὴ A.D. Statim ἦν pro ἐστι B. ^c Vid. Annot. ^d τὸ] τῷ C.D.

Ἐδίο φησι· “ Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε.” ¹⁸ “ Ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, ἢ τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκὸς· ταῦτα δὲ ἄντίκειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ, ἂ ἂν θέλητε, ταῦτα ποιῇτε.” Ἐνταῦθα ¹ δὲ ἐπιτίθενται τινες λέγοντες, ὅτι διείλεν εἰς δύο τὸν ἄνθρωπον ὁ ἀπόστολος, ὥσπερ ἐξ ἐναντίας οὐσίας ^kκατεσκευασμένον εἰσάγων, καὶ μάχην τῷ σώματι πρὸς τὴν ψυχὴν δεικνὺς οὖσαν. Ἄλλ’ οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι. Σάρκα γὰρ ἐνταῦθα, οὐ τὸ σῶμα καλεῖ· εἰ ¹ γὰρ τοῦτό φησι, πῶς ἔχει λόγον τὸ ἐξῆς εἰρη- ⁷²⁰ μένον; “ ἐπιθυμεῖ γὰρ, ^mφησὶ, κατὰ τοῦ πνεύματος.” Καὶ μὴν τοῦτο οὐ τῶν κινούντων, ἀλλὰ τῶν κινουμένων ἐστίν, οὐ τῶν ἐνεργούντων, ἀλλὰ τῶν ⁿἐνεργουμένων· πῶς οὖν ἐπιθυμεῖ; Ἡ γὰρ ἐπιθυμία οὐ ^oσαρκὸς, ἀλλὰ ψυχῆς. Καὶ γὰρ ἀλλαχοῦ φησι, ¹⁹ “ Κατεπίθυμός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου” καὶ, “ Τί ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχὴ σου, καὶ ποιήσω σοι;” καὶ, “ Μὴ πορεύου κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ψυχῆς σου” καὶ πάλιν, “ Οὕτως ^pἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου.” Πῶς οὖν ^qΠαῦλός φησιν, “ Ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ ^Bκατὰ τοῦ πνεύματος;” Οἶδε σάρκα καλεῖν, ^rοὐ τὴν τοῦ σώματος φύσιν, ἀλλὰ ^sκαὶ τὴν πονηρὰν προαίρεσιν, ὡς ὅταν λέγῃ, ²⁰ “ Ὑμεῖς οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ’ ἐν πνεύματι.” καὶ πάλιν, “ Οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται.” Τί οὖν; ἀνελεῖν δεῖ τὴν σάρκα; αὐτὸς δὲ ὁ ταῦτα λέγων οὐ σάρκα περιέκειτο; Οὐ τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ τοῦ διαβόλου ταῦτα τὰ ^tδόγματα· ²¹ “ Ἐκεῖνος ^v γὰρ ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ’ ἀρχῆς.” Τί οὖν φησι; Σάρκα ἐνταῦθα τὸν λογισμὸν καλεῖ τὸν γεῶδη, τὸν ῥάθυμον καὶ ἡμελημένον. Τοῦτο δὲ οὐ σώματος κατηγορία, ἀλλὰ ῥαθύμου ψυχῆς ἔγκλημα. Ὅργανον γὰρ ἐστὶν ἡ σὰρξ, ^Cτὸ δὲ ὄργανον οὐδεὶς ἀποστρέφεται καὶ μισεῖ, ἀλλὰ τὸν τὸ ὄργανον κακῶς μεταχειριζόμενον. Καὶ γὰρ οὐ τὸν σίδηρον, ἀλλὰ τὸν ἀνδροφόνον καὶ μισοῦμεν καὶ κολλάζομεν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο, φησὶ, κατηγορία τοῦ σώματος, τὸ τὰ ἀμαρτήματα τῆς ψυχῆς τῷ τῆς σαρκὸς ὀνόματι καλεῖσθαι. Ἐγὼ δὲ ὁμο-λογῶ μὲν ἐλάττονα εἶναι τῆς ψυχῆς τὴν σάρκα, καὶ αὐτὴν δὲ

18 v. 17.

19 Psal. lxxxiii. 2. 1 Reg. xx. 4. Sirac. xviii. 30. Psal. xli. 2.

20 Rom. viii. 9, 8.

21 Joan. viii. 44.

^e διό φησι] εἰπὼν δὲ E.F. Vet. Iidem post τελέσητε addunt ἐπήγαγεν.
^f τὸ δὲ] καὶ τὸ E. ^g ἀντίκεινται E.F. Veron. ^h ἂν om. B.C.D. Veron.
 Statim θέλετε A.D. Veron. et p. p. ποιείτε B.C. ποιείται A. ⁱ δὲ om. E.F.
^k κατεσκ. εἰσάγων] κατεσκευάσεν B. κατεσκευασμένων εἰσάγων C. ^l γὰρ]
 δὲ E.F. Mox δηλοῖ pro φησι F. ^m φησὶ om. B. ⁿ ἐνεργουμένων] +
 ἐστὶ A.D. Haec πῶς οὖν ἐπιθυμεῖ om. A. ^o τῆς σαρκὸς et τῆς ψυχῆς B.
^p ἐπιθυμεῖ D. Cat. ^q ὁ Παῦλος D.E. ^r οὐ] + μόνον superscript. E.
^s καὶ accessit ex A.C.D.E. Cat. ^t δόγματα pro διδάγματα omnes. ^v γὰρ
 om. B.

καλήν. Τὸ γὰρ ἔλαττον τοῦ ^ωκαλοῦ, καὶ ^καὐτὸ καλόν· τὸ δὲ
κακόν, οὐκ ἔλαττον τοῦ καλοῦ, ^γἀλλ' ἐναντίον. Σὺ δέ, ^zεἰ μὲν
ἔχεις δεῖξαι ἀπὸ τοῦ σώματος κατασκευαζομένην τὴν κακίαν,
κατηγορεῖ τῆς σαρκός· εἰ δὲ ἀπὸ τῆς προσηγορίας διαβάλλειν
ἐπιχειρεῖς, ὥρα ^aσοι καὶ τῆς ψυχῆς κατηγορεῖν. Καὶ γὰρ
ψυχικὸς ἄνθρωπος λέγεται ὁ τῆς ἀληθείας ἐστερημένος, καὶ
πνεύματα πονηρίας λέγεται τὰ τῶν δαιμόνων πλήθη. Τῷ δὲ
τῆς σαρκὸς ὀνόματι πάλιν καὶ τὰ μυστήρια καλεῖν εἴωθεν ἡ
γραφὴ, καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἅπασαν, σῶμα ^bλέγουσα εἶναι τοῦ
Χριστοῦ. Εἰ δὲ βούλει ^cκαὶ κατορθώματα καλεῖν τὰ δι' αὐτῆς
γινόμενα, σβέσον τῷ λόγῳ τὰς αἰσθήσεις, καὶ ἔρημον ὄψει τὴν
ψυχὴν γνώσεως ἀπάσης, καὶ οὐδὲν εἰδυῖαν ὧν οἶδεν. Εἰ γὰρ ἡ
^Eδύναμις τοῦ θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοουμένη
καθοράται, πῶς ἂν ^dἴδοιμεν χωρὶς ὀφθαλμῶν; εἰ δὲ καὶ ἡ
πίστις ἐξ ἀκοῆς, πῶς ^eἀκουσόμεθα χωρὶς ὧτων; Καὶ τὸ κη-
ρυῖναι δὲ καὶ τὸ ^fπεριελθεῖν, διὰ γλώττης καὶ ποδῶν. ²² “Πῶς
γὰρ ^gκηρύξουσιν, εἰ μὴ ἀποσταλῶσι;” καὶ τὸ γράψαι διὰ
χειρῶν. Ὅρας ὅτι μυρίων ^hἡμῖν ἀγαθῶν ἐστὶν αἰτία τῆς σαρκός
ἡ διακονία; Εἰ δὲ λέγει, “Ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ
πνεύματος,” περὶ δύο φησὶ λογισμῶν. Οὗτοι γὰρ ἀλλήλοις
ἀντίκεινται, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία, οὐχ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα. Εἰ
γὰρ ταῦτα ⁱἀντίκειται, ἀλλήλων ^kἐστὶν ἀναιρετικά, ὥς τὸ πῦρ
¹τοῦ ὕδατος, ὥς τὸ σκότος τοῦ φωτός. Εἰ δὲ ἐπιμελεῖται
⁷²¹σώματος ^mψυχῇ, καὶ πολλὴν αὐτοῦ ⁿποιεῖται πρόνοιαν, καὶ
μυρία πάσχει, ὥστε αὐτὸ μὴ καταλιπεῖν, καὶ ἀπορρηγνυμένη
κωλύει, καὶ τὸ σῶμα αὐτῇ διακονεῖται, καὶ πολλὴν εἰσάγει
γνώσιν αὐτῇ, καὶ πρὸς τὴν ἐκείνης ἐνέργειαν τοῦτο κατεσκευ-
ασται· πῶς ἂν ἐναντία ταῦτα εἴη καὶ μαχόμενα ἀλλήλοις;
Ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον οὐκ ἐναντία, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ὁμονοοῦντα, (756)
καὶ ἀλλήλων ἀντεχόμενα διὰ τῶν ἔργων ὁρῶ. Οὐ τοίνυν περὶ
τούτων φησὶν, ὅτι ἀντίκεινται ἀλλήλοις, ἀλλὰ λογισμῶν πονη-
ρῶν καὶ ἀγαθῶν μάχην εἰσάγει. Τὸ γὰρ θέλειν καὶ μὴ θέλειν,

22 Rom. x. 15.

^ω καλοῦ] + οὐ κακόν ἀλλὰ E.F. Vet. ^κ αὐτὸ] + τὸ C. ^γ ἀλλ' ἐναντίον
om. A. ^z εἰ μὲν ἔχεις] Sic E.F. Cat. εἰ μὴ ἔχεις Veron. εἰ μοι ἔχεις Sav.
Mor. Ben. ἡμῖν εἰ ἔχεις A.B.C.D. ^a σοι pro σε A.E.F. ^b λέγουσα
om. B. εἶναι λέγουσα inverso ord. D.E. ^c καὶ κατορθ. καλεῖν] καὶ τὰ κα-
τορθ. ἰδεῖν E.F. Vet. καὶ κατορθ. μαθεῖν Cat. Post γινόμενα add. σκόπει ἐντεν-
θεν E.F. Vet. ^d ἴδωμεν A.D.E. ^e ἀκουσόμεθα A.B. ^f παρελθεῖν B.
^g κηρύξουσιν B. κηρύξουσι] + φησὶν E.F. Vet. ^h ἡμῖν om. E. Vet. erasum
in F. ἀγαθῶν ἡμῖν inverso ord. A.B.D. ⁱ ἀντίκεινται A.B.C.E.F. Cat.
^k εἰσὶν E. ¹ τοῦ om. D. ^m ἡ ψυχῇ E.F. ⁿ ποιεῖται A.D.E.F. Cat.
ποιεῖ Edd.

τῆς ψυχῆς. Διὰ τοῦτό φησι, “ταῦτα δὲ ὁ ἀντίκεινται,” ἵνα B
 μὴ ῥοσυχωρῆς τῇ ψυχῇ πορεύεσθαι ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῆς
 ταῖς πονηραῖς. Καθάπερ γάρ τις παιδαγωγὸς καὶ διδάσκα-
 λος φοβῶν, ταῦτα ἐφθέγγετο. ²³ “Εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε,
 οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον.” Ποία αὕτη ἀκολουθία; Μεγίστη μὲν
 ὁ οὖν καὶ σαφής. Ὁ γὰρ πνεῦμα ἔχων, ὡς χρή, σβέννυσσι ὁ διὰ
 τούτου πονηρὰν ἐπιθυμίαν ἅπασαν· ὁ δὲ τούτων ἀπαλλαγείς, οὐ
 δεῖται τῆς ἀπὸ τοῦ νόμου βοηθείας, ὑψηλότερος πολλῶ τῆς
 ἐκείνου παραγγελίας γενόμενος. Ὁ γὰρ μὴ ὀργιζόμενος, πῶς
 δεῖται ἀκούειν, “Οὐ φονεύσεις;” ὁ μὴ βλέπων ἀκολάστοις
 ὀφθαλμοῖς, πῶς χρήζει τοῦ παιδεύοντος μὴ μοιχεύειν; Τίς γὰρ C
 διαλέγεται περὶ τοῦ καρποῦ τῆς κακίας τῷ τὴν ρίζαν αὐτὴν
 ἀνασπᾶσαντι; Ῥίζα γὰρ φόνου θυμὸς, καὶ μοιχείας ἡ περίεργος
 θεωρία τῶν ὄψεων. Διὰ τοῦτό φησιν, “Εἰ πνεύματι
 ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον.” Ἐνταῦθα δέ μοι δοκεῖ καὶ ἐγκώ-
 μιον τοῦ νόμου ἡμέγα εἰρηκέναι καὶ θαυμαστὸν, ἔειγε ἐν τάξει
 τοῦ πνεύματος ὁ νόμος ἦν κατὰ δύναμιν τὴν ἑαυτοῦ πρὸ τῆς
 τοῦ πνεύματος ἐπιφοιτήσεως· οὐ μὴν διὰ τοῦτο ἑναπομένειν
 χρή τῷ παιδαγωγῷ. Τότε ὅμως ὑπὸ νόμον ἦμεν, ἵνα
 τῷ δέει κολάζωμεν τὰς ἐπιθυμίας, οὕτω τοῦ πνεύματος φανέν- D
 τος· νῦν δὲ τῆς χάριτος δεδομένης τῆς οὐ κελευούσης μόνον αὐ-
 τῶν ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἡμαρτανούσης αὐτὰς, καὶ πρὸς μείζονα
 πολιτείαν ἀναγούσης, τίς χρεῖα νόμου; Τῷ γὰρ οἴκοθεν κα-
 τορθοῦντι τὰ μείζω, ποῦ χρεῖα παιδαγωγοῦ; Οὐδὲ γὰρ γραμ-
 ματιστοῦ τις δεῖται φιλόσοφος ὢν. Τί τοίνυν ἑαυτοὺς ἐξευτε-
 λίζετε, τῷ πνεύματι πρότερον ἑαυτοὺς ἑκδόντες, καὶ νῦν
 προσκαθήμενοι τῷ νόμῳ;

²⁴ “Φανερά δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ἅτινά ἐστι πορνεία,
 μοιχεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, φαρμακεία, ^c εἰδωλολατρεία, E
 ἔχθραι, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθείαι, διχοστασίαι, αἰρέσεις,
 φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ^a προλέγω
 ὑμῖν, καθὼς ^d καὶ προεῖπον, ὅτι ^e οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες,

23 v. 18.

24 v. 19—21.

^o ἀντίκεινται pro ἀντίκειται omnes. Post h. v. add. ἀλλήλοις B. ^p συγχω-
 ρήσης A.C. Cat. ^q οὖν accessit ex B.C.D.E.F. μὲν οὖν om. A. Post οὖν
 add. αὕτη D. ^r δι' αὐτοῦ A.D. ^s ἡ περίεργος om. B. ^t μέγα εἰρηκέναι
 pro εἰρηκέναι μέγα omnes. ^v εἶγε] Sic Cat. εἰ δὲ Edd. ποῖον τοῦτο; ὅτι εἰ
 καὶ E.F. Vet. ^w ἦν] φησὶν ἦν E.F. ἦν καὶ D. ^x ἑναπομένειν χρή] χρή
 ἑναπομένειν B. ^y μὲν] + γὰρ E.F. ^z ἡμαρτανούσης αὐτὰς] περαινούσης F.
^a ἀγοῦσης E. ἐναγοῦσης F. ^b ἐκδιδόντες A.B.C.D. ^c εἰδωλολατρεῖαι B.
 Mox ἔρις A.F. ^d καὶ assumptum ex omnibus. ^e οἱ accessit ex
 A.B.E.F.

βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν.” Ἐνταῦθα λοιπὸν ὁ τῆς
 σαρκὸς [†]σου κατηγορῶν, εἶπέ μοι, καὶ νομίζων ὥς περὶ ἐχθρᾶς
 καὶ πολεμίας ^hταῦτα εἰρῆσθαι. Ἔστω ἰγάρ ἡ μοιχεία καὶ ἡ
 πορνεία τῆς σαρκὸς καθ’ ὑμᾶς· αἱ ^kἐχθραὶ, καὶ αἱ ἔρεις, καὶ οἱ
 ζῆλοι, καὶ ^lαἱ ἐριθείαι, καὶ αἱ αἰρέσεις, καὶ αἱ φαρμακείαι·
 προαιρέσεως γὰρ ταῦτα διεφθαρμένης μόνον, ὥσπερ οὖν καὶ τὰ
 722 ἄλλα· ^mπῶς ἂν εἶεν σαρκὸς; Ὁρᾶς ὅτι οὗ φησι τὴν σάρκα
 ἐνταῦθα, ἀλλὰ τὸν γεώδη λογισμὸν καὶ χαμαὶ συρόμενον; Διὸ
 καὶ φοβεῖ λέγων, ὅτι “οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν
 θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν.” ⁿΕἰ δὲ φύσεως ταῦτα πονηρᾶς, καὶ
 οὐ προαιρέσεως μοχθηρᾶς, περιττῶς εἶπε, “πράσσουσιν.” ^oοὐ
 γὰρ πράσσουσιν, ἀλλὰ πάσχουσι. Τίνος δὲ ἔνεκεν καὶ βασι-
 λείας ἐκπίπτουσιν; Οὐδὲ γὰρ τῶν ἐν φύσει, ἀλλὰ τῶν ἐν
 προαιρέσει καὶ οἱ στέφανοι καὶ αἱ κολάσεις. Διὸ καὶ ταῦτα
 ἠπείλησεν ὁ Παῦλος. ²⁵ “Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ ῥπνεύματος
 B ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη.” Οὐκ εἶπε, τὸ ἔργον τοῦ πνεύματος,
 ἀλλ’, “ὁ καρπός.” Οὐκοῦν ἡ ψυχὴ περιττὴ· εἰ γὰρ περὶ
 σαρκὸς καὶ πνεύματος ὁ λόγος, πῶς ἡ ψυχὴ; Ἰᾶρα περὶ
 ἀψύχων διαλέγεται; Ὅταν γὰρ τὰ μὲν πονηρὰ τῆς σαρκὸς, τὰ
 δὲ χρήσιμα τοῦ πνεύματος ᾗ, περιττὴ ἡ ψυχὴ. Οὐδαμῶς· καὶ
 γὰρ ἡ ἐγκράτεια τῶν παθῶν ταύτης καὶ περὶ αὐτὴν· καὶ ἐν
 μέσῳ ^sκειμένης κακίας καὶ ἀρετῆς, ^tἂν μὲν εἰς δέον χρήσηται τῷ
 σώματι, πνευματικὸν αὐτὸ κατειργάσατο· ἂν δὲ ἀποστῇ μὲν
 τοῦ πνεύματος, ἐκδῶ δὲ ^vἑαυτὴν ταῖς πονηραῖς ἐπιθυμίαις,
^wγεωδεδετέραν αὐτὴν κατεσκεύασεν. Ὁρᾶς ^xπάντοθεν πῶς οὐ
 C περὶ οὐσίας αὐτῷ ^yσαρκὸς νῦν ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ προαιρέσεως
 μοχθηρᾶς, καὶ οὐ τοιαύτης; Διὰ τί δὲ καρπὸν καλεῖ τοῦ πνεύ- (757)
 ματος; Ὅτι τὰ μὲν πονηρὰ ἔργα ἐξ ἡμῶν γίνεται ^zμόνον· διὸ
 καὶ ἔργα καλεῖ· τὰ δὲ καλὰ οὐ τῆς ἡμετέρας ἐπιμελείας δεῖται
 μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ θεοῦ φιланθρωπίας. Εἵτα μέλλων
 αὐτὰ διηγείσθαι, τὴν ρίζαν τίθησι πρῶτον τῶν ἀγαθῶν, οὕτω
 λέγων· “Ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ^aἀγα-

25 γ. 22.

[†] σου] σὺ D. σου om. E.F. ^g ὥς περὶ] ὥσπερ B.C. ^h ταῦτα] καὶ
 ταῦτα A.B.C.D.E. invita Cat. Post εἰρῆσθαι add. τί εἴπης E. ⁱ γὰρ om. F.
^k ἐχθραὶ] + τί E. ^l αἱ ἐριθείαι] οἱ θυμοὶ B. ^m πῶς] + οὖν E. ⁿ εἰ δὲ—
 πράσσουσιν om. D. Haec καὶ οὐ προαιρέσεως μοχθηρᾶς om. A. ^o Vid.
 Annot. ^p πνεύματος] + ἐστὶν E. ^q ἴαρα C. ^r αὐτὴν pro αὐτῆς D.E.
 Cat. ^s κειμένη E.F. Cat. Vet. μένης B. ^t ἂν] εἰ D. ^v ἑαυτὴν E.F.
 Cat. αὐτὴν Ben. αὐτὴν vulgo. ^w γεωδεδετέρον αὐτὸ E.F. Vet. ἑαυτὴν pro
 αὐτὴν D. ^x πάντοθεν om. F. Vet. Statim ὥς pro πῶς B. ^y τῆς σαρκὸς
 Edd. τῆς om. A.B.D.E.F. Cat. αὐτῷ τῆς om. C. ^z μόνον A.B.F. Vet. Haec
 ὅτι τὰ μὲν—καλεῖ desunt in D. ^a ἀγαθωσύνη A.D.E.F. ἀγαθοσύνη B.C.
 Edebatur ἀγαθοεργία.

θωσύνῃ, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια. ²⁶ Κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος.” ^bΤί γὰρ ἂν τις ἐπιτάξῃ τῷ πάντα ἔχοντι D παρ’ αὐτῷ, καὶ διδάσκαλον ^cἀπηρτισμένῃ τῆς φιλοσοφίας τὴν ἀγάπην; “Ὡς περ γὰρ οἱ τῶν ἱππῶν εὐήνιοι καὶ ἀφ’ αὐτῶν ἅπαντα πράττοντες, οὐκ ἂν δεηθεῖεν μάστιγος· οὕτω καὶ ψυχὴ κατορθοῦσα τὴν ἀρετὴν ^dἀπὸ πνεύματος, οὐ δεῖται τοῦ ἐνουθετοῦντος νόμου. Πάνυ δὲ καὶ ἐνταῦθα ^eθαυμαστικῶς τὸν νόμον ἐξέβαλεν, οὐχ ὡς φαῦλον, ἀλλ’ ὡς ἐλάττονα τῆς δεδομένης παρὰ τοῦ ^gπνεύματος φιλοσοφίας. ²⁷ “Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις.” Ἴνα γὰρ μὴ λέγωσι, καὶ τίς ἐστι τοιοῦτος; δείκνυσιν ἐπὶ τῶν E ἔργων τοὺς ^hτὰ τοιαῦτα κατορθοῦντας, ⁱσάρκα πάλιν ἐνταῦθα τὰς πονηρὰς πράξεις καλῶν. Οὐ γὰρ δὴ τὴν σάρκα ἀνείλον· ἐπεὶ πῶς ἐμελλον ζῆν; τὸ γὰρ ἐσταυρωμένον, νεκρὸν ἐστὶ καὶ ἀνενέργητον· ἀλλὰ τὴν ἀκριβῆ φιλοσοφίαν δηλοῖ. Καὶ γὰρ αἱ ἐπιθυμίαι, καὶ ἐνοχλῶσι, κενὰ λυσσῶσιν. Ἐπεὶ οὖν τοσαύτη τοῦ πνεύματος ἡ ἰσχὺς, ^kἐκείνῳ ζῶμεν, ἐκείνῳ ἀρκώμεθα· ^lὁ καὶ αὐτὸς ^mἐπάγει λέγων· ²⁸ “ⁿΖῶμεν οὖν ἐν πνεύματι, καὶ πνεύματι στοιχῶμεν,” κατὰ τοὺς ^oἐκείνου νόμους πολιτευόμενοι. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ ^pτὸ, “στοιχῶμεν,” τουτέστιν, ἀρκεσθῶμεν τῇ τοῦ πνεύματος δυνάμει, καὶ μὴ ἐπιζητῶμεν τὴν ἀπὸ ^qτοῦ νόμου προσθήκην. Εἴτα δεικνὺς ἐκείνους τοὺς ἐπεισάγοντας τὴν περι- 723 τομὴν διὰ φιλοτιμίαν τοῦτο ποιοῦντας, φησί· ²⁹ “Μὴ ^rγενώμεθα κενόδοξοι,” ὃ πάντων ἐστὶν αἷτιον τῶν κακῶν, “ἀλλήλους ^sπροκαλούμενοι,” εἰς φιλονεικίας καὶ ἔρεις, “ἀλλήλους φθονοῦντες.” Ἀπὸ γὰρ κενοδοξίας ^tὁ φθόνος, ^vκαὶ ἀπὸ φθόνου τὰ μυρία ταῦτα κακά.

¹ “Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῇ ἄνθρωπος.” Ἐπειδὴ γὰρ B ἐπιτιμῆσεως προσχήματι τὰ αὐτῶν ἐξεδίκουν πάθη, καὶ ἐδόκουν μὲν ἀμαρτημάτων ^aἐνεκεν τοῦτο ποιεῖν, τὴν δὲ αὐτῶν φιλαρχίαν στήσαι ἐβούλοντο, φησὶν· “Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῇ.”

26 v. 23.

27 v. 24.

28 v. 25.

29 v. 26.

1 Cap. VI. v. 1.

^b τί (τίς C.) γὰρ ἂν τις] Sic libri omnes et Interp. τίς γὰρ ἂν Edd. ^c ἀπηρτισμένον B. Cat. ^d ἀπὸ τοῦ πν. E. ^e νομοθετοῦντος A.B.D. ^f θαυμ. τὸν v. pro τὸν v. θαυμ. C.D.E.F. ^g πνεύματος φιλοσοφίας] θεοῦ σοφίας E. ^h τὰ om. B. ⁱ σάρκα] + γὰρ A. ^k ἐκείνῳ ζῶμεν om. A. Statim ἀρκώμεθα pro ἀρκούμεθα F. Vet. Ita tacite edidit Montef. ^l ὁ τοῦτο F. Vet. ὁ om. C.D. ^m ἐπάγει λέγων] δηλῶν ἔλεγεν E. δηλῶν ἐπάγει F. Vet. ⁿ ζῶμεν οὖν ἐν] εἰ ζῶμεν E.F. Cat. Vet. Statim πνεύματι καὶ pro καὶ πνεύματι iidem. ^o ἐκείνου] + φησὶ E.F. Mox πολιτευόμεθα F. ^p τὸ om. B. ^q τοῦ] + πνεύματος B. ^r γενώμεθα A.C.D. Cat. ^s προκαλούμενοι B.C.D.E. Sequentia eis φιλονεικίας (+ φησὶ E.F. Vet.) καὶ ἔρεις (ἔρις F.) quae vulgo desunt, leguntur in omnibus. ^t ὁ om. B. ^v καὶ om. D. Statim ἀπὸ φθόνου φόνου καὶ τὰ μ. τ. κ. B. CAP. VI. ^a ἐνεκα E.

Οὐκ εἶπεν, ἐὰν πράξῃ, ἀλλ', "ἔὰν προληφθῇ," τουτέστιν, ἐὰν συναρπαγῇ. "Ἑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον." Οὐκ εἶπε, κολάζετε, οὐδὲ, καταδικάζετε, ἀλλὰ, διορθοῦσθε. Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἔσθῃ, ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι σφόδρα αὐτοὺς ἡμέρους εἶναι δεῖ τοῖς ὑποσκελιζομένοις, οὕτως ἐπήγαγεν· "Ἐν πνεύματι πραότητος." Οὐκ εἶπεν, ἐν πραότητι, ἀλλ', "ἐν πνεύματι πραότητος" ἐδηλών ὅτι καὶ τῷ πνεύματι ταῦτα δοκεῖ, καὶ τὸ δύνασθαι μετ' ἐπιεικείας διορθοῦν τοὺς ἁμαρτάνοντας, χαρίσματός ἐστι πνευματικοῦ. Εἶτα ἵνα μὴ ἐπαρθῇ ὁ διορθῶν ἕτερον, καὶ αὐτὸν ὑπὸ τὸν αὐτὸν φόβον ἔθηκεν, οὕτως εἰπὼν· "Σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς." Ὡς περ γὰρ οἱ πλουτοῦντες ἐράνους τοῖς δεομένοις εἰσφέρουσιν, ἴν', εἴποτε καὶ αὐτοὶ ἡ περιπέσοιεν πενία, τῶν αὐτῶν ἐπιτύχωσιν· οὕτω καὶ ἡμᾶς ποιεῖν χρή. Διὸ καὶ αἰτίαν ἀναγκαίαν τίθησι, λέγων οὕτω· "Σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς."

Καὶ ἀπολογεῖται ὑπὲρ τοῦ ἡμαρτηκότος, πρῶτον μὲν εἰπὼν, (758) "ἐὰν καὶ προληφθῇ," δεύτερον καὶ τῆς πολλῆς ἀσθενείας ὄνομα, εἶτα, "μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς," δαίμονος ἐπήρειαν μάλλον ἢ ψυχῆς ῥαθυμίαν αἰτιώμενος. 2 "Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε." Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπον ὄντα χωρὶς ἐλαττώματος εἶναι, παραινεῖ μὴ ἀκριβεῖς ἐξεταστὰς γίνεσθαι τῶν ἑτέροις πεπλημμελημένων, ἀλλὰ καὶ φέρειν τὰ τῶν πλησίον ἐλαττώματα, ἵνα καὶ τὰ αὐτοῦ φέρηται παρ' ἑτέρων. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς οἰκοδομῆς, οὐ τὴν αὐτὴν ἅπαντες ἔδραν ἔχουσιν οἱ λίθοι, ἀλλ' ὁ μὲν πρὸς γωνίαν ἐπιτήδειος, οὐκέτι δὲ πρὸς θεμελίους, ὁ δὲ πρὸς θεμελίους μὲν, οὐκέτι δὲ πρὸς γωνίαν· οὕτω ὁ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας. Καὶ ἐπὶ τῆς σαρκὸς δὲ τῆς ἡμετέρας τὸ αὐτὸ ἴδοι τις ἂν, ἀλλ' ὅμως θάτερον θατέρου ἀνέχεται, καὶ οὐ παρὰ πάντων πάντα ζητοῦμεν. Ὁ γὰρ ἐκ τοῦ κοινοῦ γινόμενος ἔρανος καὶ σῶμα καὶ οἰκοδομὴν συνίστησι. "Καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε." Οὐκ εἶπε, πληρώσατε, ἀλλ', "ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ," του-

2 v. 2.

^b ἐὰν] + καὶ B. ^c οὐδὲ καταδικάζετε om. B. ^d ἀλλὰ] + καταρτίζετε, τουτέστι F.F. Vet. ^e δηλών om. B. ^f καὶ] + γὰρ E.F. Vet. ^g ὁ om. E.F. ^h περιπέσοιεν D. ⁱ οὕτω] + δὴ Edd. δὴ deest in omnibus. ^k τὸ τῆς πολλῆς—πειρασθῆς] τὸ τῆς πολλῆς ἀσθενείας δηλωτικὸν ὄνομα θεῖς, τὸ σὺ, οὕτως εἰπὼν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. ὁ οὖν λέγει τοιοῦτόν ἐστι. διόρθου τὸν ἀδελφόν, ἐὰν καὶ προληφθῇ, ἐν πραότητι. Sic E.F. Vet. ^l εἶτα ἵνα μὴ Edd. ἵνα deest in omnibus. ^m χωρὶς ἐ. εἶναι] μὴ ἁμαρτάνειν B. ⁿ γίνεσθαι pro εἶναι omnes. ^o δὴ accessit ex E.F. δὲ pro δὴ A.D. ^p τὸ αὐτὸ pro τοῦτο αὐτὸ et θάτερον θατέρου pro θατέρου θάτερον omnes. ^q Ἡμεῖς τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ non hic, sed post prius ἀναπληρώσατε vulgo leguntur. Nos cum A.B.C.D. transposuimus.

τέστι, κοινῇ πάντες πληρώσατε, δι' ὧν ἀλλήλους φέρετε· οἷον, ὁ δεῖνά ἐστιν ὀργίλος, σὺ δὲ ὑπνηλός· ἴφφερε αὐτοῦ τὴν ὀρμὴν τὴν σφοδρὰν, ἵνα καὶ αὐτός σου τὴν νωθεῖαν· καὶ οὕτως οὔτε 724 ἐκείνος ἀμαρτήσεται ὑπὸ σοῦ βασταζόμενος, οὔτε σὺ ^ς πλημμελεῖς ἐν οἷς εἰ βαρὺς, ἀνεχομένου ^τ σου τοῦ ἀδελφοῦ σου. Οὕτω δὲ ἀλλήλοις χεῖρα ὀρέγοντες ἐν οἷς μέλλετε καταπίπτειν, δι' ἀλλήλων κοινῇ ^ν πληρώσατε τὸν νόμον, τὸ λείπον τῷ πλησίον ἀναπληρῶν ἕκαστος διὰ τῆς οἰκείας ὑπομονῆς. Ἐὰν δὲ μὴ οὕτω ποιῆτε, ἀλλ' ἕκαστος ἐπεξιέναι μέλλῃ τοῖς τοῦ πλησίον, οὐδέποτε οὐδὲν ^ω ἔσται τῶν δέοντων ὑμῖν. Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ σώματι εἰ τὴν αὐτὴν τις ἀπαιτοίῃ παρὰ πάντων χρεῖαν, οὐδέποτε ^χ τὸ σῶμα στήσεται· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν πολὺς B ^ς ἔσται πόλεμος, εἰ παρὰ πάντων πάντα ^ζ ἐπιζητοῦμεν. ³ “Εἰ γὰρ τις δοκεῖ εἶναι τι, μηδὲν ὦν, ^α φρεναπατᾷ ἑαυτόν.” Πάλιν ἐνταῦθα τὴν ἀπόνοιαν ^υ κατασκώπτει. Ὁ γὰρ δοκῶν εἶναι τι, οὐδὲν ἐστι, πρῶτον τῆς εὐτελείας αὐτοῦ δείγμα ἐκφέρων τὴν τοιαύτην ^ε εὐθείαν. ⁴ “Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος.” Ἐνταῦθα δείκνυσιν ὅτι δεῖ βίου ἐξεταστὰς εἶναι, καὶ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ μετ' ἀκριβείας δοκιμάζειν τὰ πεπραγμένα ἡμῖν. Οἷον, ἐποίησάς τι καλόν; ^δ σκόπησον μὴ ποτε διὰ ^ε κενοδοξίαν, μὴ δι' ἀνάγκην, μὴ πρὸς ἀπέχθειαν, ^ς μὴ ὑποκρίσει, μὴ C δι' ἄλλην ἑτινὰ αἰτίαν ἀνθρωπίνην. Καθάπερ γὰρ τὸ χρυσίον δοκεῖ μὲν εἶναι λαμπρὸν πρὸ τοῦ χωνευτηρίου, ὅταν δὲ ^h αὐτὸ παραδῶς τῷ πυρὶ, τότε ἀκριβῶς διαδείκνυται, τοῦ νόθου παντὸς ἀπὸ τοῦ γνησίου χωριζομένου· οὕτω καὶ τὰ ἡμέτερα ἔργα, ὅταν μετὰ ἀκριβείας ^ι ἐξετάζωμεν, τότε σαφῶς ἐκκαλυφθήσεται, καὶ πολλῶν ὀψόμεθα ἑαυτοὺς ^κ ὄντας ὑπευθύνους ἐγκλημάτων. “Καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἔξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον.” Ταῦτα οὐ νομοθετῶν φησιν, ἀλλὰ συγκαταβαίνων· ὥς ^α ἂν εἰ ἔλεγεν· ἄτοπον μὲν τὸ καυχᾶσθαι· εἰ δ' ἄρα βούλει, μὴ κατὰ D

3 v. 3.

4 v. 4.

^ι φέρε αὐτοῦ (ἑαυτοῦ B.) τὴν ὀρμὴν] Sic B.C.D. Veron. φέρε (+τοίνυν ex corr.) τὴν ὁ. αὐτοῦ A. οὐκοῦν φέρε (φέρετε F.) αὐτοῦ τὴν ὁ. E.F. Vet. φέρε τοίνυν τὴν ὀρμὴν αὐτοῦ Sav. Mor. Ben. ^ς πλημμελεῖς E.F. ^τ σου om. F. ^ν πληρώσατε F. ^ω ἔσται τῶν δ. pro τῶν δ. ἔσται A.C.D.E.F. Statim ὑμῖν pro ἡμῖν A.D.E. Vet. ^χ τῷ σώματι C. ^ς ἔσται pro ἐστι omnes. ^ζ ἐπιζητοῦμεν A.B.C.D. ἐπιζητοῦμεν Cat. ἐπιζητοῦμεν Edd. ^α ἑαυτὸν φρεναπατᾷ inverso ord. E. ^β Vid. Annot. ^ε εὐθείαν pro εὐμένειαν E.F. morum levitatem Vet. ἀσθένειαν D. ὑπόνοιαν Cat. ^δ σκοπεῖτω B. ^εν

σκόπει E. ^ε κενοδοξίαν] + ἐποίησεν B. ^ς μὴ ὑποκρίσει (sic) E. ^ς τινα om. B. ^h αὐτὸ A.C.D.E.F. Cat. Statim παραδῶς Cat. παραδῶ Codd. Edebatur, ὅταν δὲ αὐτῷ παραδοθῇ, τῷ πυρὶ τότε. ^ι ἐξετάσωμεν E.F. ^κ ὄντας ὁ. ἐ.] ἐγκλημάτων ὑπευθύνους B.

τοῦ πλησίον, ὡς ὁ Φαρισαῖος. Ὁ γὰρ τοῦτο παιδευθεὶς, καὶ ἐκείνου ἀποστήσεται ταχέως. Διὸ καὶ τοῦτο συνεχώρησεν, ἵνα ¹τὸ ὅλον κατὰ μικρὸν ἐξέλῃ. Ὁ γὰρ ^μσυνεθισθεὶς εἰς ἑαυτὸν μόνον καυχᾶσθαι, καὶ μὴ κατ' ^ηἄλλων, ταχέως καὶ τοῦτο διορθώσεται τὸ ἐλάττωμα. Ὁ γὰρ μὴ νομίσας τῶν ἄλλων ἑαυτὸν εἶναι βελτίονα τοῦτο γὰρ ἐστίν, “οὐκ εἰς τὸν ἕτερον” ἀλλ' αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν ἐξετάζων ^οἀβρύνεται, παύσεται καὶ τοῦτο ^ρποιῶν ὕστερον. Καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι τοῦτο βούλεται Ἐκατασκευάσαι, ὅρα πῶς αὐτὸν συστέλλει τῷ φόβῳ, ἀνωτέρω μὲν εἰπὼν, “Δοκιμαζέτω τὸ ἔργον ^ιαὐτοῦ,” ἐνταῦθα δὲ ἐπαγαγὼν ⁵“Ἐκαστος ^ιγὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει.” Δοκεῖ μὲν γὰρ τιθέναι λογισμὸν κωλύοντα καθ' ἑτέρου καυχᾶσθαι, διορθοῦνται δὲ τὸν καυχώμενον, ὥστε μὴδὲ ἑαυτῷ μέγα φρονεῖν, εἰς ἔννοιαν ἄγων αὐτὸν τῶν οἰκείων ἀμαρτημάτων, καὶ ^ςτοῖς (759) ὀνόμασι τοῦ φορτίου καὶ τῆς ἀχθοφορίας πιέζων αὐτοῦ τὸ συνειδός.

⁶ “Κοινωνεῖτω δὲ ὁ ^κκατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχούντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς.” Ἐνταῦθα περὶ τῶν διδασκάλων λοιπὸν ὁ λόγος αὐτῷ, ^νὥστε πολλῆς ἀπολαύειν παρὰ τῶν μαθητευομένων θεραπείας. Καὶ τίνος ἕνεκεν οὕτως ἐνομοθέ-
725 ⁷τησεν ὁ Χριστός; ^ωΚαὶ γὰρ ἐν τῇ καινῇ οὗτος κείμενος ὁ νόμος, ὥστε τοὺς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλοντας ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν· καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ δὲ ὁμοίως πολλαὶ τοῖς Λευίταις ^κπαρὰ τῶν ἀρχομένων ἦσαν αἱ πρόσοδοι. Τίνος οὖν ^νἕνεκεν ταῦτα διετάξατο; Ταπεινοφροσύνης καὶ ἀγάπης ὑπόθεσιν προαποτιθέμενος. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ διδασκαλικὸν ἀξίωμα πολλακίς φύσῃ ^ζτοὺς ἔχοντας, καταστέλλων αὐτοῦ τὸ φρόνημα, εἰς ἀνάγκην κατέστησε τοῦ δεῖσθαι τῶν μαθητευομένων· κἀκείνους πάλιν εἰς ἀφορμὴν ἤγαγε τοῦ πρὸς ^αεὐποΐαν εὐκολωτέρους γίνεσθαι,
B ^βγυμνάζων αὐτοὺς ἐν τῇ περὶ τοὺς διδασκάλους εὐνοίᾳ καὶ περὶ τοὺς ἄλλους ἡμέρους εἶναι· ὅπερ καὶ ἀγάπην οὐ μικρὰν εἰργάζετο ^βἐν ἑκατέρῳ τῷ μέρει. Ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, ὅπερ εἶπον, τίνος ἕνεκεν τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ἀγνώμονας ^αἀπὸ τοῦ μάννα

5 v. 5.

6 v. 6.

¹ τὸ om. D. ^μ συνεθισθεὶς D. ^η ἀλλήλων F. ^ο ἀβρύνεται] εἰ καὶ ἄβρ. F. Vet. εἰ καὶ ἐναβρ. E. ^ρ ποιῶν om. B. ^ι αὐτοῦ E. ^ι γὰρ] δὲ B. γὰρ om. C. Statim βαστάσει φορτίον inverso ord. E. φορτίον om. B. ^ς τῷ ὀνόματι E. F. ^κ καυχώμενος D. ^ν ὥστε] βούλεται γὰρ E. F. Vet. Infra ἐνομ. ὁ Χρ. pro ὁ Χρ. ἐνομ. A. C. D. E. F. Cat. ^ω καὶ γὰρ] φησι. καὶ F. Vet. καὶ γὰρ καὶ E. ^κ παρὰ] ἐκ A. ^ν ἕνεκα E. Statim διεδέξατο D. διεπράξατο Cat. ^ζ τοὺς ἔχοντας pro τὸν ἔχοντα A. C. D. E. Cat. Mox αὐτῶν pro αὐτοῦ E. Cat. ^α εὐποΐαν Cat. sola. εὐνοίαν vulgo. ^β ἐν om. C. E. F. Cat. ^α ἀπὸ τοῦ om. E. F.

τρέφων, τοὺς ἀποστόλους εἰς τὴν τῶν προσαιτούντων κατέστη-
 σεν ἀνάγκην; οὐκ εὐδηλον ὅτι τὰ μεγάλα ἐκ τούτου κατα-
 σκευάζων ἀγαθὰ, ταπεινοφροσύνην καὶ ἀγάπην, καὶ ὥστε τοὺς
 μαθητεομένους μὴ αἰσχύνησθαι ἐπὶ τοῖς δοκοῦσιν ἐπονειδίστοις
 εἶναι; Τὸ γὰρ ἐπαιτεῖν, αἰσχύνης εἶναι δοκεῖ· ἀλλ' οὐκ ἐδόκει
 λοιπὸν, τῶν διδασκάλων αὐτὸ μετιόντων μετὰ παρρησίας ἀπά- C
 σης· ὥστε οὐ μικρὰ κἀντεῦθεν ^d ἐκέρδαινον οἱ μαθηταί, πάσης
 δόξης παιδευόμενοι διὰ τούτων ὑπερορᾶν. Διὰ τοῦτό φησι,
 “Κοινωνεῖτω δὲ ὁ ^eκατηχούμενος τῷ κατηχούντι ἐν πᾶσιν
 ἀγαθοῖς.” Τούτέστι, πᾶσαν ^fἐπιδεικνύσθω περὶ αὐτὸν δαψί-
 λειαν· τοῦτο γὰρ αἰνιττόμενος ἔλεγεν, “ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς.”
 Μηδὲν γὰρ ἔστω τοῦ μαθητοῦ, φησὶν, ἴδιον, ἀλλὰ πάντα κοινά.
 Μείζονα γὰρ λαμβάνει ἢ δίδωσι, καὶ τοσούτῳ ^gμείζω, ὅσῳ τῶν
 γηϊνῶν τὰ ἐπουράνια ἀμείνω· ὃ καὶ ἀλλαχοῦ δηλῶν ἔλεγεν,
 7 “Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, ^hοὐ μέγα, ⁱεἰ D
 ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν.” Διὰ τοῦτο καὶ κοινωνίαν
 τὸ πρᾶγμα καλεῖ, δεικνὺς ἀντίδοσιν γινομένην. Ἐκ τούτου δὲ
^kκαὶ τὰ τῆς ἀγάπης ἐγίνετο θερμότερα πολλῶ καὶ βεβαιότερα.
 Ἄν μὲν οὖν τὴν αὐτάρκειαν ὁ διδάσκαλος ^lζητῇ, μένει καὶ λαμ-
 βάνων ἐπὶ τῆς οἰκείας ἀξίας. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἔπαινος, τὸ
 οὕτω προσεδρεύειν τῷ λόγῳ, ὡς ἐτέρων δεῖσθαι, καὶ ἐν πενίᾳ
 μυρία εἶναι, καὶ τῶν βιωτικῶν ὑπερορᾶν ἀπάντων. Ἄν δὲ
 ὑπερβαίνει τὸ μέτρον, ἐλυμήνατο τὴν ἀξίαν, οὐ τῷ λαμβάνειν,
 ἀλλὰ τῷ ^mἀμέτρῳ. Εἴτα ἵνα μὴ ⁿἡ πονηρία τοῦ διδασκάλου E
 ὀκνηρότερον περὶ ταῦτα ποιῇ τὸν μαθητὴν, καὶ πένητα ὄντα
^oπολλάκις παρατρέχῃ διὰ τὸν τρόπον, ^pπροϊὼν μὲν φησι·
 “Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες, μὴ ἐκκακῶμεν” ἐνταῦθα ^qδὲ τὸ μέσον
 τῆς ^rτοιαύτης, καὶ τῆς ἐν τοῖς βιωτικοῖς φιλοτιμίας δείκνυσιν,
 οὕτω λέγων· ^s8 “Μὴ πλανᾶσθε· θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. Ὁ γὰρ
 εἰς σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει· ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν
 σάρκα ^tἑαυτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ θερίσει φθοράν· ὁ δὲ
 σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζῶν αἰώνιον.”
 Ὡσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν σπερμάτων οὐκ ^uἐνὶ σπείροντα ὀρόβους
 σίτον ἀμῆσαι· δεῖ γὰρ τοῦ αὐτοῦ γένους καὶ τὸν σπόρον εἶναι

7 I Cor. ix. 11.

8 v. 7, 8.

^d ἐκέρδανον F. ^e κατηχούμενος] + τὸν λόγον A.D.E. τὸν λόγον pro τῷ κα-
 τηχούντι habent F. Vet. ^f ἐνδεικνύσθω E. ^g μείζονα E. μείζων B.C.
 μείζον Cat. Mox ἀμείνων B. ^h οὐ accessit ex A.B.C.D.F. Vet. ⁱ μέγα
 pro μέγα F. ^j εἰ] καὶ B. Mox θερίσωμεν B.C. ^k καὶ om. D. ^l ζητῇ
 pro ζητεῖ A.C.D.E.F. ^m ἀμέτρως E. ⁿ πονηρία διδασκάλου sine articulis
 A.C.D. Cat. ^o πενία pro πονηρία E. ^p παρατρέχῃ (-χει D.) πολλάκις inverso
 ord. C.D. Cat. ^q προϊὼν μὲν om. B. ^r δὲ om. C. ^s τοιαύτης] + εὐ-
 ποίας E. ^t αὐτοῦ D. ^u ἔστι A.C.D.

726 καὶ τὸν ἀμητόν· οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἔργοις, ὁ ^νκαταβαλὼν εἰς τὴν σάρκα τρυφήν, μέθην, ἐπιθυμίαν ἄτοπον, ^ωτὰ ἐκ ταύτης ἀμήσει. Τίνα δέ ἐστι ταῦτα; Κόλασις, τιμωρία, αἰσχύνη, γέλως, φθορά. Τῶν γὰρ πολυτελῶν τραπεζῶν καὶ τῶν ^χἡδυσμάτων οὐδὲν ἕτερον τὸ τέλος, ἢ φθορά· καὶ ^υγὰρ αὐτὰ φθείρεται, καὶ συμφθείρει τὸ σῶμα. Τὰ δὲ τοῦ πνεύματος οὐ τοιαῦτα, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ^zἅπαντα τούτοις. Σκόπει δέ. ^αἘσπειρας ἐλεημοσύνην, ἀναμένουσί σε οἱ τῶν οὐρανῶν θησαυροὶ καὶ δόξα αἰώνιος· ἔσπειρας σωφροσύνην, ^βτιμὴ καὶ βραβεῖον, καὶ αἱ παρ' ἀγγέλων Βεῦφημίαι, καὶ οἱ παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου στέφανοι. ⁹“Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες, μὴ ἐκκακῶμεν· καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ (76c) ἐκλυόμενοι. Ἄρ' οὖν, ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ^δἀγαθὸν πρὸς πάντας, ^εμάλιστα πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως.” Ἰνα γὰρ μὴ τις νομίσῃ, ὅτι διδασκάλων μὲν ἐπιμελίσθαι δεῖ, καὶ τρέφειν ^εαὐτοὺς, τῶν δὲ ἄλλων ἀμελεῖν, εἰς κοινὸν ἐξάγει τὸν λόγον, καὶ πᾶσι τὴν θύραν τῆς τοιαύτης ἀνοίγει φιλοτιμίας, καὶ τοσαύτην ποιεῖται τὴν ^εὑπερβολὴν, ὡς καὶ Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας ^hκελεύειν ἐλεεῖν, ⁱμετὰ προσηκούσης μὲν τάξεως, ^kἐλεεῖν δ' οὖν ὁμῶς. Τίς δὲ ἡ τάξις; Τὸ C πλείονα περὶ τοὺς πιστοὺς ^lἐπιδείκνυσθαι τὴν πρόνοιαν. Καὶ ὅπερ ^mκαὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ποιεῖ, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ἐργάζεται, οὐ περὶ τοῦ ἐλεεῖν διαλεγόμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ φιλοτίμως καὶ διηνεκῶς· τὸ γὰρ τοῦ σπόρου ὄνομα καὶ τὸ ⁿμὴ δεῖν ἐκκακεῖν, τοῦτο αἰνίττεται. Εἵτα ἐπειδὴ μέγα ἀπήτησε, καὶ τὸ ἔπαθλον ἐπὶ θύραις τίθησιν, ἀμητοῦ μεμνημένος καινοῦ τινος καὶ παραδόξου. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν γηπόνων οὐχ ὁ σπείρων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ θερίζων πολλὴν ὑπομένει τὸν πόνον, αὐχμῷ καὶ κονιορτῷ καὶ πολλῇ μαχόμενος τάλαιπωρία· τότε δὲ D οὐδὲν τούτων ἔνι, φησὶν· ἀ καὶ παραδηλῶν ἔλεγε· “Καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι.” Καὶ ἐντεῦθεν μὲν αὐτοὺς προτρέπει καὶ ἐφέλκεται· ⁹ἐτέρωθεν δὲ κατεπείγει καὶ συνωθεῖ,

⁹ v. 9, 10.

^ν καταβάλλων D. Cat. ^ω τὰ] τὰς C. Statim ταύτης pro τούτων A.C.D. E.F. Cat. ^χ ἡδυσμάτων A.C.D.E.F. Vet. Edebatur ἐδεσμάτων. ^υ γὰρ] + καὶ F. ^z ἅπαντα τούτοις] ἅπασι πάντως F. Vet. ^α ἔσπειρες bis A.C. ^β τιμῇ] ἐκδέχεται σε τιμῇ E.F. Vet. ^γ ἐργαζώμεθα A.D.E.F. ἐργασώμεθα vulgo. ^δ ἀγαθὸν pro καλὸν A.B.C.E.F. Statim πρὸς ἅπαντας D. ^ε μάλιστα] + δὲ E.F. ^ε αὐτοὺς om. B. ^ε περιβολὴν D. ^h κελεύειν ἐλεεῖν pro ἐλεεῖν κελεύειν A.C.D.E. Cat. κελεύειν om. B. ἐλεεῖν om. F. Vet. ⁱ μετὰ προσηκούσης] οὐ μετὰ τοιαύτης F. Vet. κατὰ μετὰ τοιαύτης E. μετὰ προσηκούσης—συνωθεῖ λέγων] διό φησιν B. ^k ἐλεεῖν δ' οὖν ὁμῶς] Sic C.E.F. Cat. ὁμῶς δὲ ἐλεεῖν A.D. ἐλεεῖν δ' ὁμῶς Edd. ^l ἐπιδείκνυσθαι pro ἐνδείκνυσθαι omnes. ^m καὶ om. C. Post ἄλλαις vulgo addunt ἐπιστολαῖς, repugnantibus libris. ⁿ μὴ δεῖν pro μηδὲν A.E.F. Vet. ^ο καὶ ἐτέρωθεν δὲ Edd. ἐτέρωθεν δὲ καὶ E.F. Vet. καὶ deleuimus cum Cat.

λέγων “^ρ Ἀρ’ οὖν, ὡς καιρὸν ἔχομεν, ^ρ ἐργαζόμεθα τὸ ἀγαθόν.”
 “Ὡς περ γὰρ οὐκ αἰεὶ τοῦ σπείρειν ἐσμὲν κύριοι, οὕτως οὐδὲ τοῦ
 ἐλεεῖν. Ὅταν γὰρ ἐντεῦθεν ἀπενεχθῶμεν, καὶ μυριάκις βουλη-
 θῶμεν, οὐδὲν ^ρ περανοῦμεν πλέον. Καὶ μαρτυροῦσιν ἡμῖν αἱ
 παρθένοι τῷ λόγῳ, αἱ μυρία προθυμηθεῖσαι, ἐπειδὴ δαψιλῇ τὴν
 ἐλεημοσύνην οὐκ ἀπῆλθον ἔχουσαι, ἀπεκλείσθησαν τοῦ νυμ-
 φῶνος· καὶ ὁ τὸν Λάζαρον ^ρ παριδὼν πλούσιος. Καὶ γὰρ
 κακεῖνος, ἐπειδὴ ταύτης ἔρημος ἦν τῆς συμμαχίας, καὶ ^τ ὀλοφυ-
 ράμενος καὶ ἰκετεύσας πολλά, οὐ παρὰ τοῦ πατριάρχου, οὐ
 παρὰ ἄλλου τινὸς ἤλεεῖτο, ἀλλ’ ἔμενε διηνεκῶς ἀποτηγανίζο-
 μενος χωρὶς συγγνώμης ἀπάσης. ^ν Ταῦτά φησιν, “Ὡς καιρὸν
 ἔχομεν, ἐργαζόμεθα τὸ ἀγαθόν ^ω πρὸς πάντας” καὶ ταύτη
 μάλιστα ^χ ἀπαλλάττων τῆς Ἰουδαϊκῆς ταπεινότητος. Ἐκείνοις
 μὲν γὰρ τὰ τῆς φιλανθρωπίας ἅπαντα πρὸς τοὺς ὁμοφύλους
 ἦν· ἡ δὲ τῆς χάριτος φιλοσοφία γῆν ὁμοῦ καὶ θάλατταν ἐπὶ
 τὴν τῆς ἐλεημοσύνης καλεῖ τράπεζαν, εἰ καὶ πλείονα ^ν περὶ τοὺς 727
 οἰκείους τὴν σπουδὴν ἐπιδείκνυται.

10 “^ρ Ἰδετε πηλίκους ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί.
 “Ὅσοι θέλουσιν ^z εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν
 ὑμᾶς περιτέμενεσθαι.” Ἐννόησον ^a ὅση κατέχει τὴν μακαρίαν
 ἐκείνην ψυχὴν ὁδύνη. Καθάπερ ^b γὰρ οἱ πένθει τινὶ περιπε-
 σόντες, καὶ τινα τῶν γνησίων ἀποβαλόντες, ^c ἥ τι τῶν ἀδοκῆτων
 ὑπομένοντες, οὔτε νύκτωρ ἡσυχάζουσιν, οὔτε μεθ’ ἡμέραν, τοῦ
 πένθους αὐτοῖς τὴν ψυχὴν πολιορκούντος· οὕτω καὶ ὁ μακάριος
 Παῦλος ^d εἰπὼν ὀλίγα περὶ τῶν ἡθῶν, πάλιν ἐπὶ τὰ πρότερα ^B
 ἐπανέρχεται, ἃ μάλιστα αὐτοῦ τὴν ψυχὴν διετάραττε, λέγων
 οὕτως· “^ρ Ἰδετε ^e πηλίκους ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα.” Ἐν-
 ταῦθα οὐδὲν ἄλλο αἰνίττεται, ἀλλ’ ὅτι αὐτὸς ἔγραψε τὴν ἐπι-
 στολὴν ἅπασαν· ὁ πολλῆς γνησιότητος σημεῖον ἦν. Ἐπὶ μὲν

10 v. 11, 12.

^ρ ἐργαζόμεθα A.C.D.E.F. Cat. ἐργασώμεθα Edd. ^ρ περανοῦμεν πλέον]
 ἀνύομεν B. ^τ ἡμῖν om. E. ^ρ παραδραμὼν A.B.C.D. Post πλούσιος add.
 ὁμοίως E.F. ^τ ὀλοφυράμενος F. ὀλοφυρόμενος Edd. ^ν διὰ ταῦτά φ. Edd.
 διὰ om. A.B.C.D. διό φησιν Cat. ταῦτα—ἔχομεν] ἄρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν,
 φησὶν E. τὸ δὲ εἰς καιρὸν ἔχομεν εἶπεν F. ^ω πρὸς] καὶ πρὸς A.D. ^χ ἀπαλ-
 λάττων]+αὐτοὺς E.F. Vet. ^ν περὶ τ. ο. τὴν σπ.] αὐτὴν (fort. αὐτὴν) σπ.
 περὶ τ. ο. B. ^z εὐπροσωπῆσαι A.D.E.F. εὐπροσωπεῖν Edd. Mox οὗτοι
 om. A.B.C. ^a ὅση κατέχει] ὅσοι κατέχον B. ὅση κατέχευ F. Vet. ^b γὰρ
 om. F. ^c ἥ pro καὶ E.F. Vet. Statim τι pro τινα F. Vet. Mox ὑπομένοντες
 pro ὑπομείναντες A.B.C.D.F. Vet. καὶ τινα τῶν γνησίων—ὑπομένοντες] καὶ τινα
 τῶν ἀδοκῆτων ὑπομένοντες, καὶ (ἥ pro καὶ A.) τινα τῶν γνησίων ἀποβαλόντες
 (ἀποβάλλοντες D.) A.C.D. Haec καὶ τινα τῶν γν. ἀποβαλόντες om. B.
^d εἰπὼν]+γὰρ C. ^e πηλίκους F. ^τ ἔγραψα]+τῇ ἐμῇ χειρὶ Edd. repugnan-
 tibz libris.

γὰρ τῶν ἄλλων ὑπηγόρευε μὲν αὐτὸς, ἔγραφε δὲ ἕτερος· καὶ τοῦτο δηλὸν ἀπὸ τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς· ^hπρὸς γὰρ τῷ τέλει φησὶν, ¹¹“Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν” ἐνταῦθα δὲ αὐτὸς ἔγραψε πᾶσαν. Ἐποίησε δὲ τοῦτο ⁱἐνταῦθα καὶ ἀναγκαίως, οὐ δι’ ἀγάπην ^kμόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τῆς πονηρᾶς ὑπονοίας ἀναίρεσιν. Ἐπειδὴ γὰρ ^Cδιεβάλλετο ἐπὶ πράγμασιν οἷς οὐδὲν ἐκοινώνει, καὶ ἐλέγετο περιτομὴν καταγγέλλειν, καὶ ὑποκρίνεσθαι ὡς οὐ καταγγέλλων, διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη ιδιόγραφον ποιήσασθαι τὴν ἐπιστολὴν, μαρτυρίαν ἔγγραφον προαποτιθέμενος. ¹Τὸ δὲ, “πηλίκους,” ἐμοὶ δοκεῖ οὐ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ τὴν ἀμορφίαν τῶν γραμμάτων ἐμφαίνων ^mλέγειν, μονονουχὶ ⁿλέγων, ὅτι ^oοὐδὲ ἄριστα γράφειν εἰδὼς, ὅμως ἠναγκάσθη δι’ Ῥεμαντοῦ γράψαι, ὥστε τῶν συκοφαντῶν ἐμφράζει ^qτὸ στόμα. “Ὅσοι θέλουσιν εὐπροσω- (761) πῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμεναι, μόνον ^Dἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ διώκωνται. ¹² ^rΟὐδὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι ^sαὐτοὶ νόμον φυλάττουσιν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμεναι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ ^tκαυχῶνται.” Ἐνταῦθα δείκνυσιν οὐχ ἐκόντας ^vαὐτοὺς τοῦτο ὑπομένοντας, ἀλλ’ ἀναγκαζομένους, παρέχων αὐτοῖς ἀφορμὴν ἀναχωρήσεως, καὶ σχεδὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογούμενος, καὶ προτρέπων ἀποπηδῆσαι ταχέως. Τί δέ ἐστιν, “^wεὐπροσωπεῖν ἐν σαρκί;” Εὐδοκιμεῖν παρ’ ἀνθρώποις. Ἐπειδὴ γὰρ ὠνειδίζοντο παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς τῶν πατρίων ^xἀποστάντες ἐθῶν, ἵνα μὴ ταῦτα ἐγκα- ^Eλῶνται, φησὶ, βούλονται ὑμῖν λυμῆνασθαι, διὰ τῆς ὑμετέρας σαρκὸς ἐκείνοις ἀπολογούμενοι. Ταῦτα δὲ ^yἔλεγε, δεικνὺς ὅτι οὐ διὰ τὸν θεὸν ^zταῦτα ἔπραττον. Ὡς ἂν εἰ ἔλεγε, οὐκ ἔστιν εὐσεβείας ὑπόθεσις τὸ γινόμενον· ^aδι’ ἀνθρωπίνην φιλοτιμίαν ταῦτα πάντα γίνεται, ὑπὲρ ἀρεσκείας τῶν ἀπίστων, ὅτι πιστοὶ κατακόπτονται, καὶ αἰροῦνται θεῷ προσκρούσαι, ἵνα ἀνθρώποις ἀρέσωσι. Τοῦτο γὰρ ^bἐστιν, “ἐν σαρκὶ εὐπροσωπῆσαι.” Εἶτα δεικνὺς ὅτι καὶ ἐτέρωθεν συγγνώμης εἰσὶν ἀπεστερημένοι, διε- λέγχει πάλιν αὐτοὺς, οὐ διὰ τὴν εἰς ἐτέρους ἀρέσκειαν μόνον,

11 Rom. xvi. 22.

12 v. 13.

^g ἔγραφε pro ἔγραψε A.B.F. Vet. ^h πρὸς γὰρ] ἐκεῖ γὰρ πρὸς E.F. Vet.
ⁱ ἐνταῦθα καὶ] οὐχ ἀπλῶς ἀλλὰ καὶ σφόδρα E.F. Vet. ^k μόνον] γὰρ μόνον F.
^l τὸ] τῷ B. ^m λέγει B. ⁿ λέγων] γὰρ τοῦτό φησιν F. Vet. ^o οὐδὲ
pro οὐτε omnes. ^p ἑαυτοῦ E. ^q τὰ στόματα E. Cat. ^r οὐδὲ] οὐ B.
Veron. ^s αὐτοὶ om. A.B.C.D. ^t καυχῶνται A.B. ^v ἑαυτοὺς B.D.F.
Haec αὐτοὺς τοῦτο ὑπομένοντας om. C. ^w εὐπροσωπῆσαι B.E. Mox εὐδο-
κιμῆσαι E. ^x ἀναστάντες B. ^y λέγει F. Vet. ^z ταῦτα ἔπραττον]
ἔπραττον ἢ ἔπραττον E.F. Vet. ^a δι’] ἀλλὰ δι’ B. ὡς δι’ Edd. ὡς om. E.F.
Vet. ^b ἐστιν] ἐστι τὸ E.F.

ἀλλὰ καὶ δι' οἰκείαν κενοδοξίαν ταῦτα ἐπιτάττοντας. Διὸ καὶ 728
ἐπήγαγεν "ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχῆσονται," ὡς μαθη-
τὰς ἔχοντες, καὶ ὄντες διδάσκαλοι. Καὶ τίς ἡ τούτων ἀπό-
δειξις; "Οὐδὲ γὰρ αὐτοὶ νόμον φυλάττονσι," φησί. Μάλιστα
μὲν ^d γὰρ, εἰ καὶ ἐφύλαττον, καὶ οὕτως ἄξιοι κατηγορίας· νυνὶ
^e δὲ καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῶν διεφθαρμένος ἐστίν. ¹³ "Ἐμοὶ δὲ ^f μὴ
γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ." Καὶ μὴν τὸ πρᾶγμα ἐπονείδιστον εἶναι δοκεῖ, ἀλλ'
ἐν τῷ κόσμῳ καὶ παρὰ τοῖς ἀπίστοις· ἐν δὲ οὐρανοῖς καὶ παρὰ
τοῖς πιστοῖς ^h δόξα, καὶ μεγίστη. Καὶ ⁱ γὰρ πενία ἐπονεί- B
διστον, ἀλλ' ἡμῖν καύχημα· καὶ τὸ ἐξευτελίζεσθαι παρὰ πολ-
λοῖς γέλως, ἀλλ' ἡμεῖς ^k ἀβρυνόμεθα τούτῳ. Οὕτω καὶ ὁ
σταυρὸς ἡμῖν καύχημα. Καὶ οὐκ εἶπεν, ἐγὼ δὲ οὐ καυχῶμαι, ἦ,
ἐγὼ δὲ οὐ βούλομαι καυχᾶσθαι, ἀλλ', "ἐμοὶ δὲ μὴ ¹ γένοιτο."
^m ὥσπερ τι τῶν ἀτόπων ἀπηύξατο, καὶ τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ συμ-
μαχίαν ἐκάλεσεν εἰς τὸ κατορθῶσαι τοῦτο. Καὶ τί ἐστι τὸ
καύχημα τοῦ σταυροῦ; "Ὅτι ὁ Χριστὸς δι' ἐμέ δούλου μορφὴν
ἀνέλαβε, καὶ ἔπαθεν ἅπερ ἔπαθε, δι' ἐμέ τὸν δούλον, τὸν
ἐχθρὸν, τὸν ἀγνώμονα· ὁ ἀλλ' οὕτω με ἠγάπησεν, ὡς καὶ ἑαυτὸν C
ἐκδουναὶ ῥᾶρᾶ. Τούτου γένοιτ' ἂν τι ἴσον; Εἰ γὰρ οἰκέται,
ἂν μόνον ἐπαινῶνται παρὰ τῶν δεσποτῶν, καὶ ταῦτα ὁμογενῶν
ὄντων, μέγα φρονούσι, πῶς οὐ καυχᾶσθαι χρή, ὅταν ὁ δεσπότης
ὁ ἀληθὴς θεὸς μὴ ἐπαισχύνηται τὸν ὑπὲρ ἡμῶν σταυρόν; ^q Μὴ
τοῖνυν μηδὲ ἡμεῖς ἐπαισχυνόμεθα τὴν ἀφατον αὐτοῦ κηδεμονίαν.
Αὐτὸς οὐκ ἐπησχύνθη σταυρωθῆναι διὰ σέ, καὶ σὺ ἐπαισχύνῃ
^r αὐτοῦ τὴν ἄπειρον κηδεμονίαν; ^s ὥσπερ ἂν εἴ τις δεσμώτης μὴ
ἐπαισχυνόμενος τὸν βασιλέα, ^t ἐπειδὴ ἐπέστη τῷ δεσμωτηρίῳ, D
καὶ τὰ δεσμὰ ἔλυσεν δι' ἑαυτοῦ, διὰ τοῦτο αὐτὸν ^v ἐπαισχύνειτο.
Ἀλλ' ἐσχάτης ταῦτα παραπληξίας· ^w δι' αὐτὸ γὰρ τοῦτο μά-

13 v. 14.

^c ταῦτα] ταύτην B. ^d γὰρ] οὖν E.F. ^e δὲ καὶ om. B. ^f μὴ γ.] μὴ
γ. φησὶ A.B.D. φησὶ μὴ γ. Edd. φησὶ om. C.E.F. Vet. ^g τοῖς οὐρανοῖς D.
Ita tacite Montef. ^h δόξα καὶ μεγίστη] Sic A.C.D. Vulgo abest καί.
gloria et quidem maxima Vet. δόξα καὶ δόξα μεγίστη E.F. δόξαν μεγίστην B.
ⁱ γὰρ] + καὶ E.F. ^k ἀβρυνόμεθα E.F. ^l γένοιτο] + καυχᾶσθαι B.
^m ὥσπερ τι] Sic Cat. ὡς περὶ Edd. ὡς περὶ τινος E. Vet. ⁿ ἔλαβε B. ^o ἀλλ']
καὶ E. Vet. Statim μὲν pro με D. ^p Vid. Annot. Statim τί τούτου γέ-
νοιτ' ἂν ἱ. E.F. Cat. Vet. τοῦτο τί γένοιτ' ἂν ἱ. B. ^q μὴ τοῖνυν μηδὲ ἡμεῖς] Sic
omnes. μηδὲ ἡμεῖς τοῖνυν Edd. ^r αὐτοῦ] ὁμολογῆσαι αὐτοῦ Edd. αὐτοῦ
ὁμολογῆσαι A.C.D.E.F. Statim τὴν ἀπόρρητον οἰκονομίαν E.F. Vet. καὶ σὺ
ἐπαισχ. τὴν ἄπειρον αὐτοῦ οἰκονομίαν (om. ὁμολογῆσαι B.) ^s ὥσπερ] οὕτω
τι ποιῶν ὥσπερ E.F. Vet. Statim γὰρ pro ἂν D. ^t ἐπειδὴ] ἐπειδὴ δὲ A.
ἐπεὶ δὲ C. ^v ἐπαισχύνειτο E.F. ἐπαισχύνεται B. ἐπαισχύνηται Edd. ^w δι'
αὐτὸ γὰρ τοῦτο] διὰ τοῦτο γὰρ αὐτὸ D. δι' αὐτοῦ γὰρ B.

λιστα ἐναβρίνεσθαι δεῖ. “Δι’ οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ.” *Κόσμον φησὶ νῦν, οὐ τὸν οὐρανὸν οὐδὲ τὴν γῆν, ἀλλὰ τὰ βιωτικὰ πράγματα, τὸν ἔπαινον τὸν παρὰ τῶν ἀνθρώπων, τὴν δορυφορίαν, τὴν δόξαν, τὸν πλοῦτον, τὰ ὅτιαιτα ἅπαντα ^zτὰ δοκοῦντα εἶναι λαμπρά. Ταῦτα ^aγὰρ μοι νεκρὰ γέγονε. Τοιοῦτον εἶναι χρὴ τὸν Χριστιανὸν, ^bταύτην αἰὲν τὴν φωνὴν περιφέρειν. ^cΟὐδὲ γὰρ ἠρκέσθη μόνον τῷ Ἐπροτέρῳ τῆς νεκρώσεως τρόπῳ, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἐπήγαγεν εἰπὼν “καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ,” διπλὴν τὴν νέκρωσιν αἰνιττόμενος, καὶ λέγων, ὅτι ^dκαὶ ἐκεῖνα ἐμοὶ νεκρὰ, καὶ ἐγὼ ἐκείνοις, καὶ οὔτε αὐτὰ ἐλείν ^eμε δύναται καὶ χειρώσασθαι· νεκρὰ γὰρ ^fἐστὶν ἅπαξ· οὔτε ἐγὼ ἐπιθυμῆσαι αὐτῶν· νεκρὸς γὰρ αὐτοῖς εἰμι ^gκαὶ ἐγώ. Οὐδὲν τῆς νεκρώσεως ταύτης μακαριώτερον· αὕτη ^hγὰρ ἐστὶ τῆς μακαρίας ζωῆς ἢ ὑπόθεσις. ¹⁴ “Οὔτε ⁱγὰρ (762) περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. Καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ ^kστοιχοῦσιν, εἰρήνη ἐπ’ αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ.” Εἶδες σταυροῦ δύναμιν, ⁷²⁹εἰς ὅσον αὐτὸν ὕψος ἀνήγαγεν; Οὐ γὰρ δὴ μόνον τὰ τοῦ κόσμου πράγματα ἐνέκρωσεν αὐτῷ πάντα, ἀλλὰ καὶ τῆς πολιτείας τῆς παλαιᾶς ^mἀνώτερον πολλῶ κατέστησε. Τί ταύτης τῆς ἰσχύος ἴσον; Τὸν γὰρ ὑπὲρ ταύτης τῆς περιτομῆς σφαττόμενον καὶ ἐτέρους ⁿἀποσφάττοντα, τοῦτον ἔπεισεν ὁ σταυρὸς ἐν ἴσῳ τῇ ἀκροβυστίᾳ αὐτὴν ἀφέντα, ξένα τινὰ καὶ παράδοξα καὶ τὰ ὑπὲρ τοὺς οὐρανοὺς ἐπιζητεῖν πράγματα. Καινὴν γὰρ ^oκτίσιν ταύτην καλεῖ τὴν καθ’ ἡμᾶς πολιτείαν, διὰ τε τὰ γεγενημένα, διὰ τε τὰ ἐσόμενα· τὰ γεγεννημένα μὲν, ὅτι ἡ ψυχὴ ^Bἡμῶν παλαιωθεῖσα ^pτῷ γήρᾳ τῆς ἀμαρτίας, ἀθρόως διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀνενεώθη, ὥσαναί ^qἀνακτισθεῖσα πάλιν· διὸ ^rκαινὴν καὶ οὐρανίαν ἀπαιτούμεθα πολιτείαν· διὰ τὰ ἐσόμενα δὲ, ὅτι καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ πάντα ἡ κτίσις εἰς ἀφθαρσίαν μεταστήσεται μετὰ τῶν σωμάτων τῶν ἡμετέρων. Μὴ τοίνυν μοι λέγε ^sπεριτομὴν, φησὶ, λοιπὸν τὴν οὐδὲν δυναμένην· πῶς γὰρ

14 v. 15, 16.

^x τὸν κόσμον Edd. τὸν om. E.F. Cat. ^y τοιαῦτα] + τοίνυν F. Vet. ^z τὰ] + τοῖς πολλοῖς E.F. Vet. ^a γὰρ om. F. Vet. ^b ταύτην] καὶ ταύτην E.F. Vet. Mox περιφέρει B. ^c οὐδὲ γὰρ ἠρκ.] ὅρα καὶ ἐντεῦθεν τοῦ μακαρίου τούτου τὴν πρὸς θεὸν ἀγάπην. οὐκ ἠρκ. E.F. Vet. ^d καὶ assumtum ex A.B.C.E.F. Vet. ^e ἐμέ E.F. Statim δύναται B.C. ^f ἐστὶν om. B. ^g καὶ γὰρ B. καὶ ἐγὼ om. E.F. Vet. ^h γὰρ om. E.F. Vet. ⁱ γὰρ] οὖν E.F. Vet. ^k στοιχοῦσιν B.C.E.F. Vet. στοιχίσουσιν Edd. ^l αὐτοῖς F. ^m ἀνώτερα πολλῶν B. ⁿ ἀποσφάττοντος B.C. Mox ἀφέντος B. ^o κτίσιν] τὴν κτίσιν B. ^p τῷ pro ἐν omnes. ^q ἀνακτ.] καὶ ἀνακτ. F. ^r καινὴν] καὶ νῦν B. ^s π. φησὶ

αὕτη φανεῖται, πάντων ἐπὶ τοσοῦτον μεταβεβλημένων; ἀλλὰ τὰ καινὰ [†]ζητεῖ πράγματα τῆς χάριτος. Οἱ γὰρ ταῦτα διώκοντες, οὗτοι καὶ εἰρήνης καὶ φιλανθρωπίας ἀπολαύσονται, καὶ τῷ τοῦ Ἰσραὴλ ὀνόματι κυρίως ἂν καλοῖντο· ὡς οἱ γε τὰ ἐναντία φρονούντες, καὶ ἐξ ἐκείνου γεγεννημένοι εἶεν, καὶ τὴν C προσηγορίαν αὐτοῦ περιφέροιν, πάντων ἐκπεπτώκασιν τούτων, καὶ τῆς συγγενείας καὶ τῆς ἐπωνυμίας ^ναὐτῆς. Οἱ γὰρ κυρίως Ἰσραηλίται εἶναι δυνάμενοι, οἱ τὸν κανόνα τούτου διατηροῦντές εἰσιν, οἱ τῶν παλαιῶν ἀπεχόμενοι, καὶ τὰ τῆς χάριτος διώκοντες.

15 “Τοῦ λοιποῦ, κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω.” Ἐνταῦθα ^ωοὐχ ὡς καμῶν, οὐδ’ ὡς περικακῆσας ταῦτα φθέγγεται· ὁ γὰρ πάντα ^κκαὶ ποιεῖν καὶ πᾶσχειν ὑπὲρ τῶν μαθητῶν αἰρούμενος, πῶς ἂν ἐξελύθη καὶ ἀνέπεσε νῦν; ὁ λέγων, 16 “Ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως” ὁ λέγων, “Μή ποτε δῶ αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐπίγνω- D σιν ὧς ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος.” Τίνος ^zοὖν ἕνεκεν ταῦτά φησιν; Ἀναστέλλων αὐτῶν τὴν ῥάθυμον γνώμην, καὶ εἰς φόβον πλείονα ἐμβάλλων, καὶ πηγνὺς τοὺς παρ’ αὐτοῦ τεθέντας νόμους, καὶ ^αοὐ συγχωρῶν ^βαεὶ κινεῖν αὐτούς. “Ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω.” Οὐκ εἶπεν, ἔχω, ἀλλὰ, “βαστάζω,” ὥσπερ ^ετις ἐπὶ τροπαίοις μέγα φρονῶν, ἢ σημείοις βασιλικοῖς· εἰ καὶ τοῦτο πάλιν ὄνειδος εἶναι δοκεῖ. Ἄλλ’ οὗτος ἐπὶ τοῖς τραύμασιν ἐναβρύνεται· καὶ καθάπερ οἱ σημειοφόροι τῶν στρατιωτῶν, οὕτω καὶ οὗτος ^δἀγάλλεται τραύματα περιφέρων. Διὰ τί δὲ τοῦτο λέγει; Παντὸς λόγου, E πάσης φωνῆς λαμπρότερον διὰ τούτων ἀπολογοῦμαι, φησί. Ταῦτα γὰρ φωνὴν σάλπιγγος ὑψηλοτέραν ἀφίησι πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας, ^εκαὶ λέγοντας ὑποκρίνεσθαι με τὸ δόγμα, καὶ πρὸς ἀνθρώπων ἀρέσκειάν τι λέγειν. Οὐδὲ γὰρ εἴ τις στρατιώτην εἶδεν ἐκ παρατάξεως ἡμαγμένον ἐξελθόντα, καὶ μυρία τραύματα ἔχοντα, δειλίας ^εκρίνειν αὐτὸν καὶ προδοσίας ἠενίχετο, ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς ἀνδραγαθίας φέροντα τὴν ἀπόδειξιν. 730

15 v. 17.

16 2 Tim. iv. 2. ii. 25, 26.

λοιπὸν (λέγει pro λοιπὸν B.) τὴν ο. δ.] Sic A.B.C.E.F. Cat. λοιπὸν om. D. Edebatur, φησὶ π. τὴν ο. δ. λοιπὸν. [†]ζητεῖ B. Plurima hujus libri menda circa finem operis notare supersedimus. ^ναὐτῆς om. B. ^ωοὐχ ὡς καμῶν] οὐ λυπηθεὶς Veron. ^κκαὶ om. A.C.D. Cat. Mox ἀναιρούμενος B. ^γἀληθείας om. C. ^zοὖν om. A.D. ^αοὐ om. D. ^βαεὶ κινεῖν] μετακινεῖν E. ^ετις om. C. ^δἀγάλλεται pro ἀγαλλιᾶται A.B.C.E.F. Cat. ^εκαὶ λέγοντας om. C. ^εκρίνειν] τι κρίνειν A.D. κρίνειν ἂν E.F.

Καὶ ἐπ' ἐμοῦ τοίνυν οὕτω ^εψηφίζεσθε, φησί. Καὶ εἴ τις ἀκοῦσαι βούλεται τῆς ἐμῆς ἀπολογίας, καὶ τὴν γνώμην μου καταμαθεῖν, βλέπετω τὰ τραύματα, τῶν ῥημάτων τούτων καὶ τῶν γραμμάτων πλείονα παρεχόμενα τὴν ἀπόδειξιν. Ἀρχόμενος ^h μὲν τῆς ἐπιστολῆς, ἀπὸ τῆς ἰαθρόας αὐτοῦ μεταβολῆς ^k τὴν ἀνυπόκριτον αὐτοῦ σαφῶς ἔδειξε γνώμην· τελευτῶν δὲ ἀπὸ τῶν ^l ταύτης κινδύνων. Ἴνα ^m γὰρ μή τις λέγῃ, ὅτι ⁿ μετέστη μὲν ἀπὸ διανοίας ὀρθῆς, οὐκ ^o ἔμεινε δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς
 B προαιρέσεως, ὅτι καὶ ἔμεινε μάρτυρας παράγει τοὺς ^p πειρασμούς, τοὺς κινδύνους, τὰς πληγὰς. Εἵτα ἀπολογησάμενος διὰ πάντων σαφῶς, καὶ δείξας ὡς οὐδὲν εἶπε τῶν εἰρημένων θυμῷ καὶ ἀπεχθεία, ἀλλ' ἀκίνητον ^q ἔχει τὴν πρὸς αὐτοὺς φιλοστοργίαν, πάλιν αὐτὸ τοῦτο κατασκευάζει, εἰς εὐχὴν μυρίων γέμουσαν ἀγαθῶν κατακλείων τὸν λόγον, καὶ οὕτω λέγων (763;
 17 “Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν, ἀδελφοί. Ἀμήν.” Τῷ ἐσχάτῳ ῥήματι τούτῳ πάντα τὰ ἔμπροσθεν ἐπεσφράγισεν. Οὐ γὰρ ἀπλῶς, μεθ'
 C ὑμῶν, ὡς ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ, “μετὰ τοῦ πνεύματος ^s ὑμῶν,” ἀπάγων αὐτοὺς τῶν σαρκικῶν, καὶ πανταχοῦ δεικνὺς τοῦ θεοῦ τὴν ^{*} εὐεργεσίαν, καὶ ἀναμιμνήσκων τῆς χάριτος ἧς ἀπέλαυσαν, δι' ἧς πάσης αὐτοὺς ἱκανὸς ἦν Ἰουδαϊκῆς πλάνης ἀπαγαγεῖν. Τό τε γὰρ πνεῦμα λαβεῖν, οὐ τῆς νομικῆς ^t ἦν πτωχείας, ἀλλὰ τῆς κατὰ ^v τὴν πίστιν δικαιοσύνης· τό τε κατασχεῖν λαβόντας, οὐκ ἀπὸ ^w περιτομῆς, ἀλλ' ἀπὸ χάριτος ^x ἐγένετο πάλιν. Διὰ τοῦτο ^y τὴν παραίνεσιν εὐχῇ κατέκλεισε, καὶ χάριτος καὶ πνεύ-
 D ματος ^z ἀναμνήσας, ὁμοῦ καὶ ἀδελφούς προσειπὼν, καὶ παρακαλέσας τὸν θεὸν τούτων αὐτοὺς διηνεκῶς ἀπολαύειν, καὶ διπλῶ τοὺς ἀνθρώπους ἀσφαλισάμενος τρόπον. Τὸ γὰρ αὐτὸ καὶ εὐχή, καὶ διδασκαλία ^a ἦν τῶν εἰρημένων ὁλόκληρος, ἀντὶ τείχους αὐτοῖς διπλοῦ ^b γινομένη. Ἡ τε γὰρ διδασκαλία ἀναμιμνή-

17 v. 18.

^ε ψηφίζεσθε] Sic A.D.E.F. Vet. ψηφίζεσθαι B.C. ψηφίζεσθαι δεῖ Edd.
^h μὲν] + γὰρ E.F. Vet. ⁱ ἰαθρόας om. B. ^k τὴν—γνώμην] Sic omnes cum Cat. et Interp. τὸ ἀνυπόκριτον αὐτοῦ ἔδειξε Edd. ^l ταύτης accessit ex A.B.C.D.F. Cat. Vet. ^m γὰρ assumtum ex omnibus. ⁿ μετέστη μὲν] μετέστησεν F. Statim ἀπὸ τῆς δ. ὁ. B. ^o ἐνέμεινε A. ^p πειρασμούς pro πόνους omnes. ^q ἔχει] ἔχων Veron. ἔχει προσηγορίαν B. ^r ὑμῶν A.C.E.F. Cat. ἡμῶν Veron. Sav. Mor. ^s ὑμῶν] + φησὶν E.F. Vet. ^{*} Cetera desunt in F. ^t ἦν om. A. ^v τὴν om. B. ^w τῆς π. Edd. τῆς om. A.B.C.D.E. Cat. Mox χάριτος sine artic. B.C.D.E. Cat. ^x ἐγένετο A.D.E. ^y τὴν] καὶ τὴν E. ^z ἀναμνήσας ὁμοῦ] ἀναμνήσουσιν ἐμοῦ D.
^a Haec ἦν τῶν εἰρημένων, quae aberant, leguntur in A.C.D.E. Cat. et Sav. marg. consentiente Interprete. ^b γινομένη C. Cat.

σκοῦσα αὐτοὺς ὅσων ^cἀπέλαυσαν ἀγαθῶν, μᾶλλον κατέσχευεν ἐν τοῖς τῆς ἐκκλησίας δόγμασιν· ἥ τε εὐχὴ καλοῦσα τὴν χάριν, καὶ παραμένειν αὐτοῖς πείθουσα, οὐκ ἠφίει τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἀπαναστῆναι. Τούτου δὲ ἐν αὐτοῖς ὄντος, πᾶσα, ὥσπερ κόνις, ἀπεσοβεῖτο τῶν τοιούτων δόγματων ἢ ^dἀπάτη. E

^c ἀπήλουν D. Μοχ κατεῖχεν E. Cat. ^d ἀπάτη] +τέλος D. +τέλος τῆς πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῆς Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου A. +τῷ δὲ θεῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. B. +ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Edd.

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ.

A

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Ἡ Ἐφεσός ἐστι μὲν τῆς Ἀσίας ^aμητρόπολις, ἐτελείτο δὲ τῇ Ἀρτέμιδι, ^bκαὶ μάλιστα ταύτην ^cἐκεῖ ἔσεβον ^dτὴν δῆθεν θεόν· καὶ τοσαύτη ^eδεισιδαιμονία ἐκέχρητο, ὥς μηδὲ τοῦνομα τοῦ τὸν ναὸν αὐτῆς ἐμπρήσαντος ποιῆσαι φανερόν· ἐνεπλήσθη γάρ. Καὶ ὁ μακάριος δὲ Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς τὰ πολλὰ ^Bἐνδιέτριψεν ἐκεῖ· ^gκαὶ γὰρ καὶ ἐξωρίσθη ἐκεῖ, καὶ ἐτελεύτησε. Καὶ τὸν Τιμόθεον ^hδὲ ἐκεῖ κατέλιπεν ὁ Παῦλος, καθὼς γράφων πρὸς αὐτόν φησι· ¹“Καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν Ἐφέσῳ.” Καὶ τῶν φιλοσόφων οἱ πολλοὶ ⁱοἱ μάλιστα ἀνθή- (764)σαντες περὶ τὴν Ἀσίαν ἦσαν. ^kΛέγεται μὲν γὰρ καὶ Πυθαγόρας ἐκεῖθεν εἶναι, τέως δὲ ἡ Ἰωνικὴ πᾶσα, ἡ περὶ Παρμενίδην

¹ 1 Tim. i. 3.

CODICES A.B.C. (initio, ut videtur, mutilus) D.E.F. ^a ἡ μητρ. D. Cat. ^b καὶ μάλιστα] μάλιστα γὰρ A.F. ^c ἐκέισε A.E.F. ^d τὴν δ. θ.] ὡς μείζονα δ. θ. A.B.F. receptum a Sav. Mor. Ben. τὴν θεὸν (om. δῆθεν) Cat. ^e δεισιδαιμονία] + οἱ ταύτην τιμώντες A.B.F. receptum a Sav. cet. ^f ἐνδιέτριβεν B. διέτριψεν D.F. Cat. ἐκεῖ διέτριψεν inverso ord. D. ^g Haec καὶ γὰρ καὶ ἐξωρίσθη ἐκεῖ desunt in A.B.F. ^h δὲ om. E. Cat. ⁱ οἱ μάλιστα] Sic E. οἱ om. Cat. μάλιστα οἱ D.F. Veron. καὶ μάλιστα οἱ A.B. receptum a Sav. cet. Tum Editi omnes ἀνθήσαντες περὶ τὴν Ἀσίαν, ἦσαν ἐκεῖ. Sic A.B.F. ἐν Ἀσίᾳ ἀνθήσαντες ἦσαν ἐκεῖ D. Delevimus ἐκεῖ cum E. Cat. εἰσι pro ἦσαν Cat. ^k Vid. Annot.

καὶ Ζήνωνα καὶ Δημόκριτον. ¹Καὶ πολλοὺς ἔτι καὶ νῦν εὔροι
 τις ἂν φιλοσόφους ἐκεῖ. Ταῦτα δὲ ἡμῖν οὐχ ἀπλῶς εἴρηται,
 ἀλλ' ὥστε δεῖξαι, ὅτι πολλῆς ἔδει τῷ Παύλῳ σπουδῆς πρὸς
 ἐκείνους γράφοντι. Λέγεται δὲ καὶ τὰ βαθύτερα τῶν νοημά-
 των αὐτοῖς ἐμπιστεῦσαι, ἅτε ^mἤδη κατηχημένοις. Ἔστι ⁿ δὲ
 νοημάτων μεστή ἡ ἐπιστολὴ ὑψηλῶν, καὶ δογμάτων. Γράφει
 δὲ τὴν ἐπιστολὴν ἀπὸ Ῥώμης δεδεμένος, καθὼς καὶ αὐτός φησι
² “Προσεύχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ B
 στόματός μου, ἐν παρρησίᾳ γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγ-
 γελίου, ὑπὲρ οὗ ἐγὼ πρεσβεύω ἐν ἀλύσει.” ^pΚαὶ ὑψηλῶν
 σφόδρα γέμει τῶν νοημάτων καὶ ὑπερόγκων. Ἀ γὰρ μηδαμῶ
^qσχεδὸν ἐφθέγγετο, ταῦτα ἐνταυθὰ ^rφησιν, ὡς ὅταν λέγῃ
³ “Ἴνα γνωρισθῇ ^sνῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς
 ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ”
 καὶ πάλιν, “Συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρα-
 νίοις” καὶ, “Ὁ ἐτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη, ^tὥς νῦν ἀπεκα-
 λύφθη τοῖς ὑποστόλοις τοῖς ἀγίοις ^vαὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν C
^wτῷ πνεύματι, εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα, καὶ σύσσωμα, καὶ
 συμμέτοχα τῆς ^xκληρονομίας αὐτοῦ ἐν τῷ Χριστῷ.”

ΛΟΓΟΣ Α.

¹ Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, τοῖς
 ἀγίοις τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ, καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ·
 χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου
 Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΙΔΟΥ τὸ, διὰ τῷ πατρὶ δέδωκε. Τί οὖν; ἐλάττονα αὐτὸν D
 ἐροῦμεν; ^aΜηδαμῶς. “Τοῖς ἀγίοις, φησὶ, τοῖς οὖσιν ἐν
 Ἐφέσῳ, καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.” Ἰδὸν, ἀγίους καλεῖ
 ἄνδρας ἔχοντας ^bκαὶ παιδία καὶ γυναῖκας καὶ οἰκέτας. ^cΚαὶ
 τοῦτο δηλὸν ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ἐπιστολῆς, ὡς ὅταν λέγῃ
² “Αἱ γυναῖκες, τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε” καὶ πάλιν,

² Ephes. vi. 19, 20.

³ Ibid. iii. 10. ii. 6. iii. 5, 6.

¹ CAP. I. v. 1, 2.

² Ephes. v. 22. vi. 1, 5.

¹ καὶ πολλοὺς] πολλοὺς δὲ A.B.F. ^m ἤδη] δὴ E. ⁿ δὲ] + καὶ E. Haec
 ἔστι δὲ—δογμάτων om. A.B.F. ^o ὑπὲρ] περὶ B. Cat. Veron. ^p καὶ ὑψη-
 λῶν—ὑπερόγκων] ἔστι δὲ οὐ μόνον μεστή ἡ ἐπιστολὴ δογμάτων ὑψηλῶν, ἀλλὰ
 καὶ νοημάτων ὑπερόγκων γέμει A.B.F. ^q σχεδὸν om. D. ^r φησιν] δηλοῖ
 A.B.F. Sav. cet. ^s νῦν, quod aberat ante Montef. est in nostris omnibus.
^t ὥς om. A.B.F. Ita Sav. cet. ^v αὐτοῦ om. D. ^w τῷ om. A.B.E.F.
^x κληρονομίας] ἐπαγγελίας E. Cat. HOM. I. ^a οὐδαμῶς B.D.F. ^b καὶ
 γυναῖκας καὶ παιδία in verso ord. E. ^c καὶ τοῦτο] ὅτι δὲ τούτους οὕτω καλεῖ
 A.B.F. receptum a Sav. cet.

“Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς πατράσιν ὑμῶν” καὶ, “Οἱ δοῦλοι, Εὐπακούετε τοῖς δεσπόταις.” Ἐννοήσωμεν ὅση κατέχει ^δνὺν ῥαθυμία, καὶ ἔπως σπανίζει τὰ τῆς ἀρετῆς, καὶ ὅση τότε ἡ ^ιφορὰ ἦν τῶν ἐναρέτων, ὥς καὶ τοὺς κοσμικοὺς ἁγίους καὶ (765) πιστοὺς λέγεσθαι. “Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.” Εἶπε ^hχάριν, καὶ πατέρα τὸν θεὸν ἐκάλεσε· τῆς χάριτος γὰρ ἐκείνης τεκμήριον τοῦτο. Πῶς; “Ἀκουσον αὐτοῦ ἐτέρωθι λέγοντος·” ³ “Ὅτι δέ ἐστε υἱοὶ, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα ⁱτοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ^kκράζον, ἀββὰ ὁ πατήρ.” “Καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.” Δι’ ἡμᾶς ^lγὰρ F Χριστὸς γέγονε, καὶ ἐν σαρκὶ ^mᾤφθη. ⁴ “Εὐλογητὸς ὁ θεὸς, φησὶ, καὶ πατήρ τοῦ κυρίου ⁿἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.” Ἰδοὺ, ³ θεὸς τοῦ σαρκωθέντος· εἰ δὲ μὴ βούλει, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ λόγου πατήρ. “Ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογία πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ.” ^oΤὴν Ἰουδαϊκὴν ἐνταῦθα αἰνίττεται· εὐλογία μὲν γὰρ ^pἦν, ἀλλ’ οὐ πνευματικὴ· ^qοἶον, ⁵ “Εὐλογῆσαι σε ὁ θεός,” “Εὐλογῆσει τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας σου, καὶ εὐλογῆσει τὴν εἰσοδὸν σου καὶ τὴν ἐξοδὸν σου.” Ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τί; “Ἐν πάσῃ εὐλογία πνευματικῇ.” Τί γὰρ ἔτι ^rσοι λείπει; Γέγονας ἀθάνατος, γέγονας ἐλεύθερος, γέγονας υἱὸς, γέγονας δίκαιος, γέγονας ἀδελφός, B γέγονας συγκληρονόμος, συμβασιλεύεις, συνδοξάζῃ· πάντα σοι κεχαρίσται. ⁶ “Πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ, φησὶ, ^sτὰ πάντα ἡμῖν χαρίζεται;” Ἡ ἀπαρχὴ σου ὑπὸ ἀγγέλων προσκυνεῖται, ὑπὸ τῶν Χερουβὶμ, ^tτῶν Σεραφίμ· τί ἔτι λείπει; “Ἐν πάσῃ εὐλογία πνευματικῇ.” Οὐδὲν σαρκικὸν ἐνταῦθα. Διὰ τοῦτο πάντα ἐξεῖλεν ἐκεῖνα εἰπὼν, ⁷ “Θλίψιν ἔχετε ἐν τῷ κόσμῳ,” πρὸς ταῦτα ἡμᾶς ^vἀγαγόν. Ὡς περ γὰρ οἱ τὰ σαρκικὰ ἔχοντες, τῶν πνευματικῶν ἀκοῦσαι οὐκ ἠδύναντο· οὕτως οἱ τῶν πνευματικῶν τυγχάνοντες, οὐ δύνανται αὐτῶν ^wἐπιτυγχάνειν, ἀν C μὴ πρότερον τῶν σαρκικῶν ἀποστῶσι. Τί ἐστίν, “^xεὐλογία

³ Gal. iv. 6. ⁴ v. 3. ⁵ Num. vi. 24. Deut. vii. 13. xxviii. 6. coll. Psal. cxx. 8.

⁶ Rom. viii. 32.

⁷ Joan. xvi. 33.

^d νὺν] + πάντας A.B.F. Statim ἡ ῥαθυμία Edd. ἡ om. B.E.F. Cat. ^e ὅπως A.B.E.F. ^f φορὰ] διαφορὰ Cat. διαφορὰ (sic) E. Statim ἦν pro ἡ D. Cat. καὶ ὅση—ἦν] ἄρτι· τότε δὲ τοσαύτη φορὰ ἦν A.B.F. ^g ἁγ. καὶ π.] καὶ πιστοὺς ἁγίους A.B. πιστοὺς ἁγ. F. ^h χάρις D. ⁱ τοῦ υἱοῦ om. D. Post αὐτοῦ add. εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν A.B.E.F. Sav. cet. ^k κράζων C. ^l γὰρ om. D. ^m ᾤφθη] Sic A.B.D.E.F. Cat. Ante Montef. edebatur γέγονεν. ⁿ ἡμῶν om. C. ^o τὴν] οὐ τὴν A.B.F. ^p ἦν] + κακείνη A.B.F. receptum a Sav. cet. ^q οἶον] τί γὰρ ἔλεγεν A.B.F. et sic Sav. cet. ^r σοι om. C. ^s τὰ om. F. Mox χαρίσεται D. ^t ὑπὸ τῶν σ. Edd. ὑπὸ om. B.E.F. ^v ἄγων A.B.E.F. ^w ἐπιτυχεῖν εἰν μὴ E. ^x εὐλ.] πᾶσα εὐλ. A. πάση εὐλ. B.F. Statim πνευματικῇ F.

πνευματικὴ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις;” Οὐκ ἐν τῇ γῇ, φησί, καθάπερ ὑπαρὰ Ἰουδαίους, ⁸ “Τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε,” ⁹ “Ζῆν ῥέουσιν γάλα καὶ μέλι,” “Εὐλογήσει ὁ θεὸς τὴν γῆν σου.” Ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ τί; ⁹ “Ὁ ἀγαπῶν με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσει, καὶ ἐγὼ καὶ ὁ ^aπατὴρ ἐλευσόμεθα πρὸς αὐτὸν, καὶ μὴν παρ’ αὐτῷ ποιήσομεν.” “Ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ ποιῶν αὐτοὺς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ὠκοδόμησε τὴν οἰκίαν ^bαὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν· καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ προσέρρηξαν τῇ ^Dοικίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.” Ἡ ^cπέτρα δὲ ποία ἐστίν, ἀλλ’ ἢ τὰ οὐράνια πράγματα, τὰ πάσης μεταβολῆς ἀνώτερα; ¹⁰ “Ὅστις γὰρ ἂν ὁμολογήσῃ με, ^dφησὶν, ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω ^eαὐτὸν καὶ γὰρ ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν ^fτοῖς οὐρανοῖς” καὶ, “Ὅστις ^gἀπαρνήσεται με, ἀρνήσομαι αὐτὸν καὶ γὰρ” καὶ πάλιν, “Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται” καὶ πάλιν, “Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν” καὶ πάλιν, “Μακάριοι ^hἐστε οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι ⁱπολὺς ὁ μισθὸς ὑμῶν ἐν ^Eτοῖς οὐρανοῖς.” Ὁρᾷς πανταχοῦ τοὺς οὐρανοὺς, οὐδαμῶς γῆν, οὐδὲ τὰ ἐν ^kτῇ γῇ; Καὶ πάλιν, ¹¹ “Ὁ μὴ γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα κύριον Ἰησοῦν” καὶ πάλιν, “Μὴ τὰ ἐπίγεια φρονούντες, ἀλλὰ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.” “Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.” Τουτέστι, ^mδιὰ Χριστοῦ Ἰησοῦ, οὐ διὰ Μωϋσέως ⁿαὕτη ἦν ἡ εὐλογία. “Ὡστε οὐ μόνον τῇ ^oποιότητι, ἀλλὰ καὶ τῷ μεσίτῃ διαφέρομεν ἡμεῖς, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους φησί·” ¹² “Καὶ Μωϋσῆς μὲν ^Fπιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων· Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς.”

¹³ “Καθὼς καὶ ἐξελέξατο ἡμᾶς, φησὶν, ἐν αὐτῷ πρὸ κατα- 4

⁸ Esai. i. 19. Exod. iii. 8. Deut. vii. 13.

⁹ Joan. xiv. 23. Matth. vii. 24, 25.

¹⁰ Matth. x. 32, 33. v. 8, 3, 10.

¹¹ Philipp. iii. 20, 19. Coloss. iii. 2.

¹² Heb.

iii. 5, 6. ¹³ v. 4.

^y παρὰ om. E. Post Ἰουδαίους add. τότε μὲν γὰρ ἤκουον ἐκεῖνοι A.B.F.
^z γῆν] εἰς γῆν Edd. εἰς om. D. καὶ γῆν E. δώσω ὑμῖν γῆν A.B.F. Mox μέλι
καὶ γάλα Edd. γάλα καὶ μέλι A.B.D.E.F. ^a πατὴρ] + μου E. ^b ἐαυτοῦ
A.B.E. αὐτοῦ F. αὐτοῦ Edd. ante Ben. ^c πέτρα δὲ pro δὲ πέτρα A.B.D.F.
^d φησὶν om. D. ^e αὐτὸν καὶ γὰρ pro καὶ γὰρ αὐτὸν A.B.D.F. ^f τοῖς om. C.F.
^g ἀπαρν. με] ἀρνήσεται με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων E. Mox καὶ γὰρ αὐτὸν idem.
^h ἐστε om. D. ⁱ πολὺς ὁ μ. ὑμῶν A.B.D.E.F. ὁ μ. ὑμῶν πολὺς Edd.
^k τῇ om. C. ^l ὑμῶν E.F. Statim γὰρ assumptum ex A.B.D.E.F. ^m διὰ]
τὰ διὰ B.C.D.E.F. et Veron. τὰ om. A. Cat. deletum a Sav. cet. ⁿ αὕτη
ἦν pro ἦν αὕτη D.E. ἦν om. Cat. ^o παλαιότητι E. Cat. ^p ὥπερ E.

βολῆς κόσμον, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἁμώμους κατενώπιον αὐτοῦ.” Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι· δι’ οὗ εὐλόγησεν ἡμᾶς, διὰ τούτου καὶ ἐξελέξατο. Αὐτὸς τοίνυν ἡμῖν ἑκεῖ δώσει ἐκείνα πάντα, αὐτὸς ἐστὶν ὁ κριτὴς, καὶ ἐρεῖ.¹⁴ “Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου” καὶ πάλιν, “Ὁπου εἰμὶ ἐγὼ, θέλω ἵνα καὶ οὗτοι ᾧσι.” Καὶ ἐν πάσαις σχεδὸν (766) ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦτο σπουδάζει δεικνύναι, ὅτι οὐ νεώτερα τὰ καθ’ ἡμᾶς, ἀλλ’ ἄνωθεν οὕτω τετύπωτο, οὐδ’ ἐκ μεταμελείας, ἀλλ’ οὕτως ὠκονόμητο καὶ προώριστο. Καὶ τοῦτο δὲ κηδεμονίας πολλῆς. Τί ἐστίν, “ἐν αὐτῷ ἐξελέξατο;” Διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως ὁ Χριστὸς τοῦτο κατώρθωσε, πρὶν ἢ γενέσθαι ἡμᾶς, μᾶλλον δὲ πρὶν ἢ τὸν κόσμον καταβληθῆναι. Καὶ καλῶς καταβολὴν εἶπεν, ὡς ἀπὸ τινος ὕψους μεγάλου καταβεβλημένον αὐτὸν δεικνύς. Καὶ γὰρ μέγα καὶ ἄφατον τὸ ὕψος τοῦ θεοῦ, οὐ τῷ τόπῳ, ἀλλὰ τῷ ἀνακεχωρηκότι τῆς φύσεως, καὶ πολὺ τὸ μέσον κτίσματος καὶ κτίστου. Αἰσχυνέσθωσαν οἱ αἵρετικοὶ ταῦτα ἀκούοντες. Τί δὲ ἐξελέξατο; “Ὡστε εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἁμώμους κατενώπιον αὐτοῦ.” Ἵνα τοίνυν μὴ, ἀκούσας ὅτι ἐξελέξατο, τὴν πίστιν ἀρκεῖν νομίσης μόνον, καὶ τὸν βίον προστίθῃσι. Διὰ τοῦτο ἐξελέξατο, φησὶ, καὶ ἐπὶ τούτῳ, ἵνα ἅγιοι ᾧμεν καὶ ἁμωμοί. Ἐξελέξατο καὶ Ἰουδαίους ποτέ.¹⁵ “Ἄποιοις ἔθνος τοῦτο, φησὶν, ἐξελέξατο ἐκ τῶν ἐθνῶν;” Εἰ δὲ ἄνθρωποι ἐκλεγόμενοι, τὰ κάλλιστα ἐκλέγονται, πολλῷ μᾶλλον ὁ θεός. Καὶ τὸ ἐκλεγῆναι δέ, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας τεκμήριον καὶ τῆς αὐτῶν ἀρετῆς πάντως γὰρ ἂν τοὺς δοκίμους ἐξελέξατο. Ἐποίησεν ἡμᾶς αὐτὸς ἁγίους, ἀλλὰ δεῖ μείναι ἁγίους. Ἁγίος ἐστὶν ὁ τῆς πίστεως μετέχων, ἁμωμος, ὁ ἀνεπίληπτον βίον ἔχων. Ἄλλ’ ἀγιότητα καὶ τὸ ἀνεπίληπτον οὐχ ἀπλῶς ζητεῖ, ἀλλὰ τὸ ἐνώπιον αὐτοῦ τοιούτους φαίνεσθαι. Εἰσὶ γὰρ ἅγιοι καὶ ἁμωμοί, ἀλλ’ ἀνθρώποις οὕτω νομιζόμενοι, οἱ τάφοις εὐκότες κεκονιαμένοις, καθὼς οἱ τὰς δορὰς τῶν προβάτων ἔχοντες. Ἄλλ’ οὐ τοιούτους ζητεῖ, ἀλλ’ οἷους ὁ προφήτης φησὶ,

¹⁴ Matth. xxv. 34. Joan. xvii. 24.¹⁵ Deut. xiv. 2?

¹ ἡμᾶς om. F. ² ἐκεῖ δ. πάντα ἐκείνα A.B.F. ἐκείνα δ. πάντα E. πάντα δ. ἐκείνα Cat. ³ αὐτοὶ E. ⁴ οὕτω] τοῦτο Cat. Veron. ⁵ Χριστὸς] + φησὶ A.B.F. Sav. cet. ⁶ μεγ. καταβ. pro καταβ. μεγ. A.B.C.E.F. Cat. καταβεβλημένου μεγάλου D. ⁷ ἀλλὰ] + καὶ E. ⁸ οἱ om. F. ⁹ δὲ om. E. Cat. ¹⁰ ποίων ἔθνος] πῶς; ἔθνος A.B.F. Sav. cet. ¹¹ καὶ om. D.E. ¹² ἔχων] μετιῶν A.B.F. Sav. cet. ¹³ τὸ om. F. ¹⁴ ἐπιζητεῖ A.B.D.F. Sav. cet. ¹⁵ οἱ A.F. οἱ om. E. Μοχ κεκονιαμ. pro κεκονιασμ. A.B.D.E.F. τάφοις—ἔχοντες] ταφ. κεκ. εὐκαται καὶ λύκοι εἰσὶ τὰς τῶν πρ. δορὰς ἔχοντες ἔξωθεν A.B.F.

16 “^g Καὶ κατὰ τὴν ^hκαθαρότητα τῶν χειρῶν μου” ποίαν; Ε
 “τὴν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.” ⁱ Ἀγιοσύνην ζητεῖ, ἣν ^kὁ
 τοῦ θεοῦ ὀφθαλμὸς ὁρᾷ. Εἶπε καὶ τούτων τὰ κατορθώματα,
 καὶ πάλιν ἐπὶ τὴν χάριν ^lαὐτοῦ ἄνεισιν. ^mΟὐ γὰρ ἀπὸ πόνων
 οὐδὲ κατορθωμάτων τοῦτο γίνεται, ἀλλ’ ἀπὸ ἀγάπης. ⁿοὔτε
 ἀπὸ ἀγάπης μόνον, οὔτε ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἀρετῆς. Εἰ γὰρ
^oδὴ ἀπὸ ἀγάπης μόνης, ἐχρῆν ἅπαντας σωθῆναι· εἰ δὲ ἀπὸ ^F
 Ρτῆς ἡμετέρας ἀρετῆς πάλιν μόνης, περιττὴ ἡ παρουσία αὐτοῦ,
 καὶ πάντα τὰ οἰκονομηθέντα. Ἄλλ’ οὔτε ἀπὸ ἀγάπης μόνης,
 οὔτε ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἀρετῆς, ἀλλ’ ἐξ ἀμφοτέρων. “Ἐξε- 5
 λέξατο γὰρ ἡμᾶς,” φησὶν· ὁ δὲ ἐκλεγόμενος οἶδεν ὅπερ ἐκλέγε-
 ται. “^q Ἐν ἀγάπῃ, φησὶ, ¹⁷προορίσας ἡμᾶς.” Ἄλλ’ οὐδένα
 ἂν ἔσωσεν ἡ ἀρετὴ, τῆς ἀγάπης ^sμὴ οὔσης. Εἰπὲ γάρ μοι, τί
 Παῦλος ἂν ὠφελήθη, ^tποῦ δὲ ἂν ἐπεδείξατο ἅπερ ἐπεδείξατο,
 εἰ μὴ καὶ ἄνωθεν αὐτὸν ἐκάλεσε, καὶ ἀγαπήσας εἰλκυσε πρὸς
 ἑαυτόν; Ἄλλως δὲ, καὶ τὸ τοσούτων ἀξιώσαι, ἀγάπης ἦν, οὐ
 τῆς ἡμετέρας ἀρετῆς. Τὸ γὰρ ἐναρέτους γενέσθαι καὶ πιστεῦ- ^B
 σαι καὶ προσελθεῖν, καὶ τοῦτο μὲν αὐτοῦ ἦν τοῦ καλέσαντος,
 πλὴν ἀλλὰ καὶ ἡμέτερον· τὸ δὲ προσελθόντας τοσούτων ἀξιῶ-
 σαι τιμῶν, ὥστε εὐθέως ἀπὸ ^vἔχθρας εἰς υἰοθεσίαν ἀγαγεῖν,
 ὑπερβαλλούσης ὄντως ἀγάπης.

“Ἐν ἀγάπῃ, φησὶ, προορίσας ἡμᾶς εἰς υἰοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ
 Χριστοῦ εἰς αὐτόν.” Ὅρᾳς πῶς οὐδὲν ἄνευ Χριστοῦ; πῶς
 οὐδὲν ἄνευ ^wτοῦ πατρός; Ἐκεῖνος προώρισεν, οὗτος προσή-
 γαγε. Καὶ ταῦτα τίθησιν ἐπαίρων τὰ γεγενημένα, καθάπερ
 καὶ ἐτέρωθί φησιν· ¹⁸ “Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα διὰ ^C
 τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.” Μεγάλα μὲν γὰρ τὰ
 δοθέντα, πολλῶ δὲ μείζονα γίνεται τῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ δοθῆ-
 ναι· ^xὅτι οὐκ ἔπεμψε τίνα τῶν δούλων πρὸς τοὺς δούλους, ἀλλ’
 αὐτὸν τὸν μονογενῆ. “Κατὰ τὴν εὐδοκίαν, φησὶ, τοῦ θελή-
 ματος αὐτοῦ” τουτέστι, διὰ ^yτὸ σφοδρῶς θελῆσαι. Ἡ
 ἐπιθυμία αὐτοῦ, ὡς ἂν τις εἴποι, αὕτη ἐστί· πανταχοῦ γὰρ

16 Psal. xvii. 25.

17 v. 5.

18 Rom. v. 11.

^g καὶ om. E. ^h καθαριότητα A.F. καθαιρειότητα Veron. ⁱ ἁγιωσ.] +
 τοῖνυν B.F. et corr. A. ^k ὁ] καὶ D. ^l αὐτοῦ om. A.B.F. Sav. cet. Post
 ἄνεισι iidem addunt καὶ φησιν, ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς. ^m οὐ] οὐδὲ E.
ⁿ οὔτε—ἀρετῆς] Sic C.D. Cat. et corr. E. οὐκ ἀπὸ ἀγ. δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ
 ἀρετῆς ἡμετέρας A.B.F. οὔτε ἀπὸ ἀγ. μόνον, ἀλλὰ (+ καὶ Sav. Mor. Ben.) ἀπὸ
 τῆς ἡμ. ἀρ. Edd. ^o δὴ] ἦν A.B.F. δεῖ D. ^p τῆς om. F. ^q ἐν] καὶ
 πάλιν ἐν A.B.F. ^r ἡμᾶς] + καλῶς A.B.F. Statim οὐδένα γὰρ pro ἄλλ’ οὐ-
 δένα iidem, edentibus Sav. cet. ^s μὴ οὔσης] χωρὶς A.B.F. ^t ποῦ δὲ
 (ποῦ δ’ E.) omnes. τί δὲ Edd. Mox haec ἅπερ ἐπεδείξατο, quae aberant, assumta
 ex A.D.E.F. ^v ἐχθρῶν Cat. ^w τοῦ om. D. ^x ὅτι] καὶ δεικνὺς ὅτι
 A.B.F. ^y τοῦ E.

εὐδοκία τὸ θέλημά ἐστι τὸ προηγούμενον. Ἔστι γὰρ καὶ ἄλλο θέλημα· οἶον, ^zθέλημα πρῶτον, τὸ μὴ ἀπολέσθαι ἡμάρ-
 D τηκότας· θέλημα δεύτερον, τὸ γενομένους κακοὺς ἀπολέσθαι. Οὐ γὰρ δὴ ^aἀνάγκη αὐτοὺς κολάζει, ἀλλὰ ^bθέλων. Τοιοῦτον καὶ ἐπὶ Παύλου ἔστιν ἰδεῖν, οἶον ὥς ὅταν λέγῃ· ¹⁹ “Θέλω πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς καὶ ἐμαυτόν.” “^dΘέλω πάλιν ^eνεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν.” Εὐδοκίαν ^fοὖν τὸ πρῶτον θέλημά φησι, τὸ σφοδρὸν θέλημα, τὸ μετὰ ἐπιθυμίας θέλημα, εἰς ἃ ἐφ’ ἡμῶν οὐ γὰρ παραιτήσομαι καὶ κοινοτέρα λέξει χρή- (76)
 E σασθαι σαφηνείας ἕνεκεν τῶν ἀφελεστέρων· ἡ δὲ λέγομεν ἡμεῖς πείσμα, ⁱκαὶ, κατὰ τὸ πείσμα ἡμῶν· τουτέστι, ^kσφόδρα ἐφίεται, σφόδρα ἐπιθυμεῖ τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας. ¹Τίνος οὖν ἕνεκεν οὕτως ἡμᾶς ἀγαπᾷ; τίνος ἕνεκεν οὕτω φιλεῖ; Ἀπὸ ἀγαθότητος μόνης· ἡ γὰρ χάρις ^mἀγαθότητός ἐστι. Διὰ τοῦτο, φησὶν, εἰς υἰοθεσίαν ἡμᾶς προώρισε, ⁿθέλων καὶ σφόδρα τοῦτο βουλούμενος, ἵνα ἡ τῆς χάριτος αὐτοῦ δόξα δειχθῇ. “Κατὰ
 F τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, ^oφησὶν, ²⁰εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ^pἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἡγαπημένῳ.” ^qἸνα ἡ τῆς χάριτος αὐτοῦ δόξα δειχθῇ, ^rφησὶν, ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν ^sἡμᾶς. Οὐκοῦν εἰ εἰς τοῦτο ἐχαρίτωσεν, εἰς ἔπαινον δόξης
 6 τῆς χάριτος αὐτοῦ, καὶ ἵνα δείξῃ τὴν χάριν αὐτοῦ, ^tμένωμεν ἐν αὐτῇ. “Εἰς ἔπαινον δόξης,” ^vφησὶν. Ἰνα τίς αὐτὸν ἐπαινέσῃ; ἵνα τίς αὐτὸν δοξάσῃ; ἡμεῖς; ^wἀλλ’ ἄγγελοι; ἀλλ’ ἀρχάγγελοι; ἀλλὰ πάντα ἡ κτίσις; ^xΚαὶ τί τοῦτο; Οὐδέν· ἀνενδεές γὰρ τὸ θεῖον. Τίνος οὖν ἕνεκεν βούλεται ἐπαινεῖσθαι καὶ δοξάζεσθαι παρ’ ἡμῶν; Ὡστε τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην θερμότεραν ἡμῖν ἐγγενέσθαι. Οὐδενὸς γὰρ ἐφίεται τῶν παρ’ ἡμῶν, ἀλλ’ ἡ τῆς σωτηρίας μόνης, οὐ διακονίας, οὐ δόξης, οὐκ ἄλλου

19 1 Cor. vii. 7. 1 Tim. v. 14.

20 v. 6.

^z θέλημα] φρόνημα D. ^a ἀνάγκη E. Cat. Edebatur ἀνάγκη. ^b θέλων omnes. θέλημα Edd. ^c Haec ὡς ὅταν λέγῃ post ἀνθρώπους transp. C.D. ^d θέλω πάλιν] καὶ πάλιν, θέλω πάλιν A.B.F. καὶ πάλιν, θέλω Sav. cet. ^e νεωτέρας] καὶ τὰς νεωτέρας χήρας E. ^f γοῦν E. ^g εἰς (ὁ E.) ἐφ’ ἡμῶν] τὸ πείσμα A.B.F. receptum a Sav. cet. ^h ὁ λέγομεν—τουτέστι] οὕτω γὰρ καὶ ἡμεῖς τὴν ἐπίτασιν τοῦ θελήματος δηλοῦντες, κατὰ τὸ πείσμα ἡμῶν λέγομεν· ὁ οὖν λέγει τοῦτό ἐστι A.B.F. quos secuti sunt Sav. et recentiores. ⁱ καὶ om. Cat. ubi πίσμα pro πείσμα scriptum. ^k σφ. ἐφίεται om. F. ^l τίνος οὖν ἕνεκεν—φιλεῖ;] Sic E. Verba τίνος ἕνεκεν ante οὕτω φιλεῖ om. C. Pro iis καὶ πόθεν habent A.B.F. Sav. cet. Haec τίνος οὖν—ἀγαπᾷ desunt in Veron. τίνος οὖν ἕνεκα οὕτως ἡμᾶς ἀγαπᾷ, οὕτως ἡμᾶς φιλεῖ; Cat. ^m ἀγαθ.] + μόνης C. ⁿ θέλων] τουτέστι θέλων A.B.F. ^o φησὶν om. E. ^p ἐν ᾗ] ἥς E. ^q ἵνα] ὁρᾷς; ἵνα A.B.F. ^r φησὶν post δόξα transp. E. post ἡμᾶς A.B.F. ^s ἡμᾶς] + ἐν τῷ ἡγαπημένῳ Edd. Haec desunt in C.E. Cat. In D. folium mutilum est. ^t μένωμεν A.B.E.F. Cat. μένων Veron. μένωμεν Sav. cet. ^v φησὶν] τί ἐστι τοῦτο A.B.F. Sav. cet. ^w ἀλλ’ accessit ex omnibus. ἀλλ’ ante ἀρχάγ. debetur libris A.B.C.E.F. ^x καὶ τί τοῦτο; οὐδέν] οὐδαμῶς A.B.F.

οὐδενὸς, καὶ πάντα διὰ τοῦτο ποιεῖ. Ὁ γὰρ ἐπαινῶν καὶ Β
 ὕθαιμάζων τὴν εἰς αὐτὸν χάριν γεγενημένην, προσεκτικώτερος
 ἔσται καὶ σπουδαιότερος. “Ἦς ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς,” φησὶν.
 Οὐκ εἶπεν, ἧς ἐχαρίσατο, ἀλλ’, “ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς” τουτέστιν,
 οὐ μόνον ἀμαρτημάτων ἀπήλλαξεν, ἀλλὰ καὶ ἐπεράστους ἐποίη-
 σε. Καθάπερ ^γ γὰρ εἴ τις λαβὼν ψωραλέον τινὰ, καὶ λοιμῶ
 καὶ ^α νόσῳ διεφθαρμένον, καὶ γῆρα καὶ πενία καὶ λιμῶ, ^β εὐθέως
 εὖμορφον νεώτερον ἐργάσαιοτο, πάντας ἀνθρώπους νικῶντα τῷ
 κάλλει, σφοδρὰν μὲν τὴν αὐγὴν ^α ἀφιέντα ἀπὸ τῶν παρειῶν, καὶ
 τὰς ^δ μαρμαρυγὰς ἀποκρύπτοντα ταῖς τῶν ὀφθαλμῶν βολαῖς, C
^ε εἶτα ἐν αὐτῷ καταστήσειε τῷ τῆς ἡλικίας ἄνθει, καὶ μετὰ τοῦτο
 ἀλουργίδα περιβάλοι καὶ διάδημα καὶ πάντα τὸν ^ε κόσμον
 οὕτως ἐξήσκησεν ^β ἡμῶν τὴν ψυχὴν, καὶ καλὴν καὶ ποθεινὴν καὶ
 ἐπέραστον ἐποίησεν. ^h Ἐπιθυμοῦσι γὰρ ἄγγελοι παρακύνῃαι
 πρὸς ⁱ τοιαύτην ψυχὴν, ^k ἀρχάγγελοι, πάντες ἅγιοι. Οὕτως
^l ἡμᾶς ἐπιχαρίτας ^m ἐποίησε, καὶ ⁿ αὐτῷ ποθεινοῦς. 21 “Ἐπι-
 θυμήσει γάρ, φησὶν, ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου.” Ὅρα γὰρ
 οἷα πρὸ τούτου ἐπιβλαβῇ φθεγγόμενοι, οἷα κεχαριτωμένα
 ῥήματα φθεγγόμεθα νῦν. Οὐκέτι πλουτοῦν θαυμάζομεν, οὐκέτι D
 τὰ ἐνταῦθα, ἀλλὰ τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Οὐχὶ
 χαρίεν ἐκεῖνο τὸ παιδίον εἶναί φαμεν, ὅπερ ἂν μετὰ τῆς τοῦ
 σώματος ὥρας ^ο καὶ πολλὴν ἔχη τὴν ἐν τοῖς ῥήμασι χάριν;
 Τοιοῦτοί εἰσιν οἱ πιστοί. ^p Ὅρα οἷα φθέγγονται οἱ μεμνη-
 μένοι. Τί γὰρ χαριέστερον ἐκείνου τοῦ στόματος γένοιτ’ ἂν,
 τοῦ τὰ θαυμαστὰ ῥήματα ^q ἀφιέντος, καὶ καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ
 καθαροῖς χεῖλεσι μεταλαμβάνοντος τραπέζης μυστικῆς τοιαύτης
 μετὰ πολλῆς τῆς λαμπρότητος, ^r τῆς παρρησίας; Τί χαρι- E
 ἐστερον τῶν ῥημάτων, δι’ ὧν ἀποτασσόμεθα τῷ διαβόλῳ; δι’

21 Psal. xliv. 12.

^γ δοξάζων C. Mox αὐτὸν pro αὐτὸν A.E.F. ^z γὰρ] ἂν A.B.F. Sav. cet.
^a νόσῳ] + μακρᾷ E. ^b εὐθέως] ἐξαίφνης E. ^c ἀπὸ τῶν π. ἀφιέντα inverso
 ord. A.B.F. ^d μαρμ.] + τοῦ ἡλίου Sav. cet. καὶ τὰς μαρμαρυγὰς—καὶ διά-
 δημα] ταῖς δὲ τῶν ὀφ. β. τὰς τοῦ ἡλίου μ. ἀποκρύπτοντα] εἶτα μετὰ τοῦτο αὐτῷ
 καὶ ἀλουργίδα καὶ διάδημα περιβάλοι A.B.F. ^e εἶτα] + μήτε σφόδρα παιδίον
 μήτε σφ. νέον ἄχρι C. Post ἄνθει add. μήτε σφ. π. μήτε σφ. ν. καταστήσας,
 ἀλλ’ ἐν αὐτῷ τῷ ἄνθει E. “Glossema manifestum.” Heyse. ^f κόσμον] + τὸν
 βασιλικὸν A.B.F. Sav. cet. ^g ἡμῶν τὴν ψ. pro τὴν ψ. ἡμῶν omnes. ^h ἐπιθ.
 γὰρ] ὅτι ἐπιθ. καὶ A.B.F. ⁱ τὴν τοιαύτην Edd. τὴν om. C.D.E. Cat.
^k ἀρχάγγελοι, πάντες ἅγιοι] οὐ μόνον δὲ ἄγγελοι παρακύνῃαι ἐπιθυμοῦσιν, ἀλλὰ
 καὶ ἀρχάγγελοι, καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι δυνάμεις A.B.F. ἀρχάγγελοι, πᾶσαι αἱ ἄλλαι
 δυνάμεις ediderunt Sav. cet. ^l ἡμᾶς] + καὶ Edd. invitis libris. Statim ἐπι-
 χαρίεις vel ἐπιχαρίεις C.D.E. ἐπιχαρίτας A.B.F. ἐπιχαριστάτους Veron. ἐπιχά-
 ριτας Sav. cet. ^m ἐποίησε] κατέστησε A.B.F. ⁿ αὐτῷ pro ἑαυτῷ C.D.E.
^ο καὶ om. D. Mox ἔχη B.E. ἔχει Edd. ^p ὅρα] + γὰρ B. ^q ἀφιέντος] +
 τότε E. ^r καὶ τῆς παρρ. Sav. cet. καὶ om. C.D. Veron. τῆς λαμπ. καὶ om. E.
 τῆς παρρ. καὶ τῆς λαμπ. inverso ord. A.B.F.

ὦν συντασσόμεθα τῷ Χριστῷ; τῆς ὁμολογίας ἐκείνης τῆς πρὸ τοῦ λουτροῦ; τῆς μετὰ τὸ λουτρόν; Ἐννοήσωμεν ὅσοι διεφθείραμεν τὸ βάπτισμα, καὶ στενάζωμεν, ἵνα δυνηθῶμεν αὐτὸ πάλιν ἀναλαβεῖν. “Διὰ τοῦ ἡγαπημένου, φησὶν, ²² ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ.” Πῶς; Οὐ μόνον ^F ὅτι τὸν υἱὸν ἔδωκε θαυμαστὸν, ἀλλ’ ὅτι καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ, ὥστε ^sσφάζαι αὐτὸν τὸν ἀγαπώμενον. Πολλὴ ^t ἡ ὑπερβολή· τὸν ἀγαπώμενον ὑπὲρ τῶν μισουμένων ἔδωκεν. “Οὐρα πόσου ἡμᾶς τιμᾶται. Εἰ, ὅτε αὐτὸν ἐμισοῦμεν ^v καὶ ἐχθροὶ ἡμεῖς, τὸν ⁷ ἀγαπώμενον ^w ἔδωκε, τί ^x οὐ ποιήσῃ ^y λοιπόν; “ ^z Τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων.” Ἀνωθεν κάτω κάτεισι· πρότερον υἰοθεσίαν εἰπὼν καὶ ἀγιασμόν καὶ ἀμώμους, καὶ τότε τὸ πάθος, οὐ μειῶν, οὐδὲ ἀπὸ ^aμεγάλων ἐπὶ τὰ μικρὰ κατὰγων τὸν λόγον, ἀλλ’ ἀπὸ τῶν μικρῶν ἐπὶ τὰ μεγάλα ἀνιών. Οὐδὲν γὰρ οὕτω μέγα, ὥς τὸ ^b τὸ αἷμα ἐκχυθῆναι τοῦ ^c υἱοῦ ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ τῆς (768) υἰοθεσίας καὶ τῶν ἄλλων δωρεῶν τοῦτο μείζον, τὸ μηδὲ ^d τοῦ ^B υἱοῦ φείσασθαι. ^e Μέγα τὸ ἀφεθῆναι τῶν ἀμαρτημάτων, ἀλλὰ ^f μείζον τὸ ^g διὰ τοῦ αἵματος τοῦ δεσποτικοῦ. “Ὅτι γὰρ τοῦτο πολλῷ μείζον ἀπάντων, ὅρα πῶς καὶ ἐνταῦθα ἀνεβόησε λέγων· “Κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ, ²³ ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς.” Πλοῦτος μὲν γὰρ ^h κακέينو, πολλῷ δὲ πλέον οὗτος. “^o Ἦς ἐπερίσσευσε, ⁱ φησὶν, εἰς ἡμᾶς.” Καὶ πλοῦτος, καὶ ἐπερίσσευσε, τουτέστιν, ἀφάτως ἐξεχύθη. Οὐκ ἔνεστι λόγῳ παραστήσαι, ὦν διὰ τῶν ἔργων ^k ἐπειράθημεν. Πλοῦτος γὰρ ἐστι, πλοῦτος περισσεύων, ^l καὶ εἰς περισσεῖαν ἔδωκε· πλοῦτος ^m περὶ περισσεύων, οὐκ ⁿ ἀνθρώπων, ἀλλὰ θεοῦ, ὥστε ^o πανταχόθεν ἀμήχανον αὐτὸν ^p λεχθῆναι.

“Ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ ^q φρονήσει ²⁴ γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ” τουτέστι, σοφοὺς καὶ φρονίμους ποιήσας τὴν ὄντως σοφίαν, τὴν ὄντως φρόνησιν. Βαβαί, πόση

22 v. 7.

23 v. 8.

24 v. 9.

^s σφάζαι] καὶ σφάζαι Cat. σφαγῆναι A.B.F. receptum a Sav. cet. ^t ἡ] ἦν ἡ E. ^v καὶ] ὅτε E. ^w ἐξέδωκε A.B.F. ^x οὐ om. E. ^y λοιπὸν] + φίλους γεγονότας αὐτῷ A.B.F. + ὅταν τούτῳ καταλλαγῶμεν διὰ τῆς χάριτος Edd. repugnantibus libris et Cat. ^z τὴν ἄφεσιν, φησὶ, τῶν π. Edd. φησὶ om. C.D. ἀπολύτρωσιν τὴν ἄφεσιν λέγει τῶν π. A.B.F. ^a τῶν μεγάλων Edd. τῶν om. A.B.E.F. Cat. ^b τὸ accessit ex A.C.D. ^c υἱοῦ pro θεοῦ omnes. ^d τοῦ om. E. ^e μέγα] Sic Veron. et Codd. μὴ γὰρ tacite Sav. Mor. μέγα γὰρ Ben. ^f τὸ μείζον Edd. τὸ deest in omnibus. ^g διὰ αἷμ. B. δι’ αἷμ. F. ^h κακέينو pro κακέινος omnes. ⁱ φησὶν om. E. ^k ἐπειράθημεν A.B.F. Cat. Veron. ἐπειράσθημεν Sav. cet. ^l Haec καὶ εἰς π. ἔδωκε om. A.B.E.F. Sav. cet. ^m περισσεύων om. A.B.F. Sav. cet. ⁿ ἀνθρώπου E. Statim ἀλλὰ τοῦ θεοῦ C. ^o πάντοθεν E. Cat. Veron. ^p λεχθῆναι] + δεικνὺς δὲ πῶς εἰς περισσεῖαν ἔδωκε A.B.F. receptum a Sav. cet. ^q φρονήσει] + φησὶ A.B.F. Sav. cet. Statim γνωρίσαι D.F. Veron.

φιλία; τὰ γὰρ μυστήρια αὐτοῦ ἡμῖν λέγει. “Τοῦ θελήματος αὐτοῦ,” φησὶν ὡς ἂν εἴποι τις, τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἡμῖν ἐγνώρισε. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ μυστήριον τὸ πάσης σοφίας γέμον καὶ φρονήσεως. Τί γὰρ ταύτης τῆς σοφίας ἴσον ζῆτεῖς; τοὺς οὐδενὸς ἀξίους ὄντας, τούτους εὗρεν ὅπως εἰς πλοῦτον ἀναγάγῃ. Τί ταύτης τῆς εὐμηχανίας ἴσον; ὁ ἐχθρὸς, ὁ μεμισημένος, οὗτος ἐξαίφνης ἄνω γέγονε. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ, καὶ τοῦτο σοφίας ἦν, καὶ τὸ διὰ σταυροῦ. Μακρὸς ἐνταῦθα δεῖξαι ὁ λόγος, πῶς σοφίας ἦν τοῦτο, καὶ πῶς σοφὸς ἡμᾶς εἰργάσατο. Ὑπάλιν, “Κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, φησὶν, ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ.” Τουτέστι, τοῦτο ἐπεθύμει, τοῦτο ὥδινεν, ὡς ἂν τις εἴποι, ἐξειπεῖν ἡμῖν τὸ μυστήριον. Ποῖον δὴ τοῦτο; “Ὅτι ἄνθρωπον ἄνω καθίσαι βούλεται. Τοῦτο δὲ γέγονεν, ²⁵ “Εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν αὐτῷ.” Ἀπέσχιστο, φησὶ, τὰ ἐπουράνια τῶν ἐπιγείων, οὐκ εἶχε μίαν κεφαλὴν. Κατὰ μὲν γὰρ τὸν τῆς δημιουργίας λόγον εἰς θεὸς ἦν· κατὰ δὲ τὸν τῆς οἰκείωσης οὐκέτι, τῆς Ἑλληνικῆς πλάνης κεχυμένης, ἀλλ’ ἀπεσχισμένοι ἦσαν τῆς ὑπακοῆς αὐτοῦ. “Εἰς οἰκονομίαν, φησὶ, τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν.” Πλήρωμα τῶν καιρῶν αὐτὸ ἐκάλεσεν. “Ὅρα πῶς ἀκριβῶς φθέγγεται. Καὶ τὴν μὲν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ πατρὸς δείξας, τὴν πρόθεσιν, τὴν βουλὴν, τὴν πρώτην ὁρμὴν, τὴν δὲ διὰ τῶν ἔργων ἐκπλήρωσιν διὰ τοῦ Χριστοῦ, οὐδαμοῦ διάκονον αὐτὸν ὀνομάζει. “Ἐξελέξατο ἡμᾶς, φησὶν, ἐν αὐτῷ, προορίσας ἡμᾶς εἰς υἰοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτὸν, καὶ εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ.” Καὶ οὐδαμοῦ διάκονον αὐτὸν εἶπεν. Εἰ δὲ τὸ, ἐν, καὶ τὸ, διὰ, διακόνου ἐστίν, ὅρα ποῦ τρέπεις τὸ πρᾶγμα. Ἀρχόμενος γὰρ εὐθέως

25 v. 10.

^r γὰρ om. A.F. ^s σοφίας τε Edd. τε deest in omnibus. ^t ζῆτεῖς] ἐρεῖς A.B.F. Sav. cet. μείζον pro ἴσον Veron. invitis libris. ^v ἀγάγῃ B. Cat. ^w τὸ accessit ex E. Cat. ^x ὁ (ὁ om. Cat.) λόγος δεῖξαι inverso ord. E. Cat. μακρὸς—ὁ λόγος] μακρὸν ἐπιτηδὲς τὸν λόγον ποιέται] δεῖξαι γὰρ (γὰρ om. F.) βούλεται A.B.F. ^y πάλιν] διὸ πάλιν A.B.F. receptum a Sav. cet. πάλιν om. E. ^z τις om. A.B.F. Sav. cet. Statim εἴποι pro ἔχοι ex Cat. mutavimus. ^a ἡμῖν om. D.E. ^b ἐν] ἣν προέθετό φησιν ἐν A.B.F. ^c φησὶ om. A.B.F. ^d ἐκκεχυμένης E. ^e αὐτοῦ] τῆς αὐτοῦ A.F. ^f καὶ om. A.B.F. ^g δὲ om. D. ^h Ἰησοῦ Χρ. pro Χρ. Ἰησοῦ A.B.C.D.E. ⁱ καὶ om. F. ^k καὶ om. A.B.F. ^l εἰ δὲ] οὐδὲ A.B.F. ^m τρέπεις C.D.E. τρέπει Edd. ⁿ γὰρ om. A.B.F.

τῆς ἐπιστολῆς, “Διὰ τοῦ θελήματος,” εἶπε, “τοῦ πατρὸς.” Ὁ πατὴρ ἠθέλησε, φησὶν, ὁ υἱὸς ἐνήργησεν. Ἄλλ’ οὔτε ἐπειδὴ ὁ πατὴρ ἠθέλησε, τῆς ὁ θελήσεως ἐκτός ἐστιν ὁ υἱός· οὔτε ἐπειδὴ ὁ υἱὸς ἐνήργησε, τῆς ἐνεργείας ἀπεστέρηται ὁ πατὴρ, ἀλλὰ κοινὰ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἅπαντα. ²⁶ “Πάντα γὰρ τὰ ἐμὰ σὰ ἐστὶ, φησί, καὶ τὰ σὰ ῥεμά.” Πλήρωμα τῶν καιρῶν ἡ παρουσία αὐτοῦ ἦν. Ἐπεὶ οὖν πάντα ἔπραξε, καὶ δι’ ἀγγέλων, καὶ διὰ προφητῶν, καὶ C διὰ νόμου, καὶ οὐδὲν πλέον ἐγένετο, ἀλλ’ ἐκινδύνευσεν εἰκῇ ἔγενεθῆναι ὁ ἄνθρωπος, εἰκῇ παρῆχθαι, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπὶ κακῷ, πάντων ἀπολλυμένων ἀπλῶς, καὶ μειζρόνως ἢ ἐπὶ τοῦ κατακλισμοῦ, εὔρε ταύτην τὴν οἰκονομίαν τὴν διὰ τῆς χάριτος, ὥστε μὴ εἰκῇ μηδὲ μάτην αὐτὸν γενέσθαι. ²⁷ Τὸ πλήρωμα τῶν καιρῶν τοῦτο λέγει, καὶ σοφίαν· ^x ὅτι ὅτε μάλιστα ἔμελλον ἀπόλλυσθαι, τότε διεσώθησαν. “Ἀνακεφαλαιώσασθαι,” φησί. D Τί ἐστίν, ἀνακεφαλαιώσασθαι; ^y Συναΐσαι. ^z Πλὴν ἀλλὰ σπουδάσωμεν ἐγγὺς αὐτῆς γενέσθαι τῆς ἀληθείας. Παρὰ μὲν γὰρ ἡμῖν καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ ἀνακεφαλαιώσις λέγεται τὸ τὰ διὰ (769) μακρῶν λεγόμενα εἰς βραχὺ συστεῖλαι, καὶ πάντα τὰ διὰ ^a μακρῶν λεγόμενα συντόμως εἰπεῖν. Ἔστι μὲν γὰρ ^b καὶ τοῦτο· τὰ γὰρ διὰ μακροῦ χρόνου οἰκονομούμενα ^c ἀνακεφαλαιώσατο ἐν αὐτῷ, τουτέστι, συνέτεμε. ²⁷ “Λόγον ^d γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ,” ^e καὶ ἐκεῖνα περιέλαβε, καὶ ἕτερα προσέθηκε. Τοῦτό ἐστιν ἀνακεφαλαιώσις. Ἔστι καὶ ἕτερόν τι ^f δηλούμενον. Μίαν κεφαλὴν ἅπασιν ἐπέθηκε τὸ κατὰ σάρκα Χριστὸν, ^g καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις· τουτέστι, καὶ E ἀγγέλοις ^h ἀρχὴν ἔδωκεν ἑτέραν, καὶ ἀνθρώποις, τοῖς μὲν τὸ κατὰ σάρκα, τοῖς δὲ τὸν θεὸν λόγον. Ὡς αὖ περὶ οἰκίας τις εἴποι τὰ μὲν σαθρά, τὰ δὲ ἰσχυρὰ ἐχούσης, ἀνικοδόμησε τὴν οἰκίαν, τουτέστιν, ἰσχυροτέραν εἰργάσατο, ἰσχυροτέραν κρηπίδα

26 Joan. xvii. 10.

27 Rom. ix. 28.

^o θελήσεως B. ἐνεργείας Edd. ^p τῆς ἐνεργείας B. Edebatur τοῦ θελήματος. ^q τὰ πάντα A.B.F. ^r ἔμα] + τί ἐστὶν ὃ λέγει; B. + τί ἐστὶν ὃ λέγει πλ. τῶν καιρῶν; A. + τί δὲ ἐστὶ πλ. τῶν καιρῶν; E. Statim πλ. δὲ τῶν κ. Edd. δὲ om. A.B.E.F. Cat. ^s ἐγένετο E. ^t γενέσθαι C. Statim ὁ ἄνθ. omnes. Articulus aberat. ^v ἡ] + ὡς E. ^w τὸ om. A.B.F. ^x ὅτι] πῶς; ὅτι A.B.F. Ita Sav. cet. ^y συναΐσαι] + ἐνώσαι A.B.F. ^z πλὴν ἀλλὰ—παρὰ μὲν γὰρ ἡμῖν] ἀλλ’ οὕτω σαφές τι εἰρήκαμεν· ἀνάγκη πάλιν εἰπεῖν· ὥσπερ παρ’ ἡμῖν A.B.F. ^a μακρῶν λεγόμενα] πολλῶν φθεγγόμενα A.B.F. πολλῶν λεγόμενα ediderunt Sav. cet. ^b καὶ om. D. ἔστι μὲν—τὰ γὰρ] οὕτω δὲ καὶ ὁ Παῦλος, βουλόμενος δηλῶσαι τὰ A.B.F. ^c ἀνεκεφ.] + εἰπεν A.B.F. Statim ἐν ἐαυτῷ idem, accedentibus Sav. cet. ^d γὰρ] + κύριος A. + ἐγὼ κύριος B.F. ^e καὶ] οὐκ οὖν καὶ A.B.F. ^f δηλούμενον] + ποῖον τοῦτο; A.B.F. receptum a Sav. cet. ^g καὶ ἀνθ. καὶ ἀγγ. inverso ord. E. Cat. τουτέστι καὶ ἀγγέλοις om. E. ^h ἀρχὴν ἔδ. ἑτέραν] μίαν ἀρχὴν ἔδωκεν A.B.F. Ita Sav. cet. Statim καὶ ἀνθρώποις om. E.

ὑπέθηκεν· οἷτω καὶ ἐνταῦθα πάντας ὑπὸ μίαν ἡγαγε ¹κεφαλὴν. Οὕτω γὰρ ἂν γένοιτο ἔνωσις, οὕτως ^kἂν γένοιτο ἀκριβῆς συνάφεια, ὅταν ὑπὸ μίαν ἅπαντα ἀχθείη κεφαλὴν, σύνδεσμός τινα ⁹ἀναγκαῖον ἄνωθεν ¹ἐπικείμενον ἔχοντα.

^mΤοσαύτης τοίνυν ἀξιοθέντες δωρεᾶς, τοσαύτης τιμῆς, τοσαύτης φιλανθρωπίας, μὴ κατασχύνωμεν τὸν εὐεργετήσαντα, μὴ εἰς κενὸν ⁿτὴν τοσαύτην χάριν ποιήσωμεν· ἀγγελικὸν βίον ἐπιδειξώμεθα, ἀγγελικὴν ἀρετὴν καὶ πολιτείαν. Ναὶ δέομαι καὶ ἀντιβολῶ, ἵνα μὴ εἰς κρίμα μὴδ' εἰς κατάκριμα γένηται ταῦτα ^oπάντα ἡμῖν, ἀλλ' εἰς ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ ^Bκαὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Β.

¹Ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργούντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ, τοὺς προηλεκτότας ἐν τῷ Χριστῷ· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸν λόγον ^Cτῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ, ^aὅς ἐστιν ἄρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν, εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως, εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ.

ΠΑΝΤΑΧΟΥ τὴν ἄφατον τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν ἐσπούδασεν ὁ Παῦλος τὴν περὶ ἡμᾶς δεῖξαι, ὡς αὐτῷ ^bδυνατόν. Ὅτι ^Dγὰρ μετὰ ἀκριβείας οὐχ οἶόν τε, ἄκουσον τί φησιν αὐτός· ²“Ὡς ^dβάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ· ὡς ἀνεξερευνήτα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ” πλὴν ἄλλ' ὡς οἶόν τε ἐστὶ, δείκνυσιν. Τί οὖν ^eφησιν; “Ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν προορισθέντες.” Εἶπεν, “ἐξελέξατο ^fἡμᾶς,” ἀνωτέρω ἐνταυθά φησιν, “ἐκληρώθημεν.” Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ κλῆρος συντυχίας πρᾶγμά ἐστιν, οὐ προαιρέσεως οὐδὲ ἀρετῆς· ἀγνοίας γὰρ καὶ ἐπιτυχίας ἔχεται, καὶ τοὺς ἐναρέτους πολλάκις ἀφεῖς, τοὺς ^Eοὐδενὸς ἀξίους λόγου, τούτους εἰς μέσον παρήγαγεν· ὅρα πῶς αὐτὸ διορθοῦται. “Προορισθέντες, φησὶ, κατὰ πρόθεσιν τοῦ

¹ CAP. I. v. 11—14.

² Rom. xi. 33.

ⁱ κεφαλὴν] + φησὶν A.B.F.

^k ἂν γένοιτο om. A.B.F. inclusum a Sav.

¹ ἐπικείμενον accessit ex nostris omnibus et Sav. marg. ^m ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι

δεῖ ἡμᾶς ἀξίως ὧν εἰλήφαμεν δωρεῶν παρὰ τοῦ θεοῦ πολιτεύεσθαι. Veron.

ⁿ τὴν om. F. ^o πάντα om. D. Hom. II. ^a ὅς pro ὁ A.C.D.E.F.

^b δυνατόν] + ἦν A.F. ^c γὰρ om. D. ^d βάθος D. ^e φησιν] ἐστὶν ὁ

λέγει A.B.F. receptum a Sav. cet. ^f ἡμᾶς A.B.C.D. Cat. ὑμᾶς Edd.

τὰ πάντα ἐνεργούντος.” Τουτέστιν, οὐχ ἀπλῶς ἐκκληρώθημεν, ὥσπερ οὐδὲ ἀπλῶς ἐξελέγημεν· ^hθεὸς γὰρ ὁ ἐκλεξάμενος· οὐδὲ ἀπλῶς ἐκκληρώθημεν· θεὸς γὰρ ὁ κληρωσάμενος· ἀλλὰ κατὰ πρόθεσιν. Τοῦτο καὶ ἐν τῇ πρὸς ^kῬωμαίους γράφῳ φησί· ³ “Τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. ¹Οὓς ἐκάλεσε, ^Fτούτους καὶ ἐδικαίωσεν, οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε.” Πρώτερον εἰπὼν, “Τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν,” ^mὁμοῦ καὶ τὸ ἐξαίρετον τὸ πρὸς τοὺς ἄλλους δηλῶσαι βουλόμενος, ⁿκαὶ κλῆρον ^oεἶπε, καὶ ὥστε τὸ αὐτεξούσιον μὴ ἀφελέσθαι, ¹⁰ ὅπερ ^Fῥεστὶ μακαριότητος μᾶλλον αὐτὸ τίθησιν. Ὁ γὰρ κλῆρος οὐκ ἀρετῆς ἐστίν, ἀλλὰ συντυχίας, ὡς ἂν τις εἴποι. Ὡς ἂν εἰ ἔλεγε· κλήρου γενομένου ῥύμᾱς ἐξελέξατο· τὸ δὲ ὅλον ἀπὸ τῆς προαιρέσεως. Προορισθέντας, ^sφησὶ, τουτέστιν, ἐαυτῷ ἐκλεξάμενος ἀφώρισεν· οἶον, ἑώρα ἡμᾶς πρὶν ἢ γενέσθαι κεκληρω- (77c) μένους. Θαυμαστὴ γὰρ ἡ τοῦ θεοῦ πρόγνωσις, καὶ πάντα εἰδυῖα πρὶν γενέσεως αὐτῶν. Σὺ ^tδὲ θεά πῶς πανταχοῦ σπουδὴν ποιεῖται δεῖξαι, ὅτι οὐκ ἐκ μετανοίας, ἀλλ’ ἄνωθεν τὰ πράγματα οὕτω τετύπωτο, ὥστε μηδὲν ἡμᾶς ἔχειν τῶν Ἰουδαίων ^Bἔλλαττον κατὰ τοῦτο, καὶ διὰ τοῦτο πάντα ὑπὲρ τούτου ποιεῖ. Πῶς οὖν φησιν αὐτὸς ὁ Χριστὸς, ⁴ “Οὐκ ἀπεστάλην, εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ;” καὶ πάλιν τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν, “Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε;” καὶ αὐτὸς δὲ πάλιν ὁ Παῦλος ἔλεγεν, ⁵ “Ὑμῖν ^vἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη.” Διὰ γὰρ τοῦτο ^wταῦτα λέγεται, ἵνα μὴ ὡς ἐκ παρέργου νομίση τις ^Cτοῦτο γεγενῆσθαι. “Κατὰ πρόθεσιν, φησὶ, τοῦ τὰ πάντα ἐνεργούντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ.” Τουτέστιν, οὐδὲν μετὰ ταῦτα ἐνήργησε· πάντα ἄνωθεν διατυπώσας, οὕτως ^xαὐτὸς ἐπάγει ^yπάντα κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ. Ὡστε οὐκ ἐπειδὴ Ἰουδαῖοι οὐ προσεείχον, διὰ τοῦτο τὰ

³ Rom. viii. 28, 30.⁴ Matth. xv. 24. x. 5.⁵ Act. xiii. 46.

^g ἐκλ. ὥσπερ οὐδὲ ἀπλῶς om. E. ^h θεός] οὐδὲ D. ⁱ οὐδέ] ἀλλ’ οὐδὲ A.B.F. οὐδὲ ἀπλῶς—κληρωσάμενος] καὶ κληρωσάμενος Cat. ^k Ἑβραίους C. Post Ῥωμαίους add. ἐπιστολῇ Edd. ἐπιστολῇ om. D. Cat. ¹ οὓς καὶ ἐκάλεσε vulgo. καὶ om. E. et delevit Montef. Mox οὓς δὲ ἐδικαίωσε om. F. ^m ὁμοῦ καὶ] ὥστε A.B.F. Mox δεῖξαι pro δηλῶσαι C. ⁿ καὶ om. E. ^o εἶπε καὶ] ἐπήγαγεν A.B.F. εἶπεν (om. καὶ) Sav. cet. ^p ἐστὶ] + τοίνυν A.B.E.F. ^q ἀλλὰ—εἴποι] ἀλλὰ ὡς (ἀλλ’ ὡς A.) ἂν εἴποι τις συντυχίας A.B.F. ἀλλὰ ὡς ἂν τις εἴποι σ. Sav. cet. ὡς ἂν τις εἴποι om. Cat. ^r ῥύμᾱς pro ἡμᾶς A.B.C.D.F. Cat. ^s φησὶ accessit ex A.B.C.D.F. ^t δέ] + μοι E. ^v ἦν] μέν ἦν E. ^w ταῦτα λ. ἵνα μὴ] ἵνα μὴ ταῦτα λέγεται μηδὲ A.B.F. ^x αὐτὸς om. F. ^y πάντα] τὸ τέλος A.B.F. receptum a Sav. cet.

ἐθνη ἐκάλεσεν, οὐδὲ ἀναγκασθεῖς, οὐδὲ ἐξ ἐκείνων ὀρμηθεῖς. “Εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς, φησὶν, εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ, τοὺς προηλπικότας ἐν τῷ Χριστῷ· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ^z ὑμῶν” τουτέστι, δι’ οὗ. “Ὅρα πανταχοῦ ^a τὸν Χριστὸν αἴτιον πάντων ^D γενόμενον, καὶ οὐδαμοῦ τὸ τοῦ ὑπουργοῦ ὄνομα, οὐδὲ τὸ τοῦ διακόνου· ὥσπερ καὶ ἀλλαχοῦ φησιν Ἑβραίοις γράφων, ὅτι ⁶ “Πάλαι λαλήσας τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ’ ^b ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ.” τουτέστι, δι’ υἱοῦ. “Τὸν λόγον, φησὶ, τῆς ἀληθείας” οὐκέτι τὸν ^c τοῦ τύπου, οὐδὲ τὸν τῆς εἰκόνας. “Τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ἡμῶν.” Καὶ καλῶς εὐαγγέλιον αὐτὸ σωτηρίας καλεῖ, τὸ μὲν πρὸς τὸν νόμον αἰνιττόμενος, τὸ δὲ πρὸς τὴν μέλ- λουσιν κόλασιν. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐστὶ τὸ κήρυγμα, ἀλλ’ ἢ ^E σωτηρίας εὐαγγέλιον, ὅτι τοὺς ἀξίους ἀπόλλυσθαι οὐκέτι ἀπόλ- λυσιν.

“Ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε ^d ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἀγίῳ, ὃς ἐστὶν ἄρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν.” Πάλιν ^e πολλῆς προνοίας δεῖγμα τὸ σφραγισθῆναι, οὐ τὸ ἀφορισθῆναι, οὐδὲ τὸ κληρωθῆναι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ σφρα- γισθῆναι. Καθάπερ γὰρ εἴ τις τοὺς λαχόντας αὐτῷ δῆλους ποιήσειεν, οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἀφώρισεν εἰς τὸ πιστεῦσαι, ^f ἐσφρά- ^F γισεν εἰς τὸ κληρονομησάμενα τὰ μέλλοντα. “Ὅρᾳς πῶς, προϊόν- τος τοῦ χρόνου, θαυμαστοὺς αὐτοὺς ποιεῖ; “Ἔως μὲν γὰρ ἦσαν ἐν τῇ προγνώσει, οὐδενὶ ἦσαν δῆλοι· ἐπειδὴ δὲ ἐσφραγίσθησαν, δῆλοι γεγόνασιν, ἀλλ’ οὐχ ὥς ^g ὑμεῖς· ἔσονται γὰρ πλὴν ὁλί- ¹¹ γων δῆλοι. “Ἐσφραγίσθησαν καὶ οἱ Ἰσραηλῖται, ἀλλὰ περι- τομῇ, καθάπερ ^h τὰ βοσκήματα καὶ τὰ ἄλογα· ἐσφραγίσθημεν καὶ ἡμεῖς, ἀλλ’ ὥς υἱοὶ, ⁱ πνεύματι. Τί ἐστὶ, “πνεύματι ἐπαγ- γελίας;” ^k “Ἦτοι ὅτι κατὰ ἐπαγγελίαν αὐτὸ ἐλάβομεν. Δύο γὰρ εἰσιν ἐπαγγελίαι, μία μὲν ^l διὰ τῶν προφητῶν, ἑτέρα δὲ ^m ὑπὸ τοῦ υἱοῦ· ⁿ διὰ τῶν προφητῶν· ἄκουε τοῦ Ἰωὴλ λέγον- τος, ⁷ “Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεῦσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ ^B νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν

⁶ Hebr. i. 1, 2.

⁷ Joel. ii. 28.

^z ἡμῶν A.B.D.F. ^a τὸν X. αἱ. π. γενόμενον hoc ord. A.B.C.D.F. τὸν X. π. αἱ. γ. E. Cat. αἱ. π. γενόμενον τὸν X. Edd. ^b ἐσχάτου D. ^c τοῦ τύπου] τύπον D. ^d ἐν om. E. ^e προνοίας πολλῆς inverso ord. A.B.F. ^f καὶ ἐσφρ. E. ^g ἡμεῖς A.B.F. receptum a Sav. cet. ^h τὰ] καὶ τὰ A.B.F. Ita Sav. cet. ⁱ πνεύματι] + ἐπαγγελίας E. ^k ἦτοι] ἢ C. ^l διὰ om. B. ^m ἀπὸ A.B.F. receptum a Sav. cet. ⁿ διὰ τῶν πρ. om. A.B.F.

ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται.” ἄκουε ὁ δὲ πάλιν τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· ⁸ “Καὶ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ’ ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.” ⁹ Καίτοι ἔδει, φησὶν, αὐτὸν ὡς θεὸν πιστευθῆναι· ἀλλ’ οὐκ ἀπὸ τούτου ¹ διῶσχυρίζεται, ἀλλ’ ὡς περὶ ἀνθρώπου ἐξετάζει, ὥσπερ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους λέγων· ⁹ “Ἵνα διὰ δύο C πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεὸν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν.” Οὕτω καὶ ἐνταῦθα τεκμήριον ποιεῖται τῆς τῶν μελλόντων ἐπαγγελίας τὰ ἤδη δεδομένα. Διὰ τοῦτο καὶ ἀρραβῶνα καλεῖ· ὁ γὰρ ἀρραβὼν μέρος ἐστὶ τοῦ παντός. Ἦγόρασε ἡμῶν τὴν σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν, καὶ ἔδωκεν ἡμῖν ἀρραβῶνα τέως. Διὰ τί οὖν μὴ τὸ ὅλον εὐθέως ἔδωκεν; Ἐπειδὴ μὴδὲ ἡμεῖς τὸ ὅλον εἰργασάμεθα. Ἐπιστεύσαμεν· τοῦτο ἀρχή· ἔδωκε καὶ αὐτὸς ἀρραβῶνα. “Ὅταν τὴν (77) πίστιν διὰ τῶν ἔργων δείξωμεν, τότε τὸ πᾶν προστίθῃσι. D Μᾶλλον δὲ καὶ ⁵ ἄλλην ἔδωκε τιμὴν, τὸ ἴδιον αἷμα, καὶ πάλιν ἄλλην ὑπέσχετο. ¹ Καθάπερ εἰ πόλεμος εἴη ἔθνεσι πρὸς ἔθνη, διδόασιν ὁμήρους· οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἔδωκε τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τῆς εἰρήνης καὶ τῶν σπονδῶν ἐνέχυρον, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐξ αὐτοῦ. Οἱ γὰρ ὄντως πνεύματος μετέχοντες, ἴσασιν ὅτι ¹ ἀρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν ἐστι. Τοιοῦτος ὁ Παῦλος ἦν, ἐντεῦθεν ἤδη τῶν ἐκεῖ ¹ γεγευμένος· διὸ καὶ ἠπείγετο καὶ ὤδινε E τὰ ἐνθάδε ¹ ἀφεῖναι, καὶ ἔστενεν· ἐτέροις ¹ γὰρ ὀφθαλμοῖς ἑώρα, πάντα τὸν νοῦν μεταστήσας ἐκεῖ. Οὐ μετέχεις τῶν πραγμάτων· διὰ τοῦτο καὶ τῶν ῥημάτων ἐκπίπτεις. Εἰ μετείχομεν πάντες πνεύματος, ὡς μετέχειν ἔδει, καὶ τοὺς οὐρανούς ἐωρῶμεν καὶ τὴν ἐκεῖ κατάστασιν. ² Ἀρραβὼν τίνος ἐστὶ; Τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς περιποιήσεως· ἡ γὰρ καθαρὰ ἀπολύτρωσις τότε γίνεται. Νῦν μὲν γὰρ καὶ ἐν κόσμῳ ἀναστρεφόμεθα, καὶ πολλὰ ἡμῖν ἀνθρώπινα συμπίπτει, καὶ μετὰ ἀσεβῶν ἐσμεν· ἡ δὲ καθαρὰ ἀπολύτρωσις, ὅταν μὴτε ἁμαρτήματα ᾖ, μὴτε πάθη ἀνθρώπινα, μὴτε ἀναμιξ ³ ὦμεν μετὰ πάντων, τότε ἐστὶ. Νῦν F δὲ ἀρραβῶν. Καὶ γὰρ ¹ καὶ νῦν αὐτῶν ἀπέστημεν· ¹ οὐ γὰρ ἐστὶν ἡμῶν τὸ πολίτευμα ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ νῦν ἐκτός ¹ ἐσμεν·

⁸ Act. i. 8.⁹ Hebr. vi. 18.

ὁ δὲ πάλιν] καὶ A.F. πάλιν om. B. ¹ καίτοιγε D. ¹ διῶσχυρίζεται] + μόνον A.F. ¹ τὰ παρ’ ἡμῶν Edd. τὰ om. E. Cat. ⁵ ὅλην Cat. ¹ καθάπερ] + γὰρ B.F. ¹ ὁ ἀρραβὼν B. Mox ἡμῶν om. D. ¹ γεγευσμένος B.F. ¹ ἀφεῖναι E. ¹ γὰρ om. D. ¹ ἀρραβῶν] + δὲ A.B.F. Sav. cet. ³ ὦμεν μετὰ π. pro μετὰ π. ὦμεν omnes. ¹ καὶ om. D. γὰρ καὶ om. A.B.F. ¹ οὐ γὰρ] οὐκ E. Statim ἡμῶν τὸ π. pro τὸ π. ἡμῶν omnes. ¹ ἐσμεν] + τῶν ἐνταῦθα A.B.F. receptum a Sav. cet.

παροικοι γάρ ἐσμεν· καὶ νῦν ἕχωρις ἀμαρτημάτων, οἱ ὄντες
 “εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ.” Συνεχῶς τοῦτο τίθησι. Τί
 δήποτε; ἵκανὸν ὃν πληροφορῆσαι τοὺς ἀκούοντας. Εἰ μὲν
 γὰρ ἡμῶν ἕνεκεν, φησὶ, ἑταῦτα ἐποίει, ἡ οὐκ ἂν ἦν ἀναμφίβολον·¹²
 εἰ δὲ δι’ ἑαυτὸν, καὶ ὥστε δεῖξαι τὴν ἀγαθωσύνην αὐτοῦ,
 ὥσπερ τινὰ ἡμαρτυρίαν, αἰτίαν τίθησι τοῦ μὴ ἂν ἄλλως ταῦτα
 γενέσθαι· ἅπερ καὶ ἐπὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἄνω καὶ κάτω ὀφῶμεν
 λεγόμενα·¹⁰ “Ποίησον ἡμῖν διὰ τὸ ὄνομά σου.” καὶ πάλιν
 αὐτὸς ὁ θεὸς ἔλεγε, “^mΠοιῶ ἕνεκεν ἐμοῦ” καὶ ὁ Μωϋσῆς,
 “Ποίησον ἡμῖν διὰ τὸ ὄνομά σου, εἰ καὶ μηδενὸς ἕνεκεν ἐτέρου.”
 Πληροφορεῖ γὰρ τοῦτο τοὺς ἀκούοντας καὶ ἀνίησι, μαθόντας
 ὅτι διὰ τὴν οἰκείαν ἀγαθότητα πάντως ποιήσει, ἅπερ ἐπαγγέλ-
 λεται.

ⁿ Ἀλλὰ μὴ ῥαθυμῶμεν ἀκούοντες· εἰ γὰρ καὶ ὁ δι’ ἑαυτὸν B
 ποιεῖ, ἀλλ’ ὅμως καὶ τὰ παρ’ ἡμῶν ἀπαιτεῖ. ^p Εἰ γὰρ,
¹¹ “Τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, φησὶ, καὶ οἱ ἐξουθενουντές με
 ἐξουθενηθήσονται” ἐννοήσωμεν, ὅτι καὶ τὰ παρ’ ἡμῶν ἐπιζητεῖ.
 Ἐπαινὸς ἐστὶ ^q τῆς δόξης αὐτοῦ τὸ τοὺς ἐχθροὺς σῶσαι, ἀλλ’
 ἐκείνους τοὺς μετὰ τὸ γενέσθαι φίλους μείναντας φίλους· ὥς εἰ
 πάλιν ἐπὶ τὴν προτέραν ἔχθραν ἐπανέλθοιεν, πάντα εἰκὴ καὶ
 μάτην. Ἐτερον γὰρ οὐκ ἔστι λουτρὸν, οὐδὲ καταλλαγὴ πάλιν C
 δευτέρα, ἀλλὰ¹² “Φοβερὰ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος
 ἐσθίειν ῥέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους.” Εἰ γὰρ μέλλοιμεν αἰεὶ
 ἐχθραίνοντες αὐτῷ ἀξιούσθαι παρ’ αὐτοῦ ^s συγγνώμης, οὐ παυ-
 σόμεθα ἐχθραίνοντες καὶ θρυπτόμενοι καὶ χεῖρους γινόμενοι, καὶ
 πεπηρωμένοι τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης παραγενομένου. ^t Οὐχ
 ὁρᾷς τὴν ἀκτίνα ἀνοίγουσάν σου τοὺς ὀφθαλμούς; Καλοὺς
 αὐτοὺς ἔργασαι, ὑγιεῖς, ὀξυτερκεῖς. Ἐδειξέ σοι τὸ φῶς τὸ
 ἀληθινόν· ἂν πάλιν αὐτὸ φυγῶν, τῷ σκότει προσδράμης, τίς
 ἔσται ἀπολογία, ποία συγγνώμη; ^v Οὐδεμία λοιπόν· μίσους
^w ἄρρητου γάρ ἐστι τοῦτο σημεῖον. Ὅτε μὲν γὰρ οὐκ ἦδεις D
 τὸν θεόν, ἐχθραίνων αὐτῷ, ὅπως δὴ ποτε τινα συγγνώμην ^x εἶχες·

¹⁰ Psal. cviii. 21. Esai. xlviii. 11.

11 1 Reg. ii. 30.

12 Heb. x. 27.

^e Vid. Annot. ^f ἵκανὸν ὃν] ὅτι ἵκανὸν A.B.F. Sav. cet. ^g ταῦτα] +
 πάντα F. ^h οὐκ ἂν] καὶ Cat. ⁱ ἑαυτὸν pro αὐτὸν A.B.C.D. Cat. ^k καὶ
 om. D. Statim δεῖξαι τὴν α. αὐτοῦ E.F. Cat. δεῖξαι τὴν α. ἑαυτοῦ A.B.C.
 δεῖξαι τὴν α. τὴν αὐτοῦ D. τὴν α. αὐτοῦ δεῖξαι Edd. ¹ μαρτυρίας A.B.F.
 Statim καὶ αἰτίαν E. ^m ποιῶμεν D. ⁿ ΘΕΙΚΟΝ. Ὅτι τὰ καλὰ κατὰ
 φύσιν ἐστὶ, τὰ δὲ ἀμαρτήματα παρὰ φύσιν· καὶ ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης τινὸς, ἀλλ’ ἐκ
 φαύλης προαιρέσεως ἀμαρτάνομεν. Veron. ^o δι’ αὐτὸν D. ^p εἰ γὰρ τοὺς
 δ.] τοὺς δ. γὰρ A.B.F. ^q τῆς om. F. ^r μέλλων A.B.C.F. ^s συγγνώμης
 om. Veron. et in text. E. add. in marg. al. man. φιλίας. ^t οὐχ ὁρᾷς] βούλει
 λαβεῖν A.B.F. Sav. cet. ^v οὐδεμία om. C. ^w ἄρρητου γάρ ἐστι pro γάρ
 ἐστὶν ἄρρητου omnes. ^x ἔχεις E.

ἐπειδὴ δὲ ἐγείσω τῆς χρηστότητος καὶ τοῦ μέλιτος, ἂν πάλιν ἀφείς ἐπὶ τὸν ἔμετον ἔλθῃς τὸν σαντοῦ, οὐδὲν ἕτερον ἀλλ' ἢ μεγάλου μίσους καὶ καταφρονήσεως ἐκφέρεις Ὑσημεία. Οὐ, φησὶν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς φύσεως ἀναγκάζομαι· φιλῶ μὲν οὖν τὸν Χριστὸν, ἀναγκάζομαι δὲ ὑπὸ τῆς φύσεως. Εἰ ἀνάγκην καὶ βίαν Εὐπομένεις, ἔξεις συγγνώμην· εἰ δὲ ἀπὸ ῥαθυμίας καταπίπτεις, οὐκέτι. Φέρε ²οὖν, αὐτὸ δὴ τοῦτο ἐξετάσωμεν, πότερον ἐξ ἀνάγκης καὶ βίας τὰ ἀμαρτήματα γίνεται, ἢ ἀπὸ ῥαθυμίας καὶ ὀλιγωρίας πολλῆς. “Οὐ φονεύσεις,” φησί. Ποία τοῦτο ἀνάγκη, ποία βία; Βία μὲν οὖν ἐστὶ τὸ φονεύειν. Τίς γὰρ ^αἂν ἡμῶν ἔλοιτο βαπτίσει ξίφος εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ πλησίον, καὶ αἱμάξαι τὴν δεξιάν; ^βΟὐδὲ εἰς. ‘Ορᾶς ^εὅτι τοῦναντίον; ἀνάγκη τὸ ἀμαρτάνειν μᾶλλον ἐστὶ καὶ βία; ‘Ενέθηκε γὰρ ὁ θεὸς ^δτῇ φύσει φίλτρον τῇ ἡμετέρᾳ, ὥστε ἀλλήλους ἀγαπᾶν· ^{F 13} “Πᾶν γὰρ, φησί, ζῶον ἀγαπᾷ τὸ ὅμοιον αὐτοῦ, καὶ ἄνθρω- (772) πος τὸν πλησίον αὐτοῦ.” ‘Ορᾶς ὅτι πρὸς τὴν ἀρετὴν ἔχομεν ἀπὸ τῆς φύσεως σπέρματα; τὰ δὲ τῆς κακίας παρὰ φύσιν ἐστίν· εἰ δὲ ταῦτα μᾶλλον κρατεῖ, τῆς πολλῆς ἡμῶν νωθείας ¹³ τοῦτο τεκμήριον. Τί δέ; ἐπὶ ^ετὸ μοιχεύειν ποία ἀνάγκη ἄγει; Ναί, φησὶν, ἢ τῆς ἐπιθυμίας τυραννίς. Διὰ τί, εἰπέ μοι; οὐ γὰρ ἔνεστι τῇ οἰκείᾳ κεχρησθαι γυναικὶ, καὶ παῦσαι τὴν τυραννίδα; ‘Αλλ’ ἔρως μέ τις λαμβάνει τῆς τοῦ πλησίον, φησί, γυναικός. Οὐκέτι τοῦτο ἀνάγκης ^εἐστίν· ἔρως γὰρ οὐκ ἔστιν ἀνάγκης· οὐδεὶς ἀνάγκη φιλεῖ, ἀλλὰ προαιρέσει καὶ ἔκοντί. Τὸ μὲν οὖν μίγνυσθαι ^εἀνάγκη ἴσως· τὸ δὲ τήνδε φιλεῖν ἢ τήνδε, οὐκ ἀνάγκης· οὐδὲ ἐπιθυμία μίξεως τὸ πρᾶγμά ἐστιν, ἀλλὰ Βκενοδοξία καὶ ὕβρις καὶ πέρα τοῦ μέτρου τρυφή. Ποῖον γὰρ, εἰπέ μοι, κατὰ λόγον ἐστί; τὴν κατεγγυθηθεῖσαν, τὴν ^hκοινωνὸν οὔσαν παιδοποιίας, ταύτην ἔχειν, ἢ τὴν οὐκ ἐγνωσμένην; Οὐκ ἴστε, ὅτι αἱ συνήθειαι τὰς φιλίας τίκτουσιν; “Ὡστε οὐ τῆς φύσεώς ἐστι. Μὴ αἰτιῶ τὴν ^εἐπιθυμίαν· διὰ γάμον ἐδόθη, διὰ παιδοποιεῖν παρεσχέθη, οὐ διὰ μοιχείαν οὐδὲ ^kδιὰ φθοράν. Ἰσασι καὶ οἱ νόμοι τοῖς ἐξ ἀνάγκης ¹συγγινώσκειν ἀμαρτήμασι· μᾶλλον δὲ οὐδὲν ἐστὶν ἀμάρτημα ἐξ ἀνάγκης γινόμενον, ἀλλὰ

13 Sirac. xiii. 15.

^γ σημείον Ε. ^z οὖν αὐτὸ δὴ] δὴ αὐτὸ Ε. ^a ἂν ἡμῶν ἔλ.] ἡμῶν ἂν ἔλ. Α.Β.С. ἡμῶν ἔλ. ἂν Ε. ἡμῶν om. D. ^b οὐδεὶς Ε. ^c ὅτι] πῶς Α.Β.С. Post τοῦναντίον add. ἂν D. ^d τῇ φ. φίλτρον pro φίλτρον τῇ φ. omnes. ^e τοῦ pro τὸ C.D. Veron. τί δὲ τὸ μοιχεύειν; ποία ἀνάγκη ἐπὶ τοῦτο ἄγει; Α.Β.С. receptum a Sav. cet. ^f ἐστὶν accessit ex omnibus. ^ε ἀνάγκης B.С. ^h κοι- νωνὸν οὔσαν] κοινωνοῦσαν Α.Β.Ε.С. ⁱ ἐπιθυμίαν] + ἢ γὰρ ἐπιθυμία Α.Β.С. receptum a Sav. cet. Statim διὰ γὰρ γάμον ἐδόθη αὕτη ex corr. Ε. ^k διὰ φθοράν Α. διαφθοράν Edd. ¹ συγχωρεῖν C.

πάντα ἀπὸ ὕβρεως. Οὐ γὰρ οὕτως ὁ θεὸς τὴν φύσιν ἐδημι-
ούργησεν, ὥς ἀνάγκην ἔχειν ἀμαρτάνειν· ἐπεὶ εἰ τοῦτο ἦν, κό- C
λασις οὐκ ἦν. Τῶν γὰρ κατὰ ἀνάγκην καὶ βίαν οὐδὲ ἡμεῖς
ἀπαιτοῦμεν λόγον, μήτιγε ὁ θεὸς ὁ οὕτω φιλόανθρωπος καὶ
ἀγαθός. Ἀλλὰ τί; τὸ κλέπτειν ^mἀνάγκη ἐστὶ; Ναί, φησὶν·
ἢ γὰρ πενία τοῦτο ποιεῖ. Ἡ πενία ἐργάζεσθαι μᾶλλον
ἀναγκάζει, οὐ κλέπτειν. Ἡ πενία τοίνυν ⁿτοῦναντίον ποιεῖ· τὸ
γὰρ κλέπτειν, ἀργίας ἐστίν, ἢ δὲ πενία οὐκ ἀργίαν, ἀλλὰ ^oφι-
λοπονίαν τίκτειν εἴωθεν. Ὡστε καὶ τοῦτο ῥαθυμίας ἐστὶ. Καὶ D
ῥίνα μάθης· τί γὰρ, εἰπέ μοι, δυσκολώτερον, τί δὲ ἀηδέστερον,
τὰς νύκτας ἀγρυπνοῦντα περιῖεναι, καὶ τοίχους διορύττειν, καὶ
ἐν ^qσκοτῇ βαδίζειν, καὶ τὴν ψυχὴν ἔχειν ἐν χερσὶ, καὶ πρὸς
φόνον παρατετάχθαι, καὶ τρέμειν καὶ τεθνηκέναι τῷ δέει, ^rἢ
πόνους προσέχειν καθημερινοῖς, καὶ ἀσφαλείας ἀπολαύειν μετὰ
ἀδείας; Τοῦτο ^sεὔκολον· καὶ ὅτι τοῦτο εὔκολον, οἱ πλείους E
τοῦτο πράττουσιν, ἢ ἐκεῖνο.

Ὅρᾳς ὅτι κατὰ φύσιν μὲν ἡ ἀρετὴ, παρὰ φύσιν δὲ ἡ κακία,
καθάπερ ^tἡ νόσος καὶ ἡ ὑγεία; Τί ^vδέ; τὸ ψεύδεσθαι καὶ
ἐπιорκεῖν ποίαν ^wἀνάγκην ἂν ἔχοι; Οὐδεμίαν, οὐδὲ βίαν, ἀλλ'
ἐκόντες ἐπὶ τοῦτο ἐρχόμεθα. ^xἈπιστοῦμεθα, φησὶν. Ἐπειδὴ
βουλόμεθα· ἐξήν γὰρ ^yἡμᾶς ἀπὸ τοῦ τρόπου πιστεῦεσθαι
μᾶλλον, ἢ ἀπὸ τῶν ὀρκῶν. Διὰ τί γὰρ, εἰπέ μοι, τοῖς μὲν F
^zοὐδὲ ὁμνύουσι πιστεύομεν, τοὺς δὲ καὶ χωρὶς ^aὀρκῶν πιστοὺς
ἡγοῦμεθα; Ὅρᾳς ὅτι οὐδαμοῦ χρεῖα ὀρκῶν; Ἄν ὁ δεῖνα εἴπη,
φησὶ, καὶ χωρὶς ^bὀρκῶν πιστεύω· ^cσοὶ δὲ οὐδὲ μεθ' ὀρκῶν.
^dἌρα περιττὸν ὁ ὀρκος, καὶ τοῦτο μᾶλλον ἀπιστίας ἢ πίστεως I 4
τεκμήριον. Τὸ γὰρ εὔκολον εἶναι πρὸς τὸ ὁμόσαι οὐκ ^dἀφίησι
δόξαν εὐλαβείας ἔχειν. Ὡστε ὁ μάλιστα ^eτῷ ὀρκῷ συνεχῶς
κεχρημένος, οὗτος οὐδαμοῦ τοῦ ὀρκου τὴν χρεῖαν ἔχει ἀναγκαίαν·
ὁ δὲ μηδαμοῦ κεχρημένος, ^fοὗτος αὐτοῦ τῆς χρείας ἀπολαύει.

^m ἀνάγκης A.B.E.F. Sav. cet. ⁿ τοῦναντίον] + τοῦτο D. ^o φιλοπτω-
χίαν Veron. Sav. Mor. ἴσ. φιλοπονίαν Sav. marg. φιλοπονίαν B. editum a
Ben. ^p ἵνα C.D.E. ὡδε Edd. καὶ ἵνα—τὰς νύκτας] καὶ ὅτι οὐ στοχασμὸς τὸ
εἰρημένον, οὐ δύσκολον, εἰπέ μοι, καὶ ἀηδές, τὸ τὰς μὲν νύκτας A.B.F. ^q σκοτῇ
pro σκοτέι A.B.C.D.F. ^r ἢ] εὔκολον δὲ τὸ A.B.F. ^s εὔκ.] τὸ εὔκ. E.
τοῦτο—ἐκεῖνο] παντὶ που ὄλλον· καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές, μαρτυρήσουσιν οἱ πολλοὶ
τοῦτο (τοῦτο om. A.) πράττοντες μᾶλλον ἢ ἐκεῖνο A.B.F. ^t ἢ] καὶ ἡ E.
^v δέ] δαὶ A.B.F. ^w ἂν. ἂν ἔχοι C.D. ἂν. ἔχει E. ἂν ἔχοι ἂν. Edd. ποίαν—
οὐδὲ βίαν] ποίαν ἂν. ἢ βίαν ἔχει; οὐδεμίαν A.B.F. οὐδὲ βίαν om. C.E. ^x ἀπι-
στοῦμεθα, φησὶν] οὐδαμῶς, φησὶν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπιστοῦμεθα. ἀπιστοῦμεθα A.B.F.
Post φησὶν add. ἀπιστοῦμεθα Sav. cet. necnon ex corr. E. ^y ἡμῖν C.E.
ἡμᾶς post μᾶλλον transp. Edd. repugnantibus libris. ^z οὐδὲ ὁμνύουσι] ὁμνύ-
ουσιν οὐ A.B.F. ^a ὀρκου A.B.F. ^b ὀρκου B.C.E.F. ^c σοὶ] σὺ C. Veron.
οὐδὲ om. C.D. Veron. Statim μετὰ ὀρκου E. ^d ἀφίησιν] + αὐτοὺς A.B.F.
^e τῷ ὀρκῷ σ. pro σ. τῷ ὀρκῷ omnes. ^f οὗτος omnes. αὐτὸς Edd.

Χρεία ὀρκου πρὸς τὸ πιστεῦσθαι, ^εφησὶν· ὀρῶμεν δὲ, ὅτι οἱ μὴ ὁμνύοντες, οὗτοι μᾶλλον πιστεύονται. Ἀλλὰ τί; τὸ **Β** ὑβριστὴν εἶναι ἀνάγκης ἐστί; Ναί, φησὶν· ὁ γὰρ θυμὸς ἐξάγει καὶ φλέγει, καὶ οὐκ ἀφίησι τὴν ψυχὴν ἡρεμεῖν. Οὐ τοῦ θυμοῦ ἐστίν, ἄνθρωπε, ἀλλὰ τῆς μικροψυχίας τὸ ὑβρίζειν· εἰ δὲ θυμοῦ ἦν, πάντες ἄνθρωποι ὀργιζόμενοι, οὐκ ἂν ^hδιέλιπον ὑβρίζοντες. Θυμὸν ἔχομεν, οὐχ ἵνα ὑβρίζωμεν τοὺς πλησίον, ἀλλ' ἵνα τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐπιστρέφωμεν, ἵνα διανιστώμεθα, ἵνα μὴ νωθεῖς ὦμεν. Ὡς περ τι κέντρον ἐγκείται ἡμῖν ὁ θυμὸς, ἵνα κατὰ τοῦ διαβόλου βρύχωμεν τοὺς ὀδόντας, ἵνα σφοδροὶ ὦμεν πρὸς αὐτὸν, οὐχ ἵνα κατ' ἀλλήλων ἰστώμεν. Ὅπλα ἔχομεν, οὐχ ἵνα ^kἡμᾶς **Γ** αὐτοὺς πολεμῶμεν, ἀλλ' ἵνα κατὰ τοῦ πολεμίου χρώμεθα τῇ παντευχίᾳ. Ὅργιλος εἶ; Ἔσο κατὰ τῶν ἀμαρτημάτων τῶν σαυτοῦ τοιοῦτος, ἐπίπληττε τῇ ψυχῇ, μᾶστιζε τὸ συνειδὸς, σφοδρὸς ἔσο κριτῆς καὶ πικρὸς δικαστῆς ^lτοῖς οἰκείοις ἀμαρτήμασι. Τοῦτο τῆς ὀργῆς τὸ κέρδος ^mἐστί· διὰ τοῦτο ἡμῖν αὐτὴν ἐνέθηκεν ὁ θεός. Ἀλλ' ἡ ἀρπαγὴ ἐξ ἀνάγκης ἐστίν; Οὐδαμῶς (772) ποία γὰρ ἀνάγκη τὸ ἀρπάζειν, εἰπέ μοι; ποία βία; ⁿΠενία, φησὶ, ποιεῖ, καὶ τὸ δέος τῶν ἀναγκαίων. Διὰ τοῦτο μὲν οὖν οὐκ **Δ** ὀφείλεις ἀρπάζειν· οὐ γὰρ ἀσφαλὴς ὁ τοιοῦτος πλοῦτος. Σὺ δὲ ταῦτόν ποιεῖς, ὥς περ ἂν εἴ τις ἐρωτηθεῖς, τί δήποτε εἰς ἄμμον τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας ^oκαταβάλλεις; εἴποι ὅτι διὰ τὸν κρυμὸν, διὰ τὸν ὑετόν. Διὰ τοῦτο μὲν οὖν εἰς ἄμμον οὐκ ἐχρῆν καταβάλλειν· ἀναστρέφει γὰρ αὐτὰ ταχέως καὶ ὑετὸς καὶ ^pπνεύματα καὶ ἄνεμος. Ὡς τε εἰ πλουτεῖν θέλεις, μὴ πλεονέκτει. Εἰ παισὶ βούλει παραδοῦναι πλοῦτον, δίκαιον κτῆσαι, εἴγε τίς ἐστι τοιοῦτος· οὗτος ^qγὰρ μένει, καὶ βέβαιος ἔστηκεν· ὁ δὲ μὴ **Ε** τοιοῦτος ταχέως ἀπόλλυται καὶ διαφθείρεται. ^rΠλουτεῖν θέλεις, εἰπέ μοι, καὶ τὰ τῶν ἄλλων λαμβάνεις; Καὶ μὴν τοῦτο οὐκ ἐστὶ πλοῦτος, ἀλλὰ τὸ τὰ ἴδια κατέχειν· ὁ δὲ τὰ ἀλλότρια ^sἔχων, οὐκ ἂν εἴη πλούσιος. Ἐπεὶ οὕτω γε ^tἂν καὶ οἱ τὰ σερικὰ πωλοῦντες ^vἱμάτια, παρ' ἐτέρων λαμβάνοντες, καὶ εὐπορώτεροι καὶ πλουσιώτεροι ^wπάντων λέγοντο ἂν· καίτοι γε αὐτῶν ἐστὶ τέως· ἀλλ' ὅμως αὐτοὺς οὐ καλοῦμεν πλουσίους. Τί δήποτε; Ὅτι τὰ **Ζ** ἀλλότρια ἔχουσιν. Εἰ γὰρ καὶ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ^xτυγχάνει,

^ε φησὶν] λοιπὸν οὐδαμῶς A.B.F. receptum a Sav. cet. Statim ὀρῶμεν γὰρ ὅτι iidem. ^h διέλιπον pro διέλειπον B.D.F. ⁱ ιστώμεθα A.B.F. ^k ἡμεῖς

^oἑαυτοὺς (sic) E. ^l τοῖς] ἐπὶ τοῖς A.B.F. ^m ἐστὶ assumptum ex omnibus. ⁿ πενία, φησὶ] ναί, φησὶ, πενία τοῦτο A.B.F. πενία γὰρ, φησὶ C. ^o καταβάλλοι A.B.F. editum a Sav. cet. ^p πνεῦμα E. ^q γὰρ] μὲν γὰρ A.B.E.F. ^r πλοῦτον F. ^s κατέχων A.B.F. ἔχων om. C. ^t ἂν om. A.B.F. ^v ἱμάτια A.B.C.D.F. Editi ἱμάτιον. ^w πάντων om. C. ^x τυγχάνει om. A.B.F.

ἀλλ' ἡ τιμὴ οὐκ αὐτῶν· εἰ δὲ καὶ ἡ τιμὴ αὐτῶν, ἀλλ' οὗτος
 πλοῦτος οὐκ ἔστιν. Εἰ δὲ τὰ συμβόλαια διδόμενα οὐ ποιεῖ
 πλουσίους, διὰ τὸ ταχέως ἡμᾶς ^γαὐτῶν ἀφίστασθαι, τὰ ἐξ ἀρ-
 παγῆς πῶς ποιεῖ πλουσίους; Εἰ δὲ ^zὅλως καὶ ἐπιθυμῆις πλου- 15
 τεῖν· οὐ γὰρ ^aἀνάγκης τὸ πρᾶγμα· τίνος ἀπολαῦσαι ^ββουλό-
 μενος πλείονος; ἄρα ζωῆς μακροτέρας; Καὶ μὴν οἱ τοιοῦτοι
^cταχέως ὀλιγοχρόνιοι γίνονται. Πολλάκις ^dγὰρ δίκην διδῶσι
 τῆς ἀρπαγῆς καὶ τῆς πλεονεξίας τὸν ἄωρον θάνατον, καὶ τὸ
 τῶν κτημάτων μὴ ἀπολαῦσαι, ^eἀλλὰ μικρὸν καὶ τὴν γέενναν
 ἀπελθεῖν λαβόντας· πολλάκις δὲ καὶ ἀπὸ τῆς τρυφῆς καὶ ἀπὸ
 τῶν πόνων καὶ ἀπὸ τῶν φροντίδων ^fνόσους τεκόντες ἀπώλονται.
^gἩβουλόμην μαθεῖν τίνος ἔνεκεν ὁ πλοῦτος διεσπούδασται τοῖς
 ἀνθρώποις. Καίτοι ὁ θεὸς διὰ τοῦτο τῇ φύσει μέτρον καὶ B
 ὅριον ἔθηκεν, ἵνα μηδεμίαν ἔχωμεν ἀνάγκην ^hτοῦ τὸν πλοῦτον
 ἐπιζητεῖν· οἷον ἐν ἱματίῳ ἢ καὶ δευτέρῳ περιβάλλεσθαι τὸ
 σῶμα ἐκέλευσε, καὶ περιττοῦ οὐ χρεία πρὸς τὴν σκέπη· τίνος
 ἔνεκεν τὰ μυρία ἱμάτια, ⁱκαὶ τὰ σιτητόβρωτα; Μέτρον ὠρισμένον
 ἐστὶ τῆς γαστρὸς, καὶ πέρα τούτου δοθὲν ἐξ ἀνάγκης διέφθειρε
 τὸ πᾶν ζῶον· τίνος ἔνεκεν αἱ ἀγέλαι καὶ τὰ ποίμνια καὶ αἱ τῶν
 κρεῶν κατακοπαί; Μιᾶς στέγης χρῆζομεν· τίνος ἔνεκεν οἱ περί- C
 βολοι, καὶ τὰ πολυτελῆ τῶν οἰκημάτων; ^kἵνα γυῖπες καὶ κολιοὶ
 κατοικῶσι, τοὺς πένητας ^lἀποδύεις; Πόσης οὐκ ἄξια ταῦτα
 γεέννης; ^mΚαὶ εἰς τόπους πολλάκις, οὓς οὐδὲ εἶδον, κίοσι καὶ
 λίθοις πολυτίμοις οἰκοδομήματα ἐξαστράπτοντα κατεργάζον-
 ται· τί γὰρ οὐκ ἐμμηχανήσαντο; ⁿκαὶ οὐδὲ αὐτοὶ ἀπέλυσαν,
 οὐδὲ ἄλλοι τινές· ^oἡ γὰρ ἐρημία οὐκ ἀφήσιν αὐτοὺς ἀπελθεῖν·
 καὶ οὐδὲ οὕτως ἀφίστανται. Ὅρας ὅτι οὐδὲ χρηματισμοῦ
 ἔνεκεν ταῦτα γίνεται, ἀλλὰ πάντων τούτων ἄνοια καὶ ἀλογία D
 καὶ κενοδοξία ραϊτία; ἣν παρακαλῶ ^qφυγεῖν, ἵνα καὶ τὰ ἄλλα
 φυγεῖν δυνηθῶμεν κακὰ, καὶ τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν τοῖς
 ἀγαπῶσιν αὐτὸν ^rτυχεῖν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν,

^γ αὐτῶν om. C. ^z ὅλως καὶ] καὶ ὅλως A.B.F. Ita Sav. cet. ^a ἀνάγκη E.
^β βουλόμενος pro βούλει A.B.F. Sav. cet. Statim ἄρα πλείονος inverso ord.
 A.B.F. ἄρα om. D. ^c τάχως om. A.B.F. inclusum a Sav. ^d γὰρ] μὲν
 γὰρ F. ^e ἀλλὰ μικρὸν] ἐπὶ μακρῷ A.B.F. μὴν pro μικρὸν C. ^f νόσους τεκόν-
 τες] νόσοις παραπεσόντες A.B.F. ^g ἡβουλόμην] ἐβουλόμην (hoc A.B.) ἂν E.
^h τοῦ τὸν om. A.B.F. ⁱ καὶ om. A.B. καὶ τὰ om. F. ^k ἵνα] ἢ ἵνα A.B.F.
^l ἀποδύεις] + εἰπέ μοι A.B.F. Statim καὶ πόσης A.B.C.F. Sav. cet. ^m καὶ
 εἰς τ. πολλάκις] πολλοὶ πολλάκις εἰς τ. A.B.F. Sav. cet. Mox κίοσι καὶ λίθοις
 π. (+ καὶ Sav. cet.) οἰκ. ἐξ. A.B.F. Sav. cet. κίονας καὶ λίθους πολυτίμους καὶ
 οἰκ. ἐξ. C.D.E. Veron. ⁿ καὶ om. D. Statim οὔτε A.B.F. ^o ἡ γὰρ—
 ἀφίστανται om. F. ^p αἰτία om. B. αἰτία καὶ κενοδοξία inverso ord. A.F.
^q φύγωμεν A.B.F. editum a Sav. cet. ^r ἐπιτυχεῖν D.

μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ,
νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

16

ΛΟΓΟΣ Γ.

- ¹ Διὰ τοῦτο καὶ γὰρ ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, οὐ παύ-
ομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνεῖαν ὑμῶν ποιούμενος ἐπὶ τῶν
προσευχῶν μου, ἵνα ὁ θεὸς ^a τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
B ὁ πατὴρ τῆς δόξης, δῶῃ ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκα-
λύψῃ, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς
τῆς καρδίας ὑμῶν, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστὶν ἡ ἐλπίς τῆς
κλήσεως αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας
αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, ^b καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς
δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας.
- C ΟΥΔΕΝ ἦν ἴσον τῶν σπλάγχχνων τῶν ἀποστολικῶν, οὐδὲν (774)
ὅμοιον τῆς συμπαθείας, ^c τῆς φιλοστοργίας ἐγένετο τῆς τοῦ
μακαρίου Παύλου, ὃς πάσας ^d αὐτοῦ τὰς εὐχὰς ὑπὲρ πόλεων
ὁλοκλήρων ἐποιεῖτο καὶ δῆμων, καὶ πᾶσι τοῦτο γράφει, ὅτι
“Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ ὑπὲρ ὑμῶν, μνεῖαν ὑμῶν ποιούμενος ἐπὶ τῶν
προσευχῶν μου.” Ἐννοήσατε ὅσους εἶχεν ἐν τῇ διανοίᾳ, ὧν
καὶ μνησθῆναι ἔργον ἦν ὅσων ἐμέμνητο ἐν ταῖς εὐχαῖς, ὑπὲρ
D πάντων εὐχαριστῶν τῷ ^e θεῷ, ὡς αὐτὸς τὰ μέγιστα εὐεργετού-
μενος. “Διὰ τοῦτο,” φησὶ, τουτέστι, διὰ τὸ μέλλον, καὶ τὰ
ἀποκείμενα ἀγαθὰ τοῖς ὀρθῶς πιστεύουσιν καὶ βιοῦσιν. Ἀξιον
μὲν οὖν εὐχαριστεῖν ^f τῷ θεῷ καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν ὑπεργμένων
παρ' αὐτοῦ τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει, καὶ πρὸ τούτου καὶ μετὰ
ταῦτα ἄξιον δὲ ^g εὐχαριστεῖν αὐτῷ καὶ ὑπὲρ τῆς πίστεως τῶν
πιστευόντων. “Ἀκούσας, φησὶ, τὴν πίστιν τὴν καθ' ὑμᾶς διὰ
τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας ^h τοὺς ἁγίους.”
Πανταχοῦ συνάπτει καὶ συγκολλᾷ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην,
E θαυμαστήν τινα ξυνωρίδα. ⁱ Οὐ τοὺς ἐπιχωρίους, φησὶ, μόνον,
ἀλλὰ ^k καὶ πάντας. “Οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν,

I CAP. I. v. 15—19.

Hom. III. ^a τοῦ] ὁ τοῦ A. ^b καὶ pro ἡ A.B.C.F. Mosq. ^c τῆς]
καὶ τῆς A.B.F. Sav. cet. ^d αὐτοῦ A. fortasse alii. ἐαυτοῦ E. αὐτοῦ Veron.
Sav. ^e θεῷ] Χριστῷ A. Mox αὐτὸς om. F. ^f τῷ om. Cat. τῷ θεῷ abest
a C.D. Veron. Statim καὶ om. Cat. ^g αὐτῷ εὐχ. inverso ord. E. Cat.
^h τοὺς om. Cat. ⁱ οὐ τοὺς ἐ. φ. μόνον] ποιῶν. ὅρα γάρ. εἶπεν ἐν ἀρχῇ τῆς
ἐπιστολῆς, τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν Ἐφέσῳ· νῦν πάλιν τὴν εἰς πάντας (+ τοὺς B.)
ἁγίους ἀγάπην φησὶν· οὐ τοὺς ἐπιχ. μόνον οὕτω καλῶν A.B.F. καινήν. τὴν εἰς
πάντας τοὺς ἁγίους. οὐ τοὺς ἐ. φ. μόνον E. Expunxit καινήν, reposuit corr. rec.
καὶ καινήν. ^k καὶ om. E. Cat.

μνεΐαν ὑμῶν ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου.” Τί δέη, καὶ τί παρακαλεῖς; “Ἰνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης, δῶῃ ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως.” Δύο ἀξιοὶ αὐτοὺς μαθεῖν, ὡς χρὴ μαθεῖν, ἐπὶ τίσιν ἐκλήθησαν, καὶ πῶς ἀπηλλάγησαν τῶν προτέρων. Φησὶ δὲ αὐτὸς ^m αὐτὰ τρία εἶναι. Πῶς οὖν ⁿ ἐστὶ τρία; ^o Περὶ τῶν μελλόντων ^p ἵνα μάθωμεν. Ἀπὸ μὲν γὰρ τῶν ἀποκειμένων F ἀγαθῶν τὸν ἄρρητον καὶ ὑπερφυῆ πλοῦτον αὐτοῦ εἰσόμεθα· ἀπὸ δὲ τοῦ μαθεῖν ^q τίνες ὄντες πῶς ἐπιστεύσαμεν, τὴν δύναμιν αὐτοῦ ¹⁷ καὶ τὴν ^r αὐθεντίαν, ^s τῷ τοὺς ἐπὶ τοσοῦτῳ χρόνῳ ἀλλοτριωθέντας ἐπιστρέψαι. ² “Τὸ γὰρ ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ.” Ἀπὸ γὰρ τῆς ^t αὐτῆς δυνάμεως, ἀφ’ ἧς τὸν Χριστὸν ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς εἴλκυσε πρὸς ἑαυτόν. ^v Καὶ οὐ μέχρι τῆς ἀναστάσεως ἡ δύναμις, ἀλλὰ ^w τὸ πολλῷ ^x πλέον. ³ “Καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ, ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου· καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἐστὶ ^y τὸ σῶμα B αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου.” Μεγάλων ὄντως μυστηρίων καὶ ἀπορρήτων ἡμᾶς ἐποίησε κοινωνοὺς. ^z Καὶ ταῦτα ἄλλως οὐκ ἔνι μαθεῖν, ^a ἀλλ’ ἡ πνεύματος μετέχοντας ἀγίου, καὶ πολλῆς ^b ἀπολαύοντας χάριτος. Διὰ τοῦτο καὶ ^c Παῦλος εὐχεται. “Ὁ ^d πατὴρ τῆς δόξης,” φησὶ· τουτέστιν, ὁ μεγάλα ἡμῖν δεδωκὼς ἀγαθὰ. Ἀπὸ γὰρ τῶν ὑποκειμένων αἰεὶ αὐτὸν καλεῖ, ὡς ὅταν λέγῃ· ⁴ “Ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως” καὶ πάλιν ὁ προφήτης, “Κύριος ἰσχύς μου, καὶ βοήθειά μου.” “Ὁ πατὴρ τῆς C δόξης.” Οὐκ ἔχει ἐπ’ ὀνόματος αὐτὰ παραστήσαι, καὶ πανταχοῦ δόξαν καλεῖ, ὅπερ πάσης ἐστὶ λαμπρότητος παρ’ ἡμῖν ὄνομα καὶ προσηγορία. Ἰδοὺ τῆς ^e δόξης πατὴρ, τοῦ δὲ Χριστοῦ θεός. Τί οὖν; ἐλάττων τῆς δόξης ὁ υἱός; Ἀλλ’

² 1 Cor. i. 25.

³ v. 20—23.

⁴ 2 Cor. i. 3. Psal. xvii. 2, 3.

¹ Χριστοῦ] + φησὶν A.E.F. ^m αὐτὰ] τὰ F. ταῦτα E. Cat. ⁿ ἔσται A.B.F. ^o περὶ] καὶ περὶ A.B.F. ^p ἵνα] ἂν A.B.F. editum a Sav. cet. ^q τίνος D. ^r αὐθεντίαν B.C.F. Cat. et a pr. man. A. ^s τῷ—ἐπιστρέψαι] καὶ ὅτι ἀπὸ ταύτης τοὺς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἀλλ. ἐπέστρεψεν A.B.F. ^t αὐτοῦ D. ^v καὶ οὐ μ.] οὐ μ. δὲ A.B.F. ^w τὸ] καὶ τὸ A.B. καὶ F. Cat. receptum a Sav. cet. ^x πλέον] + ἐποίησε· ποῖον δὲ τοῦτο; A.B.F. Statim καὶ om. iidem. ^y τὸ om. F. ^z καὶ ταῦτα] ταῦτα δὲ A.B.F. ^a ἀλλ’ accessit ex omnibus. ^b ἀπολαύσαντας C.E. ^c Παῦλος] + οὕτως A.B.F. receptum a Sav. cet. ^d πατὴρ] + λέγων A.B.F. Tum φησὶ om. A.B.E.F. ^e δόξης] + φησὶ A.B.E.F. Sav. cet.

οὐδεὶς οὐδ' ἂν οὐδὲ μαινόμενος εἴποι τοῦτο. “Δόη ὑμῖν,” του-
τέστιν, ἐπάραι τὴν διάνοιαν ὑμῶν καὶ ὁ ἀναπτερώσειεν· οὐ γὰρ
ἔστιν ἄλλως ταῦτα μαθεῖν. ⁵ “Ψυχικὸς γὰρ ἄνθρωπος οὐ δέ-
D χεται τὰ τοῦ πνεύματος· μωρία γὰρ αὐτῷ ἔστιν.” Ἄρα πνευ-
ματικῆς δεῖ σοφίας, ἵνα τὰ πνευματικὰ νοήσωμεν, ^h ἵνα τὰ κρυ-
πτόμενα ἴδωμεν· αὐτὸ τὰ πάντα ἀποκαλύπτει. Μυστήρια
μέλλει διηγεῖσθαι θεοῦ· τῶν δὲ μυστηρίων τοῦ θεοῦ τὴν γνῶσιν
τὸ πνεῦμα οἶδε μόνον, τὸ καὶ τὰ βάθη ⁱ αὐτοῦ ἐρευνῶν, οὐκ ἄγ-
γελος, οὐκ ἀρχάγγελος, οὐκ ἄλλη τις κτιστὴ δύναμις. ^k Του- (775)
τέστι, χάρισμα ὑμῖν παράσχοι. Εἰ δὲ ἀποκαλύψεως τοῦτο
ἔστι, ^m οὐκ ἔστι λογισμῶν εὐρεσις. Ὁ γὰρ τὸν θεὸν μαθὼν,
E καὶ ⁿ τὸν θεὸν γνοὺς, οὐκέτι περὶ οὐδενὸς ἀμφισβητήσῃ· οὐκ
ἐρεῖ, ^o τόδε ἀδύνατον, καὶ τόδε δυνατόν, καὶ πῶς τόδε ἐγένετο.
^p Ἄν τὸν θεὸν μάθωμεν, ῥὼς εἰδέναι χρὴ, ἂν τὸν θεὸν μάθωμεν,
παρ' οὗ μαθεῖν δεῖ, παρ' αὐτοῦ τοῦ πνεύματος, οὐκέτι περὶ
οὐδενὸς ἀμφισβητήσομεν. Διὰ τοῦτο φησιν, “Ἐν ἐπιγνώσει
αὐτοῦ πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ὑμῶν.” Ὁ
μαθὼν τί ἐστὶ θεὸς, οὐχ ὑπὲρ τῶν ἐπαγγελιῶν ἀμφισβητήσῃ,
οὐχ ὑπὲρ τῶν ἤδη γενομένων ἀπιστήσῃ.

F Εὐχεται μὲν οὖν δοθῆναι αὐτοῖς πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκα-
λύψεως· πλὴν καὶ αὐτὸς ἀπὸ λογισμῶν, ὅσα δύναται, κατα-
σκευάζει, καὶ ^q τῶν ἤδη ὑπαρξάντων. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ μὲν ἤδη
γεγόμενα ἔμελλε λέγειν, τὰ δὲ οὐπω ^r συμβάντα, ἀπὸ τῶν γενο-
μένων τὰ μὴ γεγόμενα πιστοῦται. Οἶόν τι λέγω· “Εἰς τὸ εἰδέναι
18 ὑμᾶς, φησὶ, τίς ἐστὶν ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως αὐτοῦ.” Ἔτι ἀδηλός
^s ἐστὶ, φησὶν, ἀλλ' οὐ τοῖς πιστοῖς. “Καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς
δόξης ^t τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀγίοις.” Ἔτι καὶ τοῦτο
ἄδηλον. Τί δὲ δῆλον; Ὅτι ἐπιστεύσαμεν ἀπὸ τῆς δυνάμεως
τῆς αὐτοῦ ὅτι ἡγείρε τὸν Χριστόν· τοῦ γὰρ ἀναστῆσαι νεκρὸν
πολλῷ θαυμασιώτερον τὸ πείσαι ψυχᾶς. ^v Καὶ ἐγὼ τοῦτο
πειράσομαι ποιῆσαι φανερόν. Ἄκουε γάρ. Εἶπεν ὁ Χριστὸς
^w τῷ τεθνεῶτι, “Λάζαρε, δεῦρο ἔξω,” καὶ εὐθέως ὑπήκουσεν·
B εἶπεν ὁ Πέτρος, “Ταβιθά, ἀνάστηθι,” καὶ οὐκ ἀντεῖπεν. Ἐρεῖ

5 1 Cor. ii. 14.

^f οὐδὲ om. F. deletum a Sav. cet. οὐδὲ est in Cat. ^g ἀναπτερώσειεν omnes. ἀναπτερώσαι Edd.

^h ἵνα τὰ κρ. ἴδωμεν om. F. ⁱ αὐτοῦ] τοῦ θεοῦ F. ^k τουτέστι] δόη τουτέστι A.B.F. Sav. cet. ^l ἐστὶ om. A.B.F. ^m οὐκ ἔστι λ. εὐρ.] περιττὴ λοιπὸν τῶν λ. ἢ εὐρ. A.B.F. receptum a Sav. cet.

ⁿ τὸν θεὸν] αὐτὸν A.B.F. ^o τότε bis D. ^p Haec ὡς εἰδέναι χρὴ et παρ' αὐτοῦ μαθεῖν δεῖ transp. A. ^q τῶν] ἀπὸ τῶν A.B.F. Sav. cet. ^r συμβαίνοντα E.

^s ἐστὶ φησὶν] αὕτη A.B.F. Post ἔτι add. δὲ D. ^t τῆς κλ. αὐτοῦ pro αὐτοῦ τῆς κλ. omnes.

^v καὶ] + πῶς A.B.F. ^w τῷ τεθνεῶτι om. A.B.F.

αὐτὸς ἐν τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ, καὶ πάντες ἀναστήσονται, καὶ μετὰ τοσούτου τάχους, ὥς τοὺς ἔτι ζῶντας μὴ φθάσαι τοὺς κοιμηθέντας, ὥς ἐν ἀτόμῳ, ^xἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ πάντα γενέσθαι καὶ συνδραμεῖν. Ἐπὶ δὲ τοῦ πιστεῦσαι, οὐχ οὕτως ^yἄλλ' ἄκουε αὐτοῦ πάλιν λέγοντος, ⁶“Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα ὑμῶν, καὶ οὐκ ἠθέλησατε;” Ὁρᾷς ὅτι τοῦτο δυσκολώτερον; Ὡστε ἀπὸ τούτου τὸ πᾶν κατασκευάζει. C Πολλῷ γὰρ ἐστὶ λογισμοῖς ἀνθρωπίνους δυσκολώτερον προαίρεσιν πείσαι τοῦ φύσιν ἐργάσασθαι. Τὸ δὲ αἴτιον, ἐπειδὴ αὐτὸς οὕτω βούλεται ἐκόντας ἡμᾶς γενέσθαι ἀγαθοὺς. ^zὈντως εἰκότως εἶπε, “^aΤὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας.” Ὅτε γὰρ προφήται οὐδὲν ἤνυσαν, ^bὅτε ἄγγελοι καὶ ἀρχάγγελοι, ὅτε πᾶσα ^cἡ κτίσις ἡ ὁρατὴ ^dκαὶ ἀόρατος, ὁρατὴ μὲν εἰς μέσον προκειμένη, καὶ μὴ ἰσχύουσα χειραγωγῆσαι, ἀόρατος δὲ πολλή, ὠκονόμησε τὴν αὐτοῦ παρουσίαν ^eτότε, δεικνὺς ὅτι θείας ἐχρῆζε τὸ πρᾶγμα δυνάμεως. D “Πλουτόν δόξης.” Τουτέστιν, ἄφατον δόξαν. Ποῖος ^fγὰρ λόγος τὴν δόξαν ἐκείνην παραστήσαι δυνησεται, ἧς οἱ ἄγιοι τότε μεθέξουσι; ^gποῖος λόγος; Οὐδεὶς· ἀλλὰ χάριτος ὄντως δεῖ πρὸς τὸ τὴν διάνοιαν μαθεῖν, καὶ ὅλως ἀκτίνα μικρὰν γοῦν τινα δέξασθαι. Τινὰ ^hδὲ ἥδεσαν μὲν καὶ πρότερον, ἐβούλετο ⁱδὲ πλεόν αὐτοὺς μαθεῖν καὶ σαφέστερον γινῶναι. ^kὉρᾷς ὅσα εἰργάσατο; Ἠγειρε τὸν Χριστόν· ^lμικρὸν τοῦτο; ἄλλ' ὅρα καὶ πάλιν. Ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ· ἄρα τίς λόγος τοῦτο παραστήσαι δυνησεται; Τὸν ἀπὸ τῆς γῆς, ^mτὸν τῶν ἰχθύων E ἀφωρότερον, τὸν παίγνιον τῶν δαιμόνων γενόμενον, ⁿὅρα ποῦ ἀνήγαγεν. ^oὈντως ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Καὶ θεὰ ποῦ ἀνήγαγεν. “Ἐν τοῖς ἐπουρανίοις” πάσης κτιστῆς φύσεως ἀνώτερον ἐποίησεν· “ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας.” “Ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς,” φησὶν. Ὀντως πνεύματος χρειά, διανοίας σοφῆς ἐν τῇ ἐπιγνώσει αὐτοῦ· ὄντως ἀποκαλύψεως χρειά. Ἐννόησον ὅσον ἐστὶν ἀνθρώπου καὶ θεοῦ F φύσεως τὸ μέσον· ^pκαὶ ἀπὸ ταύτης τῆς εὐτελείας εἰς ἐκείνην

⁶ Luc. xiii. 34.

^x ἐν] ὡς ἐν E. Cat. ^y ἄλλ'] ἀλλὰ πῶς; A.B.F. Sav. cet. ^z ὄντως pro οὕτως omnes. ^a τὸ ὑ.] ὑ. τὸ E. Cat. τὸ om. A.F. ^b ὅτε . . καὶ] οὐτε . . οὐτε Cat. ^c ἡ assumptum ex omnibus. ^d καὶ ἀόρατος—πολλή] προκειμένη εἰς μέσον καὶ μὴ ἰσχύουσα χειραγωγῆσαι A.B.F. ^e τότε ante ὠκονόμησε transp. A.B.F. ^f γὰρ om. F. ^g ποῖος λόγος om. A.B.F. deletum a Sav. cet. ^h δὲ] μὲν γὰρ A.B.F. Sav. cet. Mox μὲν deest in iisdem. ⁱ δὲ] + νῦν A.B.E.F. ^k ὁρᾷς] ὅρα γοῦν A.B.F. Statim οἶα E. ^l μικρὸν—πάλιν] οὐδὲ τοῦτο μικρὸν A.B.F. ^m τὸν τ. ἰ. ἀφωρότερον om. A.B.F. ⁿ ὅρα ποῦ] εἰς ὕψος ἐθέως A.B.F. Sav. cet. ^o Haec ὄντως—ἀνήγαγεν om. F. ^p καὶ om. A.B.F. Sav. cet.

αὐτὸν ἀνήγαγε τὴν τιμὴν· οὐχ ἓνα βαθμὸν ὑπερέβη καὶ δευτέρου καὶ τρίτον. Βαβαὶ, οὐχ ἀπλῶς εἶπεν, ἄνω, ἀλλ', "ὑπεράνω." Τῶν γὰρ ἄνω δυνάμεων ἡνώτερός ἐστιν ὁ θεός. "Ὡστε ἐκεῖ αὐτὸν ἀνήγαγε, τὸν ἐξ ἡμῶν, ἀπὸ τῆς ἐσχάτης νύσσης εἰς 19 τὴν ἐσχάτην ἡγάγεν ἀρχὴν, μεθ' ἣν οὐκ ἔστιν ἑτέρα τιμή. "Πάσης ἀρχῆς," φησὶν· οὐ τῆς μὲν, τῆς δὲ οὐ, ἀλλὰ, "πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου" εἴ τι ἐστὶν ἐν τῷ οὐρανῷ, πάντων ἀνώτερος γέγονε. Τοῦτο περὶ τοῦ ἐκ νεκρῶν ἑγερθέντος, ὅπερ ἄξιον θαυμάσαι· περὶ γὰρ τοῦ θεοῦ λόγου, οὐδαμῶς. (7) "Ὅπερ γὰρ εἰσι κώνωπες πρὸς ἀνθρώπους, τοῦτο πᾶσα ἡ κτίσις πρὸς τὸν ἑαυτοῦ. Εἰ ἅπαντες ἄνθρωποι ὡς σίελος λογισθήσονται, καὶ ὡς ῥοπὴ ζυγοῦ ἐλογίσθησαν, θὲς ἡ τὰς ἀοράτους δυνάμεις ὡς κώνωπας. Ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐξ ἡμῶν τοῦτο μέγα ὄντως καὶ θαυμαστόν· ἀπὸ γὰρ τῶν κατωτάτων τῆς γῆς αὐτὸν ἀνήγαγεν. Εἰ πάντα τὰ ἔθνη ὡς σταγῶν, εἰς ἄνθρωπος πόσον ἄρα μέρος τῆς σταγόνης; Ἀλλὰ τοῦτον πάντων ἀνώτερον ἐποίησεν, "οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι." C" Ἀρα ἐστὶ δυνάμεων τινων ὀνόματα ἡμῖν ἄσημα, καὶ οὐ γνωρίζόμενα. "Καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ." Οὐχ ἀπλῶς ἀνώτερον ἐποίησεν, ὡς προτιμᾶσθαι ἑαυτῶν, οὐδὲ κατὰ σύγκρισιν, ἀλλ' ὡς ὑδούλων. Βαβαὶ, φρικτὰ ὄντως ἡ τὰ πράγματα· ἀνθρώπου γέγονε δούλη πᾶσα ἡ κτιστὴ δύναμις διὰ τὸν ἐνοικοῦντα θεὸν λόγον. "Ἔστι γὰρ τινα ἐπάνω εἶναι ἅ οὐκ ἔχοντα ὑπακούοντας, ἀλλὰ προτιμώμενον· ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· καὶ οὐχ ἀπλῶς ὑπέταξεν, ἀλλὰ τὴν ἐσχάτην ὑποταγὴν, καὶ μεθ' ἣν D ἑτέρα οὐκ ἔστι. Διὰ τοῦτο εἶπεν, "ὑπὸ τοὺς πόδας." "Καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ." Βαβαὶ ἅπαντα, ποῦ καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἀνήγαγεν; "Ὡς περ διὰ τινος ἑλκων μηχανῆς, εἰς ὕψος αὐτὴν ἀνήγαγε μέγα, καὶ αὐτὴν ἐκάθισεν εἰς ἐκεῖνον τὸν θρόνον. "Ἐνθα γὰρ ἡ κεφαλὴ, ἐκεῖ καὶ τὸ σῶμα· καὶ εἰ κεφαλὴ καὶ σῶμα, οὐδενὶ μέσῳ διείργεται τόπῳ· εἰ δὲ

7 Esai. xl. 15.

¹ ἀνώτερον Veron. Ita ex corr. E. ² ἀνήγαγεν E. ³ ἑγερθέντος ὅπερ] ἀναστάντος καὶ A.B.F. ⁴ θεόν] + καὶ τί λέγω, κώνωπες; A.B.F. receptum a Sav. cet. ⁵ τὰς καὶ τὰς E. ⁶ κώνωπας] + οὐ τοίνυν περὶ τοῦ θεοῦ λόγου οὕτως εἶπεν A.B.F. Sav. cet. ⁷ αὐτῶν] αὐτὸν A.B.F. αὐτὸν ἐκείνων Cat. ⁸ δούλων] + προκαθῆσθαι A.B.F. receptum a Sav. cet. δούλων D. ⁹ τὰ om. D. ¹⁰ οὐκ—προτιμώμενον] ἀλλὰ προτιμ. καὶ οὐκ ἔχοντα ὑπακ. A.B.F. ¹¹ ἅπαντα] ποῦ πάλιν A.B.F. Sav. cet. ¹² Haec καὶ εἰ κ. καὶ σῶμα add. corr. in marg. E. καὶ εἰ—τόπῳ] οὐδενὶ γὰρ μέσῳ διείργεται ἡ κεφ. καὶ τὸ σῶμα A.B.F. Sav. cet. ¹³ δὲ] γάρ A.B.F. Sav. cet. Statim διείργετο B.F. διείργετο A. Sav. cet.

διείργεται. οὐκ ἂν εἴη σῶμα, οὐκ ἂν εἴη κεφαλὴ. “Ὑπὲρ πάντα,” φησί. Τί ἐστίν, “ὑπὲρ πάντα;” Οὐκ ἄγγελον, E οὐκ ἀρχάγγελον, οὐκ ἄλλον οὐδένα ἀφήκεν ἀνώτερον. Οὐ ταύτη δὲ μόνον ἡμᾶς ἐτίμησε, τὸ ἐξ ἡμῶν ἀναγαγὼν, ἀλλ’ ὅτι καὶ τὸ κοινὸν γένος ἅπαν ἐκείνῳ ἐπεσθαι παρεσκεύασεν, ἐκείνου ἔχεσθαι, ἐκείνῳ ἀκολουθεῖν. “^fἮτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ.” ^eἸνα γὰρ μὴ ἀκούσας κεφαλὴν, τὴν ἀρχὴν μόνον νομίσης, ἀλλὰ καὶ τὴν βεβαιότητα, ^hοὐχ ὡς ἄρχοντα μόνον, ἀλλ’ ὡς ἰσώματος κεφαλὴν. “Τὸ πλήρωμα, φησί, τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πλη- ^fρουμένου.” ^kΕἶτα ὡς οὐκ ἀρκούντος ^lτούτου δεῖξαι τὴν συγγένειαν καὶ τὴν ἐγγύτητα, τί ^mφησι; Τὸ πλήρωμα τοῦ ⁿΧριστοῦ ἢ ἐκκλησία. Καὶ γὰρ πλήρωμα κεφαλῆς σῶμα, ^oκαὶ πλήρωμα σώματος κεφαλὴ. “Οἶρα πόση τάξει κέχρηται Παῦ- 20 λος, πῶς οὐδένοιο φεῖδεται ῥήματος, ὥστε παραστήσαι τοῦ θεοῦ τὴν δόξαν. Πλήρωμα, ^pφησὶν· οἷον κεφαλὴ πληροῦται παρὰ τοῦ σώματος· ^qτουτέστι, διὰ πάντων τὸ σῶμα συνέστηκε, καὶ ἐνὸς ἐκάστου, ^rοὐχὶ κοινῇ μόνον αὐτὸν χρῆζοντα εἰσάγει. ^sἈν γὰρ μὴ ὤμεν πολλοὶ, καὶ ὁ μὲν χεῖρ, ὁ δὲ πούς, ὁ δὲ ἄλλο τι μέρος, οὐ πληροῦται ὅλον τὸ σῶμα. Διὰ πάντων οὖν πληροῦται τὸ σῶμα αὐτοῦ. Τότε πληροῦται ἡ κεφαλὴ, τότε B τέλειον ^sσῶμα γίνεται, ὅταν ὁμοῦ πάντες ὤμεν συνημμένοι καὶ συγκεκολλημένοι.

^tΕἶδες πλοῦτον δόξης κληρονομίας; εἶδες ὑπερβάλλον μέγεθος δυνάμεως εἰς τοὺς πιστεύοντας; εἶδες ἐλπίδα ^vκλήσεως; Αἰδεσθῶμεν ἡμῶν τὴν κεφαλὴν, ἐννοήσωμεν τίνος ἐσμέν σῶμα κεφαλῆς, ἥ πάντα ὑποτέτακται. Καὶ τῶν ἀγγέλων κατὰ τοῦτο τὸ ὑπόδειγμα βελτίους ἡμᾶς εἶναι χρή, καὶ τῶν ἀρχαγγέλων μείζους, ὡς πάντων αὐτῶν προτετιμημένους. ⁸ “Οὐκ ἀγγέλων C ἐπελάβετο ὁ θεός,” καθὼς γράφων Ἑβραίοις φησὶν, “ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ.” οὐκ ἀρχῆς, οὐδὲ ἐξουσίας, οὐδὲ κυριότη-

8 Heb. ii. 16.

^e πάντα] + ἡ τὸν ὄντα ὑπὲρ πάντα τὰ ὀρώμενα καὶ τὰ νοούμενα Χριστόν· ἡ ὑπὲρ πάντα τὰ ἀγαθὰ τοῦτο πεποιήκε, τὸ τὸν νῦν δοῦνα κεφαλὴν. Edd. Haec desunt in libris omnibus et Cat. Includit ea Sav. ^f ἦτις Edd. οὐ Codd. τὸ ante σῶμα om. A.B.F. ^g ἵνα γὰρ] εἶτα ἵνα A.B.F. Statim τὴν κεφαλὴν E. ^h οὐχ] μηδ’ A.B.F. Sav. cet. μόνον om. F. ⁱ σώματος] + ἰδὲς A.B.F. Sav. cet. ^k εἶτα] Sic Cat. τί ἐστὶ τοῦτο; εἶτα C.D.E. Veron. εἶτα om. A.B.F. Sav. cet. ^l τούτου] ἐκείνου A.B.F. ^m φησι] ἐστὶ τοῦτο A.B.F. Statim τὸ om. iidem. ⁿ Χριστοῦ] + φησὶν A.B.F. ^o καὶ om. D. Veron. ^p φησὶ] + τουτέστιν A.B.F. Sav. cet. Statim ἡ κεφ. E. ^q τουτέστι διὰ πάντων] διὰ γὰρ πάντων μερῶν A.B.F. Sav. cet. ^r οὐχὶ κοινῇ μόνον (+ οὐχὶ C.D.E. Veron. non Cat.) αὐτὸν] χρῆζει. ὅρα πῶς αὐτὸν κοινῇ πάντων A.B.F. receptum a Sav. cet. ^s τὸ σῶμα F. ^t ΘΕΙΚΟΝ. Περὶ τῆς δωρεᾶς τοῦ δεσποτικοῦ σώματος, καὶ ὅτι τὸν μὴ μετέχοντα τοῦτο οὐ δεῖ οὐδὲ ἐπὶ τῶν εὐχῶν τῶν ἐν τῇ προσφορᾷ παρῆναι. Veron. ^v κλήσεως] + τί ἐστὶ κλήσεως C.

τος, οὐδὲ ἄλλης οὐδεμιᾶς δυνάμεως· ἀλλὰ τὴν ἡμετέραν φύσιν ἀνέλαβε, καὶ ἐκάθισεν ^ω ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ. Καὶ τί λέγω, ἐκάθισεν; ἰμάτιον αὐτοῦ ἐποίησεν, καὶ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ πάντα ὑπέταξε. Πόσους βούλει θεῖναι θανάτους; πόσας ψυχάς; ^κ μυρίους καὶ πολλαπλασίους; Ἄλλ' οὐδὲν ἴσον ἐρεῖς. Δύο γὰρ τὰ μέγιστα πεποίηκεν, αὐτὸς τε εἰς ἔσχατον ταπεινός· **Δ** τητος ἦλθε, καὶ τὸν ἄνθρωπον εἰς μέγα ὑψηλότητος ἀνήγαγε, ^γ τῷ αἵματι αὐτοῦ ἔσωσεν. Εἶπεν ἐκείνο πρῶτον, ὅτι ἑαυτὸν ἐταπεινώσε τοσοῦτον· λέγει ^ζ τὸ τούτου στερρότερον, τὸ ^α μέγα καὶ τὸ κεφάλαιον. Καίτοι εἰ καὶ μηδενὸς ἤξιώθημεν, ^β ἤρκει· (777) ^ε εἰ καὶ χωρὶς τούτου ἤξιώθημεν, χωρὶς τοῦ σφάζαι, ἤρκει· ὅταν δὲ ^δ τὰ δύο ᾖ, τίνα οὐκ ἂν ὑπερβολὴν λόγου νικῆσειε καὶ ὑπερβαίη; ^ε Οὐ μέγα ἡ ἀνάστασις, ὅταν ταῦτα λογίσωμαι. Περὶ τούτου φησὶν, “Ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,” οὐ περὶ τοῦ θεοῦ λόγον. Αἰδεσθῶμεν τὴν ἐγγύτητα, ^ε τὴν συγγένειαν, φοβηθῶμεν μὴ τις ἀποκοπῇ τοῦ σώματος τούτου, μὴ τις ἐκπέσῃ, μὴ τις ἀνάξιος φανῇ. Εἰ διάδημά τις ἡμῶν περιέθηκε τῇ κεφαλῇ, ^ε στέφανον χρυσοῦν, ἄρα οὐκ ἂν πάντα ἐπράξαμεν, ὥστε τῶν ἀψύχων λίθων ὀφθῆναι ἄξιοι; Νῦν δὲ οὐ διάδημα ἡμῶν ^η περικείται τῇ κεφαλῇ, ἀλλὰ κεφαλὴ ἡμῶν γέγονεν ὁ Χριστὸς, ὅπερ ἐστὶ μείζον, καὶ οὐδένα λόγον ποιούμεθα; ἀλλ' ἄγγελοι μὲν αὐτὴν αἰδοῦνται, καὶ ἀρχάγγελοι, καὶ **Γ** ^π ἅσαι ἐκεῖναι αἱ δυνάμεις· ἡμεῖς δὲ, ^ι καὶ σῶμα αὐτοῦ ὄντες, ^κ οὔτε διὰ τοῦτο, οὔτε δι' ἐκείνο αἰδεσθησόμεθα; καὶ τίς ἡμῖν ^λ ἔσται σωτηρίας ἐλπίς; Ἐννόει τὸν θρόνον τὸν βασιλικόν, ἐννόει τῆς τιμῆς τὴν ὑπερβολὴν· τοῦτο καὶ γεέννης, εἶγε ^μ βου-
²¹ **Λ** ^ο λοίμεθα, μᾶλλον ἡμᾶς φοβῆσαι δυνήσεται. Εἰ γὰρ μὴ γέεννα ᾖ, τὸ τιμηθέντας τοσαύτην τιμὴν, ἀναξίους εὑρεθῆναι καὶ κακοὺς, τίνα οὐκ ἂν ἔχοι κόλασιν, τίνα τιμωρίαν; Ἐννόησον τίνος ἐγγὺς ἡ κεφαλὴ σου κάθηται, τοῦτο μόνον, καὶ ἀπόχρη πρὸς πᾶν ὅτιοῦν· τίνος ἐν δεξιᾷ ἱδρυται, ^ν ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ^ο ἐξουσίας καὶ δυνάμεως· τὸ δὲ ταύτης σῶμα καὶ ὑπὸ δαιμό-

^ω ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ] Sic omnes. ἄνω Edd. ^κ μυρίας E. ^γ τῷ (ἐν τῷ E.) αἵματι αὐτοῦ ἔσωσεν] Sic C.D.E. Veron. ἐκάθισε γὰρ αὐτὸν, φησὶν, ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ A.B.F. Haec τῷ αἵ. α. ἔσωσεν absunt a Sav. Mor. Ben. ^ζ τὸ] καὶ τὸ B. τὸ om. C.D. Veron. Mox ὑψηλότερον (+ νῦν A.B.F. Sav. cet.) pro στερρότερον A.B.E.F. Sav. cet. ^α μέγα] + ὄντως A.B.F. Sav. cet. ^β ἤρκει om. A.B. ^ε εἰ καὶ χωρὶς τούτου ἤξ.] ἡ καὶ τούτου εἰ A.B.F. Sav. cet. ^δ τὰ om. D. ^ε οὐ μέγα om. D. ^ε τὴν συγγένειαν A.B.C.E.F. τῆς συγγενείας Edd. ^ε στέφ.] ἡ στέφ. E. ^η ἐπικείται C. ^ι καὶ] οἱ A.B.F. Sav. cet. καὶ om. D. ^κ οὐδὲ pro οὔτε bis E. ^λ ἔσται om. D. ^μ βουλό-
 μεθα B.F. ^ν ὑπεράνω] ἀλλ' αὐτὴ μὲν ὑπεράνω A.B.F. receptum a Sav. cet. ^ο ἐξουσίας] + ἐστὶ A.F. + ἔτι B. Post δυνάμεως add. αὐτὴ C.D. Veron.

νων πατεῖται. Ἀλλὰ μὴ γένοιτο· οὐκ ἂν εἴη τὸ τοιοῦτον σῶμα λοιπόν. Τὴν κεφαλὴν σου καὶ οἱ εὐδοκιμούντες τῶν Β δούλων πεφρίκασι, ¹ καὶ τὸ σῶμα τοῖς προσκεκρουκόσιν ὑποβάλλεις; ² καὶ πόσης οὐκ ἔση κολάσεως ἄξιος; Εἴ τις τοὺς πόδας τοῦ βασιλέως ³ κλοιοῖς περιβάλοι καὶ ⁴ πέδαις, ἄρα οὐχὶ τῆς ⁵ ἐσχάτης δίκης ὑπεύθυνος ἔσται; Σὺ ὅλον τὸ σῶμα θηρίοις παραβάλλεις χαλεποῖς, καὶ οὐ φρίττεις; Ἀλλ' ἐπειδὴ ⁶ περὶ σώματος κυριακοῦ ὁ λόγος, φέρε, καὶ περὶ ἐκείνου μνημονεύσωμεν, τοῦ σταυρωθέντος, τοῦ προσηλωθέντος, τοῦ θυομένου. Εἰ σῶμα εἰ τοῦ Χριστοῦ, φέρε τὸν σταυρόν· καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἦνεγκε· φέρε ἐμπτύσματα, φέρε ραπίσματα, φέρε ἡλους. Τοι- C οῦτον ἐκεῖνο τὸ σῶμα ἦν. Τὸ σῶμα ⁷ ἐκεῖνο ⁸ “ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ εὐρέθη” αἱ χεῖρες αὐτοῦ πρὸς εὐεργεσίαν ἅπαντα ἔπραττον τῶν ⁹ δεόντων· οὐδὲν τὸ στόμα ¹⁰ ἐξέβαλλε τῶν οὐ προσηκόντων. ¹¹ “Δαιμόνιον ἔχεις,” ¹² ἤκουε, καὶ ¹³ οὐδὲν ἔλεγε. Περὶ σώματος ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ τούτου οὐδὲν ἐκείνου διαφέροντος, οὐδὲ διεστῶτος, ὅσοι μετέχομεν τοῦ σώματος, ὅσοι τοῦ αἵματος ἀπογενόμεθα. Ἐννοεῖτε ὅτι ἐκείνου τοῦ ἄνω καθημένου, τοῦ προσκυνουμένου παρὰ ἀγ- D γέλων, τοῦ τῆς ἀκηράτου δυνάμεως ἐγγὺς, τούτου ἀπογενόμεθα. Οἱμοι, πόσαι πρὸς σωτηρίαν ἡμῖν ὁδοί. Σῶμα ἡμᾶς ἑαυτοῦ ἐποίησε, σῶμα ἡμῖν τὸ ἑαυτοῦ ¹⁴ μετέδωκε, καὶ οὐδὲν τούτων ἡμᾶς ἀποτρέπει τῶν κακῶν. Ὡς τοῦ ¹⁵ ἐσκότους καὶ τοῦ ¹⁶ βυθοῦ τοῦ πολλοῦ· ὡς τῆς ἀναλγησίας. ¹⁷ “Τὰ ἄνω, φησὶ, φρονεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ¹⁸ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος” καὶ μετὰ ταῦτα ¹⁹ πάντα χρημάτων φροντίζουσιν τινες, ²⁰ ἔρωτος, ὑπὸ τῶν παθῶν ἀλίσκονται. Οὐχ ὁράτε, ὅτι καὶ ἐν τῷ σώματι τῷ ἡμετέρῳ, E ὅσα μὲν ἂν ἢ περιττὰ καὶ ἄχρηστα, ἀποτέμνεται, περικόπτεται; καὶ οὐδὲν κέρδος, ὅτι γέγονε τοῦ σώματος, ὅταν ²¹ κτεπεθρωμένον ἦ, ὅταν νενεκρωμένον, ὅταν σεσηπὸς, ὅταν καὶ τῷ λοιπῷ

9 1 Pet. ii. 22.

10 Joan. vii. 20.

11 Coloss. iii. 2. 1.

μὴ] μηδέποτε A.B.F. Post γένοιτο iidem cum Sav. cet. addunt εἰ γὰρ γέ-
νοιτο. ¹ τὸ om. F. ² καὶ] + σὺ corr. rec. E. ³ καὶ om. E. Veron.
⁴ κλοιοῖς περιβάλοι] Sic A.B.F. receptum a Sav. cet. κυσὶ παραβάλλοι (παρα-
βάλοι E.) C.D.E. Veron. ⁵ πέδαις] παῖδες (sic) C. ⁶ ἐσχάτης om. D.
⁷ περὶ om. D. ⁸ ἐκεῖνο] + ἀναμάρτητον ἦν A.B.F. Sav. cet. Statim
ἀμαρτίαν γὰρ, φησὶν, οὐκ ἐπ. iidem. ⁹ δεόντων] Sic omnes. δεομένων Edd.
¹⁰ ἐξέβαλε A.B.F. Sav. cet. ¹¹ ἤκουε C.E. ἤκουσε Edd. ¹² οὐδὲν—ἐννοεῖτε
ὅτι] οὐδὲν ἀντίπεν. ἐπεὶ δὲ περὶ σώματος ἡμῖν ὁ λόγος, ὅσοι μ. τ. σ. ὅσοι τ. α.
ἀπογενόμεθα τούτου, ἐννοεῖτε ὅτι τοῦ μηδὲν ἐκείνου διαφέροντος οὐδὲ διεστῶτος
μετέχομεν πρὸς μετοχήν, ὅτι A.B.F. Ita ediderunt Sav. cet. πρὸς μετοχήν in-
clusum apud Sav. ¹⁴ ἔδωκε A.B.F. ¹⁵ ἐσκότου D. ¹⁶ βυθοῦ] κάρου A.B.F.
¹⁷ ἐστὶν om. E. ¹⁸ πάντα accessit ex omnibus. ¹⁹ ἔρωτος] Sic C.D.
ἕτεροι Edd. δόξης ἐρώσω A.B.F. δόξης φροντίζουσιν. ἐρώσω (sed expuncto
φροντίζουσιν) E. ²¹ κτεπεθρωμένον D. Infra πληροῦται bis idem.

¹λυμαίνηται; Μὴ τοίνυν θαρρῶμεν, ὅτι γεγόναμεν ἅπαξ τοῦ σώματος. Εἰ δὲ τὸ σῶμα τοῦτο φυσικὸν ὄν, ὅμως ἀποτεμένεται, τὰ τῆς προαιρέσεως ἂν μὴ μένη, τί οὐ πείσεται δεινόν; **F^m** Ὅταν μὴ μετέχη τῆς τροφῆς ταύτης τὸ σῶμα, ὅταν οἱ πόροι ἐμφραγῶσι, τότε νεκροῦται· ὅταν οἱ ὀχετοὶ, τότε πηροῦται. Οὕτω καὶ ἡμεῖς ὅταν ἀποφράξωμεν τὰς ἀκοὰς, πηροῦται ἡμῶν ἡ ²²ψυχὴ· ὅταν μὴ μετέχωμεν τῆς πνευματικῆς τροφῆς, ὅταν πονηρίαι τινὲς ἀντὶ χυμῶν διεφθαρμένων ὁ ἡμᾶς λυμαίνωνται, πάντα ταῦτα τίκτει τὴν νόσον, νόσον χαλεπὴν, νόσον ῥσηπεδόνα ἐργαζομένην· καὶ δεήσεται τοῦ πυρὸς ἐκείνου λοιπὸν, δεήσεται τοῦ διχοτομηθῆναι. Οὐ γὰρ ἀνέχεται ³μετὰ τοιούτου σώματος εἰσελθεῖν εἰς τὸν νυμφῶνα ὁ Χριστός. Εἰ τὸν ἱμάτια ῥυπαρὰ ἐνδεδυμένον ἀπήγαγε καὶ ἐξέβαλε, τὸν τῷ σώματι (77*) τὸν ῥύπον προστιθέντα τί οὐκ ἐργάσεται; τί οὐ διαθήσει; Πολλοὺς ὁρῶ ⁴τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ μετέχοντας ἀπλῶς **B** καὶ ὡς ἔτυχε, καὶ συνηθείᾳ μᾶλλον καὶ νόμῳ, ἢ λογισμῷ καὶ διανοίᾳ. ⁵Ἄν ἐπιστῇ, φησὶν, ὁ τῆς ἀγίας τεσσαρακοστῆς καιρὸς, οἷος ἐὰν ἦ τις, μετέχει τῶν μυστηρίων, ἂν ἐπιστῇ τῶν ἐπιφανίων ἡ ἡμέρα. Καίτοι ⁶καιρὸς προσόδου ⁷οὐκ ἐπιφάνια, οὐδὲ τεσσαρακοστὴ, ἀλλὰ ψυχῆς εἰλικρίνεια καὶ καθαρότης. Μετὰ ταύτης αἰεὶ πρόσιθι, χωρὶς ταύτης μηδέποτε. ¹²“Ὅσακις **C** γὰρ, φησὶ, τοῦτο ποιεῖτε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε”· τουτέστιν, ὑπόμνησιν ποιεῖτε τῆς σωτηρίας τῆς ὑπὲρ ⁸ὑμῶν, τῆς εὐεργεσίας τῆς ⁹ἐμῆς. Ἐννόησον, ¹⁰οἱ τῆς θυσίας μετέχοντες τῆς παλαιᾶς πόση ἐκέχρηντο τῇ φειδοῦ· ¹¹τί οὐκ ἔπραττον; τί οὐκ ἐποίουν; ¹²πάντοτε ἐκαθαίροντο. Σὺ δὲ θυσία προσιῶν, ἣν ¹³καὶ ἄγγελοι φρίττουσι, ¹⁴καιρῶν περιόδοις τὸ πρᾶγμα ὀρίζεις; Καὶ πῶς παραστήσῃ τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, μιαραῖς χερσὶ καὶ χεῖλεσι κατατολμῶν αὐτοῦ τοῦ σώματος; Καὶ βασιλέα μὲν οὐκ ἂν ἔλοιο ¹⁵καταφιλήσαι, ὁδω- **D** δότης σου τοῦ στόματος· τὸν δὲ βασιλέα τοῦ οὐρανοῦ ψυχῇ καταφιλεῖς ὁδωδύϊα; Ὑβρις τὸ πρᾶγμά ἐστιν. Εἰπέ μοι, ἄρα ἂν ἔλοιο χερσὶν ἀνίπτοις τῇ θυσίᾳ προσελθεῖν; Οὐκ ἔγωγε

12 1 Cor. xi. 26.

¹ λυμήνηται E. ^m ὅταν] + ἂν E. ⁿ ψυχῇ] σὰρξ C.D.E. Veron. ^o ἡμᾶς om. F. ^p σηπεδόνα pro τηκεδόνα omnes. ^q μετὰ] + τοῦ D. ^r τὸν om. A.B.F. Sav. cet. ^s τοῦ pro τοὺς C.D.E.F. ^t θεοφανίων A.B.F. Statim ἡ ἡμέρα A.B.C.D.F. Articulus aberat. ^v καιρὸς] + οὐ τοῦτο A.B.F. receptum a Sav. cet. καιρὸν corr. rec. E. ^w οὐκ] οὐ γὰρ A.B.F. Post τεσσαρακοστὴ vulgo addunt ποιεῖ ἀξίους τοῦ προσιέναι. Vid. Annot. ^x ἡμῶν D.E. Veron. ^y ἐμῆς] εἰς ἡμᾶς rec. man. in marg. E. ^z Haec οἱ τ. θ. μ. τ. παλαιᾶς post φειδοῖ transp. A.B.F. ^a τί] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. Mox τί δὲ οὐκ ἐποίουν iidem. ^b πάντοθεν E. Statim καθήρουντο C.D. Veron. ^c καὶ om. A.B.F. ^d καιρῶν] καιροῖς καὶ E. ^e φιλήσαι A.B.F.

οἶμαι· ἀλλ' ἐθέλοις ἂν μηδὲ ὅλως προσελθεῖν, ἢ ῥυπαραῖς
 χερσίν. Εἴτα ^κἐν τῷ μικρῷ οὕτως ὦν εὐλαβῆς, ψυχὴν ἔχων
 ῥυπαρὰν προσέρχῃ, καὶ ἄπτεσθαι τολμᾷς; Καίτοι ὑπὸ μὲν τῶν
 χειρῶν πρὸς καιρὸν κατέχεται, εἰς δὲ ἐκείνην ὁλόκληρον ἀναλύ-
 εται. Τί δέ; οὐχ ὁρᾷς τὰ σκεύη οὕτω περικλυζόμενα, οὕτως Ε
 ἀπολάμπουντα; Τούτων καθαρωτέρας ἡμῖν εἶναι ^zδεῖ τὰς ψυχὰς,
 τούτων ἀγιωτέρας καὶ λαμπροτέρας. Τί δῆποτε; Ὅτι
^aἐκείνα δι' ἡμᾶς τοιαῦτα γίνεται. Ἐκείνα οὐ μετέχει τοῦ
 ἐνόητος, οὐκ αἰσθάνεται· ἡμεῖς δὲ, ^bναί. Νῦν δὲ ῥυπαρῷ μὲν
 οὐκ ἂν ἔλοιο χρῆσασθαι σκεύει, ῥυπαρᾷ δὲ ψυχῇ ^cπροσέρχῃ;
 Πολλὴν ὁρῶ τοῦ πράγματος ^dἀνωμαλίαν. Ἐν ^eμὲν τοῖς
 ἄλλοις καιροῖς οὐδὲ καθαροὶ πολλάκις ὄντες ^fπροσέρχεσθε, ἐν δὲ F
 τῷ πάσχα, καὶ ἡ τι τετολμημένον ὑμῖν, ^gπρόσιτε. Ὡς τῆς
 συνηθείας, ὡς τῆς ^hπρολήψεως· εἰκὴ θυσία καθημερινή, εἰκὴ πα- 23
 ρεστήκαμεν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδεὶς ὁ μετέχων.

Ταῦτα οὐχ ἵνα ἀπλῶς μετέχητε, λέγω, ἀλλ' ἵνα ἀξίους
 ἑαυτοὺς κατασκευάζητε. Οὐκ εἰ τῆς θυσίας ἄξιος, οὐδὲ τῆς
 μεταλήψεως; Οὐκοῦν οὐδὲ τῆς εὐχῆς. Ἀκούεις ἐστῶτος τοῦ
 κήρυκος, καὶ λέγοντος, ὅσοι ἐν μετανοίᾳ, ⁱδεήθητε πάντες.
 Ὅσοι μὴ μετέχουσιν, ἐν μετανοίᾳ ^kεἰσίν. Εἰ τῶν ἐν μετανοίᾳ
 εἰ, μετασχεῖν οὐκ ὀφείλεις· ὁ γὰρ μὴ μετέχων, ^lτῶν ἐν μετα-
 νοίᾳ ἐστί. Τίνος οὖν ἕνεκεν λέγει, ^mἀπέλθετε οἱ μὴ δυνάμενοι B
 δεηθῆναι· σὺ δὲ ἔστηκας ⁿἰταμῶς; Ἀλλ' οὐκ εἰ τούτων, ἀλλὰ
 τῶν δυναμένων μετέχειν, ^oκαὶ οὐδὲν φροντίζεις, οὐδὲν ἡγῇ τὸ
 πρᾶγμα; Σκόπει, παρακαλῶ· ^pτραπέζα πάρεστι βασιλική,
 ἄγγελοι ^qδιακονοῦμενοι τῇ τραπέζῃ, αὐτὸς πάρεστιν ὁ βασι-
 λεύς, καὶ σὺ ἔστηκας χασμώμενος; ῥυπαρά σοι τὰ ἱμάτια, καὶ
 οὐδεὶς σοι λόγος; Ἀλλὰ καθαρὰ ἐστίν; Οὐκοῦν ^rἀνάπεσαι,
 καὶ μέτεχε. Ἔρχεται καθ' ἐκάστην ἰδεῖν τοὺς ^sἀνακειμένους,
 πᾶσι διαλέγεται· ^tκαὶ νῦν ἐν τῷ συνειδότι ἐρεῖ, ἐταῖροι, πῶς C
 ἐστήκατε ὧδε, μὴ ἔχοντες ^vἐνδύμα γάμου; Οὐκ εἶπε, διὰ τί

^x ἐν τῷ μικρῷ—ῥυπαρὰν] ἐν μὲν (μὲν om. A.) τῷ μικρῷ μέρει οὕτως εἰ εὐλα-
 βῆς, ψυχὴν δὲ ῥυπαρὰν ἔχων A.B.F. ^y ὁλόκληρον omnes. ὁλόκληρος Edd.
^z δεῖ τὰς ψ.] τὰς ψ. χρή E. ^a ἐκείνα] ἐκεῖ D. ^b ναί] μετέχομεν τῶν ἐν
 αὐτοῖς ὄντων A.B.F. ^c προσέρχῃ] + τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ A.B.F. ^d τὴν
 ἀνωμ. A.B.F. Sav. cet. ^e μὲν] + γὰρ superscript. E. ^f ἔρχεσθε F.
^g προσίετε C. ^h προλήψεως omnes. προσλήψεως Veron. Sav. ἴσ. προλήψεως
 Sav. marg. Ita ediderunt Mor. Ben. ⁱ δεήθητε] ἀπέλθετε Sav. Mor. Ben.
 repugnantibus libris. Vid. Annot. ^k εἰσιν] + τί στήκει; A.B.F. ^l τῶν
 om. D. Veron. ^m προσέλθετε A. προέλθετε B.F. ⁿ ἰταμὸς A.B.E.F.
^o καὶ] + οὕτως A.B.F. Mox οὐδὲ ἡγῇ τι τὸ πρ. iidem. ^p τραπέζῃ παρέστη-
 κας βασιλικῇ E. ^q διακονοῦνται A.B.F. ^r ἀνάπεσαι F. ἀνάπεσε A.B.C.D.
 ἀνάπεσον Edd. ^s ἀνακειμένους E. ^t ἐρεῖ καὶ νῦν ἐν τ. σ. hoc ord. A.B.F.
^v ἐνδύματα ante corr. E.

^w ἀνέπεσες; ἀλλὰ πρὸ τῆς κατακλίσεως, καὶ τῆς εἰσόδου ἀνάξιον
^x αὐτὸν εἶναι φησιν· οὐ γὰρ εἶπε, ^y διὰ τί κατεκλίθης; ἀλλὰ, τί
εἰσηλθες; Ταῦτα καὶ νῦν πρὸς ἅπαντας ἡμᾶς διαλέγεται τοὺς
ἀναισχύντως καὶ ἰταμῶς ἐστῶτας. Πᾶς γὰρ ὁ μὴ μετέχων τῶν
μυστηρίων, ^z ἀναισχυντος καὶ ἰταμὸς ἐστηκώς. ^a Οἱ ἐν ἁμαρτή-
μασι διὰ τοῦτο πρότεροι ἐκβάλλονται. Καθάπερ ^b γὰρ ἐπὶ
D τραπέζης παραγενομένου τοῦ δεσπότου οὐ δεῖ τοὺς προσκεκρου-
κότας τῶν οἰκετῶν παρεῖναι, ἀλλ' ἐκποδὼν γίνονται· οὕτω δὴ
καὶ ἐνταῦθα, ἐκφερομένης τῆς θυσίας, καὶ τοῦ ^d Χριστοῦ τεθυ-
μένου, καὶ τοῦ προβάτου τοῦ δεσποτικοῦ, ὅταν ἀκούσης, δεηθῶ-
μεν πάντες κοινῇ, ὅταν ἴδῃς ἀνελκόμενα τὰ ἀμφίθυρα, τότε
νόμισον ^e διαστέλλεσθαι τὸν οὐρανὸν ἄνωθεν, καὶ κατιέναι τοὺς
ἀγγέλους. Ὡς περ τοίνυν τῶν ἀμυήτων οὐδένα χρή παρεῖναι,
E οὕτως οὐδὲ τῶν μεμνημένων καὶ ῥυπαρῶν. Εἰπέ μοι, εἴ τις εἰς
ἐστίασιν κληθεῖς, τὰς χεῖρας νύψαιτο καὶ κατακλιθεῖη, καὶ
ἕτοιμος ^f γένοιτο πρὸς τὴν τράπεζαν, εἶτα μὴ μετέχοι, οὐχ (779)
ὑβρίζει τὸν καλέσαντα; οὐ βέλτιον τὸν τοιοῦτον μηδὲ παρα-
γενέσθαι; Οὕτω δὴ καὶ σὺ παραγέγονας, τὸν ὕμνον ἥσας μετὰ
πάντων, ὡμολόγησας εἶναι τῶν ἀξίων ^g τῷ μὴ μετὰ τῶν ἀναξίων
ἀνακεχωρηκέναι· πῶς ^h ἔμεινας, καὶ οὐ μετέχεις τῆς τραπέζης;
Ἀνάξιός εἰμι, φησίν. Οὐκοῦν καὶ τῆς κοινωνίας ἐκείνης τῆς ἐν
ταῖς εὐχαῖς. Οὐ γὰρ διὰ τῶν προκειμένων μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ
F τῶν ὀδῶν ἐκείνων ⁱ τὸ πνεῦμα πάντοθεν κάτεισιν. Οὐχ ^k ὁρᾷς
τῇ σπογγῇ τὴν τράπεζαν περιπλύνοντα, καὶ τὸν οἶκον καθαί-
ροντα, καὶ τοὺς πίνακας τιθέντα; Τοῦτο γίνεται διὰ τῶν εὐχῶν,
διὰ τῆς βοῆς τοῦ κήρυκος· ὥς περ σπογγῇ περιπλύνομεν τὴν
24 ἐκκλησίαν, ἵνα ^m ἐν καθαρᾷ τῇ ἐκκλησίᾳ πάντα προτεθῇ, ἵνα
μηδεὶς ἢ σπῖλος, ⁿ μηδὲ ῥυτίς. Ἀνάξιοι καὶ ὀφθαλμοὶ τῶν
θεαμάτων τούτων, ^o ἀνάξιοι καὶ ἀκοαί. ¹³ “Κὰν θηρίον, ^p φησὶ,
θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται.” Οὕτως οὐδὲ τῆς ἐπιβάσεως
ἄξιοι ἦσαν· καίτοι γε μετὰ ταῦτα καὶ προσῆλθον, καὶ εἶδον ποῦ

13 Exod. xix. 13.

^w ἀνέπεσεν B. ἔπεσες D. ^x αὐτὸν A.F. ^y διὰ om. A.B.E.F. Mox
ἀνέπεσας pro κατεκλίθης E. ^z ἀναίσχ.] οὐκ ἀναίσχ. E. ἀναισχύντως A.B.F.
Statim ἰταμὸς pro ἰταμῶς C.E. Tum ἐστήκε A.B.D.F. ^a διὰ τοῦτο pr.
ἐκβ. οἱ ἐν ἁμ. inverso ord. A.B.F. Sav. cet. ^b γὰρ om. D. Mox παραγιν. F.
^c προφερομ. A. προσφερομ. B.F. ^d Χριστοῦ] ἄμνου A.B.F. καὶ ante τοῦ
προβάτου om. iidem. ^e διαστ. τὸν οὐρ.] τὸν οὐρ. καταστέλλεσθαι C. ^f γέ-
νηται A.B.C.D.F. ^g τῷ μὴ μετὰ om. E. ^h ἔμεινας καὶ] μέινας B.F.
ἔμεινας A. ⁱ τὸ πν. πάντοθεν] καὶ πάντοθεν τὸ πν. A.B.F. ^k ὁρᾷς] + τοὺς
ἡμετέρους οἰκέτας A.B.F. receptum a Sav. cet. Iidem mox περιπλύνοντας, κα-
θαίροντας et τιθέντας. ^l καὶ] + οὕτω A.B.F. Sav. cet. ^m ἐν om. F.
ⁿ μηδὲ] ἢ E. ^o ἀνάξιοι A.B.C.D. ἀνάξια Edd. ^p φησὶ] γὰρ φησὶ
A.B.E.F.

⁹ἐστήκει ὁ θεός. [†]Ἐξεστι μετὰ ταῦτα προσελθεῖν καὶ ἰδεῖν ὅταν μέντοι παρῇ, ἅπιθι· οὐκ ἔξεστὶ σοι μᾶλλον, ἢ τῷ κατηχουμένῳ. Οὐ γάρ ἐστιν ἴσον μηδέπω τυχεῖν μυστηρίων, καὶ μετὰ τὸ τυχεῖν προσκρούσαντα καταφρονεῖν, καὶ ἀνάξιον ἑαυτὸν B καταστῆσαι τοῦ πράγματος. Ἐνὴν καὶ πλείονα λέγειν καὶ φοβερώτερα, ἀλλ' ὥστε μὴ βαρῆσαι τὴν διάνοιαν ὑμῶν, ἀρκεῖ καὶ ταῦτα· οἱ γὰρ μὴ τούτοις σωφρονιζόμενοι, οὐδὲ τοῖς πλείοσιν. Ἰν' οὖν μὴ μείζον ὑμῖν τὸ κρίμα ἐργασώμεθα, ⁸παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, οὐχ ἵνα μὴ [†]παραγίνησθε, ἀλλ' ἵνα καὶ τῆς παρουσίας καὶ τῆς προσόδου ἀξίους ἑαυτοὺς καταστήσητε. Εἰπέ μοι, εἰ βασιλεύς τις ἐπέταξε, καὶ ^νεἶπεν, εἴ τις τόδε ^ωπράττει, τῆς τραπέζης ^χμετεχέτω τῆς ἐμῆς, ἄρα ὑπὲρ τούτου οὐκ ἂν πάντα ἐπράξατε; Εἰς τοὺς οὐρανούς ἡμᾶς ἐκάλεσεν, εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου καὶ θαυμαστοῦ, ^γκαὶ ἀναδύμεθα καὶ μέλλομεν, καὶ οὐ σπεύδομεν οὐδὲ ἐπιτρέχομεν C τῷ πράγματι; καὶ τίς ²ἡμῖν ἐστιν ἐλπίς σωτηρίας; Οὐκ ἔστιν αἰτιάσασθαι ἀσθένειαν, οὐκ ἔστιν αἰτιάσασθαι φύσιν· ῥαθυμία μόνον ἀνάξιους ἡμᾶς καθίστησι. Ταῦτα μὲν παρ' ἡμῶν εἰρη-
ται· ὁ δὲ κατανύσσω ^ακαρδίας, ὁ διδοὺς πνεῦμα κατανύξεως, ^βκατανύξαι τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ ^εἐνθείη εἰς βάθος τὰ σπέρματα, ὥστε ἀπὸ τοῦ φόβου αὐτοῦ λαβεῖν ἐν γαστρὶ καὶ τεκεῖν πνεῦμα σωτηρίας, καὶ μετὰ παρρησίας παραγενέσθαι. ¹⁴“Οἱ υἱοὶ σου γὰρ, φησὶν, ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλῳ τῆς τραπέζης σου.”
^δΜηδὲν ^επαλαιὸν, μηδὲν ἀνήμερον, ^ιμηδὲν ὠμόν. Τοιαῦτα γὰρ D τὰ νεόφυτα, πρὸς καρπὸν ἔστιν ἐπιτήδεια, ^βκαρπὸν θαυμαστον, τὸν τῆς ἐλαίας λέγω, ^ικαὶ ἰσχυρὰ, ὥστε ^κπάντας γενέσθαι κύκλῳ τῆς τραπέζης, καὶ μὴ εἰκὴ μηδὲ ὡς ἔτυχεν ἐνταῦθα ¹συνέρχεσθαι, ἀλλὰ μετὰ φόβου καὶ δέους. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸν ὄψεσθε ἐκεῖ τὸν Χριστὸν μετὰ ^μπαρρησίας ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

14 Psal. cxxvii. 3.

⁹ εἰστήκει A.B.F. [†] ἔξεστι] + καὶ νῦν A.B.F. + καὶ σοὶ E. ⁸ παρακαλοῦμεν pro παρακαλῶμεν A.B.D.F. [†] παραγίνησθε B. ^ν εἶπεν] + ὅτι E. ^ω πράξει F. ^x Vid. Annot. ^γ καὶ] ἡμεῖς δὲ A.B.F. ² ἡμῖν ἐστιν ἐ. σ.] ἔσται ἡμῖν σ. ἐ. A.B.F. ^α τὰς καρδίας F. ^β κατανύξαι A.B.F. κατανύξη Edd. ^ε ἐνθείη A. ἐν-
θεί B. εὐθείη (sic) F. ἐνθῇ Edd. ^δ μηδὲν] + τοίνυν ἔστω A.B.F. Sav. cet. ^ε παλαιὸν] + μηδὲν ἄγριον A.B.F. Sav. cet. ^ι μηδὲν ὠμόν om. A.B.F. ^ε ἐστιν om. E. ^κ καρπὸν θ. Sic E. Veron. καρπὸν τὸν θ. A.B.C.D.F. καρ-
πὸν δὲ τὸν θ. Sav. Mor. Ben. ^ι καὶ ἰσχυρὰ om. A.B.F. inclusum a Sav. ^κ πάντα E. Veron. ¹ συνέρχεσθε B.F. ^μ παρρησίας] + καὶ τῆς οὐρανό-
ἀξιωθήσεσθε βασιλείας A.B.F. Sav. cet.

25

ΛΟΓΟΣ Δ.

¹ Καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἀμαρ-
 τίαις, ἐν αἷς ποτε περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ
 κόσμου τούτου, ^aκατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος
 τοῦ πνεύματος τοῦ ^bνῦν ἐνεργούντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπει-
 θείας, ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε ἐν ταῖς
 B ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς
 σαρκὸς καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἡμεν ^cτέκνα φύσει ὀργῆς, ^dὥς
 καὶ οἱ λοιποί.

ἜΣΤΙ ^eμὲν νέκρωσις σωματικὴ, ἔστι δὲ καὶ ψυχικὴ. Ἄλλ' (78)
^fἐκείνης μὲν οὔτε ἔγκλημα μετέχειν, οὔτε κίνδυνος, ἔπειδὴ μήτε
 ἔγκλημα· φύσεως γάρ, οὐ προαιρέσεως τὸ πρᾶγμα ἐστὶ.
 Γέγονε μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς τοῦ πρωτοπλάστου παραβάσεως,
 λοιπὸν δὲ εἰς φύσιν τὸ πρᾶγμα ^hἐξέπεσεν, ἄλλως δὲ καὶ ταχέως
 λυθήσεται. Ἡ αὕτη δὲ ἡ νέκρωσις ἡ ψυχικὴ, προαιρέσεως ^kοὔσα,
 C ἔγκλημα ἔχει, καὶ λύσιν οὐδεμίαν. Ὅρα τοίνυν πῶς μέγα
 σφόδρα ὁ Παῦλος δείξας ἤδη, ὅτι τοῦ ¹νεκροῦς ἀνιστᾶν τὸ
 ψυχὴν νεκρωμένην ἰάσασθαι πολλῶ μείζον ἐστὶ, καὶ νῦν,
 ὥσπερ μέγα, οὕτως αὐτὸ ^mτίθησι. “Καὶ ⁿὑμᾶς ὄντας, φησὶ,
 νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἀμαρτίαις, ἐν αἷς ποτε πε-
 ριεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν
 ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος ^oτοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνε-
 γούντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας.” P Ὅρας τὸ προσηγνὲς τοῦ
 D Παύλου, καὶ πῶς πανταχοῦ παραμυθεῖται τὸν ἀκροατὴν, οὐ
 βαρῶν αὐτόν; Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι εἰς ἔσχατον κακίας ἠλά-
 σατε· τοῦτο γὰρ ἐστὶ νεκρωθῆναι ὥστε μὴ σφόδρα βαρῦναι
 αὐτούς· αἰσχύνονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι τῶν προτέρων κακῶν εἰς
 μέσον φερομένων, καὶ ἀπολλύμενα ἢ καὶ κίνδυνον οὐκ ἔχοντα·
 δίδωσιν αὐτοῖς συνεργόν, ὥστε μὴ νομισθῆναι τὸ πᾶν αὐτῶν
 εἶναι, καὶ συνεργὸν ἰσχυρόν. Τίνα δὲ τοῦτον; Τὸν διάβολον.
 Οὕτω ^qδὴ καὶ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ποιεῖ· εἰπὼν γάρ, ² “Μὴ
 E πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι,” καὶ τὰ λοιπὰ
 ἅπαντα καταλέξας, καὶ ἐπαγαγὼν, “βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρο-

¹ CAP. II. v. 1—3.² I Cor. vi. 9—11.

Hom. IV. ^a κατὰ] καὶ A.B. Mosq. ^b νῦν om. F. ^c φύσει τέκνα in-
 verso ord. E. ^d ὥς καὶ οἱ λοιποὶ om. F. ^e μὲν om. A.B.F. Mox δὲ
 om. B.F. ^f ἐκείνη A.F. Mox ἔχει pro μετέχειν A.B.F. Tum οὔτε κίνδυ-
 νον A.F. ^g Verba ἐπειδὴ μήτε ἔγκλημα, quae aberant, sunt in libris omnibus.
^h ἐξέβη A.B.F. receptum a Sav. cet. ⁱ αὕτη δὲ ἡ] αὕτη. ἡ δὲ A.B.F. ^k οὔσα
 om. D. ^l νεκρὸν E. ^m τίθησι] + τί γάρ φησι (om. p. r. φησὶ) A.B.F.
ⁿ ὑμᾶς A.D. et ante corr. F. ^o τοῦ πνεύματος om. C.D. ^p ὅρα A.B.F.
^q δὴ om. E.

νομήσουσι,” [†]τότε φησί· “Καὶ ταῦτά τινες ἦτε.” Οὐκ εἶπεν ἀπλῶς, ἦτε, ἀλλὰ, “τινὲς ἦτε” τουτέστιν, οὕτω πως ἦτε. Ἐνταῦθα [§]ἡμῖν ἐπιφύονται οἱ αἵρετικοί· περὶ τοῦ θεοῦ ταῦτα γὰρ εἰρήσθαι λέγουσι, καὶ τὴν ἀχαλίνωτον γλῶσσαν ἐπὶ πολὺ ἐξάγοντες, ταῦτα ἀρμύζουσι τῷ θεῷ, ^ααὐτοῦ διαβόλου [†]μόνον ἐστί. [†]Πῶς οὖν αὐτοὺς ἐπιστομίσουμεν; Ἀπ’ αὐτῶν τῶν ῥημάτων. Εἰ γὰρ δίκαιός ἐστιν, ^ωὥσπερ φατέ, [†]ταῦτα δὲ ἔπραξεν, οὐκέτι δικαίου τοῦτο, ^αἀλλὰ σφόδρα ἀδίκου καὶ μιαιοῦ τὸ πρᾶγμα· μιαιρὸς δὲ [§]θεὸς οὐκ ἂν εἴη ποτέ. Διὰ τί δὲ αὐτὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος ^ζτοῦ κόσμου τούτου φησὶν; Ἐπειδὴ πᾶσα σχεδὸν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐκείνῳ δέδωκεν ἐαυτήν, ²⁶ καὶ πάντες αὐτῷ δουλεύουσιν ἐκόντες ^ακαὶ προαιρούμενοι. Καὶ τῷ μὲν Χριστῷ μυρία ἐπαγγελλομένων ἀγαθὰ οὐδὲ προσέχει τις· ἐκείνῳ δὲ οὐδὲν ὑπισχνουμένων τοιοῦτον, ἀλλ’ εἰς γέενναν παραπέμποντι, πάντες ὑπέικουσι. ^βἌλλ’ εἰ ἄρχει ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ πλείους ^οοὗτος ἔχει τοῦ θεοῦ, καὶ μᾶλλον αὐτῷ εἰκοντας ἢ τῷ θεῷ, πλὴν ὀλίγων, διὰ τὴν ῥαθυμίαν τὴν ἡμετέραν. “Κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ^δφησί, τοῦ ἀέρος τοῦ πνεύματος.” Τοῦτο πάλιν ^εφησὶν, ὅτι τὸν [†]ὑπουράνιον ἔχει τόπον, ^Βκαὶ πνεύματα ^επάλιν ἀέρια αἱ ἀσώματοι δυνάμεις εἰσὶν, αὐτοῦ ἐνεργούντος. “Οτι γὰρ αἰώνιος αὐτοῦ ἡ ἀρχή, ^hτουτέστι, τῷ παρόντι [†]αἰῶνι συγκαταλυομένη, ἄκουσον ἐν τῷ τέλει τῆς ἐπιστολῆς λέγοντος αὐτοῦ· ³“Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλῃ πρὸς αἶμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου.” Ἰνα γὰρ μὴ ^κκοσμοκράτορας ἀκούσας, καὶ ἄκτιστον αὐτὸν εἶναι [†]φῆς, καὶ ἀλλαχοῦ αἰῶνα πονηρὸν καλεῖ τὸν καιρὸν τὸν διεστραμμένον, οὐ περὶ τῶν κτισμάτων λέγων. Ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ γενόμενος [†]ἄρχων ὑπὸ τὸν οὐρανὸν μὴ μεταπεπτωκέναι τῆς ἀρχῆς, καὶ μετὰ τὴν παράβασιν. “Τοῦ νῦν ἐνεργούντος, φησὶν, ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας.” Ὅρῃς ὅτι οὐ βία οὐδὲ τυραννίδι, ἀλλὰ

³ Ephes. vi. 12.

[†] τότε] καὶ τότε C. Veron. καὶ ποτε D. [§] ἡμῖν ἐπιφύονται] Sic A.B.F. σφόδρα C.D.E. Veron. σφόδρα ἡμῖν ἐπιφύονται ediderunt Sav. cet. Mox γὰρ om. C.D.E. Veron. γὰρ post περὶ transp. A. Sav. cet. [†]μόνον B.C.F. ^ν πῶς] πόθεν A.B.F. ^ω ὥσπερ] + καὶ ὑμεῖς A.B.F. Sav. cet. ὡς pro ὥσπερ E. ^α ἀλλὰ] + καὶ A.B.F. Sav. cet. ^γ ὁ θεὸς D. ^ζ Haec τοῦ κόσμου sunt in libris omnibus, non in Edd. ^α καὶ om. D. Statim προαιρούμενοι Edd. προτρεπόμενοι C.D.E. Cat. ἀνεχόμενοι A.B.F. ^β ἀλλ’ εἰ ἄρχει] Sic C. ἀλλ’ εἰ καὶ ἄρχει E. ἀλλ’ ἡ ἀρχὴ D. Cat. Veron. καὶ ἡ ἀρχὴ ὅμως A.B.F. καὶ ἡ ἀρχὴ (sine ὅμως) Sav. cet. ^ο οὕτως D. ^δ φησί om. A.B.F. ^ε φησὶν] + ὥστε δεῖξαι A.B.F. [†] ἐπουρανίων D. ^ε πάλιν om. A.B.F. inclusum a Sav. ^h τουτέστιν] + ἐν E. [†] αἰῶνι] βίῳ C. ^κ κοσμοκράτορας Cat. Mox αὐτὸν om. D. [†] φῆς] + τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος (+ τούτου F.) προστίθησι A.B.F. receptum a Sav. cet.

πειθοῖ προσάγεται; Ἀπείθειαν γὰρ εἶπεν, ὥς ἂν τις εἴποι, ^mἀπάτην· ἀπάτη γὰρ καὶ πειθοῖ τοὺς πάντας ἐφέλκεται. ⁿΚαὶ οὐ τούτῳ μόνον αὐτοὺς παραμυθεῖται τῷ δοῦναι κοινωνόν, ἀλλὰ καὶ ^oτῷ ἑαυτὸν τάξαι μετ' ἐκείνων. “Ἐν οἷς, φησὶ, καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε.” Πάντες· οὐκ ἓν γὰρ εἰπεῖν, ὅτι ἐξήρτό τις. “Ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἡμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ^pὥς καὶ οἱ λοιποὶ πάντες.” ^qΤὸ “φύσει” τί ἐστὶ; Τὸ γνήσιον ἐνταῦθα παρίστησιν. “Ὡς καὶ οἱ λοιποὶ πάντες” τουτέστιν, οὐδὲν πνευματικὸν φρονοῦντες. Ἄλλ' ἵνα ^rτὴν σάρκα διαβάλλῃ, ^sμηδὲ μέγα νομίσῃ τις εἶναι τὸ πλημμέλημα, ὅρα πῶς ἀσφαλίσκεται. “Τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς ἡμῶν, φησὶ, καὶ τῶν διανοιῶν ποιοῦντες,” τουτέστι, τὰ τῆς ἡδονῆς ^tπάθη. Παρωξύνουμεν τὸν θεόν, ^vκαὶ παρωργίσαμεν ^wτουτέστιν, ὀργὴν ἡμεν, καὶ οὐδὲν ἕτερον. “Ὡσπερ γὰρ ^xὁ ἀνθρώπου ὢν τέκνον φύσει ἀνθρωπὸς ἐστίν, οὕτω καὶ ^yἡμεῖς, ὥς καὶ οἱ ^zλοιποί.

⁴ “Ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει.” Οὐχ ἀπλῶς ἐλεήμων, ἀλλὰ πλούσιος, καθάπερ καὶ ἐν ἐτέρῳ φησὶν. ⁵ “Ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους σου” καὶ πάλιν, “Ἐλέησόν με κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου.” “Διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἡγάπησεν ἡμᾶς.” ^aΠόθεν ἡμᾶς ἡγάπησεν; Ταῦτα γὰρ οὐκ ἀγάπης ἄξια, ἀλλ' ^Fὀργῆς καὶ τιμωρίας τῆς ἐσχάτης. Καὶ τοῦτο οὖν ἀπὸ πολλοῦ ^bἐλέου. ⁶ “Καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, συνεζωοποίησεν ἐν τῷ ^cΧριστῷ.” Πάλιν ὁ Χριστὸς μέσος, καὶ τὸ πρᾶγμα ἀξιόπιστον. Εἰ γὰρ ἡ ἀπαρχὴ ζῇ, καὶ ἡμεῖς ²⁷ ἐζωοποίησε κακεῖνον, καὶ ἡμᾶς. Ὅρας ὅτι περὶ τοῦ κατὰ σάρκα πάντα εἴρηται; Εἶδες τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας; τοὺς νεκροὺς, ^dτοὺς ὀργῆς υἱοὺς, τούτους ἐζωοποίησεν. Εἶδες τὴν ἐλπίδα τῆς κλήσεως;

4 v. 4.

5 Psal. lxxviii. 17. 1. 1.

6 v. 5.

^m ἀπάτην· ἀπάτη γὰρ] Sic A.B.F. ἀπάτην C.D. ἀπάτη Edd. ⁿ καὶ οὐ τούτῳ] οὐ τούτῳ δὲ A.B.F. καὶ οὐ τούτῳ δὲ Sav. cet. ^o τῷ] + καὶ E. ^p ὥς καὶ οἱ λ. πάντες om. Cat. ^q Haec τὸ φύσει—οἱ λοιποὶ πάντες, quae aberant, accesserunt ex A.B.E.F. Cat. τί ἐστὶ om. Cat. ^r τὴν σ. διαβάλλῃ] ταῦτα λέγειν ὑποπτευθῇ ἐπὶ διαβολῇ τῆς σαρκὸς A.B.F. Sav. cet. ^s μηδὲ] καὶ μηδὲ Cat. καὶ οὐδὲ E. Mox εἶναι om. D. ^t πάθη] + καὶ ἡμεν τέκνα φύσει ὀργῆς· τί ἐστὶ τοῦτο; A.B.F. Post παρωξύνουμεν add. φησὶ A.B.F. Sav. cet. ^v καὶ om. E. ^w τουτέστιν] φύσει ὀργῆς τέκνα εἶπεν· ὥς ἂν τις εἴποι A.B.F. ^x ὁ om. C.D. Cat. Veron. Mox ὁ ἀνθρώπος C.D. ^y ἡμεῖς] + ὀργῆς τέκνα ἡμεν A.B.F. Sav. cet. ^z λοιποί] + τουτέστιν, οὐδεὶς ἦν ἐλεύθερος, ἀλλὰ πάντες ἐπράττομεν ἄξια ὀργῆς iidem. ^a πόθεν] δείκνυσσι πόθεν A.B.F. Sav. cet. ^b ἐλέους A.E. Cat. Sav. cet. ^c Χριστῷ] + χάριτί ἐστε σεσωσμένοι· καὶ συνήγαγε καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ E. ^d τοὺς] τῆς D. ὀργῆς υἱοὺς pro υἱοὺς ὀργῆς omnes.

7 “*Συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν.*” Εἶδες τὴν δόξαν τῆς κληρονομίας αὐτοῦ; Τὸ μὲν, “*συνήγειρε,*” δηλον· τὸ δὲ, “*συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,*” πῶς ἔστηκεν; Ὡς τὸ, “*συνήγειρεν.*” Οὐδέπω γὰρ οὐδεὶς ἐστὶν ἐγγεγευμένος, εἰ μὴ ὅτι τῆς κεφαλῆς ἀναστάσης, καὶ ἡμεῖς ^f ἡγέρθημεν, ὡς καὶ ἐκεῖ B τοῦ Ἰακώβ προσκυνήσαντος, καὶ ἡ γυνὴ προσεκύνησε εἰς τὸν Ἰωσήφ. Οὐκοῦν οὕτω καὶ συνεκάθισε· ^h τῆς κεφαλῆς καθεζομένης καὶ τὸ σῶμα συγκάθηται. Διὰ τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν, “*ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.*” Ἡ εἰ μὴ τοῦτο, ἀλλὰ συνήγειρε διὰ τοῦ λουτροῦ. Πῶς οὖν συνεκάθισεν; 8 “*Εἰ γὰρ ὑπομένομεν, φησὶ, καὶ συμβασιλεύσομεν· εἰ ἀπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν.*” Ὅντως πνεύματος χρεῖα καὶ ἀποκαλύψεως, ὥστε τὸ βάθος νοῆσαι τῶν μυστηρίων τούτων. Εἶτα ἵνα μὴ ἀπιστήσης, ὅρα C τί ἐπάγει. 9 “*Ἵνα ἐνδείξῃται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι ἐφ’ ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.*” Ἐπειδὴ ⁱ γὰρ εἶπε τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ, ταῦτα δὲ οὐδὲν ἦν πρὸς ἡμᾶς· τί γὰρ, φησὶ, πρὸς ἡμᾶς, εἰ ἐκεῖνος ἀνέστη; ἔδειξε μὲν οὖν ^k ὅτι καὶ πρὸς ἡμᾶς, εἶγε ^l οὕτως ἡμῖν ἦνται· πλὴν ^m ἀλλὰ καὶ τὰ ἡμῶν κατ’ ἰδίαν φησὶν· “*Ὅντας* ⁿ γὰρ ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν.” Ὡστε, ὅπερ ἔφην, μὴ ἀπίσται, ἀπὸ τε τῶν προτέρων, ἀπὸ τε τῆς κεφαλῆς, ἀπὸ τε τοῦ βούλεσθαι ἐνδείκνυσθαι αὐτὸν τὴν ἀγαθότητα λαβὼν τὴν ἀπόδειξιν. Πῶς ^o γὰρ ἐν-D δείξεται, ἂν ^p τοῦτο μὴ γένηται; ^q καὶ ἐνδείξεται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις; Τί; Ὅτι καὶ μεγάλα τὰ ἀγαθὰ ἦν, καὶ πάντων πιστότερα. Νῦν μὲν γὰρ λῆρος εἶναι δοκεῖ τοῖς ἀπίστοις τὰ λεγόμενα, τότε δὲ πάντες εἴσονται. Βούλει μαθεῖν καὶ πῶς συνεκάθισεν; Ἀκουε ^r αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος τοῖς μαθηταῖς· 10 “*Καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα* ^s θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ” καὶ ἄλιν, “*Τὸ δὲ E καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ ἐκωνύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ’ οἷς ἡτοίμασται παρὰ τοῦ πατρός.*” Ὡστε ἡτοίμασται. Καὶ καλῶς εἶπεν, “*Ἐν χρηστότητι ἐφ’ ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.*” ^t Τὸ γὰρ καθίσαι ἐκ δεξιῶν τιμῆς ἐστὶ τῆς ὑπὲρ

7 v. 6.

8 2 Tim. ii. 12.

9 v. 7.

10 Matth. xix. 28. xx. 23.

^e αὐτοῦ] + ναί, φησὶν, ἀλλὰ A.B.F. receptum a Sav. cet. ^f ἡγέρθημεν + πως. πῶς λέγεις A.B.F. ^g τὸν] τῷ B. ^h τῆς] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. Mox γὰρ post διὰ τοῦτο om. iidem. ⁱ γὰρ om. A.B.F. ^k ὅτι om. D.E. ^l οὕτως pro οὕτος C.D.F. Cat. ^m ἀλλὰ] Sic E. Cat. ὅτι Edd. ⁿ γὰρ om. C.D. Veron. invita Cat. ^o γὰρ] + ἂν superscript. E. Statim ἐνδείξεται E. Cat. ^p τοῦτο] αὐτοῦ τὸ D. ^q καὶ] ἵνα A.B.F. Tum ἐνδείξεται A.E. Cat. ἐνδείξετε F. Post h. v. add. φησὶν B.F. ^r αὐτοῦ om. F. ^s θρόνων C. ^t τὸ γὰρ κ.] οὐ μέχρι τοῦ Χριστοῦ τὸ πρᾶγμα ἴσταται, πῶς γάρ; ἐφ’ ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. καὶ γὰρ τὸ κ. E.

πάσαν τιμὴν, καὶ μεθ' ἣν ἑτέρα οὐκ ἔστι. Τούτο οὖν λέγει, ὅτι καὶ ἡμεῖς ^νκαθεδούμεθα. ^ω“Οὕτως ὑπερβάλλον πλούτος, ὅντως ὑπερβάλλον τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, μετὰ Χριστοῦ ^F^zκαθίσαι. ^υΚὰν μυρίας ψυχὰς εἰ ἔχεις, οὐκ ἀπολλύεις αὐτὰς ἕνεκεν αὐτοῦ; Εἰ γὰρ εἰς πῦρ ἐμβῆναι ἔδει, τοῦτο οὐκ ἐχρὴν ἐτοίμως ὑπομεῖναι; Καὶ αὐτὸς δὲ πάλιν φησί. ¹¹“Θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ οἱ διάκονοι ὧσιν οἱ ἐμοί.” Εἰ γὰρ κατακό- (782)
²⁸πτεσθαι ἔδει καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὑπὲρ τούτων οὐκ ἐχρὴν προ-
θύμως καταδέχεσθαι; Ἐννόησον ποῦ ἐκάθισεν ἐκεῖνος. Ἐπάνω
πάσης ἀρχῆς καὶ ^zἐξουσίας. ^aΚαὶ τίνι συγκάθηται; Ἐκείνῳ.
Τίς ὢν; Νεκρὸς, φύσει τέκνον ὀργῆς. ^bΚαὶ τί κατορθώσας;
Οὐδέν. “Οὕτως νῦν εὐκαιρον ἀναβοῆσαι, ¹²“Ὁ βάθος πλούτου
καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ.” ¹³“^cΤῇ γὰρ χάριτί ἐστε
σεσωσμένοι,” φησὶν. ^d“Ἰνα γὰρ μὴ τὸ μέγεθος τῶν εὐεργεσιῶν
ἐπάρῃ σε, ὅρα πῶς σε καταστέλλει.” ^eΤῇ γὰρ χάριτί ἐστε
σεσωσμένοι, φησὶ, διὰ πίστεως.” ^fΕἶτα ἵνα μὴ πάλιν τὸ
^BΒαυτεξούσιον λυμήνηται, ἔθηκε ^gκαὶ τὸ ἡμῶν. ^hκαὶ πάλιν αὐτὸ
ἀνείλε, καὶ φησὶ “Καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ⁱἡμῶν.” Οὐδὲ ἡ πίστις,
φησὶν, ἐξ ἡμῶν. Εἰ γὰρ μὴ ἦλθεν, εἰ γὰρ μὴ ἐκάλεσε, πῶς
ἡδυνάμεθα πιστεῦσαι; ¹⁴“Πῶς γὰρ, φησὶ, ^kπιστεύουσιν, ἐὰν
μὴ ἀκούσωσιν;” “Ὡστε οὐδὲ τὸ τῆς πίστεως ἡμέτερον. “Θεοῦ,
¹φησὶ, τὸ δῶρον.” Μὴ γὰρ ἤρκει ^mἡ πίστις σῶσαι, φησὶν;
Ἄλλ' ἵνα μὴ κενοὺς μηδὲ ἀργοὺς σώσῃ, ταύτην ἐζήτησεν ⁿὁ
θεὸς, φησὶν. Εἶπεν, ὅτι ἡ πίστις ^oσώζει. Ἐπειδὴ ὁ θεὸς
ἠθέλησεν, ἡ πίστις ἔσωσεν. Ἐπεὶ ^pποῦ σώζει ἡ πίστις, εἰπέ
^Cμοι, ἀνευ ἔργων; Τοῦτο αὐτὸ θεοῦ δῶρόν ἐστιν, ¹⁵“Ἰνα μὴ τις
καυχῆσθαι,” ^qἵνα εὐγνώμονας περὶ τὴν χάριν ποιήσῃ. Τί οὖν,
φησὶν; αὐτὸς ἐκώλυσε ἐξ ἔργων δικαιωθῆναι; Οὐδαμῶς· ἀλλ'
οὐδεὶς, φησὶν, ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἵνα δειχθῇ τοῦ θεοῦ ἡ χάρις

11 Joan. xii. 26.

12 Rom. xi. 33.

13 v. 8.

14 Rom. x. 14.

15 v. 9.

^νκαθεσθιόμεθα in textu E. ^ωὅντως ὑ. πλούτος om. A.B.F. inclusum
a Sav. ^xκαθίσαι] + ἀκούειν A.B.F. ^υκὰν] καὶ A.B.F. ^zἐξουσίας] +
φησὶν A.B. ^aκαὶ τίνι συγκάθηται; ἐκείνῳ] ἐννόησον ὅτι ἐκεῖνον συγκάθηται
(συγκάθηται B. ἐγκάθηται male citat Montef.) τῷ καθίσαντι (καλέσαντι
Montef.) ἐπάνω πάσης ἀρχῆς A.B.F. ^bκαὶ om. B.F. Statim κατορθώσας
A.F. κατόρθωσας Edd. ^cτῇ γὰρ χ. ἐ. σ. φησὶν om. E. ^dἵνα γὰρ μὴ]
εἶτα ἵνα μὴ E. ἵνα μὴ A.B.F. ἵνα γὰρ D. ^eτῇ γὰρ (γὰρ om. Sav. cet.) χ.
ἐστε σ. φησὶ, διὰ πίστεως] λέγων χ. ἐ. σ. καὶ ἐπάγων διὰ (+ τῆς A.B.) πίστεως
A.B.F. ^fεἶτα ἵνα μὴ πάλιν] εἰκότως ἵνα γὰρ μὴ A.B.F. Statim τῷ αὐ-
τεξοῦσίν ex corr. E. ^gκαὶ om. F. Statim τὸ ἡμῶν A.B.D.F. Cat. τὰ
ἡμῶν Edd. ^hκαὶ] εἶτα A.B.F. ⁱἡμῶν A.B.F. Cat. ^kπιστεύουσιν C.
πιστεύουσιν D. ¹φησὶ om. B.F. Post δῶρον add. οὐκ ἐξ ἔργων A.B.F.
Sav. cet. ^mἡ π. σῶσαι, φησὶν] φησὶν, ἡ π. σῶσαι A.B.F. ⁿὁ] ἀλλ' ὁ E.
Mox φησὶν om. A.B.F. ^oσώζει] + ἀλλὰ διὰ θεοῦ A.B.F. Sav. cet. Statim
ἐπειδὴ γὰρ ὁ θ. iidem. ^pποῦ pro πῶς A.B.C.E.F. ^qἵνα] τουτέστιν ἵνα
A.B.F.

καὶ ἡ φιланθρωπία. Οὐχὶ ἔχοντας ἔργα ἀπόσωτο, ἀλλὰ προδομένους ἀπὸ τῶν ἔργων χάριτι ἔσωσεν, ὥστε μηδένα λοιπὸν ἔχειν καυχᾶσθαι.

Εἶτα ἵνα μὴ ἀκούσας, ὅτι οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλὰ πίστει τὸ πᾶν D κατωρθώθη, ἀργὸς γένη, ὅρα τί ἐπήγαγεν. ¹⁶ “Αὐτοῦ γὰρ ἔσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοιμάσεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν.” “Ὅρα αὐτὸν τί φησι· τὴν ἀναγέννησιν ἐνταῦθα αἰνίττεται. “Οὕτως κτίσις ἐτέρα ἐστίν· ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήχθημεν. “Ὅπερ ἡμεν πρότερον, [†]ἀπεθάνομεν, τουτέστιν, ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος· [§]ὅπερ ἐγενόμεθα, οὐκ ἡμεν πρότερον. “Ἄρα κτίσις τὸ E πρᾶγμά ἐστι, καὶ τῆς [‡]ἐτέρας τιμιώτερα· ἐξ ἐκείνης μὲν γὰρ τὸ ζῆν, ἐκ δὲ ταύτης τὸ καλῶς ζῆν ἡμῖν περιγέγονεν. “Ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοιμάσεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν” οὐχ ἵνα ἀρξώμεθα, ἀλλ’, “ἵνα περιπατήσωμεν.” Διαρκoὺς γὰρ ἡμῖν χρεία τῆς ἀρετῆς, καὶ ^νἐκτεταμένης εἰς τὴν τελευτὴν τὴν ἡμετέραν. Οὐδὲ γὰρ, εἰ βαδίζειν ὁδὸν ἔδει εἰς πόλιν φέρουσαν βασιλικήν, εἶτα τὸ πλεον αὐτῆς ἀνύσαντες, περὶ τὸ τέλος αὐτὸ μαλακισθέντες ἐκαθίσταμεν, ὥνησεν ἂν ἡμᾶς. F ^ω Αὕτη ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως. “Ἐπὶ ἔργοις γὰρ, φησὶν, ἀγαθοῖς.” Οὐδὲν οὖν ἂν ὥνησεν ἡμᾶς τὸ πρᾶγμα.

^χΟὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, οὐχ ἵνα ἐν ^υἔργον ἐργασώμεθα προστάττει, ἀλλ’ ἵνα πάντα. “Ὡςπερ γὰρ ^ζαἰσθήσεις ἡμῖν ²⁹ πέντε εἰσὶ, καὶ πάσαις εἰς δέον κεχρησθαι δεῖ, οὕτω καὶ πάσαις ταῖς ἀρεταῖς. Εἰ ^αδέ τις σωφρονοίῃ μὲν, ἀνελεήμων δὲ εἴη, ἢ ἐλεήμων μὲν ^βεἴη, ^γπλεονεκτοίῃ δὲ, ἢ ἀπέχοιτο μὲν τῶν ἄλλοτριῶν, τῶν δὲ ^δαὐτοῦ μὴ ^εμεταδιδοί, πάντα εἰκὴ ^ϛγίνεται. Οὐ

16 v. 10.

[†] ἀπεθάνομεν—πρότερον] ὅπερ ἐγενόμεθα πρότερον οὐκ ἡμεν, ἀπεθάνομεν γάρ· τουτέστιν, ὁ π. ἄ. A.B.F. [§] ὅπερ ἐγενόμεθα, οὐκ ἡμεν πρ.] Sic C.D.E. Cat.

ὅπερ οὐκ ἡμεν πρότερον, ἐγενόμεθα Edd. [‡] προτέρας ex corr. rec. E. ^ν ἐκτεταμ. εἰς τὴν τ. τὴν ἡ.] ἐκτεταμ. εἰς τὴν τελευτῆς ἡμέραν E. ἄχρι τελευτῆς παρατετιμένης τῆς ἡμετέρας A.B.F. ^ω αὕτη ἡ ἐλπίς (ἢ ἐλπίς αὕτη E.) τῆς κλήσεως. ἐπὶ (ἐπ’ E. Cat.) ἔργοις—οὐχ ἵνα] Sic C.D.E. Cat. Veron. τὸ βαδίσαι. οὕτως οὐδὲ ἡ ἐλπίς τῆς κ. ὥνησειν (ὀνήσειεν F.) ἂν τι τοὺς κεκτημένους τὸ πρᾶγμα, ἂν μὴ ἀξίως περιπατήσωμεν τοῦ καλέσαντος. κληθέντες οὖν ἐπ’ ἔργοις ἀγαθοῖς, μένωμεν ἅπαντα ἐργαζόμενοι. διὰ τοῦτο γὰρ ἐκλήθημεν, οὐχ ἵνα A.B.F. receptum a Sav. cet. Mox προστάττει om. iidem. ^χ ΗΘΙΚΟΝ. “Ὅτι δεῖ πάσας κατορθῶσαι τὰς ἀρετὰς τὸν μέλλοντα βασιλείας ἀξιούσθαι· τὸ δὲ τινὰ μὲν κατορθοῦν, τινὰ δὲ παραβαίνειν, ἐκβάλλει μὲν τῆς βασιλείας, ποιεῖ δὲ ὑπόδικον ταύτης. Veron. ^υ ἔργον om. Veron. ^ζ αἰσθήσεις ἡ. π. εἰσὶ καὶ] αἰσθήσεων πέντε οὐσῶν ἡμῖν A.B.F. ^α δέ] γὰρ A.B.F. ^β εἴη] ἢ A.B.F. Eclog. (Tom. xii.

p. 727 C.)

^γ πλεονεκτοίῃ A.B.C.D.F. Eclog. πλεονέκει (sic) E. πλεο-

νέκτης Edd. Mox ἀπέχεται (sic) E. ^δ αὐτοῦ A.F. ἑαυτοῦ B.

διδῶν C. μεταδίδω D. μεταδιδούς εἴη A.B.F. μεταδοίῃ Eclog.

A.B.F. Eclog.

^ε μετα-
^ϛ γέγονεν

γὰρ ἀρκεῖ μία μόνον ἀρετὴ παραστήσαι τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ μετὰ παρρησίας ἡμᾶς, ἀλλὰ ἔπολλῃς δεῖ^h καὶ ποικίλης καὶ παντοδαπῆς, καὶ πάσης ἰαυτῆς. Ἄκουε γὰρ^k αὐτοῦ λέγοντος τοῖς μαθηταῖς· 17 “Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα, ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν.” καὶ πάλιν, “^{1a}Ὁς ἂν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν-τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν” τουτέστιν, ἐν τῇ ἀναστάσει. Οὐ γὰρ δὴ εἰς βασιλείαν εἰσελεύσεται· οἶδε γὰρ καὶ αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς ἀναστάσεως βασιλείαν καλεῖν. Μίαν ἂν λύσῃ, φησὶν, ἐλάχιστος κληθήσεται· ὥστε πασῶν ἡμῖν δεῖ. Καὶ ὅρα πῶς οὐκ ἔνι χωρὶς ἐλεημοσύνης (7³) εἰσελθεῖν, ἀλλὰ καὶ αὕτη μόνῃ^m ἐλλείπῃ, εἰς τὸ πῦρ ἀπελευσόμεθα. 18 “Ἀπέλθετεⁿ γὰρ, φησὶν, οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.” Τίνος ἔνεκεν, καὶ διὰ τί; “Ὅτι ἐπέинаσα, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με.” Εἶδες πῶς οὐδὲν ἕτερον ἐγκληθέντες, διὰ τοῦτο μόνον ἀπώλοντο; ^oΚαὶ αἱ παρθένοι διὰ τοῦτο μόνον ἐξεβλήθησαν τοῦ νυμφῶνος, Δκαίτοιγε σωφροσύνην εἶχον, ^pκαθὼς φησιν ὁ Παῦλος, 19 “Καὶ τὸν ἀγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον.” Ἐννόησον ^qτοῖνυν, ὅτι χωρὶς μὲν σωφροσύνης οὐκ ἔστιν ἰδεῖν τὸν ^sκύριον· οὐ πάντως δὲ μετὰ ^tσωφροσύνης δυνατόν ἰδεῖν· πολλάκις γὰρ ἕτερον ἐνεπόδισε. Πάλιν ἂν πάντα κατορθώσωμεν, τὸν δὲ πλησίον ^vοὐδὲν ὠφελήσωμεν, οὐδὲ οὕτως εἰσελευσόμεθα εἰς τὴν βασιλείαν. Πόθεν δῆλον; Ἀπὸ τῶν τὰ τάλαντα πιστευθέντων οἰκετῶν. Ἐκεῖ γὰρ ^wἡ ἀρετὴ πᾶσα ἀκέραιος ἦν, καὶ οὐδὲν ἐλέλειπτο· ἀλλ’ ἐπειδὴ περὶ τὴν ἐργασίαν ὀκνηρὸς γέγονεν, εἰκότως ἐξεβάλλετο. Ἔστι καὶ ἀπὸ λοιδορίας μόνῃς εἰς γέενναν ἐμπεσεῖν. 20 “Ὁ ^xγὰρ λέγων, φησὶ, τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, μωρὲ, Ἐννοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.” Καὶ ἅπαντά τις κατορθώσῃ, ὑβριστῆς δὲ ἦ, οὐκ εἰσελεύσεται. Καὶ μὴ τις ὠμότητα καταγινωσκέτω τοῦ θεοῦ, εἰ τοὺς τοῦτο ἐπταικότας ἐκ-

17 Matth. xxviii. 19. v. 19. 18 Ib. xxv. 41, 42. 19 Hebr. xii. 14. 20 Matth. v. 22.

ε πολλῆς] + ἡμῖν A.B.F. Sav. cet. ^h καὶ ποικίλης om. A.B.F. inclusum a Sav. ⁱ αὐτῆς] ἀπλῶς A.B.F. ^k αὐτοῦ] τοῦ Χριστοῦ A.B.F. ^l ὅς (ὡς A.) ἂν (ἐὰν E. Eclog.) λύσῃ] Sic omnes. ἂν λύσῃ τις Edd. ^m ἐλλείπῃ A.B.E.F. Eclog. ἐλλίπῃ Edd. ἂν ἐλλίπῃ C. ⁿ γὰρ om. A.F. ^o διὰ τοῦτο μ. καὶ αἱ π. inverso ord. A.B.F. ^p καθὼς φ. ὁ Π.] εἰρήνην, φησὶ, μετὰ πάντων διώκετε Eclog. ἀλλ’ ἐπειδὴ τῆς ἀπὸ ἐλεημοσύνης ἦσαν ἔρημοι βοηθείας, τῷ νυμφίῳ οὐ συνεισῆλθον. εἰρήνην, φησὶ, διώκετε μετὰ πάντων (μετὰ π. διώκετε Sav.) A.B.F. receptum a Sav. cet. ^q τοῖνυν om. A.F. ^r ἔστιν pro ἔνι A.B.E.F. Eclog. ^s κύριον] θεὸν E. ^t σωφρ.] + μόνῃς B.E. ^v μηδὲν E. ^w ἡ ἀ. πᾶσα] πᾶσα ἡ ἀ. A.B.F. Sav. cet. ^x γὰρ om. A.B.F.

βάλλει τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. ^γΕἰ γὰρ ἐπ' ἀνθρώπων, καὶ ὅτιοῦν τῶν παρανόμων ἐργάσηται τις, ἐξέπεσε τῆς τοῦ βασιλέως ὄψεως. ^zκαὶ ἓνα νόμον τῶν κειμένων παραβῇ, καὶ συκοφαντήσῃ κατηγορῶν, ἀπώλεσε τὴν ἀρχήν· καὶ μοιχεύσῃ καὶ ἀλφῷ, ἀνάξιος ^aγέγονε, καὶ μυρία ^bἢ κατωρθωκῶς, ^cἀπόλλυται· καὶ φόνον ἐργάσεται, ^dκαὶ δειχθῇ, καὶ τοῦτο ἱκανὸν αὐτὸν διαφθεῖραι· ^eεἰ οἱ τῶν ἀνθρώπων νόμοι τοσαύτης ἀπολαύουσι τῆς φυλακῆς, ^fπολλῷ μᾶλλον οἱ τοῦ θεοῦ. Ἄλλ' ἀγαθός ἐστι, φησί. Μέχρι τίνος τὸν μωρὸν τοῦτον λόγον φθεγγόμεθα; ³⁰ Μωρὸν δὲ εἶπον, οὐχ ὅτι οὐκ ἀγαθός ἐστιν, ἀλλ' ὅτι τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ νομίζομεν ^gεἰς ταῦτα χρησίμην ^hἡμῖν εἶναι, καίτοι μυρία πολλάκις διαλεχθέντων ἡμῶν περὶ τούτου. Ἄκουε γὰρ τῆς γραφῆς λεγούσης· ²¹ “Μὴ ⁱεἴπῃς, ὁ οἰκτιρμὸς αὐτοῦ ^kπολὺς, τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτιῶν μου ἐξιλάσεται.” Οὐχὶ κωλύει λέγειν ἡμᾶς, ὁ οἰκτιρμὸς αὐτοῦ ^lπολὺς· οὐ τοῦτο παραινεί, ^mἀλλὰ βούλεται ἡμᾶς καὶ συνεχῶς ⁿλέγειν τοῦτο, καὶ διὰ τοῦτο πάντα κινεῖ Παῦλος· ἀλλὰ διὰ τὰ ^oἐξῆς. Μὴ ^pἐπὶ B τούτῳ, φησί, θαύμαζε τοῦ θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν, ἐπὶ τῷ ἀμαρτάνειν, καὶ ^qλέγειν, “Τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτιῶν μου ἐξιλάσεται.” Διὰ ^rγὰρ τοῦτο ^sτοσαῦτα περὶ ἀγαθότητος διαλεγόμεθα, οὐχ ἵνα ταύτῃ θαρροῦντες πάντα πράττωμεν, ἐπεὶ ἡ ἀγαθότης ἐπὶ λύμῃ τῆς ἡμετέρας ἔσται σωτηρίας, ἀλλ' ἵνα μὴ ἀπογινώσκωμεν ἐν τοῖς ἀμαρτήμασιν, ἀλλὰ μετανοῶμεν. ²² “Τὸ γὰρ χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει,” οὐκ εἰς πλείονα C κακίαν. Εἰ δὲ μοχθηρὸς γένῃ διὰ τὴν χρηστότητα, σὺ διαβάλλεις μᾶλλον αὐτὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις. Πολλοὺς γὰρ ὁρῶ κατηγοροῦντας τῆς μακροθυμίας τοῦ θεοῦ. Ὡστε δίκην δώσεις, οὐκ εἰς δέον αὐτῇ χρυσάμενος. Φιλάνθρωπος ὁ θεός; ἢ ἀλλὰ καὶ δίκαιος κριτής. ^vΣυγχωρῶν ἀμαρτίας; ἀλλὰ ἀποδίδωσιν ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ὑπερβαίνει ἀδικίας, ἐξαιρεῖ

21 Sirac. v. 6.

22 Rom. ii. 4.

^γ εἰ] Sic D.E. Eclog. Veron. καὶ A.B.C.F. Sav. cet. ^z καὶ ἓνα νόμον (μόνον pro νόμον Veron.) τῶν κ. παραβῇ] καὶ νόμον ἓνα τῶν κ. ἂν π. A.B.F. νόμον ἓνα hoc ord. edidit Sav. ^a γίνεται E. ^b κατωρθ. ἢ inverso ord. A.B.F. ^c καὶ (καὶ A.F.) φ. ἐργάσεται, ἀπόλλυται hoc ord. A.B.F. ^d Haec καὶ δειχθῇ — διαφθεῖραι om. A.B.F. ^e εἰ] + δὲ A.B.F. Sav. cet. ^f πολλῷ (πολῷ F.) omnes. πόσω Edd. ^g εἰς ταῦτα] ἐν ταῦτα C. ^h ἡμῖν om. D. ⁱ εἴπῃς] + ὅτι Edd. ὅτι om. B.D.E.F. Eclog. ^k πολὺς] ὁ πολὺς A.B.F. Sav. cet. ^l πολὺς] + μὴ γένοιτο A.B.F. Sav. cet. ^m ἀλλὰ β.] β. γὰρ A.B.F. ⁿ λέγειν τοῦτο pro τοῦτο λέγειν omnes. Statim διὰ τοῦτο καὶ pro καὶ διὰ τοῦτο A.B.F. ^o ἐξῆς] + ὁ οὖν λέγει τοῦτό ἐστι A.B.F. ^p ἐπὶ τοῦτο et mox ἐπὶ τὸ B.F. ^q λέγειν] + ὁ οἰκτιρμὸς αὐτοῦ A.B.F. + οἰκτιρμὸς αὐτοῦ Sav. cet. ^r γὰρ om. A.B.F. ^s τοσαῦτα] καὶ ἡμεῖς τοσαῦτα A.B.F. τοσαῦτα καὶ ἡμεῖς Sav. cet. ^t ἀλλὰ om. F. ^v συγχωρῶν ἀμ. C.D.E. Eclog. συγχωρεῖ ἀμ. A.B.F. ἀμ. συγχωρῶν Edd.

Δανομίας; ἀλλὰ καὶ ἐξέτασιν ποιεῖται. Πῶς οὖν ^w οὐκ ἐναντία ταῦτα; Οὐκ ἐναντία, ^x ἂν τοῖς χρόνοις αὐτὰ διέλωμεν. Ἐξαιρεῖ ἀνομίας ἐνταῦθα καὶ διὰ λουτροῦ καὶ διὰ μετανοίας· ἐξέτασιν ^y ποιεῖται τῶν πεπραγμένων ἐκεῖ διὰ πυρὸς καὶ βασάνων. Ἄν τοῖνυν, ^z κὰν μυρία, φησὶν, ἐργασάμενος κακὰ, κὰν ἐν ἐξ αὐτῶν, ἐκβάλλωμαι καὶ τῆς βασιλείας ἐκπίπτω, τίνος ἕνεκεν οὐκ ἐργάζομαι ^a πάντα τὰ κακὰ; Ἀγνώμονος οἰκέτου ὁ λόγος· πλὴν ^b ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτον ἐπιλυσόμεθα τὸν λόγον. Μὴ ἐργάζου τὰ κακὰ, ἵνα σαυτὸν ὠφελήσῃς. Βασιλείας μὲν γὰρ πάντες ὁμοίως ἐκπεσούμεθα, ἐν δὲ γεέννῃ οὐ τὴν αὐτὴν δώσομεν δίκην ^E πάντες, ἀλλ' ὁ μὲν μείζονα, ὁ δὲ ἡμερωτέραν. ^d Εἰ μὲν γὰρ σὺ ^e κἀκεῖνος κατεφρονήσατε, καὶ ^f ὁ τὰ πολλὰ καὶ ὁ τὰ ὀλίγα ὁμοίως ἐκπεσεῖσθε τῆς βασιλείας· εἰ δὲ οὐχ ὁμοίως κατεφρονήσατε, ἀλλ' ὁ μὲν μείζον, ὁ δὲ ἔλαττον, ἐν τῇ γεέννῃ τῆς διαφο- (78) ρᾶς αἰσθήσεσθε. Τί οὖν, φησὶν, ἀπειλεῖ τοῖς ἐλεημοσύνην μὴ δεδωκόσιν, εἰς τὸ πῦρ ἀπελεύσεσθαι; ^g καὶ οὐχ ἀπλῶς εἰς τὸ πῦρ, ἀλλ' εἰς τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ; τίνος ἕνεκεν, καὶ διὰ τί; ^h Οὐδὲν οὕτω τὸν θεὸν παροξύνει, ^F ἀλλὰ πάντων αὐτὸ προτίθησι τῶν δεινῶν. Εἰ γὰρ τοὺς ἐχθροὺς φιλεῖν δεῖ, ὁ καὶ τοὺς ^k φίλους διαφθείρων, καὶ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦτο χείρων ὢν, τίνος οὐκ ἔσται κολάσεως ἄξιος; ^l Ὡστε ἐνταῦθα τὸ μέγεθος τοῦ ^m ἁμαρτήματος μετὰ τοῦ διαβόλου ⁿ ἐποίησεν αὐτὸν ἀπελθεῖν. ²³ “Οὐαὶ ^o γὰρ τῷ ῥέλεμοσύνῃν μὴ ^q ἐργαζομένῳ.” Εἰ δὲ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς τοῦτο ἦν, ^r πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῆς καινῆς. Εἰ ἔνθα συγκεχώρητο ³¹ χρημάτων κτήσις καὶ ἀπόλαυσις καὶ ἐπιμέλεια, τοσαύτη πρόνοια ^s ἐγένετο τῆς εἰς τοὺς πένητας βοηθείας, πόσῳ μᾶλλον, ἔνθα κελευόμεθα πάντα ῥίψαι; Τί γὰρ οὐκ ἐποιοῦν ^t ἐκεῖνοι; Δεκάτας, καὶ πάλιν ^v δεκάτας παρεῖχον, ὀρφανοῖς, χήραις,

23 Sirac. xii. 3?

^w οὐκ om. C.D.E. Veron. non Eclog. ^x ἂν] ἐν D. ^y ποιεῖ D. ^z κὰν μυρία, φησὶν, ἐργασάμενος (ἐργάσῃ Veron.) κακὰ, κὰν ἐν ἐξ αὐτῶν] Sic C.D.E. Veron. κὰν δὲ μυρία, φ. ἐργασάμενος κ. καὶ δι' ἐν ἐξ αὐτῶν Eclog. ἐργασάμενος δ, φησὶν, ὀλίγα κακὰ, καὶ δι' ἐν αὐτῶν A.B.F. Sav. cet. ^a πάντα τὰ κακὰ] Sic C.D.E. Eclog. τὰ κακὰ Veron. πάντα A.F. πάντα κακὰ Sav. cet. ^b ἀλλ' om. E. πλὴν om. Eclog. ^c οἱ πάντες E. πάντες om. D. ^d εἰ μὲν γὰρ] ἐπειδὴ μὲν γὰρ καὶ E. ^e κἀκεῖνος] + ὁμοίως A.B.F. ^f ὁ] οἱ bis E. ^g καὶ om. E. ^h οὐδὲν] ὅτι οὐδὲν A.B.E.F. ⁱ ἀλλὰ—δεινῶν] ὡς τὸ (τὸ om. B. Sav.) τοὺς φίλους ἀδικεῖν A.B.F. receptum a Sav. cet. ^k φίλους διαφθείρων] φιλοῦντας ἀποστρεφόμενος A.B.F. Sav. cet. ^l Ὡστε om. A.F. ^m ἁμαρτ.] + λοιπὸν A.B.F. ⁿ ἐποίησεν αὐτὸν (αὐτοὺς E.)] τὸν τοιοῦτον εἰκότως ἐποίησεν A.B.F. Sav. cet. ^o γὰρ om. A.B.F. ^p ἐλεμ.] + φησὶ A.B.F. Sav. cet. ^q ἐργαζομένῳ] ποιοῦντι A.B.F. Eclog. ^r πόσῳ E. ^s ἐγένετο E. ^t ἐκεῖνοι om. F. ^v δεκάτας] + ἐτέρας A.B.F. Sav. cet.

^ωπροσηλύτοις. Ἀλλά ^κμοι τις θαυμάζων τινὰ ἔλεγε· δεκάτας δίδωσιν ὁ δεῖνα. Πόσης αἰσχύνης τοῦτο γέμει, ^γεὶ δ' ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων οὐκ ἦν ^zθαυμασμοῦ, τοῦτο ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν θαυμαστὸν γέγονεν; Εἰ τότε κίνδυνος ἦν, τὸ δεκάτας ἀπολιπεῖν, ἐννόησον ὅσον ἐστὶ νῦν. Ἡ μέθη πάλιν οὐ κληρονομεῖ τὴν Βασιλείαν. Ἀλλὰ τίς ὁ τῶν πολλῶν λόγος; Οὐκοῦν εἰ καὶ γὰρ καὶ ἐκείνος ἐν τοῖς αὐτοῖς, οὐ μικρὰ παραμυθία. Τί ^αοὖν; Μάλιστα μὲν, οὐ τῆς αὐτῆς σὺ καὶ ἐκείνος ἀπολαύσεις τιμωρίας· ἄλλως δὲ, οὐδὲ παραμυθία τοῦτό ἐστι. Τότε γὰρ ἡ κοινωνία τῶν παθῶν ἔχει παραμυθίαν, ὅταν σύμμετρα ἦ τὰ δεινὰ· ὅταν δὲ ὑπερβαῖνῃ, καὶ ^βἐν ἐκστάσει ἡμᾶς ποιῇ, οὐκέτι ^εἀφίησι λαβεῖν παραμυθίαν. Εἰπέ γὰρ τῷ ^δκατακιζομένῳ καὶ εἰς τὴν πυρὰν ἐμβεβηκότι, ὅτι καὶ ὁ δεῖνα τοῦτο πάσχει· ἄλλ' οὐδὲ ^εαἰσθήσεται τῆς παραμυθίας. Οὐχὶ πάντες ὁμοῦ ἀπώλοντο οἱ Ἰσραηλῖται; ποίαν τοῦτο αὐτοῖς παραμυθίαν ἔφερον; οὐχὶ μάλλον ^εαὐτὸ τοῦτο αὐτοὺς ἐλύπει; Διὸ καὶ ἔλεγον, ²⁴ “Ἀπολώλαμεν, ^εἐξολώλαμεν, παρανηλώμεθα.” Ποία τοίνυν αὕτη παραμυθία; Μάτην ἑαυτοὺς παραμυθοῦμεθα ταύταις ταῖς ἐλπίσι. Μία μόνη παραμυθία ἐστὶ, τὸ μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὸ ἄσβεστον· ^ηἐμπεσόντα δὲ οὐκ ἔστι παραμυθίας τυχεῖν, ἔνθα ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ἔνθα ^ιὁ κλαυθμὸς, ἔνθα ^κσκώληξ ἀτελεύτητος, ἔνθα πῦρ ἄσβεστον. Ἐννοήσεις γὰρ ὅλως τινὰ, ^Δεἰπέ μοι, ¹παραμυθίαν, ἐν ^μθλίψει καὶ στενοχωρίᾳ ὦν; ^νἐν σταντῷ γὰρ ἔσῃ λοιπὸν; Μὴ, δέομαι καὶ παρακαλῶ, μὴ ἑαυτοὺς εἰκὴ ἀπαυτῶμεν, καὶ τούτοις τοῖς λόγοις παραμυθώμεθα, ἀλλὰ ταῦτα πράττωμεν, ἅπερ ἡμᾶς σῶσαι δυνήσεται. Συγκαθίσαι τῷ Χριστῷ πρόκειται, καὶ σὺ περὶ τούτων ἀκριβολογῇ; Εἰ γὰρ μηδὲν ἕτερον ἦν ἀμάρτημα, ὑπὲρ τῶν ῥημάτων τούτων πόσῃν κόλασιν ὕποστῆναι ἡμᾶς ἐχρῆν, ὅτι οὕτω νωθεῖς, ^ρὅτι οὕτω ταλαίπωροι καὶ ῥάθυμοί ἐσμεν, ὡς ^απροκειμένης τοσαύτης ^Ε

²⁴ Num. xvii. 12.

^ωπροσηλύτοις] + ἐπέρκουν A.B.F. Eclog. Sav. cet. ^κμοι] ἐμοὶ A.B.F. Sav. cet. ^γεὶ δ' αἰσχύνης διὰ τί; ὅτι δ' A.B.F. ^zθαυμάσαι E. ^αοὖν] + ἂν εἴποιμεν A.B.F. Sav. cet. ^βἐν ἐκστάσει ἡ ποιῇ] ἐν ἐπιτάσει ἡ A.B.F. ^εἀφίησι λαβεῖν] Sic C.D. Eclog. ἀφίησιν ἡμᾶς λαβεῖν E. ἡμᾶς ἀφ. λαβεῖν A.B.F. ἀφίησι λοιπὸν ἔχειν Edd. ^δκατακιζομένῳ] τηγανιζομένῳ A.B.F. ^εἀλλ' οὐδὲ αἰσθ. τ. π.] φέρει παραμυθίαν; οὐδαμῶς. τί λέγω παραμυθίαν; οὐδὲ αἰσθ. ὁ τοιοῦτος παραμυθίας A.B.F. ^εαὐτὸ om. E. ^εἐξολώλαμεν om. A.B.F. inclusum a Sav. ^ηἐμπεσόντας A.E.F. Eclog. Haec ἐμπεσόντα—τυχεῖν post ἀτελεύτητος transp. A.B.F. ^ιὁ om. E. Eclog. Haec ἔνθα ὁ βρυγμὸς—ἄσβεστον post ἔσῃ λοιπὸν transp. E. ^κὁ σκ. ὁ ἀτελ. A.B.F. Tum ἔνθα πῦρ ἄσβ. om. iidem. ¹παραμυθίαν om. B.C.D.E.F. invita Eclog. ^μθλίψει καὶ] τοσαύτη A.B.F. τοσαύτη θλίψει καὶ Sav. cet. ^νἐν σταντῷ (ἐαυτῷ E.) γὰρ] μάλλον δὲ ἐν σταντῷ A.B.F. ^οὑποστ. ἡ ἐχρῆν] Sic A.B.C.D.F. Eclog. ἡ ὑποστ. ἐχρῆν E. ἡ ἐχρῆν ὑποστ. Edd. ^ρὅτι om. E. Veron. ^απροκ. τοσαύτης] Sic omnes. καὶ τοσαύτης προκ. Edd.

τιμῆς ταῦτα λέγειν; ¹ Ὄταν ² δὲ ἐννοήσης τότε τοὺς κατωρθω-
κότας, οὐ τήκη πλέον; ὅταν ἴδῃς ἀπὸ δούλων ³ καὶ ἀπὸ δυσγε-
νῶν ὀλίγα ⁴ καμόντας ἐνταῦθα, ⁵ καὶ τοῦ θρόνου μετέχοντας
⁶ ἐκεῖ τοῦ βασιλικοῦ, οὐχὶ τῆς κολάσεώς σοι ταῦτα χείρονα
⁷ ἔσται; Εἰ γὰρ νῦν ὁρῶν ⁸ εὐδοκιμοῦντας, καὶ οὐδὲν πάσχων
F κακὸν, πάσης ⁹ τιμωρίας ¹⁰ χεῖρον ὑπὸ τούτου ¹¹ μόνου διαφθείρη,
καὶ πενθεῖς σαυτὸν, καὶ δακρύεις, καὶ μυρίων εἶναι θανάτων κρί-
νεις ἄξιον, τί τότε ¹² ὑποστήσῃ; Εἰ γὰρ μὴ γέεννα ἦν, αὐτὴ ἡ
ἐννοια τῆς βασιλείας οὐκ ἦν ἱκανὴ ἀπολέσαι καὶ διαφθεῖραι;
32 Καὶ ὅτι τοῦτο οὕτως ¹³ ἔξει, ἱκανὸν ἀπὸ τῆς πείρας τῶν πραγμά-
των μαθεῖν. Μὴ τοίνυν εἰκὴ ψυχαγωγῶμεν ἑαυτοὺς τοῖς τοιού-
τοις ῥήμασιν, ἀλλὰ προσέχωμεν, καὶ φροντίζωμεν τῆς ἑαυτῶν
σωτηρίας, καὶ ἀρετῆς ἐπιμελώμεθα, καὶ πρὸς τὴν τῶν καλῶν
ἐργασίαν ἑαυτοὺς διεγείρωμεν, ἵνα ¹⁴ καταξιωθῶμεν τυχεῖν τῆς
τοσαύτης δόξης, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ
πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ αἰεὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ε.

B¹ Διὸ μνημονεύετε, ὅτι ὑμεῖς ² ἀποτε τὰ ἔθνη ἐν σαρκί, οἱ λεγό- (785)
μενοι ἀκρόβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ
χειροποιήτου· ὅτι ἦτε ³ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ,
ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν
διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν
τῷ κόσμῳ.

C ΠΟΛΛΑ δείκνυσιν τοῦ θεοῦ ⁴ τὴν φιланθρωπίαν· πρῶτον,
ὅτι δι' ἑαυτοῦ ἔσωσε, καὶ δι' ἑαυτοῦ τρόπῳ τοιούτῳ· δεύτερον,
ὅτι τίνας ὄντας ἔσωσε· τρίτον, ὅτι ποὺ ἀνήγαγε. Ταῦτα γὰρ
πάντα ⁵ καὶ καθ' ἑαυτὰ μεγίστην ⁶ ἔχει τὴν ἀπόδειξιν τῆς φιλαν-

1 CAP. II. v. 11, 12.

¹ ὅταν δὲ—οὐ τήκη πλέον;] ὡς πόσα στενάξεις, ὅταν ἀκούσῃ τότε τοὺς κατωρ-
θωκότας καλουμένους ἐπὶ βασιλείαν καὶ τιμωμένους; A.B.F. receptum a Sav. cet.
² δὲ om. Veron. ³ καὶ om. E. ἀπὸ om. Veron. ⁴ κάμνοντας D. ⁵ καὶ
assumptum ex A.B.C.D.F. Eclog. ⁶ ἐκείνου F. ⁷ βασιλικοῦ] + διαπαντός
A.B.C.F. Sav. cet. ⁸ ἔσται] + εἰπέ μοι A.B.F. ⁹ εὐδοκ.] + τίνας A.B.F.
Sav. cet. Statim καίτοι οὐδὲν Eclog. ¹⁰ τιμωρίας] + δὲ C.D. ¹¹ χείρον]
+ τοῦτο νομίζεις καὶ A.B.F. Sav. cet. ¹² μόνον E. ¹³ ὑποστήσῃ] ὑποστή-
ναί σε εἰκὸς A.B.F. ¹⁴ ἔχει E. ¹⁵ καταξιωθῶμεν—δόξης] καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς
δόξης ἀξιωθῶμεν τυχεῖν, τῆς ὄντως δόξης A.B.F. HOM. V. ¹⁶ ἀποτε om. B.
ποτέ ὑμεῖς inverso ord. E. ¹⁷ ἐν om. B. Mosq. ¹⁸ τήν] + εἰς ἡμᾶς A.B.F.
receptum a Sav. cet. Mox καὶ πρῶτον A.B.F. ¹⁹ καὶ om. C.D.E. Veron.
²⁰ ἔχει τὴν ἀπόδειξιν] Sic Sav. cet. ἀποδ. ἔχει A.B.F. ἔχει τὴν ἐπίδειξιν C.D.E.
Veron.

θρωπίας αὐτοῦ· ^fκαὶ ταῦτα πάντα κινεῖ ^gνῦν γράφων ὁ Παῦλος. Εἶπεν, ὅτι νεκροὺς ὄντας τοῖς παραπτώμασι, καὶ τέκνα ὀργῆς, ἔσωσε· νῦν λέγει ^hτίνων ἐποίησεν ἴσους. “ⁱΔιό, φησὶ, μνημονεύετε.” Ἔθος γὰρ ἡμῖν ἅπασιν, ὅταν ἐκ ^kτῆς πολλῆς εὐτελείας εἰς ^lἀντίρροπον, ἢ καὶ μεῖζονα τιμὴν ἀναχθῶμεν, μὴδὲ μεμνήσθαι D τῶν προτέρων, ἐντρεφομένοις ἐκείνῃ τῇ δόξῃ. Διὰ τοῦτό φησι, “Διό μνημονεύετε.” Διό, ποῖον; ^m“Ὅτι ἐκτίσθημεν ἐπ’ ἔργοις ἀγαθοῖς. Τοῦτο δὲ ἱκανὸν ἡμᾶς πείσαι τῆς ἀρετῆς ἐπιμελῆσθαι. “Μνημονεύετε.” Ἰκανὴ γὰρ ἡ μνήμη ἐκείνῃ εὐγνώμονας περὶ τὸν εὐεργέτην ποιῆσαι. “Ὅτι ὑμεῖς ποτε τὰ ἔθνη.” Ὅρα πῶς τὰ πλεονεκτήματα τὰ Ἰουδαϊκὰ καθαιρεῖ, καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν ἐθνῶν θαυμάζει, ἅπερ οὐκ ἦν ἐλαττώματα, E ἀλλ’ ἀπὸ ⁿτῶν τρόπων καὶ τοῦ βίου ἐκατέρους πείθει. “Οἱ ὀλεγόμενοι.” Ἐν ῥήμασιν ^pἦν ἡ τιμὴ, ἐν σαρκὶ τὸ προτέρημα· οὐδὲν γὰρ ἐστὶν ἡ ἀκροβυστία, οὐδὲν ἡ περιτομή. “Ὑπὸ τῆς λεγομένης, φησὶ, περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου· ὅτι ἦτε τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ F ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ.” Ὑμεῖς οἱ ὑπὸ Ἰουδαίων ^qτοῦτο καλούμενοι. Τί δὴποτε δὲ μέλλων δεικνύναι τὴν εὐεργεσίαν αὐτῶν ἐν τούτῳ γενομένην, ἐν τῷ κοινωνῆσαι αὐτοὺς τῷ Ἰσραὴλ, πάλιν τὸ ἀξίωμα τὸ Ἰσραηλιτικὸν ^rκαθαιρεῖ; Οὐ κα- 33 θαιρεῖ, ἀλλ’ ἐν τούτοις ἐπαίρει αὐτὸ, ἐν τοῖς ^sἀναγκαίοις, ἐν τούτοις δὲ καθαιρεῖ, ἐν οἷς οὐκ ἐκοινωνήσαν. Προῖον γὰρ φησι· “Συμπολῖται τῶν ἀγίων ἐστέ, καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ.” Ὅρα πῶς οὐ καθαιρεῖ. Ταῦτα, φησὶν, ^tἀδιάφορά ἐστι. ^vΜὴ νομίσητε, φησὶν, ὅτι περιτομῆς οὐκ ἐτύχετε ^wκαὶ ἐν ἀκροβυστίᾳ ἐστέ, διαφορὰν τινα εἶναι. Τὸ γὰρ χαλεπὸν τοῦτο ἦν, τὸ χωρὶς τοῦ Χριστοῦ εἶναι, τὸ τῆς πολιτείας ^xἀπηλλοτριῶσθαι· τοῦτο ^yδὲ οὐ πολιτεία· τὸ ^zδὲ ξένους εἶναι τῶν διαθηκῶν τῆς B ἐπαγγελίας, τὸ ^aἐλπίδα μὴ ἔχειν τὴν μέλλουσαν, τὸ ἀθέους

^f καὶ ταῦτα—εἶπεν ὅτι] ἅπερ καὶ ὁ Π. ἐν ταῦθα γράφων ἀπαριθμεῖται· εἰπὼν γὰρ A.B.F. ^g νῦν om. E. ^h τίνων] καὶ τίνων A.B.F. Sav. cet. ⁱ διό φ. μν.] ὦν καὶ ἀναμνησσκων, φησὶ· διό μν. A.B.F. ^k τῆς om. A.B.F. ^l ἀντίρροπον ἢ καὶ om. A.B.F. ^m ὅτι] ἐπειδὴ E. Cat. ⁿ τῶν τρόπων omnes. τοῦ τρόπου Edd. ^o λεγόμενοι] + ἀκροβυστία, τουτέστιν A.B.F. ^p ἦν om. A.B.F. οἱ λεγόμενοι—τιμῇ] οἱ λεγόμενοι ἐν ῥήμασιν ἔθνη ὅτι μὴ E. ^q τοῦτο] + φησὶ A.B.F. Sav. cet. ^r Vid. Annot. ^s ἀναγκαίοις] + ἐπαίρει A.B.F. receptum a Sav. cet. + ἐν τῇ οἰκειώσει τοῦ θεοῦ καὶ τῇ ἐλπίδι τῶν μελλόντων E. ^t ἀδιάφ.] οὐ διάφ. F. ^v μὴ] + γὰρ A.B.F. φησὶν om. A.B.E.F. Cat. Statim ὅτι ἐπειδὴ περιτομῆς A.B.F. ^w καὶ] + ὅτι E. καὶ ἀκροβυστία ἐστέ Cat. ^x ἀπηλλοτριῶσθαι] + τοῦ Ἰσραὴλ Sav. cet. τοῦ Ἰσραὴλ om. E. Cat. Veron. ^y δὲ] γὰρ A.B.F. Statim πολιτεία Sav. cet. πολιτεία praeter Veron. habent A.B.E.F. Cat. ^z δὲ om. A.B.F. ^a ἐλ. μὴ ἔχ. pro μὴ ἔχ. ἐλ. C.D.E. Cat. Haec τὸ ἐλπίδα—μέλλουσαν om. A.B.F.

εἶναι ἐν τῷ κόσμῳ ^bτούτῳ, ταῦτα πάντα ἐκείνων ἦν. Εἶπε περὶ τῶν ^cοὐρανίων πραγμάτων λέγει καὶ περὶ τῶν ἐπὶ γῆς, ἐπειδὴ μεγάλην ^dεἶχον περὶ αὐτῶν δόξαν οἱ Ἰουδαῖοι. Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς παραμυθούμενος τοὺς μαθητὰς, μετὰ τὸ εἰπεῖν ^eὅτι ²“Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἐνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν,” τὸ ἔλαττον τίθησιν. “Οὕτω γὰρ, φησὶν, ^Cἐδίωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.” Τοῦτο γὰρ πρὸς μὲν τὸ ^fμέγεθος ἔλαττόν ἐστι, πρὸς δὲ τὸ ἐγγὺς εἶναι καὶ πιστεῦσαι, μέγα καὶ ἰκανόν, καὶ πολλὴν ἔχει τὴν ἰσχύν. Ἄρα τοῦτο ἦν τὸ πολιτεῦσθαι. Οὐκ εἶπε, κεχωρισμένοι, ἀλλ’, “ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας.” Οὐκ εἶπεν, οὐ ^gπροσέχοντες, ἀλλ’, οὐδὲ μετέχοντες, καὶ ξένοι. Πολλὴ τῶν ῥημάτων ἡ ἔμφασις, πολὺν δεικνύσα τὸν χωρισμόν. Ἐπεὶ καὶ ^hἸσραηλῖται τῆς ^Dπολιτείας ἦσαν ἐκτός, ἀλλ’ οὐχ ὡς ἀλλότριοι, ἀλλ’ ὡς ῥάθυμοι, καὶ τῶν διαθηκῶν ἐξέπεσον, ⁱἀλλ’ οὐχ ὡς ξένοι, ^kἀλλ’ ὡς ἀνάξιοι. Τίνες δὲ ἦσαν αἱ διαθῆκαι τῆς ἐπαγγελίας; ³“Σοὶ καὶ τῷ σπέρματί σου ^lδώσω τὴν γῆν ταύτην,” καὶ ὅσα ἕτερα ^mἐπηγγείλατο. “Ἐλπίδα, ⁿφησὶ, μὴ ἔχοντες, καὶ ^oἄθεοι.” Καίτοι θεοὺς προσεκύνουν, ἀλλ’ οὐκ ἦσαν· οὐ γὰρ ἐστὶ τι (786) ^pεἰδῶλον.

⁴“Νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν, ^qκαὶ τὸ μεσότοιχον ^Eτοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ.” Τοῦτο οὖν ἐστὶ ^rτὸ μέγα, φησὶν, ὅτι εἰς τὴν τῶν Ἰουδαίων πολιτείαν ἤλθομεν; Τί λέγεις; ἀνεκεφαλαιώσατο τὰ πάντα τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ νῦν περὶ Ἰσραηλιτῶν λέγεις; Ναί, φησὶν. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ τῇ πίστει χρὴ ^sπαραλαμβάνειν, ταῦτα δὲ καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῖς. “Νυνὶ δὲ, φησὶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς ἐγενήθητε,” πρὸς τὴν ^Fπολιτείαν. Τὸ γὰρ μακρὰν, καὶ τὸ ἐγγὺς, προαιρέσεώς ἐστι μόνης. “Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν.” Τί ^tἐστὶ, “τὰ ἀμφότερα ἓν;” ^vΟὐ τοῦτο λέγει,

² Matth. v. 10. 12.³ Gen. xiii. 15.⁴ v. 13—15.

^b τούτῳ ταῦτα om. A.B.E.F. ^c ἐπουρανίων E. πραγμάτων om. A.B.F.
^d εἶχον π. α. δόξαν pro δόξαν εἶχον π. α. A.B.C.E.F. Cat. ^e ὅτι accessit ex C.E. Cat. ^f μέγεθος] + ἐκείνο A.B.F. ^g προσέχοντες] + καὶ ξένοι E.
^h οἱ Ἰσρ. E. ⁱ ἀλλ’ om. Cat. ^k Haec ἀλλ’ ὡς ἀνάξιοι ex uno Cod. E. assumsimus. ^l δώσω] + φησὶ A.B.F. Sav. cet. ^m ἐπηγγέλτο A.B.F.
ⁿ φησὶ om. A.B.F. ^o ἄθεοι] + ἐν τῷ κόσμῳ E. + πῶς τοῦτό φησι; A.B.F.
^p εἰδῶλον] + θεὸς B.F. + θεοῦ deletum A. ^q καὶ pro ὁ omnes. ^r τὸ assumtum ex E. Mox τὸ ὅτι Edd. τὸ om. A.B.E.F. ^s παραλαμβάνειν] + τὰ τῆς ἐπαγγελίας καὶ τῶν διαθηκῶν E. ^t ἐστὶ om. E. ^v οὐ] οὐχὶ E.

ὅτι εἰς ἐκείνην τὴν ^ωεὐγένειαν ἡμᾶς ἤγαγεν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡμᾶς 34
 κἀκείνους εἰς μείζονα· πλὴν ^χἡμῶν μείζων ἡ εὐεργεσία. Τοῖς
 μὲν γὰρ καὶ ἐπήγγελτο, καὶ ^γἐγγυτέρω ἦσαν· ἡμῖν δὲ ^ζοὐδὲ
 ἐπήγγελτο, καὶ πορρωτέρω ἦμεν. Διό φησι, ⁵ “Τὰ δὲ ἔθνη
 ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν θεόν.” Ἐπηγγεῖλατο ^αμὲν τοῖς
 Ἰσραηλίταις, ἀλλὰ ἀνάξιοι ἦσαν· ^βτούτοις δὲ οὐδὲ ἐπηγγεί-
 λατο, ^δἀλλὰ ξένοι ἦμεν, οὐδὲν κοινὸν εἶχομεν πρὸς αὐτούς· καὶ
 ἐποίησεν ἡμᾶς ἓν, οὐχ ἡμᾶς ἐκείνοις συνάψας, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους
 καὶ ἡμᾶς εἰς ἓν συνάψας. Ὑπόδειγμα δὲ ^εἐρῶ· ὑποθάμεθα ^Β
 εἶναι ἀνδριάντας δύο, τὸν μὲν ἐξ ἀργύρου, τὸν δὲ ἐκ ^ιμολίβδου,
 εἶτα ἀμφοτέρους ^εκαταχωνευθέντας, ἀνελθεῖν χρυσοῦς τοὺς δύο.
 Ἰδοὺ τοὺς δύο ἓν ἐποίησεν. Ἡ καὶ ἐτέρως· ἔστω ὁ μὲν δοῦλος,
 ὁ δὲ υἱοποίητος· ἀμφοτέροι δὲ ^βαὐτῷ προσκρουσάτωσαν, ὁ μὲν
 ἀποκήρυκτος ὢν παῖς, ὁ δὲ δραπετής, καὶ οὐδὲ ἐγνωκῶς τὸν
^ιπατέρα· εἶτα ἀμφοτέροι γινέσθωσαν κληρονόμοι καὶ γνήσιοι
 παῖδες. Ἰδοὺ εἰς μίαν ἤχθησαν ^κτὴν τιμὴν· οἱ δύο γεγόνασιν
 ἓν, ὁ μὲν πόρρωθεν ἐλθὼν, ὁ δὲ ἐγγύθεν, καὶ μᾶλλον ¹ἢ πρὶν ἢ
 προσκροῦσαι ^μγνησιώτερος. “Τὸ μεσότοιχον, φησί, τοῦ ^Ϟ
 φραγμοῦ λύσας.” Ποῖόν ^νἐστι τὸ ^ομεσότοιχον; “Τὴν
 ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ ^ραὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ^ιἐντολῶν ἐν δόγμασι
 καταργήσας.” Τινὲς ^ρμὲν φασιν, ^ςὅτι μεσότοιχον ^ιτῶν Ἰου-
 δαίων πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι οὐκ ἀφίησιν αὐτοὺς ἀναμίγνυ-
 σθαι. Ἐμοὶ δὲ οὐ τοῦτο δοκεῖ· ἀλλὰ ^ντὸ μεσότοιχον τοῦτο
 κοινὸν εἶναι, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ· τοῦτο μεσότοιχον ἦν δια-
 φράσσον, καθὼς ὁ προφήτης φησὶν· ⁶ “Οὐχὶ αἱ ἀμαρτίαι ὑμῶν
 διῴστῶσιν ἀνὰ μέσον ὑμῶν καὶ ἐμοῦ;” ^ωΜεσότοιχον ἦν ἡ ἔχθρα, ^Δ
 ἣν καὶ πρὸς Ἰουδαίους εἶχε καὶ πρὸς Ἕλληνας· τοῦ δὲ νόμου

5 Rom. xv. 9.

6 Esai. lix. 2.

^ωεὐγένειαν—πλὴν ἡμῶν] πολιτείαν ἡμᾶς κἀκείνους ἤγαγεν, ἀλλ' ἡμᾶς εἰς μείζονα·
 δηλὸν δὲ ὅτι ἡμῶν A.B.F. ^χἡμῖν E. Cat. ^γἐγγυτέρω omnes. ἐγγύτεροι Edd.
^ζοὐδὲν F. ^αμὲν] + γὰρ A.B.F. receptum a Sav. cet. ^βτούτοις] ἡμῖν A.B.E.F.
 Sav. cet. ^γοὐδὲν A.B.F. Sav. cet. Statim ἐπήγγελτο E. Cat. ^δἀλλὰ] + καὶ
 A.B.F. Sav. cet. ^εἐρῶ] + σαφηνείας ἔνεκεν A.B.F. ^ιμολύβδου A.B.F.
 Cat. ^κκαταχωσθέντας C.D.E. Cat. Veron. ^λαὐτῷ προσκρουσάτωσαν]
 Sic E. in marg. al. manu. Libri omnes, tum scripti, tum editi, αὐτὸν προσκυ-
 νεῖτωσαν. “Unus προσκρουσάτωσαν.” Montef. ^μπατέρα] δεσπότην A.B.F.
^ντὴν om. C. ^ξἢ om. B.C.F. ^ογνησιώτερον F. γνησιωτέρως E. ^πἐστι
 τὸ om. A.B.F. ^ρμεσότοιχον] + ἐρμηνεύει A.B.F. Sav. cet. + καὶ τίνος μεσό-
 τοιχον E. ^ςαὐτοῦ] + λέγων A.B.F. Sav. cet. ^τἐντολῶν] + αὐτοῦ C.
^θμὲν] + οὖν A.B.F. + τὸν νόμον E. ^ιὅτι] + ὁ νόμος Edd. repugnantibus
 libris. ὅτι expunctum in E. τινὲς φασὶ τὸ μεσότοιχον Cat. ^κτῶν Ἰουδαίων
 —ἀναμίγνυσθαι] διὰ τοῦτο τὸν νόμον εἶπεν, ὅτι οὐκ ἠφίει τοὺς Ἰουδαίους πρὸς
 τοὺς Ἕλληνας ἀναμίγνυσθαι A.B.F. receptum a Sav. cet. ^λτὸ μεσότοιχον—
 διαφράσσον] τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ μεσότοιχον λέγει (λέγειν B.) τῷ κοινὸν εἶναι
 διάφραγμα ἀπὸ θεοῦ διατειχίζον ἡμᾶς A.B.F. Ita ediderunt Sav. cet. ^μμ. ἦν]
 μ. οὖν ἦν E. καὶ εἰκότως· ὥς μ. γὰρ ἦν A.B.F. Sav. cet.

ὄντος, οὐ μόνον οὐκ ἔλύετο, ἀλλὰ καὶ ^κἤϋξετο. ⁷ “Ὁ γὰρ νόμος, φησιν, ὀργὴν κατεργάζεται.” Ὡς περ οὖν ἐκεῖ λέγων, “^γ Ὁ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται,” οὐκ αὐτῷ τὸ πᾶν ἐπιγράφει, ἀλλ’, ἐπειδὴ παρέβημεν, ^ζὑπακούεται· οὕτω καὶ ἐνταῦθα μεσότοιχον ^ααὐτόν φησιν, ἐπειδὴ παρακουόμενος ἔχθραν ἐποίει. Φραγμὸς ὁ νόμος ἦν, ἀλλ’ ^βοὗτος ἐγένετο μὲν ἀσφαλείας ἔνεκεν· διὸ καὶ φραγμὸς ὠνόμαστο, ἵνα περιφράττῃ· ἄκουε γὰρ ^γπάλιν Ε τοῦ προφήτου λέγοντος· ⁸ “Καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκα” καὶ πάλιν, “Καθεῖλες τὸν φραγμὸν αὐτῆς, καὶ τρυγῶσιν αὐτὴν πάντες οἱ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν.” ^δἐκεῖ τὴν ἀσφάλειάν φησι· καὶ πάλιν, “Καθελὼ τὸν φραγμὸν αὐτοῦ, καὶ ἔσται εἰς καταπάτημα” καὶ πάλιν, “Νόμον εἰς βοήθειαν ἔδωκε” καὶ πάλιν, “Ποιῶν ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν ὁ κύριος ἐγνώρισε τὰ δικαιώματα αὐτοῦ τῷ Ἰσραὴλ.” γέγονε δὲ μεσότοιχον, οὐκέτι αὐτοὺς ἐν ἀσφαλείᾳ καθιστῶν, ἀλλὰ ^εχωρίζον F αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ θεοῦ. ^ϛΤοιοῦτον γὰρ τὸ μεσότοιχον ^ςτὸ ἀπὸ τοῦ φραγμοῦ. Ποῖον δὲ τοῦτό ^ηἐστι; “Τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, ^ιτὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας.” Πῶς; ^κΣφαγεῖς, καὶ λύσας ἐκεῖ τὴν ἔχθραν. Οὐ ^λτούτῳ δὲ 35 ^μμόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ φυλάξαι αὐτόν. Τί οὖν, εἰ τῆς προτέρας παραβάσεως ἀπηλλάγμεθα, πάλιν δὲ ^ναὐτὸν ἀναγκαζόμεθα φυλάττειν; ^οΠάλιν τὸ αὐτὸ ἦν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἔλυσε. “Τὸν (787) ^ρνόμον τῶν ἐντολῶν, φησιν, ἐν δόγμασι καταργήσας.” ^ϑΒαβαὶ τῆς φιланθρωπίας· ἔδωκεν ἡμῖν ^ρνόμον, ἵνα φυλάττωμεν· ^ςἐπειδὴ οὐκ ἐφυλάξαμεν, δέον κολασθῆναι, ^ιτὸν νόμον κατέλυσε· ὥς ἂν εἴ τις ^νπαιδίον παραδοὺς παιδαγωγῷ, ἐπειδὴ μὴ ^ωὑπακούοι, καὶ Β τοῦ παιδαγωγοῦ ^κἐλεύθερον ποιήσῃ, καὶ ἀπαγάγοι. Πόσης τοῦτο φιλανθρωπίας; ^γΤί ἐστιν, “ἐν δόγμασι καταργήσας;” Πολλὴν ^ζγὰρ ἐνταῦθα διαφορὰν φησιν ἐντολῆς καὶ δογμάτων. ^ηἩ τὴν ^απίστιν φησὶ, δόγμα αὐτὴν καλῶν· ἀπὸ γὰρ πίστεως μόνης ἔσωσεν· ἢ τὴν παραγγελίαν, καθὼς ἔλεγεν ὁ Χριστός·

7 Rom. iv. 15.

8 Esai. v. 2. Psal. lxxix. 13. Esai. v. 5. viii. 20. Psal. cii. 6, 7.

^κ ἤϋξετο corr. E. ^γ ὁ νόμος om. F. ^ζ προσυπακούεται A.B.F. Sav. cet. ^α αὐτὸ B.C.D.F. ^β αὐτὸς E. ^γ πάλιν om. A.B.F. Cat. ^δ ἐκεῖ] οὐκοῦν A.B.F. Sav. cet. ^ε χωρίζων B.E. Cat. ^ϛ τοιοῦτο E. Cat. ^ς τὸ] + μεσότοιχον τὸ E. ^η ἐστι] δηλὼν ἐπάγει A.B.F. Sav. cet. ^ι Haec τὸν νόμον—καταργήσας desunt in C.D.E. Veron. Recedit ea Sav. sed om. ἐν δόγμασι. ^κ σφαγεῖς Cat. σφραγίσας Edd. et Codd. ^λ τοῦτο et τὸ φυλάξαι E. Veron. ^μ μόνον] + ἔλυσε A.B.F. receptum a Sav. cet. ^ν αὐτὸν om. C. ^ο πάλιν] οὐχὶ πάλιν A.B.F. Mox ἐστὶν pro ἦν A.F. ^ρ νόμον] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. ^ϑ βαβαὶ] ὦ E. ^ρ νόμον om. C.D.E. Veron. invita Cat. ^ς ἐπειδὴ B.C.D.E.F. Cat. ἐπεὶ δὲ Edd. ^ι τὸν] ὁ δὲ καὶ τὸν A.B.F. receptum a Sav. cet. ^ν παιδίον] + ἴδιον Cat. ^ω ὑπακούει C.D. Cat. ὑπακούει Veron. ^κ ἔλ. ποιήσῃ] ἐλευθερώσῃ F. ^γ τί om. E. ^ζ γὰρ om. A.B.F. inclusum a Sav. ^α πίστιν] + οὖν A.B. Sav. cet.

⁹ “Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ^hμηδὲ ὀργισθῆναι ὅλως.” Τουτέστιν,
¹⁰ “Ἐὰν πιστεύσῃς, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἡγείρεν ἐκ νεκρῶν, σω-
 θήσῃ.” Καὶ πάλιν, “Ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στό-
 ματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. Μὴ εἴπῃς, τίς ἀναβήσεται εἰς C
 τὸν οὐρανὸν, ἢ τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον, ἢ τίς αὐτὸν
 ἀνήγαγεν ἐκ νεκρῶν;” Ἀντὶ βίου πίστιν εἰσήγαγεν. “Ἰνα γὰρ
 μὴ εἰκῇ σώσῃ, καὶ αὐτὸς ἐκολάσθη, καὶ ἀπήτησεν αὐτοὺς τὴν
 πίστιν διὰ δογμάτων.

“Ἰνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ^eἑαυτῷ εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον.”
 Ὅρας οὐχὶ τὸν Ἑλληνα γενόμενον Ἰουδαῖον, ἀλλὰ καὶ τοῦτον
 κάκεινον εἰς ἐτέραν κατάστασιν ἤκοντας; οὐχ ἵνα τοῦτον ἕτερον
 ἐργάσῃται, ^dἀλλὰ τοὺς δύο κτίσῃ. Καὶ καλῶς πανταχοῦ τῷ
^eὀνόματι κέχρηται τῷ, “κτίσῃ,” ^fκαὶ οὐκ εἶπε, ^gμεταβάλλῃ, ἵνα
 δείξῃ τὸ ἐνεργὲς τοῦ γενομένου, καὶ ὅτι εἰ καὶ ^hἀόρατον ἡ κτίσις, D
 ἀλλ’ ἐκείνης οὐκ ἐλάττων, καὶ ὅτι ⁱὥς ἀπὸ φυσικῶν πραγμάτων
 ἀποπηδᾶν ἡμᾶς οὐ χρὴ λοιπόν. “Ἰνα τοὺς δύο, φησὶ, κτίσῃ
 ἐν ἑαυτῷ” τουτέστι, δι’ ἑαυτοῦ. Οὐκ ἄλλῳ τοῦτο ἐπέταξεν,
^kἀλλὰ δι’ ἑαυτοῦ καὶ τοῦτον κάκεινον χωνεύσας, ἓνα ἀνήνεγκε
 θαυμαστὸν, αὐτὸς ^lτοῦτο πρῶτον γεόμενος· ὅπερ τῆς προ-
 τέρας κτίσεώς ἐστι μείζον. Τοῦτο γάρ ἐστιν, “ἐν ἑαυτῷ,”
 αὐτὸς πρῶτος τύπον παρασχὼν καὶ ὑπόδειγμα. “Ἐνθεν γὰρ E
 τὸν Ἰουδαῖον κατασχὼν, κάκειθεν τὸν Ἑλληνα, καὶ μέσος αὐτὸς
 γεόμενος, καὶ συμμίζας αὐτοὺς, καὶ πᾶν αὐτῶν τὸ ἀπηλλοτριω-
 μένον ἀφανίσας, ἀνέπλασεν ἄνωθεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος· οὐκέτι
 δι’ ὕδατος καὶ γῆς, ἀλλὰ δι’ ὕδατος καὶ πυρός. Γέγονεν Ἰου-
 δαῖος περιτμηθεὶς, γέγονεν ἐπικατάρματος, γέγονεν Ἕλλην ἐκτὸς
 νόμου, καὶ ὑπὲρ Ἑλλήνας καὶ Ἰουδαίους. “Εἰς ἓνα καινὸν ἄν-
 θρωπον, φησὶ, ποιῶν εἰρήνην” ^mεἰρήνην αὐτοῖς πρὸς τὸν ⁿθεόν,
^oἢ καὶ πρὸς ἀλλήλους. Οὐ γὰρ ἂν μένοντες καὶ Ἰουδαῖοι καὶ
 Ἕλληνες κατηλλάγησαν ἂν, ^pκαὶ μὴ ἀπαλλαγέντες τῆς οἰκείας
 καταστάσεως ἕκαστος, ^qεἰς ἐτέραν μείζονα ἦλθον. Ὁ γὰρ F
 Ἰουδαῖος τότε τῷ Ἑλληνι συνάπτεται, ὅταν πιστὸς γένηται·
 ὥς ἂν εἴ τινες, δύο οἰκημάτων ὄντων κάτωθεν, καὶ ἄνωθεν ἐνὸς

⁹ Matth. v. 22.¹⁰ Rom. x. 6—8.

^b μὴ F. ^c ἑαυτῷ (αὐτῷ C.) + φησὶν E. ^d ἀλλὰ] τὸν νόμον κατήργησεν, ἀλλ’
 ἵνα A.B.F. Sav. cet. ^e ῥήματι A.B.F. Mox κτίσει A.B.F. Cat. ^f καὶ om.
 A.B.F. ^g μεταβάλλει B. μεταβαλεῖ A.F. Mox ἐναργές E. Cat. ^h Vid.
 Annot. ⁱ ὥς om. A.B.F. inclusum a Sav. ^k ἀλλὰ] ἀλλ’ αὐτὸς A.B. ἀλλὰ
 αὐτὸς E. Sav. cet. ^l τοῦτο πρῶτον] πρῶτος τοῦτο E. Cat. ^m εἰρήνην
 accessit ex C.D. εἰρήνην αὐτοῖς πρὸς] τίσιν; αὐτοῖς· εἰρήνην καὶ πρὸς A.B.F.
ⁿ θεόν] + φησὶ B.F. ^o ἢ accessit ex E. Cat. ^p καὶ μὴ ἀπ.] μὴ ἀπ. δὲ A.B.F.
 Sav. cet. ^q εἰς] πῶς ἂν εἰς A.B.F. et ante corr. E. receptum a Sav. cet.

θαυμαστοῦ καὶ μεγάλου, οὐκ ἂν ἴδυνθεῖεν ἀλλήλους ἰδεῖν, ἕως
 36 ἂν ἄνω γένωνται. “Ποιῶν εἰρήνην” μᾶλλον πρὸς τὸν θεόν·
 τὸ γὰρ ἐξῆς τοῦτο δηλοῖ. Τί γάρ φησι; ¹¹ “Καὶ ἀποκα-
 ταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι τῷ θεῷ διὰ τοῦ σταυ-
 ροῦ.” Οὐκ εἶπε, καταλλάξῃ, ἀλλ’, “ἀποκαταλλάξῃ,” δεικνὺς
 ὅτι πρὸ τούτου ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἑυκατάλλακτος ἦν, οἷον ἐπὶ
 τῶν ἀγίων καὶ πρὸ τοῦ νόμου. “Ἐν ἐνὶ σώματι,” ^ν φησὶ, τῷ
 αὐτοῦ, “τῷ θεῷ.” Πῶς τοῦτο ^χ γίνεται; Τὴν ὀφειλομένην
 δίκην, ^υ φησὶν, αὐτὸς ὑποστάς. “Διὰ τοῦ σταυροῦ, ^ζ ἀποκτείνας
 τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ.” Οὐδὲν κυριώτερον ^α τῶν λέξεων, οὐδὲν
 Βεῤῥφαντικώτερον. Ὁ θάνατος αὐτοῦ, φησὶ, τὴν ἔχθραν ἀπέ-
 κτεινεν, ἔτρωσε καὶ ἀπώλεσεν, οὐχ ἐτέρῳ ἐπιτάξας, οὐδ’ ἐνεργή-
 σας μόνον, ἀλλὰ καὶ παθών. Οὐκ εἶπε, λύσας, οὐκ εἶπεν,
 ἀνελών, ἀλλ’, ὁ πάντων σφοδρότερον ἦν, “ἀποκτείνας,” ὥστε
 μηκέτι αὐτὴν ἀναστῆναι. Πῶς οὖν ἀνίσταται; Ἀπὸ τῆς
 πολλῆς ἡμῶν ^β κακίας. ^ε Ἔως ἂν μένωμεν ἐν τῷ σώματι τοῦ
 Χριστοῦ, ἕως ἂν ὦμεν ἡνωμένοι, οὐκ ἀνίσταται, ἀλλὰ κεῖται
 νεκρά· μᾶλλον δὲ ἐκείνη οὐδέποτε ἀνίσταται· ^δ καὶ ἐτέραν τέκω-
 78 μεν, οὐκέτι παρὰ τὸν τὴν προτέραν ^ε ἀνελόντα καὶ ἀπολέσαντα,
 σὺ ^ε δὲ ὠδίνεις ἐτέραν. ¹² “Τὸ ^ε γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς,
 φησὶν, ἔχθρα εἰς θεόν.” ¹¹ Ἄν μηδὲν φρονῶμεν σαρκικόν, οὐ
 τευχθήσεται ἐτέρα, ἀλλὰ ^ι μενεῖ ἡ εἰρήνη ἐκείνη.

^κ Ἐννόησον ^γ γὰρ ὅσον ἐστὶ κακόν, τοσαῦτα τοῦ θεοῦ πραγμα-
 τευσαμένον, ἵνα καταλαγῶμεν, καὶ ἀνύσαντος, πάλιν ἡμᾶς εἰς
 ἔχθραν ἐπανελθεῖν. Ταύτην οὐκέτι λουτρὸν, ἀλλ’ ἡ γέεννα
 μένει, οὐκέτι ἄφεσις, ἀλλ’ ἐξέτασις. Φρόνημα τῆς σαρκὸς,
 τρυφή, σπατάλη· ^μ φρόνημα τῆς σαρκὸς, πλεονεξία καὶ πᾶσα
 Δάμαρτία. Διὰ τί ^ν δὲ φρόνημα ^ο σαρκὸς εἴρηται; καίτοι γε
 οὐδὲν ἄνευ ψυχῆς ^ρ εἰργάσατο ἄν. Οὐ διαβάλλων τὴν σάρκα
 λέγει, ἐπεὶ καὶ ὅταν λέγῃ, ¹³ “Ψυχικὸς ἄνθρωπος,” οὐ διαβάλ-

11 v. 16.

12 Rom. viii. 6.

13 1 Cor. ii. 14.

^τ δυνθεῖεν] δυνάμειοι A.B.F. ⁸ —ἀλλάξει ter C.D.E. Cat. ^τ ἀκα-
 τάλλακτος A.C.D.E.F. Cat. ^ν φησὶ] τουτέστι A.B.F. ^ω τῷ θεῷ]
 διὰ τοῦ σταυροῦ A.B.F. ^χ γίνεται] γέγονε δηλοῖ A.F. ^υ φησὶν] ἐπάγων
 A.B.F. αὐτὸς φησὶν inverso ord. Edd. ^ζ καὶ ἀποκτ. A.B.F. ^α τῶν] τού-
 των τῶν A.B.F. Sav. cet. ^β κακίας] ῥαθυμίας A.B.F. ^ε ἕως] + γὰρ A.B.F.
 Sav. cet. ^δ καὶ] Sic Cat. ἂν C.D.E. ἂν τοίνυν ἡμεῖς A.B.F. ἂν δὲ Edd.
^ε ἐλόντα F. ^ε δὲ pro δὴ E. Cat. σὺ δὲ] ἀλλὰ παρὰ σοὶ ἡ αἰτία ὡς A.B.F.
^ε γὰρ om. A.B.E.F. ^η ἂν om. E. Μοχ καὶ οὐ idem. ^ι μένει A.F.
^κ ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι τὰ ἁμαρτήματα, εἰ καὶ σαρκικὰ λέγεται, ἀλλ’ οὐ σώματος
 μόνου, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς· καὶ ποῖα ἐστὶν ἁμαρτήματα ψυχῆς χωρὶς τοῦ σώμα-
 τος. Veron. ¹ γὰρ om. A.B.F. ^μ φρ. τῆς σαρκὸς om. E. ^ν δὲ ac-
 cessit ex A.B.E.F. δὴ pro δὲ C.D. ^ο τῆς σαρκὸς C. ^ρ ἐργάσατο A.F.

λων τὴν ψυχὴν τοῦτό φησιν. ^qΟὐ γὰρ ἄρκει οὔτε σῶμα, οὔτε ψυχὴ καθ' ἑαυτὴν, μὴ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς ^rἀπολαύσασα, ποιῆσαι τι γενναῖον καὶ μέγα. Διὰ τοῦτο ψυχικὰ ἐκεῖνα καλεῖ, ἃ καθ' ἑαυτὴν ἢ ψυχὴ ἐργάζεται· ^sκαὶ σαρκικὰ ἐκεῖνα ^tκαλεῖ, ἃ καθ' ἑαυτὸ τὸ σῶμα· οὐκ ἐπειδὴ ταῦτα φυσικὰ, ἀλλ' ἐπειδὴ μὴ ἀπολαύσαντα προστασίας τῆς ἐκεῖθεν, ἀπόλλυται. Ἐπεὶ καὶ οἱ ^Eὀφθαλμοὶ κυλοῖ, ἀλλ' ἄνευ φωτὸς μυρία ἐργάζονται κακὰ· ^vτοῦτο δὲ τῆς ἀσθενείας αὐτῶν ἐστίν, οὐ τῆς φύσεως. Εἰ δὲ φυσικὰ ἦν ^wκακὰ, οὐκ ἂν αὐτοῖς ποτε εἰς δέον ἐχρησάμεθα. Οὐδὲν γὰρ ἐστὶ φυσικὸν κακόν. ^xΤί οὖν φησι σαρκικὰ φρονήματα τὰς ἀμαρτίας; ^yὍτι ὅταν αὕτη κρατήσῃ τοῦ ἡνιόχου, μετεωρισθεῖσα μυρία τίκτει δεινά. Ἀρετὴ ^zγὰρ σαρκὸς, τὸ ὑποτετάχθαι τῇ ψυχῇ· κακία δὲ, τὸ ἄρχειν ψυχῆς. Ὡς περ ^Fοὖν ὁ ἵππος ^aκαλὸς καὶ εὐσκελὴς, ἀλλ' οὐκ ἄνευ ἡνιόχου τοῦτο δέκνυται· οὕτω καὶ ἡ ^bσὰρξ, ὅταν αὐτῆς τὰ σκιρτήματα περικόψωμεν. Ἄλλ' οὐδὲ ἡνιόχος δέκνυται ἄνευ ἐπιστήμης· καὶ ³⁷γὰρ καὶ αὐτὸς ^cἐκείνων δεινότερα ἐργάζεται. Ὡς τε πανταχόθεν ἐφεστάναι χρὴ τὸ πνεῦμα. Τοῦτο ^dἐφεστῶς, τὸν ἡνιόχον ἰσχυρότερον ποιεῖ· τοῦτο καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα καλλωπίζει. Καθάπερ γὰρ ἡ ψυχὴ ἐνοῦσα μὲν αὐτῷ, καλὸν αὐτὸ δέκνυσιν, ὅταν δὲ αὐτὸ ἐρμώσῃ τῆς οἰκείας ἐνεργείας καὶ ἀποστῇ, καθάπερ ζωγράφου τινὸς τὰ χρώματα συγχέοντος, εἰδέχθεια γίνεται πολλή, πρὸς τὴν φθορὰν ἐπειγομένου τῶν μερῶν ἐκάστου, καὶ τὴν ἀνάλυσιν· οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα ὅταν ^Bἔρημον καταλίπῃ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, χείρων γίνεται καὶ μείζων ἢ εἰδέχθεια. Μὴ τοίνυν, ἐπειδὴ τῆς ψυχῆς ἔλαττον τὸ σῶμα, κάκιζε τοῦτο. Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ τὴν ψυχὴν κακίζω ἀνέχομαι, ἐπειδὴ τοῦ πνεύματος οὐδὲν ἰσχύει χωρὶς. Εἰ δὲ χρὴ τι εἰπεῖν, μείζονός ἐστι κατηγορίας ἄξια ἡ ψυχὴ. Τὸ μὲν γὰρ σῶμα οὐδὲν ἄνευ τῆς ψυχῆς ^eεἰργάσατο ἂν δεινόν, ἡ δὲ ψυχὴ πολλὰ χωρὶς τοῦ σώματος. Καὶ γὰρ ^fκαὶ τηκομένου τούτου, καὶ οὐ σκιρτῶντος, πολλὰ ἐργάζεται ^gἐκείνη· καθάπερ οἱ γόητες

^q οὐ γὰρ] ἀλλ' ὅτι οὐκ A.B.F. Sav. cet. ^r ἀπολαύσασα pro ἀπολαύουσα A.B.C.E.F. ^s καὶ om. F. ^t καλεῖ om. A.B.F. ^v τοῦτο δὲ] καὶ C.D.E. Veron. Mox οὐ τῆς φύσεως om. iidem. ^w τὰ κακὰ A.B.F. receptum a Sav. cet. ^x τί οὖν φησι σ. φ. τὰς ἀμαρτίας] Sic E. eraso vocabulo (ἐστι?) ante φησί. τί οὖν ἐστὶ σ. φ. τὰς ἀμαρτίας C.D. τί οὖν ἐστὶ σ. φ. αἱ ἀμαρτίαι Edd. τί οὖν ἐστὶ σ. φ. ἀμαρτίαι A.B.F. ^y ὅτι ὅταν] ὅταν γὰρ A.B.F. receptum a Sav. cet. Statim αὐτὴ E. ^z γὰρ om. A.B.F. ^a καλὸς] + μὲν A.B.F. Sav. cet. καλῶς pro καλὸς καὶ D. ^b σὰρξ] + τότε ἔσται καλὴ A.B.F. receptum a Sav. cet. ^c ἐκείνῳ E. Post δεινότερα add. ἄνευ ἐπιστήμης A.B.F. receptum a Sav. cet. ^d ἐφεστῶς] γὰρ ἐφεστὸς B. ^e ἐργάσατο A.B.E.F. Sav. cet. ^f καὶ om. B.E.F. ^g καὶ ἐκείνη C.

Ἐκεῖνοι, οἱ μάγοι, ^hοἱ φαρμακοὶ, οἱ φθονοῦντες, ⁱμάλιστα τή-
 κουσιν αὐτό. Ἄλλως δὲ οὐδὲ ἡ τρυφή τῆς τοῦ σώματος
 ἀνάγκης ἐστίν, ἀλλὰ τῆς ἀπροσεξίας τῆς ψυχῆς· ἡ γὰρ τροφή,
^kοὐχὶ ἡ τρυφή, τῆς τοῦ σώματος ἀνάγκης. ^lἘὰν θελήσω
 σφοδρὸν καθεῖναι τὸν χαλινόν, ἐπεστόμισα τὸν ἵππον· τὸ δὲ
 σῶμα τὴν ψυχὴν καταστέλλειν οὐ δύναται ἐν τοῖς αὐτῆς κακοῖς.
 Τίνος οὖν ἔνεκεν φρόνημα αὐτὸ σαρκὸς καλεῖ; Ὅτι τῆς σαρκὸς
 ὅλον γίνεται. Ὅταν γὰρ αὕτη κρατήσῃ, τότε ἡμαρτεν, ὅταν
^mτὸν νοῦν ἀφέληται καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς. Οὐκοῦν ἐν
 D τούτῳ ἡ ἀρετὴ τοῦ σώματος, ἐν τῷ εἴκειν τῇ ψυχῇ, ἐπεὶ καθ'
 ἑαυτὴν οὔτε ⁿκακὴ οὔτε καλή. Τί γὰρ ἂν ἐργάσαιο τὸ σῶμα
 καθ' ἑαυτό; Ὡστε τῇ συναφείᾳ καλὸν τὸ σῶμα, ^pδιὰ τὴν ὑπο-
 ταγὴν· ^qἐπεὶ οὔτε καλὸν, οὔτε κακὸν, καὶ πρὸς τοῦτο δὲ, καὶ
 πρὸς ἐκεῖνο ἐπιτήδειον, εἰς ἑκάτερα τὴν ῥοπὴν ἔχον. Τὸ σῶμα
 ἐπιθυμεῖ, ἀλλ' οὐ πορνείας οὐδὲ μοιχείας, ^rἀλλὰ μίξεως· τὸ
 σῶμα ἐπιθυμεῖ, οὐ τρυφῆς, ἀλλὰ τροφῆς, οὐ μέθης, ἀλλὰ
 ποτοῦ. Ὅτι γὰρ οὐχ ἡ μέθη τοῦ σώματος ἐστὶν ἐπιθυμία,
 σκόπει πῶς οὐκ ἀντέχει λοιπὸν, ὅταν ὑπερβῇ τὸ μέτρον, ὅταν
 E τὰ ὅρια ^sνικήσῃς. Ταῦτα τοῦ σώματος· ^tἐπεὶ τὰ ἄλλα πάντα
 τῆς ψυχῆς ἐστίν, ^vὅταν εἰς σαρκικὰ καταφέρηται, ὅταν παχεῖα
 γένηται. Εἰ γὰρ καὶ καλὸν τὸ σῶμα, ἀλλὰ σφόδρα ἥττον τῆς
 ψυχῆς, ὥσπερ μόλυβδος ^wχρυσοῦ, ἀλλ' ὅμως δεῖται καὶ τοῦ
 μόλυβδου ^xτοῦ συγκολλῶντος· οὕτω ^yδεῖ καὶ τοῦ σώματος τῇ
 ψυχῇ. ^zὩσπερ παιδίον ἐστὶν εὐγενὲς παιδαγωγοῦ δεόμενον.
 F Ὡσπερ ^aοὖν παιδικὰ πράγματα λέγομεν, οὐ τὴν ἡλικίαν δια- (789)
 βάλλοντες, ἀλλὰ τὰ κατ' αὐτὴν· οὕτω καὶ περὶ τοῦ σώματος.
 Ἄλλ' ἔνεστι μὴ εἶναι ἐν σαρκὶ, ἂν θέλωμεν, ὥσπερ οὐδὲ ἐν τῇ
 38 γῇ, ἀλλ' ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐν πνεύματι. Τὸ γὰρ εἶναι πον, οὐχ
 οὕτω τῇ θέσει τῇ ἐν τῷ τόπῳ λέγεται, ὡς τῇ διαθέσει. Πολ-
 λούς ^bγοῦν ὄντας πον, λέγομεν μὴ εἶναι, ^cλέγοντες, οὐκ ἦσθα

^h οἱ φαρ. οἱ φθο. pro οἱ φθο. οἱ φαρ. omnes. ⁱ μάλιστα] οἱ καὶ μάλιστα
 A.B.F. ^k οὐχ A.B.F. ^l ἐὰν] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. ^m τὸν ν. ἀφ.
 pro ἀφ. τὸν νοῦν omnes. ⁿ κακὴ οὔτε καλή A.B.C.E.F. καλὴ οὔτε κακὴ Edd.
^o τὸ om. B.E.F. ^p διὰ] καλὸν διὰ A.B.F. receptum a Sav. cet. ^q ἐπεὶ] + καθ'
 ἑαυτοῦ A.B.F. Sav. cet. ^r ἀλλὰ] ἀλλ' ἀπλῶς A.B.F. ^s νικήσῃς. ταῦτα τοῦ
 σ.] Sic A.B.F. νικήσῃς τὰ τοῦ σ. Edd. ^t ἐπεὶ τὰ] τὰ δὲ A.B.F. ^v ὅταν]
 οἷον ὅταν A.B.F. receptum a Sav. cet. ^w χρυσοῦ] + οὕτως σῶμα τῇ ψυχῇ E.
 Mox δεῖται om. E. Veron. ὥσπερ μόλυβδος—δεῖται] ὥσπερ οὖν ἥττων ὁ μόλυ-
 βδος χρυσοῦ (huc usque Sav. cet.) καίπερ ὦν, ὅμως δεῖται A.B.F. ^x τοῦ]
 ὡς A.F. ^y δεῖ... τῇ ψυχῇ] δεῖται... ἡ ψυχὴ E. ^z ὥσπερ] ἢ ὥσπερ
 A.B.F. editum a Sav. cet. Statim παιδίον παιδαγωγοῦ (ψυχαγωγοῦ F.) ἐστὶ
 δεόμενον A.B.F. Post δεόμενον iidem addunt οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ δεῖται τοῦ σώ-
 ματος. καὶ μὴ θαυμάσῃς, εἰ τοιαῦτα παρήγαγον παραδείγματα. Haec in textum
 intulerunt Sav. cet. ^a οὖν] γὰρ A.B.F. Sav. cet. ^b γοῦν] γὰρ C.
^c λέγοντες οὐκ ἦ. ἐ.] οὐκ ἦ. ἐ. λέγοντες A.B.F.

ἐνταῦθα· ^dπάλιν, οὐκ εἶ ἐνταῦθα. Καὶ τί ἐλέγω; Πολλάκις λέγομέν ^fτινι, οὐκ εἶ ἐν σεαυτῷ, ^gοὐκ εἰμὶ ἐν ἐμαντῷ· καίτοι τί σωματικώτερον τούτου, ^hἢ ὅταν αὐτὸς ἐαυτῷ πλησιάζῃ; ἀλλ' ὅμως οὗ φαμεν αὐτὸν εἶναι ἐν ἐαυτῷ. Γενώμεθα τοίνυν ἐν ἑαυτοῖς, ἐν τῷ οὐρανῷ, ἐν τῷ πνεύματι· μένωμεν ἐπὶ τῆς εἰρήνης ⁱκαὶ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, ἵνα πάντων τῶν σαρκικῶν ἀπαλλαγέντες, δυνηθῶμεν ἐπιτυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν, **B** ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Σ.

¹Καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίστατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς· ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν ἀμφότεροι ἐν ἐνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα. Ἄρα ^aοὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι **C** καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολίται τῶν ἁγίων καὶ οἰκῆοι τοῦ θεοῦ· ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου ^bλίθου αὐτοῦ ^cΧριστοῦ· ἐν ᾧ ^dπάντα ^dἡ οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι.

Οὗ δι' ἐτέρου, φησὶν, ἔπεμψεν, οὐδὲ δι' ἄλλου τινὸς ταῦτα **D** ἐμήνυσεν ἡμῖν, ἀλλ' αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ. Οὐκ ἄγγελον, οὐκ ἀρχάγγελον ἀπέστειλεν, ἐπειδὴ τὸ διορθῶσαι τὰ τοσαῦτα κακὰ οὐδενὸς ἐτέρου ἦν, ἐλλὰ τῆς αὐτοῦ παρουσίας, ^fκαὶ τὸ ἀπαγγεῖλαι τὰ γενόμενα. Ὑπηρετοῦ καὶ σχεδὸν διακόνου τάξιν ἀνεδέξατο ὁ δεσπότης, ^gκαὶ ἦλθε, καὶ “εὐηγγελίστατο εἰρήνην ὑμῖν, ^hφησὶ, τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς.” ⁱΤοὺς Ἰουδαίους **E** ^kφησὶν ἐγγύς, ὡς πρὸς ἡμᾶς. “Ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν ἀμφότεροι ἐν ἐνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα.” Εἰρήνην τὴν πρὸς τὸν θεόν φησι. ^mΚατήλλαξεν ἡμᾶς. ⁿΚαὶ

1 CAP. II. v. 17—22.

^d πάλιν] ἢ πάλιν A.F. καὶ πάλιν E. Haec πάλιν οὐκ εἶ ἐνταῦθα accesserunt ex A.C.E.F. ^e λέγω] + ταῦτα A.B.F. Sav. cet. ^f τινι assumtum ex C.D.E.F. Statim ὅτι οὐκ εἶ E. ^g οὐκ] ἢ οὐκ A.B. οὐκ εἰμὶ ἐν ἐμαντῷ om. F. ^h ἢ accessit ex omnibus. ⁱ καὶ] + ἐπὶ F. HOM. VI. ^a οὖν om. C.D. Veron. ^b λίθου om. A.F. Mosq. ^c Χριστοῦ] Χρ. Ἰησοῦ C.D. Ἰησοῦ Χρ. A.B.F. Mosq. ^d ἢ om. B.F. Mosq. ^e ἀλλὰ] ἀλλ' ἢ E. ^f καὶ om. C.D. τὸ καὶ pro καὶ τὸ E. Haec καὶ τὸ ἀπ. τὰ γ. desunt in A.B.F. Cat. inclusa a Sav. ^g καὶ ἦλθε καὶ] τὸ καὶ τὸ ἀπαγγεῖλαι καὶ εἰπεῖν τὰ γενόμενα ἦλθε. διὸ φησι καὶ ἐλθὼν A.B.F. ^h φησὶ om. E. ὑμῖν φησὶ om. A.B.F. ⁱ τοὺς Ἰουδαίους pro τοῖς Ἰουδαίοις A.E.F. Cat. ^k φησὶν] οὕτως εἰπὼν A.B.F. ^l ἡμᾶς] + μακρὰν δὲ τοὺς ἐξ ἐθνῶν αἰνιττόμενος, ὡς ξένους τῶν διαθηκῶν ὄντας A.B.F. receptum a Montef. ^m κατήλ.] καὶ γὰρ κατήλ. A.B.F. receptum a Sav. cet. ⁿ καὶ γάρ] ἄλλως δὲ καὶ A.B.F. Sav. cet.

γὰρ αὐτός φησιν, ² “Εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν
 δίδωμι ὑμῖν.” καὶ πάλιν, “Θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.”
 καὶ, “Ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, λήψεσθε.” καὶ
 F πάλιν, “Ὅτι ὁ πατὴρ ὑμᾶς φιλεῖ.” Ταῦτα τῆς εἰρήνης τε-
 κμήρια, καὶ πρὸς ¹τούτοις πῶς; “Ὅτι δι’ αὐτοῦ τὴν προσαγω-
 γὴν ἑσχέκαμεν ἀμφότεροι ἐν ἐνὶ πνεύματι.” Οὐχ ¹ὑμῖν ἔλατ-
 39 τον, ἐκείνοις δὲ πλέον, ἀλλὰ μιᾷ ⁸χάριτι. Τὴν μὲν γὰρ ¹ὀργὴν
 ἔλυσεν τῷ θανάτῳ, ἐπεράστους δὲ ἡμᾶς ἐποίησεν τῷ πατρὶ διὰ
 τοῦ ¹πνεύματος. Ἰδοὺ πάλιν τὸ, ἐν, διὰ, ¹ἔστι· δι’ ¹αὐτοῦ
 καὶ ¹τοῦ πνεύματος, ²τουτέστι, προσήγαγεν ¹αὐτῷ. “Ἄρα
 οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολίται τῶν
 ἁγίων.” Ὅρᾳς ὅτι οὐχ ἀπλῶς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ τῶν ἁγίων
 καὶ μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν τῶν περὶ Ἀβραὰμ καὶ Μωϋσῆν καὶ
 Ἡλῖαν; εἰς τὴν ¹αὐτὴν πόλιν ἀπεγράφημεν, ¹εἰς ἐκείνην ἐμφα-
 νιζόμεθα. ³ “Οἱ γὰρ ¹τοιαῦτα λέγοντες, φησὶν, ἐμφανίζουσιν
 B ὅτι πατρίδα ζητοῦσιν.” Οὐκέτι ξένοι τῶν ἁγίων, οὐδὲ πάροικοι.
 Οἱ ¹γὰρ μὴ μέλλοντες ¹ἐπιτεύξεσθαι τῶν οὐρανίων, πάροικοί
 εἰσιν. ⁴ “Ὁ γὰρ υἱὸς, φησὶ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα.” “Καὶ οἰ-
 κεῖοι, φησὶ, τοῦ θεοῦ.” Ὅπερ ἔσχον ἐξ ἀρχῆς ἐκείνοι διὰ
 τοσοῦτων πόνων, τοῦτο ὑμῖν διὰ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος κατωρ-
 θώθη. ⁵ Ἰδοὺ ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως. “Ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ
 τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ ¹προφητῶν.” Ὅρα πῶς πάντα
 φύρει, τοὺς ¹Ἕλληνας, τοὺς ἀποστόλους, τοὺς προφήτας, τὸν (790)
 Χριστόν· καὶ ¹ποτέ μὲν ἀπὸ τοῦ σώματος, ¹νῦν δὲ ἀπὸ τῆς οἰκο-
 C δομῆς τὴν ¹συναφὴν δείκνυσιν. “Ἐποικοδομηθέντες, φησὶν, ἐπὶ
 τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων ¹καὶ προφητῶν” τουτέστι, θεμέ-
 λιος οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται. Καὶ πρῶτον τίθησι τοὺς
 ἀποστόλους ἐσχάτους ὄντας τοῖς χρόνοις· ἦτοι οὖν τοῦτο
 δεικνύς ¹φησι, τουτέστι, θεμελίου ¹εἰσιν ἐκείνοι, ¹μία οἰκοδομὴ

² Joan. xiv. 27. xvi. 33. xiv. 14. xvi. 27.

³ Heb. xi. 14.

⁴ Joan. viii. 35.

ο ὅτι om. A.B.F.

¹ τούτους A.B.E.F. Sav. cet. Post τούτους add. καὶ

πρὸς ἐκείνους. πρὸς τούτους A.B.F. receptum a Sav. cet. ¹ ἔχουμεν E. ἀμ-

φότεροι om. C.D. Veron. ¹ ὑμῖν] ἡμεῖς A.B.F. ὑμεῖς Sav. cet. Mox ἐκείνοι

δέ πλ. A.B.F. Sav. cet. ⁸ χάριτι] + πάντες ἐσώθημεν A.B. + π. ἐσώθησαν F.

¹ ὀργὴν] + ἐκείνοις A.B.F. ¹ πνεύματος] + ἐν ἐνὶ πνεύματι, φησὶν A.B.F.

¹ ἐστὶ] + ὁ δὲ λέγει τοῦτό ἐστι A.F. ¹ αὐτοῦ A.B.F. Sav. cet. ¹ τοῦ

assumptum ex A.B.E.F. ² τουτέστι om. A.B.F. Sav. cet. ¹ αὐτῷ] τῷ

πνὶ B. τῷ πνὶ A.F. Cat. ¹ αὐτῶν E. ¹ εἰς] καὶ εἰς A.F. ¹ τὰ τοιαῦτα E.

¹ γὰρ] δέ F. Statim μὴ erasum in E. ¹ ἐπιτεύξεσθαι A.B.C.D.E. ἐπιτεύ-

ξασθαι Edd. ⁸ Ἰαεε ἰδοὺ ἡ ἐλπίς τῆς κλ. post προφητῶν transp. A.B.F.

Sav. cet. ¹ προφητῶν] + δείκνυσιν λαμπροτέρων τυχόντας τῶν προφητῶν E.

¹ Ἕλληνας] + τοὺς Ἰουδαίους A.B.F. receptum a Sav. cet. ¹ τότε A.B.F.

¹ νῦν pro ποτέ omnes. ¹ συνάφειαν E. ¹ καὶ προφητῶν om. C.D. Veron.

ο οὖν om. A.B.F. Sav. cet. ¹ φησι, τουτέστι] καὶ λέγων ὅτι A.B.F. Sav. cet.

¹ εἰσιν ἐκείνοι] εἰσι καὶ ἐκείνοι καὶ οὗτοι A.B.F. εἰσι καὶ οὗτοι καὶ ἐκείνοι Sav.

cet. ¹ καὶ μία A.B.F. Sav. cet.

τὸ πᾶν, καὶ ῥίζα ^ςμία. ^ιἘννόησον τοὺς Ἑλληνας θεμέλιον ἔχοντας τοὺς πατριάρχας. ^νἘνταῦθα μᾶλλον αὐτὸ ^ωκυριώτερον λέγει, ^χἢ ὅταν ἐγκεντρισμὸν λέγῃ· μᾶλλον ^υἐκεῖ καθάπτεται. Εἰτά ^zφησιν, ^αὃ τὸ πᾶν συνέχων ἐστὶν ὁ Χριστός. Ὁ γὰρ λίθος ὁ ἀκρογωνιαίος καὶ τοὺς ^βτοίχους συνέχει, καὶ ^δτοὺς θεμελίους. “Ἐν ^φ πᾶσα οἰκοδομῇ.” Ὅρα πῶς ^δαὐτὸ συνῆψε· ἐποτὲ μὲν ἄνωθεν κατέχοντα τὸ πᾶν σῶμα καὶ ^ςσυγκροτοῦντα, ποτὲ δὲ κάτωθεν ^εδιαβαστάζοντα τὴν οἰκοδομὴν, καὶ ῥίζαν ὄντα. Τὸ ^δδὲ, “Ἐκτισεν ἐν ἑαυτῷ εἰς ἓνα καινὸν ^ιἄνθρωπον,” διὰ τούτου ἐδήλωσεν, ^κὅτι δι’ ἑαυτοῦ συνῆψεν ἐκατέρους τοὺς τοίχους, ^ικαὶ πάλιν ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη. Καί, ^ς“Πρωτότοκος, φησὶ, πάσης κτίσεως” τούτέστι, πάντα αὐτὸς διαβαστάζει. “Ἐν ^φ πᾶσα οἰκοδομῇ συναρμολογουμένη.” Κἂν τὸν ὄροφον εἴπῃς, κἂν τοὺς τοίχους, κἂν ὅτιοῦν ἕτερον, τὸ ^επᾶν ^νδιαβαστάζει. Ἀλλαχοῦ δὲ αὐτὸν θεμέλιον καλεῖ. ^ς“Θεμέλιον γὰρ ἄλλον, ^οφησὶν, οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὃς ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστός.” “Ἐν ^φ πᾶσα οἰκοδομῇ, ^ρφησὶ, συναρμολογουμένη.” ^αΔείκνυσι καὶ τὸ ἀκριβὲς, ὅτι οὐκ ἔνι ἄλλως τεθῆναι, μὴ μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας βιώσαντα. “^ρΑὔξει, φησὶν, εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, ἐν ^φ καὶ ὑμεῖς, ^ςφησὶ, σννοικοδομεῖσθε.” Συνεχέστερον αὐτὸ λέγει, “Εἰς ^ιναὸν, εἰς ^ςκατοικητήριον ^νθεοῦ ἐν πνεύματι.” ^ωΤί δὴ βούλεται ἡ οἰκοδομῇ; Ὡστε τὸν θεὸν ^ςἐνοικῆσαι ἐν τῷ ναῷ τούτῳ. ^νΚαὶ ἕκαστος ὑμῶν ναὸς ἐστὶ, καὶ κοινῇ πάντες, καὶ ὡς ἐν σώματι Χριστοῦ ^οοἰκεῖ, καὶ ὡς ἐν ναῷ ^zπνευματικῷ οἰκεῖ. ^αΟὐκ εἶπε, πρόσοδον, ἀλλὰ, “προσαγωγὴν” οὐ γὰρ ἀφ’ ἑαυτῶν προσήλθομεν, ἀλλ’

5 Coloss. i. 15.

6 I Cor. iii. 11.

^ςμία om. E. ^ιἐννόησον] + γὰρ A.B.F. ^νἐνταῦθα] ἢ ἐνταῦθα A.B. ^ωκυρ.] τὸ κυρ. A.B.F. Sav. cet. ^χἢ ὅταν] ὅταν γὰρ A.B.F. ^υἐκεῖ] ἐκείνων A.B.F. ^zφησιν] ἐπάγει A.B.F. Sav. cet. Post h. v. addunt ὄντος (ὄντως A.) ἀκρογωνιαίου (+ λίθου E.) Ἰησοῦ Χριστοῦ, δηλῶν ὅτι (δηλῶν ὅτι om. E.) A.B.E.F. receptum a Sav. cet. Nobiscum facit Catena. ^αὃ τὸ πᾶν] τὸ πᾶν ὁ A.B.F. ^βτοίχους] τοιούτους B. ^γἡ οἰκοδ. E. ^δαὐτῷ A.F. αὐτὸν E. ^εποτὲ] καὶ δείκνυσι ποτὲ A.B.F. Sav. cet. ^ςσυγκροτ. pro συγκρατ. F. Cat. ^εβαστάζοντα B.F. ^δδὲ] γὰρ A.B.F. δέ om. Cat. ^ιἄνθρωπον] + εἰπὼν A.B.F. Sav. cet. Statim ἐδήλ. διὰ τούτου (τοῦτο A.) inverso ord. A.B.F. ^κὅτι om. C.D.E. Veron. Agnoscit Cat. ^ικαὶ πάλιν om. E. Cat. Veron. ^νἡ οἰκοδ. bis E. ^νδιαβαστάζει] + αὐτὸς A.B.F. Sav. cet. Statim καὶ ἀλλαχοῦ δὲ A.B.F. ^οφησὶν om. F. Cat. ^ρφησὶ om. A.F. ^αδείκνυσι καὶ τὸ ἀκρ.] ἐνταῦθα τὸ ἀκρ. ἐμφαίνει καὶ δείκνυσιν A.B.F. receptum a Sav. cet. ^ραὔξει] + γὰρ Edd. γὰρ deest in omnibus. ^ςφησὶ om. F. ^ιναὸν] + ἅγιον A.B.F. Sav. cet. ^νθεοῦ sine artic. A.B.C.F. ^ωτί δὴ] δηλῶν τί αὐτῷ A.B.F. ^χἐνοικῆσαι] + φησὶν A.B.F. ^υκαὶ ἕκαστος] ἕκαστος γὰρ A.B.F. Sav. cet. Statim ἡμῶν B.C.D. ^zπνευματικῶς Cat. Statim οἰκεῖ om. A.B.E.F. non Cat. ^αοὐκ] διὰ τοῦτο οὐκ A.B.F. Sav. cet.

ὑπ' αὐτοῦ προσήχθημεν. ⁷ “Οὐδεὶς γὰρ, φησὶν, ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ” καὶ πάλιν, “Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς, ^hκαὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή.” ^c Συνάπτει αὐτοὺς τοῖς ἀγίοις, καὶ **B** πάλιν ἐπὶ τὸ πρότερον ἀνεισιν ὑπόδειγμα, οὐδαμοῦ ἀφείς ἀπηρ-
τῆσθαι τοῦ Χριστοῦ. Ἄρα μέχρι τῆς παρουσίας ἡ οἰκοδομὴ αὐτῇ ἄρα διὰ τοῦτο Παῦλος ἔλεγεν, ⁸ “Ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον τέθεικα” καὶ πάλιν, ^d ὅτι θεμέλιός ἐστιν ὁ Χριστός. Τί δὴ τοῦτό ἐστιν; Ὁρᾷς ὅτι ^e πρὸς τὰ ὑποκείμενα χρὴ ὑπα-
κούειν, οὐχ ἀπλῶς; Ἀπὸ ^f παραδειγμάτων τοῦτο εἶπεν, ὡς ^g ὅταν γεωργὸν λέγῃ τὸν πατέρα, καὶ ρίζαν ἑαυτόν.

⁹ “Τούτου χάριν ἐγὼ Παῦλος ὁ δέσμιος ^h Ἰησοῦ Χριστοῦ **C** ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν, ⁱ εἶγε ἡκούσατε.” Εἶπε τοῦ Χριστοῦ τὴν
κηδεμονίαν τὴν πολλήν· ἐκβαίνει λοιπὸν καὶ ἐπὶ τὴν ^k ἑαυτοῦ, μικρὰν μὲν οὖσαν, καὶ σφόδρα οὐδὲν πρὸς ἐκείνην, ἱκανὴν δὲ καὶ
ταύτην ἐπισπάσασθαι. Διὰ τοῦτο ^l καὶ ἐγὼ δέδεμαι, φησὶν. Εἰ γὰρ ὁ δεσπότης ὁ ἐμὸς ἐσταυρώθη δι' ὑμᾶς, πολλῶ μᾶλλον
ἐγὼ ^m δέδεμαι. Οὐ μόνον αὐτὸς ἐδέθη, ἀλλὰ καὶ τοὺς αὐτοῦ
δούλους δεσμεῖσθαι συγχωρεῖ. “Ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν.” Πολλή
ἡ ἔμφασις· οὐ μόνον ὑμᾶς οὐ βδελυττόμεθα λοιπὸν, ἀλλὰ καὶ
δεσμούμεθα δι' ὑμᾶς, φησὶ, καὶ ἐγὼ τοσαύτης ἀπέλανσα χά-
D ριτος. “Εἶγε ἡκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ
τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς.” Τὴν πρόρρησιν αἰνίττεται τὴν πρὸς
τὸν Ἀνανίαν ρηθεῖσαν περὶ αὐτοῦ ἐν Δαμασκῷ, ἡνίκα ἔλεγε·
¹⁰ “Πορεύου, ὅτι σκευὸς ἐκλογῆς μοί ἐστιν οὗτος τοῦ βαστάσαι
τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων.” Οἰκονομίαν χάριτός
φησι τὴν ἀποκάλυψιν· ⁿ τουτέστιν, οὐ παρὰ ἀνθρώπου ἔμαθον·
^o κατηξίωσεν ἐμοὶ ἐνὶ ὄντι ἀποκαλύψαι δι' ὑμᾶς. ¹¹ “Αὐτὸς
γάρ μοι εἶπε, φησὶ, πορεύου, ὅτι εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ
E σε.” ^p Εἶγε ἡκούσατε.” Οἰκονομία γὰρ ἦν μεγάλη, τὸ

⁷ Joan. xiv. 6.⁸ I Cor. iii. 10, 11.⁹ CAP. III. v. 1, 2.¹⁰ Act. ix. 15.¹¹ Ibid. xxii. 21.

^b καὶ ἡ ἀλ. καὶ ἡ ζ.] ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ ἔξει τὸ φῶς A.B.F. ^c καὶ συνάπτει C.D. Veron. καὶ om. E. Mox καὶ ante πάλιν assumptum ex E. συνάπτει αὐ-
τοὺς τοῖς ἀ.] εἰς ναὸν ἅγιον οἰκοδομείσθε A.B.F. editum a Sav. cet. Idem post
ὑπόδειγμα addunt καὶ συνάπτει αὐτοὺς τοῖς ἁγ. ^d ὅτι θεμέλιός (θεμέλιον D.)
—τοῦτό ἐστιν;] ἐνταῦθα, θεμέλιον ἄλλον οὐδεὶς δύναται θείναι παρὰ τὸν κείμε-
νον, ὃς ἐστι Χρ. (+ Ἰησοῦς F.) A.B.F. receptum a Sav. cet. ^e πρὸς τὰ ὑπ.
χρὴ ὑπακούειν, οὐχ ἀπλῶς] τὰ παραδείγματα πρὸς τὰ ὑπ. ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς ἐκλαμ-
βάνειν χρὴ A.B.F. receptum a Sav. cet. ^f παραδείγματος E. Statim εἰπὼν E.
εἶπεν Veron. ^g ὅταν] + καὶ ὁ Χριστὸς A.B.F. + ὁ Χρ. Sav. cet. ^h Ἰ. X.]
τοῦ X. Ἰ. C. ⁱ Haec εἶγε ἡκούσατε om. Sav. cet. repugnantibus libris.
^k αὐτοῦ A.B.F. ^l καὶ ἐγὼ E. ^m δέδεμαι om. A.B.F. ⁿ τοῦτο ἔστιν Sav. cet.
invitis libris. ^o κατηξ.] καὶ κατηξίωσεν Cat. Veron. κατηξίωσε καὶ A.B.F.
Sav. cet. ^p εἶγε ἡκούσατε] καλῶς οὕτως εἶπεν F. τὴν οἰκονομίαν καλῶς οὕτως
εἶπεν A.B. Sav. cet.

(791) *μηδαμóθεν πειθóμενον áνωθεν καλέσαι, καὶ εἰπεῖν* ¹² “*Σαῦλε, Σαῦλε, τί με διώκεις;*” καὶ τὸ πηρῶσαι τῷ φωτὶ ἐκείνῳ τῷ ἀπορρήτῳ. “*Εἴγε ἡκούσατε, φησὶ, τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς,* ¹³ *ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἠέγνωρίσθη μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ.*” Ἰσως διὰ τινων ἐδήλωσεν, ἢ ἔτι Ἀπολλῶ ἔγραφε. Δείκνυσιν ἐνταῦθα, ὅτι τὸ πᾶν τοῦ θεοῦ ἐστίν, ^s ὅτι οὐδὲν εἰσηνέγκαμεν. F Τί γὰρ, εἰπέ μοι; Παῦλος αὐτὸς ὁ μέγας καὶ θαυμαστὸς, ὁ νομομαθής, ὁ ὑπὸ τοὺς πόδας ἸΓαμαλιήλου κατὰ ἀκρίβειαν παιδευθεὶς, οὐχὶ χάριτι ἑσώθη; Μυστήριον ^w γὰρ ἐστὶ τὸ τὰ ⁴¹ ἔθνη ἐξαίφνης εἰς μέζονα τῶν Ἰουδαίων εὐγένειαν ^x ἀναγαγεῖν. “*Καθὼς προέγραψα, φησὶν, ἐν ὀλίγῳ,*” διὰ βραχέων, ¹⁴ “*πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι.*” Βαβαί· ὥστε οὐ τὸ πᾶν ἔγραφεν, οὐδὲ ὅσα γράφαι ἐχρῆν. Ἀλλ’ ἐνταῦθα μὲν ἡ φύσις τοῦ πράγματος τοῦτο ἐποίει, ἀλλαχοῦ δὲ ἡ κακία, ὡς παρ’ Ἑβραίοις, ὡς παρὰ Κορινθίοις. “*Πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου, φησὶν, ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ.*” Τουτέστι, πῶς συνῆκα, πῶς ἐνόησα, ἤτοι αὐτὰ ἃ εἶπεν ὁ θεός, ἢ ὅτι κáθηται ἐκ δεξιῶν. Εἶτα καὶ τὸ ἀξίωμα ¹⁵ “*α* Οὐκ ἐποίησεν οὕτως ὁ θεός παντὶ ἔθνει.” ^b Καὶ ποῖον B ἔθνος τοῦτο, ^c ὃ ἐποίησεν οὕτως ^d ὁ θεός; ¹⁶ “*α* Ο ἐτέραις γενεαῖς, φησὶν, οὐκ ἔγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς ἰτῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν ^e τῷ πνεύματι.” Τί οὖν, εἰπέ μοι, οὐκ ἤδεσαν οἱ προφῆται; Πῶς οὖν φησιν ὁ Χριστὸς, ὅτι Μωϋσῆς καὶ οἱ προφῆται ταῦτα περὶ ἐμοῦ ἔγραφαν; καὶ πάλιν, ¹⁷ “*Εἰ* ^h ἐπιστεύετε Μωϋσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί;” καὶ πάλιν, “*Ἐρευνάτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζῶν αἰώνιον ἔχειν, κάκειναί εἰσιν αἱ* C *μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ;*” ἰΤοῦτό φησιν, ἢ ὅτι πᾶσιν ἀνθρώποις οὐκ ἀπεκαλύφθη· προσέθηκε γὰρ, “*α* Ο ἐτέραις γενεαῖς οὐκ ἔγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη.” ἢ ^k ὅτι οὕτως οὐκ ἔγνωρίσθη διὰ πραγμάτων αὐτῶν καὶ ἔργων,

¹² Ibid. ix. 4. ¹³ v. 3. ¹⁴ v. 4. ¹⁵ Psal. cxlviii. 9. ¹⁶ v. 6. ¹⁷ Joan. v. 46, 39.

^a ἔγνωρισε B.F. Mosq. ^r δι’ Ἀπολλῶ ἔγραφε E. διὰ πολλοὺς ἔγραφε C.D. Veron. οὐ πρὸ πολλοῦ γεγραφὼς ἦν A.B.F. receptum a Sav. cet. ^s ὅτι] καὶ ὅτι B.F. ^t Γαμαλιήλου B.C.E.F. Γαμαλιήλ Edd. ^v ἑσώθη] + τοῦτο μυστήριον εἰκότως καλεῖ A.B.F. receptum a Sav. cet. ^w γὰρ] καὶ γὰρ A.B.F. ^x ἀγαγεῖν A.B. Cat. ^y ἦτοι αὐτὰ] Sic A.F. Cat. τοιαῦτα E. ἢ τοιαῦτα Edd. ^z εἶπεν] + λέγει A.B.F. ^a οὐκ] καὶ ὅτι οὐκ A.B.F. ὅτι οὐκ Sav. cet. ^b καὶ om. E. ^c ὃ] ὁ A.F. ^d ὁ θεός] δηλῶν ἐπάγει A.B.F. ὁ θεός δηλῶν ἐπάγει Sav. cet. ^e φησὶν om. A.B.F. Sav. cet. φησὶ γεν. pro γεν. φησὶν E. Cat. ^f τῶν om. A. ^g τῷ om. B.E.F. ^h ἐπιστεύετε E.F. Cat. Statim Μωϋσεῖ A.B.C. Cat. Tum ἐπιστεύετε A.E.F. Cat. ἐπιστεύσατε bis Edd. ⁱ τοῦτό φησιν ἢ] ἢ τοίνυν τοῦτό φησιν A.B.F. ἢ om. Cat. ^k ὅτι om. A.B.F.

“ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι.” ¹ Ἐννόησον γάρ· ^m ὁ Πέτρος, εἰ μὴ παρὰ τοῦ πνεύματος ἤκουσεν, οὐκ ἂν ἐπορεύθη εἰς τὰ ἔθνη. Ἀκουσον γὰρ τί φησιν· ¹⁸ “Ἀρα ἔδωκεν ⁿ αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς καὶ ἡμῖν.” ^o Τοῦτέστιν, ἐν πνεύματι ἐξελέξατο ὁ θεὸς **D** λαβεῖν αὐτοὺς τὴν χάριν. Ἔλεγον μὲν οὖν οἱ προφῆται, οὕτω δὲ ἀκριβῶς οὐκ ῥῆδεσαν, ὅπου γε οὐδὲ οἱ ἀπόστολοι μετὰ τὸ ἀκοῦσαι· πολὺ γὰρ ὑπερέβαιναν ἀνθρώπινον λογισμὸν καὶ ἐλπίδα κοινήν. ¹⁹ “Εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμέτοχα.” Τί ἐστι, “συγκληρονόμα ^q καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας, καὶ σύσσωμα;” ^r Τοῦτό ἐστι τὸ μέγα, τὸ ἐν σῶμα εἶναι, ^s ἡ ἐγγύτης ἡ πολλή. Ὅτι μὲν γὰρ κληθήσεται; **E** ῥῆδεσαν, ^v τοσοῦτον δέ, οὐκέτι. Τοῦτο ^w γὰρ καλεῖ μυστήριον. “Τῆς ἐπαγγελίας.” ^x Μετείχον οἱ Ἰσραηλῖται, ^y συμμετείχον καὶ τὰ ἔθνη ^z τῆς ἐπαγγελίας τοῦ θεοῦ. “Ἐν ^a τῷ Χριστῷ διὰ τοῦ εὐαγγελίου.” ^b Τοῦτέστι, τῷ πεμφθῆναι καὶ πρὸς αὐτοὺς, ^c καὶ τῷ πιστεῦσαι· οὐ γὰρ ἀπλῶς, ἀλλὰ διὰ τοῦ εὐαγγελίου. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ^d οὐδὲν μέγα, μικρὸν γάρ· ^e καὶ ἄλλο μεῖζον ἡμῖν ἀποκαλύπτει, ^f ὅτι οὐ μόνον ἄνθρωποι, ἀλλ’ οὐδὲ ἄγγελοι, οὐδὲ ἀρχάγγελοι, οὐδὲ ἄλλη τις κτιστὴ δύναμις **F** ῥῆδει τοῦτο· μυστήριον γὰρ ^g ἦν, καὶ οὐκ ^h ἀπεκαλύφθη. “Τὴν σύνεσίν μου, φησί, ⁱ νοῆσαι.” ^k Ἰσως ὁ ἐν ταῖς Πράξεσιν εἶπεν **42** αὐτοῖς, ^l ὅτι τίς ἡ σύνεσις αὐτοῦ, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη προσκαλεῖται. Ταύτην ἑαυτοῦ λέγει σύνεσιν τὴν τοῦ μυστηρίου, ὃ εἶπεν, ὅτι ἐν ^m ἑαυτῷ κτίσει εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον. Ἀπὸ γὰρ ἀποκαλύψεως ἔμαθεν, ὅτι οὐ δεῖ βδελύττεσθαι τὰ ἔθνη, καὶ οὗτος καὶ Πέτρος· καὶ τοῦτο ἐν τῇ ἀπολογίᾳ αὐτοῦ φησιν. ²⁰ “Οὐ

18 Act. xi. 17.

19 v. 6.

20 v. 7.

¹ ἐννόησον] σκόπει A.B.F. ^m ὁ Π. εἰ μὴ] ὅτι εἰ μὴ Π. Ε. ⁿ αὐτοῖς ὁ θ. pro ὁ θ. αὐτοῖς omnes. ^o τουτέστιν, ἐν πνεύματι ἐξελέξατο] τοῦτό ἐστιν ὃ φησιν, ἐν πνεύματι, ὅτι διὰ πνεύματος ἠξίωσεν A.B.F. receptum a Sav. cet. ^p ῥῆδεσαν] + καὶ τί θαυμάζεις A.B.F. ^q καὶ συμμ. τῆς ἐπ. καὶ σύσσωμα] τῆς ἐπ. καὶ σύσσωμ. καὶ συμμ. C.E. καὶ συσσ. τῆς ἐπ. D. καὶ συμμ. καὶ σύσσωμ. (om. τῆς ἐπ.) A.B.F. ^r τοῦτο] ἀντὶ τοῦ τοῦτο B. ἀντὶ τοῦτο A.F. ^s ἡ] τοῦτο ἡ A.B.F. ^t ῥῆδεσαν] + τὰ ἔθνη A.B.F. ^v τοσοῦτον δέ] ὅτι δὲ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς A.B.F. Sav. cet. ὅτι δὲ καὶ τοσοῦτον ὥστε γενέσθαι σύσσωμα Cat. ^w γάρ] τοίνυν A.B.F. Sav. cet. γὰρ om. E. Cat. ^x μετείχον] τοῦτο λέγει· ὅτι αὐτῆς μετείχον A.B.F. ^y συμμετείχον] καὶ συμμετείχον E. συμμετέσχον δὲ A.B.F. δὲ receptum a Sav. cet. ^z τῆς ἐπ.] εἶναι γὰρ φησι συμμέτοχα τῆς ἐπ. A.B.F. ^a τῷ om. E. ^b τουτέστι] δείκνυσιν πῶς μετέσχον A.B.F. τὸ pro τῷ bis E. Cat. ^c καὶ om. A.B.F. ^d οὐδὲν] οὐχ οὕτω A.B.F. ^e καὶ ἄλλο] ἄλλο δὲ A.B.E.F. καὶ ἄλλο δὲ Cat. ^f ὅτι] ποῖον δὴ τοῦτο; ὅτι A.B.F. ^g ἦν] + τοῦτο Edd. τοῦτο deest in omnibus. ^h ἀπεκ.] + τινί A.B.F. Sav. cet. ⁱ ἐννοῆσαι E. ^k ἴσως ὁ] τοῦτο ἴσως αἰνίττεται ὁ (+ καὶ B.) A.B.F. τοῦτο αἰνίττεται ἴσως ὁ ediderunt Sav. cet. ^l ὅτι] δεικνὺς A.B.F. ^m αὐτῷ C. Statim κτίσῃ ἓνα κ. ἄ. F.

ⁿ ἐγενήθην διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ τὴν
δοθεῖσάν μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.” Εἶπεν,
(792) ὅτι δέσμιός ^ο εἰμι, ἀλλὰ πάλιν τὸ ὅλον αὐτοῦ φησι. “Κατὰ
τὴν δωρεὰν τῆς ^η χάριτος” κατὰ ^ι δύναμιν δωρεᾶς γέγονε τὸ Β
ἀξίωμα τῆς τιμῆς ταύτης. Ἄλλ’ οὐκ ἔρκει ἡ δωρεὰ, εἰ μὴ καὶ
δύναμιν ἐνέθηκεν.

^s Οὕτως ^τ γὰρ δυνάμεως ^ν μεγάλης, καὶ οὐκ ἔρκει ἀνθρωπίνη
σπουδή. Τρία ^ω γὰρ εἰσήνεγκεν εἰς τὸ κήρυγμα, προθυμίαν
ζέουσιν καὶ παράβολον, ψυχὴν πᾶν ὁτιοῦν ὑπομεῖναι ἔτοιμον,
καὶ σύνεσιν καὶ σοφίαν. ^χ οὐ γὰρ ἔρκει τὸ φιλοκίνδυνον. ^υ δύνα-
μιν πνεύματος, βίον ἀληπτον. Καὶ θέα ἀπ’ αὐτοῦ ^ζ πρώτου.
Ἄκουε αὐτοῦ ^α γράφοντος. ²¹ “Ἴνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία
ἡμῶν” καὶ πάλιν, “Ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης, C
οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὔτε ἐν λόγῳ κολακείας, οὔτε ἐν προφάσει
πλεονεξίας.” Εἶδες τὸ ἄμωμον; Καὶ πάλιν, “Προνοοῦμενοι
καλὰ, οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων.”
Εἶτα μετὰ ταῦτα, ²² “Καθ’ ἐκάστην ἡμέραν ἀποθνήσκω, νῇ
τὴν ^β ὑμετέραν καύχησιν, ἣν ἔχω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ” καὶ πάλιν,
“Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις, ἡ
στενοχωρία, ἡ διωγμός;” καὶ πάλιν, “Ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν D
θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαῖς, ἐν πλη-
γαῖς, ἐν φυλακαῖς.” Εἶτα ἡ οἰκονομία αὐτοῦ. ²³ “Γέγονα τοῖς
Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, τοῖς ὑπὸ νόμον
ὡς ὑπὸ νόμον” καὶ ξυράται, καὶ μυρία ποιεῖ. Τὸ δὲ πάντων
κεφάλαιον, ἐν δυνάμει πνεύματος ἀγίου. ²⁴ “Οὐ γὰρ τολμήσω
λαλῆσαί τι, φησὶν, ὧν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι’ ἐμοῦ.” καὶ
πάλιν, “Τί γὰρ ἐστίν, ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλη- E
σίας;” καὶ πάλιν, “Οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀπο-
στόλων, εἰ καὶ οὐδὲν εἰμι.” Τούτων γὰρ ἄνευ οὐ δυνατόν. Οὐ
διὰ τὰ σημεῖα οὖν αὐτοῦ ἐγένοντο πιστοί· οὐ γὰρ τὰ σημεῖα
τοῦτο ἐποίει· οὐδὲ ἀπὸ τούτων ἡξίου μέγα φρονεῖν, ἀλλ’ ἀπὸ
τῶν ^ε ἄλλων. Δεῖ γὰρ καὶ ἀληπτον εἶναι, καὶ οἰκονομικόν, καὶ

²¹ 2 Cor. vi. 3. ^ι Thess. ii. 3. Rom. xii. 17. ²² 1 Cor. xv. 31. Rom. viii. 35.
² Cor. vi. 4, 5. ²³ 1 Cor. ix. 20, 21. ²⁴ Rom. xv. 18. 2 Cor. xii. 13, 11.

ⁿ ἐγενήθην pro ἐγενόμην A.B.C.E.F. Cat. ^ο εἰμι] + ἀλλ’ οὐκ ἀρκεῖται A.B.F.
^ν αὐτοῦ] + εἶναι A.B.F. Sav. cet. ^η χάριτος] + λέγων A.B.F. τῆς χάριτος]
αὐτοῦ φησι Veron. αὐτοῦ λέγων Sav. cet. ^ι δύναμιν] + γὰρ A.B.F. Sav. cet.
^s ΘΘΙΚΟΝ. Ὅτι δεῖ τὸν διδάσκαλον ζεῖν ἐν τῷ πνεύματι, βίον ἀληπτον ἔχειν,
οἰκονομικὸν εἶναι· νυνὶ δὲ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάντα ἐναντία. Veron. ^τ γὰρ om.
A.B.F. ^ν μεγάλης] + ἦν E. + τὸ τοιαῦτα μαθεῖν A.B.F. qui pergunt οὐ γὰρ
ἔρκει. ^ω γὰρ om. A.F. ^χ οὐ γὰρ] οὐκ A.B.F. ^υ δύναμιν πν. βίον ἀλ.]
ὁ βίος ὁ (ὁ om. A. Sav. cet.) ἀληπτος, εἰ μὴ καὶ δύναμιν (δύναμις F.) πν. ἔλαβε
A.B.F. receptum a Sav. cet. ^ζ πρώτον E. Statim ἄλλον δὲ ἄκουε A.B.F.
Sav. cet. ^α λέγοντος C. ^β ὑμετέραν A.C.F. ἡμετέραν Edd. ^ε ἄλλων] ἔργων E.

ρίψοκίνδυνον, καὶ διδακτικόν. Τούτοις τὸ πλεόν ^dκατωρθοῦτο·
 F εἰ ταῦτα ^eἦν, οὐδὲν ἔδει σημείων. Ὅρῶμεν γοῦν αὐτὸν καὶ πρὸ
 τῶν σημείων μυρία τοιαῦτα κατωρθωκότα. Νῦν δὲ οὐδὲν τού-
 των ἔχοντες ἡμεῖς, βουλόμεθα πάντων κρατεῖν. Θάτερον γὰρ
 ἂν διασπασθῇ θατέρου, τὸ λοιπὸν ἄχρηστον γίνεται. Τί γὰρ
 43 ὄφελος ῥίψοκίνδυνον εἶναι, ^fβίου ὄντα ἐπιληψίμου; ²⁵ “Εἰ γὰρ
 τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκοτός, φησὶ, τὸ σκοτός πόσον;” Τί δὲ
 ὄφελος βίου εἶναι ἀλήπτου, νωθρὸν ὄντα καὶ ὑπνηλόν; ²⁶ “Ἐὰν
 γὰρ μή τις ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, φησὶ, καὶ ἀκολουθήσῃ
 ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος” καὶ, “Ἐὰν μή τις θῇ τὴν
 ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ^hπροβάτων.” Τί δὲ ὄφελος εἶναι
 ταῦτα ἀμφοτέρα, καὶ μὴ εἶναι οἰκονομικόν, ²⁷ “ⁱτῷ εἰδέναι πῶς
 δεῖ ἐνὶ ἐκάστῳ ^kἀποκρίνασθαι;” Εἰ καὶ τὰ σημεία οὐκ ἐν ἡμῖν,
 B ¹ταῦτα ἀμφοτέρα ἐν ἡμῖν. Ἀλλ’ ὅμως τοσαῦτα εἰσφέρων
 παρ’ ἑαυτοῦ, τὸ πᾶν ἐλογίζετο τῇ χάριτι. Τοῦτο εὐγνώμονος
 οἰκέτου. Καὶ οὐδ’ ἂν ἐμάθομεν αὐτοῦ ποτε τὰ κατορθώματα,
 εἰ μὴ εἰς ἀνάγκην κατέστη τοῦ πράγματος. Ἄρα ἄξιοί ἐσμεν
 καὶ μεμνησθαι Παύλου; Ἐκεῖνος καὶ τὴν χάριν ἔχων βοηθοῦ-
 σαν, οὐκ ἠρκεῖτο, ἀλλὰ μυρίους εἰσέφερε κινδύνους· ἡμεῖς δὲ
^mἀπεστερημένοι τῆς παρρησίας ἐκείνης, πόθεν, εἰπέ μοι, προσ-
 δοκῶμεν ⁿἢ τοὺς ἐγχειρισθέντας φυλάξαι, ἢ τοὺς οὐδέπω προσ-
 C ἐλθόντας προσλαβεῖν, ἄνθρωποι τρυφᾶν μεμελετηκότες, καὶ
 ἀνάπανσιν πανταχοῦ ζητοῦντες, καὶ κινδύνους οὐδὲ ὄναρ ἐνέγκαι
 δυνάμενοι, μᾶλλον δὲ οὐ θέλοντες, τῆς δὲ σοφίας ἐκείνου τοσοῦ-
 τον ἀπέχοντες, ὅσον ^pὁ οὐρανὸς τῆς γῆς; Διὰ τοῦτο καὶ οἱ
^qὑφ’ ἡμῖν πολὺ τῶν τότε ἀφεστήκασιν, ^rἐπειδὴ οἱ τότε μα-
 θηταὶ τῶν νῦν διδασκάλων κρείττους ἦσαν, ^sἐν μέσοις δήμοις καὶ
 τυράννοις ἀπειλημένοι, καὶ πάντας πάντοθεν ἔχοντες πολε-
 μίους, καὶ οὐδὲ πρὸς βραχὺ καθελκόμενοι καὶ ἐπικαμπτόμενοι.
 D Ἄκουε γοῦν ^tΦιλιππησίοις τί φησι· ²⁸ “Ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη
^vτὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ
 τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν” Θεσσαλονικεῦσι δὲ πάλιν, ὅτι “Μι-
 μηταὶ ^wἐγένεσθε τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ ^xτῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ.”

²⁵ Matth. vi. 23.

²⁶ Ibid. x. 38. Joan. x. 11.

²⁷ Coloss. iv. 6.

²⁸ Philipp. i. 29. 1 Thess. ii. 14. Hebr. x. 34. Col. iii. 3. Gal. iii. 4.

^d κατωρθοῦτο] ὡς ἐβούλετο κατῶρθου A.B.F. κατῶρθου pro κατωρθοῦτο Sav.
 cet. ^e ἦν] + ἐξ ἀρχῆς A.B.F. ^f βιοῦντα ἐπιληψίως E. ^g σκοτός] +
 ἐστὶ C. ^h προβάτων] φίλων αὐτοῦ A.B.F. ⁱ τῷ Edd. τὸ Codd. Inter
 τὸ et εἰδέναι vocula erasa in A. ^k ἀποκρίνασθαι A.B.F. ^l ταῦτα τὰ ἀμφ.
 C. Veron. ^m τῆς παρρ. ἀπεστερημένοι in verso ord. A.B.F. ⁿ ἢ om. C.D.
 Veron. ^o οὐδὲ] οὐδ’ εἰς E. Statim ἐνέγκαι pro ἐνεγκεῖν A.B.C.D. ^p ὁ
 om. C.D.E. ^q ὑφ’ ἡμῖν] ὑφ’ ἡμῶν διδασκόμενοι A.B.F. ^r ἐπειδὴ] + καὶ
 A.B.F. ^s ἐν] ἄνθρωποι ἐν A.B. ^t Φ. τί φησι pro τί φησι Φ. ^v τὸ
 ὑπὲρ] ἀπὸ A.B.F. ὑπὸ pro ὑπὲρ E. ^w ἐγενήθητε B. ^x τῶν] + οὐσῶν E.

Καὶ Ἑβραίοις δὲ γράφων ἔλεγε· “Καὶ τὴν ἀρπαγὴν τῶν
 ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε.” Καὶ Κολασ-
 σαεῦσι δὲ μαρτυρεῖ λέγων· “Ἀπεθάνετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν
 κέκρυπται σὺν Ὑπῷ Χριστῷ ἐν τῷ θεῷ” καὶ αὐτοῖς δὲ τούτοις E
 (793) πολλοὺς κινδύνους μαρτυρεῖ. Καὶ Γαλάταις δὲ γράφων λέγει·
 “Τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ· εἵγε καὶ εἰκῇ.” Καὶ ὁρᾷς αὐτοὺς
 περὶ ^zεὐποΐας πάντας ^aἐσχολακότας. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ χάρις
 ἐνῆργει τότε, ^bδιὰ τοῦτο καὶ ἐν κατορθώμασιν ἔζων. ^cΤί δὲ
 Κορινθίοις γράφει, ἄκουε, οἷς μυρία ἐγκαλεῖ· ^dοὐχὶ καὶ αὐτοῖς
 μαρτυρεῖ, λέγων, ²⁹ “Ἀλλὰ τὸν ζῆλον ὑμῶν, ἀλλὰ τὴν ἐπιπό-
 θησιν;” Καὶ πάλιν ^eκαὶ περὶ ^fΤίτου ὅσα αὐτοῖς ^gλέγει.
 Ταῦτα οὐδὲ ἐν διδασκάλοις ἴδοι τις ἂν ^hγενόμενα νῦν· ὥστε F
 πάντα οἴχεται καὶ ἀπόλωλε. Τὸ δὲ αἵτιον, τὸ τὴν ἀγάπην
 ἐψύχθαι, τὸ τοὺς ἀμαρτάνοντας μὴ κολάζεσθαι· ἄκουε γὰρ
 αὐτοῦ γράφοντος τῷ Τιμοθέῳ, καὶ λέγοντος· ³⁰ “Τοὺς ἀμαρ-
 τάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε” ⁱτὸ τοὺς ἄρχοντας νοσεῖν·
 τῆς γὰρ κεφαλῆς οὐχ ὑγιαίνουσής, πῶς ἂν τὸ λοιπὸν σῶμα ⁴⁴
 εὖρωστον μένοι; “Οὐρα γοῦν ^kἀνωμαλία ὅση. Οἱ μὲν γὰρ
 ὀρθῶς βιούντες, καὶ ὁπωσδήποτε παρρησίαν ἔχοντες, τὰς κορυ-
 φὰς τῶν ὀρέων κατελήφασιν, καὶ ἐκ μέσου γεγόνασιν, ὥσπερ
 πολεμίου καὶ ἀλλοτρίου, ἀλλ’ οὐχὶ οἰκείου σώματος ἀποσπώ-
 μενοι· ^lφθόροι δὲ καὶ μυρίων γέμοντες κακῶν εἰσεπήδησαν εἰς
 τὰς ἐκκλησίας. Ὡνηταὶ γεγόνασιν αἱ ἀρχαί. Μυρία ἐντεῦθεν
 τίκτεται κακὰ, καὶ οὐδεὶς ὁ διορθούμενος, οὐδεὶς ὁ ἐπιτιμῶν·
 ἀλλ’ ὁδὸν τινα καὶ ἀκολουθίαν ἔλαβεν ἡ ^mἀταξία. “Ἡμαρτέ B
 τις, καὶ ἐνεκλήθη; Οὐ πρὸς τὸ δεῖξαι ⁿἄθων ἐαυτὸν σπεύδει,
 ἀλλὰ πρὸς τὸ δυνηθῆναι κοινωνοὺς τῶν ἐγκλημάτων εὑρεῖν. Τί
 πάθω, ὅτι γέεννα ἠπειλήται; Πιστεύσατέ μοι, ὡς εἰ μὴ ἐκεῖ
 τεταμίευτο τὴν κόλασιν ^oἡμῖν ὁ θεός, τῶν Ἰουδαϊκῶν συμφορῶν
 μείζονος ἂν εἶδετε καθ’ ἐκάστην ἡμέραν τραγωδίας. Τί γάρ;
 ἀλλὰ μὴ ὀργισθῆτω μηδεὶς· οὐ γὰρ ὀνομαστὶ ἐρῶ· εἴ τις παρα-
 γενόμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὑμᾶς τοὺς νῦν ὄντας ἐνθάδε παρα-
 στήσας, ^pτοὺς μεθ’ ἡμῶν ὄντας, ἐξέτασιν ἐποιεῖτο· μᾶλλον δὲ C
 οὐ νῦν, ἀλλ’ εἴ τις κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα πάντας τοὺς

29 2 Cor. vii. 11. viii. 16, 17.

80 1 Tim. v. 20.

^y τῷ accessit ex A.C.D.E.F. ^z εὐποΐας] ἐλεημοσύνης B. — νην A.F.
^a ἐσπουδακός E. ^b διὰ τοῦτο] ἐπειδὴ E. ^c τί δὲ K. γρ. ἄκουε] ἄκουε δὲ
 καὶ K. τί γράφει A.B.F. receptum a Sav. cet. ^d οὐχὶ—λέγων om. A.B.F.
^e καὶ om. A.B.F. Sav. cet. ^f Τίτου] Sic E. τούτου Edd. αὐτοῦ A.B.F.
^g λέγει] μαρτυρεῖ A.B.F. Sav. cet. ^h γεν. pro γιν. omnes. ⁱ τὸ τοὺς ἄ.
 ν.] τοὺς ἄ. μὴ ν. E. ^k ἀν. ὅση] ὅση νῦν ἡ (ἡ om. F.) ἀν. A.B.F. ἀν. νῦν ὅση
 Sav. cet. ^l φθορεῖς E. ^m ἀξία C.D. Veron. ⁿ ἄθ. ἐαυτὸν pro ἐαυτὸν
 ἄθ. omnes. ^o ἡμῖν om. F. ^p τοὺς μ. ἡ. ὄντας] καὶ μ. ἡ. παρόντας A.B.F.

προσιόντας καὶ ἡλουμένους, μετὰ τὸ προσελθεῖν τοῖς μυστη-
ρίοις ἐξήτασε ἤμετὰ ἀκριβείας, πνεῦμα τοιοῦτον λαβὼν, ὥστε
εἰδέναι τὰ πεπραγμένα αὐτοῖς μετὰ ἀκριβείας, πολλὰ ἂν εὗρέθη
βαρύτερα τῶν Ἰουδαϊκῶν ἁκακῶν. Καὶ γὰρ οἰωνιζομένους, καὶ
φαρμακείαις καὶ κληδονισμοῖς καὶ ἐπωδαῖς κεχρημένους, καὶ πε-
D πορνευκώτας, καὶ μοιχεύσαντας, καὶ μεθύσους, καὶ λοιδορούς
εἶρεν ἂν. Πλεονέκτας δὲ οὐ ἔβουλομαι λέγειν, μὴ καὶ τινων
ἄψωμαι τῶν ἐνθάδε ἐστώτων. Τί δὲ, εἴ τις τοὺς ἐν τῇ οἰκου-
μένῃ προσιόντας ἅπαντας ἡρεύνησε, ποῖον οὐκ ἂν εἶρε πλημμέ-
λημα; Τί δὲ τοὺς ἄρχοντας; οὐχὶ χρημάτων ἐφιεμένους, ὁ οὐχὶ
ἀρχὰς ὠνούμενους, οὐχὶ φθονερούς, οὐχὶ βασκάνους, οὐχὶ κeno-
δόξους, οὐχὶ λαιμάργους, καὶ χρημάτων δούλους; Τοσαύτης οὖν
ἀσεβείας γινομένης, τί οὐχὶ προσδοκῆσαι χρή δεινόν; Καὶ ἵνα
μάθητε ὅση τιμωρία ὑπεύθυνοί εἰσιν οἱ τούτοις ἀλίσκόμενοι τοῖς
E ἁμαρτήμασιν, ἐννοεῖτε τὰ παλαιά. Εἰς ἐκλεψεν ἱερὰ χρήματα
στρατιώτης ἄνθρωπος, καὶ πάντες ἠαπώλυντο. Ἄρα ἴστε τὴν
ἱστορίαν; Περὶ τοῦ Χαρμὶ λέγω τοῦ τὸ ἀνάθημα κλέψαντος.
Ἐκ τούτου καὶ ὁ προφήτης ἔλεγεν, ὅτι 31 “Ἐνεπλήσθη
ἡ χώρα αὐτῶν κληδονισμῶν, ὡς ἡ τῶν ἀλλοφύλων.” Νῦν δὲ
μυρία γέμει ἅπανταχοῦ κακὰ, καὶ οὐδεὶς δέδοικε. Φοβηθῶμεν
λοιπόν. Οἶδεν ὁ θεὸς καὶ δικαίους μετὰ ἀσεβῶν τιμωρεῖσθαι,
οἷον γέγονεν ἐπὶ τοῦ Δανιὴλ, ἐπὶ τῶν τριῶν παίδων, οἷον ἐπὶ
F μυρίων ἐτέρων, οἷον ἐπὶ τῶν πολέμων τῶν ἔτι καὶ νῦν συμβαι-
νόντων. Οὗτοι μὲν γὰρ καὶ αὐτὸ ἅσπον ἔχουσιν ἁμαρτημάτων
βάρος, διὰ τούτου ἀποτίθενται, ἐκείνοι δὲ οὐ. Διὰ ταῦτα
πάντα προσέχωμεν ἑαυτοῖς. Οὐχ ὁράτε τοὺς πολέμους; ὁ οὐκ
ἀκούετε τὰς συμφοράς; οὐ παιδεύεσθε τούτοις; Ἔθνη καὶ
πόλεις ὁλόκληροι κατεποντίσθησαν καὶ ἀπώλυντο, μυριάδες το-
45 σαῦται παρὰ τοῖς βαρβάροις δουλεύουσιν· ἂν μὴ τῇ γεέννῃ
σωφρονιζώμεθα, καὶν τούτοις. Μὴ καὶ ταῦτα ἀπειλαί εἰσι,
“οὐχὶ πράγματα ἐκβεβηκότα; Μεγάλην ἐκείνοι τὴν δίκην
ἔδωκαν, ἀλλὰ μείζονα δώσομεν ἡμεῖς, οἱ μὴδὲ ταῖς ἐκείνων σω-
φρονιζόμενοι συμφοραῖς. Φορτικὸς ὁ λόγος, οἶδα καὶ γὰρ, ἀλλ’
ἐὰν αὐτῷ προσέχωμεν, κέρδος ἔσχων. Ὁ γὰρ ἰαεὶ δεῖ τὰ πρὸς

31 Esai. ii. 6.

ἡ λελουμένοις A.F. et corr. B. ἡ σὺν ἀκριβείᾳ A.B.F. Sav. cet. ἡ κα-
κῶν om. A.B.F. ἡ βουλόμεθα ante corr. E. ἡ οὐχὶ ἁ. ὁ. om. A. ἡ ἀπώλ-
λυντο A.F. ἀπὸλλυντο B. ἡ διὰ τοῦτο καὶ] καὶ τότε μὲν A.B.F. receptum a
Sav. cet. ἡ ὅτε A.B. Sav. ἡ κακὰ π. pro π. κακὰ A.B.E.F. ἡ ὅσον]
ὁ E. ἡ τοῦτο E. ἡ οὐκ ἀκ.] οὐχ ὁράτε E. ἡ τοῖς om. F. ἡ οὐχὶ]
καὶ οὐχὶ A.B.F. Sav. cet. ἡ ἔδωσαν B.F. ἡ ἔχων] οὐ μικρὸν εὗρεθήσεται
προξενῶν A.B.F. ἔχομεν C. ἡ οὐ] οὐδὲ C. ἡ αἰεὶ δεῖ] Sic E. ἔχει vulgo.
τὰ expunctum in E.

χάριν ὁμιλεῖν, μᾶλλον δὲ οὐδέποτε, ἀλλ' αἰεὶ τὰ δυνάμενα συστῆναι καὶ σωφρονίσαι τὴν ψυχὴν. Ταῦτα γὰρ αἷτια ἡμῖν γίνεται τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντα ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ζ.

(794) ¹ Ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ^a ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, Β ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ, καὶ φωτίσαι πάντας, τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ τῷ ^b τὰ πάντα κτίσαντι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ^c ἵνα γνωρισθῇ C νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

ΤΟΥΣ εἰς ἰατρεῖον ἐρχομένους οὐχ ἀπλῶς ^d ἐκεῖ δεῖ πορεύεσθαι, ἀλλ' ὥστε μαθάνειν θεραπεύεσθαι, καὶ φάρμακα ἐπιτι- D θῆναι. Καὶ ἡμᾶς τοῖνυν ἐνταῦθα ^e παραγινομένους, οὐχ ἀπλῶς δεῖ τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ μαθάνειν τῆς ταπεινοφροσύνης Παύλου τὴν ὑπερβολήν. ^f Τί γάρ; Ἐπειδὴ ἔμελλε λέγειν τὸ μέγεθος τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, ἄκουσον τί φησιν· “Ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη.” Ἦν μὲν ταπεινοφροσύνης καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς προτέροις ἀμαρτήμασι ^g καὶ ἐξηλειμμένοις θρηνεῖν, καὶ μεμνήσθαι αὐτῶν, καὶ μετριάξιν, ὥς ὅταν λέγῃ βλάσφημον ἑαυτὸν καὶ διώκτην καὶ ὑβριστήν· ἀλλ' ^h οὐδὲν ἴσον τούτου. Πρότερον ⁱ γάρ, φησὶ, τοιοῦτος ἦμην, καὶ ^k ἐκ- E τρωμα ἑαυτὸν καλεῖ· τὸ δὲ μετὰ τοσαῦτα κατορθώματα καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος μετριάξιν, καὶ πάντων ἑαυτὸν λέγειν ἐλαχιστότερον, πολλῆς καὶ ὑπερβαλλούσης ἐστὶ μετριοτήτος. “Ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων.” Οὐκ εἶπε, τῶν ἀποστόλων· ὥστε κακεῖνο τούτου ἔλαττον. Ἐκεῖ ^l γὰρ εἶπεν, ² “Οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος” ἐνταῦθα ^m δὲ καὶ τῶν ⁿ ἁγίων

¹ CAP. III. v. 8—II.

² I Cor. xv. 9.

HOM. VII. ^a ἁγίων] ἀνθρώπων C.D. Veron.

^b τὰ om. A.F. Mosq.

^c Hacc ἵνα γνωρισθῇ—τῷ κυρίῳ ἡμῶν om. A.B.F.

^d ἐκεῖ—θεραπεύεσθαι

(θεραπεύειν corr. rec. E.)] ἐστὶ τοῦτο ποιούντας ὁρᾶν, ἀλλ' ὥστε θεραπεύειν μα-

θάνειν A.B.F. ^e παραγιν. pro παραγεν. omnes. ^f τί γάρ;] οὗτος οὖν A.B.F.

^g καὶ] καίτοι A.B.F. Sav. cet. ^h οὐδὲν] οὐπω A.F. ⁱ γάρ φ. τ. ἦμην] μὲν

γάρ ὅτι τοιοῦτος ἦν, ἐκεῖνό φησι A.B.F. ^k ἔκτρωμα] + δὲ A.B.F. Sav. cet.

^l γάρ om. A.B.F. Sav. ^m δὲ καὶ om. A.B.F. ⁿ ἁγίων] + ἑαυτὸν E.

ἑαυτὸν post ἐλαχιστότερον add. A.B.F.

πάντων ἐλαχιστότερον εἶναί φησιν. “Ἐμοὶ, φησὶ, τῷ ἐλα-
 F χιστοτέρῳ πάντων ἀγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη.” Ποία; “Εὐ-
 αγγελίσασθαι ὁ τοῖς ἔθνεσι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ
 Χριστοῦ, καὶ φωτίσαι πάντας, τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου
 τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ, τῷ τὰ πάντα
 46 κτίσαντι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ
 ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας ἡ πολυποί-
 κλος σοφία τοῦ θεοῦ.” Ἔστω, ἀνθρώποις οὐκ ἀπεκαλύφθη
 καὶ ἀγγέλους ῥωπτίζεις, καὶ ἀρχαγγέλους, καὶ ἀρχὰς καὶ ἐξου-
 σίας; Ναὶ, φησὶν· ἐν γὰρ τῷ θεῷ ἡ κέκρυπτο, καὶ ἰτῷ θεῷ τῷ
 τὰ πάντα κτίσαντι διὰ Ἰησοῦ. Καὶ τολμᾷς τοῦτο εἰπεῖν;
 ἸΝαὶ, φησὶν. Ἀλλὰ πόθεν ὦ τοῖς ἀγγέλοις δῆλον γέγονε;
 “Διὰ τῆς ἐκκλησίας.” Καὶ οὐδὲ ἀπλῶς εἶπεν, ἡ ποικίλη σοφία
 Β τοῦ θεοῦ, ἀλλ’, “ἡ πολυποίκιλος.” Τί ὡν ἐστι τοῦτο; οὐκ
 ἤδεσαν ἄγγελοι; Ὁὐδαμῶς· εἰ γὰρ ἀρχαὶ οὐκ ἤδεσαν, πολλῶ
 μᾶλλον ἄγγελοι οὐκ ἤδεσαν ἄν. Τί οὖν; οὐδὲ ἀρχάγγελοι
 ἤδεσαν; Οὐδὲ ἐκεῖνοι. Ὡς Πόθεν ἔμελλον εἴσεσθαι; τίνος ἀπο-
 καλύπτοντος; Ὅτε ἡμεῖς ἐμάθομεν, τότε καὶ ἐκεῖνοι δι’ ἡμῶν.
 Ἄκουε γὰρ τοῦ ἀγγέλου λέγοντος πρὸς τὸν Ἰωσήφ· ³ “Κα-
 λέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν
 αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν.” Αὐτὸς ἄγαρ ἀπεστάλη εἰς
 C τὰ ἔθνη, ἐκεῖνοι δὲ εἰς τὴν περιτομήν. Ὡστε ὁ τὸ θαυμασιώτε-
 ρον καὶ ἐκπληκτον ἐμοὶ, φησὶν, ἐδόθη τῷ ἐλαχιστοτέρῳ. Καὶ
 τοῦτο δὲ χάριτος ἦν, τὸ τὸν μικρὸν τὰ μείζονα ἐγχειρισθῆναι,
 τὸ γενέσθαι τούτων εὐαγγελιστήν. Ὁ γὰρ τῶν μείζονων γε-
 νόμενος εὐαγγελιστής, ταύτη μέγας ἐστίν. “Εὐαγγελίσασθαι
 ἐν τοῖς ἔθνεσι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ.” Εἰ ὁ
 πλοῦτος αὐτοῦ ἀνεξιχνίαστος, καὶ μετὰ τὸ φανῆναι, πολλῶ
 μᾶλλον ἢ οὐσία. Εἰ μυστήριον ἔτι ἐστὶ, πολλῶ μᾶλλον πρὸ
 D τοῦ ἄγνωρισθῆναι. Μυστήριον γὰρ αὐτὸ διὰ τοῦτο καλεῖ,
 ἐπειδὴ μηδὲ ἄγγελοι ἤδεσαν, μηδὲ ἐτέρῳ τινὶ δῆλον ἐῖν. “Καὶ
 φωτίσαι πάντας, φησὶ, τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀπο-
 κεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ τῷ τὰ πάντα κτίσαντι

³ Matth. i. 21.

ο τοῖς] ἐν τοῖς F. ῥ φ. καὶ ἀρχ. pro καὶ ἀρχ. φ. A.B.C.D.F. καὶ ἀρχ.
 om. E. ἡ ἐκέκρ. E. Cat. ἰ τῷ om. A.B.F. Sav. cet. ἡ Ἰησοῦ] +
 Χριστοῦ A.E. ἡ ναὶ, φησὶν om. E. Veron. ἡ τοῖς ἀγγ. δῆλον] Sic omnes.
 τοῦτο δῆλον τοῖς ἀγγ. Edd. ἡ οὖν om. A.B.F. ἡ οὐδαμῶς om. E. Veron.
 ἡ οὐκ ἤδεσαν ἄν om. A.B.F. ἡ πόθεν] + γὰρ E. + δὲ καὶ A.B.F. Sav. cet.
 ἡ γὰρ om. A.B.F. Sav. cet. ἡ τὸ om. F. ἡ ἐλαχιστοτέρῳ] + οὐκ ὡς μεί-
 ζονι, οὐδ’ ὡς θαυμασιωτέρῳ Cat. ἡ γνωσθῆναι F. Haec πολλῶ μ. π. τ.
 γνωρισθῆναι absunt a C.D.E. Veron. ἡ ἦν] + πόσῳ μᾶλλον πρὸ τοῦ ἀποκα-
 λυφθῆναι A.B.F.

διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.” Ἀγγελοι τοῦτο μόνον ᾔδεσαν, ὅτι
(795) ⁴ “Ἐγενήθη μερίς κυρίου λαὸς αὐτοῦ.” καὶ πάλιν, “Ὁ ἄρχων
τῶν Περσῶν, φησὶν, ἀντέστη μοι.” Ὡστε οὐδὲν θαυμαστὸν,
εἰ καὶ τοῦτο ἠγνόουν. Εἰ γὰρ τὰ τῆς ἐπανόδου ἠγνόουν,
πολλῷ μᾶλλον ταῦτα· καὶ γὰρ εὐαγγέλιον τοῦτό ἐστιν.
“Ὅστις, φησὶ, σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ τὸν Ἰσραήλ.” Οὐδὲν
περὶ τῶν ἐθνῶν· ἀλλὰ περὶ τῶν ἐθνῶν τὸ πνεῦμα ἀποκαλύπτει. Ε
“Ὅτι μὲν οὖν ἐκλήθησαν, ᾔδεσαν, ὅτι δὲ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς, καὶ
ὥστε εἰς τὸν θρόνον καθίσαι τὸν τοῦ θεοῦ, τοῦτο τίς ἂν
προσεδόκησε; τίς ἂν ἐπίστευσε; “Τοῦ ἀποκεκρυμμένου,
φησὶν, ἐν τῷ θεῷ.” Ταύτην ἰδὲ τὴν οἰκονομίαν σαφέστερον
ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἀποκαλύπτει. “Ἐν τῷ θεῷ, φησὶ, τῷ
τὰ πάντα κτίσαντι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.” Καὶ καλῶς ^k ἐμνη-
μόνευσεν εἰπὼν, “διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.” Ὁ γὰρ πάντα δι’
αὐτοῦ κτίσας, καὶ τοῦτο δι’ αὐτοῦ ἀποκαλύπτει. Οὐδὲν ἵνα γὰρ
χωρὶς αὐτοῦ πεποιήκε· ⁵ “Χωρὶς αὐτοῦ γὰρ, φησὶν, ἐγένετο F
ⁿ οὐδὲ ἓν.” Εἰπὼν ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, καὶ τοὺς ἄνω καὶ τοὺς
κάτω εἶπε. “Κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων.” Νῦν μὲν, φησὶ,
γέγονεν, οὐ νῦν δὲ ὥριστο, ἀλλ’ ἄνωθεν προτετύπωτο. “Κατὰ
πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ὅην ἐποίησεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ
ἡμῶν” τουτέστι, κατὰ πρόγνωσιν τῶν αἰώνων, ^q προειδὼς τὰ 47
μέλλοντα· τοὺς μέλλοντας αἰωνάς φησιν· ἥδει ^r γὰρ τὰ ἐσό-
μενα, καὶ οὕτως ὥρισε. “Κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων” ἴσως
τούτων ὧν ἐποίησεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. “Ὅτι ἰδὲ διὰ τοῦ
Χριστοῦ γέγονεν ἅπαν, ⁶ “Ἐν ᾧ ἔχομεν, φησὶ, τὴν παρρησίαν
καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ.”
^v Οὐχ ὥς αἰχμάλωτοι, φησὶ, προσήχθημεν, οὐδ’ ὥς συγγνώμης
ἀξιούμενοι, ^w οὐδὲ ὥς ἡμαρτηκότες. Καὶ “τὴν παρρησίαν γὰρ,
φησὶν, ἔχομεν ἐν πεποιθήσει,” τουτέστι, μετὰ τοῦ θαρρεῖν.
Πόθεν; “^x Διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ.”

⁷ “Διὸ αἰτοῦμαι μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, B
ἤτις ἐστὶ δόξα ὑμῶν.” Πῶς ἐστὶν ὑπὲρ αὐτῶν; πῶς ἐστὶ
δόξα αὐτῶν; “Ὅτι οὕτως αὐτοὺς ἠγάπησεν ὁ θεὸς, ὥστε καὶ

4 Deut. xxxii. 9. Dan. x. 13.

5 Joan. i. 3.

6 v. 12.

7 v. 13.

^f τῶν ἐθνῶν] ἔθνος E. Ἰουδαίων A.B.F. ^g θεοῦ] + οὐκ ᾔδεσαν E. Statim
τοῦτο δὲ τίς C.D.E. non Cat. ^h ἂν om. A.B.F. ⁱ δὲ om. B.F. ^k ἐμνη-
μόνευσε] + κτίσεως A.B.F. Sav. cet. εἶπεν pro ἐμνημ. εἰπὼν Cat. ^l γὰρ om.
A.B.F. ^m αὐτοῦ γὰρ pro γὰρ αὐτοῦ A.B.C.F. γὰρ om. D. ⁿ οὐδὲ ἓν pro
οὐδὲν A.B.C.D.F. ^o ἣν] ὧν Cat. ἣν om. C.D. ^p τῶν om. A.B.F. ^q ἵτοι
προειδὼς τὰ μ. ἢ τοὺς μ. αἰ. φ. A.B.F. ^r γὰρ] μὲν γὰρ A.B.F. ^s αἰώνων]
+ φησὶν A.B.F. ^t δὲ om. E. Mox ἅπαντα idem. ^v οὐχ] τουτέστιν οὐχ
A.B.F. ^w οὐδ’ ὥς A. ^x διὰ] ἀπὸ A.B.F. ^y ἤτις] εἰ τις C. ^z ὑμῶν]
+ ὥστε, φησὶ, μὴ ἐκκακεῖτε ἐν ταῖς θ. μου, ἤτις ἐστὶ δ. ὑμῶν E.

τὸν υἱὸν ὑπὲρ αὐτῶν δοῦναι, καὶ τοὺς ^aδούλους κακοῦν. "Ἴνα γὰρ οὗτοι τύχῳσι τοσούτων ἀγαθῶν, Παῦλος ἐδεσμεῖτο. "Ἄρα τοῦτο τῆς πολλῆς τοῦ θεοῦ περὶ αὐτοὺς ^bἀγάπης· ὅπερ καὶ περὶ τῶν προφητῶν φησιν ὁ θεός· ⁸ "c' Ἀπέκτεινον αὐτοὺς ἐν ῥήματι στόματός μου." Πῶς δὲ ἐξεκάκουν, ἄλλου θλιβομένου; Τουτέστιν, ἐθορυβούντο, ἐταράττοντο. Ταῦτα καὶ Θεσσαλονικεῦσι γράφων λέγει· ⁹ "Ωστε μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς C θλίψεσι ταύταις." Οὐ μόνον γὰρ οὐκ ἀλγεῖν, ἀλλὰ καὶ χαίρειν χρή. Εἰ γὰρ ἀπὸ τῆς προρρήσεως παραμυθεῖσθε, προλέγομεν ὑμῖν, ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι ἐνθάδε. Τί δῆποτε; "Ὅτι ^d οὕτως ὁ δεσπότης προσέταξε. ¹⁰ "Τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται." Τὴν διάθεσιν τῆς εὐχῆς τῆς ὑπὲρ αὐτῶν δείκνυσιν. Οὐκ εἶπεν ἀπλῶς, εὐχομαι, ἀλλὰ τὴν κατανευγμένην δέησιν διὰ τοῦ ^eκάμπτειν τὰ γόνατα ἐδήλωσεν. "Ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ." Οὐκέτι κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων, φησιν, ἀλλὰ ^fκαὶ τὰς ἄνω καὶ D τὰς κάτω ^gποιήσαντα φυλάς, οὐχ οἵαι αἱ Ἰουδαϊκαί. ¹¹ "h' Ἴνα δώῃ ὑμῖν ⁱκατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν." "Ὅρα μεθ' ὅσης ἀπληστίας ^kἐπεύχεται αὐτοῖς τὰ ἀγαθὰ, ὥστε μὴ περιφέρεσθαι. Πῶς δὲ τοῦτο ^lγίνεται; "Διὰ πνεύματος ἀγίου εἰς τὸν ἔσω ^mὑμῶν ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς E πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ⁿὑμῶν." ^oΠῶς; ¹² "Ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι, ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος καὶ μήκος καὶ βάθος καὶ ὕψος, γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ." "Ὅπερ ἀρχόμενος ἠΐξαστο, τοῦτο καὶ νῦν. Τί δὲ ^pκαὶ (796) ἔλεγεν ἐν ἀρχῇ; "Ἴνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης, δώῃ ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ὑμῶν, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστὶν ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, F καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς

⁸ Osee. vi. 5.   ⁹ I Thess. iii. 3.   ¹⁰ v. 14, 15.   ¹¹ v. 16, 17.   ¹² v. 18, 19.

^a δούλους] + συγχωρῆσαι A.B.F.   ^b ἀγάπης] + σημείον A.B.F.   ^c ἀπέκτεινον C.F. ἀπέκτενον A.   ^d οὕτως om. B.   ^e κάμπτω A. Cat.   ^f καὶ] κατὰ F.   ^g ποιήσαντα φ.] φ. ἐποίησεν A.B.F.   ^h ἵνα] καὶ ἵνα E.   ⁱ κατὰ] πάντα A.B.F. Mosq.   ^k εὐχεται E.   ^l γίνεται] + δηλῶν ἐπάγει A.B.F.   ^m ὑμῶν] + φησὶν A.B.F.   ⁿ ὑμῶν accessit ex libris omnibus et Veron.   ^o πῶς—τεθεμ.] τεθεμ. ἐν ἀγάπῃ καὶ ἐρριζ. A.B.F.   ^p καὶ om. E. Cat.

ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας.” Καὶ ὡν τὸ αὐτό φησιν· “Ἰνα⁴⁸
[†] ἰσχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος
καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος” τουτέστι, τὸ μυστήριον τὸ
ὑπὲρ⁸ ἡμῶν οἰκονομηθὲν μετὰ ἀκριβείας εἰδέναι· “[†] καὶ τὸ πλάτος
καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ βάθος καὶ τὸ ὕψος” τουτέστι, τὸ μέγεθος
τῆς ἀγάπης τοῦ[†] Θεοῦ, πῶς πανταχοῦ[†] ἐκτέταται·[†] καὶ σωμα-
τικοῖς αὐτὴν ὑπέγραψε σχήμασι, [†]δεικνὺς τὸν ἄνθρωπον· περι-
έλαβε τὰ ἄνω, τὰ κάτω, τὰ ἐκ πλαγίων. [†]Εἶπον μὲν γάρ,
φησὶν, οὐκ ἔστι δὲ τῶν ἐμῶν λόγων ταῦτα διδάξαι, ἀλλὰ τοῦ[†] B
πνεύματος τοῦ ἁγίου. “[†] Δυνάμει, φησὶ, κραταιωθῆναι,” πρὸς
τοὺς πειρασμοὺς, καὶ τὸ μὴ[†] παραφέρεσθαι. “Ὡστε οὐκ[†] ἐν
ἄλλως κραταιωθῆναι, ἀλλ’ ἢ διὰ πνεύματος, [†]καὶ πειρασμῶν
ἐνεκεν καὶ λογισμῶν. Πῶς δὲ ὁ Χριστὸς κατοικεῖ ἐν ταῖς
καρδίαις, ἄκουε αὐτοῦ λέγοντος τοῦ Χριστοῦ·¹³ “[†] Ἐλευσόμεθα
ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ, καὶ μονὴν παρ’ αὐτῷ ποιήσομεν” [†]ἐν ταῖς
καρδίαις ταῖς πισταῖς, ταῖς ἐρριζωμέναις ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ,
ταῖς μὴ[†] παραφερομέναις. “Ἰνα ἐξισχύσητε,” φησὶν· ὥστε C
ἰσχύος πολλῆς[†] δεῖ· “ἵνα[†] πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ
θεοῦ.”¹⁴ “Τῷ δὲ δυναμένῳ[†] ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπερεκπερισ- D
σοῦ ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν, κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργου-
μένην ἐν[†] ἡμῖν.”[†] Ὅτι ἐκπερισσοῦ ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν E
ἐποίησε, δῆλον ἐξ ὧν ἔγραφεν αὐτός. Ἐγὼ μὲν γάρ, φησὶν,
εὐχομαι· αὐτὸς δὲ καὶ χωρὶς τῆς ἐμῆς εὐχῆς, μείζονα[†] ἐργάσε-
ται τῶν ἡμετέρων αἰτήσεων, οὐχ ἀπλῶς[†] οὐ μείζονα, ἢ ἐκπερισσοῦ,

13 Joan. xiv. 23.

14 γ. 20.

[†] ἡμᾶς B. [†] ἐξισχύσητε A.B.F. [†] ἡμῶν B. Cat. [†] καὶ τὸ πλάτος—
ὕψος] τοῦτο γὰρ πλάτος καὶ μ. καλεῖ καὶ β. καὶ ὕψος A.B.F. Sav. cet. [†] Θεοῦ]
+ γῶναι A.B.F. Sav. cet. [†] ἐκτέταται C. [†] καὶ σ.] δεικνὺς δὲ τὸ μέ-
γεθος ὅσον τῆς ἀγάπης καὶ σ. A.B.F. [†] δεικνὺς τὸν ἄνθ.] οὕτως εἰπὼν A.B.F.
[†] εἶπον μὲν pro εἶπομεν A.B.C.E.F. Cat. [†] δυνάμει] τούτου τῇ δυνάμει A.B.F.
Sav. cet. [†] περιφ. C. [†] ἐν A.C.D.E.F. ἔστι Edd. [†] καὶ πειρασμῶν]
ἐν τοῖς πειρασμοῖς A.B.F. Statim verba ἐνεκεν καὶ (+ τῶν E.) λογισμῶν as-
sumpta ex E. Cat. [†] ἐγὼ καὶ ὁ π. ἐλευσόμεθα inverso ord. A.B.F. [†] ἐν]
κατοικεῖ δὲ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ’ ἐν A.B.F. Sav. cet. [†] περιφ. C.D. [†] δεῖ] +
ποῦ δὲ ταύτης ἡμῖν χρεια δηλῶν ἐπάγει· καταλαβέσθαι σὺν πᾶσιν ἁγίοις, τί τὸ β.
καὶ ὕ. γῶναι τε τὴν ὕ. τῆς γν. ἀ. τοῦ Χρ. A.B.F. receptum a Sav. cet. [†] πλη-
ρωθῆτε pro πληρωθῶμεν omnes. Post θεοῦ haec addunt A.B.F. Sav. cet.
ὁ δὲ λέγει τοῦτό ἐστιν· εἰ καὶ ὑπέρκειται πάσης γνώσεως ἀνθρωπίνης ἢ ἀγάπῃ τοῦ
Χριστοῦ, ὅμως ὑμεῖς γνώσεσθε, εἰ τὸν Χριστὸν σχοίητε ἐνοικοῦντα· οὐ μόνον δὲ
γνώσεσθε ἐξ αὐτοῦ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πληρωθήσεσθε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ·
πλήρωμα θεοῦ λέγων, ἢ τὸ γῶναι ὡς ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ πνεύματι ἁγίῳ προσκυ-
νεῖται ὁ θεός, ἢ προτρέπων οὕτω σπουδάζειν, ὥστε πληροῦσθαι πάσης ἀρετῆς, ἥς
πλήρης ἐστὶν ὁ θεός. [†] ὑπὲρ om. F. [†] ἡμῖν] + κατὰ τὴν δύναμιν C.D.
Veron. Haec desunt in E. Cat. + καλῶς κατὰ τὴν δύναμιν εἶπε. δυνάμεως γὰρ
τὸ λαβεῖν ἂ μὴ δὲ ἡλπίσαμεν πώποτε A.B.F. receptum a Sav. cet. [†] ὅτι] +
δὲ A.B.F. Sav. cet. Statim ὑπὲρ ἐκπερισσοῦ A.B.F. [†] ἐργάζεται E.
[†] οὐ μείζονα ἢ] εἶπεν A.B.F. μείζονα ἢ ἐκπ.] μείζονα, ἀλλ’ ἐκπ. οὐχ ἀπλῶς ἐκπ. E. Cat.

ἀλλ' "ὑπερεκπερισσοῦ." ^ρκαὶ δῆλον ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς ^qἐνεργουμένης ἐν ἡμῖν. Οὐτε γὰρ ἡγήσαμεν ποτε ταῦτα, οὔτε ^ρπροσεδοκήσαμεν. ¹⁵ "Αὐτῷ ἡ δόξα, ^ςφησὶν, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων. Ἀμήν." Καλῶς εἰς εὐχὴν καὶ δοξολογίαν τὸν λόγον κατέκλεισεν. Ἐδει γὰρ τὸν τοσαῦτα παρασχόντα ἡμῖν δοξασθῆναι ⁴⁹ καὶ εὐλογηθῆναι. Ὡστε καὶ τοῦτο μέρος ^νἐστὶ θαυμασμοῦ, ^ωκαὶ τοῦ τῶν ὑπηργμένων ἡμῖν μεγέθους παρὰ τοῦ θεοῦ, τὸ δοξάζειν, ^κκαὶ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. "Ἡ δόξα ^ςαὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ," ^zκαλῶς εἶπεν· ^ααὕτη γὰρ οἶδε μόνῃ μένειν εἰς τὸ ^βδιηκεές.

Τί ἐστίν, αἱ πατρίαί, ἀναγκαῖον εἰπεῖν. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ ^Βπατρίαί εἰσὶ, ^ςτουτέστι, τὰ γένη, ἐν δὲ οὐρανῷ πῶς, ἔνθα οὐδεὶς ἐξ οὐδενὸς γέγονεν; ^δἩ ἐκεῖ τὰ συστήματά φησι πατριάς, καθάπερ καὶ ἐν τῇ γραφῇ ἐστὶν εὐρεῖν κείμενον, πατριά ^εἈματταρεῖ, ^ςἢ ὅτι ἀφ' οὗ πατέρες καλοῦνται. Οὐ παρὰ τοῦ θεοῦ δὲ τὸ πᾶν ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῶν τὴν πίστιν, ^ςτὴν ἀγάπην· ^βοὐχ ἀπλῶς τὴν ἀγάπην, ἀλλ' ἐρριζωμένην καὶ τεθεμελιωμένην, ὥστε μήτε πνεύματα αὐτὴν σαλεύειν, μήτε ἄλλο μηδὲν αὐτὴν καταβάλλειν. Εἶπεν ὅτι δόξα εἰσὶν αἱ ^ιθλίψεις· εἰ δὲ (797) ^Γαἱ ἐμαί, πολλῷ μᾶλλον ^καἱ ὑμῶν. ¹Καὶ εὐχεται πάλιν. Ὡστε οὐκ ἐγκαταλιμπανομένων ἐστὶ τὸ θλίβεσθαι ^μἡμᾶς· οὐ γὰρ αὖν ὁ τοσαῦτα ἐργασάμενος τοῦτο ἐποίησεν. Εἰ δὲ τοῦ θεοῦ τὴν ἀγάπην ὥστε μαθεῖν, τῆς εὐχῆς ^νΠαύλου δεῖ, καὶ πνεύματος χρεῖα ἐνιδρύσεως, τοῦ Χριστοῦ τὴν οὐσίαν τίς εἴσεται λογισμοῖς κατακολουθῶν; Καίτοι τί ὀδύσκολον πρᾶγμα μαθεῖν, ὅτι φιλεῖ ἡμᾶς ὁ θεός; Σφόδρα δύσκολον, ἀγαπητέ. Οἱ μὲν γὰρ καὶ τοῦτο ἀγνοοῦσιν, ὅθεν καὶ φασι μυρία κακὰ εἰς τὸν κόσμον γίνεσθαι· οἱ δὲ τὸ πόσον ἀγνοοῦσι. ^ΡΚαὶ ὁ Παῦλος δὲ οὐ τὸ

15 v. 21.

^ρ καὶ δῆλον] τὸ μέγεθος ἐμφαίνων τῆς δωρεᾶς. πόθεν δὲ (δὲ om. B.) δῆλον τοῦτο; A.B.F. Sav. cet. ^q ἐνεργ.] + φησὶν A.B.E.F. Sav. cet. ^ρ προσεδοκήσαμεν] + οὔτε ἐνενοήσαμεν E. Cat. ^ς φησὶν om. C.D. ^τ ἐν] καὶ ἐν E. ^ν ἐστὶ] ἦν E. ^ω καὶ τοῦ—δοξάζειν] τὸ δοξάζειν ἕνεκα τῶν ὑπηργμένων ἡμῖν παρὰ τοῦ θεοῦ A.B.F. Sav. cet. ^κ καὶ om. A.B.E.F. Cat. deletum a Sav. cet. ^γ αὐτοῦ] + ἐστὶν E. Cat. ^z καλῶς] + οὕτως A.B.F. Sav. cet. ^α αὕτη—διηκεές] ταύτην γὰρ οἶδε μόνῃν εἰς τὸ δ. μένουσαν A.B.F. ^β διηκεές] + ἐπεὶ δὲ αὕτη διὰ παντὸς ἔστηκε, βούλεται αὐτὸν καὶ δοξάζεσθαι ὑφ' ἡμῶν μέχρι τῆς (τῆς om. B.) συντελείας. τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν εἰπὼν, εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος A.B.F. receptum a Sav. cet. ^ς τουτέστι assumtum ex C.D.E. Mox ἐν οὐρανῷ δὲ hoc ord. A.B.F. ^δ ἡ ἐκεῖ—πατριάς] πατριάς ἐκεῖ φ. τὰ σ. A.B.F. ^ε ἀματταρεῖ E. ^ς Vid. Annot. ^ς τὴν] καὶ τὴν A.B.F. Sav. cet. ^β οὐχ ἀπλῶς τὴν (τὴν om. E.) ἀγ.] καὶ ταύτην οὐχ ἀπλῶς A.B.F. καὶ οὐχ ἀ. τὴν ἀ. Sav. cet. ^ι θλίψεις] + καὶ εὐχαριστεῖ ἐπὶ τούτῳ A.B.F. ^κ αἱ om. C. ¹ καὶ εὐχεται πάλιν om. A.B.F. Sav. cet. ^μ ἡμᾶς om. A.B.F. Sav. cet. ^ν Παύλου pro Παύλῳ A.B.E.F. ^ο δυσκολώτερον C.D. Veron. ^ρ καὶ ὁ om. A.B.F.

πόσον, οὐδὲ ὥστε μετρῆσαι ζητεῖ πῶς γάρ; ἀλλ' ὅτι ὑπερ- D
βάλλον καὶ μέγα ἐστὶν αὐτὸ τοῦτο μαθεῖν. ⁹καὶ φησιν, ὅτι
^Γαὐτὸ τοῦτο ⁸ικανός ἐστι δεῖξαι ^Δἀπὸ τῆς γνώσεως, ἧς ἡμεῖς
κατηξιώθημεν. ^ΒΚαίτοι τί περισσόν ἐστι ^ωτοῦ κραταιοῦσθαι
^Χτῇ δυνάμει, ^Υτοῦ τὸν Χριστὸν ^Ζἔχειν ἔνδον; Μεγάλα τὰ αἰτη-
θέντα, φησὶν, ἀλλ' οἶδε καὶ ὑπὲρ αὐτὰ ποιεῖν, ὥστε μὴ ^Αμόνον
ἀγαπᾶν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα τοῦτο ποιεῖν. ^ΒΜεριμνήσωμεν,
ἀγαπητοὶ, ὥστε τοῦ θεοῦ τὴν ἀγάπην μαθεῖν. Μέγα τοῦτό Ε
ἐστίν, οὐδὲν οὕτως ἡμᾶς ὠφελεῖ, οὐδὲν οὕτως ^Εἡμᾶς κατανύσσει
τοῦ ^Δφόβου τῆς γεέννης ἱκανὸν τοῦτο μᾶλλον ἐλεῖν τὰς ἡμετέ-
ρας ψυχάς. Πόθεν οὖν εἰσόμεθα; ^ΕΕκ ^Ετε τῶν εἰρημένων, ἔκ
τε τῶν καθ' ἐκάστην ἡμέραν συμβαινόντων. ^ΙΤίνος ἔνεκεν
ταῦτα γεγένηται; ποίας χρείας τῆς αὐτοῦ; Οὐδεμιᾶς. ^ΑΑνω
καὶ κάτω τὴν ἀγάπην τίθησιν αἰτίαν· μάλιστα δὲ ^Εἐκείνη
ἀγάπη ἐστίν, ὅταν εὐεργετῶνται ἄνθρωποι μηδενὸς προϋπάρ- F
ξαντος παρ' αὐτῶν.

^ΒΤοῦτον ^Ιτοῖνυν καὶ ἡμεῖς ^Κμιμώμεθα, τοὺς ἐχθροὺς εὖ ^Λποιῶ-
μεν, τοὺς ^Μμισοῦντας, τοὺς ἀποστρεφόμενους προσιῶμεθα ^Ντού-
τους. Τοῦτο ὁμοιοῖ ἡμᾶς τῷ θεῷ. ¹⁶ “^Αν γὰρ τὸν φίλον,
φησὶν, ἀγαπήσης, τί τὸ κέρδος; τοῦτο καὶ οἱ ἐθνικοὶ ποιοῦσιν.”
^ΓἈλλὰ τί τῆς ^Θἀγάπης τεκμήριον; ^ΠΤὸν μισοῦντα ἀγαπᾶν. ⁵⁰
Βούλομαί τι ὑπόδειγμα εἰπεῖν, σύγγνωτέ μοι, καὶ οὐχ εὐρίσκω
ἐν τοῖς πνευματικοῖς· διὸ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν ἐρῶ. Οὐχ ὁράτε
τοὺς ἐρῶντας τούτους; πόσα ὑβρίζόμενοι παρὰ τῶν ἐρωμένων,
πόσα ἐπιβουλευόμενοι, πόσα ζημιούμενοι, προσήλωνται καὶ
ἐκκαίονται, καὶ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς μᾶλλον αὐτὰς ἀγαπῶσι,
^Αδιανυκτερεύοντες ἐν τοῖς ἐκείνων προθύροις; ^ΕΕκείθεν λάβωμεν
τὸ ὑπόδειγμα, οὐχ ὥστε τοιαύτας φιλεῖν, πόρνας λέγω γυ-
ναῖκας, ἀλλ' ὥστε οὕτω φιλεῖν τοὺς ἐχθροὺς. Εἰπέ γάρ μοι, B
οὐχὶ πάντων ἐχθρῶν ὑβριστικώτερον αὐτοῖς κέχρηται, καὶ τὴν

¹⁶ Matth. v. 46.

⁹ καὶ] διὸ καὶ A.B.F. ^Γ αὐτὸ τοῦτο A.B.F. Sav. cet. δι' αὐτοῦ τούτου C.D. Veron. δι' αὐτοῦ (add. in marg. τοῦτο) E. ⁸ ἱκανὸν B. ^Δ ἀπὸ] καὶ ἀπὸ A.B.F. Sav. cet. ^Β καίτοι τί] καὶ ὅτι A.B.F. ^ω τὸ ex corr. E. ^Χ τῇ E. τὸ Edd. ^Υ τοῦ] ὥσπερ τοῦ A.B.C.D.F. receptum a Sav. cet. ^Ζ ἔχειν ἔνδον] Sic E. ^Ε ἔχειν ἀπλῶς τὸ ἔνδον ἐστὶ περισσόν A.B.F. Sav. cet. ^Α ἔχειν ἔνδον ἐστὶ περισσόν C.D. Veron. ^Α μόνον] + μαθεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀγαπᾶν· ὥστε μὴ μόνον E. ^Β μεριμν.] + τοῖνυν A.B.F. Sav. cet. ^Ε ἡμᾶς om. E. ^Δ φόβου] + γὰρ E. ^Ε τε bis om. C. ^Ι τίνος] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. ^Ε ἐκείνη ἀγάπη] ἀγάπη ἐκείνη E. ἐκεῖνο ἀγάπης A.B.F. ^Β ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι ὥσπερ διαπύρως τις ἀγαπᾷ τὴν ἑαυτοῦ ἐρωμένην, οὕτως δεῖ διαπύρως ἀγαπᾶν τὸν θεὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Veron. ^Ι τοῖνυν] οὖν τοῖνυν C. ^Κ μιμούμενοι A.B.F. μιμησώμεθα E. ^Λ ποιῶμεν] + ἀγαπῶμεν E. ^Μ μισοῦντας] + ἡμᾶς A.B.F. Sav. cet. ^Ν τούτους om. A.B.E.F. Sav. cet. ^Θ ἀγάπης] + ταύτης A.B.F. ^Π τὸν] τὸ B.F. τὸ τὸν E. ^Α διανυκτ.] + διημερεύοντες E.

οὐσίαν ^τδιασπαθῶσι, καὶ τὴν ὄψιν ὑβρίζουσι, καὶ τῶν διακονου-
 μένων αὐταῖς ^βδουλικώτερα ἐπιτάττουσιν; Ἄλλ' ὅμως οὐκ
 ἀφίστανται. Καίτοι οὐδεὶς οὐδένα ἔχει τοιοῦτον ἐχθρὸν,
 οἷον ὁ φιλῶν τὴν φιλουμένην. Καὶ γὰρ θρύπτεται καὶ ἀκκί-
 ζεται, καὶ ἀποκέχρηται αὐτῷ πολλάκις ἡ φιλουμένη, καὶ ὅσῳ
 ἂν φιλῇται, τοσούτῳ καταφρονεῖ. Καίτοι τί τῆς οὕτω διακει-
 μένης ψυχῆς θηριωδέστερον; Ἄλλ' ὅμως φιλοῦσιν ἐκεῖνοι.
 Ἄλλὰ τάχα καὶ ἀπὸ τῶν πνευματικῶν ^νεύρήσομεν τοιαύτην
 C ἀγάπην, οὐ τῶν νῦν ἐψύγη γάρ· ἀλλὰ τῶν πάλαι ^ωμεγάλων
 καὶ θαυμαστῶν ἐκείνων ἀνδρῶν. ^κὉ μακάριος Μωϋσῆς καὶ
 τούτους αὐτοὺς ὑπερέβαλε τοὺς ἔρωτι φιλοῦντας. Πῶς καὶ
 τίνι τρόπῳ; Πρῶτον μὲν τὰ βασίλεια ^υἀφείς καὶ τὴν ἐκεῖ
 τρυφήν καὶ τὴν θεραπείαν καὶ τὸ δοξάζεσθαι, εἴλετο εἶναι μετὰ
 τῶν Ἰσραηλιτῶν. Καίτοι οὐ μόνον οὐκ ἂν τις ἄλλος εἰργά-
 σατο τοῦτο, ἀλλὰ ^κἂν ἐπησχύνθη ἐλέγχοντος ἐτέρου ^ατῶν
 D αὐτοῦ δούλων φανῆναι συγγενῆς, οὐ μόνον δούλων, ἀλλὰ καὶ
 μιαιῶν εἶναι νομιζομένων· ὁ δέ ^βγε οὐ μόνον ^ετὴν συγγένειαν
 οὐκ ἐπησχύνθη, ἀλλὰ καὶ παντὶ θυμῷ ἤμυνε, καὶ εἰς κινδύνους
 ἑαυτὸν ἔρριψεν ὑπὲρ ἐκείνων. Πῶς; Ὁρῶν, φησί, τινὰ ἀδι-
 κοῦντα, ἤμυνε τῷ ἀδικουμένῳ, καὶ ἀπέκτεινε τὸν ἀδικοῦντα.
 Ἄλλ' οὕτω ταῦτα ὑπὲρ ἐχθρῶν μεγάλα ^δμὲν, οὐχ οὕτω δὲ ὡς
 τὰ μετὰ ταῦτα. Τῇ ^εοὖν ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ τὸ αὐτὸ εἶδε γινό-
 μενον, ^εκαέκινον ὃ ἤμυνεν ὁρῶν ἀδικοῦντα, παρήνει παύσασθαι
 E τῆς ἀδικίας· ὁ δέ φησι, ^επολλῇ ἀγνωμοσύνῃ κεχρημένος, ¹⁷ “Τίς
 σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ’ ἡμᾶς;” Τίνα οὐκ ἂν
 ἐνέπρησε τὰ ῥήματα ταῦτα; Εἰ τοίνυν θυμῷ τὸ πρότερον
 ἐγένετο καὶ ^hβλαβῇ, καὶ τοῦτον ἂν πλήξας ἀνείλεν. Οὐ γὰρ (798)
 δὴ ἐκεῖνος, ὑπὲρ οὗ τοῦτο ἐγένετο, κατεμήνυσεν ἂν αὐτόν. Ἄλλ'
 ὅτι συγγενεῖς ἦσαν, ⁱταυτὰ φησιν. ^κὍτε ἡδικεῖτο, οὐδὲν
 τοιοῦτον ἐφθέγγετο, τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ ⁱδικαστὴν;
 F Διὰ τί μὴ χθὲς εἶπες τοῦτο; ^ωἩ ἀδικία ἡ σὴ καὶ ἡ ὁμότης,
 φησὶν, αὕτη με κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν. ^νἈλλὰ

¹⁷ Exod. ii. 14.

^τ διασπαθῶσι A.F. Sav. Mor. διαπῶσι Veron. διασπῶσι B.C.D.E. re-
 ceptum a Montef. ^β δουλικώτερον B.F. Veron. ^ν οὐδεὶς om. F. ^ω εὐ-
 ρήσω B.C.E.F. ^ω μεγ.] καὶ μεγ. F. ^κ ὁ μακ. M. omnes. ὁ M. ὁ μακ.
 Edd. ^υ ἀφείς] ἀφείς. καταλιπὼν γὰρ A.B.F. ^κ ἂν] καὶ E. ^α τῶν αὐτοῦ
 δούλων om. A.B.F. Sav. cet. ^β γε assumptum ex omnibus. ^ε τὴν om. F.
^δ μὲν] + οὖν καὶ αὐτὰ A.B.F. Sav. cet. ^ε οὖν] δὲ E. ^ε καέκινον] ἐκείνον
 γὰρ A.B.F. ^ε πολλῇ τῇ ἀγ. B.F. ^h βλαβῇ] μανία A.B.F. Sav. cet.
ⁱ ταυτὰ φησιν] φησὶ, ταῦτα εἶπεν A.B.F. Sav. cet. ^κ ὅτε] + δὲ E. ⁱ δι-
 καστὴν] + ἐφ’ ἡμᾶς Edd. ἐφ’ ἡμᾶς om. A.B.C.D.F. ^ω ἡ] ἀλλὰ νῦν ἡ A.B.F.
 Mox φησὶν om. iidem. ἡ ἀδ. φησὶ, καὶ ἡ ὁμ. ἡ σὴ hoc ord. C. ^ν ἀλλὰ νῦν
 ὅρα ὅτι] ἄρα νῦν B.F. ἄρα pro ἀλλὰ A.

νῦν ὄρα ὅτι καὶ τῷ θεῷ ταῦτα λέγουσί τινες· ὅ ἐν οἷς ἀδικοῦνται, 51
 βούλονται αὐτὸν εἶναι σφοδρὸν, καὶ τῆς μακροθυμίας αὐτοῦ
 κατηγοροῦσιν· ὅταν δὲ ἀδικῶσιν, οὐκέτι. Τί τούτων πικρότερον
 τῶν ῥημάτων; Ἄλλ' ὅμως μετὰ ταῦτα πρὸς τοὺς ἀγνώμονας,
 πρὸς τοὺς ἀχαρίστους πεμπόμενος, ἤρχετο, καὶ οὐκ ἀνεδύετο.
 Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὰ σημεῖα ἐκεῖνα καὶ ῥτὰ θαύματα τὰ δι' αὐτοῦ
 γενόμενα, καταλεύσαι αὐτὸν πολλάκις ἐπεχείρησαν, ⁹ καὶ ἐξέφυγε
 τὰς χεῖρας αὐτῶν· καὶ κατεγόγγυζον συνεχῶς, ἀλλ' ὅμως ¹ οὕτως B
 αὐτοὺς ἐφίλει ἔρωτι, ὥς εἰπεῖν πρὸς τὸν θεὸν, ἡνίκα τὴν ἀμαρ-
 τίαν ἐκείνην τὴν χαλεπὴν εἰργάσαντο. ¹⁸ “Εἰ μὲν ἀφῆς αὐτοῖς
 τὴν ⁸ ἀμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μὴ, καμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου
 ἧς ἔγραψας.” Βούλομαι μετ' ἐκείνων ἀπολέσθαι, φησὶν, ἢ
 χωρὶς ἐκείνων σώζεσθαι. Ὅντως ¹ μανία, ὄντως ἔρως μέγας.
 Τί λέγεις; τοῦ οὐρανοῦ καταφρονεῖς; ^ν Ναί· φιλῶ γὰρ τοὺς
 ἡδικοκώτας. Ἐξαλειφθῆναι αἰτεῖς; Καὶ τί πάθω, φησὶν;
 ἔρως γάρ ἐστι. Τί δὲ ^ω καὶ μετὰ ταῦτα; Ἀκουσον τί φησιν C
 ἐτέρωθι ἡ γραφή· ¹⁹ “Καὶ ἐκακώθη Μωϋσῆς δι' αὐτούς.” Πο-
 σάκις ὕβρισαν; ποσάκις ἀπεχειροτόνησαν αὐτὸν καὶ τὸν ^α ἀδελ-
 φόν; εἰς Αἴγυπτον ποσάκις μεταναστῆναι ^ν ἐζήτησαν; καὶ
² μετὰ ταῦτα πάντα ἐξεκαίετο καὶ ἐμεμήνει, καὶ ὑπὲρ ^α αὐτῶν
 πᾶσχειν ἔτοιμος ἦν. Οὕτω δὲ φιλεῖν τοὺς ἐχθροὺς, κοπτόμενον
 καὶ τλαιπωρούμενον καὶ πάντα ποιοῦντα καὶ ^β χαριζόμενον,
 ἐφίεσθαι τῆς σωτηρίας αὐτῶν. Τί δὲ ὁ Παῦλος, εἰπέ μοι, οὐχὶ
 καὶ γέενναν ^ε ἤτησεν ἀντ' αὐτῶν; Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ δεσπότου τὸ
 παράδειγμα ἀναγκαῖον ἀγαγεῖν. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸς ποιεῖ, D
 λέγων, ὅτι ²⁰ “Τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ
 ἀγαθοὺς” ἀπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ φέρων τὸ παράδειγμα, ἡμεῖς
 δὲ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ. Ἦλθε πρὸς αὐτοὺς, κατὰ τὴν
 οἰκονομίαν λέγω, ^δ δούλος ἐγένετο δι' αὐτοὺς, ἐταπείνωσεν
 ἑαυτὸν, ἐκένωσε, μορφὴν δούλου ἔλαβε· καὶ παραγενόμενος,
 οὔτε αὐτὸς εἰς ὁδὸν ἐθνῶν ἀπῆρχετο, καὶ τοῖς μαθηταῖς τοῦτο
 ἐπέταττε· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ ^ε καὶ περιῆγε θεραπεύων

18 Exod. xxxii. 32.

19 Psal. cv. 32.

20 Matth. v. 45.

ο ἐν οἷς] + μὲν γὰρ A.B.F. Sav. cet. ἵνα ἐν οἷς C.D. Veron. ὅταν ἐν οἷς E.
 Mox βούλονται C.E. Veron. Tum κατηγορῶσιν Veron. et corr. E. ^ρ τὰ]
 μετὰ τὰ Edd. invitis libris. ⁹ καὶ] εἰ καὶ A.B.F. ^τ οὕτως αὐτοὺς E. αὐ-
 τοὺς οὕτως A.B.F. Sav. cet. οὕτως om. C.D. Veron. Mox ἔρωτι om. A.B.F.
 inclusum a Sav. ⁸ ἀμαρτίαν] + ταύτην A.E. ^τ μανία ὄντως] μανίας E.
^ν ναί] + φησὶ Edd. repugnantibus libris. ^ω καὶ] τὰ A.B.F. Sav. cet.
^α ἀδελφόν] + αὐτοῦ E. ^γ ἐζήτησαν C. ² μετὰ τ. π.] ὅμως A.B.F. ὅμως
 μετὰ τ. π. Sav. marg. ^α αὐτῶν] + πάντα E. ^β χαριζόμενον] Sic C.D.E.
 χωριζόμενον Edd. χαρίζ. ἐφίεσθαι] ἐφιέμενον A.B.F. Verba καὶ χωριζόμενον
 inclusit Sav. ^ε ἐξήτησεν C. ^δ δούλος ἐγένετο om. E. ^ε καὶ om. E.

Ἐπάσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν. Τί οὖν; Οἱ [†] μὲν ἄλλοι πάντες ἐξεπλήσσοντο καὶ ἐθαύμαζον, καὶ ἔλεγον, “Πόθεν τούτῳ ^ε ταῦτα;” οὗτοι δὲ εὐεργετούμενοι ἔλεγον, δαιμόνιον ἔχει, καὶ βλασφημεῖ, καὶ μαίνεται, καὶ πλάνος ἐστίν. Ἄρ’ οὖν ἀπώσατο αὐτούς; Οὐδαμῶς, ^h ἀλλὰ μειζρόνως εὐηργέτει ταῦτα ἀκούων, καὶ ἀπῆει πρὸς τοὺς μέλλοντας αὐτὸν σταυροῦν, ἵνα μόνον αὐτοὺς διασώσῃ. [†] Καὶ μετὰ τὸ σταυρωθῆναι ^k τί φησι; ^F ²¹ “Πάτερ, ^l μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην.” Καὶ πρὸ τούτου κακῶς παθὼν, καὶ μετὰ ταῦτα κακῶς παθὼν, μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς ^m περὶ αὐτῶν πάντα ἔπραττεν, ὑπὲρ ⁿ αὐτῶν ἐδεῖτο. ^o Καὶ μετὰ τὸν σταυρὸν τί οὐκ ἐποίησε δι’ αὐτούς; οὐχὶ ἀποστόλους ἀπέστειλεν; οὐχὶ σημεία εἰργάσατο; οὐχὶ ⁵² πᾶν ὁτιοῦν ἐκίνησεν; Οὕτω δὲ φιλεῖν τοὺς ἐχθρούς, οὕτω μιμεῖσθαι τὸν Χριστόν. Οὕτω Παῦλος ἐποίησε· λιθαζόμενος, μυρία πάσχων, ὑπὲρ αὐτῶν ἅπαντα ἔπραττεν. ^p Ἄκουε αὐτοῦ λέγοντος, ^q ὅτι ²² “Ἡ εὐδοκία μου καὶ ἡ δέησις ὑπὲρ αὐτῶν ἔστιν εἰς σωτηρίαν” καὶ πάλιν, “Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσι” καὶ πάλιν, “Εἰ σὺ ἀγριέλαιος ὢν ἐνεκεν-τρίσθης, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι ^s ἐγκεντρισθῇσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ;” Ἀπὸ πόσης φιλοστοργίας οἶε ταῦτα λέγεσθαι τὰ ῥήματα; ἀπὸ πόσης εὐνοίας; Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, οὐκ ἔστιν. ^B Οὕτω δὲ φιλεῖν τοὺς ἐχθρούς· ^t τοῦτο τὸν θεόν ἐστι φιλεῖν, τὸν ἐπιτάξαντα, τὸν ^v νομοθετήσαντα· τὸ μιμεῖσθαι ἐκείνον, τὸ φιλεῖν τὸν ἐχθρόν ἐστιν. Ἐννόησον ὅτι οὐ τὸν ἐχθρὸν εὐεργετεῖς, ἀλλὰ σαυτὸν, οὐκ ἐκείνον φιλεῖς, ἀλλὰ τῷ θεῷ ὑπακούεις. ^w Ταῦτα οὖν εἰδότες, κυρώσωμεν εἰς ἀλλήλους τὴν ἀγάπην, ἵνα μετὰ ἀκριβείας ταύτην κατορθώσαντες, τύχωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ’ οὗ τῷ πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

²¹ Luc. xxiii. 34. coll. Act. vii. 60.

²² Rom. x. 1, 2. xi. 17, 24.

[†] μὲν om. C.D. Veron. ^ε ταῦτα; οὗτοι] ταῦτα πάντα; οἱ E. ^h ἀλλὰ] + καὶ A.B.F. Sav. cet. [†] καὶ μετὰ] μετὰ δὲ A.B.F. ^k τί] ἄκουε τί A.B.F. ^l μὴ στήσῃς—ταύτην] ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασιν τί (οἶδασιν δ Sav. cet.) ποιού-σι A.B.F. Sav. cet. ^m περὶ] ἴσ. ὑπὲρ Sav. marg. ὑπὲρ E. ⁿ αὐτῶν] + γὰρ A.B.F. Statim ἐδέετο E. ^o καὶ—αὐτοὺς] τί δὲ οὐκ ἐποίησε δι’ αὐτούς καὶ μετὰ τὸν σταυρόν; A.B.F. ^p καὶ ἄκουε A.B.F. ^q ὅτι om. A.B.F. Sav. cet. ^r ἐστίν om. E. ^s ἐγκεντρισθῇσονται] ἐὰν (ἐὰν eras. in A.) ἐγκεντρισθῶσι A.B.C.F. ^t τοῦτο] οὕτω E. ^v νομοθετήσαντα Veron. ^w ταῦτ’ οὖν A.B.

ΛΟΓΟΣ Η.

C

(799) ¹ Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγώ, ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ἐστὶν ἀρετὴ μὴ τιμὴν, μηδὲ δόξαν ζητεῖν D παρὰ τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν, καὶ πάντα ὑπὲρ τούτου ποιεῖν ὡς ὃ γε ἐκείνο ζητῶν, οὐκ ἂν εἶη διδάσκαλος, ἀλλὰ τύραννος. Οὐ γὰρ διὰ τοῦτό σε ἐπέστησεν ὁ θεὸς αὐτοῖς, ἵνα σὺ πλείονος ἀπολαύσης θεραπείας, ἀλλ' ἵνα τὰ μὲν σὰ ἀμελῇται, πάντα δὲ τὰ ἐκείνων οἰκοδομῇται. Τοῦτό ἐστι διδάσκαλον τοιοῦτος ὁ μακάριος Παῦλος ἦν, ὃς τύφου μὲν ἀπήλλακτο παντὸς, ^aοὕτω δὲ διέκειτο, ὡς εἰς τῶν πολλῶν, E μᾶλλον δὲ καὶ αὐτῶν ἐλάχιστος. Διὰ τοῦτο καὶ δοῦλον αὐτῶν ^bἐαυτὸν καλεῖ, καὶ ^cτὰ πλείονα ἐν ἱκετηρίας τάξει φθέγγεται. Ὅρα γοῦν καὶ νῦν οὐδὲν ἐπιτακτικὸν γράφοντα, οὐδὲν αὐθεντικόν, ἀλλὰ συνεσταλμένον καὶ ^dκαθυφειμένον. “Παρακαλῶ οὖν ^eὑμᾶς ἐγώ, φησὶν, ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ^fἐκλήθητε.” Τί παρακαλεῖς, εἰπέ μοι; ἵνα τινὸς τύχης αὐτός; Οὐδαμῶς, ἀλλ' ἵνα ἄλλους σώσω, ^gφησί. Καίτοιγε οἱ παρακαλοῦντες, ὑπὲρ τῶν ^hαὐτοῖς διαφερόντων παρακαλοῦσι. ⁱΚαὶ ἐμοὶ τοῦτο διαφέρει, φησί, καθὼς καὶ F ἐτέρωθι γράφων ἔλεγε. ² “Νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκητε ἐν κυρίῳ.” Σφόδρα γὰρ αἰεὶ τῆς σωτηρίας τῶν μαθητευομένων ἐφίετο. “Ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ.” Μέγα ἀξίωμα καὶ σφοδρὸν, καὶ βασιλείας καὶ ὑπατείας καὶ ^kπάντων μεῖζον. Ὅπερ οὖν καὶ πρὸς Φιλήμονα γράφων φησὶν. ³ “Ὡς Παῦλος πρεσ- 53 βύτης, νυνὶ δὲ ^lκαὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ.” Οὐδὲν γὰρ ^mοὕτω λαμπρόν, ὡς ⁿδεσμὸς διὰ Χριστόν, ὡς αἱ ἀλύσεις αἱ περικείμεναι ταῖς ^oδόσιαις χερσὶν ἐκείναις. Τοῦ ἀπόστολον εἶναι, τοῦ διδάσκαλον εἶναι, τοῦ εὐαγγελιστὴν εἶναι, τοῦτο λαμπρότερον, τὸ δέσμιον εἶναι διὰ τὸν Χριστόν. Εἴ τις φιλεῖ τὸν Χριστόν, ἔγνω τὸ λεγόμενον· εἴ τις μαίνεται καὶ περικαίεται τοῦ δεσπότου, οἶδε τὴν δύναμιν τῶν δεσμῶν. ^pῚλοιοτο B

1 CAP. IV. V. I.

2 I Thess. iii. 8.

3 Philem. 9.

HOM. VIII. ^a οὕτω δὲ διέκειτο] ἐφαίνετο δὲ A.B.F. ^b ἐαυτὸν om. E. ^c τὰ om. C. ^d καθιεμένον Cat. ^e ὑμᾶς ἐγώ, φησὶν] Sic A.C.E.F. ἐγώ, φησὶν, ὑμᾶς Edd. ^f ἐκλήθημεν A. ^g φησιν post οὐδαμῶς vulgo legitur, invitis libris. ^h αὐτοῖς] αὐτῶν αὐτοῖς Cat. διαφ. αὐτοῖς inverso ord. F. ⁱ καὶ ἐμοὶ] ἀλλ' ἐμοὶ A.B.F. ἀλλ' ἐμοὶ καὶ Cat. ^k πάντων] + τῶν ἄλλων A.B.F. ^l καὶ om. F. Μοχ' Ἰησοῦ Χριστοῦ A.B.C.F. Χριστοῦ Ἰησοῦ E. ἐν Χριστῷ Edd. ^m οὕτω] τοιοῦτο E. ⁿ δέσμιος E. Cat. Flor. p. 332. (Tom. xii. p. 582 A.) ^o δόσιαις] ἀγίαις B.E. Flor. ^p ἔλοιοτο] ὁ τοιοῦτος ἔλοιοτο A.B.F. Sav. cet. invito Flor.

ἂν δέσμιος ¹γενέσθαι διὰ Χριστὸν, ἢ τοὺς οὐρανοὺς οἰκεῖν.
 Παντὸς χρυσοῦ λαμπροτέρας ²αὐτοῦ ἐδείκνυ τὰς χεῖρας, παντὸς
 διαδήματος βασιλικοῦ. Οὐ γὰρ οὕτω ποιεῖ λαμπρὰν κεφαλὴν
 ταινία λιθοκόλλητος περικειμένη, ὡς ἄλυσις σιδηρὰ ἰδιὰ Χρι-
 στὸν. Τότε τῶν βασιλείων λαμπρότερον τὸ δεσμωτήριον ἦν,
³καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ οὐρανοῦ τί λέγω βασιλείων; δέσμιον γὰρ
 εἶχε Χριστοῦ. Εἴ τις φιλεῖ τὸν Χριστὸν, οἶδε τοῦτο τὸ
 ἀξίωμα, οἶδε ταύτην τὴν ἀρετὴν, οἶδεν ὅσον ἐχαρίσατο τῷ τῶν
 C ἀνθρώπων γένει τὸ δεθῆναι δι' αὐτόν. Τάχα τοῦ καθίσαι ἐκ
 δεξιῶν αὐτοῦ τοῦτο λαμπρότερον, τοῦ καθίσαι ἐπὶ δώδεκα θρό-
 νων τοῦτο σεμνότερον, τὸ δεθῆναι δι' αὐτόν. Καὶ τί λέγω
 περὶ τῶν ἀνθρωπίνων; ⁴αἰσχύνομαι συγκρίνων πλοῦτον καὶ
 κόσμον χρυσούν δεσμοῖς. ⁵ἀλλὰ περὶ τῶν μεγάλων ἐκείνων, καὶ
 μηδένα μισθὸν εἶχε τὸ πρᾶγμα, τοῦτο μόνον μέγας μισθὸς,
 τοῦτο ἀντίδοσις ἱκανή, τὸ διὰ τὸν φιλούμενον ταῦτα πᾶσχειν
 τὰ δεινὰ. Ἰσασιν οὖοι φιλοῦντες, εἰ καὶ μὴ ⁶τὸν θεόν, ἀλλ'
 ἀνθρώπους, τὸ λεγόμενον, οἳ ἡδονται κακῶς πᾶσχοντες μάλλον,
 D ⁷ἢ τιμώμενοι παρὰ τῶν ἐρωμένων. Τοῦ ἁγίου χοροῦ ⁸τὸ
 ταῦτα συνιδεῖν ⁹μόνου, τῶν ἀποστόλων λέγω. Ἄκουε γὰρ τοῦ
 μακαρίου Λουκᾶ λέγοντος, ¹⁰ὅτι ¹¹“Ὑπέστρεφον χαίροντες
 ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ¹²ονόματος κατηξιώ-
 θησαν ἀτιμασθῆναι.” Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις δοκεῖ γέλως εἶναι,
 εἰ τὸ ἀτιμασθῆναι καταξιωθῆναι ἐστίν, εἰ τὸ ἀτιμασθῆναι χαί-
 ρειν ἐστί· τοῖς δὲ ἐπισταμένοις τοῦ Χριστοῦ τὸν πόθον τοῦτο
 πάντων μακαριστότερον νενόμισται. Εἴ τις ἐμοὶ τὸν οὐρανὸν
 E ἐχαρίζετο ¹³πάντα, ἢ τὴν ἄλυσιν ἐκείνην, ἐκείνην ἂν ἐγὼ προ-
 ετίμησα. Εἴ τις με μετὰ τῶν ἀγγέλων ἴστη ἄνω, ἢ μετὰ
 Παύλου δεδεμένον, τὸ δεσμωτήριον ἂν εἰλόμην. Εἴ τις με
¹⁴ἐκείνων ἐποίει τῶν δυνάμεων τῶν περὶ τὸν οὐρανὸν, τῶν περὶ (800)
 τὸν θρόνον, ἢ δεσμώτην τοιοῦτον, τοιοῦτος ἂν εἰλόμην γενέσθαι
 δεσμώτης. ¹⁵Οὐδὲν τῆς ἀλύσεως ἐκείνης μακαριώτερον. Ἐβου-
 λόμην ἐν τοῖς τόποις γενέσθαι νῦν ἐκείνοις· λέγεται γὰρ ¹⁶καὶ

4 Act. vi. 41.

¹ γενέσθαι pro εἶναι A.B.C.E.F. ² οὐρανοὺς] + αὐτοὺς E. ³ αὐτοῦ
 omnes. αὐτοῖς Edd. ⁴ διὰ τὸν Χρ. E. ⁵ καὶ om. A.B.F. δὲ om. A.F.
 Verba τί λέγω βασιλείων ante καὶ αὐτοῦ δὲ τ. οὐ. transp. A.B.F. Sav. cet.
⁶ αἰσχύνομαι] + γὰρ E. ⁷ ἀλλὰ] ἀφεῖς εἰπεῖν A.B.F. ἀλλ' ἀφεῖς εἰπεῖν Sav. cet.
⁸ οἳ φιλοῦντες] ὅσοι φιλοῦσιν E. ⁹ τὸν om. F. ¹⁰ ἢ] + οἳ A.B.C.D.F.
¹¹ τὸ om. A.C.D.E.F. ¹² μόνου] Sic C.D. μόνον Edd. ἐστὶ μόνου B.F. ἐστὶ
 μόνον A. ἦν μόνον E. ¹³ ὅτι om. A.B.F. ¹⁴ ὀνόματος] + αὐτοῦ A.B.F.
 + τοῦ Χριστοῦ E. Edd. ¹⁵ πάντα om. A.B.F. [πάντα] Sav. ¹⁶ ἐγὼγε E.
 Mox εἴ τις μετ' ἀγγ. ἔστησεν ἄνω idem. ¹⁷ ἐκείνων] + ἕνα Edd. ἕνα om.
 A.C.D.E.F. μετ' ἐκείνων Flor. ¹⁸ οὐδὲν] εἰκότως' οὐδὲν E. Sav. cet. εἰκότως
 οὐδὲν γὰρ A.B.F. ¹⁹ καὶ] ἔτι A.B.F. Sav. cet. λέγεται—τὰ δ.] ἐν οἷς ἐκείνα
 λέγεται τὰ δ. μένει Veron. ἐν οἷς ἐκείνα τὰ δ. μένει Flor.

μένειν τὰ δεσμά· ¹εϊκότως, καὶ θαυμάζω τοὺς ἄνδρας ἐκείνους F
τοῦ πόθου τοῦ Χριστοῦ· ἐβουλόμην ἰδεῖν ^mτὰς ἀλύσεις, ἃς δε-
δοίκασι μὲν δαίμονες καὶ φρίττουσιν, αἰδοῦνται δὲ ἄγγελοι.
Οὐδὲν βέλτιον τοῦ κακῶς παθεῖν τι διὰ Χριστόν. Οὐχ οὕτω
μακαρίζω Παῦλον, ὅτι εἰς παράδεισον ἠρπάγη, ὥς ὅτι εἰς τὸ 54
δεσμωτήριον ἐνεβλήθη. Οὐχ οὕτως αὐτὸν μακαρίζω, ὅτι ἤκου-
σεν ἄρρητα ῥήματα, ὥς ὅτι ὑπέμεινε τὰ δεσμά. Οὐχ οὕτως
αὐτὸν μακαρίζω, ὅτι ἠρπάγη εἰς τρίτον οὐρανόν, ὥς μακαρίζω
διὰ τὰ δεσμά. Ὅτι γὰρ ταῦτα ἐκείνων μείζονα, ἄκουσον καὶ
αὐτὸς ⁿπῶς οἶδεν. Οὐδὲ γὰρ εἶπε, παρακαλῶ ὑμᾶς ἐγὼ ὁ ῥή-
ματα ἄρρητα ἀκούσας, ἀλλὰ τί; “Παρακαλῶ ὑμᾶς ἐγὼ ὁ
δέσμιος ἐν κυρίῳ.” Εἰ δὲ μὴ πάσαις τοῦτο προσγράφει ταῖς B
ἐπιστολαῖς, οὐ θαυμαστόν· οὐδὲ γὰρ πάντοτε ἐδέδετο, ἀλλ’ ἐν
χρονοῖς τισίν. Αἰρετώτερον ^oἐμοὶ παθεῖν κακῶς ὑπὲρ τοῦ
Χριστοῦ, ἢ τιμᾶσθαι παρὰ τοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο μεγάλη
τιμὴ, τοῦτο δόξα ἢ ^pπάντα ὑπερβάλλουσα. Εἰ αὐτὸς δι’ ἐμὲ
γενόμενος δούλος, καὶ τὴν δόξαν κενώσας, οὐχ οὕτως ἡγείτο ἐν
δόξῃ εἶναι, ὥς ὅτε ἐσταυροῦτο ὑπὲρ ἐμοῦ, τί ἐμὲ παθεῖν οὐ δεῖ;
Ἄκουε γὰρ αὐτοῦ λέγοντος· ⁵“Δόξασόν ^qμε, πάτερ.” Τί
λέγεις; ἐπὶ ^rσταυρὸν ἄγη μετὰ ληστῶν καὶ τυμβωρύχων, τὸν
τῶν ἐπαράτων ^sὑφίστασαι θάνατον, ἐμπτύεσθαι μέλλεις ^tκαὶ C
ῥαπίζεσθαι, καὶ ταῦτα δόξαν καλεῖς; Ναί, φησὶν· ὑπὲρ γὰρ
τῶν φιλουμένων ἐγὼ πάσχω ταῦτα, καὶ ^vπάνν δόξαν αὐτὰ
ἡγοῦμαι. Εἰ ὁ τοὺς οἰκτροὺς καὶ ταλαιπώρους φιλήσας, δόξαν
τὸ πρᾶγμα καλεῖ, ^wεἰ οὐ τὸ ἐν τῷ θρόνῳ εἶναι τῷ πα-
τρικῷ, ^xοὐδὲ τὸ ἐν τῇ δόξῃ, ἀλλὰ τὸ ἐν ἀτιμίᾳ ^yδόξα ἦν, καὶ
τοῦτο ἐκείνου προετίθει· πολλῷ μᾶλλον ἐγὼ ταῦτα ὀφείλω
^zδόξαν ἡγεῖσθαι. Ὡς ^aμακαρίων δεσμῶν, ὧς ^bμακαρίων χειρῶν, D
ἃς ἐκόσμησεν ἡ ἄλυσις ἐκείνη. Οὐκ ἦσαν οὕτω τίμιαι αἱ χεῖρες
Παύλου τὸν χωλὸν τὸν ἐν Λύστροις ἀναστήσασαι καὶ ἐγείρα-
σαι, ὥς τὰ δεσμά περικεῖμεναι. Εἰ κατ’ ἐκείνους τοὺς χρόνους
^cἤμην ἐγὼ, τότε ἂν μάλιστα ^dαὐτὰς περιεπτυσάμην, καὶ ἐπὶ τὰς

⁵ Joan. xvii. 1.

¹ εϊκότως· καὶ θαυμάζω (θαυμάσω Veron.)] καὶ ἰδεῖν καὶ θαυμάσαι A.B.F. Sav.
cet. ^m τὰς om. C. ⁿ πῶς] + τοῦτο A.B.F. Sav. cet. ^o μοι E. ^p τὰ
πάντα E. ^q με] + σὺ Edd. σὺ om. B.C.E.F. Cat. ^r σταυρὸν A.B.C.F.
τὸν σταυρὸν Flor. p. 334. σταυροῦ Edd. ^s ὑφίστασαι pro ὑφίστασθαι A.B.E.
^t καὶ] ἐμπαίζεσθαι E. ^v πάνν] Sic E. πανν Edd. νῦν A.F. ^w Vid. Annot.
εἶναι om. C.D. Veron. ^x οὐδὲ] οὐ A.B.F. ^y δόξα ἦν om. A.B.F. Mox
προετίθη E. ^z δόξαν om. E. ^a τῶν μακαρίων A.B.F. Sav. cet. non Flor.
^b τῶν μακ. Sav. cet. τῶν om. C. Flor. Veron. ^c ἤμην pro ἦν C.E. Flor.
^d αὐτοὺς C.

κόρας ἔθηκα τὰς ἐμάς· οὐκ ἂν ἐπαυσάμην καταφιλῶν χεῖρας καταξιώθεις ὑπὲρ τοῦ δεσπότην δεθῆναι τοῦ ἐμοῦ. Θαυμάζεις Παῦλον, ὅτε καθῆψεν αὐτοῦ ἡ ἔχρις τῆς χειρὸς, καὶ οὐδὲν Εἰποίησε; Ἐμὴ θαυμάσης· ἡδέεσθαι γὰρ τὴν ἄλυσιν· καὶ θάλαττα ἡ δὲ ὁλόκληρος ταύτην ἡδέϊτο· τότε γὰρ ἐδέδετο. Εἴ τις μοι νεκροὺς ἔδωκεν ἀναστῆσαι νῦν, οὐκ ἂν τοῦτο εἰλόμην, ἀλλὰ τὴν ἄλυσιν. Εἰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν φροντίδων ἐκτὸς ἤμην, καὶ τὸ σῶμα εὖρωστον εἶχον, οὐκ ἂν παρητησάμην ἀποδημίαν τοσαύτην ποιήσασθαι ὑπὲρ τοῦ τὰς ἀλύσεις μόνον ἰδεῖν, ὑπὲρ τοῦ τὸ δεσμωτήριον ἔνθα ἐδέδετο. Καίτοι καὶ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ F πολλὰ πολλαχοῦ σημεῖα τυγχάνει, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐστὶ ποθεινὰ, ὥς τὰ τῶν στιγμάτων. Καὶ ἐν ταῖς γραφαῖς ἡ δὲ οὐχ οὕτω με εὐφραίνει θαύματα ἐργαζόμενος, ἵωσείπερ πάσχων κακῶς, μαστιζόμενος, συρόμενος. ⁶ “^k Ὡστε ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ φέρεσθαι, φησὶ, σουδάρια καὶ σιμικίνθια.” Θαυμαστὰ ταῦτα ὄντως, ἀλλ' οὐ τοιαῦτα οἶα ἐκείνα. ⁷ “Δείραντες αὐτὸν, φησὶ, καὶ ἐπιθέντες πολλὰς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακὴν” καὶ 55 πάλιν, “Δεδεμένοι ὕμνου τὸν θεόν” καὶ πάλιν, “Λιθάσαντες αὐτὸν, ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν τεθνάναι.” Βούλεσθε μαθεῖν ὅσον ἐστὶν ἄλυσις σιδηρὰ διὰ Χριστὸν περικειμένη σώματι δουλικῷ; Ἀκούσατε αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος, ⁸ “Μακάριοι ἐστε.” ¹ τί; ὅταν νεκροὺς ἀναστήσητε; Οὐχί· ἀλλὰ τί; ὅταν τυφλοὺς θεραπεύσητε; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τί; “Ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, ^m καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα ψευδόμενοι καθ' ὑμῶν ἔνεκεν ἐμοῦ.” Εἰ δὲ τὸ κακῶς Εἰ ἀκοῦσαι, οὕτω ποιεῖ μακαρίους, τὸ κακῶς παθεῖν, τί οὐκ ἂν ⁿ ἐργάσαιτο; ^o Ἀκουε αὐτοῦ τοῦ μακαρίου Ρτούτου λέγοντος ἀλλαχοῦ. ⁹ “Λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος.” Ἀλλὰ τοῦ στεφάνου τούτου ἡ λαμπρότερος ὁ δεσμός· τούτου με καταξιώσει, φησὶ, καὶ οὐδὲν ὑπὲρ ἐκείνων ἀκριβολογεῖσθαι. Ἀρκεῖ μοι πρὸς πᾶσαν ἀντίδοσιν τὸ παθεῖν κακῶς διὰ (801) τὸν Χριστόν. Δότω μοι φθέγγασθαι ἐκεῖνο, ὅτι ¹⁰ “Ἀντανα-

⁶ Act. xix. 12.⁷ Ibid. xvi. 23, 25. xiv. 19.⁸ Matth. v. 11.⁹ 2 Tim. iv. 8.¹⁰ Coloss. i. 24.

^e μῆ] + ἀπλῶς A.B.F. ^f δὲ om. A.B.F. ^g πολλὰ om. E. ^h δὲ om. C.D. Veron. ⁱ ὥσείπερ] Sic D. Veron. ὡς ἥπερ C. ὥσπερ E. ὡς A.B.F. Sav. Veron. ^k ὥστε—ὄντως] ὄντως θαυμαστὰ καὶ τὰ τοῦ χρωτὸς σουδάρια καὶ τὰ σιμικίνθια, παράδοξα ἐργαζόμενα A.B.F. Sav. cet. ¹ τί] οὐχ E. ^m καὶ διώξωσι om. B. ⁿ ἐργάσαιτο A.B.E. εἰργάσατο Edd. ^o ἀκούσον D. ἄκουε om. Veron. ἄκουσον non hic, sed post ἀλλαχοῦ habet C. ἄκουε καὶ αὐτοῦ A.F. ^p τούτου om. E. sed τούτου add. in marg. post λέγοντος. ^q λαμπρότερον A.B.F.

πληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου," καὶ οὐδενὸς δέομαι.

Κατηξιώθη καὶ Πέτρος ταύτης τῆς ἀλύσεως· ἦν γὰρ, φησὶ, δεδεμένος, καὶ παραδεδομένος στρατιώταις, καὶ ἐκάθευδεν. Οὕ- C
τως ἔχαιρε, καὶ οὐκ ἤλλοιοῦτο, καὶ βαθὺς αὐτὸν ὕπνος εἶχεν, οὐκ ἂν εἶγε ἐν φροντίδι ἣν πολλῇ. Ἐκάθευδε, καὶ μεταξὺ στρατιωτῶν ἦν· καὶ ἄγγελος ἦλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ πατάξας αὐτοῦ τὴν πλευράν, ἤγειρεν. Εἴ τις τοίνυν εἶπέ μοι, τί ἐβού-
λου; ἄγγελος εἶναι ὁ Πέτρον νύξας, ἢ Πέτρος ὁ διασωθείς; Πέτρος ἂν εἰλόμην γενέσθαι, δι' ὃν καὶ ὁ ἄγγελος ἦλθεν. Ἐγὼ τῶν δεσμῶν ὀναίμην ἐκείνων. Τί οὖν; πῶς, φησὶν, ὡς
μεγάλων κακῶν ἀπαλλαγείς εὔχεται; Μὴ θαυμάσης· εὔχεται γὰρ, δεδοικὼς μὴ ἀποθάνῃ· τὸ δὲ ἀποθανεῖν ἐδεδόκει διὰ τὸ D
εἶναι ὑπόθεσιν τῶν παθῶν. Ἀκουσον γοῦν καὶ αὐτὸς ὁ μακάριος Παῦλος τί φησι; ¹¹ "Εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, πολλῶ μᾶλλον κρεῖσσον· τὸ δὲ ἐπιμένειν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς." Τοῦτο καὶ χάριν ἐκάλεσε γράφον· ¹² "Ἐχαρίσθη γὰρ ὑμῖν, φησὶν, ἀπὸ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν."
^m Ὡστε τοῦτο ἐκείνου μεῖζόν ἐστιν· ἔχαρίσατο γάρ. Ὁν- E
τως ἔστι χάρις μεγίστη, καὶ ἰπασῶν κούτων μείζων, τοῦ τὸν ἥλιον στήσαι καὶ τὴν σελήνην, τοῦ τὸν κόσμον κινήσαι· τοῦτο μεῖζόν ἐστι τοῦ δαιμόνων κρατῆσαι, ἢ ἀπελάσαι δαί-
μονας. Οὐχ οὕτως ἀλγοῦσιν ἐκεῖνοι πίστει τῇ παρ' ἡμῶν ἐλαυνόμενοι, ὡς ὅταν ἡμᾶς ἴδωσι κακόν τι πάσχοντας διὰ τὸν Χριστὸν, καὶ δεσμουμένους· μεῖζονα γὰρ τοῦτο ποιεῖ τὴν παρ-
ρησίαν. Οὐ διὰ τοῦτο καλὸν ^m δεδέσθαι ⁿ διὰ τὸν Χριστὸν, ὅτι βασιλείαν προξενεῖ τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ὅτι διὰ τὸν Χριστὸν F
γίνεται· οὐ διὰ τοῦτο μακαρίζω τοὺς δεσμοὺς, ὅτι εἰς τὸν οὐρα-
νὸν ^o παραπέμπουσιν, ἀλλ' ὅτι διὰ τὸν δεσπότην τοῦ οὐρανοῦ

¹¹ Philipp. i. 23, 24.

¹² Ibid. i. 29.

¹ ἤλλοιοῦτο—οὐκ ἂν (+ οὖν E.)] ἡλγει, ὡς καὶ καθεύδειν. οὐκ ἂν δὲ βαθὺς αὐτὸν (αὐτὸν βαθὺς A. Sav. cet.) ὕπνος εἶχεν A.B.F. Sav. cet. ^s ἦν πολλῇ] πολλῇ ἦν A.B.E.F. ^t καὶ om. A.B.F. Sav. cet. ^v ἦν] ὦν A.B.F. Sav. cet. ^w καὶ om. A.B.F. ^x ὁ om. E. ^y τί οὖν] καὶ A.B.F. Sav. cet. ^z τὸ δὲ ἀποθανεῖν om. A.B.F. ^a εἶναι ὑπ. τῶν παθῶν] βούλεσθαι αὐτὸν τὴν ζωὴν ὑπόθεσιν ἀγώνων ποιεῖν A.B.F. βούλεσθαι αὐτὸν τὴν ζωὴν εἶναι ὑπ. τῶν παθῶν Sav. cet. ^b εἰς om. A.B.F. Sav. cet. ^c ἐπιμένειν C. ἐπιμεῖναι A.B.E.F. παραμένειν Edd. ^d ἡμῖν E. ^e ἀπὸ τοῦ Χρ. A.B.D.F. Sav. cet. ^f πιστεῦσαι E. ^g ἔχαρίσατο γὰρ] ἐχαρίσθη A.B.F. ^h ἐστι] τοῦτο A.B.F. ⁱ πασῶν—κινήσαι] τοῦ τὸν ἥλιον στήσαι πολλῶ μείζων (π. μ. om. F.) καὶ τὴν σελήνην, ἢ τοῦ τὸν (τοῦτον B. τοῦτον τὸν F.) κόσμον κινήσαι A.B.F. ^k τούτων om. E. ^l ἐστι om. A.B.F. Sav. cet. ^m τὸ δεδέσθαι A.B.F. Sav. cet. ⁿ διὰ τὸν Χρ. om. A.B.E.F. Sav. cet. ^o ἀναπέμπουσιν A.B.F.

56 γίνονται. Πόσον καύχημα εἶδέναι, ὅτι διὰ τὸν Χριστὸν ἐδέθη; πόση ἡδονή, πόση τιμὴ, πόση λαμπρότης; Ἐβουλόμην διαπαντὸς ταῦτα φθέγγεσθαι· ῥεβουλόμην ἔχεσθαι τῆς ἀλύσεως· ἐβουλόμην, εἰ καὶ τῷ πράγματι ἠάπεστέρημαι, ἀλλὰ τῷ λόγῳ περιθεῖναι τὴν ἄλυσιν τῇ ψυχῇ διὰ τῆς διαθέσεως. ¹³ “Ἐσείσθη, φησὶ, τὸ δεσμωτήριον,” δεδεμένου Παύλου, “καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη.” Εἶδες δεσμῶν φύσιν τὰ δεσμὰ ἀναλύνουσιν; Ὡσπερ γὰρ ὁ τοῦ κυρίου θάνατος τὸν θάνατον ἐθανάτωσεν, οὕτω καὶ τὰ Παύλου δεσμὰ τοὺς δεσμώτας ἔλυσεν, τὸ δεσμωτήριον ἔσεισε, τὰς θύρας ἀνέωξε· καίτοι οὐχ αὕτη τῶν δεσμῶν ἡ φύσις ἐστίν, ἀλλ’ ἡ ἐναντία, κατέχειν ἐν ἀσφαλείᾳ τὸν δεδεμένον, οὐχὶ τοὺς τοίχους ἀνοίγειν αὐτῷ. Ἀλλὰ τῶν ῥμὲν δεσμῶν ἀπλῶς ^ρ φύσις οὐκ ἐστίν αὕτη, ^τ δεσμῶν δὲ τῶν διὰ Χριστὸν ^υ αὕτη. Προσέπεσεν ὁ δεσμοφύλαξ τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ. Ἄλλ’ ^ω οὐδὲ τοῦτο ποιεῖ δεσμὰ ἀπλῶς, τοὺς δῆσαντας εἰς τοὺς πόδας ἄγειν τῶν δεδεμένων, ἀλλὰ τὸναντίον ὑποχειρίους τοῦτους ἐκείνοις ποιεῖν. Νῦν δὲ ὁ λελυμένος ὑπὸ τοὺς πόδας ἦν τοῦ δεδεμένου· ὁ δῆσας ἡξίου τὸν δεθέντα λυθῆναι τοῦ φόβου.

C Οὐχὶ σὺ ἔδησας, εἰπέ μοι; οὐχὶ εἰς τὴν ἐσωτέραν ἔβαλες φυλακὴν; οὐχὶ εἰς τὸ ξύλον ἡσφαλίσω τοὺς πόδας; τί τρέμεις; τί θορυβῇ; τί δακρύεις; τί τὸ ξίφος ἐσπάσω; * Οὐδὲν τοιοῦτον ἔδησα, φησὶν· οὐκ ἤδειν, ὅτι τοσαύτη τῶν τοῦ ^z Χριστοῦ δεσμῶν ἡ δύναμις. Τί λέγεις; οὐρανοὺς ἔλαβον ἐξουσίαν ἀνοίγειν, καὶ δεσμωτήριον οὐκ ἔμελλον ἀνοίγειν; τοὺς ὑπὸ δαιμόνων δεδεμένους ἔλυον, καὶ σιδήριον ἔμελλεν αὐτῶν περιέσεσθαι; Οὐκ ^α οἶδας τοὺς ἄνδρας· διὰ τοῦτο καὶ συγγνώμης

D ἔτυχες. Παῦλος ὁ δεδεμένος ἐστίν, ὃν ἄγγελοι πάντες ἡδέσθησαν· Παῦλός ἐστιν, οὗ καὶ τὰ σουδάρια καὶ τὰ σιμικίνθια δαίμονας ἤλαυνε, καὶ νόσους ἐφυγάδευε, καίτοι πολλῷ σιδήρου ^β ἁδαμάντινος καὶ ἀρραγέστερος ὁ παρὰ τοῦ δαίμονος δεσμός· οὗτος μὲν γὰρ ψυχὴν, ἐκεῖνος δὲ σῶμα δεσμεῖ. Ὁ ψυχὰς τοῖνον δεδεμένας λύων, τὸ σῶμα ^ε τὸ αὐτοῦ οὐκ ἂν ἴσχυσε λύσαι; ὁ

E δαιμόνων δεσμὰ διαρρηγνύς, σιδήρου δέσιν οὐκ ἂν ἔλυσεν; ὁ διὰ τῶν ἱματίων ^δ αὐτοῦ τοὺς δεσμώτας ἐκείνους λύων, καὶ ^ε τῶν δαιμόνων ἀπαλλάττων, αὐτὸς δι’ ἑαυτοῦ ἑαυτὸν οὐκ ἂν ἔλυσεν;

¹³ Act. xvi. 26.

^p ῥεβουλόμην ἔ. τ. ἀ. ἐβουλόμην] τῆς ἀλύσεως ἐκείνης μεμνημένος E. ^q ἐστέρημαι B. ^r μὲν om. E. Statim ἀπλῶς δεσμῶν inverso ord. A.B.F. ^s ἡ φύσις E. ^t δεσμῶν δὲ] τῶν δὲ δεσμῶν E. ^v αὕτη] μόνον A.B.F. ^w οὐδὲ] οὐ A.B.F. ^x ἴσ. οὐδένα Sav. marg. οὐδένα E. ^y ἔδεια B.F. ^z Χριστοῦ] θεοῦ B.F. ^a ἡδεις E. ^b ἁδαμάντινος καὶ om. A.B.F. Inclusit Sav. Statim ἀρραγέστατος A.B. ^c τὸ om. A.F. Statim ἑαυτοῦ C. αὐτοῦ Veron. Sav. Mor. αὐτοῦ A.E.F. ^d αὐτῶν A.F. ^e τῶν om. F.

Διὰ τοῦτο πρῶτον ἐδέθη, καὶ τότε τοὺς δεδεμένους ἔλυσεν, ἵνα
(802) μάθῃς, ὅτι οἱ τοῦ Χριστοῦ δοῦλοι δεδεμένοι, πολλῶ τῶν λελυ-
μένων μείζονα ἔχουσι τὴν ἰσχύν. Εἰ λελυμένος τοῦτο εἰργά-
σατο, οὐκ ἦν οὕτω θαυμαστόν· ὥστε οὐκ ἀσθενείας ὁ δεσμός
ἦν, ἀλλὰ μείζονος δυνάμεως. Οὕτω γὰρ λαμπροτέρα ἡ
ἰσχὺς ^f τοῦ ἁγίου δείκνυται, ὅταν καὶ δεδεμένος τῶν λελυμένων ^F
κρατῇ, ὅταν ^g ὁ δεδεμένος μὴ μόνον ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ^h δε-
δεμένους λύῃ. Τί τῶν τοίχων ⁱ τὸ ὄφελος; τί ^k τὸ πλεόν ἀπὸ
τοῦ εἰς τὴν ἐσωτέραν ^l αὐτὸν βαλεῖν φυλακὴν, ὅπου γε καὶ τὴν
ἐξωτέραν ἀνέφξῃ; Διὰ τί δὲ καὶ ἐν νυκτὶ, καὶ μετὰ ^m σεισμοῦ
γέγονεν; ⁿ Ἐνδοτέ μοι μικρὸν καὶ παραχωρήσατε, τῶν ἀπο- 57
στολικῶν ^o ἀποσχομένῳ ῥημάτων, ^p ἐντρυφῆσαί τι τοῖς ἀποστο-
λικοῖς πράγμασιν, ἐστιαθῆναι ἐν τῇ ἀλύσει Παύλου· δότε μοι
ἐπιπλέον ἐνδιατρίψαι. ^q Ἐπελαβόμην τοῦ δεσμοῦ, οὐδεὶς με
ἀφίστησιν. Ἀσφαλέστερον ἐγὼ δέδεμαι νῦν τῷ πόθῳ, ἢ
ἐκεῖνος τότε τῷ ξύλῳ. Τοῦτον οὐδεὶς λύει τὸν δεσμόν· ἀπὸ
γὰρ τοῦ πόθου ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ· τοῦτον ^r οὐδὲ ἄγγελοι, οὐδὲ
βασιλεία οὐρανῶν ἰσχύει λύσαι· αὐτοῦ Παύλου ἔστιν ἀκοῦσαι
λέγοντος, ¹⁴ “Οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἄρχαί οὔτε δυνάμεις, οὔτε
ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα, οὔτε ^s ὑψωμα οὔτε βάθος δυνήσεται ^B
ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ.” Τίνος ^v οὖν
ἔνεκα ^w μέσων νυκτῶν τὸ πρᾶγμα γέγονε; ^x τίνος ἔνεκεν καὶ
μετὰ σεισμοῦ; Ἀκούσατε θεοῦ οἰκονομίαν, καὶ θαυμάσατε.
Πάντων τὰ δεσμὰ ^y ἐλύθη, καὶ αἱ θύραι ^z ἀνεώγεισαν. Ἀλλὰ
τοῦτο μόνον διὰ τὸν δεσμοφύλακα γέγονεν, οὐ πρὸς ἐπίδειξιν,
ἀλλὰ πρὸς σωτηρίαν. Ὅτι γὰρ οὐκ ᾔδεσαν οἱ δεσμῶται ὅτι
λελυμένοι εἰσιν, δῆλον ἀπὸ τῆς φωνῆς Παύλου. Τί γάρ ^C
φησιν; ¹⁵ “Ἐφώνησε δὲ φωνῇ ^a μεγάλη λέγων· μηδὲν πράξης
σεαυτῷ κακόν· ^b πάντες γὰρ ἐσμεν ἐνθάδε.” Οὐκ ἂν δὲ πάντες
ᾔσαν ἔνδον, εἰ εἶδον τὰς θύρας ἀνεωγμένας, καὶ ἑαυτοὺς λελυ-
μένους. Οἱ γὰρ τοίχους διατέμνοντες, καὶ ὀρόφους καὶ ^c τριγ-

14 Rom. viii. 39.

15 Act. xvi. 28.

^f τοῦ ἁγ. δείκνυται] αὐτοῦ ἀποδείκνυται E. ^g ὁ om. A.B.F. ^h δεδεμέ-
νους] δεσμώτας F. ⁱ τὸ om. F. ^k τὸ om. E. ^l αὐτὸν βαλ. φυλ. pro
φυλ. βαλ. αὐτὸν A.B.C.E.F. ^m σεισμοῦ] + τὸ πρᾶγμα A.B.F. ⁿ δότε E.
^o ἀποσχομένῳ E. Edd. ἀποσχόμενοι C.D. ἀποσχόμενον A.B.F. ^p ἐντρυφῆ-
σαί τι] Sic E. ex corr. prius ἐντρυφήσαντι, ut Veron. ἐντρυφήσαντα C.D.F.
καὶ ἐντρυφήσαντα A.B. καὶ ἐντρυφήσαντι Sav. cet. ^q ἐλαβόμην B. Post
h. v. ἀπαξ add. A.B.F. ^r οὔτε bis E. Statim οἱ ἄγγ. Edd. οἱ om. A.B.E.F.
^s ἀρχαί] ἀρχάγγελοι C.E. ^t ὑψος E. Post βάθος add. οὔτε κτίσις ἐτέρα E.
^v οὖν om. C.D. ^w μέσων v. pro μέσον v. A.B.C. μεσονυκτίῳ E. ^x τίνος]
+ δέ E. ^y ἐλύθη] ἀνέθη E. ^z ἀνεώγεισαν A.B. ἡνεώγεισαν E. ἀνεώχθη-
σαν idem. in marg. ἀνεώγησαν Edd. ^a μεγάλη] + Παῦλος E. ^b ἀπαν-
τες C.E. ^c τριγγία pro θριγκία C.E.F. τείχεα D.

χία ὑπερβαίνοντες, καὶ πάντα τολμῶντες μετὰ δεσμῶν, οὐκ ἂν ἐκαρτέρησαν, καὶ τῶν δεσμῶν λελυμένων καὶ τῶν θυρῶν ^dἀνεω-
 γυῶν, ἔνδον μένειν, καὶ τοῦ δεσμοφύλακος καθεύδοντος ^eαὐτοῦ.
 Ἄλλ' ἀντὶ δεσμῶν σιδηρῶν ἦν αὐτοῖς ὁ δεσμός τοῦ ὕπνου,
 D ὥστε καὶ τὸ ^hπράγμα γενέσθαι, καὶ μηδεμίαν ἀπὸ τοῦ θαύμα-
 τος ⁱζημίαν τῷ μέλλοντι σώζεσθαι δεσμοφύλακι. ^kΚαὶ ἐτέρως
 δὲ μάλιστα οἱ δεδεμένοι ἐν νυκτὶ δεσμοῦνται, οὐκ ἐν ἡμέρᾳ.
 Μετὰ πολλῆς οὖν ⁱσπουδῆς ἦν ἰδεῖν δεδεμένους πάλιν, καὶ
 καθεύδοντας. Εἰ δὲ ἐν ἡμέρᾳ ἐγένετο ταῦτα, πολὺς ἂν ἐγένετο
 θόρυβος. Τίνος οὖν ἔνεκεν καὶ ἐσείσθη τὸ οἴκημα; Ὡστε δια-
 ναστῆναι τὸν δεσμοφύλακα ἐπὶ τὴν τοῦ πράγματος θέαν· οὗτος
 m γὰρ ἦν ἄξιος τῆς σωτηρίας μόνος.

E Σὺ δέ μοι θέα τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτος τὴν ὑπερβολήν.
 Μεταξὺ γὰρ τῶν ⁿΠαύλου δεσμῶν, καὶ τῆς τοῦ ^oθεοῦ μεμνήσθαι
 χάριτος καλὸν, μᾶλλον δὲ καὶ ταῦτα τῆς τοῦ θεοῦ χάριτός
 ῥέστιν. Εἰσὶ τινες ^qοἱ ἐγκαλοῦντες ὅτι ^rδιὰ τί ἐσώθη ὁ δεσμο-
 φύλαξ, καὶ ὑπὲρ ὧν θαυμάζειν τοῦ θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν
 ἐχρῆν, ἀπὸ τούτων ^sψέγοντες· καὶ οὐδὲν θαυμαστόν. ^tΟἱ γὰρ
 ἀσθενεῖς τοιοῦτοὶ εἰσιν, οἱ καὶ τὴν τρέφουσιν τροφήν κακίζου-
 F σιν, ἣν θαυμάζειν ἐχρῆν, καὶ τὸ μέλι πικρὸν εἶναι φασί· καὶ οἱ
 τυφλώττοντες, ἀφ' οὗ ὥφειλον φωτίζεσθαι, ἀπὸ τούτου σκοτί-
 ζονται, οὐ παρὰ τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν τούτων συμβαινόν-
 των, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀσθενείαν τῶν εἰς δέον αὐτοῖς ^vκεχρησθαι
 58 μὴ δυναμένων. ^wΤί οὖν ἔλεγον; Δέον θαυμάσαι, ὅτι τὸν εἰς
 ἐσχάτην κακίαν ἐμπεσόντα, τούτον εἴλε, καὶ βελτίω εἰργάσατο,
^xψέγουσι. Πῶς ^yγὰρ οὐκ ἐνόμισε τὸ πρᾶγμα γοητείας εἶναι
 καὶ μαγανείας, καὶ μᾶλλον αὐτοὺς ^zκατέσχε, καὶ ἀνωλόλυξε;
 Πολλὰ πρὸς τοῦτο ^aσυνεβάλλετο. Πρῶτον μὲν, ὅτι ἤκουσεν

^d ἀνεωγυῶν B.C.D.F. ἀνωγμῶν (sic) Veron. ἀνεωγμένων Sav. cet. ^e αὐ-
 τοῦ ante τοῦ δεσμ. transp. E. ^f αὐτοῖς om. E. qui post ὕπνου add. αὐτοὺς
 περιβαλόν.

^g ὥστε] διὰ τοῦτο οὕτως ὠκονομήθη ὥστε A.B.F. Sav. cet.

^h θαῦμα pro πρᾶγμα et πράγματος pro θαύματος E. ⁱ ζημίαν] + συμβῆναι

A.B.F. Sav. cet. ^k καὶ et μάλιστα om. A.B.F. ^l τῆς σπουδῆς E. ^m γὰρ

om. A.B.F. ⁿ τοῦ Π. E. ^o θεοῦ pro Χριστοῦ A.B.C.D.E. Statim μεμ.

χάριτος pro χάριτος μεμ. A.B.C.E.F. ^p ἔστιν om. E. ^q οἱ, quod aberat,

est in B.C.D.E.F. οἱ A. Mox φασὶ pro ὅτι A.B.F. ^r διὰ τί ἐσώθη pro

διεσώθη A.B.C.D.F. et ex corr. E. ^s ψέγοντες] ψέγειν (λέγειν F.) τολ-

μῶντες A.B.F. ^t οἱ γὰρ ἀσθενεῖς—συμβαίνοντων] ἀσθενεῖς γὰρ ὅντες δο-

κοῦσί μοι πάσχειν τὸ τῶν πυρεττόνων· καὶ γὰρ ἐκείνοι τὴν τροφήν κακίζουσιν,

ὥσπερ οἱ ἰκτεριῶντες τὸ μέλι (τὸν ἔλι B.), πικρὸν τοῦτο νομίζοντες· ὁμοίως καὶ

οἱ νοσοῦντες τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀφ' οὗ ἡλίον πάντες ἄλλοι φωτίζονται, ἀπὸ τούτου

αὐτοὶ βλάπτονται· οὐ παρὰ τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν τοῦτο δὲ συμβαίνόν ἐστιν

A.B.F. ^v χρησασθαι E. ^w τί οὖν ἔλεγον] οὕτω δὲ καὶ οὗτοι A.B.F. λέ-

γουσιν pro ἔλεγον E. in marg. man. recenti. ^x ψέγουσι C.D.E. μάλιστα

ψέγουσι A.B.F. λέγουσι Edd. ^y γὰρ] οὖν A.F. ^z κατέσχεν ἂν καὶ ὠλό-

λυξε (ἔστιξε in marg. man. rec.) E. ^a συνεβάλλετο B.F.

ὑμνοῦντων τὸν θεόν· οὐκ ἂν δὲ ^β γόητες τοιοῦτους ὕμνους ᾗδον·
 16 “Ἦκουσε γὰρ αὐτῶν, φησὶν, ὑμνοῦντων τὸν θεόν.” Δεῦτε-
 ρον, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἀπέφυγον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἐκώλυσαν σφάζαι
 ἑαυτόν· οὐκ ἂν δὲ, εἰ αὐτῶν ἔνεκεν ἐπόρουν, ἔνδον ἔμενον, ἀλλὰ
 προτέρους ἂν ἑαυτοὺς ^ε ἐξείλον. Πολλή δὲ αὐτῶν καὶ ἡ φιλαν- B
 θρωπία· ^δ ἐκώλυσαν αὐτὸν σφάζαι ἑαυτόν, τὸν δῆσαντα ^ε αὐτούς.
 803) Μετὰ πολλῆς ^ι τῆς ἀσφαλείας καὶ πικρῶς βῆδηςας ἡμᾶς, φησὶν,
 ἵνα λυθῇς αὐτὸς τῶν πικροτάτων δεσμῶν. Σειραῖς γὰρ τῶν
 ἑαυτοῦ ἀμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται. Ἐκεῖνα μὲν ^β γὰρ ἐπά-
 ρατα τὰ δεσμὰ, ταῦτα δὲ μακάρια, καὶ πολλῆς εὐχῆς ἄξια.
 “Ὅτι γὰρ λύνει τὰ δεσμὰ ἐκεῖνα ταῦτα, ἔδειξεν ἀπὸ τῶν αἰσθη- C
 τῶν. Εἶδες τοὺς ^ι τῷ σιδήρῳ δεδεμένους λυθέντας; “Ὅψι καὶ
 σαυτὸν ἐξ ἐτέρων ^κ χαλεπῶν ἀνεθέντα δεσμῶν. Ταῦτα τὰ
 δεσμὰ, τὰ τῶν δεσμωτῶν λέγω, οὐ τὰ Παύλου, ἐκεῖνα τὰ δεσμὰ
 ποιεῖ τὰ τῶν ἀμαρτιῶν. ^ι Διπλῇ ἦσαν δεσμῶται οἱ ἔνδον, ^μ καὶ
 αὐτὸς δεσμώτης ἦν ὁ δεσμοφύλαξ. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ σιδήρῳ
 ἐδέδεντο, καὶ ἀμαρτίαις, οὗτος δὲ ἀμαρτίαις ^ν μόναις. Ἐλυσεν
 ἐκείνους ὁ Παῦλος εἰς πληροφορίαν τούτου· καὶ γὰρ ἦν ὁρατὰ
 τὰ δεσμὰ. Οὕτω καὶ ὁ ^ο Χριστὸς ἐποίησε, μᾶλλον δὲ ἀντι-
 στρόφως. Ἐκεῖ διπλῇ ^ρ παράλυσιν ἦν. Ποία δὲ ^ρ αὕτη; Ἡ
 τῶν ^ι ἀμαρτημάτων, καὶ ἡ τοῦ σώματος. Τί οὖν ποιεῖ; D
 17 “Θάρσει, φησὶ, τέκνον, ἀφέωνταί σου αἱ ἀμαρτίαι.” ^ς Προ-
 τέραν τὴν ὄντως παράλυσιν ἔλυσεν, εἴτα ἐπὶ ταύτην ἔρχεται.
 “Ὅτε γὰρ “Εἰπόντινες τῶν γραμματέων ἐν ἑαυτοῖς, οὗτος
 βλασφημεῖ, ^ι εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν· ἵνα
 τί ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί γὰρ ἐστὶν εὐκο-
 πώτερον, εἰπεῖν, ἀφέωνταί σου αἱ ἀμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ^ν ἔγειρε
 καὶ περιπάτει; “Ἰνα δὲ εἰδῇτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀν- E
 θρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἀμαρτίας, λέγει τῷ παραλυτικῷ·
 ἐγερθεὶς ἄρὸν σου τὴν κλίνην, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου.”
 Ἐβεβαίον τὸ νοητὸν ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ, ἀπὸ τοῦ σωματικοῦ τὸ

16 Act. xvi. 25.

17 Matth. ix. 2—6.

^β γόητες] + ὕμνον τὸν θεὸν καὶ C. ^ε ἐξείλοντο E. ^δ κωλύσασα E.
^ε αὐτούς] + μονονυχὶ τοιαῦτα πρὸς αὐτὸν λέγοντες A.B.F. Sic, sed om. τοιαῦ-
 τα, Sav. cet. ^ι τῆς om. E. Post ἀσφαλείας add. ἡσφαλίσω εἰς τὴν ἐσώ-
 τεραν (ἐνδοτέραν F.) φυλακὴν A.B.F. Sav. cet. ^ς ἔδηςας (ἔδῃσαν C. Veron.)
 ἡμᾶς] ἡμᾶς ἔδηςας A.B.F. Sav. cet. Statim φησὶν om. iidem. ^β γὰρ] οὖν
 A.B.F. γὰρ om. E. ^ι τῷ om. F. ^κ χαλ. ἀνεθ. δεσμῶν pro δεσμῶν ἀνεθ.
 χαλ. omnes. ^ι διπλοῖ C.D.E. Veron. Mox οἱ δεσμῶται ἔνδον iidem.
^μ καὶ αὐτὸς—δεσμοφύλαξ] ἀπλῶς δὲ ὁ δεσμοφ. δεσμώτης ἦν A.B.F. ^ν μό-
 νον E. ^ο Χριστὸς] + ἐπὶ τοῦ παραλύτου A.B.F. ^ρ ἡ παράλ. E. ^ρ αὕτη] +
 καὶ ποία A.B.F. ^ι ἀμαρτημάτων pro ἀμαρτιῶν B.C.E.F. ^ς πρότερον A.F.
^ι ἰδὼν A.B.F. ^ν ἔγειρε B.C.D.F. ἔγειραι Edd.

κατὰ ψυχὴν ἐργασάμενος. Διὰ τί δὲ τοῦτο ἐποίησεν; Ἵνα πληρωθῇ τὸ εἰρημένον· ¹⁸ “Δοῦλε πονηρὲς, ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε.” Τί ^ωεἶπον ἐκεῖνοι; Οὐδεὶς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἰς ὁ θεός· ^κοὐδὲ ἄγγελος οὐδὲ ἀρχάγγελος, οὐδὲ ^γἄλλη κτιστὴ δύναμις. Ὑμεῖς τοῦτο ὡμολογήσατε. Τί οὖν ἐχρῆν εἰπεῖν; Ἄν δειχθῶ ἀφιεῖς ἁμαρτίας, εὐδηλον ὅτι θεὸς ἐγώ. Ἄλλ’ οὐκ εἶπεν οὕτως, ἀλλὰ τί; “² Ἵνα εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρ-
59 τίας, τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ· ἐγερθεὶς ἄρὸν σου τὴν κλίνην, καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου.” Ὅταν οὖν, φησί, τὸ δυσκολώ-
τερον ^αἐργάσωμαι, εὐδηλον ὅτι οὐδεμία περὶ τοῦ εὐκόλου
^βκαταλείπεται πρόφασις, οὐδὲ ἀντιλογία. Διὰ τοῦτο τὸ νοητὸν ^εἐκεῖνος ἐποίησε ^δπρῶτον, ἐπειδὴ πολλοὶ ἦσαν οἱ ἀντι-
λέγοντες· ἐνταῦθα δὲ ἀπὸ τοῦ νοητοῦ ἐπὶ τὸ αἰσθητὸν ^εαὐτὸ ἤγαγεν. Ἰὼκ ἦν κουφότητος ἢ πίστις. Εἶδε τοὺς δεσμώτας, καὶ οὐδὲν εἶδεν οὐδὲ ἤκουσε φᾶλλον· εἶδεν οὐ μαγγανεία τι γε-
Β γεννημένον· ὕμνου γὰρ τὸν θεόν· ^εεἶδεν ἀπὸ φιλανθρωπίας πολλῆς πάντα γενόμενα· οὐ γὰρ ἡμύναντο αὐτὸν, καίτοι δυνά-
μενοι. Ἐνῆν γὰρ καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς δεδεμένους ἐξελόντας ἀπελθεῖν· εἰ δὲ μὴ τοὺς δεδεμένους, ἀλλ’ ^ηἑαυτούς. Ἄλλ’ οὐκ εἰργάσαντο τοῦτο. Ὡστε οὐκ ἀπὸ τοῦ θαύματος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ τρόπου αὐτὸν κατήδεσαν. Πῶς; “Ἐφώνησε
^ιφωνῇ μεγάλη λέγων· μηδὲν ^κπράξης σεαυτῷ κακόν· ^λἅπαντες
C γὰρ ἐσμεν ἐνθάδε.” Ὁρᾷς ^μκαὶ τὸ ἀκενόδοξον καὶ τὸ ἄτυφον καὶ τὸ φιλόστοργον; Οὐκ εἶπεν, ὅτι δι’ ἡμᾶς ταῦτα γέγονεν, ἀλλ’ ὥσανεὶ τῶν δεσμωτῶν εἰς, φησί· “^ν Πάντες γὰρ ἐσμεν ἐνθάδε.” Καίτοι εἰ καὶ μὴ πρὸ τούτου, μηδὲ διὰ τοῦ θαύματος ἔλυσαν ἑαυτοὺς, ἀλλ’ ἐνῆν αὐτοὺς σιγῆσαι, καὶ πάντας ἀπολύσαι καὶ δεδεμένους. Εἰ γὰρ ἐσίγησαν, καὶ μὴ διὰ τῆς μεγάλης φωνῆς κατέσχον ^οἐκεῖνον τὰς χεῖρας, ^ρᾤθησεν αὖν διὰ τοῦ λαιμοῦ τὸ ξίφος. Διὰ τοῦτο καὶ ἐβόησεν, ἐπειδὴ εἰς τὴν ἐνδοτέραν φυλακὴν ἦν βεβλημένος. Κατὰ σαυτοῦ τοῦτο ^ιπεποίηκας,
D φησὶν, ἐνδοτέρω βαλὼν τοὺς μέλλοντάς σε ἐλευθεροῦν τοῦ κιν-

18 Luc. xix. 22.

^ω εἶπον] δὲ A.B.F. Sav. cet.   ^κ οὐκ ἄγγελος ἄρα λοιπὸν, οὐκ ἀρχάγγ.
A.B.F. Sav. cet.   ^γ ἄλλῃ] + τις E.   ² Ἵνα] + δὲ A.B.D.F. Sav. cet.
^α ἐργάσωμαι omnes. ἐργάσομαι Edd.   ^β λείπεται B.F.   ^ε ἐκεῖνο E.
^δ πρῶτον pro πρότερον A.B.C.E.F.   ^ε αὐτὸν E.   ^ι οὐκ] ἄρα οὐκ A.B.F.
Sav. cet. Statim κουφότης ante corr. E.   ^κ εἶδες A.B.F.   ^η ἑαυτοὺς] +
γούν man. rec. E.   ^ι φωνῇ μεγ. pro μεγ. φωνῇ omnes.   ^λ πράξης A.B.C.E.
πράξεις F. ποιήσης Edd. Statim σαυτῷ A.B.   ^μ πάντες A.B.   ^ν καὶ
om. C.   ^ο ἐκεῖνον omnes. αὐτοῦ Edd.   ^ρ ᾤθησεν B.F.
^ι ἐποίησας E.

δύνου. Ἐκεῖνον οὐκ ἐμμήσαντο τὰ παρ' ἐκείνου ἑγενόμενα. Ἐκεῖνον δὲ ἀποθανόντος, πάντες ἂν ἐξέφυγον. ^sΕἶδες ὅτι εἶλοντο δεδέσθαι μᾶλλον, ἢ ἐκείνον περιϋδεῖν ἀπολλύμενον; ^tΚαὶ ἐνενόησε πρὸς ἑαυτὸν, εἰ γόητες ἦσαν, πάντως ἂν ἐκείνους ἀπέλυσαν, καὶ ἑαυτοὺς ἠλευθέρωσαν τῶν δεσμῶν· εἰκὸς γὰρ πολλοὺς καὶ τοιούτους ἐμβεβλήσθαι. Ἄλλως δὲ, πολλάκις δεξάμενος γόητας ^wτοιούτους, καὶ οὐδὲν ἰδὼν τοιοῦτον γενόμενον, ἐθαύμασεν. ^xὉ γόης οὐκ ἔσσειε τὰ θεμέλια, ^zὥστε Ε διυπνίσαι τὸν δεσμοφύλακα, καὶ δυσκολωτέραν ἑαυτῷ ποιῆσαι τὴν φυγὴν.

(804) Ἄλλ' ἰδωμεν λοιπὸν τοῦ δεσμοφύλακος τὴν πίστιν. ¹⁹ “Αἰτήσας, φησὶ, φῶτα, εἰσεπήδησε, καὶ ἔντρομος ὑπάρχων, προσέπεσε τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ, καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω, ^aἔφη· κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ;” Πῦρ ἐκράτει καὶ ξίφος, καὶ ἔλεγε· “^bτί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ;” ²⁰ “Οἱ δὲ Ε εἶπον· πίστευσον εἰς τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ σωθήσῃ σὺ, καὶ ὁ οἶκός σου.” Τοῦτο οὐχὶ γοήτων ἐστὶ, φησὶ, ^dδόγμα τοιοῦτον παραδοῦναι· οὐδαμοῦ δαίμονος ἐνταῦθα μνήμη. Ὁρᾷς πῶς ἄξιός τοῦ σωθῆναι ἐκεῖνος; Ἰδὼν γὰρ τὸ θαῦμα, καὶ τοῦ φόβου ἀπαλλαγείς, οὐκ ἐπελάθετο τῶν συμφερόντων, ἀλλ' ἐν τοσοῦτῳ κινδύνῳ περὶ τῆς σωτηρίας ἐφρόντιζε τῆς κατὰ ψυχὴν, ⁶⁰ καὶ ὡς ἐχρῆν διδασκάλοις προσελθεῖν, οὕτω προσῆλθε· ^eπρὸς τοὺς πόδας αὐτῶν ἔπεσε. ²¹ “Καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ, φησὶ, τὸν λόγον τοῦ ^fκυρίου, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ ^gτῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς, ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς, καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες παραχρήμα.” Ὁρᾷς θερμότητα ἀνδρός; Οὐκ ἀνεβάλετο, οὐκ εἶπεν, ἡμέρα γενέσθω, ἰδωμεν, σκεψώμεθα· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς θερμότητος καὶ αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ πᾶσα ἐβαπτίσθη· ἀλλ' οὐχ ^hὥς νῦν οἱ πλείους περιορῶσι καὶ δούλους καὶ γυναῖκας καὶ ^Bπαῖδας ἀμνήτους τυγχάνοντας. ⁱΓίνεσθε, παρακαλῶ, κατὰ τὸν δεσμοφύλακα· οὐ τὴν ἀξίαν λέγω, ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν. Τί

¹⁹ Act. xvi. 29, 30.²⁰ Ibid. v. 31.²¹ Ibid. v. 32, 33.

^r γεγονότα A.B.F. λεγόμενα E. ^s εἶδεν E. ^t καὶ] διὰ τοῦτο καὶ A.B.F. Sav. cet. Statim ἐνενόησεν ἐν ἑαυτῷ E. ἐνενόησεν ὁ δεσμοφύλαξ καὶ εἶπε πρὸς ἑαυτὸν A.B.F. ^v ἔλευθ. A.B. Sav. ^w τοσοῦτους E. τοιοῦτους om. A.B.F. Sav. cet. ^x ὁ γ. οὐκ] νῦν ὁ γ. οὐκ C.D. οὐδὲ γὰρ γόης A.B.F. ^y ἂν om. A.B.C.D.F. et ante corr. E. Statim ἔσσειε omnes. ἔσειε Veron. Sav. ^z ὥστε] οὕτως ὥστε A.B.F. ^a ἔφη omnes. φησὶ Edd. ^b τί] κύριοι, τί A.B.E.F. Sav. cet. ^c εἰς] ἐπὶ E. Mox Χριστὸν om. C.D. Ἰησοῦν Χρ. om. Veron. ^d δόγμα] ὡς δόγμα A.B.F. ^e πρὸς] καὶ πρὸς A.B.D.F. Sav. cet. ^f κυρίου] θεοῦ B.F. ^g τῇ ὥρᾳ τῆς ν. pro τῇ νυκτὶ omnes. ^h ὡς νῦν] οἱ νῦν οὕτως, ἀλλ' A.B.F. ⁱ γένεσθε A.F.

γὰρ ὁ φελος ἀξιώματος, ὅταν ^kἢ ἡ προαίρεσις ἀσθενής; ¹Ὁ ὠμὸς, ὁ ἀπηνής, ὁ μυρίοις συζῶν κακοῖς, ὁ τοῦτο μελετῶν αἰεὶ, οὕτω φιλάνθρωπος, οὕτω κηδεμονικὸς ^mἀθρόον γέγονεν. “Ἐλουσεν αὐτοὺς, φησὶν, ἀπὸ τῶν πληγῶν.” Θέα πάλιν καὶ ⁿτὴν θερμότητα τοῦ Παύλου· δεδεμένος, μεμαστιγωμένος, οὕτως **C**εὐηγγελίζετο. ²Ὡ ^οτῆς μακαρίας ἀλύσεως, οἷας ὥδινεν ὥδιναις κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην· οἷα ἀπέτεκε παιδία. Καὶ περὶ τούτων **P**εῖπεν δυνατόν, ²² “Οὓς ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου.” Ὅρᾳς πῶς ἀγάλλεται, καὶ τὰ τεχθέντα παιδία ἀπὸ τούτου λαμπρότερα βούλεται εἶναι; ὅρᾳς πόση περιουσία δόξης τῶν δεσμῶν, ὅπου γε οὐ μόνον τὸν περικείμενον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ τεχθέντας ὑπ’ αὐτοῦ λαμπροὺς ποιεῖ; Ἐχουσί τι πλέον οἱ ἐν τοῖς Παύλου δεσμοῖς τεχθέντες, οὐ κατὰ τὴν χάριν λέγω, ἢ γὰρ αὐτὴ χάρις, οὐδὲ κατὰ τὴν ἄφεσιν, ἢ γὰρ αὐτὴ ^aπάντων **D**ἄφεσις, ἀλλ’ ὅτι ἐκ προοιμίων παιδεύονται χαίρειν καὶ ἀγάλλεσθαι τοῖς τοιοῦτοις πράγμασιν. “Αὐτῇ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς, φησὶ, παραλαβὼν αὐτοὺς, ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη.” Καὶ θέα λοιπὸν τὸν καρπὸν· ἀντέδωκεν εὐθέως τὰ σαρκικά. ²³ “^rἈναγαγὼν αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον, ^sεὐθέως παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἡγαλλιάσατο ^tπανοικὶ πεπιστευκῶς τῷ θεῷ.” Τί γὰρ οὐκ ἔμελλεν, ἀνοιγέντος ^vαὐτῷ τοῦ οὐρανοῦ διὰ τῆς ἀνοιξεως τῶν τοῦ δεσμοτηρίου θυρῶν; Ἐλουσε τὸν διδά- **E**σκαλον, τράπεζαν παρέθηκε, καὶ ἡγαλλιάσατο. Εἰσῆλθεν εἰς δεσμοπήριον ἢ Παύλου ἄλυσις, καὶ ἐκκλησίαν εἰργάσατο πάντα τὰ ἐκεῖ, καὶ σῶμα Χριστοῦ ^wἐφειλκύσατο, καὶ τράπεζαν ^xἔθηκε τὴν πνευματικὴν, καὶ ^yὥδιναις, ἐφ’ αἷς ἄγγελοι χαίρουσι. ^zΜήτι εἰκὴ ἔλεγον τὸ δεσμοπήριον τοῦ οὐρανοῦ λαμπρότερον; τῆς γὰρ ἐκεῖ χαρᾶς τοῦτο γέγονεν αἴτιον. Εἰ ^aγὰρ ἐφ’ ἐνὶ ἀμαρτωλῷ μετανοοῦντι χαρὰ ^bἐν οὐρανοῖς, ^cεἰ ὅπου δύο εἰσὶ συνηγμένοι εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἐκεῖ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐστὶν ὁ Χριστὸς, ὅπου Σίλας καὶ Παῦλος καὶ ὁ δεσμοφυλάξ καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ **F**ὅλη, καὶ πίστις τοσαύτη, πόσῳ μᾶλλον; Ὅρα τὴν σφοδρότητα τῆς πίστεως. Ἀλλὰ τὸ δεσμοπήριον τοῦτο ἐτέρου ^dμε ὑπέ-

22 Philem. 10.

23 Act. xvi. 34.

^k ἢ post ἀσθενής transp. A.B.E.F. ¹ εἰ ὁ ὠμὸς C.D. Veron. εἰ om. E. βαβαὶ pro εἰ A.B.F. Sav. cet. ^m ἀθρόον pro ἀθρόως omnes. ⁿ τὴν θ. τοῦ Π. pro τοῦ Π. τὴν θ. omnes. ^ο τῆς om. B.F. ^p εἰπὲν δυνατόν] ἐστὶν εἰπὲν A.B.F. Sav. cet. ἐστὶν εἰπὲν δυνατόν E. ^q πάντων om. A.B.F. ^r ἀναγαγὼν] + γὰρ E. ^s εὐθέως om. A.B.C.E. ^t πανοικεῖ C. ^v αὐτοῦ A. Statim δεσμοτηρίου pro οὐρανοῦ F. ^w ἐφειλκύσατο] πάντας ἐποίησε A.B.F. Sav. cet. ^x ἔθηκε] ἔστησε A.B.F. ^y ὥδιναις] + ἔτεκεν A.B.F. Sav. cet. ^z μήτι] οὐκ ἄρα A.B.F. Post ἔλεγον add. ὅτι E. ^a γὰρ om. A.B.F. ^b ἐν οὐρανοῖς] ἐν οὐρανοῖς γίνεται A.B.F. γίνεται ἐν οὐρανοῖς E. ^c εἰ] ἢ E. ^d με om. F.

μνησε δεσμωτηρίου. Ποίου δὴ τούτου; Ἐνθα Πέτρος ἦν. Ἀλλὰ τοιοῦτον οὐδὲν ἐγένετο ἐκεῖ· ἀλλ' ἦν παραδεδομένος τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτὸν, καὶ οὐχ ὅτι ὕμνει οὐδὲ ἡγρύπνει, ἀλλ' ἐκάθευδε· καὶ οὐδὲ μεμαστιγμένος ἦν, ἀλλὰ μείζων ὁ κίνδυνος. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ ἤδη τὸ πᾶν εἴργαστο, καὶ δίκην ἦσαν δεδωκότες· ἐκεῖ δὲ οὐδέπω. Ὡστε εἰ καὶ μὴ πληγαὶ ἠδύνων, ἀλλ' ἡ προσδοκία τοῦ μέλλοντος ἐθορύβει. Ὅρα καὶ ἐκεῖ τὸ θαῦμα. 24 “Ἴδου ἄγγελος κυρίου, φησὶν, ἐπέστη, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι· πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ Πέτρου, ἡγείρεν αὐτὸν λέγων· ἀνάστα ἐν τάχει. Καὶ εὐθέως ἐξέπεσον αὐτοῦ αἱ ἀλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν.” B Ὡστε ἢ μὴ νομίσαι τὸ πρᾶγμα τοῦ φωτὸς μόνον εἶναι, καὶ τὸν (805) Πέτρον ἐνυξεν. Οὐδεὶς δὲ τὸ φῶς ἑώρα, ἀλλὰ μόνος αὐτὸς, καὶ ἐδόκει ὅτι ὄραμά ἐστιν· οὕτως οὐκ ἐπαισθάνονται οἱ καθεύδοντες τῶν τοῦ θεοῦ εὐεργεσιῶν. “Εἶπε δὲ, φησὶν, ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν· περιζῶσαι καὶ κύπῳ δῆσαι τὰ σανδάλιά σου. Καὶ ἐποίησεν οὕτω. Καὶ ἡ λέγει αὐτῷ, περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ ἀκολούθει μοι. Καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθησεν αὐτῷ, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ἀληθὲς ἐστὶ τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου· ἐδόκει δὲ ὄραμα βλέπειν. Διελθόντες δὲ πρῶτην φυλακὴν καὶ δευτέραν, C ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἣτις αὐτομάτῃ ἀνεώχθη αὐτοῖς. Καὶ εἰσελθόντες, προῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ ἀπέστη.”

Διὰ τί μὴ τοῦτο γέγονεν ἐνταῦθα, ὅπερ ἐπὶ τοῦ Παύλου καὶ Σίλα; Ὅτι ἐκεῖ μὲν ἔμελλον ἀπολύειν αὐτούς· διὰ τοῦτο οὐκ ἠθέλησεν οὕτως ἀπολυθῆναι αὐτούς· ἐπὶ δὲ τοῦ μακαρίου Πέτρου, εἰς φόνον αὐτὸν ἔμελλον ἐξάγειν. Τί οὖν; οὐ πολλῷ θαυμασιώτερον ἦν, φησὶν, ἐξαχθέντα καὶ παραδοθέντα ταῖς τοῦ βασιλέως χερσὶ, τότε ἐκ μέσων αὐτῶν ἐξαρπασθῆναι τῶν κιν- D δύνων, καὶ μηδὲν παθεῖν; οὕτω γὰρ ἂν οὐδὲ οἱ στρατιῶται ἀπώλοντο. Μέγα ἐνταῦθα κείνηται ζήτημα. Ὁ θεὸς τὸν αὐτοῦ δούλον, φησὶ, μετὰ τῆς ἐτέρων ἔσωσε τιμωρίας, μετὰ τῆς ἐτέρων ἀπωλείας; Πρῶτον μὲν οὖν οὐ μετὰ τῆς ἐτέρων ἀπω- λείας· οὐ γὰρ τῆς τοῦ πράγματος οἰκονομίας τοῦτο γέγονεν,

24 Act. xii. 7, sqq.

^e γέγονεν E. ^f εἰργάσαντο E. ^g ὥστε] πλὴν ἀλλ' E. ^h Vid. Annot. ⁱ μὴ om. F. ^k ὑπόδουσαι B. ^l λέγει] εἶπεν C. ^m ἠκολούθει C. ⁿ διὰ] ὑπὸ E. ^o ἀνεώχθη B.C. ἠνεώχθη A.F. ἠνοίγει E. ἠνοίχθη Edd. ^p ἐξελ- θόντες A.E. ^q τοῦ om. E. ^r αὐτοὺς ἀπολύειν in verso ord. A.F. ^s μέ- σου E. ^t οὔτε E.F. οὔτε A. ^v κινεῖται A.B.F. ^w ὅ] ὅτι ὁ E. ^x πρῶ- τον μὲν οὖν οὐ (οὐ om. D.)] τί οὖν ἐροῦμεν; πρῶτον (+ μὲν οὖν Sav. cet.) ὅτι οὐ A.B.F. Sav. cet. ^y οὐ γὰρ] δεύτερον ὅτι οὐ A.B.F. Sav. cet.

ἀλλὰ τῆς τοῦ δικαστοῦ ^zμιαρίας. Πῶς; Ὁ μὲν θεὸς οὕτως
 ᾤκονόμησεν, ὥς μὴ μόνον τούτους μὴ ἀπολέσθαι, ἀλλὰ καὶ
 ἐκείνον σωθῆναι, καθάπερ δὴ καὶ ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ δεσμοφύ-
 Ελακος· ἐκεῖνος δὲ οὐκ ἐχρήσατο τῇ δωρεᾷ εἰς δέον. ²⁴ “Γενο-
 μένης δὲ ἡμέρας, φησὶν, ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρα-
 τιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο.” ^aΤί οὖν; Ἐξέτασιν τοῦ
 πράγματος ποιεῖται ὁ Ἡρώδης, καὶ ἀνακρίνας αὐτοὺς, ἐκέλευσεν
 ἀπαχθῆναι. Εἰ μὲν γὰρ μὴ ἀνέκρινεν, ἦν ἂν τις ἀπολογία·
 νῦν δὲ παρέστησεν, ἀνέκρινεν, ἔμαθεν ὅτι ἐδέδετο, ὅτι τὸ δεσμο-
 τήριον ἡσφάλιστο, ὅτι οἱ φύλακες ἦσαν πρὸ τῶν θυρῶν· οὐ
 τοίχος ^bδιωρώρυκτο, οὐ θύρα ἀνέφκτο, οὐδὲν ἄλλο κακουργίας
 F^c τεκμήριον ἦν· δέον ἀπὸ τούτων θαυμάσαι τοῦ θεοῦ τὴν δύνα-
 μιν, ἥτις καὶ ἐκ ^dμέσων αὐτὸν ἀνῆρπασε τῶν κινδύνων, καὶ
 προσκυνῆσαι τὸν τοσαῦτα δυνηθέντα, ^eὃ δὲ ἐκείνους ἀπήγαγε.
^fΤί οὖν ἐνταῦθα ὁ θεὸς αἷτιος; Εἰ μὲν γὰρ τοίχον διαρραγῆναι
 62 ἐποίησε, καὶ οὕτως ἐξέβαλεν, ἴσως ἂν ἐνομίσθη τῆς ἐκείνων
 ῥαθυμίας τὸ πρᾶγμα· εἰ δὲ οὕτως ᾤκονόμησεν, ὥστε δειχθῆναι
 ὅτι οὐκ ἀνθρωπίνης κακουργίας, ἀλλὰ θείας θαυματουργίας τὸ
 πρᾶγμα ἦν, τί δὴ τοῦτο ἐποίησεν; Εἰ γὰρ ἔμελλε φεύγειν,
 οὕτως ὥς εἶχε τὰς ἀλύσεις, ἔφυγεν ἂν· εἰ ἔμελλε φεύγειν τεθο-
 ρυβημένος, οὐκ ἂν τοσαύτην ἐποίησατο πρόνοιαν, ὥστε καὶ τὰ
 σανδάλια λαβεῖν, ἀλλ’ εἶασεν ἂν. Νῦν δὲ διὰ τοῦτό φησιν ὁ
 ἄγγελος πρὸς αὐτὸν, “Υπόδησαι τὰ σανδάλιά σου,” ἵνα μά-
 Bθωσιν ὅτι ^gοὐ φεύγων, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς ἀνέσεως τὸ πρᾶγμα
 εἰργάσατο. Δεδεμένος γὰρ, καὶ μεταξὺ τῶν ^hδύο στρατιωτῶν,
 οὐκ ἂν τοσαύτην ἐποίησατο σχολήν, ὥστε καὶ τὰς ἀλύσεις
 λῦσαι, καὶ ταῦτα εἰς τὴν ἑσπέραν ὧν καὶ αὐτὸς φυλακὴν.
 Ὡστε τῆς ἀδικίας τοῦ δικαστοῦ γέγονεν ἡ κόλασις τῶν φυλά-
 κων. Διὰ τί γὰρ ⁱἸουδαῖοι μὴ τοῦτο ἐποίησαν; Καὶ γὰρ
 ἐτέρου δεσμοτηρίου μέμνημαι, ἐκείνου ^kμὲν τοῦ προτέρου τοῦ ἐν
 Ῥώμῃ, τούτου ^lδὲ τοῦ ἐν Καισαρείᾳ, ^mνῦν δὲ τοῦ ἐν Ἱεροσολύ-
 μοις. ²⁵ Ἀκούσαντες γὰρ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι παρὰ
 C τῶν ἀποσταλέντων ⁿπαρ’ αὐτῶν εἰς τὸ δεσμοτήριον, ὥστε
 ἐξαγαγεῖν τὸν Πέτρον, ὅτι ἔσω οὐδένα εὔρομεν, ἀλλὰ ^oκαὶ

24 Act. xii. 18.

25 Ibid. v. 23, 24.

^z μιαρίας A.C.D.E.F. μιαρίας confuse B. μοχθηρίας E. in marg. man. sec.
 manίας Veron. πικρίας Sav. cet. ^a τί οὖν;] εἶτα τί; A.B.F. Sav. cet. ^b δι-
 ωρώρυκτο ex corr. A. ^c τεκμήριον ἦν· δέον] Sic E. τεκμήριον· ἦν δὲ C.
 Veron. τεκμήριον ἦν· καὶ δέον D. τεκμήριον ἦν· καὶ ἐχρῆν αὐτὸν A.B.F. τεκμή-
 ριον. ἐχρῆν αὐτὸν Sav. cet. ^d μέσου E. ^e ὃ δὲ om. C.D.E. ὃ δὲ ἐκείνους
 ἀπήγαγε om. Veron. ^f τί] πῶς A.B.F. Sav. cet. ^g οὐχὶ E. ^h δύο]
 + μένων A.B.F. Sav. cet. ⁱ οἱ Ἰουδαῖοι A.B.F. ^k μὲν om. A.B.F.
^l δὲ om. A.F. ^m νυνὶ E. ⁿ παρ’ αὐτῶν om. C. ^o καὶ om. B.E.

κεκλεισμένας τὰς θύρας, καὶ τοὺς φύλακας ἐστῶτας πρὸ τῶν θυρῶν, διὰ τί μὴ τοὺς φύλακας ἀνείλον, ἀλλὰ διηπόρουν περὶ αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο; Εἰ δὲ ἰσφόδρα κατ' αὐτῶν φονῶντες οὐδὲν τοιοῦτον ἐνενόησαν, πολλῶ μᾶλλον ἢ σὺ ὁ πρὸς ἐκείνων χάριν πάντα ποιῶν. Διὰ τοῦτο μετῆλθεν αὐτὸν ἡ δίκη ταχέως. Εἰ δὲ τοῦτο ἐγκαλεῖς, ἐγκάλει καὶ περὶ τῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς σφαττομένων, ^sκαὶ περὶ τῶν ἀδίκως ἀναιρουμένων μυρίων D ἐτέρων, καὶ ἔτι περὶ τῶν παίδων τῶν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ἀναιρεθέντων· καὶ γὰρ καὶ ἐκείνοις, ὡς σὺ λέγεις, ὁ Χριστὸς ἐγένετο αἷτιος· μᾶλλον ὃ δὲ οὐχ ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ἡ μαγία καὶ ἡ τυραν- 306) νίς τοῦ ἡ πατὴρ τοῦ Ἡρώδου. Εἰ δὲ ^xλέγεις, διὰ τί μὴ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτὸν ἤρπασε τοῦ Ἡρώδου, ^yκαὶ τοῦτο ἡδύνατο ποιῆσαι, ἀλλ' οὐδὲν ^zἂν ἐκέρδανον ἀπὸ τούτου. Ποσάκις γοῦν ὁ Χριστὸς ἐκ ^aμέσων αὐτῶν ἐξῆλθε τῶν χειρῶν; τί οὖν τοῦτο E ὠφέλησε τοὺς ἀγνώμονας; Ἐνταῦθα ^bμέντοιγε καὶ πολλὴ τοῖς πιστοῖς ὠφέλεια γίνεται ἀπὸ τῶν γεγεννημένων· ὑπομνημάτων γὰρ ^cγενομένων, καὶ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν μαρτυρούντων τοῖς ^dπραττομένοις, ἀνύποπτος ^eἦν ἡ μαρτυρία. Ὡςπερ οὖν κακεὶ οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ^fἐπεστομίσθησαν, ἀλλ' ἡ ἐκ τοῦ τοὺς ἐλθόν- τας ὁμολογεῖν τὰ γεγεννημένα, ^gοὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. Διὰ τί γὰρ ὁ δεσμοφύλαξ οὐδὲν τοιοῦτον ἐποίησε; καίτοιγε οὐδὲν ἐλάττονα τῶν τούτου τὰ ^hτοῦ Ἡρώδου ἦν. Τοῦ γὰρ ἰδεῖν ἀνεωγμένας τὰς θύρας, ὅσον εἰς ἐκπλήξεως λόγον, οὐδὲν ἔλαττον F τὸ μαθεῖν ὅτι κεκλεισμένων αὐτῶν ἐξῆλθεν ὁ δεδεμένος· καίτοι ταῦτα καὶ φαντασία ἔδοξεν ἂν εἶναι μᾶλλον, ἐκείνο δὲ οὐκέτι, μετὰ ἀκριβείας ἀπαγγελλόμενον. Ὡστε εἰ καὶ οὗτος οὕτως ἦν πονη- ρὸς, ἔσφαξεν ἂν τὸν Παῦλον, καθάπερ ἐκεῖνος τοὺς στρατιώτας· 63 ἀλλ' οὐκ ἦν. Εἰ δὲ ⁱλέγοι τις, διὰ τί καὶ τὰ παιδία συνεχώ- ρησεν ὁ θεὸς ἀναιρεθῆναι, εἰς μακρότερον ἐμπεσούμεθα λόγον, ὃν ἐν προοιμίῳ εἶδει λέγεσθαι πρὸς ὑμᾶς. Τέως δὲ πολλὰ τῇ Παύλου εὐχαριστήσαντες ἀλύσει, καταπαύσωμεν τὸν λόγον, ὅτι τοσούτων ἡμῖν ἀγαθῶν αἰτία γέγονε, παρακαλέσαντες ὑμᾶς μὴ μόνον μὴ δυσχεραίνειν, ^kεἴ τι διὰ Χριστὸν πάθοιτε, ἀλλὰ καὶ

^p αὐτῶν] + λέγοντες A.B.F. Sav. cet. ^q σφόδρα] οἱ σφόδρα E. ^r σὺ om. E. Mox ποιῶν πάντα inverso ord. A.B.F. ^s καὶ om. B.F. ^t ἔτι] + καὶ E. ^v δὲ accessit ex A.B.C.D.F. ^w πατὴρ] πάππου A.B.F. ^x λέγοις E. ^y καὶ] μάνθανε ὅτι καὶ A.B.F. ^z ἂν ἐκέρδανον] Sic C.D. ἂν ἐκέρδανον E. ἂν ἐκέρδαναν A. ἐκέρδαναν F. ἐκέρδανεν ἂν Edd. ^a μέσων A.C.D.E. μέσον Veron. μέσου Sav. cet. ^b μέντοι (sine γε) E. ^c γενο- μένων Sav. cet. πραττομένων est in libris omnibus et Veron. ^d γενομένοις A.B.E.F. ^e ἦν om. A.B.F. ^f ἐπεστομίσθησαν a pr. man. E. ^g οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα om. E. Veron. ^h τοῦ om. A.B.E.F. Sav. cet. ⁱ λέγοι τις] πρὸς τοὺς λέγοντας A.B.F. Sav. cet. Idem post ἀναιρεθῆναι add. βουλευθῶμεν ἀπολογήσασθαι, τάχα. ^k εἴ] ἂν E.

ταχοῦ τοῦτο γινόμενον. Ἐδεσμεύθη, καὶ ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ἔταυτα εἰργάσατο· ³¹ “Ἐν αὐτοῖς γὰρ, φησὶ, τοῖς δεσμοῖς μου.” Ἐδεσμεύθη ἐν Ῥώμῃ, καὶ πλείονας ἐπηγάγετο· οὐ γὰρ αὐτὸς μόνος ἐθάρρει, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πολλοὶ δι’ αὐτόν. Ἐδεσμεύθη ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ δεδεμένος δημηγορῶν τὸν βασιλέα ⁶⁴ κατέπληξε, καὶ τὸν ἄρχοντα εἰς φόβον ἤγαγεν· ἔμφοβος γὰρ ^d γενόμενος ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ οὐκ ἤσχυνετο παρὰ τοῦ δεδεμένου μανθάνων περὶ τῶν μελλόντων ὁ δῆσας αὐτόν. Δεδεμένος ἔπλει, καὶ ἑνανάγιον ἔλυσε, καὶ τὸν χειμῶνα ἐπέδησεν. Ἐν δεσμοῖς ὄντος αὐτοῦ τὸ θηρίον ἐκείνο καθήψατο, καὶ μηδὲν ⁸⁰⁷ λυμηνάμενον ἐξέπεσεν. Ἐδέθη ἐν Ῥώμῃ, καὶ δεδεμένος δημηγορῶν μυρίους ἐπεσπάσατο, ἀντὶ πάντων τοῦτο αὐτὸ προβαλλόμενος, τὴν ἄλυσιν λέγω. Ἀλλ’ οὐκ ἔστιν ἡ ἀλύσει δεθῆναι B νῦν. Ἀλλ’ ἔστιν ἑτέρα ἄλυσις, ἣν ἐθέλωμεν. Ποία ἡ δὴ αὕτη; Τὸ ἰτῆς χειρὸς κρατεῖν, τὸ μὴ πρὸς πλεονεξίαν ἑτοιμον εἶναι. ^kΚὰν ταύτῃ τῇ ἀλύσει δῆσῶμεν ἑαυτούς· ἀντὶ ἰσιδηρίου γενέσθω ἡμῖν ὁ τοῦ θεοῦ φόβος. Λύσῶμεν τοὺς δεδεμένους ὑπὸ πενίας, ὑπὸ θλίψεως. Οὐκ ἔστιν ἴσον δεσμοτηρίου θύρας ἀνοίξαι, καὶ ψυχὴν συγκεκλεισμένην ^mἀφείναι· οὐκ ἔστιν ἴσον λύσαι δεσμὰ δεσμοτῶν δεδεμένων, καὶ τεθραυσμένους ἀπολύσαι ἐν ἀφέσει. Τοῦτο ἐκείνου μείζον ἔστιν· ἐκείνου μὲν γὰρ οὐδεὶς κεῖται μισθός, τούτου δὲ μυρίοι. Μακρὰ ἡ τοῦ Παύλου γέγονεν C ἄλυσις, καὶ ἐπὶ πολὺ κατέσχευ ἡμᾶς· καὶ γὰρ ἔστιν ὄντως μακρὰ, καὶ πάσης σειρᾶς χρυσῆς κοσμιωτέρα. Αὕτη τοὺς δεδεμένους καθάπερ διὰ τινος μηχανῆς ἔλκει πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ ὥσπερ χρυσῇ σειρᾷ ⁿἐξαρτηθεῖσα, ἀνέλκει πρὸς αὐτόν τὸν οὐρανόν· καὶ τὸ δὴ θαυμαστόν, κάτω δεθείσα, τοὺς δεδεμένους ἄνω ἔλκει. Καίτοι οὐχ αὕτη τῶν πραγμάτων ἡ φύσις· ἀλλ’ ὅταν ὁ θεὸς οἰκονομῇ, μὴ ζῆτει πραγμάτων φύσιν μηδὲ ἀκολουθίαν, ὁ ἀλλὰ τὰ ὑπὲρ φύσιν καὶ ἀκολουθίαν. Μάθωμεν ^qμὴ ἐν D ταῖς θλίψεσι καταπίπτειν, μηδὲ δυσχεραίνειν. Ὅρα γὰρ τὸν μακάριον ^rτοῦτον. Μεμαστίγωτο, καὶ μεμαστίγωτο ἰσχυρῶς· ³² “Πολλὰς γὰρ αὐτοῖς, φησὶν, ἐπιθέντες πληγὰς” καὶ ^sἐδέδετο, καὶ τοῦτο πάλιν ἰσχυρῶς· εἰς γὰρ τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν

31 Philipp. i. 7.

32 Act. xvi. 23.

^c πολλοὶ om. A.F. et in text. E. Statim δι’ αὐτόν omnes. δι’ αὐτοῦ Edd. ^d γενόμενος] + φησὶν A.B.E.F. Sav. cet. ^e τὸ νανάγιον Flor. p. 328. ^f λέγω om. E. ^g ἀλύσει B.F. Veron. ^h δὴ om. A.B.F. ⁱ τὰς χεῖρας F. ^k κὰν] Sic E. καὶ C. Veron. κὰν om. A.B.D.F. Sav. cet. ^l ἰσιδηρίου A.B.F. ^m ἀφείναι E. ⁿ ἐξαρτισθείσα C.D. ἐξαρθείσα Veron. ^o ὁ θεὸς A.B.F. ^p ἀλλὰ—ἀκολουθίαν om. A.B.F. inclusum a Sav. ^q μὴ pro μηδὲ A.C.F. ^r μὴ καταπ. ἐν ταῖς θλ. C. ^s ἐδέδετο C.D.

^ι ἐνέβαλεν αὐτὸν, καὶ μετὰ πλείονος ^ν ἀσφαλείας. Καὶ ἐν τοσοῦτοις ὦν, κατὰ τὸ μεσονύκτιον, ὅτε καὶ ^ωοὶ σφόδρα ἀνειμένοι καθεύδουσιν, ἑτέρου δεσμοῦ χαλεπωτέρου τοῦ ὕπνου ἐπικειμένου, ἦδον καὶ ὕμνουν τὸν ^κκύριον.

Ε Τί τούτων γένοιτ' ἂν τῶν ψυχῶν ἀδαμαντιώτερον; Ἐπενόουν ὅτι καὶ οἱ παῖδες ἐν πυρὶ ἦδον καὶ ἐν καμίνῳ· ἴσως ἐλογίζοντο, ὅτι ἡμεῖς οὐδὲν τοιοῦτον οὐδέπω πεπόνθαμεν. ^ν Ἀλλὰ καλῶς ποιῶν ὁ λόγος εἰς ἑτέρους ἡμᾶς ^ζπάλιν ἐξήνεγκε δεσμούς καὶ δεσμωτήριον ἕτερον. Τί πάθω; Βούλομαι σιγῆσαι, ^αἀλλ' οὐ δύναμαι. Ἐτερον δεσμωτήριον εὔρον ἐκείνου πολλῷ θαυμασιώτερον καὶ ^βἐκπληκτότερον. Ἀλλὰ μοι διανάστητε, ὡς νῦν ^αἀρχομένου τοῦ λόγου, καὶ ἀκμαζούσαις προσέλθετε ταῖς διανοίαις. ^δΒούλομαι διακόψαι τὸν λόγον, καὶ οὐκ ἀνέχεται. Καθάπερ γάρ τις μεταξὺ πίνων οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο διακόψαι, καὶ ὅτι οὖν ^ετις ἐπαγγέλληται· οὕτω καὶ γὰρ τῆς κύλικος ἐπιλαβόμενος τῆς θαυμαστῆς τοῦ δεσμωτηρίου τῶν διὰ Χριστὸν δεδεμένων, οὐ δύναμαι ^επαύσασθαι, οὐ δύναμαι σιγῆσαι. Εἰ γὰρ αὐτὸς ἐν δεσμωτηρίῳ ^εκαὶ ἐν νυκτὶ οὐκ ἐσίγησεν, οὐδὲ ἐν μαστιγῇ, ἐγὼ σιγήσομαι ^ηκαθήμενος ἡμέρας οὔσης, μετὰ πολλῆς ^ιτῆς ἀνέσεως φθεγγόμενος, ^κτῶν δεδεμένων, τῶν μεμαστιγωμένων, ^ιτῶν ἐν μεσονυκτίῳ τοῦτο μὴ παθόντων; Οἱ παῖδες οὐκ ἐσίγων ἐν καμίνῳ καὶ ἐν πυρὶ· καὶ ἡμεῖς ^μοὐκ αἰσχυρόμεθα σιγῶντες; Ἰδωμεν ^νοὖν τοῦτο τὸ δεσμωτήριον. Ἐδέθησαν καὶ ἐνταῦθα· ^οεὐθέως καὶ ἐκ προοιμίων ^ρἐδείκνυτο, ὅτι οὐκ ἔμελλον καίεσθαι, ἀλλ' ὡς εἰς δεσμωτήριον εἰσιέναι. Τί ^βγὰρ δεσμεῖς τοὺς μέλλοντας ^ρἐμπυρίζεσθαι; Ἐδέθησαν, καθὼς ^ςΠαῦλος, καὶ πόδας καὶ χεῖρας· ἐδέθησαν μετὰ τοσοῦτου θυμοῦ. Καὶ γὰρ ^εἐκεῖνος εἰς τὴν ἐσωτέραν ἔβαλε φυλακὴν, καὶ οὗτος ἐπὶ πολὺ καὶ νῦν τὴν κάμινον ἐκέλευσεν. Ἀλλ' ἰδωμεν τὰ μετὰ ταῦτα. Ὑμνοῦντων ἐκείνων ἐσείετο τὸ δεσμωτήριον, ^νκαὶ

^τ ἔβαλεν αὐτοὺς E. ^ν τῆς ἀσφ. C. ^ω οἱ σφ. ἀνειμένοι] Sic C.D. Flor. οἱ σφ. ἀνειμένως (add. man. rec. ἔχοντες) E. οἱ ἀνειμένοι σφ. ἀνειμένως A.B.F. οἱ σφ. ἐγγεγερμένοι Edd. ^κ κύριον] θεὸν E. ^ν ἀλλὰ] + καὶ E. ^ζ πάλιν om. F. ἐξήν. πάλιν inverso ord. E. ^α ἀλλ' om. A.F. ^β ἐκπληκτότερον pro ἐκπληκτικώτερον B.C.E. ^α ἀρχομένῳ E. ^δ βούλομαι] + δέ E. ^ε τις om. F. ^ε ἀναπαύσασθαι F. ^ε καὶ ἐν νυκτὶ om. E. Flor. καὶ ἐν νυκτὶ—μᾶστιξιν] οὐκ ἐσίγησεν οὐδὲ ἐν νυξίν A.B.F. ^η καθήμενος om. A.B.F. ^ι τῆς om. A.B.F. ^κ τῶν δεδ. om. F. ^ι τῶν om. E. Statim ἐν μεσονυκτίῳ A.B.F. ἐν μέσῳ νυκτὶ C.D. ἐν μέσῃ νυκτὶ Edd. ^μ οὐκ αἰσχ. σιγῶντες] ἀνεξόμεθα σιγᾶν ἐν ἀνέσει ὑπάρχοντες A.B.F. ^ν οὖν] + καὶ A.B.F. Sav. cet. ^ο ἀλλ' εὐθέως A.B.F. Sav. cet. Statim καὶ om. E. ^ρ ἐδείκνυτο E. ἐδείκνυνον A.B.F. ^α γὰρ om. A.B.F. Statim δεσμεῖ A. ^ρ ἐμπυρίζεσθαι omnes. φλογίζεσθαι Edd. Post h. v. ἀδ. εἴπομαι ἂν πρὸς αὐτὸν A.B.F. ^ς ὁ Π. E. Statim καὶ χεῖρας καὶ πόδας idem. ^τ καὶ ἐκεῖνος A.B.F. ^ν καὶ ἂν. αἱ θ.] αἱ θ. ἂν. A.B.F.

ἀνεώχθησαν αἱ θύραι· ^ωκαὶ τούτων ὑμνούντων ^κἐλύθη τὰ δεσμὰ
^γκαὶ τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν. Ἀνεώχθη τὸ δεσμοπήριον,
καὶ ἀνεώχθησαν αἱ θύραι τῆς καμίνου· δρόσος ^zγὰρ πνεύματος
διεσύριζεν. ^aἌλλ' ὅμως· πολλά με περιρρεῖ· ^βοὐκ οἶδα
ποῖον ^επρῶτον εἶπω, ποῖον δεύτερον. Διὸ παρακαλῶ, μὴ με C
τάξιν τις ἀπαιτείτω· πολλὴ γὰρ ἡ συγγένεια τῶν πραγμάτων.
^dἘλύθησαν οἱ συνδεδεμένοι αὐτοῖς, ^εἀλλ' ἐκάθευδον· ἐνταῦθα
^fδὲ ἀντὶ τούτου γέγονεν ἕτερόν τι· κατεκάησαν οἱ ἐμβαλόντες
αὐτοὺς. Ἄλλ', ὅπερ ἐβουλόμην εἰπεῖν, εἶδε λελυμένους, καὶ
προσέπεσεν αὐτοῖς· ὁ βασιλεὺς ἤκουσεν ὑμνούντων, ^εκαὶ τέσ-
σaras εἶδε περιπατοῦντας, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. Καθάπερ οὖν
(808) ὁ Παῦλος οὐκ ^hἂν ἐξῆλθε, καίτοι δυνάμενος, ἕως ὁ ἐμβαλὼν D
ἐκάλεσεν αὐτὸν καὶ ἐξήγαγεν, οὕτως οὐδὲ οἱ τρεῖς παῖδες ἐξῆλ-
θον, ἕως οὗ ὁ ἐμβαλὼν ἐξελθεῖν ἐκέλευσε. Τί ἀπὸ τούτου
παιδευόμεθα; Μὴ σπεύδειν ἐν ταῖς ἐπαγωγαῖς, μηδὲ ἐπείγεσθαι
ἐν ταῖς θλίψεσι, ⁱμηδὲ πάλιν λύντων ἐμμένειν. Ἄλλ' οὗτος
μὲν προσέπεσε· καὶ γὰρ εἰσελθεῖν ἡδύνατο, ἔνθα ἦσαν οἱ ἅγιοι·
ἐκεῖνος δὲ πρὸς τὴν θύραν ^kἐλθὼν· οὐ γὰρ ἐτόλμα προσελθεῖν
εἰς τὸ δεσμοπήριον τὸ ἔνδον, ὅπερ αὐτοῖς διὰ τοῦ πυρὸς κατε-
σκεύασε. Καὶ θέα μοι ^lτὰ ῥήματα. Οὗτός φησι, “Κύριοι,
τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ;” ἐκεῖνος οὐ μετὰ τοσαύτης μὲν
ταπεινοφροσύνης, οὐκ ^mἔλαττον δὲ φωνὴν ἡδῶ ἀφῆκε, ³³ “Σε- E
δράχ, Μισάκ, Ἀβδευαγῶ, οἱ δούλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου,
ⁿἐξέλθετε, καὶ δεῦτε.” ^oΜεγάλη ἡ τιμή· “Οἱ δούλοι τοῦ θεοῦ τοῦ
ὑψίστου, ἐξέλθετε, καὶ δεῦτε.” ^pΠῶς ἐξέλθωσιν, ὦ βασιλεῦ;
Δεδεμένους ἐνέβαλες ^qτῷ πυρὶ, τοσοῦτον ^rἐνεχρόνισαν τῷ πυρὶ
χρόνον. Εἰ γὰρ ἀδαμάντινοι ἦσαν, εἰ γὰρ ὕλαι μεταλλικαί,
τὸν ὕμνον ^sλέγοντες ἐκείνον ἅπαντα οὐκ ἂν ἀπώλοντο; Διὰ
τοῦτο μὲν οὖν ἐσώθησαν, ὅτι ὕμνον. Ἠιδέσθη τὴν προθυμίαν F
αὐτῶν τὸ πῦρ, ^tὑστερον ἡδέσθη καὶ τὴν φῶδὴν τὴν θαυμαστὴν

33 Dan. iii. 26.

^w ὑμνούντων καὶ τούτων *inverso ord.* A.B.F. ^x ἐλύετο A.B.F. ^y καὶ
τῶν ποδῶν—τῆς καμίνου] καὶ τῶν χ. καὶ τῶν ποδῶν, καὶ ἀνεώχθη τὸ δεσμοπήριον
τῆς καμίνου E. ἡ κάμιнос ἐδροσιζέτο A.B.F. ^z γὰρ] + αὐτοὺς A.B.F. ^a ἀλλ'
ὅμως—περιρρεῖ] πολλά με τὰ θαύματα ἐνταῦθα περιρρεῖ A.B.F. ^b οὐκ] καὶ
οὐκ A.B.F. ^c πρῶτον εἶπω *pro* εἶπω πρῶτον omnes. Statim ποῖον δὲ δεύ-
τερον Edd. δὲ om. B.C.D.E.F. Flor. ^d ἐλύθησαν] + μὲν γὰρ A.B.F.
^e ἀλλ'] καὶ ὅμως A.B.F. Sav. cet. ^f δὲ om. E. ^g καὶ om. A.B.F. ^h ἂν
om. A.B.F. Sav. cet. ⁱ μήτε A.B.F. Sav. cet. ^k ἐλθὼν] + ἔστη A.B.F.
Sav. cet. ^l τὰ] + αὐτὰ B. ^m ἐλάττω C.D.E. Veron. Mox ἡδῶ om. E.
in textu. ⁿ ἐξ. καὶ δεῦτε om. C. ^o μεγ. ἡ τιμή] μεγ. τιμή C.D.E. Veron.
πρὸς τῇ φωνῇ μεγ. καὶ ἡ τιμή A.B.F. ^p πῶς] + ἂν E. *in marg.* ^q τῷ πυρὶ]
εἰς τὴν κάμινον A.B.F. ^r ἐχρόνισαν E. ^s ἐκείνον λέγ. ἅπ. hoc ord. C.
πάντα ἐκείνον λέγ. E. ^t ὕστερον om. A.B.F. Sav. cet.

ἐκείνην καὶ τοὺς ὕμνους. Πῶς αὐτοὺς καλεῖς; Προλαβὼν εἶπον,
 “Οἱ δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου.” τοῖς γὰρ τοῦ θεοῦ δούλοις
 66 πάντα δυνατά. Εἰ γὰρ ἀνθρώπων εἰς δούλοι τινες, καὶ ἐν
 τοῖς ἐκείνων οὐχ ἦττον ἰσχύουσι καὶ κρατοῦσι καὶ διατάττον-
 ται, πολλῶ μᾶλλον οἱ τοῦ θεοῦ ^ωδοῦλοι. ^κΤὴν ἡδίστην φωνὴν
 ἐκάλεσεν ἥδαι τούτῳ μάλιστα ^υκολακεύων αὐτούς. ^ζΕἰ γὰρ
 ἵνα δοῦλοι τοῦ θεοῦ μένωσιν, ^αεἰς πῦρ ἐνέβησαν, οὐκ ἦν αὐτοῖς
 ἑτέρα φωνὴ ταύτης ἡδίων· οὐκ ἂν, εἰ βασιλεῖς αὐτοὺς ἐκάλεσεν,
 οὐκ ἂν, εἰ τῆς οἰκουμένης δεσπότης, οὕτως ἂν αὐτοὺς ^βῆσεν, ὥς
 ὅτε εἶπεν, “Οἱ δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου.” Καὶ τί θαυμά-
 ζεις; Τῇ γὰρ μεγάλη πόλει, ^δτῇ κρατούσῃ τῆς οἰκουμένης, καὶ
 Β μέγα ^εφρονούσῃ ἐπ’ ἀξιώμασιν, ὡς ἀντίρροπον πρὸς ἀξίαν,
 μᾶλλον δὲ πολλῶ μείζον, καὶ ἀσυγκρίτως μείζον καὶ ὑπατείας
 καὶ βασιλείας καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ^ιοἰκουμένης, ὁ Παῦλος τοῦτο
 τέθεικε γράφων ³⁴ “Παῦλος δούλος Ἰησοῦ Χριστοῦ.” “Οἱ
 δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου.” Εἰ γὰρ τοσαύτην, φησὶ, ποι-
 οῦνται σπουδὴν, ὥστε δοῦλοι εἶναι, πάντως τούτῳ πείσομεν
 αὐτούς. Ὅρα τοίνυν καὶ τὴν εὐλάβειαν τῶν παίδων. Οὐκ
 ἡγανάκτησαν, ^εοὐκ ὠργίσθησαν, οὐδὲ ἀντεῖπον, ἀλλ’ ἐξηλθον.
 Εἰ γὰρ τιμωρίαν τὸ πρᾶγμα ἐνόμιζον, τὸ ἐμπεσεῖν εἰς τὴν κά-
 C μινον, κἂν ἤλγησαν πρὸς τὸν ἐμβαλόντα· νῦν δὲ οὐδὲν ^ητούτων,
 ἀλλ’ ὡς ἐξ αὐτοῦ προϊόντες τοῦ οὐρανοῦ, οὕτω προήεσαν. ^ιΚαὶ
 ὁ περὶ τοῦ ἡλίου φησὶν ὁ προφήτης, ^κὅτι ³⁵ “Ὡς νυμφίος
 ἐκπορευόμενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ,” τοῦτο καὶ περὶ τούτων εἰπὼν
 τις οὐκ ἂν ἀμάρτοι. ^λἈλλὰ τούτου οὕτως ἐκπορευομένου
 ἐκεῖνοι τότε λαμπρότερον ἐξεπορεύοντο. Οὗτος μὲν γὰρ ^μἐξε-
 πορεύετο τὴν οἰκουμένην φωτίζων τῷ αἰσθητῷ φωτὶ, ἐκεῖνοι δὲ
 τὴν οἰκουμένην φωτίζοντες ἑτέρως, νοητῶς λέγω. Διὰ γὰρ
 D αὐτοὺς εὐθέως διάταγμα ἔπεμπεν ὁ βασιλεὺς ^νταῦτα ἔχον τὰ
 ῥήματα. ³⁶ “Ἦρεσεν ἐναντίον ἐμοῦ, τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα,
 ἃ ἐποίησεν ὁ θεὸς, δηλῶσαι ὁμίῳ, ὡς μεγάλα καὶ ἰσχυρά.”
 Ὡστε λαμπροτέραν ἐξήεσαν ἀφιέντες ἀκτῖνα, φαιδρὰν μὲν

34 Rom. i. 1.

35 Psal. xviii. 6.

36 Dan. iii. 32, 33.

^ν ἦττον] + ἐκείνων E. in marg. ^ω δοῦλοι] + τοῦ ὑψίστου A.F. ^κ τῇ
 ἡδίστῃ φωνῇ ex corr. E. τὴν ἡ. φ. αὐτοῖς (αὐτοῖς φ. B.) φθέγγεται, καὶ ἡ ἥδαι
 μάλιστα κολακεύων αὐτοὺς A.B.F. ^υ κελεύσαι in text. κολακεύων (corr.
 —ων) in marg. E. ^ζ εἰ] καὶ A.B.E.F. Sav. Mor. (non Montef.) ^α εἰς
 τὸ π. E. ^β ῆσεν vel ῆσεν A.C.D. ῆσεν vel ῆσεν B.E.F. ἠῤῥαυαν Edd.
^γ ὥς ὅτε] ὥστε C.D. Statim εἰπείν D. ^δ τῇ] καὶ C. ^ε φρονούσιν C.
 ἐπὶ ἀξ. A.B. ^ι οἰκουμένης E. ^κ οὐκ omnes, οὐδὲ Edd. ^η τούτων]
 τοιοῦτο E. τοιοῦτον F. Post h. v. add. ποιούσιν A.B.F. ^ι καὶ] τάχα καὶ
 A.B.F. ὅπερ pro ὁ E. ^κ ὅτι om. A.B.F. ^λ ἀλλὰ τούτου] ἀλλὰ τοῦ E.
 πῶς; ὅτι τούτου δὴ τοῦ A.B.F. ^μ ἐκπορεύεται A.B.F. et in marg. E.
^ν ταῦτα B. ^ο ὁμίῳ pro ἡμίῳ A.B.C.E.F.

οὔσαν καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς χωρίοις, μάλιστα δὲ πανταχοῦ ἐκπα-
 θῆναι δυναμένην διὰ τῶν γραμμάτων τῶν βασιλικῶν, καὶ λῦσαι
 τὸ πανταχοῦ ῥεταμένον σκότος. “Ἐξέλθετε, καὶ δεῦτε.”
 Οὐκ ἡετόλμησε σβέσαι τὴν κάμινον, ἀλλὰ καὶ τούτῳ μάλιστα
 αὐτοὺς ἐτίμησε, τῷ πιστεῦσαι, ὅτι δυνήσονται μὴ μόνον ἔνδον
 περιπατεῖν, ἀλλὰ καὶ καιομένης αὐτῆς ἐξελθεῖν. “Ἰδωμεν δέ, εἰ ἔ
 δοκεῖ, καὶ τοῦ δεσμοφύλακος τὰ ῥήματα. 37 “Κύριοι, τί με δεῖ
 ποιεῖν, ἵνα σωθῶ;” Τί ταύτης τῆς φωνῆς ἥδιον; Αὕτη σκιρτᾷ
 ἡ ἀγγέλους ποιεῖ· ἵνα ταύτην ἀκούσῃ τὴν φωνήν, καὶ δούλος
 ἐγένετο ὁ τοῦ θεοῦ μονογενής· ταύτην πρὸς Πέτρον ἔλεγον τὴν
 φωνήν ^ςοἱ παρὰ τὴν ἀρχὴν πιστεύσαντες· 38 “Τί ποιήσομεν,
 ἵνα σωθῶμεν;” ^τΚαὶ τί φησι; “Πιστεύσατε, καὶ βαπτίσθητε.”
 Ἡδέως ἂν καὶ εἰς γέενναν ἐνέπεσεν ^νὁ Παῦλος, ὥστε ταύτην
 ἀκοῦσαι τὴν φωνήν παρὰ Ἰουδαίων, δι’ ἐπιθυμίαν σωτηρίας καὶ ^φ
^νὑπακοῆς αὐτῶν. “Ορα ^χδέ· τὸ πᾶν αὐτοῖς ἐπιτρέπει, οὐδὲν
 περιεργάζεται. Ἄλλ’ ἰδωμεν τὰ μετὰ ταῦτα. Οὗτος οὐ
 λέγει, ἵνα σωθῶ, ἀλλὰ τρανοτέρα πάσης ^φφωνῆς ἢ διδασκαλία
 (809) γέγονε· ^κκαὶ εὐθέως γίνεται κήρυξ. Οὐ δεῖται κατηχηθῆναι,
 καθάπερ ὁ δεσμοφύλαξ, ἀλλὰ τί; Ἀνακηρύττει τὸν θεόν, καὶ
 ὁμολογεῖ τὴν δύναμιν. 39 “Ἐπ’ ἀληθείας οἶδα, ὅτι ὁ θεὸς ὑμῶν
 αὐτός ἐστι ^αθεὸς τῶν θεῶν, καὶ κύριος τῶν κυρίων· ὅτι ἐξαπέ-
 στειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐρρύσατο ὑμᾶς ἀπὸ τῆς καμί-
 νου.” Καὶ τί μετὰ ταῦτα; Οὐχ εἰς δεσμοφύλαξ, ἀλλὰ πολλοὶ
 κατηχοῦνται διὰ τῶν γραμμάτων τῶν βασιλικῶν, διὰ τῆς θεᾶς
 τῶν πραγμάτων. “Οτι γὰρ οὐκ ^βἂν ἐψεύσατο ὁ βασιλεὺς,
 παντὶ ^επου δῆλον· οὐ γὰρ ἂν ἠθέλησε τοιαῦτα τοῖς αἰχμαλωτι- ^β
 σθείσι μαρτυρῆσαι, ^δοὐδὲ τὰ αὐτοῦ καταβαλεῖν· οὐκ ἂν ἠθέλησε
 τοσαύτης ἀνοίας δόξαν λαβεῖν. Ὡστε εἰ μὴ πολλὴ τῆς ἀλη-
 θείας ^εἡ περιφάνεια, οὐκ ἂν τοιαῦτα ἔγραψε, καὶ τοσούτων
 παρόντων. Ὁράτε πόση τῶν δεσμῶν ἢ δυνάμεις; πόση τῆς
 ὑμνωδίας τῆς ἐν ^θθλίψει ἢ ἰσχύς; Οὐκ ἀπηγόρευσαν, οὐδὲ
 ἀνέπεσον, ἀλλὰ τότε ^εσφοδροὶ ἦσαν, τότε πλείων ^ηἢ προθυμία,
 εἰκότως.

37 Act. xvi. 30.

38 Ibid. ii. 37, 38.

39 Dan. iii. 28. coll. ii. 47.

^ρ κεχυμένον A.B.F. ^α ἐκέλευσε A.B.F. Sav. cet. ^τ ἀγγ.] καὶ ἀγγ.
 A.B.F. Sav. cet. Statim ἐποίησεν C. ^ς οἱ π. τ. ἀ. πιστεύσαντες om. A.
^τ καὶ τί φησι] ὅτε καὶ αὐτὸς ἔφησε A.B.F. καὶ τί φησιν αὐτὸς Sav. cet. ^ν ὁ
 om. A.B.C.F. ^φ ὑπακοῇ E. ^χ δέ] τοῖνον E. ^φ φωνῆς] + αὐτῷ A.B.F.
 Sav. cet. ^κ καὶ] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. ^α θεὸς τῶν θ. pro τῶν θ.
 θεὸς omnes. ^β ἂν om. E. ^ε που om. E. ^δ οὐδὲ] καὶ A.B.F.
 Statim τὰ αὐτοῦ A. fortasse alii. τὰ αὐτοῦ Edd. ^ε ἢ] ἦν ἢ E. ^θ θλίψουσιν
 A.B.E.F. ^ε σφοδροὶ ἦσαν] σφοδρότεροι ἦσαν E. μάλλον ἦσαν σφοδροὶ
 A.B.F. Sav. cet. ^η ἢ προθυμία εἰκότως] ἦν αὐτοῖς εἰκότως ἢ προθυμία
 A.B.F.

Ταῦτα ἔννοοῦντες· ἔτι ^κἐν ὑπολείπεται· διὰ ^ιτί ἐν μὲν τῷ
C δεσμωτηρίῳ οἱ δεδεμένοι ἐλύθησαν, ἐν δὲ τῇ καμίνῳ οἱ ἐμβα-
λόντες κατεκάησαν; Καίτοιγε ἐχρῆν τὸν βασιλέα τοῦτο πα-
θεῖν· οὐ γὰρ οἱ δεσμοῦντες, οὐδὲ οἱ ἐμβάλλοντες τοσοῦτον
ἡμαρτον, ὅσον ὁ κελεύων τοῦτο γενέσθαι. Τίνος οὖν ἕνεκεν
ἐκείνοι ἀπώλοντο; Ἐνταῦθα οὐ πολλή τις χρεία τῆς ἀκριβο-
λογίας. Ἀσεβεῖς γὰρ ἦσαν· διὰ τοῦτο ὠκονόμητο, ἵνα δειχθῇ
^μτοῦ πυρὸς ἡ ἰσχὺς, καὶ μεῖζον τὸ θαῦμα γένηται· εἰ γὰρ τοὺς
ἕξω οὕτω κατέφαγεν, οὓς ἔνδον εἶχε, ^ππῶς ἀπαθεῖς ἐδείκνυ; ἵνα
δήλη γένηται ἡ τοῦ θεοῦ δύναμις. ^οΚαὶ μηδεὶς θαυμαζέτω, εἰ
D τὸν βασιλέα ἐν τάξει τοῦ δεσμοφύλακος ἔθηκα· τὸ γὰρ αὐτὸ
εἰργάσατο. Οὐδὲν γὰρ οὗτος ἐκείνου λαμπρότερος ἦν· ἀπώ-
ναντο γὰρ ἀμφότεροι. Ἀλλ', ὅπερ ἔφην, ὅτι ἐν ταῖς θλίψεσιν
ὄντες οἱ ^ρδίκαιοι, τότε μάλιστά εἰσι σφοδρότεροι, ὅταν ἐν
δεσμοῖς ᾧσι. Τὸ γὰρ διὰ Χριστόν τι παθεῖν, πάσης παραμυ-
θίας ἡδιον. ^qΒούλεσθε ὑπομνήσω ὑμᾶς καὶ ἐτέρου δεσμωτη-
ρίου; Ἀναγκαῖον ἀπὸ τῆς ἀλύσεως ταύτης ἐφ' ἕτερον ἐλθεῖν
δεσμωτήριον. ^τΤὸ ποῖον βούλεσθε; τὸ τοῦ Ἰερεμίου; ἢ τὸ
E τοῦ Ἰωσήφ; ἢ ^ςτὸ Ἰωάννου; Χάρις τῇ Παύλου ἀλύσει· πόσα
ἀνέφξε τῷ λόγῳ δεσμωτήρια; Τὸ Ἰωάννου βούλεσθε; Ἐδέθη
καὶ οὗτός ποτε διὰ τὸν Χριστὸν καὶ τὸν τοῦ θεοῦ νόμον. Τί
οὖν; ἄρα ἤργει ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὦν; οὐχὶ ^ιδὲ ἐκείθεν πέμψας
ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου ἔλεγε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ⁴⁰ “Πορευ-
θέντες εἶπατε τῷ Χριστῷ, σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδο-
κῶμεν;” Καὶ ἐκεῖ ^νὦν ἐδίδασκεν· οὐ γὰρ δὴ ἡμέλει. ^ωἈλλ'
Ἰερεμίας οὐχὶ ^xπροεφήτευσεν περὶ τοῦ ^υΒαβυλωνίου, πάντα τὰ
F αὐτοῦ ^zκαὶ ἐκεῖ ποιῶν; Τί ^αοὖν ὁ Ἰωσήφ; οὐχὶ ^βδεκατρία ἔτη
ἐδέδετο; ^εΤί οὖν; οὐδὲ ἐκεῖ τῆς ἀρετῆς ἐπελάθετο. Ἐπι ἐνὸς
εἰπόντες δεσμοῦς, ^δκαταπαύσωμεν τὸν λόγον. Ἐδέθη καὶ ὁ
δεσπότης ὁ ἡμέτερος, ὁ τὴν οἰκουμένην λύσας τῶν ἀμαρτημά-
68 των· ἐδέθησαν χεῖρες αἱ μυρία ἐργασάμεναι καλά. ⁴¹ “Δῆσαν-
τες γὰρ ^εαὐτὸν, ἤγαγον πρὸς Καϊάφαν” καὶ ἐδέδετο ὁ το-
σαῦτα θαυματουργήματα ἐργασάμενος. Ταῦτα ἔννοοῦντες,

40 Matth. xi. 3.

41 Ibid. xxvi. 57.

^ι ἔννοοῦντες pro ἔννοοῦσιν E. ^κ ἐν ὑπολείπεται] ἐν ἐροῦμεν A. ἐν ἐροῦμεν
ὁ λείπεται B.F. ^ι τί] + γὰρ A.B.F. ^μ τοῦ] καὶ τοῦ E. ^π πῶς] + ἂν E.
^ο καὶ μηδεὶς] μηδεὶς δὲ A.B. καὶ μηδεὶς δὲ C. ^ρ δίκαιοι] ἄγιοι A.B.F.
^q βούλ.] εἰ βούλ. E. ^τ τὸ om. E. τὸ ποῖον οὖν εἰπεῖν βούλεσθε; A.B.F.
^ς τὸ] + τοῦ A.E.F. ^ι δὲ om. B.F. ἐκείθεν δὲ inverso ord. E. ^ν ὦν] + ἄρα
A.B.F. Sav. cet. ^ω ἀλλ'] ὁ δὲ A.B.F. ^x προεφήτευσεν E. ^υ Ἀσσυ-
ρίου E. ^z καὶ om. E. ^α οὖν] δὲ A.E. δαὶ B.F. ^β δεκατρία pro τρια-
καίδεκα omnes. ^ε τί οὖν] ἀλλ' ὅμως A.B.F. Sav. cet. ^δ Sic omnes.
καταπαύσωμεν Edd. ^ε αὐτὸν] + φησὶν Edd. φησὶν om. A.B.C.E.F.

μηδέποτε δυσχεραίνωμεν, ἀλλὰ καὶ δεθῶμεν, χαίρωμεν· ^fκαὶ μὴ ἐν τοῖς δεσμοῖς ὦμεν, ὡς συνδεδεμένοι. ^hὉρᾶς ὅσον ἀγαθὸν ὁ δεσμός; ⁱΤαῦτα πάντα εἰδότες, χάριν ἀναπέμπωμεν ὑπὲρ πάντων τῷ θεῷ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Θ.

B

¹Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ, ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.

810) ἈΠΕΔΕΙΧΘΗ ^aτῆς ἀλύσεως μεγάλη ἡ ἰσχὺς τοῦ Παύλου, C καὶ σημείων λαμπροτέρα. Οὐ μάτην ^bοὖν, ὡς ἔοικε, ταύτην προβάλλεται, οὐδὲ εἰκῇ, ἀλλ' ^cὡς δι' αὐτῆς ^dδυσωπήσω. “Ἀξίως, ^eφησὶ, περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε.” Πῶς; “Μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης, μετὰ πραότητος καὶ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ.” ^fΟὐχ ἀπλῶς τὸ δέσμιον εἶναι καλόν, ἀλλὰ τὸ διὰ Χριστόν. ^gΔιὰ τοῦτό φησιν, D “^hἐν κυρίῳ,” ὁ δέσμιος διὰ Χριστόν. Οὐδὲν ⁱτούτου ἴσον. ^kἈλλὰ ¹πάλιν ἡμᾶς ἀποσύρει τῶν προκειμένων ^mἡ ἄλυσις καὶ περισπᾷ, καὶ ἀντιπεσεῖν οὐχ ὑπομένομεν, ἀλλ' ἐλκόμεθα ⁿέκόντες καὶ βουλόμενοι καὶ εὐχόμενοι. Καὶ εἴθε αἰεὶ περὶ τῆς ἀλύσεως Παύλου διαλέγεσθαι ^oἦν. Ἀλλὰ μὴ ναρκήσητε· ^pπροσέστη γάρ μοι ζήτημα νῦν. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπολογούμενος πρὸς τὸν Ἀγρίππαν ἔλεγεν, ²“Εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ, καὶ ἐν E ὀλίγῳ καὶ ἐν ^qμεγάλῳ οὐ μόνον σέ, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς

¹ CAP. IV. v. 1—3.² Act. xxvi. 29.

^f καὶ] καὶ E. Mox ἐν om. C.D.E. Veron. ^g συνδεδεμένοι] + διακεώμεθα A.B.F. Sav. cet. ^h ὁράτε E. ⁱ ταῦτα—τῷ θεῷ] οὐκοῦν μένωμεν χάριν εἰδότες ὑπὲρ τούτων ἀπάντων, καὶ δόξαν ἀναπέμψωμεν τῷ θεῷ A.B.F. HOM. IX. ^a τῆς ἀλύσεως μεγάλη (μεγ. τῆς ἀλ. E.)—τοῦ Παύλου] τῆς ἀλ. τοῦ Π. ἡ ἰσχὺς καὶ μεγάλη A.B.F. Sav. cet. ^b οὖν om. C. ὡς ἔοικε] ἐνταῦθα A.B.F. ἐνταῦθα ὡς ἔοικε D. Ita Sav. cet. ^c ὡς] + μάλιστα A.B.F. Sav. cet. ^d δυσωπῶν Cat. Post h. v. add. καὶ τί φησι; παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δ. ἐν κ. A.B.F. Sav. cet. ^e φησὶ om. A.B.F. Sav. cet. ^f οὐχ ἀπλῶς] οὐ πανταχοῦ A.B.F. ^g διὰ τοῦτο—Χριστόν] τοῦτο καὶ Παῦλος εἰδώς, δέσμιον ἐαντόν φησιν ἐν κ. τουτέστι, διὰ Χρ. A.B.F. διὰ τοῦτό φησιν ὁ δ. ἐν κ. τουτέστι, διὰ Χρ. Sav. cet. ^h ἐν κυρίῳ om. Veron. ⁱ τούτου] τῆς τούτου ἀλύσεως A.B.F. ^k ἀλλὰ] αὐτῇ A.B.F. ^l πάλιν E. Edebatur μᾶλλον. ^m ἡ ἄλυσις om. A.B.F. ⁿ ἐκόντες] καὶ ἄκοντες, μᾶλλον δὲ A.B.F. Sav. cet. ^o ἦν post εἴθε transp. E. ^p προσέστη Veron. προσέστη D. προσέστι C.E. προσέστη—ἐπειδὴ γάρ] ἔτι γὰρ ἐκεῖνο εἰπεῖν βούλομαι, ὁ πολλοὶ ζητοῦντές φασι· καὶ εἰ καλὸν αἰ θλίψεις, πῶς αὐτὸς A.B.F. Sav. cet. ^q μεγάλῳ pro πολλῷ A.B.C.E.F.

ἀκούοντάς μου σήμερον γενέσθαι τοιούτους, ὁποῖος ἔκαί ἐγώ
εἰμι, παρεκτός τῶν δεσμῶν τούτων” οὐχ ὡς ἄπευκτόν τὸ
πράγμα νομίζων, ταῦτα ἔλεγε, μὴ γένοιτο· οὐ γὰρ ἂν, εἴγε
ἀπευκτόν ἦν, ἐκαυχᾶτο ἐπὶ τοῖς δεσμοῖς, ἐπὶ ταῖς φυλακαῖς, ἐπὶ
[†]ταῖς ἄλλαις θλίψεσι· ^νκαὶ γράφων ἔλεγεν, ³ “Ἡδιστα καυ-
χήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου” ἀλλὰ ^ωτί· Τούτο αὐτὸ τε-
κμήριον ἦν τοῦ μεγάλα ἡγεῖσθαι τὰ δεσμά. Ὡσπερ ^κκαὶ
Κορινθίοις γράφων ἔλεγε· ⁴ “Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ βρῶμα,
^Γοὐπω γὰρ ἠδύνασθε” οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, οὐκ ἠδύναντο
ἀκοῦσαι τὸ κάλλος, οὐδὲ τὸν κόσμον, οὐδὲ τὴν ὠφέλειαν τῶν
δεσμῶν. Διὰ τοῦτό φησιν, “ἐκτός τῶν δεσμῶν τούτων.” Τοῖς
μέντοι Ἑβραίοις οὐχ οὕτως, ²ἀλλὰ παρήνει ⁵συνδεδέσθαι τοῖς
⁶⁹δεδεμένοις. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἔχαιρεν ἐπὶ τοῖς δεσμοῖς, καὶ
ἐδεσμεῖτο, καὶ μετὰ τῶν δεσμωτῶν ἀπήγετο εἰς φυλακὴν. Με-
γάλη τῆς ἀλύσεως Παύλου ἡ ἰσχὺς· ἀρκεῖ ἀντὶ πάντων τοῦτο
τὸ θέαμα, ^αδεδεμένον ἰδεῖν Παῦλον, καὶ ἐξαγόμενον ἀπὸ τοῦ
δεσμωτηρίου. Δεδεμένον ^βἰδεῖν καὶ ἔνδον καθήμενον, ποίας
ἡδονῆς τοῦτο ^οοὐ μείζον; τίνος οὐκ ἂν τιμῆσαιμι τὸ πρᾶγμα;
Οὐχ ὁράτε ^δτοὺς βασιλέας, τοὺς ὑπάτους ^εἐπὶ ζεύγους φερομέ-
νους καὶ χρυσοφοροῦντας, καὶ τοὺς δορυφοροῦντας πάντα ἔχον-
^Βτας χρυσᾶ, χρυσᾶ τὰ δόρατα, χρυσᾶς τὰς [†]ἀσπίδισκας, χρυσᾶ
τὰ ἱμάτια, ^{εἴ}ἵππους χρυσοφόρους; Πόσον τῆς θεᾶς ἐκείνης
τοῦτο τερπνότερον; Ἀπαξ ἂν ἠξιάμην Παῦλον ἰδεῖν ἐκ τοῦ
δεσμωτηρίου μετὰ τῶν ^ηδεσμῶν ἐξίοντα, ἢ μυριάκις ἐκείνους
μετὰ τῆς δορυφορίας ἐκείνης παραπεμπομένους. Πόσους οἶεσθε
ἀγγέλους προηγεῖσθαι ^ιαὐτοῦ, ὅτε ἐξήγετο οὕτω; Καὶ ὅτι οὐ
ψεύδομαι, ἀπὸ τίνος παλαιᾶς ἱστορίας τὸ πρᾶγμα ὑμῖν ^κποι-
ήσω φανερόν. Ἐλισσαῖος ὁ προφήτης, τάχα δὲ ἴστε τὸν
ἄνδρα, τοῦ βασιλέως Συρίας ἐκπεπολεμωμένου πρὸς τὸν ¹Ἰσραὴλ
^Сβασιλέα, καθήμενος παρ’ ^ηἐαυτῷ, ἅπαντα, ἅπερ ἐκείνος ἐν
τοῖς ^οταμείοις μετὰ τῶν κοινωνούντων αὐτῷ τῆς γνώμης ἐβου-
λεύετο, εἰς μέσον ἐξέφερε, καὶ ἀκύρους ἐποίει τοῦ βασιλέως τὰς

3 2 Cor. xii. 9.

4 1 Cor. iii. 2.

5 Hebr. xiii. 3.

[†] καὶ om. F. ^ς ἀπευκταῖον bis E. [†] ταῖς θλ. ταῖς ἄλλαις C. ^ν καὶ]
οὐδ’ ἂν A.B.F. Sav. cet. ^ω τί om. a pr. man. E. ^κ καὶ] γὰρ A.B.F.
Sav. cet. ^γ ἠδύν. pro ἐδύν. A.B.E.F. ² ἀλλὰ] + καὶ F. ^α Haec δεδε-
μένον—δεσμωτηρίου om. E. ^β ἰδεῖν] + Παῦλον man. sec. E. ^ο οὐ om.
C.D. ^δ τοὺς βασιλέας] τοῦ βασιλέως E. ^ε ἐπὶ ζεύγους—δορυφοροῦντας]
πῶς εἰσι κατάπληκτοι ἐπὶ ζ. (+ καὶ ἄρματος χρυσοκολλήτου A.F.) φερόμενοι, καὶ
τοὺς περὶ αὐτοὺς δορυφόρους A.B.F. [†] ἀσπίδισκας pro ἀσπίδας C.E. ^ς ἵπ-
πους χρυσοφ.] χρυσοφ. τοὺς ἵππους A.B.F. ^η δεσμῶν a pr. man. E.
δεσμωτῶν vulgo. ^ι αὐτοῦ] + τότε E. ^κ ποιήσωμιν (sic) E. ¹ τοῦ Ἰσραὴλ
Edd. τοῦ om. A.B.C.D.F. ^м βασιλέα] + υἱὸν Ἀδερ E. ^η αὐτῷ F.
^ο ταμείοις E.

βουλὰς, τὰ ἀπόρρητα ^ρπρολέγων, καὶ οὐκ ἀφίεις ^qεἰς τὰς πα-
γίδας, ἃς ἐκεῖνος ἐτίθει, ἐμπεσεῖν. Ἐλύπει τοῦτο τὸν βασιλέα,
καὶ ἀθυμῶν, ἐν ἀπορίᾳ ^τπλείονι καθειστήκει, οὐκ ἔχων μαθεῖν
τὸν ἐκφέροντα ἅπαντα καὶ ἐπιβουλευόντα, καὶ τὰς μηχανὰς
ἀκυροῦντα τὰς ^sτούτου. Ἀποροῦντι τοίνυν αὐτῷ καὶ τὴν αἰτίαν
ζητοῦντι εἶπέ τις τῶν ὑπασπιστῶν, ὅτι δὴ προφήτης εἴη τις
Ἐλισσαῖος ἐν Σαμαρείᾳ καθήμενος, οὐκ ἔων ἐστάναι τὴν τοῦ D
βασιλέως γνώμην, ἀλλὰ πάντα ἐκφέρων. ^tἘκεῖνος ἐνόμισεν
εὐρηκέναι τὸ πᾶν. ^vΟὐδὲν ἀθλιώτερον τούτου. Δέον τιμῆσαι
τὸν ἄνδρα, θαυμάσαι, ἐκπλαγῆναι, εἰ ^wδὴ τοσαύτην ἔχει τὴν
ἰσχὺν, ^xὥς ἀπὸ τοσοῦτων σταδίων καθήμενον, πάντα τὰ ἐν τῷ
ταμιείῳ τοῦ βασιλέως, οὐδενὸς ἀπαγγέλλοντος, εἶδέναι. ^yΤοῦτο
(811) μὲν οὐκ ἐποίησε, παροξυνθεὶς δὲ, καὶ τῆς ὀργῆς γενόμενος μόνης,
ἰππέας καὶ ὀπλίτας συντάξας, πέμπει παραστήσων τὸν προφή-
την. Ἦν δὲ τῷ Ἐλισσαίῳ μαθητῆς ἐν προφυλαίῳς ἔτι τῆς E
προφητείας, ^zἀπέχων τῶν τοιούτων ἀποκαλύψεων ἀξιούσθαι.
Ἐπέστησαν οἱ στρατιῶται ^aτοῦ βασιλέως, ὡς δῆσοντες τὸν
ἄνδρα, μᾶλλον δὲ τὸν προφήτην. Πάλιν εἰς δεσμοὺς ἐμπίπτο-
μεν, ^bκαὶ πάντοθεν οὗτος ὁ λόγος οὕτως ὑφαίνεται. ^cΚαὶ ἰδὼν
ὁ μαθητῆς τῶν στρατιωτῶν τὸ πλῆθος, ἐξέστη, καὶ περιδεὴς καὶ
ἐντρομος ^dπροσδραμὼν τῷ διδασκάλῳ, τὴν συμφορὰν ^eἀπήγ-
γειλεν, ὡς ᾤετο, καὶ τὸν ἄφυκτον ἐμήνυσε κίνδυνον. Κατεγέ-
λασεν ὁ προφήτης, ^fὅτι τὰ οὐκ ἄξια δέους ἐδεδοίκει, ^gκαὶ παρ-
ήνει θαρρεῖν. Ἐκεῖνος δὲ ἀτελής ἔτι ὢν, οὐκ ἐπέιθετο, ἀλλ' F
^hἔτι ὑπὸ τῆς ὄψεως ἐκπληττόμενος, ἐνέκειτο τῷ φόβῳ. Τί
οὖν ὁ προφήτης; ⁶“Κύριε, ⁱἄνοιξον τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ παι-
δαρίου τούτου, καὶ ἰδέτω ὅτι πλείους ^kεἰσὶν οἱ μεθ' ἡμῶν ὑπὲρ 70
τοὺς μετ' αὐτῶν.” Καὶ ἄφνω τὸ ὄρος ὅλον ὄρᾱ, ὅπερ ὁ προ-
φήτης ᾤκει τότε, ἵππων πυρίνων καὶ ἀρμάτων τοιούτων ἐμπε-
πλησμένον. Τοῦτο δὲ οὐδὲν ἕτερον ἦν, εἰ μὴ ἀγγέλων ^lπαρα-
τάξεις. Εἰ δὲ Ἐλισσαίῳ ὑπὲρ τούτου μόνου τοσαύτη παρεί-
πετο τάξις ἀγγέλων, τί Παῦλῳ; Τοῦτο καὶ ὁ προφήτης

6 4 Reg. vi. 17.

^p λέγων B. ^q εἰς] ἐπὶ F. ^r πλείονι] πολλῇ A.B.F. Sav. cet. ^s αὐτοῦ
τούτου (τούτου expunctum) E. ^t ἐκεῖνος] + ἀκούσας A.B.F. ^v οὐδὲν ἀθ.
τούτου] + καίτοιγε ἀπὸ τούτου E. οὐδὲν δὲ ἄρα (+ ἦν A.F.) αὐτοῦ ἀθλιώτερον.
ὅρα γὰρ A.B.F. Sav. cet. ^w δὴ] γε E. Mox εἶχε id. ^x ὥστε E. ^y τοῦ-
το] ὁ δὲ τοῦτο A.B.F. ^z ἀπέχων (+ τοῦ ex corr. E.) τῶν τ. ἀπ. ἀξ.] τῶν τ.
ἀπ. μήπω κρινόμενος ἀξ. A.B.F. Sav. cet. ^a τοῦ β. om. ante corr. E. ^b καὶ]
+ τί πάθω; A.B.F. Sav. cet. ^c καὶ ἰδὼν] ἰδὼν δὲ A.B.F. ^d προσελθὼν C.
^e ἀπήγγελλεν E. ὡς ᾤετο ἀπῆγ. inverso ord. A.B.F. Sav. cet. ^f ὅτι] καὶ ὅτι
A.B.F. ^g καὶ om. A.F. ^h ἔτι om. a pr. inan. E. ⁱ ἄνοιξον] ἄνοιξον,
φησὶ A.B.F. Sav. cet. φησὶν, ἄνοιξον E. ^k εἰσὶν accessit ex A.B.C.D.F.
^l παράταξις A.B.F.

Δαυὶδ ἔλεγε· ⁷ “Παρεμβαλεῖ ἄγγελος κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν” καὶ πάλιν, “Ἐπὶ χειρῶν ἀρουσί σε, μήποτε Β προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.” Καὶ τί λέγω ἀγγέλους; αὐτὸς ὁ δεσπότης τότε μετ’ αὐτοῦ ἦν ἐξιόντος. Οὐ γὰρ δήπου ^μτῷ μὲν Ἀβραὰμ ὠπτάνετο, μετὰ δὲ τούτου οὐκ ἦν· αὐτὸς γὰρ ἐπηγγείλατο λέγων· ⁸ “Ἐγὼ εἰμι μεθ’ ὑμῶν πάσας τὰς ἡμέρας ἕως ^ητῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.” Καὶ πάλιν ὁφθείς αὐτῷ, ἔλεγε· ⁹ “Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, ὅτι ἐγὼ εἰμι μετὰ σοῦ, καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεται τοῦ κακῶσαί σε.” Καὶ ^ρκατ’ ὄναρ δὲ αὐτῷ ἐπέστη λέγων· “Θάρσει· ὥς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ, οὕτω σε δεῖ καὶ ^ιεἰς Ῥώμην μαρτυρῆσαι.”

Κ’ Αἰεὶ μὲν ^ροὖν οἱ ἄγιοι θαυμαστοὶ, καὶ πολλῆς γέμουσι χάριτος, μάλιστα δὲ ὅταν διὰ Χριστὸν κινδυνεύουσιν, ὅταν δέσμιοι ^ςγίνονται. Καθάπερ ^τγὰρ στρατιώτης γενναῖος αἰεὶ μὲν καὶ ^νἀπλῶς ἡδὺν θέαμα τοῖς ὁρώσι γίνεται, μάλιστα δὲ ὅταν ἐστήκη καὶ παρατάττηται παρ’ αὐτὸν τὸν βασιλέα· οὕτω δὲ καὶ ^ωΠαῦλον ἐννόησον, ὅσον ἦν ἰδεῖν μετὰ τῶν δεσμῶν ^καὐτὸν διδάσκοντα. Εἶπω τι μεταξὺ νῦν ὑπελθόν με νόημα; Ὁ μακάριος μάρτυς Βαβύλας ἐδέθη καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῆς αὐτῆς αἰτίας, Δ’ ἀφ’ ἧς καὶ Ἰωάννης, ^υβασιλέα παρανομοῦντα ἐλέγξας. Οὗτος τελευτῶν ἐπέτρεψε τὰ δεσμὰ τεθῆναι μετὰ τοῦ σώματος, καὶ τὸ σῶμα δεδεμένον ταφῆναι· καὶ νῦν αἱ πέδαι κεῖνται μετὰ τῆς τέφρας. ^zΤοσοῦτος ἦν αὐτῷ πόθος τῶν διὰ Χριστὸν δεσμῶν.

¹⁰ “Σίδηρον διήλθεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ,” ὁ προφήτης φησὶ περὶ τοῦ Ἰωσήφ. Ἦδη ^αδὲ καὶ γυναῖκες τούτων ἔλαβον πείραν τῶν δεσμῶν. Ἀλλ’ ἡμεῖς οὐ ^βδεσμούμεθα. Οὐδὲ τοῦτο παραινῶ, Ε καιροῦ νῦν οὐκ ὄντος. ^εΜὴ δῆσῃς τὰς χεῖρας, ἀλλὰ ^δδῆσον τὴν διάνοιαν. Ἔστι καὶ ἄλλα δεσμὰ· οἱ ταῦτα μὴ φέροντες, ἐκεῖνα οἴσουσιν. Ἀκουε τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· ¹¹ “Δῆσατε αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας.” Ἀλλὰ μὴ γένοιτο πείραν ἐκείνων λαβεῖν, ^ετούτων δὲ τῶν δεσμῶν ἐμπλησθῆναι γένοιτο. Διὰ ταῦτα

⁷ Psal. xxxiii. 8. xc. 12.

⁸ Matth. xxviii. 20.

⁹ Act. xviii. 9. xxiii. 11.

¹⁰ Psal. civ. 18.

¹¹ Matth. xxii. 13.

^μ τῷ τὸν C. ^η τῆς om. a pr. man. E. ^ο ἐπιθήσεται σοι Edd. σοι om. C.D.E. ^ρ κατ’ om. A.B.F. ^ι εἰς Ῥώμην A.B.C.E.F. ἐν Ῥώμῃ Edd. ^ρ οὖν om. D. Veron. γὰρ pro οὖν E. ^ς γένωνται E. ^τ γὰρ] + τις E. ^ν ἀπλῶς] + ἐγγυμαζόμενος τοῖς ὅπλοις E. ^ω Παῦλον—ἰδεῖν] Παῦλος, μάλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον. ἐννόησον γὰρ ὅσον ἦν ἰδεῖν Παῦλον A.B.F. ^κ αὐτῶν C. αὐτὸν om. D. ^υ βασ.] ὁ βασ. E. ^z τοσοῦτον C. ^α δὲ om. A.B.F. ^β δεσμούμεθα] + καὶ κελεύεις δεσμεῖσθαι, φησὶν, ἡμᾶς; A.B.F. Statim οὐδὲ ἐγὼ τοῦτο A.F. ^ε μὴ] ἀλλὰ σὺ μὴ A.B.F. Sav. cet. ^δ δῆσον om. C. ^ε τούτων δὲ—γένοιτο] τῶν δεσμῶν· τούτων δὲ γένοιτο καὶ ἐμπλησθῆναι A.B.F. καὶ ante ἐμπλησθῆναι receptum a Sav. cet.

ἔλεγεν· “Ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ παρακαλῶ ὑμᾶς ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε.”

^f Ποίας δὴ ταύτης; Σῶμα ἐκλήθητε, φησί· κεφαλὴν ἔχετε τὸν Χριστόν· ἔσυνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ὑμᾶς ἐχθροὺς ὄντας, καὶ μυρία ἴδια ἐργασαμένους κακά. Μεγάλη ἡ κλήσις, καὶ ἐπὶ τοῖς μεγάλοις, οὐχ ὅτι ἀπ’ ἐκείνων μόνον, ἀλλ’ ὅτι καὶ ἐπὶ τοιαῦτα, καὶ τοιούτῳ τρόπῳ. Πῶς ^k δὲ ἐστὶν ἀξίως περιπατῆσαι; “Μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης.” Ὁ τοιοῦτος ἀξίως περιπατεῖ τοῦτο ἀρετῆς ¹πάσης ὑπόθεσις. ^a Ἄν ταπεινὸς ᾖ, καὶ ⁷¹ ἐννοήσης τίς ὢν πῶς ἐσώθης, ἀφορμὴν πρὸς ἀρετὴν λαμβάνεις τὴν μνήμην, ^m οὔτε ἐν δεσμοῖς ⁿ ἐπαίρη, οὔτε αὐτοῖς ^o τοῦτοις οἷς εἶπον, ἀλλ’ εἰδὼς ὅτι τὸ πᾶν τῆς χάριτός ἐστι, συστέλλεις σαυτόν. Ὁ ταπεινόφρων καὶ εὐγνώμων δύναται ^p εἶναι καὶ εὐχάριστος οἰκέτης. ¹² “Τί γὰρ ἔχεις, φησὶν, ὃ οὐκ ἔλαβες;” Ἄκουε ^q δὲ πάλιν αὐτοῦ λέγοντος· “Περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα, οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ’ ἡ ^r χάρις ἡ σὺν ἐμοί.”

(812) “Μετὰ πάσης, φησί, ταπεινοφροσύνης,” μὴ τῆς ἐν ῥήμασι, ^s μὴδὲ ἐν πράγμασι μόνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν σχήματι καὶ ἐν φθέγματι· ἢ μὴ πρὸς τοῦτον μὲν ταπεινός, πρὸς δὲ ἐκείνους θρασύς· πρὸς πάντας ἔσο ταπεινός, καὶ φίλος ἢ καὶ ἐχθρός, καὶ μέγας καὶ μικρός· τοῦτο ταπεινοφροσύνη. Καὶ ἐν τοῖς κατορθώμασιν ἔσο ταπεινός. Ἄκουε γὰρ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος, ¹³ “Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι,” καὶ τοῦτο πρῶτον τιθέντος. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς φησὶ· “Μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος καὶ μακροθυμίας.” Ἔστι γὰρ ταπεινὸν μὲν εἶναι, ὅξυν δὲ καὶ ὀργίλον, ἀλλ’ οὐδὲν ὄφελος· πολλάκις γὰρ ^C ὑπὸ τῆς ὀργῆς κατεχόμενος, πάντα ἀπώλεσεν. “Ἄνεχόμενοι, φησὶν, ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ.” Πῶς ἀνέχεσθαι ^w δυνατόν, ἂν ὀργίλος ᾖ, ἂν ^x κακήγορος; Εἶπε ^y τὸν τρόπον· “ἐν ἀγάπῃ.”

¹² 1 Cor. iv. 7. xv. 10.

¹³ Matth. v. 3.

^f Haec ποίας δὴ (δὲ E.) ταύτης; σ. ἐκλήθητε, quae absunt a C.D. Veron. recepta ex E. Cat. In A.B.F. post κλήσεως ἧς ἐκλήθητε legitur καὶ πάλιν, κεφαλὴν ἔχοντες τὸν Χρ. Ita ediderunt Sav. cet.

^g συνήγειρε] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. ^h ὑμᾶς D. Veron. ὑμᾶς Sav. cet. Post h. v. add. ἐν τοῖς ἐπουρανίοις A.B.F. Sav. cet. ⁱ ὅσα assumptum ex E. Cat. ^k δὲ] οὖν E.

^l ἀπάσης E. Cat. ^m οὔτε] + γὰρ A.B.F. Statim ἐν pro τοῖς A.B.C.E.F.

ⁿ ἐπαρθήσῃ E. in marg. ^o τοῦτοις om. F. ^p εἶναι post εὐχάρ. transp.

A.B.F. ^q δὲ om. A.B.F. ^r χάρις] + τοῦ θεοῦ A.B.E.F. Cf. Tom. x. p. 83 C.

^s μὴδὲ ἐν πρ. μόνοις (μόνης E. Cat.) ἀλλὰ καὶ ἐν σχ. καὶ ἐν φθέγματι (φθέγμασι Cat.) μόνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν πράγμασι καὶ ἐν σχήμασι A.B.F. μὴδὲ ἐν σχήμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν πρ. καὶ ἐν φθέγμασι Flor. p. 118. (Tom. xii. p. 483 E.) ^t καὶ μὴ. . . ἀλλὰ πρὸς πάντας. . . τοῦτο γὰρ ταπ. Flor. ^v ὑπὸ]

ὁ ὑπὸ A.B.F. Post πάντα add. μάλλον iidem. ^w δυνατόν] + δεικνύς A.B.F.

^x κακήγορος Cat. et a pr. man. E. κατήγορος Edd. ^y τὸν] καὶ τὸν A.B.F.

Sav. cet. Post ἀγάπῃ add. φησὶν iidem.

^zΕἰ τοῦ πλησίον, ^aφησὶν, οὐκ ἀνέχη, πῶς σου ἀνέξεται ὁ θεός; εἰ αὐτὸς τὸν ὁμόδουλον οὐ φέρεις, πῶς σέ οἴσει ὁ δεσπότης; Ἐνθα ἂν ἡ ἀγάπη, πάντα οἰστά ἐστι. “Σπουδάζοντες, φησὶ, τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.” Δῆσον ^bοὖν τὰς χεῖρας τῇ ἐπιεικείᾳ. Πάλιν τὸ καλὸν ^cὄνομα, **D**ὁ δεσμός· ἀφήκαμεν αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ἡμῖν πάλιν ἐπέδραμε. Καλὸς ἐκεῖνος ὁ δεσμός, καλὸς καὶ οὗτος· καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ ^dτούτου τίκτεται. Σύνδησον ^eσαυτὸν τῷ ἀδελφῷ· οἱ τοιοῦτοι ἅπαντα κούφως φέρουσιν οἱ συνδεδεμένοι τῇ ἀγάπῃ. Σαυτὸν ἐκείνῳ πρόσδῃσον, κἀκεῖνόν σοι· ἁμφοτέρων σὺ κύριος· ὃν γὰρ ^fἂν βούλωμαι ποιῆσαι φίλον, δυνήσομαι μετ’ εὐκολίας. “Σπουδάζοντες,” ^gφησὶν· οὐχ ἀπλῶς, οὐδὲ τοῦ τυχόντος ἐστί. “Σπουδάζοντες, ^hφησὶ, τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος.”

E Τί ἐστὶν ἐνότης πνεύματος; Καθάπερ ἐν σώματι πνευμά ἐστι τὸ πάντα ⁱσυνέχον, ^kκαίτιοιγε ἐν διαφόροις μέλεσιν· ^lοὕτω καὶ ἐνταῦθα. Διὰ γὰρ τοῦτο τὸ πνεῦμα ἐδόθη, ἵνα τοὺς γένει καὶ τρόποις διαφόροις διεστηκότας ἐνώσῃ. Ὁ γὰρ γέρων καὶ ὁ νέος, ὁ πένης καὶ ὁ πλούσιος, ^mὁ παῖς καὶ ὁ ἔφηβος, ἡ γυνὴ καὶ ὁ ἀνὴρ, καὶ πᾶσα ψυχὴ ἓν τι ⁿγίνεται, καὶ μᾶλλον ἢ ^oεἰ σῶμα ἐν ἡν. Ταύτης ^pγὰρ τῆς συγγενείας πολλῶ μείζων ἐκείνη, καὶ

F πλείων ἢ ἀκρίβεια ^qαὕτη ἢ τῆς ἐνώσεως. Ἡ γὰρ τῆς ψυχῆς συνάφεια ἀκριβεστέρα ^rἐστὶν, ὅσῳ καὶ ἀπλῇ καὶ μονοειδὴς ἐστί. Πῶς δὲ αὕτη ^sφυλάττεται; “Ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.” ^tΟὐκ ἔστιν ἐν ἔχθρᾳ καὶ διαστάσει ταύτην εἶναι.

⁷² ¹⁴ “Ὅπου γὰρ ^vἔρις ἐν ὑμῖν, ^wφησὶ, καὶ ζῆλοι καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε;” Καθάπερ γὰρ τὸ πῦρ, ὅταν μὲν ξηρὰ εὖρη ^xξύλα, μίαν τὰ πάντα ἐργάζεται πυρὰν, ὅταν δὲ ὑγρὰ, ^yοὐδὲ ἐνεργεῖ οὐδὲ συγκολλᾷται· οὕτω καὶ ἐνταῦθα· ^zοὐδὲν τῶν ψυχρῶν αὐτὴν ^aσυσφίγξει δυνήσεται, ἕκαστον δὲ ^bὥς ἐπὶ ^cτὸ πολὺ τῶν

14 1 Cor. iii. 3.

^z εἰ] + σὺ E. Cat. ^a φησὶν om. A.B.F. ^b οὖν] σου E. ^c ὄνομα] + ἠνθῆσεν A.B.F. Sav. cet. ^d τούτων F. ^e αὐτὸν F. ^f ἂν βούλωμαι] βούλωμαι E. Veron. ἂν βουλήσωμαι A.B.F. Sav. cet. ^g φησὶν—τυχόντος] δεικνυσιν οὐχ ἄ. οὐδὲ τ. τ. τὸ πρᾶγμα εἶναι A.B.F. Sav. cet. ^h φησὶ om. in text. E. ⁱ συνέχον] + τὰ μέρη A.B.F. ^k καίτιοιγε—μέλεσιν] καὶ ἐν τι ποιοῦν τὸ ἐν δ. ὃν μέλεσιν A.B.F. Sav. cet. ^l οὕτω] + δὴ A.B.F. Sav. cet. ^m ὁ παῖς καὶ ὁ ἔφηβος] Sic C. Mor. Ben. ὁ παῖς καὶ ὁ ἀνὴρ A.B.D.F. ὁ δούλος καὶ ὁ δεσπότης E. ὁ παῖς, ὁ ἔφηβος καὶ ὁ ἀνὴρ Veron. Sav. ⁿ γέννηται (corr. γεγέννηται) E. ^o εἰ om. ante corr. E. ^p γὰρ om. A.F. ^q αὕτη ἢ (ἢ E.) om. A.B.F. Sav. cet. ἢ om. Veron. ^r ἐστὶν] μᾶλλον A.B.F. ^s φυλάττεται] + ἐρμηνεύων ἐπάγει A.B.F. ^t οὐκ] δηλῶν ὅτι οὐκ A.B.F. ^v ἔρις E. Veron. ἔρις C. ἔριδες Sav. cet. ^w φησὶ om. A.B.F. ^x τὰ ξύλα E. ^y οὐδὲν A.B.E.F. ^z οὐδὲν] + γὰρ A.F. ^a σφίγξει F. Statim δυνήσεται pro δύναται B.C.D.E. ^b ὥς] καὶ ὥς B.F. ^c τὸ om. F.

θερμῶν. Ἀπὸ τούτου γοῦν καὶ ἡ θερμότης τῆς ἀγάπης τίκτεται· ἀπὸ τοῦ συνδέσμου τῆς εἰρήνης βούλεται συνδῆσαι πάντας ἡμᾶς. Καθάπερ γὰρ, φησὶν, ἐὰν θέλῃς σαυτὸν ἐτέρῳ προσδῆσαι, ἄλλως οὐ δυνήσῃ, ἀλλ' ἢ διὰ τοῦ κακείνου σαυτῷ προσδῆσαι· εἰ μέντοι ἐθέλοις διπλοῦν ποιῆσαι τὸν δεσμόν, καὶ κακείνόν σοι προσδεθῆναι· οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἀλλήλοις προσδεδέσθαι βούλεται, οὐχ ἀπλῶς εἰρηνεύειν, οὐδὲ ἀπλῶς φιλεῖν, ἀλλ' ἐν πάντας εἶναι, μίαν ψυχὴν. Καλὸς οὗτος ὁ δεσμός· τούτῳ τῷ δεσμῷ καὶ ἁλλήλοις καὶ πρὸς τὸν θεὸν συνδήσωμεν ἑαυτούς. Οὐ θλίβει, οὐ πιέζει τὰς δεδεμένας χεῖρας οὗτος ὁ δεσμός, ἀλλ' ἀνίστι, καὶ ἐν εὐρυχωρίᾳ καθίστησι πολλῇ, καὶ τῶν λελυμένων μᾶλλον εὐθυμείσθαι ποιεῖ. Ὁ ἰσχυρὸς καὶ δεδεμένος μετὰ τοῦ ἀσθενοῦς διαβαστάζει τε ἐκείνον, καὶ οὐκ ἀφίησιν ἀπολέσθαι· καὶ μετὰ τοῦ ῥαθύμου προσδεθῇ, διεγείρει μᾶλλον αὐτόν. ¹⁵ “Ἀδελφὸς γὰρ ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ἵφησιν, ὥς πόλις ὀχυρά.” Ταύτην τὴν ἄλυσιν οὐχ ὁδῶν διάστημα κωλύσαι δύναται, οὐκ οὐρανός, οὐ γῆ, οὐ θάνατος, οὐκ ἄλλο οὐδὲν, ἀλλὰ πάντων ἐστὶ κρείττων καὶ ἰσχυροτέρα. Αὕτη καὶ ἀπὸ μιᾶς τεχθεῖσα ψυχῆς, δύναται πολλοὺς ὁμοῦ περιλαβεῖν. Ἄκουε γὰρ Παύλου λέγοντος· ¹⁶ “Οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχχνοις ὑμῶν· πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς.” Τί δὴ οὖν τοῦτον λυμαίνεται τὸν δεσμόν; Χρημάτων ἔρως, φιλαρχίας, ὁδόξης, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων· ῥχαύνους αὐτοὺς ποιεῖ καὶ διακόπτει. Πῶς οὖν ἵνα μὴ διακο-
(813) πῶσιν; Ἐὰν ταῦτα ἐκποδὼν γένηται, καὶ μηδὲν παρενοχλῇ τῶν διαφθειρόντων τὴν ἀγάπην. Ἄκουε γὰρ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· ¹⁷ “Ὅταν πληθυνθῇ ἡ ἀνομία, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν.” Οὐδὲν οὕτως ἐναντίον ἀγάπῃ, ὥς ἀμαρτία, καὶ οὐ λέγω τῇ πρὸς τὸν θεόν, ἀλλὰ καὶ τῇ πρὸς τὸν πλησίον. Εἰ Πῶς οὖν λησται εἰρηνεύουσι, φησί; Πότε, εἰπέ μοι; Οὐχ ὅταν ληστρικῶ τρόπῳ χρήσωνται. Ἄν γὰρ ἐν αὐτοῖς, οἷς ἂν διανέμονται, μὴ τοὺς νόμους φυλάττωσι τοὺς τοῦ δικαίου, καὶ ἐκάστῳ ἀπονέμωσι τὸ δίκαιον, εὐρήσεις κακείνους ἐν πο-

15 Prov. xviii. 19.

16 2 Cor. vi. 12, 13.

17 Matth. xxiv. 12.

^d εἰ μέντοι] καὶ εἰ A.B.F. Sav. cet. ^e προσδεδέσθαι] ἡμᾶς συνδεδέσθαι E. ^f ἐν (ἐν F. Veron.) πάντας (πάντα a pr. man. E.) Sic omnes. ἐν πᾶσιν ediderunt Sav. cet. ^g ἀλλήλους C.D.E. ^h ἐβλήσθαι E. ⁱ φησὶν om. F. ante ὑπὸ ἀδελφοῦ transp. E. ^k δυνήσεται E. ^l πολ. ὁμοῦ pro ὁμοῦ πολ. omnes. ^m περιβαλεῖν A.C.F. ⁿ φιλαργυρίας D. ^o δόξα C. ^p χαύνους] + γὰρ E. ^q οὖν] + ἔσται A.B.F. ^r καὶ] ἐὰν A.B.F. ^s καὶ om. A.B.F. ^t τῇ om. B. utrobique A.F. ^v οὖν] + καὶ A.B.F. Sav. cet. ^w οὐχ ὅταν] πάντως ὅταν οὐ A.B.F. Sav. cet. ^x φυλάξωσι A.B.F. Sav. cet. ^y τοὺς om. E. ^z ἀπονέμωσι E. ἀπονέμωσι Edd. ^a εὐρήσεις ἂν Edd. ἂν abest ab omnibus. ^b πολέμῳ A.B.F. Statim μάχη E.

λέμοις καὶ μάχαις. Ὡστε οὐδὲ ἐν τοῖς κακοῖς ἔτην εἰρήνην
 ἔστιν εὐρεῖν· πανταχοῦ δὲ ταύτην ^dἔστιν εὐρεῖν, ὅπου ἂν μετὰ
 F δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς ^eβιώσιν. Ἀλλὰ τί; ἀντερασταὶ ^fμὴ
 εἰρηνεύουσιν; Οὐδαμῶς. Ἀλλὰ τίνα βούλει εἶπω; Πλεονέκτης
^gμετὰ πλεονέκτου οὐκ ἂν εἰρηνεύσειε ποτε· ^hὥς εἶγε μὴ ἦσαν
 δίκαιοι καὶ ἐπιεικεῖς ⁱκαὶ ἀδικούμενοι μεταξὺ αὐτῶν, ^kδιεσπᾶσθαι
 73 ἂν τὸ γένος. ^lΚαθάπερ δύο θηρίων σφόδρα πεινόντων, ἂν μὴ τι
^mγένηται μέσον τὸ δυνάμενον ὑπ' αὐτῶν ἀναλωθῆναι, ἑαυτὰ κα-
 τεσθίουσιν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν πλεονεκτῶν καὶ τῶν κακῶν ἐγέ-
 νετο ⁿἂν. Ὡστε οὐκ ἔνι εἰρήνην εἶναι, μὴ πρότερον ἀρετῆς
^oκατορθωθείσης. ^pΚατασκευάσωμεν πόλιν πάντων πλεονεκτῶν
 καὶ ἰσοτίμων, καὶ μηδεὶς ^qφερέτω τὸ ἀδικεῖσθαι, ἀλλὰ πάντες
 ἀδικεῖτωσαν· μὴ δύναται ^rσυστῆναι ἡ πόλις ἐκείνη; Οὐδαμῶς.
 Ἀλλὰ μοιχῶν ἔστιν εἰρήνη; Ἀλλ' ^sοὐχὶ εὐρήσεις οὐδὲ δύο
 ὁμονοοῦντας. ^tὩστε οὐδὲν τούτου αἴτιον πάλιν, ἢ τὸ τὴν
 B ἀγάπην ψυγῆναι· τοῦ δὲ τὴν ἀγάπην ψυγῆναι αἴτιον τὸ πλη-
 θυνθῆναι τὴν ἀνομίαν. Εἰς γὰρ φιλαυτίαν ἄγει τοῦτο, καὶ
 διαιρεῖ καὶ σχίζει τὸ σῶμα, καὶ χαννοὶ καὶ διασπᾶ. Ἐνθα δὲ
 ἀρετὴ, τὸ ἐναντίον ^vποιεῖ. Ὁ μὲν γὰρ ἐνάρητος καὶ χρημάτων
 κρείττων, ^wκἂν μυριοὶ ᾧσιν ἐν πενίᾳ, ^xδύναιτ' ἂν εἶναι εἰρηνικός·
 οἱ δὲ πλεονέκται, κἂν δύο ᾧσιν, οὐδέποτε ^yδύνανται ἐν εἰρήνῃ
 εἶναι. Ὡστε ^zἂν ἡμεῖς ᾧμεν ἐνάρητοι, ἡ ἀγάπη οὐκ ἀπολείται·
 C ἀπὸ γὰρ ἀγάπης ^aἡ ἀρετὴ, καὶ ἀπὸ ἀρετῆς ἡ ἀγάπη. Καὶ
 πῶς, ἐγὼ λέγω. Ὁ ἐνάρητος οὐ προτιμᾷ χρήματα φιλίας,
 οὐδὲ μνησικάκος ἔστιν, οὐδὲ ἀδικεῖ τὸν πλησίον, οὐχ ὑβρίζει,
 φέρει πάντα γενναίως. Ἀπὸ τούτων ἡ ἀγάπη συνίσταται.
 Πάλιν ὁ ἀγαπῶν, πάντα ταῦτα ὑφίσταται. Οὕτως ἀλλή-
 λων ἔστὶ κατασκευαστικά. Καὶ τοῦτο μὲν ἐντεῦθεν δεί-
 κνυται, ὅτι ἀπὸ ἀρετῆς ἡ ἀγάπη· ^bτῷ γὰρ εἰπεῖν, “Ὅταν
 πληθυνθῇ ἡ ἀνομία, ψυγῇσεται ἡ ἀγάπη,” τοῦτο ἐδήλωσεν· ^cὅτι
 δὲ ἀπὸ ἀγάπης ἡ ἀρετὴ, ¹⁷“Ὁ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, ^dνόμον

17 Rom. xiii. 8.

^c τὴν om. A.B.F. ^d ἔστιν εὐρεῖν] εὐρήσεις A.B.F. ^e βιώσιν om. C.D.E. Veron. ^f μὴ accessit ex A.C.D.E. ^g μετὰ τοῦ πλ. F. ^h ὥς] ὥστε E. ⁱ μ. αὐτῶν καὶ ἀδ. inverso ord. A.B. μ. αὐτῶν διακονούμενοι F. ^k διεσπ.] καὶ διεσπ. A.B.F. Sav. cet. Statim ἂν om. a pr. m. E. ^l καθάπερ] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. ^m γένηται pro γένοιτο A.B.E. ⁿ ἂν om. a pr. m. E. ^o κατορθωθείσης] + εἰπέ γάρ μοι, ἔστω τις μοιχός, πῶς ἐστι τινὶ φίλος; C.D.E. Veron. ^p κατασκευάσωμεν] + δὲ καὶ A.B.F. Sav. cet. Post πόλιν iidem add. εἰ βούλει. ^q φερέτω] + ψῆφον A.B.F. Sav. cet. Statim τὸ ἀδικ. E. τοῦ ἀδικ. Edd. ^r στήναι F. Haec μὴ δύναται—οὐδαμῶς desunt in C.D.E. Veron. ^s οὐχ E. ^t ὥστε om. E. ^v ποιεῖ] γίνεται A.B.F. ^w κἂν] ὥστε κἂν A.B.F. Sav. cet. ^x δύναιτ' ἂν (δύνανται E.) εἶναι εἰρηνικοὶ A.B.E.F. Sav. cet. ^y δυνήσονται E. ^z ἂν pro ἐάν A.B.C.D.E. ὅταν F. ^a ἡ om. E. ^b τὸ C.D.E. Veron. ^c ὅτι δὲ] ἐκέθεν δὲ ὅτι A.B.F. ^d τὸν νόμον E.

ἐπλήρωσε," φησίν. "Ὡστε ἐν τῶν δύο εἶναι ἑχρὴ, ἢ σφόδρα D
^f φιλικὸν καὶ ἐρώμενον, ἢ σφόδρα ἐνάρετον. Ὁ γὰρ τὸ ἐν ἔχων,
 ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ ἕτερον κέκτηται· καὶ τούναντίον, ὁ μὴ εἰδὼς
 φιλεῖν, καὶ πονηρὰ ἐργάζεται· πολλὰ· ὁ πονηρὰ ἐργαζόμενος,
 οὐδὲ φιλεῖν οἶδε.

^h Μεταδιώξωμεν τοίνυν τὴν ἀγάπην· φρούριον γὰρ ἐστὶ πρὸς
 τὸ μηδὲν συγχωρῆσαι ἡμᾶς ⁱ κακὸν παθεῖν. Συνδύσωμεν ^k τοίνυν
 ἑαυτοὺς. Μηδὲν δολερὸν ἔστω παρ' ἡμῖν, μηδὲν ὑπουλον· οὐδὲν
 γὰρ εὐρίσκεται τοιοῦτον, ἔνθα ἂν ἦ ^l φιλία. ^m Εἶπε δὲ τοῦτο E
 καὶ ἄλλος σοφὸς τις ἀνὴρ. ¹⁸ "Ἐπὶ φίλον ἐὰν καὶ σπάσης
 ῥομφαίαν, μὴ ἀπελπίσης· ἐστὶ γὰρ ἐπάνοδος· ἐπὶ φίλον ἐὰν
 ἀνοιξῇς ⁿ τὸ στόμα, μὴ ἀπογνῶς· ἐστὶ γὰρ διαλλαγή, ἅνεν ὀνει-
 δισμού, καὶ μυστηρίων ἀποκαλύψεως, καὶ πληγῆς δολίας· ἐν
 τούτοις ^o ἀποφεύγει φίλος·" ^p ἐν ἀποκαλύψει μυστηρίων. ^q Ἄν
 πάντες τοίνυν ὦμεν φίλοι, οὐδὲ μυστηρίων δεῖ· ὥσπερ γὰρ
 αὐτός τις πρὸς ἑαυτὸν οὐδὲν ἔχει μυστήριον, οὐδὲ αὐτὸς ἑαυτὸν F
 κρύπτειν δυνήσεται· οὕτως οὐδὲ τοὺς φίλους. Οὐκ ὄντων οὖν
 μυστηρίων, ἀδύνατος ἡ ἐκ τούτου διακοπή. Δι' οὐδὲν γὰρ
 ἔχομεν μυστήρια, ἢ διὰ τὸ μὴ πᾶσι θαρρεῖν· ὥστε ὁ ψυγμός
 τῆς ἀγάπης πεποίηκε μυστήρια. Τί γὰρ ἔχεις μυστήριον; ⁷⁴
 ἀδικῆσαι τὸν πλησίον βούλει; ἢ κωλύεις ἀγαθοῦ τινος ^r μετέ-
 χειν, καὶ διὰ τοῦτο κρύπτεις; Ἄλλ' οὐδὲν τούτων· ἀλλ' αἰσχύ-
 νη; Οὐκοῦν ^s τοῦ μὴ θαρρεῖν τοῦτο τεκμήριον. Ἄν μὲν οὖν
^t ἀγάπῃ ἦ, οὐκ ἔσται μυστηρίων ἀποκάλυψις, ἀλλ' οὐδὲ ὀνει-
 δισμός. ^v Τί γὰρ, εἶπέ μοι; τίς ἂν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ ὀνειδί-
 σειεν; ^w Εἰ δὲ καὶ γένοιτο, ἐπὶ κέρδει. Ἐπεὶ καὶ παισὶν ὀνει-
¹⁴ δίζομεν, δακεῖν αὐτοὺς βουλόμενοι· καὶ ὁ ^x Χριστὸς τότε ἤρ-
 ξατο ὀνειδίσειν τὰς πόλεις, λέγων, ¹⁹ "Οὐαὶ σοι Χωραζὶν, οὐαὶ B
 σοι Βηθσαιδὰ," ἵνα ὀνειδισμῶν ἀπαλλάξῃ. Οὐδὲν ^y γὰρ οὕτω
 δύναται καθάψασθαι διανοίας, καὶ διαναστῆσαι μάλλον αὐτὴν,
 καὶ παρειμένῃν ἀνορθῶσαι. Μὴ ^z δὲ ὀνειδίζωμεν ἀπλῶς ^a ἀλλή-

18 Sirac. xxii. 21, 22.

19 Luc. x. 13.

^e χρὴ ἢ om. E. ^f φιλόνηκον καὶ ἐρώμενον E. ^g πολλὰ om. A.B.F.
 Sav. cet. ^h ΘΗΙΚΟΝ. Ὅτι διὰ τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης καὶ ὁ τῆς εἰρήνης
 σύνδεσμος σώζεται. Veron. ⁱ κακὸν π. pro π. κακὸν omnes. ^k τοίνυν
 om. A.B.F. Sav. cet. ^l φ.] ἢ φ. E. ^m εἶπε δὲ τοῦτο] ἄκουε τί φησι
 A.B.F. ⁿ τὸ om. F. ^o ἀποφεύγει] ἀποφεύγεται πᾶς E. ^p ἐν ἀποκα-
 λύψει (+ φησὶ A.B.F. Sav. cet.) μ.] ἐὰν ἀποκαλύψῃ μυστήριον E. ^q ἂν]
 ἐὰν E. ^r μετασχέιν F. ^s τοῦ pro τὸ E. Mox τοῦτο C.D.E. τούτου Edd.
^t ἀγάπῃ] + τοῦτο E. ^v τί γὰρ, εἶπέ μοι; τίς ἂν] εἶπέ γάρ μοι, τίς ἂν E. τίς
 γὰρ ἂν, εἶπέ μοι, καὶ πότε A.B.F. Sav. cet. ^w εἰ δὲ—κέρδει om. F.
^x Χριστὸς] κύριος E. Statim δὲ τότε A.B.F. Sav. cet. ^y γὰρ om. B.F.
^z δὲ] + οὖν E. ^a ἀλλήλους C. et ex corr. E.

λους. Τί γάρ; ἐπὶ χρήμασιν αὐτὸν ὀνειδίσαι; ^bΜηδαμῶς, εἶγε κοινὰ τὰ ὄντα κέκτηται. Ἄλλ' ἐπὶ ἀμαρτήμασιν; Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτο, ἀλλὰ μάλλον διορθώσει. “Καὶ πληγῆς, φησί, δολίας.” ^cΤίς δὲ ἐαυτὸν ἀναιρήσει; ^dτίς δὲ πλῆξει; ^eΟὐδὲ εἰς. Διώκωμεν τοίνυν τὴν ἀγάπην. Οὐκ εἶπεν ἀπλῶς, ἀγαπῶμεν, **C** ἀλλὰ, ²⁰διώκωμεν. Πολλῆς δεῖ τῆς σπουδῆς· ταχέως ^fἀφανίζεται, ὅξεϊα πρὸς ἀναχώρησίν ἐστι· ^gτοσαῦτα ἐν τῷ βίῳ τῷ πράγματι τούτῳ λυμαίνεται. ^hἌν διώκωμεν αὐτήν, οὐ φθάσει ἀπελθεῖν, ἀλλὰ ταχέως αὐτὴν ἰξελκύσομεν. Ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τῷ οὐρανῷ συνῆψε τὴν γῆν· ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τὸν θρόνον τὸν βασιλικὸν ἐκάθισεν· ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τὸν θεὸν ἔδειξεν ἐπὶ τῆς γῆς· ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τὸν δεσπότην δούλον ἐποίησεν· ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν τὸν ἀγαπητὸν, ὑπὲρ τῶν μισούντων τὸν υἱόν, ὑπὲρ τῶν δούλων **D** τὸν δεσπότην, ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων τὸν θεόν, ^kὑπὲρ οἰκετῶν τὸν ἐλεύθερον ἐκδοθῆναι ἐποίησε. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου ἔστη, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μείζονα ἡμᾶς ἐκάλεσεν. ^lΟὐ γὰρ ἀπήλλαξεν ἡμᾶς τῶν προτέρων κακῶν, ἀλλὰ καὶ πολλῶ μείζονα δώσειν ἕτερα ἐπηγγείλατο. Ὑπὲρ δὴ τούτων ^mεὐχαριστήσαντες τῷ θεῷ, πᾶσαν ἀρετὴν μετέλθωμεν, καὶ πρὸ πάντων τὴν ἀγάπην μετὰ ἀκριβείας κατορθώσωμεν, ⁿἵνα καταξιωθῶμεν ^oἐπιτυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου **E** ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ι.

^{1a} Ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ^aὑμῶν.

F ὍΤΑΝ ἐπὶ τι μείζον παρακαλῇ ὁ μακάριος Παῦλος, συνετὸς ὢν σφόδρα καὶ πνευματικὸς, ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ποιεῖται τὴν παράκλησιν, τοῦτο ^bδὴ αὐτὸ παρὰ τοῦ κυρίου μεμαθηκώς· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ φησι· ^{2c}“Περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, **75** καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἡγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ

²⁰ 1 Cor. xiv. 1.

¹ CAP. IV. v. 4.

² Ephes. v. 2. Philipp. ii. 5, 6.

^b οὐδαμῶς A.B.E.F. Tum κοινὰ γὰρ pro εἶγε κοινὰ A.B.F. ^c τίς δὲ] τίς δαι D. τί δὲ Veron. τίς ποτε A.B.F. Sav. cet. ^d τί Veron. ^e οὐδὲ εἰς] οὐδαμῶς Veron. ^f ἀφίπταται E. ^g τοσαῦτα] πολλὰ A.B.F. ^h ἂν διώκ.] ἀντιδιώκ. C. ⁱ ἐπιστρέψομεν A.B.F. ^k ὑπὲρ τῶν οἰκ. E. ^l οὐ] οὐδὲ E. Post γὰρ add. μόνον A.B.E.F. Sav. cet. ^m εὐχαριστήσωμεν F. ⁿ ἵνα] + καὶ A.F. ^o τυχεῖν E. HOM. X. ^a ἡμῶν A.F. Mosq. ^b δὴ pro δὲ E. Particulam om. A.B. τοῦτο δὴ αὐτὸ παρὰ] τοῦτο ἀπὸ F.

ἡμῶν” καὶ πάλιν, “^εΤοῦτο φρονείσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμόν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ.” Τοῦτο ^δδὴ καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ. “Οταν γὰρ ἡ ^ετὰ ὑποδείγματα μεγάλα τὰ προκείμενα, σφοδρός ^εἐστιν ὁ ζήλος καὶ ὁ πόθος. Τί ^εγάρ φησιν, εἰς ἐνότητα προτρέπων ἡμᾶς; “^αΕν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. ^βεἰς κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα.” Τί ^δδέ ἐστιν, B “ἐν σῶμα;” ^ιΟἱ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης πιστοὶ, καὶ ὄντες καὶ γενόμενοι καὶ ἐσόμενοι. Πάλιν καὶ οἱ πρὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας εὐηρεστηκότες, ἐν σῶμά εἰσι. Πῶς; “Οτι κακεῖνοι τὸν Χριστὸν ᾔδσαν. Πόθεν δῆλον; ⁴“^αΒραὰμ ^κὁ πατὴρ ὑμῶν ἡγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδε, καὶ ἐχάρη” καὶ πάλιν, “Εἰ ^ιἐπιστεύετε, φησὶ, Μωϋσῇ, ^μἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ^νἐκεῖνος ἔγραψε,” καὶ οἱ προφηταί. Οὐκ ἂν δὲ ἔγραφαν περὶ οὗ ἡγνόουν· οὐ γὰρ ἡγνόουν ἂ ἔλεγον. Εἰδότες δὲ αὐτὸν, καὶ προσεκύνουν. “Ωστε C κακεῖνοι ἐν σῶμα. Οὐ διέστηκε σῶμα πνεύματος, ἐπεὶ οὐκ ἂν εἴη σῶμα. ^ρΚαὶ γὰρ καὶ ἡμῖν ἔθος ἐπὶ τῶν ἡνωμένων καὶ πολλὴν τὴν ἀκολουθίαν ἐχόντων λέγειν, ἐν σῶμά ἐστιν. Οὕτω καὶ ^ιἡμεῖς ἐπὶ τῆς ἐνώσεως τὸ σῶμα ^ρλαμβάνομεν. Μία κεφαλὴ· εἰ δὲ μία κεφαλὴ, καὶ ἐν σῶμα. ^σΤὸ σῶμα ἐξ ἐντίμων καὶ ἀτίμων σύκειται μελῶν· πλὴν ἄλλ’ οὔτε τοῦ φανλοτάτου τὸ μείζον κατεξανίσταται, οὔτε ^ιτούτῳ ἐκεῖνο δια- 815) φθονεῖται. Καίτοιγε οὐ τὴν αὐτὴν συντέλειαν τὰ πάντα εἰσφέρει, ἀλλὰ κατὰ ^νμὲν τὸν τῆς ἀνάγκης λόγον, καὶ ὅτι D πάντα ἀναγκαίως γεγένηται, καὶ εἰς χρείας διαφόρους, πάντα ὁμότιμα· ἔστι δὲ τὰ μὲν ^ωκαιριώτατα, τὰ δὲ ^ξἥττονα. Οἶον, ἡ κεφαλὴ παντὸς τοῦ σώματός ἐστι κυριώτερα, τὰς τε αἰσθήσεις πάσας ἐν ἑαυτῇ ἔχουσα, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικόν, καὶ κεφαλῆς ἄνευ ζῆσαι οὐκ ἐνι· ποδῶν δὲ ἐκκοπέντων πολλοὶ πολὺν χρόνον ἐβίωσαν. “Ωστε οὐ τῇ θέσει μόνον αὕτη βελτίων

3 v. 5.

4 Joan. viii. 56. v. 46.

^ε τοῦτο] + γὰρ E. ^δ δὴ pro δὲ A.B.E. ^ε τὰ ὑ. μεγάλα τὰ πρ.] Sic C. τὰ πρ. ὑ. μεγάλα A.B.F. τὰ ὑ. τὰ πρ. μεγάλα Edd. ^ε ἐστιν ὁ ζήλος καὶ ὁ πόθος] ἐστι τῷ ζήλῳ καὶ πόθῳ A.B. ἐστι τῷ ζ. καὶ τῷ π. F. Hoc edidit Sav. ^ε γὰρ] οὖν A.B.F. Sav. cet. ^δ δὲ om. A.B.F. ^ι οἱ] ἀντὶ τοῦ οἱ A.B.F. ^κ ὁ π. ὑμῶν] φησὶν ὁ π. ὑμῶν E. Cat. ὁ π. ὑμῶν φησὶν A.B.F. Sav. cet. ^ι ἐπιστεύετε A.B.F. Cat. et ante corr. E. ἐπιστεύσατε Edd. φησὶ om. A.B.F. ^μ ἐπιστεύετε pro ἐπιστεύσατε A.B.C.E.F. Cat. ^ν καὶ ἐκεῖνος A. ^ο Haec οὐ γὰρ ἡγνόουν assumpta ex E. Cat. περὶ οὗ ἡγν. ἂ ἔλεγον Edd. ἂ ἔλεγον περὶ οὗ ἡγν. A.B.F. ^ρ καὶ γὰρ] οὕτω A.B.F. Sav. cet. ^ι ἡμεῖς om. A.B.F. ^ρ λαμβάνομεν. μία κ.] Sic A.B.C.E.F. Cat. λαμβάνομεν μιᾷ κεφαλῇ Edd. ^σ τὸ σῶμα om. E. ^τ τούτῳ ἐκεῖνο pro τοῦτο ἐκεῖνῳ A.B.F. τοῦτο ἐκεῖνου C. Cat. τοῦτο ἐκεῖνο D. Statim διαφθονεῖ A.B.F. ^ν μὲν om. A.B.F. Sav. cet. μὲν post τὸν transp. D. ^ω κυριώτατα A. receptum a Sav. cet. ^ξ ἥττονα C.E. Cat. ἥττον Edd.

ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ ἐνεργείᾳ καὶ ὑπὲρ τῆς τάξεως. Τί δὲ
 Εἰς τοῦτο λέγω; Εἰσὶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πολλοὶ, εἰσὶν εἰς ὕψος
 ἀνωρθωμένοι, καθάπερ ἡ κεφαλὴ, ²τὰ οὐράνια περισκοποῦντες,
 καθάπερ οἱ ὀφθαλμοὶ ³οἱ ἐν τῇ κεφαλῇ, πολὺ τῆς γῆς ⁴ἀφε-
 στηκότες, οὐδὲν ἔχοντες κοινὸν πρὸς αὐτήν· ἄλλοι δὲ ποδῶν
 τάξιν ἐπέχουσι, τὴν γῆν ⁵πατοῦντες, ποδῶν μέντοι ὑγιεινῶν.
 Οὐ γὰρ τὸ τὴν γῆν πατεῖν ἔγκλημα ποδῶν, ἀλλὰ τὸ εἰς πονη-
 ρίαν τρέχειν· ⁵“Οἱ πόδες γὰρ αὐτῶν, φησὶν, εἰς πονηρίαν
 Εἰ τρέχουσι.” ⁶Μηδὲ οὗτοι, φησὶ, μέγα φρονεῖτωσαν κατὰ τῶν
 ποδῶν, ⁷μηδὲ ἐκεῖνοι τούτοις βασκαίνετωσαν· ἐπεὶ τὸ οἰκεῖον
 ἐκάστου κάλλος ἀνήρηται, καὶ ἡ χρεῖα ἡ αὐτοτελὴς ἐμπεπό-
 δισται· ⁸καὶ ὁ τῷ πλησίον ἐπιβουλευὼν, ἐαυτῷ πρῶτον ἐπε-
 76 βούλευσεν. ⁹Ἄν τε ¹⁰γὰρ οἱ πόδες μὴ βουληθῶσι κομίσαι πού-
 τῃν κεφαλὴν εἰς ἔξοδον ἀναγκαίαν, καὶ ἐαυτοῖς ἐλυμήναντο διὰ
 ἰτῆς ἀκινήσιας καὶ τοῦ ὅκνου· ἂν τε ἡ κεφαλὴ μηδεμίαν βουληθῇ
 τῶν ποδῶν ποιήσασθαι ¹¹τὴν πρόνοιαν, ¹²αὐτὴ ¹³πρώτῃ τὴν
 βλάβην ἐδέξατο. Ἄλλ’ ἐκεῖνα μὲν εἰκότως ἀλλήλων οὐ ¹⁴κατ-
 εξανίσταται· φυσικῶς γὰρ οὕτω τέτακται· ἄνθρωπον δὲ πῶς
 ὀδυνάτον ἀνθρώπου μὴ κατεξαναστῆναι; Οὐδὲ γὰρ ¹⁵ἀγγέλων
 κατεξανίσταται· ἐπειδὴ ¹⁶οὔτε ἐκεῖνοι τῶν ἀρχαγγέλων· οὐδὲ
 Βέμου· πάλιν τὰ ἄλογα μεῖζόν τι φρονῆσαι δύναται· ἔνθα δὲ
 ὁμότιμος ἡ φύσις, ¹⁷μία ἡ ὠρεὰ, καὶ οὐδὲν οὗτος ἐκείνου πλέον
 ἔσχηκε, πῶς οὐ μὴ κατεξαναστῇ; Καὶ μὴν διὰ ταῦτα κατεξα-
 ναστῆναι οὐκ ¹⁸ὀφείλεις κατὰ τοῦ πλησίον. Εἰ γὰρ πάντα
 κοινὰ, καὶ οὐδὲν ἕτερος ἐτέρου ¹⁹πλέον ἔχει, πόθεν ἡ ἀπόνοια;
 Φύσεως μετέχομεν τῆς αὐτῆς, ψυχῆς καὶ σώματος ὁμοίως, τὸν
 αὐτὸν ἀναπνέομεν ἀέρα, ταῖς αὐταῖς κεχρήμεθα τροφαῖς· πόθεν
 ἡ ²⁰ἐξανάστασις; Καὶ μὴν τὸ δύνασθαι διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν
 ἀσωμάτων περιγίνεσθαι δυνάμεων ἱκανὸν εἰς ἀλαζονείαν ἀγαγεῖν·
 C μᾶλλον δὲ οὐκ ἂν εἴη τοῦτο ἀλαζονεία. Ἐγὼ γὰρ εἰκότως
 κατὰ τοῦ δαίμονος μέγα φρονῶ, καὶ σφόδρα μέγα. Καὶ ὅρα
 καὶ Παῦλος πῶς μέγα ²¹ἐφρόνει κατὰ τοῦ δαίμονος. ²²“Ὅτε

⁵ Esai. lix. 7.

¹ ὑπὲρ τῆς accessit ex A.B.C.E.F. Ita tacite edidit Montef. ² τὰ] εἰσὶ τὰ
 A.B.F. ³ οἱ om. F. ⁴ ἀφεστῶτες E. Statim καὶ οὐδὲν A.B. ⁵ πα-
 τοῦντων A.F. ⁶ μηδὲ] μήτε E. μήτε δὲ οὖν A.B.F. receptum a Sav. cet.
 φησὶ om. B.F. ⁷ μήτε E. ⁸ καὶ ὁ] καὶ εἰκότως· ὁ γὰρ A.B.F. receptum
 a Sav. cet. ⁹ ἐπιβουλευόμενος E. ¹⁰ γὰρ] οὖν A.B.F. Sav. cet. ¹¹ τὴν
 ἀκινήσιαν E. Statim καὶ om. E.F. ¹² τὴν om. A.B.E.F. ¹³ αὐτὴ pro
 αὕτη A.F. ¹⁴ πρώτη τὴν] τὴν πρώτῃν E. ¹⁵ κατεξανίστανται A.B. ¹⁶ ὀδυ-
 νατὸν] + φησὶ A.F. φησὶ pro ἀνθρώπου habet B. ¹⁷ ἀγγέλων] + τις A.B.F.
 receptum a Sav. cet. ¹⁸ οὐδὲ E. ¹⁹ μία] μία δὲ Veron. καὶ μία A.B.F.
 Sav. cet. Copula abest a C.D.E. ²⁰ ὀφείλεις] + ἄνθρωπε E. ²¹ ἔχει
 πλέον inverso ord. A.B.F. ²² κατεξανάστασις E. ²³ φρονεῖ E. ²⁴ ὅτε
 γὰρ] κἂν ὅτι E. γὰρ om. C.D.

γὰρ μεγάλη περὶ αὐτοῦ ἔλεγε καὶ θαυμαστὰ ὁ δαίμων, ἐπεστό-
 μισεν αὐτὸν, οὐδὲ κολακεύοντος ἀνασχόμενος. Λεγούσης γὰρ
 ἐκείνης τῆς παιδίσκης τῆς τὸ πνεῦμα τοῦ πύθωνος ἐχούσης,
 6 “Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δούλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσιν, οἵτινες
 καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας,” ἐπιτιμήσας σφοδρῶς
 ἐπεστόμισε αὐτοῦ τὴν ἀναίσχυντον ὕγλωτταν. Καὶ πάλιν D
 ἀλλαχοῦ γράφει λέγων· 7 “Συντρίψει ὁ θεὸς τὸν Σατανᾶν
 ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει.” Μὴ τι τὸ τῆς ^zφύσεως πα-
 ρηλλαγμένον ἐποίησεν; Ὅρᾳς ὅτι οὐδὲν ποιεῖ τὸ τῶν φύσεων
^aμέσον; Διὰ τὴν προαιρέσιν, ^bφησὶν, ἐπειδὴ τῇ προαιρέσει
 πολὺ χεῖρους ἀπάντων εἰσιν· ^cἀγγέλου δὲ οὐ ^dκατεξανίσταμαι·
 πολὺ γὰρ τὸ μέσον ἐμοῦ κακείνου. Καὶ μὴν ἀνθρώπου κατεξα-
 νίστασθαι οὐκ ὀφείλεις ^eμᾶλλον ἢ ἀγγέλου. Ὅ μὲν γὰρ ἄγγελος E
 τῇ φύσει σου διέστηκεν, ὅπερ οὔτε ἐγκώμιον ἐκείνου, οὔτε ^fκακία
 γένοιτο· ἄνθρωπος δὲ ἀνθρώπου οὐκέτι φύσει, ἀλλὰ προαιρέσει
 διέστηκε· καὶ ἔστι ^gκαὶ ἐν ἀνθρώποις ἄγγελος. Ὡστε εἰ κατ’
 ἀγγέλων μὴ ^hκατεξανίστασαι, πολλῶ μᾶλλον κατὰ ἀνθρώπων
 τῶν ἐν τῇ φύσει ταύτῃ γενομένων ἀγγέλων. Εἰ γὰρ γένοιτο
 ἐν ἀνθρώποις ἐνάρετος οὕτως ὡς ἄγγελος, πολὺ σου μᾶλλον
 οὗτος μεῖζων, ἢ ἐκεῖνός ἐστι. Τί ἰδήποτε; Ὅτι ὅπερ ἀπὸ
 φύσεως ἔσχεν ἐκεῖνος, τοῦτο κατώρθωσεν ἀπὸ προαιρέσεως F
^kαὐτός· καὶ ὅτι ἀπώκισταί σου ὁ ἄγγελος καὶ τῷ τόπῳ, ^lκαὶ
 τὸν οὐρανὸν οἰκεῖ· οὗτος δὲ ἀναστρέφεται μετὰ σοῦ, καὶ δίδωσί
 σοι τοῦ ζήλου ^mῥοπήν. Καὶ μὴν ⁿοὗτος ἀπώκισται μᾶλλον
 ἢ ἐκεῖνος· 8 “Ἡμῶν γὰρ, ^oφησὶ, τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς.”
 (816) Ὅτι δὲ μᾶλλον οὗτος ἀπώκισται, ἄκουσον ποῦ αὐτοῦ κάθηται ἡ 77
 κεφαλὴ· εἰς τὸν θρόνον, φησὶ, τὸν βασιλικόν· ^pὅσῳ δὲ πόρρω
 ἡμῶν ὁ θρόνος, τοσούτῳ καὶ οὗτος.

Ἄλλ’ ὁρῶ τιμῆς ἀπολαύοντα, φησὶ, καὶ εἰς ζηλοτυπίαν
 ἄγομαι. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὃ πάντα ἄνω καὶ κάτω πεποίηκε,
 καὶ οὐ τὴν οἰκουμένην μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκκλησίαν μυρίων
 ἐνέπλησε θορύβων. Καὶ καθάπερ εἰς λιμένα ^qγαληνὸν πνεύ-
 ματα ἄγρια ἐξ ἐναντίας ἐμπεσόντα πάσης σπιλάδος καὶ παντὸς
 πορθμοῦ ἐπισφαλέστερον αὐτὸν καθίστησιν· οὕτω δὲ καὶ ὁ τῆς

6 Act. xvi. 17.

7 Rom. xvi. 20.

8 Philipp. iii. 20.

^y γλῶτταν pro γλῶσσαν omnes. ^z φύσεως] + διάφορον A.B.F. ^a μέσον]
 + ἀλλὰ τὸ τῆς προαιρέσεως A.B.D.(?)F. receptum a Sav. cet. ^b φησὶν,
 ἐπειδὴ τῇ προαιρέσει] τοῖνον A.B.F. Sav. cet. ^c ἀγγ. δέ] ἀλλ’ ἀγγ. δέ E.
 ἀλλ’ ἀγγ. A.B.F. Sav. cet. ^d κατεξανίσταμαι] + φησὶ A.B.E.F. ^e μάλ-
 λον] οὐ μᾶλλον A.B.F. receptum a Sav. cet. ^f κακίας (add. in marg. ἂν) E.
^g καὶ] μὲν F. ^h εξανίσταται (sic) E. ⁱ ἰδήποτε] δὴ E. ^k οὗτος E.
^l καὶ τὸν] τὸν γὰρ A.B.F. ^m ῥοπήν] + τί τοῦτο εἶπον; A.B.F. ⁿ οὗτος]
 καὶ οὗτος A.B.F. Sav. cet. ^o φησὶ om. E. Post οὐρανοῖς add. ὑπάρχει
 A.B.F. ^p ὅσον et τοσούτου E. ^q γαληνὸν] εὐδιον E.

Β δόξης ἔρως ἐπεισελθὼν πάντα ἀνέτρεψε καὶ συνέχεε. [†] Παραγεγόνατε πολλάκις [§] ἐμπρησμῷ οἰκῶν μεγάλων· εἶδετε πῶς ἄνειςιν εἰς τὸν οὐρανὸν ὁ καπνὸς, καὶ μηδενὸς προσιόντος σβέσαι τὸ κακὸν, ἀλλὰ τὸ καθ' ἑαυτὸν ἐκάστου σκοπουμένου, [‡] μετὰ πολλῆς τῆς ἡσυχίας τὸ πῦρ ἅπαντα ἐπινέμεται· καὶ περιέστηκε μὲν πολλάκις ^ν κύκλῳ πᾶσα ἡ πόλις, περιεστήκασι δὲ θεαταὶ κακῶν, οὐ σύμμαχοι οὐδὲ βοηθοί· καὶ ἔστιν ἰδεῖν οὐδὲν ποιούντας ^ω ἅπαντας τοὺς περιεστῶτας, ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν τὴν χεῖρα C ἐκτείνοντα, καὶ τῷ προσφάτως ἐλθόντι πρὸς τὸν τόπον ἐπιδεικνύντα, ἢ διὰ θυρίδος λαμπάδα ἐξαλλομένην συνεχῶς, ἢ δοκοὺς ^χ καταρριπτομένους, ἢ περίβολον ὀλόκληρον τῶν ἐρεισμάτων ἀποσπασθέντα καὶ πρὸς τὴν γῆν ἐπειγόμενον. Εἰσὶ δὲ πολλοὶ τῶν τολμηρῶν καὶ ῥιψοκινδύνων, οἱ καὶ πλησίον αὐτῶν γενέσθαι τῶν καιομένων οἰκοδομημάτων κατετόλμησαν, οὐχ ὥστε χεῖρα ὀρέξαι αὐτοῖς καὶ σβέσαι τὸ κακὸν, ἀλλ' ὥστε ἡδυτέραν γενέσθαι τὴν θέαν, ἐκ τοῦ σύνεγγυς πάντα δυναμένων αὐτῶν περισκοπεῖν, D ἂ τοὺς ἔξωθεν πολλάκις ἔλαθεν. Εἰ δὲ καὶ λαμπρὰ καὶ μεγάλη ^υ τύχοι οὖσα ἡ οἰκία, ἐλεεινὸν θέαμα καὶ πολλῶν αὐτοῖς δακρύων ἄξιον εἶναι δοκεῖ. Καὶ ἔστιν ἀληθῶς ἰδεῖν θέαμα ἐλεεινὸν, κιόνων ^ζ κεφαλὰς κόνιν γινομένας, πολλοὺς δὲ καὶ ^α αὐτοὺς διακεκλασμένους, τοὺς μὲν τοῦ πυρὸς κατεργαζομένου, τοὺς δὲ πολλάκις τῶν ^β οἰκοδομησάντων αὐτοὺς χειρῶν ὠθουσῶν, ὥστε μὴ πλείονα τροφὴν γενέσθαι τῷ πυρί. ^ψ Ἔστι δὲ ἰδεῖν ἀγάλματα, ἃ μετὰ πολλοῦ τοῦ κόσμου, τῆς ὀροφῆς ἐπικειμένης, εἰστήκει, ἀνακαλυφθέντα, τῆς στέγης ἀφαιρεθείσης, καὶ ἐν E αἰθρίῳ μετὰ πολλῆς τῆς ἀμορφίας ἐστηκότα. Τί δὲ τὸν πλοῦτον τὸν ἔνδον ^ε ἀναποκείμενόν τις διηγῆσαιτο; τὰ ἱμάτια τὰ χρυσᾶ, καὶ τὰ σκεύη τὰ ἀργυρᾶ; ^δ Καὶ ἔνθα ^ε μόλις ὁ δεσπότης εἰσῆι μετὰ τῆς ἑαυτοῦ συζύγου, ἔνθα τῶν πολλῶν ἱματίων καὶ ἀρωμάτων ^ς τὸ ταμιεῖον ἦν, τῶν λίθων τῶν πολυτελῶν, ^β ἅπαντα μιᾶς πυρᾶς ^η γενόμενα, καὶ βαλανευταὶ καὶ κοπρῶναι καὶ δραπέται καὶ πάντες λοιπὸν ^ι ἔνδον, καὶ πάντα τὰ ἔνδον ὕδωρ καὶ πῦρ καὶ πηλὸς καὶ κόνις καὶ ξύλα ἡμίκανστα. Τί ^κ δὲ τὴν εἰκόνα ταύτην ^ι ἐπὶ πλείον ἐξέτεινα; Οὐχ ἀπλῶς

[†] παρεγεγόνετε C. [§] ἐν ἐμπρησμῷ A.B.F. [‡] μετὰ] οὐ μετὰ E. ^ν πᾶσα ἢ π. κύκλῳ hoc ord. A.B.E.F. ^ω ἅπαντας om. E. ^χ καταρριπτομένους C. ^υ τύχη E. ^ζ κεφ.] τὰς κεφ. E. Mox γενομένας idem. ^α αὐτῶν A.B.F. ^β οἰκοδομησάντων A.B. οἰκοδομησάντων ex corr. E. Statim αὐτὰς F. αὐτοχειρῶν pro αὐτοὺς χειρῶν ante corr. E. ^ς ἀναποκ.] τὸν ἀποκ. C. ^δ καὶ] + γάρ A.B.F. Sav. cet. ^ε μόλις] μόνος A.B.F. Sav. cet. ^ς τὸ ταμιεῖον] τὰ κιβώτια A.B.F. ^η ἅπαντα] τὰ δοχεῖα A.B.F. receptum a Sav. cet. ^ι γενομένα ex corr. E. γενομένης Edd. ^κ ἐντὸς A.B.F. ^κ δὴ A.B.E. ^ι ἐπὶ πλείον vel ἐπιπλείον pro ἐπιπλέον A.B.C.D.F.

οἰκίας ἐμπρησμὸν ὑπογράψαι ^mβουλόμενος· τί γάρ μοι τούτου F
 μέλει; ἀλλὰ παραστήσαι βουλόμενος τοῖς ὑμετέροις ὀφθαλ-
 μοῖς, ὥς οἶόν τε, τὰ τῆς ἐκκλησίας κακά. Καθάπερ γὰρ ἐμ-
 πρησμὸς ὄντως, ἢ σκηπτὸς τις ἄνωθεν φερόμενος, οὕτως εἰς 78
 αὐτὸν κατηνέχθη τῆς ἐκκλησίας τὸν ὄροφον, καὶ οὐδένα δια-
 νίστησιν· ἀλλὰ τῆς οἰκίας τῆς πατρῴας καιομένης, καθεύδομεν
 ὕπνον τινὰ βαθὺν καὶ ἀναίσθητον. Τίνος γὰρ οὐχ ἡψατο
 τοῦτο τὸ πῦρ; ποίων ἀγαλμάτων τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ⁿἐστη-
 κότες; Ἐκκλησία γὰρ οὐδὲν ἑτερόν ἐστιν, ἀλλ' ὅτι διὰ τῶν
 ἡμετέρων ψυχῶν οἰκοδομία. Ἡ δὲ ^oοἰκία αὕτη οὐκ ἔστιν
 ἰσότημος ἅπαντα, ἀλλὰ τῶν εἰς αὐτὴν συντελούντων λίθων οἱ μὲν
 εἰσι λαμπροὶ καὶ φαιδροὶ, οἱ δὲ ἐκείνων μὲν ἐλάττους καὶ ἀμαν-
 ρότεροι, πολλῶ δὲ ^rἐκείνων βελτίους. ^sἜστιν ἰδεῖν ἐνταῦθα B
 πολλοὺς καὶ χρυσοῦ τάξιν ἐπέχοντας, χρυσοῦ τοῦ κοσμοῦντος
 τὸν ὄροφον· ἔστιν ἰδεῖν καὶ τὸν ἀπὸ ἀγαλμάτων κόσμον
 ἄλλους παρεχομένους πολλοὺς· ^tἔστιν ἰδεῖν ^vὡς στύλους ἐστῶτας.
 Οἶδε γὰρ καὶ ἀνθρώπους στύλους καλεῖν, οὐ τῇ δυνάμει μόνον,
 ἀλλὰ καὶ τῷ κάλλει πολὺν ^wπαρέχοντας κόσμον, κεφαλὰς
 ἔχοντας κεχρυσωμένας. ^yἜστι ^xπλήθος ἰδεῖν, ὥς ἐπὶ πολὺ τὸ
 διάστημα καὶ τὴν εὐρυχωρίαν ^yεἶναι τῶν περιβόλων. Τὸ ^zμὲν
 γὰρ πολὺ πλήθος τὴν τάξιν ἐπέχει τῶν λίθων τῶν τοὺς τοίχους C
 οἰκοδομοῦντων· μᾶλλον δὲ ἐπὶ λαμπροτέραν ἐλθεῖν εἰκόνα δεῖ.
 Αὕτη ἡ ἐκκλησία οὐκ ἀπὸ τῶν λίθων τούτων ὀικοδομεῖται, ἀλλ'
 ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου καὶ τῶν λίθων τῶν τιμίων,
 (817) καὶ πολὺς πανταχοῦ διέσπαρται ὁ χρυσοῦς. Ἄλλ' ὅτι τῶν
 πικρῶν δακρύων πάντα ^aγὰρ ταῦτα κατέφλεξε τῆς κενοδοξίας ἢ
 τυραννίδος, ἢ παμφάγος αὕτη φλόξ, καὶ οὐδεὶς ἀνωτέρω τοῦ
 πράγματος γέγονεν· ἀλλ' ἐστήκαμεν τὴν μὲν φλόγα θαυμάζον- D
 τες, σβέσαι δὲ τὸ κακὸν οὐκέτι δυνάμενοι. Καὶ σβέσωμεν δὲ
 πρὸς βραχὺν καιρὸν, ^bἀλλὰ πάλιν μετὰ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας,
 ὥσπερ ἀπὸ τινος σποδιάς σπινθὴρ ἐντυφόμενος ἀνέτρεψεν ἅπαν-
 τα, καὶ ὅσα τοῖς ^cπρότερον κατειργάσατο, οὕτω ^dδη καὶ ἐνταῦθα
 γίνεται. Καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦτο συμβαίνειν ἔθος

^m μηχανώμενος A.B.F. ⁿ ἐστηκότες pro ἐστῶτες omnes. ^o ἡ] ἢ
 A.B.F. Mox ὑμετ. E.F. ^p οἰκοδομία pro ὀικοδομημένη οἰκία omnes. ^q οἰ-
 κοδομία D.E. ^r ἐκείνων] ἄλλων A.B.F. Sav. cet. Statim βελτίους A.B.E.F.
 Sav. cet. πολλῶ δὲ ἐκείνων βελτιόν ἐστιν ἰδεῖν C.D. Veron. ^s ἐνταῦθα ἔστιν
 ἰδεῖν inverso ord. A.B.F. ^t ἔστιν] ἔστι δὲ E. ^v ὡς] καὶ ὡς A.B.F. Post
 ἐστῶτας add. ἀνθρώπους E. ^w παρεχομένους E. ^x καὶ πλήθος A.B.F.
^y τῶν π. εἶναι inverso ord. A.B.F. Sav. cet. εἶναι om. Veron. ^z μὲν om.
 A.B.E.F. Sav. cet. ^a γὰρ om. A.B.F. ^b ἀλλὰ om. B.F. ^c προτέ-
 ροις E. Statim οὐ κατειργάσατο A.B.F. receptum a Sav. cet. Vid. Annot.
^d δὴ] + τὰ ἐκεῖ A.B. + καὶ ἐκεῖ F.

ἐστί. Τὸ δὲ αἷτιον, ^ετῶν στύλων αὐτῶν τῆς ἐκκλησίας τὰ
 Εἰρέίσματα ^δδιέφαγεν ἡμᾶς, τοὺς ^ετὸν ὄροφον ἀνέχοντας, ^ηκαὶ
 πρότερον πᾶσαν ^ισυγκροτοῦντας τὴν οἰκοδομίαν ^κπεριέβαλε τῷ
 πυρί. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς τοίχους εὐκολος γέγονεν
 ἡ διαδρομή. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν οἰκοδομημάτων, ὅταν μὲν ξύλων
 ἐπιλάβηται, μᾶλλον ὀπλίζεται κατὰ τῶν λίθων· ὅταν δὲ τοὺς
 στύλους κατενέγκῃ καὶ ῥίψῃ χαμαὶ, οὐδὲν δεῖται ^λλοιπὸν τὰ
 λοιπὰ τῇ φλογὶ κατεργάσασθαι. Τῶν γὰρ ἐρειδόντων καὶ
 ὑποστηριζόντων τὰ ἄνω καταπιπτόντων, αὐτόματα κἀκεῖνα
 F^m καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἐτοιμότητος τούτοις ἔπεται. Οὕτω δὲ
 καὶ νῦν γέγονεν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας· πάντων τὸ πῦρ ἐπελάβετο.
 Τιμὰς τὰς παρὰ ἀνθρώπων ζητοῦμεν, καὶ περὶ τὴν ^μδόξαν ἐκ-
 καιόμεθα, καὶ οὐκ ἀκούομεν τοῦ Ἰωβ λέγοντος· ^ν“Εἰ καὶ
 ἁμαρτῶν ἀκουσίως, διετράπην ^οπολυοχλίαν.” Εἶδες ψυχὴν
 79 ἐνάρετον; Οὐκ ^ρἡσχύνθη, φησὶν, ἐναντίον τοῦ πλήθους ^απαν-
 τὸς εἰπεῖν τὰ ἀκούσια ἁμαρτήματα. Εἰ δὲ ἐκεῖνος οὐκ ἡσχύνετο,
 πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς ἐχρὴν τοῦτο ποιεῖν. ^{ιθ}“Λέγε γὰρ σὺ,
 φησὶ, τὰς ^ιἁμαρτίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς.” Πολλὴ γέγο-
 νεν ἡ σφοδρότης τούτου τοῦ κακοῦ, πάντα ἀνατέτραπται καὶ
 ἠφάνισται. Τιμῆς δοῦλοι γεγόναμεν, ἀφέντες τὸν θεόν. Οὐκ-
 ἐτί τοῖς ἀρχομένοις ἐπιπλήξαι δυνάμεθα, τῷ αὐτῷ καὶ αὐτοὶ
 κατεχόμενοι πυρετῷ· καὶ ^ςαὐτοὶ δεόμεθα ἰατρείας, οἱ ταχθέντες
 εἰς τὸ θεραπεύειν τοὺς ἄλλους ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Ποία λοιπὸν
 Β ἐλπίς σωτηρίας ὑπολείπεται, τῶν ἰατρευόντων καὶ αὐτῶν τῆς
 ἐτέρων δεομένων χειρός;

Ταῦτα οὐχ ἀπλῶς εἶπον, οὐδὲ μάτην ὀδύρομαι, ἀλλ’ ἵνα
 κοινῇ πάντες μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων σποδὸν καταπασάμενοι,
 ἰσάκκον περιζωσάμενοι, νηστεῖαν ἐπιτείνωμεν, τὸν ^νθεὸν παρα-
 καλέσωμεν αὐτὸν ἡμῖν χεῖρα ὀρέξαι, καὶ σβέσαι τὸ δεινόν. Τῆς
 γὰρ ἐκείνου χειρὸς ὄντως χρεῖα, τῆς μεγάλης, τῆς θαυμαστῆς.
 Μείζονα τῶν Νινευϊτῶν ^ωγενέσθαι δεῖ παρ’ ἡμῶν. ^{ιι}“Επι-
 τρεῖς ἡμέραι, ^ξφησὶ, καὶ Νινευὶ καταστραφήσεται.” Φοβερὸν
 C τὸ κήρυγμα, καὶ πολλῆς γέμον τῆς ἀπειλῆς· πῶς γὰρ οὐ; μετὰ

⁹ Job. xxxi. 33, 34.

¹⁰ Esai. xliii. 26.

¹¹ Jon. iii. 4.

^ε τῶν στ. αὐτῶν] ὅτι τοὺς στύλους αὐτοὺς A.B.F. ^δ διέφαγεν C.E.F. διέ-
 φυγεν Edd. ^ε τὸν om. F. Mox ἔχοντας E.F. ^η καὶ πρότερον] πρότερον
 τοὺς A.B.F. ^ι συγκροτοῦντας E. συγκρατοῦντας Edd. ^κ περιέβαλε] καὶ
 περιέβαλε (περιέλαβε corr. B.) A.B.F. ^λ λοιπὸν] + πρὸς τὸ A.B.F. Sav. cet.
^μ καὶ accessit ex omnibus. ^ν δόξαν ἐκκαιόμεθα] παροῦσαν δόξαν ἐκκρεμά-
 μεθα A.B.F. ^ο πολυοχλίαν] + λαοῦ E. ^ρ ἡδέσθην F. ^α παντὸς om. a
 pr. man. E. ^β ἁμαρτίας B.C.E.F. ἀνομίας Edd. ^ς αὐτοὶ] + δὲ Edd. δὲ
 om. A.C.D.E.F. ^τ καὶ σάκκον Edd. καὶ deest in omnibus. ^ν θεὸν] Χρι-
 στὸν A.B.F. ^ω γενέσθαι δεῖ] γενέσθαι (sic) E. ^ξ φησὶ om. E.

τρεις ἡμέρας προσδοκᾶν τὴν πόλιν αὐτοῖς ἔσθαι τάφον, καὶ μιᾷ τιμωρίας ιδέα πάντας ἀπολέσθαι. Εἰ γὰρ ὅταν συμβῇ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐν οἰκίᾳ μιᾷ δύο παῖδας ἀπολέσθαι, ὡς ἀφόρητον γίνεται τὸ δεινόν, καὶ εἰ τῷ Ἰωβ τοῦτο μάλιστα πάντων ἔδοξεν εἶναι ἀφόρητον, ὅτι πᾶσιν αὐτοῦ τοῖς παισὶν ἠέπεσεν ὁ ὄροφος, καὶ οὕτως ἀνῆρέθησαν· τί ἦν ἰδεῖν, οὐ μίαν οἰκίαν, οὐδὲ δύο παῖδας, ἀλλ' ἔθνος δώδεκα μυριάδων ὑπὸ τῶν ὀρόφων καταχωννύμενον; Ἰστε ἡλίκον τὸ δεινόν. Καὶ γὰρ καὶ ἡμῖν πρῶην αὕτη γέγονεν ἡ ἀπειλή, οὐ προφήτου τινὸς φωνὴν ἀφ' ἑνὸς· οὐ γὰρ ἄξιοι ἡμεῖς τοιαύτης ἀκοῦσαι φωνῆς· ἀλλὰ πάσης σάλπιγγος εὐσημότερον τῆς ἄνωθεν ἀπειλῆς ἀνακραζούσης. Ἀλλ', ὅπερ ἔφην, “Ἐτι τρεῖς ἡμέραι, εἴησιν, καὶ Νινευὶ καταστραφήσεται.” Φοβερὰ ὥντως ἡ ἀπειλή, ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτόν ἐστι νῦν. Οὐ γὰρ ἔτι τρεῖς ἡμέραι, οὐδὲ Νινευὶ καταστραφήσεται, ἀλλὰ πολλαὶ ἡμέραι ἐξ οὗ τῆς οἰκουμένης ἡ ἐκκλησία κατέστραπται, καὶ εἰς ἑδάφος κεῖται, πάντων ἐξ ἴσης τῷ κακῷ κατεχομένων, μᾶλλον δὲ τῶν ἐν ἀρχαῖς ὄντων, ὅσων καὶ πλείων αὐτοῖς ἡ ἀνάγκη. Μὴ τοίνυν θαυμάσητε εἰ μείζονα παρήνεσα ποιεῖν τῶν Νινευιτῶν διὰ τί; μᾶλλον δὲ οὐ νηστεῖαν κηρύττω νῦν μόνον, ἀλλὰ τὸ φάρμακον ἐκεῖνο ὑποδείκνυμι, ὃ καὶ τὴν πόλιν ἐκείνην πίπτουσιν ἀνέστησε. Ποῖον δὴ τοῦτο; ¹² “Εἶδε κύριος, φησὶν, ὅτι ἀπέστη ἕκαστος ἀπὸ τῶν ὁδῶν αὐτοῦ τῶν πονηρῶν, καὶ μετενόησεν ἐπὶ τῇ κακίᾳ, ἣ ἐλάλησε ποιῆσαι αὐτοῖς.” Τοῦτο πράττωμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς· ἀποστῶμεν τοῦ τῶν χρημάτων ἔρωτος, τοῦ τῆς δόξης, ⁸¹⁸ παρακαλοῦντες τὸν θεὸν χεῖρα ὀρέξαι, καὶ διαναστῆσαι τὰ πεπτωκότα μέλη. Οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἰὸ φόβος. Τότε μὲν γὰρ λίθοι καὶ ξύλα καταπίπτειν ἔμελλον, καὶ σώματα ἀναιρέσθαι· νῦν δὲ τούτων οὐδὲν, ἀλλὰ ψυχαὶ τῷ τῆς γεέννης μέλ- ⁸⁰ λουσι παραδίδοσθαι πυρί. Παρακαλέσωμεν, ἐξομολογησώμεθα, ὑπὲρ τῶν προτέρων αὐτῷ χάριν ὁμολογήσωμεν, ὑπὲρ τῶν μελλόντων αἰτῶμεν, ἵνα καταξιωθῶμεν, τοῦ θηρίου τούτου τοῦ χαλεποῦ καὶ δεινοτάτου ἀπαλλαγέντες, χάριν ἀναπέμψαι τῷ

12 Jon. iii. 8.

γ ἀφόρητον] + τι E.   ζ ἀπάντων E.   Mox εἶναι om. idem.   α ἠέπεσεν E. ἔπεσεν Edd.   β ἀφ' ἑνὸς B.F.   γ ἡμεῖς pro ἡμεῖς A.B.C.E.F. ἡμεῖς post τοιαύτης add. A.B.F. et in marg. E.   δ ἀπειλῆς] ἀγανακτήσεως A.B.E.F. Statim ἀνακραζούσης pro ἀνακραγούσης C.E.   ε φησὶ om. E.   ς ὄντων] + τοῖς αὐτοῖς ὑπευθύνων ὅθεν καὶ τὸ κακὸν χεῖρον A.B.F. receptum a Sav. cet. ε εἰ] διὰ τί A.B.F. Sav. cet.   Mox διὰ τί om. iidem.   ζ οὐ] οὐδὲ E.   Mox νῦν om. idem.   ι τὸ om. E.   Statim φ. ἐκείνου ἀποδείκ. idem.   κ ἀναστῆσαι E.   1 δ om. E.

φιλανθρώπῳ θεῷ καὶ ἢ πατρὶ, μεθ' οὗ τῷ νῖφ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

B

ΛΟΓΟΣ ΙΑ.

¹ Ἐν σῶμα καὶ ἔν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν· εἰς κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα· εἰς ἃ θεὸς πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πάσιν ἡμῖν. Ἐνὶ δὲ ἐκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ.

C ἈΓΑΠΗΝ ζητεῖ παρ' ἡμῶν ὁ Παῦλος οὐ τὴν τυχοῦσαν, ἀλλὰ τὴν συγκολλῶσαν ἡμᾶς καὶ ἀδιασπάστως ἑπρὸς ἀλλήλους ἔχειν ποιοῦσαν, καὶ τοσαύτην ἔνωσιν καὶ οὕτως ἀκριβῆ παρεχομένην, ὥσανεὶ μέλη πρὸς μέλη. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ τὰ μεγάλα ἔργαζομένη καλὰ. Διὰ τοῦτό φησιν, “ἐν σῶμα,” καὶ ἑτὴν συμπάθειαν, καὶ ἢ τὸ μὴ ββάλλεσθαι τοῖς ἐτέρων ἀγαθοῖς, καὶ ἢ τὸ συγχαίρειν, καὶ πάντα ὁμοῦ διὰ τούτου δείξας. Καὶ ἔν

D πνεῦμα καλῶς εἶπε, δεικνὺς ὅτι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς σώματος ἔν πνεῦμα ἔσται, ἢ ὅτι ἔστι μὲν σῶμα εἶναι ἔν, οὐχ ἔν δὲ πνεῦμα· ὥς ἂν εἴ τις καὶ αἰρετικῶν φίλος εἴη ἢ ὅτι ἀπ' ἐκείνου δυσωπεῖ, ¹ τουτέστιν, οἱ ἔν πνεῦμα λαβόντες, καὶ ἐκ μιᾶς ποτισθέντες πηγῆς, οὐκ ὀφείλετε διχονοεῖν· ἢ πνεῦμα ἔνταῦθα τὴν προθυμίαν φησίν. ² Εἰτα, “Καθὼς ἐκλήθητε, φησὶν, ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν.” Ὁ θεὸς ὑμᾶς, φησὶν, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐκάλεσεν· οὐδὲν ἐτέρῳ πλέον ἀπένειμε τοῦ ἐτέρου· πάσιν ἁθ-
E νασίαν, πᾶσι ζῶν αἰώνιον, πᾶσι δόξαν ἀθάνατον, πᾶσιν ἀδελφότητα, πᾶσι κληρονομίαν ἐχαρίσατο· Ῥκοινὴ πάντων ἐγένετο κεφαλὴ· πάντας συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν. Οἱ τοίνυν ἐν τοῖς πνευματικοῖς τοσαύτην ἔχοντες ἰσοτιμίαν, πόθεν μέγα φρονεῖτε; ὅτι ὁ δεῖνα πλούσιος, καὶ ὁ δεῖνα ἰσχυρός; καὶ πῶς οὐκ ἂν εἴη τοῦτο γέλως; Εἰπέ γάρ μοι, εἰ ὁ βασιλεὺς ποτε

¹ CAP. IV. v. 4—7.

^m πατρὶ] σωτῆρι A. σωτῆρι Χριστῷ B.F. Mox πατρὶ pro νῖφ A.B.F. HOM. XI. ^a θεὸς] + καὶ A.B.E.F. Mosq. Mox ὁ ἐπὶ πάντων om. B.F. Mosq. ^b ἡμῖν accessit ex A.B.C.F. Mosq. et corr. E. ^c πρὸς ἃ. ἔχειν pro ἔχειν πρὸς ἃ. A.B.C.E.F. Cat. ^d κατεργ. C. ^e τὴν συμπάθειαν pro τῇ συμπαθείᾳ ex corr. E. τῷ συμπάσχειν A.B.F. ^f τὸ pro τῷ Veron. et corr. E. ^g δάκνυσθαι A.B.F. Statim ἐπὶ τοῖς F. ^h τὸ pro τῷ E. Veron. καὶ τῷ συγχ. post καὶ τῇ συμπαθείᾳ transp. C. ⁱ εἶπεν] + ἐν πνεῦμα A.B.F. ^k ὅτι ἀπ' ἐκείνου] ἀπὸ τούτου πρὸς ὁμόνοιαν A.B.F. receptum a Sav. cet. ¹ τουτέστιν] τοιοῦτό τι λέγων A.B.F. Sav. cet. ^m ἐντεῦθεν C. ⁿ εἰτα] + ἐπάγων A.B.F. Sav. cet. ^o ὁ θεὸς ὑμᾶς, φησὶν] τουτέστιν, ὁ θεὸς ὑμᾶς A.B.F. Sav. cet. ^p κοινῇ B.F. ^q ὁ om. A.B.F.

λαβὼν ὀνόματα δέκα, πάντας ἀλουργίδα ἐνέδυσσε, καὶ ἐπὶ τοῦ
 θρόνου ἐκάθισε τοῦ βασιλικοῦ, καὶ πᾶσιν ἔδωκε τὴν αὐτὴν τιμὴν, F
 ἄρα ἂν τούτων ἐτόλμησέ τις ὀνειδίσαι τὸν ἕτερον, ὡς πλουσιώ-
 τερος ὢν, ἢ ὥς λαμπρότερος; Οὐδαμῶς. Καὶ οὐπω τὸ ⁸¹πάν
 εἴρηκα· οὐ γὰρ τοσοῦτον τὸ μέσον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅσον καὶ
 κάτω διεστήκαμεν. “Εἰς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα.”
 Ἰδοὺ ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως. “Εἰς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ
 ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ἡμῖν.” Μὴ γὰρ
 σοὶ μὲν ^xὁ μείζων, ἐκείνῳ δὲ ὁ ἐλάττων ἐπεκλήθη; μὴ γὰρ σὺ
 μὲν ἀπὸ πίστεως, ἐκείνος δὲ ὑπὸ ἔργων ἐσώθη; μὴ γὰρ σοὶ
 μὲν ἀφείθη διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἐκείνῳ δὲ ^zοὐδέν; “Εἰς θεὸς
 καὶ πατὴρ πάντων, ^aὁ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν
 πᾶσιν ἡμῖν.” “^eΕπὶ πάντων,” τουτέστιν, ὁ ^dκύριος καὶ
 ἐπάνω πάντων. “^eκαὶ διὰ πάντων,” τουτέστιν, ^fὁ προνοῶν καὶ B
 διοικῶν “καὶ ἐν πᾶσιν ἡμῖν,” τουτέστιν, ὁ οἰκῶν. Καίτοι
 τοῦ υἱοῦ τοῦτο εἶναι ἵφην· ὥστε εἰ ἐλαττώσεως ἦν, οὐκ ἂν
 περὶ τοῦ πατρὸς ^kἐρρήθη. “^lἘνὶ δὲ ἐκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ
 χάρις.” Τί οὖν, ^mφησί; πόθεν τὰ χαρίσματα ⁿδιάφορα;
 Τοῦτο γὰρ αἰεὶ ^oκαὶ αὐτοὺς καὶ Κορινθίους καὶ πολλοὺς ἑτέρους,
 τοὺς μὲν εἰς ἀπόνοιαν, τοὺς δὲ εἰς ἀθυμίαν καὶ φθόνον ^pἐνήγε.
 Διὰ τοῦτο πανταχοῦ τὸ τοῦ σώματος ὑπόδειγμα παραλαμβάνει·
 διὰ τοῦτο καὶ νῦν ^qτοῦτο τέθεικεν, ἐπειδὴ ἔμελλε διαφόρων C
 819) ^rχαρισμάτων μνημονεύειν. Ἀκριβέστερον μὲν οὖν αὐτὸ ἐν τῇ
 πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ ἐπεξέρχεται, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ μά-
 λιστα τὸ νόσημα τοῦτο ἐτυράννει· νῦν δὲ ἐνταῦθα μόνον ἡνί-
 ξατο. Καὶ ὅρα ^rτί φησιν. Οὐκ εἶπε, κατὰ τὴν ἐκάστου
 πίστιν, ἵνα μὴ εἰς ἀθυμίαν ἐμβάλλῃ ἐκείνους, τοὺς μεγάλων μὴ
 τετυχηκότας· ἀλλὰ τί; “Κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ
 Χριστοῦ.” ^sΤὰ πάντων κεφαλαιωδέστερα, ^tφησί, κοινὰ πάν- D

^r ὡς om. A.B.E.F. ^s πάν] ^ππαν C. ^t ἐν] + οὖν A.B.F. receptum a Sav.
 cet. Statim τοῖς ἀνοῖς B. ^v ὅσον] Sic E. εἶσοι Veron. ἴσοι Sav. cet.
 w ἡμῖν A.B.E.F. ὑμῖν C. αὐτοῖς Edd. et Cat. ^x ὁ μείζων—ἐλάττων] μείζων,
 ἐκείνῳ δὲ ἔλαττον A.B.F. ^y ἀπὸ] δι' C. ^z οὐδέν] οὐ; ἀπαγε A.B.F. re-
 ceptum a Sav. cet. ^a ὁ] καὶ E. Cat. ^b ἡμῖν pro ὑμῖν B.E.F. Post ὑμῖν
 haec addit E. μὴ γὰρ σοὶ μὲν ἐστὶ πατὴρ, ἐκείνου δὲ οὐκ ἐστὶ; τί δὲ ἐστὶ πάντων
 καὶ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ἡμῖν; Consentit Cat. inde a verbis
 τί δὲ ἐστὶ. ^c ἐπὶ] ὁ ἐπὶ A.B.F. Sav. cet. ^d κύριος καὶ om. A.B.F. Sav.
 cet. ^e καὶ διὰ πάντων om. Cat. et ante corr. E. Post haec verba C. add.
 καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν. ^f ὁ accessit ex A.B.E.F. Cat. Statim καὶ assumptum ex
 A.B.C.E.F. Cat. ^g ἡμῖν A.B.E.F. ὑμῖν Edd. ἡμῖν om. Cat. ^h ὁ] + ἐν
 πᾶσιν A.B.D.(?).F. ὁ om. C. ⁱ φησὶν pro φασιν B.C.D.F. etiam Ben.
^k ἐρρήθη A.C.F. ^l Haec ἐνὶ δὲ—ἡ χάρις om. C.D.E. Cat. Veron. ^m φησί;
 πόθεν] καὶ πόθεν φησὶ A.B.F. φησι, καὶ πόθεν Sav. cet. ⁿ διάφ.] τὰ διάφ.
 Cat. ^o καὶ om. C.D.E. Veron. ^p ἐνήγε C.D.E. ἤγαγεν A.B.F. ἀνήγε
 Edd. ^q τοῦτο om. C. ^r τί φησιν] πῶς A.B.F. ^s τὰ] ταῦτα C.
^t φησι] δηλῶν ὅτι A.B.F.

των ἐστὶ, τὸ βάπτισμα, τὸ διὰ πίστεως σωθῆναι, τὸ τὸν θεὸν ἔχειν πατέρα, τὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος ἅπαντας μετέχειν. Εἰ δέ τι ^ν πλεόν ὁ δεῖνα ἔχει ἐν τῷ χαρίσματι, μὴ ἄλγει, ἐπεὶ καὶ ὁ πόνος αὐτῷ πλείων ἐστὶ· καὶ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, πέντε ἀπητείτο· ὁ δὲ τὰ δύο, δύο μόνον προσήνεγκε, καὶ οὐδὲν ἔλαττον ἔσχεν ἐκείνου. Διὰ ^ω τοῦτο ἐνταῦθα ἀπὸ τῆς αὐτῆς Εἰτίας παραμυθεῖται τὸν ^α ἀκούοντα. “Πρὸς καταρτισμὸν τῶν ἀγίων, φησὶν, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ.” Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἔλεγεν, ² “Οὐαὶ μοι, εἰ μὴ εὐαγγελίζωμαι.” Οἶον, ἀποστολῆς ἔλαβε χάρισμα. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο αὐτῷ οὐαὶ, ἐπειδὴ ἔλαβε· σὺ δὲ τοῦ κινδύνου ἀπήλλαξαι. “Κατὰ τὸ μέτρον.” Τί ἐστὶ, ³ “κατὰ τὸ μέτρον;” Τουτέστιν, οὐ πρὸς τὴν ἡμετέραν ^α ἀξίαν· ἐπεὶ οὐδ’ ἂν ἔλαβεν οὐδεὶς ἂ ἔλαβεν· ^β ἀλλὰ πάντες ἀπὸ τῆς δωρεᾶς ^Γ ἐλάβομεν. ^Δ Διὰ τί ὁ μὲν πλεόν, ὁ δὲ ἔλαττον; Οὐδὲν τοῦτο ποιεῖ, φησὶν, ἀλλ’ ἀδιάφορον τὸ πρᾶγμά ἐστιν· ἕκαστος γὰρ πρὸς τὴν οἰκοδομὴν συντελεῖ. Καὶ διὰ τούτου δείκνυσιν, ὅτι οὐκ ἀπὸ τῆς οἰκείας ἀξίας ὁ μὲν πλεόν, ὁ δὲ ἔλαττον ἔλαβεν, ἀλλὰ δι’ ἐτέρους, ὡς αὐτὸς ^δ ἐμέτρησεν· ἐπεὶ καὶ ἀλλαχοῦ ⁸² λέγει· ³ “Τὰ δὲ μέλη ἔθετο ἐν ἑκαστῷ αὐτῶν, καθὼς ^ε αὐτὸς ἠθέλησε” καὶ οὐ λέγει τὸν λόγον, ἵνα μὴ καταβάλῃ τὰ φρονήματα τῶν ἀκούοντων.

⁴ “Διὸ ^ι λέγει, ἀναβὰς εἰς ὕψος ἡχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις.” ^ε Τουτέστι, τί μέγα φρονεῖς; τοῦ θεοῦ τὸ πᾶν γέγονεν. Ὁ ^η μὲν προφήτης φησὶν ἐν τῷ ψαλμῷ, ^ι “Ἐλαβε δόματα ἐν ἀνθρώποις” αὐτὸς δὲ ^κ φησιν, ^ι “Ἐδωκε δόματα ἐν ἀνθρώποις.” ¹ Ταυτὸν ἐστὶ. ⁵ “Τὸ δὲ ἀνέβη τί ἐστίν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα ^Β μέρη τῆς γῆς; Ὁ καταβὰς, αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα.” Ταῦτα ἀκούων, μὴ μετάβασιν νόμιζε. Ὅπερ γὰρ ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολῇ κατασκευάζει, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα. Καθάπερ ἐκεῖ περὶ ταπεινοφροσύνης παραινῶν παράγει τὸν Χριστὸν, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, ^ω ἐπειδὴ εἰς τὰ κατώτερα μέρη ^η κατέβη τῆς

² 1 Cor. ix. 16.³ Ibid. xii. 18.⁴ v. 8.⁵ v. 9, 10.^ν πλεόν A.B.F.^ω τοῦτο] + καὶ A.B.F. Sav. cet.^α ἀκού-

οντα] + καὶ φησὶ A.B.F. Mox φησὶν deest in iisdem.

^γ ἔλαβε] +

tis A.B.F. Sav. cet.

^z κατὰ τὸ μ.] τοῦτο E. Statim τουτέστιν om.A.B.F. ^a ἀξίαν] + φησὶν B.F.^β ἀλλὰ] ὥστε A.B.F.^δ διὰ] καὶδιὰ A.B.D(?) F. ^d ἐμέτρησεν] + φησὶν A.B.F.^ε αὐτὸς om. F. ^f λέγει]

ἐπάγει A.B.F. Mosq.

^ε τουτέστι] ὥσεὶ ἔλεγε A.B.F. receptum a Sav. cet.^η μὲν] + οὖν A.B.F.ⁱ ἔλαβε pro ἔλαβες A.B.F.^κ φησὶν] ἐτέρως A.B.F.¹ Vid. Annot.^ω ἐπειδὴ] λέγων A.B.F. Sav. cet.^η τῆς γ. κατέβη

inverso ord. C. κατέβη post γῆς in marg. add. E.

γῆς. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, περιττὸς οὗτος ὁ λόγος ὄνπερ
 ρλέγει, ⁶ “Υπήκοος γενόμενος μέχρι θανάτου.” Ἀπὸ δὲ τοῦ
 ἀναβῆναι τὴν κατάβασιν αἰνίττεται. ⁷Τὰ δὲ κάτω μέρη τῆς C
 γῆς τὸν θάνατον φησιν, ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων ὑπονοίας, κα-
 θάπερ καὶ ὁ Ἰακώβ ἔλεγε· ⁷“⁷Κατάξτε τὸ γῆράς μου μετ’
 ὀδύνης εἰς ἄδου” καὶ πάλιν ἐν τῷ ψαλμῷ, “⁸Καὶ ὁμοιωθήσο-
 μαι τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον” τούτέστι, τοῖς ἀποθα-
 νοῦσι. Διὰ τί τοῦτο τὸ χωρίον ἐπεξεργάζεται ἐνταῦθα;
⁹ποῖαν αἰχμαλωσίαν φησί; Τὴν τοῦ διαβόλου. Αἰχμαλῶτον
¹⁰τὸν τύραννον ἔλαβε, τὸν ¹¹διάβολον καὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν
 ἁρὰν καὶ τὴν ἁμαρτίαν. Ὁρᾷς σκῦλα καὶ λάφυρα; “Τὸ δὲ
 ἀνέβη τί ἐστίν, εἰ μὴ ὅτι καὶ ¹²κατέβη;” Τοῦτο πρὸς τοὺς D
 Παύλου τοῦ Σαμοσατέως. “Ὁ καταβάς, αὐτὸς ἐστὶ καὶ ὁ
 ἀναβάς ὑπεράνω ¹³πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα.”
 Εἰς τὰ κατώτερα ¹⁴μέρη, φησί, κατέβη τῆς γῆς, μεθ’ ἧς οὐκ
 ἔστιν ἕτερα· καὶ ἀνέβη ὑπεράνω ¹⁵πάντων, μεθ’ ἧς οὐκ ἔστιν
 ἕτερόν τι. ¹⁶Τούτέστι, τῆς δεσποτείας αὐτοῦ καὶ τῆς ἐνεργείας·
 καὶ γὰρ καὶ πάλαι πάντα πεπλήρωτο. ¹⁷“Καὶ αὐτὸς ἔδωκε
 τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς,
 τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς ¹⁸τὸν καταρτισμὸν τῶν
 ἁγίων, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ E
 Χριστοῦ.” Ὁπερ λέγει ἀλλαχοῦ, ¹⁹“Διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν
 820) ὑπερύψωσε,” τοῦτο καὶ ἐνταῦθα λέγει· “Ὁ καταβάς, αὐτὸς
 ἐστὶ καὶ ὁ ἀναβάς.” ²⁰Οὐδὲν αὐτὸν ἐβλάψε τὸ εἰς τὰ κατώτερα
 μέρη τῆς γῆς κατελθεῖν, οὐδὲ ἐνεπόδισε πρὸς τὸ ἀνωτέρω γε-
 νέσθαι τῶν οὐρανῶν. Ὡστε ²¹ὅσῳ ἂν τις ταπεινωθῇ, τοσούτῳ
 μᾶλλον ὑψούται. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ ²²ῥύδατος ὅσῳ ἂν τις F
 τοῦτο εἰς τὸ κάτω κατενέγκῃ, τοσούτῳ μᾶλλον αὐτὸ πρὸς ὕψος
 ἀνάγει, καὶ ὅσῳ ἂν τις ἐκ διαστήματος ἀκοντίσῃ, τοσούτῳ ἐπι-
 τυγχάνει· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ταπεινοφροσύνης. Ἄλλ’ ὅταν περὶ
 θεοῦ ²³λέγῃ τὰς ἀναβάσεις, ἀνάγκη πρῶτον κατάβασιν ἐννοεῖν 83

⁶ Philipp. ii. 8.⁷ Gen. xlv. 29. Psal. cxlii. 7.⁸ v. II, 12.⁹ Philipp. ii. 9.

ο ὁ λόγος om. C. Statim ὅπερ C.D. ρ λέγει] + ἐκεῖ E. ⁹ τὰ δὲ] τί
 ἐστὶ A.B.F. Mox τὸν θ. οὕτω φησιν iidem. ⁷ κατάξεται E.F. ⁸ καὶ ac-
 cessit ex omnibus. ¹³ ἐπεξεργάζεται E. ⁹ ποῖαν] καὶ ποῖαν A.B.F. Sav. cet.
¹⁰ τὸν] γὰρ τὸν A.B. γὰρ F. ¹¹ διάβολον] + λέγω A.B.F. Sav. cet. ¹² κατέβη]
 + ποῖα ἀνάγκη; ἡλίας ἀνέβη. ἄρ’ οὖν καὶ κατέβη; E. “Objectionem cauti ali-
 cujus lectoris in textum recepit.” Heyse. ¹³ πάντων assumptum ex omnibus.
¹⁴ μέρη φ. pro φ. μέρη A.B.C.F. φησὶ κατέβη om. in text. E. add. in marg.
 post μέρη. ¹⁵ πάντων] + τῶν οὐρανῶν E. ¹⁶ τούτέστι post τῆς δ. αὐτοῦ
 transp. A.B.F. τούτέστι (τοῦτό ἐστὶ E. Sav. cet.) τῆς ἐνεργ. αὐτοῦ καὶ τῆς δεσπ.
 hoc ord. Edd. invitis libris. ¹⁷ τὸν om. F. ¹⁸ οὐδὲν] τούτεστιν οὐδὲν A.B.F.
¹⁹ ὅσον et τοσοῦτον E. ²⁰ ῥύδατος] πυρὸς in marg. man. recent. E. ²¹ λέγῃ]
 λέγωμεν A.B.F. receptum a Sav. cet. Statim τὰς om. A.B.F.

ὅταν δὲ περὶ ἀνθρώπου, οὐκέτι. Εἶτα καὶ τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ δείκνυσι καὶ τὴν σοφίαν, ἵνα ὁ ^k τοσαῦτα ἐργασάμενος, καὶ τοσαῦτα ἰσχύσας, καὶ μέχρι τῶν κατωτέρων ^l μερῶν μὴ παραιτησάμενος κατελθεῖν δι' ἡμᾶς, οὐκ ^m ἂν ἀπλῶς τὰς διανομὰς τῶν χαρισμάτων ἐποίησεν. Ἀλλαχοῦ δὲ ⁿ φησιν, ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦτο εἰργάσατο, οὕτω λέγων. ¹⁰ “Ἐν ᾧ ἔθετο ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ κυρίου.” ^o Ἐνταῦθ' αὖ φησιν, ὅτι ὁ υἱός· ἀλλαχοῦ, ὅτι ὁ θεός· ¹¹ “^p Καὶ αὐτὸς ^q αὐτοὺς ἔδωκε τῇ ἐκκλησίᾳ, τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφῆτας.” Ἐν δὲ τῇ πρὸς Κορινθίους ^r φησὶν· ¹² “Ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλῶς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ἠΐξανε” καὶ πάλιν, “Ὁ φυτεύων ^s δὲ καὶ ὁ ποτίζων, ἓν εἰσιν· ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον.” Οὕτω καὶ ἐνταῦθα. Τί γὰρ, εἰ ἔλαττον εἰσφέρεις; ^t τοσοῦτον ἔλαβες. “Πρῶτον ἀποστόλους” πάντα γὰρ εἶχον οὗτοι. “Δεύτερον ^C προφῆτας” ἦσαν γάρ τινες, οἱ ἀπόστολοι μὲν οὐκ ἦσαν, προφήται δὲ, ὥσπερ Ἀγαβος. “Τρίτον εὐαγγελιστάς” οἱ μὴ περιιόντες πανταχοῦ, ἀλλ' εὐαγγελιζόμενοι ^v μόνον, ὡς Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας. “Ποιμένας καὶ διδασκάλους,” τοὺς ὁλόκληρον ἐμπεπιστευμένους ^w ἔθνος. Τί οὖν; οἱ ποιμένες καὶ οἱ διδάσκαλοι ἐλάττους; Καὶ πάννυ, τῶν περιιόντων καὶ εὐαγγελιζομένων οἱ καθήμενοι καὶ περὶ ἓνα τόπον ἡσυχολημένοι, οἷον Τιμόθεος, ^x Τίτος. Ἀλλως δὲ, οὐ δυνατόν ἐντεῦθεν ποιήσασθαι ^D τὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν προτίμησιν, ἀλλ' ἀπὸ ἐτέρας ἐπιστολῆς. “Αὐτὸς ἔδωκε,” φησί· μηδὲν ἀντετίπης. Ἡ εὐαγγελιστάς φησι, τοὺς τὸ εὐαγγέλιον γράψαντας.

“Πρὸς καταρτισμὸν τῶν ἀγίων, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ.” Ὁρᾷς τὸ ἀξίωμα; Ἐκαστος οἰκοδομεῖ, ἕκαστος καταρτίζει, ἕκαστος διακονεῖ. ¹³ “Μέχρις οὗ καταντήσομεν, φησὶν, οἱ πάντες εἰς ^y τὴν ἐνότητα ^E τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, ^z καὶ μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ.” Ἡλικίαν ἐνταῦθ' αὖ φησι τὴν τελείαν ἐπίγνωσιν. Καθάπερ γὰρ ^a ὁ ἀνὴρ ἔστηκε βεβαίως, οἱ δὲ παῖδες τὰς φρένας περιφέρονται,

10 Act. xx. 28.

11 1 Cor. xii. 28.

12 Ibid. iii. 6, 8.

13 v. 13.

ⁱ ὅτι] Sic E. εἶτα C.D. Veron. καὶ φησιν A.B.F. receptum a Sav. cet.
^k τοιαῦτα A.B.F. Sav. cet. ^l μερῶν om. E. ^m ἂν om. E. Veron. ⁿ φησιν] δηλοῖ A.B.F.
^o ἐνταῦθα] καὶ ἐνταῦθα μὲν A.B.F. Sav. cet. Mox ἀλλαχοῦ δὲ ὅτι iidem. ^p καὶ αὐτὸς] καὶ πάλιν, αὐτὸς A.B.F. Sav. cet. ^q αὐτοὺς accessit ex omnibus. ^r φησὶν om. A.F. ^s δὲ om. A.B.F. ^t τοσοῦτον] οὐκοῦν τοσοῦτον A.B.F. ^v μόνον abest a C.D. Veron. ^w ἔθνος om. a pr. man. E. ^x Τίτος] καὶ Τίτος C. ^y τὴν om. E. ^z καὶ pro εἰς A.B.C. Mosq. ^a ὁ om. F.

οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν πιστῶν. “Εἰς τὴν ἐνότητα, φησὶ, τῆς πίστεως” τουτέστιν, ἕως ἂν δειχθῶμεν πάντες μίαν πίστιν ἔχοντες. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἐνότης πίστεως, ὅταν πάντες ἐν ὧμεν, ὅταν πάντες ὁμοίως τὸν σύνδεσμον ἐπιγινώσκωμεν μέχρι τότε ἐργάζεσθαι ^d χρή. Εἰ διὰ τοῦτο χάρισμα ἔλαβες, ἵνα ^F ἄλλους οἰκοδομῇς, βλέπε μὴ σαυτὸν καταστρέψῃς, ἐτέρῳ φθονῶν. Ἐτίμησέ σε ὁ θεὸς, καὶ ἔταξεν, ὥστε καταρτίζειν ἕτερον. Καὶ γὰρ καὶ ὁ ἀπόστολος πρὸς ^f τοῦτο ἦν, καὶ ὁ προφήτης πρὸς τοῦτο ἦν προφητεύων καὶ πείθων, καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς εὐαγγελιζόμενος, καὶ ὁ ποιμὴν καὶ ὁ διδάσκαλος· πάντες ἐν ἔργον ἦσαν ἀναδεδεγμένοι. Μὴ γὰρ μοι τὴν διαφορὰν τῶν χαρισμάτων εἴπῃς, ὅτι πάντες ἐν ἔργον εἶχον. “Ὅταν ^h γὰρ πάντες ⁸⁴ ὁμοίως πιστεύωμεν, τότε ἐνότης ἐστίν. “Ὅτι γὰρ τοῦτο λέγει ἄνδρα τέλειον, δῆλον. Καὶ μὴν ἀλλαχοῦ νηπίους ἡμᾶς φησι, καὶ ὅταν τέλειοι ὦμεν, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον ὁρῶν. Ἐκεῖ μὲν γὰρ πρὸς τὴν μέλλουσαν γνῶσιν νηπίους ἐκάλεσεν· εἰπὼν γὰρ, ¹⁴ “Ἐκ μέρους γινώσκωμεν,” ἐπήγαγε καὶ τὸ δι’ αἰνιγμάτων, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἐνταῦθα δὲ πρὸς ἕτερον εἶπε, πρὸς τὸ ⁱ εὐμετάπτωτον ὥσπερ καὶ ἀλλαχοῦ φησι. ¹⁵ “Τελείων ^k δὲ ἡ στερεὰ ^B τροφή.” Ὅρᾳς κακεῖ τελείους πῶς φησιν; Ὅρα ¹ γὰρ πῶς ἐκάλεσε τελείους ἐνταῦθα διὰ τῶν ^m ἐπαγομένων, ¹⁶ “Ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι.” ⁿ Αὐτὸ, φησὶ, τὸ μέτρον τὸ ὀλίγον ὅπερ ἐλάβομεν, ἵνα κατέχωμεν μετὰ πάσης σπουδῆς, μετὰ στερεότητος ⁸²¹) καὶ βεβαιώσεως. “Ἵνα μηκέτι.” Τὸ, “μηκέτι,” δείκνυσιν πάλαι τοῦτο παθόντας. Καὶ τίθησι ^o καὶ ἐαντὸν, ^p καὶ ἐν τάξει ^q διηγήσεως διορθοῦται. Διὰ τοῦτο, φησὶ, τέκτονες τοσοῦτοι γεγόνασιν, ἵνα ἡ οἰκοδομὴ μὴ σαλεύηται, ἵνα μὴ περιφέρηται, ἵνα πεπηγότες ὦσιν οἱ λίθοι. Ἐκείνων γὰρ τοῦτό ἐστι τὸ κλυδω- ^C νίζεσθαι, τὸ περιφέρεσθαι, ^r τὸ σαλεύεσθαι. “Ἵνα μηκέτι ὦμεν, φησὶ, νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ^s ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης.” “Καὶ περιφερόμενοι, φησὶ, παντὶ ἀνέμῳ.” Ἐπεξῆλθε τῇ τροπῇ, δεικνὺς τὰς δισταζούσας

14 1 Cor. xiii. 9.

15 Hebr. v. 14.

16 v. 14.

^b ὅταν π. ἐν ὧμεν om. C.D. ^c ὅταν] + γὰρ A.F. ^d χρή] δεῖ C. Statim εἰ om. B. ^e ἐτέρους E. ^f τοῦτο bis pro τούτῳ omnes. ^g ἀλλ' ὅτι] ἀλλὰ C. ἀλλ' ὅτι om. A.B.D(?).F. deletum a Sav. cet. ^h γὰρ] δὲ A.B.F. Sav. cet. ⁱ ἀμετάπτωτον Cat. ^k δὲ] + ἐστὶν E. Cat. ^l γὰρ] καὶ A.B.F. Sav. cet. ^m ἐπαγομ.] + εἰπὼν A.B.F. receptum a Sav. cet. ⁿ αὐτὸ] τουτέστιν αὐτὸ A.B.F. ^o καὶ om. C.D. Veron. ^p καὶ om. Sav. cet. invitis libris. ^q διηγήσεως] Sic libri omnes et Cat. διορθώσεως Veron. διορθώσεως καὶ Sav. cet. ^r τὸ pro καὶ A.B.C.E.F. ^s Haec ἐν τῇ κυβείᾳ—παντὶ ἀνέμῳ om. E.

ψυχὰς ἐν οἷῳ κινδύνῳ εἰσί. “Παντὶ ἀνέμῳ, φησὶν, ἐν τῇ κυβεῖα τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδεῖαν τῆς D πλάνης.” Κυβεύται λέγονται οἱ τοῖς πεττοῖς κεχρημένοι. Τοιοῦτοί εἰσιν οἱ πανοῦργοι, ἐπειδὴν ἔαφελεστέρους τινὰς λάβωσι· καὶ γὰρ ἑκείνοι μετατιθέασι καὶ μεταφέρουσιν ἅπαντα. Ἐνταῦθα καὶ βίου ἤψατο. 17 “Ἀληθεύοντες δέ, φησὶν, ἐν ἀγάπῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστὸς, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα,” ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, φησὶ, “συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἀφῆς τῆς ἐπιχορηγίας, κατ’ ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἐκάστου μέλους, τὴν αὔξῃσιν E τοῦ σώματος ποιεῖται εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ.” Σφόδρα ἀσαφῶς ἡρμήνευσεν, τῷ πάντα ὁμοῦ θελησαι εἰπεῖν. Ὁ δὲ φησι, τοῦτό ἐστι· Ὡς καθάπερ τὸ πνεῦμα τὸ ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου καταβαῖνον, τὸ διὰ τῶν νεύρων, τὸ αἰσθητικὸν οὐχ ἀπλῶς δίδωσι πᾶσιν, ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν ἐκάστου μέλους, τῷ μὲν δυναμένῳ πλέον δεξασθαι, πλέον, τῷ δὲ ἑλάττω, ἑλάττω· F τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ ῥίζα, τὸ πνεῦμα· οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς· καθάπερ μελῶν τῶν ψυχῶν εἰς αὐτὸν ἀνηρτημένων, ἡ πρόνοια αὐτοῦ καὶ ἡ χορηγία τῶν χαρισμάτων κατὰ ἀναλογίαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἐκάστου μέλους τὴν αὔξῃσιν ποιεῖται. Τί δὲ ἐστὶ, “διὰ τῆς ἀφῆς τῆς ἐπιχορηγίας;” Τούτεστι, διὰ τῆς αἰσθήσεως. Τὸ γὰρ πνεῦμα ἐκεῖνο τὸ ἐπιχορηγούμενον τοῖς μέλεσιν ἀπὸ τῆς 85 κεφαλῆς, ἐκάστου μέλους ἀπτόμενον οὕτως ἐνεργεῖ. Ὡς ἂν τις εἴποι, τὸ σῶμα ἂντιλαμβανόμενον τῆς ἐπιχορηγίας, κατὰ ἀναλογίαν τῶν ἐν αὐτῷ μελῶν, οὕτω ποιεῖται τὴν αὔξῃσιν· ἢ ἐτέρως· τὰ μέλη κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ οἰκείου μέτρου δεχόμενα τὴν ἐπιχορηγίαν, οὕτως αὔξεται· ἢ καὶ ἐτέρως· τὸ πνεῦμα ἄνωθεν ἐπιρρεόμενον ἀφθόνως, καὶ πάντων ἀπτόμενον τῶν μελῶν, καὶ χορηγούμενον ὥς ἕκαστον ἂν δύναται δεξασθαι, οὕτως B αὔξεται. Τίνος δὲ ἕνεκεν προσέθηκεν, “ἐν ἀγάπῃ;” Οὐ γὰρ ἔστι ἄλλως κατελθεῖν ἐκεῖνο τὸ πνεῦμα. Καθάπερ γὰρ, εἰ τύχοι χεῖρ ἀποσπασθεῖσα τοῦ σώματος, τὸ πνεῦμα τὸ ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου τὴν συνέχειαν ἑπιζητοῦν, καὶ μὴ εὐρὸν, οὐκ ἐξάλλεται

17 v. 15, 16.

^t ἀσφαλεστέρους Veron. Statim τινὰς om. E. Cat. Veron. ^v ἐκεῖνοι] ὡς ἐκεῖνοι A.F. κάκεινοι Cat. ^w αὐτοῦ F. ^x φησι] λέγει A.B.F. Statim τοιοῦτον C. ^y καθάπερ] + τὸ σῶμα omnes cum Cat. et Veron. Delevit Sav. τὸ σῶμα a pr. man. ἐν τῷ σώματι ex corr. rec. habet E. ^z τὸ om. F. ^a ἑλάττω E. Cat. ^b πνεῦμα] σῶμα libri omnes et Veron. πνεῦμα in marg. man. rec. E. receptum a Sav. cet. ^c καθάπερ] + γὰρ Edd. γὰρ om. B.C.D.E.F. Cat. ^d ἐ. ἐ. μ. τὴν] Sic omnes. τὴν ἐ. ἐ. μ. Edd. τὴν om. Cat. ^e ὡς] ἢ ὡς A.B.F. ^f λαμβανόμενον A. ^g αὐτῇ C. ^h δυνατόν F. ⁱ ἐν ἄλλως C. ἄλλως ἐν A.B.F. Sav. cet. ἄλλως om. D.E. Cat. Veron. ^k πνεῦμα] + μὴ οὕτως ἀγάπης E. Cat. ¹ ἐπιζητοῦν pro ζητοῦν omnes.

τοῦ σώματος, ^mκαὶ διατρήσαν πρὸς τὴν χεῖρα ἐξέρχεται, ἀλλ' ⁿἂν μὴ εὖρη κείμενον, οὐχ ἄπτεται· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ἐὰν μὴ ὤμεν ^oτῇ ἀγάπῃ ^pσυνδεδεμένοι. Ταῦτα δὴ πάντα πρὸς ταπεινοφροσύνην αὐτῷ εἴρηται. Τί γὰρ, φησὶν, εἰ ^qπλέον λαμβάνει ^Cὁ δεῖνα; τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἔλαβεν, ἀπὸ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς ἐκπεμπόμενον, ὁμοίως ἐνεργοῦν, ὁμοίως ἀπτόμενον. “Συναρμο-
 λογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον,” τουτέστι, πολλῆς ἀπολαύον τῆς ἐπιμελείας. Οὐ γὰρ ἀπλῶς, ἀλλὰ σφόδρα τεχνικῶς δεῖ κεῖσθαι τὸ σῶμα, ὥς, ἐὰν τὸν τόπον ἐκβῇ, οὐκέτι κείται. “Ὡστε οὐχ ἡνώσθαι τῷ σώματι ^rδεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸν οἰκείον τόπον ἐπέχειν, ὥς ^sἐὰν ὑπερβῇς, οὐχ ἡνωσαι, οὐδὲ δέχη τὸ πνεῦμα. ^HὩς οὐχ ὁρᾷς ἐν ταῖς τῶν ὁστών μεταθέσεσι ταῖς κατὰ τινα ^Dπερίστασιν συμβαινούσαις, ὅταν τὸν οἰκείον τόπον ὑπερβάν, τὸν ἐτέρου ^tκατέχη, πῶς τῷ παντὶ ^vσώματι λυμαίνεται, καὶ θάνατον πολλάκις εἰργάσατο, ἔστι δὲ ὅπου καὶ ἀνάξιον εὐρέθη λοιπὸν τοῦ κατέχεσθαι; πολλοὶ γὰρ πολλάκις αὐτὸ ἐκκόψαν-
 τες, διάκενον τὸν τόπον ^wεἴασαν. Πανταχοῦ γὰρ ἡ πλεονεξία κακόν. Καὶ ἐπὶ τῶν ^xστοιχείων, ^yὅταν τὴν οἰκείαν ἀφέντα συμμετρίαν πλεονάσῃ, τὸ πᾶν λυμαίνεται. ^zΤουτέστι, “συν-
 822) αρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον.” Ὡστε ἕκαστον ἐπὶ τῆς ^Eοικείας μένειν χώρας, καὶ μὴ τῆς ἐτέρας καὶ μηδὲν αὐτῷ προση-
 κούσης ἐπιβαίνειν, ἐννόησον ὅσον ^aἐστί. Σὺ τὰ μέλη συντιθεῖς, ἐκεῖνος ἄνωθεν ἐπιχορηγεῖ. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ σώματος ἔστιν ὄργανα τοιαῦτα δεκτικά, οὕτως ἔστι καὶ ἐπὶ τοῦ πνεύ-
 ματος, ^bτῆς ῥίζης ἄνωθεν οὔσης πάσης· οἷον ^cἡ καρδιά, τοῦ πνεύματος· τὸ ἥπαρ, τοῦ αἵματος· ὁ σπλὴν, τῆς χολῆς, καὶ ἄλλα ἄλλον· πάντα δὲ ταῦτα ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου τὴν αἰτίαν ἔχει· οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἐποίησε, τὸν ἄνθρωπον σφόδρα τιμῶν, ^Fκαὶ οὐ βουλόμενος αὐτοῦ ἀπέχειν, τὴν ^dμὲν αἰτίαν αὐτὸς ἀναρ-
 τησάμενος, συνεργοὺς δὲ ἑαυτῷ καταστήσας· ^eκαὶ τὸν μὲν ἔθηκεν εἰς τοῦτο, τὸν δὲ εἰς ἐκεῖνο. Οἷον ^fἀπόστολος ἀγγεῖον τοῦ σώματός ἐστι τὸ καιριώτερον, δεχόμενος παρ’ αὐτοῦ τὰ πάντα· ^g86
 ὥστε, ^gὥσπερ διὰ φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν, τοῦ λόγου λέγω, εἰς πάντας διατρέχειν ποιεῖ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. ^hὉ προφήτης

^m καὶ] ἢ καὶ A.B.F.   ⁿ ἂν] ἐὰν E. Cat.   ^o τῇ] ἐν τῇ F.   ^p συνδεδ.]
 + τὸ πνεῦμα οὐ κἀτεισι A.B.F.   ^q πλέον] πνεῦμα δὲν (sic) C.   ^r δεῖ om.
 A.B.F. δεῖ μόνον Edd. μόνον om. C.D.E. Cat. Statim ἀλλὰ χρὴ καὶ A.B.F.
^s ἂν A.B.F. Cat.   ^t κατὰσχη A.B.F.   ^v σώματι om. C.   ^w εἴασαν
 omnes. ἐποίησαν Edd.   ^x στοιχείων] + δὲ A.B.F. Sav. cet.   ^y ὅταν] ταυτὸ
 τοῦτο γινόμενον ὅψει· ὅταν γὰρ A.B.F.   ^z τουτέστι] τοῦτό ἐστι (+ δηλοῦν F.)
 τὸ A.B.F. Sav. cet.   ^a ἐστί] + τὸ λεγόμενον A.B.F.   ^b τῆς] καὶ ὥσπερ τῆς
 A.B.F.   ^c ἡ om. E. Veron.   ^d μὲν] + οὖν C.D.E.   ^e καὶ om. B.
^f ὁ ἀπόστ. E.   ^g ὥσπερ] καθάπερ A.B.F.   ^h ὁ] καὶ ὁ C.

προλέγει τὰ μέλλοντα, καὶ αὐτὸς ἰτὰ αὐτὰ κατασκευάζει.
^kΣυντιθεῖς τὰ μέλη, ἰαὐτὸς αὐτοῖς ζῶν χορηγεῖ. “Πρὸς
καταρτισμὸν τῶν ^mἀγίων, εἰς ἔργον διακονίας.” Ἡ ἀγάπη
ἀνοικοδομεῖ, καὶ τὸ συγκολλᾶσθαι ἀλλήλοις ⁿκαὶ συμπήγνυσθαι
B καὶ ἀρμόζεσθαι, ^oτοῦτο ποιεῖ.

ΡΕῖ τοίνυν βουλόμεθα τοῦ πνεύματος ἀπολαύειν τοῦ ἀπὸ τῆς
κεφαλῆς, ἀλλήλων ^qἐχόμεθα. Δύο γάρ ^rεἰσι διαιρέσεις ἀπὸ τοῦ
σώματος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ· μία μὲν, ὅταν ψύζωμεν τὴν ἀγά-
πην, δευτέρα δέ, ὅταν ἀνάξια τοῦ τελεῖν εἰς ἐκεῖνο τὸ σῶμα
τολμήσωμεν· ^sἐκατέρως γὰρ χωρίζομεν ἑαυτοὺς τοῦ πληρώ-
ματος. Εἰ δὲ καὶ ἄλλους ^tεἰς τοῦτο οἰκοδομεῖν τετάγμεθα, ^vοἱ
πρότερον σχίζοντες, τί οὐκ ἂν πάθοιεν; Οὐδὲν οὕτως ἐκκλησίαν
C δυνήσεται διαιρεῖν, ὡς φιλαρχία· οὐδὲν οὕτω παροξύνει τὸν
θεόν, ὡς τὸ ἐκκλησίαν διαιρεθῆναι. Κἂν μυρία ὦμεν ἐργασά-
μενοι καλὰ, τῶν τὸ σῶμα αὐτοῦ διατεμόντων οὐκ ἐλάττωνα
δώσομεν δίκην, οἱ τὸ πλήρωμα κατατέμνοντες τὸ ἐκκλησιαστι-
κόν. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἐπὶ κέρδει τῆς οἰκουμένης ἐγένετο, εἰ καὶ
μὴ ἀπὸ διανοίας τοιαύτης· τοῦτο δὲ οὐδὲν ^wοὐδαμῶς τὸ χρήσι-
μον ἔχει, ἀλλὰ πολλὴ ἡ βλάβη. Ταῦτά μοι ^xοὐχὶ πρὸς τοὺς
ἄρχοντας εἴρηται μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἀρχομένους. Ἀνὴρ
δέ τις ἅγιος εἶπέ τι δοκοῦν εἶναι τολμηρὸν, πλὴν ἀλλ’ ὅμως
D ἐφθέγγετο. Τί ^yδὲ τοῦτό ἐστιν; ^zΟὐδὲ μαρτυρίου αἷμα ταύ-
την ^aἔφησε δύνασθαι τὴν ἁμαρτίαν ἐξαλείφειν. Εἰπέ γάρ μοι,
τίνος ἔνεκεν μαρτυρεῖς; οὐ διὰ τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ; Ὁ
τοίνυν τὴν ψυχὴν ^bπροϊέμενος ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, πῶς τὴν
ἐκκλησίαν πορθεῖς, ὑπὲρ ἧς τὴν ψυχὴν προήκατο ὁ Χριστός;
Ἄκουε τοῦ Παύλου λέγοντος, ^cὅτι ¹⁸ “Οὐκ εἰμὶ ἄξιος καλεῖ-
σθαι ἀπόστολος, ὅτι ἐδώξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπόρ-
θου αὐτήν.” Οὐκ ἐστὶν αὕτη ἐλάττων ἡ βλάβη τῆς ^dπαρὰ
ἐχθρῶν, ἀλλὰ πολὺ μείζων. Ἐκείνη μὲν γὰρ καὶ λαμπροτέραν
E αὐτὴν ἐργάζεται, αὕτη δὲ αὐτὴν καὶ παρὰ τοῖς ἐχθροῖς κατα-

18 1 Cor. xv. 9.

ⁱ τὰ om. A.B. ^k Vid. Annot. ^l αὐτὸς] + δὲ A.B.F. Sav. cet. ^m ἀγίων]
+ φησὶν A.B.F. ⁿ καὶ τὸ συμπ. C. ^o τοῦτω E. ^p ΗΘΙΚΟΝ. Κατὰ
σχισματικῶν ἀποσχίζόντων ἑαυτοὺς τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ αὐτῇ πίστει, διὰ τὸ
ἄνομα καὶ ἀκανόνιστα ποιεῖν. Veron. ^q ἐχόμεθα A. ^r εἰσιν αἱ
δ. E. ^s ἐκατέρωθεν A.B.F. Statim γὰρ om. C.D.E. ^t εἰς τοῦτο
οἰκοδ. E. Veron. οἰκοδ. εἰς τοῦτο C.D. εἰς τὸ οἰκοδ. A.B.F. Sav. cet. ^v οἱ]
+ μὴ οἰκοδομοῦντες ἀλλὰ καὶ A.B.F. receptum a Sav. cet. Statim πρότεροι
B.E. ^w οὐδαμῶθεν A.B.F. ^x οὐχὶ] οὐ E. ^y δὴ A.B.E.F. Sav. cet.
^z οὐδὲ] ὅτι οὐδὲ E. ^a ἔφησε δ. τ. ἁ. ἐξαλείφειν hoc ord. omnes. Ede-
batur δυνάσθαι ἐξ. τ. ἁ. ἔφησεν. ^b Sic E. προέμενος A.B.F. Sav. cet. προ-
θέμενος D. Veron. Haec ὁ τοίνυν—Χριστοῦ desunt in C. ^c ὅτι om. A.B.F.
Statim οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τοῦ κ. E. ^d παρὰ τῶν ἐχ. E.

σχύνει, ^ε ὅταν ὑπὸ τῶν ἰδίων τέκνων πολεμῇται. Μέγα γὰρ δείγμα ἀπάτης εἶναι δοκεῖ παρ' αὐτοῖς, τὸ τοὺς γεννηθέντας ἐν αὐτῇ καὶ τραφέντας, καὶ τὰ ἀπόρρητα αὐτῆς μεμαθηκότας ἀκριβῶς, τούτους μεταβαλλομένους ἐξαίφνης τὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτὴν διατίθεσθαι. Ταῦτά ἔμοι πρὸς τοὺς ἀδιαφόρως διδόντας ἑαυτοὺς τοῖς σχίζουσι τὴν ἐκκλησίαν. Εἰ μὲν γὰρ καὶ δόγματα ^F ἔχουσιν ἐναντία, ^h καὶ διὰ τοῦτο οὐ προσήκεν ἐκείνοις ἀναμίγνυσθαι· εἰ δὲ τὰ αὐτὰ φρονοῦσι, πολλῷ μᾶλλον. Τί δήποτε; Ὅτι φιλαρχίας ἐστὶν ἡ νόσος. Οὐκ ἴστε τί πεπόνθασιν οἱ περὶ Κορὲ καὶ Δαθὰν καὶ ⁱ Ἀβειρών; ἄρα ^k αὐτοὶ μόνοι, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ μετ' αὐτῶν; Τί λέγεις; ἡ αὐτὴ πίστις ἐστὶν, ὁρθόδο- ⁸⁷ ξοὶ εἰσι καὶ ἐκεῖνοι. Τίνος οὖν ἕνεκεν οὐκ εἰσὶ μεθ' ἡμῶν; “Εἰς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα.” Εἰ τὰ ἐκείνων καλῶς γίνεται, τὰ ἡμέτερα κακῶς· εἰ δὲ τὰ ἡμέτερα καλῶς, τὰ ἐκείνων κακῶς. “¹ Νήπιοι, φησὶ, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ.” Ἀρκεῖν τοῦτο ^m ἡγείσθε, εἰπέ μοι, τὸ λέγειν, ὅτι ὁρθόδοξοί εἰσι; ⁿ τὰ δὲ τῆς χειροτονίας οἷχεται καὶ ἀπόλῳε; ⁽⁸²³⁾ ^o Καὶ τί τὸ ^p ὄφελος, ταύτης οὐκ ἡκριβωμένης; Ὡσπερ γὰρ ὑπὲρ τῆς πίστεως, οὕτω καὶ ὑπὲρ ταύτης μάχεσθαι χρή. Ἐπεὶ, ^B εἰ παντὶ ἔξεστι ^q πληροῦν τὰς χεῖρας αὐτοῦ κατὰ τοὺς παλαιούς, καὶ ἱερεῖς γίνεσθαι, παρίτῳσαν πάντες, εἰκὴ τὸ θυσιαστήριον ᾠκοδόμηται τοῦτο, εἰκὴ τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας, εἰκὴ τῶν ἱερέων ὁ ἀριθμὸς ἀνέλῳμεν αὐτὰ, καὶ διαφθείρωμεν. Μὴ γένοιτο, φησὶν. Ὑμεῖς αὐτὰ ποιεῖτε, καὶ φατε, μὴ γένοιτο; πῶς λέγεις, μὴ γένοιτο, ^r γενομένων αὐτῶν; Ἐγὼ λέγω καὶ μαρτύρομαι, οὐ τὸ ἑμῶν σκοπῶν, ἀλλὰ τὴν ^s ὑμετέραν σωτηρίαν· εἰ δέ τις ἀδιαφοροίῃ, αὐτὸς ἂν ^t εἰδείῃ· εἰ δέ τινι ^C τούτων οὐ μέλει, ἀλλ' ἡμῖν μέλει. “Ἐγὼ ἐφύτευσα, φησὶν, Ἀπολλῶς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ἡύξανε.” Πῶς οἴσομεν τὸν παρὰ τῶν Ἑλλήνων γέλῳτα; Εἰ γὰρ ^v ὑπὲρ τῶν αἰρέσεων ἐγκαλοῦσιν ἡμῖν, ὑπὲρ τούτων ^w τί ἐροῦσιν; ^x Εἰ τὰ αὐτὰ δόγματα, εἰ τὰ αὐτὰ μυστήρια, τίνος ἕνεκεν ἕτερος ἄρχων ^y ἑτέρα ἐκκλησία ἐπιπηδᾷ; Ὁρᾷτε, φησὶν, ^z ὅτι πάντα κενοδο-

19 1 Cor. iii. 6.

^ε ὅταν] + γὰρ A.B.F. Mox γὰρ om. iidem. ^f αὐτῇ C.D. εἰς αὐτὴν E.
^g μοι] + εἰρήσθω A.B.F. Sav. cet. ^h καὶ δ. τ. οὐ] οὐδὲ διὰ τοῦτο A.B.F.
ⁱ Ἀβειρών] + τί δαί; B. + τί δέ; A. ^k οδοῖ E. ^l νήπιοι] + εἰσι B. ^m ἡγῇ B.F. ⁿ τὰ δὲ τῆς χ.] Sic C.D.E. τὰ τῆς χ. δὲ Edd. τὰ τῆς χ. B. ἐντεῦθεν τὰ τῆς χ. A.F. ^o καὶ om. A.B.F. ^p ὄφελος] + τῶν ἄλλων A.B.F. Sav. cet.
^q πλύνειν in marg. sec. man. E. ^r γενομένων A.F. ^s ὑμετέραν pro ἡμετέραν C.D.E.F. etiam Ben. ^t εἰδείῃ] εἰδέτω C.D. Veron. ἰδέτω E. ^v ὑπὲρ] περὶ bis E. ^w τί] + οὐκ A.B.F. Sav. cet. ^x εἰ] οἱ bis C. ^y ἑτέρα] ἐν ἑτέρα E. Idem ἐπιπηδᾷ in marg. habet. ^z ὅτι] πῶς A.B.F.

ξίας πεπλήρωται τὰ Χριστιανῶν; καὶ ^aφιλαρχία παρ' αὐτοῖς, καὶ ἀπάτη; Γύνωσκον αὐτοὺς τοῦ πλήθους, ^bφησὶ, καὶ οὐδέν
 D εἰσι. Τὴν νόσον ἔκκοψον, τοῦ ὄχλου τὴν ^cδιαφθοράν. Βού-
 λεσθε εἰπῶ ^dπερὶ τῆς πόλεως λέγουσι τῆς ἡμετέρας; ^dπὼς
 ἡμᾶς εἰς εὐκολίαν διαβάλλουσιν; ^eἘξέστι, φησὶ, παντὶ τῷ
 βουλομένῳ εὐρεῖν ^eτοὺς πειθομένους, καὶ οὐκ ἂν ποτε ἀπορήσειε
 τούτων. ^fὩ τοῦ γέλωτος· ταῦτα πόσης αἰσχύνης; Ἄλλὰ καὶ
^fὁ ἕτερος ^gγέλως, ἢ ἑτέρα αἰσχύνη. Ἄν ^hτινες ἀλόντες παρ'
 ἡμῖν ἐπὶ τοῖς αἰσχίστοις, μέλλωσιν ⁱἐπιτιμίου τυγχάνειν τινός,
 πολλὸς ὁ τρόμος, πολλὸς ὁ φόβος πάντοθεν, μὴ ἀποπηδήσῃ,
 E φησὶ, μὴ μετ' ἐκείνων στῇ. ^kἈποπηδήσῃ ^lμὲν γὰρ μυριάκις ὁ
 τοιοῦτος, καὶ ἔστω μετ' ἐκείνων· οὐχὶ τῶν ἡμαρτηκότων λέγω,
 ἀλλ' εἴ τις ἀναμάρτητος ὢν τυγχάνοι, καὶ βούλεται μεταθέσθαι,
 μεταθέσθω. Ἄλγῳ μὲν γὰρ καὶ κόπτομαι καὶ ὀδύρομαι καὶ
^mδιαπρίομαι τὰ σπλάγχνα, ὥς οἰκείου μέλους ἀποστερούμενος·
 πλὴν ἀλλ' οὐχ οὕτως ἄλγῳ, ὥς ἀναγκάζεσθαι ⁿτι διὰ τὸν
 φόβον τοῦτον τῶν μὴ προσηκόντων ποιεῖν. Οὐ κυριεύομεν
 ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀγαπητοί, οὐδὲ δεσποτικῶς ταῦτα ἐπιτάττο-
 F μεν· εἰς διδασκαλίαν λόγου προεχειρίσθημεν, οὐκ εἰς ἀρχὴν οὐδὲ
 εἰς ^oαὐθεντίαν· συμβούλων τάξιν ἐπέχομεν, ^pπαραινοῦντων. Ὁ
 συμβουλευὼν λέγει τὰ παρ' ἑαυτοῦ, οὐκ ^qἀναγκάζων τὸν ἀκροα-
 τὴν, ἀλλ' αὐτὸν ^rἀφίησι τῆς τῶν ^sλεγομένων αἰρέσεως κύριον·
 88 ἐν τούτοις ἐστὶν ὑπεύθυνος μόνον, ἂν τὰ παραστάντα μὴ ^tεἴπῃ.
 Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ταῦτά φαμεν, ταῦτα λέγομεν, ἵνα ὑμῖν μὴ
 ἐξῇ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν λέγειν, οὐδεὶς ἡμῖν εἶπεν, οὐδεὶς
 διεστείλατο, ἡγνοήσαμεν, οὐδὲν ἡγούμεθα τὸ ἀμάρτημα ^vεἶναι.
 Διὰ τοῦτο ^wλέγω καὶ διαμαρτύρομαι, ὅτι τοῦ εἰς αἵρεσιν ^xἐμ-
 πεσεῖν τὸ τὴν ἐκκλησίαν σχίσαι οὐκ ἔλαττον ἐστὶ κακόν. Εἰπέ
 μοι, εἴ τις ὑπὸ βασιλεῖ τινι τυγχάνων, ἐτέρῳ ^yμὲν μὴ πρόσθοι-
 το, μηδὲ ὧς ἑαυτὸν ^zβασιλεῖ ἐτέρῳ, αὐτοῦ δὲ ἐκείνου τὴν ἀλουργί-
 B δα λαβὼν καὶ κατασχὼν, ἀπὸ τῆς περόνης κατήνεγκεν ἅπασαν,
 καὶ διέρρηξεν εἰς πολλὰ ῥήγματα, ἅρα ἦττον ἂν ^aτῶν ἐτέρῳ

^a φιλαρχία F. ^b φησὶ om. A.F. Haec καὶ οὐδέν εἰσι post διαφθοράν transp. A.B.F. Ita Sav. cet. ^c διαφθοράν E. φθοράν B. φοράν A.F. ^d πὼς] καὶ πὼς A.B.F. ^e τοὺς π.] τινὰ τῶν πειθομένων E. Mox ποτε om. idem. ^f ὁ om. A.B.E.F. Sav. cet. Mox ἢ om. A.B.F. Sav. cet. ^g γέλως] + ἐν-τεῦθεν καὶ B. + πάλιν ἐντεῦθεν καὶ A.F. ^h τινες] + γὰρ A.B.F. ⁱ ἐπιτιμίου τ. τινός] ἐπιτιμῷ ὑποβάλλεσθαι A.B.F. ^k ἀποπηδήσει A.B.C.E.F. Veron. ^l μὲν γὰρ om. A.B.F. ^m διαπυροῦμαι A.B.F. ⁿ τι post προσηκόντων transp. A.B.F. ^o αὐθεντείαν A.B.C. ^p καὶ παραινοῦντων E. ^q ἀναγκάζει A.F. ^r ἀφίησι] ποιεῖται A.B.F. ^s γενομένων Veron. ^t εἴπῃ pro εἶποι A.B.E.F. ^v εἶναι om. B.F. ^w προλέγω A.B.F. ^x ἐκπεσεῖν E. ^y μὲν] + βασιλεῖ A.B.F. receptum a Sav. cet. ^z βασιλεῖ ἐτέρῳ] ἄλλῳ A.B.F. Sav. cet. ^a τοῦ ἐτέρῳ προσθεμένου ex corr. E.

προσθεμένων ἐκολάσθη; Τί δὲ, εἰ μετὰ τούτου αὐτὸν τὸν βασι-
 λεά ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ κατασχὼν ἔσφαττε, ^bκατὰ μέλος διαξαίνων
 αὐτοῦ τὸ σῶμα, ποίαν ^cἂν δίκην δούς, τὴν ἀξίαν ἔδωκεν; Εἰ δὲ
 εἰς βασιλέα τὸν ὁμόδουλον τοῦτο ἐργασάμενος, πάσης ^dἂν μεί-
 ζονα δίκης εἰργάσατο, ὁ τὸν Χριστὸν σφάττων καὶ διαξαίνων
 κατὰ μέλος, ποίας γεέννης οὐκ ἔσται ἄξιος; ἄρα ταύτης τῆς
 ἀπειλουμένης; Οὐκ ἔγωγε οἶμαι, ἀλλ' ἐτέρας πολλῶ χαλεπω-
 τέρας. Εἶπατε ^eοἷσαι πάρεστε· ὡς γὰρ ^eτὸ πολὺ ^fγυναικῶν C
 τοῦτο τὸ ἐλάττωμα· ταῖς ἀπούσαις διηγῆσασθε ^eτοῦτο τὸ
 ὑπόδειγμα, φοβήσατε. Εἴ τινες ἡμᾶς λυπεῖν καὶ ^bἀμύνασθαι
 τούτῳ νομίζουσιν, εὖ ⁱεἰδέτωσαν, ὅτι ^kταῦτα μάτην ποιοῦσιν.
 Εἰ γὰρ ^lἡμᾶς ἀμύνασθαι βούλει, ἐγὼ σοι ^mδίδωμι τρόπον, καθ'
 ὃν χωρὶς ⁿτῆς σῆς βλάβης ^oἀμύνασθαι δυνήσῃ· μᾶλλον δὲ ^pοὐκ
 ἔστι χωρὶς βλάβης ἀμύνασθαι, πλὴν ἀλλὰ μετὰ ἐλάττονος
 ἡ βλάβης· ῥάπισον, ἔμπυσον ἐντυχοῦσα δημοσίᾳ, καὶ πληγὰς
 ἔντεινον. ^rΦρίττεις ταῦτα ἀκούουσα; ^sἌν, ἐμέ, εἶπω, ῥάπισον,
 φρίττεις· ^sτὸν δεσπότην σου σπαράττεις, καὶ οὐ φρίττεις; τὰ B
 μέλη τὰ δεσποτικά διαξαίνεις, καὶ οὐ τρέμεις; Οἶκός ἐστιν ἡ
 {824} ἐκκλησία πατρικός· ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα. Ἄλλὰ βούλει με
 ἀμύνασθαι; Μέχρις ἐμοῦ στήθι. Τί ἀντ' ἐμοῦ τὸν Χριστὸν
 ἀμύνη; μᾶλλον δὲ τί κατὰ τῶν ἡλίων λακτίζεις; Οὐδαμοῦ μὲν
^tοὖν τὸ ἀμύνασθαι καλόν· τὸ δὲ ἐτέρου ἀδικούντος ἕτερον ὑβρί-
 ζειν, πολλῶ χαλεπώτερον. Παρ' ἡμῶν ἡδίκησαι; τί τὸν οὐκ E
 ἡδικηκότα λυπεῖς; τοῦτο μανίας ἐσχάτης. Οὐκ εἰρωνευόμενος ὁ
 μέλλω λέγειν, φημὶ, οὐδὲ ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς ἔχω καὶ ὡς διάκειμαι.
 Ἐκαστον τῶν σὺν ὑμῖν λυπουμενων πρὸς ἡμᾶς, καὶ διὰ ταύτην
 τὴν λύπην βλαπτόντων ἑαυτοὺς, καὶ ἀλλαχοῦ πορευομένων,
 ἐβουλόμην πληγὰς ἐντείνειν ὑμῖν εἰς τὴν ὄψιν αὐτὴν, ^vἢ καὶ
^wγυμνοὺς ἀποδύσαντα αἰκίζεσθαι ^xμαστίξιν, εἴτε δικαίως εἴτε
 ἀδίκως ἐγκαλοίη, ^yκαὶ εἰς ἡμᾶς ἀφιέναι τὴν ὀργήν, ἢ ταῦτα F
 τολμᾶν, ^aἃ νῦν τολμῶσιν. Εἰ τοῦτο γέγονεν, οὐδὲν ^bἂν ἦν, ^zοὐ-
 δαμινὸν ἄνθρωπον καὶ οὐδενὸς ἄξιον λόγου ^aτοιαῦτα πάσχειν.
 Ἄλλως δὲ ^bἂν καὶ παρεκάλεσα ὁ ἡδικημένος ^cκαὶ ὑβρισμένος

^b κατὰ] καὶ κατὰ A.B. Mox διέβαινον A.B.F. ^c ἂν om. E.
^d ὅσοι E. ^e τὸ] ἐπὶ τὸ A.B.F. Sav. cet. τὸ om. D. ^f γυναικῶν
om. D. ^g τοῦτο om. A.B.F. inclusum a Sav. τούτῳ τῷ ὑποδεί-
γματι φοβ. E. ^h ἀμύνασθαι F. ⁱ εἰδέτωσαν E. ἴστωσαν A.B.F. ^k ταῦτα
μ.] μ. τοῦτο E. ^l ἡμᾶς om. C. ^m δίδωμι A.B.F. ⁿ τῆς om. E.
^o ἀμύνασθαι D. Statim δυνήσῃ om. C.D. Veron. ^p οὐκ ἔστι χ. β. ἀμύνασθαι]
οὐδὲ γὰρ (γὰρ om. B.) χ. β. ἐνι τοῦτο γενέσθαι A.B.F. ^q βλάβης om. A.B.F.
^r φρίττεις] + ἴσως E. ^s καὶ τὸν δ. Edd. καὶ deest in omnibus. ^t οὖν om. C.
^v ἢ accessit ex A.B.C.D.E. ἢ pro καὶ F. ^w γυμνὸν E. ^x μαστίξιν ante
corr. E. ^y καὶ] + μᾶλλον A.B.F. receptum a Sav. cet. ^z οὐδαμ.] τὸ οὐδαμ.
A.B.F. ^a ταῦτα F. ^b ἂν om. A.B.F. ^c καὶ] ἢ E.

ἐγὼ τὸν θεόν, καὶ ^dἀφῆκεν ὑμῖν τὰ ἁμαρτήματα· ^eοὐκ ἐπειδὴ
 89 παρρησίαν ἔχω ^fτοσαύτην, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἡδίκημένος, ὅταν ὑπὲρ
 τοῦ ἡδίκηκός τοι παρακαλῇ, πολλὴν κέκτηται τὴν παρρησίαν.
 20 “Ἄν εἰς ἄνθρωπόν τις ἁμάρτη, φησὶ, ^gπροσεύχονται περὶ
 αὐτοῦ.” Εἰ δὲ μὴ ἡδυνάμην ἐγὼ, ἐτέρους ^hἂν ἁγίους ἐζήτησα
 καὶ παρεκάλεσα, καὶ τοῦτο ἂν εἰργάσαντο. Νῦν δὲ τίνα καὶ
ⁱπαρακαλέσομεν, τοῦ θεοῦ παρ' ^kἡμῶν ὑβρίζομένου; “Οὐρα ἄνω-
 μαλίαν. Τῶν ^lγὰρ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ^mταύτην τελούντων οἱ
 μὲν οὐδέποτε ⁿπροσίασιν, ἢ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἅπαξ, καὶ τότε εἰκῇ
 B καὶ ὡς ἔτυχεν· οἱ δὲ συνεχέστερον μὲν, καὶ αὐτοὶ δὲ εἰκῇ καὶ
 ἀπλῶς, διαλεγόμενοι καὶ ἐρεσχελοῦντες ὑπὲρ τοῦ μηδενός· οἱ δὲ
 δῆθεν σπουδάζειν δοκοῦντες, οὗτοι ^oδὲ εἰσιν οἱ τὴν συμφορὰν
 ταύτην ἐργαζόμενοι. Εἰ ^pγούν τούτων ἕνεκεν σπουδάσετε,
 βέλτιον καὶ ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀμελούντων τετάχθαι· μᾶλλον δὲ
^qτὸ βέλτιον ἦν, μῆτε ἐκείνους ^rεἶναι ἀμελεῖς, μῆτε τοιούτους
 ὑμᾶς· οὐχ ὑμᾶς λέγω τοὺς παρόντας, ἀλλ' ἐκείνους τοὺς ἀποπη-
 δώντας. Μοιχεία τὸ πρᾶγμα ἐστίν. Εἰ δὲ οὐ δέχη περὶ
 ἐκείνων ταῦτα ἀκούειν, οὐκοῦν οὐδὲ περὶ ἡμῶν· τῶν γὰρ δύο τὸ
 C ἕτερον παρανόμως ^sγεγενῆσθαι δεῖ. Εἰ μὲν ^tοὖν περὶ ἡμῶν
 ταῦτα ὑποπτεύετε, ἔτοιμοι παραχωρῆσαι τῆς ἀρχῆς ὅτῳ περ ἂν
^vβούλησθε· μόνον ἐκκλησία ἔστω μία· εἰ δὲ ἡμεῖς ἐννόμως γε-
 γενήμεθα, πείσατε καταθέσθαι τοὺς ^wπαρανόμως ἐπὶ τὸν θρόνον
 ἀναβεβηκότας. Ταῦτα εἶπον, οὐχ ὡς ἐπιτάττων, ἀλλ' ὑμᾶς
 ἀσφαλιζόμενος καὶ φρουρῶν. Ἐπειδὴ ἕκαστος ἡλικίαν ἔχει,
 καὶ τῶν αὐτῷ πεπραγμένων δώσει τὰς ^xεὐθύνas, παρακαλῶ μὴ
 τὸ πᾶν ἐφ' ἡμᾶς ^yρίψαντας, νομίζειν ἀνευθύνους εἶναι ὑμᾶς
^zαὐτοὺς, ἵνα μὴ μάτην ἀπατώντες ἑαυτοὺς ^aκόπτητε. Λόγον
 D μὲν γὰρ δώσομεν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀλλ' ὅταν ^bτὰ παρ'
 ἡμῶν ^cἐλλείπη, ὅταν μὴ παρακαλέσωμεν, ὅταν μὴ νουθετήσω-
 μεν, ὅταν μὴ διαμαρτυρώμεθα. ^dΜετὰ δὲ ταῦτα, δότε ^eκαὶ
 ἑμοὶ εἰπεῖν, ²¹ “Καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων,” ^fκαὶ

20 1 Reg. ii. 25.

21 Act. xx. 26. Ezech. iii. 19.

^d ἀφῆκεν] + ἂν F.^e οὐκ] ταῦτα λέγω οὐκ A.B.F.^f τοιαύτην E.^g προσεύχονται] καὶ προσεύχονται E.^h ἁγίους ἂν pro ἂν ἁγίους A.B.C.F.ⁱ παρακαλέσωμεν C.^k ὑμῶν A.B.F.^l γὰρ om. A.B.F.^m ταύτην]

ταῦτα C.D. et a pr. man. E. etiam Veron.

ⁿ προΐασιν C.D.E. Veron.^o δὲ (δὴ E.) accessit ex C.D.E.^p γούν om. A.B.E.F.^q τὸ om. A.B.F.^r εἶναι post τοιούτους transp. A.B.F.^s γενέσθαι A.F.^t οὖν] γὰρ A.B.F.^v βούλησθε C.E. βούλεισθαι D. βούλοισθε Edd.^w παρανόμως A.B.F.

Sav. cet. καταθέσθαι post ἀναβεβηκότας transp. E.

^x εὐθύνas pro δίκas

omnes.

^y ρίψαντες C.D. Veron.^z ἑαυτοὺς C.^a κατακόπτητε F.^b τὰ om. C.D.^c ἐλλείπη] ἐλλείπη τι C. ἐλλίπηται D. Veron.^d μετὰ δὲ

ταῦτα om. A.B.F. Idem post εἰπεῖν add. μετὰ ταῦτα.

^e καὶ] δὲ A.^f καὶ]

οἶδα A.B.F.

ὅτι “Τὴν ψυχὴν μου ῥύσεται ὁ θεός.” ^εΕἴπατε ὁ βούλεσθε, καὶ αἰτίαν δικαίαν δι’ ἣν ^hἄπιτε, καὶ ἀπολογήσομαι. ⁱἌλλ’ οὐκ ἐρείτε. ^kΔιὸ παρακαλῶ ^lκαὶ ὑμᾶς ἤδη ἐνστήναι γενναίως, ^mκαὶ τοὺς μετατεθέντας ἐπαναγαγεῖν, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ⁿἀναπέμψωμεν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ, ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ.

¹Τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ, ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ.

(825) ΤΟΝ διδάσκαλον οὐ μόνον συμβουλευόντα καὶ διδάσκοντα ^Fδεῖ ^aκατασκευάζειν καὶ ^bὀρθοῦν τὰς τῶν ^cμαθητῶν ψυχὰς, ἀλλὰ καὶ φοβοῦντα καὶ τῷ θεῷ παραδιδόντα. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων λεγόμενα, ὡς παρὰ ὁμοδούλων, οὐχ ἱκανὰ καθά-⁹⁰ψασθαι ψυχῆς, ἀναγκαῖον τῷ κυρίῳ παραδιδόναι λοιπόν. Τοῦτο οὖν καὶ ὁ Παῦλος ποιεῖ. Περὶ ταπεινοφροσύνης ^eκαὶ ἐνώσεως διαλεχθεῖς, καὶ τοῦ μὴ δεῖν ἕτερον κατεξανίστασθαι τοῦ ἑτέρου, ἄκουσον τί φησι. “Τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη ^fπεριπατεῖ.” Οὐκ εἶπε, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς περιπατεῖτε· πληκτικώτερος ^gγὰρ ὁ λόγος ἦν· ἀλλὰ τὸ αὐτὸ μὲν ἐδήλωσεν, ἀπὸ δὲ ἑτέρων τὸ παράδειγμα ἤγαγε. Καὶ πρὸς ^BΘεσσαλονικέας δὲ γράφων, ^hτοῦτο ποιεῖ λέγων· ²“Μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη.” Διεστήκατε, φησί, τοῖς δόγμασιν αὐτῶν, ⁱἀλλὰ τὸ ὅλον γέγονε τοῦ θεοῦ· ^kἐγὼ δὲ ζητῶ τὰ παρ’ ὑμῶν, τὸν βίον ^lκαὶ τὸν περίπατον τὸν κατὰ θεόν· τοῦτο ὑμέτερόν ἐστι. Μάρτυρα δὲ τὸν κύριον ^mκαλῶ τῶν εἰρημένων ἐμοί, ὅτι οὐχ ὑπεστειλάμην, ἀλλ’ εἶπον πῶς δεῖ περιπατεῖν. “Ἐν ματαιότητι, φησί, τοῦ νοὸς αὐτῶν.” Τί ἐστι νοῦ ματαιότης; Τὸ περὶ ⁿτὰ μάταια ἡσυχολῆσθαι.

1 CAP. IV. v. 17.

2 1 Thess. iv. 5.

^εεἴπατε] + μοι E. ^hἄπιτε] αἰτεῖτε E. ⁱἀλλ’ οὐκ ἐρείτε] ἀλλ’ οὐδὲν τάχα ἐρείτε] οἶδα τοῦτο καὶ πέπεισμαι A.B.F. ^kδιὸ om. C.D. Veron.
^lκαὶ ὑμᾶς—γενναίως] Sic E. Veron. καὶ ὑμᾶς ἐντεῦθεν ἤδη στήσαι γενναίως C.D. σπουδάσατε καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς ἐντεῦθεν ἤδη στήσαι βεβαίως A.B.F. receptum a Sav. cet. ^mκαὶ om. C.D.(?). Veron. Mox ἐπανάγειν Veron. ⁿἀναπ. εὐχ.] δόξαν ἀναπ. E. HOM. XII. ^aκαταρτίζειν A.B.F. receptum a Sav. cet. ^bδιορθοῦν E. ^cμαθητῶν omnes. μαθητευομένων Edd. ^dγὰρ om. E. ^eκαὶ] γὰρ καὶ Edd. γὰρ om. C.D.E. ^fπεριπατεῖ] + ἐν ματαιότητι—διανοία A.B.F. ^gγὰρ] + ἂν E. Mox ἦν accessit ex A.B.C.E.F. ^hτοῦτο] τὸ αὐτὸ τοῦτο A.B.F. Sav. cet. ⁱἀλλὰ] εἰ καὶ A.B.F. τοῦτο pro τὸ E. ^kἐγὼ δὲ ζ. τὰ] ἀλλ’ ἐγὼ ζ. καὶ τὰ A.B.F. ^lκαὶ τὸν περίπατον om. A.B.F. Statim τὸν κατὰ τὸν θεόν A. Sav. cet. τὸν κατὰ τὸν βίον C.D.E. Veron. ^mπαρακαλῶ C. ⁿτὰ om. E. Mox ἀσχολεῖσθαι A.B.F.

C^o Τίνα δέ ἐστι μάταια, ἀλλ' ἢ τὰ παρόντα ἅπαντα; περὶ ὧν
 φησιν ὁ ἐκκλησιαστής, ³“Ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα
 ματαιότης.” Ἀλλ' ἐρεῖ τις· εἰ μάταια καὶ ματαιότης, τίνος
 ἔνεκεν γέγονεν; εἰ τοῦ θεοῦ ἔργα, πῶς μάταια; καὶ πολὺς περὶ
 τούτων ὁ λόγος. Ἀλλ' ἄκουε, ἀγαπητέ. Οὐ τὰ τοῦ θεοῦ
 ἔργα εἶπε μάταια, μὴ γένοιτο· οὐκ οὐρανὸς μάταιος, οὐδὲ γῆ
 ματαία, μὴ γένοιτο· οὐχ ἥλιος, οὐδὲ σελήνη, οὐδὲ ἄστρα, οὐδὲ
 τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον· πάντα γὰρ ταῦτα καλὰ λίαν· ἀλλὰ τί
 D^r μάταιον; Ἀκούσωμεν αὐτοῦ λέγοντος τοῦ ἐκκλησιαστοῦ·
⁴“Ἐφύτευσά μοι ἀμπελῶνας, ἐποίησά μοι ἄδοντας καὶ ἀδούσας,
 ἐποίησά μοι κολυμβήθρας ὑδάτων, ἐγένετό μοι ποίμνια καὶ βου-
 κόλια, συνήγαγον χρυσίον καὶ ἀργύριον· καὶ εἶδον ὅτι πάντα μα-
 ταιότης· ⁵πλὴν ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ⁶ματαιότης.”
 Ἄκουε ⁷καὶ τοῦ προφήτου λέγοντος· ⁸“Θησαυρίζει, καὶ οὐ
 γινώσκει τίνι συνάξει αὐτά.” Κατὰ τοῦτο ματαιότης ματαιο-
 τήτων, αἱ λαμπραὶ οἰκοδομαί, ὁ πολὺς ⁹καὶ περιρρέων χρυσὸς,
 τῶν ἀνδραπόδων αἱ ¹⁰ἀγέλαι κατὰ τὴν ἀγορὰν σοβοῦσαι, ὁ
 E^t τῦφος καὶ ἡ κενοδοξία, τὰ φρονήματα καὶ ὁ κόμπος. ¹¹Ταῦτα
 γὰρ πάντα μάταια· οὐ γὰρ ¹²παρὰ θεοῦ γεγένηται, ἀλλὰ παρ'
 ἡμῶν δεδημιούργηται. Τί δῆποτε ¹³ἀδὲ μάταια; Ὅτι οὐδὲν ἔχει
 τέλος χρηστόν. Τὰ χρήματα μάταια, ὅταν εἰς τρυφήν ἀναλί-
 σκηται· οὐ μάταια δὲ γίνεται, ὅταν εἰς πένητας σκορπίζη-
 ται. ¹⁴Ὅταν ¹⁵εἰς τρυφήν δὲ ἀναλώσης, ¹⁶ἴδωμεν τὸ τέλος τί
 ποτέ ἐστι. Λιπασμὸς σώματος, ¹⁷ἐρυγαί, πνεύματα, κόπρου
 F^l πλήθος, καρηβαρία, μαλακία ¹⁸σαρκὸς, καὶ θερμότης καὶ ἔκλυσις.
 Ὡς ¹⁹γὰρ ἂν εἴ τις ²⁰εἰς πίθον τετρημένον ²¹καταντλῶν ματαιο-
 πονεῖ, οὕτω καὶ ὁ τρυφῶν εἰς πίθον τετρημένον ἀντλεῖ. ²²Μά-
 91^τταιον γὰρ λέγεται τὸ προσδοκῆθ' ἐν μὲν ἔχειν ²³τί, μὴ ἐσχηκὸς
 δέ· ὅπερ καὶ κενὸν λέγουσι, καὶ κενὰς ἐλπίδας· καὶ τὸ εἰκὴ καὶ
²⁴ἀπλῶς μάταιον λέγεται, ²⁵τὸ πρὸς μηδὲν χρήσιμον. Ἰδωμεν

³ Eccl. i. 2.

⁴ Ibid. ii. 4, sqq.

⁵ Psal. xxxviii. 7.

^o τίνα δέ ἐστι (+ τὰ E.) μ.] μάταια δὲ οὐκ ἄλλα ἐστὶν A.B.F. ^p οὐκ] οὐκ-
 οῦν οὐκ E. Mox οὐ γῆ... οὐδὲ ἥλιος idem. ^q οὐδὲ pro καὶ omnes. ^r μά-
 ταια C. ^s πλὴν] καὶ πάλιν A.B.F. Sav. cet. ^t ματαιότης] + φησὶν A.B.F.
^v καὶ] δὲ καὶ E. ^w καὶ om. F. ^x ἀγέλαι post σοβοῦσαι transp. A.B.F.
^y ταῦτα γὰρ π.] π. γὰρ ταῦτα A.B.F. ^z παρὰ τοῦ θ. C. ^a δέ] + λέγονται
 A.B.F. δὲ om. E. ^b ὅταν—ποτέ ἐστι] θέλει εἰδέναι τί ποτέ ἐστι τὸ ἀπὸ τῆς
 τρυφῆς τέλος; A.B.F. ^c εἰς τρ. δὲ pro δὲ εἰς τρ. C.D. et ex corr. E. δὲ
 om. a pr. man. E. ^d ἴδωμεν] + αὐτῶν Sav. cet. ^e ἐρυγαί, πνεύματα]
 ἐρυγαὶ πνεύματος E. Statim πλ. κόπρου pro κόπρου πλ. idem. ^f σαρκὸς
 θερμότης a pr. man. E. ^g γὰρ om. E. Veron. ^h εἰς om. C. πίθον τετρ.
 pro τετρ. πίθον omnes. ⁱ καταντλῶν pro ἐπαντλῶν omnes. Statim ματαιο-
 πονῇ A.B.C. ^k μάταιον γὰρ] ἄλλως δὲ μάταιον A.B.F. receptum a Sav. cet.
^l τι] Sic A.B.C.D.E. τιμὴν Edd. τίμη pro τι μὴ F. ^m ἀπλῶς] + δὲ A.B.F.
 καὶ τὸ εἰκὴ· καὶ ἀπλῶς δὲ μάταιον Sav. cet. ⁿ τὸ] ὧς A.B.F.

οὖν, εἰ μὴ τοιαῦτα τὰ ἀνθρώπινα. ⁶ “Φάγωμεν καὶ πίωμεν·
 αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν.” Τί οὖν τὸ τέλος, εἰπέ μοι;
^οΦθορά. Ἐνδυσώμεθα καὶ περιβαλώμεθα· καὶ τί τὸ πέρας;
 Οὐδέν. Τοιαῦτα ἡ τῶν Ἑλλήνων· ἐφιλοσόφησαν, ἀλλὰ
 μάτην· τὸν σκληρὸν βίον ἐπεδείξαντο, ἡ ἀλλ’ ἀπλῶς, οὐ πρὸς
^{τι} τέλος χρήσιμον ὀρῶντες, ἀλλὰ πρὸς κενοδοξίαν καὶ τὴν B
^σπαρὰ τῶν πολλῶν τιμὴν. ^τΤί δὲ ἡ παρὰ τῶν πολλῶν τιμή;
 Οὐδέν. Εἰ γὰρ αὐτοὶ οἱ τὴν τιμὴν παρεχόμενοι ἀπόλλυνται,
 πολλῶ μᾶλλον ἡ τιμή. Ὁ τιμὴν παρέχων ἐτέρῳ, ἑαυτῷ πρό-
 τερον ὀφείλει ^νπαρασχεῖν· εἰ δὲ μὴ παρέχοι ἑαυτῷ, πῶς ^ωἂν
 ἐτέρῳ ^κπαρέξοι; Νῦν δὲ ^γκαὶ ἐξ ἀτίμων τὰς τιμὰς ζητοῦμεν,
^ζεὐτελῶν καὶ εὐκαταφρονήτων ἀνδρῶν, ἀτίμων ὄντων καὶ ἐπονει-
 δίστων. Ποία οὖν αὕτη τιμή;
 (826) Ὅρας ὅτι ματαιότης ^ατὰ πάντα ματαιότητων; Διὰ τοῦτο C
 ἔλεγεν, “Ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν.” Ἀλλ’ ἡ θρησκεία
 αὐτῶν οὐ τοιαύτη; ^βξύλα καὶ λίθοι; “Ἡλιον φαίνειν ἡμῖν ἐποί-
 ησεν ἀντὶ λύχνου· τίς τὸν λύχνον τὸν ἑαυτοῦ προσκυνεῖ;” Ἡλιος
 παρέχει τὸ φῶς· ἀλλ’ ὅταν ἐκεῖνος μὴ δύνῃται, λύχνος δύναται·
 τί τοίνυν οὐ προσκυνεῖς τὸν λύχνον; Ναί, φησὶ, προσκυνῶ τὸ
 πῦρ. Ὡ τοῦ γέλωτος· τοσαύτη ἡ ὕβρις· ^εκαὶ ἑτέρα δὲ πάλιν.
 Τὸ προσκυνούμενον τί σβεन्नύεις; τί ἀπολλύεις, τί ἀναιρεῖς σου D
 τὸν θεόν; διὰ τί μὴ συγχωρεῖς τὴν οἰκίαν ἐμπεπλησθαι αὐτοῦ;
 Εἰ γὰρ θεός ἐστι τὸ πῦρ, ἐπινεμέσθω σου ^δτὸ σῶμα, μὴ τῷ
 πυθμένι τῆς χύτρας καὶ τοῦ λέβητος ^ετὸν θεὸν ὑποβάλης, ^εἄλλ’
 εἴσαγε εἰς τὰ ^{στ}ταμεῖα, εἴσαγε εἰς τὰ σηρικὰ ἱμάτια. Σὺ δὲ οὐ
 μόνον οὐκ εἰσάγεις, ἀλλὰ καὶ διὰ περιπέτειάν τινος ἐπεισέλθῃ,
 πάντοθεν ἐλαύνεις, ^ηπάντας συγκαλεῖς, ὥσπερ θηρίου τινὸς
 ἐπεισελθόντος, ὀδύρη καὶ στένεις, καὶ συμφορὰν τὸ πρᾶγμα
 καλεῖς ὑπερβάλλουσαν τὸ τὸν θεόν σου παρεῖναι. ^κἘχὼ ἐγὼ E
 θεόν, καὶ πάντα ποιῶ, ὥστε αὐτὸν ^ιἐνστερνίσασθαι, καὶ μακα-

⁶ 1 Cor. xv. 32.

^ο φθορά] οὐδέν E. φθορά om. Veron. ^ρ τὰ] τινες A.B.F. Sav. cet. τῶν
 om. Veron. ^α ἀλλ’ om. A.B.F. ^ι τι om. E. ^σ παρὰ om. A.B.F.
^τ τῇ] τίς A.B. ^ν παρέχειν E. ^ω ἂν om. E. ^κ παρέξῃ C.D. παρέξει
 Veron. ^γ καὶ ἐξ ἀτίμων om. A.B.F. ἐξ ἀτίμων deletum a Sav. cet. ^ζ εὐτ.]
 ἐξ εὐτ. A.B.F. Sav. cet. ^α τὰ π. ματαιότητων] ματαιότητων τὰ π. A.B.F.
 Sav. cet. ὁρᾷς ὅτι ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης E. ^β ξ. καὶ
 λ.] τί δαί; ἄρα οὐ ξ. καὶ λ. τὰ προσκυνούμενα; A.B.F. receptum a Sav. cet.
^ε καὶ ἑτέρα (ἕτερα E.) δὲ πάλιν] καὶ οὐκ αἰσχύνῃ; ὅρα δὲ καὶ ἑτέραν (+ πάλιν
 Sav. cet.) A.B.F. Sav. cet. ^δ τῷ σώματι E. Veron. ^ε τὸν θεὸν ὑποβάλης
 om. Veron. ^η ἀλλ’ accessit ex omnibus. Statim εἰσάγαγε C. et in secundo
 loco C.D. ^σ ταμεῖα A.B. ^η πάντα ante corr. F. πάντα συγκαλεῖς Veron.
^ι καὶ ὥσπερ Edd. καὶ deest in omnibus. ^κ ἐγὼ ἔχω inverso ord. A.B.F.
^ι στερνίσασθαι a pr. man. E.

ριότητα ἔμαντοῦ ἡγοῦμαι, οὐχ ὅταν τὴν οἰκίαν ἐπισκέπτηται τὴν ἐμήν, ἀλλ' ^m ἂν εἰς τὴν καρδίαν αὐτὸν ἐλκύσω τὴν ἐμήν. Ἐλκυσον καὶ σὺ τὸ πῦρ εἰς τὴν καρδίαν τὴν σὴν. Γέλως ταῦτα, καὶ ματαιότης. Καλὸν τὸ πῦρ εἰς χρῆσιν, ⁿ οὐκ εἰς προσκύνησιν· εἰς διακονίαν, εἰς ὑπηρεσίαν, εἰς τὸ δουλεύειν ἐμοί, οὐκ εἰς τὸ κρατεῖν ἐμοῦ· ἐκεῖνο δι' ἐμὲ γέγονεν, οὐκ ἐγὼ δι' αὐτό. Εἰ ^F προσκυνεῖς τὸ πῦρ, τί αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης κατὰκεισαι, ^o μαγεῖρφ δὲ κελεύεις παρεστάναι σου τῷ θεῷ; Αὐτὸς ἀνάδεξαι τὴν μαγειρικὴν, καὶ ἀρτοκόπος γενοῦ, εἰ βούλει, καὶ χαλκεύς. Οὐδὲν γὰρ τούτων τῶν τεχνῶν τιμιώτερον, ἐπειδὴ ^p ταῦτα ὁ σὸς ἐπισκέπτεται θεός. Τί ὕβριν ἡγῇ τὴν τέχνην, ἔνθα σου πολὺς ὁ θεός; τί τοῖς δούλοις ἐπιτάττεις, αὐτὸς δὲ ^q οὐ καταξιούς; ⁹² Καλὸν τὸ πῦρ, ἐπειδὴ ^r καὶ καλοῦ δημιουργοῦ, ἀλλ' οὐ θεός· ἔργον γὰρ θεοῦ, οὐ θεὸς ^s ἐκλήθη. Οὐχ ὁρᾷς αὐτοῦ τὸ ἄτακτον; πῶς ὅταν ἐπιλάβηται οἰκίας, οὐδαμοῦ ἴσταται; ἀλλ' ἐὰν ^t σχῇ συνεχῇ τινα, πάντα καθαιρεῖ, καὶ μὴ τεκτόνων χεῖρες ἢ καὶ ἄλλων τινῶν σβέσωσιν αὐτοῦ τὴν μαρίαν, οὐ ^v φίλους οἶδεν, οὐ πολεμίους, ἀλλ' ὁμοίως πᾶσι κέχρηται. Τοῦτο οὖν θεός, καὶ ^w οὐκ αἰσχύνεσθε; Ὅντως καλῶς εἶπεν, “Ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν.” Ἄλλ' ὁ ἥλιος, φησὶ, θεός. ^x Τοῦτο γὰρ, εἰπέ ^B μοι, πόθεν, καὶ διὰ τί; ὅτι ^y φῶς ^z ἀφίησι πολὺ; Ἄλλ' οὐχ ὁρᾷς αὐτὸν νικώμενον ὑπὸ τῶν ^a νεφῶν, καὶ ἀνάγκη δουλεύοντα φύσεως, καὶ ἐκλείποντα, καὶ ὑπὸ ^b σελήνης κρυπτόμενον; Καίτοιγε νέφος ἀσθενέστερον ἡλίου, ἀλλ' ὅμως πολλαχοῦ κρατεῖ· ^c καὶ τοῦτο δὲ τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας ἔργον ἐστίν. Ὁ θεὸς ^d παναρκῆς εἶναι ὀφείλει, οὗτος δὲ πολλῶν ἐστὶν ἐνδεής· τοῦτο δὲ ^e οὐκ ἔστι θεοῦ. Δεῖται γὰρ ἀέρος πρὸς τὸ ^f φαίνειν, καὶ ἀέρος λεπτοῦ· ὥς ὃ γε σφόδρα πυκνωθεὶς οὐκ ἀφίησι τὴν ἀκτίνα ^g διαδῦναι· δεῖται καὶ ὕδατος, καὶ ^h ἐτέρου τοῦ ἐπέχοντος, ὥστε ^C μὴ καταφλέξαι. Εἰ γὰρ μὴ πηγαὶ καὶ λίμναι καὶ ποταμοὶ καὶ ⁱ θάλασσαι ^k τινὰ ὑγρότητα διὰ τῆς τῶν ἀτμῶν ^l συνέστησαν ἀναδόσεως, οὐδὲν ^m ἂν ἐκώλυεν ἐκπυρωθῆναι ⁿ τὰ πάντα. Ὅρᾷς

^m ἂν] ὅταν A.B.E.F. ⁿ οὐκ] ἀλλ' οὐκ E. ^o μαγεῖρους E. Μοχ παρι-
 στάναι C. ^p ταύτας E. ^q οὐκ ἀξιούς A.B.F. ^r καὶ om. E. ^s ἐκλήθη
 om. A.B.F. inclusum a Sav. ^t σχῇ συνεχῇ] συνέχη Veron. ^v φιλοσό-
 φους C. ^w οὐ καταισχύνεσθε E. ^x τοῦτο γὰρ om. A.B.F. inclusum a
 Sav. ^y τὸ φῶς A.B.F. ^z ἀφίησι] + φησὶ E. ^a νε-
 φελῶν E. ^b σελήνης] + καὶ νέφους Edd. καὶ νέφους om. A.B.C.E.F.
^c καὶ τοῦτο δέ] οὗτος A.B.F. ^d παναρκῆς (ρ in λ mut. ipsa pr. man.) E.
^e οὐκ ἔστι] οὐ A.B.F. ^f φαίνειν A.B.C.E.F. φάναι vel φάναι Edd. ^g δια-
 δοῦναι E. διαβῆναι B. ^h ἐτέρου] + τοῦ δυνατωτέρου E. ⁱ θάλασσα A.B.D.
^k τινὰ] κατὰ πάντα τινὰ C. καὶ τὰ πάντα τινὰ E. Veron. ^l συνέστησαν A.F.
^m ἐκώλυεν E. ⁿ τὰ om. C.D.E. Veron.

οὖν, φησὶν, ὅτι θεός; Ὡ τῆς μανίας, ὃ τοῦ γέλωτος· ἐπειδὴ, φησὶ, βλάψαι δύναται, θεός. Καὶ μὴν διὰ τοῦτο οὐ θεός, ὅτι ἐν οἷς μὲν βλάπτει, οὐδενὸς δεῖται, ἐν οἷς ῥδὲ ὠφελεί, πολλῶν ἐτέρων χρήζει· θεοῦ δέ, τὸ μὲν βλάπτειν, πόρρω, τὸ δὲ ὠφελείν, οἰκείον. Ὅταν οὖν τὸ ἐναντίον ᾗ, πῶς θεός; Οὐχ ὁρᾷς, D ὅτι τὰ δηλητήρια φάρμακα ἡκαταβλάπτει, καὶ οὐδενὸς δεῖται· ὅταν δὲ ὠφελῇ, πολλῶν; Διὰ σέ τοίνυν ἐστὶ τοιοῦτος, καὶ καλὸς καὶ ἀσθενής· καλὸς μὲν, ἵνα ἐπιγινώσκῃς τὸν δεσπότην· ἀσθενής δέ, ἵνα μὴ δεσπότην αὐτὸν ῥεῖναι λέγῃς. Ἀλλὰ τρέφει, φησὶ, τὰ φυτὰ καὶ τὰ σπέρματα. Τί οὖν μὴ παρὰ τοῦτο καὶ ἡ κόπρος θεός; καὶ γὰρ ῥκαὶ ἐκείνη τρέφει. Τί ῥμὴ παρὰ τοῦτο καὶ τὸ δρέπανον, καὶ αἱ τοῦ γεωργοῦ χεῖρες; Δεῖξόν μοι μόνον τρέφοντα τὸν ἥλιον, καὶ μηδενὸς δεόμενον, μήτε γῆς, μήτε E ὕδατος, μήτε γεωργίας· ἀλλὰ βαλλέσθω τὰ σπέρματα, καὶ τὴν ἀκτῖνα ἀφείς δεικνύτω τοὺς ἀστάχους. Εἰ δὲ οὐκ αὐτοῦ μόνου, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑετῶν ἐστὶ, διὰ τί μὴ καὶ τὸ ὕδωρ θεός; ὙἈλλὰ (827) μήπω περὶ τούτου. Διὰ τί μὴ καὶ ἡ γῆ θεός; διὰ τί μὴ καὶ ἡ κόπρος, καὶ ἡ ῥμάκελλα; Πάντα οὖν, εἰπέ μοι, Ὑπροσκυνήσομεν; Ὡ τῆς ῥληρωδίας. Καίτοι μᾶλλον ἄνευ ἡλίου ῥγένοιτο ἀσταχυς, ἢ ἄνευ γῆς καὶ ὕδατος, καὶ φυτὰ καὶ τὰ ἄλλα ἅπαντα. Γῆς μὲν ῥοὖν οὐκ οὐσης, οὐκ ἂν ποτε τούτων τι φανείη· εἰ δέ F τις ῥἐν κεραμίῳ, οἷα τὰ παιδία ποιοῦσι καὶ αἱ γυναῖκες, γῆν ἐναποθέμενος, ὑπὸ τὸν ὄροφον κατὰθοιτο, ῥκέραμον ἐμπλήσας κόπρου πολλῆς, ἀσθενῇ μὲν, ἀναδίδοται ῥδὲ ὅμως τὰ φυτὰ. Ὡστε πλείων ἢ παρὰ τῆς γῆς καὶ τῆς κόπρου συντέλεια, ῥκαὶ ταῦτα μᾶλλον ἐκείνου χρή προσκυνεῖν. Οὐρανοῦ δεῖται, ἀέρος 93 δεῖται, ὑδάτων δεῖται τούτων, ὥστε μὴ βλάπτειν, καθάπερ χαλινῶν κατεχόντων αὐτοῦ τὴν τῆς δυνάμεως ἀγριότητα, καὶ οὐκ ἐώντων ἐπαφεῖναι πανταχοῦ τὴν ἀκτῖνα, ὥσπερ τινὰ ἵππον ἄγριον. Εἰπέ δὴ μοι, ποῦ ἡμῖν ἐστὶν οὗτος κατὰ τὴν νύκτα; ποῦ ὁ θεὸς ἀποδοδήμηκεν; οὐ γὰρ θεοῦ τοῦτο τὸ περικλείεσθαι καὶ περατοῦσθαι· σωμάτων γὰρ ὄντως τοῦτο μόνον. Ἀλλὰ καὶ δυνάμεις τις ἐστὶν ἐν αὐτῷ, φησὶ, καὶ κινεῖται. Αὕτη οὖν ἡ

ο ὅτι] + οὐ C. + ὁ D. ὁρᾷς—θεός] διὰ τοῦτό φησι θεός A.B.F. Post θεός omnia desunt in C. usque ad p. 101 D. ῥ δὲ om. D. ῥκαταβλάπτει καὶ] τὰ βλαπτικὰ E. ὅταν βλάβῃ A.B.F. ῥεῖναι om. D. ῥκαὶ om. B.D.F. ῥμὴ] δὴ D.E. Veron. ῥἀλλὰ μήπω] ἀλλ' ἀφείσθω A.B.F. ῥγῆ] + εἰ καὶ ἡ γῆ E. Statim ὁ θεός D. ῥμάκελλα omnes. δῖκελλα Edd. ῥπροσκυνήσωμεν ante corr. A. ῥληρίας D.E. Veron. ῥγένοιτο] + ἂν E. ῥοὖν om. D. ῥἐν κεραμίῳ] πολλάκις A.B.F. ῥκέραμον] τὸ κεράμιον E. ῥδὲ om. D.E. ὅμως ἀναδ. hoc ord. E. ῥκαὶ ταῦτα δεῖ πρ. μ. ἐκείνου E. Statim ἐκείνος add. in marg. man. rec. E.

Β δύναμις, εἶπέ μοι, θεός; Τί οὖν αὕτη δεῖται, καὶ μὴ κατέχει τὸ πῦρ; πάλιν γὰρ ὁ αὐτός μοι λόγος. Τί δὲ ἡ δύναμις ἐκείνη; φωτιστικὴ τις ἐστίν, ἢ διὰ τούτου φωτίζει, αὕτη μετέχουσα τούτων μηδενός; Οὐκοῦν μείζων αὐτῆς ὁ ἥλιος. Μέχρι τίνος ἀνελίττομεν ἑλαβύρινθον; Τί δὲ τὸ ὕδωρ; οὐχὶ καὶ αὐτὸ θεός, ἡ φησί; Τοῦτο ὄντως γέλωτος πάλιν φιλονείκου. Οὐχὶ θεός, φησὶν, ὧ πρὸς τοσαῦτα κεκρήμεθα; καὶ περὶ τῆς ἰγῆς πάλιν ὁμοίως. Ὅντως, ^κ Ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τὴν διάνοιαν.”

Ἄλλὰ περὶ βίου ταῦτά φησι νῦν· πορνεύουσι, ^μμοιχεύουσιν Ἕλληνες. Εἰκότως· οἱ γὰρ τοιοῦτους ὑπογράφοντες ἑαυτοῖς θεοὺς, πάντα ^νεἰκότως ἐργάζονται· καὶ τοὺς τῶν ἀνθρώπων δυνηθῶσι λαθεῖν ὀφθαλμοὺς, οὐδεὶς ὁ καθέξων αὐτούς. Τί γὰρ δυνήσεται ὁ περὶ ἀναστάσεως λόγος, μῦθος αὐτοῖς εἶναι δοκῶν; Ἄλλὰ περὶ τῶν ἐν ἄδου; Ἄλλὰ καὶ ταῦτα μῦθοι. Καὶ θέα τὴν σατανικὴν ἔννοιαν. Ὅταν μὲν λέγωσιν ὁ αὐτοῖς θεοὺς πόρνους, οὗ φασιν εἶναι μύθους, ἀλλὰ πείθονται· ὅταν δὲ περὶ κοδλάσεως διαλέγωνται, ποιηταί, φασὶν, εἰσὶ, καὶ πάντα μυθεύουσιν, ἵνα πάντοθεν ἀνατρέπηται ὁ τῆς εὐζωΐας ἡ κατάστασις. Ἄλλ’ οἱ φιλόσοφοι, ἡ φησὶν, ἐφευρόν τι σεμνὸν πάντως, καὶ τούτων κρεῖττον. Πῶς; οἱ τὴν εἰμαρμένην ἐπεισάγοντες, καὶ ἀπρονόητα εἶναι λέγοντες τὰ πάντα, καὶ μηδενὶ ^ρμέλειν μηδενός, ἀλλ’ ἐξ ἀτόμων συνεστάναι; Ἄλλ’ ἕτεροι ^σοἱ σῶμα τὸν θεὸν Εἰπόντες; Ἄλλὰ ^ττίνες, εἶπέ μοι; οἱ τὰς ἀνθρωπίνων ψυχὰς κυνείας ^ωποιοῦντες, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ^χπείθοντες, ὅτι καὶ κύων ἐγένετό ^υποτέ τις, καὶ λέων καὶ ἰχθύς; Μέχρι τίνος οὐ παύσθε ληροῦντες, ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ; καθάπερ γὰρ ὄντως ἐν σκότῳ πάντα καὶ λέγουσι καὶ πράττουσι, καὶ τὰ περὶ δογμάτων καὶ τὰ περὶ βίου. Οὐδὲν γὰρ ὁρᾷ τῶν ἐν ^ζμέσῳ κειμένων, ^αὃς ἐστὶν ἐσκοτισμένος, ἀλλὰ σχοινίον πολλάκις ἰδὼν, ὅφιν ἐνόμισεν αὐτόματον· ὑπὸ φραγμοῦ πάλιν κατασχεθεὶς,

^ε λαβύρινθον] +τινα E. ^η φησὶν E. φασὶ Edd. ^ι γῆς] ἀγάπης D. ^κ ἐν τῇ μ. F. ^λ τὴν διάνοιαν—πορνεύουσι] τὴν διάνοιαν μένουσι. τούτοις οὖν περὶ ἀναστάσεως ἢ βίου διαλεχθῶμεν; καὶ πῶς; οἱ γὰρ ἀπὸ τοῦ ἐσκοτῶσθαι οὐδὲ τοῦ ἀκούειν τοιαῦτα ἐν δυνάμει εἰσὶ· διὰ τοῦτο πορνεύουσι A.B.F. ^μ καὶ μοιχ. A.B.F. Sav. cet. ^ν εἰκότως] ἀκολουθῶς A.B.F. receptum a Sav. cet. “Fort. εὐκόλως.” Heyse. ^ο αὐτοὺς E. ^π τῆς εὐ. ἡ κ.] ἡ τῆς εὐ. κ. A.B.F. ^ρ φησὶν] πάντως A.B.E.F. Mox πάντως om. iidem. φησὶν inclusit Sav. ^σ μέλειν Veron. Sav. Mor. ἴσ. μέλειν Sav. marg. μέλειν est in B.F. ^τ οἱ] ποιοῖ; οἱ A.F. οἱ om. D.E. Veron. ^υ τίνες] τίς Veron. ^φ ἀνθρωπείας B. ^ω ποιοῦντες] εἰπόντες E. ^χ ἀναπείθοντες E. ^ψ τις ποτέ inverso ord. A.B.E.F. ^ζ μέσῳ] σκότῳ C.D.E. Veron. ^α ὃς] ὡς E. Statim ἐστὶν ὁ ἐσκ. idem.

ἐνόμισεν ἄνθρωπόν τινα ἢ δαίμονα κατέχειν αὐτόν· καὶ πολὺς ὁ F
 θόρυβος, ^bπολλὴ ἢ ταραχὴ. Τοιαῦτά τινα φοβοῦνται· ⁷“Φο-
 βηθήσονται, φησὶ, φόβον, οὐ οὐκ ἦν φόβος” τὰ δὲ ἄξια φόβου
 οὐ δεδοίκασιν. Ἀλλὰ καθάπερ τὰ παιδιά τῷ μὲν πυρὶ τὰς 94
 χεῖρας ἀπρονοήτως, καὶ τῷ λύχνῳ τολμηρῶς ἐπαφίᾳσιν ὑπὸ τῶν
 τιτθῶν βασταζόμενα, σάκκον δὲ ἄνδρα ἐνδεδυσμένον φοβοῦνται·
 οὕτω δὴ καὶ οὗτοι οἱ Ἕλληνες, καθάπερ ὄντως αἰεὶ παιδιά, ὡς
 καὶ τις τῶν παρ’ αὐτοῖς εἶπεν, Ἕλληνες αἰεὶ παῖδες, τὰ μὲν οὐκ
 ὄντα ἁμαρτήματα δεδοίκασιν, οἷον ῥύπον σώματος, κῆδος, λέχος,
^cκαὶ ἡμερῶν παρατηρήσεις, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἃ δὲ ἐστὶν ὄντως
 ἁμαρτήματα, ^dπαιδεραστία, μοιχεία, πορνεία, τούτων ^eοὐδὲ
 λόγον ἔχουσιν. Ἀλλ’ ἰδοὺς ^fἂν αὐτὸν ἀπὸ μὲν νεκροῦ λουόμε- B
 νον, ἀπὸ δὲ νεκρῶν ἔργων, οὐκέτι· καὶ χρημάτων μὲν ἕνεκεν
 πολλὴν ^gποιούμενον σπουδὴν, ἐνὶ δὲ ἀλεκτρυόνι τὸ πᾶν διαλε-
 λύσθαι νομίζοντα· ^hοὕτως ἐσκοτισμένοι εἰς τὴν διανοίαν. Πολ-
 λῶν δειμάτων ⁱαὐτοῖς ἢ ψυχῇ μεστή· ^kοἷον, ὃ δεῖνά μοι πρῶτος
¹ἐνέτυχεν ἐξιόντι τῆς οἰκίας· πάντως μυρία δεῖ κακὰ συμπεσεῖν.
 Νῦν ὁ οἰκέτης ὁ μιὰς τὰ ὑποδήματα ἐπιδιδούς, πρῶτον ὥρεξε
 (828) τὸ ἀριστερόν· συμφοραὶ δειναὶ, καὶ ὕβρεις. Ἐγὼ αὐτὸς ἐξιὼν,
 τῷ ἀριστερῷ προτέρῳ προύβην ποδὶ· καὶ τοῦτο συμφορῶν ση- C
 μεῖον. Καὶ ταῦτα μὲν ^mπερὶ τὴν οἰκίαν τὰ κακά· ἔξω δὲ ἐξελ-
 θόντι ὁ ὀφθαλμὸς μοι ὁ δεξιὸς κάτωθεν ἀναπηδᾷ· δακρύων τοῦτο
 τεκμήριον. Καὶ αἱ γυναῖκες δὲ ὅταν τῷ ἰστόποδι προσαρασ-
 σόμενοι κροτῶσιν οἱ κάλαμοι, ⁿὅταν ^oαὐταὶ τῇ κτενὶ σπαθῶσι,
 σημεῖον ^pτοῦτο ποιοῦνται. Πάλιν ὅταν τὴν κρόκην τῇ κτενὶ
 κατακρούωσι, καὶ σφοδρότερον τοῦτο ἐργάζωνται, εἴτα οἱ
 ἄνωθεν κάλαμοι ὑπὸ τῆς ἐντόνου πληγῆς κροτῶσι προσαρασσό-
 μενοι τῷ ^qἰστόποδι, σημεῖον ^rτοῦτο ποιοῦνται· καὶ μυρία ἕτερα D
 γέλωτος ἄξια. Κἂν ὄνος ἀνακράξῃ, κἂν ἀλεκτρυὼν, κἂν ^sπτάρη
 τις, κἂν ^tὀτιοῦν, καθάπερ μυρίοις δεδεμένοι δεσμοῖς, ^vἢ ὅπερ
 ἔφην, καθάπερ ἐν σκότῳ κατεχόμενοι, πάντα ὑποπτεύουσι, καὶ
 μυρίων εἰσὶν ἀνδραπόδων δουλικώτεροι. ^wἈλλ’ οὐχ ἡμεῖς,

7 Psal. lii. 6.

^b πολλή] καὶ πολλή E. ^c καὶ] ἢ καὶ E. καὶ om. A.B.F. ^d παιδεραστία, μοιχεία, πορνεία E. ^e οὐδέ] οὐδένα A.B.F. et corr. E. ^f ἂν αὐτὸν] ἂν αὐτόν (sic) E. ἂν om. D. Veron. ^g ποιούμενοι D. ^h ὄντως E. ⁱ αὐτοῖς] + ἐστὶν A.B.F. ^k οἷον] οἷον δὲ τούτων ἄκουε λοιπὸν A.B.F. ^l ἐνέτυχεν] ἔτυχεν ante corr. E. ἐνέτυχε, φησὶν A.B.F. receptum a Sav. cet. ^m παρὰ D. ⁿ ὅταν] ἢ ὅταν A.B.F. receptum a Sav. cet. ^o αὐταὶ E. κτενίδι ante corr. idem. ^p καὶ τοῦτο Sav. cet. repugnantibus libris. ^q ποδὶ F. ^r τοῦτο] καὶ τοῦτο A.B.F. ^s πτάρη F. ^t ὀτιοῦν] + συμβῇ B.D.E.F. receptum a Sav. cet. ^v ἢ accessit ex A.B. “Lego καὶ ὅπερ ἔφην.” Dun. ^w ἄλλ’ οὐχ ἡμεῖς (+ οὕτως A.B.F.) Sic omnes. ἀλλὰ μὴ καὶ ἡμεῖς Edd.

ἀλλὰ πάντων τούτων καταγελάσαντες, ἅτε ἐν φωτὶ ζῶντες, καὶ ἐν οὐρανῷ πολιτευόμενοι, καὶ πρὸς τὴν γῆν οὐδὲν ἔχοντες κοινόν, ἐν μόνον ^xἡγώμεθα εἶναι φοβερὸν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὸ προσκρούσαι θεῷ· τούτου δὲ οὐκ ὄντος, πάντων ^yκαταγελάσωμεν τῶν E ἄλλων, καὶ τοῦ ταῦτα ^zεἰσενεγκόντος διαβόλου. ^aὙπὲρ τούτων ^bεὐχαριστῶμεν τῷ θεῷ· ^cσπουδάσωμεν μηδέποτε μήτε αὐτοὶ ταύτῃ ἀλῶναι τῇ δουλείᾳ, καὶ εἴ τις ἡμῖν τῶν φίλων ἐάλωκε, διαρρήξωμεν αὐτοῦ τὰ δεσμὰ, ^dἀπολύσωμεν αὐτὸν τῆς ^eχαλεπωτάτης καὶ καταγελάστου ταύτης εἰρκτῆς, εὐλυτον αὐτὸν ἐργασώμεθα πρὸς τὸν δρόμον τὸν εἰς τὸν οὐρανόν, τὰ πτερὰ βαρούμενα ἀνορθώσωμεν, καὶ βίου καὶ ^fδόγματος ἕνεκεν F διδάσκωμεν φιλοσοφεῖν. Εὐχαριστῶμεν τῷ θεῷ πάντων ἕνεκεν· παρακαλῶμεν αὐτὸν, μὴ ἀναξίους ἡμᾶς ^gἀποφῆναι τῆς παρασχεθείσης δωρεᾶς· καὶ αὐτοὶ μετὰ τούτων σπουδάζωμεν τὰ παρ' ἐαυτῶν εἰσενεγκεῖν, ἵνα μὴ μόνον λέγοντες, ἀλλὰ καὶ ποι-
 95 οῦντες διδάσκωμεν. Οὕτω γὰρ δυνησόμεθα τῶν ^hμυρίων ἀγαθῶν ἐπιτυχεῖν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ⁱἀξιοθῆναι, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ.

B ¹Τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ, ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, οἵτινες ἀπηλγνηκότες, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ.

C Οὐ πρὸς Ἐφεσίους ^aταῦτα εἴρηται μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὑμᾶς νῦν λέγεται, καὶ οὐ παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ ^bκαὶ παρὰ Παύλου, μᾶλλον δὲ οὔτε παρ' ἡμῶν, οὔτε παρὰ Παύλου, ἀλλὰ παρὰ τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος. Ὡς οὖν αὐτῆς ταῦτα φθεγγομένης, οὕτω διακεῖσθαι χρή. ^cἌκουε δὲ καὶ τί φθέγγεται. “Τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ, ἐν μα-

¹ CAP. IV. v. 17—19.

^x ἡγώμεθα A.F. ^y καταγελῶμεν A.B.E.F. ^z εἰσενεγκάντος E. ^a ὑπὲρ] + δὴ A.B.F. Sav. cet. Post τούτων add. ἀπάντων A.B.F. ^b εὐχαριστήσωμεν A.F. ^c σπουδάζωμεν E. καὶ σπουδάσωμεν A.F. ^d ἀπολύσωμεν D.E. ἀποδύσωμεν Edd. ^e χαλεπωτέρας ante corr. E. ^f δογμάτων E. ^g ἀποφῆναι pro ἀποφανῆναι omnes. ^h μυρίων] αἰώνων A.B.F. ⁱ ἀξιοθῆναι pro ἐπιτυχεῖν D.E. Haec ὧν γένοιτο—ἀξιοθῆναι om. A.B.F. HOM. XIII. ^a ταῦτα om. D. ^b καὶ om. E. ^c ἄκουε δ. κ. τί φθέγγεται om. E. Veron.

ταιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἔσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν D αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν.” Εἰ οὖν ἄγνοιά ἐστιν, εἰ πώρωσις ἐστι, τί ^dἐγκαλεῖς; τὸν γὰρ ἀγνοοῦντα οὐ κακῶς ^eπάσχειν, οὐδὲ ἐγκαλεῖσθαι, ἀλλὰ μανθάνειν δίκαιόν ἐστιν ἅπερ ἀγνοεῖ. Ἄλλ’ ὅρα πῶς αὐτοὺς εὐθέως ἀφαιρεῖται ^fτῆς συγγνώμης. “Οἵτινες, φησὶν, ἀπηλληγρότες, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, ^gκαὶ τῇ ἐργασίᾳ τῆς ἀκαθαρσίας πάσης ^hἐν πλεονεξίᾳ. ²ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστόν.” (829) Δείκνυσιν ἐνταῦθα ὅτι τῆς πωρώσεως ὁ βίος γέγονεν αὐτοῖς αἷτιος· ὁ δὲ βίος ἐξ οἰκείας γέγονε ῥαθυμίας καὶ ἀναλγησίας. “Οἵτινες, φησὶν, ⁱἀπεγνωκότες ἑαυτῶν, ἑαυτοὺς ^kπαρέδωκαν.” Ε “Ὅταν οὖν ἀκούσης, ὅτι ³“Παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν,” τοῦτου μέμνησο τοῦ ῥήματος, ¹ὅτι ἑαυτοὺς παρέδωκαν. Εἰ ^mγὰρ ἑαυτοὺς παρέδωκαν, ⁿπῶς ὁ θεὸς ^oαὐτοὺς παρέδωκεν; εἰ ^pδὲ ὁ θεὸς αὐτοὺς παρέδωκε, ^qπῶς ἑαυτοὺς παρέδωκαν; Ὅρᾳς τὴν δοκοῦσαν ἐναντίωσιν; Τὸ οὖν, παρέδωκε, τοῦτό ^rἐστι, συγκεχώρηκεν. ^sὍρᾳς ὅτι ^tὁ μὴ καθαρὸς βίος, καὶ δογμάτων τοιούτων ἐστὶν ὑπόθεσις; ⁴“Πᾶς ^vγὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς.” Πῶς γὰρ ^wἂν F δύναιτο μιαρὸς ἀνὴρ, ^xκαὶ μᾶλλον τῶν ἐγκαλινδουμένων ^yβορβόρῳ τοῖς ^zἀπάσῳ τῶν γυναικῶν σώμασιν ἐμφυρόμενος, καὶ χρημάτων ἐρῶν, καὶ ^aοὐδὲ ὅλως σωφροσύνης ἐφίεμενος, τοῦτον ἀναδέξασθαι τὸν βίον; Ἐργασίαν, φησὶν, ἔθεντο τὸ πρᾶγμα. 96 Ἀπὸ τούτου ἡ πώρωσις, ἀπὸ τούτου ἡ σκοτομῆν τῆς διανοίας. Ἔστι καὶ φωτὸς ^bλάμπαντος ἐσκοτίσθαι, ὅταν οἱ ὀφθαλμοὶ ἀσθενεῖς ᾧσιν· ἀσθενεῖς δὲ γίνονται, ^cἢ χυμῶν ἐπιρροῇ πονηρῶν, ^dἢ ρεύματος πλημμύρα. Οὕτω δὲ καὶ ἐνταῦθα, ^eὅταν ἡ πολλὴ ῥύμη τῶν βιωτικῶνπραγμάτων τὸ διορατικὸν ἡμῶν ἐπικλύσῃ

2 v. 20.

3 Rom. i. 28.

4 Joan. iii. 20.

^d ἐγκαλοῦνται E. Cat. ^e πάσχειν] + δέ E. Cat. ^f τὴν συγγνώμην D. ^g καὶ τῇ ἐ. τῆς] εἰς ἐργασίαν E. ^h ἐν πλ.] καὶ πλεονεξίας E. ⁱ ἀπεγνωκότες ἑαυτῶν] Sic D.E. Veron. ἀπηλληγρότες ἑαυτῶν B.F. Mosq. Cat. ἀπηλληγρότες (om. ἑαυτῶν) A. Sav. cet. φησὶν post ἀπεγν. transp. E. ^k παρέδωκαν] + τῇ ἀσελγείᾳ F. ¹ ὅτι] τοῦ ὅτι A.B.F. ^m γὰρ] οὖν A.B.F. Sav. cet. ⁿ πῶς] + φησὶν A.B.F. ^o αὐτοὺς accessit ex A.B.D.E. Cat. ^p δέ] γὰρ A.B.F. ^q πῶς ἑαυτοὺς] ἑαυτοὺς οὐ A.B.F. ^r ἐστι] δηλοῖ A.B.F. Idem post συγκεχώρηκεν add. εἴασε. ^s ὁρᾳς] σκόπει A.B.F. ^t ὁ μὴ κ.] Sic A.B.F. ὁ κ. E. οὐ κ. D. οὐ μὴ κ. Edd. ^v γὰρ] φησὶν A.B.F. Sav. cet. Statim ὁ τὰ φ. A.B.F. ^w ἂν om. a pr. m. E. ^x καὶ μᾶλλον] καὶ κύων (+ καὶ χοῖρος in marg. rec. man.) μᾶλλον E. Mox ἐγκυλινδ. idem. ^y βορβόρῳ] + χοίρων A.B.F. Sav. cet. ^z ἀπάντων A.F. ^a οὐδὲν D. Veron. ^b λάμπαντος A. Statim ἐσκοτίσται E. ubi τῆς διανοίας ἐστίν. καὶ φωτὸς scriptum. ^c ὅταν] + γὰρ A.B.F.

τῆς διανοίας, ἐν σκοτώσει γίνεται. Καὶ καθάπερ ἐν ὕδατι κατὰ βάθους κείμενοι, τὸν ἥλιον οὐκ ἂν δυνηθῆμεν ὁρᾶν, ὥσπερ τινὸς Β διαφράγματος τοῦ πολλοῦ ἄνωθεν ἐπικειμένου ὕδατος· οὕτω δὴ καὶ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς διανοίας γίνεται πώρωσις ^δ καρδίας, ^ε τουτέστιν, ἀναισθησία, ὅταν μηδεὶς τὴν ψυχὴν κατασεύῃ φόβος. ⁵ “Οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ, φησὶν, ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.” καὶ πάλιν, “Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐκ ἔστι θεός.” Πώρωσις δὲ οὐδαμόθεν ⁶ γίνεται, ἀλλ’ ἢ ἀπὸ ἀναισθησίας· τοῦτο διαφράττει τοὺς πόρους. “Ὅταν γὰρ ρεῦμα πεπηγὸς εἰς ἓνα συναγῆται τόπον, νεκρὸν γίνεται τὸ μέλος καὶ ἀναισθητον· ^h καὶ καύσης, καὶ ⁱ τέμνης, καὶ ^k ὀτιοῦν, οὐκ αἰσθάνεται. Οὕτω καὶ ἐκεῖνοι ἅπαξ ἑαυτοὺς δόντες τῇ ἀσελγείᾳ, καὶ πυρὸς δίκην, καὶ σιδήρου ἐπαγάγης αὐτοῖς τὸν λόγον, οὐδὲν καθάπτεται, ^l οὐδὲν καθικνεῖται αὐτῶν· νεκρῶνται γὰρ αὐτῶν ἅπαξ τὸ μέλος· καὶ μὴ τὴν ἀναισθησίαν ἀνέλγης, ^m ὥστε ὑγιαίνοντων ⁿ ἄψασθαι μελῶν, πάντα εἰκὴ ποιεῖς. “Ἐν πλεονεξίᾳ,” φησὶν. Ἐνταῦθα μάλιστα αὐτῶν τὴν ἀπολογίαν ἀφείλετο. Ἐξῆν γὰρ αὐτοῖς, εἶγε ^o μὴ ἐβούλοντο, μήτε πλεονεκτεῖν, μήτε ἀσελγαίνειν, μήτε γαστρίζεσθαι, καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν ἀπολαύειν· Δ ἐξῆν καὶ χρημάτων, ^p ἐξῆν καὶ ἡδονῆς καὶ τρυφῆς μετέχειν ^q μετὰ συμμετρίας· ἀλλ’ ἐπειδὴ ἀμέτρως ἐχρήσαντο τῷ πράγματι, πάντα διέφθειραν. “Εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας,” φησὶν. Ὅρας πῶς αὐτοὺς ἀποστερεῖ συγγνώμης, ἐργασίαν ἀκαθαρσίας εἰπών; Οὐ παραπεσόντες, φησὶν, ἡμαρτον, ἀλλ’ εἰργάζοντο αὐτὰ τὰ δεινὰ, καὶ μελέτη τῷ πράγματι ἐκέχρηντο. “Ἐν πάσῃ ἀκαθαρσίᾳ.” ^r Ἀκαθαρσία πᾶσα μοιχεία, πορνεία, παιδεραστία, φθόνος, ^s πᾶσα ἀκολασία καὶ ἀσέλγεια.

“Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστὸν, φησὶν, ⁶ εἶγε αὐτὸν ἠκούσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθὼς ἐστὶν ἀλήθεια Ε ἐν τῷ Ἰησοῦ.” Τὸ, “εἶγε αὐτὸν ἠκούσατε,” οὐκ ἀμφιβάλλοντός ἐστιν, ἀλλὰ ^t καὶ σφόδρα διαβεβαιουμένου, καθάπερ καὶ ἀλλαχοῦ φησὶν· ⁷ “Εἴπερ δίκαιον παρὰ θεῷ ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς θλίψιν.” Τουτέστιν, οὐκ ἐπὶ τούτοις ἐμάθετε τὸν Χριστόν. “Εἶγε αὐτὸν ἠκούσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε,

⁵ Psal. xxxv. i. xiii. i.

⁶ v. 21.

⁷ 2 Thess. i. 6.

^d τῆς καρδίας Edd. invitis libris.

^e Haec τουτέστιν, ἀναισθησία, quae aberant, sunt in nostris omnibus. ^f αὐτῶν E. ^g γίνεται] + ἄλλοθεν A.B.F.

^h καὶ] ὁ καὶ A.B.F. ⁱ τέμνης A.B.F. ^k ὀτιοῦν] + ποιῆς Edd. ποιῆς om. E.

Veron. ^l οὐδὲν καθικνεῖται om. A.B.F. ^m ὥστε] ὡς τῶν A.B.F. ⁿ ἄψ.]

μὴ ἄψ. A.F. ^o μὴ om. A.B.F. Sav. cet. ^p ἐξῆν om. E. Statim καὶ τρ.

καὶ ἡδ. μετέχειν hoc ord. A.B. καὶ ἡδ. μετέχειν καὶ τρ. E. ^q μετὰ] τὰς F.

^r ἀκαθαρσία] ποίας λέγει ἀκαθαρσίας D. Cat. ἀκαθαρσία om. E. Veron. ^s πᾶσα ἀκολ. καὶ ἀσελ.] πᾶσα ἁμαρτία ἀκαθαρσία ἐστὶν Cat. πᾶσα ἁμ. ἀκαθ. ἐστὶ, πᾶσα ἀκολασία ἀκαθαρσία ἐστὶ καὶ ἀσέλγεια E.

^t καὶ om. E.

καθὼς ἐστὶν ἀλήθεια ἔν Χριστῷ Ἰησοῦ, ⁸ ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον.” Ἄρα καὶ τοῦτο μαθεῖν ἐστὶ τὸν Χριστὸν, τὸ ὀρθῶς βιοῦν. Ὁ γὰρ ποιηρῶς βίων, ἀγνοεῖ τὸν θεόν, καὶ ἀγνοεῖται παρ’ αὐτοῦ. Ἄκουε γὰρ αὐτοῦ ἀλλαχοῦ λέγοντος· ⁹ “Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται.” “Καθὼς ἐστὶν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ, ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον.” Τουτέστιν, οὐκ ἐπὶ τούτοις συνέθου. Οὐ γὰρ ματαιότης τὰ παρ’ ἡμῖν, ἀλλ’ ἀλήθεια· ὥσπερ τὰ δόγματα ἀληθῆ, οὕτω καὶ ὁ βίος. Ματαιότης γὰρ ἡ ἁμαρτία ἐστὶ ⁹⁷ καὶ ^x ψεύδος· ^y ὁ δὲ βίος ὁ ὀρθὸς ἀλήθεια. ^z Ἡ γὰρ σωφρο-
(830) σὺνη ὄντως ἀλήθεια· ἔχει γὰρ ^a τέλος μέγα· ἡ δὲ ἀκολασία εἰς οὐδὲν τελευτᾷ. “Τὸν φθειρόμενον, φησὶ, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης αὐτοῦ.” Ὡσπερ αἱ ἐπιθυμίαι αὐτοῦ φθείρονται, οὕτω καὶ αὐτός. Πῶς ^b ἄρα αἱ ἐπιθυμίαι αὐτοῦ φθίρονται; ^c Τῷ θανάτῳ πάντα λύεται. Ἄκουε γὰρ τοῦ προφήτου λέγοντος, ¹⁰ “Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπολοῦνται πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ.” Καὶ οὐ τῷ θανάτῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις πολλοῖς· οἶον τὸ κάλλος, καὶ νόσον καὶ γήρως ἐπελθόντος, ὑπεξέστη καὶ ^B ἀπέθανε καὶ ^d ἐφθάρη· ἡ ρώμη ^e τῆς ἰσχύος τοῖς αὐτοῖς πάλιν ^f ἀλίσκεται· ἡ τρυφὴ οὐδὲ αὕτη τὴν αὐτὴν ἔχει ἐν γήρᾳ ^g ἡδονήν. Καὶ δῆλον ἡμῖν τοῦτο ἀπὸ τοῦ ^h Βερζελλῆ. Ἰστε πάντως τὴν ἱστορίαν. Ἡ ἐτέρως ⁱ πάλιν, τοῦτον αὐτὸν φθείρει καὶ ἀπόλλυσιν ἡ ἐπιθυμία. Καθάπερ γὰρ τὸ ἔριον, ἀφ’ ᾧν ^k τίκτεται, ^l ἀπὸ τούτων ^m καὶ ἀπόλλυται· οὕτω καὶ ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος. Καὶ γὰρ δόξης ἔρως ἀπόλλυσι, καὶ ἡδοναὶ πολλάκις ἀπώλεσαν, καὶ ⁿ ἐπιθυμία ἐξηπάτησεν. Οὐ γὰρ ἐστὶν ὄντως ἡδονή, ἀλλὰ πικρία ^o ἐστὶ καὶ ἀπάτη τὸ πρᾶγμα, ὑπόκρισις καὶ σκηνή· καὶ ^C τὸ μὲν ^p πρόσωπον λαμπρὸν τῶν πραγμάτων, αὐτὰ δὲ τὰ πράγματα οὐδὲν ἕτερον, ἢ ^q τάλαιπωρίας καὶ πολλῆς πτωχείας γέμοντα καὶ ἀηδίας καὶ πολλῆς τῆς πενίας· καὶ ἀφέλῃς τὸ

8 v. 22.

9 Tit. i. 16.

10 Psal. cxlv. 4.

^v ἐν τῷ ἰῷ (sic) E. ^w ὥσπερ] + γὰρ E. ^x ψεύδος] + ἡ ἁμαρτία D.E. Veron. non Cat. ^y ὁ] οὗ Cat. ὁ ante ὀρθὸς om. E. ^z Haec ἡ γὰρ σωφ. ὄντως ἀλήθεια, quae aberant, solus servavit E. ^a τὸ τέλος Veron. Sav. Mor. τὸ deest in omnibus. καὶ τέλος mendose dedit Montef. ^b ἄρα pro ἄρα A. ^c τῷ θανάτῳ. αὐτῷ γὰρ π. λ. A.B.F. ^d διεφθάρη D. ^e τῆς ἰσχύος] τοῦ σώματος A.B.F. Sav. cet. ^f ἀναλίσκεται E. ^g ἡδονήν] + οὐδὲ τὴν αὐτὴν ἰσχὺν E. Cat. ^h Βερζελλεῖ B. Βερζελλεῖ A.F. Βερζελλίμ E. ⁱ πάλιν τοῦτον αὐτὸν] π. τοῦτο αὐτὸ B.F. τοῦτο π. αὐτὸ D. π. τοῦτο αὐτὸν Cat. π. τοῦτο οὖν E. ^k τίκτει ex corr. A. ^l ἀπὸ pro ὑπὸ A.B.D.E. Cat. ^m καὶ om. E. Cat. ⁿ ἐπιθυμία E. ^o ἐστὶ accessit ex omnibus. ^p πρόσωπέον E. ^q τάλαιπωρία E. τάλαιπωρία πολλῆς τῆς πτ. γέμ. καὶ τῆς ἀηδίας A.B.F. Tum καὶ π. τῆς πενίας om. iidem.

προσωπείον, καὶ γυμνώσης τὴν ὄψιν, ὅψει τὴν ἀπάτην. Ἀπάτη γὰρ τοῦτό ἐστιν, ὅταν ὅπερ τί ἐστι, μὴ φαίνεται, ἀλλ' ὅπερ μὴ ἐστι, ^τδείκνυται. Ὅπως οἱ παραλογισμοὶ γίνονται. Τέσσαρας δὲ ἡμῖν ἀνθρώπους ^ωἐνταῦθα ὑπογράφει· ^κκαὶ τούτων ἡδὴ τὴν ἀπόδειξιν παρέχω. Ἐνταῦθα μὲν δύο, οὕτω λέγων, D “Ἀποθέμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ὕψανεν ὑμᾶς τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν, καὶ ἐνδύσασθε τὸν καινὸν ἄνθρωπον” ἐν δὲ τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἄλλους δύο, ὡς ὅταν λέγῃ· ¹¹ “Βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ ^ζνόμῳ τοῦ νοὸς μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί ^αμου.” ^βΚαὶ οὗτοι πρὸς ^εἐκείνους ἔχουσι τὴν συγγένειαν, πρὸς μὲν τὸν ἔσω ὁ καινός, πρὸς δὲ τὸν ἔσω ὁ παλαιός· ἀλλ' ὅμως οἱ τρεῖς διεφθάρησαν. Μᾶλλον δὲ E τρεῖς ^δεἰσι, καινὸς καὶ παλαιός, καὶ οὗτος ὁ οὐσιώδης καὶ φυσικός.

¹² “Ἀνανεοῦσθε ^εδὲ, φησὶ, τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν.” Ἰνα μὴ τις νομίσῃ, ὅτι ἐπεισάγει ἄνθρωπον ^εἕτερον, εἰπὼν παλαιὸν καὶ καινὸν, ὅρα τί φησιν· “ἀνανεοῦσθε” ^ετὸ δὲ ἀνανεοῦσθαι ἐστίν, ὅταν αὐτὸ τὸ γεγηρακὸς ^hἀνανεῶται, ἄλλο ἐξ ἄλλου γινόμενον. Ὡστε τὸ μὲν ὑποκείμενον τὸ αὐτὸ, ἡ δὲ μεταβολὴ περὶ τὸ συμβεβηκός. ^ιΚαθάπερ τὸ μὲν σῶμά ἐστι τὸ αὐτὸ, ἡ δὲ μεταβολὴ περὶ τὸ συμβεβηκός, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. Πῶς ὁ ^κἀν γένοιτο ἡ ἀνανέωσις; “Ἐν τῷ πνεύματι F τοῦ νοὸς ὑμῶν,” ^ιφησὶν. ^αὍς ^μἐὰν οὖν ἔχη ^νπνεῦμα, παλαιὸν οὐδὲν ἐργάζεται· οὐ γὰρ ^οἀνέχεται τὸ πνεῦμα παλαιῶν πράξεων. “Τῷ πνεύματι, φησὶ, τοῦ νοὸς ὑμῶν” τουτέστι, τῷ πνεύματι τῷ ἐν τῷ νῷ. ¹³ “Καὶ ἐνδύσασθε τὸν καινὸν ἄνθρωπον.” Ὁρᾷς ὅτι τὸ μὲν ὑποκείμενον ^ρἐν ^εἐστίν, τό ^ττε ἐκδυό- 98 μενον ^ςκαὶ ἐνδύμενον; “Τὸν καινὸν ἄνθρωπον, φησὶ, τὸν κατὰ

11 Rom. vii. 23.

12 v. 23.

13 v. 24.

^τ ὅπερ om. D. ὅπερ ὅταν inverso ord. E. ^ς μὴ om. F. ^τ δεικνύται A.B.F. ^ν οὕτως pro οὕτω καὶ omnes. ^ω ἐνταῦθα A.B.F. ἐνταῦθα om. D. ^κ καὶ] + εἰ βούλεσθε A.B.F. Sav. cet. ^γ ἀνανεοῦσθε] + δὲ E. Cat. Veron. ^ζ νόμῳ] + τοῦ νόμου E. ^α μου] + ὁ νοὺς καὶ ἡ σὰρξ D.E. Cat. Veron. ^β καὶ om. A.B.F. ^ε ἐκεῖνα E. Cat. Veron. ^δ εἰσι] + καὶ νῦν Sav. cet. καὶ νῦν om. E. Cat. Veron. ^ε δὲ φησι om. A.B.F. Mosq. ^ε ἕτερον om. Cat. Veron. (τὸν ἄνθρωπον Veron.) ἕτερον post ὅτι transp. E. Statim εἰπὼν om. E. ^ς τὸ δὲ ἀν. ἐστίν] Sic D.E. ἀν. δὲ ἐστίν Cat. ἀν. ἐστίν Edd. τὸ δὲ ἀνανεοῦσθε οὐδὲν ἄλλο ἐστίν ἢ A.B.F. ^h ἀνανεοῦται Cat. Veron. Mox γενόμεν. Cat. ^ι καθάπερ—συμβεβηκός] καὶ καθάπερ τὸ μὲν ὑποκείμενον σῶμά ἐστίν, ἡ δὲ μεταβολὴ συμβεβηκός A.B.F. ^κ γένοιτο] + δηλῶν B.F. ^ι φησὶν] ἐπάγει A.B.F. ^μ ἐὰν οὖν] ἀν οὖν B.F. ἀν E. ^ν πνεῦμα A.D.E.F. Cat. πρᾶγμα Edd. ^ο ἀνέχεται pro ἀνέξεται omnes. ^ρ ἐν om. E. ^ε ἐστίν] + τὰ δὲ ἐνδύματα δύο Edd. + μεταβολὴ δὲ Cat. Haec desunt in libris. ^τ τε] δὲ E. τε om. Cat. ^ς καὶ τὸ ἐνδ. Edd. invitis libris. καὶ ἐκδ. Cat.

θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας.” Διὰ
 τί δὲ ἄνθρωπον καλεῖ τὴν ἀρετὴν, καὶ διὰ τί ἄνθρωπον τὴν
 κακίαν; “Ὅτι χωρὶς ἐνεργείας [†]οὐκ ἂν δειχθείη ἄνθρωπος. “Ὡστε
 οὐχ ἦττον τῆς φύσεως ταῦτα ἄνθρωπον δείκνυσιν, εἴτε καλὸν
 εἴτε πονηρόν. “Ὡς περ δὲ τὸ ἀποδύσασθαι [‡]καὶ ἐνδύσασθαι,
 εὐκολον, οὕτω καὶ [‡]ἐπὶ ἀρετῆς καὶ κακίας ἐστὶν ἰδεῖν. ‘Ο νέος
 ἰσχυρὸς ἐστίν· οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς ἰσχυροὶ γενώμεθα πρὸς τὴν B
 ἐνέργειαν τῶν ἀγαθῶν πράξων. ‘Ο νέος ῥυτίδα οὐκ ἔχει
 οὐκοῦν μηδὲ ἡμεῖς. ‘Ο νέος οὐ περιφέρεται, οὐδὲ ἐστὶν εὐάλω-
 τος τοῖς [‡]νοσήμασιν· οὐκοῦν μηδὲ ἡμεῖς. [‡]Τὴν κτίσιν ὅρα
 ἐνταῦθα τί φησι, τὴν οὐσίῳσιν τῆς ἀρετῆς, τὴν ἐξ οὐκ ὄντων εἰς
 τὸ εἶναι παραχθείσαν. Τί δέ; ἐκείνη οὐ κατὰ θεὸν ἢ κτίσις;
 Οὐδαμῶς, ἀλλὰ κατὰ τὸν διάβολον· αὐτὸς δημιουργὸς τῆς
 ἀμαρτίας. Πῶς; ‘Ο γὰρ ἄνθρωπος οὐκ ἀπὸ ὕδατος, οὐδὲ ἀπὸ
 γῆς ἐκτίσθη λοιπὸν, ἀλλ’, “ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς C
 ἀληθείας.” Τί ἐστὶ τοῦτο; Υἱὸν [‡]εὐθέως αὐτὸν ἔκτισε· τοῦτο
 (831) [‡]γὰρ ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος γίνεται· αὕτη ἐστὶν ἡ [‡]οὐσία “ἐν
 δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας.” Ἦν [‡]ποτε δικαιοσύνη,
[‡]ἦν καὶ ὁσιότης ἐπὶ Ἰουδαίων, ἀλλ’ οὐ τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ τοῦ
 τύπου ἢ δικαιοσύνης ἐκείνης. Τὸ γὰρ καθαρὸν εἶναι σώματι
 τύπος καθαρότητος ἦν, οὐχὶ ἀλήθεια καθαρότητος· τύπος δι-
 καιοσύνης ἦν, οὐχὶ ἀλήθεια δικαιοσύνης. “Ἐν ὁσιότητι, φησὶ,
 καὶ δικαιοσύνῃ τῆς ἀληθείας.” [‡]Καὶ πρὸς τὸ ψεῦδός φησιν, ὅτι D
 εἰσὶ πολλοὶ παρὰ τοῖς ἔξωθεν δοκοῦντες εἶναι δίκαιοι, ἀλλὰ
 ψευδεῖς. Δικαιοσύνη δὲ ἡ καθολικὴ ἀρετὴ λέγεται. “Ἀκουε
 γὰρ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος” ¹⁴ “Ἐὰν μὴ [‡]περισσεύσῃ ἡ δικαιο-
 σύνη ὑμῶν πλεον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλ-
 θητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.” Καὶ πάλιν δίκαιος
 λέγεται, ὁ μηδεμίαν ἔχων λαβὴν. Ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς δικαστη-
 ρίοις ἐκεῖνόν φαμεν δίκαιον, τὸν βᾶδικηθέντα, καὶ μὴ ἀνταδική-
 σαντα. “Ἄν τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τοῦ φρικτοῦ δικαστηρίου δυ- E
 νηθῶμεν δίκαιοι πρὸς ἀλλήλους ὀφθῆναι, δυνησόμεθα φιλανθρω-
 πίας τινὸς τυχεῖν. Πρὸς μὲν γὰρ τὸν θεὸν ἀδύνατον, ὅσα ἂν
 ἐπιδειξώμεθα· πανταχοῦ γὰρ αὐτὸς τοῖς δικαίοις νικᾷ, καθὼς

¹⁴ Matth. v. 20.

[†] οὐκ] οὐδ’ Cat. Statim δειχθῇ E. [‡] Haec καὶ ἐνδύσασθαι accesserunt
 ex E. Cat. [‡] ἐπὶ] περὶ E. [‡] νοήμασιν E. [‡] τὴν κτίσιν
 ὅρα ἐνταῦθα τί φησι] τὸν κτισθέντα. ὅρα ἐνταῦθα πῶς κτίσιν καλεῖ A.B.F. Sav.
 cet. [‡] εὐθέως] + φησὶν A.B.F. Sav. cet. [‡] γὰρ om. A.F. [‡] οὐσία]
 + καλῶς εἶπεν A.B.F. Sav. cet. [‡] ποτε] + γὰρ A.B.F. [‡] ἦν om. E. Cat.
[‡] καὶ πρὸς τὸ ψεῦδός φησιν] τάχα καὶ πρὸς τὸ ψευδὲς εἴρηται τοῦτο A.B.F.
 Sav. cet. [‡] περισσεύσῃ pro περισσεύῃ A.B.E.F. Cat. [‡] ὀδυνη-
 θέντα Cat.

καὶ ὁ προφήτης λέγει· ¹⁵ “Καὶ ^hνικήσεις ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.”
 Ἀλλὰ ⁱτὰ πρὸς ἀλλήλους δίκαια ἂν μὴ διαφθείρωμεν, τότε
 ἐσόμεθα δίκαιοι· ἂν δυνηθῶμεν δεῖξαι, ὅτι ἡδικήθημεν, τότε
 F ἐσόμεθα δίκαιοι. ^kΠῶς ἐνδεδυμένοις αὐτοῖς πάλιν λέγει, ἐνδύ-
 σασθε; Ἀπὸ τοῦ βίου νῦν φησι καὶ τῶν ἔργων. ¹Τότε γέγο-
 νεν ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος τὸ ἐνδυμα, νῦν δὲ ἀπὸ τῆς πολιτείας
 καὶ τῶν ἔργων, οὐκέτι κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἀλλὰ
 κατὰ τὸν θεόν. ^mΤὸ δὲ ὅσιον τί ἐστι; Τὸ καθαρὸν, τὸ ὀφει-
 99 λόμενον. Διὰ τοῦτο καὶ ⁿτὴν ὁσίαν τῶν ἀπελθόντων φαμέν·
 τουτέστιν, οὐδὲν ὀφείλω αὐτοῖς λοιπὸν, οὐκ εἰμὶ ὑπεύθυνος.
 Οὕτως ^oἡμῖν ἔθος λέγειν καὶ τὸ, ^pῥαφωσιωσάμην, καὶ ὅσα τοι-
 αῦτα, τουτέστι, τὸ μηδὲν ^qὀφείλω.

^rἩμῶν τοίνυν ἐστὶ ^sμὴ ἀποδύσασθαι τὸ τῆς δικαιοσύνης
 ἱμάτιον, ὃ καὶ ὁ προφήτης ¹⁶ἱμάτιον σωτηρίου καλεῖ, ἵνα τῷ
 θεῷ ὁμοιωθῶμεν· καὶ γὰρ αὐτὸς δικαιοσύνην ἐνδέδυται. Τοῦτο
 ἐνδυσώμεθα τὸ ἱμάτιον. Τὸ δὲ ἐνδύσασθαι, οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ,
 ἢ τὸ μηδέποτε ἀποθέσθαι. Ἀκουε γὰρ τοῦ προφήτου λέγον-
 B τος· ¹⁷ “Ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον, καὶ ἤξει αὐτῷ” καὶ
 πάλιν, “Ὁ ⁱπεριβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον.” Καὶ πάλιν
 ἡμῖν ἔθος λέγειν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ὃ δεῖνα τὸν δεῖνα ἐνεδύ-
 σατο. Ὡστε οὐ μίαν ἡμέραν οὐδὲ δευτέραν οὐδὲ τρίτην, ἀλλὰ
 διαπαντὸς ἡμᾶς βούλεται εἶναι ἐν ἀρετῇ, καὶ μηδέποτε ^vγυμνοὺς
 εἶναι τοῦ ἱματίου τούτου. Οὐ γὰρ οὕτως ἄνθρωπος ἀσχημονεῖ
 γυμνὸς ὢν τὸ σῶμα, ὡς γυμνὸς ὢν ^wτῆς ἀρετῆς. Ἐνταῦθα
 αὐτὸν οἱ ὁμόδουλοι βλέπουσιν ἀσχημονοῦντα, ἐκεῖ δὲ ὁ δεσπό-
 C τῆς ἀγορᾶς προϊόντα, οὐχὶ ἀλγεῖς; Ὅταν οὖν ^yσὺ γυμνὸς τοῦ
 ἱματίου τούτου τρέχῃς, τί ἐροῦμεν; Οὐχ ὀρᾶς τούτους τοὺς
 προσαιτούντας, οὓς ^zλώταγας ἡμῖν ἔθος καλεῖν, πῶς περιΐασι,
 πῶς καὶ αὐτοὺς ἐλεοῦμεν; Ἀλλ’ ὅμως τούτοις οὐδὲ συγγνώμη
 τίς ἐστίν· οὐδὲ γὰρ συγγινώσκομεν αὐτοῖς, ὅταν κυβεύοντες
 ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἀπολλύωσι. Πῶς οὖν ἡμῖν ὁ θεὸς συγγνώ-
 σεται τὸ ἱμάτιον τοῦτο ἀπολέσασιν; Ὅταν γὰρ ὁ διάβολος

15 Psal. I. 6.

16 Esai. lxi. 10.

17 Psal. cviii. 18. ciii. 2.

^h νικήσης E. ⁱ τὰ om. D. ^k πῶς] + δὲ E. Mox αὐτοὺς idem. ¹ τότε]
 τοῦτο E. ^m τὸ δὲ ὅσιον τί ἐστι] ὅσιον δὲ τί ἐστι A.B. ὅσιον δὲ ἐστι F.
ⁿ τὴν ὁσίαν τῶν] ὁσίαν ἐπὶ τῶν A.F. τὴν ὁσίαν ἐπὶ τῶν B. Sav. cet. nisi quod
 τῶν casu omisit Montef. ^o ἡμῖν ἔθος pro ἔθος ἡμῖν omnes. ^p ῥαφωσ.]
 + καὶ τὸ καθωσιωσάμην E. ^q ὀφείλειν A.D.F. ^r ΗΘΙΚΟΝ. Προτροπὴ
 εἰς ἀρετὴν, καὶ διήγησις περὶ γυναικῶν τῶν τὴν ἄσκησιν ἐλομένων Veron.
^s μὴ] τὸ μὴ D. ^t ἀναβαλλόμενος A.B.F. ^v εἶναι γυμνοὺς inverso
 ord. A.B.F. ^w τῆς ἀρετῆς E. τὴν ἀρετὴν vulgo. ^x οἱ om. E. ^y σὺ
 om. D. ^z Vid. Annot.

ἴδῃ γυμνὸν ἀρετῆς τινα, εὐθέως καὶ ἀσβολοῖ καὶ ἀμαυροῖ τὸ πρόσωπον, καὶ τιτρώσκει, καὶ ἀναγκάζει μεγάλα. Γυμνοὶ γενόμεθα χρημάτων, ἵνα μὴ γυμνωθῶμεν ἀπὸ δικαιοσύνης. Ἡ δὲ τῶν χρημάτων περιβολὴ τοῦτο λυμαίνεται τὸ ἱμάτιον· ἀκανθῶν ἐστὶ περιβολή. Τοιαῦταί εἰσιν αἱ ἄκανθαι, καὶ ὅσῃ ἂν πλείονας ^a περιβαλόμεθα, τοσούτῳ μᾶλλον γυμνούμεθα. Ἡ ἀσέλγεια γυμνοῖ τοῦ ἱματίου τούτου· πῦρ γάρ ἐστὶ, τὸ δὲ πῦρ ^b ἀναλωτικὸν τοῦ ἱματίου τούτου. Σῆς ἐστὶν ὁ πλοῦτος· καθάπερ ὁ σῆς πάντα διατρώγει, καὶ ^c οὔτε τῶν σηρικῶν φείδεται, οὕτω καὶ οὗτος. Πάντα τοίνυν ταῦτα ἀποθώμεθα, ἵνα γενόμεθα δίκαιοι, ἵνα ἐνδυσώμεθα τὸν καινὸν ἄνθρωπον. Μηδὲν παλαιὸν, μηδὲν φαινόμενον, μηδὲν φθειρόμενον κατέχωμεν. Οὐκ ἔστιν ἡ ἀρετὴ ἐπίπονος, οὐκ ἔστι δυσκατόρθωτος. Οὐχ ^E ὁρᾷς τοὺς ἐν ^d τοῖς ὅρεσιν; ἐκεῖνοι καὶ οἰκίας ἀφιάσι, καὶ γυναικας καὶ παῖδας, καὶ προστασίαν ἅπασαν, καὶ ἐκτὸς ἑαυτοὺς τοῦ κόσμου ^e ποιήσαντες, σάκκον περιθέμενοι, σποδὸν ὑποστρωσάμενοι, ^f κλοιά τῶν τραχήλων ἐξαρτήσαντες, ἐν οἰκίσκῳ μικρῷ κατακλείσαντες ἑαυτοὺς, ^g οὐδὲ μέχρι τούτων ἴστανται, ἀλλὰ καὶ νηστεύουσιν καὶ λιμῷ διηνεκεῖ κατατείνουσιν ἑαυτούς. Εἰ τοιαῦτα ἐπέταττον νῦν ἐγὼ, οὐκ ἂν ^h ἅπαντες ἀπεπηδήσατε; ^F οὐκ ἂν εἶπατε τὸ πρᾶγμα φορτικόν; Οὐδὲν τοιοῦτόν φημι δεῖν ποιεῖν· βούλομαι μὲν γάρ, ⁱ πλὴν οὐ νομοθετῶ· ἀλλὰ τί; Καὶ ¹⁰⁰ λουτροῖς κέχρησο, καὶ τὸ σῶμα θεράπευε, καὶ εἰς ἀγορὰν ἔμβαλλε, καὶ οἰκίαν ἔχε, καὶ διακόνους διακονοῦ, ^k καὶ σιτίοις καὶ ποτοῖς· πανταχοῦ ^l δὲ τὴν πλεονεξίαν ἔκβαλλε. Ἐκεῖνη γάρ ἐστὶν ἡ τὴν ^m ἁμαρτίαν ποιούσα, καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ⁿ πλεονάζον ἁμαρτία γέγονεν. Ὡστε οὐδὲν ἕτερόν ^o ἐστὶν ἡ πλεονεξία, ἢ ἁμαρτία. Καὶ ὅρα· ὁ θυμὸς ὅταν πλεόν τοῦ δέοντος κινηθῇ, τότε ἐκπηδῶν λοιδορεῖται, τότε ἀδίκως πάντα ποιεῖ· ὁ τῶν σωμάτων ἔρως, ὁ τῶν χρημάτων, ὁ τῆς δόξης, ὁ τῶν ἄλλων ἀπάντων. Καὶ μὴ μοι εἶπης, ὅτι ἐκεῖνοι ἡδυνήθησαν· πολλοὶ ^B γὰρ ^p πολλῶ ἀσθενέστεροί σου καὶ πλουσιώτεροι καὶ τρυφερώτεροι τὸν σκληρὸν ἐκείνον καὶ τραχὺν ἀνεδέξαντο βίον. Καὶ τί λέγω ἄνδρας; κόραι ^q εἰς εἰκοστὸν ἔτος οὕτω γενόμεναι, ἐν θαλά-

^a περιβαλλώμεθα A.F. ^b ἀναλωτικὸν] + ἐστι A.B.E.F. Mox τούτου om. iidem. ^c οὔτε omnes. οὐδὲ Sav. cet. Haec καὶ οὔτε τῶν σ. φείδεται desunt in Veron. ^d τοῖς om. D. ^e ποιήσαντες omnes. ποιησάμενοι Edd. ^f κλοιοὺς E. κλοίῳ τὸν τράχηλον ἐξ. Flor. p. 427. (Tom. xii. p. 621 E.) ^g οὐδὲ] οὐ A.B.F. ^h ἅπαντες] + νῦν A.F. ⁱ πλὴν] + ἀλλ' D. ^k καὶ] + χρῶ A.B.F. Sav. cet. ^l δὲ accessit ex E. ^m ἁμαρτίαν] + ἐστι E. ⁿ πλεονάσαν B.F. ^o ἐστὶν ἡ om. A.B.F. ἐστὶν om. E. Mox ἐστὶ post ἁμαρτία add. B.E.F. ^p πολλῶν E. σου καὶ πλουσιώτεροι om. E. ^q εἰς accessit ex E.

μοις καὶ ἐν ^τσκιатροφίᾳ τὸν ἅπαντα διατελέσασαι χρόνον, θαλάμοις μύρων γέμουσι καὶ θυμιαμάτων, ἐπὶ στρωμνῆς ἀπαλῆς κατακείμεναι, ἀπαλαὶ καὶ ^ςαὐταὶ τὴν φύσιν, καὶ τῇ πολλῇ θεραπαίᾳ μαλακώτεραι γινόμεναι, διὰ τῆς ἡμέρας πάσης οὐδὲν ^Εἕτερον ἔργον ἔχουσαι, ἢ τὸ καλλωπίζεσθαι καὶ χρυσοφορεῖν καὶ τρυφῆς ἀπολαύειν πολλῆς, ^τοὐδὲ ἑαυταῖς διακονοῦμεναι, ἀλλὰ πολλὰς ἔχουσαι τὰς θεραπαινίδας τὰς παρεστηκυίας, ἱμάτια ἔχουσαι μαλακὰ ^νκαὶ τοῦ σώματος μαλακώτερα, λεπτὰς ὀθόνας καὶ τρυφεράς, ἐν ῥόδοις καὶ ταῖς τοιαύταις εὐωδίαις διηνεκῶς ἀσχολοῦμεναι· αὐταὶ ^ωδὲ ἐξαίφνης τῷ πυρὶ ληφθεῖσαι τοῦ Χριστοῦ, πᾶσαν ἐκείνην ἀποδυσάμεναι τὴν βλακείαν καὶ ^χτὴν φύσιν, καὶ ^υτρυφῆς καὶ ἡλικίας ἐπιλαθόμεναι, καθάπερ τινὲς ἀθληταὶ γενναῖοι τὰ μαλακὰ ἐκείνα ^ζἀποδυθεῖσαι, ^Εεἰς μέσους ἐνέβησαν ^ατοὺς ἀγῶνας. Καὶ ἴσως μὲν ἄπιστα δόξω ἐρεῖν, πλὴν ἀλλ' ἀληθῆ. Ταύτας δὲ τὰς ^βοὔτως ἀπαλὰς κόρας ἤκουσα ἐγὼ, ὅτι εἰς τοσαύτην σκληραγωγίαν ἑαυτὰς ἤγαγον, ὥς τὰ τραχύτερα τῶν ^ετριχίνων περιθέσθαι ^δἐπὶ γυμνοῦ τοῦ σώματος, καὶ ^εἀνυποδέτους εἶναι τὰς ἀπαλὰς πτέρνας ἐκείνας, καὶ ἐπὶ στιβάδος κατακείσθαι· μᾶλλον δὲ τὸ πλεον ἐγρηγορέναι τῆς νυκτός, καὶ οὔτε ^εμύρου, οὔτε ἄλλου τινὸς τῶν παλαιῶν πρόνοιαν ποιεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὴν οὕτω θεραπευομένην κεφαλὴν ^Εἰς ἀτμῆλῆτον ἔχειν, ἀπλῶς καὶ εἰκὴ τὰς τρίχας ^ηἐνδεδεμένην, ὥστε μὴ εἰς ἀσχημοσύνην ^ιἐμπεσεῖν. Τράπεζα δὲ αὐταῖς ἐστὶν ἐσπερινὴ μόνη, τράπεζα ^κοὐδὲ λαχάνου οὐδὲ ἄρτου, ἀλλὰ σερμίδαλις καὶ κύαμος καὶ ἐρέβινθος, καὶ ἐλαῖαι καὶ σῦκα· καὶ ταλασιουργία διηνεκῆς, καὶ τῶν οἴκοι θεραπαινίδων ἔργα πολλῷ χαλεπώτερα. Τί γάρ; τὰς καμνούσας τὸ σῶμα θεραπεύειν ἀνεδέξαντο, τὰς κλῖνας βαστάζουσαι, τοὺς πόδας νίπτουσαι· ^Επολλὰι δὲ ^λαὐτῶν καὶ μαγειρεύουσι. Τοσαῦτα δύνανται τοῦ Χριστοῦ τὸ πῦρ· οὕτω καὶ φύσεως ἀνώτερον ἢ προθυμία. Πλὴν ἀλλ' οὐδὲν ^μὑμᾶς ἐγὼ τοιοῦτον ἀπαιτῶ, ἐπειδὴ βούλεσθε παρελαύνεσθαι παρὰ γυναικῶν. Καὶ γοῦν ὅσα μὴ φορτικὰ, ταῦτα πράττετε· χεῖρὸς κρατεῖτε καὶ ἀκολάστων ὀφθαλμῶν.

101 Τί δύσκολον, εἰπέ μοι, τί δυσχερές; Δίκαια πράττετε, μηδὲνα ἀδικεῖτε, μήτε ὁ πένης, μήτε ὁ πλούσιος, μήτε ὁ ἀγοραῖος,

^τ σκιатροφία A.B.F.

^ς αὐταὶ E. αὐταὶ Edd.

^τ οὐδὲν E.

^ν καὶ accessit ex E.

^ω δὲ om. A.B.F.

^χ τὴν φύσιν] τὸν τύπον A.B.D.F. Sav.

^ε τρυφῆς E.

^α τοὺς om. B.

^β οὕτως A.B.F.

^ε τρυχίνων A.D.E.F. et a pr. man. B.

^δ ἐπὶ γυμνοῦ τοῦ σώματος] Sic omnes. ἑαυτῶν τοῖς σώμασι γεγυμνωμένοις Edd.

^ε ἀνυποδέτους C.D. Sav. cet.

^ε μύρων E.

^ς ἡμελημένην marg. gloss. antiq. E.

^η ἐνδεδυμένην F.

^ι ἐκπεσεῖν A.B.F.

^κ οὐδὲ] οὐ E.

^λ αὐτῶν om. E.

^μ ὑμᾶς ἐγὼ τ. pro τ. ἐγὼ ὑμᾶς omnes.

μήτε ὁ μισθωτός· ἔστι γὰρ καὶ μέχρι πεινήτων ἀδικίαν διελθεῖν.
 Ἡ οὐχ ὁράτε πόσας οὗτοι μάχας ποιοῦσι, καὶ πάντα ἀνατρέ-
 πουσι; Κέχρησο γάμψ, ἔχε παῖδας· καὶ Παῦλος τοιούτοις
 ἐπέταττε, τοιούτοις ἔγραφε. Μέγας ἐκείνος ὁ ἀγὼν, καὶ ὑψη-
 λὸς ὁ σκόπελος, καὶ ἐγγὺς τοῦ οὐρανοῦ ἡ κορυφή, καὶ οὐ δύνασαι
 φθάσαι πρὸς τὸ μέγα; Οὐκοῦν καὶ τῶν ἐλαττόνων ἔχου, καὶ B
 τῶν κατωτέρων ἐφίεσο. Οὐ δύνασαι κενῶσαι τὰ χρήματα;
 Καὶ τὰ τῶν ἄλλων μὴ ἄρπαζε, μηδὲ ἀδίκει. Οὐ δύνασαι νη-
 στεῦσαι; Καὶ μὴ εἰς τρυφήν σεαυτὸν ἐξαγάγῃς. Οὐ δύνασαι
 ἐπὶ στιβάδος κατακλιθῆναι; Μή μοι κλῖνας ἀργυρενδέτους κα-
 833) τασκεύαζε, ἀλλὰ κέχρησο κλίνη καὶ στρώμασι μὴ πρὸς ἐπίδειξιν
 πεποιημένοις, ἀλλὰ πρὸς ἀνάπαυσιν, μηδὲ ἐλεφαντίνας κλῖνας.
 Σύστηλον σαυτόν. Τί μυρίων ἀγωγίμων πληροῖς τὴν ὁλκάδα;
 Ἄν ἦς εὐσταλῆς, οὐδὲν ἠδέϊσεις, οὐ φθόνον, οὐ ληστὰς, οὐκ ἐπι- C
 βούλους. Οὐδὲ γὰρ οὕτω τοῖς χρήμασιν, ὥς ταῖς φροντίσι
 πλουτεῖς· οὐχ οὕτως εὐπορεῖς ἐν τοῖς κτήμασιν, ὥς ταῖς ἀγω-
 νίαις καὶ τοῖς κινδύνοις, ὅστινες πειρασμοὺς καὶ ἐπιθυμίας P πολ-
 λὰς ἐπεισάγουσι. Ταῦτα ὑπομένουσιν οἱ πολλὰ κεκτηῖσθαι
 βουλόμενοι. Οὐ λέγω, διακόνησον τῷ κάμνοντι· καὶ τῷ παιδὶ
 κέλευσον τοῦτο ποιεῖν. Ὅρῃς πῶς φορτικὸν οὐκ ἔστι; πῶς
 γὰρ, ἔνθα κόραι ἀπαλαὶ ἐκ πολλοῦ τοῦ διαστήματος ἡμᾶς παρ-
 ελαύνουσιν; Αἰσχυνθῶμεν, παρακαλῶ, ὅτι ἐν μὲν τοῖς κοσμικοῖς D
 οὐδαμοῦ παραχωροῦμεν αὐταῖς, οὐκ ἐν πολέμοις, οὐκ ἐν ἄθλοις·
 ἐν δὲ τοῖς πνευματικοῖς ἀγῶσι πλέον ἡμῶν φέρονται, καὶ
 πρῶται τὸ βραβεῖον ἀρπάζουσιν, καὶ ὑψηλότερα πέτανται,
 καθάπερ ἄετοί τινες· ἡμεῖς δὲ, καθάπερ κολοιοί, κάτω περὶ τὴν
 ῥκνίσαν καὶ τὸν καπνὸν αἰεὶ στρεφόμεθα. Κολοιῶν γὰρ ὄντως,
 τραπεζοποιοὺς καὶ μαγείρους ἐπινοεῖν, καὶ κυνῶν λίχνων. Ἄκου-
 σον τῶν παλαιῶν γυναικῶν· μεγάλαι γὰρ ἐγένοντο, s μεγά- E
 λαι γυναῖκες καὶ θαυμασταί, οἷον ἡ Σάρρα, ἡ Ῥεβέκκα, ἡ
 Ῥαχήλ, ἡ Ἰδεβώρα, ἡ Ἄννα, v αἱ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' οὐ-
 δαμοῦ ἄνδρας παρήλασαν, ἀλλὰ τὴν ὑστέραν τάξιν ἐπέιχον.
 Νῦν δὲ τούναντίον, γυναῖκες ἡμᾶς παρελαύνουσιν καὶ ἀποκρύ-
 πτουσι. w Ποῖος ὁ γέλως; τίς ἡ αἰσχύνη; Ἡμεῖς τῆς κεφαλῆς
 τὴν τάξιν ἐπέχομεν, καὶ ὑπὸ x τοῦ σώματος νικώμεθα; Ἄρχειν
 αὐτῶν ἐτάχθημεν, οὐχ ἵνα μόνον ἄρχωμεν, ἀλλ' ἵνα καὶ y ἐν F

ⁿ δέϊσης A.F. et a pr. man. B.

A.B.F. receptum a Sav. cet.

πολλὰς om. D. Statim συνεισάγ. E.

ταῖς B.F. πετώνται A.

^t Δεβόρρα E. Δεββώρα A.

ἄλλ' οὐδαμοῦ A.B.D.F. Sav. cet.

om. B.

^o οἷτινες] + βούλονται πλουτεῖν, φησὶ

^p πολλὰς] βλαβεράς ἐάντοίς A.B.F. Sav. cet.

^q ὑψηλότεραι B.F. Statim πέτον-

^r κνίσαν pro κνίσσαν B.E.

^s μεγάλαι om. E.

^v αἱ pro καὶ E. καὶ ἐπὶ τοῦ X. δὲ ἦσαν τοιαῦται,

^w πόσος A.B.F.

^x τοῦ] τῶν C.

ἀρετῇ ἄρχωμεν. Ὁ γὰρ ἄρχων, τούτῳ μάλιστα ἄρχειν ὀφεί-
 λει, τῷ τῇ ἀρετῇ νικᾶν· εἰ δὲ νικᾶται, οὐκέτι ἄρχων. ^aΕἴδετε
 πόση τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἡ δύναμις; πῶς ἔλυσε τὴν
 102 κατάραν; Καὶ γὰρ πλείους αἱ παρθένοι παρὰ γυναῖξι, πλείων
 ἢ σωφροσύνη παρ' ἐκείναις, αἱ χηρεῖαι πλείους· οὐδὲν ἂν αἰσχρὸν
 ἢ γυνὴ ταχέως πρόοιτο ῥῆμα. Τίνος οὖν ἔνεκεν, εἰπέ μοι,
 αἰσχρολογεῖς σύ; Μὴ γάρ μοι τὰς ἀπεγνωσμένας εἶπης.
 Φιλόκοσμον πῶς τὸ γένος ἐστὶ, καὶ τοῦτο ἔχει τὸ ἐλάττωμα.
 Ἀλλὰ ^dκαὶ τούτῳ νικᾶτε ὑμεῖς οἱ ἄνδρες, οἱ καὶ ἐπ' ἐκείναις, ὡς
 ἐπ' οἰκίῳ κόσμῳ, ^eἀβρυνόμενοι. Οὐ γὰρ οὕτως οἶμαι τοῖς
 ἑαυτῆς χρυσίοις τὴν γυναῖκα καλλωπίζεσθαι, ὡς τὸν ἄνδρα τοῖς
 B τῆς γυναϊκός· οὐχ οὕτως ἐπὶ τῇ ζώνῃ φρονεῖ τῇ χρυσῇ, ὡς ἐπὶ
 τῷ τὴν γυναῖκα χρυσοφορεῖν. Ὡστε καὶ τούτου ὑμεῖς αἴτιοι οἱ
 τὸν σπινθῆρα ἐκκαίοντες, καὶ τὴν φλόγα ἀνάπτοντες. Ἄλλως
 δέ, οὐ τοσοῦτον ἀμάρτημά ^hἐστὶν ἐπὶ γυναϊκὸς, ὅσον ἐπὶ ἀνδρός.
 Σὺ ἐτάχθης ἐκείνην ῥυθμίζειν· πανταχοῦ τῶν ⁱπρωτείων ἀξιοῖς
 τυγχάνειν. Οὐκοῦν καὶ ἐν τούτῳ δείξον, ὅτι σοι τῆς πολυτε-
 λείας οὐδεὶς λόγος ἐκείνης, ἀπὸ τῶν σαυτοῦ. Γυναικὶ μᾶλλον ^kτὸ
 κοσμεῖσθαι ἐπιτήδειον, ἢ ἀνδρί. Ὅταν οὖν ^lαὐτὸς σὺ μὴ ^mδια-
 φεύγῃς, πῶς ἐκείνη διαφεύζεται; Ἐχουσιν ἐκεῖναί τι καὶ κενό-
 C δοξον· ἀλλὰ τοῦτο κοινὸν καὶ ἀνδρῶν· ὀργίλαι πῶς εἰσι· καὶ
 τοῦτο κοινόν. Ἐν οἷς δὲ πλεονεκτοῦσιν, οὐκέτι κοινά· τὴν
ⁿσεμνότητα λέγω, τὴν θερμότητα, τὴν εὐλάβειαν, τὴν περὶ τὸν
 Χριστὸν ἀγάπην. Διὰ τί οὖν ἀπείρξεν αὐτὰς τοῦ θρόνου τοῦ
 διδασκαλικοῦ, φησί; Καὶ τοῦτο σημεῖον τοῦ πολὺν τὸ μέσον
 εἶναι τῶν ἀνδρῶν, καὶ μεγάλας εἶναι τὰς τότε. Παύλου ^oγὰρ
 διδάσκοντος, εἰπέ μοι, καὶ Πέτρου καὶ τῶν ἀγίων ἐκείνων, γυ-
 ναῖκα τῷ πράγματι ἐπιπηδᾶν ἐχρῆν; Νυνὶ δὲ εἰς ^pτοῦτο κακίας
 D ἠλάσαμεν, ὡς καὶ ζητήματος ἄξιον εἶναι, διὰ τί γυναῖκες οὐ δι-
 δάσκουσιν· οὕτως εἰς τὴν αὐτὴν αὐταῖς ἀσθένειαν ἤλθομεν.
 Ταῦτα οὐκ ἐκείνας ἐπᾶραι βουλόμενος εἶπον, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτοὺς
 ἐντρέψαι, ^qπαιδεῦσαι καὶ νουθετῆσαι, ὥστε τὴν προσήκουσαν
 ἡμῖν ἀρχὴν ^rἀναλαβεῖν, μὴ κατὰ τὸ μεῖζον, ἀλλὰ κατὰ τὴν
 πρόνοιαν καὶ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἀρετὴν. Οὕτω γὰρ καὶ
 τὸ σῶμα ἐν τάξει ἔσται τῇ προσηκούσῃ, ὅταν ἀρίστου τοῦ

^a ἄρχων] + ἐστίν A.B.F. Sav. cet.

^a ἴδετε C.

^b γυνὴ ταχέως pro

ταχέως γυνὴ omnes.

^c εἶποις E.

^d καὶ] + ἐν ex corr. rec. A.

^e ἐπ'

om. A.B.C.F.

^f ἀβρ. A.F. ἀβρ. A.C.D. ἐναβρ. Edd.

^g φρονεῖν E.

^h ἐστὶν ἐπὶ] ἐστὶ C.E. Veron.

ⁱ πρώτων a pr. man. E.

^k τὸ κ. ἐπιτή-

δειον pro ἐπιτ. τὸ κ. A.B.C.E.F.

^l αὐτὸς σὺ pro σὺ αὐτὸς A.B.C.E.F.

^m διαφύγῃς E.

ⁿ σεμνότητα et θερμότητα transp. E.

^o γὰρ] οὖν A.B.F.

^p τοσοῦτο E.

^q καὶ παιδεῦσαι Edd. καὶ deest in omnibus.

^r ἀναλαβεῖν]

+ ἀρχὴν E.

ἄρχοντος ἐπιτύχη. Γένοιτο δὲ καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς ἄνδρας κατὰ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν ἅπαντας βιοῦν, ἵνα καταξιωθῶμεν
 834) ἅπαντες ἐν ἐκείνῃ τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς φιλανθρωπίας ἀπολαῦσαι τοῦ δεσπότου, καὶ τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν ἐπιτυχεῖν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ.

103

¹ Διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. Ὁργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε· ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυνέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν· μηδὲ ^a δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ.

ΕΙΠΩΝ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον καθολικῶς, λοιπὸν αὐτὸν B καὶ ὑπογράφει κατὰ μέρος. Αὕτη γὰρ εὐμαθεστέρα ἢ διδασκαλία, ὅταν καὶ κατὰ μέρος μαθάνωμεν. Καὶ τί φησι; “Διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος.” Ποῖον ψεῦδος; τὰ εἰδῶλα ἄρᾳ φησιν; ^b Οὐ περὶ τούτων. Ψεῦδος μὲν γὰρ καὶ ^c τοῦτο· ἀλλὰ νῦν ^d οὐδὲν αὐτοῖς κοινὸν πρὸς ^e αὐτά· ἀλλὰ τὸ πρὸς ἀλλήλους φησί, τουτέστι, τὸ δολερὸν καὶ ἔπουνον. “Λαλεῖτε ἀλήθειαν C ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ.” Εἰτα καὶ τὸ ἐντρεπτικώτερον· “Ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη.” ^g Μηδεὶς ἀπατάτω τὸν πλησίον· ὃ φησιν ὁ ψαλμῶδς ἄνω καὶ κάτω. ² “Χείλη δόλια ἐν καρδίᾳ, καὶ ἐν καρδίᾳ ἐλάλησε κακά.” Οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἐστιν οὐδὲν οὕτως ἔχθραν ποιοῦν, ὡς τὸ ^h ἀπατᾶσθαι καὶ παραλογίζεσθαι. Ὅρα πῶς πανταχοῦ αὐτοὺς δυσωπεῖ διὰ τοῦ σώματος. Μὴ ψευδέσθω, φησὶν, ὁ ὀφθαλμὸς τὸν πόδα, μηδὲ ὁ ποὺς τὸν ὀφθαλμόν. Οἶον, εἰς βαθὺ ὄρυγμα ἦ, εἰτα ἄνωθεν D ἐπὶ τῆς γῆς καλάμων διακειμένων, καὶ ὑπὸ τῆς γῆς κεκαλυμμένων, ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ στερεᾶς γῆς ⁱ παρέχῃ δόξαν τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐχὶ τῷ ποδὶ χρήσεται, καὶ εἴσεται πότερον ^k εἴκει καὶ διάκενόν ἐστι κάτω, ἢ ἀντερείδει καὶ ἀντιτυπεῖ; μὴ ψεύδεται ὁ ποὺς, ἀλλ' ^l οὐχ ὅπερ ἐστὶν ἀπαγγέλλει; Τί δέ, εἰ ὄφιν ἴδοι ὁ ὀφθαλμὸς, ἢ θηρίον, μὴ ψεύδεται τὸν πόδα; ^m οὐκ εὐθέως ἀπαγγέλλει, κακείνος παρ' αὐτοῦ μαθὼν, οὐκέτι ἐπέρχεται; Τί

¹ CAP. IV. v. 25—27.² Psal. xi. 3.

HOM. XIV. ^a δίδοτε pro δῶτε omnes. ^b οὐ περὶ τούτων] οὐδαμῶς A.B.F. receptum a Sav. cet. ^c ταῦτα A.B.E.F. Sav. cet. ^d οὐδὲν] οὐ περὶ τούτων· οὐδὲν γὰρ A.B.F. Sav. cet. ^e αὐτά] ταῦτα ἦν E. ^f αὐτοῦ] + ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη C.D. Veron. ^g μηδεὶς] + τοῖνον A.B.F. ^h ἀπατᾶν A.B.F. Sav. cet. ⁱ παρέχει A. παρέχοι E. ^k Vid. Annot. ^l οὐχ om. C.D. Veron. ^m οὐκ εὐθέως ἀπαγγ.] καὶ οὐκ εὐθέως ὁ μὲν ἀπαγγ. A.B.F.

Ε δὲ, ὅταν μήτε ^ο ὁ ὀφθαλμὸς, μήτε ὁ ποῦς εὖρη διαγνῶναι, ἀλλὰ τὸ πᾶν τῆς ὁσφρήσεως ἦ, οἷον πότερον δηλητήριον φάρμακον, ἢ οὐ, μὴ ψεύδεται ἢ ὁσφρησις τὸ ὀστόμα; Διὰ τί; ^ρκαὶ γὰρ καὶ ἑαυτὴν προσαπόλλυσιν· ἀλλ' ὅπερ αὐτῇ παρίσταται, λέγει. Τί δέ, ἢ γλῶσσα μὴ ψεύδεται τὸν στόμαχον; ^οοὐκ ἔνθα μὲν πικρὸν ^ρἴδη, ρίπτει, ἂν δὲ γλυκὺ, παραπέμπει; ^ς“Ὁρα διακονίαν καὶ δουλείας ἀντίδοσιν· ὅρα πρόνοιαν ἐξ ἀληθείας γεγεννημένην, ^φκαὶ ἐκθύμωσ, ὡς ἂν τις εἴποι. Οὕτω ^ιδὴ καὶ ἡμεῖς μὴ ψευδόμεθα, εἰ ἀλλήλων μέλη ἐσμέν. Τοῦτο φιλίας τεκμήριον, τὸ δὲ ἐναντίον ἔχθρας. Τί οὖν, ἂν ἐπιβουλευῇ, φησί; Τὸ ἀληθές ^ομάθε· οὐκ ἔστι μέλος· ^ωεἶπε δὲ, μὴ ψεύδεσθε πρὸς τὰ μέλη. “Ὁργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε.” ^οὉρα σύνεσιν· ^κκαὶ λέγει ὅπως μὴ ἁμαρτήσωμεν, καὶ παρακούσαντας πάλιν οὐκ ἐγκαταλιμπάνει· οὐ γὰρ ἀφίησιν ^υαὐτοῦ τὰ σπλάγχχνα τὰ ^ζπατρικά. Καθάπερ γὰρ ὁ ἱατρὸς διαγορεύει μὲν τὰ πρακτέα τῷ κάμνοντι, ^αμὴ ἀνασχομένον δὲ ὅμως οὐ καταφρονεῖ, ^βἀλλὰ τὴν ἐκ τῆς πειθοῦς εἰσάγων συμβουλήν, θεραπεύει πάλιν, οὕτω καὶ ὁ Παῦλος. Ὁ μὲν γὰρ ἐκεῖνο ποιῶν, τὴν δόξαν μόνον ζητεῖ, καὶ ^οὅτι κατεφρονήθη, δάκνεται· ὁ δὲ πανταχοῦ τὴν ὑγείαν τοῦ κάμνοντος ἐπιζητῶν, πρὸς ἓν τοῦτο μόνον ὁρᾷ, ὅπως ἀναστήσῃ τὸν κείμενον. Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ποιεῖ. ^δΕἶπε, μὴ ψεύδεσθε· εἰ δέ ποτε γένοιτο ἀπὸ ψεύδους ὀργή, καὶ τοῦτο θεραπεύει πάλιν. Τί ^εγάρ φησιν; “Ὁργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε.” Καλὸν μὲν γὰρ τὸ μὴ ὀργίζεσθαι· εἰ δέ τις ἐμπέσοι ποτὲ εἰς τὸ πάθος, ἀλλὰ μὴ εἰς τοσοῦτον. “Ὁ ἥλιος γὰρ, φησί, μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν.” Βούλει τῆς ὀργῆς ἐμπλησθῆναι; ἀρκεῖ σοι μία ὥρα καὶ δευτέρα καὶ τρίτη· μὴ καταλιπὼν ἐχθροὺς ὑμᾶς ὁ ἥλιος ^ιἀπέλθῃ. Ἀπὸ ἀγαθότητος ἀνέτειλε, μὴ ἀπερχέσθω εἰς ἀναξίους λάμψας. ^ςΕἰ γὰρ ὁ μὲν (835) δεσπότης αὐτὸν ἀπὸ πολλῆς ἀγαθότητος ἔπεμψε, ^βκαὶ ἀφῆκέ σοι τὰ ἁμαρτήματα, σὺ δὲ τῷ πλησίον οὐκ ^ιἀφίης, ὅρα πόσον τὸ κακόν. Καὶ ^κἄλλο δὲ μετὰ τούτου· δέδοικε τὴν νύκτα ὁ μακάριος Παῦλος, μὴ λαβοῦσα ἐπ' ἐρημίας τὸν ἡδικημένον ἔτι

^ο ὁ om. E. ^ο στόμα] + οὐδαμῶς A.B.D.F. Sav. cet. ^ρ καὶ γὰρ] ὅτι A.B. ^ο οὐκ] καὶ οὐκ A.B.F. ^ι ἴδῃ] ἴδοι E. ἦ, τοῦτο A.B.F. Sav. cet. ^ς ὁρᾷ bis E. ^τ δὲ C. Veron. καὶ om. D. ^υ μάθε] + ἂν γὰρ ἐπιβουλευῇ A.B.F. Sav. cet. ^ω εἶπε] εἰπὼν A.B.F. ^ι idem post μέλη add. ἐπήγαγεν. ^κ καὶ λέγει] λέγει καὶ A.B.F. ^υ αὐτὸν A.B.F. ^ζ πατρικά A.F. πνευματικά Edd. ^α καὶ μὴ Edd. καὶ om. A.B.F. Statim ἀνασχομένῳ B.F. ^β ἀλλὰ] + καὶ C.D. ^ο ὅτι] + μόνον F. ^δ εἰπὼν C.D.E. Veron. ^ε γάρ φησιν om. E. ^ι ἀπέλθῃ pro ἀπέλθοι A.B.C.D.F. ἐχθροὺς post ἀπέλθῃ transp. A. ^ς εἰ γὰρ ὁ μὲν δ. E. εἰ μὲν γὰρ ὁ μὲν δ. C.D. εἰ μὲν γὰρ ὁ δ. Veron. εἰ γὰρ ὁ δ. A.B.F. Sav. cet. ^β καὶ] + αὐτὸς μὲν A.B.F. Sav. cet. ^ι ἀφίεις B. ἀφίεις C. ἀφίεις A.F. ^κ ἄλλως A.B.F.

¹φλεγμαίνοντα, ἀνακαύσῃ τὸ πῦρ. "Εως ^mγὰρ ἂν πολλὰ ἐκκρούῃ, τῆς ἡμέρας οὔσης, ἔξεστί σοι ἐμφορεῖσθαι· ὅταν ⁿδὲ μέλλῃ ἐσπέρα γίνεσθαι, καταλλάττου καὶ πρόσφατον σβέσον D τὸ κακόν. "Αν γὰρ νῦξ ἐπιλάβηται, οὐκ ἀρκέσει ἡ μετὰ ταῦτα ἡμέρα τὸ συναχθὲν καὶ ἐν τῇ νυκτὶ σβέσαι κακόν· ἀλλὰ καὶ τὸ πλεον ^oὑποτέμῃ, τὸ δὲ ὅλον μὴ δυνηθῆς, πάλιν δίδωσιν ἀπὸ τοῦ ὑπολειφθέντος τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ σφοδροτέραν ἐργάσασθαι τὴν πυράν. Καὶ καθάπερ ὁ ἥλιος, ἂν τὸ νεφωθὲν καὶ πυκνωθὲν τοῦ ἀέρος διὰ τῆς νυκτὸς μὴ ἀρκέσῃ τῇ ῤμεθημερινῇ μαλάξαι καὶ διασκεδάσαι θερμῇ, ὑπόθεσιν χειμῶνος παρέχεται, τῆς νυκτὸς ἐπιλαβομένης τοῦ λειψάνου, καὶ πάλιν αὐτὸ τρεφούσης ἐτέροις ἀτμοῖς· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ὀργῆς. E

"^qΜηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ." "Ὡστε τὸ ἀλλήλους πολεμεῖν, τόπον ἐστὶ δοῦναι τῷ διαβόλῳ. Δέον γὰρ πάντας συμπεφράχθαι, καὶ κατ' ἐκείνου ἵστασθαι, ^rἐκλύσαντες τὴν πρὸς ἐκείνον ἔχθραν, ἐπ' ἀλλήλους κελεύομεν τρέπεσθαι. Οὐδέποτε ^sγὰρ οὕτως ἔχει τόπον ὁ διάβολος, ὡς ἐν ταῖς ἔχθραις. ^tΤὰ μυρία ἐντεῦθεν τίκεται κακά. Καὶ καθάπερ ἕως μὲν ἂν ὦσιν ἡρμοσμένοι λίθοι, καὶ μηδὲν διάκενον ἔχοντες, ἐστήκασιν ἀρρα- F γαῖς, ἂν δὲ βελόνῃς μόνῃς διάτρησιν διαμπαῖ γεγεννημένην, ἡ ῥαγάδα τριχὸς ἐπέχουσιν ^vτόπον συμβῇ γενέσθαι, τοῦτο πάντα καταλύει καὶ ἀπόλλυσιν· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ διαβόλου· ἕως μὲν ἂν ὦμεν πεπυκνωμένοι καὶ συνηρμοσμένοι, οὐδὲν ὅλως ἐπεισ- ¹⁰⁵άγει τῶν αὐτοῦ· ἐπειδὰν δὲ μικρὸν ἡμᾶς διαχαυνώσῃ, καθάπερ τις χειμάρρους ἐπιχέεται. Πανταχοῦ γὰρ ἀρχῆς αὐτῷ χρεῖα μόνῃς, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ δυσκατόρθωτον· τοῦτου δὲ ^wγενομένου, αὐτὸς ^xἐαυτῷ τὰ πάντα εὐρύνει. Λοιπὸν ^yδὲ διαβολαῖς τὰ ὧτα ἀνέφγε, καὶ οἱ τὰ ψευδῇ λέγοντες, πιστότεροι· τὴν γὰρ ἔχθραν ἔχουσι δικάζουσιν, οὐ τὴν ἀλήθειαν κρίνουσαν. Καὶ ὥσπερ φιλίας οὔσης, καὶ τὰ ἀληθῇ ψευδῇ φαίνεται τῶν κακῶν· οὕτως ἔχθρας οὔσης, καὶ τὰ ψευδῇ ἀληθῇ· ἕτερος νοῦς, ἕτερον δικαστήριον, οὐκ ἐξ ἴσης ^zἀκούουν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς προσκλίσεως καὶ ἐπιρρεπείας. ^aΚαθάπερ γὰρ ἐν ζυγῷ B

¹ ἐπιφλεγ. E. ^m γὰρ] μὲν γὰρ A.B.F. Sav. cet. ἂν γὰρ pro γὰρ ἂν E. ⁿ δὲ] τοῖνον E. δὲ om. C. Statim μέλλοι Edd. μέλλει C. μέλλῃ sine libris correximus. ^o ὑποτέμῃς A.B.F. Sav. cet. ^p μεθημερινῇ E. καθημερινῇ Edd. ^q μηδὲ B.C.D.E.F. μὴ Veron. μήτε Sav. cet. ^r ἐκλύσαντες] + δὲ C.D. + ἡμεῖς A.B.F. Sav. cet. Nobiscum faciunt E. Veron. ^s γὰρ] + ἄλλοτε A.B.F. ^t ἐντεῦθεν τὰ μ. inverso ord. B.F. Statim τίκεται κακά pro κακά τίκεται E. Cat. ^v τρόπον B.C.F. ^w γινόμενον C. ^x αὐτῷ C. ^y δὲ] γὰρ A.B.F. et ante corr. E. editum a Sav. cet. Μοχ ἀνέφκεται ex rec. corr. E. ^z ἀκούων C.D. ^a καθ. γὰρ] καὶ καθ. A.B.F. γὰρ om. C.

^b μόλυβδος προστεθείς τὸ πᾶν εἴλκυεν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, τὸ τῆς ἔχθρας ^c βάρους μολύβδου χαλεπώτερον ὄν. Διὸ, παρακαλῶ, πάντα πράττωμεν, ὥστε πρὸ τοῦ ἡλίου σβεννύναι τὰς ἔχθρας. ^a Ἄν γὰρ τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ ^d κρατήσης, καὶ τῇ ἐξῆς, πολλάκις καὶ εἰς ἐνιαυτὸν αὐτὴν ἐξέτεινας, καὶ αὐτὴ ἑαυτὴν ἠύξῃσε λοιπὸν ἢ ἔχθρα, καὶ οὐ δεῖται τινος. Καὶ ^e ῥήματα ἐτέρως C λεγόμενα ἐτέρως ὑποπτεῖν ποιούσα, καὶ σχήματα καὶ πᾶν ὁτιοῦν, ἐκθηριοῖ ^f καὶ ἐξαγριοῖ, καὶ τῶν μαινομένων χεῖρω διατίθῃσιν, ^g οὔτε τὸ ὄνομα οὔτε εἰπεῖν, οὔτε ἀκοῦσαι ἀνεχομένη, ἀλλ' ἀπὸ τῶν λαιδοριῶν ἅπαντα φθεγγομένη. Πῶς οὖν ^h μαλάξομεν τὸν θυμόν; πῶς σβέσομεν τὴν φλόγα; ^a Ἄν τὰ ἑαυτῶν ἁμαρτήματα ⁱ ἐννοήσωμεν, ^k καὶ ὅσων ἔσμεν ὑπεύθυνοι τῷ θεῷ· ἂν ἐννοήσωμεν, ὅτι οὐ τὸν ἐχθρὸν ἀμυνόμεθα, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτούς· ἂν ἐννοήσωμεν, ὅτι τὸν διάβολον εὐφραίνομεν, ὅτι τὸν ἐχθρὸν τὸν ἡμέτερον, τὸν ὄντως ἐχθρὸν, ^l δι' ὧν τὸ μέλος τὸ ἡμέτερον ^m ἀδικοῦμεν, αὔξομεν. Βούλει ⁿ μνησικάκος εἶναι καὶ ἐχθρός; D' Ἐχθρὸς ἔσο, ἀλλὰ τοῦ διαβόλου, μὴ τοῦ μέλους τοῦ σου. Διὰ τοῦτο ἡμᾶς ὥπλισε τῷ θυμῷ ὁ θεὸς, οὐχ ἵνα τὸ ξίφος κατὰ τῶν ἡμετέρων ὠθῶμεν σωμαίων, ἀλλ' ἵνα ὀλόκληρον τὴν μάχαιραν εἰς τὸ τοῦ διαβόλου στήθος βαπτίζωμεν. Ἐκεῖ τὸ ξίφος ἐγκλείσιν μέχρι τῆς λαβῆς, εἰ βούλει, καὶ τὴν λαβὴν αὐτὴν, καὶ μηδέποτε ἐκσπάσης, ἀλλὰ καὶ ἕτερον πρόσθε. Τοῦτο δὲ ^o γίνεται, ὅταν ἡμῶν αὐτῶν φειδόμεθα, ὅταν εἰρηνικῶς πρὸς ἀλλήλους ^p διακεώμεθα. Ἐρρέτω χρήματα, ἐρρέτω δόξα καὶ εὐδο- E κίμησις· πάντων τὸ μέλος τὸ ἐμὸν ἐμοὶ τιμιώτερον. Ταῦτα λέγωμεν πρὸς ἑαυτούς· μὴ τὴν φύσιν ἀδικῶμεν τὴν ἡμετέραν, ἵνα χρήματα κτησώμεθα, ἵνα δόξης ἐπιτύχωμεν. ³ “Ὁ κλέπτων, μηκέτι κλεπτέτω,” φησὶν. ^q Ὅρᾳς τὰ μέλη τοῦ παλαιοῦ (836 ἀνθρώπου; ψεῦδος, μνησικακία, κλοπή. ^r Διὰ τί μὴ εἶπεν, ὁ

³ v. 28.

^b μόλυβδος bis C.D. Veron. ^c βάρους om. a pr. m. E. ^d κρατήσης] μὴ κρατήσης A.B.F. Sav. cet. Statim καὶ τὴν ἐξῆς C. ^e ῥήματα] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. ^f καὶ ἐξαγριοῖ om. E. ^g οὔτε—ἀκοῦσαι] Sic C.E. οὐ τὸ ὄνομα εἰπεῖν ἢ ἄκ. D. οὐδὲ τὸ ὄνομα (τὸ ὄνομα om. F.) εἰπεῖν ἢ ἄκ. A.B.F. οὔτε τὸ ὄνομα εἰπεῖν οὔτε ἄκ. Edd. Statim ἀνεχομένην, ἀλλὰ τὸ τῶν λ. C. ^h μαλάξομεν et σβέσομεν C.D. ⁱ ἐννοήσωμεν] + ἂν τὰ πλημμελήματα, οὕτως οὔτε ὀργισθῆσόμεθα· ἂν ἐννοήσωμεν E. ^k καὶ ὅσων] Sic A.B. ὅσων C.D.E. ὅσον Veron. καὶ ὅσον F. Sav. cet. Post ὅσων vacuum relictum trium linearum in A. qui pergit ὅτι οὐ τὸν ἐχθρὸν κ. τ. ε. ^l δι' ὧν C. ut conjecerat Dun. δι' ὧν Edd. ^m ἀδικοῦντες B. Statim αὔξομεν, quod aberat, est in A.B.C.F. et a sec. manu E. αὐξάνομεν D. ⁿ μνησ. εἶναι pro εἶναι μνησ. A.B.C.F. Mox ἔσο ἐχθρὸς inverso ord. A.B.F. ^o γίνεται] ἔσται A.B.F. Sav. cet. ^p διακεῖμεθα ^{μενοὶ ὤμεν} (sic) E. ^q ὁρᾳς] + τίνα A.B.F. Sav. cet. ^r διὰ τί μὴ] οὐκ E.

κλέπτων κολαζέσθω, βασανίζέσθω, στρεβλούσθω, ^sἀλλὰ, “μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιᾶτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσίν, ἵνα ἔχη μεταδιδόναι τῷ χρεῖαν ἔχοντι;” Ποῦ οἱ F καθαροὶ λεγόμενοι, οἱ παντὸς ρύπου γέμοντες, καὶ τοῦτο ἐαν- τοὺς ὀνομάζειν τολμῶντες; Ἔστι γὰρ, ἔστιν ἡ ἀποδύσασθαι τὸ ἔγκλημα, οὐ ἢ τῷ στήναι μόνον τοῦ ἁμαρτήματος, ἀλλὰ καὶ 106 ὡς τῷ ἀγαθὸν τι ἐργάσασθαι. Ὁρᾶτε πῶς ἀπολύεσθαι τὰ ἁμαρτήματα ^xχρή; Ἐκλεψαν τοῦτό ἐστι τὸ ἁμαρτήμα· οὐκ ἔκλεψαν, τοῦτο οὐκ ἔστι τὸ ἁμαρτήμα λῦσαι· ἀλλὰ πῶς; Ἐκοπίασαν, καὶ ἐτέροις μετέδωκαν· οὕτως ἔλυσαν ^aτὸ ἁμαρτήμα. Οὐχ ἀπλῶς ἡμᾶς ἐργάζεσθαι βούλεται, ἀλλ’ ὥστε κοπιᾶν, ὥστε ἐτέροις μεταδιδόναι· καὶ γὰρ ὁ κλέπτων ἐργάζεται, ἀλλὰ κακόν.

⁴ “Πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω.” ^eΤίς ἐστι σαπρός; Ὁν ^dφησι καὶ ἀργὸν, καταλαλιά, αἰσχρολογία, εὐτρατελία, μωρολογία. Ὁρᾶς πῶς τὰς ρίζας B ἐκκόπτει τῆς ὀργῆς, τὸ ψεῦδος, τὴν κλοπὴν, τὴν ἄκαιρον διάλεξιν; Τὸ δέ, “μηκέτι κλεπτέτω,” οὐκ ἐκείνοις συγγινώσκων τοσοῦτόν φησιν, ὅσον τοὺς ἡδικοημένους πράους καθιστῶν, καὶ ^fτῷ μηκέτι τὰ αὐτὰ παθεῖν ἔαρκεῖσθαι παραινῶν. ^hΟὐ γὰρ πραγμάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ ῥημάτων τίνομεν δίκας. “Ἄλλ’ εἴ τις ἀγαθὸς, φησὶ, πρὸς ἡτὴν οἰκοδομὴν τῆς χρεῖας, ἵνα δῶ χάριν τοῖς ἀκούουσι.” Τουτέστιν, ὅπερ οἰκοδομεῖ τὸν πλησίον, τοῦτο φθέγγου μόνον, περιττὸν δὲ μηδέν. Διὰ τοῦτο γὰρ σοι C στόμα καὶ γλῶσσαν ἔδωκεν ὁ θεὸς, ἵνα εὐχαριστῆς αὐτῷ, ἵνα οἰκοδομῇς τὸν πλησίον· ὡς εἰς καθαιρῆς τὴν οἰκοδομὴν, βέλτιον σιγᾶν, καὶ μηδέποτε φθέγγεσθαι. Καὶ γὰρ χεῖρες ^kτεχνίτου, ἀντὶ τοῦ τοὺς τοίχους ^lἐξυφαίνειν μαθοῦσαι ^mκαθαρεῖν, ἐκκόπτεσθαι ⁿδίκαιαι ἂν εἶεν. Καὶ ^oγὰρ ὁ ψαλμωδὸς τοῦτό φησιν· ⁵ “^pἘξολοθρεύσει κύριος πάντα τὰ χεῖλη τὰ δόλια.” Τοῦτο πάντων ^qαἴτιον τῶν κακῶν, τὸ στόμα· μᾶλλον δὲ οὐ τὸ στόμα, ἀλλ’ οἱ κακῶς αὐτῷ χρώμενοι. Ἐντεῦθεν ὕβρεις, λοιδορίαι, D

4 v. 29.

5 Psal. xi. 4.

^s ἀλλὰ] + τί C.D. + τί; ὁ κλέπτων E. ^t ἀπολύσασθαι Cat. et a pr. man. E. ^v τὸ C. Cat. Statim ἀποστήναι E. ^w τὸ C.D. Cat. ^x χρή pro δεῖ A.B.C.D.E. Cat. ^y ἁμαρτήμα] + πράξαι A.B.F. Sav. cet. ^z ἐκοπ.] εἰ ἐκοπ. A.B.F. Sav. cet. ^a τὰ ἁμαρτήματα E. Cat. ^b ὥστε] + καὶ E. Cat. ^c τίς] τί F. Cat. ^d φησιν] + ἀλλαχοῦ A.B.F. Sav. cet. ^e ὅρα E. ^f τὸ A.B.C.E.F. Cat. ^g ἀρκεῖσθαι παραινῶν] ἐλπίδας διδοὺς A.B.F. ^h οὐ γὰρ] καλῶς δὲ καὶ περὶ λόγον διδάσκει· οὐ γὰρ A.B.F. Sav. cet. ⁱ τὴν as- sumtum ex A.B.C.F. Mosq. ^k οἰκοδόμου in marg. rec. man. E. ^l ἀνορ- θοῦν A.B.F. ^m καθαρεῖν] + ἐπιχειροῦσαι E. ⁿ δίκαιαι A.B.F. δίκαιον E. ^o γὰρ om. A.B.F. ^p ἐξολοθρεύσαι E. ^q αἱ τῶν κακῶν] κακῶν αἴτιον C.

βλασφημίαι, ἐκκαύματα τῶν ἡδονῶν, φόνοι, μοιχεΐαι, κλοπαί, πάντα ἀπὸ τούτου τίκτεται. Καὶ πῶς, φησὶ, φόνοι; Ἀπὸ ὕβρεως εἰς ὀργήν, ἀπὸ ὀργῆς εἰς πληγὰς, ἀπὸ πληγῶν εἰς ^sφόνον ἐξέβης. Πῶς ^tμοιχεΐαι; Ἡ δεινὰ σε φιλεῖ, φησὶν, ἐφθέγγατό τι περὶ σοῦ χρηστὸν, ἐχάλασέ σου τὸν τόνον, εἴτα καὶ σοι οὕτως ἀνάπτεται τὰ τῆς ἐπιθυμίας. Διὰ τοῦτο Ὑπαῦλος ἔλεγεν, “Εἴ τις ἀγαθός.” Ἐπεὶ οὖν πολὺ τὸ χύμα τῶν λόγων, εἰκότως ἀδιορίστως εἶπεν, ἐκεῖνα φθέγγεσθαι κελεύσας, **Ε**καὶ τύπον ^wδούς. Ποῖον δὴ τούτον; Εἴ τις οἰκοδομεῖ, εἰπών. ^xἩ τοῦτό φησιν, ἵνα χάριν σοι ^yεἰδῇ ὁ ἀκούων. Οἶον, ἐπόρνευσεν ὁ ἀδελφός· μὴ ἐκπόμενε τὴν ὕβριν, μηδὲ ἐντρύφα· οὐδὲν ὠφέλησας τὸν ἀκούοντα, ἀλλὰ καὶ ἔβλαψας, εἰκότως, ^zἦλον αὐτῷ δούς. Ἄν μέντοι τὰ πρακτέα παραινῆς, πολλὴν αὐτῷ δίδως τὴν χάριν· ἂν παιδεύσης εὐφημον ἔχειν στόμα, ἂν διδάξης μηδένα ^aκακηγορεῖν, μάλιστα αὐτὸν ἐπαίδευσας, καὶ **Γ**χάριν αὐτῷ δέδωκας· ἂν περὶ κατανύξεως, ἂν περὶ εὐλαβείας, ἂν περὶ ἐλεημοσύνης διαλεχθῆς, πάντα ταῦτα μαλάττει αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, ὑπὲρ τούτων ^bπάντων χάριν ὁμολογήσει. Ἄν μέντοι γέλωτα κινήσης, ἂν αἰσχροὺς φθέγγῃ, μᾶλλον ἐξηΐψας· ἂν ἐπαι-
107 νέσης τὴν πονηρίαν, κατέβαλες καὶ ^cἀπώλεσας. ^dἩ ἵνα, φησὶν, αὐτοὺς κεχαριτωμένους ^eεργάσῃται. Καθάπερ γὰρ τὸ μύρον χάριν δίδωσι τοῖς μεταλαμβάνουσιν, οὕτω καὶ λόγος ἀγαθός· διὰ τοῦτο καὶ τις ἔλεγε, ⁶“Μύρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σου” ἀποπνεῖν αὐτοὺς ἐποίει ἀπὸ τῆς εὐωδίας ἐκείνης. Ὅρᾳς ὅτι, ὑπὲρ αἰὲ παραινεί, τοῦτο καὶ νῦν λέγει, ἐκάστω οἰκοδομεῖν τὸν πλησίον ἐπιτρέπων κατὰ δύναμιν τὴν ^fαὐτοῦ; Ὁ ἐτέροις οὖν τοιαῦτα παραινῶν, πολλῷ μᾶλλον ^gσαυτῷ. ⁷“Καὶ μὴ λυ-
Βπεῖτε, φησὶ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.” Φρικωδέστερον καὶ φοβε-
ρώτερον τοῦτο, ὅπερ καὶ ἐν τῇ πρὸς ^hΘεσσαλονικέας ⁱἐπι-
στολῇ φησι· καὶ γὰρ ἐκεῖ τοιοῦτόν τι λέγει. ⁸“^kὉ ἀθετῶν, (83)
οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεόν.” Οὕτω καὶ ἐνταῦθα· ἂν εἴπῃς ὑβριστικὸν ῥῆμα, ἂν πλήξῃς τὸν ἀδελφόν, οὐκ ἐκείνον ἔπληξας, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ἐλύπησας. Εἴτα καὶ ἡ προσθήκη τῆς εὐεργεσίας, ἵνα μείζων γένηται ἡ κατηγορία. “Καὶ μὴ λυπεῖτε

6 Cant. i. 3.

7 v. 30.

8 1 Thess. iv. 8.

^r τούτων F. ^s φόνους F. ^t μοιχεΐαι E. μοιχείαν Edd. ^v ὁ Παῦλος A.B.E.F. Sav. cet. ^w δούς] + ὁμιλίας A.B.F. Sav. cet. ^x ἦ] + τοίνυν A.B.F. ^y ἥδει C. ^z ἦλον] ζῆλον E. ^a κατηγορεῖν C. ^b ἀπάντων E. ^c ἀπώλεσας] + τοῦτο οὖν ἔστιν εἰπεῖν A.B.C.D.F. Sav. cet. ^d ἡ om. Veron. Mox φησὶν om. A.B.F. Sav. cet. κεχαρ. αὐτοὺς inverso ord. A.B.C.F. Sav. cet. ^e ἐργάσῃται] + οὕτως εἶπε A.B.D.(?).F. Sav. cet. ^f ἐαυτοῦ A.B.F. Sav. cet. ^g ἐαυτῷ A.B.F. ^h Θεσσαλονικεῖς a pr. man. E. ⁱ ἐπιστολῇ] + τοῦτο καὶ νῦν A.B.F. ^k ὁ] + γὰρ Cat. Veron. Ben.

τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, φησὶν, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν C ἀπολυτρώσεως.” Τοῦτο ἡμᾶς ἔδειξεν ἀγέλην βασιλικήν, τοῦτο ἡμᾶς πάντων τῶν πρώτων ἀπέστησε, τοῦτο οὐκ ἀφῆκε κείσθαι μετὰ τῶν ὑπευθύνων τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ, καὶ σὺ αὐτὸ λυπεῖς; ¹“Ορα πῶς ἐκεῖ μὲν ^mφοβερῶς, “Ὁ γὰρ ἀθετῶν, φησὶν, οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεόν” ἐνταῦθα δὲ ἐντρεπτικῶς, “Μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, φησὶν, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε.”

ⁿἩ σφραγὶς αὕτη ἐπὶ τοῦ στόματος κείσθω· μὴ ἀνέλῃς τὰ σήμαντρα. Στόμα πνευματικὸν οὐδὲν τοιοῦτον φθέγγεται. Μὴ εἴπῃς, οὐδὲν ἐστίν, ἂν αἰσχροὺς εἴπω, ἂν τὸν δεῖνα ὑβρίσω. Διὰ τοῦτο μέγα ἐστὶ κακὸν, ἐπεὶ οὐδὲν εἶναι δοκεῖ. Τὰ γὰρ D μηδὲν εἶναι δοκοῦντα, εὐκόλως ^oκαὶ καταφρονεῖται, τὰ δὲ καταφρονούμενα καὶ αὖξεται, τὰ δὲ αὐξόμενα καὶ ἀνίατα γίνεται. Στόμα ἔχεις πνευματικόν. Ἐννόησον ^pτίνα εὐθέως ἐφθέγγω ῥήματα τεχθεῖς, ποῖα ἄξια τοῦ στόματός σου. Πατέρα καλεῖς τὸν θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν εὐθέως ὑβρίζεις; Ἐννόησον πόθεν πατέρα καλεῖς τὸν θεόν. Ἀπὸ φύσεως; ἀλλ’ οὐκ ἂν ^qἔχοις. ^rἌλλ’ ἀπὸ ἀρετῆς; ἀλλ’ οὐδὲ τοῦτο. Ἄλλὰ πόθεν; Ἀπὸ φιλανθρωπίας μόνῃς, ἀπὸ εὐσπλαγχνίας, ἀπὸ ἐλέου πολλοῦ. E Ὅταν οὖν πατέρα καλῇς τὸν θεόν, μὴ τοῦτο μόνον ἐννοεῖ, ὅτι ἀνάξια τῆς εὐγενείας ἐκείνης πράττεις ὑβρίζων, ἀλλ’ ὅτι καὶ ἀπὸ φιλανθρωπίας ἔχεις τὴν εὐγένειαν. Μὴ τοίνυν αὐτὴν καταισχύνης, ἀπὸ μὲν ^sφιλανθρωπίας λαβὼν, ὡμότητι δὲ κεχρημένος πρὸς τοὺς ἀδελφούς. Πατέρα καλεῖς τὸν θεόν, καὶ ὑβρίζεις; Ἄλλ’ οὐ ταῦτα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ^tἀλλὰ πόρρω ταῦτα. ^vΤί ἔργον τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ; ^wΤοῖς ἐχθροῖς ἀφιέναι, ὑπὲρ τῶν ^xσταυρούντων εὐχεσθαι, ὑπὲρ τῶν F μισούντων τὸ αἷμα ἐκχέειν. Ταῦτά ἐστίν ἄξια τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοὺς ἐχθρούς, τοὺς ἀγνώμονας, τοὺς κλέπτας, τοὺς ἱταμούς, τοὺς ἐπιβουλευόντας, τούτους ἀδελφούς ποιεῖσθαι καὶ κληρονόμους, οὐχὶ τοὺς ἀδελφούς γενομένους, τούτους ὡς ἀνδράποδα ὑβρίζειν. Ἐννόησον τίνα ἐφθέγγετο ῥήματα τὸ 108 στόμα τὸ σὸν, ποῖας ἄξια τραπέζης; ^yτίνων ἀπτεται, τίνων

¹ ὁρᾷς A.E.F. Cat. ^m φοβερῶς] + εἶπεν A.B.F. ⁿ ΗΘΙΚΟΝ. “Ὅτι οὐ δεῖ ὑβρίσειν καὶ αἰσχρολογεῖν. Veron. ^o καὶ om. F. ^p τίνα εὐθ. ἐφθ. ῥήματα τεχθεῖς] Sic E. τί εὐθ. ἐφθ. τι ῥῆμα τεχθεῖς D. τίνα ἐφθ. ῥήματα χθές A.B.C.F. τί ἐφθ. εὐθ. ῥῆμα τεχθεῖς Edd. ^q ἔχοις] + εἰπεῖν A.B.F. ^r ἀλλ’ accessit ex E. ^s φιλανθρωπίας in marg. κηδεμονίας in textu E. ^t ἀλλὰ πόρρω ταῦτα om. A.B.F. Sav. cet. ^v τί om. A.B.F. τὸ pro τι Sav. cet. Statim τοῦ υἱοῦ om. C. et in text. E. ^w τοῖς] τὸ τοῖς C. ^x σταυρωσάντων E. Mox ἐκχέειν idem. ^y τίνων] ἐννόησον τίνων A.B.F. Sav. cet.

γέεται, ποίας ἀπολαύει τροφῆς. Οὐδὲν ἡγῇ ποιεῖν δεινὸν τὸν ἀδελφὸν ^zκακηγορῶν; Πῶς οὖν καλεῖς ἀδελφόν; Εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἀδελφός, πῶς λέγεις, “Πάτερ ἡμῶν;” τὸ γὰρ, ἡμῶν, πολλῶν ἔστι προσώπων σημαντικόν. Ἐννόησον μετὰ τίνων ἔστηκας κατὰ τὸν καιρὸν τῶν μυστηρίων, μετὰ τῶν Χερουβὶμ, μετὰ τῶν Σεραφίμ. Τὰ Σεραφίμ οὐχ ὑβρίζει, ἀλλὰ μίαν Β αὐτοῖς χρεῖαν μόνον τὸ στόμα πληροῖ, τὸ δοξολογεῖν, τὸ ^aἀγιάζειν τὸν θεόν. Πῶς οὖν ^bδυνήσῃ μετ’ ἐκείνων λέγειν, “Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος,” εἰς ὑβριν τῷ στόματι κεχρημένος; Εἰπέ δὴ μοι, εἰ σκευὸς εἴη ^cβασιλικόν, καὶ αἰεὶ ἐδεσμάτων ^dἐμπλεων βασιλικῶν, καὶ εἰς τοῦτο ἀποτεταγμένον, εἰτά τις αὐτῷ τῶν οἰκετῶν χρήσαιτο εἰς κόπρον, ἄρα τολμήσει πάλιν μετ’ ἐκείνων τῶν σκευῶν τῶν εἰς ἐκεῖνα ἀποτεταγμένων αὐτὸ ^eἀποτίθεσθαι τῆς κόπρου ἐμπεπλησμένον; Οὐδαμῶς. Τοιοῦτόν ^fτι ἐστὶν ἡ ^gκακηγορία, τοιοῦτόν ἐστιν ἡ ὑβρις. “Πάτερ ἡμῶν.” Καὶ τί C τοῦτο ^hμόνον; ⁱἌκουε καὶ τὸ ἐξῆς. “Ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.” Εὐθέως ^kεἶπες, “Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,” καὶ ἀνέστησέ σε τὸ ῥῆμα, ἐπτέρωσέ σου τὴν διάνοιαν, ἔδειξεν ὅτι πατέρα ἔχεις ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μηδὲν πρᾶττε, μηδὲν λέγε τῶν ^lἐπὶ γῆς. Εἰς ἐκείνην σε τὴν τάξιν ἔστησε τὴν ἄνω, ἐκείνῳ σε ἐνέκρινε τῷ χορῷ· τί σαντὸν κάτω καθέλκεις; Παρὰ τὸν θρόνον ἔστηκας τὸν βασιλικόν, καὶ ὑβρίζεις; Οὐ δέδοικας μὴ ὑβριν τὸ πρᾶγμα ^mἡγήσῃται ὁ βασιλεὺς; ἀλλὰ ἂν μὲν οἰκέτης ἐφ’ ἡμῶν τὸν ὁμόδουλον τύπτῃ, ἢ ὑβρίξῃ, καὶ δικαίως τοῦτο ποιῇ, εὐθέως D ἐπιτιμῶμεν, ὑβριν τὸ πρᾶγμα ἡγούμενοι· σὺ δὲ μετὰ τῶν Χερουβὶμ ἐστὼς παρὰ τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως, ὑβρίζεις τὸν ἀδελφόν; Οὐχ ὁρᾷς τὰ ἅγια ταῦτα σκεύη; οὐχὶ πρὸς ἓν ἐστὶν αὐτῶν διαπαντὸς ⁿἡ χρεῖα; μὴ τις τολμᾷ πρὸς ἄλλο τι χρή- (838) σασθαι αὐτοῖς; ^oΣὺ τῶν σκευῶν ἀγιώτερος εἶ τούτων, καὶ πολλῷ ἀγιώτερος· τί τοίνυν ῥυπαίνεις σαντὸν καὶ μολύνεις; Ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἔστηκας, καὶ ὑβρίζεις; ^pμετὰ ἀγγέλων πολιτεύῃ, καὶ ὑβρίζεις; φιλήματος ἡξίωσαι δεσποτικοῦ, καὶ ὑβρί- E ζεις; τοσοῦτοῖς σου τὸ στόμα ἐκόσμησεν ὁ θεός, ὕμνοις ἀγγελικοῖς, τροφῇ οὐκέτι ἀγγελικῇ, ἀλλ’ ὑπὲρ ἀγγελικὴν, φιλήματι

^z κατηγορῶν C. τοῦ ἀδελφοῦ κατηγορῶν Flor. p. 276. (Tom. xii. p. 558 C.)

^a ἀγιάζειν omnes. δοξάζειν Edd. ^b δυνήσῃ] + σὺ A.B.E.F. Sav. cet. ^c βα-

σιλικόν—ἀποτεταγμένον] πρὸς βασιλικῶν ἐδεσμάτων ἀφορισμένον ὑποδοχὴν

A.B.F. ^d ἐμπλεων C.D. ^e ἀποθέσθαι E. ^f τι om. F. Veron. ^g κα-

τηγορία Edd. ἴσ. κακηγορία Sav. marg. κακηγορία a pr. man. E. ^h μόνον]

+ λέγεις A.B. ⁱ ἄκουε] εἶπέ A.B.F. Mox τὸ ἐξῆς A.B.C.D.F. τὰ ἐξῆς E.

τὸν ἐξῆς Edd. ^k εἶπεν E. ^l ἐπὶ τῆς γῆς E. ^m ἡγήσεται E.F. ⁿ ἡ

om. E. Veron. ^o σὺ] + δὲ B. σὺ τούτων εἶ τῶν σκ. ἀγιώτερος hoc ord. E.

^p μετὰ τῶν ἀγγ. E.

τῷ αὐτοῦ, περιπλοκαῖς ταῖς πρὸς αὐτὸν, καὶ ὑβρίζεις; Μὴ, παρακαλῶ. Μεγάλων τὸ πρᾶγμα αἴτιον κακῶν, πόρρω ψυχῆς Χριστιανῆς. Οὐ πείθομέν σε λέγοντες, οὐδὲ ἐντρέπομεν; Οὐκοῦν ἄξιον φοβῆσαι λοιπόν. Ἄκουε ἡ γὰρ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος·⁹ “Ὁ εἰπὼν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, μωρὲ, ἐνοχος ἔσται τῇ γέεννῃ τοῦ πυρός.” Εἰ δὲ τὸ κουφότερον πάντων γέενναν προξενεῖ, ὃ τὰ ἰτολμηρὰ λέγων, τίνος οὐκ ἔσται ἄξιος; Παι- F δεύσωμεν ἡμῶν πρὸς εὐφημίαν τὸ στόμα. Μέγα ἀπὸ τούτου⁸ κέρδος, μεγάλη ἀπὸ τῆς ὑβρεως ἡ βλάβη. Οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα χρήματα δαπανῆσαι. Ἐπιθῶμεν θύραν καὶ μοχλόν· κατεσθίω- 109 μεν ἑαυτοὺς, ἐὰν ῥῆμά ποτε φορτικὸν ἐκπηδήσῃ τῶν ὀδόντων. Παρακαλῶμεν τὸν θεόν, παρακαλῶμεν τὸν ὑβρισμένον, μὴ[†] ἀναξιοπαθῶμεν· ἑαυτοὺς ἐπλήξαμεν, οὐκ ἐκείνον·^ν ἑαυτοὺς ἐτρώσαμεν, οὐκ ἐκείνον· ἐπιθῶμεν τὸ φάρμακον τὴν εὐχὴν καὶ τὴν πρὸς τὸν ὑβρισμένον καταλλαγὴν. Ἄν ἐν τοῖς ῥήμασι τοσαύτην ποιῶμεθα πρόνοιαν, πολλῶ μᾶλλον ἐν τοῖς πράγμασι^ω νόμους τιθῶμεν ἑαυτοῖς. Κἂν φίλους ἔχωμεν, κἂν οὐστυνασ- οῦν, καὶ εἴποιεν κακῶς τινα, ἢ ὑβρίσαιεν, ἀπαίτησον αὐτοὺς καὶ εἰσπραξαι δίκην. Μανθάνωμεν ὅλως, ὅτι^κ κἂν ἀμάρτημα τὸ τοιοῦτόν ἐστιν· ἂν γὰρ μάθωμεν, ταχέως ἀποστησόμεθα. Ὁ B δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης^ν φυλάξαι ὑμῶν καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν γλῶσσαν, καὶ^z τεχίσαι ἀσφαλεῖ τειχίῳ τῷ αὐτοῦ φόβῳ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ’ οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἀγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ.

C

¹ Πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργή, ^ακαὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ’ ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ.

“ΩΣΠΕΡ εἰς σκεῦος^β ἀκάθαρτον οὐκ ἂν ποτε ἑαυτὰς^ε ἂν τῶν μελιττῶν καθεῖεν τὸ γένος· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ θυμιάμασι καὶ μύροις^δ καὶ εὐωδίαις τὸν τόπον^ε καταρραίνουσιν οἱ περὶ

⁹ Matth. v. 22.¹ CAP. IV. v. 31.

⁹ γὰρ om. A.F. [†] τολμηρότερα E. ⁸ τὸ κέρδος E. [†] ἀνάξια πάθω-
μεν E. ^ν Haec ἑαυτοὺς ἐτρώσαμεν, οὐκ ἐκείνον, quae vulgo desunt, sunt in
nostris omnibus. ^ω νόμον E. ^κ κἂν om. A.B.F. ^ν φυλάξαι C.
φυλάξει E. φυλάξει D. Veron. φυλάξοι A.B.F. Sav. cet. Statim ἡμῶν E.
Cat. ^z τεχίσει^{αι} (sic) E. τεχίσει Veron. τεχίσοι A.B.C.D.F. Sav. cet.
Hom. XV. ^α καὶ κραυγὴ om. A.F. Mosq. et a pr. man. B. ^β ἀκάθαρτον] +
καὶ ἱμάτιον C.D.E. Veron. ^γ ἂν τῶν μ. καθεῖεν τὸ γ. Sic D. Veron. ἂν καθεῖεν
τὸ τῶν μ. γ. C. καθέισαν τῶν μ. τὸ γ. E. καθεῖεν αἱ μέλισσαι A.B.F. Sav. cet.
^δ καὶ ἄλλαις εὐωδ. E. καὶ εὐωδ. om. A.B.F. ^ε καταρραίνουσιν] εὐωδιάζουσιν
A.B.F. Idem mox post καθαθίσκους add. καταρραίνουσιν.

ταῦτα δεινοί, ^fοἶνω τε εὐώδει καὶ εἰς τοῖς ἄλλοις ἅπασιν τοὺς
D καλαθίσκους, ἐν οἷς ἂν μέλλωσιν ἄρτι τῶν ^hσμηνῶν ἐξιῶσαι
ἐνιζάνειν, ὥστε μὴ ⁱτὴν ἀηδὴ ὁσμὴν λυπήσασαν αὐτὰς ^kἀποστή-
σαι πάλιν· οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ πνεύματος ^lἐστὶ τοῦ ἁγίου.
^m Ἀγγεῖόν τι ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἡ ἡμετέρα, καὶ καλαθίσκος ⁿτις,
τὰ σμήνη τῶν χαρισμάτων τῶν πνευματικῶν ὑποδέξασθαι
^oδυναμένη· ἀλλ' εἰ ἔνδον χολὴ καὶ πικρία καὶ θυμὸς, τὰ
σμήνη ἀφίπταται. Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος οὗτος καὶ σοφὸς
E ^pγεωργὸς διακαθαίρει καλῶς ἡμῶν τὰ σκεύη, οὐ δρέπανον, οὐδέ
τι ἄλλο σκεῦος σιδηροῦν κατέχων· καὶ καλεῖ ἡμᾶς ^qἐπὶ τὸ
πνευματικὸν τοῦτο σμῆνος, καὶ συνάγων αὐτὸ ^rδιακαθαίρει
εὐχαῖς καὶ πόνοις καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. Ὅρα οὖν πῶς ἡμῶν
^sἐκκαθαίρει τὴν καρδίαν. Ἀπήλασε τὸ ψεῦδος, ἀπήλασε τὴν
ὀργήν. Δείκνυσι πάλιν πῶς ἂν ^tμᾶλλον πρόρριζον ἀνασπα-
σθεῖν τὸ ^vκακόν· ἂν μὴ ὤμεν, φησί, πικροὶ τὴν διάνοιαν.
^w Καθάπερ ἐπὶ τῆς χολῆς συμβαίνειν εἴωθε, ^xμικρὰς οὔσης, ἂν
ὀλίγη τις γένηται κίνησις, ἐκραγέντος τοῦ ταμείου. Ὅταν
γὰρ δριμυτέρα γένηται ἥπερ ἐστὶ, τὸ σφοδρὸν τῆς τοιαύτης
F ^yποιότητος καὶ δηκτικὸν οὐκέτι ^zστέγον τὸ φέρον αὐτὴν πρό-
τερον ἀγγεῖον, ^zκαθάπερ πυρὸς σφοδροῦ γενομένου διαβρωθὲν,
^aοὐκέτι οἶόν τε ἐστὶ στέγειν αὐτήν, καὶ κατέχειν ἐν τοῖς ^bῥοις
τοῖς ὠρισμένοις, ἀλλὰ διασπασθὲν ὑπὸ τῆς ἀμέτρου δριμύτητος
ἀφίησιν ἐξελθοῦσαν παντὶ τῷ σώματι λυμαίνεσθαι. Καὶ κα-
IIO ^cθάπερ εἰς πόλιν ἐνεχθὲν θηρίον ^cχαλεπώτατον καὶ ἀφόρητον,
ἕως μὲν ἂν ἔνδον ἐν ταῖς πεπονημέναις εἵρκταις κατέχεται,
^dοὐδὲν, καὶ ἀγριαίνῃ, καὶ κράζῃ, οὐδένα βλάψαι δυνήσεται· (839)
ὅταν ^eδὲ τῷ θυμῷ κρατηθῇ, ^fδιακλάσαν τοὺς διὰ μέσου βεβλη-
μένους κανόνας, ^gκαὶ ἐκπηδῆσαι δυνήθῃ, παντὸς θορύβου τὴν

^f οἶνω τε εὐώδει pro οἶνοις τε εὐώδεσι omnes. ^g τοῖς om. E. ^h σμη-
νῶν] σίμβλων in marg. rec. man. E. ⁱ τὴν] τινα E. ^k ἀποστήναι B.F.
πάλιν om. A.B.F. ^l ἐστὶ] γίνεται A.B.F. ^m ἀγγεῖον] + γὰρ A.B.F.
Mox ἡ ψ. ἡ ἡμ. pro ἡ ἡμ. ψ. omnes. ⁿ τις om. Sav. cet. repugnantibus
libris. ^o δυναμένη] Sic A.B.F. Sav. cet. μεσθὴ C.D.E. Veron. ^p γεωργὸς] καὶ γεωργὸς F. ^q ἐπὶ om. C.D. Veron. ^r εἰς pro
ἐπὶ E. ^s ἀνακαθαίρει A.B.F. ^t ἀποσμήχει A.B.F. ^u μᾶλλον] ὅλον E.
^v κακόν] + τί τοῖνυν ποιούντων ἡμῶν ἀνασπασθεῖς; A.B.F. ^w καθάπερ] + γὰρ
A.B.D.F. Sav. cet. ^x μικρὰς (πικρὰς C. Veron. et corr. E.) οὔσης—ἥπερ
(ἥπερ C.D. Veron.) ἐστὶ] τῆς ἡμετέρας, ἂν μὲν ὀλίγη (ὀργὴν ante corr. F.) τύχη
τις οὔσα, ὀλίγη καὶ ἡ κίνησις γίνεται, ἐκραγέντος τοῦ ταμείου· ὅταν δὲ πλεονάσῃ
A.B.F. Sav. cet. ^y στέγει A.B.F. Sav. cet. ^z καθάπερ π. σφ. γενομένου
δ.] ἀλλὰ καθάπερ ὑπὸ (ὑπὸ om. B. Sav. cet.) π. σφ. δ. A.B.F. Sav. cet.
^a οὐκέτι] οὐχ A.B.F. ^b ῥοις τοῖς ὠρ.] ὠρ. ῥοις A.F. ὠρισμένοις (om. ὁ-
ραῖς) B. ^c χαλεπὸν E. ^d οὐδὲν om. E. οὐδὲν οὐδένα βλάψαι δυνήσεται,
καὶ ἀγριαίνῃ· ὅταν A.B.F. ^e δὲ] οὖν A.B.C.F. et a pr. m. E. etiam Veron.
Statim τοῦ θυμοῦ C. Veron. Tum κρατήσῃ E. Veron. ^f καὶ διακλάσαν
Sav. cet. καὶ om. E. Veron. ^g καὶ om. A.B.F. Sav. cet.

πόλιν ἐμπύπλησι καὶ ταραχῆς, καὶ πάντα ἀπελαύνει· οὕτω δὴ καὶ ἡ τῆς χολῆς φύσις· ἔως μὲν ἂν ἐν τοῖς οἰκείοις ὅροις κατέχηται, οὐδὲν μέγα ἡμᾶς ἐργάζεται κακόν· ἐπειδὴν δὲ ἐκραγέντος τοῦ ^hπερὶ αὐτὴν ὑμένος, οὐδὲν ἢ τὸ κωλύον λοιπὸν εἰς πᾶσαν διαχυθῆναι τὴν φύσιν, τότε δὴ, τότε, ^kκαὶ οὕτω σφόδρα B μικρὸν ^lδὴ τῇ ποσότητι, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἐν τῇ ποιότητι δύναμιν πάντα τὰ ἄλλα στοιχεῖα τῆς οἰκείας ἀναχρώννυσι κακίας. Τό τε ^mγὰρ δὴ αἷμα εὐροῦσα πλησίον τῷ ⁿτε τόπῳ καὶ τῇ ποιότητι, ^oκαὶ τὴν ἐν ἐκείνῳ θερμότητα δριμυτέραν ἐργαζομένη, καὶ τὸ ἐγγύθεν πᾶν ὅπερ ἐστίν, ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ὑγρότητα συμμετρίας ὑπερβαίνειν τοὺς ὅρους καὶ χολὰς ἐργαζόμενον, μετὰ τούτου λοιπὸν καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιστρατεύεται μέλεσι, καὶ οὕτω πάντα εἰς τὴν οἰκείαν ἐνθέισα πονηρίαν, ἄφω- C νον ἐργάζεται τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀποπνέει ποιεῖ, τὴν ψυχὴν ἀπελαύνουσα. Τί δὴ ταῦτα ἡμῖν ἅπαντα οὕτω μετὰ ἀκριβείας εἴρηται; Ἵνα ἀπὸ τῆς πικρίας τῆς αἰσθητῆς, τῆς πικρίας τῆς νοητῆς τὴν ἀφόρητον αἰσθόμενοι κακίαν, καὶ ὡς ὀλόκληρον τὴν τίκτουσαν ψυχὴν πρῶτον λυμαίνεται, πάντα ἄνω καὶ κάτω ποιούσα, φύγωμεν αὐτῆς τὴν πείραν. Καθάπερ γὰρ αὕτη τὸ στοιχεῖον ὅλον, οὕτως ἐκείνη τοὺς λογισμοὺς ἐμπρήσασα, εἰς τὸ τῆς γεέννης ἀπάγει βάραθρον τὸν ἀλόντα. Ἵν' οὖν ταῦτα ἀκριβῶς διερευνώμενοι, τοῦτο φύγωμεν τὸ κακόν, καὶ χαλινώσω- D μεν τὸ θηρίον, μᾶλλον δὲ πρόρριζον ἀνασπᾶσωμεν, τῷ Παύλῳ πειθώμεθα λέγοντι· “Πᾶσα πικρία,” οὐχὶ καθαιρεῖσθω, ἀλλὰ, “ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν.” Τί γάρ μοι δεῖ πραγμάτων καὶ κατοχῆς; τί δὲ χρὴ φυλάττειν θηρίον, ἐξὸν ῥᾶποικίσαι τῆς ψυχῆς καὶ μεταστῆσαι, καὶ εἰς ὑπερορίαν τινὰ ἀπαγαγεῖν;

Πειθώμεθα τοίνυν ^qτῷ Παύλῳ λέγοντι· “Πᾶσα πικρία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν.” Ἀλλ' οἷμοι τῆς κατεχούσης ἡμᾶς διαστροφῆς· δεόν ἅπαντα ἐπὶ τούτῳ ποιεῖν, οὕτω τινές εἰσιν ^rὄντως E ἀνόητοι, ὥστε καὶ ἑαυτοὺς ἐν τούτῳ μακαρίζειν, καὶ ἐναβρύνεσθαι τῷ κακῷ, καὶ ἐγκαλλωπίζεσθαι, καὶ παρ' ἐτέρων ζηλοῦσθαι. Πικρὸς, φησὶν, ἄνθρωπος ὁ δεῖνα, σκορπίος ἐστίν, ^sὄφεις, ἔχιδες ἐστί· φοβερὸν νομίζουσιν αὐτόν. Τί δέδοικας τὸν πικρὸν, ἄνθρωπε; Μὴ βλάβῃ, φησὶ, μὴ ^tλυμῆνται· ἄπειρος ἐγὼ τῆς ἐκείνου κακίας εἰμί· δέδοικα μὴ με λαβὼν ἀπλοῦν

^h περὶ] περιέχοντος Edd. repugnantibus libris. ⁱ ἢ] ἦν C. εἴη E. ἦ om. Veron. ^k καὶ] καίτοι A.B.F. Sav. cet. σφ. οὕτω inverso ord. A.B.F.

^l δὴ] ἦν C. ^m γὰρ δὴ om. A.B.F. πλ. εὐροῦσα inverso ord. iidem. Post αἷμα add. εὐθέως E. ⁿ τε om. A.B.F. ^o καὶ om. B.F. ^p ἀποικῆσαι C. ^q τῷ om. F. ^r ὄντως om. F. ^s ὄφεις, ἔχιδες ἐστί] Sic A.C.E.F. ὄφεις ἐστίν, ἔχιδες Edd. ^t μολύνεται ante corr. E.

Ἐάνθρωπον, καὶ οὐδὲν τῶν αὐτοῦ προδρῶμενον, εἰς τὰς πάγας
 ἐμβάλη τὰς αὐτοῦ, καὶ τοῖς δικτύοις ἡμᾶς συμποδίσῃ τοῖς ἡτοι-
 μασμένοις αὐτῷ πρὸς ἡμετέραν ἀπάτην. Γελῶ νῦν. Τί δή-
 ποτε; Ὅτι παίδων ἐστὶ ταῦτα τὰ ῥήματα, τὰ μὴ φοβερά
 φοβουμένων. Οὐδενὸς μὲν οὖν οὕτω δεῖ καταφρονεῖν, οὐδενὸς
 οὕτω καταγελᾶν, ὥς ἀνθρώπου πικροῦ καὶ πονηροῦ. Οὐδὲν γὰρ
 οὕτως ἀσθενὲς, ὥς πικρία^α μωροὺς ποιεῖ καὶ ἀνοήτους. Ἡ οὐχ
 ὁράτε ὅτι τυφλὸν ἢ κακία; οὐκ ἠκούσατε, ὅτι ὁ ὀρύσσων
 βόθρον τῷ πλησίον, ἑαυτῷ ὀρύσσει; Πῶς οὖν οὐ^ω χρή φο-
 βεῖσθαι ψυχὴν ταραχῆς ἐμπεπλησμένην; Εἰ μὲν οὖν ὡς^χ δαί-
 μονας καὶ μαινομένους, χρή^υ καὶ τοὺς πικροὺς φοβεῖσθαι, καὶ^z
 ὡς τοὺς μωροὺς· καὶ γὰρ ἐκείνοι ἀπλῶς ἅπαντα ποιοῦσι· φημὶ
 καὶ γὰρ εἰ δὲ ὡς δεινούς πράγμασι χρῆσθαι, τοῦτο οὐκέτι. Οὐδὲν
 γὰρ οὕτω πρὸς πραγμάτων οἰκονομίαν ἐπιτήδειον, ὥς σύνεσις,
 οὐδὲν οὕτω συνέσεως ἐμπόδιον, ὥς πονηρία καὶ κακία καὶ τὸ
 ὑπουλον. Οὐχ ὁράτε τὰ σώματα τὰ χολερικά, πῶς ἐστὶν
 ἀειδῆ, παντὸς ἀνθους μαρανθέντος ἐν αὐτοῖς; πῶς ἐστὶν
 ἀσθενὴ καὶ λεπτά, καὶ πρὸς πάντα ἀνεπιτήδεια; Τοιαῦταί
 εἰσι καὶ αἱ ψυχαὶ αἱ τοιαῦται. Ἰκτερος γὰρ ψυχῆς οὐδὲν
 ἕτερόν ἐστιν, ἀλλ' ἢ πονηρία. Οὐκ ἔστιν ἰσχυρόν ἢ πονηρία,
 οὐκ ἔστι. Βούλεσθε πάλιν καὶ ἐπὶ ὑποδείγματος, ὃ λέγω,
 ποιήσω φανερόν, κακούργου καὶ ἀπλάστου παραγαγὼν ὑμῖν
 εἰκόνας; Κακούργος ἦν ὁ Ἀβεσσαλὼμ, καὶ πάντας ἰδιοποιεῖτο·
 ὅρα οὖν ὅση ἦν ἡ κακουργία. ²“Περιῶν, φησὶν, ἔλεγε, μὴ
 ἔστι σοι κρίσις;” οἰκειώσασθαι ἕκαστον βουλόμενος. Ὁ δὲ
 Δαυὶδ ἄπλαστος. ^hΤί οὖν; Ὅρα ἀμφοτέρων τὸ τέλος· ὅρα
 ἰπόσης ἔγμεν ἐκείνος ἀνοίας. Ἐπειδὴ γὰρ πρὸς τὴν βλάβην
 ἑώρα μόνην τοῦ πατρὸς, ἐν τοῖς ἄλλοις τετύφλωτο πᾶ- (840)
 σιν. ^kἌλλ' οὐχ ὁ Δαυὶδ· ³“Ὁ πορευόμενος γὰρ ἀπλῶς,
 πορεύεται πεποιθώς” ^lεἰκότως· ὁ μὴδὲν περιεργαζόμενος, ὁ
 μὴδὲν κατασκευάζων κακόν. Πειθώμεθα τοίνυν τῷ μακαρίῳ
 Παύλῳ, καὶ ἐλεῶμεν καὶ δακρύωμεν τοὺς πικροὺς, καὶ πάντα
 πράττωμεν καὶ ποιῶμεν, ὥστε αὐτῶν ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἐξαντλη-
 σαι τὴν πονηρίαν. Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, χολῆς μὲν ἡμῖν
 ἐνούσης· καίτοιγε χρήσιμον τοῦτο τὸ στοιχείον· χωρὶς γὰρ

2 2 Reg. xv. 2.

3 Prov. x. 9.

^v οὐκ] ἢ οὐκ A.B.D.F. Sav. cet. ^w χρή] + φησι in marg. E. ψυχὴν φο-
 βεῖσθαι hoc ord. idem. ^x δαιμονῶντας in marg. E. ^y καὶ om. F.
^z καὶ om. A.B.F. ^a οὐδὲν] + δὲ C. ^b κακία] πικρία E. ^c ἀηδῆ B.
 Veron. ^d καὶ om. E. ^e ἔστιν] + οὖν Edd. οὖν om. E.F. ^f καὶ κα-
 κούργου E. ^g οὖν ὅση ἦν ἡ] γοῦν πόση (ἦν superscript.) E. πόση pro ὅση A.
 ἢ om. Veron. ^h τί οὖν; ὅρα] ὅρα οὖν A.B.F. ⁱ ὅσης E. ^k ἀλλ' οὐχ
 ὁ Δαυὶδ om. C.D.E. Veron. ^l εἰκότως] τοιούτως A.B.F. Sav. cet.

χολῆς ἄνθρωπον εἶναι οὐ δυνατόν, ταύτης ³ δὴ λέγω τῆς στοι-
χειώδους· πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον ταύτην μὲν κενοῦν κατὰ δύναμιν,
καίτοι μεγάλα παρ' αὐτῆς ὠφελουμένους· ⁴ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ δὲ
μηδὲν ποιεῖν μηδὲ σπουδάζειν ὥστε κενοῦν, οὐδαμοῦ χρήσιμον E
οὔσαν, ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα ἀδικοῦσαν; ⁵ “Ὁ βουλόμενος,
φησὶν, εἶναι σοφὸς ἐν ὑμῖν, γενέσθω μωρὸς, ἵνα γένηται σοφός.”
Ἀκουε πάλιν ⁶ καὶ τοῦ Λουκᾶ λέγοντος· ⁷ “Μετελάμβανον
τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας, αἰνούντες τὸν
θεόν, καὶ εἶχον χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν.” Ἡ οὐχ ὀρώμεν
καὶ νῦν τοὺς ἀφελεῖς καὶ ἀπλάστους κοινῆς τιμῆς παρὰ πάντων
ἀπολαύοντας; Οὐδεὶς τῷ τοιοῦτῳ φθονεῖ εὐπραγοῦντι, οὐδεὶς F
ἐπεμβαίνει δυσπραγοῦντι· Ἐλλὰ καὶ καλῶς πράττοντι συγκαί-
ρουσι, καὶ πταίσαντι συναλγοῦσιν. Ἄν δὲ πικρὸς ἄνθρωπος
εὐημερήσῃ ποτὲ, ὥς κακοῦ τινος συμβάντος, ἅπαντες στένουσι· ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹²
κἂν δυσπραγήσῃ πάλιν, ἅπαντες χαίρουσιν. Ἐλεῶμεν οὖν
αὐτούς· ἔχουσι γὰρ κοινούς ἐχθροὺς πανταχοῦ περιϊόντας. Ὁ
Ἰακώβ ἄπλαστος ἦν, ἀλλὰ τὸν κακοῦργον Ἡσαῦ ἐνίκησεν.
¹³ “Εἰς ¹⁴ κακότεχνον γὰρ ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται σοφία.”
“Πᾶσα πικρία ἀρθήτω ἀφ’ ὑμῶν” μηδὲ λείψανον μενέτω.
Οἶδε γὰρ τοῦτο κινήθην, καθάπερ ἀπὸ σπινθήρός τινος, ὁλό-
κληρον ἔνδον ποιῆσαι πυράν. Τί τοίνυν ἐστὶν ἡ πικρία κατα-
νοήσωμεν ἀκριβῶς· οἷον ὁ ὕπουλος ἀνὴρ, ὁ δολερὸς, ὁ πρὸς τὸ B
κακοποιεῖν παρεσκευασμένος, ὁ ¹⁵ καχύποπτος. Ἀπὸ δὲ τούτου
αἰεὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ τίκτεται. Οὐ γὰρ ἔστιν ἐν γαλήνῃ τὴν
τοιαύτην εἶναι ψυχὴν· ¹⁶ ἀλλὰ ρίζα θυμοῦ καὶ ὀργῆς πικρία. Ὁ
τοιούτος καὶ βαρύθυμὸς ἐστὶ, καὶ οὐδέποτε ¹⁷ ἀνίησι τὴν ψυχὴν,
ᾧ αἰεὶ σύννους ὢν, αἰεὶ σκυθρωπός. “Ὅπερ γὰρ ἔφην, αὐτοῖς πρῶ-
τοι καρποῦνται τὰ ἐαυτῶν κακά. “Καὶ κραυγὴ,” φησί. Τί
δήποτε καὶ ¹⁸ τὴν κραυγὴν ἀναιρεῖς; Τὸν γὰρ ἡπιοι τοιοῦτον
εἶναι χρή. Ἴππος γὰρ ἐστὶν ἀναβάτην φέρων ἡ κραυγὴ τὴν C
ὀργὴν· συμπόδισον τὸν ἵππον, καὶ ¹⁹ κατέστρεψας τὸν ἐπι-
βάτην.

²⁰ Ἀκουέτωσαν ταῦτα ²¹ μάλιστα γυναῖκες, αἱ ἐν παντὶ
πράγματι κρᾶζουσαι καὶ βοῶσαι. Ἐν ἐνὶ χρήσιμον τὸ κρᾶζειν

4 1 Cor. iii. 18.

5 Act. ii. 46, 47.

6 Sap. i. 4.

³ δὴ] δὲ A.C. δὴ om. E.⁴ τὴν δὲ ἐν τῇ ψ. hoc ord. A.B.F. Sav. cet.⁵ καὶ om. a pr. m. E.⁶ ἀλλὰ] + πάντες A.B.F. Sav. cet.⁷ κακοῦργον C.⁸ κακὸν ποιεῖν B.C.F.⁹ κακούποτος C.D. Veron. κακούπτος E.¹⁰ ἀλλὰ¹¹ ρίζα] ρίζα γὰρ A.B.F. Sav. cet.¹² ἀνίησι F.¹³ αἰεὶ om. C.¹⁴ τὴν¹⁵ accessit ex A.C.D.E.F.¹⁶ κατέστρεψον C. Statim τὸν ἀναβάτην E.¹⁷ ΘΗΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ μὴ ὀργίζεσθαι, μηδὲ τύπτειν ἀσχημόνως δεσποίνας τὰς
ἐαυτῶν θεραπαινίδας. Veron.¹⁸ μ. γυναῖκες] καὶ γυναῖκες μ. E. Statim ἐν

πράγματι παντὶ κρ. idem. ἐν παντὶ κρ. πράγματι B.

μόνον, ἐν τῷ κηρύττειν καὶ διδάσκειν, ἀλλαχοῦ δὲ οὐδαμοῦ,
^b ἀλλ' οὔτε ἐν εὐχῇ. Καὶ εἰ βούλει μαθεῖν διὰ τῶν πραγμάτων,
 μηδέποτε ^cκράξης, καὶ οὐδέποτε ὀργισθῆσθαι. Ἰδοὺ τρόπος
 ἀοργησίας. Ὡς περ γὰρ οὐκ ἔστι τὸν μὴ κρίζοντα ὀργισθῆναι,
 D οὕτως οὐκ ἔστι τὸν κρίζοντα μὴ ὀργισθῆναι. Μὴ γάρ μοι τὸν
 βαρύμηνιν εἴπῃς, καὶ μνησικάκον, καὶ αὐτοπικρίαν καὶ ^dχολήν·
 ἡμεῖς περὶ τῆς τοῦ πάθους συναρπαγῆς διαλεγόμεθα νῦν. Ὡς τε
 οὐ μικρὸν πρὸς τοῦτο συμβάλλεται τὸ παιδεύσαι ^eτὴν ψυχὴν
 μηδέποτε κρίζειν ^fμηδὲ βοᾶν. Τὰ πτερὰ περικόπτεις τῆς
 ὀργῆς, τὴν κραυγὴν περιαιρῶν, τὸ οἶδημα καταστέλλεις τῆς
 καρδίας. Ὡς περ γὰρ οὐκ ἔστι τὰς χεῖρας μὴ ἀντάραντα
 E παλαίειν, οὔτως οὐκ ἔστι ^gμὴ κρίζοντα συμποδίζεσθαι. Δῆσον
 τοῦ πυκτεύοντος τὰς χεῖρας, καὶ κέλευσον πυκτεῦειν, ἀλλ' οὐ
 δυνήσεται· οὔτως οὐδὲ ὁ θυμός. Ἡ δὲ κραυγὴ καὶ τὸν οὐκ
 ὄντα ^hἐξαίρει. Καὶ μάλιστα ἐντεῦθεν ταχέως ἀλίσκεται τὸ
 τῶν γυναικῶν γένος, αἱ, ὅταν ⁱὀργίζωνται ταῖς θεραπαινίσιν, τὴν
 οἰκίαν ἅπασαν τῆς κραυγῆς πληροῦσι τῆς ἑαυτῶν· πολλάκις δὲ
^kκαὶ εἰ παρὰ στενωπὸν ^lτυγχάνοι ὠκοδομημένη ἡ οἰκία, καὶ οἱ
 F ^mπαριόντες ἅπαντες ἀκούουσιν ⁿαὐτῆς βοώσης, καὶ τῆς θερά-
 παινίδος ὀλολυσούσης. Τί τοῦτου γένοιτ' ἂν ἀσχημονέστερόν
 ποτε; ^oΚωκυτοὺς ἀκούεις; τί δὴ γέγονεν ἐκεῖ; Καὶ πᾶσαι
 εὐθέως διακύψασαι, ἢ δεῖνα, φησὶ, τὴν δούλην τύπτει τὴν
 αὐτῆς. Τί τοῦτου γένοιτ' ἂν ἀναισχυντότερον; Τί οὖν, οὐ χρὴ
 113 ^pτύπτειν; Οὐ τοῦτο λέγω, δεῖ μὲν γὰρ, ἀλλὰ μήτε συνεχῶς,
 μήτε ἀμέτρως, μήτε ὑπὲρ τῶν οἰκείων ἀδικημάτων, ὅπερ αἰεὶ (841)
 φημι, ^qἂν τι τῆς ὑπηρεσίας ἐλλείπῃ, ^rἀλλὰ τὴν ψυχὴν βλά-
 πτουςαν ἐκείνης· ἂν ὑπὲρ τοιαύτης τύπτης αἰτίας, ἐπαινέσονται
 πάντες, καὶ ὁ ἐγκαλέσων οὐδεὶς· ἂν δὲ ὑπὲρ τῶν σῶν, ὁμότητα
 πάντες καταγνώσονται καὶ ἀπήνειαν. Καὶ τὸ δὴ ^sπάντων
 αἰσχροτέρων, ^tεἰσὶν οὕτως ἄγριαι καὶ ἀπηνεῖς, ὥς ἐπὶ τοσοῦτον
 μαστίζειν, ὥς ^vμήτε αὐθημερόν τοὺς μάλωπας σβέννυσθαι.
 B Γυμνώσασαι γὰρ τὰς κόρας, καὶ τὸν ἄνδρα ἐπὶ τοῦτο καλέσα-
 σαι, δεσμοῦσι πολλάκις πρὸς τοῖς σκίμποσιν. Οἷμοι, οὐκ

^b ἀλλ' om. E. Veron. ^c κράξης E.F. κράξης Edd. ^d χολήν] αὐτοχο-
 λήν A.B.F. Sav. cet. ^e τὴν om. F. ^f μηδὲ pro καὶ omnes. ^g μὴ] τὸν
 μὴ C. μὴ om. E. Statim συμποδίσαι ὀργὴν pro συμποδίζεσθαι E. ^h ἐξ-
 εγείρει ante corr. E. ⁱ ὀργίζονται C. τὴν οἰκίαν ἅπασαν om. idem. ^k καὶ
 εἰ] εἰ καὶ C.D.E. ^l τυγχάνει C.D.E. Veron. ^m παριόντες C.E. et Coislin.
 apud Montef. παρόντες Veron. Sav. Mor. ⁿ αὐτῆς] καὶ αὐτῆς A.B.
^o Vid. Annot. ^p τύπτεσθαι C.D.E. Veron. ^q ἂν τι τῆς ὑπ.] μήτε
 τῆς ὑπ. ἂν τι A.B.F. Sav. cet. Statim ἐλλειφθῇ E. Veron. ^r ἀλλὰ τὴν ψ.
 βλάπτουσαν ἐκείνης] ἀλλ' εἰ τὴν ἑαυτῆς βλάπτει ψυχὴν A.B.F. Sav. cet.
^s πάντων] τούτων C. ^t οὕτως εἰσὶν inverso ord. A.B.F. ^v μήτε pro
 μηδὲ A.B.C.D.F. μὴ ante corr. E.

ἐπεισέρχεται ^w σοι ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ τῆς γεέννης, εἰπέ μοι, ^x ἢ μνήμη; ἀλλὰ γυμνοῖς τὴν παιδίσκην, καὶ δεικνύεις τῷ ἀνδρί; καὶ οὐκ αἰσχύνη μή σου καταγνῶ; καὶ ἐπιπλέον αὐτὸν παροξύνεις, καὶ ἀπειλεῖς ^y δῆσειν, μυρία πρότερον λαιδορησαμένη τῇ ἀθλίᾳ καὶ ταιλαιπώρῳ, ^z Θεσσαλίδα, δραπετρίαν, προεστῶσαν καλοῦσα. Ὁ γὰρ θυμὸς οὐδὲ τοῦ οἰκείου ἀφίησι ^a στόματος φεῖδεσθαι, ἀλλ' εἰς ἐν μόνον ὀρᾷ, ^b πῶς ἐκείνην ἀμύνηται, καὶ ἑαυτὴν καταισχύνη. Καὶ μετὰ ταῦτα δὴ πάντα προκάθεται ^C καθάπερ τις τύραννος, καὶ καλεῖ παῖδας, καὶ παραστησαμένη τὸν ἀνόητον ἄνδρα, καθάπερ ^c δημίῳ αὐτῷ κέχρηται. Ταῦτα ἐν Χριστιανῶν οἰκίαις γίνεσθαι ἔδει; Ἀλλὰ πονηρὸν ^d τὸ γένος, καὶ ἰταμὸν, φησὶ, καὶ ^e ἀναίσχυτον καὶ ἀδιόρθωτον. Οἶδα καὶ γὰρ ἄλλ' ἕνεστιν ἑτέρως ρυθμίσαι, φόβοις, ἀπειλαῖς, ρήμασι, κακεῖνην μειζόνως δυναμένοις δακεῖν, καὶ σὲ τῆς αἰσχύνης ἀπαλλάξαι. Αἰσχυρὰ ἐφθέγξω ρήματα ἐλευθέρα οὐσα, καὶ ^e οὐ μᾶλλον σαυτὴν, ἢ ἐκείνην καταισχύνεις; Εἴτα ἐν βαλανεῖῳ ἐὰν ^D ^h δὲ προελθεῖν, μώλωπες κατὰ ἰτῶν νώτων γυμνουμένης αὐτῆς, καὶ τεκμήρια περιφέρει τῆς ὁμότητος. Ἀλλ' ἀφόρητον, φησὶν, ἀνέσεως τυχὸν τὸ δουλικὸν γένος. Οἶδα καὶ γὰρ ἄλλ' ἑτέρως, ὅπερ ἔφην, ἐπίστρεφε, μὴ μᾶστιξι μόνον μηδὲ φόβῳ, ἀλλὰ καὶ κολακείᾳ καὶ τῷ ^k ποιεῖν εὖ. Ἀδελφή σου γέγονεν, ἀν ἡ πιστή. Ἐννόησον ὅτι σὺν δέσποινα, κακεῖνη σοι διακονεῖται. Ἄν ἡ μέθυσος, περιέλε τῆς μέθης τὰς ὑποθέσεις, τὸν ἄνδρα κάλεσον, καὶ παραΐνεσον. Ἡ οὐχ ὀρᾷ πῶς αἰσχυρὸν πρᾶγμα γυναῖκα ^E τύπτεσθαι; Οἱ ^l γοῦν μυρία κατὰ ἀνδρῶν νομοθετήσαντες, καὶ καύσεις καὶ βασάνους, ^m σπανιάκεις γυναῖκα ἀνῆρτησαν, ἀλλὰ μέχρι τοῦ ραπίσαι τὸν θυμὸν ⁿ ἰστώσι. Τοσαύτη ^o δὲ κέχρηται πρὸς τὴν φύσιν ταύτην αἰδοί, ὅτι οὐδὲ ἀναγκαίας χρείας οὔσης ἀνῆρτησαν ^p πολλάκις, ὅταν κύουσα τύχη. Αἰσχύνη γὰρ ἀνδρὶ γυναῖκα τύπτειν· εἰ δὲ ἀνδρὶ, πολλῷ μᾶλλον τῇ ὁμοφύλῳ. Ἀπὸ τούτων ^q καὶ τοῖς ἀνδράσι γίνονται μισηταὶ αἱ ^F γυναῖκες. Τί οὖν, φησὶν, ὅταν πορνεύη; Ζεῦξον ἀνδρὶ, περιέλε

^w σε E. ^x ἢ μνήμη E. Articulus aberat. ^y δῆσειν om. in text. E. Statim καὶ μυρία C.D.E. Veron. ^z Θεσσαλίδα—καλοῦσα] τῇ Θεσσαλίδι, τῇ δραπετρίᾳ (δραπετία E.) τὴν προεστῶσαν, τὴν πρακτικὴν (πρα . . . κτικὴν (sic) E.) C.D.E. ^a σώματος C. φεῖδεσθαι σ. pro σ. φεῖδεσθαι C.E. ^b ὅπως B. ^c δημίῳ αὐτῷ] αὐτῷ δημίῳ C.D. Veron. ^d τὸ γ. καὶ ἰτ. φησι] Sic A.B.C.F. φησὶ, τὸ γ. ἰταμὸν E. τὸ γ. φησὶ, καὶ ἰταμὸν Edd. ^e ἀναίσθητον A. ^f ζεεστιν A.B.C.D.F. ζεστιν Edd. ^g οὐ om. A.B.F. erasum in E. Tum σεαυτὴν et κατῆσχυνας E. καὶ οὐ μᾶλλον ἐκείνην ἢ σαυτὴν καταισχύνεις cum interrog Veron. sine interrog. Sav. ^h δέοι E. ⁱ τὸν νώτον E. ^k ποιεῖν εὖ pro εὖ ποιεῖν A.C.D.E.F. ^l γοῦν om. C.D.E. Veron. ^m οὐδὲ σπανιάκεις A.B.F. ⁿ ἰστώσι E. ^o δὲ om. E. ^p πολλάκις] καὶ μάλιστα A.B.F. Sav. cet. ^q καὶ τ. ἀ. γίνονται] γίνονται τ. ἀ. E.

τῆς ¹πορνείας τὰς ὑποθέσεις, μὴ συγχώρει ὑπερμαζᾶν. Τί οὖν, ἂν κλέπτη; Φύλαττε καὶ παρατήρει. ²Ὡ τῆς ὑπερβολῆς· ἐγὼ
 114 ἔσομαι φύλαξ, ³φησὶν; ⁴Ὡ τῆς ἀνοίας· διὰ τί, παρακαλῶ, οὐκ
 ἔση φύλαξ; Οὐχὶ τῆς αὐτῆς σοι μετέχει ψυχῆς; οὐχὶ τῶν αὐτῶν
 ἡξίωται παρὰ τοῦ θεοῦ; οὐ τῆς αὐτῆς ἀπολαύει τραπέζης; οὐ
 τῆς αὐτῆς σοι κοινωνεῖ ⁵εὐγενείας; Τί οὖν, ἂν ᾖ, φησὶ, λοίδορος,
 καὶ λάλος, καὶ μέθυσος; Πόσαι δὲ εἰσιν ἐλεύθεραι τοιαῦται;
 Β Πάντα ⁶δὲ τὰ ἐλαττώματα τῶν γυναικῶν φέρειν τοὺς ἄνδρας
 προσέταξεν ὁ θεός· μόνον μὴ ἔστω, φησὶ, πόρνη ἢ γυνή, καὶ
 πάντα τὰ λοιπὰ φέρε ἐλαττώματα. Καὶ μέθυσος ᾖ, καὶ λοί-
 δορος, καὶ λάλος, καὶ βάσκανος, καὶ πολυτελής, καὶ σπαθῶσα
 τὴν οὐσίαν, κοινωνὸν ἔχεις βίου· ⁷ῥύθμιζε· ἀνάγκην ἔχεις· διὰ
 τοῦτο κεφαλὴ εἰ σύ. ⁸Ῥύθμιζε, τὸ σαντοῦ ποιεῖ. Καὶ
 ἀδιόρθωτος μένη, καὶ κλέπτη, φύλαττε τὰ σά· μὴ ἐκείνην το-
 σοῦτον τιμωροῦ· ἂν λάλος ᾖ, ἐπιστόμιζε. Τοῦτο φιλοσοφίας
 ἐστὶ τῆς ἀνωτάτω. ⁹Νῦν δὲ εἰς ¹⁰τοσοῦτό τινες ἀτοπίας ἡκου-
 σιν, ὡς ἀποκαλύπτειν τὴν κεφαλὴν, καὶ ἀπὸ τριχῶν ¹¹περισύρειν
 C τὰς θεραπαινίδας. Τί ἡρυνθιάσατε πάσαι; Οὐ πρὸς πάσας
 ἡμῖν ὁ λόγος, ἀλλὰ πρὸς τὰς εἰς τὴν θηριωδίαν ἐξελκομένας
 ταύτην. Γυνὴ ἀκατακάλυπτος ¹²μὴ ἔστω, φησὶν ὁ Παῦλος· σὺ
 δὲ ὅλως τὸ κρήδεμνον ¹³περιαιρεῖς; Ὁρᾶς πῶς σαντὴν ὑβρίζεις;
 Ἄν μὲν οὖν γυμνῇ φανῇ σοι τῇ ¹⁴κεφαλῇ, ὕβριν τὸ πρᾶγμα
 λέγεις· σὺ δὲ αὐτὴν γυμνοῦσα, οὐδὲν δεινὸν εἶναι φῆς; Εἴτα
¹⁵τί, φησὶν, ἂν μὴ ¹⁶διορθῶται; Ῥάβδῳ καὶ πληγαῖς σωφρό-
 D νισον. Πόσα δὲ ¹⁷σὺ ἔχεις ἐλαττώματα, καὶ οὐ διορθοῦσαι; (842)
 Ταῦτα ἡμῖν νῦν οὐχ ὑπὲρ ἐκείνων εἴρηται, ἀλλ' ὑπὲρ ὑμῶν τῶν
 ἐλευθέρων, ὥστε μηδὲν ἄσεμνον, μηδὲν αἰσχρὸν ποιεῖν, ὥστε μὴ
 βλάπτειν ἑαυτάς. Ἐὰν ¹⁸ἐν οἰκίᾳ ταῦτα παιδευθῆς ἐπὶ τῆς
 θεραπαινίδος, καὶ προσηνὴς ᾖ, καὶ μὴ χαλεπὴ, πολλῶ μᾶλλον
 ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς ἔση τοιαύτη. ¹⁹Ἡ γὰρ ἐξουσίας οὔσης μηδὲν
 τοιοῦτον ἐργαζομένη, πολλῶ μᾶλλον, ἔνθα τὸ κωλύον ἐστίν,
 οὐδὲν ἐργάσῃ τοιοῦτον. Ὡστε ἡ περὶ τὰς θεραπαινίδας φιλο-
 E σοφία μέγιστα ὑμᾶς εἰς τὴν τῶν ἀνδρῶν εὐνοίαν ὠφελεῖ. ²⁰ᾧ

7 Matth. vii. 2.

¹ πορνείας Edd. μέθης Codd. ² φησὶν] φησὶ πάλιν A.C.F. ³ εὐεργε-
 σίας B. ⁴ δὲ om. A.F. ⁵ ῥύθμιζε] ῥυθμίζων A.B.F. Sav. cet.
⁶ ῥύθμιζε] οὐκοῦν ῥύθμιζε A.B.F. Sav. cet. ῥύθμιζε om. D. Veron. ⁷ νῦν
 pro νυν A.B.C.E.F. ⁸ τοσοῦτον A.B. ⁹ περισύρειν A.B.C.E.F. σύ-
 ρειν Edd. ¹⁰ μὴ ἔστω, φησὶν ὁ Παῦλος] Sic A.B.F. Sav. cet. εἰπέ μοι, ἔστηκε
 C.D.E. Veron. ¹¹ περιαιρεῖς] περιαιρεῖς F. ὁρᾶς C.D.E. Veron. ¹² κε-
 φαλῇ] + ἐκείνη A.B.F. Sav. cet. ¹³ τί, φησὶν A.B.E.F. φησι, τί Edd. ἐὰν
 pro ἂν A.B.F. ¹⁴ διορθῶται C.D. διορθῶνται E. ¹⁵ σὺ] καὶ σὺ A.B.F.
 Sav. cet. ¹⁶ ἐν οἰκίᾳ] οἶκοι E. ¹⁷ ἡ γὰρ ... ἐργαζομένη] Sic E. εἰ
 γὰρ ... ἐργαζομένη δειχθῆς Edd.

γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε, φησὶν, ^κἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.” Θὲς τῷ στόματι χαλινόν· καὶ ἐγγυμνασθῆς θεραπαινίδα ^λἀντιλέγουσαν φέρειν γενναίως, πρὸς τὴν ὁμότημον οὐδὲ ὑβρίζουσιν δυσχερανεῖς· μὴ δυσχεραίνουσα δὲ, τὴν ἄκραν φιλοσοφίαν κατ’ὥρθωσας. Εἰσὶ δὲ τινες, αἱ καὶ ^μὄρκους προστιθέασιν· οὐδὲν δὲ ^παἰσχροτερον τῆς οὕτω θυμουμένης. Τί οὖν, ἂν καλλωπίζεται, φησὶ; Τοῦτο κώλυσον, καὶ ἐγὼ σύμφημι· κώλυσον δὲ, ἀπὸ σαυτῆς ἀρχομένη, μὴ φόβῳ τοσοῦτον, ὅσον ὑποδείγματι· ἔσο ἐν πᾶσιν ἀρχέτυπος εἰκὼν.

“Καὶ βλασφημία, φησὶν, ἀρθήτω ἀφ’ ὑμῶν.” “Ὁρα πῶς πρόεισι τὸ κακόν. Ἡ πικρία τὸν θυμὸν ^οἐτέκεν, ὁ θυμὸς τὴν ὀργὴν, ἡ ὀργὴ τὴν κραυγὴν, ἡ κραυγὴ τὴν βλασφημίαν, τουτέστι, τὰς λοιδορίας· ἡ βλασφημία λοιπὸν ^ρπληγὰς, αἱ πληγαὶ ^{ιι}5 ^ιτραύματα, τὰ τραύματα θάνατον. Ἄλλ’ οὐδὲν τούτων ἠθέλησε φθέγγασθαι Παῦλος, ἀλλ’ ^ρεἶπεν, “Ἀρθήτω σὺν πάσῃ κακία.” ^ςΤί ἐστὶ, “σὺν πάσῃ κακία;” Εἰς τοῦτο τελευτᾷ. ^τΕἰσὶ τινες καθάπερ οἱ λαθροδῆκται τῶν κυνῶν, οἱ ^ντὸν μὲν προσιόντα ^ωοὐδὲν ὑλακτοῦσιν, οὐδὲ δυσχεραίνουσι· σαίνοντες δὲ, καὶ προσηγνὲς ἐπιδεικνύμενοι σχῆμα, ^κκαὶ ἀφυλάκτους λαβόντες, τοὺς ὀδόντας ἐνέπηξαν· οὗτοι χαλεπώτεροι τῶν ἐκ φανεροῦ τὴν ^βἔχθραν ἀναδεχομένων. Ἐπεὶ οὖν καὶ ^γἄνθρωποι εἰσι κύνες, ^ζοὔτε κράζοντες, οὔτε ὀργιζόμενοι, οὔτε δυσχεραίνοντες ἀπειλοῦσι, λάθρα δὲ ^αράπτοντες δόλους, ^βκαὶ κατασκευάζοντες μυρία κακὰ, καὶ δι’ ἔργων ἀμυνόμενοι, καὶ τούτους ἠνίξατο. “Ἀρθήτω ἀφ’ ὑμῶν, ^εφησὶ, σὺν πάσῃ κακία.” Μὴ ῥημάτων μὲν φείδου, διὰ δὲ τῶν ἔργων ἀμύνου. Ἐγὼ διὰ τοῦτο τὴν γλῶσσαν ἐκόλασα, καὶ τὴν κραυγὴν αὐτῆς περιέκοψα, ἵνα μὴ ^δτὸν πυρσὸν ἀνάψῃ σφοδρότερον· εἰ δὲ καὶ χωρὶς κραυγῆς τὰ αὐτὰ ποιεῖς, καὶ ἔνδον ^ετρέφεις τὴν πυρὰν καὶ τοὺς ἄνθρακας, τί τὸ ὄφελος τῆς σιγῆς; Ἡ οὐκ οἶδας, ὅτι ^εαἱ πυρκαϊαὶ μάλιστα ^ς5 εἰσι χαλεπώταται, αἵπερ αἶν ἔνδον ^ςτρέφόμεναι μὴ φαίνονται τοῖς περιεστηκόσιν ^ηἐκτός; καὶ τραύματα, ἅπερ αἶν μὴ εἰς τὴν

^κ μετρηθήσεται E. ^λ ἀντιλέγουσαν omnes. χαλεπαίνουσιν Edd. ^μ ὄρ-
κων E. ^ν αἰσχροτ. E. in marg. ^ο ἐτέτεκεν A. ^ρ τὰς πληγὰς C.
^ι τὰ τραύματα E. ^ρ εἶπεν] ἡ τοῦτο μόνον A.B.F. Sav. cet. ^ς τί ἐστὶ σὺν πάσῃ
κακία;] ἐν πᾶσι δὲ C.D. τὸ σὺν πάσῃ δὲ E. πᾶσα γὰρ κακία A.B.F. τί ἐστὶ σ.
π. κακία; πᾶσα γὰρ κακία Sav. cet. ^τ εἰσι] + δὲ Veron. + γὰρ D. Sav. cet.
^ν τὸν μὲν προσιόντα] τοὺς μὲν προσιόντας A.B.F. Sav. cet. ^ω οὐδὲ A.E.
^κ καὶ om. A.B.F. Sav. cet. ^γ οἱ ἄνθρωποι F. ^ζ οὔτε] καὶ οὔτε A.B.F.
Sav. cet. ^α ῥάπτουσι E. ^β καὶ om. E. ^ε φησὶ] εἰπὼν A.B.F.
^δ τὸν πυρσὸν] τὸ πῦρ ante corr. E. Statim ἀνάψῃς idem. ^ε στρέφεις
B.C.F. ^ς αἱ om. A.B.F. Mox μάλιστα εἰσὶν ἐκεῖναι χαλ. iidem. ἐκεῖναι
μάλιστα εἰσι χαλεπώτεροι E. ^ς στρεφ. B.C.F. et ex corr. ead. man. E.
^η ἐκτός] ἐκάστοις C. Veron.

ἐπιφάνειαν ἔξανθήσῃ; καὶ πυρετοὶ, ὅσοι τὰ ἑνδόσθια καίουσιν; Οὕτω καὶ ὀργὴ αὕτη χαλεπωτέρα ἢ τὴν ψυχὴν ἐπινεμομένη. Ἀλλὰ καὶ ^k αὕτη ἀρθήτω, φησὶ, σὺν πάσῃ κακίᾳ, καὶ μικρᾷ καὶ μεγάλῃ. Πειθώμεθα τοίνυν αὐτῷ, καὶ πάσαν πικρίαν καὶ ^l πᾶσαν κακίαν ἐξαίρωμεν, ἵνα μὴ λυπῶμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἀνέλωμεν **D** πρόρριζον τὴν πικρίαν, ἐκτέμωμεν αὐτήν. Οὐδὲν ἀγαθὸν ἀπὸ πικρᾶς γένοιτο ἂν ^m ψυχῆς, οὐδὲν ὑγιές, πάντα συμφοραὶ, πάντα δάκρυα, πάντα θρῆνοι καὶ οἰμωγαί. Οὐχ ὁρᾶτε καὶ τῶν θηρίων ὅσα ⁿ ἂν κράζῃ, πῶς ἀποστρεφόμεθα; οἷον τὸν λέοντα, τὴν ὄρκτον, ἀλλ' οὐχὶ τὸ πρόβατον· οὐ γὰρ ἐστὶν ἑκεῖ κραυγὴ, ἀλλὰ προσηνὴς τις φωνή. Καὶ τῶν ὀργάνων δὲ τῶν μουσικῶν, ὅσα μὲν ^r ἂν κράζῃ, ἀηδέστερά ἐστι πρὸς τὸν φθόγγον, οἷον τύμπανα, σάλπιγγες· τὰ δὲ μὴ οὕτως, ἀλλὰ μαλάττοντα, ταῦτα ἡδέα, ^s αὐλὸς καὶ κιθάρα καὶ σύριγγες. Οὕτως οὖν ἡμῶν **E** τὴν ψυχὴν καταστήσωμεν, ὥστε μὴ κράζειν· καὶ οὕτω δυνησόμεθα καὶ τῆς ὀργῆς περιγενέσθαι· ταύτην δὲ ἐκκόψαντες, αὐτοὶ πρῶτοι τῆς γαλήνης ἀπολαύσομεν, καὶ εἰς τὸν εὐδιδιον ^t πλευσόμεθα λιμένα· οὐ γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

116

ΛΟΓΟΣ IS.

- ¹ Πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργή, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. Γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὖσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ^a ἐν Χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν.
- B** ΟΥΚ ἀρκεῖ ^b κακίας ἀπαλλαγῆναι, εἰ δεῖ τῆς βασιλείας τῶν (84ε) οὐρανῶν ἐπιτυχεῖν, ἀλλὰ δεῖ καὶ πολλῆς τῆς τῶν ^c ἀγαθῶν ἐργασίας. Ἴνα μὲν γὰρ γεέννης ἀπαλλαγῶμεν, ἀπέχεσθαι δεῖ ^d πονηρίας· ἵνα δὲ βασιλείας ἐπιτύχωμεν, ἀντέχεσθαι τῆς ἀρετῆς. Ἡ οὐκ ἴστε, ὅτι καὶ ἐν τοῖς ἔξωθεν δικαστηρίοις, ^e ὅταν ἐξέτασις ᾖ τῶν εἰργασμένων ^f ἐκάστω, καὶ ἐκκλησιάσῃ πᾶσα ἡ

1 CAP. IV. v. 31, 32.

ⁱ ἐνδόσθια B.C.D.F. ^{σθε} ἐνδον (sic) E. ἐντόσθια Edd. Statim καίοντες C.D. Veron. διακαίοντες E. ^k αὕτη E. Statim ἀρθήτω om. C. Veron. Post ἀρθήτω add. ἀφ' ὑμῶν E. ^l πᾶσαν om. B.F. Statim ἐξάρωμεν E. ^m ψυχῆς] τῇ ψυχῇ E. ⁿ ἂν κράζῃ] κράζει E. ^o ὄρκτον C.D. ^p οὐχὶ] οὐ B.F. ^q ἐκεῖ] ἐκεῖνω A.B.F. ^r ἂν κράζῃ] κράζει C.E. ^s αὐλὸς] οἷον A.B.F. Sav. cet. ^t πλευσόμεν E. ἀπελευσόμεθα C. Hom. XVI. ^a ἐν Χριστῷ assumptum ex A.B.E.F. Mosq. ^b τῆς κακίας E. ^c ἀγαθῶν pro ἀρετῶν A.B.C. Flor. p. 411. (Tom. xii. p. 615 B.) ^d τῆς πον. E. ^e ὅταν] + καὶ E. ^f ἐκάστω est in libris omnibus, non in Edd.

πόλις, οὕτω γίνεται; Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἔξωθεν ἔθος ἦν παλαιὸν, χρυσῷ στεφανοῦσθαι στεφάνῳ, οὐ τὸν μηδὲν κακὸν ἐργασάμενον ^ετὴν πόλιν· τοῦτο γὰρ ^hαὐτῷ πρὸς τὸ μὴ δοῦναι δίκην ^Cⁱ ἀπόχρη μόνον· ἀλλὰ ^kτὸν μεγάλας εὐεργεσίας ἐπιδειξάμενον. Οὕτως ἐπὶ ταύτην ἐχρῆν ἄγεσθαι τὴν τιμὴν. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ^lοἶδα πῶς μικροῦ δεῖν με ^mπαρέλαθεν ὁ μάλιστα πρὸς ὑμᾶς ἀναγκαῖον ⁿἦν εἰπεῖν. Τῆς γὰρ διαιρέσεως ταύτης τὸ πρῶτον ἀνατίθεμαι μέρος, μικρᾷ τινι ἐπιδιορθώσει χρησάμενος. Ἐπειδὴ γὰρ ^oἔφην, πρὸς τὸ ^pμὴ περιπεσεῖν γεέννη ^qὅτι τῶν κακῶν ἡμῖν ἢ ἀναχώρησις ἀρκεῖ, μεταξὺ με λέγοντα ^rὑπείσθηθέ τις ἀπειλὴ φοβερά, οὐ τοῖς κακόν τι τολμήσασι τὴν τιμωρίαν ἐπάγουσα, ^D ἀλλὰ τοὺς ἐλλειποτάς τι τῶν ἀγαθῶν κολάζουσα. Τίς δὴ οὖν αὕτη ἐστί; Τῆς ἡμέρας, φησὶν, ἐπιστάσης τῆς φοβεράς, καὶ παραγενομένης τῆς κυρίας, καθεστῆς ἐπὶ τοῦ βήματος ὁ κριτής, καὶ τὰ μὲν πρόβατα στήσας ἐκ δεξιῶν, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ ἀριστερῶν, ^sπρὸς μὲν τὰ πρόβατα ἔλεγε· ²“ Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· ἐπέινασα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν.” Τοῦτο καλῶς· ἔδει γὰρ αὐτοὺς τῆς τοσαύτης φιλανθρωπίας ταύτην λαβεῖν τὴν ἀντίδοσιν· τὸ μέντοι τοὺς μὴ ^Eⁱ μεταδόντας τοῖς δεομένοις ἐξ ὧν εἶχον ^vαὐτοὶ, μὴ μέχρι τῆς τῶν ἀγαθῶν στερήσεως κολάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ τῷ τῆς γεέννης παραπέμπεσθαι πυρὶ, τοῦτο ^wδὴ ποιοῖν ἂν ἔχοι λόγον; ^xΚαὶ τοῦτο μὲν οὖν μάλιστα εὐπρόσωπον ^yἂν ἔχοι λόγον, οὐχ ἥττον, ἢ ἐκείνο τὸ πρότερον. Διὰ γὰρ ^zτούτων παιδευόμεθα, ὅτι οἱ μὲν τὰ ἀγαθὰ πράξαντες, τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀπολαύσονται ^aκαλῶν· οἱ δὲ ἐγκληθῆναι μὲν οὐδὲν ἔχοντες κακόν, ^F ἐλλειποῦτες δέ τι τῶν ἀγαθῶν, μετὰ τῶν ^bτὰ κακὰ ἐργασαμένων εἰς τὸ τῆς γεέννης ἀπαχθήσονται πῦρ. ^cΕἰ μὴ τις ἐκείνο λέγοι, ὅτι καὶ τὸ ἀγαθὸν μὴ ποιῆσαι, κακίας μέρος ἐστίν· ἀργίας γὰρ τοῦτό ἐστιν, ἀργία δὲ ^dκακίας μέρος· ^eμᾶλλον δὲ οὐ

2 Matth. xxv. 34, 35.

^ε τῇ πόλει E. Veron. ^h αὐτῷ A.B.C.E.F. Flor. αὐτὸ Edd. ⁱ ἀπέχρησε A.B.F. ^k τὸν] καὶ E. ^l οἶδ' ὅπως A.B.F. ^m παρήλθεν E. ⁿ ἦν om. F. ^o ἔφην] ἔλεγον ὅτι A.B.F. ἔφην ὅτι E. ^p μὴ superscript. in E. ^q ὅτι τῶν] Sic Sav. cet. ὅτι om. C.D.E. οὐ τῶν A.B.F. Statim ἢ τῶν κ. ἡμῖν ἂν. E. ^r εἰσῆλθε E. ^s πρὸς μὲν τ. π. ἔλεγε om. A.B.F. Idem post πατρός μου add. πρὸς τοὺς ἐκ δεξιῶν ἔλεγε. ^t μεταδιδόντας E. ^v αὐτοὶ A.B.F. ^w δὴ] δὲ E. δὴ om. Veron. τοῦτο δὴ post λόγον transp. A. Sav. cet. ^x καὶ τοῦτο—μάλιστα] μάλιστα μὲν οὖν καὶ τοῦτο A.B.F. Sav. cet. ^y ἂν accessit ex C.D.E. ἔχει pro ἔχοι A.B. ^z τούτων pro τούτου omnes. ^a καλῶν omnes. ἀγαθῶν Edd. ^b τὰ om. C.D.E. ^c εἰ] πλὴν εἰ F. ^d τῆς κακίας F. ^e μᾶλλον δὲ οὐ (οὐδὲ Veron.) μέρος, ἀλλὰ] καὶ E.

μέρος, ἀλλὰ ὑπόθεσις καὶ ρίζα πονηρά· πᾶσαν γὰρ ^fτὴν κακίαν
 117 ἐδίδαξεν ἡ ἀργία. Μὴ τοίνυν ἀνοήτως ταύτας τὰς ἐρωτήσεις
 ἐρωτῶμεν· ^gὁ μὴδὲν πεποιηκὼς κακὸν, μὴδὲ ἀγαθὸν, ^hποῖον δέ-
 ξεται τόπον; Τὸ γὰρ μὴ ποιῆσαι ἀγαθὸν, τοῦτο ποιῆσαί ἐστι
 κακόν. Εἰπέ γάρ μοι, εἴ τινα οἰκέτην ἔχοις, μήτε κλέπτοντα,
 μήτε ὑβρίζοντα, μήτε ἀντιλέγοντα, ἀλλὰ καὶ μέθης κρατοῦντα
 καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, καθήμενον δὲ διαπαντὸς ἀργὸν, καὶ
 οὐδὲν τῶν ὀφειλόντων παρὰ οἰκέτου δεσπότῃ πληροῦσθαι ποι-
 οῦντα· οὐ μαστιγῶσεις, οὐ στρεβλώσεις αὐτὸν, ⁱεἰπέ μοι; Καὶ
 Β μὴν ^kοὐδὲν εἰργάσατο κακόν. Αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτό ἐστι κακόν.
 1· Ἀγάγωμεν δὲ καὶ ἐπὶ τὸν λοιπὸν βίον τὸν λόγον· ^mκαὶ ἔστω
 τις γεωργὸς, καὶ μὴδὲν λυμαίνεσθω τοῖς ἡμετέροις ὑπάρχουσι,
 μήτε ἐπιβουλεύετω, μήτε κλεπτέτω, μόνον δὲ τὰς αὐτοῦ χεῖρας
 δῆσας, οἶκοι καθεζέσθω, μήτε σπείρων, μήτε αὐλακα τέμνων,
ⁿμήτε βοῦς ὑποζευγνὺς, μήτε ἄμπελον θεραπεύων, μήτε ἄλλο
 τι τῶν περὶ τὴν γῆν πονῶν· ἄρα οὐ κολάσομεν τὸν τοιοῦτον;
 Καίτοιγε οὐδὲν ἠδίκησεν, οὐδὲ ἔχομεν ἐγκαλεῖν ^oαὐτῷ· ἀλλ’
 Ρ αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο ἠδίκησεν· ἀδικεῖ γὰρ κοινῷ λόγῳ, τὴν παρ’
 C ἑαυτοῦ συντέλειαν μὴ παρεχόμενος. Τί δέ, εἰπέ μοι, ἂν τῶν
^qδημιουργῶν ἕκαστος καὶ χειροτεχνῶν ^rτὸν μὲν ἑτερότεχνον,
 ἀλλὰ μὴδὲ τὸν ὁμότεχνον βλάβῃ μὴδὲν, ἀργῇ δὲ μόνον, οὐχὶ
 ἀπόλωλεν ^sἅπας ἡμῖν ὁ βίος οὕτω καὶ διέφθαρται; ^tΒούλει καὶ
 ἐπὶ τοῦ σώματος τὸν λόγον ^vἐλκύνωμεν; Οὐκοῦν ἡ χεὶρ μὴ
 πληττέτω τὴν κεφαλὴν, μὴδὲ ἐκκοπτέτω τὴν γλῶσσαν, μὴδὲ
 ἐξορυττέτω τὸν ὀφθαλμὸν, μὴδὲ ἄλλο τι τοιοῦτον ἐργαζέσθω (844)
 κακόν· μόνον δὲ ^wἀργῇ μενέτω, καὶ τὴν παρ’ ἑαυτῆς λειτουρ-
 D γίαν μὴ πληροῦτω ^xτῷ παντὶ σώματι· ἄρα οὐκ ἄξιον ἐκκο-
 πῆναι αὐτήν, ἣ περιφέρειν ἀργοῦσαν, καὶ παντὶ λυμαينوμένην
 τῷ σώματι; Τί ^yδὲ, ἂν τὸ στόμα μὴ κατεσθίῃ τὴν χεῖρα, μὴδὲ
 δάκνη τὸ στῆθος, τὰ δὲ παρ’ ἑαυτοῦ πάντα ἐλλείπη, οὐ βέλτιον
 ἐμπεφράχθαι μᾶλλον; Εἰ τοίνυν καὶ ἐπὶ τῶν ^zοἰκετῶν, καὶ ἐπὶ
 τῶν δημιουργῶν, καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος παντὸς ἀδικία μεγάλη, οὐ

^f τὴν accessit ex A.B.C.F. ^g ὁ] οἶον ὁ A.B.F. Sav. cet. ^h ποῖον] +
 ἄρα A.F. ⁱ εἰπέ μοι] ναί, φησὶ A.B.F. Sav. cet. ^k οὐδὲν] οὐδ’ ante
 corr. E. ^l ἀγάγωμεν (ἄγωμεν C.D. Veron.)—τὸν λόγον] ἀλλ’, εἰ δοκεῖ, καὶ
 ἐπὶ τὸν λ. β. τὸν λόγον ἀγάγωμεν A.B.F. ἀλλ’, εἰ δοκεῖ, ἀγάγωμεν καὶ ἐπὶ τὸν λ.
 β. τὸν λόγον Sav. cet. ^m καὶ assumtum ex omnibus. ⁿ μήτε β. ὑ.] μήτε
 βόας ζευγνὺς A. τοὺς βόας ζευγνὺς B.F. ^o αὐτῷ] + τι A.B.F. Sav. cet.
^p αὐτῷ et τοῦτῳ A.B.F. Sav. cet. ^q χειροτεχνῶν pro δημ. et τῶν δημ. pro
 χειροτεχνῶν C. ^r τὸν μὲν ἐτ. ἀλλὰ μὴδὲ] μήτε τὸν ἐτ. μὴδὲ A.B.F. ^s πᾶς E.
^t βούλει] εἰ βούλει E. ^v μεταβιβάζομεν A.B.F. ^w ἀργὸς ex corr. E.
^x τῷ π. σώματι om. A.B.F. inclusum a Sav. ^y δέ] δαί B.F. δὴ C. ^z οἰκε-
 τῶν] + καὶ ἐπὶ τῶν γεωργῶν A.

μόνον τὸ κακόν τι πράξαι, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν ἀγαθῶν ἔλλειψις, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ τοῦτο ^aἀν γένοιτο. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἀπάγων ἡμᾶς τῆς Ε πονηρίας, ἄγει πρὸς τὴν ἀρετήν.

^bΤί γὰρ ὄφελος, εἰπέ μοι, τὰς ἀκάνθας ἐκκοπῆναι πάσας, ἂν τὰ χρηστὰ μὴ ^cκαταβάλληται σπέρματα; Εἰς γὰρ τὴν αὐτὴν περιστήσεται ^dπάλιν ἡμῖν ζημίαν ὁ πόνος μέινας ἀτελής. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ^eὁ Παῦλος κηδόμενος ἡμῶν, οὐ μέχρι τῆς τῶν κακῶν ἐκκοπῆς καὶ ἀναιρέσεως ἵστησι τὰ παραγγέλματα, ἀλλὰ καὶ ταχὺ τῶν ἀγαθῶν τὴν καταφύτευσιν ἐπιδείκνυσθαι προτρέπει. Εἰπὼν γὰρ, “Πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργή, καὶ F κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ’ ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ,” ἐπήγαγε· “Γίνεσθε ^fδὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοί, εὖσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς.” “Ἐξεῖς γὰρ εἰσιν αὐταὶ καὶ διαθέσεις. Καὶ οὐκ ἀρκεῖ ἡ τῆς ἐτέρας ἀπαλλαγὴ εἰς τὴν τῆς ἐτέρας ἡμᾶς ¹¹⁸ ἔξιν καταστῆσαι πάλιν, ἀλλὰ δεῖ πάλιν κινήσεώς τινος, καὶ ὁρμῆς οὐκ ἐλάττονος τῆς ἐν τῇ φυγῇ τῶν κακῶν, ὥστε γενέσθαι ἐν τῇ κτήσει τῶν ἀγαθῶν. Καὶ ^gγὰρ ἐπὶ τοῦ σώματος ὁ μέλας ἂν ἀπαλλαγῇ τῆς ποιότητος ταύτης, οὐκ εὐθέως ^hἐγένετο λευκός. Μᾶλλον δὲ μὴ ἐπὶ τῶν φυσικῶν τὸν λόγον γυμνάσωμεν, ἀλλ’ ἐπὶ τῶν κατὰ προαίρεσιν τὸ παράδειγμα ⁱπαραγάγωμεν. Ὁ μὴ ἐχθρὸς οὐ πάντως φίλος ἐστίν, ἀλλ’ ἔστι τι μέσον, ὃ μὴτε ἔχθρας, μὴτε φιλίας ^kἐστίν, ἐν ᾧ μάλιστα οἱ B πλείους τῶν ἀνθρώπων καθεστήκασιν πρὸς ἡμᾶς. Ὁ μὴ δακρύων, οὐ πάντως καὶ γελαῖ, ἀλλ’ ἔστι μέση κατάστασις. Οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, οὐχ ὁ μὴ πικρὸς πάντως χρηστὸς, οὐδὲ ὁ μὴ θυμώδης ^lπάντως εὖσπλαγχνος· ἀλλὰ δεῖ πάλιν ἐτέρας σπουδῆς, ὥστε κτήσασθαι τοῦτο τὸ καλόν. Καὶ θέα πῶς κατὰ νόμον ἀρίστης γεωργίας ὁ μακάριος Παῦλος τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ γῆν παρὰ τοῦ γεωργοῦ διακαθαίρει τε καὶ ἐργάζεται. Ἀνεῖλε τὰ νόθα C σπέρματα, παρακαλεῖ λοιπὸν, ὥστε κατασχεῖν τὰ γνήσια φυτὰ. “Γίνεσθε χρηστοί,” φησὶν. Ἄν γὰρ τῶν ἀκανθῶν ἀνασπασθειςῶν μένη ἡ χώρα ἀργοῦσα, ἀνονήτους πάλιν οἴσει βοτάνας. Διὸ τὴν σχολὴν αὐτῆς καὶ τὴν ἀργίαν προκαταλαμβάνειν δεῖ ^mτῇ τῶν ἀγαθῶν σπερμάτων τε καὶ φυτῶν καταβολῇ.

^a ἀν γένοιτο pro γένουιτ’ ἂν A.B.C.D.E. ἂν om. F. ^b ΗΘΙΚΟΝ. “Ὅτι δεῖ τὰ ἐναντία τῆς κακίας ἐκκοπτομένης ἐργάζεσθαι, ἐπεὶ οὐδὲν ὄφελος, ὀργῆς ἐκρίζω-
θείσης τυχόν, ἂν μὴ ἀγάπῃ ἐπιδανφιλευθῇ. Veron. ^c καταβάλληται C.D.E.
καταβάλληται Edd. ^d π. ἡμῖν ζ. A.B.C.D.F. ζ. π. ἡμῖν E. π. ζ. ἡμῖν Edd.
^e ὁ μακάριος Π. E. ὁ Π. om. F. καὶ ὁ Π. om. A.B. Post Παῦλος add. σφόδρα
A.B.F. Sav. cet. ^f δὲ om. C. ^g γὰρ] + καὶ E. ^h γίνεται A.B.F. Sav. cet.
ⁱ μεταγάγ. A.B.F. ^k ἐστὶν post ἐχθρας transp. A.E.F. ^l πάντως] + καὶ E.
^m τὴν ... καταβολῇ C.

Ἀνεῖλεν ὀργήν, ἔθηκε χρηστότητα· ἀνείλε πικρίαν, ἔθηκεν εὖσπλαγχνίαν· ἐξέτεμε κακίαν καὶ βλασφημίαν, ἐφύτευσε συγγνώμην. Τὸ γὰρ, “Χαριζόμενοι ἑαυτοῖς,” τοῦτό ἐστι· συγγνωμονικοὶ, φησὶ, γίνεσθε. Μείζων γὰρ αὕτη ἢ χάρις ^η τῆς ἐν τοῖς χρήμασιν. Ὁ μὲν γὰρ χρήματα ἀφιεῖς τῷ δανεισαμένῳ παρ’ αὐτοῦ, καλὸν μὲν ἐργάζεται ἔργον καὶ θαυμαστὸν, πλὴν ἀλλὰ μέχρι τοῦ σώματος ἢ χάρις, εἰ καὶ ἑαυτῷ τὴν ἀμοιβὴν ἐν τοῖς πνευματικοῖς καὶ τοῖς κατὰ ψυχὴν ἀποδίδωσι δώροις· ὁ δὲ ἁμαρτήματα χαρισάμενος, τὴν τε ψυχὴν ὠφέλησε τὴν ἑαυτοῦ, καὶ τὴν ἐκείνου τοῦ τῆς ὁ συγγνώμης τυχόντος. Οὐ γὰρ ^Ε ἑαυτὸν μόνον τούτῳ τῷ τρόπῳ, ἀλλὰ κακείνον ἐπιεικέστερον ὑκατέστησεν. Οὐ γὰρ οὕτως ἐπεξερχόμενοι τοῖς ἡδικηκόσιν ἡμᾶς, ὥς συγχωροῦντες δάκνομεν αὐτῶν τὰς ψυχὰς, ^ε ἐντρέποντες καὶ δυσωποῦντες. Ἐκείνως μὲν γὰρ οὔτε ἡμᾶς αὐτοὺς, οὔτε ἐκείνους ὠνήσαμεν, ἀλλ’ ἀμφοτέρους ἐβλάψαμεν, αὐτοὶ τε τὸ ἀνταπόδομα διώξαντες κατὰ τοὺς παρὰ Ἰουδαίοις ἄρχοντας, καὶ τὸν ^ε ἐν ἐκείνοις ἐκκαύσαντες θυμόν· ἂν δὲ ἐπιεικεία τὴν ἀδικίαν ἀμειψώμεθα, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ὀργὴν ἐκλύσαντες, ἐκαθίστα- ^Ε μεν παρ’ αὐτῷ δικαστήριον ἡμῖν φέρον τὰς ψήφους, καταδικάζον αὐτὸν χαλεπώτερον, ἢ ἡμεῖς. Καταγνώσεται γὰρ ^ε αὐτοῦ καὶ καταψηφιεῖται, καὶ πᾶσαν ζητήσει πρόφασιν, δι’ ἧς ἀποτίσει τὸ δανεισθὲν τῆς μακροθυμίας μέρος μετὰ πλείονος τοῦ μέτρου, εἰδὼς ὅτι ἂν ^ε μὲν τὸ ἴσον ἀποδῶ, καὶ οὕτως ἡλάττωται, τῷ (84) μὴ αὐτὸς ἄρξασθαι, ἀλλὰ τῷ παρ’ ἡμῶν τὸ ὑπόδειγμα λαβεῖν, ¹¹⁹ ἔλαττον φέρων. Σπουδάσει τοίνυν ὑπερβαλέσθαι τῷ μέτρῳ, ἵνα τὴν ἐλάττωσιν, ἣν ἐκ τοῦ δεύτερος ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν ἀνταπόδοσιν ^ω ὑπέμεινε, τῇ τῆς ἀντιδόσεως ὑπερβολῇ κατακρύψῃ, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ χρόνου γενομένην αὐτῷ ἐλάττωσιν τοῦ ^ε προτέρου παθόντος κακῶς, ταύτην ἀπὸ τῆς καθ’ ὑπερβολὴν ἐπιεικείας κοινὴν ^ε ἐργάσῃται. ² Οἱ γὰρ ἄνθρωποι, ὅταν εὐγνώμονες ᾖσιν, οὐχ οὕτως ἐπὶ τοῖς κακοῖς, ὥς ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς, οἷς ^α ἂν εὐπάσχωσι παρὰ τῶν ἡδικημένων, ^β στένουσι. Τὸ μὲν ^ε γὰρ κακίας ^Β ^δ καὶ ὀνειδούς καὶ γέλωτος μεστὸν, ^ε τὸν εὐπαθόντα μὴ ἀντὶ εὐποιεῖν· ^ε τὸ δὲ ἔπαινον ἔχει καὶ κρότους παρὰ πάντων καὶ εὐφη-

^η τῆς] τοῖς C.D. Veron.

A.B.C.E.F. ἐποίησεν Edd.

ποῦμεν A.B.F.

^ε ἐν om. F.

^ν ὑπερβαλέσθαι] + τὰ σπέρματα C. Veron.

μένει (corr. ex ὑπέμεινε, ut videtur) E.

^ε ἐργάζεται E.

^z οἱ] οὐ a pr. man. E.

^β στένωσιν C.

^ε γὰρ om. a pr. man. E.

^δ καὶ] Sic A.B.F.

^ε τὸν] τὸ τὸν

A.B.F. Mox ἀντὶ εὐποιεῖν D.

ἀντὶ εὐποιεῖν C. Veron.

ἀντιευποιεῖν B.F.

τευποιεῖν Sav. cet.

^ο συγγνώμης] + λέγω A.B.F.

^ε ἐντρ. καὶ δυσωπ.] καὶ ἐντρέπομεν καὶ δυσω-

^ε αὐτοῦ E. αὐτοῦ Edd.

^ε αὐτοῦ E. αὐτοῦ Edd.

^ω ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ρ κατέστησεν

^ε ἐντρ. καὶ δυσωπ.] καὶ ἐντρέπομεν καὶ δυσω-

^ε αὐτοῦ E. αὐτοῦ Edd.

^ε αὐτοῦ E. αὐτοῦ Edd.

^ω ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε ὑπομείνῃ C.D. Veron.

^ε τὸν] τὸ τὸν

^ε τὸν] τὸ τὸν

^ε τὸν] τὸ τὸν

^ε τὸν] τὸ τὸν

^ε τὸν] τὸ τὸν

^ε τὸν] τὸ τὸν

μίας, τὸ κακῶς παθόντα μὴ ἀντεπεξέλθῃν. Διὰ τοῦτο ἐτούτῳ μάλιστα δάκνουνται.

Ὡστε, εἰ βούλει ἁμύνεσθαι, τούτῳ ἁμύνου τῷ τρόπῳ· κακοῖς ἀγαθὰ ἀνταπόδος, ἵνα αὐτὸν καὶ ὀφειλέτην καταστήσης, καὶ νικήσης νίκην θαυμαστήν. Ἐπαθες κακῶς; Ποίησον καλῶς, οὕτως ἁμύνου τὸν ἐχθρόν. Ἄν μὲν γὰρ ἐπεξέλθῃς, ὁμοίως καὶ σὲ ἡ κακείνῳ ἅπαντες μέμφονται· ἂν δὲ ἐνέγκῃς, ἐτέρως, σὲ μὲν κροτήσουσι καὶ θαυμάσουσι, ἐκείνῳ δὲ κακηγορήσουσι. Τί δὲ ἐχθρῷ ἵγένοιτο ἂν μείζον τοῦ τὸν ἐχθρόν ἰδεῖν παρὰ πάντων θαυμαζόμενον καὶ κροτούμενον; τί ἐχθρῷ πικρότερον τοῦ ἑαυτὸν θεάσασθαι παρὰ πάντων ὑβριζόμενον ἐπ' ὧψι τοῦ ἐχθροῦ; Ἐὰν αὐτὸν ἁμύνη, καὶ κατεγνώσθῃς ἴσως, καὶ σὺ μόνος ἡμύνῃς· ἂν δὲ ἀφῇς, ἀντὶ σοῦ πάντες ὁμύνονται αὐτόν· ὅπερ τοῦ παθεῖν κακῶς χαλεπώτερον, τὸ τὸν ἐχθρόν τοσοῦτους ῥτοὺς ἁμύνοντας ἔχειν. Ἄν ἀνοίξῃς ἅσυν τὸ στόμα, ἐκείνοι σιγήσουσι· ἂν δὲ σὺ σιγήσῃς, οὐκέτι ἐνὶ σῇ σφῷ στόματι, ἀλλὰ ὁ μυρίοις τοῖς τῶν ἄλλων αὐτὸν βάλλεις, καὶ μᾶλλον ἁμύνη. Καὶ σοὶ μὲν ὑβρίζοντι πολλοὶ καὶ ἐγκαλοῦσιν· ἐροῦσι γὰρ τοῦ πάθους εἶναι τὰ ῥήματα· ὅταν δὲ ὁ μηδὲν ἡδίκημένος οὕτως αὐτὸν πλύνῃ ταῖς ὕβρεσι, τότε μάλιστα καθαρὰ πάσης ὑποψίας ἡ ἁμύνη. Ὅταν γὰρ οἱ μηδὲν παθόντες δεινὸν, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς σῆς ἐπιεικείας ὡς ἡδίκημένοι συναλγῶσι καὶ συμπάσχωσι, πάσης ὑποψίας καθαρὰ αὕτη ἡ ἐκδικία. Τί οὖν, ἂν μηδεὶς ἁμύνηται, φησὶν; Οὐκ ἔστιν εἶναι λιθίνους ἀνθρώπους, ὡς τοσαύτην φιλοσοφίαν ὀρῶντας μὴ θαυμάσαι καὶ μὴ τότε ἁμύνωσιν, ὕστερον ὁμῶς ἐν καταστάσει γενόμενοι, τοῦτο ἐργάζονται, σκώπτοντες δὲ ἐκείνους καὶ λοιδοροῦντες διατελοῦσι. Καὶ ἕτερος ἀδὲ μηδεὶς θαυμάσῃ, αὐτὸς σε ἐκείνους πάντως θαυμάσεται, καὶ μὴ λέγῃ. Ἡ γὰρ τοῦ καλοῦ κρίσις ἡμῖν, καὶ εἰς αὐτὸ τῆς κακίας τὸ βάραθρον ἔλθωμεν, ἀδέκαστος καθέστηκεν, οὐ παρακλινομένη. Ἡ δὲ διὰ τί τὸν κύριον ἡμῶν οἶε τὸν Χριστὸν ταῦτα λέγειν, Ἐάν τις σε ῥαπίσῃ εἰς τὴν δεξιάν

³ Matth. v. 39.

Ἐ τούτῳ μ. pro μ. τούτῳ omnes. ἁμύνασθαι A.D.F. Sav. cet. καὶ ἁμύνεσθαι E. ἁμύνου] + σου E. κακείνῳ] + ὁμοίως E. ἵγέ-
νοιτ' ἂν A.B. ἂν γένοιτο C. τί δὲ ἐχθρῶν C. ἂν E. Statim αὐτὸς
A.B.F. ὁμύνονται C.D.E. ἁμύνονται Veron. ἁμνούνται A.B.F. Sav. cet.
ῥ τοὺς ἁμύνοντας] ἁμνόμενους E. ἅσυν] καὶ σὺ E. σιγῆς E. τῷ
σφῷ στόμ. Sic E. τῷ στόμ. C. στόματι Edd. Cf. p. 129 B. βαλεῖς D.
Mox ἁμύνεις (sic) E. ἀλγῶσιν C. ἔστιν] + οὕτως E. ποτε E.
Statim ἁμ. ὥστε ὕστερον id. ἐκστάσει F. γενόμενοι in marg. B. Mox
ἐργάσονται C. Veron. δὲ om. A.B.F. Sav. cet. Mox διατελοῦσι (διατε-
λέσουσι E.) deest in iisdem. δὲ om. E. ἡ om. E.

σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην;” οὐκ ἐπειδὴ ὅσῳ ἑάν
 τις μακρόθυμος γένηται, τοσούτῳ μᾶλλον καὶ ἑαυτὸν κἀκείνον
 120 ὠφέλησεν ὠφέλειαν τὴν μεγίστην; Διὰ τοῦτο στρέφειν καὶ
 τὴν ἄλλην προσέταξεν, ἵνα ἐμπλήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ θυμου-
 μένου. Τίς γὰρ οὕτω θηρίον ἐστὶν, ὡς μὴ ἐντραπήναι λοιπόν;
 “Οἱ κύνες λέγονται τοῦτο ποιεῖν” ^dκᾶν ^eὕλακτῆσωσι, καὶ ἐπέλ-
 θωσί ^fτινι, ὁ δὲ ὕπτιον ρίψας ἑαυτὸν μηδὲν ἐργάσεται, τὸν
 θυμὸν ἅπαντα ἔσβησεν. Εἰ τοίνυν ἐκείνοι ^gτὸν παθεῖν παρ’
 αὐτῶν κακῶς ἔτοιμον δυσωποῦνται, ^hπόσῳ μᾶλλον τὸ τῶν ἀν-
 θρώπων γένος λογικώτερον ⁱᾧ. Ἀλλὰ γὰρ ἄξιον τὸ μικρὸν
 ἔμπροσθεν εἰς μνήμην ἔλθον, ^kκαὶ εἰς μαρτυρίαν ἔλκυσθὲν, μὴ
 Β παριδεῖν. Τί δὴ τοῦτό ἐστιν; Ἐλέγομεν περὶ ^lτῶν Ἰουδαίων
 καὶ τῶν ἀρχόντων τῶν παρ’ αὐτοῖς, ὅτι ἐνεκαλοῦντο ὡς διώκον-
 τες ἀνταπόδομα· καίτοι τοῦτο ὁ νόμος αὐτοῖς ἐπέτρεπεν,
 14 “Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος” ^mἄλλ’
 οὐχ ἵνα τοὺς ἀλλήλων ⁿἐξορύττωσιν ὀφθαλμοὺς, ἀλλ’ ἵνα φόβῳ
 τοῦ παθεῖν τὴν τοῦ ποιεῖν ἄδειαν ἐπισχόντες, μήτε ἐργάζωνταιί
 τι κακὸν ^oἐτέρους, μήτε πάσχωσιν αὐτοὶ παρ’ ἐτέρων. Διὰ
 C τοῦτο εἶπεν, “Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ,” ἵνα τὰς ^pἐκείνου
 δῇσῃ χεῖρας, οὐχ ἵνα τὰς σὰς ἀντεξαγάγῃ, οὐχ ἵνα τῶν σῶν
 ὀφθαλμῶν ἀπείρξῃ τὴν βλάβην μόνον, ἀλλ’ ἵνα καὶ τοὺς ἐκείνου
 διατηρήσῃ σώους. Ἀλλ’ ὅπερ ἐζήτουν, ^qτίνος ἕνεκεν συγκεχω-
 ρημένης ἀμύνης ἐνεκαλοῦντο οἱ τῷ πράγματι κεχρημένοι; τί
 ποτε τοῦτό ἐστι; Τὸ μνησικάκον ἐνταῦθά φησιν. Εὐθέως μὲν (846
 γὰρ ^rτὸ παθόντα δρᾶσαι συγχωρεῖ, ὅπερ ἔφην, κατέχων ἐκεί-
 νον· μνησικακεῖν δὲ οὐκέτι ἀφήσιν· οὐκέτι γὰρ τὸ πρᾶγμά
 ἐστι ^sτοῦ θυμοῦ, οὐδὲ ^tτῆς ζεούσης ὀργῆς, ἀλλὰ πονηρίας
 D μεμελετημένης. Συγγινώσκει δὲ ὁ θεὸς τοῖς ἀπὸ τῆς ἐπηρείας
 ἴσως συναρπασθεῖσι, καὶ ἐπὶ τὴν ἄμυναν ὠρμηκόσι. Διὸ λέγει,
 “Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ” καὶ πάλιν, ⁵ “Ὁδοὶ μνησικάκων
 εἰς θάνατον.” Εἰ δὲ ἐνθα ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ πηροῦν
 ἐξῆν, τοσαύτῃ κείται τιμωρία τοῖς μνησικάκοις, πόσῳ μᾶλλον
^vτοῖς καὶ παρέχειν ἑαυτοὺς πρὸς τὸ παθεῖν κακῶς κελευσθεῖσι;

4 Levit. xxiv. 20.

5 Prov. xii. 28.

^c λέγονται οἱ κ. inverso ord. A.B.F. ^d κᾶν] ἂν D. Veron. κᾶν γὰρ A.B.F. Sav. cet. ^e ὕλακτῆσωσι καὶ] ὕλακτοῦντες E. ^f τινι om. C.D.E. Veron. ^g τὸν] τὸ μὴ A.B.C.F. Statim παρ’ αὐτοῖς Edd. repugnantibus libris. Tum ἔτοιμον om. A.B.F. ^h πόσῳ pro πολλῷ A.B.C.E.F. ⁱ ᾧ] ἂν assumptum ex E. Etiam λογικώτερον om. A.B.F. ^k καὶ om. E. ^l τῶν] τε E. τῶν ante ἀρχόντων om. id. ^m ἀλλ’ om. C. ⁿ ἐξορύττωμεν F. ^o ἐτέροις C.D. Veron. ^p ἐκείνων C. ^q τίνος] + γὰρ E. ^r τὸ omnes. τὸν Edd. ^s τοῦ om. F. Statim θυμουμένου in text. E. ^t τῆς om. A.B.F. ὀρμῆς pro ὀργῆς Veron. Mox ἀλλ’ ἀπὸ πον. C. ^v τοῖς om. C.D. μᾶλλον τοῖς om. Veron.

Μὴ τοίνυν ὦμεν μνησικάκοι, ἀλλὰ ^ωσβέσωμεν τὴν ὀργὴν, ^xἵνα τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ φιланθρωπίας ἀξιωθῶμεν· ⁶ “Ὡς γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε, φησὶν, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε, Εὐκριθήσεσθε” ² ὅπως ἂν καὶ τὰς ἐν τῷ παρόντι βίῳ διαφύγωμεν παγίδας, καὶ κατὰ τὴν μέλλουσαν ἡμέραν τῆς παρ’ αὐτοῦ τύχωμεν συγγνώμης, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ’ οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ.

¹ Γίνεσθε ^a δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὖσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ¹²¹ ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν Χριστῷ ἐχαρίσατο ^b ὑμῖν. Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας.

ΤΑ παρελθόντα τῶν ^c μελλόντων πλείονα ἔχει τὴν ἰσχύν, ^B καὶ δοκεῖ ^d θαυμαστότερα εἶναι καὶ πιστότερα. Διὸ καὶ ^e ὁ Παῦλος ἀπὸ τῶν ὑπηρεγμένων ἤδη ποιεῖται τὴν παράκλησιν. ^f Ἐκεῖνα μὲν γὰρ τοῦ Χριστοῦ ἕνεκεν μείζονα ἔχει τὴν ἰσχύν. Τὸ γὰρ εἰπεῖν, ἄφες, καὶ ἀφεθήσεται σοι, ^g καὶ μὴ ἀφήτε, ^h οὐ μὴ ἀφεθήσεται ὑμῖν, πρὸς μὲν φιλοσόφους ἄνδρας λεγόμενον καὶ τοῖς μέλλουσι πιστεύοντας, μέγα δύναται· ὁ δὲ Παῦλος οὐκ ^C ἀπὸ τούτων ἐντρέπει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ὑπηρεγμένων. ⁱ Ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἐστὶ κόλασιν φυγεῖν, τοῦτο δὲ ἀγαθοῦ τινος μετασχεῖν. ^k Τὸν Χριστὸν μιμῇ. Ἀρκεῖ τοῦτο μόνον εἰς παράκλησιν ἀρετῆς, τὸ τὸν ^l θεὸν μιμεῖσθαι. Τοῦτο ^m δὲ μείζον ἐκείνου, ὅτι ² “Ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.” ⁿ Οὐ γὰρ ἀπλῶς, ὅτι τὸν θεὸν μιμούμεθα, εἶπεν, ὁ ἀλλ’ ὅτι ἐν οἷς αὐτοὶ εὖ πάσχομεν. Πατέρων σπλάγχνα πρὸς ἀλλήλους ἡμᾶς ἔχειν βούλεται· ^D

6 Matth. vii. 2.

1 CAP. IV. v. 32—CAP. V. v. 2.

2 Matth. v. 45.

^ω σβέσωμεν] πᾶσαν σβέσαι σπονδάζωμεν A.B.F. ^x ἵνα τῆς] ἵνα καὶ τῆς A.B.F. ἵνα τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, ἵνα τῆς E. Mox αὐτοῦ pro τοῦ θεοῦ E. ^y κριθήσεσθε] + γινώμεθα οὖν περὶ τοὺς ὁμοδόλους φιλάνθρωποι, συμπαθεῖς A.B.F. Sav. cet. ^z ὅπως ἂν—παγίδας] ἵνα καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον ἐλέους A.B.F. HOM. XVII. ^a δὲ om. E. ^b ὑμῖν E. ^c μελλόντων πλείονα] πλειόνων E. πραγμάτων πλείονα corr. rec. in marg. ejusdem. ^d θαυμ.] καὶ θαυμ. E. ^e ὁ om. E. Mox ἥδη om. id. ^f ἐκεῖνα] ἐκεῖ F. ^g καὶ] καὶ πάλιν ἂν A.B.F. ^h οὐ μὴ] οὐκ A.B.F. ⁱ ἐκεῖνον et τούτῳ A.B.F. Sav. cet. ^k τὸν om. A.B.F. Post Χριστὸν add. φησὶ A.B.F. Sav. cet. ^l θεὸν] Χριστὸν C. Statim μιμήσασθαι F. ^m δὲ om. A.B.F. Sav. cet. ⁿ οὐ γὰρ] ὅρα· οὐχ A.B.F. ^o ἀλλ’ ὅτι] ἀλλὰ τί; E.

σπλάγχχνα γὰρ ταῦτα λέγεται ἡ φιλανθρωπία καὶ οἱ οἰκτιρμοί.
 Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐνὶ ἀνθρώπους ὄντας μήτε λυπεῖν μήτε λυ-
 πείσθαι, δεύτερον εὔρε φάρμακον, ὥστε ῥχαρίζεσθαι, φησὶν,
 ἑαυτοῖς. Καίτοι ⁹οὐδὲν ἴσον· σὺ μὲν γὰρ ἂν νῦν χαρίσῃ, πάλιν
 σοι χαριεῖται ἐκεῖνος, θεῷ δὲ οὐδὲν ἐχαρίσω. Καὶ σὺ μὲν τῷ
 ὁμοδούλῳ, ὁ δὲ θεὸς τῷ δούλῳ καὶ τῷ ἐχθρῷ καὶ τῷ μισοῦντι
 αὐτόν. “Καθὼς καὶ ὁ θεὸς, φησὶν, ἐν Χριστῷ ἐχαρίσατο
 E ἡμῖν.” ¹Καὶ τοῦτο μέγα ἔχει ²αἰνιγμα. Οὐχ ἀπλῶς ἀκινδύνως
³ἐχαρίσατο, φησὶν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ κινδύνου τοῦ υἱοῦ. ⁴Ἵνα
 σοι συγγνώ, τὸν υἱὸν ἔθυσε· σὺ δὲ πολλάκις καὶ ἀκίνδυνον καὶ
 ἀδάπανον ὁρῶν τὴν συγχώρησιν, οὐ ποιῇ. “Γίνεσθε ⁵οὖν μι-
 μηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ,
 καθὼς ⁶καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν
 ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας.”
 Ἵνα μὴ νομίσης ἀνάγκης εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἄκουσον ⁷τί φησιν,
 F ὅτι ἑαυτὸν παρέδωκεν. Ὡς ὁ δεσπότης σε ἠγάπησεν, ἀγάπησον
⁸σὺ τὸν φίλον· μᾶλλον δὲ οὐδὲ οὕτω δυνήσῃ, πλὴν ἄλλ’ ὡς δύ-
 122 νασαι. Βαβαί· τί ταύτης τῆς φωνῆς μακαριώτερον γένοιτ’ ἂν;
 Κἂν βασιλείαν εἴπῃς, κἂν ὀτιοῦν, οὐδὲν ἴσον. Τὸν θεὸν μιμῇ, (847
 τῷ θεῷ ἐξομοιοῦσαι, ὅταν συγχωρήσῃς ἐκείνῳ. Μᾶλλον ⁹αὐτοῦτο
 δεῖ συγχωρεῖν, ἢ χρήματα. Χρήματα μὲν γὰρ εἰς συγχωρήσῃς,
 οὐκ ἐμιμήσω τὸν θεόν· ἀμαρτήματα δὲ ¹⁰εἰς συγχωρήσῃς, τὸν
 θεὸν μιμῇ. Πλὴν πῶς δυνήσῃ λέγειν, πένης εἰμὶ, καὶ οὐ δύναμαι
 συγχωρῆσαι, ὅταν καὶ ἂ δύνασαι ¹¹συγχωρῆσαι, μὴ συγχω-
 ρήσῃς; ¹²Μὴ καὶ ἐνταῦθα ζημία ἐστίν; οὐχὶ πλοῦτος μᾶλλον,
 B οὐχὶ περιουσία, οὐχὶ ¹³εὐπορία; Ἴδου καὶ ἄλλη παράκλησις
¹⁴εὐγενεστέρα. “Ὡς τέκνα ἀγαπητὰ,” φησὶν. ¹⁵Καὶ ἄλλην
 ἔχετε ἀνάγκην τοῦ μιμεῖσθαι αὐτόν, οὐ ¹⁶τὸ παθεῖν εὖ μόνον,
 ἀλλὰ καὶ τὸ τέκνα ¹⁷καλεῖσθαι. “Ὡς τέκνα ἀγαπητὰ.” Ἐπειδὴ

⁹ χαρ. φησὶν, ἑαυτοῖς] Sic E. Veron. χαρ. ἑαυτοῖς, φησὶν C.D. ἀλλήλοις χα-
 ρίζεσθαι. χαρίζομενοι, φησὶν, ἑαυτοῖς A.B.F. Sav. cet. ⁹ οὐδὲν ἴ. οὐδαμῶ
 τὸ ἴ. A.B.F. ¹ καὶ τοῦτο μ.] μ. καὶ τοῦτο A.B.F. Sav. cet. μέγα om. a pr.
 man. E. ² αἰνιγμα] + ὁ δὲ λέγει, τοῦτο ἐστὶν A.B.F. Sav. cet. ³ ἐχαρί-
 σατο] + ἡμῖν E. ⁴ Ἵνα] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. ⁵ οὖν om. C.D. Veron.
⁶ καὶ om. C. ⁷ τί φησιν—ἠγάπησεν] πῶς οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ’ ὅτι ἑαυτὸν παρέ-
 δωκεν, εἶπεν· ὥσπερ ἔλεγεν, ἐχθρὸν ὄντα σε ὁ δ. ἠγάπησεν A.B.F. Sav. cet.
⁸ σὺ] σου E. ⁹ αὐτοῦτο omnes. ἀμαρτήματα Edd. δὴ pro δεῖ D. ¹⁰ ἂν E.
¹¹ συγχωρεῖν μὴ συγχωρῆς A.B.F. ¹² μὴ assumptum ex E. Statim καὶ ἐντ.
 ζημίαν ἢ γῆ, ἀλλ’ (ἀλλ’ om. Sav.) οὐχὶ πλοῦτον μᾶλλον, οὐχὶ περιουσίαν, οὐχὶ
 εὐπορίαν (οὐχὶ εὐπ. om. A.B.F.) A.B.F. Sav. cet. ¹³ εὐπορίαν] + γίνεσθε οὖν
 μιμηταὶ τοῦ θεοῦ A.B.F. Sav. cet. ¹⁴ εὐγενεστέρα om. A.B.F. ¹⁵ καὶ ἄλλην
 ἔχετε (+ ἂν E.?) ἔχετε καὶ ἄλλην A.B.F. Sav. cet. ¹⁶ τὸ pro τῷ A.B.C.E.F.
 Mox τὸ τέκνα pro τῷ τέκνα omnes. ¹⁷ καλεῖσθαι] Sic B.C.D. καλεῖσθαι καὶ
 γενέσθαι F. γενέσθαι Edd. Statim καὶ pro ὡς A.B. καὶ ἀγαπητὰ (om. τέκνα)
 Cat.

γὰρ οὐ ^k πάντες τοὺς πατέρας μιμοῦνται, ἁλλὰ τὰ ἀγαπητὰ, διὰ τοῦτό φησιν, “Ὡς τέκνα ἀγαπητά.” ^m “Περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ.” Ἰδοὺ πάντων ἡ ὑπόθεσις· ⁿ ταύτης οὕσης, οὐκ ὀργή, οὐ θυμὸς, οὐ κραυγὴ, οὐ βλασφημία, ἀλλὰ πάντα ἀνῆρηται. Διὸ ὕστερον τὸ κεφάλαιον τίθησι. Πόθεν ἐγένου τέκνον; ^C Ἐπειδὴ συνεχωρήθη σοι. ^p Ἀπὸ τῆς ὑποθέσεως, ἀφ’ ἧς τοσαύτης ^q ἡξιώθης τιμῆς, ἀπὸ τῆς αὐτῆς ^r καὶ τῷ πλησίον συγχώρησον. Εἰπὲ δὴ μοι, εἴ τις σε δεσμώτην ὄντα, καὶ μυρίων ὑπεύθυνον κακῶν ἡγαγεν ἐπὶ τὰ βασίλεια· μᾶλλον δὲ τοῦτο ἀφῶμεν· εἴ τις σε πυρέττοντα καὶ ψυχορραγοῦντα ὠφέλησε φαρμάκῳ τινί, ἄρα οὐκ ἂν αὐτὸν πάντων προτιμήσας, καὶ αὐτὸ τοῦνομα τοῦ φαρμάκου; Εἰ γὰρ καιροῦς καὶ τόπους, δι’ ὧν ὠφελούμεθα, οὕτως ἔχομεν ὡς τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, πολλῶ μᾶλλον αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἐραστής ἔσο τῆς ἀγάπης· δι’ ^s αὐτῆς ἐσώθης, δι’ αὐτῆς υἱὸς γέγονας· καὶ ἕτερον δυνηθῆς ^D σῶσαι, οὐχὶ τῷ αὐτῷ χρήσῃ φαρμάκῳ, καὶ παραινέσεις πᾶσι τὸ, ἄφετε, ἵνα ἀφεθῇ ὑμῖν; Εὐγνωμόνων ψυχῶν τοῦτο, τὸ οὕτω προτρέπεσθαι, ἐλευθέρων καὶ εὐγενῶν. “Καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἡγάπησεν ^v ἡμᾶς.” Σὺ τῶν φίλων φείδῃ, ἐκεῖνος τῶν ἐχθρῶν· οὐκοῦν πολλῶ μείζον τὸ παρὰ τοῦ δεσπότου γινόμενον. Τὸ γὰρ, καθὼς, ^w ποῦ σώζεται; ^x ἢ δῆλον ὅτι, εἰς τοὺς ἐχθροὺς ^E ^y καὶ ἡμεῖς εὖ ποιῶμεν; “Καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας.” Ὁρᾷς ^z τὸ ὑπὲρ ἐχθρῶν παθεῖν, ὅτι ὁσμὴ εὐωδίας ἐστὶ, ^a θυσία εὐπρόσδεκτος; Καὶ ἀποθάνῃς, ^b τότε ἔσῃ θυσία· ^c τοῦτο μιμήσασθαί ἐστι ^d τὸν θεόν.

³ “Πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία, ἢ πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ^e ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἀγίοις.” Εἶπε περὶ τοῦ πικροῦ πάθους, τοῦ θυμοῦ· ἦλθεν ἐπὶ τὸ ἦττον κακόν. “Ὅτι γὰρ ἦττον κακὸν ἢ ἐπιθυμία, ἄκουε καὶ ἐν τῷ νόμῳ Μωϋσέως ^F λέγοντος πρῶτον, “Οὐ φονεύσεις,” ὅπερ ἐστὶ τοῦ θυμοῦ, καὶ τότε, “Οὐ μοιχεύσεις,” ὅπερ ἐστὶ τῆς ἐπιθυμίας. Καθάπερ γὰρ ἡ πικρία καὶ ἡ κραυγὴ καὶ πᾶσα κακία καὶ βλασφημία, καὶ

3 v. 3.

^k πάντες] + υἱοὶ A.B.F. Sav. cet. ¹ ἁλλ’ οἱ ἀγαπητοὶ A.B.F. Sav. cet.
^m καὶ περιπ. E. Cat. ⁿ ταύτης] οὐκοῦν ταύτης Sav. cet. repugnantibus libris. ^o οὐκ ὀργή, οὐ θ. A.B.C.E.F. οὐ θ. οὐκ ὀργή Edd. ^p ἀπὸ] οὐκοῦν ἀπὸ A.B.F. ^q κατηξιώθης E. ^r καὶ] + σὺ in marg. B. ^s αὐτῆς] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. ^t ἐλευθ.] καὶ ἐλευθ. A.B.F. Sav. cet. ^v ἡμᾶς] + φησὶ Edd. φησὶ om. E. Cat. Veron. ^w ποῦ pro πῶς E. Cat. Veron. πῶς (sic) F. ^x ἢ pro ἢ A. Cat. ^y καὶ ἡμεῖς assumptum ex omnibus. ^z τὸ] ὅτι τὸ A.B.C.F. Mox ὅτι om. A.B.F. ^a θυσία] καὶ θυσία A.B.F. Sav. cet. ^b τότε] τούτῳ E. ^c τούτῳ A.B.E.F. ^d τὸν om. E. ^e παρ’ ὑμῖν A.B.F. Mosq.

ὅσα τοιαῦτα, τοῦ θυμώδους ἐστίν· οὕτω ^fκαὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ
 123 πορνεία, ἀκαθαρσία, πλεονεξία. Τῷ γὰρ αὐτῷ χρημάτων ἐρῶ-
 μεν, καὶ σωμάτων. Ἄλλ' ὥσπερ ἐκεῖ τὴν κραυγὴν περιεῖλεν,
 ὄχημα οὖσαν τῆς ὀργῆς, οὕτω νῦν τὴν αἰσχρολογίαν καὶ εὐ-
 τραπελίαν, ὄχημα οὖσαν τῆς πορνείας. ⁴ “Καὶ αἰσχροτῆς
^h γὰρ, φησί, καὶ μωρολογία, ἢ εὐτραπελία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα,
 ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία.” Μὴ εἴπῃς ἀστεία, ἢ μὴ αἰσχροὰ,
 μηδὲ πράξις, καὶ κατέσβεσας τὴν φλόγα. “Μηδὲ ὀνομαζέσθω,
 B φησί, ^k παρ' ὑμῖν.” τουτέστι, μηδαμοῦ μηδὲ φαινέσθω. Τοῦτο
 καὶ Κορινθίοις γράφων ἔλεγεν· ⁵ “Ὡς ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορ-
 νεία.” Τουτέστι, πάντες καθαροὶ ^l γένησθε. Οἱ γὰρ λόγοι
 τῶν πραγμάτων εἰσὶν ^m ὁδοί. Εἴτα ἵνα μὴ δόξη φορτικός τις
 εἶναι καὶ βαρὺς, καὶ εὐτραπελίαν ἐκκόπτων, ἐπήγαγε καὶ τὴν
 αἰτίαν, εἰπὼν, “τὰ μὴ ἀνήκοντα” ⁿ τὰ οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, φησὶν,
 “ἀλλὰ μᾶλλον ^o εὐχαριστία.” Τί ὠφελεῖ τὸ ῥαστεῖον εἰπεῖν;
 C Γέλωτα ἐκίνησας μόνον. Εἰπέ μοι, ὁ σκυτοτόμος ἐργάζεται
^q τι τῶν οὐκ ἀνηκόντων εἰς τὴν αὐτοῦ τέχνην; ἢ κτήσεται τι
 τοιοῦτον ὄργανον; Οὐδαμῶς· τὰ γὰρ οὐκ ἐν χρεῖα οὐδὲν πρὸς
 ἡμᾶς.
^r Μηδεὶς ἔστω λόγος ἀργός· ἀπὸ γὰρ τοῦ ἀργοῦ καὶ εἰς
 ἀτόπους καταπίπτομεν. Οὐ διαχύσεως ὁ παρὼν καιρὸς, ἀλλὰ (848)
 πένθους, θλίψεων καὶ ὀδυρμῶν· σὺ δὲ εὐτραπελεύη; Τίς ἀθλητὴς
 εἰς τὸ στάδιον εἰσελθὼν, ^s τὴν ἀγωνίαν ἀφείς τὴν πρὸς τὸν ἀντί-
 D δικον, ἀστεία φθέγγεται; Ἐφέστηκεν ὁ διάβολος, περιέρχεται
 ὠρῶμενος τοῦ ἀρπάσαι, πάντα κινεῖ καὶ πάντα στρέφει κατὰ
 τῆς σῆς κεφαλῆς, καὶ μηχανᾶται τῆς καλιᾶς σε ἐκβαλεῖν, τρίζει
 τοὺς ὀδόντας, ^t βρυχάται, πῦρ πνεῖ κατὰ τῆς σωτηρίας τῆς σῆς·
 καὶ σὺ ^v κάθῃσαι ἀστεία λέγων, καὶ μωρολογῶν, ^w καὶ τὰ μὴ
 ἀνήκοντα φθεγγόμενος; Οὐκοῦν καλῶς αὐτοῦ περιγενέσθαι
 δυνήσῃ. Παίζομεν, ἀγαπητοί. Βούλει μαθεῖν τῶν ἀγίων τὴν
 διαγωγὴν; Ἄκουε Παύλου λέγοντος· ⁶ “Τριετίαν νύκτα καὶ
 ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύνων νουθετῶν ἓνα ἕκαστον
 E ὑμῶν.” Εἰ δὲ ὑπὲρ Μιλησίων καὶ Ἐφεσίων τοσαύτη ἐχρήσατο

4 v. 4.

5 1 Cor. v. i.

6 Act. xx. 31.

^f καὶ om. E. Veron. Statim τῷ ἐπιθυμητικῷ C. ^g οὕτω νῦν] οὕτως ἐν-
 ταῦθα A.B.F. ^h γὰρ om. A.F. ⁱ μὴ pro μηδ' C.D.E. Cat. μὴ om.
 A.B.F. Mox κατέσβεσας E. Cat. κατασβέσης C. κατασβέσεις Edd. ^k παρ'
 ὑμῖν A.B.C.E.F. Mosq. Cat. ἐν ὑμῖν Edd. ^l γένησθε E. ^m ὁδὸς A.B.F.
ⁿ τὰ] ταῦτα Cat. ^o εὐχαριστίαν C.D. ^p ἀστεία E. ^q τι] + ποτε A.
 B.F. Sav. cet. ^r ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ μὴ ἀργολογεῖν, καὶ κατὰ γελοιαστῶν
 καὶ μίμων καὶ εὐτραπέλων· καὶ ὅτι ἡ εὐλάβεια πάντων τούτων προσοῦσα περι-
 γενήσεται. Veron. ^s καὶ τὴν Edd. et Codd. καὶ expunctum in E. ^t βρυ-
 χάται] βρύχει καὶ in text. E. ^v κάθη A.B.F. ^w καὶ om. A.F.

σπουδῇ, οὐχὶ ἀστεία λέγων, ἀλλὰ μετὰ δακρύων τὴν νοουθεσίαν εἰσφέρων, τί περὶ τῶν ἄλλων εἴποι τις ἄν; Ἰ "Ακουε δὲ καὶ Κορινθίοις τί φησιν· ⁷ "Ἐκ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν διὰ πολλῶν δακρύων" καὶ πάλιν, "Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;" Ἰ "Ακουε δὲ αὐτοῦ καὶ ἀλλαχοῦ λέγοντος· ⁸ "Καὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ὄντες ἐν τῷ σκῆνει, στενάζομεν" καὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν, ὡς εἰπεῖν, ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ κόσμου [×]ἐπιθυμοῦντος· σὺ δὲ γελαῖς καὶ F παίζεις; Πολέμου καιρὸς, καὶ σὺ τὰ ^γτῶν χορευόντων μεταχειρίζῃ; Οὐχ ὁρᾷς τῶν πολεμούντων τὰ πρόσωπα, ^zπῶς σκυθρωπὰ, ^aσυνηγμένα; ^bὄφρυν φοβερὰ καὶ φρίκης γέμουσα; ^cὉρᾷς ὄμμα αὐστηρὸν, καρδίαν διεγερμένην καὶ πηδῶσαν καὶ 124 ἄλλομένην, συνηγμένον νοῦν, τρέμοντα καὶ ἀγωνιῶντα, ^dπολλὴν τὴν εὐταξίαν, πολλὴν τὴν εὐρυθμίαν, πολλὴν τὴν σιγὴν ^eτῶν ἐν τοῖς στρατοπέδοις παραταττομένων ἀλλήλοις· οὐ λέγω, ὥστε αἰσχρὸν ῥῆμα μὴ εἰπεῖν, ἀλλὰ μηδὲ ἀπλῶς φθέγξασθαι. Εἰ γὰρ πρὸς αἰσθητοὺς ἔχοντες πολεμίους ἐκείνοι, καὶ οὐδὲν ἀπὸ λόγων βλαπτόμενοι, τοσαύτῃ κέχρηνται σιγῇ, σὺ, ὁ καὶ ἐν λόγοις ἔχων τὸν πόλεμον, καὶ τὸ πλεόν τοῦ πολέμου, τοῦτό ^fσοι τὸ μέρος ἑᾶς γυμνόν; Ἰ "Ἡ ἀγνοεῖς, ὅτι τὰ πλείονα ἐντεῦθεν B ἐπιβουλευόμεθα; Παίζεις καὶ τρυφᾷς, καὶ ἀστεία λέγεις, καὶ γέλωτα κινεῖς, καὶ οὐδὲν ἡγῇ τὸ πρᾶγμα; Πόσαι ἀπὸ ^gἀστέων ἐπιορκίαι, πόσαι βλάβαι, πόσαι αἰσχρολογίαι; Ἰ "Ἄλλ' οὐ τοιαῦτά ^hἐστι τὰ ἀστεία, φησίν. Ἰ "Ἄλλ' ἄκουε ὅτι πᾶσαν εὐτραπελίαν ἐξέβαλε. Πολέμου ⁱκαιρὸς καὶ μάχης, ἀγρυπνίας καὶ φυλακῆς, ὀπλίσεως καὶ παρατάξεως· οὐδένα τόπον ἐνταῦθα ὁ τοῦ γέλωτος ἂν ἔχοι καιρὸς· τοῦ γὰρ κόσμου οὗτός ἐστιν. Ἰ "Ακουσον τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· ⁹ "Ὁ κόσμος χαρήσεται, ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε." Ἰ "Ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη διὰ τὰ σὰ C κακὰ, σὺ δὲ γελαῖς; ἐκείνος ἐρραπίσθη, καὶ τοσαῦτα ἔπαθε διὰ ^kτὴν σὴν συμφορὰν καὶ τὸν καταλαβόντα σε χειμῶνα· σὺ δὲ τρυφᾷς; Καὶ πῶς οὐ μᾶλλον αὐτὸν ^lπαροξύνεις; Ἰ "Ἄλλ' ἐπειδὴ

7 2 Cor. ii. 4. xi. 29.

8 Ibid. v. 4.

9 Joan. xvi. 20.

^x ἐπιθυμοῦντες D.E. Haec καὶ καθ' ἐκάστην—ἐπιθυμοῦντος ante καὶ γὰρ ἡμεῖς κ. τ. ε. transp. A.B.F. Sav. cet. ^y τῶν om. B. ^z πῶς] + εἰσι A.B.F. Sav. cet. ^a συνηγ.] πῶς συνηγ. A.B.E.F. Sav. cet. ^b ὄφρυν] + γὰρ παρ' αὐτοῖς A.B.F. Sav. cet. ^c ὁρᾷς—ἀγωνιῶντα] ὄμμα αὐστηρὸν, καρδία διεγερμένη καὶ πηδῶσα καὶ ἄλλομένη, συνηγμένους νοῦς, τρέμων, ἀγωνιῶν A.B.F. ^d πολλὴν τ. εὐ.] καὶ πολλὴν τὴν εὐ. ἴδοι τις ἂν A.B.F. ^e τῶν ἐν τ. στ. π. ἀλλήλοις] τῶν παρὰ τοῖς στ. A.B.F. τῶν ἐν τοῖς στ. Sav. cet. Haec autem, τῶν ἐν τ. στ. π. ἀλλήλοις non hic, sed post φθέγξασθαι habent C.D.E. Veron. ^f σοι om. A.F. ^g ἀστέων A.B.F. Sav. cet. ^h εἰσὶ A.F. ⁱ καιρὸς] + νῦν A.B.F. Sav. cet. ^k τὰς σὰς συμφορὰς E. ^l παροξύνεις F.

τισιν ἀδιάφορον εἶναι τὸ πρᾶγμα δοκεῖ, ^mὃ καὶ δυσφύλακτόν ἐστι, φέρε, μικρὰ περὶ τούτου διαλεχθῶμεν, ⁿὅσον ἐστὶ κακὸν διδάξαντες. Καὶ γὰρ ^oτοῦτο τοῦ διαβόλου ἔργον ἐστὶ, τὸ ποιεῖν τῶν ἀδιαφόρων καταφρονεῖν. Πρῶτον μὲν οὖν εἰ καὶ ^Dἀδιάφορον ἦν, οὐδὲ οὕτως ἐχρῆν αὐτοῦ καταφρονεῖν, εἰδότα ὅτι τὰ ^pμεγάλα ἀπὸ τούτου τίκτεται κακὰ καὶ αὖξεται, καὶ εἰς πορνείαν τελευτᾷ πολλάκις· ὅτι ^qδὲ οὐδὲ ἀδιάφορόν ἐστιν, ἐκεῖθεν δῆλον. Ἴδωμεν οὖν πόθεν τίκτεται· μᾶλλον δὲ ἴδωμεν ὁποῖον εἶναι ^rδεῖ τὸν ἄγιον, ἡμερον, πρᾶον, πενθοῦντα, θρηνοῦντα, τεθλιμμένον. Ὁ τοίνυν ^sτὰ εὐτράπελα λέγων, οὐχ ἅγιος· καὶ Ἕλλην ἦ, καταγέλαστος ὁ τοιοῦτος· τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ ταῦτα ^Eἐφέειται μόνοις. Ἐνθα αἰσχροτής, ἐκεῖ καὶ εὐτραπελία· ἐνθα γέλως ἄκαιρος, ἐκεῖ καὶ εὐτραπελία. ^vἌκουε τοῦ προφήτου λέγοντος· ¹⁰ “Δουλεύσατε τῷ κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ.” Ἡ ^wγὰρ εὐτραπελία μαλακὴν ποιεῖ τὴν ψυχὴν, ῥάθυμον· ^xἀναπτεροῖ, ^yκαὶ ὕβρεις πολλάκις ὥδινε, καὶ πολέμους ^zποιεῖ. Τί δέ; ^aὅλως οὐχὶ ἐν ἀνδράσι γέγονας; ^bΚατάργησον τὰ τοῦ νηπίου. Ἄλλὰ τὸν μὲν οἰκέτην τὸν σὸν ^Fἐν ἀγορᾷ οὐκ ἀξιοῖς εἰπεῖν τι τῶν ἀσυμφόρων· σὺ δὲ τοῦ θεοῦ λέγων οἰκέτης εἶναι, ἐν ἀγορᾷ ἀστείᾳ φθέγγῃ; Ἀγαπητὸν τὴν νήφουσιν ^cψυχὴν μὴ κλαπῆναι· τὴν δὲ διακεχυμένην τίς οὐχ αἰρήσει; Αὕτῃ ἐαυτῇ περιπαρήσεται, καὶ οὐ δεήσεται τῆς τοῦ διαβόλου ἐπιβουλῆς καὶ ἐπηρείας. Ἴνα δὲ καὶ μάθῃς, ὄρα καὶ (84) ¹²⁵αὐτὸ τοῦνομα. Εὐτράπελος λέγεται ὁ ποικίλος, ὁ παντοδαπός, ὁ ἄστατος, ὁ εἴκολος, ὁ πάντα γινόμενος· τοῦτο δὲ πόρρω τῶν τῇ πέτρα δουλευόντων. Ταχέως τρέπεται ὁ τοιοῦτος καὶ μεθίσταται· δεῖ γὰρ αὐτὸν καὶ σχῆμα καὶ ῥῆμα καὶ γέλωτα καὶ βάδισιν καὶ πάντα μιμεῖσθαι· καὶ σκώμματα δὲ ἐπινοεῖν χρὴ τὸν τοιοῦτον· δεῖ γὰρ αὐτῷ καὶ τούτου. Πόρρω δὲ τοῦτο Χριστιανοῦ, τὸ κωμωδεῖν. ^dΚαὶ ἀνάγκη τὸν εὐτραπελευόμενον ^Bἐχθρας ἀναδέχεσθαι περιττὰς ^eτῶν εἰκῇ σκωπτομένων, ἂν τε παρῶσιν, ἂν τε ἀπόντες ἀκούσωσιν. Εἰ καλὸν τὸ πρᾶγμα, τί τοῖς μίμοις ^fἀφίεται; Μῖμος γίνῃ, καὶ οὐκ αἰσχύνη; Διὰ τί ταῖς ἐλευθέραις ὑμῶν οὐκ ἐπιτρέπετε τοῦτο ποιεῖν; οὐχὶ ἡθους

10 Psal. ii. 11.

^m ὃ] διὸ E. ⁿ ὅσον—διδάξαντες] καὶ ὅσον κακὸν ἐστὶ δείξωμεν A.B.F. ^o τοῦτο] καὶ τοῦτο A.B.F. Mox ἐστὶ om. iidem. ^p μέγιστα F. ^q δὲ οὐδὲ] γὰρ οὐκ E. ^r δεῖ om. C. ^s δεῖ εἶναι inverso ord. E. ^t ἐφέειται C. ^v ἄκουε] ἐνταῦθα ἄκουε C.E. Veron. ^w γὰρ om. A.B.F. Sav. cet. ^x ἀναπτεροῖ] ἀναπεπτωκυῖαν A.B.D.F. Sav. cet. ^y καὶ] αὕτη καὶ A.B.F. Sav. cet. ^z ποιεῖ om. F. ^a ὅλος A.F. Post h. v. add. εἰπέ μοι A.B.F. ^b κατάργ.] οὐκοῦν κατάργ. A.B.F. Sav. cet. ^c ψυχὴν om. E. ^d καὶ om. F. ^e τῶν] παρὰ τῶν A.B.F. ^f ἀφίεται E. ἐφέειται A.F.

τίθεσθε ἀσέμνου, καὶ οὐ σώφρονος τὸ πρᾶγμα; Μεγάλα κακὰ ἐν ψυχῇ εὐτραπελευμένη οἰκεῖ, μεγάλη διάχυσις καὶ ἐρημία· κέχηνεν ἡ ἀρμονία, σεσάθρωται ἡ οἰκοδομή, ὁ φόβος ἑξέφκισται, εὐλάβεια ἀπέστη. Γλῶσσαν ἔχεις, οὐχ ἵνα ἕτερον καμψοθήσης, ἀλλ' ἵνα εὐχαριστήσης τῷ θεῷ. Οὐχ ὁρᾷς τοὺς λεγομένους C γελωτοποιοὺς, ^h τοὺς Σαμαρδάκους; οὗτοί εἰσιν οἱ εὐτράπελοι. Ἐξορίσατε, παρακαλῶ, τῶν ὑμετέρων ψυχῶν τὴν ἄχαριν ⁱ χάριν ταύτην. Παρασίτων τὸ πρᾶγμα ^k ἐστὶ, μίμων, ὀρχηστῶν, γυναικῶν πορνῶν· πόρρω ψυχῆς ἐλευθέρας, πόρρω εὐγενοῦς, καὶ δούλων πόρρω. Εἴ τις ἄτιμος, εἴ τις αἰσχροῦς, οὗτος καὶ εὐτράπελος. Πολλοῖς δὲ καὶ ἀρετὴ τὸ πρᾶγμα εἶναι δοκεῖ· ^l καὶ γὰρ καὶ τοῦτο πένθους ἄξιον. Ὡς περ ^m ἡ ἐπιθυμία κατὰ μικρὸν εἰς πορνείαν ἐξώκειλεν, οὕτω καὶ τὸ εὐτράπελον ἐπὶ χάρι εἶναι δοκεῖ· οὐδὲν δὲ τούτου ⁿ ἄχαρι μᾶλλον. Ἄκουε γὰρ τῆς D γραφῆς λεγούσης· ¹¹ “Πρὸ βροντῆς κατασπένδει ἀστραπὴ, καὶ πρὸ αἰσχυνητοῦ προελεύσεται χάρις.” Οὐδὲν δὲ τοῦ εὐτραπέλου ἀναισχυντότερον. Ὡστε οὐ χάριτος αὐτοῦ γέμει τὸ στόμα, ἀλλ' ὀδύνης. Ἐξορίσωμεν τοῦτο τὸ ἔθος τῶν τραπεζῶν. Εἰσὶ δέ τινες, οἱ καὶ τοὺς πένητας τοῦτο διδάσκουσιν. ^o Ὡς τῆς ἀτοπίας· τοὺς ἐν θλίψεσιν εὐτραπελεύεσθαι ποιοῦσι. Πού γὰρ οὐκ ἔστι τοῦτο τὸ νόσημα λοιπόν; Ἦδη καὶ ἐν τῇ E ἐκκλησίᾳ εἰσηκται, ἥδη καὶ τῶν γραφῶν ἠψατο. Εἴπω τι ἵνα δείξω τὴν ὑπερβολὴν τοῦ κακοῦ; Αἰσχύνομαι μὲν, πλὴν ἄλλ' ὅμως ἐρῶ· βούλομαι γὰρ δεῖξαι οἱ προῆλθε τὸ κακὸν, ἵνα μὴ δόξω μικρολογεῖν, ^p καὶ περὶ μικροῦ τινος ὑμῖν διαλέγεσθαι, ἢ ἀλλ' ἵνα καὶ οὕτως ἀποστήσῃς δυνηθῶ τῆς πλάνης ὑμᾶς. Καὶ μὴ με τις οἰέσθω πλάττειν, ^q ἀλλ' ὑπὲρ ἤκουσα ἐρῶ. ^r Ἐτυχέ τις ὢν παρά τινι τῶν ἐπὶ γνώσει μέγα φρονούντων· καὶ οἶδα F μὲν γέλωτα κινήσων, πλὴν ^s ἀλλ' ὅμως ἐρῶ· καὶ τοῦ πίνακος παρατεθέντος, ἔλεγε· δράξασθε, παιδίᾳ, μὴ ποτε ὀργισθῇ κοιλία. Καὶ πάλιν ἕτεροί φασιν· οὐαὶ σοι, ἡ μαμωνᾶ, καὶ τῷ ¹²⁶ μὴ ἔχοντί σε. Καὶ πολλὰ τοιαῦτα ἄτοπα ἢ εὐτραπείᾳ ἐπείσῃ γαγεν, ὥς ὅταν λέγωσιν· ἄρτι οὐκ ἔστι γένεσις; ^v Πρὸς ἀτο-

¹¹ Sirac. xxxii. 10.

ἑξέφκισται A.B.C.E.F. ἐξώρισται Edd. ^h τοὺς] + λεγομένους E. Statim κόρδακας pro Σαμαρδάκους A.B.F. Sav. cet. ⁱ χ. ταύτην pro ταύτην χ. omnes. ^k ἐστὶ assumtum ex omnibus. ^l καὶ γὰρ] πλὴν A.B.F. Statim καὶ accessit ex omnibus. ^m ἡ ἐπιθυμία—ἐξώκειλεν] ἡ πορνεία ἐπιθυμία τισὶν ἔδοξεν εἶναι ἀκώλυτος A.B.F. ⁿ ἄχαρι] ἀχαριτώτερον E. ^o καὶ] ἢ B.F. ^p ἀλλ' om. A.B.F. Sav. cet. ^q ἀλλ' ἄπερ] ἄπερ γὰρ A.B.F. λέγω pro ἐρῶ A.F. ^r Haec ἔτυχε—φρονούντων post πλὴν ἀλλ' ὅμως ἐρῶ transp. A.B.F. ^s ἀλλ' om. B. ^t μαμωνᾶ pro μαμμωνᾶ B.F. Veron. ^v πρὸς ἀτοπίαν—αἰσχροῦ] καὶ τοῦτο λέγω τοῦ αἰσχροῦ ἥθους (ἔθους A.) δεικνύνων τὴν ἀτοπίαν A.B.F. Sav. cet.

πίαν λέγω, φησί, καὶ ἥθους αἰσχροῦ· ψυχῆς γὰρ ἐρήμου εὐλαβείας ^sταυτὶ τὰ ῥήματα. Ἄρ' οὐχὶ σκηπτῶν ἄξια ^tταῦτα τὰ ῥήματα; Καὶ πολλὰ ἀπὸ τούτων καὶ ἕτερα τοιαῦτα λεγόμενα εὔροι τις ἄν. Διὸ, παρακαλῶ, πάντοθεν τοῦτο ἐξορίσαντες τὸ ἔθος, ἐκεῖνα φθεγγώμεθα, ἃ ἡμῖν ἀρμόττει· καὶ μὴ τὰ ἅγια **B** στόματα τὰ τῶν ἀτίμων καὶ αἰσchrῶν ^vφθεγγέσθω ῥήματα. ¹² “Τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνης καὶ ἀνομία; τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;” Ἀγαπητὸν γὰρ πάντων τῶν ἀτόπων ἑαυτοὺς ἀποστήσαντας, δυνηθῆναι τῶν ἐπηγγελμένων τυχεῖν ^wἀγαθῶν, ^xμήτιγε τοσαῦτα ἐπισυρομένους, καὶ τὸ ἀκριβὲς τῆς διανοίας διὰ τῶν τοσούτων λυμαιομένους. Ὁ γὰρ εὐτραπελενόμενος κακῆγορος ἔσται ταχέως· ὁ δὲ κακῆγορος καὶ μυρία ^yἑαυτῷ ἐπισωρεύει ἕτερα κακά. Ταῦτα ^zδὴ οὖν τὰ δύο τῆς **C** ψυχῆς εἶδη ρυθμίσαντες, καὶ ὑποζεύξαντες τῷ λογισμῷ, καθάπερ ἵππους εὐνήιους, τὴν τε ἐπιθυμίαν καὶ τὸν θυμὸν, οὕτως ἐπιστήσωμεν τὸν νοῦν ἡνίοχον, ἵνα καὶ τὸ βραβεῖον λάβωμεν τῆς ἄνω κλήσεως· οὐ γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

D ΛΟΓΟΣ ΙΗ.

(850)

¹Τοῦτο γὰρ ἴστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, ^aὃς ἐστὶν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ. Μηδεὶς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις· διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας.

E ὍΣΑΝ, ὡς ἔοικε, τινὲς καὶ ἐπὶ τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων οἱ τὰς χεῖρας ἐκλύνοντες τοῦ λαοῦ, καὶ τὸ παρὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ εἰρημένον εἰς ἔργον ἄγοντες, μᾶλλον δὲ τὰ τῶν ψευδοπροφητῶν ποιοῦντες, ²οἱ δρακὸς κριθῶν ἐκφαιλίζοντες τὸν θεὸν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· ὃ δὴ καὶ νῦν οἶμαι παρὰ τινων γίνεσθαι. Ὅταν **F** ^bοὖν εἴπωμεν, ὅτι ὁ μωρὸν καλέσας τὸν ἀδελφὸν εἰς γέενναν ἀπέρχεται, ἄλλοι φασὶ· ναὶ, ὁ μωρὸν ^cκαλέσας εἰς γέενναν ἀπέρχεται; Οὐχὶ, φησί. Καὶ ὅταν εἴπωμεν, ὅτι ὁ πλεονέκτης εἰδωλολάτρης ἐστὶ, καὶ τοῦτο πάλιν ἐκφαιλίζουσι, λέγοντες ὑπερβολῆς εἶναι τὸ ῥῆμα· καὶ πάσας οὕτω τὰς ἐντολὰς ἐξευτε-

¹² 2 Cor. vi. 14.

¹ CAP. V. v. 5, 6.

² Ezech. xiii. 19.

^s ταῦτα C.E. ^t ταυτὶ C. τὰ ῥήματα om. A.B.F. Sav. cet. ^v φθέγγεσθαι C.D. ^w τῶν ἀγαθῶν C. ^x μήτιγε Veron. ^y αὐτῷ E. ^z δὴ om. C. Veron. Hom. XVIII. ^a ὃ (σ̄ eras.) E. ^b οὖν γὰρ E. ^c καλέσας] + τὸν ἀδελφὸν Edd. τὸν ἀδελφὸν om. C.E.

λίζουσι. Τούτους οὖν αἰνιττόμενος ὁ μακάριος Παῦλος, καὶ 127
 τότε ἔγραφεν Ἐφεσίοις, οὕτω λέγων· “Τούτο γὰρ ἴστε γινώ-
 σκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν
 εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χρι-
 στοῦ καὶ θεοῦ.” Εἰτα ἐπάγει, “Μηδεὶς ὑμᾶς ^dἀπατάτω κενοῖς
 λόγοις.” Κενοὶ εἰσιν οὗτοι οἱ λόγοι, οἱ ^eπρὸς καιρὸν χάριν
 ἔχοντες, καὶ οὐδαμῶς ἐπὶ τῶν ἔργων δεικνύμενοι· ἀπάτη γὰρ τὸ
 πρᾶγμα ἐστὶ. “Διὰ ^fτοῦτο ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς
 υἱοὺς τῆς ἀπειθείας.” Διὰ τὴν πορνείαν, φησὶ, διὰ τὴν πλεο-
 νεξίαν, διὰ τὴν ἀκαθαρσίαν, ἢ καὶ διὰ ταῦτα καὶ διὰ τὴν ἀπάτην,
 ἐπειδὴ εἰσιν ἀπατεῶνες. Υἱοὺς ^gἀπειθείας, τοὺς σφόδρα ἀπει-
 θεῖς, τοὺς αὐτῷ ἀπειθοῦντας καλεῖ. ³ “Μὴ οὖν γίνεσθε συμμέ-
 τοχοι αὐτῶν. Ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ.”
 “Οἷα πῶς συνετῶς προέτρεψε· πρῶτον ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ὅτι
 ἀγαπάτε ἀλλήλους, καὶ μηδένα ἀδικεῖτε· ^hπροτρέπει πάλιν
 ἀπὸ τῆς κολάσεως καὶ τῆς γεέννης. “Ἦτε γάρ ποτε σκότος,
 φησὶ, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ.” “Ὅπερ λέγει καὶ ἐν τῇ πρὸς
 Ῥωμαίους ἐπιστολῇ· ⁴ “Τίνα οὖν καρπὸν εἶχετε τότε, ἐφ’ οἷς
 νῦν ἐπαισχύνεσθε;” Καὶ ἀναμνησκει αὐτοὺς τῆς προτέρας
 κακίας· τουτέστιν, ^kἐννοήσατε τί ἦτέ ποτε ὑμεῖς, καὶ τί ^lγεγό-
 νατε· μὴ ^mπαλινδρομεῖτε πρὸς τὴν προτέραν κακίαν, μηδὲ
ⁿἐνυβρίζετε τοῦ θεοῦ τὴν χάριν. “Ἦτέ ποτε σκότος, νῦν δὲ
 φῶς ἐν κυρίῳ” οὐκ ἀπὸ τῆς οὐμετέρας ἀρετῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς
 τοῦ θεοῦ χάριτος τοῦτο ὑμῖν ὑπῆρξε· τουτέστι, καὶ ὑμεῖς τῶν
 αὐτῶν ἄξιοι ἦτέ ποτε, ἀλλ’ οὐκέτι. “Ὡς τέκνα τοίνυν φωτός,
 περιπατεῖτε.” Τί ^pδέ ἐστι, “τέκνα ^qφωτός;” ⁵ “Ὁ γὰρ
 καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐν πάσῃ ^rδικαιοσύνῃ καὶ ἀγαθωσύνῃ καὶ
 ἀληθείᾳ. Δοκιμάζοντες τί ^sἐστὶ τὸ εὐάρεστον τῷ κυρίῳ.” D
 “Ἐν πάσῃ, φησὶν, ἀγαθωσύνῃ.” Τοῦτο πρὸς τοὺς ὀργιζο-
 μένους, ^tπρὸς τοὺς πικροὺς· “καὶ δικαιοσύνην” ^vπρὸς τοὺς πλεο-
 νεκτοῦντας· “καὶ ἀληθείαν” ^wπρὸς τὴν ψευδῇ ἡδονῇ. Οὐκ

3 v. 7, 8.

4 Rom. vi. 21.

5 v. 9, 10.

^d ἐξαπατάτω A. ^e πρόσκαιρον ἔχοντες χάριν E. Cat. ^f τοῦτο] ταῦτα
 γὰρ A.B.F. ταῦτα Sav. cet. ^g ἀπειθείας] + φησὶ E. ^h προτρέπει] εἰτα
 A.B.F. Sav. cet. ⁱ ἐπιστολῇ] + γράφων E. ^k ἐννοήσαντες A.B.F. Sav.
 cet. ^l γεγόνατε] + νῦν A.B.F. Sav. cet. ^m παλινδρομεῖτε A.B.F. πάλιν
 δρομεῖτε C.D.E. Cat. πάλιν δράμῃτε Veron. παλινδρομῇτε Sav. cet. ⁿ ἐν-
 υβρίζετε A.B.F. Cat. ἐνυβρίζετε Edd. ^o ὑμετέρας] + φησὶν A.B.F. Sav. cet.
^p δέ om. B.F. ^q φωτός] + ἐπάγει ἐξῆς A.B.F. Sav. cet. + τὸν καρπὸν τοῦ
 πνεύματός φησιν E. Cat. ^r δικ. καὶ ἀγαθ.] ἀγαθωσύνῃ (sic) καὶ δικ. C. καὶ
 ἀγαθ. om. in textu E. insert. post πάσῃ. ^s ἐστὶ τὸ pro ἐστὶν A.B.C.D.F.
^t πρὸς τοὺς πικροὺς om. A.B.F. ^v πρὸς] τοῦτο πρὸς A.B.F. Sav. cet. Mox
 πλεονέκτας E. ^w πρὸς] τοῦτο πρὸς A.B.F. Sav. cet.

ἐκεῖνα δ' εἶπον, φησὶν, ἀλλὰ τὰ ἑναντία. Ἐν ὑπᾶσι, τουτέστι, ^zκαρπὸν φέρειν πνευματικόν. “Δοκιμάζοντες τί ^aἔστι τὸ εὐάρεστον τῷ κυρίῳ.” Ἄρα παιδικῆς ἐκεῖνα διανοίας καὶ ἀτελοῦς. ^b “Καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε, ^b φησί, τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ (8) Ἐσκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. Τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. Τὰ δὲ πάντα, ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτός, φανεροῦνται.” Εἶπεν, ὅτι φῶς ἔστε· τὸ δὲ φῶς ἐλέγχει τὰ ἐν σκότει γινόμενα. ^d Ἄν ἦτε ὑμεῖς, φησὶν, ἐνάρετοι καὶ θανμαστοὶ, λαθεῖν οὐ δυνήσονται οἱ πονηροί. Καθάπερ γὰρ λύχνου κειμένου ^eπάντες φωτίζονται, καὶ ^fὁ ληστής οὐκ ἂν ^eἐπεισέλθοι· οὕτω τοῦ φωτός ὑμῶν λάμποντος, ἀλώσονται οἱ πονηροὶ ἐλεγχόμενοι. Ἄρα ^bδιελέγχειν δεῖ. Πῶς οὖν φησι, ⁷ “Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε;” Ἐλέγχειν ^Fεἶπεν, οὐ κατακρίνειν, τουτέστι, παιδεύειν· ⁱκαὶ, “Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε,” περὶ τῶν ἐλαχίστων ἀμαρτημάτων εἶπεν. ^k Ἀμέλει ἐπήγαγε, “Τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ¹ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατα- ¹²⁸νοεῖς;” ^mΤί δὲ ἐστὶν ὃ φησιν; Ὡσπερ ⁿτὸ τραῦμα, ἕως ἂν ἐμφωλεῦν καλυπτόμενον ἄνωθεν, καὶ διὰ βάθους ^oτρέχῃ, οὐδεμίας ἀπολαύει τῆς ἐπιμελείας· οὕτω καὶ ῥάμαρτία, ἕως μὲν ἂν κρύπτηται, καθάπερ ἐν σκότῳ μετὰ ἀδείας τολμᾶται πολλῆς· ἐπειδὰν δὲ φανερωθῇ, γίνεται φῶς· οὐχὶ αὐτὴ ἡ ἀμαρτία· πῶς γάρ; ἀλλ' ὁ ἐργασάμενος. ^q Ὅταν εἰς μέσον ^rἐνεχθῇ, ^sὅταν νουθετηθῇ, ὅταν μετανοήσῃ, ὅταν ἀφέσεως τύχῃ, οὐχὶ ἐξεκάθαραι αὐτοῦ τὸ σκότος; οὐχὶ τότε ἐθεράπευσας αὐτοῦ τὸ Βτραῦμα; οὐχὶ τὴν ἀκαρπίαν ἐξεκαλέσω πρὸς καρπὸν; Ἡ ⁱτοῦτό φησιν, ἢ ἐκεῖνο, ὅτι ὁ μὲν ὑμέτερος βίος φανερός ὢν, φῶς ἐστίν· οὐδεὶς γὰρ τὸν ἄληπτον κρύπτει βίον· τὰ δὲ κρυπτόμενα, διὰ τὸ ἐσκοτίσθαι κρύπτεται. ⁸ “Διὸ λέγει, ἔγχειται

6 v. II—13.

7 Matth. vii. 1, 3.

8 v. 14.

^x ἑναντία] + δεῖ A.B.F. ^y ὑπᾶσι vel ὑπᾶσιν A.B.C.D.F. Cat. ^{πάσῃ} Edd. ^{πάσῃ} ἀγαθοσύνη E. ^z καρπὸν φ. πνευματικόν] Sic D.E. Cat. καρποφορεῖν πνευματικῶς C. καρποφορεῖν πνευματικόν Veron. καρπὸν πνευματικὸν ἐπιδεικνυσθαι A.B.F. καρπὸν δεῖ πνευματικὸν ἐπιδεικνυσθαι ἐν πᾶσι Sav. cet. ^a ἔστι τὸ] ἐστὶν E. Mox θεῶ pro κυρίῳ idem. ^b φησί om. E. ^c ἐστὶν C. ^d ἂν] ὥστε ἂν A.B.F. Sav. cet. ^e πάντα A.B.F. ^f ὁ om. B.F. κλέπτῃς pro ληστής A.B.F. ^g ὑπείσ. Cat. ^h διελέγχειν] δὲ ἐλέγχειν Cat. ⁱ καὶ] ἄλλως δὲ καὶ τὸ A.B.F. ^k ἀμέλει] + καὶ A.B.F. ¹ ἐν τῷ σ. ὁ. δοκὸν] δοκὸν τὴν ἐν τῷ σ. ὁ. E. ^m τί δὲ ἐστὶν ὃ φησιν;] Sic Cat. τί δὲ ἐστὶ φησὶν ὁ λέγει; τοιοῦτόν ἐστιν C. Veron. τί δὲ ἐστὶν ὃ φησιν; ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν D.E. ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν A.B.F. Sav. cet. ⁿ τὸ τραῦμα] ὁ τραῦμα ἔχων E. ^o τρέχον E. τρέχει Cat. ^p ἡ ἀμαρτία B. ^q ὅταν] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. ^r ἐνεχθῇ (ἀχθῇ D.)] + ὁ πλημμελήσας E. ^s ὅταν νουθ.] ὅταν κολασθῇ E. ὅταν κολασθῇ, ὅταν νουθ. Cat. ^t τοῦτο] + οὖν E. ἢ τοῦτο φησιν ἢ] τοῦτο τοίνυν ἔστιν εἰπεῖν, ἢ εἰ μὴ τοῦτο A.B.F. ^v ἡμέτε. E.

ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός.” Καθεύδοντα καὶ νεκρὸν, τὸν ἐν ἀμαρτίαις φησί· καὶ γὰρ δυσωδίας πνεῖ, ὡς ὁ νεκρὸς, καὶ ἀνενέργητός ἐστιν, ὡς ὁ καθεύδων, ^ωκαὶ οὐδὲν ὁρᾷ, ὡς ἐκεῖνος, ἀλλ’ ὀνειρώττει καὶ φαντάζεται. “^κ Καὶ ἐπιφαύσεις, φησὶ, τοῦ Χριστοῦ.” οἱ δέ C φασιν, “Ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός.” ^γμᾶλλον δὲ τοῦτο ἐστὶ. Ἀπόστηθι τῆς ἀμαρτίας, καὶ δυνήσῃ τὸν Χριστὸν ἰδεῖν. ⁹ “Ὁ γὰρ τὰ φαῦλα πράσσω, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς.” ὁ τοίνυν μὴ πράττων, ^ζἔρχεται. ^α Ἀλλ’ οὐ περὶ τῶν ἀπίστων τοῦτο μόνον φησί· πολλοὶ γὰρ ^βκαὶ τῶν πιστῶν οὐδὲν ἦττον τῶν ἀπίστων τῆς κακίας ἔχονται· εἰσὶ δὲ, οἳ καὶ πολλῷ μᾶλλον. Διὸ καὶ πρὸς τούτους ἀναγκαῖον εἰπεῖν, “^ε Ἐγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ^δἐπι- D φαύσει σοι ὁ Χριστός.” Πρὸς τούτους ἀρμόζει καὶ τοῦτο εἰπεῖν ¹⁰ “Ὁ θεὸς οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων.”

^ε Εἰ τοίνυν οὐκ ἔστι νεκρῶν, ζήσωμεν. Τινὲς δὲ ὑπερβολὴν εἶναι ^ιφασιν, εἰ ὁ πλεονέκτης εἰδωλολάτρης ἐστίν. Ἀλλ’ οὐκ ἔστιν ὑπερβολῆς ^{στ}τὸ ῥῆμα, ἀλλὰ ἀληθείας. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; ^η Ἀφίσταται ἀπὸ τοῦ θεοῦ ὁ πλεονέκτης, καθάπερ ὁ εἰδωλολάτρης. Καὶ ἵνα μὴ νομίσης ἀπλῶς ^ιεἶναι τὸ ῥῆμα, ^κἀπόφασίς ἐστι τοῦ Χριστοῦ λέγουσα. ¹¹ “Οὐ δύνασθε θεῷ E δουλέειν, καὶ ^λμαμωνᾷ.” ^μ Εἰ τοίνυν οὐ δυνατόν θεῷ δουλέειν καὶ μαμωνᾷ, οἱ ^νμαμωνᾷ δουλεύοντες, ἐξέβαλον ἑαυτοὺς τῆς ^ο τοῦ θεοῦ δουλείας· οἱ δὲ ἀρνησάμενοι αὐτοῦ τὴν δεσποτείαν, καὶ χρυσῷ δουλεύοντες ἀψύχῳ, εὐδηλον ὅτι εἰδωλολάτραι εἰσίν. Ἀλλ’ οὐκ ἐποίησα, φησὶν, εἰδωλον, οὐδὲ ἔστησα βωμὸν, οὐδὲ κατέθησα πρόβατα, οὐδὲ οἶνον ἐπέσπεισα, ἀλλ’ εἰς ἐκκλησίαν

9 Joan. iii. 20.

10 Matth. xxii. 32.

11 Ibid. vi. 24.

^ω καὶ om. F. Statim οὐδένα A.B.F. Cat. ^κ καὶ ἐπιφαύσεις, φησὶ, τοῦ Χριστοῦ· οἱ δέ φασιν, ἐπιφαύσει (ἐπιφαύσει C.) σοι ὁ Χρ.] Sic C.D. Cat. Veron. τὸ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χρ. οἱ μὲν ἐπιφαύσεις (ἐπιφαύσεις B.) φασὶ τοῦ Χρ. οἱ δὲ ἐπιφαύσει (ἐπιφαύσει A.) σοι ὁ Χρ. A.B. τὸ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χρ. ceteris omis- sis F. οἱ μὲν ἐπιφαύσεις, φασὶ, τοῦ Χρ. οἱ δὲ ἐπιφαύσει (ἐπιφαύσει Mosq.) σοι ὁ Χρ. E. Mosq. Hoc ediderunt Sav. cet. ^γ μᾶλλον δὲ τ. ἐστὶ.] ἐγὼ δὲ τοῦτο λέγειν μᾶλλον φημί ὅτι A.B.F. ^ζ ἔρχεται] + καὶ ἐπιφαύσεις (ἐπιφαύ- σει Cat. ἐπιφαύσει E.) τοῦ Χρ. C.D.E. Cat. Veron. ^α ἀλλ’ οὐ—φησὶ] οὐ περὶ τῶν ἀ. δὲ μόνον τοῦτο φησι A.B.F. ^β καὶ assumtum ex A.B.E.F. Cat. ^ε ἔγειρε C.D.F. Cat. ^δ ἐπιφαύσει C. Cat. ^ε ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι δὲ ἀφε- μένους τῶν ποιηρῶν ἔργων, τῷ φωτὶ τῶν ἀρετῶν προσελθεῖν, καὶ μὴ περιορᾶν ἀμαρτάνοντας τοὺς ἀδελφούς. Veron. ^ι φασιν, εἰ] φασιν ὡς τὸ A.B.F. φασὶ τὸ Sav. cet. ^{στ} τὸ ῥῆμα om. A.B.F. ^η ἀφίστ.] ὅτι ἀφίστ. A.B.F. Sav. cet. ^ι εἶναι τὸ ῥῆμα] εἰρησθαί A.B.F. Sav. cet. ^κ ἀπόφασις—λέγουσα] δεικνυμί σοι καὶ ἀπόφασιν εἶναι τοῦ Χρ. λέγοντος A.B.F. ^λ μαμωνᾷ ubique Sav. cet. invitis libris. ^μ Haec εἰ τοίνυν οὐ δ. (+ τῷ E.) θ. δ. καὶ μαμωνᾷ, quae ab- erant, sunt in A.C.D.E.F. ^ν τῷ μ. E. ^ο τοῦ om. A.B.

εἰσῆλθον, καὶ χεῖρας ῥανέτεινα τῷ μονογενεῖ τοῦ θεοῦ παιδί, καὶ μυστηρίων μετέχω, καὶ εὐχῆς κοινωνῶ, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὧν προσῆκε τὸν Χριστιανόν. Πῶς οὖν, ἡ φησὶν, εἶδωλα F προσκυνῶ; Τοῦτο μὲν οὖν ῥαυτὸ καὶ τὸ θαυμαστότατόν ἐστιν, ὅτι πείραν λαβὼν καὶ γενεσάμενος τῆς φιλανθρωπίας τοῦ θεοῦ, καὶ ἰδὼν ὅτι ὁ χρηστός ὁ κύριος, τὸν μὲν χρηστὸν εἶσας, τὸν δὲ 129 ὡμὸν τύραννον κατεδέξω, καὶ ἑπροσποιῇ μὲν τούτῳ δουλεύειν, τῇ δὲ ἀληθείᾳ ὧ τῷ ζυγῷ τῷ σκληρῷ καὶ χαλεπῷ τῆς φιλαργυρίας σαντὸν ὑπέβαλες. Οὕτω μοι σὸν εἶπας κατόρθωμα, ἀλλὰ τὰ δῶρα τοῦ δεσπότου. Ὡ εἰπέ μοι, παρακαλῶ, τὸν στρατιώτην πόθεν κρίνομεν; ὅταν δορυφορῇ τὸν βασιλέα καὶ παρ' αὐτοῦ τρέφεται καὶ καλῆται αὐτοῦ, ἢ ὅταν τὰ ἐκείνου ὕφρονῃ; Τὸ προσποιεῖσθαι αὐτὸν εἶναι μετ' ἐκείνου καὶ τὰ ἐκείνου θερα- (8) πεύειν, τὰ δὲ τῶν πολεμίων πράγματα αἰρεῖν, χαλεπώτερόν B φαμεν εἶναι, ἢ εἰ ἀπορρήξας ἑαυτὸν τῆς δουλείας, ἔδωκεν ἑαυτὸν ἐκείνοις. Καὶ σὺ ἔνυν ὑβρίζεις τὸν θεὸν καθάπερ εἰδωλολάτρης, οὐχ ἐνὶ στόματι τῷ σῶ, ἀλλὰ μυρίοις τοῖς ἡδίκημένοις. Ἄλλ' εἰδωλολάτρης, φησὶν, οὐκ ἔστιν. Ὅταν οὖν λέγωσιν, ὁ οἶ, ὁ Χριστιανὸς, ὁ πλεονέκτης, τότε οὐκ αὐτὸς ὁ μόνος ὑβρίζει δι' ὧν πράττει, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἡδίκημένους ἀναγκάζει πολλάκις τοῦτο λέγειν· εἰ δὲ μὴ ἑλέγουσι, τοῦτο ὁ τῇ ἐκείνων εὐλαβείᾳ C λογιστέον. Ἡ οὐχ ὁρῶμεν τὰ πράγματα οὕτω γινόμενα; Ὁ εἰδωλολάτρης, τί ἄλλο ἢ οὐχὶ καὶ αὐτὸς πάθη προσκυνεῖ, πολλάκις ἡ τοῦ πάθους κρατῶν; Οἷόν τι λέγω· ὅταν εἴπωμεν, ὅτι εἶδωλα προσκυνεῖ, οὐ, φησὶν, ἀλλὰ τὴν Ἀφροδίτην, ἀλλὰ τὸν ἰ' Ἀρην. Κἂν εἴπωμεν, τίς αὕτη ἡ Ἀφροδίτη; κοί σεμνότεροι αὐτῶν φασιν, ἢ ἡδονή· καὶ τίς ὁ Ἀρης; ὁ θυμός. Οὕτω καὶ ἰσὺ τὸν μαμωνᾶν. Ἄν εἴπωμεν, τίς ὁ μαμωνᾶς; ἢ πλεονεξία. Ὡ Καὶ σὺ ταύτην προσκυνεῖς; Οὐ προσκυνῶ, φησί. Διὰ

ῥανέτεινα F. ἡ φησὶν om. C. εἶδωλα, φησὶν inverso ord. F. ῥαυτὸ om. B.F. ὁ Χριστὸς ante corr. E. Mox Χριστὸν B. ἑπροσποιοῇ C. ὧ τῷ ζ. τῷ σ. καὶ χ.] Sic C.D.E. τῷ χαλεπῷ ζ. A.B.F. τῷ σ. ζ. καὶ χ. Edd. Ὡ εἶπε μοι παρακαλῶ] εἶπε γάρ μοι A.B.F. εἶπε γάρ μοι παρακαλῶ Sav. cet. ὅταν] ἄρ' οὐχ ὅταν A.B.F. ὕφρονῃ; τὸ πρ. αὐτὸν εἶναι μετ' ἐκείνου] Sic C.D. Veron. μὲν φρονῇ, καὶ προσποιῇται ἑαυτὸν εἶναι μετ' ἐκείνου E. οὐ φρονῇ, ἀλλὰ προσποιῇται μὲν εἶναι ἐκείνου (ἐκείνου εἶναι B. εἶναι μετ' ἐκείνου Sav. cet.) A.B.F. Sav. cet. αἰρεῖ E. αἶρη A.B.F. Sav. cet. εἶναι om. Veron. Statim ἢ deest in libris. χαλεπώτερον—ἐκείνοις] εὐδελον ὅτι τὸν βασιλέα δορυφορῶν. διὰ τοῦτο καὶ χαλεπωτέρας κολάσεως ἄξιος ὁ (ἢ pro o tacite dedit Montef.) τῆς τοῦ βασιλέως δουλείας ἑαυτὸν ἀπορρήξας, καὶ τοῖς ἐχθροῖς προστεθείς A.B.F. Sav. cet. ἔνυν] τοῖνυν A.B.F. Sav. cet. ὁ εἶδωλ. A.E.F. ὁ οἶ C. ὁ οἶς B. Vocula deest in E. Vulgatum οἶ Ἑλληνες est in A.D. ὁ μόνον E. ἑλέγωσιν C.D. ὁ τῇ . . εὐλαβείᾳ E. τῆς . . εὐλαβείας Edd. ἢ μὴ τοῦ π. Edd. μὴ om. A.B.E.F. ἰ' Ἀρεα E. κοί] + δὲ E. ἰσὺ τὸν μ.] περὶ τοῦ μαμωνᾶ A.B.F. Ὡ καὶ σὺ] λέγουσιν· εἰ δὲ ὅτι σὺ A.B.F.

ⁿτί; ὅτι οὐ κάμπτεῖς σαυτόν; °Νῦν πολλῶ μᾶλλον προσκυνεῖς διὰ τῶν ἔργων καὶ τῶν πραγμάτων· αὕτη γὰρ μείζων ἢ προσ- D κύνσεις. Καὶ ἵνα μάθῃς, θέα ῥέπὶ τοῦ θεοῦ, τίνες μᾶλλον αὐτὸν προσκυνοῦσιν, οἱ ἀπλῶς ἐστῶτες ἐν ταῖς ἑυχαῖς, ἢ οἱ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιοῦντες; °Εὐδηλον ὅτι οὗτοι. Οὕτω καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ μαμωνᾶ, οἱ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιοῦντες, μᾶλλον αὐτὸν προσκυνοῦσι. Καίτοι ἐκεῖνοι τὰ πάθη προσκυνοῦντες, πολλάκις ἐκτός εἰσι °τῶν παθῶν· ἴδοι γὰρ ἂν τις °τὸν τοῦ Ἄρεος θερα- πευτὴν, τοῦ θυμοῦ κρατοῦντα πολλάκις· ἐπὶ δὲ σοῦ οὐκέτι τοῦτο, ἀλλὰ τῷ πάθει καταδουλοῖς σαυτόν. Ἄλλ' οὐ σφάζεις E πρόβατα; Ἄλλ' ἀνθρώπους, καὶ ψυχὰς λογικὰς, τὰς μὲν λιμῶ, τὰς δὲ βλασφημίαις. Οὐδὲν ταύτης τῆς θυσίας βακχι- κώτερον. Τίς εἶδε ψυχὰς σφαζομένας ποτέ; Ἐπάρατος ὁ τῆς πλεονεξίας βωμός. Παρὰ °γὰρ τοῦτον τὸν τῶν εἰδώλων ἂν ἔλθῃς βωμόν, ὅψει αἰγείων καὶ βοείων αἱμάτων ὄζοντα· παρὰ δὲ τὸν τῆς πλεονεξίας °ἂν ἔλθῃς βωμόν, αἱμάτων ἀνθρω- πίνων ὅψει χαλεπὸν ἀποπνέοντα· °ἂν παραστῇς ἐνταῦθα, οὐ θεάσῃ πτερὰ καίόμενα ὀρνίθων, οὐδὲ °κνίσαν καὶ καπνὸν ἀναδι- F δόμενον, ἀλλὰ °σῶμα ἀνθρώπων ἀπολλύμενον. Οἱ μὲν γὰρ εἰς κρημνοὺς ἑαυτοὺς ἔρριψαν, οἱ δὲ °βρόχον ἤψαν, οἱ δὲ ξίφος διήλασαν διὰ τοῦ λαιμοῦ. Εἶδες θυσίας ὡμὰς καὶ ἀπαιθρώ- πους; Βούλει τούτων χαλεπωτέρας ἰδεῖν; Ἐγὼ σοι δείξω, 130 οὐκέτι °σώματα ἀνθρώπων, ἀλλὰ °καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων °κατα- σφαττομένας ἐκεῖ. Καὶ γὰρ °ἔστι ψυχὴν σφάττεσθαι σφαγῇ τῇ προσηκούσῃ ψυχῇ. °Ὡσπερ γὰρ ἐστὶ ψυχῆς θάνατος 12 “Ψυχὴ γὰρ ἡ ἀμαρτάνουσα, φησὶν, αὐτὴ καὶ ἀποθανεῖται.” Οὐ βτοιοῦτος, οἷος ὁ τοῦ σώματος θάνατος, ἀλλὰ πολλῶ χαλε- πώτερος ὁ τῆς ψυχῆς. Οὗτος μὲν γὰρ ὁ σωματικὸς θάνατος διαλύσας ἀπ’ ἀλλήλων τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, τὸ μὲν πολλῶν φροντίδων καὶ πόνων ἀνέπαυσε, τὴν δὲ εἰς φανερόν χωρὸν παρ- B ἐπεμψεν· εἶτα τῷ χρόνῳ διαλυθὲν καὶ °ἄπορρευσαν, πάλιν συνάγεται μετὰ ἀφθαρσίας, καὶ τὴν οἰκείαν ἀπολαμβάνει

12 Ezech. xviii. 4.

ⁿ τί] + εἰπέ A.B.F.   ° νῦν] ἀλλὰ νῦν A.B.F. Sav. cet.   ῥ ἐπὶ τοῦ θ.] ἐντεῦθεν ἐπὶ θ. A.B.F.   ° εὐχαῖς pro προσευχαῖς A.C.D.E.F.   ° εὐδηλον ὅτι οὗτοι om. Veron.   ° εὐδηλον—ποιοῦντες om. E.   ° τῶν om. C.   ° τῶν .. θεραπευτῶν C.D.   ° Ἄρεος A.B.C.   ° γὰρ] μὲν γὰρ E. γὰρ τοῦτον om. A.B.F.   ° ἂν ἔλθῃς β. pro β. ἂν ἔλθῃς omnes.   ° ἂν] + δέ F.   ° κνίσαν B. et a pr. man. A. κνίσσαν Edd.   ° σῶματα .. ἀπολλύμενα A. Sav. cet.   ° ἀπορρεῦσαν E. βρόχον ἤψαντο Veron.   ° σωμάτων C.   ° καὶ om. F.   ° κατα- σφ.] + ἰδεῖν C.   ° ἔστι] + καὶ A.B.   ° Ὡσπερ—θάνατος] ὅπερ ἐστὶ ψυχῆς θάνατος E. Ὡσπερ γὰρ ἐστὶ σώματος θάνατος, οὕτω καὶ ψυχῆς A.B.F. Sav. cet.   ° βτοιοῦτος] + δέ A.B.F. Mox θάνατος om. iidem.   ° ἀποπνεύσαν C.D. Veron.

ψυχὴν. Οὗτος μὲν οὖν τοιοῦτος· ὁ δὲ τῆς ψυχῆς φρικτὸς καὶ φοβερός. Οὐ γὰρ εἰὰ διαλυθῇ, καθάπερ τὸ σῶμα αὐτὴν παραπέμπει, ἀλλὰ καταδεθεῖσαν πάλιν ἀφθάρτῳ σώματι, εἰς τὸ πῦρ ἐμβιβάζει τὸ ἄσβεστον. Οὗτος ^sτοῖνυν ὁ τῆς ψυχῆς θάνατος. Ὡςπερ οὖν ἐστὶ ψυχῆς θάνατος, οὕτω καὶ σφαγὴ ψυχῆς. Τί ἐστὶν ^tῇ τοῦ σώματος σφαγὴ; Τὸ νεκρωθῆναι, καὶ τῆς ἐνεργείας ἀπορραγῆναι τῆς κατὰ ψυχὴν. Τί ἐστὶ ψυχῆς σφαγὴ; Καὶ αὐτὸ ^vνέκρωσις. Τί δὲ νέκρωσις ψυχῆς; Ὡςπερ ^wγὰρ τὸ σῶμα τότε νεκροῦται, ὅταν ἔρημον αὐτὸ καταλίπη τῆς οἰκείας ἐνεργείας ἢ ψυχῆς· οὕτω καὶ ^xῇ ψυχὴ τότε νεκροῦται, ὅταν ἔρημον αὐτὴν καταλίπη τῆς οἰκείας ἐνεργείας τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Αὗται μάλιστα αἱ σφαγαὶ παρὰ τῷ βωμῷ τῆς πλεονεξίας εἰσίν. Οὐ κορέννυνται, οὐδὲ ἴστανται μέχρι τοῦ αἵματος τῶν ἀνθρώπων, ^yἀλλ' ἂν μὴ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν καταθύσῃ, οὐκ ἐμπίπλεται ὁ τῆς πλεονεξίας βωμὸς, ἂν μὴ ἀμφοτέρων τὰς (853) ψυχὰς δέξηται, τοῦ τε θύοντος, τοῦ τε θυομένου. Τὸν γὰρ θύοντα πρῶτον ἀνάγκη τυθῆναι, καὶ οὕτω ^zθύειν, καὶ ὁ νεκρὸς θύει τὸν τέως ζῶντα. Ὅταν γὰρ εἴπῃ βλάσφημα, ὅταν λοιδορῇται, ὅταν δυσχεραίνῃ, οὐχὶ αἱ πληγαὶ αὗται τῆς ψυχῆς εἰσὶν ἀνίατοι;

Εἶδες ὅτι οὐχ ὑπερβολῆς τὸ ῥῆμά ἐστι; Βούλει καὶ ἕτερον ἀκοῦσαι, καὶ μαθεῖν πῶς ^aἐστὶν εἰδωλολατρεία ἢ πλεονεξία, καὶ χαλεπώτερον εἰδωλολατρείας; Οἱ εἰδωλόλατραι τοῖς τοῦ Θεοῦ κτίσμασι προσκυνοῦσι· ¹³“Καὶ ἐσεβάσθησαν γὰρ, φησί, καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα.” σὺ δὲ τῷ κτίσματι τῷ σαντοῦ προσκυνεῖς. Ὁ γὰρ θεὸς πλεονεξίαν οὐκ ἐδημιούργησεν, ἀλλ' ἢ τῆς σῆς ἀπληστίας ^bἐπέξευρεν ἀμετρία. Καὶ θεὰ μανίαν καὶ γέλωτα. Οἱ τὰ εἰδῶλα προσκυνοῦντες, καὶ τιμῶσιν αὐτὰ ^cπροσκυνοῦσι· καὶ εἴπῃ τις ^eκακῶς, καὶ ^fλοιδορήσῃται, προΐστανται· σὺ δὲ καθάπερ ὑπὸ τινος μέθης πρᾶγμα προσκυνεῖς, ὃ οὐ μόνον ^eκατηγορίας οὐκ ἀπήλλακται, ἀλλὰ καὶ ἀσεβείας ἐστὶ μεστόν. Ὡστε μᾶλλον αὐτῶν χείριστος εἶ· οὐ γὰρ ἂν ἔχοις ἀπολογίαν εἰπεῖν, ὅτι οὐ κακόν. Εἰ ¹³¹καὶ ^fτὰ μάλιστα κακείοι εἰσὶν ἀναπολόγητοι, ἀλλὰ σὺ πολλῷ μᾶλλον, μυριάκις πλεονεξίας ^gκατηγορῶν, καὶ τοὺς θεραπεύ-

¹³ Rom. i. 25.

^s τοῖνυν] + ἐστὶν Edd. ἐστὶν om. A.B.C.D.F. ^t ῇ τοῦ om. B.F. ἐστὶν ἡ τοῦ om. A. Sav. cet. ^v νέκρωσις] + ψυχῆς E. ^w γὰρ om. A.B.E.F. ^x ῇ om. E. ^y ἀλλ' ἂν μὴ] ἀλλὰ μὴν E. Mox καταθύουσιν E. ^z θύειν A.B.C.D.E. θύει Edd. ^a ἐστὶν accessit ex omnibus. Statim εἰδωλολατρία bis A.B. Veron. ^b ἐξεύρεν F. ^c κακῶς om. C.D.E. Veron. ^d λοιδορήσῃ E. ^e κακῇ. A.B.F. ^f τὰ om. E. εἰ καὶ τὰ μ. κακείοι εἰσιν] εἰ δὲ καὶ ἐκείνοι A.B.F. ^g κακῇ. A.B.C.F.

οντας αὐτὴν καὶ δουλεύοντας καὶ πειθομένους ἅπαντας κακίζων. Εἰ δὲ βούλεσθε, ἐξετάσωμεν πόθεν ^hἐπεισῆλθεν ἡ εἰδωλολατρεία. Λέγει τις σοφὸς ἀνὴρ, ¹⁴ὅτι πλούσιός τις ἄνθρωπος ἄρρω πένθει τρυχόμενος υἱοῦ, καὶ παραμυθίαν οὐδεμίαν ἔχων τοῦ πένθους, ταύτῃ παραμυθούμενος τὸ πάθος, εἰκόνα ἄψυχον τοῦ τετελευτηκότος ποιήσας, καὶ διὰ παντὸς εἰς αὐτὴν ἐνορῶν, ἐδόκει τὸν ἀπελθόντα ἔχειν διὰ τῆς εἰκόνος. Κόλακες δὲ τινες B ἄνθρωποι, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, θεραπεύοντες εἰς τὴν ἐκείνου τιμὴν τὴν εἰκόνα, τὸ ἔθος εἰς εἰδωλολατρείαν ⁱπροήγαγον. Οὐκοῦν ἀπὸ ἀσθενείας ἐπεισῆχθη ψυχῆς, ἀπὸ συνηθείας ἀλόγου, ἀπὸ ^kἀμετρίας. Ἡ δὲ πλεονεξία οὐχ οὕτως· ἀπὸ ἀσθενοῦς μὲν γὰρ καὶ αὕτη ψυχῆς, ¹πλὴν ἀλλ' ἀπὸ ^mτοῦ χείρονος. Οὐκ ἀπέβαλέ ⁿτις υἱὸν, οὐδὲ πένθους παραμυθίαν ζητῶν, οὐδὲ ὑπὸ κολάκων ὀξελεκόμενος· ἀλλὰ πῶς; Ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς ἐρῶ. Ὁ Κάϊν τὸν θεὸν ἐπλεονέκτησεν· ἃ γὰρ ἐκείνῳ δοθῆναι ἐχρῆν, παρ' ἑαυτῷ κατασχὼν, ἅπερ αὐτὸν ἔχειν ἔδει, ¹ταῦτα ἐκείνῳ προσήνεγκε, C καὶ τὸ κακὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἤρξατο. Εἰ γὰρ ἡμεῖς τοῦ θεοῦ ἐσμεν, πολλῶ μᾶλλον τὰ πρωτεῖα τῶν ^rκτημάτων τῶν ἡμετέρων. Πάλιν εἰς γυναῖκας ἀπὸ πλεονεξίας ἡ ὁρμὴ γέγονεν. Εἶδον τὰς ^sθυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐξεκυλίσθησαν πρὸς τὴν ^tἐπιθυμίαν· ἀπὸ τούτων πάλιν εἰς χρήματα. Τὸ γὰρ πλεόν ἔχειν ^vθέλειν τοῦ πλησίον ἐν τοῖς βιωτικοῖς, ^wοὐδαμόθεν γίνεται, ἀλλ' ἢ ἐκ τοῦ ψυγῆναι τὴν ἀγάπην· τὸ πλεόν ἔχειν D θέλειν ^xοὐδαμόθεν γίνεται, ἀλλ' ἢ ἐξ ἀπονοίας καὶ μισανθρωπίας καὶ ὑπεροψίας. Οὐχ ὁρᾷς τὴν γῆν ὅση ἐστί; πῶς πολλῶ μείζων τῆς χρείας ἐστὶν ὁ ἀήρ, ὁ οὐρανός; ^yἸνα σου τὴν πλεονεξίαν σβέσῃ ὁ θεός, εἰς τοσοῦτον μέτρον τὰ κτίσματα ἐξήγαγε· σὺ δὲ ἀρπάζεις καὶ οὕτω; καὶ ^zἀκούεις ὅτι εἰδωλολατρεία ἡ πλεονεξία, καὶ οὐδὲ οὕτω φρίττεις; Κληρονομῆσαι τὴν γῆν θέλεις; Ἀλλ' οὐκ ἔχεις ἐν τῷ οὐρανῷ κληρονομίαν. Ἐτέροις καταλιπεῖν σπεύδεις κληρονομίαν, ἵνα σαντὸν ἀποστερήσῃς; Εἰπέ μοι, εἴ τις σοι παρείχεν ἐξουσίαν λαβεῖν ἅπαντα, ἄρα οὐκ E ἂν ἠθέλησας; Ἐνεστι νῦν, ^aἐὰν βούλῃ. Καίτοι τινὲς φασιν, ὅτι ἀλγοῦσιν, ὅταν εἰς ἐτέρους ^bτὸν κλῆρον παραπέμπωσι, καὶ

¹⁴ Sap. xiv. 15.

^h εἰσῆλθεν E. ⁱ μετήγαγον A.B.C.F. ^k ἀμετρίας] + ἀλόγου C. ¹ πλὴν ἀλλ'] μᾶλλον δὲ καὶ A.B.F. ^m τοῦ om. A.B.E.F. Sav. cet. ⁿ τις υἱὸν] γάρ τις υἱὸν ἐνταῦθα A.B.F. ^o ἐξελεκόμενος] + ὥστε οὕτως αὐτὴν εἰσαχθῆναι A.B.F. ^p ταῦτα om. F. ^q ὑπὸ ante corr. E. τοῦ om. C. Veron. ^r κτηνῶν E. ^s θυγατέρας] + γὰρ A.F. ^t ἐπιθυμίαν] + αὐτῶν A.B.F. ^v ἐθέλειν bis E. ^w οὐδαμόθεν] + ἄλλοθεν A.B.E.F. Sav. cet. ^x οὐδαμόθεν] οὐκ ἀλλαχόθεν A.B.F. Sav. cet. ^y ἵνα] + γὰρ Edd. γὰρ om. C.D.E. ^z ἀκούων A.B.F. καὶ ante οὐδὲ om. iidem. ^a ἐὰν] λαβεῖν εἰ E. ^b τὸν κλῆρον] τὸν βίον C. τὴν κληρονομίαν E.

ἐβούλοντο εἶναι κατεδηδοκοῦτες αὐτὸν μᾶλλον, ἢ ἑτέρους ὁρᾶν κυρίους γενομένους. Οὐδὲ ἐγὼ σε ταύτης ἀπαλλάττω τῆς ἁσθενείας· ἁσθενοῦς μὲν γὰρ καὶ τοῦτο ψυχῆς· πλὴν ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο γινέσθω· ἐν ταῖς διαθήκαις τὸν Χριστὸν κατὰ-
 λπε κληρονόμον. Ἔδει μὲν γὰρ ζῶντα· τοῦτο ^d γὰρ προαι-
 F ρέσεως ὀρθῆς ἦν· ἀλλ' ὅμως καὶ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης γενοῦ φιλο-
 τιμότερος. Καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς διὰ τοῦτο προσέταξε διδόναι
 πένησιν, ἵνα ζῶντας ἡμᾶς φιλοσόφους ἐργάσῃται, ἵνα πείσῃ
 132 χρημάτων καταφρονεῖν, ἵνα ὑπερορᾶν διδάξῃ τῶν γηϊνῶν. Τοῦτο
 οὐκ ἔστι χρημάτων ὑπερουψία, ⁱ τὸ τελευτῶντα καὶ οὐκ ὄντα
 κύριον τῷ δεῖνι παρέχειν καὶ τῷ δεῖνι· οὐκ ἐκ τῶν σῶν δίδως (85)
 λοιπὸν, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ἀνάγκης· τῷ θανάτῳ χάρις, οὐ σοί·
 τοῦτο οὐκ ἔστι φιλοστοργίας, ἀλλ' ἐπηρείας. Πλὴν καὶ οὕτω
 ἐγινέσθω, καὶ τότε λύσον τὸ πάθος. Ἐννόησον ὅσα ^h ἥρπασας,
 ὅσα ἐπλεονέκτησας· πάντα ἀπόδος τετραπλάσια· οὕτως ἀπο-
 λόγησαι τῷ θεῷ. Ἄλλ' εἰσὶ τινες εἰς τοῦτο ματίας ἦκοντες
 B καὶ ⁱ πηρώσεως, οἱ οὐδὲ τότε συνορῶσι τὸ δέον· ἀλλ' ὥσπερ
 σπουδάζοντες χαλεπώτερον ἑαυτοῖς ^k ἐργάσασθαι τοῦ θεοῦ τὸ
 κρίμα, οὕτως ἅπαντα πράττουσι. Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος
 1 οὗτος ἔλεγε γράφων· “Ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε.” Ὁ
 δὲ πλεονέκτης μάλιστα ἐν σκότῳ ζῇ, καὶ σκότος πολὺ ^m κατα-
 σκεδάζει πάντων.

“Καὶ μὴ ⁿ συγκοινωνεῖτε, φησὶ, τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάργοις
 τοῦ σκοτοῦ, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. Τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα
 ὁ παρ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. Τὰ δὲ πάντα, ^p φησὶν,
 ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς, φανεροῦται.” Ἀκούσατε, παρα-
 C καλῶ, πάντες ὅσοι ^q οὐ βούλεσθε εἰκὴ μισεῖσθαι, ^r ἀλλὰ φιλεῖ-
 σθαι. Τίς μοι χρεῖα, φησὶ, μισεῖσθαι; Ἀρπάζει, καὶ οὐκ
 ἐλέγχεις, ἀλλὰ δέδοικας τὸ μῖσος; Καίτοι οὐκ ἔστιν εἰκὴ μι-
 σεῖσθαι ^s τοῦτο, ἀλλὰ δικαίως ἐλέγχεις, καὶ δέδοικας τὸ μῖσος;
 Ἐλεγχον τὸν ἀδελφόν, ἀνάδεξαι ἔχθραν διὰ τὴν ἀγάπην τὴν
 εἰς τὸν Χριστὸν, διὰ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς αὐτόν· κώλυσον αὐτὸν
 εἰς βάραθρον ἀπερχόμενον. Τὸ γὰρ τραπέζης κοινωνῆσαι καὶ
 ῥημάτων χρηστῶν καὶ προσρῆσεως καὶ τρυφῆς, οὐ σφόδρα
 φιλίας ἐστί. Τοιαῦτα τοῖς φίλοις ἡμῶν χαριζόμεθα δῶρα, ἵνα
 τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἐξέλκωμεν ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ· εἰς τὴν

^c ἀνῆας (sic) E. ^d γὰρ om. E. ^e ἦν] εἶναι δοκεῖ C. ^f τῷ B. τὸν E.
^g γενέσθω A.B.F. ^h ἥρπασας C. ⁱ πηρώσεως E. ^k ἐργάσεσθαι C.
^l οὗτος] Παῦλος E. ^m κατασκενάζει C.D.E. ⁿ συγκοινωνεῖτε pro —ἦτε
 omnes. ^o παρ' αὐτῶν A.B.C.F. ὑπ' αὐτῶν Edd. παρ' αὐτῶν om. E. ^p φη-
 σιν om. A.B.D.F. Sav. cet. ^q οὐ β.] β. μὴ E. ^r Haec ἀλλὰ φιλεῖσθαι.
 τίς μοι χρεῖα, φησὶ (φησὶν εἰκὴ E.) μισεῖσθαι; accesserunt ex A.B.E.F.
^s τοῦτ' A.F. ^t εἰς] πρὸς bis E.

κάμινον κειμένους αὐτοὺς ὀρώντες τῆς κακίας, ἀναστήσωμεν. Ἄλλ' οὐ διορθοῦται, φησίν. Ἄλλὰ σὺ τὸ σαυτοῦ πράξον, καὶ D
 ἂπελογήσω τῷ θεῷ. Μὴ κρύψῃς τὸ τάλαντον. Διὰ τοῦτο λόγον ἔχεις, διὰ τοῦτο γλῶσσαν καὶ στόμα, ἵνα ἡ διορθοῖς τὸν πλησίον. Τὰ ἄλογα μόνα οὐ φροντίζει τοῦ πλησίον, οὐδὲ λόγον ἔχει τινὰ τῶν ἄλλων. Σὺ δὲ πατέρα καλῶν τὸν θεόν, καὶ ἀδελφὸν τὸν πλησίον, ὀρῶν αὐτὸν μυρία ἡ ποιῶντα κακὰ, τὴν χάριν τὴν παρ' ἐκείνου τῆς ὠφελείας αὐτοῦ προτιθεῖς; Μὴ, παρακαλῶ. Οὐδὲν οὕτω ^aφιλίας τεκμήριον, ὡς τὸ μὴ περιορᾶν E
 ἁμαρτάνοντας τοὺς ἀδελφούς. Εἶδες ^bἐχθροὺς ὄντας; διά-
 λυσον. Εἶδες πλεονεκτοῦντας; κώλυσον. Εἶδες ἀδικουμένους;
 ἔπρόστηθι· οὐκ ἐκείνοις, ἀλλὰ σαυτῷ προτέρῳ ^dἐχαρίσω. Διὰ
 τοῦτο φίλοι ἐσμέν, ἵνα ^eἀλλήλους ὠφελῶμεν. Ἄλλως ἀκού-
 σεται παρὰ τοῦ φίλου, καὶ ἄλλως παρὰ τοῦ τυχόντος· τὸν
 τυχόντα ^fὑποπτεύσει ἴσως, καὶ τὸν διδάσκαλον ὁμοίως, τὸν δὲ
 φίλον οὐκέτι. “Τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα, αἰσχρόν ἐστι, φησὶ, F
 καὶ λέγειν. Τὰ δὲ πάντα, ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς, φανε-
 ροῦνται.” ^gΤί βούλεται ἐνταῦθα εἰπεῖν; Τοῦτο λέγει, ὅτι τὰ
 μὲν ^hλάθρα γινόμενα ἁμαρτημάτων εἰσι, τὰ δὲ καὶ φανερώς· 133
 ἐκεῖ δὲ οὐχ οὕτως ἔσται· οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὁ μὴ συνειδὼς ἑαυτῷ
 ἐπὶ ἁμαρτηματι. Διὰ τοῦτό φησι, “Τὰ δὲ πάντα, ἐλεγχόμενα
 ὑπὸ τοῦ φωτὸς, φανεροῦνται.” Τί οὖν; ^kπερὶ εἰδωλολατρείας
 ἐνταῦθά φησιν; Οὐχί, ἀλλὰ περὶ βίου καὶ ἁμαρτημάτων ἐστὶν
 ὁ λόγος. “Πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον, φησὶ, φῶς ἐστι.” Διὸ,
 παρακαλῶ, μήτε ὑμεῖς ὀκνεῖτε ἐλέγχειν, μήτε δυσχεραίνετε
 ἐλεγχόμενοι. Ἔως μὲν ^lγὰρ ἐν ^mσκοτῷ πράττεται τι, μετὰ B
 πλείονος πράττεται τῆς ἀδείας· ἐπειδὴν δὲ πολλοὺς ἔχη τοὺς
 μαρτυροῦντας τοῖς γινομένοις, φωτίζεται. Διὸ μάλιστα πάντα
 πράττωμεν, ὥστε τὴν νέκρωσιν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἡμετέρων
 ἀποσοβεῖν, ὥστε τὸ σκότος σκεδάξῃ, ὥστε τὸν ἥλιον ⁿἐπισπά-
 σασθαι τῆς δικαιοσύνης. Ἄν γὰρ πολλοὶ ὥσιν οἱ φωστῆρες,
 αὐτοῖς τε εὐκολος ἔσται τῆς ἀρετῆς ἢ ὁδός, καὶ οἱ ἐν ^pσκοτῷ
 μᾶλλον ἀλώσονται, τοῦ φωτὸς ἐπιτεινομένου, κἀκεῖνο ἀφανί-
 ζοντος. Ἄν δὲ τοῦναντίον, δέος μὴ καὶ οὗτοι σβεσθῶσι, τῆς

^v ἀπολόγησαι E. ^w κατακρύψῃς F. ^x ὀρθοῖς F. ^y ἀλόγων C.D.E.
 Veron. ^z π. κακὰ] κακὰ π. A.B.C.F. ^a φιλοσοφίας F. ^b ἐχθροὺς
 ὄντας] ἐχθραίνοντας A.B.F. Sav. cet. Haec εἶδες πλ. κώλυσον om. E.
^c ἐπρόστηθι (sic) F. ^d ἐχαρίσω] + ταῦτα E. ^e ἀλλήλους] + ἀγαπῶμεν E.
^f ὑποπτεύσῃ E. ^g τί βούλεται—λέγει] ὁ λέγει, τοῦτό ἐστιν A.B.F. ^h λάθρα
 γ. ἁ. εἰσι] τῶν ἁμαρτημάτων ἐνταῦθα λάθρα γίνεται (γίνονται A.F.) A.B.F. Sav.
 cet. ⁱ ἁμαρτημασι E. ^k περὶ εἰδ. ἐνταῦθά φησιν;] οὐ περὶ εἰδ. φησὶ, καὶ
 ἐνταῦθα τοῦτο εἴρηται; A.B.F. Sav. cet. ^l γὰρ] + ἂν A.B.E.F. Sav. cet.
^m σκότῳ pro σκότει A.B.C.D. ⁿ ἐπισπάσθαι E. ^o ὥσιν οἱ] ὥσι C.
^p σκότῳ pro σκότει A.B.C.D.F. τῷ σκότει E.

παχύτητος τῆς ἀπὸ τοῦ σκότους καὶ τῶν ἁμαρτημάτων κρα-
C τούσης τοῦ φωτός, καὶ ἀποσοβούσης αὐτοῦ τὸ ἡδιειδές. Ὡς
οὖν ἑαυτοὺς ὠφελούντες, ἑτέροισι ὠφελούντες, οὕτω ^sδιακεώ-
μεθα, ἵνα διὰ πάντων δόξαν ἡ ἀναπέμψωμεν τῷ φιλανθρώπῳ
θεῷ, χάριτι καὶ ^vφιλανθρωπία τοῦ μονογένους αὐτοῦ υἱοῦ, μεθ'
οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν
καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΘ.

(85)

¹ Βλέπετε οὖν ^aπῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε, μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ'
ὡς σοφοί, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πο-
D νηραὶ εἰσι. Διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ ^bσυνιέντες
τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου.

ἜΤΙ τὴν τῆς πικρίας ^eἐκκαθαίρει ρίζαν, ἔτι τὴν ὑπόθεσιν
τῆς ὀργῆς ἐκκόπτει. Τί ^dγάρ φησι; “Βλέπετε πῶς ἀκριβῶς
E περιπατεῖτε.” Μεταξὺ λύκων πρόβατά ^eεἰσι, καὶ κελεύει αὐ-
τοὺς καὶ ὡς περιστράς εἶναι. ² “Καὶ ἀκέραιοι γὰρ, φησὶν,
ἔσεσθε, ὡς αἱ περιστράϊ.” Ἐπεὶ οὖν ^gκαὶ μεταξὺ λύκων
^hεἰσὶ, καὶ ἔτι προστεταγμένοι εἰσὶ μὴ ἀμύνεσθαι, ἀλλὰ πά-
σχειν ^kκακῶς. ¹καίτοιγε καὶ τὸ πρότερον ἱκανὸν ἦν αὐτοὺς
^mἀσθνεστέροισι ποιῆσαι. ὅταν δὲ καὶ ἡ τῶν δύο προσθήκη ᾖ,
ἐννόησον ⁿτὴν ὑπερβολήν. ὅρα πῶς αὐτοὺς ὁ Παῦλος ἀσφαλί-
ζεται. ^pὈλόκληροι πόλεις πρὸς αὐτοὺς πόλεμον εἶχον, ἐπεισ-
ῆλθε καὶ εἰς τὰς οἰκίας οὗτος ὁ πόλεμος· πατήρ κατὰ υἱοῦ,
F υἱὸς κατὰ πατρὸς, μήτηρ κατὰ θυγατρὸς, ἡ θυγάτηρ κατὰ
μητρὸς ἦσαν ^rδιεσπασμένοι. ^sΤί οὖν; πόθεν αἱ διαιρέσεις

1 CAP. V. v. 15—17.

2 Matth. x. 16.

^a διειδές] εἶδος E. ^r Haec ἑτέροις ὠφελούντες assumpta ex E. ^s δια-
κείμεθα E. ὁμεν διακείμενοι idem in marg. ^t ἀναπέμψωμεν E. ^v φιλαν-
θρωπία] οἰκτιρμοῖς C.D. Mox υἱοῦ om. E. χάριτι—τιμῇ] ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα,
τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ μονογένῳ αὐτοῦ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πν. A.B.F.
Hom. XIX. ^a πῶς ἀκριβῶς bis omnes. ἀκριβῶς πῶς Edd. ^b συνιέτε C.D.
et ante corr. E. etiam Veron. ^c ἐκκαθαίρει omnes. ἐκκαθαρίζει Edd.
^d γὰρ] ἔστιν ὁ A.B.F. ^e ἔστι C.D. Veron. Mox κελεύεις C. μεταξὺ—κε-
λεύει] ᾗ δει τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ, ὅτι πέμπων τοὺς μαθητὰς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ
λύκων, ἔτι ἐκέλευεν A.B.F. receptum a Sav. cet. ^f ὡς αἱ pro ὡσεὶ A.B.C.D.F.
^g καὶ] + πρὸς οὓς ἔγραφεν ὁ Παῦλος A.B.F. ^h ἦσαν A.B.F. Sav. cet. ⁱ ἔτι
προστ.] ἐπιτεταγμένοι E. Statim εἰσι om. A.B.F. Sav. cet. ^k κακῶς] + διὰ
τοῦτο τῆς (τῆς om. F.) τοιαύτης ἐδέοντο παραινέσεως A.B.C.D.F. Sav. cet.
^l καίτοι (sine γε) A.B.F. ^m ἐυσθνεστέροις A.C.D.F. Sav. cet. ⁿ τὴν om.
C.D.E. Veron. ^o ὅρα—ἀσφαλίζεται] ὅρα γοῦν καὶ πῶς αὐτοὺς ἐπιμελῶς
ἀσφαλίζεται, λέγων, βλέπετε πῶς περιπατεῖτε A.B.F. Sav. cet. ^p ὀλόκληρος
πόλις ex corr. E. ^q θυγ.] καὶ θυγ. E. ^r διεσπασμένοι B.F. διεσπαρμέ-
νοι Edd. διεγχευμένοι E. in marg. man. antiq. ^s τί οὖν; πόθεν] πόθεν
οὖν A.B.F. Statim ἡ διαίρεσις αὕτη E.

αὐται; [†]Ἦκουσαν τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· ³“^αὉς ἐὰν μὴ ἀποτάξῃται τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος.” Ἦκουσαν τοῦ Χριστοῦ λέγοντος ^νπάλιν· “Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος.” Ἰν’ οὖν μὴ νομίσωσιν, ὅτι ἀπλῶς πολέμους εἰσάγει καὶ μάχας, ἐπειδὴ ἔμελλε μεγάλη ¹³⁴ τίκτεσθαι ὀργή, εἰ καὶ αὐτοὶ ἔμελλον ἐπεξιέναι, τούτου χάριν λέγει· “Βλέπετε ^ωπῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε.” Τούτέστι, πλὴν τοῦ κηρύγματος, μηδαμόθεν ἄλλοθεν ^χδῶτε λαβὴν τῆς ἔχθρας τῆς καθ’ ὑμῶν· αὕτη μόνῃ τῆς ἔχθρας ὑπόθεσις ἔστω· μηδεὶς ^zὑμῖν ἕτερόν τι ἐγκαλείτω, ἀλλὰ καὶ τιμὴν καὶ ὑπακοὴν πᾶσαν ἐπιδείκνυσθε, ὅταν μηδὲν βλάβῃ τὸ κήρυγμα, ὅταν μηδὲν ἐμποδίζῃ ^ατὴν εὐσέβειαν. ⁴“Ἀπόδοτε γάρ, φησὶ, πᾶσι τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος.” Β ^οΌταν γὰρ ἐν τοῖς ἄλλοις ἴδωσιν ἡμᾶς ἐπιεικεῖς, ἐντραπήσονται. “Μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ’ ὡς σοφοί, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν.” Οὐχὶ ποικίλους ἡμᾶς καὶ παντοδαποὺς εἶναι βουλόμενος ταῦτα ^βπαραινεῖ· ἀλλὰ τί φησιν; Οὐκ ἔστιν ὑμέτερος ὁ καιρός· νῦν πάροικοί ἐστε καὶ παρεπίδημοι καὶ ξένοι καὶ ἀλλότριοι· μὴ ζητεῖτε τιμὰς, ^εμὴ ζητεῖτε δόξαν, μὴ ζητεῖτε δυναστείαν, μηδὲ ἐκδίκησιν· πάντα φέρετε, καὶ ^δτούτῳ τὸν καιρόν ἐξαγοράζεσθε· πολλὰ ^εκατάθεσθε, πᾶν ὅτι ^ιἂν θέλωσιν. Ἐννόησόν μοι τινὰ C οἰκίαν ἔχοντα λαμπράν, εἰτά τινας ^εἐπεισερχομένους ὥστε αὐτὸν ἀνελεῖν, κἀκείνον πολλὰ διδόντα, ^ηκαὶ ἐξαιρούμενον ἑαυτόν· ^ιτότε λέγομεν, ὅτι ἐξηγόρασεν ἑαυτόν. Οὕτω καὶ σὺ οἰκίαν ἔχεις μεγάλην, καὶ πίστιν ἀληθῆ· ^κἐπέρχονται ὥστε λαβεῖν πάντα· δὸς ὅτιοῦν ἂν ἀπαιτήσῃ τις, μόνον τὸ κεφάλαιον διάσωσον, τὴν πίστιν λέγω. “Αἱ γὰρ ^ιἡμέραι πονηραὶ εἰσι.” ^μΤί πονηρία τῆς ἡμέρας; Πονηρία τῆς ἡμέρας περὶ τὴν ἡμέραν ὀφείλει ^νεἶναι. ^οΤί ἐστι πονηρία σώματος; Νόσος. Τί ^ρἐστι πονηρία ψυχῆς; Κακία. Τί ^ρἐστι πονηρία ὕδατος; D

³ Luc. xiv. 33. Matth. x. 37.

⁴ Rom. xiii. 7.

[†] Haec ἤκουσαν—ἄξιος, quae aberant, assumpta ex E. ^ν πάλιν om. A.B.D.F. Sav. cet. Retinent C.E. Veron. ^ω πῶς ἄ.] ἄ. πῶς E. ^χ δότε E. ^γ ἡμῶν A. ^z ὑμῶν C. ^α τῇ εὐσεβείᾳ A.B.E.F. τῆς εὐσεβείας C. ^β παραινέει, ἀλλὰ τί φ.] Sic C.D. Cat. Veron. φησὶν, ἀλλὰ τί; E. παραινέει, ἀλλὰ τοῦτό ἐστιν ὁ φ. A.B.F. Sav. cet. ^ε μὴ ζ. δόξαν om. C. ^δ τοῦτον C.E. ^ε κατάθεσθε] πάθετε Cat. ^ι ἂν] οὖν C. Cat. et ante corr. E. Statim θέλουσιν ante corr. E. Post θέλωσιν add. ἀσαφὲς τὸ εἰρημένον· φέρε οὖν, ἐπὶ ὑποδείγματος ποιῆσω αὐτὸ φανερόν A.B.F. Sav. cet. ^ε ἐπέρχομενους E. ^η καὶ om. F. ^ι τότε] ἐφ’ ᾧ καὶ A.B.F. ^κ ἔρχονται C. Veron. Mox ἅπαντα E. ^λ ἡμέραι] + φησὶ A.B.F. Sav. cet. ^μ τί π. τῆς ἡ.] οὐκοῦν ἡ π. τῆς ἡ. A.B.F. τί ἄρα ἐστὶ π. ἡ. E. Statim ἡ π. τῆς ἡ. D.E. πονηρία τῆς ἡ. om. A.B.F. ^ν εἶναι] + ἂν τί ἐστιν ἐκάστῳ τῶν ἐν ἡμῖν πονηρὸν μάθης, γνώσῃ καὶ τί ἐστι πονηρία ἡμέρας A.B.F. Sav. cet. ^ο τί] + τοίνυν A.B.F. ^ρ ἐστι] δαὶ B.F. δὲ A. Sav. cet. ^ρ ἐστι πονηρία] δὲ A.B.F.

Πικρία. Καὶ ἐκάστου ἡ ¹πονηρία ἐστὶ περὶ ἐκείνην τὴν φύσιν, ἥς ἐστι πονηρία. Εἰ τοίνυν ἡ πονηρία περὶ τὴν ἡμέραν ἐστὶ, περὶ αὐτὴν τὴν ἡμέραν χρὴ εἶναι, περὶ τὰς ὥρας, περὶ τὸ φῶς. ²Καὶ ὁ Χριστὸς φησιν· ³“Ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.” Ἀπὸ τούτου καὶ κεῖνο ⁴γνωσόμεθα. Πῶς οὖν ἡμέρας καλεῖ πονηράς; ⁵πῶς καιρὸν πονηρόν; Οὐ τὴν οὐσίαν, οὐδὲ τὰ κτίσματα, ⁶ἀλλὰ τὰ ἐν αὐτοῖς γινόμενα· ⁷καθάπερ καὶ ἡμῖν ἔθος λέγειν, χαλεπὴν ἡμέραν διήγαγον καὶ κακὴν· καίτοι πῶς ἂν γένοιτο χαλεπὴ, ἀλλ’ ⁸ἢ ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ συμβαινόντων; Τὰ δὲ ἐν αὐτῇ συμβαίνοντα, ἐστὶν ἀγαθὰ μὲν, παρὰ θεοῦ· ⁹κακὰ δὲ, (85) παρὰ ἀνθρώπων πονηρῶν. Ἄρα τῶν ἐν τοῖς καιροῖς συμβαινόντων πονηρῶν οἱ ἄνθρωποι δημιουργοί, καὶ διὰ τοῦτο καιροὶ ¹⁰πονηροὶ λέγονται. Οὕτω καὶ ἡμεῖς καιροὺς πονηροὺς καλούμεν. “Διὰ τοῦτο, φησὶ, μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ ¹¹συνιέντες, τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου.”

¹²6 “Καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστὶν ἀσωτία.” Καὶ ¹³7 τούτου ἡ ἀμετρία θυμώδεις ποιεῖ καὶ θρασεῖς καὶ ἀκροσφαλεῖς, ὀργίλους καὶ χαλεπούς. Εἰς εὐφροσύνην ¹⁴ὁ οἶνος δέδοται, οὐκ εἰς μέθην· ¹⁵οὖν δὲ τὸ πρᾶγμα καὶ ¹⁶ἐνανδρίας εἶναι δοκεῖ καὶ γέλωτος, ¹⁷τὸ μὴ μεθύσκεσθαι. Ποία ¹⁸στοίνυν ἐλπίς σωτηρίας; Γέλως, εἰπέ μοι, τὸ μὴ μεθύσκεσθαι, ἔνθα μάλιστα πάντων τὸ μεθύσκεσθαι γέλως ¹⁹ᾧ φείλεν εἶναι; Μάλιστα μὲν γὰρ καὶ τὸν ιδιώτην πόρρῳ μέθης εἶναι καλόν· πολλῶ δὲ πλέον τὸν στρα- ²⁰Βτιώτην, τὸν ἐν ²¹ἱξίφεσι στρεφόμενον, τὸν ἐν αἵμασι, τὸν ἐν σφαγαῖς· πολλῶ μᾶλλον τὸν στρατιώτην, ὅταν καὶ ἐτέρωθεν ὁ θυμὸς θήγῃται, ἀπὸ τῆς ἐξουσίας, ἀπὸ τῆς δυναστείας, ἀπὸ τοῦ συνεχῶς ἐν ἐπιβουλαῖς καὶ μάχαις εἶναι. Βούλει μαθεῖν ποῦ ²²καλὸς ὁ οἶνος; Ἀκουε τῆς γραφῆς λεγούσης· ²³7 “Δότε οἶνον τοῖς ἐν λύπῃ, καὶ μέθην τοῖς ἐν ὀδύνῃ.” Εἰκότως· τὸ γὰρ τραχὺ καὶ σκυθρωπὸν οἶδε μαλάττειν, καὶ τὸ συννεφεῖς ἀπάγειν. ²⁴8 “Οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ²⁵ἀνθρώπου.” Πῶς οὖν ἐκ τοῦ οἴνου ἡ μέθη; οὐ γὰρ ἔνι τὸν αὐτὸν τὰ ἐναντία ²⁶ἑαυτῷ ἐργάζεσθαι. Οὐκ ἄρα ἐκ τοῦ οἴνου ἡ μέθη, ἀλλ’ ἐκ τῆς ἀμετρίας. ²⁷9 “Ὁ οἶνος

5 Matth. vi. 34.

6 v. 18.

7 Prov. xxxi. 6.

8 Psal. ciii. 15.

¹ πονηρία] + φαυλότης τις A.B.F. + ἡ φαυλότης Edd. Neutrum habet E.
² καὶ] οὕτω καὶ A.B.F. Sav. cet. ³ γνωσόμεθα] μαρτάνομεν A.B.F. ⁴ πῶς] ὡς A.B. ὡς καὶ F. ⁵ ἀλλὰ] + διὰ Edd. διὰ om. C. Cat. Post κτίσματα add. διαβάλλει Cat. ⁶ καθάπερ] + γὰρ C. ⁷ ἢ om. E. ⁸ κακὰ] πονηρὰ E. Mox πονηρῶν om. A.B.E.F. ⁹ συνιέντες E. ¹⁰ τούτου] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. ¹¹ ὁ om. E. ¹² οὖν B.C.E.F. ¹³ ἐνανδρίας C.D. καὶ ἄν. εἶναι δ. καὶ γέλωτος] καὶ γέλωτος εἶναι δ. A.B.F. ¹⁴ τὸ om. B. ¹⁵ τοῖς ἐν ὀδύνῃ] λοιπὸν E. τοίνυν ἡμῖν A.B.F. ¹⁶ ᾧ φείλει F. ¹⁷ ἱξίφει C.D.E. Veron. ¹⁸ καλὸν E. ¹⁹ ἀνθρώπου] + φησὶ A.B.F. Sav. cet. ²⁰ ἑαυτῷ B.C.D.E.F. ἐργάσασθαι E. ²¹ ὁ om. F.

δι' οὐδέν ἕτερον ἡμῖν δέδοται, ἢ δι' ὑγείαν σώματος· ἀλλὰ καὶ C
 πρὸς τοῦτο ἐμποδίζει ἡ ἀμετρία. "Ἀκουε δὲ καὶ τοῦ μακαρίου
 τούτου γράφοντος, καὶ λέγοντος τῷ Τιμοθέῳ· ⁹ "Ὀλίγω οἶνω
 χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας." Διὰ
 γὰρ τοῦτο ὁ θεὸς ἐποίησεν ἡμῶν τὰ σώματα σύμμετρα, καὶ ἀπὸ
 ὀλίγων κορέννυσθαι, ἐντεῦθεν ἤδη παιδεύων ἡμᾶς, ὅτι πρὸς ἐτέ-
 ραν ἡμᾶς ζῶν ἐποίησεν ἐπιτηδεύους. Καὶ ἐβούλετο μὲν καὶ ἐξ
 ἀρχῆς ἐκείνην δοῦναι, ἐπειδὴ δὲ ἀναξίους ἑαυτοὺς κατεστήσαμεν,
 ἀνεβάλετο· ^ο καὶ ἐν τῷ χρόνῳ ^φ ἀνεβάλετο, οὐδὲ ἐν αὐτῷ ἀφί-Π
 ησιν ἡμᾶς ἀπολαύειν ἀμέτρως· οἶνου γὰρ κοτύλη καὶ ἄρτος εἰς
 ἥ ἄρκει γαστέρα ἐμπλῆσαι ἀνθρώπου. Καὶ τὸν πάντων τῶν
 ἀλόγων κρατοῦντα, ὀλιγοδέστερον αὐτῶν κατὰ τὴν ἀναλογίαν
 ἐποίησε, καὶ τὸ σῶμα ^α βραχὺ, οὐδέν ἕτερον ἢ τοῦτο δηλῶν, ὅτι
 πρὸς ἐτέραν ζῶν ἐπειγόμεθα. "Μὴ μεθύσκεσθε οἶνω, ^ρ φησὶν,
 ἐν ᾧ ἐστὶν ἀσωτία." Οὐ γὰρ σώζει, ἀλλ' ἀπόλλυσιν, ^ς οὐ τὸ
 σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν. "Ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν E
 πνεύματι, ¹⁰ λαλοῦντες ἑαυτοῖς ^ι ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς
 πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ
 κυρίῳ· εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων ἐν ὀνόματι τοῦ
 κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, ὑποτασσόμενοι
 ἀλλήλοις ἐν φόβῳ ^ν Χριστοῦ." Βούλει, φησὶν, εὐφραίνεσθαι;
 βούλει τὴν ἡμέραν ἀναλίσκειν; Ἐγὼ σοι δίδωμι πότον πνευμα-
 τικόν. Ἡ γὰρ μέθη καὶ τὴν εὐσημον ἐκκόπτει φωνὴν ^ω τῆς
 γλώσσης τῆς ἡμετέρας, ^κ ψελλίζειν παρασκευάζουσα, καὶ ὀφθαλ-
 μοὺς καὶ πάντα ἀπλῶς διαστρέφουσα. Μάθε ψάλλειν, καὶ
 ὄψει τοῦ πράγματος τὴν ἡδονήν· οἱ ψάλλοντες γὰρ πνεύματος F
 πληροῦνται ἀγίου, ὥσπερ οἱ ᾄδοντες τὰς σατανικὰς ᾠδὰς, πνεύ-
 ματος ἀκαθάρτου. Τί ἐστίν, "ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν τῷ
 κυρίῳ;" ^γ Τουτέστι, μετὰ συνέσεως προσέχοντες· οἱ γὰρ οὐ
 προσέχοντες, ἀπλῶς ψάλλουσι, τὰ ῥήματα φθεγγόμενοι, τῆς 136
 καρδίας ῥεμβομένης ἐτέρωθι. "Πάντοτε, φησὶν, ὑπὲρ ἀπάν-
 των εὐχαριστοῦντες ἐν ὀνόματι ^ζ τοῦ κυρίου ^α ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ
^β Χριστοῦ." ¹¹ " ^ς Τὰ αἰτήματα ὑμῶν, φησὶ, μετὰ εὐχαριστίας

9 1 Tim. v. 23.

10 v. 19—21.

11 Philipp. iv. 6.

^ο καὶ om. E. Mox καὶ οὐδὲ idem. ^ρ ἄρκει γ. ἐμπλῆσαι] ἱκανὸς ἀποπλη-
 ρῶσαι γ. E. ^α βραχὺν A.B.F. Sav. Mor. Ben. βραχὺ revocavit Editor no-
 vissimus. ^ρ φησὶν οἶνω inverso ord. A.B.F. φησὶν om. E. ^ς οὐ τὸ σ. μόνον]
 οὐ μόνον τὸ σ. C. οὐ μόνον δὲ τὸ σ. A.B.F. ^ι ἐν ψαλμοῖς Edd. ἐν deest in
 omnibus. ^ν Χριστοῦ] θεοῦ B.F. ^ω τὰς γλώττας τὰς ἡμετέρας E. in marg.
 antiq. man. ^κ ψελλίζειν] + γὰρ C. ^γ τουτέστι] τί ἐστὶ C. ^ζ τοῦ
 om. F. ^α ὑμῶν Veron. Sav. repugnantibus libris. ^β θεοῦ B.E.F. ^ς τὰ]
 τουτέστι τὰ A.B.F. Sav. cet. Mox φησὶ assumptum ex E. Cat.

γνωρίζεσθω πρὸς τὸν θεόν.” Οὐδὲν ^d γὰρ οὕτως εὐφραίνει τὸν θεόν, ὥς ὅταν ἡ τις εὐχάριστος. Μάλιστα δὲ δυνάμεθα εὐχαριστεῖν, ἀπάγοντες τῶν προειρημένων τὴν ψυχὴν τὴν ἡμετέραν, Β διακαθαίροντες αὐτὴν τούτοις οἷς εἶπεν. “Ἄλλὰ πληροῦσθε, (8) ^e φησί, πνεύματι.” Ἄρα ἐν ἡμῖν τοῦτο; Καὶ γὰρ ἐν ἡμῖν. “Ὅταν γὰρ ψεῦδος, ^f ὅταν ὀργὴν, ὅταν πικρίαν, ὅταν πορνείαν, ὅταν ἀκαθαρσίαν, ὅταν πλεονεξίαν ἀποσοβήσωμεν τῆς ψυχῆς τῆς ἡμετέρας, ὅταν γενώμεθα χρηστοί, εὐσπλαγχνοί, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ὅταν εὐτραπλία μὴ παρῇ, ὅταν ἑαυτοὺς ἀξίους κατασκευάσωμεν, τί τὸ κωλύον ^g τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπελθεῖν καὶ ἐπιπτῆναι; Καὶ οὐχ ἀπλῶς ^h ἐπελεύσεται, ἀλλὰ πληρώσει C τὴν καρδίαν ἡμῶν. Τοσούτου δὲ ἵενδοθεν ὄντος φωτὸς, οὐδὲ δυσκατόρθωτος ^k ἡμῖν ἔσται λοιπὸν ἡ ἀρετὴ, ἀλλὰ ῥαδία καὶ εὐκολος. “Πάντοτε εὐχαριστοῦντες,” ^l φησί. Τί οὖν; ὑπὲρ ^m πάντων εὐχαριστεῖν δεῖ τῶν συμβαινόντων; Ναί· καὶ νόσος ἦ, καὶ πείνα. Εἰ γὰρ ἐν τῇ παλαιᾷ παρήνει σοφός τις λέγων. ¹² “Πᾶν ὃ ἐὰν ἐπαχθῇ σοι, δέξαι ἀσμένως, καὶ ἐν ἀλλάγμασι ταπεινώσεώς σου μακροθύμησον.” πολλῶ μᾶλλον ἐν τῇ καινῇ γίνεσθαι χρή. Καὶ τὸν λόγον τοίνυν μὴ εἰδῆς, εὐχαρίστει· τοῦτο γάρ D ἔστιν εὐχαριστία. Ἄν δὲ ⁿ εὐπαθῶν καὶ εὐθηνούμενος καὶ εὐπραγῶν καὶ ἐν εὐημερίαις ὢν, εὐχαριστῆς, οὐδὲν μέγα, οὐδὲν θαυμαστόν· τὸ δὲ ζητούμενον, ἐν θλίψεσιν ὄντα εὐχαριστεῖν, ἐν ὀδύναις, ἐν ἀθυμίαις. Μηδὲν πρὸ τοῦ ῥήματος τούτου φθέγγου, εὐχαριστῶ σοι, δέσποτα. Καὶ τί λέγω ὑπὲρ τῶν ἐνταῦθα θλίψεων; ὑπὲρ τῆς γεέννης αὐτῆς εὐχαριστεῖν δεῖ τῷ θεῷ, ὑπὲρ τῶν κολάσεων τῶν ἐκεῖ, ὑπὲρ τῶν τιμωριῶν. Πάνυ γὰρ ^o τὸ πρᾶγμα ἡμᾶς ὠφέλησε P τοὺς προσέχοντας, ἀντὶ χαλινουῦ E ^q τῆς γεέννης ὁ φόβος ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐπιτεθείς.

^r Μὴ τοίνυν ὑπὲρ τῶν φανερῶν ^s εὐεργεσιῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἀφανῶν, καὶ ὑπὲρ ὧν ἄκοντες εὐεργετούμεθα, εὐχαριστῶμεν· πολλὰ γὰρ καὶ μὴ βουλομένους ἡμᾶς εὐεργετεῖ, καὶ μὴ εἰδότας.

¹² Sirac. ii. 4.

^d γὰρ om. E.

Veron.

(sine ὅταν) A.

habent iidem.

A.B.C.D.F. ἔσται ἡμῖν λ. E. ἡμῖν λ. ἔσται Edd.

Sav. cet. repugnantibus libris. Etiam τί οὖν deest in Veron.

των E. Statim δεῖ εὐχ. hoc ord. C.E.

παθῶν Edd.

^o ἡμᾶς τὸ πρ. inverso ord. A.B.E.F.

^q τῆς γ. ὁ φ.] τοῦ τῆς γ. φόβου A.B.F. Sav. cet. Mox ἐπιτεθέντος iidem. ἐπι-

τεθείσθω Veron.

ἐλαττώματα, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ θεοῦ, καὶ τούτῳ ὑπὲρ πάντων εὐχαριστεῖν. Veron.

^e φησί] φησὶν ἐν E. Mox ἄρα sine interrog. A. Cat.

^f Haec ὅταν ὀργὴν sunt in B.C.D.E.F. Cat. non in Edd. ὀργὴν

^g τὸ πνεῦμα om. A.B.F. Mox πνεῦμα post ἐπιπτῆναι

^h ἐλεύσεται F. ⁱ ἔνδον E. ^k ἡμῖν ἔσται λ.

^l φησιν] + ὑπὲρ πάντων

^m ἀπάντων E. Statim δεῖ εὐχ. hoc ord. C.E.

ⁿ εὐπαθῶν F. et ex corr. A. εὐ

^p τοὺς om. A.B.F.

^r HΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ μὴ περιεργάζεσθαι τὰ ἐτέρων

^s εὐεργεσιῶν] + μόνον A.B.F.

Εἰ δὲ ἀπιστεῖτε, ἤδη ὑμῖν τὸ πρᾶγμα ποιήσω φανερόν. Ἐν-
νόησον γάρ μοι· οἱ μιανοὶ καὶ ἄπιστοι Ἕλληνες οὐχὶ τῷ ἡλίῳ
τὸ πᾶν ἐπιγράφουσι, καὶ τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν; Τί οὖν; οὐχὶ
εὐεργετεῖ καὶ αὐτούς; οὐχὶ τῆς ἐκείνου προνοίας ἐστὶ, καὶ τὸ
ζῆν, καὶ τὸ ὑγιαίνειν αὐτούς, καὶ παιδοποιεῖν, καὶ ὅσα τοιαῦτα;
Τί δὲ οἱ Μαρκιωνισταὶ ἑλεγόμενοι; οὐχὶ καὶ βλασφημοῦσιν F
αὐτὸν, καὶ Μανιχαῖοι; Τί οὖν; οὐχὶ εὐεργετεῖ αὐτούς καθ'
ἐκάστην ἡμέραν; Εἰ δὲ ἐκείνους ^ω τοὺς ταῦτα οὐκ εἰδότας εὐερ-
γετεῖ, πολλῶ μᾶλλον ἡμᾶς. Τί γὰρ ἄλλο ἔργον θεοῦ ἢ ¹³⁷
τοῦτο, τὸ εὐεργετεῖν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, καὶ διὰ κολάσεων
καὶ δι' ἀνέσεων; Μὴ μόνον τοίνυν ἐν εὐπραγίαις ὄντες εὐχαρι-
στῶμεν· οὐδὲν γὰρ μέγα. *Καὶ τοῦτο οἶδε καὶ ὁ διάβολος·
διὸ ^γ καὶ ἔλεγε ¹³ “Μὴ δωρεὰν σέβεται Ἰωβ τὸν ^z θεόν; οὐχὶ
σὺ περιέφραξας ^a αὐτοῦ τὰ ἔσω καὶ τὰ ἔξω; Περιέλε πάντα τὰ
ὑπάρχοντα αὐτοῦ, ^b ἢ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογῇσει.” Ἄλλ'
οὐδὲν ^c αὐτῷ πλεῖον ἐγένετο τῷ μιανῷ, μηδὲ γένοιτο μηδὲ ^d περὶ
ἡμῶν γενέσθαι αὐτῷ τι πλεόν· ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐν πεινῇ ὦμεν,
καὶ ὅταν ἐν νόσοις, καὶ ὅταν ἐν ἐπηρείαις, τότε ἐπιτείνωμεν τὴν B
εὐχαριστίαν. ^e Εὐχαριστίαν δὲ λέγω, ^f μὴ ῥήμασι μηδὲ γλώσση,
ἀλλὰ πράγμασι καὶ ἔργοις, καὶ διανοίᾳ καὶ καρδίᾳ. Ἐκ πάσης
^g ψυχῆς εὐχαριστῶμεν αὐτῷ. Μᾶλλον γὰρ τῶν γεννησαμένων
ἡμᾶς φιλεῖ· καὶ ὅσον πονηρίας καὶ ἀγαθότητος τὸ μέσον, το-
σοῦτον ^h τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν τῶν ⁱ πατέρων τῶν ἡμε-
τέρων τὸ διάφορον. Καὶ ταῦτα οὐκ ἐμά ἐστι τὰ ῥήματα, ἀλλ'
αὐτοῦ τοῦ φιλοῦντος ἡμᾶς Χριστοῦ ^k ἄκουσον λέγοντος. ¹⁴ “Τίς
ἐξ ὑμῶν ἐστὶν ἄνθρωπος, ¹ ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ C
λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; Εἰ δὲ ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα
ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ
οὐράνιος δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτουσιν αὐτόν;” Καὶ πάλιν ἄκουε
^m καὶ ἐτέρωθι λέγοντος. ¹⁵ “Μὴ ἐπιλήσεται γυνὴ τοῦ ἐλεῆσαι
τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς; Εἰ δὲ καὶ ἐπιλάθοιτο ταῦτα

13 Job. i. 9—11.

14 Matth. vii. 10.

15 Esai. xlix. 15.

^t λεγόμενοι] + τί δὲ (δαὶ B.F.) οἱ Μανιχαῖοι; A.B.F. Sav. cet. Mox καὶ Μα-
νιχαῖοι om. iidem. ^v καὶ] + οὗτοι E. καὶ om. Veron. ^w τοὺς om. E.
^x καὶ om. A.B.F. ^y καὶ om. E. ^z θεὸν] κύριον E. Statim οὐ pro οὐχὶ
idem. ^a αὐτοῦ τὰ ἔσω καὶ τὰ ἔξω] Sic A.B.E.F. αὐτοῦ τὰ ἔξω καὶ τὰ ἔσω C.
τὰ ἔσω αὐτοῦ καὶ τὰ ἔξω Edd. ^b ἢ] εἰ E. ἢ Veron. ^c αὐτῷ πλεῖον] οὕτω
πλεόν E. ^d περὶ] παρ' E. in marg. rec. man. Mox αὐτῷ τι πλεόν pro τι
πλεόν αὐτῷ omnes. ^e εὐχαριστεῖν E. ^f οὐ τὴν (+ ἐν B.) ῥήμασιν οὐδὲ
γλώσση A.B.F. ^g ψυχῆς] + τοίνυν A.B.F. ^h ἢ τῆς Edd. ἢ om. B.C.E.
Mox διαφορά A. Veron. Sav. διαφορὰν Mor. Ben. διάφορον F. τὸ διάφορον
B.C.D.E. ⁱ πατέρων τῶν ἡμ. pro ἡμ. πατέρων omnes. ^k ἄκουσον] καὶ
ἄκουε αὐτοῦ A.B.F. Sav. cet. ἄκουσον αὐτοῦ E. Add. in marg. V.D. γοῦν.
¹ ὃν pro ὃς omnes. ^m καὶ om. A.B.E.F.

γυνή, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαί ^η σου, λέγει κύριος." Εἰ γὰρ μὴ ^ο φιλεῖ, τίνος ἕνεκεν ἡμᾶς ἐποίησε; Μὴ γὰρ ἀνάγκην εἶχε; ^ρ μὴ γὰρ χρεῖαν αὐτῷ καὶ διακονίαν πληροῦμεν; μὴ γὰρ δεῖται **D** τίνος τῶν παρ' ^ι ἡμῶν; Ἄκουε τοῦ προφήτου λέγοντος· ¹⁶ ^ρ Εἶπα τῷ κυρίῳ, κύριός μου εἰ σὺ, ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρεῖαν ἔχεις." Ἀλλ' οἱ ἀγνώμονες καὶ ἀναίσθητοι, ^ς τοῦτο, φασὶν, ἀγαθότητος ^ι θεοῦ, τὸ ἰσοτιμίαν εἶναι παρὰ πᾶσιν. Εἰπέ μοι, ἀγνώμον ἄνθρωπε, ποῖα λέγεις μὴ εἶναι ἀγαθότητος θεοῦ, (856) καὶ τίνα λέγεις ἰσοτιμίαν; Ὁ δεῖνα, φησὶ, πεπήρωται ἐκ παίδων, ἕτερος μαίνεται καὶ ^ν δαιμονῶ, ἄλλος εἰς ἔσχατον γῆρας ἐλάσας ἐν πενίᾳ τὸν ἅπαντα βίον διήγαγεν, ἄλλος ἐν νόσοις **E** χαλεπωτάταις· ταῦτα προνοίας ^ω ἐστὶν ἔργα; Ὁ μὲν ἐστὶ κωφὸς, ὁ δὲ ἄλαλος, ὁ δὲ πένης, ἕτερος μιαρὸς καὶ παμμίαρὸς, καὶ μυρίων γέμων κακῶν, χρημάτων ἀπολαύει, καὶ πόρνας τρέφει καὶ παρασίτους, καὶ λαμπρὰν οἰκίαν κέκτηται, καὶ βίον ἀπράγμονα ζῇ. Καὶ πολλὰ τοιαῦτα συνεύρουσι, ^κ μακρὸν ὑφαίνοντες κατηγορίας λόγον κατὰ τῆς τοῦ θεοῦ ^υ προνοίας. Τί οὖν ἂν **F** εἴποιμεν πρὸς ^ζ αὐτούς; Εἰ μὲν Ἕλληνες εἶεν, καὶ λέγοιεν ^α ἡμῖν ὑπὸ τίνος τὸν κόσμον ^β διοικεῖσθαι, πάλιν καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτὰ ἐροῦμεν πρὸς αὐτούς· τί οὖν, ἀπρονόητά ἐστιν; οὐκοῦν πῶς ἡμεῖς ^ς σέβεσθε θεοὺς, ^δ καὶ προσκυνεῖτε δαίμονας καὶ ἥρωας; εἰ ¹³⁸ γὰρ ^ε πρόνοιά ἐστιν, ἐφέστηκε τίς τοῖς πᾶσιν. Εἰ δέ τινες εἶεν ἀποδυσπετοῦντες, ^ς ἢ Χριστιανοὶ ἢ καὶ Ἕλληνες, καὶ παρασαλευόμενοι, τί πρὸς αὐτοὺς ἐροῦμεν; Τοσαῦτα ^ς δὲ, εἰπέ μοι, ἀπὸ ταντομάτου ^h ἂν γένοιτο ἀγαθὰ; τὸ φῶς τὸ καθημερινόν, ἡ εὐταξία ^ι καὶ ἡ πρόνοια, τῶν ἄστρον ἡ ^κ χορεία, ὁ ἰσοστάσις νυκτῶν καὶ ἡμερῶν δρόμος, ἡ τῆς φύσεως ἀκολουθία καὶ ^l ἐν φυτοῖς καὶ ἐν ζώοις καὶ ἐν ἀνθρώποις; Τίς, εἰπέ μοι, ὁ ταῦτα διοικῶν; Εἰ μηδεὶς ἐφεστὼς ἦν, ἀλλ' ἀπὸ ταντομάτου ^m πάντα συνειστήκει, **B** τίς τὴν καμάραν ταύτην τὴν οὕτω καλὴν, τὴν οὕτω μεγάλην, τὸν οὐρανὸν λέγω, περιδιήσας ἐπὶ τῆς γῆς ἔστησεν, ἢ καὶ ἐπὶ

16 Psal. xv. 2.

^η σου om. C.D. Veron. ^ο φιλεῖ C. ἐφίλει E. ^ρ Haec μὴ γὰρ χρεῖαν— πληροῦμεν post παρ' ἡμῶν transp. C. ^ι ἡμῖν A.E. ^ς εἶπον A.C.F. ^ς τοῦτο] ταῦτα C.D.E. Veron. Statim φησὶν B.C.D.E. ^ι θεοῦ] + καὶ ἴσως ὁ ἄπιστος ἐρεῖ C.D.E. Veron. Statim τὸ μὴ ἴσ. εἶναι E. ^ν δαιμονῶ B. ^ω ἐστὶν om. A.B.F. ^κ μακρότερον C. ^υ προνοίας] + οὐκοῦν ἀπρονόητά ἐστι A.B.F. + τί οὖν; ἀπρ. ἐστι; Sav. cet. ^ζ αὐτοὺς] + τί οὖν; ἀπρονόητά ἐστιν; C.D.E. Veron. ^α ἡμῖν] ἐν ἡμῖν F. Statim ὑπ' οὐδενὸς A.B.F. ^β διακείσθαι C. Post h. v. add. φασὶν C.E. ^ς σέβετε A.C.F. ^δ καὶ om. C.D. Veron. ^ε προνοίας C. Veron. ^ς ἢ om. A.B.F. Mox ἢ καὶ Ἕλληνες om. iidem. Utrumque inclusit Sav. ^ε δὲ om. A.B.F. ^h ἂν γένοιτο (γένοντο F.) pro γένοιτο ἂν omnes. ^ι καὶ ἡ πρόνοια] ἡ ἐν τοῖς οὐσιν A.B.F. Sav. cet. ^κ πορεία A.B.F. ^l ἐν τοῖς φ. B. ^m ἅπαντα E.

ὕδατων; τίς ὁ τοὺς ^ηκαιροὺς τοὺς καρποφόρους διδούς; τίς τοσαύτην ἔθετο ἐν σπέρμασι καὶ φυτοῖς δύναμιν; Τὸ γὰρ ἀπὸ ταυτομάτου ἄτακτον πάντως· τὸ δὲ εὐτακτον μετὰ τέχνης γίνεται. Τί γὰρ, εἰπέ μοι, τῶν παρ' ἡμῖν τῶν ἀπὸ ταυτομάτου οὐ πολλῆς γέμει τῆς ἀταξίας, καὶ πολλοῦ τοῦ θορύβου καὶ τῆς παραχῆς; Καὶ οὐ λέγω ἀπὸ ταυτομάτου, ἀλλὰ μετὰ τινος ποιούντος, ἀτέχνως δὲ ποιούντος. Οἶον, ἔστω ξύλα καὶ λίθοι, ἔστω ὁ δὲ ἄσβεστος· καὶ λαβὼν ἄνθρωπος οἰκοδομίας ἄπειρος, C οἰκοδομείτω καὶ ἐνεργείτω· Ῥᾶρα οὐ πάντα ἂν ἀπώλεσε καὶ διέφθειρε; Πάλιν, ἔστω πλοῖον κυβερνήτου χωρὶς, πάντα ἔχον ἄπερ ἔχειν δεῖ πλοῖον ἄνευ τεχνίτου, οὐ λέγω ἀκατασκευάστον, ἡ ἀλλ' οὐδὲ κατασκευασθὲν πλεῦσαι δυνήσεται· ^ικαὶ τοσαύτη γῆ ἐπὶ ὕδατος· ἐστῶσα, ἄνευ τινὸς ^ςσυγκροτοῦσης δυνάμεως· οὕτως ἔστηκε παγίως ἐπὶ χρόνον τοσοῦτον; Καὶ ^νταῦτα λόγον ἂν ἔχοι; καὶ οὐ μυριάκις γέλωτος ἄξιον τὸ ταῦτα ἐννοεῖν; Καὶ εἰ μὲν βαστάζοι καὶ τὸν οὐρανόν, ἰδοὺ καὶ ἕτερον ἄχθος· εἰ δὲ D ^ωκαὶ οὐρανὸς ἐν ὕδατι φέροιτο, πάλιν ἕτερον ζήτημα, ^μμᾶλλον δὲ οὐ ζήτημα, ^υἀλλὰ τῆς προνοίας ἔργον. Τὰ γὰρ ἐπὶ τῶν ὑδάτων φερόμενα οὐ κυρτοῦσθαι ^χχρῆ, ἀλλὰ κοιλαίνεσθαι. Τί δήποτε; ^οΟτι τοῦ μὲν κοίλου τὸ σῶμα ὅλον βαπτίζεται ἐπὶ τῶν ὑδάτων, καθάπερ ἐπὶ τοῦ πλοίου· τοῦ δὲ κεκυρτωμένου τὸ μὲν σῶμα ^αὅλον ἐστὶν ἄνωθεν, τὰ δὲ ἄκρα ἐπικείται μόνον. Οὐκοῦν αὐτῷ δεῖ σώματος ἀντιτύπου καὶ σκληροῦ καὶ στέγειν δυναμένου, ὥστε φέρειν τὸ ἐπικείμενον ἄχθος. Ἄλλ' ἡρ φέρει E τὸν οὐρανόν; Ἄλλ' ^βοὗτος πολλῷ τοῦ ὕδατος μαλακώτερος καὶ χαυνότερος, καὶ ^οοὐδὲν στέγειν δυνάμενος, οὐδὲ τῶν λεπτοτάτων, ^δἀλλ' ἀφιεῖς, μήτιγε ὄγκον τοσοῦτον. ^εὍλως εἰ βουλοίμεθα τῆς προνοίας τὸν λόγον ἐπεξιέναι, καὶ καθολικῶς, καὶ κατακερματίζοντες, ὅλος ὁ αἰὼν ἡμᾶς ἐλλείψει. Ἐρήσομαι ^γγὰρ τὸν ἐκεῖνα ζητοῦντα ^ςνῦν ταῦτα προνοίας ἐστίν, ἢ ἀπρονοησίας; ^ηἌλλ' οὐκ ἐστὶ προνοίας; καὶ πάλιν ἐρήσομαι· πῶς F οὖν γέγονεν; Ἄλλ' οὐκ ἂν ^ιἔχοι λόγον τινὰ εἰπεῖν. ^κἌλλ'

^η καιροὺς] ὑετοὺς A.B.F.   ^ο δὲ] + καὶ A.B.E.F. Sav. cet.   ^ρ ἄρ' οὐ A.B.   ^α ἀλλ' οὐδὲ] ἀλλὰ A.B.F. Sav. cet.   Post κατασκευασθὲν add. καὶ ἀπαρτισθὲν E.   Statim μὴ πλεῦσαι δ. A.B.F. Sav. cet.   ^ι καὶ] ἡ δὲ A.B.F.   ^ς συγκροτ. pro συγκρατ. A.B.F.   ^τ οὕτως—τοσοῦτον] ἡ δύνατο, εἰπέ μοι, οὕτω παγίως ἐπὶ χρόνον στήναι τοσοῦτον A.B.F. Sav. cet.   ^ν ταῦτα] τίνα A.B.F.   ^ω καὶ om. E.   ^μ μᾶλλον δὲ οὐ ζήτημα, quae aberant, habet solus E.   ^υ ἀλλὰ] + πᾶν A.B.F. Sav. cet.   ^χ χρῆ A.B.C.E.F. δεῖ Edd.   ^α ὅλον om. E.   ^β αὐτὸς E.   ^ο οὐδὲ E.   Post δυνάμενος add. οὐδὲν idem.   ^δ Haec ἀλλ' ἀφιεῖς sunt in libris omnibus, non in Editis.   ^ε ὅλως] + δὲ A.B.F. Sav. cet.   ^γ γὰρ om. E.   ^ς νῦν E.   ^η ἀλλ' οὐκ] κἀν εἴποι ὅτι οὐκ A.B.F. Sav. cet.   ^ι ἔχοις E.   ^κ Haec ἀλλ' οὐκ οἶδας; assumpta ex nostris omnibus et Sav. marg.

οὐκ οἶδας; Οὐκοῦν πολλῶ μᾶλλον περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ζητεῖν οὐκ ὀφείλεις, οὐδὲ περιεργάζεσθαι. Τί δήποτε; "Οτι τούτων πάντων ἁνθρωπος τιμιώτερος, καὶ ταῦτα
 139 δι' ἐκείνον γέγονεν, οὐκ ἐκεῖνος διὰ ταῦτα. Εἰ τοίνυν τὴν ἐπὶ τῆς προνοίας αὐτοῦ μόνον σοφίαν, καὶ τὴν οἰκονομίαν οὐκ οἶδας, πῶς δυνήσῃ τοὺς λόγους εἶδέναι τοὺς κατ' αὐτόν; Εἰπέ δὴ μοι, τίς ἔνεκεν τὰ ἄβύρρεια ἀοίκητά ἐστι, καὶ τὰ νότια; τί δήποτε οὕτω μικρὸν αὐτὸν εἰργάσατο, καὶ τοσοῦτον ἀπέχοντα τοῦ ὕψους τοῦ οὐρανοῦ, ὥς καὶ ἀμφιβάλλειν περὶ τῶν ἄνω φαινομένων; Εἰπέ δὴ μοι, διὰ τί γέγονεν ἡ νύξ χειμῶνος μὲν μακροτέρα, θέρους δὲ ἐλάττων; διὰ τί ψυχὸς τοσοῦ- (8)τον, διὰ τί καῦμα, διὰ τί σῶμα θνητόν; Καὶ μυρία ἄλλα ἕτερα ἐρωτῶ, καὶ ἐὰν ῥηθῇς, οὐ παύσομαί σε ἐρωτῶν, καὶ ἐν ἅπασιν ἡμοῖς διαπορήσεις. Ὡστε τοῦτο μάλιστα προνοίας ἐστὶ, τὸ τοὺς λόγους ἡμῖν ἀπορρήτους εἶναι. Ἡ γὰρ ἂν καὶ ἁνθρωπὸν τις αἴτιον ἐνόμισε τοῦ παντός, εἰ μὴ τοῦτο ἡμῶν κατέστειλε τὴν διάνοιαν. Ἄλλ' ὁ δεῖνα, φησὶ, πένης, καὶ κακὸν ἢ πενία. Τί δὲ ἡ νόσος, τί δὲ ἡ πῆρως; Οὐδέν ἐστι ταῦτα, ἁνθρωπε· ἐν μόνον ἐστὶ κακὸν, τὸ ἁμαρτάνειν, καὶ τοῦτο μόνον ἐξετάζειν ὀφείλομεν. Ἄλλ' ἀφέντες τῶν ὄντων C κακῶν τὰς αἰτίας ἐρευνᾶν, ἕτερα πολυπραγμονοῦμεν. Διὰ τί μὴδεὶς ἡμῶν μὴδέποτε ἐξετάζει, διὰ τί ἡμαρτεν; ἄρα ἐν ἐμοὶ τὸ ἁμαρτάνειν; ἄρα οὐκ ἐν ἐμοὶ; Καὶ τί με δεῖ πολλοὺς περιῖεναι λόγους; ἐν ἐμαυτῷ τὸ πρᾶγμα ζητήσω· ἄρα ἐκράτησά ποτε θυμοῦ; ἄρα ἐκράτησά ποτε ὀργῆς, ἢ δι' αἰσχύνην, ἢ διὰ φόβον ἀνθρώπινον; Εἰτα ἐπειδὴν εὖρω τοῦτο γινόμενον, εὐρήσω ὅτι ἐν ἐμοὶ τὸ ἁμαρτάνειν. Οὐδεὶς ταῦτα ἐξετάζει, οὐδεὶς ἁταῦτα πολυπραγμονεῖ, ἄλλὰ ἀπλῶς, κατὰ D τὸν Ἰωβ, 17 "Βροτὸς δὲ ἄλλως νήχεται λόγοις." Τί γὰρ σοι τοῦτο μέλει, εἰ ὁ δεῖνα τυφλὸς, καὶ ὁ δεῖνα πένης; Ὁ τοῦτο ἐπέταξέ σοι ὁ θεὸς σκοπεῖν, ἄλλὰ τί δήποτε σὺ πράττεις. Εἰ μὲν γὰρ ἀμφιβάλλεις, ὅτι ἐφέστηκέ τις τῷ

17 Job. xi. 12.

1 ὁ ἄνθ. A.B.E.F. m Haec τίς ἔνεκεν—νότια; om. A.B.F. Sav. cet. Idem post φαινομένων addunt, τίς δὲ ἔνεκεν—νότια. n βόρρεια C.D. ο τοῦ ὕψους] τὸ ὕψος D. τῇ (sic) ὕψει E. Statim τὸν οὐρανὸν F. p εἰπέ δὴ μοι om. A.B.F. inclusum a Sav. q σε ἕτερα—διαπορήσεις] ἕτερα· ἅπερ εἰ προβάλομαι (προβάλωμαι A.) σοι ἐν ἅπασιν (ἐν ἅπασιν om. F.) τάχα διαπορήσεις A.B.F. r ἐθέλῃς C.D. s μοι om. E. t ἡμῖν ἀπ. εἶναι] αὐτοῦ ἀπ. εἶναι ἡμῖν E. v τις αἴτ. ἐνόμ.] Sic A.B.C.D.F. τις ἐνόμ. αἴτ. εἶναι E. αἴτ. τις ἐνόμ. Edd. w πῶρως E. x ἁμαρτεῖν ter E. y ὄντων A.B.C.F. z ὅτι om. C. a ταῦτα om. C. b ἀλλ' ἀπλῶς C.D. c τοῦτο] καὶ A.B.F. τούτου ex corr. rec. E. d οὐ] + γὰρ E. e ἀλλὰ τί δ. σὺ πράττεις] οὐδὲ διὰ τί τὰ (τὰ om. F.) τοιαῦτα οὐκ ἐσκόπεις ζητήσει σε (ζητήσκειν B.) ἀλλὰ διὰ τί ταῦτα ἐπράττες A.B.F.

κόσμῳ δύναμις, πάντων ἀνοητότερος εἶ· εἰ δὲ πέπεισαι περὶ
τούτου, τί ἀμφιβάλλεις, ὅτι [†]ἀρέσαι δεῖ τῷ θεῷ; “ Πάντοτε,
φησὶν, ὑπὲρ πάντων εὐχαριστοῦντες [§]τῷ θεῷ.” Εἰπέ δὴ μοι,
παρακαλῶ· ἄπελθε εἰς ἰατροεῖον, καὶ ὄψει, ^hὅταν εὐρεθῇ τις
τραῦμα ἔχων, ἐκείνον αὐτὸν τέμνοντα καὶ καίοντα. ¹Ἐπὶ δὲ
σοῦ οὐ τοῦτο λέγω, ἀλλὰ ἄπελθε εἰς τεκτονεῖον· καὶ οὐκ ἐξετά- Ε
ζεις τὸν λόγον, καίτοιγε ^kοὐκ οἶδας τῶν γινομένων οὐδέν· καὶ
πολλὰ ἄπορα εἶναί σοι δοκεῖ· οἷον, ὅταν ¹τορεύῃ τὸ ξύλον, ὅταν
μετασχηματίζῃ. Μᾶλλον δὲ εἰς ^mεὐπορωτέραν σε τέχνην
ⁿἄγω, ^oκαὶ ἐκεῖ ἰλιγγιάσεις. Οἷον, ἐπὶ ζωγραφίας, οὐχὶ ἀπλῶς
σοι δοκεῖ ποιεῖν, ἃ ποιεῖ; ^pτί γὰρ αὐτῷ βούλονται αἱ γραμμαῖ,
καὶ αἱ περιαγωγαὶ τῶν γραμμῶν; ἀλλ’ ^qἂν ἐπιθῇ τὰ χρώματα,
τότε σοι φανεῖται ἡ τέχνη καλὴ, ^rκαὶ οὐδὲ οὕτως ^sἀκριβῶς
δυνήσῃ καταμαθεῖν. ^tΤί δὲ ἐπὶ τεκτόνων λέγω καὶ ζωγράφων, ^F
^vτῶν ὁμοδούλων; Ἡ μέλιττα πῶς ἐργάζεται τοὺς σίμβλους,
εἰπέ ^wμοι, καὶ τότε ^xπερὶ θεοῦ ἐρεῖς. Τῶν μυρμήκων τὴν
ἐργασίαν ^yκατάμαθε, τῆς ἀράχνης, τῆς χελιδόνης, καὶ τότε ¹⁴⁰
ἐρεῖς ^zπερὶ θεοῦ. ^aΕἰπέ μοι ταῦτα· ἀλλ’ οὐκ ἂν ἔχῃς. Οὐ
παύσῃ οὖν, ἄνθρωπε, τὰ περιττὰ ζητῶν; περιττὰ γὰρ ὄντως
^bταῦτα· οὐ παύσῃ εἰκὴ πολυπραγμονῶν; Οὐδὲν τῆς ἀμαθίας
ταύτης σοφώτερόν ἐστιν, ἐν οἷς οἱ μὲν ἐπαγγελλόμενοι μηδὲν
^cεἰδέναι, σοφώτατοι πάντων εἰσὶν, οἱ δὲ περιεργαζόμενοι, ἀνοη-
τότεροι ^dπάντων εἰσὶν. Ὡστε οὐ πανταχοῦ τὸ ἐπαγγέλ-
λεσθαι ^eεἰδέναι, σοφίας, ἀλλ’ ἔστιν ὅπου καὶ μωρίας ἐστίν.
Εἰπέ γάρ μοι, εἰ δύο τινῶν ^fἀνθρώπων ὄντων ὁ μὲν ἐπαγγέλ-
λοιο τὸν ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀέρα διατρέχοντα ^B
μετρεῖν, σχοίνους ἐκτείνας, ὁ δὲ ^gκαταγελῶν καὶ μὴ εἰδέναι

[†] ἀρέσαι] εὐχαριστεῖν A.B.F.   [§] τῷ θεῷ] + καὶ πατρὶ B.F. + καὶ πάλιν A.
τῷ θεῷ om. E. Sequentia, εἰπέ δὴ μοι, παρακαλῶ om. A.B.F. Sav. cet.
^h ὅταν εὐρεθῇ—τέμνοντα καὶ καίοντα (καίοντα καὶ τέμνοντα C.)] τοῦτον μὲν καί-
οντα, ἐκείνον δὲ τέμνοντα A.B.F.   ⁱ ἐπὶ δὲ σοῦ—ἀλλὰ] ἀλλ’ οὐ λέγω τοῦτο
χάριν σοῦ A.B.F.   ^k οὐκ οἶδας τῶν γ. οὐδέν] οὐδὲν οἶδας τῶν γ. ἐκεῖ A.B.F.
Sav. cet.   ^l τορεύσῃ B.   ^m ἀπορωτέραν B.   ⁿ ἄγω] ἂν ἄγω C.D.
ἂν ἀγάγω F. Sav. cet. ἀναγάγω A. ἀγάγω B.   ^o καὶ ἐκεῖ (κάκεῖ E.) ἰλιγ-
γιάσεις· οἷον, ἐπὶ [ζωγραφίας] οἷον τὴν τῶν ζωγράφων, ἐκεῖ μᾶλλον (καὶ ἐκεῖ pro
ἐκεῖ μᾶλλον Sav. cet.) ἰλιγγιάσεις. εἰπέ γάρ μοι A.B.F. Sav. cet.   ^p τί γὰρ
αὐτῷ βούλονται om. C.D.E. Veron.   ^q ἂν] ὅταν E.   ^r καὶ] + ὅμως A.B.F.
Sav. cet.   ^s ἀκριβῶς] + οὐδὲν A.B.F. Sav. cet. Statim δύνῃ B.F.   ^t τί
δὲ ἐπὶ τ.] καὶ τί ἐπὶ τ. ταῦτα A.B.F.   ^v τῶν] καὶ τῶν Edd. καὶ om. A.B.F.
^w μοι] δὴ μοι παρακαλῶ A.B.F. μοι om. E.   ^x περὶ] καὶ περὶ A.B.F. Sav.
cet.   ^y κατάμαθε] εἰπέ A.B.F. Statim τῆς ἀράχνης omnes. τοῦ ἀράχνου Edd.
^z περὶ] καὶ περὶ A.B.D.F. περὶ θεοῦ ἐρεῖς hoc ord. C.   ^a εἰπέ] εἰπέ δὴ E.
ἂν ἥς σοφὸς εἰπέ A.B.F. Sav. cet.   ^b ταῦτα] + καὶ ἀτελοῦς διανοίας σπου-
δάσματα A.B.F.   ^c εἶναι F. Veron.   ^d τῶν πάντων A.B.F. Sav. cet.
^e εἶναι C.   ^f ἀνθρώπων om. A.B.F.   ^g καταγελῶν correximus sine
libris. Edebatur καταγελῶν.

φαίη, τίνα γελασόμεθα, ^hεἰπέ μοι; τὸν εἰδέναι λέγοντα, ἢ τὸν ἀγνοούντα; Δηλονότι τὸν ⁱλέγοντα εἰδέναι. Οὐκοῦν ὁ ἀγνοῶν, τοῦ ὑποσχομένου εἰδέναι σοφώτερος. Τί δέ, εἴ τις ^kἐπαγγέλλοιτο λέγειν ὅσους ἔχει κυάθους ἢ θάλασσα, ἕτερος δὲ ἀγνοεῖν, οὐ πάλιν ἡ ἄγνοια τῆς εἰδήσεώς ^lἐστι σοφωτέρα; Σφόδρα γε. **C** Τί δῆποτε; Ἐπειδὴ κακείνη ^mἄγνοιά ἐστιν ἐπιτεταμένη. Ὁ μὲν γὰρ λέγων ἀγνοεῖν, οἷδε τι μέρος. Ποῖον δὲ τοῦτο; Ὅτι ἀκατάληπτον ἀνθρώπῳ· καὶ γὰρ οὐ μικρὸν ⁿτοῦτο. Ὁ δὲ λέγων εἰδέναι, ἐκείνος μάλιστα οὐκ οἶδεν ὁ λέγει εἰδέναι, ^oκαὶ διὰ τοῦτο αὐτὸ ἐστι καταγέλαστος.

Οἷμοι, πόσοις παιδευόμεθα τὴν πολυπραγμοσύνην τὴν ἄκαιρον καὶ τὴν περιεργίαν χαλινοῦν, καὶ οὐκ ἀνεχόμεθα, ἀλλὰ τοὺς ἐτέρων περιεργαζόμεθα βίους, διὰ τί ὁ δεῖνα ^pπηρὸς, διὰ τί ^qὁ δεῖνα πένης; Οὐκοῦν τῷ λόγῳ τούτῳ καὶ εἰς ἕτερον ^rἄπειρον **D** ἐκπεσούμεθα λῆρον, διὰ τί ἡ δεῖνα ^sγυνή, καὶ μὴ πάντες ^tἄνδρες· διὰ τί ὄνος, διὰ τί βούς, διὰ τί κύων, ^vδιὰ τί λύκος, διὰ τί λίθος, διὰ τί ξύλα, καὶ εἰς ἄπειρον ἐκπεσεῖται μῆκος ^wοὗτος ὁ λόγος. Διὰ τοι τοῦτο ὁ θεὸς μέτρα τῆς γνώσεως ^xἡμῖν ἀφώρισε, καὶ ἐν τῇ (866) φύσει ^yκατεβάλετο. Καὶ θέα μοι ^zτὴν πολυπραγμοσύνην τὴν πολλήν· ὅτι τοσοῦτον ὕψος ὀρῶντες ^aἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ οὐδὲν πάσχοντες, ^bὅταν εἰς πύργον ἀνελθόντες ὑψηλὸν θελήσωμεν ^cκατανεῦσαι κάτω μικρὸν κατακύψαντες, **E**ἰλιγγὸς τις ἡμᾶς εὐθέως καὶ ^dσκοποδινία λαμβάνει. Εἰπέ ^eδὴ μοι τούτου τὴν αἰτίαν· ἀλλ' οὐκ ἂν εὖροις. Διὰ τί μείζονα ὀφθαλμὸς ^fἔχει τὴν ἰσχύν, καὶ ὑπὸ τῶν πορρωτέρω ^gκατέχεται; Καὶ ἐπὶ τῆς ἀκοῆς ὁμοίως ^hταυτὸν ἴδοι τις ἂν. Οὐ γὰρ ἂν τις οὔτε βοῆσαι δυνήσεται τοσοῦτον, ὥστε ἐμπλήσαι τὸν ἀέρα, ⁱὅσον δυνήσεται ὁ ὀφθαλμὸς κατασχεῖν, οὔτε ἀκοῦσαι ἐκ δια-

^h εἰπέ μοι om. A.B.F. ⁱ λέγοντα εἰδέναι. οὐκοῦν ὁ ἀγνοῶν] τὸν ἀγνοούντα. καὶ ὁ ἀγνοῶν C.D. τὸν εἰδέναι λέγοντα. καὶ ἀγνοούντα (ἀγνοούντα expunctum, et ὁ ἀγνοῶν superscriptum) E. Haec δηλονότι τὸν λέγοντα εἰδέναι desunt in F. ^k ἐπαγγέλλοιτο B. fortasse alii. ἐπαγγέλλοιτο Edd. ^l ἐστι A.B. ^m ἡ ἄγνοια E. ⁿ τοῦτο] + εἰς γνώσιν A.B.F. ^o καὶ om. A.B.F. αὐτὸ om. E. ἐστι καὶ καταγ. A.B.F. ^p πηρὸς D. ^q ὁ δ. πένης pro πένης ὁ δ. A.B.C.E.F. διὰ τί ὁ δ. πένης om. D. ^r ἄπειρον accessit ex omnibus. ^s γυνή] + λέγοντες A.B.F. ^t ἀνθρωποι A.B.C.D.F. ^v διὰ τί λύκος om. A.B.E.F. ^w οὗτος assumptum ex omnibus. ^x ἡμῖν] + προλαβὼν A.B.F. ^y προκατεβάλετο F. ^z τὴν π. τὴν πολλήν] ἐπὶ τῆς πολυπραγμοσύνης A.B.F. ^a ἀπὸ] τὸ ἀπὸ E. ^b ὅταν] + δέ C. ^c νεῦσαι B.F. ^d σκοποδινία λαμβάνει] σκότος δεινὸς (δεινὸν E.) ἔχει E. Veron. ^e δὴ μοι pro μοι διὰ A.B.C.D. ^f ἔχει τὴν ἰσχύν καὶ] καίπερ τὴν ἰσχύν ἔχων A.B.F. ^g κωλύεται A.B.F. ^h ταυτὸν] Sic D. τοῦτο ἂν C. τὸ αὐτὸ E. ταυτὸν ἴδοι τις ἂν] ἐστὶ ταυτὸ συμβαῖνον (σημαῖνον A.) ἰδεῖν A.B.F. ⁱ ὅσον δ. ὁ ὀφθ. κατασχεῖν] οὔτε οὖν δυνήσεται τις ὀφθαλμοῖς τὰ μακρὰν κατασχεῖν A.B.F.

στήματος τοσούτου. Διὰ τί μὴ πάντα τὰ μέλη ἰσότημά ἐστι; διὰ τί μὴ μίαν ἔλαβε χρεῖαν μηδὲ χώραν; Καὶ Παῦλος ταῦτα ἡρεύνησε, μᾶλλον δὲ οὐκ ἡρεύνησε, σοφὸς γὰρ ἦν, ἀλλ' εἰς τοῦτο F ἐμπεσὼν τὸ χωρίον, φησὶν ¹⁸ “^k” Ἔθετο ἐν ἑκάστῳ αὐτῶν, καθὼς ἠθέλησε” τῷ θελήματι αὐτοῦ τὸ πᾶν ¹ ἐπέτρεψε. Μόνον ^m εὐχαριστῶμεν ὑπὲρ πάντων. Διὰ τοῦτό φησιν, “Εὐχαριστεῖτε ὑπὲρ πάντων.” Τοῦτο εὐγνώμονος οἰκέτου, τοῦτο ¹⁴¹ σοφοῦ, ⁿ τοῦτο συνετοῦ· ἐκεῖνο δὲ λάλου καὶ ἀργοῦ καὶ περιέργου. Οὐχ ὁρᾷς ἐν τοῖς οἰκέταις, ὅτι οἱ μὲν κατὰ πτυστοὶ ^o τῶν οἰκετῶν καὶ οὐδαμῶς χρήσιμοι, λάλοι τέ εἰσι καὶ φλύαροι, καὶ τὰ τῶν δεσποτῶν περιεργάζονται, ἅπερ ἐκεῖνοι κρύπτειν βέβηλουσιν· οἱ δὲ συνετοὶ καὶ εὐγνώμονες πρὸς ἓν μόνον ὁρῶσιν, ὅπως αὐτῶν τὴν διακονίαν ^q πληρῶσιν; Ὁ πολλὰ φθειγόμενος οὐδὲν ἐργάζεται· ὥσπερ ὁ πολλὰ ἐργαζόμενος οὐδὲν φθέγγεται ἄκαιρον. Διὰ τοῦτο ^r ὁ Παῦλος ἔλεγε περὶ χηρῶν γράφων· ¹⁹ “Οὐ μόνον δὲ ἀργαὶ μανθάνουσιν, ἀλλὰ καὶ φλύαροι.” Εἰπὲ δὴ μοι, ποῖόν ἐστι πλέον τὸ μέσον, ^s τὸ τῆς ἡμετέρας ἡλικίας πρὸς τὴν τῶν παίδων, ἢ τὸ τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων; τὸ ἡμέτερον πρὸς ^t κωνώπας, ἢ τὸ τοῦ θεοῦ πρὸς ^v ἡμᾶς; Εὐδελόν ^w ἐστι. Τί οὖν σὺ τοσούτον περιεργάζῃ; Εὐχαρίστει ὑπὲρ πάντων. Τί οὖν; ἀν’ Ἑλλην ἔρηται, φησὶ, πῶς ἀποκρινοῦμαι; Βούλεται μαθεῖν παρ’ ἐμοῦ, εἴ ἐστι πρόνοια· αὐτὸς γὰρ οὗ φησιν εἶναι ^x τινὰ τοὺς προνοοῦντας. Οὐκοῦν μεταστρέψας, ἐρώτησον αὐτὸν καὶ σύ. Ἀλλ’ οὗ ^y φησιν εἶναι πρόνοια. Ὅτι μὲν ἐστι πρόνοια, ἐξ ὧν ^z εἶπας, δῆλον· ὅτι δὲ ἀληπτος, ἐξ ὧν οὐχ εὐρίσκομεν τὸν λόγον. Εἰ γὰρ ἐν οἷς διοικοῦσιν ἄνθρωποι, οὐκ ἴσμεν τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως πολλάκις, καίτοι ἐξ αὐτῶν πολλὰ ἡμῖν εἶναι δοκεῖ καὶ ἄτοπα, καὶ παραχωροῦμεν, πόσῳ μᾶλλον ἐπὶ θεοῦ. Ἀλλ’ οὐδὲν ἐπὶ θεοῦ ἄτοπον οὔτε ἐστίν, οὔτε δοκεῖ τοῖς πιστοῖς. Διὸ ὑπὲρ πάντων εὐχαριστῶμεν, ὑπὲρ πάντων δοξάζομεν ^a αὐτόν. “Ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις, φησὶν, ^b ἐν φόβῳ θεοῦ.” Εἰ γὰρ ^D δι’ ἄρχοντα ὑποτάττη, ^c ἢ διὰ χρήματα, ἢ δι’ αἰδῶ, πολλῶ μᾶλλον διὰ τὸν τοῦ θεοῦ φόβον. Ἔστω δουλείας καὶ ὑπο-

18 1 Cor. xii. 18.

19 1 Tim. v. 13.

^k ἔθετο ἐν accessit ex omnibus. ¹ ἐπέτρεψεν] + οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς ταῦτα ἀφέντες A.B.F. Sav. cet. ^m εὐχαριστῶμεν] + ἡμεῖς E. ⁿ τοῦτο συνετοῦ om. E. ^o τῶν οἰκετῶν] αὐτῶν A.B.F. ^p θέλουσιν B.E.F. ^q πληρῶσουσιν E. ^r ὁ om. E. ^s τὸ om. A.B.C.F. ^t κωνώπας] Sic Edd. κωνώπων C.D.E. τὸ τῶν κωνώπων B. τὴν τῶν κ. A.F. ^v ἡμῶν C.D. ^w ἐστι] ὅτι τὸ τοῦ θεοῦ πρὸς ἡμᾶς A.B.F. Sav. cet. ^x τινὰ τὸν προνοοῦντα A.B.F. Sav. cet. ^y φῆς A.B.F. ^z εἶπες C.D. Veron. ^a αὐτόν om. E. ^b ἐν] + παντὶ F. Statim Χριστοῦ pro θεοῦ E. θεοῦ om. F. ^c ἢ] εἰ γὰρ E. Mox εἰ pro ἡ idem.

ταγῆς ἀντίδοσις· οὕτω γὰρ οὐκ ἔσται δουλεία. Μὴ ὁ μὲν ἐν τάξει καθεζέσθω ^dἐλευθέρου, ὁ δὲ ἐν τάξει δούλου, ^eἀλλὰ καὶ δεσπότης καὶ δούλους ἀλλήλοις δουλεύειν βέλτιον. Πολλῶ ^fβέλτιον οὕτως εἶναι δοῦλον, ἢ ἐτέρως ἐλεύθερον. Καὶ δῆλον Εἰκέθιν· ^gἔστω τις οἰκέτας ἔχων ἑκατὸν, καὶ ^hμηδὲν αὐτοῖς διακονεῖτω· ⁱἕτεροί τινες ἔστωσαν ἑκατὸν φίλοι, ἀλλήλοις διακονούμενοι· τίνες ἄμεινον ^kβιώσονται; ^lΤίνες μετὰ πλείονος ἡδονῆς, ^mμετὰ πλείονος εὐφροσύνης; Οὐκ ἔστιν ἐκεῖ ὀργή, οὐδὲ παροξυσμός, οὐδὲ θυμός, οὐδὲ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν, ⁿἐκεῖ δὲ φόβος καὶ δειλία· κακεῖ μὲν ὁ ἀνάγκης, ἐνταῦθα δὲ προαιρέσεως τὸ πᾶν· κακεῖ μὲν βιαζόμενοι, ἐνταῦθα δὲ χάριν ἔχοντες ἀλλή-
 F λοις δουλεύουσιν. Οὕτω βούλεται ὁ θεός· διὰ τοῦτο ἐνίψε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν. Μᾶλλον δὲ, εἰ ^pθέλεις ἀκριβῶς ἐξετάσαι, καὶ ἐπὶ δεσποτῶν ἀντίδοσις ἐστὶ δουλείας. Τί γὰρ, εἰ ὁ τυφὸς οὐκ ἀφήσι φανῆναι τὴν ἀντίδοσιν; Ὅταν ^qγὰρ οὗτος μὲν τὴν σωματικὴν διακονίαν παρέχῃ, σὺ δὲ τὸ σῶμα τρέφῃς καὶ θεραπεύῃς καὶ τροφαῖς καὶ ἐνδύμασι ^rκαὶ ὑποδή-
 142 ^sμασι, καὶ ^sοὕτω δουλείας ἐστὶν ἀντίδοσις· ^tὅτι ἐὰν μὴ παρέχῃς καὶ σὺ τὴν ^vσὴν διακονίαν, οὐδὲ ἐκεῖνος τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔσται ἐλεύθερος, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἀναγκάσει νόμος ^wμὴ τρεφόμενον τοῦτο ποιεῖν. Εἰ τοίνυν καὶ ἐπὶ δούλων τοῦτό ^xἐστὶ, τί ἄτο-
 πον, ^yἐὰν καὶ ἐπὶ ἐλευθέρων ^zτοῦτο γίνηται; “Ἐν φόβῳ, (861 φησὶ, Χριστοῦ ὑποτασσόμενοι.” ^aΠόση ἡ χάρις, ὅταν καὶ μισθὸν ἔχωμεν; Ἄλλ' οὐ βούλεταί σοι ὑποταγῆναι; Ἄλλὰ σὺ ὑποτάγηθι· μὴ ἀπλῶς ὑπακούσης, ἀλλ' ὑποτάγηθι· ὡς πρὸς δεσπότης ἅπαντας, οὕτω διάκεισο· οὕτω γὰρ αὐτοὺς ^bἔξεις
 B δούλους ταχέως, τῇ τυραννικωτάτῃ τῆς δουλείας δυνάμει ^cδεδουλωμένους. ^dΜᾶλλον γὰρ αὐτοὺς αἰρήσεις, ὅταν οὐθενὸς ^eτῶν παρ' αὐτῶν τυγχάνων, αὐτὸς τὰ παρὰ σαυτοῦ παρέχῃς. Τοῦτό ἐστιν, “Ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ” ἵνα

^d ἐλεύθερος C. ^e ἀλλὰ] ὁμοίως A.B.F. ^f βέλτιον] κρείττον A.B.F.
^g ἔστω] + γὰρ A.B.F. ^h μηδὲν αὐτοῖς] μηδεὶς ἐν αὐτοῖς A.B.F. Sav. cet.
ⁱ μηδὲν αὐτὸς ἑαυτῷ E. ^j ἕτεροι] + δὲ A.B.F. Sav. cet. ^k βρώσονται C.
^l τίνες μ. π. ἡδονῆς om. A. μ. π. ἡδονῆς om. B.F. τῆς ἡδονῆς cum artic. C.
^m μετὰ] τίνες μετὰ E. ⁿ ἐκεῖ δὲ] ὡς A.B.F. Sav. cet. ^o ἀνάγκης]
 καὶ
^p ὀργῆς ἀνάγκης (sic) E. ^p θέλοις E. ^q γὰρ οὗτος μὲν] μὲν γὰρ οὗτος E.
^r καὶ ὑποδήμασι om. B. ^s οὕτω (οὗτος D. οὕτως E.) δ. ἐστὶν ἀντίδοσις] Sic
 D.E. οὕτω δουλείας ἐστὶν C. οὗτος δ. ἐστὶν Veron. τοῦτο δ. ἐστὶ τρόπος A.B.F.
 οὗτος δ. ἐστὶ τρόπος Sav. cet. ^t ὅτι ἐὰν] ἐὰν γὰρ A.B.F. ^v σὴν om. B.F.
^w καὶ μὴ Edd. καὶ om. A.B.C.E.F. ^x ἐστὶ] συμβαίνει A.B.F. ^y ἐὰν
 καὶ] εἰ E. ^z τοῦτο] τὸ αὐτὸ A.B. Statim γίνεται E. Veron. γίνηται F.
^a πόση] πᾶσα E. Tum χάρις sine artic. A.B.C.F. ^b ἔξεις δ. pro δ. ἔξεις
 A.B.C.D.E. ^c δεδουλωμένος F. ^d μᾶλλον γὰρ] καὶ μᾶλλον A.B.F.
^e τῶν om. A.B.E.F.

πάντων κρατῶμεν τῶν παθῶν, ἵνα τῷ θεῷ δουλεύωμεν, ἵνα τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην διασώζωμεν. ^fΚαὶ τότε δυνησόμεθα ^gτῆς παρὰ τοῦ θεοῦ φιланθρωπίας ἀξιοθῆναι, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Κ.

C

¹ Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ, ὅτι ^aὁ ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος. Ἀλλ' ^bὡς ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ ^cκυρίῳ, οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ^dἐν παντί.

ΣΟΦΟΣ τις ἀνὴρ ^eπολλὰ ἐν τάξει μακαρισμῶν ^fθεῖς, ἐν καὶ τοῦτο τέθεικεν ἐν τάξει μακαρισμοῦ. ² “Καὶ γυνή, φησὶν, ἀνδρὶ D συμπεριφερομένη.” Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ μετὰ τῶν ^gμακαρισμῶν αὐτὸ τίθησι, τὸ γυναῖκα ἀνδρὶ μετὰ ὁμονοίας συνεῖναι. Καὶ ἐξ ἀρχῆς δὲ πολλὴν ὁ θεὸς φαίνεται πρόνοϊαν πεποιημένους τῆς συζυγίας ταύτης· καὶ ὡς περὶ ἐνός, περὶ ἀμφοτέρων διαλεγόμενος, οὕτως ἔλεγεν. ³ “Ἀρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς” καὶ πάλιν, “Οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ.” Οὐ γάρ ἐστιν ἀνδρὸς πρὸς ἄνδρα τοσαύτη οἰκειότης, ὅση γυναικὸς πρὸς ἄνδρα, ἃν ἡ τις, ὡς χρὴ, συνεζευγμένος. Διὰ τοῦτο καὶ τις τὴν ὑπερβάλλ- E λουσαν ἀγάπην δηλῶν μακάριος ἀνὴρ, καὶ τινα τῶν αὐτῷ φίλων καὶ ὁμοψύχων πενθῶν, οὐ πατέρα εἶπεν, οὐ μητέρα, οὐ τέκνον, οὐκ ἀδελφόν, οὐ φίλον, ἀλλὰ τί; ⁴ “^hἘπεσεν ἐπ’ ἐμὲ ἡ ἀγάπησίς σου, φησὶν, ὡς ⁱἡ ἀγάπησις τῶν γυναικῶν.” Ὀντως γάρ, ὄντως πάσης τυραννίδος αὕτη ἡ ἀγάπη τυραννικωτέρα. ^kΑἱ μὲν γὰρ ἄλλαι, σφοδραί· αὕτη δὲ ἡ ἐπιθυμία ἔχει καὶ τὸ σφοδρόν, καὶ τὸ ἀμάραντον. Ἐνεστί γάρ τις ἔρως ἐμφωλεύων ¹τῇ F φύσει, καὶ λανθάνων ἡμᾶς συμπλέκει ταῦτα τὰ σώματα. Διὰ τοῦτο καὶ ἐξ ^mἀρχῆς ἀπὸ ἀνδρὸς ἡ γυνή, καὶ ⁿμετὰ ταῦτα ἀπὸ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἀνὴρ καὶ γυνή. Ὅρᾳς σύνδεσμον καὶ συμ- πλοκὴν, ^oπῶς οὐκ ἀφῆκεν ἐτέραν ἐπεισελθεῖν οὐσίαν ἔξωθεν; 143

1 CAP. V. v. 22—24. 2 Sirac. xxv. i. xl. 23. 3 Gen. i. 27. Gal. iii. 28. 4 2 Reg. i. 26.

^f καὶ] οὕτω A.B.F. ^g τῆς] καὶ τῆς A.B.F. Sav. cet. τοῦ θεοῦ cum artic. A.B.C.D.F. HOM. XX. ^a ὁ om. C.E. ^b ὡς] ὥσπερ A.B.F. Mosq. Sav. cet. ^c κυρίῳ] Χριστῷ E. Mosq. ^d ἐν παντί om. F. ^e πολλὰ ἐν τ. μ. pro ἐν τ. μ. πολλά omnes. ^f ἐνθεῖς E. ^g μακαριζομένων C. ^h ἐνέπεσεν E. ⁱ ἡ assumtum ex E.F. ^k αἱ μὲν γ. ἄ. σφ.] σφ. μὲν γὰρ καὶ αἱ ἄ. A.B.F. ¹ τῇ] ἐν τῇ E. Μοx συμπλέκων idem. ^m ἀρχῆς] + ἀπὸ γῆς ὁ ἀνὴρ καὶ μετὰ ταῦτα E. ⁿ μετὰ ταῦτα] πάλιν E. ^o πῶς] καὶ πῶς A.B.F. Sav. cet.

Καὶ ὄρα πόσα ὠκονόμησε. Τὴν ἀδελφὴν ἠνέσχετο γαμῆσαι αὐτὸν τὴν Ραυτοῦ, μᾶλλον δὲ οὐ τὴν ἀδελφὴν, ἀλλὰ τὴν θυγατέρα, ἡμᾶλλον δὲ οὐ τὴν θυγατέρα, ἀλλὰ τι πλεόν θυγατρὸς, τὴν σάρκα τὴν αὐτοῦ. ¹Τὸ δὲ ὅλον ἐποίησεν ἄνωθεν, ὥσπερ ἐπὶ τῶν λίθων, εἰς ἐν αὐτοὺς συνάγων. Οὐτε γὰρ ἔξωθεν αὐτὴν εἰργάσατο, ἵνα μὴ ὡς ἀλλοτρία ²προσέχη· οὔτε πάλιν μέχρις αὐτῆς τὸν γάμον ἔστησεν, ἵνα μὴ ³συστέλλουσα ἑαυτὴν καὶ συνάγουσα, τῶν λοιπῶν χωρίζεται. Καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν ^Bφυτῶν ἐκεῖνα μάλιστα ἐστὶν ἄριστα, ἅπερ ἂν καὶ ἐν ⁴πρέμνον ἔχη, καὶ εἰς πολλοὺς κλάδους ἐκτείνηται· ⁵ὥστε καὶ περὶ τὴν ⁶ρίζαν στρέφηται μόνον, πάντα εἰκῇ· ⁷καὶ πολλὰς ἔχη τὰς ⁸ρίζας, ⁹οὐκέτι θαυμαστὸν τὸ δένδρον· οὕτω δὲ καὶ ἐνταῦθα, ἐξ ἐνὸς τοῦ Ἀδάμ τὸ πᾶν ἐποίησε φυτευθῆναι γένος, τοῦ μὴ διασπᾶσθαι καὶ χωρίζεσθαι καταστήσας εἰς ἀνάγκην μεγάλην· καὶ μᾶλλον συστέλλων, οὐκέτι ἐποίησεν ἀδελφὰς γαμείσθαι καὶ θυγατέρας, ἵνα μὴ πάλιν τὴν ἀγάπην εἰς τὸ ἐν συστέλλωμεν, καὶ ἐτέρως ἑαυτῶν χωρίζώμεθα. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν· ⁵“Ὁ ^Cποιήσας ἐξ ἄρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς.” Μεγάλα γὰρ ἀπὸ τούτου κακὰ τίκτεται, καὶ μεγάλα καλὰ, καὶ οἰκίαις καὶ (862) πόλεσιν. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἡμῶν ²συγκροτεῖ τὸν βίον, ὡς ἔρως ἀνδρὸς καὶ γυναικός. Ὑπὲρ τούτου καὶ ὅπλα πολλοὶ τίθενται, ὑπὲρ τούτου καὶ τὴν ψυχὴν προδιδύασιν. ^aΟὐ γὰρ ἂν ἀπλῶς οὐδὲ εἰκῇ πολλὴν ὑπὲρ τούτου τοῦ πράγματος ἐποίησατο ^bτὴν σπουδὴν Παῦλος, λέγων, “Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ.” Τί δήποτε; “Ὅτι εἰς ἐν ὁμονοίᾳ ὦσιν οὗτοι, καὶ παῖδες τρέφονται καλῶς, καὶ οἰκέται εὐτα- ^Dκτοῦσι, καὶ γείτονες ἀπολαύουσι τῆς ^cεὐδίας, καὶ φίλοι καὶ συγγενεῖς· εἰς δὲ τοῦναντίον, πάντα ἀνατέτραπται καὶ συγκε- χυται. Καὶ καθάπερ τῶν στρατηγῶν πρὸς ἀλλήλους εἰρηνευ- όντων, πάντα ἐν ἀκολουθίᾳ ἐστὶ, καὶ ταραττομένων πάλιν ἐκείνων, πάντα ἄνω καὶ κάτω γίνεται· οὕτω δὲ καὶ ^dνῦν. ^eΤί οὖν; “Αἱ γυναῖκες, φησὶ, τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ.” ^fΒαβαί, πῶς οὖν ἀλλαχοῦ ^gλέγει· ⁶“Ἐὰν μὴ

⁵ Matth. xix. 4.

⁶ Luc. xiv. 33.

^p ἑαυτοῦ bis E. ^q μᾶλλον δὲ—πλέον] ἡ μᾶλλον ἔτι εἰπεῖν, οὐ τὴν θ. ἀλλ' ὁ καὶ πλεόν A.B.F. ^r τὸ] τοῦτο E. ^s προσέρχη A.F. προσέρχεται E. ^t Sic omnes. συστέλλων ἑαυτὸν καὶ συνάγων Edd. ^v ἀπρέμνον (sic) E. ^w ὥστε καὶ] ὡς εἰς A.B.F. Sav. cet. Haec ὥστε καὶ—τὸ δένδρον desunt in E. ^x καὶ] + καὶ Edd. repugnantibus libris. ^y οὐκέτι] οὐκ ἔστι A.F. ^z συγκροτεῖ E. ^a οὐ] οὐδὲ E. οὐ γὰρ—πράγματος] εἰ μὴ οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἂν ὑπὲρ αὐτοῦ τοσαύτην A.B.F. ^b τὴν om. A.B.C.F. ^c ἀδείας A.B.F. ^d νῦν] ἐνταῦθα ἔσται A.B.F. ^e τί οὖν; αἱ γ. φησὶ] διό φησιν, αἱ γ. A.B.F. διό, αἱ γ. φησὶ Sav. cet. ^f βαβαί] + τί εἶπε A.B.F. ^g λέγει] Sic A.B.E. Cat. εἶπεν F. λέγει Edd.

τις ἀποτάξῃται ^hκαὶ γυναικὶ καὶ ἰ ἀνδρὶ, οὐ δύναται ἀκολουθησαί μοι; Εἰ γὰρ ὡς τῷ κυρίῳ ὑποτάσσεσθαι χρὴ, ^kπῶς χρὴ διὰ τὸν κύριον ἀφίστασθαι; Καὶ σφόδρα μὲν οὖν χρὴ· ἀλλὰ τὸ, Ε ὡς, οὐ πάντως πανταχοῦ ἰσοτιμίας ἐστίν. ¹Ἡ τοῦτό φησιν, ὡς εἰδυῖαι ὅτι τῷ κυρίῳ δουλεύετε· ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ φησιν, ὅτι εἰ καὶ μὴ διὰ τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ προηγουμενῶς διὰ τὸν κύριον· ^mὅταν ὑπέκῃς τῷ ἀνδρὶ, ὡς τῷ κυρίῳ ⁿδουλεύουσα. Εἰ γὰρ ὁ ἀρχαῖς ταύταις ταῖς ἔξωθεν ταῖς πολιτικαῖς ἀντιτασσόμενος, τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκε, πολλῷ μᾶλλον ^oἢ τῷ F ἀνδρὶ μὴ ὑποτασσομένη. Οὕτως ἐξ ἀρχῆς ^pῥηθέλησεν ὁ θεός. ^qὙποθώμεθα οὖν τὸν μὲν ἄνδρα ἐν τάξει κείσθαι κεφαλῆς, τὴν δὲ γυναῖκα ἐν τάξει σώματος. Εἶτα καὶ ἀπὸ ῥ λογισμῶν ¹⁴⁴ “Ὅτι ^sὁ ἀνὴρ κεφαλὴ ἐστὶ ^tτῆς γυναικὸς, φησὶ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτός ^vἐστὶ σωτὴρ τοῦ σώματος. Ἄλλ’ ὡς ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν ^wπαντί.” Εἶτα, “^xὉ ἀνὴρ ^yἐστὶ, φησὶ, κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς ^zκεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτός ^aἐστὶ σωτὴρ τοῦ σώματος” καὶ γὰρ ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος ^bσωτηρία ἐστίν. Ἡδὴ ^cπροκατεβάλετο τῷ ^dἀνδρὶ τῆς ἀγάπης τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὴν πρόνοιαν, ἐκάστω τὴν προσήκουσαν ἀπονέμων χώραν, τούτῳ μὲν τὴν ἀρχικὴν ^eκαὶ προνοητικὴν, ἐκείνῃ δὲ τὴν ὑποτακτικὴν. Ὡς οὖν ἡ ἐκκλησία B ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ· ^fτί ἐστὶν ἡ ἐκκλησία; ^gἄνδρες καὶ γυναῖκες· ^hοὕτω καὶ ⁱαἱ γυναῖκες τοῖς ἀνδράσιν, ὡς τῷ ^kθεῷ.

7 “Οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ^lἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν.” Ἦκουσας τῆς ὑποταγῆς τὴν ὑπερβολὴν; ἐπήνεσας καὶ ἐθαύμασας τὸν Παῦλον, ἅτε ^mὡς συγκροτοῦντα τὸν βίον ⁿἡμῶν, ὡς θαυμαστόν τινα καὶ πνευματικὸν ἄνδρα; Καλῶς. Ἄλλ’ ἀκουσον, ^oἃ καὶ παρὰ σοῦ ἀπαι-

7 v. 25.

^h καὶ om. E. ⁱ ἀνδρὶ] τέκνοισι A.B.F. ^k πῶς χρὴ] Sic D. πῶς λέγει A.B.F. Sav. cet. πῶς χρὴ om. C.E. Veron. ^l ἢ] + τοῖνυν A.B.F. ^m ὅταν] ἢ ὅταν A.B.F. Sav. cet. ⁿ δουλεύουσα] + ἡγοῦ πείθεσθαι A.B.F. Sav. cet. invita Cat. ^o ἢ] ἢ D. ἢ om. C. Veron. non Cat. Statim τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ D. ^p ῥηθέλησε] + φησὶν A.B.F. Sav. cet. ^q πειθώμεθα E. Cat. ^r λογισμῶν] + δεικνύς A.B.F. Sav. cet. ^s ὁ om. C.E. Cat. ^t τῆς om. F. ^v ἐστὶ] ἐστὶν ὁ C.D.E. Veron. ^w παντὶ] + ὑποτάσσεσθε A.B.F. Mosq. ^x ὁ] ὅτι E. ^y ἐστὶ, φησὶ] ἐστὶν, εἰπὼν A.B.F. Sav. cet. ^z κεφαλῇ] Sic A.B.E. ἡ κεφαλὴ C. φησὶ pro κεφαλῇ D. Veron. κεφαλῇ om. F. Sav. cet. ^a ἐστὶ σ.] ἐστὶν ὁ σ. E. ἐστὶ, φησὶ, σ. Veron. ἐστὶ σ. ἐπάγει A.B.C.D.F. Sav. cet. ^b ἡ σωτηρία E. ^c προκατεβάλλετο E. ^d ἀνδρὶ] + καὶ τῇ γυναικὶ Edd. repugnantibus libris et Cat. ^e καὶ τὴν pr. C. ^f τί ἐστὶν ἡ ἐκ.] τουτέστιν A.B.F. Sav. cet. ^g ἄνδρες] ἄνθρωποι C. ^h οὕτω] οὕτως οὖν E. ⁱ αἱ om. A.B. Statim τοῖς ἰδίοις ἀνδρ. E. Cat. ^k θεῷ] + ὑποτάσσεσθε A.B.F. Sav. cet. ^l ἑαυτῶν bis om. E. Cat. ^m ὡς accessit ex C.D.E. Cat. ⁿ ἡμῶν pro ἡμῶν A.C.D.E.F. Cat. ἡμῶν-τὸν β. hoc ord. A.F. ^o ἃ καὶ] καὶ ἃ E.

τεῖ· πάλιν γὰρ τῷ αὐτῷ Ὑποδείγματι κέχρηται. “Οἱ ἄνδρες
 Ὁ ἀγαπάτε, ⁹ φησὶ, τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς
 ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν.” Εἶδες μέτρον ὑπακοῆς; Ἄκουσον
 καὶ μέτρον ἀγάπης. Βούλει σοι τὴν γυναῖκα ὑπακοῦναι, ὡς τῷ
 Χριστῷ τὴν ἐκκλησίαν; προνοεῖ καὶ αὐτὸς αὐτῆς, ¹ ὡς ὁ Χριστὸς
 τῆς ἐκκλησίας· καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ αὐτῆς δοῦναι ⁸ δέη, καὶ
 κατακοπῆναι μυριάκις, καὶ ὅτιοῦν ὑπομείναι καὶ παθεῖν, μὴ
 παραιτήσῃ· καὶ ταῦτα πάθῃς, οὐδὲν οὐδέπω πεποίηκας, οἷον ὁ
 Χριστός. Σὺ μὲν γὰρ ἤδη συναφθεὶς ταῦτα ποιεῖς, ἐκείνος δὲ
 Δὲ ὑπὲρ ἀποστρεφόμενης ⁵ αὐτὸν καὶ μισούσης. Ὡς περ οὖν αὐτὸς
 τὴν ἀποστρεφόμενὴν αὐτὸν καὶ μισοῦσαν καὶ διαπτύουσαν καὶ
 θρυπτομένην, περὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ τῇ πολλῇ ἡγάγε κηδε-
 μονία, οὐκ ἀπειλαῖς, οὐδὲ ὕβρεσιν, οὐδὲ φόβῳ, οὐδὲ ἐτέρῳ τινὶ
 τοιοῦτῳ· ⁶ οὕτω καὶ σὺ πρὸς τὴν γυναῖκα ἔχε ⁷ τὴν σὴν· καὶ
 ὑπερορῶσαν, καὶ θρυπτομένην, καὶ καταφρονοῦσαν ἴδῃς, δυνήσῃ
⁹ αὐτὴν ὑπὸ τοὺς πόδας ἀγαγεῖν τοὺς σοὺς τῇ πολλῇ περὶ αὐτὴν
 προνοία, τῇ ἀγάπῃ, τῇ φιλίᾳ. Οὐδὲν γὰρ τούτων τυραννικώ-
 τερον τῶν δεσμῶν, καὶ μάλιστα ἀνδρὶ καὶ γυναικί. Οἰκέτην
 Εἰ μὲν γὰρ φόβῳ τις ἂν καταδῆσαι δυνήσεται, μᾶλλον δὲ οὐδὲ
 ἐκείνον· ταχέως γὰρ ἀποπηδήσας οἰχήσεται· τὴν δὲ τοῦ βίου (863
 κοινωνόν, τὴν παίδων μητέρα, τὴν πάσης εὐφροσύνης ὑπόθεσιν,
 οὐ φόβῳ καὶ ἀπειλαῖς δεῖ καταδεσμῆναι, ἀλλ’ ἀγάπῃ καὶ δια-
 θέσει. Ποία γὰρ συζυγία, ὅταν ² ἡ γυνὴ τρέμῃ τὸν ἄνδρα;
 ποίας δὲ αὐτὸς ὁ ἀνὴρ ἀπολαύσεται ἡδονῆς, ὡς δούλῃ συνοικῶν
 τῇ γυναικί, καὶ οὐχ ὡς ἐλευθέρᾳ; Καὶ πάθῃς τι ὑπὲρ αὐτῆς, μὴ
⁷ ὀνειδίσῃς· οὐδὲ γὰρ ὁ Χριστὸς τοῦτο ἐποίησε. “Καὶ ἑαυτὸν,
 φησὶ, παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ⁸ ἵνα αὐτὴν ³ ἀγιάσῃ καθαρίσας.”
¹⁴⁵ Ἄρα ἀκάθαρτος ἦν, ἄρα μῶμον εἶχεν, ἄρα ἄμορφος ἦν, ἄρα
 εὐτελής. Οἶαν ἂν λάβῃς γυναῖκα, οὐ τοιαύτην ⁴ λήψῃ νύμφην,
 οἶαν ὁ ⁵ Χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν, οὐδὲ τοσοῦτόν σου ἀπέχουσιν,
 ὅσον ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ’ ὅμως οὐκ ἐβδελύξατο,
⁶ οὐκ ἐμίσησε διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀμορφίας. Βούλει ἀκοῦσαι
 αὐτῆς τὴν ἀμορφίαν; Ἄκουε Παύλου λέγοντος· ⁹ “Ἦτε γάρ
 ποτε σκότος.” Εἶδες αὐτῆς τὸ μέλαν; τί σκότους μελανώτε-
 ρον; ¹⁰ Εἶδες τὸ θρασύ; ¹⁰ “Ἐν κακίᾳ, φησὶ, καὶ φθόνῳ διά-

8 v. 26.

9 Ephes. v. 8.

10 Tit. iii. 3.

¹ Ὑποδ. κέχρ. pro κέχρ. Ὑποδ. omnes. ² φησὶ] λέγων A.B.F. ³ ὡς] +
 καὶ E. ⁴ δέη E. Cat. δεῖ Edd. ⁵ ταῦτα] + πάντα E. ⁶ αὐτῷ bis C.
⁷ οὕτω om. A.C.E.F. invita Cat. ⁸ τὴν σὴν om. B.C.D. Cat. ⁹ ταύ-
 την E. ¹⁰ ἡ om. E. τρέμῃ (τρέμει E.F.) τὸν ἄ. pro τὸν ἄ. τρέμῃ omnes.
¹¹ ἀγ. καθ. pro καθ. ἀγ. omnes. ¹² νύμφην λήψῃ inverso ord. A.B. νύμφην
 om. F. ¹³ Χριστὸς] υἱὸς C. κύριος Veron. ¹⁴ οὐκ A.C.E.F. Cat. οὐδὲ Edd.
¹⁵ εἶδες] ἀλλ’ ὅρα καὶ A.B.F. Sav. cet.

γοντες.” ^fΕἶδες τὸ ἀκάθαρτον; “^gἈπειθεῖς, ἀνόητοι.” Τί
^hἔδὲ λέγω; ^hκαὶ μωρὰ ἦν, καὶ βλάσφημος· ἀλλ’ ὅμως τοσούτων B
 ὄντων, ὡς ὑπὲρ ὠραίας, ὡς ὑπὲρ ἀγαπωμένης, ὡς ὑπὲρ θαυ-
 μαστῆς, οὕτως ἑαυτὸν ἐξέδωκεν ὑπὲρ τῆς ἀμόρφου. Καὶ τοῦτο
 θαυμάζων ὁ Παῦλος ἔλεγε· ¹¹ “Μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις
 ἀποθανεῖται” καὶ πάλιν· “ⁱΕἰ ἔτι ἀμαρτωλῶν ἡμῶν ὄντων ὁ
 Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε.” Καὶ τοιαύτην λαβὼν, καλλω-
 πίζει αὐτὴν καὶ λούει, καὶ οὐδὲ τοῦτο παραιτεῖται. “^kἼνα
 αὐτὴν ἀγιάσῃ, φησὶ, καθάρισας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν
 ῥήματι· ¹² ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἔνδοξον ¹τὴν ἐκκλησίαν, C
 μὴ ἔχουσαν σπῖλον, ἢ ῥυτίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ’ ἵνα ᾗ
 ἁγία καὶ ἄμωμος.” Τῷ λουτρῷ λούει αὐτῆς τὴν ἀκαθαρσίαν.
 “Ἐν ῥήματι,” φησὶ. Ποίω; Ἐν ὀνόματι ^mπατρὸς καὶ υἱοῦ
 καὶ ἁγίου πνεύματος. Καὶ οὐχ ἀπλῶς αὐτὴν ἐκόσμησεν, ἀλλ’
 ἔνδοξον ἐποίησε, “μὴ ⁿἔχουσαν σπῖλον, ἢ ῥυτίδα, ἢ τι τῶν
^oτοιούτων.” Καὶ ἡμεῖς τοίνυν τοῦτο ἐπιζητῶμεν τὸ κάλλος,
 καὶ δυνησόμεθα αὐτοῦ γενέσθαι δημιουργοί. Μὴ ζῆτει σὺ
 παρὰ τῆς γυναικὸς, ἃ μὴ ἔστιν αὐτῆς. Ὅρας ὅτι πάντα παρὰ
 τοῦ δεσπότου εἶχεν ἡ ἐκκλησία· παρ’ αὐτοῦ γέγονεν ἔνδοξος,
 P παρ’ αὐτοῦ γέγονε καθαρὰ, παρ’ αὐτοῦ ^qγέγονεν ἄμωμος. Μὴ D
 ἀποστραφῆς δι’ ἀμορφίαν τὴν γυναικα. Ἄκουε τῆς γραφῆς
 λεγούσης· ¹³ “Μικρὰ ἐν πετεινοῖς ἡ μέλισσα, καὶ ἀρχὴ γλυ-
 κασμάτων ὁ καρπὸς αὐτῆς.” Θεοῦ πλάσμα ἐστίν· οὐκ ἐκείνην
 ὑβρίζεις, ἀλλὰ τὸν ἐργασάμενον· τί πάθη ^rἡ γυνή; Μὴ ἐπαι-
 νέσης αὐτὴν δι’ εὐμορφίαν· ἀκολάστων ψυχῶν καὶ ὁ ἔπαινος,
 καὶ τὸ μῖσος ἐκείνο, καὶ αὐτὴ ἡ ἀγάπη. Ψυχῆς ἐπιζῆτει κάλλος·
 τὸν νυμφίον τῆς ἐκκλησίας μιμοῦ. Τὸ ἔξωθεν κάλλος ἀλαζο- E
 νείας καὶ ἀπονοίας γέμει πολλῆς, καὶ εἰς ζηλοτυπίαν ἐμβάλλει,
 καὶ ὑποπτείνει σε πολλάκις ποιεῖ τὸ πρᾶγμα ἄτοπα. Ἀλλὰ
 ἡδονὴν ἔχει; Μέχρι τοῦ πρώτου μηνὸς καὶ τοῦ δευτέρου, ἢ τὸ
 πολὺ, τοῦ ἐνιαυτοῦ, λοιπὸν δὲ οὐκέτι, ἀλλ’ ὑπὸ τῆς συνηθείας τὸ
 θαῦμα μαραίνεται· τὰ μέντοι διὰ τὸ κάλλος ^sπροσγινόμενα
 κακὰ ἐναπομένει, ὁ τῦφος, ἡ ἀπόνοια καὶ ἡ ὑπεροψία. Ἐπὶ δὲ
 τῆς μὴ τοιαύτης, οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλ’ εἰκότως ἀρχόμενος ὁ ἔρως F
 παραμένει σφοδρὸς, ἐπειδὴ κάλλους ἐστὶ ψυχῆς, καὶ οὐ σώ-

11 Rom. v. 7, 8.

12 v. 27.

13 Sirac. xi. 3.

^f εἶδες] ὅρα καὶ A.B.F. Sav. cet. ^g δέ] ταῦτα A.B.F. ^h καὶ om. F.
ⁱ εἰ] ὅτι E. ^k ἵνα] διὸ καὶ ἵνα A.B.F. ¹ τὴν ἐκκλησίαν om. A.B.F.
 Mosq. ^m τοῦ π. καὶ τοῦ υ. καὶ τοῦ ἁ. πν. Edd. invitis libris. ⁿ ἔχουσιν]
 + γὰρ A.F. ^o τοιούτων] + φησὶ A.B.F. ^p Haec, παρ’ αὐτοῦ γέγονε
 καθαρὰ, quae aberant, solus servavit E. ^q γέγονεν assumptum ex omnibus.
^r ἡ om. F. ^s προσγινόμενα A.B.C.D.E. γινόμενα F. προγενόμενα Veron.
 Sav. προσγενόμενα Mor. Ben.

ματος. Τί βέλτιον τοῦ οὐρανοῦ, εἰπέ μοι; τί βέλτιον τῶν
 ἄστρον; Οἶον ἂν εἴπῃς σῶμα, οὐκ ἔστιν οὕτω λευκόν· οἶους
 146 ἂν εἴπῃς ὀφθαλμούς, οὐκ εἰσιν οὕτω φαιδροί. Τούτων δὲ γενο-
 μένων καὶ οἱ ἄγγελοι ἐθαύμασαν, καὶ ἡμεῖς νῦν θαυμάζομεν,
 ἀλλ' οὐχ ὁμοίως, ὡς παρὰ τὴν ἀρχήν. Τοιοῦτον γὰρ ἡ
 συνήθεια· οὐχ ὁμοίως ἐκπλήττει· ὅπως μᾶλλον ἐπὶ γυναικός;
 Ἄν δὲ καὶ νόσος ἐπιγένηται, εὐθέως ἀπέπτῃ τὸ πᾶν. Εὐνοίαν
 ζητῶμεν παρὰ γυναικός, μετριοφροσύνην, ἐπιείκειαν· ταῦτα τοῦ
 κάλλους τὰ γνωρίσματα· σώματος μέντοι ὥραν μὴ ζητῶμεν,
 ὡς καὶ ἐγκαλῶμεν αὐτῇ περὶ τούτων, ὧν οὐκ ἔστι κυρία, μᾶλλον
 B δὲ καὶ ὅπως ἐγκαλῶμεν, ὅτι τολμηρὸν γὰρ, καὶ ἀποδυσπετῶμεν,
 καὶ δυσχεραίνωμεν. Ἡ οὐχ ὁράτε πόσοι γυναιξὶν ὠραῖαις
 συνοικήσαντες, ἐλεεινῶς τὸν βίον κατέστρεψαν; πόσοι δὲ οὐ (86 +
 σφόδρα εὐμόρφοις μετὰ πολλῆς ἡδονῆς εἰς ἔσχατον γῆρας ἤλα-
 σαν; Τὸν σπῖλον τὸν ἔσωθεν ἀποσμήχουμεν, τὰς ῥυτίδας τὰς
 ἔνδον ἐκτίλλωμεν, τοὺς μώμους τοὺς ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἀνέλωμεν.
 Τοιοῦτον ὁ θεὸς ἐπιζητεῖ κάλλος· τῷ θεῷ, μὴ ἡμῖν, καλὴν αὐτὴν
 κατασκευάζωμεν. Μὴ χρήματα ζητῶμεν, καὶ εὐγένειαν τὴν
 ἔσωθεν, ἀλλ' εὐγένειαν τὴν ἐν ψυχῇ. Μηδεὶς ἀπὸ γυναικός
 C ἀναμενέτω πλουτεῖν· αἰσχροὺς γὰρ καὶ ἐπονείδιστος οὗτος ὁ
 πλούτος· καὶ ὅπως ζητεῖται τις ἐντεῦθεν πλουτεῖν. 14 “^aΟἱ
 γὰρ βουλόμενοι πλουτεῖν οὕτως, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν,
 καὶ ἐπιθυμίας ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς, καὶ εἰς παγίδας καὶ
 ὀλεθρον καὶ ἀπώλειαν.” Ἀπὸ γυναικός τοίνυν μὴ ζητεῖ χρη-
 μάτων περιουσίαν, καὶ πάντα εὐρήσεις τὰ ἄλλα εὐκόλως. Τίς,
 εἰπέ μοι, τὰ κυριώτερα ἀφεῖς, τῶν ἐλαττόνων ἐπιμελήσεται;
 Ἄλλ' οἴμοι, πανταχοῦ τοῦτο πάσχομεν· καὶ παῖδα κτησώ-
 μεθα, οὐ σπουδάζομεν ὅπως γένηται ἀγαθός, ἀλλ' ὅπως πλου-
 D σίαν αὐτῷ γυναῖκα λάβωμεν· οὐχ ὅπως εὐτροπος, ἀλλ' ὅπως
 εὐπορός· καὶ ἐπιτήδευμα μετίωμεν, οὐχ ὅπως ἀμαρτημάτων
 ἀπηλλαγμένον ἡ, ἀλλ' ὅπως ἡμῖν κέρδος προσοίσει μέγα· καὶ
 πάντα γέγονε χρήματα. Διὰ τοῦτο πάντα διέφθαρται, ὅτι
 ἐκείνος ἡμᾶς κατέχει ὁ ἔρως.

15 “Οὕτως ὀφείλουσι, φησὶν, οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυ-
 τῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα.” Τί δὴ τοῦτό ἐστιν;
 Ὡς εἰς μέζονα εἰκόνα, καὶ ἡ σφοδρότερον ἦλθεν ὑπόδειγμα;

14 1 Tim. vi. 9.

15 v. 28.

^t εἴπῃς pro εἴποις bis omnes. ^v ὅπως] + δὲ E. ^w καὶ μὴ] μὴ F.
^x τολμηρὸν A.B.C.D.E. τολμηρῶν Edd. ^y ἐκτίλλωμεν A.B.F. ἐκτεῖλωμεν E.
^z ἐν τῇ ψ. E.F. ^a οἱ γὰρ β. πλουτεῖν om. E. ^b οὕτως] φησὶν A.B.F.
 Sav. cet. ^c καὶ εἰς ὁ. καὶ εἰς ἀ. E. ^d εὐκόλως] καλῶς C. ^e καιριώ-
 τερα B. ^f προσοίσει B. Veron. ^g φησὶν om. C. post ἄνδρες transp. E.
^h σφοδρότερον] κυριώτερον A.B.F.

Ἰού τοῦτο, ἀλλ' ὡς ἐγγύτερον καὶ σαφέστερον, καὶ δικαίωμα ἑ
 ἕτερον. Ἐκείνο μὲν γὰρ οὐκ ἦν πολλῆς ^k ἀνάγκης· ἐκείνος
 Χριστὸς ἦν, καὶ θεὸς ἦν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν. Ἐτέρωθεν
 αὐτὸ μεθοδεύει λοιπὸν, λέγων· “Οὕτως ὀφείλουσιν” οὐ γὰρ
 χάρις ἐστὶ τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ὀφειλή. ¹Καὶ “ὡς τὰ ἑαυτῶν
 σώματα” ^mδιὰ τί; ¹⁶ “Οὐδεὶς γὰρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα
 ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν” τουτέστι, θερα-
 πεύει μετὰ πολλῆς ⁿτῆς ἐπιμελείας. ^o Πῶς αὐτοῦ ἐστὶ σὰρξ;
¹⁷ “Τοῦτο νῦν ὁστοῦν ἐκ τῶν ^pὁστώων μου, φησὶ, καὶ σὰρξ ^qἐκ ^F
 τῆς σαρκὸς μου.” ^r Ἀπὸ γὰρ τῆς ἡμετέρας γέγονεν ὕλης.
 Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ, “Ἔσονται, ^s φησὶν, εἰς σάρκα
 μίαν.” “Καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ^tἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν.”
 Ἐπὶ τὸ πρῶτον ὑπόδειγμα ἦλθεν. ¹⁸ “Ὅτι μέλη ἐσμέν τοῦ ¹⁴⁷
 σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ^vὁστώων
 αὐτοῦ.” ^w Ὡςπερ γὰρ ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ ἐκ τῆς ^xσαρκὸς καὶ ἐκ
 τῶν ὁστώων αὐτοῦ ^yἡ γυνὴ γέγονε· ταῦτα γὰρ ἐστὶν ἐν ἡμῖν τὰ
^zκυριώτερα, σάρκες καὶ ὀστά· τὰ μὲν ὥσπερ τις τρόπις ὑποκεί-
 μενα, τὰ δὲ ὥσπερ ^aοἰκοδομία. Ἄλλ' ἐκείνο μὲν δῆλον· ^bτοῦτο
 δὲ πῶς; Ὡςπερ ἐκεῖ τοσαύτη ἐγγύτης ἐστίν, οὕτω, φησὶ, καὶ
 ἐνταῦθα. Τί ἐστίν, “ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ;” ^cΤουτέστι, γνη-
 σίως ἐξ αὐτοῦ. ^dΚαὶ πῶς τοῦ Χριστοῦ μέλη οὕτως ἐσμέν; ^B
 “Ὅτι κατ' αὐτὸν ^eγεγεννήμεθα. Καὶ πῶς ἐκ τῆς ^fσαρκὸς;
 “Ἰστε ὅσοι μετέχετε μυστηρίων” ¹⁹ “^g Ὅτι ὁστοῦν αὐτοῦ οὐ
 συντριβήσεται,” φησὶν· ἐκ ^hτούτου εὐθέως ἀναπλαττόμεθα.
 Καὶ πῶς, πάλιν ἄκουε τοῦ μακαρίου τούτου ἰλέγοντος· ²⁰ “Ἐπεὶ

16 v. 29.

17 Gen. ii. 23, 24.

18 v. 30.

19 Joan. xix. 36.

20 Heb. ii. 14.

ⁱ οὐ τοῦτο, ἀλλ' ἡ οὐ τοῦτο, ἀλλ' Cat. οὐχ ὡς κυριώτερον δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ
 A.B.F. οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ Sav. cet. ^k ἀνάγκης] + ἵνα γὰρ μὴ τις
 εἴπῃ A.B.F. Sav. cet. ¹ καὶ] εἰπὼν A.B.F. Sav. cet. ^m διὰ τί;] καὶ διὰ
 τί; Cat. ἐπήγαγεν A.B.F. Sav. cet. διὰ τί om. C. ⁿ τῆς om. B. ^o πῶς]
 καὶ πῶς A.B.F. Sav. cet. Statim ἐστὶν ἡ σὰρξ E. Post σὰρξ add. ἄκουε
 A.B.C.D.F. Sav. cet. invita Cat. ^p ὁστέων E. ^q ἐκ] ἀπὸ A.B.C.D.F.
 Haec φησὶ καὶ σὰρξ ἐκ τ. σ. μου desunt in E. Cum Editis conspirat Cat.
^r Haec ἀπὸ γὰρ τῆς ἡ. γ. ὕλης (ὅλης Cat.) quae vulgo desunt, tumentur E. Cat.
 Veron. ^s φησὶν] + οἱ δύο E. Cat. ^t ἠγάπησε om. A.B.F. ^v ὁστέων
 B. Mosq. ^w ὥσπερ γὰρ—γένονε] πῶς; ἀπὸ γὰρ τῆς ἡμετέρας γέγονεν ὕλης,
 ὥσπερ καὶ ἡ Εὐὰ σὰρξ ἀπὸ τῆς σαρκὸς τοῦ Ἀδάμ. καλῶς δὲ σαρκὸς καὶ ὁστώων
 (ὁστώων καὶ σαρκὸς Sav. cet.) ἐμνημόνευσε A.B.F. Sav. cet. ^x σαρκὸς] + αὐ-
 τοῦ C. ^y ἡ γυνή, quod abest a libris, assumtum ex Cat. ^z κυριώτατα
 A.B.E.F. Cat. ^a οἰκοδομή E. ^b ταῦτα F. ^c τουτέστι, γν. ἐξ αὐτοῦ]
 ἀντὶ τοῦ γν. ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐξ ὁλοκλήρου τῆς οὐσίας αὐτοῦ A.B.F. ^d καὶ πῶς—
 πάλιν ἄκουε] οὕτω καὶ μέλη ἐσμέν αὐτοῦ, ὅτι κατ' αὐτὸν γεγεννήμεθα τῷ
 βαπτίσματι. πῶς δαὶ (δὲ A. et corr. B.) καὶ ἐκ τῆς σαρκὸς; ἴστε ὅσοι μ. τῶν μ.
 ἐκ τούτου γὰρ εὐθέως ἀναπλαττόμεθα. ἄκουε δὲ καὶ A.B.F. ^e γεγεννήμεθα E.
 Cat. Veron. Mor. Ben. ^f σαρκὸς] + αὐτοῦ E. Cat. ^g Haec ὅτι ὁστοῦν—φησὶν
 om. Sav. cet. invitis libris C.D.E. Cat. ^h τούτου] + γὰρ Sav. cet. ⁱ ἰλέ-
 γοντος] + ἀλλαχοῦ F. + ἀλλαχοῦ, καὶ τὸ πῶς τρανότερον οὕτω δηλοῦντος A.B.

οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε ^kσαρκὸς καὶ αἵματος, παραπλησίως καὶ αὐτὸς μετέσχε τῶν αὐτῶν.” Ἀλλ’ ἐνταῦθα αὐτὸς ἡμῖν ἐκοινώνησεν, οὐχ ἡμεῖς αὐτῷ· ^lπῶς οὖν ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ ἐσμεν, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ; Τινὲς τὸ αἷμά ^mφασι καὶ τὸ ὕδωρ, οὐκ ἔστι δέ· ⁿἀλλ’ ὥσπερ ἄνευ συνουσίας ἐκεῖνος ὁ γεγέννηται ἐκ πνεύματος ἁγίου, τοῦτο καὶ ἡμεῖς γινόμεθα ἐν τῷ λουτρῷ. Ὅρα πόσα ^oὑποδείγματα, ὥστε πιστευθῆναι τὴν γέννησιν ἐκείνην. ^rΩ τῆς ἀνοίας τῶν αἰρετικῶν· τὸ ἤδη τεχθὲν ἐξ ^sὕδατος τίκτεται, γέννημα ἀληθινὸν ^tκαὶ σῶμα. Πῶς οὖν ^Dἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ^vὀστέων αὐτοῦ; Τουτέστιν, ἐξ ὁλοκλήρου τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἐπλάσθη ὁ Ἀδὰμ, ἐτέχθη ὁ Χριστός. Πῶς; Ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ ἔλαβεν. Ἐν τῷ σταυρῷ ἡ ἀναίρεσις ^wἐγένετο· καὶ ἡμεῖς τῆς ^xαὐτῆς οὐσίας αὐτῷ. Ἐχει (805) ^Eθεὸν λόγον ἐν ἑαυτῷ· καὶ ἡμεῖς. ²¹ “Ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ ^yκαὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται ^zπρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.” ^aἼδου καὶ τρίτον δικαίωμα· ^bὅτι καὶ τοὺς γεννησαμένους τις ἀφείς καὶ ἐξ ὧν ἔφν, ἐκείνη συμπλέκεται· καὶ λοιπὸν ἡ σὰρξ ὁ πατὴρ ^cκαὶ ὁ παῖς καὶ ἡ μήτηρ ἐστίν, ἐκ τῆς ^dἐκατέρου οὐσίας συγχυθείσης· καὶ γὰρ μιγέντων τῶν σπερμάτων ^eπάλιν τίκτεται ὁ παῖς· ^fὥστε τοὺς τρεῖς εἶναι μίαν σάρκα. ^gἈλλὰ πάλιν γίνεται μία σὰρξ, διὰ τῆς συνουσίας ^hἀναδιδομένη πάλιν, ^Fκαὶ πολλῷ μᾶλλον ⁱαὐτῇ, ἢ τὸ παιδίον. Τί δήποτε; ^kὍτι ἐξ

21 v. 31.

^k αἵματος καὶ σαρκὸς inverso ord. E. Cat. ^l πῶς οὖν] τί ἐστιν (mox om. ἐσμέν) A.B.F. ^m φησὶν C. ⁿ ἀλλ’] + ὅπερ δηλοῦν βούλεται, τοῦτό ἐστιν, ὅτι A.B.F. Sav. cet. ^o γεγέννηται Cat. Veron. γέγονεν C. ^p τοῦτο ... γινόμεθα (γεγόμεθα D.)] οὕτω ... γεννόμεθα A.B.F. Sav. cet. ^q ὑποδ.] + παράγονται A.B.F. ^r ὧ] καὶ ὧ A.B.F. ^s ὕδατος] + ὅτι (ὅ, τι Sav. cet.) A.B.F. Sav. cet. ^t καὶ σῶμα—ἐν ἑαυτῷ· καὶ ἡμεῖς] ὁμολογοῦσιν· ὅτι δὲ γινόμεθα (γινόμενα Sav. γινόμεθα tacite Ben.) αὐτοῦ σῶμα, οὐ δέχονται (καταδέχονται F)· ἂν τοίνυν τοῦτο μὴ γινώμεθα, πῶς ἀρμόσει τὸ ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων (ὀστέων A.B.) αὐτοῦ λεγόμενον (λεγομένων F);· σκόπει δέ. ἐπλάσθη ὁ Ἀδὰμ, ἐτέχθη ὁ Χριστός. ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ εἰσῆλθεν ἡ φθορά (εἰσῆλθε φθ. Sav. cet.). ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Χριστοῦ ἐπήγαγεν ἡ ζωή. ἐν παραδείσῳ ἐβλάστησε θάνατος, ἐν τῷ σταυρῷ αὐτοῦ ἡ ἀναίρεσις γέγονεν. ὥς οὖν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τῆς ἡμετέρας φύσεως, οὕτως ἡμεῖς τῆς οὐσίας αὐτοῦ. καὶ ὥς ἡμᾶς ἐκεῖνος ἔχει ἐν ἑαυτῷ, οὕτω καὶ ἡμεῖς αὐτὸν ἔχομεν ἐν ἡμῖν. Sic A.B.F. Sav. cet. ^v ὀστέων E. ^w γέγονε E. ^x αὐτῆς accessit ex E. Cat. ^y καὶ τὴν μητέρα om. Mosq. et a pr. man. B. Post μητέρα add. αὐτοῦ C.D. cum Editis. ^z πρὸς τ. γ.] τῇ γυναικὶ E. ^a ἰδου] τί γάρ; ἰδου E. Veron. ^b ὅτι] δείκνυσσι γάρ ὅτι A.B.F. Sav. cet. Statim καὶ accessit ex E. Cat. ^c καὶ ὁ παῖς καὶ ἡ μήτηρ hoc ord. C.D.E. Cat. καὶ ἡ μ. καὶ ὁ παῖς Edd. ^d ἐκατέρων A.B.F. Statim οὐσίας C. συνουσίας vulgo. Tum συγχυθείσης C.D.E. Cat. Veron. συγκραθείσα Sav. cet. ^e πάλιν om. A.B.F. Sav. cet. ^f ὥστε] + συμβαίνει A.B.F. ^g ἀλλὰ πάλιν—ἀναδιδομένη πάλιν] οὕτως οὖν ἡμεῖς πρὸς τὸν Χριστὸν γινόμεθα μία σὰρξ διὰ τῆς μετουσίας A.B.F. Sav. cet. ^h ἀναδιδομένη Cat. ἀναδεῖται C.D.E. Veron. ⁱ αὐτῇ E. Cat. αὐτῇ C.D. Veron. ἡμεῖς A.B.F. Sav. cet. ^k ὅτι] + καὶ B.F.

ἀρχῆς οὕτω γέγονε. Μὴ μοι λέγε, ¹τάδε ἐστὶ, καὶ τάδε ἐστίν. Οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καὶ ἐν τῇ σαρκὶ πολλὰ ἔχομεν ἐλαττώματα; ὁ ^mμὲν ἐστὶ χωλός, ὁ δὲ διεστραμμένους ἔχει τοὺς πόδας, ἕτερος χεῖρας ξηρὰς, ἄλλος ἄλλο τι μέλος ἀσθενές· ⁿκαὶ οὐκ ἀλγεί οὐδὲ ἐκκόπτει, ἀλλὰ καὶ προτίθησιν αὐτὸ πολλάκις τοῦ ἄλλου· ¹⁴⁸ εἰκότως· αὐτοῦ γὰρ ἐστίν. Ὁσιν ^oγὰρ ἕκαστος πρὸς ἑαυτὸν ἀγάπην ἔχει, τοσαύτην πρὸς τὴν γυναῖκα ἡμᾶς βούλεται ἔχειν. ^pΦύσεως μιᾶς κοινωνοῦμεν, ^qἀλλὰ πλεον τοῦτο ἡμῖν τὸ δικαίωμα ^rτὸ πρὸς τὴν γυναῖκα, ^sἐπειδὴ δύο σώματα. Ἄλλ' ὁ μὲν κεφαλὴ, ἡ δὲ σῶμα· κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ ὁ θεός. Τοῦτο καὶ ἐγὼ ^tφημι, ὅτι ὥσπερ ἐν ^vσῶμα, ^wοὕτως ὁ Χριστὸς καὶ ὁ πατήρ. Εὐρίσκεται ἄρα καὶ ὁ ^xπατήρ κεφαλὴ ἡμῶν ὢν. Δύο τίθησιν ^Bὑποδείγματα, ^yτὸ τοῦ σώματος, τὸ τοῦ Χριστοῦ. ²²“Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν· ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν.” ^zΔιὰ τί μέγα μυστήριον αὐτό φησιν; “Ὅτι μέγα ^aτι καὶ θαυμαστὸν ἠνίξαστο ὁ μακάριος Μωϋσῆς, μᾶλλον δὲ ὁ θεός. Τέως μέντοι, “εἰς Χριστὸν, φησὶ, λέγω,” ὅτι καὶ αὐτὸς τὸν πατέρα ἀφείδ ^bκατῆλθε, καὶ ἦλθε πρὸς τὴν νύμφην, καὶ ἐγένετο εἰς πνεῦμα ἓν. ²³“Ὁ κολλώμενος ^cγὰρ τῷ κυρίῳ, ἐν πνευμά ἐστι.” ^dΚαὶ καλῶς ^eεἶπε, “μέγα μυστήριόν ἐστιν” ^Cὥς ^{an}εἰ ^fἔλεγε, πλὴν ἀλλ' οὐχ ἡ ἀλληγορία ἀνατρέπει τὴν ἀγάπην. ²⁴“Πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἓνα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ^gοὕτως ἀγαπάτω, ὥς ἑαυτόν· ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῇται τὸν ἄνδρα.” ^hὈντως γὰρ, ὄντως μυστήριόν ἐστι, καὶ μέγα μυστήριον, ⁱὅτι τὸν φύντα, τὸν γεννησάμενον, τὸν ἀναθρεψάμενον, τὴν ὠδινήσαν, τὴν ταλαιπωρηθεῖσαν ἀφείδ, τοὺς ^kτὰ

22 v. 32.

23 I Cor. vi. 17.

24 v. 33.

¹ τάδε ἐστὶ καὶ τάδε ἐστίν] Sic libri omnes et Cat. ὅτι τοιάδε (τοιάδε his Sav.) ἐστὶ καὶ τοιάδε ἐστίν Edd. ^mμὲν] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. ⁿκαὶ] + ὁμῶς A.B.F. Sav. cet. ^oγὰρ] τοίνυν A.B.F. Sav. cet. ^pφύσεως] οὐχ ὅτι φύσεως A.B.F. Sav. cet. ^qἀλλὰ] ἀλλ' ὅτι A.B.F. ^rτὸ om. C.D. τὸ bis om. A.B.F. ^sἐπειδὴ] καὶ ἐπειδὴ A.B.F. ἐπειδὴ—ὁ θεός] ἐπειδὴ οὐκέτι δύο εἰσὶ σώματα, ἀλλ' ἓν, ὁ μὲν κεφαλὴ ὢν, ἡ δὲ σῶμα. καὶ πῶς φησιν ἀλλαχοῦ, κεφαλὴ δὲ Χ. ὁ θεὸς A.B.F. Sav. cet. ^tφημι] λέγω B.F. ^vσῶμα] + ἡμῖς A.B.F. Sav. cet. ^wοὕτως ὁ Χρ. καὶ ὁ π.] Sic A.B.C.F. οὕτω Χρ. καὶ π. E. Cat. οὕτω καὶ ὁ Χρ. καὶ ὁ π. Edd. Post πατήρ add. ἐν A.B.D.F. Sav. cet. ^xπατήρ] Χριστὸς C. ^yτὸ τοῦ σώματος—τὸ μυστήριον τοῦτο μ. ἐ.] Sic Cat. τὸ τοῦ σώματος, τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον, τοῦτο μ. ἐ. E. τὸ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ μυστήριον, τοῦτο μ. ἐ. C. τὸ τοῦ σώματος, τὸ μυστήριον τοῦτο μ. ἐ. D. τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον, τοῦ σώματος, τοῦτο μ. ἐ. Veron. καὶ (καὶ om. Sav. cet.) τὸ τοῦ σώματος, καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ· διὸ καὶ ἐπάγει, τὸ μ. τοῦτο μ. ἐ. A.B.F. Sav. cet. ^zδιὰ τί μέγα] Sic E. τί ἐστὶ μέγα C.D. Veron. τί ἐστὶ τοῦτο; μέγα A.B.F. Sav. cet. ^aτι om. A.B.F. ^bκατῆλθε καὶ om. A.F. ^cγὰρ om. C.E. Cat. Veron. ^dκαὶ om. A.B.F. ^eεἶπε] εἶπεν ὅτι C. Mox ἐστίν om. E. Cat. ^fἔλεγε] γὰρ φησι A.B. ^gοὕτως om. F. ^hὄντως γὰρ om. A.B.F. ⁱὅτι om. C.D. Veron. ^kτὰ om. E.

τοσαῦτα εὐεργετήσαντας, τοὺς ¹ἐν συνηθείᾳ γενομένους, τῇ μηδὲ ὀφθείσῃ, μηδὲ κοινόν ^mτι ἐχούσῃ πρὸς αὐτὸν προσκολλᾶται, D καὶ πάντων αὐτὴν προτιμᾷ. ⁿΜυστήριον ὄντως ἐστί. ^oΚαὶ οἱ γονεῖς τούτων γινομένων οὐκ ἄχθονται, ἀλλὰ μὴ γινομένων μᾶλλον· καὶ χρημάτων ἀναλισκομένων καὶ δαπάνης γινομένης, ἥδονται. ^pὈντως ῥμέγα μυστήριον, ἀπόρρητόν τινα σοφίαν ἔχον. Τοῦτο ἄνωθεν προφητεύων ^qφησὶν, “Εἰς Χριστὸν καὶ ^rεἰς τὴν ἐκκλησίαν.” Πλὴν οὐ δι’ αὐτὸν εἴρηται μόνον οὕτως, ^sἀλλὰ τί; ἵνα ὡς τὴν ἰδίαν σάρκα αὐτὴν θάλη, ὥς καὶ ὁ Χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν.

E “Ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.” Οὐκέτι τὰ τῆς ἀγάπης τίθησι ^vμόνον, ^wἀλλὰ τί; “Ἰνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.” Ἀρχὴ δευτέρα ἐστὶν ἡ γυνή. ^xΜήτε αὕτη τὴν ἰσοτιμίαν ἀπαιτεῖτω· ὑπὸ γὰρ τὴν κεφαλὴν ἐστὶ· μήτε ἐκεῖνος ὡς ὑποταγμένης καταφρονεῖτω· σῶμα γάρ ἐστι, ^yκαὶ καταφρονῇ τοῦ σώματος ἡ κεφαλὴ, καὶ αὕτη προσαπολείται· ^zἀλλ’ ἀντίρ- F ροπον τῆς ὑπακοῆς ^aεἰσαγέτω τὴν ἀγάπην. ^bΟἶον, αἱ χεῖρες αὐτῇ διακονεῖτωσαν, οἱ πόδες, ^cτὰ λοιπὰ πάντα μέλη· ^dἐκείνη αὐτῶν προνοεῖτω, πᾶσαν ἐν ^eἐαυτῇ αἴσθησιν ἔχουσα. Οὐδὲν ταύτης ἄμεινον τῆς συζυγίας. Καὶ πῶς ἂν γένοιτο ἀγάπη, ¹⁴⁹φησὶ, φόβου ὄντος; Μάλιστα τότε ἂν γένοιτο. Ἡ γὰρ φοβουμένη καὶ ἀγαπᾷ, ἡ ἀγαπῶσα ^fκαὶ φοβεῖται· φοβεῖται ὡς κεφαλὴν, ^gἀγαπᾷ ὡς μέλος, ἐπεὶ καὶ ἡ κεφαλὴ μέλος τοῦ (866) παντός ^hἐστὶ σώματος. Διὰ τοῦτο τὴν μὲν ὑπέταξε, ⁱτὸν δὲ ἐπέθηκεν, ἵνα εἰρήνῃ ἡ. ^jΕὐθα γὰρ ἰσοτιμία, εἰρήνῃ οὐκ ἂν ποτε ^kγένειτο, οὐδὲ δημοκρατουμένης οἰκίας, οὐδὲ πάντων ἀρχόντων, ^lἀλλὰ ἀνάγκη μίαν εἶναι τὴν ἀρχήν. ^mΚαὶ ταῦτα πανταχοῦ ἐπὶ τῶν ⁿσωματικῶν· ἐπεὶ εἰς πνευματικοὶ, ἔσται εἰρήνη.

¹ ἐν τῇ σ. E. ^m τι] + πρὸς αὐτὸν E. ⁿ μ. ὄντως ἐστί om. A.B.F. inclusum a Sav. ^o καὶ οἱ] οἱ δὲ A.B.F. ^p μέγα om. A.B.F. ^q φησὶν] ἐδήλου Μωϋσῆς· τοῦτο καὶ νῦν ὁ Παῦλος βοᾷ λέγων A.B.F. Sav. cet. ^r εἰς om. D. ^s ἀλλὰ τί] ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν γυναῖκα A.B.F. Sav. cet. ἵνα] + γὰρ φησιν A.B.F. ἵνα ὡς—ἐκκλησίαν] πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ’ ἕνα ἕκαστος τὴν ἐαυτοῦ γ. οὕτως ἀγαπᾷτω ὡς ἐαυτὸν E. ^t ὡς] ἐπεὶ A.B.F. ^v μόνον om. E. ^w ἀλλὰ—τὸν ἄνδρα] ἀλλὰ προστίθησι, τί; ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φ. τὸν ἄνδρα, τὴν ὑποταγὴν αἰνιττόμενος A.B.F. ^x μήτε] + οὐν A.B.D.F. Sav. cet. Statim αὕτη C.D. Veron. ^y καὶ] ἂν γὰρ A.B.F. ^z ἀλλ’] οὐκοῦν A.B.F. ^a εἰσαγαγέτω E. Cat. ^b οἶον—οἱ πόδες] ὥσπερ ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ σῶμα· τὸ μὲν αὕτῃ πρὸς διακονίαν παρέχον τὰς χεῖρας, τοὺς πόδας A.B.F. Sav. cet. ^c πάντα τὰ μ. τὰ λ. hoc ord. A. ^d ἐκείνη αὐτῶν προνοεῖτω] ἐκείνη δὲ αὐτῶν προνοουμένη A.B.F. Sav. cet. ^e αὕτῃ C.D. Veron. ^f καὶ accessit ex A.B.E.F. Cat. Statim φοβεῖται, quod aberat, assumptum ex A.F. ^g καὶ ἀγαπᾷ Sav. cet. repugnantibus libris et Cat. ^h ἐστὶ om. E. ⁱ τὸν] τὴν C. ^k γένοιτο] + τί ταῦτα λέγω; A.B.F. ^l ἀλλὰ] διὸ A.B.F. ^m καὶ om. A.B.F. ⁿ σωματικῶν] βιωτικῶν συμβαίνειν εἶωθεν A.B.F. ^o ὥσιν] + ἄνδρες Edd. ἄνδρες om. E. Cat.

Πεντακισχίλιαι ἦσαν ψυχαί, καὶ οὐδεὶς τι τῶν ὑπαρχόντων
 ῥέλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ὑπετάττοντο ἀλλήλοις. Τοῦτο δείγμα B
 συνέσεως καὶ φόβου θεοῦ. Τὸν μὲν οὖν τῆς ἀγάπης τρόπον
 ἔδειξε, τὸν δὲ τοῦ φόβου, οὐκέτι. Καὶ ὅρα τὸν μὲν τῆς
 ἀγάπης ἡ πλατύνοντα, τὰ κατὰ Χριστὸν διηγούμενον, τὰ κατὰ
 τὴν σάρκα τὴν ἰδίαν, τὸ, “Ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος
 ἡ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα” ἡ τὰ δὲ τοῦ φόβου οὐκέτι
 πλατύνει. Τί δήποτε; “Ὅτι τοῦτο μᾶλλον βούλεται κρατεῖν,
 τὸ τῆς ἀγάπης. Ταύτης γὰρ οὔσης, πάντα ἔπεται τὰ ἄλλα· C
 ἐκείνου δὲ ὄντος, οὐ πάντως. Ὁ μὲν γὰρ ἀγαπῶν τὴν γυναῖκα,
 καὶ ἡ μὴ σφόδρα ἡ πειθηνίαν, πάντα ὅμως ὑποστήσεται· οὕτω
 δύσκολον καὶ χαλεπὸν ἡ ὁμόνοια, ὅταν μὴ τῇ τῆς τυραννίδος
 ἀγάπῃ ὧσι συνδεδεμένοι· ὁ μέντοι φόβος οὐ πάντως τοῦτο κα-
 τορθώσει. Διὰ τοῦτο ἐνδιατρίβει τούτῳ πλέον, ὅπερ ἐστὶν
 ἰσχυρόν. Καὶ δοκοῦσα πλεονεκτεῖσθαι ἡ γυνή, ὅτι φοβεῖσθαι
 προσετάγη, πλεονεκτεῖ· τὸ γὰρ κυριώτερον ὁ ἀνὴρ προστέ-
 τακται, τὸ ἀγαπᾶν. Τί οὖν, ἂν μὴ φοβῆται, φησὶν, ἡ γυνή;
 Σὺ ἀγάπα, τὸ σαυτοῦ πλήρου. Καὶ γὰρ ἂν τὰ ὑπαρὰ τῶν D
 ἄλλων μὴ ἔπηται, τὰ παρ' ἡμῶν ἔπεσθαι δεῖ. “Οἷόν τι λέγω·
 “Ὑποτασσόμενοι, φησὶν, ἡ ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ.” Τί
 οὖν, ἂν ὁ ἕτερος μὴ ὑποτάσσεται; Σὺ πείθου τῷ νόμῳ τοῦ
 θεοῦ. Οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα· ἡ γοῦν γυνή, καὶ μὴ ἀγαπάται,
 ὅμως φοβεῖσθω, ἵνα μηδὲν ἢ παρ' αὐτὴν γεγονός· ὁ τε ἀνὴρ,
 ἂν μὴ φοβῆται ἡ γυνή, ὅμως ἀγαπάτω, ἵνα μηδὲν αὐτὸς
 ὑστερῇ· ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον ἀπέλαβεν. Ἄρα γάμος ἐστὶν E
 οὗτος γινόμενος ἡ κατὰ Χριστὸν, γάμος πνευματικὸς καὶ γέν-
 νησις πνευματική. Οὐκ ἐξ αἱμάτων ἡ γέννησις ἡ ἡμετέρα,
 οὐδὲ ἐξ ὠδίνων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός. Τοιαύτη ἡ τοῦ
 Χριστοῦ γέννησις ἦν, οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐξ ὠδίνων. Τοιαύτη
 καὶ ἡ τοῦ ἡ Ἰσαάκ. Ἄκουε τῆς γραφῆς λεγουσῆς· 25 “Καὶ
 ἐξέλιπε ἡ Σάρρα γίνεσθαι τὰ γυναικεῖα αὐτῆς.” Καὶ ὁ γάμος
 οὐκ ἀπὸ πάθους ἡ οὐδὲ σωμαίων, ἀλλὰ πνευματικὸς ὅλος, ψυχῆς

25 Gen. xviii. 11.

ῥέλεγεν] + τι E. ἡ πλατύνοντα] πλατύνει ἐντεῦθεν A.B.F. Μοχ διη-
 γούμενος iidem. ἡ τὸν π. αὐτοῦ καὶ τ. μ.] Sic C.D.E. τὴν μ. αὐτοῦ καὶ τ. π.
 Edd. τὸν πατέρα αὐτοῦ τελευταῖον ἐπάγων A.B.F. ἡ τὰ τὸν A.B.F. Post
 φόβου iidem add. οὐδὲν ὧν εἶπε πλέον προσθεῖς. τὸ τοῦτο om. C. ἡ μὴ
 om. C. ἡ πειθηνίαν] Sic C. Veron. σχῆ πειθηνίαν E. πειθηνίαν ἔχη D. ἔχη
 πειθηνίαν A.B.F. Sav. cet. ἡ ὁμοίως C. πάντα ὅμως ὑπ. om. D. ἡ παρ'
 ἄλλων B. ἡ οἷόν τι λέγω] τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ A.B.F. ἡ ἀλλήλοις om. C.
 θεοῦ pro Χριστοῦ E. ἡ αὐτὴν] Sic E. αὐτῆς A.B.F. Edebatur αὐτῇ.
 ἡ καὶ A.B.F. ἡ κατὰ] διὰ F. ἡ ἡμετέρα om. A.B.F. Sav. cet.
 ἡ οὐδὲ pro οὐκ A.C.D.E.F. ἡ Haec οὐδὲ ἐκ θελήματος—ὠδίνων, quae ab-
 erant, assumpta ex E. ἡ Ἰσαάκ] + ἡν A.B.F. ἡ Σάρρα γίνεσθαι] Sic
 A.B.C.E.F. παραγίνεσθαι Σάρρα Edd. ἡ οὐδὲ om. E.

πρὸς θεὸν συναπτομένης συνάφειαν ἄρρητον, καὶ ἣν μόνος οἶδεν αὐτός. Διὰ τοῦτό φησιν· “Ὁ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἐν F πνευμά ἐστιν.” Ὅρα πῶς σπουδάζει καὶ τὴν σάρκα ἐνώσαι τῇ σαρκί, καὶ τὸ πνεῦμα τῷ πνεύματι. Ποῦ οἱ αἰρετικοί; Οὐκ ἂν, ¹εἰ τῶν διαβεβλημένων ὁ γάμος ἦν, νύμφην καὶ νυμφίον ἐκάλεσεν· οὐκ ἂν προτρέπων ἐκείνο παρήγαγε τὸ, “Κατα- 150 λείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα” καὶ πάλιν ἐπήγαγεν, ὅτι εἰς τὸν Χριστὸν εἴρηται, ^mκαὶ τὴν ἐκκλησίαν. Περὶ γὰρ ταύτης καὶ ὁ ψαλμωδός φησιν· ²⁶ “Ἀκουσον θυγατερ καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου· καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου.” Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· ²⁷ “Ἐγὼ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον, καὶ ἤκω.” Ἄλλ’ ὅταν εἴπω, ὅτι τὸν πατέρα κατέλιπε, μὴ ⁿτοιούτον νομίσης, οἷον ἐπ’ ἀνθρώπων, τόπων μετάβασιν. Ὡσπερ ^oγὰρ ἐκβῆναι λέγεται, οὐκ ἐπειδὴ ἐξῆλθεν, ἀλλὰ διὰ τὴν σάρκα, οὕτω ^pκαὶ τὸ, κατέλιπε B τὸν πατέρα. Διὰ τί οὖν μὴ ^qκαὶ περὶ τῆς γυναικὸς εἶπε, προσκολληθήσεται πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς; ^rτί δήποτε; Ὅτι περὶ ἀγάπης διελέγετο, καὶ τῷ ἀνδρὶ διελέγετο. Ἐκείνη μὲν γὰρ περὶ φόβου διαλεγόμενός φησιν· “^sἈνὴρ ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικός.” καὶ ^tὁ Χριστὸς πάλιν κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας· περὶ δὲ ^uἀγάπης αὐτῷ διαλέγεται, καὶ αὐτῷ τὰ ^wτῆς ἀγάπης ἐνεχείρισε, καὶ τὰ περὶ τῆς ἀγάπης πρὸς αὐτὸν ἐφθέγγετο, συσφίγγων αὐτὸν καὶ συγκολλῶν. Ὁ γὰρ τὸν πατέρα ^xδιὰ τὴν γυναικα ἀφείς, καὶ αὐτὴν δὲ ^yταύτην πάλιν ἀφείς καὶ κατα- C λιμπάνων, ποίας ἂν εἴη ἄξιος συγγνώμης; Οὐχ ὁρᾷς ^zπόσης αὐτὴν ἀπολαύειν βούλεται τιμῆς ὁ θεὸς, ὅτι σε τοῦ πατρὸς ἀπαγαγὼν, ταύτη προσήλωσε; Τί οὖν, ἂν τὰ παρ’ ἡμῶν ^aγέννηται, φησιν, ἐκείνη δὲ μὴ ἀκολουθῇ; ²⁸ “Εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωρίζεσθω. Οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιούτοις.” Ἄλλ’ ὅταν ^bἀκούης φόβον, ἐλευθέρα προσήκοντα φόβον ἀπαίτει, μὴ καθὼς παρὰ δούλης· σῶμα γάρ ἐστι (867) σόν. Ἄν γὰρ τοῦτο ποιήσης, σαυτὸν ^cκαθυβρίξεις, τὸ σῶμα ἀτιμάζων τὸ σόν. Ποῖος δὲ ^dἐστὶν ὁ φόβος; Ὡστε μὴ ἀντι-

26 Psal. xlv. 1.

27 Joan. xvi. 28.

28 1 Cor. vii. 15.

¹ εἰ] εἴη C. Veron. εἰ ἦν E. Mox ἦν om. C.E. Veron. ^m καὶ] + εἰς C. ⁿ τοιούτο B.F. τοῦτον E. ^o γὰρ om. C. Veron. ^p καὶ om. D. τὸ om. C.D.E. ^q καὶ om. C. Veron. ^r τί δήποτε;] ὁ περὶ τοῦ ἀνδρὸς A.B.F. ^s ὁ ἀνὴρ E. ^t ὁ Χριστὸς πάλιν] πάλιν ὅτι ὁ (ὁ om. A.B.) Χριστὸς A.B.F. Sav. cet. ^v ἀγάπης] ἀνδρὸς C.D.E. Veron. ^w τῆς ἀγάπης] ταύτης A.B.F. Sav. cet. Mox τὰ περὶ τῆς ἀγάπης om. A.B.F. ^x διὰ τὴν γ. ἀφείς] καὶ τὴν μητέρα ἀφείς διὰ τ. γ. E. ^y ταύτην om. E. ^z πόσης] πῶς A.B.F. ^a γίνηται A.B.F. ^b ἀκούσης A.B.F. ^c ὑβρίξεις E. ^d ἐστὶν ὁ] ἐστὶ E.

λέγειν, ὥστε μὴ ἐπανίστασθαι, ὥστε μὴ τῶν πρωτείων ἐρᾶν· D
 ἀρκεῖ μέχρι τούτων ἐστάναι τὸν φόβον. Ἄν δὲ ἀγαπᾷς, ὡς
 ἐκελεύσθης, καὶ μείζονα ἐργάσῃ· ἑμᾶλλον δὲ οὐκέτι φόβῳ τοῦτο
 ἐργάσῃ, ἡ ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἀγάπη ἐργάζεται τι. Ἀσθενέστε-
 ρόν πως τὸ γένος ἐστὶ, πολλῆς δεόμενον τῆς βοηθείας, πολλῆς
 τῆς συγκαταβάσεως. Τί ἂν εἴποιεν οἱ δευτέροις συναπτόμενοι
 γάμοις; Οὐχὶ κατακρίνων λέγω, μὴ γένοιτο· καὶ γὰρ ὁ ἀπό-
 στολος συνεχώρησεν· ἡ ἀλλ' ὅμως συγκαταβαίνων. Πάντα
 αὐτῇ πόριζε, πάντα ὑπὲρ ἐκείνης πράττε καὶ ταλαιπωροῦ·
 ἀνάγκη σοι ἐπικείται. Ἐνταῦθα οὐκ ἀξιοὶ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν E
 παραδειγμάτων κείσάγειν, ὅπερ ἡ πολλαχοῦ ποιεῖ. ἡ Ἡρκει
 γὰρ μέγα καὶ σφοδρὸν ὃν τὸ τοῦ Χριστοῦ· μᾶλλον δὲ καὶ εἰς
 ὑποταγῆς λόγον. ἡ Καὶ πάλιν, “Καταλείψει, ὁ φησὶ, τὸν
 πατέρα καὶ τὴν μητέρα.” ἡ Ἰδοὺ ἔξωθεν. ἡ Ἀλλ' οὐκ εἶπε,
 ἡ καὶ συνοικήσει, ἀλλὰ, προσκολληθήσεται, τὴν ἀκριβῆ ἔνωσιν,
 τὴν μετὰ σφοδρότητος ἀγάπην δηλῶν. Καὶ οὐδὲ τούτῳ ἡρ-
 κέσθη, ἀλλὰ καὶ τῇ ἐπαγωγῇ ἔδειξε τὴν ὑποταγὴν οὕτως, ὡς
 μηκέτι τοὺς δύο φαίνεσθαι δύο. Οὐκ εἶπεν, εἰς πνεῦμα, οὐκ F
 εἶπεν, εἰς ψυχὴν· ἐκείνο μὲν γὰρ δῆλον, καὶ παντὶ δυνατόν·
 ἀλλ' οὕτως, ὡς εἰς σάρκα μίαν εἶναι. Δευτέρα ἐστὶν ἀρχὴ 151
 ἡ αὕτη, ἀρχὴν ἔχουσα καὶ πολλὴν ἡ τὴν ὁμοτιμίαν· ἀλλ' ὅμως
 ἔχει τι πλεόν ὁ ἀνὴρ. Τοῦτο σωτηρία μεγίστη οἰκίας. Ἐκείνο
 μὲν γὰρ τὸ τοῦ ἡ Χριστοῦ παρέλαβεν, οὐκ εἰς τὸ δεῖν ἀγαπᾶν
 μόνον, ἀλλὰ καὶ ῥυθμίζειν· “Ἰνα ἡ, φησὶν, ἀγία καὶ ἁμωμος”
 τὸ δὲ τῆς σαρκὸς, εἰς τὸ ἀγαπᾶν, καὶ τὸ, προσκολληθήσεται,
 ἡ εἰς τὸ ἀγαπᾶν. ἡ Ἄν ἡ γὰρ αὐτὴν κατασκευάσης ἀγίαν καὶ
 ἁμωμον, πάντα ἔπεται. Ζήτει τὰ τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ ἀνθρώπινα
 ἀκολουθήσει μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας. ῥυθμιζε τὴν γυναῖκα·
 ἡ οὕτω συγκροτεῖται οἰκία. ἡ Ἀκουε τοῦ Παύλου λέγοντος· B
 24 “Εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδῖους ἄνδρας ἐπερω-
 τάτωσαν.” ἡ Ἄν οὕτω τὰς οἰκίας διοικῶμεν τὰς ἑαυτῶν, καὶ
 πρὸς ἐκκλησίας ἐπιστάσιαν ἐσόμεθα ἐπιτηδεῖν· καὶ ἡ οἰκία γὰρ

29 I Cor. xiv. 35.

ε μᾶλλον δὲ—ἐργάσῃ om. B. f ἀλλὰ] καὶ γὰρ A.B.F. g ἐργάσεται E.
 secundum conjecturam Dunaei. h ἂν] δ' ἂν A.B.F. et sic voluit Sav.
 i ἀλλ' ὅμως] ἀλλὰ D. ἀλλὰ καὶ σφόδρα A.B.F. Sav. cet. k εἰσάγειν] + τὴν
 συμβουλὴν A.B.F. Sav. cet. l ἀλλαχοῦ E. ὅπερ π. ποιεῖ om. A.B.F.
 m ἡρκεσε γὰρ σφόδρα μέγα ὃν τὸ τ. X. A.B.F. n καὶ πάλιν om. A.B.F.
 Sav. cet. o φησὶ] φησὶν, ἄνθρωπος C. ἄνθρωπος, φησὶ E. p ἰδοὺ] +
 τοῦτο A.B.F. Sav. cet. q καὶ om. E. r αὕτη pro αὐτῇ A.E.F. Statim
 καὶ ἀρχὴν A.B.F. s τὴν om. E. t Χριστοῦ] + λέγω A.B.F. v εἰς]
 ὁμοίως εἰς A.B.F. Sav. cet. w γὰρ] + καὶ A.B.F. x οὕτω] καὶ οὕτω
 C.D. Veron. Statim συγκροτεῖται C. Veron. Tum οἰκία sine artic. A.B.C.E.F.
 y ἡ οἰκία A.B.E.F. Sav. cet.

ἐκκλησία ἐστὶ μικρά. Οὕτως ἔνι ἄνδρας καὶ γυναῖκας γενομένους ἀγαθοὺς, πάντας ὑπερβαλέσθαι. Ἐννόησον τὸν Ἀβραάμ, τὴν Σάρραν, τὸν Ἰσαὰκ, τοὺς τριακοσίους δέκα καὶ ὀκτὼ οἰκογενεῖς· πῶς πᾶσα ἡ οἰκία συγκεκρότητο, πῶς ἅπαντα εὐλαβεῖας C ἔγγεμεν, ^aκαὶ τὸ ἀποστολικὸν ἐπλήρου παράγγελμα. ^bΚακείνη τὸν ἄνδρα ἐφοβεῖτο· ἄκουε γὰρ αὐτῆς λεγούσης· ³⁰ “Οὕτω μὲν μοι γέγονεν ἕως τοῦ νῦν, ὃ δὲ κύριός μου πρεσβύτερος”· κακείνος αὐτὴν οὕτως ἠγάπα, ὥς πάντα κελευούσῃ πείθεσθαι. Καὶ τὸ παιδίον ἐνάρετον ἦν, καὶ οἱ οἰκογενεῖς ^cκαὶ αὐτοὶ θαυμαστοί, οἷγε καὶ κινδυνεύσαι μετὰ τοῦ δεσπότου οὐκ ὤκνησαν, οὐκ ἀνεβάλλοντο, ^dοὐδὲ τὴν αἰτίαν ἐζήτησαν· ἀλλ’ εἰς αὐτῶν ὃ ^eπρο- D δεστηκὸς οὕτω θαυμαστὸς ἦν, ὥς καὶ γάμον ἐμπιστευθῆναι τοῦ μονογενοῦς παιδὸς, καὶ ἀποδημίαν ὑπερόριον. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ στρατηγού, ὅταν καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἦ συγκεκροτημένον, οὐδαμόθεν ὁ πολέμιος ^fἐπιεσέρχεται· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, ὅταν ἔγγυνή καὶ ἀνὴρ καὶ παιδία καὶ οἰκέται ὧσι τῶν αὐτῶν ἐπιμελόμενοι, πολλὴ τῆς οἰκίας ἡ ὁμόνοια· ἐπεὶ, ἐὰν μὴ οὕτως ἦ, πολ- λάκις δι’ ἐνὸς οἰκέτου φαύλου τὸ πᾶν ^hἀνατρέπεται καὶ κατα- λύεται, καὶ ὁ εἰς πολλάκις τὸ πᾶν ἠφάνισε καὶ διέφθειρε.

ⁱ Πολλὴν οὖν πρόνοιαν ποιῶμεθα καὶ γυναικῶν καὶ ^kπαίδων καὶ δούλων, εἰδότες ὅτι τὴν ἀρχὴν ἡμῖν αὐτοῖς εὐκολον καταστή- E σομεν, καὶ ὅτι τὰς εὐθύνas ἡμέρους καὶ ἐπιεικεῖς ἔξομεν, ^lκαὶ ἐροῦμεν, ³¹ “Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός.” Ἐὰν ^mἡ ἀνὴρ θαυμαστὸς, καὶ ἡ κεφαλὴ καλὴ, καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα οὐδεμίαν ὑποστήσεται βίαν. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν γυναῖκα πῶς ⁿἂν καλῶς διατεθεῖ καὶ τὸν ἄνδρα, ἀκριβῶς εἶπε, τὴν μὲν φοβεῖσθαι παραινέσας, ὥς κεφαλὴν, τὸν δὲ ἀγαπᾶν, ὥς γυναῖκα· F πῶς δ’ ἂν ταῦτα γένοιτο, ^oφησὶν; ^p“Ὅτι μὲν γὰρ δεῖ, ἔδειξε· τὸ δὲ πῶς, ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς ἐρῶ. Ἄν χρημάτων καταφρονῶμεν, ἂν πρὸς ἕν ὀρῶμεν μόνον, ψυχῆς ἀρετὴν, ἂν τὸν τοῦ θεοῦ φόβον ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν. Ὅπερ γὰρ ἐν ^qτοῖς πρὸς τοὺς δούλους (868) διαλεγόμενος ἔλεγεν, ^rὅτι ³² “Ὁ ἐὰν ποιήσῃ ἕκαστος ἀγαθὸν ἢ

30 Gen. xviii. 12.

31 Esai. viii. 18.

32 Ephes. vi. 8.

^z πᾶσα B.E. Statim εὐλάβεια C. Veron. ^a καὶ] ἐκείνη καὶ A.B.F. Sav. cet. ^b κακείνη] καὶ A.B.F. Sav. cet. ^c καὶ] δὲ B.F. ^d οὐδὲ] οὐ A.B.F. ^e προσεστὼς E. ^f ὑπεισ. E. ^g γ. καὶ ἁ. pro ἁ. καὶ γ. omnes. ^h ἀνατρέπαι F. ἀποτρέπεται in textu E. ⁱ ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ ποιεῖσθαι πολλὴν πρόνοιαν καὶ γυναικῶν καὶ παίδων καὶ δούλων, καὶ τῆς πρὸς τὸν ἄνδρα ὑποταγῆς, καὶ τιμῆς τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ σεμνοῦ βίου καὶ ἀπερίεργου. Veron. ^k παίδων E. ^l καὶ ἐροῦμεν] οὕτω καὶ ἐρεῖν δυνησόμεθα A.B.F. ^m ἡ ἀνὴρ] Sic D. ἡ om. C. Veron. ⁿ ἡ ἀνὴρ E. ὁ ἀνὴρ (om. ἡ) A.B.F. Sav. cet. ^o ἂν om. E. ^p φησὶν] οὐ φησιν A.B.F. ^q ὅτι] τὸ C. Veron. ^r τοῖς] τῇ B. ^s ὅτι ὁ ἐὰν ποιήσῃ] Sic E. ὅτι (vel ὁ τι) ἂν ποιήσῃ Edd. ὅτι ὁ ποιήσῃ A.B.F.

κακὸν, τοῦτο κομιέται παρὰ τοῦ κυρίου,” τοῦτο καὶ ἐνταῦθα. ¹⁵² Μὴ δι' ἐκείνην τοίνυν τοσοῦτον, ὅσον διὰ τὸν Χριστὸν αὐτὴν ἀγάπα. Τοῦτο γοῦν καὶ ἠνίξαστο εἰπὼν· “Ὡς τῷ κυρίῳ.” Ὡς τῷ κυρίῳ τοίνυν πειθόμενος, καὶ δι' αὐτὸν πάντα ποιῶν, οὕτω πάντα πρᾶττε. Τοῦτο ἱκανὸν ἐναγαγεῖν καὶ πείσαι, καὶ μὴ ἀφεῖναι ἐρεσχελίαν τινὰ καὶ διχόνοιαν εἶναι. Μηδεὶς ἔστω πιστὸς συκοφαντῶν ἐπὶ τῆς γυναικὸς τὸν ἄνδρα· ἀλλὰ μηδὲ ὁ ἀνὴρ ἀπλῶς πιστευέτω κατὰ τῆς γυναικός. ^tΜηδὲ ἡ γυνὴ περιεργαζέσθω εἰσόδους καὶ ἐξόδους ἀπλῶς· ^vμηδὲ μὴν μηδὲ ὁ ἀνὴρ ἄξιον παρεχέτω ἑαυτὸν τινος ὑποψίας. Τί γάρ, εἰπέ μοι, B πᾶσαν τὴν ἡμέραν τοῖς φίλοις δίδως σαυτὸν, τῇ ^wδὲ γυναικὶ τὴν ἐσπέραν, καὶ οὐδὲ οὕτως ^xαὐτὴν βούλει πληροφορεῖν, καὶ ἐκτὸς ὑποψίας ποιεῖν; Κἂν ἐγκαλῇ ἡ γυνὴ, μὴ δυσχέrait· ^yφιλίας ἔστιν, οὐκ ἀπονοίας· φιλίας ^zἔστι ζεούσης τὰ ἐγκλήματα, καὶ διαθέσεως πεπυρωμένης καὶ φόβου. Δέδοικε γὰρ μή τις αὐτῆς ἔκλεψε τὴν εὐνὴν, μή τις αὐτὴν περὶ τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν ἐξημίωσε, μή τις αὐτῆς τὴν κεφαλὴν ^aἀφείλετο, μή τις διώρυξε C τὴν ^bεὐνὴν. Ἔστι καὶ ἄλλη μικροψυχίας ὑπόθεσις. Μηδεὶς πέρα τοῦ μέτρου τῶν οἰκετῶν ἀντιποιεῖσθω, μήτε ^cτῆς κόρης ὁ ἀνὴρ, μήτε ^dτοῦ οἰκέτου ἡ γυνὴ· καὶ γὰρ ταῦτα ἱκανὰ τεκεῖν ὑποψίας. Ἐννόησον γάρ μοι τοὺς δικαίους ἐκείνους· αὐτὴ ἡ Σάρρα ἐκέλευσε τῷ πατριάρχῃ λαβεῖν τὴν Ἀγαρ, αὐτὴ προσέταξεν· οὐδεὶς ἠνάγκασεν, οὐδὲ ^eἐπῆλθεν· ὁ ἀνὴρ, καίτοι μακρὸν χρόνον ἐλκύσας ἐν ἀπαιδίᾳ, εἴλετο μηδέποτε γενέσθαι πατὴρ, ἢ τὴν γυναῖκα λυπῆσαι. Ἄλλ' ὅμως μετὰ ταῦτα πάντα, τί φησιν ἡ Σάρρα; ³³ “Κρίναι ὁ θεὸς ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σου.” D Ἄρα εἴ τις ἦν τῶν ἄλλων, οὐκ ἂν εἰς ὀργὴν ἐκινήθη; οὐκ ἂν ^fκαὶ χεῖρας ἐξέτεινε, μονονουχὶ φάσκων· τί λέγεις; οὐκ ἐβουλόμην ἐγὼ συγγενέσθαι τῇ γυναικὶ, σὸν τὸ πᾶν γέγονε, καὶ πάλιν ἐγκαλεῖς; Ἄλλ' οὐδὲν τοιοῦτον εἶπεν ἐκεῖνος· ἀλλὰ τί; “Ἰδοὺ ἡ παιδίσκη ἐν ταῖς χερσί σου· χρῶ αὐτῇ, ὡς ἂν σοι ἀρεστὸν ᾖ.” Τὴν κοινωνὸν τῆς εὐνῆς ἐξέδωκεν, ἵνα μὴ λυπήσῃ τὴν Σάρραν. Καίτοιγε οὐδὲν τούτου μείζον εἰς εὐνοίας λόγον ἔστί. Εἰ γὰρ τὸ τραπέζης κοινωνῆσαι καὶ λησταῖς ὁμοψυχίαν ποιεῖ πρὸς τοὺς

³³ Gen. xvi. 5, 6.

^s ἀγάπα A.B.E.F. ἀγαπᾶν Edd. ^t μήτε A.B.F. Statim ἡ om. E.
^v μήτε A.B.F. Alterum μηδὲ om. B. μηδὲ μὴν om. E. ^w δὲ om.
A.B.C.E.F. ^x αὐτῇ C. Statim βούλει omnes. δύνη Edd. ^y Haec φ.
ἔστιν, οὐκ ἀπονοίας om. A.B.F. seclusa a Sav. ^z ἔστι om. E. ^a ἀφέλη-
ται C.D.E. Veron. ^b εὐνῇ] κοίτην A.B.F. ^c τῆς om. E. ^d τοῦ
om. E. Veron. ^e ἐπῆλθεν· ὁ ἀνὴρ, καίτοι] ἐπῆλθεν ὁ ἀνὴρ· ἀλλὰ καίτοι Edd.
ἀλλὰ om. C.D. ^f καὶ om. E. Mox·λέγων pro φάσκων idem.

Ἐναντίους, καὶ ὁ ψαλμωδὸς φησιν, ³⁴ “Ὁς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐγλύκανάς μοι ἐδέσματα” τὸ μίαν σάρκα γενέσθαι λοιπόν· τοῦτο γὰρ ἐστὶ κοινωνῆσαι τῆς εὐνῆς· πολλῶ ἑπλέον ἱκανὸν ἐπισπάσασθαι. Ἄλλ’ οὐδὲν τούτων ἴσχυσεν ^h αὐτὸν ἐλεῖν, ἀλλ’ ἐξέδωκε τῇ γυναικί, δεικνὺς ὅτι οὐ παρὰ τὴν αὐτοῦ αἰτίαν τι γεγέννηται· καὶ τὸ δὴ μείζον, ⁱ κύουσαν ἐξέπεμψεν αὐτήν. Τίς οὐκ ἂν ἠλέησε ^k κύουσας ἐξ αὐτοῦ παιδίον; Ἄλλ’ οὐχ ὁ δίκαιος ἐπεκάμφθη πάντων γὰρ τὴν ἀγάπην προτιθεὶ ^l τὴν πρὸς τὴν γυναῖκα.

F Τοῦτον μιμώμεθα καὶ ἡμεῖς. ^m Μηδεὶς ὀνειδιζέτω πενίαν τῷ πλησίον, μηδεὶς χρημάτων ἐράτω, καὶ πάντα λέλυται. ⁿ Μηδὲ λεγέτω γυνὴ πρὸς τὸν ἄνδρα, ἄνδρε καὶ δειλὲ, ὅκνου γέμων ¹⁵³ καὶ νωθείας καὶ ὕπνου πολλοῦ, ὁ δεῖνα ταπεινὸς καὶ ἐκ ταπεινῶν, κινδύνους ἀράμενος καὶ ἀποδημίας στειλάμενος, πολλὴν τὴν οὐσίαν ἐποίησε, καὶ ἡ γυνὴ χρυσοφορεῖ, καὶ ἐπὶ ζεύγους λευκῶν ἡμιόνων πρόεισι, ^o περιφέρεται πανταχοῦ, οἰκετῶν ἀγέλας ^p ἔχει καὶ εὐνούχων ἐσμόν· σὺ δὲ κατέπτηχας, καὶ εἰκὴ ζῆς. Μὴ λεγέτω ταῦτα γυνὴ, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· σῶμα γὰρ ἐστίν, οὐχ ἵνα ^q διατάττῃ τῇ κεφαλῇ, ἀλλ’ ἵνα πείθεται καὶ ὑπακούῃ. Πῶς B οὖν οἴσει, φησὶ, τὴν πενίαν; πόθεν ^r εὐρήσει παραμυθίαν; Ἐκλεγέσθω παρ’ ἐαυτῇ τὰς πενεστέρας· ἀναλογιζέσθω πόσαι πάλιν εὐγενεῖς καὶ ἐξ εὐγενῶν κόραι οὐ μόνον ἐξ ἀνδρῶν οὐδὲν προσέλαβον, ἀλλὰ καὶ προσέδωκαν, καὶ τὰ αὐτῶν ^s πάντα ἀνάλωσαν· ἐννοεῖτω τοὺς ἐκ τοιούτων πλούτων κινδύνους, καὶ τὸν ἀπράγμονα ^t ἀσπάζεται βίον. ^v Ὡς εἰ φιλοστοργῶς πρὸς τὸν ἄνδρα διακέοιτο, οὐδὲν τοιοῦτον ἐρεῖ, ἀλλ’ αἰρήσεται πλησίον αὐτῆς ἔχειν αὐτὸν μηδὲν πορίζοντα, ἢ μυρία τάλαντα χρυσοῦ μετὰ μερίμνης καὶ φροντίδος τῆς ἐκ τῶν ἀποδημιῶν ταῖς γυναιξίν C ἐγγινομένης αἰεὶ. Ἀλλὰ μηδὲ ὁ ἀνὴρ ^w ταῦτα ἀκούων, ὡς ἀρχὴν ἔχων, ἐπὶ ὕβρεις τρεπέσθω καὶ πληγὰς, ἀλλὰ παραινέτω, νουθε- (869) τείτω, ὡς ἀτελεστέραν, λογισμοῖς ἀναπειθέτω, ^x χεῖρας μηδέποτε ἐντεινέτω· πόρρω ἐλευθέρας ψυχῆς ταῦτα· ἀλλὰ μηδὲ ὕβρεις, μηδὲ ὀνειδῆ, μηδὲ λοιδορίας· ἀλλ’ ὡς ἀνοητότερον διακειμένην ρυθμιζέτω. ^y Πόθεν δὲ τοῦτο ^z ἔσται; Ἐὰν τὸν ἀληθῇ πλου-

³⁴ Psal. liv. 15.

^g πλέον pro μάλλον omnes. Statim ἱκανὸν om. D. ^h αὐτὸν] τὸν δίκαιον A.B.F. Sav. cet. ⁱ κυοῦσαν F. Statim αὐτὴν ἐξέπεμψεν inverso ord. A.B.E.F. ^k κύουσας] μάλλον δὲ κηῖσασαν A.B.F. κηῖσασαν Sav. cet. ^l τὴν om. C. ^m μηδεὶς] καὶ μηδεὶς A.B.C.E.F. ⁿ μηδὲ] μὴ E. Mox ἡ γυνὴ A.B.C.E. ^o περιφ.] καὶ περιφ. A.B.F. ^p ἔχει καὶ] καὶ ἔχει A.B.F. ^q διατάττῃται A.B.E.F. ^r εὐρήσει] + ἐαυτῇ (sic) E. ^s ἅπαντα A.E. Sav. cet. ^t ἀσπάζεται C. ^v ὅλως] ὅλως δὲ E. καὶ ὅλως A.B.F. Sav. cet. ^w ταῦτα ἀκούων post πληγὰς transp. C. ὡς ἀρχὴν ἔχων om. D. Statim ἐπὶ ὕβριν E. ^x χεῖρας] πληγὰς A.B.F. ^y πόθεν] πῶς A.B.F. ^z ἔστω C.

τον μανθάνη, ἐὰν τὴν ^αἄνω φιλοσοφίαν, ^βοὐδὲν ἐγκαλέσει τῶν
^γτοιούτων. Διδασκέτω αὐτὴν, ὅτι πενία ^δκακὸν οὐδέν· διδα-
σκέτω, μὴ δι' ὧν ^ελέγει μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ὧν ποιεῖ· διδασκέτω D
δόξης καταφρονεῖν, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ἢ γυνὴ οὔτε ἐρεῖ οὔτε
ἐπιθυμήσει. Καθάπερ ἄγαλμα δεχόμενος, οὕτως ἀπὸ τῆς ἐσπέ-
ρας ἐκείνης, ἧς ^ςἂν αὐτὴν εἰς τὸν θάλαμον δέχεται, διδασκέτω
σωφροσύνην, ἐπιείκειαν, ὅπως ^ζβιώσεται, ἐκ προοιμιῶν εὐθέως
καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν προθύρων καταβάλλων τῶν χρημάτων τὸν
ἔρωτα. Καὶ ^ηφιλοσοφίαν παιδενέτω, καὶ παραινεῖτω ὅπως μὴ
^ιεἴη χρυσία κρεμάμενα ἐπὶ τῶν ὥτων καὶ κατὰ τῶν παρειῶν,
^κκαὶ ἐπὶ τοῦ τραχήλου περικείμενα, μήτε κατακείμενα περὶ τὸν E
θάλαμον, μήτε ἱμάτια χρυσᾶ καὶ πολυτελῆ· ἀλλ' ἔστω μὲν
φαιδρὸς ὁ ^λοἰκίσκος, μὴ μὴν εἰς ὕβριν ἢ φαιδρότης ἐκπιπτέτω·
ἀλλὰ ταῦτα ἀφείς τοῖς ἐπὶ τῆς σκηνῆς, αὐτὸς μετὰ πολλῆς τῆς
κοσμιότητος ^μκαλλώπιζε τὸν οἶκον, σωφροσύνης πνέοντα, ^νμάλ-
λον δὲ καὶ πολλῆς τῆς εὐωδίας. Δύο γὰρ ἐκ ^οτούτου ἔσται,
καὶ τρία ^ρτὰ καλὰ. Πρῶτον ^ςμὲν, οὐκ ἀλγήσει ἢ νύμφη,
λυθεισῶν τῶν παστᾶδων, ^τκαὶ ἀποπεμπομένων ἐκάστω ^ςκαὶ τῶν
ἱματίων καὶ τῶν ^υχρυσίων καὶ τῶν σκευῶν τῶν ἀργυρῶν· δεῦτε- F
ρον, οὐ φροντίσει ὁ νυμφίος ὑπὲρ τῆς ἀπωλείας, καὶ τῆς φυλακῆς
τῶν συμπορισθέντων· τρίτον ^υπάλιν πρὸς τούτοις, τὸ κεφά-
λαιον τῶν ἀγαθῶν, ἐξ αὐτῶν τούτων ^ωἐνδείκνυται τὴν αὐτοῦ
γνώμην, ὅτι δὴ τούτων οὐδενὶ χαίρει, καὶ ὅτι καὶ τὰ λοιπὰ ¹⁵⁴
πάντα καταλύσει, καὶ ^xμήτε ὀρχήματα, μήτε ἀσέμνους ῥῥᾶς
γενέσθαι συγχωρήσει ποτέ. Καὶ οἶδα μὲν ὅτι δοκῶ καταγέ-
λαστος εἶναι ^υἴσως τισὶ, τὰ τοιαῦτα νομοθετῶν· πλὴν ἀλλ' ἐὰν
πεισθῇτέ μοι, τοῦ χρόνου προϊόντος, καὶ ^zτῆς ὀφελείας τοῦ
πράγματος γινομένης, τότε τὸ κέρδος εἴσεσθε· καὶ ὁ μὲν γέλως
^αῤῥήσεται, καὶ ^βκαταγελάσσεσθε τοῦ νῦν ἔθους, καὶ ὃψεσθε ὅτι

^α ἄνωθεν E. ^β οὐδέν] + γὰρ A.B.F. Statim ἐγκαλέσῃ C.D. ^γ τοιού-
των] + φιλοσοφοῦσα A.B. ^δ οὐδὲν κακὸν inverso ord. A.B.E.F. ^ε λέγῃ
B. Veron. ^ς ἂν om. A. Mox δέχεται ex corr. idem. ^ζ βιώσεται A.D.F.
βιώσεται Edd. Post h. v. σεμνῶς add. A.B.F. Sav. cet. ^η φιλοσοφίαν
παιδενέτω] φιλοσοφεῖν πείθων. παιδενέτω A.B.F. ^ι εἴη] ἔστω C.E. ἢ A.B.F.
^κ καὶ ἐπὶ τοῦ τραχήλου—πολυτελῆ] καὶ μήτε ἐπὶ τοῦ πρ. περικείμενα ἕτερα ἔστω,
μήτε περὶ τὸν θάλαμον ἱμ. χ. καὶ πολυτελῆ ἀποκείμενα A.B.F. ἀποκείμενα post
πολυτελῆ assumtum a Sav. cet. ^λ οἰκίσκος E. οἰκισμὸς A.B.C.D.F. κόσμος
Edd. ^μ καλλωπιζέτω E. ^ν μᾶλλον δὲ καὶ π. τῆς εὐ.] μᾶλλον δεικνύς
(δεικνύς om. Sav. cet.) ἢ ἄλλης τινὸς εὐ. A.B.F. Sav. cet. ^ο τούτου (τού-
των F.) + τάχα A.B.F. τάχα post ἔσται add. E. ^ρ τὰ om. B.E. ^ς μὲν]
+ γὰρ B.F. ^τ καὶ] + εὐθὺς A.B.F. ^υ καὶ om. A.B.F. ^φ χρυσίων—
ἀργυρῶν] χρυσέων καὶ ἀργυρέων σκευῶν E. ^υ πάλιν om. A.B.F. ^ω ἐν-
δείξεσθαι A.B.F. Sav. cet. ^x οὔτε bis A.B.F. ^y τισιν ἴσως inverso ord.
A.B.F. Statim τὰ om. A.B.C.F. ^z τῆς ὀφ. τοῦ πρ. γινομένης] τῆς ἐκ (ἀπὸ
pro ἐκ Sav. cet.) τοῦ πρ. ἀπολαύοντες ὠφ. A.B.F. Sav. cet. ^a μεταρρηῇσε-
ται A.B.F. ^b καταγελάσεται C. Veron. καταγελάσετε E.

ὄντως παίδων ἀνοήτων ^cκαὶ ἀνδρῶν μεθύνοντων ἐστὶ τὰ γινόμενα
B νῦν, ἃ δὲ παραινῶ, σωφροσύνης καὶ φιλοσοφίας καὶ τῆς ἀνωτάτω
πολιτείας ἐστί.

Τί οὖν ^dφημι δεῖν; Πάντα τὰ ἄσματα τὰ αἰσχροῦ, τὰ σατα-
νικά, τὰς ἀσέμνους ὁδὰς, τῶν ^eἀκολάστων νέων τὰς συνδρομὰς
^fπεριελεῖν τοῦ γάμου, ^gκαὶ ταῦτα τὴν νύμφην σωφρονίσαι δυνή-
σεται. Εὐθέως γὰρ παρ' ἐαυτῇ λογιέται, βαβαί, ^hποῖος οὗτος
ὁ ἀνὴρ φιλόσοφος ἐστίν; οὐδὲν τὸν παρόντα ἡγεῖται βίον, ἐπὶ
παιδοποιίαν καὶ παιδοτροφίαν με ἤγαγεν εἰς ⁱτὴν οἰκίαν τὴν
ἐαυτοῦ, ἐπὶ οἰκουρίαν. ^kἈλλ' ἀηδὴ ταῦτα τῇ νύμφῃ; Μέχρι
τῆς πρώτης ἡμέρας, καὶ τῆς δευτέρας· λοιπὸν δὲ ^lοὐκ, ἀλλὰ καὶ
C μεγίστην καρπώσεται τὴν ἡδονήν, πάσης ἐαυτὴν ὑποψίας ^mἀπαλ-
λάττουσα. Ὁ γὰρ μήτε αὐλῶν μήτε ὀρχουμένων μήτε ἀσμά-
των κεκλασμένων ἀνασχόμενος, καὶ ταῦτα παρὰ τὸν τοῦ γάμου
καιρὸν, σχολῇ ⁿγ' ἂν ^oοὗτος ἀνέξεται ποτε πρᾶξαι ἢ εἰπεῖν τι
αἰσχρόν. Μετὰ δὲ τοῦτο, ὅταν πάντα περιέλῃς ταῦτα τοῦ
γάμου, παραλαβὼν αὐτήν, ^pπλάττε καλῶς, τὸ μὲν αἰσχυνηλὸν
ἐπὶ πολὺ τοῦ χρόνου ἐξάγων, καὶ ^qοὐ διαλύων ταχέως. Καὶ
γὰρ ^rπάντων ἀναισχυνητοτέρα ἢ ἡ κόρη, μέχρι ^sκαιροῦ σιγαῖν
οἶδεν, αἰδουμένη τὸν ἄνδρα, καὶ ξενιζομένη πρὸς τὰ πράγματα.
D Σὺ τοίνυν τοῦτο τὸ αἰσχυνηλὸν μὴ διαλύσης ταχέως, ὅπερ οἱ
ἀκόλαστοι ποιοῦσι τῶν ἀνδρῶν, ἀλλ' ἐπεξάγαγε ἐπὶ πολὺν
χρόνον· μέγα γάρ σοι τοῦτο ἔσται κέρδος. Οὐκ ἐγκαλέσει
τέως, οὐ μέμψεται ἐφ' οἷς ἂν διατυπώσης. Πάντα τοίνυν κατ'
ἐκείνον νομοθέτει τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἡ αἰσχύνῃ, καθάπερ τις
χαλινὸς ἐπικείμενος τῇ ψυχῇ, οὐκ ἀφήσιν οὐδὲν μέμφεσθαι,
οὐδὲ ἐγκαλεῖν τοῖς γινομένοις. Ὅταν γὰρ παρρῳσίας ἐπιλά-
βηται, μετὰ πολλῆς τῆς ἀδείας πάντα ἀνατρέπει καὶ συγχχεῖ.
E Πότε τοίνυν ^vἐστὶν ἕτερος οὕτω καιρὸς ἐπιτήδειος πρὸς τὸ
πλάττειν γυναῖκα, ὥς ἐκείνος, καθ' ὃν αἰδεῖται τὸν ἄνδρα, καὶ
δέδοικεν ἔτι καὶ δυσωπείται; Τότε αὐτῇ ^wτίθει τοὺς νόμους
ἅπαντας, καὶ πάντως πεισθήσεται, καὶ ἐκούσα καὶ ἄκουσα. Πῶς
δὲ τὴν αἰσχύνῃ οὐ λύσεις; Ὅταν ^xφαίνη καὶ αὐτὸς οὐδὲν ἥττον (870)

^c καὶ] ἢ E. καὶ om. C. ^d φημι δεῖν; πάντα] φημι; δεῖ πάντα E. φησι δεῖ
ποιεῖν; πάντα A.B.F. ^e ἀκαθάρτων D. Veron. τὰς σ. τῶν ἀ. νέων hoc ord.
Edd. repugnantibus libris. ^f περίελε A.B.F. Sav. cet. ^g καὶ] + πάντα E.
^h οἷος A.B.E.F. Mox φιλ. τις ἐστὶν iidem. ⁱ τὸν οἶκον τὸν ἐ. E. ^k ἀλλ'
ἀηδὴ] ἀλλὰ ἤδη C.D. ἀλλ' ἤδη E. ^l οὐκ] οὐ A.B. Veron. ^m ἀπαλλάτ-
τουσα] + λοιπὸν E. ⁿ γ' ἂν] γοῦν C. γοῦν εἰ E. γ' ἂν εἰ F. ^o αὐτὸς
Veron. Mox πρᾶξαι αἰσχ. τι ἢ εἰπεῖν E. ^p πλάττε in text. E. ^q οὐ
A.B.C.D. μηδὲ E. μὴ Edd. οὐ om. F. ^r πάντων accessit ex omnibus.
^s καιροῦ] πολλοῦ E. ^t οὐδὲ A.F. ^v ἔσται B.F. οὗτος pro οὕτω C.
^w τίθεσο E. ^x φαῖνς E.

ἐκείνης αἰσχυνόμενος, ὀλίγα ὧς μὲν προσδιαλεγόμενος, καὶ αὐτὰ δὲ μετὰ πολλῆς τῆς ἐμβριθείας καὶ ^zτῆς συστροφῆς· τότε αὐτῇ τοὺς περὶ ^aφιλοσοφίας κατάθετε λόγους· δέχεται γὰρ ἡ ψυχὴ εἰς τὴν καλλίστην ἔξιν αὐτὴν κατὰστησον, τὴν αἰσχύνην λέγω. F
Εἰ βούλεσθε, καὶ ^bὑποδείγματος ἕνεκεν ἐρῶ, τίνα πρὸς αὐτὴν διαλέγεσθαι χρή. Εἰ γὰρ Παῦλος οὐ παρητήσατο εἰπεῖν, ³⁵ “Μὴ ἀποστερεῖτε ^cἀλλήλους,” καὶ νυμφευτρίας ἐφθέγγετο ῥήματα, μᾶλλον δὲ ^dοὐ νυμφευτρίας, ἀλλὰ πνευματικῆς ψυχῆς, ¹⁵⁵ πολλῶ μᾶλλον ἡμεῖς οὐ παραιτησόμεθα εἰπεῖν. ^eΤί τοίνυν αὐτῇ διαλέγεσθαι ^fχρή; Μετὰ πολλῆς μέντοι ^gτῆς χάριτος λέγειν πρὸς αὐτήν· ἡμεῖς, ὧ παιδίον, τοῦ βίου σε κοινωνὸν ἐλάβομεν, καὶ εἰσηγάγομεν ἐν τοῖς τιμιωτέροις καὶ ἀναγκαιοτέροις ἡμῖν κοινωνήσουσαν, ἐν παιδοποιίᾳ, καὶ οἰκίας προστασίᾳ. Τί ^hδὴ οὖν σε ⁱπαρακαλοῦμεν; Μᾶλλον δὲ πρὸ τούτου τὰ τῆς ἀγάπης διαλέγον· οὐδὲν γὰρ οὕτω συμβάλλεται πρὸς τὸ πείσαι τὸν ἀκούοντα δέξασθαι ^kγενεσίως τὰ λεγόμενα, ὡς τὸ μαθεῖν, B
ὅτι μετὰ πολλῆς τῆς ἀγάπης λέγεται. Πῶς οὖν ¹δείξεις τὴν ἀγάπην; ²Ἄν εἴπῃς, ὅτι πολλὰς ἐνὸν λαβεῖν, καὶ εὐπορωτέρας, καὶ γένους λαμπροῦ, οὐχ εἰλόμην, ἀλλὰ σοῦ καὶ τῆς σῆς ἡράσθην ^mἀναστροφῆς, τῆς κοσμιότητος, τῆς ἐπιεικειᾶς, τῆς σωφροσύνης. Εἶτα ἀπὸ τούτων ⁿεὐθὺς παρασκεύασον ὁδὸν ^oτῶν λόγων τῶν περὶ φιλοσοφίας, καὶ κατηγόρει τοῦ πλούτου μετὰ τινος ^pπεριόδου. Ἀπλῶς μὲν γὰρ ἐὰν κατατείνῃς ^qλόγον κατὰ πλούτου, φορτικὸς ἔσῃ· ἂν δὲ ὑποθέσεως λαβόμενος, πάντα C
ἀνύσεις. ^rΔοκεῖς γὰρ ^sἐν τάξει ἀπολογίας τὸ πρᾶγμα ποιεῖν, οὐχ ὡς αὐστηρὸς τις καὶ ἄχαρις καὶ μικρολόγος. Ἄλλ’ ὅταν ἐκ τῶν αὐτῆς ^tτὴν ὑπόθεσιν λάβῃς, καὶ ἡσθήσεται. Ἐρεῖς οὖν· ^vπάλιν γὰρ τὸν λόγον ἀναλαβεῖν ἀναγκαῖον· ὅτι ^wπαρὸν πλουσίαν γῆμαι καὶ εὐπορον, οὐκ ἦνεσχόμην. Τί δῆποτε; Οὐχ ἀπλῶς, οὐδὲ εἰκῇ, ἀλλ’ ἐπαιδεύθην ἐγὼ καλῶς, ὅτι πλούτος οὐδὲν κτημὰ ἐστίν, ἀλλὰ πρᾶγμα εὐκαταφρόνητον, καὶ λησταῖς προσ-
ὄν καὶ πόρναις γυναιξὶ καὶ τυμβωρύχοις. Διὸ ^xταῦτα ἀφεῖς, D

³⁵ 1 Cor. vii. 5.

^y μὲν] μέντοι A.B. Statim προσδιαλεξάμενος A.B.F. ^z τῆς om. A.
^a φιλίας C.D. Veron. Statim κατάθετον A.B.F. ^b ὑποδ. ἕνεκεν] ἐπὶ ὑποδ. F.
^c ἀλλήλων ex corr. E. ^d οὐ] οὐδὲ E. ^e τί τοίνυν—πρὸς αὐτήν] οὐδὲν τοίνυν αὐτῇ δ. χρή μετὰ πολλῆς τῆς χ. ἢ ταῦτα A.B.F. ^f χρή] τότε χρή E.
^g τῆς om. Sav. cet. invitis libris et Veron. ^h δὴ οὖν pro οὖν δὴ omnes.
ⁱ παρακαλοῦμεν] + ὥστε ταῦτα εἰδέναι, ὥστε χάριν ἔχειν τῷ νόμοθετήσαντι τὰ τοιαῦτα θεῷ A.B.F. ^k γενεσίως accessit ex omnibus. ^l δείξης B.C.D.
^m ἀνατροφῆς B.E.F. ⁿ εὐθέως A. ^o τῶν λ. τῶν] τῷ λόγῳ E. ^p περι-
νοίας A.B.F. ^q τὸν λόγον A.B.F. ^r δόξεις A.B.F. Sav. cet. ^s ἐν]
ὡς ἐν E. ^t τὴν ὑ. λάβῃς] ἐρῇς τὴν ὑ. E. ^v γὰρ] γοῦν E. ^w πα-
ρόντα E. ^x ταῦτα ἀφ.] πάντα ἀφ. ταῦτα E.

ἐπὶ τὴν ὕτης ψυχῆς ἀρετὴν ἦλθον τῆς σῆς, ἣν παντὸς προτιμῶ χρυσίου. Συνετὴ γὰρ καὶ ἐλευθέρα κόρη νέα, καὶ εὐλαβείας^z ἐπιμελουμένη, πάσης τῆς οἰκουμένης ἐστὶν ἀνταξία. Διὰ δὲ ταῦτά σε καὶ ἡσπασάμην καὶ φιλῶ, καὶ τῆς ἐμαντοῦ προτίθημι ψυχῆς. Οὐδὲν γὰρ ὁ παρῶν βίος ἐστὶ, καὶ εὐχομαι καὶ παρακαλῶ καὶ πάντα ποιῶ, ὥστε ἡμᾶς οὕτω καταξιωθῆναι τὸν παρόντα ζῆσαι βίον, ὥστε δυνηθῆναι καὶ ἐκεῖ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι Εμετὰ πολλῆς τῆς ἀδείας ἀλλήλοις συνεῖναι. Ὁ μὲν γὰρ χρόνος οὗτος βραχύς καὶ ἐπὶ κηρός· εἰ δὲ καταξιωθῆμεν εὐαρεστήσαντες τῷ θεῷ οὕτω τὸν βίον^a μεταστῆναι τοῦτον, αἰεὶ καὶ μετὰ^b τοῦ Χριστοῦ, καὶ μετ' ἀλλήλων ἐσόμεθα μετὰ πλείονος^c τῆς ἡδονῆς. Ἐγὼ πάντων τὴν σὴν ἀγάπην προτίθημι, καὶ οὐδὲν οὕτω μοι δύσκολον οὐδὲ ἐπαχθές, ὡς τό ποτε διενεχθῆναι πρὸς σέ· καὶ F πάντα^d ἀπολέσαι δέη, καὶ Ἰρου πενέστερον γενέσθαι, ^eκαὶ κινδύνους ὑποστῆναι τοὺς ἐσχάτους, καὶ ὅτι οὖν παθεῖν, ἐμοὶ πάντα οἰστὰ καὶ φορητὰ, ἕως ἂν τὰ πρὸς σέ εὖ μοι^f διακέηται· καὶ ^gτὰ παιδιά μοι ποθεινὰ τότε ἔσται, ἕως ἂν εὐνοϊκῶς πρὸς ἡμᾶς διακειμένη ᾖς. Δεήσει δὲ καὶ σέ ταῦτα ποιεῖν. Εἴτα^h παραμίσγνυε καὶ τὰ ἀποστολικὰ ῥήματα, ὅτι οὕτως ὁ θεὸς 156 βούλεται τὴν εὐνοίαν ἡμῖν συγκεκροτησθαι. Ἄκουε γὰρ τῆς γραφῆς λεγούσης· “Ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέραⁱ αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.” Μηδεμία μικροψυχίας ἔστω πρόφασις ἡμῖν· ἐρρέτω χρήματα, καὶ ἀνδραπόδων πλήθος, καὶ τιμαὶ αἱ^k τῶν ἔξωθεν· ἐμοὶ πάντων τούτο προτιμότερον. Πόσου χρυσίου, πόσων θησαυρῶν^l ταῦτα τὰ ῥήματα οὐχὶ ποθεινότερα ἔσται τῇ γυναικί; ^mΜὴ φοβηθῆςⁿ μήποτε ἀπονοηθῇ κατὰ σοῦ φιλουμένη, B ἀλλ' ὅτι φιλεῖς^o ὁ μολόγει. Αἱ μὲν γὰρ ἐταῖραι νῦν μὲν τούτῳ, νῦν δὲ ἐκείνῳ προσπλεκόμεναι, εἰκότως ἂν ἐπαίροιντο κατὰ τῶν ἐραστῶν, ὅταν τοιαῦτα ἀκούοιεν ῥήματα· ἐλευθέρα δὲ γυνὴ καὶ κόρη εὐγενὴς οὐκ ἂν ποτε τούτοις ἐπαρθείη τοῖς ῥήμασιν, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον^p καὶ κατακάμπτεται. Ἐνδείκνυσο δὲ τὴν πρὸς αὐτὴν^q συνουσίαν πολλοῦ τιθέμενος, καὶ μᾶλλον ἐπὶ τῆς οἰκίας (871) εἶναι βουλόμενος δι' αὐτήν, ἢ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς· καὶ πάντων τῶν φίλων προτίμα, καὶ παίδων τῶν ἐξ αὐτῆς, καὶ αὐτὰ δὲ^r διὰ

^y τῆς ψ.—τῆς σῆς] τῆς σῆς ἀρετὴν ἦλθον ψ. Edd. repugnantibus libris.
^z ἐπιμελουμένη E. ^a μετελθεῖν A.B.F. Sav. cet. ^b τοῦ om. C.D. ^c τῆς
om. A.B.E.F. ^d ἀπολέσθαι B. ^e καὶ] καὶ E. ^f διακέηται E.
διακειμένα ἢ id. in marg. rec. man. ^g τὰ π. μ. ποθεινὰ] τὸ π. μ. ὑποθεῖναι C.
^h παραμίσγνυς E. ⁱ αὐτοῦ om. A.B.F. ^k τῶν om. B. ^l Sic omnes.
οὐχὶ π. ταῦτα τὰ ῥ. inverso ord. Edd. ^m μὴ] καὶ μὴ E. ⁿ μήποτε]
μήτε F. Statim ἀπονοηθείη E. ^o ὡμολόγει A. ^p καὶ om. F. ^q συνή-
θειαν E. ^r δι' αὐτήν E.

ταύτην φιλείσθω παρὰ σοῦ. Ἄν ἀγαθόν τι πράξῃ, ἐπαίνει καὶ C
θαύμαζε· ἂν ἄτοπὸν τι καὶ οἷον ἑνεανίσι συμβαίνει, παραίνει
καὶ ὑπομίμνησκε. Ἄνω καὶ κάτω χρημάτων κατηγόρει καὶ
πολυτελείας, καὶ ὑποδείκνυε τὸν κόσμον τὸν ἀπὸ τῆς κοσμιότη-
τος, Ἦ τὸν ἀπὸ τῆς σεμνότητος, καὶ δίδασκε διηλεκτῶς τὰ συμ-
φέροντα.

Εὐχαὶ γενέσθωσαν ὑμῖν κοιναί· ἕκαστος εἰς τὴν ἐκκλησίαν
προΐτω, καὶ τῶν λεγομένων καὶ τῶν ἀναγινωσκομένων ἑκεῖ, καὶ
ὁ ἀνὴρ τὴν γυναῖκα ἀπαιτεῖτω ἐπὶ τῆς οἰκίας τὸ μέρος, κακεῖνη
τὸν ἄνδρα. Εἰ πενία τις κατέχοι, παράγαγε εἰς μέσον τοὺς
ἀγίους ἄνδρας, τὸν Παῦλον, τὸν Πέτρον, οἱ πάντων μᾶλλον D
καὶ βασιλέων καὶ πλουσίων εὐδοκίμησαν, * πῶς δὲ καὶ ἐν λιμῷ
καὶ ἑν δίψει ἡ διήγαγον· παίδευε αὐτήν, ὅτι οὐδὲν φοβερὸν τῶν
ἐν ἡμῶν βίῳ, ἢ μόνον τὸ προσκροῦσαι ἡμῶν θεῷ. Ἄν οὕτω τις
γῆμῃ, ἂν ἐπὶ τούτοις, τῶν μοναζόντων οὐκ ἔσται πολλῶ
ἐλάττων, οὐδὲ τῶν μὴ γεγαμηκότων ὁ γεγαμηκός. Εἰ βούλει
καὶ ἄριστα ποιεῖν καὶ ἐστιάσεις ἐπιτελεῖν, ἡμῶν ἄσεμνον,
μῆδὲν ἄκοσμον· εἴ τινα ἅγιον πένητα εὖροις δυνάμενον ὑμῖν
εὐλογῆσαι τὴν οἰκίαν, δυνάμενον μετὰ τῆς τῶν ποδῶν ἐπιβάσεως E
πάσαν εἰσενεγκεῖν τοῦ θεοῦ τὴν εὐλογίαν, τοῦτον κάλει. Εἴπω
ἡ δὲ καὶ ἕτερον; Μηδεὶς ὑμῶν σπουδαζέτω εὐπορωτέραν γαμεῖν,
ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον πενεστέραν. Οὐ γὰρ τοσαύτην ἀπὸ τῶν
χρημάτων εἰσελεύσεται εἰσφέρουσα ἀφορμὴν ἡδονῆς, ὅσην ἡ τὴν
ἀηδῖαν ἀπὸ τῶν ὀνειδῶν, ἀπὸ τοῦ πλείονα ἀπαιτεῖν ὧν εἰσῆγα-
γεν, ἀπὸ τῶν ὑβρεων, ἀπὸ τῆς πολυτελείας, ἀπὸ τῶν φορτικῶν
ρήμάτων. Ἐρεῖ γὰρ ἴσως· οὐδέπω τῶν σῶν ἀνάλωσα οὐδὲν,
ἔτι τὰ ἐμὰ περικείμει, ἐξ ὧν οἱ γονεῖς μοι δεδώρηται. Τί F
λέγεις, ὦ γύναι; ἡ ἔτι τὰ σὰ περικείμει; καὶ τί τούτου τοῦ ῥή-
ματος γένοιτ' ἂν ἀθλιώτερον; Σῶμα ἡ οὐκέτι ἔχεις ἴδιον, καὶ
χρήματα ἔχεις ἴδια; Οὐκέτι δύο ἐστὲ σάρκες μετὰ τὸν γάμον,
ἀλλ' ἐγένεσθε εἰς μίαν· καὶ αἱ οὐσίαι δύο, καὶ οὐ μία; Ὡ τοῦ
τῶν χρημάτων ἔρωτος. Εἰς ἄνθρωπος, ἐν ζῶον ἀμφοτέροι γε- 157
γένησθε, καὶ ἔτι λέγεις, τὰ ἐμὰ; Ἐπάρατον τοῦτο τὸ ῥῆμα
καὶ μιαρὸν ἀπὸ τοῦ διαβόλου εἰσηνέχθη. Πάντα ἡ ἡμῶν κοινὰ
ἐποίησεν ὁ θεὸς τὰ τούτων ἀναγκαιότερα, καὶ ταῦτα οὐ κοινὰ;

^s ἂν] κὰν E. ^t νεανίσι A.B.F. Sav. cet. Edebatur νεανικόν. Statim συμ-
βαίνει F. ^v τὸν ἀπὸ τῆς σ. om. E. ^w ἐκεῖ] + τὴν ἀκρόασιν A.B.F.
^x πῶς δὲ καὶ] καὶ πῶς δὲ A.B.F. καὶ πῶς δὲ Sav. cet. ^y ἐν om. B.F.
^z διήγαγον] διήγον E. τὸν βίον διήγαγον A.B.F. Sav. cet. ^a τῷ om. E.F.
^b τῷ om. C. ^c τοιούτοις E. ^d μῆδὲν (sic) bis E. μῆδένα bis A.B.F.
Sav. cet. Post ἄκοσμον add. ποιεῖν E. in marg. ^e εἰ] ἀλλ' εἰ A.B.F.
Sav. cet. ^f δὲ om. B.F. ^g τὴν accessit ex B.C.D.E.F. ^h ἔτι om.
B.E.F. ⁱ οὐκέτι] οὐκ a pr. man. E. ^k ἡμῖν E.

Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, τὸ ἐμὸν φῶς, ὁ ἐμὸς ἥλιος, τὸ ἐμὸν ὕδωρ· πάντα ἡμῖν κοινὰ τὰ μερίζονα, τὰ δὲ χρήματα οὐ κοινά; Ἰ' Απολύσθω τὰ χρήματα μυριάκις, μᾶλλον δὲ μὴ τὰ χρήματα, ἀλλ' αἱ προαιρέσεις αἱ μὴ εἰδυῖαι χρήμασι χρήσασθαι, ἀλλὰ πάντων ^m αὐτὰ προτιμῶσαι. Καὶ ταῦτα μετὰ τῶν ἄλλων δίδασκε, Β ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς χάριτος. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν τῆς ἀρετῆς ἢ παραίνεσις πολὺ τὸ σκυθρωπὸν ἔχει, καὶ μάλιστα πρὸς κόρην ἀπαλὴν καὶ νέαν, ὅταν περὶ φιλοσοφίας ⁿ λέγωνται λόγοι, ^o πολλὴν ἐπινόει τὴν χάριν, καὶ τοῦτο μάλιστα ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἐξόρισον ἐκείνης, τὸ ἐμὸν καὶ τὸ σόν. Ἄν εἴπῃ τὰ ἐμὰ, ^p εἰπέ, ποῖα λέγεις σά; οὐδὲ γὰρ οἶδα· οὐδὲν ἔχω ^q ἐγὼ ἴδιον· πῶς οὖν λέγεις τὰ ἐμὰ, πάντων ὄντων σῶν; Χάρισαι αὐτῇ τὸ ῥῆμα. Οὐχ ὁρᾷς ἐπὶ τῶν παιδίων ὅτι τοῦτο C πράττομεν; ῥ' ὅταν ἡμῶν κατεχόντων τι ἀρπάσῃ, καὶ τὸ ἕτερον πάλιν βούληται λαβεῖν, συγχωροῦμεν καὶ λέγομεν· ναι, καὶ τοῦτο σόν ἐστι, κἀκείνο. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς γυναικὸς ποιῶμεν· παιδικωτέρα γὰρ αὐτῆς ἢ διάνοιά ἐστι· καὶ λέγῃ τὰ ἐμὰ, εἰπέ, πάντα σά ἐστι, καὶ ἐγὼ σός. Οὐκ ἔστι κολακείας ^s τὸ ῥῆμα, ἀλλὰ πολλῆς συνέσεως. Οὕτως αὐτῆς ^t δύνασαι χαλάσαι τὸν θυμὸν, καὶ τὴν ἀθυμίαν σβέσαι. Κολακεία γάρ ἐστιν, ὅταν τις ἀγεννὲς τι πράξῃ κακοῦ ἕνεκεν· τοῦτο δὲ φιλοσοφία μεγίστη. D Λέγε οὖν, ^v καὶ ἐγὼ σός, ὦ παιδίον. Τοῦτό μοι Παῦλος παρήνευσεν εἰπών· ³⁶ “Ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή.” Εἰ τοῦ σώματός μου οὐκ ἔχω ἐξουσίαν, ἀλλὰ σὺ, πολλῷ μᾶλλον τῶν χρημάτων. Ἀνέπαυσας αὐτὴν ταῦτα φθεγξάμενος, ἔσβεσας τὴν πυρὰν, κατήσχυνας τὸν διάβολον, δούλην ἐποίησας μᾶλλον ἀργυρώνητον, τοῖς ^w ῥήμασι τούτοις κατέδῃσας αὐτήν. Ὡστε ἀφ' ὧν σὺ φθέγγῃ, δίδαξον αὐτήν (872·) μηδέποτε λέγειν ἐμὸν καὶ σόν. Καὶ μηδέποτε ἀπλῶς αὐτὴν E κάλει, ἀλλὰ μετὰ κολακείας, μετὰ τιμῆς, μετὰ πολλῆς ἀγάπης. Τίμα αὐτήν, καὶ οὐ δεήσεται τῆς παρ' ἐτέρων τιμῆς· οὐ δεήσεται τῆς παρ' ἐτέρων δόξης, ἀν' ἀπολαύῃ τῆς παρὰ σοῦ. Πάντων αὐτὴν ^x προτίθει, πάντων ἕνεκεν, καὶ κάλλους καὶ συνέσεως, καὶ ἐγκωμιάζε· οὕτως αὐτὴν πείσεις μηδενὶ προσέχειν τῶν ἔξωθεν, ἀλλὰ πάντων τῶν ἄλλων καταγελᾶν. Δίδασκε τοῦ θεοῦ τὸν φόβον, καὶ πάντα ^y ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς ἐπιρρεῖσει, καὶ μυρίων

36 I Cor. vii. 4.

¹ ἀπολλ.] ἀλλ' ἀπολλ. E. ^m ταῦτα E. ⁿ λέγωνται omnes. λέγοντο Edd. ^o πολλὴν] λοιπὸν πολλὴν E. ^p εἰπέ] + αὐτῇ A.B.D.F. Sav. cet. ^q ἐγὼ om. E. ^r ὅταν] + γὰρ A.B.F. ^s τὰ ῥήματα B.E.F. ^t δυνίση A.B.F. Sav. cet. ^v κἀγὼ C.E. ^w ῥήμασι] λόγοις A.B.F. ^x προτίθεσο E. ^y ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς] ἀπὸ τῆς γῆς C.

ἔσται ἡ οἰκία τῶν ἀγαθῶν γέμουσα. * Ἄν τὰ ἄφθαρτα ζητῶ-
μεν, καὶ ταῦτα ἐπελεύσεται τὰ φθαρτά· ³⁷ “Ζητεῖτε γάρ, F
φησὶ, πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα
προστεθήσεται ὑμῖν.” Οἷους εἶναι ² ἀκόλουθον τοὺς παῖδας τῶν
τοιούτων ³ πατέρων; οἷους τοὺς οἰκέτας τῶν τοιούτων δεσπο-
τῶν; οἷους τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς πλησιάζοντας; ἄρα οὐχὶ
μυρίων τῶν ἀγαθῶν καὶ αὐτοὺς γέμειν ^b συμβήσεται; Ὡς γάρ ¹⁵⁸
τὰ πολλὰ πρὸς τοὺς κρατοῦντας καὶ οἱ δοῦλοι τὰ ἡθὴ ρυθμι-
ζονται, καὶ ταῖς ^c ἐκείνων ἐξομοιοῦνται ^d ἐπιθυμίαις, τῶν αὐτῶν
ἐρῶσιν, ὧν ἂν καὶ διδαχθῶσι, τὰ αὐτὰ φθέγγονται, ἐν τοῖς
αὐτοῖς ^e ἀναστρέφονται. Ἐὰν οὕτως ἑαυτοὺς ρυθμιζωμεν, καὶ
ταῖς γραφαῖς προσέχωμεν, τὰ πλείονα παρ’ ἐκείνων παιδευθη-
σόμεθα· ^f καὶ οὕτω δυνησόμεθα ἀρέσαι τῷ θεῷ, καὶ τὸν παρόντα
βίον ἅπαντα μετὰ ἀρετῆς διεξελθεῖν, καὶ τῶν ἐπηγγελμένων
ἀγαθῶν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν τυχεῖν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς
ἀξιωθῆναι, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ B
Χριστοῦ, μεθ’ οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα,
κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
³ Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΑ.

¹ Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν κυρίῳ· τοῦτο γάρ
ἐστὶ δίκαιον. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἣτις C
ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ
ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς.

ΚΑΘΑΠΕΡ ^a τις σῶμα πλάττων, πρῶτον μὲν τὴν κε-
φαλὴν, ἔπειτα τὸν αὐχένα, εἶτα τοὺς πόδας ^b τίθησιν, οὕτω καὶ
ὁ μακάριος Παῦλος ^c τῷ λόγῳ πρόεισιν. Εἶπε περὶ τοῦ ἀνδρός,
εἶπε περὶ τῆς γυναικὸς, τῆς δευτέρας ἀρχῆς· χωρεῖ λοιπὸν ὁδῷ
βαδίζων ἐπὶ τὴν τρίτην· αὕτη δέ ἐστιν ἡ τῶν παίδων. Τῆς D
μὲν γὰρ γυναικὸς ἄρχει ὁ ἀνὴρ, τῶν δὲ παίδων ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ
γυνή. Ὅρα ^d οὖν τί φησι· “Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν
ὑμῶν ἐν κυρίῳ. Αὕτη γάρ ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίαις.”
Οὐδὲν ἐνταῦθα περὶ τοῦ Χριστοῦ διαλέγεται, οὐδὲν περὶ τῶν

³⁷ Matth. vi. 33.

1 CAP. VI. v. 1—3.

² ἀκόλουθον] ἀκολουθοῦντας E. praefixo in marg. οἷε. χρὴ νομίζειν A.B.F. Sav. cet.

^a πατέρων om. D.E. πατέρων; οἷους τοὺς οἰκέτας τῶν τοιούτων om. C. Veron.

^b συμβήσεται om. A.B.F. ^c ἐκείνων] ἐξ ἐκείνων C.E. Veron.

^d ἐπιθυμίαις] γνώμαις A.B.F. ^e ἀναστρέφονται A.B.C.D.F. συναναστρέφουσιν E. συναναστρέφονται Edd.

^f καὶ om. C. Veron. HOM. XXI. ^a τις] ὁ A.B.F. σῶμά τις pro τις σῶμα Cat. ^b τίθησιν] ἐρ- γάζεται A.B.F. ^c τῷ λ. πρόεισιν] ποιεῖ A.B.F. ^d γοῦν E.

ὕψηλῶν· ἔτι γὰρ πρὸς ἀπαλὰς διαλέγεται διανοίας· διὸ καὶ
 βραχεῖαν ποιεῖται τὴν παραίνεσιν, ἅτε οὐ δυναμένων τῶν παίδων
 μακρῷ παρακολουθῆσαι λόγῳ. Διὰ τοῦτο οὐδὲ περὶ βασιλείας
 Ετι διαλέγεται· οὐ γάρ ἐστι τῆς ἡλικίας ἐκείνης ταῦτα ἀκούειν·
 ἀλλ' ἂ μάλιστα ψυχὴ νηπιώδης ἀκούσαι ποθεῖ, ταῦτά φησιν,
 ὅτι μακροχρόνιος ἔσται. Εἰ γὰρ τις ἐξετάζῃ, διὰ τί μὴ
 περὶ βασιλείας διελέχθη, ἀλλὰ τὴν ἐν τῷ νόμῳ κειμένην ἐντολὴν
 αὐτοῖς ἔθηκεν, ὥς ἅτε νηπιωδεστέροις οὖσι, καὶ εἰδὼς ὅτι, τοῦ
 ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς οὕτω διακειμένων κατὰ τὸν νόμον ὃν
 ἔθηκεν, οὐ πολλοῦ καμάτου ἐστὶ τὰ παιδιὰ ὑποτάξαι. Ὅταν
 γὰρ πρᾶγμα τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ὑπόθεσιν λάβῃ καλὴν καὶ
 ἰσχυράν ἔκαι κοσμίαν, ὁδῷ πάντα καὶ νόμῳ προβαίνει λοιπὸν
 F μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας. Τὸ γὰρ χαλεπώτερον, ^h τὸ θεμέλιον
 θέσθαι, καὶ τὴν κρηπίδα ὑποβαλεῖν ἰσχυράν. “Τὰ τέκνα,
 ὑπακούετε, ^k φησὶ, τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν κυρίῳ.” τουτέστι,
 κατὰ κύριον. Ὁ θεὸς, φησὶν, οὕτω προσέταξε. Τί οὖν, ἂν
 159 ἄτοπα προστάττωσι; Μάλιστα μὲν οὐδέποτε ἐπιτάττει πατὴρ
 ἄτοπα, καὶ αὐτὸς ἄτοπος ἦ· πλὴν ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως ἡσφα-
 λίσατο, εἰπὼν, “ἐν κυρίῳ” τουτέστιν, ἐν οἷς ἂν μὴ ¹ προσκρού-
 σης θεῷ· ὡς ἐὰν Ἑλλήν ἦ, ἢ αἰρετικὸς, οὐκέτι πείθεσθαι δεῖ· οὐ (87
 γὰρ ἐστὶν ἐν κυρίῳ ^m τὸ πρόσταγμα. Πῶς δέ φησιν, “Ἦτις
 ἐστὶν ἐντολὴ ⁿ πρώτη;” πρώτη γὰρ ἐστὶ τὸ, “Οὐ μοιχεύσεις,”
^o τὸ, “Οὐ φονεύσεις.” Οὐ τῇ τάξει εἶπεν αὐτὴν πρώτην, ἀλλὰ
 τῇ ἐπαγγελίᾳ. Ἐκεῖναις μὲν οὖν οὐ κεῖται μισθὸς, ἅτε περὶ
 B κακῶν διατεταγμέναις καὶ τῆς τῶν κακῶν ῥάναχωρήσεως· ^q ἐν
 ταύταις δέ, ἅτε ἀγαθῶν ἐργασίας οὔσης, καὶ ἐπαγγελία κεῖται.
 Καὶ ὅρα πῶς θαυμαστὴν κρηπίδα ^r τέθεικε τῇ τῆς ἀρετῆς ὁδῷ, τὴν
 εἰς τοὺς ^s γονέας τιμὴν καὶ ^t αἰδῶ. Ἀπαγαγὼν τῶν πονηρῶν
 πράξεων, καὶ μέλλων εἰς τὰ ἀγαθὰ ἐμβαίνειν, τοῦτο πρῶτον
 ἐπέταξε, τὴν εἰς τοὺς ^v γονέας τιμὴν, ἐπειδὴ καὶ πρὸ πάντων
 τοῦ ζῆν μετὰ ^w τὸν θεὸν αὐτοὶ γεγόνασιν αἵτιοι. Ὡστε
^x εἰκότως ἂν πρῶτοι τῶν ἡμετέρων ἀπολαύσειαν ^y καρπῶν, καὶ

^e ἐξετάζει C. Veron. ^f ὡς ἅτε] Sic C.D.E. Cat. ἐροῦμεν ὡς ἅτε Veron.
 ἐροῦμεν ὅτι ὡς A.B.F. Sav. cet. Mox καὶ μάλα εἰδὼς A.B.F. Sav. cet. ^g καὶ
 κοσμίαν om. A.B.F. ^h τὸ om. C.E. Veron. ⁱ ὑποβάλλειν E. ἰσχυράν
 om. A.B.E.F. Sav. cet. ^k φησὶ om. E. ^l προσκρούς E.F. ^m τὸ
 om. D. Statim πρόσταγμα omnes. πρᾶγμα Edd. ⁿ πρώτη] + καίτοι οὐκ
 ἐστὶ πρώτη E. ^o τὸ om. C. ^p ἀναχωρήσεως] + ἐνεκα A.B. ^q ἐν ταύ-
 ταις δέ pro ἐν δὲ ταύταις A.C.D.E.F. Cat. ἐν ταύταις B. ^r τέθεικε A.B.C.E.F.
 Cat. ἔθηκε Edd. ^s γονεῖς E. ^t αἰδῶ] + καὶ εἰκότως A.B.F. Sav. cet.
^v γονέας] + λέγω A.B.F. Sav. cet. ^w τὸν om. B. ^x εἰκότως—ἀν-
 θρωποι] δίκαιον ἂν εἴη πρῶτους αὐτοὺς τῶν ἡμ. ἀπολαῦσαι κ. καὶ τότε τοὺς
 ἄλλους ἅπαντας ἀνθρώπους A.B.F. ^y καρπῶν pro καλῶν omnes. Cf.
 p. 160 A.

τότε οἱ ἄλλοι ἅπαντες ἄνθρωποι. Ἄν γὰρ μὴ τοῦτό τις ἔχη, οὐδέποτε περὶ τοὺς ἔξωθεν ἔσται ἐπιεικῆς.

Παραινέσας τοίνυν ἅπερ ἐχρῆν τοῖς παισὶ, μεταβαίνει ἐπὶ C τοὺς πατέρας, καὶ φησι· ² “Καὶ οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ² ἀλλὰ ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ κυρίου.” Οὐκ εἶπεν, ἀγαπάτε αὐτά· τοῦτο γὰρ καὶ ἀκόντων αὐτῶν ἡ φύσις ² ἐπισπᾶται, καὶ περιττὸν ἦν ^b περὶ τῶν τοιούτων νόμον τιθέναι· ἀλλὰ τί φησι; “Μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν,” οἷον οἱ πολλοὶ ποιοῦσιν, ἀποκληρονόμους ἐργαζόμενοι, καὶ ἀποκηρύκτους ποιοῦντες, καὶ φορτικῶς ἐπικείμενοι, οὐχ ὡς ἐλευθέροις, ἀλλ’ ὡς ^c ἀνδραπόδοις. Διὰ τοῦτό φησι, “Μὴ D παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν.” Εἶτα τὸ κεφάλαιον πάντων, πῶς ἂν ὑπακούσαιεν δείκνυσιν, εἰς ^d τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν κεφαλὴν τὴν αἰτίαν ἅπασαν ^e ἀναγαγών. Καὶ καθάπερ ἔδειξε τοῦ τὴν γυναῖκα ὑπακούειν αἷτιον τὸν ἄνδρα γινόμενον· διὸ καὶ τὰ πλείονα αὐτῷ διαλέγεται, τῇ τῆς ἀγάπης τυραννίδι παρακαλῶν αὐτὴν ἐπισπᾶσθαι· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα πάλιν εἰς αὐτὸν τὴν αἰτίαν ^f ἀνάγει, λέγων· “Ἀλλὰ ἐκτρέφετε ^g αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ κυρίου.” Ὅρας ὅτι τῶν πνευματικῶν ὄντων καὶ E τὰ σαρκικὰ ^h ἔψεται; Βούλει εἶναι τὸν υἱὸν πειθήμιον; Ἐξ ἀρχῆς αὐτὸν ἔκτρεφε ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ κυρίου. Μὴ νομίσης εἶναι περιττὸν τὸ τῶν θείων γραφῶν αὐτὸν ἐπακούειν· ἐκεῖ γὰρ τοῦτο πρῶτον ἀκούσεται, “Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν ἱμετέρα.” Ὡστε ὑπὲρ σοῦ τοῦτο γίνεται. Μὴ εἶπης, τοῦτο μοναζόντων ἐστὶ· μὴ γὰρ μονάζοντα αὐτὸν ποιῶ; Οὐκ ἔστιν ἀνάγκη γενέσθαι αὐτὸν μονάζοντα. Τί δέδοικας δέος πολλοῦ κέρδους ἀνάμεστον; Χριστιανὸν αὐτὸν ποιήσον. Μά-F λιστα γὰρ ^k τοῖς κοσμικοῖς ἀναγκαῖον τὰ ἐντεῦθεν εἰδέναι διδάγματα, μάλιστα τοῖς παισὶ. Πολλὴ γὰρ ἡ ἄνοια ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡλικίᾳ· τῇ δὲ ἀνοία προσθήκη γίνεται καὶ τὰ παρὰ τῶν ἔξωθεν λόγων, ¹ ὅταν μάθωσιν ἐκεῖ τοὺς παρ’ αὐτοῖς θαυματούμενους ἥρωας, παθῶν δούλους ὄντας καὶ δειλοὺς πρὸς θάνατον· οἷον, ὁ 160 Ἀχιλλεὺς ὅταν μετανοῇ, ὅταν ὑπὲρ παλλακίδος ἀποθνήσκῃ, ὅταν ἕτερος μεθύῃ, καὶ ἕτερα πολλὰ τοιαῦτα. Δεῖ τοίνυν αὐτῷ τῶν φαρμάκων τούτων. Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον εἰς τέχνας μὲν ἐκπέμπειν καὶ εἰς διδασκαλεῖον, καὶ πάντα πράττειν ὑπὲρ

² v. 4.

² ἀλλ’ ἐκτρ. A.B. Mosq. Cat. ^a ἐπίσταται B.F. ^b περὶ] καὶ περὶ C. ^c ἀνδραπόδοις] + αὐτοῖς χρώμενοι A.B.F. ^d τὴν ἀ. καὶ τὴν κ. pro τὴν κ. καὶ τὴν ἀ. A.B.C.E.F. ^e ἀναγαγών E. ἀγαγών Edd. ^f ἀγει E. ^g αὐτὰ] τὰ παιδία F. ^h ἔπεται A.B.F. ⁱ ἱμετέρα] + σου Edd. σου deest in omnibus. ^k τοῖς om. B. ¹ ὅταν] πῶς; ὅταν A.B.

τούτον· ἐν δὲ παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου μὴ ἐκτρέφειν τὰ
 παιδία; Διὰ τοι τοῦτο πρῶτοι τῶν καρπῶν ἡμεῖς ἀπολαύομεν,
 θρασεῖς ^mκαὶ ἀκολάστους, ἀπειθεῖς, ⁿβαναύσους ἐκτρέφοντες
 τοὺς παῖδας. Μὴ τοίνυν τοῦτο ποιῶμεν, ἀλλὰ πειθώμεθα τῷ
 B μακαρίῳ τούτῳ παραινούντι· ὁ ἐκτρέφωμεν αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ
 νουθεσίᾳ κυρίου· δώμεν αὐτοῖς ὑπόδειγμα, ἐκ πρώτης ἡλικίας τῇ
 τῶν γραφῶν ἀναγνώσει ποιοῦντες αὐτοὺς ^pἐσχολακέναι. Οἴμοι,
 ὅτι συνεχῶς ταῦτα λέγων, ληρεῖν νομίζομαι· πλὴν ἀλλ' ὅμως οὐ
 παύσομαι τὸ ἐμαυτοῦ ποιῶν. Τίνος ἔνεκεν, εἰπέ μοι, οὐ μιμεί-
 σθε τοὺς παλαιούς; Μάλιστα ὑμεῖς αἱ γυναῖκες τὰς ^qθαυμαστὰς
 ἐκείνας γυναῖκας ζηλώσατε. Ἐτέχθη τὸ παιδίον; Μίμησαι
 C τὴν Ἀνναν· κατάρμαθε τί πεποίηκεν ἐκείνη· ἀνήγαγεν αὐτὸν
 εὐθέως εἰς τὸν ναόν. Τίς ὑμῶν οὐκ ^sἂν ἐθελήσειε Σαμουὴλ τὸν
 υἱὸν τὸν ἑαυτοῦ γενέσθαι, ἢ μυριάκις βασιλέα τῆς οἰκουμένης
 ἀπάσης; Καὶ πῶς δυνατόν, φησὶ, γενέσθαι τοιοῦτον; Διὰ τί
 μὴ ^wδυνατόν; Ὅτι οὐ θέλεις, ^xοὐδὲ παραδίδως τοῖς δυναμένοις
 αὐτὸν ^yπλάσαι τοιοῦτον. Καὶ τίς τοιοῦτός ^zέστι, φησὶν; Ὁ
 θεός· ἐπεὶ κατέκρινε αὐτῷ αὐτὸν ἐνεχείρισεν. Οὐδὲ γὰρ ^aὁ Ἥλεις (87
 τῶν σφόδρα δυναμένων αὐτὸν πλάσαι ἦν· πῶς γὰρ, ὁ μὴδὲ τοὺς
 υἱοὺς δυνηθεῖς τοὺς ἑαυτοῦ; ἀλλ' ἡ πίστις τῆς γυναικὸς καὶ ἡ
 προθυμία τὸ πᾶν εἰργάσατο. Πρῶτον ἔτεκε, καὶ μόνον, καὶ
 D οὐδὲ ἥδαι εἰ καὶ ἑτέρους τέξεται. Καὶ οὐκ εἶπεν, ἀναμείνω
 ἀξιεθῆναι τὸ παιδίον, ἵνα πράγμασι χρήσεται βιωτικοῖς· συγ-
 χωρήσω ^bαὐτὸν μικρὸν ἐνδιατρίψαι τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ· ἀλλὰ
^cπάντα ταῦτα ἡ γυνὴ παρωσαμένη, ἐνὸς μόνου γέγονε, ^dπῶς ἐκ
 προοιμιῶν τὸ ἄγαλμα τὸ πνευματικὸν ἀναθῇ ^eτῷ θεῷ. Αἰσχυ-
 θῶμεν οἱ ἄνδρες τῆς γυναικὸς τὴν φιλοσοφίαν· ἀνήνεγκεν αὐτὸν
 τῷ θεῷ, καὶ ἐκεῖ εἴασε. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ γάμος ἐγένετο λαμ-
 πρότερος, ^fἐπειδὴ πρότερον τὰ πνευματικὰ ἐζήτησεν, ἐπειδὴ τὴν
 E ἀπαρχὴν ἀνέθηκε· διὰ τοῦτο εὐφορος αὐτῆς γέγονεν ^gἡ γαστήρ,
^hκαὶ ἐν τῷ κόσμῳ εἶδεν εὐδοκιοῦντα, καὶ ἑτέρους ἐκτήσατο
 ἀδελφούς. Εἰ γὰρ ἄνθρωποι τιμώμενοι ἀντιτιμῶσιν, οὐ πολλῷ
 μᾶλλον ὁ θεός, ὁ καὶ χωρὶς τοῦ τιμηθῆναι τοῦτο ποιῶν; ⁱΜέχρι
 τίνος ἐσμέν σάρκες; μέχρι τίνος ἐπὶ τῆς γῆς κύπτομεν; Πάντα

^m καὶ assumptum ex omnibus. ⁿ καὶ βαναύσους A.B.F. ^o καὶ ἐκτρέ-
 φωμεν B.E. ^p ἐσχολάζειν A.B.F. Sav. cet. ^q θαυμασίας E. ^r αὐτὸ E.
^s ἂν om. B. ^t υἱὸν τὸν ἐ.] ἐ. υἱὸν E. ^v γενέσθαι] ἀπαξ γενέσθαι A.B.F.
 Sav. cet. ^w δυνατόν] + εἰπέ μοι. ἀδύνατον A.B.F. ^x οὐδὲ] ὅτι οὐ A.B.F.
^y πλάσαι omnes. ποιῆσαι Edd. ^z ἐστι om. B. ^a ὁ om. F. ^b αὐτῷ
 A.B.F. ^c ταῦτα πάντα inverso ord. A.B.F. ^d πῶς] + ἂν B. ^e τῷ
 om. A. ^f ἐπειδὴ—ἐζήτησεν om. C. Veron. ^g ἡ γαστήρ] ὁ καρπὸς F.
^h καὶ ἐν τῷ κόσμῳ—ἀδελφούς] + καὶ ἑτέρους ἐκτήσατο παῖδας· διὰ τοῦτο καὶ ἐν
 τῷ κ. εἶδεν εὐδοκιοῦντα A.B.F. Sav. cet. ⁱ μέχρι—σάρκες; om. F.

^k δέυτερα ἡμῖν ἔστω τῆς προνοίας τῶν παίδων, καὶ τοῦ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου ¹ αὐτὰ ἐκτρέφεσθαι. * Ἄν μάθῃ φιλόσοφος εἶναι ἐκ προοιμίων, πλοῦτον ἐκτήσατο παντὸς πλούτου μείζονα, καὶ δόξαν δυνατωτέραν. Οὐδὲν τοσοῦτον ἐργάσῃ ^m τέχνην διδά- F σκων αὐτὸν καὶ παιδεῖαν τὴν ἔξωθεν, δι' ἧς χρήματα κτήσεται, ὅσον εἰὰ διδάξῃς αὐτὸν τέχνην, δι' ἧς χρημάτων καταφρονήσῃ. Εἰ βούλει ποιῆσαι αὐτὸν πλούσιον, οὕτω ποιήσον. Πλούσιος γὰρ οὐχ ὁ πολλῶν χρημάτων δεόμενος, καὶ πολλὰ περιβεβλη- 161 μένος, ἀλλ' ὁ μηδενὸς χρεῖαν ἔχων. Τοῦτο παιδεύσον τὸν υἱόν, τοῦτο δίδαξον· οὗτος μέγιστος πλούτος. Μὴ ζῆτει πῶς εὐδόκιμον ἐργάσῃ ἐν διδάγμασι τοῖς ἔξωθεν, καὶ ἐπίδοξον ποιήσεις, ἀλλὰ φρόντισον πῶς αὐτὸν διδάξεις καταφρονεῖν τῆς δόξης τῆς ἐν τῷ βίῳ τούτῳ· ὁ ἐκείθεν λαμπρότερος καὶ ἐνδοξότερος γένοιτο ἂν. Ταῦτα καὶ τῷ πένητι καὶ τῷ πλουσίῳ δυνατόν ποιεῖν· ταῦτα οὐκ ἐκ διδασκάλου μαθάνει τις, οὐδὲ ^p διὰ τέχνης, ἀλλὰ διὰ τῶν θείων λογίων. Μὴ ζῆτει ὅπως ^q μακρὸν ζήσεται βίον, ἀλλ' ^r ὅπως ἁπείρον καὶ ἀτελεύτητον. Τὰ μεγάλα αὐτῷ χαρίζου, μὴ τὰ μικρά. Ἄκουε Παύλου λέγοντος· “Ἐκτρέφετε ^B ^s αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου.” Μὴ ῥήτορα αὐτὸν σπούδαζε ποιῆσαι, ἀλλὰ ^t φιλοσοφεῖν παιδεύει. ^v Ἐκείνου μὲν γὰρ οὐκ ὄντος, οὐδὲν ἔσται βλάβος· τούτου δὲ ^w ἀπόντος, οὐδὲν ἔσται κέρδος μυρίας ῥητορείας. Τρόπων χρεῖα, οὐ λόγων, ἡθους, οὐ δεινότητος, ἔργων, οὐ ῥημάτων. Ταῦτα προσεنعὶ τὴν βασιλείαν, ταῦτα χαρίζεται καὶ τὰ ὄντως ἀγαθὰ. Μὴ τὴν γλῶτταν ἀκονήσῃς, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν ^x ἐκκάθαίρει. Οὐ κωλύων παιδεύειν ταῦτα λέγω, ἀλλὰ ^y κωλύων ἐκείνοις μόνοις προσέχειν. ^C Μὴ νομίσης ὅτι τῷ μονάζοντι μόνῳ τούτων δεῖ τῶν παιδευμάτων τῶν ἀπὸ ^z τῶν γραφῶν· μάλιστα γὰρ ^a τούτοις δεῖ τοῖς παισὶ τοῖς μέλλουσιν εἰς τὸν βίον τοῦτον ἵκειν. Ὡς περ ^b γὰρ τῆς ἀπὸ τοῦ πλοίου κατασκευῆς καὶ κυβερνήτου καὶ πληρώματος τῶν ναυτῶν οὐχ ^c οὕτω δέεται ὁ διαπαντὸς ἐπὶ λιμένος ἐστῶς, ἀλλ' ὁ θαλαττεύων ἀεὶ· οὕτω καὶ ὁ κοσμικὸς, καὶ ὁ μονάζων. Ὁ μὲν γὰρ καθάπερ εἰς λιμένα ἐστὶν ἀκύμαντον, βίον ἀπρά- ^D γμονα ζῶν, καὶ πάσης ^d ἀπηλλαγμένον καταιγίδος· ^e οὗτος δὲ

^k δέυτερα ἡμῖν] ἡμῖν δέυτερα A.D. Sav. cet. ¹ αὐτὰ om. C. ^m τέχνην δ. αὐτὸν] δ. αὐτὸν γνῶσιν C. ⁿ ὅσον om. C.E. Veron. ^o ἐκείθεν... γένοιτο ἂν] ὡς ἐκείθεν... γένηται E. ^p διὰ] ἐκ bis E. ^q μακρὸν] + ὥδε A.B.F. Sav. cet. ^r ὅπως] + ἐκεῖ A.B.F. Sav. cet. ^s αὐτοὺς A.B.F. Mox κυρίου καὶ νουθεσίᾳ inverso ord. A.C. ^t φιλόσοφον E. ^v ἐκείνο A.B.F. ^w ἀπόντος] μαθόντος πολὺ τὸ ὄφελος A.B.F. ^x ἐκκάθαρε A.B.F. ἐκκάθαρον E. ^y κωλύων] παραινῶν E. ^z τῆς γραφῆς E. ^a τούτοις A.B.C.E.F. τούτων Edd. ^b γὰρ om. E. ^c οὕτω] οὗτος A.B.F. Sav. cet. οὕτως Veron. ^d ἀπηλλαγμένος A.B.F. ^e οὗτος] ὁ E.

διαπαντὸς [†]πελάγιός ἐστι, καὶ θαλαττεύει ἐν μέσῳ πελάγει
 πολλαῖς τρικυμίαις μαχόμενος· καὶ αὐτὸς μὴ δέηται, ἑῶν
 παρεσκευασμένον εἶναι δεῖ, ὥστε τὰς ἐτέρων ἐμφράξαι γλώττας.
 Ὡστε ὅσῳ ἂν ^hεὐδόκιμος γένηται ἐν τῷ βίῳ τῷ παρόντι, τοσοῦτω
 αὐτῷ δεῖ τῆς παιδεύσεως ταύτης. ⁱἌν τε γὰρ ἐν βασιλείοις
 E^k στρέφεται, πολλοὶ καὶ Ἕλληνες ἐκεῖ καὶ φιλόσοφοι καὶ οἱ
 πεφυσχημένοι ^lἐπὶ τῇ παρούσῃ δόξῃ, ^mκαθάπερ τόπος τις ὑδρι-
 κῶν ἐμπεπλησμένος. Τοιοῦτόν τι ἐστὶ τὰ βασιλεία· πάντες
 εἰσὶ πεφυσχημένοι καὶ φλεγμαίνοντες· οἱ δὲ οὐκ ὄντες, σπουδά-
 ζουσι τοῦτο γενέσθαι. Ἐννόησον οὖν ὅσον ἐστὶ τὸν υἱὸν τὸν
 σὸν εἰσελθόντα ἐκεῖ, καθάπερ ἱατρὸν ἄριστον, μετὰ τῶν ὀργάνων
 εἰσιέναι τῶν δυναμένων καταστέλλειν τὴν ἐκάστου φλεγμονὴν,
 καὶ προσιέναι ἐκάστῳ καὶ διαλέγεσθαι, καὶ ὑγιᾶς τὸ κάμνον
 σῶμα ποιεῖν, ⁿφάρμακα ἐπιτιθέντα ^oτὰ ἀπὸ τῶν γραφῶν, καὶ (875)
 F τούς περὶ φιλοσοφίας ἐκχέοντα λόγους. Ὁ γὰρ μονάζων τί-
 διαλέξεται; τῷ τοίχῳ καὶ τῷ ὀρόφῳ; ἀλλὰ τῇ ἐρημίᾳ καὶ ταῖς
 νάπαις; ἢ τοῖς P^oρρισι καὶ τοῖς δένδροις; Οὐκ ἔχει τοῖνον πολ-
 162 λὴν ἀνάγκην ἐκείνος τῆς τοιαύτης διδασκαλίας· ἀλλ' ὅμως ἔργον
 τίθεται τοῦτο κατορθῶσαι, οὐχ ὥστε ἐτέρους ^qτοσοῦτον παι-
 δεῦσαι, ἀλλ' ὥστε ἑαυτόν. Πολλῆς οὖν χρεῖα μάλιστα τοῖς ἐν
 τῷ βίῳ τούτῳ στρεφομένοις τῆς τοιαύτης διδασκαλίας· καὶ γὰρ
 τοῦ ἁμαρτάνειν πλείονα οὗτος ἀνάγκην ἔχει, ἢ ἐκείνος. Εἰ δὲ
 βούλει γινῶναι, καὶ ἐν τῷ κόσμῳ αὐτῷ ἐπιτηδεύειν ἔσται.
 Πάντες γὰρ αὐτὸν αἰδεσθήσονται ἀπὸ τῶν ῥημάτων ἐκείνων,
 ὅταν ^rὀρώσιν ἐν πυρὶ μὴ καιόμενον, μηδὲ ἀρχῆς ἐπιθυμοῦντα·
 B τότε καὶ τεύξεται ^sταύτης, ὅταν μὴ ἐπιθυμῇ, καὶ βασιλεῖ αἰδε-
 σιμώτερος ἔσται. Οὐ γὰρ ἔνι τὸν τοιοῦτον λαθεῖν. Ἐν μὲν
 γὰρ πολλοῖς ὑγιαίνουνσι λήσεται ὁ ὑγιαίνων· ἐν δὲ πολλοῖς
 κάμνουσιν ὅταν εἰς ^tὑγιᾶς ἦ, ταχέως καὶ εἰς τὰς βασιλικὰς ἀκοὰς
 ἢ φήμῃ διαδραμεῖται, καὶ πολλοῖς αὐτὸν ἐπιστήσῃ ἔθνεσι.
^vΤαῦτα ^wοὖν εἰδότες, ἐκτρέφετε ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ
 κυρίου τὰ τέκνα. Ἀλλὰ πένης ^xτίς ἐστι; Πάλιν τούτου τοῦ

[†] πελάγιος] ἐν πελάγει E. ἐν πελαγίοις C. Veron.

^g ἀλλὰ] ὅμως A.B.F.

^h εὐδοκίμωτερος C.

ⁱ ἂν τε γὰρ] καὶ μάλιστα ἂν A.B.F. Statim ἐν τοῖς β.

A.B.C.

^k στρέφεται pro τρέφεται A.E.

^l ἐπὶ] ἐν C.

^m καὶ κα-

θάπερ B.

ⁿ φάρμακον B.

^o τὰ om. C.D.E.

^p ὀρρισι καὶ] ὀρρισιν

ἢ C.D. Veron.

^q τοσοῦτο E. τοῦτο idem in marg. man. rec. τοσοῦτον

om. C.

^r ὀρώσιν] + αὐτὸν Edd. αὐτὸν om. A.B.C.E.F. Statim ἐν τῷ π. E.

^s αὐτῆς E.

^t ὑγιᾶς omnes. ὑγιαίνων Edd.

^v ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ ἐκτρέ-

φειν τὰ ἴδια τέκνα ἐν φόβῳ θεοῦ, καὶ περὶ ἐπιεικείας, ὅσην καρποῦνται καὶ ἐνταῦθα
 τὴν αἰδῶ· καὶ περὶ τοῦ καταφρονεῖν δόξης καὶ πλούτου· καὶ περὶ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ
 ὅτι τὸ καθ' ὁμοίωσιν ἢ τῆς ψυχῆς ἐστὶν ἀρετὴ. Veron.

^w οὖν om. A.B.E.F.
^x τίς ἐστι; πάλιν τούτου τοῦ] Sic C.D.E. τίς ἐστι; πάλιν πένης· ἀλλὰ τούτου
 (τούτου om. Sav. cet.) τοῦ Edd. φησὶν, ἐστὶν ὁ τοιοῦτος. πάλιν πένης, ἀλλὰ τοῦ
 A.B.F.

ἐν βασιλείοις στρεφόμενου οὐδὲν ἔσται εὐτελέστερος, ἐπειδὴ μὴ ἐν βασιλείοις ἐστίν, ὑὰλλὰ θαυμασθήσεται, καὶ ταχέως εἰς ἀρχὴν ἥξει τὴν ἐκούσιον, οὐ τὴν χειροτονητήν. ²Εἰ γὰρ Ἑλ- C ληνες ἄνδρες τριωβολιμαῖοί τινες καὶ κύνες, ³φιλοσοφίαν τοιαύτην ἀναδεξάμενοι τριωβολιμαῖον τοιαύτη γὰρ ἡ Ἑλληνική· μᾶλλον δὲ ⁴οὐδὲ αὐτήν, ἀλλ' ὄνομα αὐτῆς, καὶ τρίβωνα περιθέμενοι, καὶ κόμην θρέψαντες, πολλοὺς δυσωποῦσι· ⁵πόσω μᾶλλον ὁ ὄντως φιλόσοφος; Εἰ σχῆμα ψευδές, εἰ σκιά φιλοσοφίας φαινομένη οὕτως αἰρεῖ, ⁶τί ἐὰν τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν ἀγαπήσωμεν ⁷καὶ τὴν εἰλικρινῇ; οὐχὶ ⁸μᾶλλον πάντες θεραπεύουσιν; καὶ οἰκίας καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας ⁹τοῖς τοιούτοις μετὰ πολλῆς D τῆς ¹⁰ἀδείας ἐγχειρίζουσιν; Ἄλλ' οὐκ ἔστιν, οὐκ ἔστι τοιούτος φιλόσοφος νῦν. Διὰ τοῦτο οὐδὲ τὸ ὑπόδειγμα ἔστιν εὐρεῖν. Εἰσὶ μὲν γὰρ ἐν μονάζουσιν, ἐν δὲ κοσμικοῖς οὐκέτι. Καὶ ὅτι ἐν μονάζουσιν εἰσι, δυνατὸν πολλοὺς παραγαγεῖν· ὅμως ἓνα ἀπὸ πλείονων ἐρῶ. Ἰστε δῆπου, καὶ ἀκηκόατε, οἱ δὲ καὶ ἐθεωρήσατε τὸν ἄνδρα, ὃν μέλλω νῦν ἐρεῖν· Ἰουλιανὸν λέγω τὸν θαυμάσιον. Οὗτος ἦν ἀνὴρ ἄγροικος, ταπεινὸς καὶ ἐκ ταπεινῶν· οὐδὲ ὅλως τῆς ἔξωθεν ¹¹παιδείας ἔμπειρος, ἀλλὰ τῆς ἀπλάστου φιλοσοφίας πεπληρωμένος. Τούτου εἰς τὰς πόλεις ἐμβάλλοντος· σπα- E νιάκεις δὲ τοῦτο ¹²ἐγίνετο· οὔτε ῥητόρων, οὔτε σοφιστῶν, οὔτε ἄλλου τινὸς εἰσελαύνοντος, τοιαύτη τις ¹³ἐγίνετο συστροφή· τί δὲ λέγω; οὐχὶ πάντων βασιλέων ¹⁴λαμπρότερον αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα ἄδεται ¹⁵ἔτι καὶ νῦν; Εἰ δὲ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ταῦτα, ἐν τῷ κόσμῳ, ἐν ᾧ μὴδὲν ἡμῖν ἐπηγγείλατο ἀγαθὸν ὁ δεσπότης, ἐν ᾧ ξένους ¹⁶ἡμᾶς εἶπεν εἶναι, ἐννοήσωμεν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πόσα ἔσται τὰ ἀποκείμενα ἀγαθά. Εἰ ἔνθα πάροικοι ἦσαν, τοσαύτης ἀπέλανον τιμῆς, ἔνθα αἱ πόλεις εἰσὶ, πόσης ἀπολαύσουσι F δόξης; Εἰ ἔνθα θλίψιν ἐπηγγείλατο, τοσαύτη ¹⁷θεραπεία, ἔνθα ¹⁸ὄντως τιμὰς ἐπαγγέλλεται, πόση ἔσται ἡ ἄνεσις; Ἀλλὰ βούλεσθε ¹⁹καὶ κοσμικοὺς ἐπιδείξωμεν; Νῦν ²⁰μὲν οὐκ ἔχομεν. ²¹Εἰσὶ μὲν γὰρ ἴσως κοσμικοὶ ἐπικεικείς, ἀλλ' εἰς τὴν ἄκραν οὐχ ἤκοντες 163 φιλοσοφίαν. Διὸ ἀπὸ τῶν παλαιῶν καὶ ἀγίων ἐρῶ ὑμῖν τὰ

¹ ἀλλὰ] + καὶ πολλῶ γνωριμώτερος καὶ περιφανέστερος, ἂν ἢ γνησίως μόνον φιλόσοφος· ἀλλὰ A.B.F. ² εἰ] οἱ C. ³ τοιαύτην φιλοσοφίαν inverso ord. A.B.F. ⁴ οὐδὲ αὐτήν] οὐ τοιαύτη E. ⁵ πολλῶ E. ⁶ τί om. A.B.F. ⁷ καὶ om. E. ⁸ μᾶλλον accessit ex B.C.D.E.F. Mox θεραπεύσωσι E. ⁹ τοῖς om. E. ¹⁰ ἀδείας] προσηνείας E. Statim ἐγχειρίζουσιν ante corr. A. ¹¹ παιδείας] σοφίας E. ¹² ἐγένετο E. ¹³ ἐγένετο B.E. ¹⁴ λαμπρ. αὐτοῦ κ. τ. ὄν.] Sic A.B.C.E.F. καὶ τ. ὄν. αὐτοῦ λαμπρ. Edd. ¹⁵ ἔτι om. C. Veron. ¹⁶ ἡμᾶς] + ὁ δεσπότης E. ¹⁷ ἡ θεραπεία E. ¹⁸ ὄντως] τὰς ὄντως A.B.F. ὄντως om. E. Statim ἐπηγγέλται E. ¹⁹ καὶ om. E. Mox ἐπιδείξωμεν B. ²⁰ μὲν] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. ²¹ εἰσὶ μὲν γὰρ ἴσως κοσμικοὶ] πλὴν εἰσι μὲν ἴσως καὶ κοσμικοὶ A.B.F. Sav. cet.

ὑποδείγματα. Πόσοι γυναῖκας ἔχοντες, καὶ παῖδας τρέφοντες, τῶν εἰρημένων οὐδὲν ἔλαττον, οὐδὲν ἔλαττον ἔσχον; Ἄλλὰ νῦν ^w οὐκέτι ἐστὶ, ³ “διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην,” καθὼς φησιν ὁ μακάριος οὗτος. Τίνα οὖν βούλεσθε εἶπω; τὸν Νῶε, ^x ἢ τὸν Ἀβραάμ, ^y ἢ τὸν τούτου παῖδα, ἢ τὸν ἐκείνου; ^z Ἄλλὰ τὸν Β' Ἰωσήφ; ^a Ἄλλὰ βούλεσθε ἐπὶ τοὺς προφήτας ἔλθωμεν; τὸν ^b Μωϋσέα λέγω, τὸν Ἡσαΐαν. Ἄλλ', εἰ δοκεῖ, ἐπὶ τὸν Ἀβραάμ τὸν λόγον ἐκλύσωμεν, ὃν μάλιστα πάντες ^d προφέρουσιν ἡμῖν αἰεὶ. Οὐχὶ γυναῖκα εἶχεν; οὐχὶ παῖδας; καὶ γὰρ ^e καὶ ἐγὼ τοῦτο λέγω πρὸς ὑμᾶς, ὅπερ ὑμεῖς πρὸς ἡμᾶς. Γυναῖκα εἶχεν, ἀλλ' οὐκ ἐπειδὴ γυναῖκα εἶχε, θαυμαστὸς ἦν· χρήματα εἶχεν, ἀλλ' οὐκ ἐπειδὴ χρήματα εἶχεν, ^f ἤρεσε τῷ θεῷ· παῖδας ἔτεκεν, (876) ἀλλ' οὐκ ἐπειδὴ παῖδας ἔτεκεν, ἐμακαρίζετο· τριακοσίους δέκα καὶ ὀκτὼ οἰκογενεῖς ^g ἐκέκτητο, ἀλλ' οὐ τούτου χάριν ^h ἐθαυμάζετο. ^C Ἄλλὰ βούλει μαθεῖν πόθεν; Ἀπὸ τῆς φιλοξενίας, ἀπὸ τῆς τῶν χρημάτων ὑπεροψίας, ἀπὸ τῆς κοσμιότητος. Τί γὰρ ἐστίν, εἰπέ μοι, φιλοσόφου; οὐχὶ καὶ χρημάτων καὶ δόξης καταφρονεῖν, καὶ φθόνου καὶ παντὸς πάθους ἀνώτερον εἶναι; Φέρε οὖν, αὐτὸν εἰς μέσον ἀγαγόντες ἀποδύσωμεν, καὶ δείξωμεν ὑμῖν ἰοῖος φιλόσοφος ἦν. ^k Οὐδὲν ἡγείτο πατρίδα πρῶτον· ⁴ “Ἐξελθε γὰρ, ^l φησὶν, ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου” καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν. Οὐ προσεδέδετο οἰκίαν· ^m ἢ γὰρ ⁿ οὐκ ἐξῆλθεν· ^o οὐ συνηθείας φιλίαν, οὐκ ἄλλω οὐδενί. ^p Ἄλλὰ τί; δόξης μάλιστα πάντων ^q ἐκείνος κατεφρόνησε καὶ χρημάτων· καὶ γὰρ πόλεμον τροπωσάμενος, καὶ λάφυρα ἀξιούμενος λαβεῖν, ^r κατέπτυσεν. ^s Ἄλλ' ὁ παῖς ὁ τούτου, οὐ διὰ τὰ χρήματα πάλιν ἐθαυμάζετο, ἀλλὰ διὰ τὴν φιλοξενίαν, οὐ διὰ τὰ παιδιά, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπακοήν, οὐ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ διὰ τὴν στείρωσιν τὴν ἐπὶ τῇ γυναικί. Οὐδὲν τὴν παροῦσαν ἡγοῦντο ζῶν, ^t οὐκ ἐχρηματίζοντο, ὑπερεώρων ἀπάντων. Εἰπέ γὰρ μοι, ποῖα τῶν φυτῶν ἐστὶν ἄριστα; οὐχ ἅπερ ^u αὖ οἴκοθεν ἔχη τὴν ἰσχύν, καὶ μήτε ὄμβροις, μήτε χαλάζαις, μήτε ἀνέμων ῥύμαις, μήτε ἄλλη τινὶ τοιαύτῃ ἀνωμαλίᾳ ^v βλάπτεται, ἀλλὰ γυμνὰ ἕστηκε

³ 1 Cor. vii. 26.⁴ Gen. xii. 1.

^v οὐδὲν ἔλαττον om. A.B.E.F. inclusum a Sav. ^w οὐκέτι] οὐκ E. ^x ἢ om. F. ^y ἢ om. A.B.F. Sav. cet. ^z ἀλλὰ] ἢ E. ^a ἀλλὰ] ἀλλ' εἰ E. ^b Μωσέα A.B.C.D. Veron. ^c ἀγάγωμεν A.B.F. ^d ἐπιφέρουσιν E. ^e καὶ om. C. Veron. ^f εὐἀρέστησε (sic) E. ^g ἐκέκτητο] + ἀλλ' οὐκ ἐπειδὴ τριακοσίους δεκαοκτὼ οἰκογενεῖς ἐκέκτητο E. ^h ἐθαυμάζετο] + καὶ ἐπηρεῖτο E. ⁱ οἶος] πῶς A.B.F. ^k οὐδὲ C. Veron. et a pr. man. E. Mox πρῶτον om. E. ^l φησὶν] ἤκουσεν A.B.F. Sav. cet. ^m οὐκ] οὐδὲ A.B.F. ⁿ οὐ] οὐδὲ B. ^o ἀλλὰ] εἴτα A.B.F. Sav. cet. τί om. Sav. cet. invitis libris. ^p ἐκείνος om. A.F. Statim κατεφρόνει A.B.F. ^q κατέπτυσεν] + θάττον καὶ ὑπερεῖδε A.B.F. ^r ἀλλ' ὁ π. ὁ τ.] καὶ ὁ τούτου δὲ παῖς A.B.F. ^s βλάπτεται A.F.

πάντων καταφρονούντα, μήτε τριγχιών, μήτε φραγμῶν δεόμενα; Ὁ τοιοῦτος ὁ φιλόσοφος ἐστὶ, τοιοῦτος ὁ πλούτος ἐκεῖνος· οὐδὲν ἔχει, καὶ πάντα ἔχει· πάντα ἔχει, καὶ οὐδὲν ἔχει. Ὁ γὰρ τοίχος οὐκ ἔνδον, ἀλλ' ἐξωθέν ἐστίν· ὁ τριγχὸς οὐ τῆς φύσεώς ἐστιν, ἀλλ' ἐξωθεν. Τί δέ, εἰπέ μοι, ποῖον σῶμα ἰσχυρόν ἐστιν; οὐχ ὅπερ ἂν ὑγιαῖνον ᾖ, καὶ μήτε λιμῶ, μήτε πλησμονῇ, μήτε ψύχει, μήτε καύματι ἀλίσκηται· ἢ τὸ ὑπὸς πάντα ταῦτα καὶ τραπεζοποιῶν, καὶ ὑφαντῶν, καὶ θηρευτῶν, 164 καὶ ἱατρῶν δεόμενον, ἵνα ὑγιαῖνῃ; Ἐκεῖνός ἐστι πλούσιος, ὁ ὄντως φιλόσοφος, ὁ μηδενὸς τούτων δεόμενος. Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος οὗτος ἔλεγεν· “Ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ κυρίου.” Μὴ τοίνυν τριγχία ἐξωθεν περιβάλλετε· τοῦτο γὰρ ὁ πλούτος, τοῦτο ἡ δόξα. Ὅταν γὰρ ταῦτα καταπέσῃ, καταπίπτει δέ, γυμνὸν ἔστηκε καὶ εὐάλωτον τὸ φυτὸν, οὐ μόνον οὐδὲν κερδᾶναν ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ, ἀλλὰ καὶ βλαβέν. Ἐκεῖνα γὰρ τὰ τριγχία τὰ κωλύοντα αὐτὸ ἐγγυμνάζεσθαι πρὸς τὰς τῶν ἀνέμων προσβολὰς, νῦν ἀθρόον καταπεσεῖν παρεσκεύασεν. Ὡστε βλάπτει μᾶλλον ὁ πλούτος, ἀμελετήτους παρασκευάζων πρὸς τὰς ἀνωμαλίας τοῦ βίου. Τοιοῦτους τοίνυν παρασκευάζωμεν τοὺς παῖδας, ὥστε δύνασθαι πρὸς πάντα ἀντέχειν, καὶ μὴ ξενίζεσθαι τοῖς ἐπιούσιν· ἐκτρέφωμεν αὐτοὺς ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ κυρίου, καὶ πολὺς ἡμῖν ὁ μισθὸς ἀποκείσεται. Εἰ γὰρ ἄνθρωποι ἀγάλματα ποιοῦντες βασιλέων, καὶ εἰκόνας γράφοντες, τοσαύτης ἀπολαύουσι τιμῆς· ἡμεῖς τὴν βασιλικὴν εἰκόνα καλλωπίζοντες· εἰκὼν γὰρ τοῦ θεοῦ ὁ ἄνθρωπος· οὐ μυρίων ἀπολαύσομεν τῶν ἀγαθῶν, τὸ καθ' ὁμοίωσιν ἀποδιδόντες; Τοῦτο γὰρ ἐστὶ καὶ ὁμοιον, ἢ τῆς ψυχῆς ἀρετῇ, ὅταν ἀγαθοὺς εἶναι παιδεύσωμεν τοὺς παῖδας, ὅταν ἀοργήτους, ὅταν ἀμνησικάκους· ταῦτα πάντα θεοῦ ἴδια· ὅταν εὐεργετικούς, ὅταν φιλανθρωπούς, ὅταν παιδεύσωμεν τὰ παρόντα μηδὲν ἡγείσθαι. Τοῦτο τοίνυν ἡμῖν ἔργον ἔστω, καὶ ἑαυτοὺς κἀκείνους πλάττειν καὶ ῥυθμίζειν εἰς δέον· ἐπεὶ ποία παρρησία στησόμεθα ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ; Εἰ γὰρ ἐπισκοπῆς ἀνάξιος ὁ παῖδας ἀνυποτάκτους ἔχων, πολλῶν D

^t τειχιῶν E. in marg. ead. man. Formas τριγχιῶν et τριγχὸς pro θριγκίον et θριγκὸς ubique tuentur B.C.D.E.F. ^v τοιοῦτος ὁ] ἀλλὰ τοιοῦτος ὁ C.

Veron. ^{ἀλλ'} ὁ τοιοῦτος (sic) E. ^w ἐστὶν om. A.F. Post ἐξωθεν add. ἐστὶ περιβαλλόμενος A.B.F. περιβαλλόμενος sine ἐστὶ ediderunt Sav. cet. ^x ἀλίσκεται A.F. ^y πρὸς om. E. Post ταῦτα add. ὑποκείμενον A.B.F. Sav. cet. ^z οὗτος] Παῦλος E. ^a αὐτὰ E. ^b ἀλλ' ἐκτρέφωμεν C.D.E. Veron. ^c καὶ om. C.E. Veron. Mox ἀποκείσεται E. ^d ὁ om. B.F. Mox ἀπολαύσωμεν A. ^e γὰρ om. A.B.F. Statim καὶ om. A.B.D.F. Sav. cet. ^f παιδεύωμεν E. διδάξωμεν A.B.F.

μᾶλλον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Τί λέγεις; καὶ γυναῖκα ἄτακτον ἔχωμεν, καὶ παῖδας, εὐθύνας ὑφέξομεν; Ναί, ἐὰν μὴ μετὰ ἀκριβείας τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσενέγκωμεν. Οὐ γὰρ ἀρκεῖ ἡμῖν ἡ οἰκεία ἀρετὴ πρὸς σωτηρίαν. Εἰ γὰρ ὁ τὸ τάλαντον τὸ ἐν καταβαλλόμενος, οὐδὲν ἐκέρδανεν, ἀλλὰ καὶ οὕτω κολάζεται· **Ε**ταί· δηλον ὅτι οὐκ ἀρκεῖ ἡ οἰκεία ἀρετὴ εἰς σωτηρίαν, ἀλλὰ δεῖ καὶ τῆς ἐτέρου. Πολλὴν τοίνυν ποιῶμεθα καὶ τῶν γυναικῶν φροντίδα, πολλὴν καὶ τῶν παιδῶν πρόνοιαν καὶ τῶν οἰκετῶν, πολλὴν καὶ ἡμῶν αὐτῶν· καὶ ἐν τῷ ἑαυτοῦς, καὶ ἐν τῷ ἐκείνους (877) ῥυθμίζειν, τὸν θεὸν ὁ παρακαλῶμεν, ὥστε συναντιλαβέσθαι ἡμῖν τοῦ ἔργου. Ἄν ἴδῃ ἡμᾶς τοῦτο μεριμνῶντας, ἰούτου φροντίζοντας, συναντιλήψεται· ἂν δὲ μηδένα ποιουμένους λόγον, οὐ δώσει χεῖρα. Οὐ γὰρ καθεύδουσιν ἡμῖν χορηγεῖ τὴν βοήθειαν ὁ θεός, ἀλλὰ πονοῦμένοις καὶ αὐτοῖς. Ὁ γὰρ βοηθός, οὐ **Τ**οῦ ἀργούντος ἐστὶ βοηθός, ^k ἀλλὰ τοῦ καὶ αὐτοῦ ἐργαζομένου. Δυνατός δὲ ὁ ἀγαθὸς θεὸς δι' ἑαυτοῦ τὸ ἔργον εἰς τέλος ἀγαγεῖν, ἵνα ^lκαταξιωθῶμεν πάντες ἐπιτυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς τοῦ μονογένους αὐτοῦ ^mυῖου, ¹⁶⁵ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἀγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΒ.

¹Οἱ δούλοι, ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἐν ἀπλότητι καρδίας ὡς τῷ ὁ Χριστῷ· μὴ **Β** κατ' ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δούλοι τοῦ Χριστοῦ, ποιῶντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας δουλεύοντες, ὡς τῷ κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις· εἰδότες ὅτι ^eὁ ἐάν τι ἄνθρωπος ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομίζεται παρὰ ^fτοῦ κυρίου, εἴτε δούλος, εἴτε ἐλεύθερος.

Ὡς **Τ**Ε οὐκ ἀνὴρ μόνον, οὔτε γυνή, οὔτε παιδί, ἀλλὰ καὶ **Ο**ἰκετῶν ἀρετὴ συντελεῖ εἰς σύστασιν καὶ προστασίαν οἰκίας. Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος Παῦλος οὐδὲ τούτου τοῦ μέρους ἡμέλησεν· ἀλλ' ἔρχεται μὲν ἔσχατον ἐπ' αὐτὸ, ἐπειδὴ καὶ ἔσχατον κείται τῷ ἀξιώματι· πολλὰ δὲ καὶ πρὸς αὐτοὺς διαλέγεται,

¹ CAP. VI. v. 5—8.

^ε καταβαλλόμενος E. μὴ καταβαλλόμενος A.B.F. Sav. cet. ^h παρακαλέ-
σωμεν E. Statim συναντιλαμβάνεσθαι E.F. ⁱ τοῦτο A.C.D.F. ^k ἀλλὰ
τοῦ καὶ αὐτοῦ] ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ E. ^l καταξιωθῶμεν omnes. ἀξιωθῶμεν Edd.
^m υῖου om. E. Hom. XXII. ^a ὑμῶν om. F. ^b Χριστῷ] κυρίῳ C.D.
Veron. ^c τοῦ om. F. ^d ὡς om. A.B. Mosq. Cat. ^e ὁ om. C.D.E.F.
Veron. Tum τις pro τι A.B. ἕκαστος pro ἄνθρωπος A.B.E.F. Mosq. ^f τοῦ
om. E. ^ε προστασίαν omnes. πρόστασιν Edd.

οὐκέτι ὡς τοῖς παισιν, ^h ἀλλὰ πολλῶ τελειότερον· οὐ γὰρ ἐνταῦθα δίδωσιν αὐτοῖς τὴν ὑπόσχεσιν, ἀλλ' ἐν τῷ μέλλοντι. “Εἰδότες, φησὶν, ὅτι ⁱ ἂν τι ἕκαστος ποιήσῃ ἀγαθὸν ^k ἢ κακόν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ κυρίου.” Καὶ φιλοσοφεῖν ἤδη διδάσκει. Εἰ γὰρ καὶ τῷ ἀξιώματι τῶν παίδων εἰσὶν ἐλάττους, ἀλλὰ τῷ φρονήματι μέζους. “Οἱ δούλοι, φησὶν, ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα.” Εὐθέως τὴν λελυπημένην D ἀνέστησε ψυχὴν, εὐθέως παρεμυθήσατο. Μὴ ἄλγαι, φησὶν, ὅτι ἔλαττον ἔχεις καὶ τῆς γυναικὸς, καὶ τῶν παίδων· ὄνομα δουλείας ἐστὶ μόνον· κατὰ σάρκα ἐστὶν ἡ δεσποτεία, πρόσκαιρος καὶ βραχεῖα· ὅπερ γὰρ αἶν ἢ σαρκικόν, ^l ἐπίκηρόν ἐστι. “Μετὰ φόβου, φησὶ, καὶ τρόμου.” Ὅρας ὅτι οὐ τὸν αὐτὸν ἀπαιτεῖ παρὰ γυναικὸς καὶ δούλων φόβον; Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀπλῶς εἶπεν, “Ἡ δὲ γυνή, ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα” ἐνταῦθα δὲ μετ' ἐπιτάσεως, “μετὰ ^m φόβου, φησὶ, καὶ τρόμου.” “Ἐν ἀπλότητι τῆς E καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ Χριστῷ.” Συνεχῶς τοῦτό φησι. Τί λέγεις, ὦ μακάριε Παῦλε; ἀδελφός ἐστι, ⁿ μᾶλλον δὲ ἀδελφὸς ἐγένετο, τῶν αὐτῶν ἀπέλαυσεν, εἰς τὸ αὐτὸ σῶμα τελεῖ· ^o ἀδελφὸς ἐγένετο οὐ τοῦ κυρίου τοῦ ῥεαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τῶν αὐτῶν ἀπολαύει πάντων, καὶ λέγεις, “Ὑπακούετε τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις μετὰ φόβου καὶ τρόμου;” Διὰ γὰρ τοῦτο, φησὶ, φημί. Εἰ γὰρ τοὺς ἐλευθέρους ἀλλήλοις ὑποτάσσεσθαι κελεύω διὰ τὸν τοῦ θεοῦ φόβον, ^q καθάπερ ἀνωτέρω ἔλεγεν, “Ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ ^r θεοῦ.” εἰ γὰρ F τὴν γυναῖκα προστάσσω φοβεῖσθαι τὸν ἄνδρα, καίτοι αὕτη ^s καὶ ὁμότιμός ἐστι· πολλῶ μᾶλλον τὸν οἰκέτην. Οὐ γὰρ δυσγένεια τὸ πρᾶγμα ἐστίν, ἀλλ' ἡ πρώτη ^t εὐγένεια, τὸ εἰδέναι ἐλαττοῦσθαι, καὶ μετριάζειν, καὶ εἵκειν τῷ πλησίον. ^v Καὶ 166 ἐλεύθεροι ἐλευθέροις μετὰ πολλοῦ φόβου καὶ τρόμου ^w ἐδούλευον. “Ἐν ἀπλότητι, φησὶ, καρδίας.” ^x Καλῶς εἶπεν. Ἐπειδὴ ^y γὰρ ἐνι μετὰ φόβου καὶ τρόμου δουλεύειν, οὐκ ἐξ εὐνοίας δέ, ἀλλ' ὡς αἶν ἐξῇ· λανθάνουσι ^z γὰρ πολλοὶ πολλὰ ^a περὶ τοὺς δεσπότης κακουργοῦντες τοὺς ^b αὐτῶν· καὶ ^c ταύτην ἀναιρεῖ τὴν

^h ἀλλὰ] + καὶ F. ⁱ ὁ om. C.D.F. Veron. τις pro τι B.D.F. Mosq.
^k ἢ κακόν] αὐτὸ δῆπου A.B.F. [ἢ κακόν] Sav. Cf. p. 151 F. ^l ἐπίκαιρον Cat.
^m φόβου] + γὰρ A.B.F. ⁿ Haec μᾶλλον δὲ ἀ. ἐγένετο leguntur in E. Veron. non in ceteris. ^o ἀδελφός] μᾶλλον δὲ ἀδελφός A.B.F. Sav. cet. ^p αὐ-
τοῦ E. ^q καθάπερ] καὶ γὰρ A.B.F. ^r θεοῦ] Χριστοῦ A.B.E.F. ^s καὶ
om. F. ^t εὐγένεια] + πρώτη εὐγένεια A.B.F. ^v καὶ] εἰ δὲ καὶ E. ^w δου-
λεύουσιν A.B.F. ^x καλῶς] + οὕτως A.B.F. ^y γὰρ assumtum ex A.F.
Statim ἐνι καὶ μετὰ E. Cat. ^z γὰρ om. C.E. Veron. ^a περὶ τ. δ. κακουρ-
γοῦντες pro κακουργοῦντες περὶ τ. δ. omnes. ^b αὐτῶν E.F. ^c ταύτην] +
γούν Edd. repugnantibus libris et Cat.

κακουργίαν, ^dλέγων, “Ἐν ἀπλότῃ τῆς καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ κυρίῳ· ^eμὴ κατ’ ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ’ ὡς Βδούλοι τοῦ Χριστοῦ, ποιούντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ ψυχῆς, (878) μετ’ εὐνοίας δουλεύοντες, ὡς τῷ κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις.” Ὁρᾷς πόσων ἐδεήθη, ὥστε τοῦτο ἐμφυτεῦσαι τὸ καλόν, τὸ μετ’ εὐνοίας λέγω, καὶ ἐκ ψυχῆς; Ἐκείνο μὲν γὰρ ^fπολλοὺς ὀρῶμεν τοῖς δεσπόταις παρέχοντας, τὸ τοῦ φόβου καὶ ^gτὸ τοῦ τρόμου λέγω, καὶ πρὸς ^hἐκείνο ἢ τοῦ δεσπότητος ἀπειλή πολλὰ ἀνύει· ἀλλὰ δείξον, φησὶν, ὅτι ὡς Χριστοῦ δούλος δουλεύεις, οὐχ ὡς ἀνθρώπου· ποίησον εἶναι σὸν τὸ κατόρθωμα, μὴ τῆς ἀνάγκης.

Ἐπεὶ τὸν παρ’ ἐτέρου κακῶς πᾶσχοντα πείθει καὶ διδάσκει διὰ τῶν ἐξῆς, αὐτοῦ ποιῆσαι τὸ κατόρθωμα καὶ τῆς αὐτοῦ ⁱπροαιρέσεως. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ πλήξας τὴν σιαγόνα, οὐκ ἀπὸ τῆς διανοίας τῆς τοῦ πληγέντος ^kἐπὶ τοῦτο ἦλθεν, ἀλλ’ ἀπὸ τῆς οἰκείας κακίας, ^lτί φησι; ²“Στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην,” ἵνα δείξῃς ὅτι καὶ ταύτην οὐκ ἄκων ὑπέστης. Ὁ γὰρ ^mἐπιδαψιλευσάμενος τῷ παθεῖν κακῶς, καὶ ὅπερ οὐκ ἦν αὐτοῦ, ἐποίησεν ἑαυτοῦ, ⁿτῷ ῥαπισθῆναι ^oκαὶ τὴν ἄλλην σιαγόνα, μὴ τῷ μόνον ἐνεγκεῖν. Τοῦτο μὲν γὰρ ἴσως ^pδόξει καὶ φόβου εἶναι, ^qἘκείνο δὲ φιλοσοφίας πολλῆς. ¹Καὶ ἔδειξας, ὅτι καὶ τοῦτο διὰ φιλοσοφίαν ἤνεγκας. Ὡστε καὶ νῦν δείξον ^rτοῦτο, ὅτι καὶ ταύτην ἐκοντὶ φέρεις τὴν δουλείαν. ^sὉ ἄρα ἀνθρωπάρεσκος, οὐ δούλος ^tτοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ δούλος τοῦ Χριστοῦ, οὐκ ἀνθρωπάρεσκος. Τίς γὰρ ^uθεοῦ δούλος ὢν, ἀνθρώποις ἀρέσκειν βούλεται; τίς δὲ ἀνθρώποις ἀρέσκων, θεοῦ δύναται εἶναι δούλος; “Ἐκ ψυχῆς, φησὶ, μετ’ εὐνοίας ^xδουλεύοντες.” Ἐπειδὴ γὰρ ἐνὶ καὶ ἐν ἀπλότῃ δουλεύειν, καὶ μὴ κακούργως, μὴ μὴν ^yπάσῃ δυνάμει, ἀλλὰ τὸ ὀφειλόμενον μόνον πληροῦν, ^zδιὰ τοῦτό φησιν, ἀπὸ προθυμίας, μὴ ἀπὸ ἀνάγκης, ^aἀπὸ προαιρέσεως, μὴ ἀπὸ βίας. Ἄν οὕτω ^bδουλεύσῃς, οὐκ εἶ δούλος, ἀν ἐκ προαιρέσεως, ἀν μετ’ εὐνοίας, ἀν ἀπὸ ψυχῆς, ἀν διὰ τὸν Χρι-

² Matth. v. 39.

^d λέγων] τί λέγων E. ^e μὴ] καὶ μὴ E. ^f πολλοὺς] οὐ πολλοὺς A.B.F. Idem post παρέχοντας add. τοῦτο δὲ πάντας. ^g τὸ om. D.E. τοῦ om. C.D.E. ^h ἐκείνο] αὐτὸ δὲ (δὴ F.) τοῦτο καὶ A.B.F. ⁱ προαιρέσεως] + οὕτω καὶ τοῦτον A.B.E.F. Sav. cet. ^k ἐπὶ pro εἰς B.C.D.E.F. ^l τί om. A.B.F. ^m ἐπιδαψιλευόμενος E. Statim τὸ παθεῖν idem. ⁿ τὸ bis E. Veron. ^o καὶ τὴν ἄλλην σ.] τὴν σ. E. τὴν σ. καὶ τὴν ἄλλην A.B.F. ^p δοκεῖ E. ^q καὶ] οὐκοῦν A.B.F. Sav. cet. ^r τοῦτο] ἐνταῦθα A.B.F. Sav. cet. ^s ὁ ἄρα (γὰρ E.) ἀνθ.] καὶ οὐχ ὡς ἀνθρωπάρεσκος. ὁ ἄρα τοιοῦτος A.B.F. Sav. cet. ^t τοῦ om. E. ^u ὁ] εἰ A.B.F. ^v θεοῦ] Χριστοῦ B. ^x δουλεύοντες] + καλῶς οὕτως εἶπεν A.B.F. Sav. cet. ^y πάσῃ δ.] μετ’ εὐνοίας A.B.F. ^z διὰ τοῦτό φ.] διὰ τοῦτο (τούτου A.B.) αὐτὸ διορθοῦται καὶ λέγει A.B.F. ^a ἀπὸ] ἀλλ’ ἀπὸ E. ^b δουλεύς E.

στόν. Ταύτην γὰρ τὴν δουλείαν καὶ Παῦλος δουλεύει ὁ ἐλεύθερος, καὶ βοᾷ λέγων· ³ “Οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν.” F
 “Ὅρα πῶς ἀφαιρεῖται σου τὴν δυσγένειαν τῆς δουλείας. “Ὡςπερ γὰρ ὁ χρήματα ἀφηρημένος, ἂν καὶ ἕτερα προσδῶ τῷ λαβόντι, οὐκ ἐν τοῖς ἀφηρημένοις, ἀλλ’ ἐν τοῖς φιλοτίμοις κεῖται, οὐκ ἐν τοῖς παθοῦσι κακῶς, ἀλλ’ ἐν τοῖς ποιούσι καλῶς, καὶ μᾶλλον 167
 ὀνειδίει περιέβαλε τῷ χαρίσασθαι, ἢ περιεβλήθη τῷ ἀφαιρεθῆναι· οὕτω ἔδῃ ἐνταῦθα, τῇ δαψιλείᾳ καὶ μεγαλοψυχότερος φανέται, ^d καὶ δεικνὺς ὅτι οὐκ ᾔσθετο τῆς ἀρπαγῆς, ^e ἐνέτρεψεν ἐκείνον.
^f Διὰ τὸν Χριστὸν δουλεύωμεν τοῖς δεσπόταις. “Εἰδότες, φησὶν, ὅτι ^g ἂν τι ἕκαστος ^h ἐργάσῃται ἀγαθόν, τοῦτο κομίζεται παρὰ τοῦ κυρίου, εἴτε δούλος, εἴτε ἐλεύθερος.” Ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν πολλοὺς τῶν δεσποτῶν ἀπίστους ὄντας μὴ αἰσχύνεσθαι, μὴδὲ ἀμείβεσθαι τοὺς οἰκέτας τῆς ὑπακοῆς, ὅρα πῶς αὐτοὺς B
 παρεμυθήσατο, ὥστε μὴ ὑποπτεῦν τὴν ἀνταπόδοσιν, ἀλλὰ σφόδρα θαρρεῖν ὑπὲρ τῆς ἀμοιβῆς. Καθάπερ γὰρ οἱ καλῶς πᾶσχοντες, ὅταν μὴ ἀμείβωνται τοὺς εὐεργέτας, τὸν θεὸν αὐτοῖς ὀφειλέτην ποιούσιν· οὕτω δὴ καὶ οἱ δεσπόται, ἂν παθόντες εὖ παρὰ σοῦ μὴ ^k σε ἀμείψωνται, μᾶλλον ἡμέψαντο, τὸν θεὸν ὀφειλέτην σοι καταστήσαντες.

⁴ “Καὶ οἱ κύριοι, ^l φησὶ, τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτούς.” Τὰ αὐτά· ποῖα; Μετ’ εὐνοίας δουλεύετε. Ἄλλ’ οὐκ εἶπε, ^m δουλεύετε, καίτοιγε εἰπὼν, “τὰ αὐτὰ,” τοῦτο ἐδήλωσε· δουλεύει C
 γὰρ καὶ ὁ δεσπότης. Μὴ ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, φησὶ, μετὰ φόβου καὶ ⁿ τρόμου, τοῦ πρὸς θεὸν, ^o δεδοικότες ^p μήποτε ὑμῖν ἐγκαλέσῃ ὑπὲρ τῆς εἰς τοὺς δούλους ἀμελείας. “Ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν.” Μὴ φορτικοὶ, φησὶ, μὴδὲ ^q ἐπαχθεῖς. “Εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν ^r αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς.” Βαβαί, ἡλίκον ἡνίξατο; πῶς ἐφόβητε; Τουτέστι, ⁵ “Τῷ μέτρῳ, ᾧ μετρεῖς, ἀντιμετρηθήσεταί σοι.” Μὴ ἀκούσης, “Δούλε πονηρὲ, πᾶσαν τὴν ὀφειλήν ^s ἐκείνην ἀφῆκά σοι.” “Καὶ προσωποληψία, ^t φησὶν, οὐκ D
 ἔστι παρ’ αὐτῷ.” Μὴ νομίσης, φησὶν, ὅτι τὰ εἰς τὸν δούλον,

3 2 Cor. iv. 5.

4 v. 9.

5 Matth. vii. 2. xviii. 32.

^c δῆ] + καὶ B.E.F. ^d καὶ om. C.D.E. Veron. ostendensque Vet. ^e ἐν-
 τρέφει A.B.F. Sav. cet. ^f διὰ] οὐκοῦν διὰ A.B.F. Sav. cet. ^g ἂν δῆ]
 εἶν F. τις pro τι B.D.F. Tum ἕκαστος A.B.C.E.F. ἄνθρωπος Edd. ἕκαστος
 om. D. ^h ἐργάσῃται omnes. ποιήσῃ Edd. ⁱ ὑπὲρ pro περὶ B.C.D.E.F.
 Cat. ^k σε ἀμείψ. pro ἀμείψ. σε A.B.C.E.F. ^l φησὶ om. B. ^m δου-
 λεύετε] οὕτω A.B. οὕτω δουλεύετε F. ⁿ τρόμου] + τουτέστι A.B.F. Sav. cet.
 Mox πρὸς τὸν θ. Edd. τὸν om. A.B.C.E.F. Cat. ^o δεδοικότες] ὥσεὶ ἔλεγε,
 φοβείσθε A.B.F. ^p μήτε C. ^q ἐπαχθεῖς] + γίνεσθε A.B.E.F. Sav. cet.
 invita Cat. ^r αὐτῶν] καὶ αὐτῶν C. Statim κύριος sine artic. E. Cat.
^s ἐκείνην om. C. ^t φησὶν om. A.B.F.

ὥς εἰς δούλον γινόμενα, οὕτως ἀφήσει. Οἱ μὲν γὰρ ἔξωθεν νόμοι διαφορὰν ἴσασι τούτων τῶν γενῶν, ὥστε ἀνθρώπων ὄντες (870) νόμοι· ὁ δὲ νόμος ὁ τοῦ κοινοῦ δεσπότου οὐδεμίαν οἶδε διαφορὰν, ἅτε κοινῇ πάντας εὖ ποιῶν, καὶ πᾶσι τῶν αὐτῶν μεταδιδούς. Εἰ δέ τις ἔροιτο, πόθεν ἡ δουλεία, καὶ διὰ τί εἰς τὸν βίον εἰσῆλθε Επὶ τὸν ἀνθρώπινον· καὶ γὰρ οἶδα πολλοὺς καὶ ἐρωτῶντας τὰ τοιαῦτα ἠδέως, καὶ μαθεῖν βουλομένους· ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς ἐρῶ. Ἡ πλεονεξία τὴν δουλείαν ἔτεκεν, ἡ βαναυσία, ἡ ἀπληστία· ἐπεὶ Νῶε δούλον οὐκ εἶχεν, οὐδὲ Ἀβελ, οὐδὲ Σὴθ, ἀλλ' οὐδὲ οἱ μετὰ ταῦτα. Ἀμαρτία τὸ πρᾶγμα ἔτεκεν, ἡ εἰς τοὺς πατέρας ὕβρις. Ἀκουέτωσαν οἱ παῖδες, ὅτι Ὑδούλοι εἰσιν ἄξιοι εἶναι, ὅταν εἰς τοὺς πατέρας ἀγνώμονες ᾖσιν. Ἀφείλετο ἑαυτοῦ ὁ τοιοῦτος τὴν εὐγένειαν· ὁ γὰρ ὕβριζων τὸν πατέρα, οὐκέτι ἐστὶν υἱός. ^{F^a} Εἰ οὖν πατέρα τις ὕβριζων, οὐκ ἐστὶν υἱός, ὁ τὸν ὄντως ἡμῶν πατέρα ὕβριζων, πῶς ἐστὶν υἱός; ^c Κατῆλθεν ἀπὸ τῆς εὐγενείας, ἐξύβρισεν εἰς τὴν φύσιν. Εἶτα καὶ πόλεμοι καὶ μάχαι αἰχμα- ¹⁶⁸ λώτους ἔλαβον. Ἄλλ' ὁ Ἀβραὰμ ^d εἶχεν οἰκέτας. Ἄλλ' οὐχ ὥς οἰκέταις ἐκέχρητο. ^e Ὅρα πῶς πάντα εἰς τὴν κεφαλὴν ἀναρτᾷ· καὶ τὴν γυναῖκα, ἵνα, φησὶν, ἀγαπᾷ ταύτην· καὶ τὰ παῖδιά, ἵνα ἐκτρέφῃ ἐν παιδείᾳ καὶ νοθεσίᾳ κυρίου· ^h καὶ τοὺς δούλους, “εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς.” ^k Οὕτω, φησὶ, καὶ αὐτοὶ, ὡς δούλοι ὄντες, ^l οὕτω φιλάνθρωποι ἔσεσθε καὶ συγγνωμονικοί. ^m “Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί μου, φησὶν, ἐνδυναμούσθε ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ.” Εἰ δὲ βούλεσθε ⁿ πρότερον τὰ περὶ τῶν οἰκετῶν ἀκοῦσαι, ἀκούσατε τέως τὰ περὶ τῶν παίδων. Διδάσκετε αὐτοὺς εἶναι εὐλαβεῖς, καὶ πάντως πάντα ^o ἔπεται. Νῦν δὲ εἰς μὲν θέατρον ^B ἀνιῶν, καὶ εἰς βαλανεῖον ἀπιῶν τις, πάντας ἐπισύρεται τοὺς παῖ-

6 v. 10.

^v ὥς εἰς δούλον om. E. Post γινόμενα add. manus recens in marg. ὥς εἰς δ. γινόμενα. Haec ὥς εἰς δούλον post γινόμενα transp. Cat. ^w ἅτε] ὥστε C. ^x ἡ βαναυσία om. A.B.F. inclusum a Sav. ^y δούλοι εἰσιν ἄξιοι] ἄξιοι εἰσι δούλοι A.B.F. Sav. cet. ἄξιοι εἶναι in textu om. E. ^z οὐκέτι ἐστίν] Sic A.B.D.E.F. οὐκ ἐστίν ἐτι Edd. Haec οὐκέτι ἐστίν—ὕβριζων om. C. ^a εἰ οὖν π. τις] Sic D. εἰ π. τις E. εἰ δὲ ὁ πατέρα A.B.F. Sav. cet. Haec εἰ οὖν—οὐκ ἐστίν υἱός om. Veron. ^b πατέρα ἡμῶν pro ἡμῶν πατέρα A.B.C. ἡμῶν om. E.F. ^c ἐξῆλθεν A.B.F. Sav. cet. ^d ἔσχευ E. Post οἰκέτας add. φησὶν A.B.F. Sav. cet. ^e ὁρᾷς E. ^f καὶ om. A.B.F. Sav. cet. ^g καὶ om. A.B.E.F. Sav. cet. ^h καὶ om. A.B.C.D.F. Sav. cet. ⁱ ὅτι om. C. κύριος sine artic. E. ^k οὕτω, φησὶ—συγγνωμονικοί] ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οὕτω, φησὶ, γίνεσθε καὶ συγ. ὥς καὶ αὐτοὶ δούλοι ὄντες A.B.F. ^l οὕτω φ. ἔσεσθε] φ. γίνεσθε Sav. cet. ^m Haec τὸ λοιπὸν—τῆς ἰσχύος αὐτοῦ om. Sav. cet. repugnantibus libris. ⁿ πρότερον τὰ περὶ τῶν οἰκετῶν ἀκοῦσαι (ἀκούσατε Veron.), ἀκούσατε τέως (ὥς E.) τὰ περὶ τ. π.] Sic C.D.E. Veron. καὶ τὰ περὶ τῶν οἰκετῶν ἀκοῦσαι, τὰ αὐτὰ ἐροῦμεν ἂ καὶ περὶ τ. π. A.B.F. ἀκοῦσαι, τὰ αὐτὰ ἐροῦμεν περὶ τῶν οἰκετῶν ἂ καὶ πρότερον περὶ τ. π. Sav. cet. ^o ἔπεται A.B.F. Statim νῦν μὲν εἰς θέατρον C.

δας· εἰς δὲ ἐκκλησίαν, οὐκέτι, οὐδὲ ἀναγκάζει παρῆναι καὶ ἀκούειν. Πῶς ῥδὲ ὁ οἰκέτης ἀκούσεται, σοῦ τοῦ δεσπότου ἑτέροις προσέχοντος; Ἡγόρασας, ἐπρίω τὸν δούλον; ἐπίταττε πρότερον αὐτῷ τὰ κατὰ θεὸν, ὥστε πρὸς τοὺς συνδούλους εἶναι ἥπιον, ἀρετῆς ἡ πολλὴν ποιεῖσθαι λόγον. Πόλις ἐστὶν ἡ ἐκάστου οἰκία, ἄρχων ἐστὶν ἕκαστος τῆς ἑαυτοῦ οἰκίας. Καὶ ῥῆ μὲν τῶν πλουτούντων, εὐδὴλον, ἔνθα καὶ ἀγροὶ καὶ ἐπίτροποι καὶ ἄρχοντες ἐπὶ ἄρχουσιν· ἐγὼ δὲ καὶ τὴν τῶν πεινήτων οἰκίαν φημι C ὁ πόλιν εἶναι. Καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα εἰσιν ἀρχαί· οἶον, κρατεῖ τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, ἡ ἔγυνή τῶν οἰκετῶν, οἱ οἰκέται ὧν γυναικῶν· πάλιν αἱ γυναῖκες καὶ οἱ ἄνδρες τῶν παίδων. Ἀρα οὐ δοκεῖ σοι, καθάπερ τις βασιλεὺς εἶναι, τοσούτους ἔχων ἄρχοντας ὑποτεταγμένους ἑαυτῷ, καὶ πάντων ὧ προσήκειν αὐτὸν οἰκονομικώτερον εἶναι καὶ πολιτικώτερον; Ὁ γὰρ εἰδὼς διαφόρως κεχρῆσθαι τούτοις, οἶδε τοὺς ἐπιτηδέους ἄρχοντας αἰρεῖσθαι, καὶ ὧ αἰρήσεται λαμπρούς. Ὡοῖον, ἔσται βασιλεὺς ἕτερος ἡ γυνὴ ὧ χωρὶς τοῦ διαδήματος ἐν οἰκίᾳ, ὧ καὶ ὁ εἰδὼς τὸν βασιλέα D τοῦτον αἰρεῖσθαι, πάντα τὰ ἄλλα καλῶς διαθήσει.

“Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί μου, φησὶν, ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ.” Ὅταν μέλλῃ τελευτᾶν ὁ λόγος, αἰεὶ τούτῳ κέχρηται τῷ τρόπῳ. Οὐχὶ καλῶς ἔλεγον ἐξ ἀρχῆς, ὅτι στρατόπεδόν ἐστιν ὁλόκληρον ἡ ἐκάστου οἰκία; Ἰδοὺ γὰρ διατάξας πάσας τὰς ἀρχάς, λοιπὸν αὐτοὺς καθοπλίζει, καὶ ἐπὶ πόλεμον ἐξάγει. Ἐὰν γὰρ μηδεὶς τὴν ἀρχὴν ἀρπάξῃ ὧ τὴν τοῦ ἑτέρου, ἀλλὰ κατὰ χώραν ἕκαστος E μένῃ, πάντα εὖ διακείμεται. “Ἐνδυναμοῦσθε, φησὶν, ἐν κυρίῳ.” Τί ἐστίν, “ἐν κυρίῳ;” Ἐν τῇ ἐλπίδι τῇ εἰς αὐτὸν, διὰ τῆς αὐτοῦ βοηθείας. Ἐπειδὴ ὧ γὰρ πολλὰ ἐπέταξεν ὧ ἄπερ ἔδει γενέσθαι, μὴ ὧ δέισσητε, φησὶν, ἐπιρρίψατε τὴν ἐλπίδα ἐπὶ τὸν ὧ θεόν, καὶ πάντα ἐξευμαρίσει. ὧ “Καὶ ἐν τῷ κράτει, φησὶ, τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. ὧ Καὶ ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στήναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου.”

7 v. II.

ρ δὲ] οὖν A.B.F. οἰκέτης sine artic. B. ἡ πολλὴν om. B.F. Mox ἐκάστου ἡ οἰκία hoc ord. E. ἡ om. C. ῥῆ μὲν τῶν] ὅτι μὲν τοιαύτη ἡ τῶν A.B.F. Sav. cet. ὧ πόλιν] πάλιν C. καὶ πόλιν Veron. ῥ γυνή] + τῶν παιδίων A.B. + τῶν παίδων F. + τῶν παίδων, τὰ παῖδια D.E. ὧ τῶν] + ἰδίων A.B.F. Sav. cet. ὧ προσήκειν A.B.F. ὧ αἰρήσεται] + γε A.B.F. Sav. cet. ὧ οἶον] οὐκοῦν A.B.F. Sav. cet. ὧ χωρὶς τ. δ. ἐν οἰκίᾳ] Sic A.B.C.E.F. ἐν οἰκίᾳ χωρὶς τ. δ. Edd. ὧ καὶ om. E. ὧ τὴν om. E. ὧ κυρίῳ] + καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ· τουτέστιν A.B.F. Sav. cet. Haec autem, τί ἐστὶν ἐν κυρίῳ, quae aberant, ex Cat. assumimus. ὧ γὰρ om. A.F. ὧ ἄπερ ἔδει (ἡ δέϊ E.) γενέσθαι] παραθαρρύνει λοιπὸν ὥστε μένειν A.B.F. ὧ δήσητε F. δειλιάσητε E. ὧ θεὸν pro κύριον B.C.E.F. Cat. ὧ Haec καὶ ἐν τῷ κράτει — αὐτοῦ om. A.B.F. Sav. cet. καὶ ante ἐνδύσασθε om. A.B.F. Mosq. Post ἐνδύσασθε add. φησὶ E.

F Οὐκ εἶπε, πρὸς τὰς μάχας, οὐδὲ πρὸς τοὺς ¹πολέμους. Οὐδὲ
 γὰρ ἀπλῶς, οὐδὲ φανερώς ἡμῖν ὁ ἐχθρὸς πολεμεῖ, ^kἀλλὰ μεθο-
 δεῖα. Τί ἐστι μεθοδεῖα; Μεθοδεῦσαί ἐστι τὸ ἀπατῆσαι, καὶ
 διὰ ^lσυντόμου ἐλεῖν, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν γίνεται, καὶ ἐν
 λόγοις καὶ ἐν ἔργοις καὶ ἐν παλαίσμασιν ἐπὶ τῶν παραγόντων
 169 ἡμᾶς. Οἷόν τι λέγω· οὐδέποτε φανερά ^mπροτίθησι τὰ ἀμαρ-
 τήματα· ⁿεἰδωλολατρείαν οὐ λέγει, ἀλλ' ἐτέρως αὐτὸ κατα- (88c)
 σκευάζει μεθοδεύων, τουτέστι, πιθανὸν ^oκατασκευάζων τὸν λόγον,
 ἐπικαλύμμασι κεκρημένος. Ἦδη μὲν οὖν καὶ τούτῳ διήγειρε
 τοὺς στρατιώτας, καὶ νήφειν ἐποίησε, τῷ πείσαι καὶ διδάξαι,
 ὅτι πρὸς ^pῥέμπειρον τῶν πολεμικῶν ἡμῖν ἡ μάχη, καὶ οὐχ ἀπλῶς
 οὐδὲ ^qἀφελῶς πολεμοῦντα, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς μεθοδείας.
 Καὶ πρῶτον μὲν ἀπὸ ^rτῆς τέχνης αὐτοῦ, δεύτερον δὲ ἀπὸ τῆς
 φύσεως καὶ τοῦ πλήθους ^sτοὺς μαθητὰς ἐπαίρει. Οὐχὶ κατα-
 B βαλεῖν βουλόμενος ^tτοὺς στρατιώτας τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐστῶτας,
 ἀλλ' ἐπᾶραι καὶ διεγείρει, εἶπε τὰ σοφίσματα, καὶ παρεσκεύασε
 νήφειν. Εἰ μὲν γὰρ μόνον διηγησάμενος αὐτῶν τὴν δύναμιν
 μέχρι τούτου τὸν λόγον ἔστησε, ^vκατέβαλεν αὐτούς· ^wεἰ δὲ
 καὶ πρὸ τούτου καὶ μετὰ τοῦτο δείκνυσι δυνατὸν εἶναι τὸν τοιοῦ-
 τον ἐλεῖν, μᾶλλον αὐτοὺς ἐπαίρει. Ἡ γὰρ τῶν ἐναντίων ἰσχὺς
 ὅσῳ αὐν ^xσαφέστερον παρ' ἡμῶν ἀπαγγέλλεται ^yπρὸς τοὺς οἰ-
 κείους, τοσοῦτ' σπουδαιοτέρους ποιεῖ τοὺς ἡμετέρους. 8“^z“Οτι
 C οὐκ ἔστιν ^zἡμῖν, φησὶν, ἡ πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ
 πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας
 τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονη-
 ρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.” ^aΕἰτα καὶ ἀπὸ τῶν ἐπάθλων τῶν
 κειμένων διήγειρεν αὐτούς. ^bΤί γάρ; Εἰπὼν ὅτι σφοδροὶ οἱ

8 v. 12.

¹ πολέμους] + ἀλλὰ πρὸς τὰς μεθοδείας A.B.C.D.F. Sav. cet. ^k ἀλλὰ με-
 θοδεῖα (+ μεθοδεύει E.) τί (+ δὲ E.) ἐστι μεθοδεῖα; μεθοδεῦσαί ἐστι] μεθοδεῖα
 ἐστὶν ἀπάτη καὶ δόλος· καὶ (καὶ om. F.) μεθοδεῦσαι λέγεται A.B.F. ^l συν-
 τόμου] μηχανῆς A.B.F. Sav. cet. ^m προτίθησι] ποιεῖ A.B.F. ⁿ εἰ-
 δωλολατρείαν (εἰδωλολατρεῖν E.)—μεθοδεύων] ὁ διάβολος, οὐδὲ ἐκ τοῦ φανεροῦ
 τοῦ πράττειν αὐτὰ ὑποτίθηναι. οὐ γὰρ λέγει εἰδωλολάτρει, ἀλλ' ἐτέρως αὐτὸ μεθο-
 δεῖα A.B.F. ^o κατασκευάζει A.F. ^p ῥέμπειραν E. Idem in
 marg. man. rec. πρὸς ἀκριβῆ πείραν ἔχοντα τῶν πολεμικῶν. ^q ἀφελῶς
 omnes. φανερώς Edd. ^r τῆς om. F. αὐτοῦ om. A.B.F. ^s τοὺς μ.
 ἐπαίρει] φοβερὸν τὸν πόλεμον δείκνυσιν A.B.F. ^t τοὺς στρ. τοὺς ὑπ' αὐτὸν
 ἐστῶτας] Sic A.B.C.D.E. τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐστῶτας om. F. τοὺς ὑπ' αὐτὸν (ἐφ'
 αὐτὸν Veron.) ἐστῶτας στρ. Edd. ^v κατέβ. αὐν] κἂν κατέβ. A.B.F. Sav. cet.
^w εἰ] νῦν A.B.F. Mox δεικνὺς iidem. ^x σαφέστερον om. A.B.F. ^y [πρὸς
 τοὺς οἰκείους] Sav. Haec om. A.B.F. ^z ὑμῖν C. φησὶν om. A.B.F.
^a εἰτα] προτρέψας ἀπὸ τοῦ εἰδους τῆς μάχης, λοιπὸν A.B.F. Sav. cet. Mox
 ἀπὸ τῶν κειμένων ἐπάθλων A.B.F. Statim αὐτοὺς διεγείρει A.B.F. Sav. cet.
^b τί] ἔτι E. τί γάρ;—ἐν τοῖς ἐπουρανίοις] εἰπὼν δὲ ὅτι ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, δεί-
 κνυσιν ὅτι περὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς (ἐπουρανοῖς B.) A.B.F.

ἐχθροί, ἐπήγαγεν, ὅτι καὶ μεγάλα ἡμᾶς ἀποστεροῦσι. Ποῖα; Ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἡ μάχη κείται· οὐ περὶ χρημάτων, ^dοὐ περὶ δόξης, ἀλλ' ὑπὲρ ἀνδραποδισμού ὁ ἀγών. Ὡστε ἀκατάλακτος ἡ ἔχθρα γίνεται. Σφοδροτέρα ἡ φιλονεικία ^eκαὶ ἡ μάχη, ὅταν ὑπὲρ μεγάλων ᾖ. ^fΤὸ, “ἐν τοῖς ἐπουρανίοις,” ἀντὶ τοῦ ὑπὲρ τῶν ἐπουρανίων· οὐχ ἵνα αὐτοῖ τινος τύχωσι νικήσαντες, ἀλλ' ἵνα ἡμᾶς ἀποστερήσωσιν· ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν, ἡ συνθήκη ἐν ^hτίνι κείται; ἐν χρυσῷ. ⁱΤὸ ἐν, ὑπὲρ ἐστὶ, καὶ τὸ ἐν, διὰ ἐστὶν. Ὅρα πῶς ἡμᾶς διεγείρει ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ, καὶ νήφειν ποιεῖ, ^kτὸ εἰδέναι περὶ μεγάλων ὄντα τὸν κίνδυνον, καὶ ὑπὲρ μεγάλων τὴν νίκην· τοῦ γὰρ οὐρανοῦ ἡμᾶς ἐκβάλλειν σπουδάζει. Ἀρχὰς τινὰς φησι καὶ ἐξουσίας καὶ κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου. Ποίου σκότους; ^lἌρα τῆς E νυκτός; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ τῆς πονηρίας. “Ἡμεν γὰρ ^mποτε, φησὶ, σκότος” ⁿτὴν πονηρίαν λέγων τὴν ἐν τῷ παρόντι βίῳ. Οὐ γὰρ ἔξει περαιτέρω χώραν, οὐκ ἐν οὐρανῷ, οὐκ ἐν τῷ μετὰ ταῦτα αἰῶνι. Κοσμοκράτορας δὲ αὐτοὺς ^oφησιν, οὐχ ὡς τοῦ κόσμου κρατοῦντας, ^pἀλλ' οἶδε τὸν κόσμον τοῦτον καλεῖν ἡ γραφὴ τὰς πονηρὰς πράξεις· ὡς ὅταν λέγῃ ὁ Χριστός· ^q“Ὑμεῖς οὐκ ἐστὲ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ὥσπερ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ F ἐκ τοῦ κόσμου.” Ἀρα ^rοὖν οὐκ ἦσαν ἐκ τοῦ κόσμου; οὐχὶ σάρκα περιέκειντο; οὐ τῶν ^sἐν κόσμῳ ἦσαν; Καὶ πάλιν· “Ὁ κόσμος ἐμὲ μισεῖ, ὑμᾶς δὲ οὐ δύναται μισεῖν” πάλιν τὰς πονηρὰς πράξεις λέγων. ^tΟὕτω κόσμον ἐνταῦθα τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους ^uφησὶν· οἱ ^vδὲ δαίμονες μᾶλλον τούτων ^wκρατοῦσι. 170 “Πρὸς τὰ πνευματικὰ, ^xφησὶ, τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.” ^yἈρχὰς καὶ ἐξουσίας ^zφησὶ, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ^aἐπουρανίων θρόνοι, κυριότητες, ἀρχαί, ἐξουσίαι. 10 “Διὰ τοῦτο, φησὶν,

9 Joan. xvii. 14. vii. 7.

10 v. 13.

^c ἐπουρανίοις] + φησὶν E. Cat. ^d οὐ] οὐδὲ E. Cat. ^e καὶ ἡ μάχη ὅταν] ὅταν καὶ A.B.F. ^f τὸ] Sic C.D.E. τὸ γὰρ A.B.F. Edd. ἢ τὸ Cat. ^g ἐπουρανίων] + ἐστὶν A.B.F. Sav. cet. ^h τίνι A.F. Cat. τινὶ Edd. Statim ἐν χρυσῷ. C.E. ἐν χρυσῷ; Cat. ἐν Χριστῷ A.B.D.F. Haec desunt in Editis. ⁱ τὸ] + γὰρ A.B.F. ^k τὸ] τῷ Veron. solum. Statim περὶ pro ὑπὲρ A.B.E.F. Cat. ^l ἄρα A. Cat. ^m ποτε φ. σκότος pro φ. σκότος ποτε omnes. ⁿ τὴν] οὕτω τὴν A.B.F. Sav. cet. ^o φησιν] εἶπεν A.B.F. ^p ἀλλ' οἶδε τὸν κ. τοῦτον καλεῖν] ἀλλ' ὡς τῶν πονηρῶν ἔργων ὄντας αἰτίους. οἶδε γὰρ κόσμον καλεῖν A.B.F. Sav. cet. ^q οὖν] γὰρ A.B.F. οὖν in marg. ἂν in text. E. ^r ἐν τῷ κ. E. ^s οὕτω κόσμον] οὕτως κόσμον C.D. Veron. οὕτως. ἢ κόσμον A.B.F. Sav. cet. ^t φησιν] λέγει A.B.F. Sav. cet. ^v δὲ] γὰρ A.B.F. Sav. cet. Mox μάλιστα pro μᾶλλον E. Cat. ^w κρατοῦσι] + πρὸς τὰς ἀρχὰς B.F. + πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας A. Sav. cet. ^x φησὶ om. A.B.F. ^y ἀρχὰς] + δὲ E. Cat. ^z φησὶ] εἶπεν, ἐπειδὴ οἶδε καὶ ἐπὶ γῆς οὕσας A.B.F. ^a ἐπουρανίων] + εἰσὶ A.B.F. Sav. cet. Mox ἀρχαί, κυριότητες inverso ord. C.D. Tum καὶ ἐξουσίαι A.B.F.

ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στήναι.” Ἡμέραν ^bπάλιν πονηρὰν, τὸν παρόντα βίον ^cφησὶ, καὶ ^dαἰῶνα πονηρὸν τοῦτόν ^eφησιν, ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῷ γινομένων κακῶν.

B Τούτέστιν, αἰὲ ὀπλίζεσθε. “Καὶ ἅπαντα, φησὶ, κατεργασάμενοι” τούτέστι, καὶ πάθη καὶ ἐπιθυμίας ἀτόπους καὶ τὰ ἐνοχλοῦντα ἡμῖν ἅπαντα. Οὐχ ἀπλῶς ἐργάσασθαι εἶπεν, ^fἀλλὰ κατεργάσασθαι, ^gὥστε οὐκ ἀνελεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ στήναι μετὰ τὸ ἀνελεῖν. Πολλοὶ γὰρ τὴν νίκην ταύτην νικήσαντες, πάλιν ἔπεσον. Πάντα, φησὶ, κατεργασάμενοι, οὐ τὸ μὲν ^hναὶ, τὸ δὲ οὐ· δεῖ ⁱγὰρ καὶ μετὰ τὴν νίκην στάσεως. Ἐβλήθη ποτέ, ἀλλὰ πάλιν ἀναζῇ τὰ βαλλόμενα, ἂν μὴ στῶμεν. ^kΕἰ δὲ **C** πεσόντα ἀνίσταται, ἕως ἂν στήκωμεν, πέπτωκεν· ἕως ἂν μὴ περιφερώμεθα, ἐκεῖνος οὐκ ἀνίσταται. ^lἘνδυσώμεθα τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ. Ὅρᾳς πῶς τὸν φόβον ἐξεῖλεν; ^mΕἰ γὰρ (88) δυνατὸν ⁿκατεργάσασθαι καὶ στήναι, ὅτ’ ἐπεὶ τῆς τῶν ἐχθρῶν δυνάμεως διεξιέναι, οὐ δειλίαν ἐμποιεῖ καὶ φόβον, ἀλλὰ τὴν ῥαθυμίαν ἀποτινάσσει. “Ἴνα δυνηθῆτε ^pἀντιστῆναι, φησὶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ.” Καὶ ἀπὸ τοῦ χρόνου παραμυθεῖται. Βραχύς, φησὶν, ὁ καιρὸς, ὥστε χρή ἐστάναι· μὴ κάμῃτε μετὰ **D** τὴν ^qσφαγὴν.

^rΕἰ τοίνυν πόλεμός ἐστιν, εἰ τοιαῦται αἱ παρατάξεις εἰσὶν, εἰ ἀσώματοι αἱ ἀρχαί, εἰ κοσμοκράτορες, εἰ πνευματικὰ ^sτῆς πονηρίας, πῶς τρυφᾷς, εἶπέ μοι; ^tπῶς διακεχυμένος εἶ; ^vπῶς ἀφωπλισμένοι περιγενέσθαι δυνησόμεθα; Ταῦτα ἕκαστος ἐαυτῷ ^wλεγέτω καθ’ ἑκάστην ἡμέραν, ὅταν ὑπὸ ^xτοῦ θυμοῦ κρατῇται, ὅταν ὑπὸ ἐπιθυμίας, ὅταν τὸν ὕγρον ^yβίον καὶ εἰκὴ τοῦτον ἐπιζητῇ. Ἀκουέτω τοῦ μακαρίου Παύλου λέγοντος· “Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, **E** πρὸς τὰς ἐξουσίας.” Χαλεπώτερος οὗτος ὁ πόλεμος τοῦ αἰσθη-

^b πάλιν accessit ex omnibus. ^c φησὶ om. A.B.F. Sav. cet. ^d αἰῶνα] + δὲ A.B.F. Sav. cet. Mox τοῦτο E. ^e φησὶν] καλεῖ A.B.F. Sav. cet. ^f ἀλλὰ] ἀλλ’ ὥστε E. Cat. Veron. ^g ὥστε οὐκ ἀνελεῖν μ.] ὥστε οὐκ ἀνελεῖν δεῖ μ. A.B.F. ὥστε ἀνελεῖν· οὐ δεῖ δὲ ἀνελεῖν μ. E. Cat. ^h ναὶ om. F. ⁱ γὰρ] τοίνυν A.B.F. ^k εἰ δὲ] ἤδη καὶ A.B.F. Sav. cet. ^l ἐνδυσώμεθα] ἐνδύσασθε, φησὶ A.B.F. ^m εἰ] οὐ C. Statim δὲ pro γὰρ A.B.F. ⁿ καὶ κατεργ. E. ^o τὸ περὶ τῆς τῶν ε. δ. διεξιέναι] τί ἀποφεύγεις τὴν μάχην; στήθι κατεργασάμενος καὶ νενίκηκας. καὶ μὴ θαυμάσης ὅτι τοσαῦτα περὶ τῆς τ. ε. δ. διεξέρχεται· τὸ γὰρ ταῦτα διεξιέναι A.B.F. Sav. cet. ^p ἀντιστῆναι φ. pro φ. ἀντιστῆναι A.B.C.D.E. ^q σφαγὴν] σοφίαν C. ^r ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ βίου ἐπιμελοῦς καὶ μεμεριμνημένου, ἵνα μὴ ἡττώμεθα πρὸς τοῦ πονηροῦ καθ’ ἑκάστην ἐν πᾶσι ἐπιβουλευόντος· καὶ περὶ τῆς τῶν παρόντων ὑπεροφίας, καὶ τῆς τῶν μελλόντων σπουδῆς. Veron. ^s τῆς om. E. ^t πῶς] + καὶ A. ^v πῶς] + δὲ A.B. ^w λεγέτω] διαλεγέσθω E. ^x τοῦ om. E. ^y β. καὶ εἰκὴ τοῦτον] Sic omnes. τοῦτον β. καὶ εἰκὴ Edd.

τοῦ, σφοδροτέρα ἢ μάχη. Ἐννόησον ὅσον ^zοὗτος παλαίει χρόνον. ^aΝῦν οὖν ἦλθε, φησὶν, ἐμοὶ παλαῖσαι. Ταῦτα ^bγὰρ τινες τῶν ^cῥαθύμων φθέγγονται. Δέον ^dσε εὐχαριστεῖν, ἄνθρωπε, ὅτι ^eτοῦ τοιούτου περιγίνῃ, ἂν ἐθέλῃς, ἐκ τῶν ἐναντίων ^fκαὶ ἀγανακτεῖς, νωθοῦ τινος καὶ ὑπηλοῦ στρατιώτου ^gῥήματα φθεγγόμενος. Οἶδας τὰς λαβὰς, ἂν ἐθέλῃς. ^hπερισκόπει πάντοθεν, σαντὸν τείχιζε. Οὐχὶ πρὸς τὸν διάβολόν ἐστιν ἡ μάχη ^Fμόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἐκείνου δυνάμεις. Πῶς οὖν παλαίσομεν τῷ ⁱσκότῳ; Φῶς γενόμενοι. Πῶς τοῖς πνευματικοῖς τῆς πονηρίας; Ἀγαθοὶ γενόμενοι. ^kἈγαθῷ γὰρ ἐναντίον ἡ πονηρία, καὶ φῶς ἀπελαύνει σκότος· ἂν δὲ καὶ αὐτοὶ ὦμεν σκότος, ¹⁷¹ ἀλωσόμεθα πάντως. Πῶς οὖν αὐτῶν περιεσόμεθα; Ἄν ὅπερ εἰσὶν ἀπὸ φύσεως ἐκείνοι, τοῦτο γενώμεθα ἀπὸ ^lπροαιρέσεως, σαρκὸς ἐκτὸς καὶ αἵματος· οὕτως αὐτοὺς ^mαἰρήσομεν. Ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ὑπὸ πολλῶν ἐλαύνεσθαι, μὴ νομίσητε, φησὶν, ὅτι αὐτοὶ πολεμοῦσιν ⁿὑμῖν. Οἱ ἐνεργοῦντες ἐν αὐτοῖς δαίμονες εἰσιν οἱ πολεμοῦντες· πρὸς ἐκείνους ἡμῖν ἡ μάχη. Δύο δὲ ἀπὸ τούτων κατασκευάζει, αὐτούς τε ^oαὐστηροτέρους ποιῶν, καὶ τὸν πρὸς ἐκείνους θυμὸν χαλῶν τοὺς πολεμοῦντας αὐτοῖς. Καὶ τίνος ἔνεκεν πρὸς τούτους ἡμῖν ἡ μάχη γεγένηται; Ἐπειδὴ ^pκαὶ ^Bσύμμαχον ἔχομεν ἄμαχον, τοῦ πνεύματος τὴν χάριν. Τέχνην ἐδιδάχθημεν τοιαύτην, ὥστε μὴ πρὸς ἀνθρώπους δύνασθαι παλαίειν, ἀλλὰ πρὸς δαίμονας. Ἄν δὲ ἐθέλωμεν, οὐδὲ παλαίσομεν. Ἐπειδὴ γὰρ βουλόμεθα, πάλῃ ἐστίν· ἐπεὶ τοσαύτη ἡ δύναμις τοῦ ἐνοικοῦντος ^qἐν ἡμῖν, ὡς λέγειν, ¹¹ “Ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν ^rτοῦ ἐχθροῦ.” Πᾶσαν ἡμῖν ^sδέδωκεν ἐξουσίαν καὶ τοῦ ^Cπαλαίειν, καὶ τοῦ μὴ παλαίειν· ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς νωθεῖς ἐσμεν, παλαίομεν αὐτοῖς. Ἐπεὶ ὅτι ^tΠαῦλος οὐκ ἐπάλαισεν, ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος· ¹² “Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις, ἢ στενοχωρία, ^vἢ λιμὸς, ἢ διωγμὸς, ἢ γυμ-

11 Luc. x. 19.

12 Rom. viii. 35. xvi. 20. Act. xvi. 18.

^z οὗτος om. A.B.F.^a νῦν—παλαῖσαι] ὑπὲρ τίνος πυκτεύει, καὶ γενοῦ

σεαυτοῦ ἀσφαλέστερος. ναί, φησὶν, ἀλλ' ἔδει ὅτα διάβολον ἐκ μέσου γενέσθαι,

καὶ πάντες ἂν ἐσώζοντο A.B.F. Sav. cet. ^b γὰρ accessit ex D.E. ^c ῥα-θύμων] + προφασιζόμενοι A.B.F. Sav. cet. ^d σε om. A.B.F. ^e τοῦ as-sumtum ex A.B.C.D.F. Statim περιγίνῃ F. ^f καὶ] σὺ δὲ A.B.F. ^g ῥή-ματα φθ. pro φθ. ῥήματα omnes. ^h περισκοπεῖν E. ⁱ σκότῳ] + φησὶA.B.F. Sav. cet. ^k ἀγαθὸν C.E. ^l προαιρέσεως] + ἡμεῖς A.B.F. Sav. cet.^m ἐρίσμεν ante corr. E. ⁿ ὑμῖν pro ἡμῖν B.C.D.E. et ex corr. F. ^o αὐ-

στηροτέρους—πολεμοῦντας αὐτοῖς] προθυμοτέρους ποιῶν πρὸς τοὺς πολεμοῦντας

αὐτοῖς, καὶ πρὸς ἐκείνους τὸν θυμὸν ἐγείρων A.B.F. Sav. cet. ^p καὶ om. C.D.^q ἐν om. A.B.F. ^r τοῦ] + ἀντικειμένου, sed expunctum, E. ^s ἔδωκενB.F. Statim τὴν ἐξουσίαν C. ^t ὁ Παῦλος E. Statim ἐπάλαιεν A.B.F.^v ἢ λιμὸς om. C.D. Veron.

νότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα;” Καὶ πάλιν ἄκουε αὐτοῦ λέγοντος· “Ὁ θεὸς συντρίψει τὸν Σατανάν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει.” Εἶχε γὰρ αὐτὸν ὑποτεταγμένον· διὸ καὶ ἔλεγε, D “Παραγγέλλω σοι ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἐξελθεῖν ἀπ’ αὐτῆς.” Τοῦτο δὲ οὐκ ἔστι παλαίοντος. Ὁ γὰρ παλαίων ὠοδέπω ἐνίκησεν, ὁ δὲ νικήσας οὐκέτι παλαίει. Ὑπέταξεν αὐτὸν, ^xἐξηχμαλώτισε. Καὶ Πέτρος δὲ οὐκ ἐπάλαιε τῷ διαβόλῳ, ἀλλ’ ὁ τοῦ παλαίσαι βέλτιον ὤν, ἐν τοῖς πιστοῖς, ἐν τοῖς ὑπακούουσιν, ἐν τοῖς κατηχουμένοις ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ^zἐκρίατον αὐτοῦ, καὶ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ. Διὸ καὶ ἔλεγεν ὁ μακάριος Παῦλος· ¹³ “Οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν.” Ὅθεν καὶ μάλιστα αὐτοῦ περιεγένετο. Καὶ πάλιν ἄκουε αὐτοῦ λέγοντος· “Οὐ θαυμαστὸν, εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται, ὡς ^aδιάκονοι δικαιοσύνης.” Οὕτως ἦδει πᾶσαν τὴν μάχην, καὶ οὐδὲν αὐτὸν ἐλάνθανε. Καί, “Τὸ μυστήριον ^bγὰρ, φησὶν, ἡδὴ ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας.” Ἀλλὰ πρὸς ἡμᾶς (88) ἡ πάλη ἐστίν. Ἐπεὶ ἄκουε ἑπάλιν αὐτοῦ λέγοντος· ¹⁴ “Πέπεισμαι ὅτι οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί, οὔτε ἐξουσίαι, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ^dτις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ ^eΧριστοῦ.” Οὐκ ^fεἶπεν, ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ’, “ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ ^gΧριστοῦ.” Πολλοὶ γὰρ εἰσιν ἠνωμένοι δὴθεν τῷ Χριστῷ, οὐκ ἀγαπῶντες δὲ αὐτόν. Οὐ μόνον, φησὶν, ἀρνήσασθαί με οὐ ^hπείσεις, ἀλλ’ οὐδὲ ἤττον αὐτὸν ἀγαπήσαι. Εἰ δὲ αἱ ἄνω δυνάμεις οὐκ ἂν τοῦτο ἴσχυσαν, τίς ἕτερος αὐτὸν μετέστησεν; ¹⁷² Οὐχ ὡς δὲ ἐκείνων ἐπιχειρουσῶν, ταῦτά φησιν, ἀλλὰ καθ’ ὑπόθεσιν· διὸ καὶ ἔλεγε, πέπεισμαι. Οὐκοῦν ^kοὐκ ἐπάλαιεν, ἀλλ’ ὅμως φοβεῖται αὐτοῦ τὰς πανουργίας. Ἄκουε γὰρ αὐτοῦ λέγοντος· ¹⁵ “Φοβοῦμαι, μή πως ὡς ^lὁ ὄφεις Εὖαν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτω φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἀπλότητος τῆς εἰς τὸν Χριστόν.” ^mΝαὶ, φησὶν· ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τούτῳ τῷ ⁿρήματι χρῆται, λέγων· ¹⁶ “Φοβοῦμαι γὰρ, μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.” Πῶς

¹³ 2 Cor. ii. 11. xi. 15. 2 Thess. ii. 7.

¹⁵ 2 Cor. xi. 3.

¹⁴ Rom. viii. 38, 39.

¹⁶ 1 Cor. ix. 27.

^w οὐπω C. οὐδέποτε D. Veron. εἰργάζετο A.B.F. Sav. cet.

^x ἡχμαλώτευσεν A.B.F.

^y ἦν] + τοῦτο

(+ τῶν A.B.F.) αὐτοῦ assumpta ex omnibus.

^z κρατῶν E. Mox haec καὶ τῶν δυνάμεων

^b γὰρ] δὲ E.

^c πάλιν om. F. αὐτοῦ πάλιν inverso ord. A.

^a διάκονοι] ἄγγελοι E.

C.D. Veron.

^e Χριστοῦ] θεοῦ C.D. Veron.

^d τις om.

Sav. cet.

^g Χριστοῦ] θεοῦ D. Haec ἀλλ’ ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ

om. C. Veron.

^h πείθεις E.

ⁱ ἕτερος] + ἄν E.

^k οὐκ om. F.

^l ὁ om. A.

^m ναὶ] καὶ C. Veron. Mox ἀλλὰ om. C.D.E. Veron.

ⁿ ῥή-

ματι] τρώφ E. Statim χρῆται A.B.C.E.F. κέχρηται Edd.

οὖν πέπεισαι, ὅτι οὐδεὶς σε ^οχωρίζει; Ὁρᾷς ὅτι ταπεινοφρο- B
σύνης τὸ ῥήμά ἐστι καὶ ῥυμετριότητος; Ἦδη γὰρ ἐκεῖνος ᾧκει
τὸν οὐρανόν· διὸ καὶ ἔλεγεν, ¹⁷ “Οὐδὲν γὰρ ἐμαντῶ σύνοιδα”
καὶ πάλιν, “Τὸν δρόμον τετέλεκα.” Ὡστε οὐκ εἰς ταῦτα
ἐνεπόδιζεν αὐτῷ ὁ διάβολος, ἀλλ’ εἰς τὰ τῶν μαθητῶν. Τί
δήποτε; Ἐπειδὴ τούτων οὐκ αὐτὸς ^κκύριος ἦν μόνον, ἀλλὰ καὶ
ἡ ἐκείνων προαίρεσις. Ἐκεῖ ἔστιν ὅπου ἐκράτει· μᾶλλον δὲ
οὐδὲ ἐκεῖ αὐτοῦ ἐκράτει, ἀλλὰ τῆς ῥαθυμίας τῶν μὴ προσεχόν-
των. Εἰ μὲν γὰρ τὰ παρ’ αὐτοῦ μὴ ἐπλήρου, ἢ διὰ νωθεῖαν, ἢ
δι’ ἄλλο τι τοιοῦτον, αὐτοῦ ἐκράτει· εἰ δὲ αὐτὸς μὲν πάντα C
ἔπραττεν, ἐκείνοι δὲ οὐκ ἐπείθοντο, οὐκ αὐτοῦ ἐκράτει, ἀλλὰ τῆς
ἐκείνων ἀπειθείας· καὶ τὸ νόσημα οὐ τοῦ ἱατροῦ ^κἐκράτει, ἀλλὰ
τῆς ^σἁταξίας τοῦ κάμνοντος. Ὅταν ^τδὲ αὐτὸς μὲν πάντα
παρασκευάσῃται, ^νἐκεῖνος δὲ πάντα διαφθείρῃ, ἐκεῖνος ἡττηται,
οὐχ οὗτος. Ὡστε οὐδαμοῦ ἐκράτησε τοῦ Παύλου. Πλὴν ἀλλ’
ἐφ’ ἡμῶν ἀγαπητὸν ^ωτὸ καὶ δύνασθαι παλαίειν. Ῥωμαίοις
^κμὲν οὐ τοῦτο ἐπεύχεται, ἀλλὰ τί; ¹⁸ “Συντρίψει τὸν Σατανᾶν
ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει” καὶ τούτοις οὕτως ἐπεύχεται,
“Τῷ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπερεκπερισσοῦ ὧν αἰτού- D
μεθα ἢ νοοῦμεν.” Ὁ παλαίων, ἔτι κατέχεται· πλὴν ὅμως
ἀγαπητὸν καὶ τὸ μὴ πεσεῖν. Τότε ἡ νίκη λαμπρὰ γίνεται,
ὅταν ἐξέλθωμεν ἐντεῦθεν. Οἶον, ἔστω τις ^εἐπιθυμία πονηρά·
τὸ μὲν παράδοξον, ^αμηδὲ δέχεσθαι ^ιταύτην, ἀλλὰ σβεννύναι· εἰ
δὲ τοῦτο οὐ δυνατόν, καὶν παλαίωμεν, καὶ ^εδιαπαντὸς κατέ-
χωμεν· ἂν παλαίοντες ἐξέλθωμεν, νενικήκαμεν. Οὐ γὰρ ὡς ἐπὶ
τῶν ^αἀθλητῶν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἂν μὴ κατα-
βάλῃς, οὐ νενίκηκας· ἐνταῦθα δὲ ^εἂν μὴ καταβληθῇς, νενίκηκας· E
ἂν μὴ καταβληθῇς, κατέβαλες. Εἰκότως· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀμφό-
τεροι ὑπὲρ νίκης σπουδάζουσι, καὶ ὁ ἕτερος καταβληθῇ, ὁ ἕτερος
στεφανοῦται· ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ’ ὁ διάβολος ὑπὲρ τῆς
ἡμετέρας ἡττης σπουδάζει. Ὅταν οὖν ^εαὐτὸν ἀφέλωμαι τοῦτο
ὑπὲρ οὗ σπουδάζει, ἐνίκησα· οὐ γὰρ ὥστε ^εκαταβαλεῖν, ἀλλ’
ὥστε συγκαταβαλεῖν ἐπείγεται. Ἦδη οὖν νενίκηκα· αὐτὸς γὰρ
ἤδη βέβληται, καὶ ἐν τῇ ἀπωλείᾳ ἐστίν. Ἡ δὲ νίκη αὐτοῦ οὐκ F

17 1 Cor. iv. 4. 2 Tim. iv. 7.

18 Rom. xvi. 20. Ephes. iii. 20.

^ο χωρίζει pro χωρίσει A.B.C.E.F. ^κ πραότητος F. ^κ κύριος ἦν pro ἦν
κύριος A.B.C.E.F. ^κ κρατεῖ A.B.F. ^σ ἀπειθείας C. ^τ δὲ] γὰρ A.B.F.
Sav. cet. ^ν ἐκεῖνος δ. π. διαφθείρῃ om. E. ^ω τὸ καὶ] καὶ τὸ B.E.F.
^κ μὲν] + οὖν E. οὐ om. F. ^γ ἀλλ’ om. E.F. ^ε ἐπιθυμία πονηρά] ἐπιθυμία
πονηρὰ παλαίων A.B.F. ^α μηδὲ] μὴ E. ^ι αὐτὴν A.B.E.F. ^ε διαπαν-
τὸς] + αὐτὴν F. ^ε ἀθλητῶν] + ἐστίν A.B.F. ^ε ἂν μὴ κ. νενίκηκας om. F.
^ε αὐτὸν ἀφ.] ἀφ. αὐτὸν D. αὐτὸν om. C.F. ^ε —βάλλειν bis E.

ἐν τῷ στεφανωθῆναι, ἀλλ' ἐν ἡ τῷ ἀπολέσαι· ὥστε ἵαν μὴ κατα-
βάλω, μὴ καταβληθῶ δὲ, νενίκηκα. ^kΤίς οὖν ἐστὶ λαμπρὰ
νίκη; Τὸ ἐκ περιουσίας καταπατεῖν αὐτὸν, οἷον ὁ Παῦλος ἐποίει,
173 οὐδὲν ἡγούμενος ^lεἶναι τὰ παρόντα πράγματα. Τοῦτον καὶ
ἡμεῖς μιμώμεθα, καὶ σπουδάζωμεν ἀνώτεροι γενέσθαι, καὶ μηδα-
μόθεν παρέχειν αὐτῷ λαβὴν. Ὁ πλούτος δίδωσιν αὐτῷ λαβὴν,
τὰ χρήματα, ἡ κεινοδοξία· καὶ πολλάκις μὲν αὐτὸν ἀνέστησε,
πολλάκις δὲ ἡγρίανεν. Ἀλλὰ τίς χρεία πάλης; ^mτίς χρεία
συμπλοκῆς; Ὁ συμπλεκόμενος ἄδηλον ἔχει τὸ τέλος, πότερον
μὴ ἡττηθείη καὶ αὐτὸς, ⁿκαὶ ἀλώσεται· ὁ δὲ καταπατῶν, δῆλον
ἔχει τὴν νίκην. ^oΚαταπατήσωμεν τοῦ διαβόλου τὴν δύναμιν,
B ^pκαταπατήσωμεν ^qτὰς ἀμαρτίας, πάντα λέγω τὰ βιωτικά,
θυμὸν, ἐπιθυμίαν, ἀλαζονεῖαν, πάντα τὰ πάθη· ἵνα ἀπελθόντες
ἐκεῖ, τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς, μὴ εὗρεθῶμεν ^rπροδι-
δόντες. Οὕτω γὰρ καὶ τῶν ^sμελλόντων ἐπιτενξόμεθα. Εἰ δὲ (883
περὶ τοῦτο ^tγινόμεθα κακοὶ, τίς ἡμῖν ἐγχειρίσει τὰ μείζονα;
Εἰ γὰρ τὸν προσκεκερρυκτότα, τὸν ἡτιμωμένον, τὸν καταπεφρο-
νημένον, τὸν ὑπὸ τοὺς πόδας κείμενον, πατῆσαι οὐκ ἡδυνήθημεν,
C πῶς ἡμῖν δώσει τὰ πατρῶα ὁ πατήρ; εἰ τοῦ οὕτως ὑποτε-
ταγμένου οὐ περιεγενόμεθα, ποῖαν ἔξομεν παρρησίαν εἰς τὴν
πατρῶαν εἰσελθεῖν οἰκίαν; Εἰπὲ γάρ μοι· εἴ τινα υἱὸν ^vἔχεις,
ἐκεῖνος δὲ ἀφείς τοὺς ^wεὐπροσωποῦντας τῶν οἰκετῶν, ^xἀναμι-
γνύηται ^yτοῖς σε λελυπηκόσι, τοῖς ἐκπεπτωκόσι τῆς πατρῴας
οἰκίας, τοῖς περὶ κυβεῖαν ἡσυχολημένοις, καὶ μέχρι τέλους τοῦτο
^zποιῇ, οὐχὶ ἀποκληρονόμος ἔσται; Εὐδὴλον ὅτι. Οὕτω καὶ
ἡμεῖς, ἂν ἀφέντες τοὺς εὐηρεστηκότας καὶ τοὺς ^aἐπιτεταγμένους
ἡμῖν ἀγγέλους, ἀναστρεφώμεθα μετὰ τοῦ διαβόλου, πάντως
D ἀποκληρονόμοι ἐσόμεθα. Ἀλλὰ μὴ ^bγένειτο, ἀλλὰ τὸν πό-
λεμον ^cἀναδεξώμεθα τὸν πρὸς αὐτόν. Εἴ τις ἐχθρὸν ἔχει, εἴ
τις ὑπ' αὐτοῦ ἡδίκηται, εἴ τις ἀγριαίνει, πάντα τὸν θυμὸν
ἐκείνον, πᾶσαν τὴν χαλεπότητα συναγαγὼν κενούτω κατὰ τῆς
τοῦ διαβόλου κεφαλῆς. Ἐνταῦθα ὁ θυμὸς καλὸν, ἐνταῦθα ἡ

^h τῷ] + ἐμέ A.B.D.E.F. Sav. cet. ⁱ ἵαν] κἂν E. ^k τίς] τί A. Statim
ἐστιν ἡ λ. v. E. ^l εἶναι om. E. ^m τίς χρεία] ἡ E. ⁿ καὶ om. C.
Statim ἁλῶ A.B.F. ^o καταπ.] οὐκοῦν καταπ. A.B.F. Sav. cet. ^p κατα-
πατήσαντες C.D. Veron. ^q τὰς ἀμαρτίας] τὰς ὕλας τῆς ἀμαρτίας A.B.F.
Mox πάντα τὰ πάθη, θυμὸν, ἐπιθ. ἀλαζ. inverso ord. iidem. ^r προδόντες
ante corr. E. ^s μελλόντων] + ἀγαθῶν E. ^t γινόμεθα Veron. γινώμεθα
A.B.E.F. ^v ἔχεις B.E. ^w εὐγνωμονοῦντας A.B.F. Sav. cet. ^x ἀναμι-
γνύηται B.E.F. ^y τοῖς σε λ.] τῶν λελυπηκότων E. ^z ποιῇ A.B.E.F.
^a διακονουμένους A.B.F. ^b γένειτο] + τοῦτο μηδένα παθεῖν ἡμῶν A.B.F.
Sav. cet. ^c ἀναδεξώμεθα τὸν πρὸς αὐτόν] ἀναδεξαμένους τὸν πρὸς αὐτόν, καὶ
νικήσαντας μετὰ τῆς ἀνωθεν συμμιχίας, κληρονόμους γενέσθαι τῆς βασιλείας τῶν
οὐρανῶν A.B.F. receptum a Sav. cet.

ὀργή χρήσιμοι, ἐνταῦθα ἡ μνησικακία ἐπαινετόν. "Ὡςπερ γὰρ Ε ἐπὶ τῶν ^δἐξῶθεν τὸ μνησικακεῖν ἐπονηρόν, οὕτως ἐνταῦθα τὸ μνησικακεῖν ἀγαθόν. "Ὡστε εἰ ἐλαττώματα ἔχεις, ^εἐνταῦθα αὐτὰ ^εγύμναζε, εἰ μὴ δύνασαι αὐτὰ ἀποθέσθαι, ἢ μετὰ τῶν μελῶν τῶν σῶν. "Επληξέ σε τις; Μνησικάκησον τῷ διαβόλῳ, καὶ μηδέποτε καταλύσης τὴν ἔχθραν τὴν πρὸς αὐτόν. 'Αλλ' οὐκ ἔπληξε; Καὶ οὕτω μνησικάκει, ὅτι τὸν δεσπότην ὕβρισε τὸν σὸν, ὅτι προσέκρουσεν, ὅτι τοὺς ἀδελφούς λυμαίνεται καὶ F πολεμεῖ. 'Αεὶ ἐχθρὸς ἔσο, αἰὲ πικρὸς, αἰὲ ἀνήμερος· οὕτω ταπεινὸς ἔσται ἐκεῖνος, οὕτως εὐκαταφρόνητος, οὕτως εὐχείρωτος. *Αν ἡμεῖς ἀγριαίνωμεν πρὸς αὐτόν, ἐκεῖνος οὐκ ἔσται ἡμῖν ἄγριος· ἂν ἡμεῖς ὤμεν ἐπιεικεῖς, τότε ἐκεῖνος ἄγριος ἔσται· οὐχ ὡς ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ^hἡμετέρων. 'Εχθρὸς ἐστι καὶ πολέ- 174 μιος καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς σωτηρίας, ⁱκαὶ τῆς ἡμετέρας καὶ τῆς ^kαὐτοῦ. ^lΕἰ ἑαυτὸν οὐ φιλεῖ, πῶς ἡμᾶς φιλεῖν δύνησεται; Παραταττώμεθα τοίνυν καὶ βάλλωμεν αὐτόν, ἔχοντες σύμμαχον μέγαν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν ^mΧριστὸν, ὃς δύνησεται καὶ ἡμᾶς ἀχειρώτους ποιῆσαι ⁿταῖς ἐκείνου πάгаῖς, καὶ τῶν ὁμελλόντων ἀξιώσασθαι ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ αἰὲ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 'Αμήν. B

ΛΟΓΟΣ ΚΓ.

¹Στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ.

ΣΥΝΤΑΞΑΣ τὸ στρατόπεδον τοῦτο, καὶ διεγείρας αὐτῶν τὴν προθυμίαν· ^aἀμφοτέρων γὰρ ἔδει, καὶ τοῦ συντεταγμένους C εἶναι, ^bκαὶ ἀλλήλοις εἴκειν, καὶ τοῦ ^cτὸν θυμὸν αὐτῶν διεγερθῆναι· ^dκαὶ παραθαρσύνας αὐτούς· καὶ γὰρ καὶ τούτου ἔδει· λοιπὸν αὐτούς ^eκαὶ καθοπλίζει. Οὐδὲν γὰρ τῶν ὅπλων ὄφελος, ἐκείνων ^fπρότερον μὴ διατεταγμένων, μηδὲ τοῦ θυμοῦ διεγερθέντος τῆς τοῦ στρατιώτου ψυχῆς. Δεῖ γὰρ ^gαὐτὸν πρότερον

¹ CAP. VI. v. 14.

^a ἐξῶθεν] + τούτου B.F. + τοῦτο A. Sav. cet. ^e πονηρόν omnes. κακὸν Edd. ^f ἐντεῦθεν A.B.F. ^g γύμναζε—ἡ (μὴ pro ἡ E.) μετὰ] ἀποσκεύαζε· εἰ δὲ μὴ δύνασαι αὐτὸς ἀποθέσθαι, κἂν μετὰ A.B.F. Sav. cet. ^h ἡμετέρων] + ἀλλ' ἀπειναντίας A.B.F. ⁱ καὶ om. A.B.F. ^k ἑαυτοῦ E. ^l εἰ om. a pr. man. E. ^m τὸν Χριστὸν E. ⁿ τῆς ἐκείνου παγίδος F. ^o μελλόντων] + ἡμᾶς E. HOM. XXIII. ^a ἀμφοτέρα C. Mox καὶ τὸ συντ. idem. ^b Haec καὶ ἀλλήλοις εἴκειν (ἡκειν ante corr. E.) om. A.B.F. Sav. cet. ^c τὸν accessit ex omnibus. τοῦτον pro τοῦ τὸν Veron. Statim αὐτὸν pro αὐτῶν a pr. man. E. ^d καὶ] εἶτα καὶ A.B.F. ^e καὶ om. A.B.F. ^f πρότερον μὴ] μὴ πρότερον A.B.F. ^g αὐτὸν πρότερον pro πρότερον αὐτὸν A.B.C.E.F. πρότερον om. D.

ἐνδοθεν ὀπλίζειν, καὶ τότε ἔξωθεν. Εἰ δὲ ἐπὶ τῶν ^hστρατιωτῶν ταῦτα, πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ ⁱτούτων τῶν νοητῶν στρατιωτῶν· D μᾶλλον δὲ ἐπὶ τούτων οὐδὲ ἔστιν ἔξωθεν ὀπλίσασθαι, ἀλλὰ πάντα ἐνδοθεν. Διήγειρε τὸν θυμὸν καὶ ἀνέκαυσε, προσέθηκε τὸ θάρσος, ἔστησεν αὐτοὺς εὐτάκτως· ^k ὅρα πῶς καὶ περιτίθησι τὰ ὅπλα. “Στῆτε οὖν,” φησί. Πρῶτον ⁱτῶν τακτικῶν εἶδος, τὸ εἰδέναι ἐστάναι καλῶς, ^m καὶ πολλὰ παρὰ τοῦτο γένοιτο ἄν. Διὰ τοῦτο ⁿ πολλὰ περὶ τοῦ στήναι διαλέγεται, καὶ ἐτέρωθι λέγων, ² “^o Στῆτε, γρηγορεῖτε” καὶ πάλιν, “Οὕτω στήκετε ἐν ^pκυρίῳ” καὶ πάλιν, “Ὁ δοκῶν ἐστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ” (884)
E καὶ πάλιν, “Ἴνα δυνηθῆτε πάντα κατεργασάμενοι στήναι.” Οὐκ ἄρα ἀπλῶς τινα στάσιν φησὶν, ἀλλ’ εὐτακτον· καὶ ὅσοι πολέμων εἰσὶν ἔμπειροι, ἴσασιν ὅσον ^q ἐστὶν εἰδέναι ἐστάναι. Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν πυκτενόντων καὶ παλαιόντων τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων ^r ὁ παιδοτρίβης παρεγγυᾷ, τὸ ἐστάναι, πολλῶ μᾶλλον ἐν τοῖς ^s πολέμοις καὶ τοῖς στρατιωτικοῖς πράγμασιν. Ὁ ἐστώς, ^t ὀρθὸς ἔστηκεν, οὐ διακεχυμένος, οὐκ ἐπικλινόμενός τινι· ἡ ἀκριβὴς ὀρθότης ἐν ^vτῇ στάσει φαίνεται. Ὡστε οἱ ^w ὄντως F ὀρθοὶ, οὗτοι ἐστήκασιν· οἱ δὲ μὴ ἐστῶτες, οὐκ ἂν εἶεν ὀρθοὶ, ἀλλὰ διαλελυμένοι καὶ διακεχυμένοι. Ὁ τρυφῶν οὐχ ἔστηκεν ὀρθός, ὁ λάγνος, ὁ φιλοχρήματος, ^x ἀλλὰ κέκλιται. Ὁ ἐστάναι εἰδώς, ἀπ’ αὐτῆς τῆς στάσεως, ὥσπερ ἀπὸ τινος θεμελίου, πάντα εὐμαρῇ ἔξει τὰ τῆς ^y πάλης. “Στῆτε ^z οὖν περιζώσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ.” ^a Οὐ περὶ αἰσθητῆς ζώνης ^b φησί· πάντα γὰρ τὰ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ νοητῶς λέγει. Καὶ 175 ὅρα πῶς ὁδῶ προβαίνει. Πρῶτον ἀναζώννυνσι τὸν στρατιώτην. ^c Τί δὴ τοῦτό ἐστι; Τὸν διαρρέοντα καὶ ^d διακεχαλασμένον ταῖς ἐπιθυμίαις, καὶ ^e χαμαὶ τοὺς λογισμοὺς ἔχοντα συρομένους ^f ἀναστέλλει διὰ τῆς ζώνης, οὐκ ἔων αὐτὸν ἐμποδίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἱματίων συμπλεκόμενων ταῖς κνημῖσιν, ἀλλ’ εὐλύτοις τοῖς

2 I Cor. xvi. 13. Philipp. iv. 1. I Cor. x. 12.

^h στρατιωτῶν] αἰσθητῶν A.B.F. Sav. cet. Statim ταῦτα pro τοῦτο omnes.
ⁱ τούτων om. A.B.F. Sav. cet. ^k ὅρα] λοιπὸν καθοπλίζει. ἀλλ’ ὅρα A.B.F. Sav. cet. ^l τὸ τακτικὸν εἶδος Cat. εἶδος τῶν τακτικῶν inverso ord. A.B.F. Statim τὸ om. A.B.F. ^m καὶ πολλὰ] πολλὰ γὰρ B.F. καὶ (eras.) πολλὰ γὰρ A. ⁿ πολλὰ om. A.B.F. ^o στήκετε E. Haec στήτε, γρηγορεῖτε καὶ πάλιν om. A.B.F. ^p κυρίῳ] + γρηγορεῖτε A.B.F. ^q ἐστὶν] ἐστὶ τὸ A.B.F. Sav. cet. ^r ὁ παιδοτρίβης om. C. Veron. ^s πολέμοις καὶ τοῖς στρ.] πολεμικοῖς καὶ στρ. A.B. στρ. καὶ πολεμικοῖς F. ^t ὀρθῶς B.F. ^v τῇ om. E. ^w ὄντες E. ^x ἀλλὰ κέκλιται post ὀρθὸς transp. A.B.F. Sav. cet. ^y πάλης F. ^z οὖν] + φησὶ A.B.E.F. Sav. cet. ^a οὐ] ταῦτα οὐ A.B.F. ζωῆς pro ζώνης F. ^b φησὶ] διέξεισι γράφων A.F. φησὶ om. B. ^c τί δὴ τοῦτό ἐστι om. A.B.F. ^d διακεχυμένον A.B.F. Sav. cet. invita Cat. ^e χαμαὶ] μηχαμαὶ (sic) F. χαμαιπετεῖς pro χαμαὶ τοὺς Cat. ^f ἀναστ.] εἴτα ἀναστ. A.B.F.

ποσὶν ἑαφεῖς τρέχειν. “Στῆτε ἡοὺν περιζωσάμενοι, φησὶ, τὴν ὀσφὺν ὑμῶν.” ⁱ Ὀσφὺν δὲ ἐνταυθα φησὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν νηῶν ἢ τρόποις, οὕτω καὶ ἐφ’ ἡμῶν ἢ ^k ὑπόθεσις παντὸς τοῦ σώματος ἢ ὀσφύς. ^l ὥσπερ θεμέλιός ἐστι, καὶ ἐπ’ αὐτῷ τὸ πᾶν ^B οἰκοδομεῖται, καθάπερ ἱατρῶν παῖδες φασὶ. Τὴν τοίνυν ^m ἀρχὴν ἡμῶν συσφίγγει, ζωννύων τὴν ὀσφύν. Οὐ γὰρ δὴ ⁿ ταύτην τὴν ὀσφύν φησιν, ἀλλὰ νοητῶς διαλέγεται. ^o Καὶ ὥσπερ τῶν κάτω καὶ τῶν ἄνω ἢ ὀσφύς θεμέλιός ἐστιν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς νοητῆς ὀσφύος. Οἱ γοὺν πολλάκις ^p ἀποκαμόντες, καθάπερ εἰς τινα θεμέλιον ἐκεῖ τὰς χεῖρας θέντες, οὕτως ἑαυτοὺς διαβαστάζουσι. Καὶ ἡ ζώνη διὰ τοῦτο γίνεται ἐν τοῖς ^q πολέμοις, ἵνα ^r συγκροτῇ καὶ συνέχῃ τὸν θεμέλιον τὸν ἐν ἡμῖν. Διὰ τοῦτο καὶ ^s τρέχοντες ζωννύμεθα· ἐκείνη ἀσφαλιζέται τὸ ἐν ἡμῖν ἰσχυρόν. Τοῦτο ^C τοίνυν, φησὶ, ^t καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς γινέσθω, καὶ πᾶν ὁτιοῦν ποιοῦντες, ἰσχυροὶ ἐσόμεθα. Μάλιστα γὰρ τοῖς στρατιώταις τὸ πρᾶγμα πρέπον ἐστὶ. Ναὶ, φησὶν, ἀλλὰ ταύτην τὴν ^v ὀσφύν ἱμάντι δερματίνῳ ζωννύμεθα· ἡμεῖς δὲ τί; Τῷ κεφαλαίῳ τῶν λογισμῶν ^w ἡμῶν. “^x Περιεζωσμένοι, φησὶ, τὴν ὀσφύν ^y ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ.” ^z Τί ἐστιν, “ἐν ἀληθείᾳ;” Μηδὲν ψεύδος ἀγαπῶμεν, πάντα τὰ πράγματα μετῴμεν ^a ἐν ἀληθείᾳ, μὴ ψευδόμεθα εἰς ἀλλήλους· καὶ δόξα ^h ᾧ, τὸ ἀληθὲς ζητῶμεν· ^D καὶ βίος ^h ᾧ, τὸν ἀληθῆ. “Ἄν τούτῳ ἑαυτοὺς περιφράζωμεν, ἂν τῇ ἀληθείᾳ ^b ζωννύμεθα, οὐδεὶς ἡμῶν περιέσται. Ὁ δόγμα ἀληθείας ζητῶν, οὐ καταπεσεῖται εἰς τὴν γῆν. Ὅτι γὰρ τὰ μὴ ἀληθῆ ἀπὸ τῆς γῆς ἐστὶ, δῆλον ἐξ ὧν τοῖς πάθεσι ^c δουλεύουσι πάντες οἱ ἔξωθεν, τοῖς οἰκείοις λογισμοῖς κατακολουθοῦντες. Διὸ, ἐὰν νήφωμεν, ἐν τοῖς ^d περὶ τῶν Ἑλλήνων λόγοις ^e οὐ διδα-

^ε ἀφεῖς τρ.] τρ. παρασκευάζων A.B.F. ^h γοὺν C. ⁱ ὀσφὺν δὲ ἐνταυθα φησὶ] ὀσφὺν ἐνταυθα δηλῶν τὴν ἀρχὴν τοῦ σώματος A.B.F. Tum καθάπερ γὰρ ἐπὶ B. ^k θέσις A.B.F. Post ὀσφύς add. ἐστὶν A.B.F. Sav. cet. ^l ὥσπερ θεμέλιος (θεμέλιον Veron.) ἐστὶ] ὥσπερ γὰρ θεμέλιος τούτῳ ὑπόκειται A.B.F. ὥσπερ γὰρ θεμέλιός ἐστι Sav. cet. ^m ἀρχὴν] ψυχὴν A.B.F. Sav. cet. Mox σφίγγει F. et ζωννύς E. ⁿ ταύτην—νοητῶς] περὶ ταύτης τῆς ὀσφύος, ἀλλὰ περὶ τῆς νοητῆς A.B.F. ^o καὶ ὥσπερ] ὥσπερ γὰρ A.B.F. ^p ἀποκαμόντες ante corr. E. ^q πολέμοις E. ^r συγκροτῇ E. συγκρατῇ vulgo. ^s τρ. ζωννύμεθα] οἱ τρ. ζώννυνται A.B.F. ^t καὶ om. C.D.E. Mox ἐσόμεθα ἰσχυροὶ inverso ord. A.B.F. ^v ὀσφὺν] + ἐκείνοι A.B.F. Mox ζωννύονται A.B. ζώννυνται F. ^w ἡμῶν om. Cat. et a pr. man. E. Post ἡμῶν add. λέγω δὲ (δὴ B.F.) τῇ ἀληθείᾳ A.B.F. Sav. cet. ^x περιζωσάμενοι (om. φησὶ) E. ^y ὑμῶν pro ἡμῶν B.C.D.E.F. ^z τί ἐστὶν ἐν ἀληθείᾳ; μηδὲν] Sic D. Cat. οὐκοῦν μηδὲν A.B.F. Sav. cet. τί ἐστὶν ἐν ἀληθείᾳ om. C.E. Veron. Post ἀγα-

πῶμεν add. τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἀληθεία (sic) E. ^a ἐν] τὰ ἐν omnes. Vulgatum tuetur Cat. ^b ζωννύμεθα omnes. ζωσόμεθα Edd. ^c δουλεύοντες C.

^d περὶ assumptum ex A.C.D.E.F. ^e οὐ] οὐδὲ E.

σκαλίας δεησόμεθα. ^f Ὅρᾳς πῶς εἰσιν ἐκεῖνοι μαλακοὶ καὶ χαῖνοι, Εὐδὲν αὐστηρὸν, οὐδὲν ὑπὲρ τὸν ἀνθρώπινον λογισμὸν περὶ θεοῦ δέξασθαι δυνάμενοι; οὐ γάρ εἰσιν ἐζωσμένοι ἐν ἀληθείᾳ. Διόπερ αὐτῶν ἡ ὁσφὺς ἐκκλύται, τὸ δεκτικὸν τῶν γεννητικῶν σπερμάτων, καὶ τῶν λογισμῶν τὸ ἰσχυρόν. Οὐδὲν οὖν τούτων ἀσθενέστερον. ^g Μανιχαίους δὲ ὁρᾷς πάλιν, πῶς πάντα ἀπὸ τῶν οἰκείων λογισμῶν τολμῶσι φθέγγεσθαι; Οὐκ ἡδύνατο, φησὶν, ὁ θεὸς ἄνευ ὕλης ποιῆσαι τὸν κόσμον. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Χαμόθεν ταῦτα λέγουσι, καὶ ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τῶν ^F παρ' ἡμῖν. Ὅτι ^h ἄνθρωπος, φησὶν, οὐ δύναται ἐτέρως ποιῆσαι. ⁱ Πάλιν Μαρκίων ὅρα τί φησιν. Οὐκ ἡδύνατο ὁ θεὸς σάρκα ἀναλαβὼν μείναι καθαρός. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Ὅτι οὐδὲ ^k ἄνθρωποι, φησί. Καίτοι ἄνθρωποι δύνανται. Οὐαλεντίνος ^l πάλιν χαμαὶ συρομένους ἔχων τοὺς λογισμοὺς, ἀπὸ τῆς γῆς ¹⁷⁶ φθέγγεται, ^m καὶ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς. ⁿ Ἀρειος δὲ ὅρα τί φησιν. Οὐκ ἡδύνατο ὁ θεὸς γεννῶν, γεννῆσαι ἀπαθῶς. ^o Πόθεν τοῦτο τολμᾷς λέγειν, ὦ Ἀρειε; Ἀπὸ τῶν παρ' ἡμῖν. Ὅρᾳς (88) πάντων χαμαὶ συρομένους τοὺς λογισμοὺς, πάντων κεχαλασμένους, τῆς γῆς πνέοντας; Καὶ δογμάτων μὲν ἕνεκα, οὕτω βίου δὲ πάλιν, οἱ πόρνοι, οἱ χρημάτων ἐρῶντες, ^r οἱ δόξης, οἱ τῶν ἄλλων ἀπάντων, χαμαὶ σύρονται· οὐκ ἔχουσιν ἐστηκυῖαν ^s αὐτὴν, ὥστε κάμνοντες ἐπαναπαύεσθαι· ἀλλ' ἐὰν κάμωσιν, οὐ τιθέασι τὴν χεῖρα καὶ ἐστήκασιν, ἀλλὰ διαλύονται. Ὁ μέντοι ἐζωσμένος ^t τῇ ἀληθείᾳ, πρῶτον μὲν οὐδέποτε καμεῖται· δεύτερον δὲ, καὶ κάμη, εἰς αὐτὴν ^u ἐπαναπαύεται τὴν ἀλήθειαν. Τί γάρ, εἰπέ μοι; πενία αὐτὸν καμεῖν ποιήσῃ; Οὐδαμῶς· ^v ἐπαναπαύεται γὰρ ἐπὶ τὸν ὄντως πλοῦτον, καὶ διὰ τῆς πενίας εἴσεται τὴν ὄντως πενίαν. Ἀλλὰ δουλεία ποιήσῃ αὐτὸν καμεῖν; Οὐδαμῶς· οἶδε γὰρ τὴν ὄντως δουλείαν. Ἀλλὰ νόσος; Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο. ³ “Αἱ ὁσφύες ὑμῶν,” φησὶν ὁ Χριστὸς, “ἔστωσαν ἐζωσμένοι, ^w οἱ λύχνοι καιόμενοι,” ^x τὸ φῶς ἄσβεστον. Τοῦτο καὶ οἱ ἐξ

³ Luc. xii. 35.

^f ὁρᾷς om. C.D.E. Veron. ^g M. δὲ ὁρᾷς πάλιν] ὅρα πάλιν καὶ M. A.B.F. ^h ἄνθρωποι φ. οὐ δύνανται E. ὅτι—δύνανται] τί δὲ καὶ ἐπάγουσιν; ὅτι οὐδὲ ἄνθρωπος δύναται A.B.F. ⁱ πάλιν M. ὅρα] ἄκουε δὲ καὶ M. A.B.F. ^k οἱ ἄνθρωποι A.B.F. Sav. cet. ^l πάλιν] δὲ πάλιν ὁμοίως E. ^m καὶ] ὁμοίως καὶ A.B.E.F. Sav. cet. ⁿ Ἀ. δὲ ὅρα (sic E. ἄρα C.D. Veron.) τί φ.] καὶ Ἀρειος. τί γάρ φ. A.B.F. Sav. cet. ^o πόθεν] καὶ ἐρεσθαι θελήσης πόθεν A.B.F. Mox λέγειν τολμᾷς, Ἀρειε inverso ord. iidem. ^p ἡμῖν] + ἐρεῖ σοι A.B.F. ^q ἕνεκεν A.B.E.F. ^r οἱ] ἡ E. ^s αὐτὴν (αὐτῆς D. αὐτῶν B.) + τὴν ὁσφὺν A.B.D.E.F. Sav. cet. ^t ἐπαναπαύεται A.B.E.F. ἀναπαύεται C. ἐπαναπαύσεται Edd. ^v ἐπαναπαύσεται E. et corr. B. ^w οἱ] καὶ οἱ A.B.E.F. Sav. cet. ^x τὸ φ. ἄσβ.] τί δήποτε; (τί δ. om. Sav. cet.) ὥστε τὸ φ. ἔχειν ἄσβ. A.B.F. Sav. cet.

Αἰγύπτου ὑέξιόντες ἐπετάττοντο. ^zΤίνος γὰρ ἕνεκεν ἐζωσμέ- C
νοι τὸ πάσχα ἥσθιον; Βούλει μαθεῖν τὴν ὑπόθεσιν ἅπασαν;
Καθ' ἱστορίαν, ^aἢ κατὰ ἀναγωγὴν ἐρῶ; ^bἈλλ' ἀμφοτέρα ἐρῶ.
ὁμοίως δὲ κατέχετε. ^cΟὐ γὰρ ἵνα εἰπῶ λόγον, ἀλλ' ἵνα γένηται
ἔργον τὰ ἡμέτερα ῥήματα. ⁴Ἦσαν, ^dφησὶν, ἐζωσμένοι, καὶ αἱ
βακτηρίαι αὐτῶν ἐν ταῖς χερσὶ, καὶ τὰ ὑποδήματα ἐν τοῖς ποσὶ,
καὶ οὕτως ἥσθιον τὸ πάσχα. Φρικτὰ καὶ φοβερὰ ἐμυστήρια,
καὶ πολὺ τὸ βάθος ἔχοντα. Εἰ δὲ ἐν τοῖς τύποις οὕτω φοβερά, D
πολλῶ μᾶλλον ἐν τῇ ἀληθείᾳ. Ἐξ Αἰγύπτου ἐξέρχονται, τὸ
πάσχα ἐσθίουσι. ^fΠρόσεχε. ⁵“Τὸ πάσχα ἡμῶν, φησὶν,
ἐτύθη Χριστός.” Διὰ τί εἰσιν ἐζωσμένοι; Τὸ σχῆμα ὁδοιπο-
ρούντων ἐστί· τὸ γὰρ ὑποδήματα ἔχειν, καὶ ῥάβδους ἐν ταῖς
χερσὶ, καὶ ἐστῶτας ἐσθίειν, οὐδὲν ἕτερον ἢ τοῦτο δηλοῖ. Βού-
λεσθε τὴν ἱστορίαν ἀκοῦσαι πρῶτον, ἢ τὴν ἀναγωγὴν; Τὴν
ἱστορίαν ἄμεινον. ^gΤί οὖν ἡ ἱστορία βούλεται; ^hἘπιλήσμονες
ἦσαν Ἰουδαῖοι τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ θεοῦ. Οὐκ ἄρα ἰοῦν τῷ E
χρόνῳ μόνον κατέδθησεν αὐτοῦ τὰς εὐεργεσίας ^kὁ θεὸς, ἀλλὰ καὶ
^lτῷ σχήματι τῶν ἐσθιόντων. ^mΔιὰ γὰρ τοῦτο νῦν ἐζωσμένοι
καὶ ὑποδεδεμένοι ἐσθίουσιν, ἵνα ἐρωτώμενοι λέγωσιν, ὅτι πρὸς
ὁδοιπορίαν ἡμεῖς ἑτοιμοί, καὶ ὅτι ἐμέλλομεν ἐξιέναι ἐκ τῆς
Αἰγύπτου ⁿἐπὶ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ^oκαὶ ὅτι ἡμεῖς ἑτοιμοί
πρὸς τὴν ἔξοδον. Τοῦτο μὲν ^pὁ τύπος· ἡ δὲ ἀλήθεια, αὕτη.
Καὶ ἡμεῖς ἐσθίομεν πάσχα, τὸν Χριστόν· “Τὸ γὰρ πάσχα
ἡμῶν ^qΧριστός,” φησί. ^rΤί οὖν; καὶ ἡμεῖς ὑποδεδεμένοι, καὶ F

4 Exod. xii. 11.

5 1 Cor. v. 7.

^y ἐξιόντες] + ποιεῖν A.B.F. Sav. cet. ^z τίνος γὰρ ἕνεκεν ἐζωσμένοι (ζω-
σάμενοι in text. ζωννύμενοι in marg. E.) τὸ π. ἥσθιον;] καὶ ἐζωσμένοι τὸ π.
ἥσθιον. καὶ τίνος ἕνεκεν, φησὶν, οὕτως αὐτὸ (αὐτὸ om. Sav. cet.) ἥσθιον; A.B.F.
Sav. cet. ^a ἢ κατὰ ἀν. ἐρῶ] Sic D. ἢ om. B.E. Veron. Sav. καὶ pro ἢ A.F.
ἐρῶ est in D. Veron. non in ceteris. ^b ἀλλ'] ἐγὼ μὲν οὖν A.B.F. Sav. cet.
^c οὐ γὰρ ἵνα εἰπῶ λόγον (λέγω pro λόγον D.E.) ἀλλ' ἵνα γένηται (+ ἐν ὑμῖν E.
ἐν ἡμῖν Veron.) ἔργον τὰ ἡ. ῥ.] οὐ γὰρ ἀπλῶς ἵνα μόνον εἰπῶ τὴν λύσιν, ποιού-
μαι, ἀλλ' ἵνα καὶ ἔργον ἐν ὑμῖν γένηται τὰ ἡ. ῥ. A.B.F. Sav. cet. ^d φησὶν
om. A.B.F. ^e τὰ μυστήρια A.B.F. Sav. cet. ^f προσέχετε E. Sequentia
τὸ πάσχα—ἐζωσμένοι om. A.B.F. Sav. cet. ^g τί οὖν ἡ ἰ. β. om. A.B.F.
^h ἐπιλήσμονες—τοῦ θεοῦ] ἀγνώμονες ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ συνεχῶς τοῦ θεοῦ
ἐπελάνθανοντο τῶν εὐεργεσιῶν. βουλόμενος οὖν καὶ ἄκοντας εἰς μνήμην αὐτῶν ἔρ-
χεσθαι, τὸν τρόπον τῆς βρώσεως τοῦ πάσχα τοῦτον νομοθετεῖ. τί δὴ ποτε; ἵνα
καθ' ἕκαστον χρόνον ἔχοντες ἀνάγκην τὴν νομοθεσίαν τηρεῖν, μνημονεύωσιν
ἀναγκαίως καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐξαγαγόντος θεοῦ. Sic A.B.F. receptum a Sav. cet.
ⁱ οὖν om. A.B.F. ^k ὁ θεὸς om. B.F. ^l τῷ om. A. ^m διὰ γὰρ τοῦτο
νῦν] Sic D.E. διὰ τοῦτο γὰρ νῦν Veron. διὰ τοῦτο γὰρ B. Sav. cet. διὰ τοῦτο
A.F. Haec διὰ γὰρ τοῦτο—ἐσθίουσιν om. C. ⁿ ἐπὶ τ. γ. τῆς ἐπ. om. A.B.F.
^o Haec καὶ ὅτι—ἐξοδον om. A.B.F. Sav. cet. πρὸς τὴν ἔξοδον om. C. Veron.
^p ὁ] + καθ' ἱστορίαν A.B.F. Sav. cet. ^q Χριστός, φησὶ] ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη,
φησὶ, Χριστὸς ὁ θεὸς A.B.F. ἐτύθη Χριστὸς, φησὶν Sav. cet. ^r τί οὖν;—καὶ
ἡμεῖς (ἡμεῖς om. E.) ἐζωσμένοι] ἄρα καὶ ἡμεῖς πάσχα ἐσθίομεν πολὺ τοῦ νομικοῦ
κρείττον. οὐκοῦν καὶ ὑποδεδεμένοι καὶ ἐζωσμένοι A.B.F. Sav. cet.

ἡμεῖς ἔζωσμένοι ὀφείλομεν ἐσθίειν. Διὰ τί; Ἵνα καὶ ἡμεῖς
177 ἔτοιμοι ᾧμεν πρὸς τὴν ἔξοδον, ^ςπρὸς τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν.

[†]Μηδεὶς τῶν τὸ πάσχα τοῦτο ἐσθιόντων πρὸς Αἴγυπτον
βλεπέτω, ἀλλὰ πρὸς τὸν οὐρανὸν, πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.
Διὰ τοῦτο ἔζωσμένος, διὰ τοῦτο ὑποδεδεμένος ἐσθίεις, ἵνα μάθῃς
ὅτι ἅμα τῷ ἄρξασθαι ἐσθίειν τὸ πάσχα, ἀποδημεῖν ὀφείλεις
καὶ ὁδεύειν. ^νΔύο δὲ αἰνίττεται καὶ τὸ δεῖν ἐξιέναι ^ωἀπὸ
Αἰγύπτου, καὶ τὸ μένοντας, ὡς ^κἄλλοτρίους λοιπὸν εἶναι αὐτούς.
⁶“Ἡμῶν γάρ, φησὶ, τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς” καὶ τὸ πάντα
τὸν βίον αἰεὶ ἐμπαρασκεύους εἶναι, ὥστε κληθέντας μὴ ^νἀναβάλ-
B λεσθαι, ἀλλὰ λέγειν, ⁷“Ἐτοίμη ἡ καρδιά ^ζἡμῶν.” Ἀλλὰ
^ατοῦτο Παῦλος ἠδύνατο λέγειν, ὁ μηδὲν ἑαυτῷ συνειδώς· ἐγὼ δὲ
^βὁ πολλοῦ χρόνου δεόμενος εἰς μετάνοιαν, ^οοὐ δύναμαι εἰπεῖν.
Ὅτι δὲ τὸ ἔζωσθαι γρηγορούσης ^δἐστὶ ψυχῆς, ἄκουε τοῦ θεοῦ
λέγοντος τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ. ⁸“Μὴ, ἀλλὰ ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὴν
ὀσφύν σου· ^εἐρωτήσω δέ σε, σὺ δέ μοι ἀποκρίθητι.” [†]Καὶ
πάλιν πρὸς τοὺς προφήτας πάντας τοῦτο ὁ θεὸς λέγει, ζῶσαι,
καὶ πρὸς ^ετὸν Μωϋσέα. Καὶ αὐτὸς δὲ φαίνεται ἔζωσμένος ἐν
τῷ Ἰεζεκιήλ· μᾶλλον δὲ καὶ οἱ ἄγγελοι ^βἡμῖν ἔζωσμένοι φαί-
νονται, ἅτε στρατιῶται ὄντες. ^ιἈπὸ τοῦ περιζώσασθαι, τὸ
στήναι γίνεται γενναίως· ^κοὕτως ἀπὸ τοῦ στήναι, τὸ ^ιζώσασθαι. (886)
Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐξιέναι μέλλομεν, καὶ πολλὰ μεταξὺ ^μτὰ
C χαλεπά. ^νὍταν τὸ πεδίον τοῦτο διέλθωμεν, ὁ διάβολος ἐφέ-
στηκεν εὐθέως, πάντα ποιῶν καὶ μηχανώμενος, ὥστε τοὺς ἐξ
Αἰγύπτου σωθέντας, ὥστε τοὺς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν διαβάν-
τας, ^οτοὺς ἀπὸ τῶν δαιμόνων καὶ τῶν μυρίων πληγῶν ἅμα
^ρἀπολυομένους, τούτους λαβὼν ἀπολέσαι. Ἀλλ', ἐὰν νήφωμεν,
ἔχομεν καὶ ἡμεῖς στῦλον πυρὸς, ^ρἐὰν ἐθέλωμεν, τὴν τοῦ πνεύματος

6 Philipp. iii. 20.

7 Psal. cvii. 2.

8 Job. xxxviii. 3.

^ς πρὸς] ἵνα παρεσκευασμένοι τελῶμεν πρὸς A.B. [†]μηδεὶς] ἀλλὰ μηδεὶς
A.B.F. HΘΙΚON. Περὶ τοῦ ἐτοίμου εἶναι καὶ εὐσταλεῖς πρὸς ἀρετὴν, καὶ τί
τὸ πάσχα ὃ ἐσθίομεν, καὶ τίς ἡ Αἴγυπτος· καὶ ὅτι ἐξουθενεῖ τὸν οὐρανὸν ὁ τὰ τῆς
γῆς θαυμάζων. Veron. ^ν δύο δὲ αἰνίττεται· καὶ τὸ δεῖν] δύο ἐντεῦθεν διδασκό-
μεθα, μᾶλλον δὲ τρία· τό τε δεῖν A.B.F. ^ω ἀπὸ] ἐξ E. ^κ ἄλλοτρίους λ.
εἶναι αὐτούς] εἰς ἄλλοτρίαν λ. μένειν A.B.F. Sav. cet. ^ν ἀναβαλέσθαι F.
^ζ ἡμῶν] μου ὁ θεὸς C. ^α τοῦτο] + μὲν A.B.F. Sav. cet. Mox δύναται λέγειν
B.F. ^β ὁ om. C. ^ο οὐ δ. εἰπεῖν] πῶς τοιοῦτον ἐρῶ A.B.F. ^δ ἐστὶ
accessit ex omnibus. ^ε ἐρωτῶ A.B.F. [†] καὶ πάλιν—[ζῶσαι] τοῦτο καὶ
πρὸς πάντας ἁγίους φησὶ, τοῦτο δὲ (δὲ om. A.B.) A.B.F. Sav. cet. ^ε τὸν
om. A.B.E.F. ^β ἡμῖν om. A.B.F. ^ι ἀπὸ] + γὰρ E. Veron. Statim πε-
ριζῶσθαι E. ^κ οὕτως] ὥσπερ A.B.F. Sav. cet. οὕτως καὶ E. ^ι ζώ-
σασθαι] + οὐκοῦν (+ καὶ Sav. cet.) ἑαυτοὺς περιζώσωμεν A.B.F. Sav. cet.
^μ τὰ om. E. ^ν ὅταν] + γὰρ C. ^ο τοὺς] τούτους A.B.F. Mox τούτους
om. iidem. ὑπὸ pro ἀπὸ E. ^ρ ἀπολυομένους] + μὴ ἀπολομένους E. ^ρ ἐὰν
(ἂν E.) ἐθέλωμεν om. A.B.F. Sav. cet.

χάριν· ὁ αὐτὸς καὶ φωτίζει, καὶ σκιάζει· ἔχομεν μάννα· μᾶλλον D
 δὲ οὐ μάννα, ἀλλὰ πολλῶ πλέον τοῦ μάννα· ῥέχομεν πόμα
 πνευματικόν, οὐχ ὕδωρ ^s ἀπὸ πέτρας ἔξιειν. ῥέχομεν καὶ
 παρεμβολήν, τὴν ἔρημον οἰκοῦντες καὶ νῦν. Ὀντως γάρ, ὄντως
 ἔρημος ἡ γῆ τῆς ἀρετῆς γέγονε νῦν, ^v καὶ μᾶλλον ἢ ἐκείνη.
 Διὰ τί ἐκείνη ἢ ἔρημος φευκτὴ ἦν; ^w Ὅτι σκορπίους εἶχεν ἐν
 ἑαυτῇ καὶ ἔχεις· ⁹⁴ ^x Ἐν ἧ, φησὶν, οὐ διήλθεν ἄνθρωπος.
 Ἄλλ' οὐκ ἔστιν, ^y οὐκ ἔστιν οὕτως ἄφορος ἐκείνη καρπῶν, ὥς ἡ
 ἀνθρωπίνη φύσις. Νῦν πόσοι σκορπίοι, ^z πόσαι ἔχεις κατὰ τὴν E
 ἔρημον ταύτην, πόσοι ὄφεις, πόσοι γεννήματα ἐχιδνῶν ^a οὗτοι
 οὓς νῦν διήλθομεν; Ἀλλὰ μὴ φοβηθῶμεν· τῆς γὰρ ἐξόδου
 ταύτης στρατηγεῖ, οὐ Μωϋσῆς, ἀλλὰ Ἰησοῦς. Πῶς οὖν ^b ἵνα
 μὴ τὰ αὐτὰ πάθωμεν; Μὴ τὰ αὐτὰ δράσωμεν, καὶ οὐ πεισόμεθα
 τὰ αὐτά. Ἐκεῖνοι ἐγόγγυζον, ἐκεῖνοι ἀγνώμονες ἦσαν· μὴ
 τοῖνυν ^c ταῦτα πάθωμεν ἡμεῖς. Πῶς ἔπεσον ἐκεῖνοι πάντες;
 Ἐξουθένησαν τὴν γῆν τὴν ἐπιθυμητήν. Πῶς ἐξουθένησαν; καὶ
 μὴν ἐθαύμαζον. ^d Ἀλλὰ τῷ μαλακισθῆναι, καὶ μὴ θελῆσαι F
 πόνους ὑπὲρ αὐτῆς ἀναδέξασθαι. Μὴ τοῖνυν ἡμεῖς ἐξουθενή-
 σωμεν τὸν ^e οὐρανόν· τοῦτο ἐξουθένησις ἐστίν. Ἠνέχθη καὶ 178
 παρ' ἡμῖν καρπὸς ^f ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, οὐκ ἐν ^g ἀναφορεῦσι βαστα-
 ζόμενος βότρυς, ἀλλ' ὁ ἀρραβὼν τοῦ πνεύματος, τὸ πολίτευμα
 τὸ ἐν ^h τοῖς οὐρανοῖς, ὃ Παῦλος ἐπαίδευσεν, ⁱ καὶ οἱ θαυμάσιοι
 γεωργοί. Οὐ Χάληβ ὁ τοῦ ^k Ἰεφονῆ, οὐδὲ Ἰησοῦς ὁ τοῦ
 Ναυῆ τοὺς ^l καρποὺς ἤνεγκε τούτους, ἀλλ' ^m ὁ Ἰησοῦς ὁ τοῦ
 πατρὸς τῶν οἰκτιρμῶν, ὁ τοῦ ὄντως θεοῦ υἱὸς, ἤνεγκε πᾶσαν τὴν
 ἀρετὴν, πάντας τοὺς ἐκείθεν καρποὺς, ⁿ ὕμνους ἡμῖν κατήνεγκεν
 ἐπουρανίους. Ἀ γὰρ τὰ Χερουβὶμ ἄνω λέγει, ταῦτα καὶ ἡμῖν B
 προσέταξε λέγειν, “Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος.” Ἠνεγκεν ἡμῖν
 τῶν ἀγγέλων τὴν ^o ἀρετὴν. Οὐ γαμοῦσιν, οὐδὲ γαμίζονται οἱ

9 Jerem. ii. 6.

^r ἔχομεν] + καὶ E. Ante, non post ἔχομεν, distinximus cum E.F. ^s ἀπὸ
 π. ἔξ.] καὶ αὐτὸ ἀπὸ π. ἔξ. E. ὁ ἀπὸ π. ἀπλῶς ἔξ. A.B.F. ^t ἡ γῆ—νῦν] Sic
 omnes. καὶ νῦν τῆς ἀρετῆς ἡ γῆ γέγονε Edd. ^v καὶ om. A.B.F. ^w ὅτι
 ἀρ' οὐχὶ ὅτι A.B.F. Sav. cet. ^x ἐν ἧ, φησὶν, οὐ διήλθεν] δι' αὐτῆς, φησὶν, οὐ
 παρήλθεν (διήλθεν F.) A.B.F. ^y οὐκ ἔστιν om. E. ^z πόσαι C.D.E.
 Veron. Ben. πόσοι A.B.F. Sav. Mor. ^a οὗτοι] οὗτοι οὗτοι B. οὐ τοι-
 οῦτοι F. ^b ἵνα om. A.B.F. Sav. cet. ^c ταῦτα] τὰ αὐτὰ E. ποιῶμεν
 pro πάθωμεν A.B.F. ^d ἀλλὰ om. A.B.F. Sav. cet. Statim τὸ μ. C.
^e οὐρανόν] + οὐθέν ἐστι λέγοντες A.B.F. ^f ἀπὸ] ἐκ E. ^g ἀναφορεῦσι in
 textu E. Edebatur ἀμφορεῦσι. ^h τοῖς om. E.F. ⁱ καὶ] ὁ πᾶς (πᾶς ὁ
 B.F.) τῶν ἀποστολῶν χορὸς A.B.F. Sav. cet. ^k Ἰεφονῆ A.F. Ἰεφωνῆ B.
 Mox Ναὺ C. ^l κ. ἤνεγκε (ἤνεγκαν E.) τούτους] τυχόντας ἤνεγκε κ. A.B.F.
^m ὁ om. A.B.E.F. ⁿ ὕμνους ἡμῖν κατήνεγκεν ἐπ.] ἡμῖν κατήγαγε (κατή-
 νεγκε Sav. cet.) τοὺς ὕμνους λέγω τοὺς ἐπ. A.B.F. Sav. cet. ^o ἀρετὴν] πολι-
 τείαν A.B.F. Sav. cet.

ἄγγελοι· τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ἐφύτευσε τὸ καλόν· χρημάτων οὐκ ἐρώσιν, οὐδὲ τῶν ἄλλων ἐκείνοι· Ἡ καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐγκατέσπειρεν· οὐκ ἀποθνήσκουσιν ἐκείνοι· Ἡ τοῦτο καὶ ἡμῖν ἐχαρίσατο· οὐκέτι γὰρ θάνατος ὁ θάνατος, ἀλλ' ὕπνος. Ἡ Ἀκουε γὰρ αὐτοῦ λέγοντος· ¹⁰ “Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται.” ¹ Εἶδες τοὺς καρποὺς τῆς ἁνῶ Ἱερουσαλήμ; Καὶ τὸ δὴ ² θαυμαστότερον, τὸ πόλεμος οὐκ ἐκρίθη, ³ ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐπαγγελίας πάντα C ταῦτα ἡμῖν δεδώρηται. Ἡ ἐκείνοι ⁴ μὲν γὰρ καὶ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ⁵ εἰσελθόντες, ἐπόνουν· μᾶλλον δὲ οὐκ ἐπόνουν· εἰ γὰρ ἐβούλοντο πείθεσθαι τῷ θεῷ, χωρὶς ὅπλων καὶ παρατάξεως Ἡ πάσας ἂν εἶλον τὰς πόλεις· τὴν γοῦν Ἱεριχὼ, χορευόντων μᾶλλον ἢ πολεμούντων τὸ σχῆμα ἔχοντες, ἐτροπώσαντο. Ἡμεῖς δὲ οὐ πολεμοῦμεν μετὰ τὸ εἰσελθεῖν ⁶ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τουτέστιν, εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀλλ' ἔως ἂν ὤμεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, τουτέστιν, ἐν τῷ παρόντι βίῳ. ¹¹ “Ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν ⁷ αὐτοῦ, κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, D ὥσπερ ἀπὸ τῶν ιδίων ὁ θεός.” ¹² “Μὴ τοίνυν ἀποκάμωμεν τὸ καλὸν ποιοῦντες· καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν, μὴ ἐκλυόμενοι.” ¹³ “Ὁρα πῶς καθάπερ ἐκείνους ⁸ ἤγαγεν, οὕτω καὶ ἡμᾶς. Ἡ ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ μάννα καὶ τῆς ἐρήμου, ⁹ φησὶν, ¹³ “Ὁ τὸ πολὺν, ¹⁰ οὐκ ἐπλεόνασε, καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, οὐκ ἠλαττόνησε.” ¹¹ Καὶ ἡμεῖς τοῦτο προστετάγμεθα, ¹² μὴ θησαυρίζειν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ ἂν δὲ θησαυρίζωμεν, οὐκέτι σκώληξ ὁ αἰσθητὸς ¹³ λυμαίνεται, καθάπερ ἐπὶ τοῦ μάννα, ¹⁴ ἀλλὰ σκώληξ ἀτελεύτητος δέξεται· οὐδὲ ὁ ἥλιος οὗτος τήξει, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ μάννα, ἀλλ' ὁ τῆς δικαιοσύνης. Πάντα οὖν κατεργασώμεθα, ἵνα μὴ τῷ σκώληκι τροφήν εὐτρε- E πίσωμεν· “Ὁ τὸ πολὺν ¹⁵ γὰρ, φησὶν, οὐκ ἐπλεόνασε.” ¹⁶ Καὶ τοῦτο γὰρ καὶ ἐφ' ἡμῖν γίνεται ἐφ' ἐκάστης· πάντες γὰρ τὸ (887) αὐτὸ μέτρον πληροῦμεν τῆς γαστροῦ· τὸ δὲ περιττὸν, προσθήκη ¹⁷ φροντίδων ἐστίν. Ἡ Ὅπερ ¹⁸ γὰρ ἔμελλε ¹⁹ μετὰ ταῦτα

10 Joan. xi. 11.

11 Hebr. iv. 10.

12 Gal. vi. 9.

13 Exod. xvi. 18.

Ἡ καὶ τοῦτο] τοῦτο καὶ A.B.F. Ἡ τοῦτο καὶ] καὶ τοῦτο E. Ἡ εἶδες] ἴδε E. Ἡ θαυμαστὸν A.F. Ἡ ὁ π. οὐκ] ὅτι οὕτω ὁ π. A.B.F. Sav. cet. Ἡ ἀλλὰ—δεδώρηται] καὶ πάντα τὰ τῆς ἐπαγγελίας ἡμῖν δεδώρηται πρὸ τοῦ τέλους A.B.F. Ἡ μὲν γὰρ om. A.B.F. Ἡ εἰσελθόντες omnes. ἐλθόντες Edd. Ἡ πάσης F. Ἡ εἰς τὴν γῆν om. A. Ἡ αὐτοῦ om. E. Idem pergit, κατέπαυσεν ὥσπερ ὁ θεὸς ἀπὸ τῶν ιδίων ἔργων. μὴ τοίνυν. Ἡ ὅρα C.D.E. ὅρα δὲ A.B.F. ὅρας Edd. Ἡ ἤγαγεν οὕτω] οὕτως ἤγαγε A.B.F. Ἡ φησὶν] λέγω A.B.F. Idem post ἠλαττόνησε add. φησί. Statim ὅ pro ὁ bis D. Ἡ οὐκ om. C. Ἡ καὶ ἡμεῖς τοῦτο] τοῦτο καὶ ἡμεῖς A.B.F. Ἡ μὴ θ. ἐπὶ τῆς γῆς] τοῦτο· ποῖον; μὴ θησαυρίζειν. μὴ θησαυρίζετε (θησαυρίζειν B.) γὰρ φησιν ἐπὶ τῆς γῆς A.B.F. Ἡ λυμαίνεται om. A.B.F. Ἡ Vid. Annot. Ἡ γὰρ om. E. Ἡ καὶ τοῦτο γὰρ] τοῦτο γὰρ E. τοῦτο A.B.F. Statim ἡμῶν pro ἡμῖν E. ἐφ' ἡμῖν γίνεται om. F. Ἡ φροντίδος Veron. Post φροντίδων add. ἀνοήτων A.B. Sav. cet. ἀνοήτων F. Ἡ γὰρ om. B.F. Ἡ μετὰ ταῦτα

παραδιδόναι, τῷ λέγειν, ¹⁴ “ Ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς,” τοῦτο ἄνωθεν ἤδη ^qἐπαίδευσε, καὶ οὐδὲ οὕτως ἐδέξαντο. Ἄλλ’ ἡμεῖς μὴ ^rἄπληστοι ὦμεν, μὴ ἀγνώμονες, ^sμὴ οἰκίας ζητῶμεν λαμπράς· ὁδεύομεν γάρ, οὐκ οἰκοῦμεν. Ὡστε εἴ τις οἶδεν ὅτι ὁ παρὼν βίος ὁδός τις ἐστὶ καὶ στρατεία, καὶ, ὥς ἂν εἴποι τις, ^F τὸ λεγόμενον ^tπαρ’ αὐτοῖς φωσσάτον, οὐ ζητήσῃ οἰκοδομὰς λαμπράς. Τίς γάρ, εἰπέ μοι, καὶ ^uσφόδρα εὐπορος ἦ, αἰρήσεται ἐπὶ τοῦ λεγομένου φωσσάτου οἰκοδομεῖν οἰκίας λαμπράς; ^vΟὐδὲ εἰς· κατάγελως γὰρ ἔσται, καὶ τοῖς ἐχθροῖς οἰκοδομήσῃ, ¹⁷⁹ καὶ μᾶλλον αὐτοὺς ἐπισπάσεται. Ὡστε, ^wἐὰν νήφωμεν, οὐδὲ ἡμεῖς. Οὐδὲν ^xστρατείας καὶ φωσσάτου ὁ παρὼν βίος διενήνοχε. Διὸ, παρακαλῶ, πάντα πράττωμεν, ὥστε μηδὲν ἐνταῦθα θησανρίζειν· ἂν γὰρ ἔλθῃ ὁ κλέπτων, ^yταχέως ἀπαναστησόμεθα. ¹⁵ “ Ὑπογορεῖτε, φησὶν, ὅτι οὐκ οἶδατε ποία ὥρα ὁ κλέπτης ἔρχεται.” τὸν θάνατον οὕτω καλῶν. Πρὶν ἢ τοίνυν ἔλθῃ, πάντα ἀποπέμπωμεν εἰς τὴν πατρίδα τὴν ἡμετέραν. Ὡδε δὲ εὕζωνοι ὦμεν, ἵνα δυνηθῶμεν περιγενέσθαι τῶν ἐχθρῶν· ὧν γένοιτο ^zπεριγε- ^B νέσθαι ἡμᾶς, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ’ οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΔ.

¹ Στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ^C ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ^aὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνησέσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι, καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου ^bδέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὃ ἐστὶ ρῆμα θεοῦ.

“ ΠΕΡΙΖΩΣΑΜΕΝΟΙ, φησὶ, τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ.” ^D Τί ποτε τοῦτό ἐστιν; Εἴρηται ἡμῖν ἐν τῇ πρὸ ταύτης διαλέξει,

¹⁴ Matth. vi. 34.

¹⁵ Ibid. xxiv. 43.

¹ CAP. VI. v. 14—17.

παραδιδόναι] ἤδη διδόναι C.D.E. Veron. Statim τῷ λέγειν D.E. τὸ λέγειν C. Veron. λέγων A.B.F. Sav. cet. ^v ἡμέρα] + λέγων (ergo bis habet) F. ^q ἐπαίδευεν E. ^r ἄπιοι F. ^s μὴ] μὴδὲ A.B.F. ^t παρ’ αὐτοῖς om. A.B.F. ^u φωσσάτον (sic) ter E. ^u σφόδρα] + παρ’ αὐτοῖς A.B.F. ^v οὐδὲ C. ^w ἐὰν] ἂν A.B.C.D. Mox οὐδὲ ἡμεῖς om. E. Veron. ^x στρατιᾶς C.D. Veron. Statim οὐδὲ φ. E. καὶ φωσσάτου om. A.B.F. Tum ὁ παρὼν δ. βίος hoc ord. iidem. ^y ταχέως] εὐθύς A.B.F. Statim ἐπαναστ. C.D. ^z περιγενέσθαι ἡμᾶς] περιγεγονότας ἡμᾶς κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν στεφάνων τῆς ἀφθάρτου δόξης ἀξιοθῆναι A.B.F. Sav. cet. HOM. XXIV. ^a ὑποδύσ. E. ^b δέξασθαι B. Mosq.

^cκαὶ ὡς δεῖ εὐσταλεῖς εἶναι, ^dκαὶ τρέχειν, ὡς μηδὲν ^eἐμπόδιον εἶναι. “Καὶ ἐνδυσάμενοι, ^fφησὶ, τὸν θώρακα τῆς ^gδικαιοσύνης.” Καθάπερ ὁ θώραξ ^hἄτρωτός ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ δικαιοσύνη. Δικαιοσύνην δὲ ἐνταῦθα τὸν ⁱκαθολικὸν καὶ ἐνάρετόν φησι βίον. Τὸν τοιοῦτον οὐδεὶς ^kοὐδέποτε δυνήσεται καταβαλεῖν, ^lἀλλὰ τιτρώσκουσι μὲν πολλοὶ, διατέμνει δὲ ^mοὐδεὶς, οὐκ αὐτὸς ὁ ⁿΕὐδιάβολος. Ὡς ἂν ^oεἴποι τις, ἐνστερνισάμενοι τὰ δίκαια ^pπράγματα. Περὶ τούτων ^qφησὶν ὁ Χριστός· ²“Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.” ³Οὕτως ἐστὶν ἰσχυρὸς, ὡς θώραξ· ὁ τοιοῦτος οὐδέποτε ὀργισθήσεται. “⁴ὑποδησάμενοι, φησὶ, τοὺς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης.” Ἀσαφέστερόν πως τοῦτο εἴρηται. Τί οὖν ἐστὶ; Καλὰς ἡμῖν ⁵τὰς κνημίδας περιέθηκεν. Ἡ ⁶τούτο γοῦν φησιν, ὥστε ἐτοιμούς εἶναι πρὸς τὸ εὐαγγέλιον, καὶ πρὸς τοῦτο τοῖς ποσὶ κεχρῆσθαι, ⁷καὶ προπαρασκευάζειν αὐτῷ ὁδὸν καὶ προετοιμάζειν· ἢ εἰ μὴ τοῦτο, ἀλλ’ ὥστε ⁸αὐτοὺς ἐτοιμούς εἶναι πρὸς τὴν ἔξοδον. Ἡ τοίνυν ἐτοιμασία τοῦ εὐαγγελίου ⁹τί ἐστίν, ἀλλ’ ἢ βίος ἄριστος; ¹⁰Ὅπερ ἔλεγεν ὁ προφήτης, ³“Τὴν ἐτοιμασίαν τῆς καρδίας αὐτῶν προσέσχε τὸ οὖς σου,” τουτέστι, τὸ ἐμπαράσκειν. ⁴“Τοῦ εὐαγγελίου, φησὶ, τῆς εἰρήνης.” Εἰκότως εἶπεν. Ἐπειδὴ γὰρ πολέμου ⁵ἐμνήσθη καὶ μάχης, δείκνυσιν ὅτι τὴν μάχην πρὸς (888) τοὺς δαίμονας ἔχειν δεῖ· τὸ γὰρ εὐαγγέλιον, εἰρήνης ἐστίν. Ἐκείνος ὁ πόλεμος ἕτερον καταλύει πόλεμον τὸν πρὸς τὸν θεόν· ἂν τῷ διαβόλῳ πολεμῶμεν, εἰρηνεύομεν τῷ θεῷ. Μὴ δείσης τοίνυν, ἀγαπητὲ, εὐαγγέλιόν ἐστίν· ἥδη ἡ νίκη γεγένη-

2 Matth. v. 6.

3 Psal. ix. 38.

^c καὶ est in libris omnibus et Veron. omisum a Sav. cet. Statim ὅτι pro ὡς A.B.F. Sav. cet. Iidem post δεῖ add. οὕτως. ^d καὶ τρέχειν om. A.B.E.F. Sav. cet. Statim ὥστε pro ὡς E. ^e ἐμπόδων A.B.F. Post εἶναι add. πρὸς τὸ τρέχειν A.B.F. Sav. cet. ^f φησὶ om. A.B.F. ^g δικαιοσύνης] + τί ἐστὶ θώραξ δικαιοσύνης; E. ^h ἄτρωτός ἐστιν] ἄτρωτον τηρεῖ τὸν περιβαλλόμενον A.B.F. ⁱ καθολικὸν καὶ] καθόλου A.B.F. καθόλου καὶ Sav. Mor. καθόλου καὶ mendose Ben. Mox βίον φησὶ inverso ord. A.B.E.F. ^k οὐδέπω C. ^l ἀλλὰ τ. μὲν] τ. μὲν γὰρ A.B.F. ^m οὐδεὶς, οὐκ] οὔτε ἄλλος τις, οὔτε A.B.F. ⁿ εἴποι] οὖν εἴποι E. εἰ ἔφη A.B.F. ^o πράγματα] + οὕτω λέγει καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα A.B.F. ^p φησὶν] φησὶ καὶ A.B.F. ^q οὕτως] ὁ ταύτην ἐνστερνισάμενος οὕτως A.B.F. Sav. cet. Mox ὡς ὁ θώραξ A.B.F. καὶ ὡς θώραξ Veron. invitis libris. ^r ὑποδ.] καὶ ὑποδ. A.B.F. Sav. cet. φησὶ accessit ex C.D. et corr. E. ^s τὰς om. A.B.F. Post περιέθηκε add. τὴν τοῦ εὐαγ. ἐτοιμασίαν A.B.F. Sav. cet. ^t τοῦτο γ. φησιν] τοίνυν οὕτως εἶπεν A.B.F. ^v καὶ om. A.B.F. Tum προπαρασκευάζοντας et προετοιμάζοντας iidem. ^w αὐτοὺς om. E. ^x τί] οὐκ ἄλλο τι A.B.F. Sav. cet. ^y ὅπερ ἔλεγεν ὁ πρ.] τοῦτο καὶ ὁ πρ. δηλῶν ἔλεγε A.B.F. Statim τῇ ἐτοιμασίᾳ ex corr. E. ^z τοῦ εὐ. φ. τῆς εἰρήνης] εὐαγγελίου δὲ εἰρήνης εἶπεν ἐτοιμασίαν, τὸ ἐμπαράσκειν A.B.F. Mox εἶπεν om. A.B.F. Sav. cet. ^a καὶ μάχης ἐμνήσθη inverso ord. A.B.F.

ται. “Ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαμβάνοντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως.” Πίστιν ἐνταῦθα, οὐ τὴν γινώσιν φησιν, ^βοὐ γὰρ ἂν αὐτὴν ὑστέραν ἔταξεν, ἀλλὰ δι’ ἧς τὰ σημεῖα γίνεται. Καὶ εἰκότως τὴν πίστιν ὀνομάζει θυρεόν· καθάπερ γὰρ ἐκείνος προβέβληται τοῦ παντὸς σώματος, ὥσπερ τείχος ὦν, οὕτω δὴ καὶ ἡ πίστις· πάντα ^Β γὰρ αὐτῇ εἵκει. “Ἐν ᾧ ^δδυνήσεσθε, φησί, πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι.” Οὐδὲν γὰρ δύναται ἐτῷ θυρεῷ τοῦτω ἀντιπτεσεῖν. Ἀκουε ^εγὰρ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος πρὸς τοὺς μαθητάς· ⁴“Ἐὰν ἔχητε πίστιν, ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρείτε τῷ ὄρει τοῦτω, μετάβηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται.” Πῶς δὲ ἔξομεν τὴν πίστιν; ⁵“Ὅταν ἐκεῖνα κατορθώσωμεν. Βέλη ^ηδὲ αὐτοῦ καὶ τοὺς πειρασμούς ^ιφησι, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἀτόπους. ^κΚαὶ, “τὰ πεπυρωμένα,” φησί· τοιαῦται γὰρ εἰσιν αἱ ἐπιθυμίαι. Εἰ ^λδὲ δαίμοσιν ἐπέταξεν ἡ πίστις, πολλῶ μᾶλλον ^μτοῖς πάθεσι τῆς ψυχῆς. “Καὶ τὴν περικεφαλαίαν, ^νφησί, τοῦ σωτηρίου δέξασθε” τουτέστι, τῆς ^ςσωτηρίας οὐμῶν. ^ρΠεριφράττει γὰρ αὐτούς. “Καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὃ ἐστὶ ρῆμα θεοῦ.” Ἦτοι τὸ ^θπνεῦμά φησιν, ἥτοι ἐν τῇ μαχαίρᾳ τῇ πνευματικῇ. Διὰ γὰρ ταύτης πάντα τέμνεται, διὰ ταύτης πάντα ^ςδιακόπτεται, καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ^δδράκοντος ἀποτέμνομεν διὰ ταύτης.

⁵ “Διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως, φησί, προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι, καὶ εἰς ^ναὐτὸ ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει καὶ δεήσει περὶ πάντων ^ωτῶν ἀγίων, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου, ἐν ^δπαρρησίᾳ γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἀλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ παρρησιάσωμαι, ὡς δεῖ ^ςμε λαλῆσαι.” Καθάπερ ^γγὰρ τὸ ρῆμα τοῦ θεοῦ πάντα ἰσχύει, οὕτω καὶ ὁ τὸ χάρισμα ἔχων τὸ πνευματικόν. ⁶ “Ζῶν γὰρ ὁ

4 Matth. xvii. 20.

5 v. 18—20.

6 Hebr. iv. 12.

^β οὐ γὰρ ἂν αὐ. ὑστ.] ^η (ἡ F.) γὰρ ἂν οὐδὲ ὑστ. αὐ. A.B.F. ^ς ἀλλὰ] + τὴν χάριν A.B.F. Sav. cet. ^δ δυνήσεσθε F. φησὶ om. A.F. ^ε τῷ θ. τοῦτω ἀντιπτεσεῖν] Sic Veron. ἀντιπτεσεῖν om. C.D.E. Cat. τοῦτον τὸν θυρεὸν διακόψαι A.B.F. Sav. cet. ^ε γὰρ om. A.B.C.F. Mox ἂν ἔχητε B. ^ς ὅταν] ἂν A.B.F. ^η δὲ om. A.B.F. Statim τοῦ πονηροῦ pro αὐτοῦ A.B.F. Sav. cet. ^ι φησὶ om. A.B.F. φησὶ post ἀτόπους add. B.F. ^κ καὶ τὰ π. φησὶ] καλῶς δὲ προσέθηκε τὰ π. A.B.F. Sav. cet. ^λ δὲ] γὰρ E. Cat. ^μ καὶ τοῖς Edd. καὶ om. A.F. Cat. ^ν φησὶ om. A.B.E.F. Mox δέξασθαι A.B.F. ^ο ἡμῶν E. ^ρ π. γὰρ αὐτοῦς] Sic C.D.E. Cat. Veron. ὡς εἰς πόλεμον ἐξάγων π. αὐτοὺς A.B.F. π. γὰρ αὐτοῦς, ὡς εἰς πόλ. ἐξ. Sav. cet. ^θ πνεῦμα] + οὕτω A.B.F. ^ι ἥτοι ἐν τῇ μ. τῇ πν. διὰ γὰρ ταύτης] Sic C.D.E. Cat. ἥτοι ἐν τῇ πν. μ. διὰ γὰρ ταύτης Edd. ἡ τὸ χάρισμα τὸ πνευματικόν· διὰ γὰρ τῆς (τῆς om. Sav. marg.) πνευματικῆς μαχαίρας A.B.F. Sav. marg. ^ς διακόπτεται pro κόπτεται omnes. ^δ δράκοντος] + οὕτως E. ^ν αὐτὸ] + τοῦτο A.B.F. Mosq. Sav. cet. ^ω τῶν om. C.D. Veron. ^ς με om. F. ^γ γὰρ om. A.B.F. Sav. cet.

λόγος τοῦ θεοῦ, φησὶ, καὶ ἐνεργῆς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον.” Ὅρα ² δὲ τὴν σύνεσιν τοῦ μακαρίου τούτου. Καθώπλισεν αὐτοὺς μετὰ πάσης ἀσφαλείας· ἀτί οὖν δεῖ λοιπόν; τὸν βασιλέα καλεῖν, καὶ παρακαλεῖν, ὥστε ὀρέξαι **Ε** χεῖρα. “Διὰ πάσης προσευχῆς, φησὶ, καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ, ἐν πνεύματι.” Ἔστι γὰρ μὴ ^h προσεύχεσθαι ἐν πνεύματι, ὅταν τις βαττολογῇ. “Καὶ εἰς αὐτὸ, φησὶν, ἀγρυπνοῦντες,” τουτέστι, νήφοντες. Τοιοῦτον γὰρ εἶναι χρὴ τὸν καθωπλισμένον, τὸν παρὰ τὸν βασιλέα ἐστῶτα, ἀγρυπνον καὶ ^{νηφά}λιον. “Ἐν πάσῃ προσκαρτερήσῃ καὶ δεήσει περὶ πάντων τῶν ἀγίων, καὶ ^d ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου.” Τί λέγεις, ὦ μακάριε Παῦλε; τῶν μαθητῶν χρεῖαν ἔχεις; “Καὶ καλῶς εἶπεν, “ἐν ἀνοίξει τοῦ **Φ** στόματός μου.” Οὐκ ἄρα ἐμελέτα ἅπερ ἔλεγεν, ἀλλὰ καθὼς εἶπεν ὁ Χριστός· ⁷ “Ὅταν παραδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσετε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε.” Οὕτω πάντα πίστει ἔπραττε, πάντα χάριτι. “Ἐν **181** παρρησίᾳ, φησὶ, γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου” τουτέστιν, ἵνα ἀπολογήσωμαι, ὡς χρὴ. Ἄλυσιν περίκεισαι, καὶ ἑτέρων χρῆζεις; Ναὶ, φησὶν· ἐπεὶ καὶ Πέτρος ἄλυσιν περιέκειτο, ὅμως εὐχὴ ἦν ἐκτενὴς ὑπὲρ αὐτοῦ γινομένη. “Ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἀλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ παρρησιάσωμαι, ὡς δεῖ με λαλήσαι” τουτέστι, μετὰ παρρησίας, μετὰ ἀνδρείας, μετὰ συνέσεως πολλῆς ἵνα ἀποκρίνωμαι.

⁸ “Ἴνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ’ ἐμὲ, τί πράσσω, πάντα (889) ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς, ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς, καὶ πιστὸς ^h διάκονος ἐν κυρίῳ.” Ἐπειδὴ δεσμῶν ἐμνήσθη, ἰαφίησί τι καὶ τῷ Τυχικῷ παρ’ ἐαυτοῦ διαλεχθῆναι. Ἄ μὲν γὰρ ἦν δογμάτων καὶ παρακλήσεως, ταῦτα διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἐδήλου· ἃ δὲ ἀπαγγελίας ψιλῆς, ταῦτα τῷ κομίζοντι τὴν ἐπιστολὴν ἐπέτρεπε. “^k Ἴνα γινώτε, φησὶ, τὰ περὶ ἡμῶν,” τουτέστιν, ἵνα μάθητε. Τοῦτο καὶ αὐτοῦ τὴν ἀγάπην ἐδήλου ¹ τὴν πρὸς αὐτοὺς, καὶ τὴν

7 Matth. x. 19.

8 v. 21.

² δὲ om. A.B.E.F. ^a τί οὖν—χεῖρα] λοιπόν πῶς δεῖ τὸν β. καλεῖν, ὥστε ὀρέξαι χεῖρα, διδάσκει A.B.F. Sav. cet. ^b πρ. ἐν πνεύματι] Sic E. Cat. ἐν πνεύματι πρ. Sav. cet. ἐν πνεύματι om. C.D. Veron. ἔστι γὰρ—βαττολογῇ] ἐν πνεύματι εἶπεν, ἐπειδὴ ἔστι καὶ μὴ (μὴ om. F. sed habet superscriptum ante προσεύχεσθαι) ἐν πν. προσεύχεσθαι· ὅταν γὰρ τις βαττολογῇ, ἐν πν. οὐ προσεύχεται A.B.F. ^c νηφάλιον C.D. ^d ὑπὲρ] περὶ C. Veron. ^e καὶ καλῶς—στόματός μου] ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος. καὶ καλῶς οὕτως εἶπεν A.B.F. ^f ἑτέρων] + εἰς δέξιν A.B.F. ^g ἀλλ’] καὶ E. ^h ἐν κυρίῳ διάκονος in- verso ord. A.B.F. Mosq. ⁱ ἀφ. τι καὶ τῷ T.] πέμψας τὸν Τυχικὸν ἀφίησιν αὐτόν τι E. ^k ἵνα γν. φησὶ] διὸ καὶ οὕτως (οὕτως om. Sav. cet.) ἐπήγαγεν, ἵνα γν. A.B.F. Sav. cet. ¹ τὴν om. E.

^m ἐκεῖνων. 9 “^a Ὁν ἔπεμψα, φησὶ, πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν.” C
^b Καὶ οὐχ ἀπλῶς τοῦτό φησιν, ἀλλὰ πρότερον εἰπὼν, “ἐνδυσάμενοι,” καὶ, “περιζωσάμενοι,” ὅπερ τοῦ αἰεὶ ὁ προσίεναι καὶ ἀδιαλείπτως ἐστὶ τεκμήριον. Ἄκουε γὰρ τοῦ προφήτου λέγοντος, 10 “Γενηθήτω αὐτῷ, ὡς ἱμάτιον ὃ περιβάλλεται, καὶ ῥῶσεϊ ζῶνῃ ἣν διαπαντὸς περιζώννυται.” Καὶ τὸν θεὸν δὲ ὁ ἁποστόλος φησὶ θώρακα δικαιοσύνης ἁποβάλλῃσθαι, διὰ τοῦτου παιδεύων ἡμᾶς, ὅτι αἰεὶ, καὶ οὐ πρὸς καιρὸν ὁ βραχὺν αὐτα δεῖ ἔχειν· αἰεὶ γὰρ πολέμου χρεῖα. 11 “^t Δίκαιος γὰρ, φησὶν, ὡς D λέων πέποιθε.” ^v Καὶ τὸν οὕτω τεθωρακισμένον οὐκ ἐν φοβηθῆναι τὴν παράταξιν, ἀλλ’ εἰς μέσους ἄλλεσθαι τοὺς πολεμίους. 12 “^w Ὡραῖοι γὰρ, φησὶν, οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην.” Τίς οὐκ ἂν δράμοι, τίς οὐκ ἂν διακονήσῃ ^x τοιοῦτῳ πράγματι, ὅταν εἰρήνην εὐαγγελίζεται, καὶ εἰρήνην θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους, εἰρήνην οὐδὲν καμόντων ἀνθρώπων, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ τὸ πᾶν ἔργασαμένον; Τί δέ ἐστιν ^a ἡ ἐτοιμασία τοῦ εὐαγγελίου, ἀκούσωμεν ^b Ἰωάννου λέγοντος. 13 “Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.” ^c Καὶ πάλιν ἄλλη ἐτοιμασία μετὰ E τὸ βάπτισμα, ὥστε μηδὲν ἀνάξιον πράττειν τῆς εἰρήνης. Ἐπειδὴ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ οἱ πόδες εἰς τοῦ βίου σύμβολον, διὰ τοῦτο συνεχῶς παραινῶν λέγει, “Βλέπετε πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε,” περὶ ^d τοῦ βίου λέγων. ^e Διὰ τοῦτο, φησὶν, ἄξια τοῦ εὐαγγελίου πράττωμεν καὶ ^f ἐπιδεικνύμεθα, τουτέστι, βίον καὶ πράξεις καθαρὰς. Εἰρήνην εὐαγγελίσθη, δότε τοῖς εὐαγγε- F λίοις τούτοις ^g ἐτοιμον ὁδόν· ὡς εἰάν πάλιν ἐχθροὶ γέννησθε, οὐκέτι ἐστὶν ἐτοιμασία τῆς εἰρήνης. Ἐτοιμοὶ ἐστέ, μὴ ἀνα-

9 v. 22. 10 Psal. cviii. 19. 11 Prov. xxviii. 1. 12 Esai. lii. 7. 13 Matt. iii. 3.

^m ἐκεῖνων] + πρὸς αὐτὸν Edd. πρὸς αὐτὸν om. A.B.E.F. Cat. ⁿ καὶ om. A.B.F. Sav. cet. Mox ταῦτα pro τοῦτο E. ^o προσίεναι E. ^p ῥῶσεϊ] ὡς ἡ A.E.F. ^q παροικιστῆς A.B. προοικιστῆς F. ^r περιβεβλησθαι] εἶναι C.D.E. Veron. ^s βρ. ταῦτα δ. ἔχειν] Sic C.E. βρ. ταῦτα ἔχειν δ. A.B. ταῦτα βρ. ἔχειν δ. F. βρ. δ. ταῦτα ἔχειν Edd. ^t δίκαιος γὰρ] καὶ ἕτερος ἀλλαχοῦ, δίκαιος A.B.F. καὶ ἄλλος ἀλλαχοῦ, δίκαιος γὰρ E. Sav. cet. ^v καὶ τὸν] τὸν γὰρ A.B.F. Sav. cet. ^w ὦραῖοι γὰρ, φ.] ὡς ὦραῖοι γὰρ E. καὶ ὁ Ἡσαΐας, ὦραῖοι, φ. A.B.F. Sav. cet. ^x ἐν τοιοῦτῳ C. Statim προστήταται F. ^y ὅταν εἰ. εὐαγγελίζεται] ὥστε εἰ. εὐαγγελίζεσθαι A.B.F. Sav. cet. ^z ἔργασαμένων C. ^a ἡ om. F. ^b Ἰωάννου λέγοντος] τί φησιν Ἰωάννης A.B.F. ^c καὶ πάλιν—τῆς εἰρήνης] ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκεῖνος διὰ τὸ βάπτισμα. ἐπεὶ δὲ καὶ ἄλλης ἐτοιμασίας μετὰ τὸ β. δεῖ, ταύτην δεικνύσιν οὗτος, καὶ λέγει, ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγ. τῆς εἰρήνης, αἰνυτόμενος διὰ τούτου, ὥστε μηδὲν ἂν πράττειν (+ [τῆς εἰρήνης] Sav. cet.) A.B.F. Sav. cet. ^d τοῦ om. F. ^e διὰ τοῦτο—καθαρὰς.] οὐκοῦν ἀξίως πολιτευόμεθα τοῦ εὐαγγελίου, καὶ βίον καὶ πράξεις καθαρὰς ἐπιδεικνύμεθα διὰ πάσης ἡμῶν τῆς ζωῆς. A.B.F. Sav. cet. ^f ἐπιδεικνύμεθα E. Veron. ^g ἐτοιμὴν E.

βάλλεσθε πρὸς τὴν εἰρήνην. Καθάπερ ἔτοιμοι ἐγένεσθε πρὸς τὴν εἰρήνην καὶ τὴν πίστιν, οὕτω καὶ ἐπιμείνατε. ¹⁸² Ἦ ὁ θυρεὸς ἔστιν ὁ πρῶτος δεχόμενος τὰς τῶν ἐναντίων προσβολὰς, καὶ τὰ ὅπλα τηρῶν ἄτρωτα. Ἐὰν οὖν πίστις ὀρθὴ ἢ καὶ βίος ὀρθός, τὰ ὅπλα ἄτρωτα ἰμένει. Πολλὰ ^k δὲ περὶ πίστεως διαλέγεται, ἰμάλιστα πρὸς Ἑβραίους γράφων, καὶ περὶ τῆς ἐλπίδος. Πιστεύετε, φησὶ, τοῖς μέλλουσιν ἀγαθοῖς, καὶ ^m οὐδὲν τούτων τρωθήσεται. ⁿ Ἐν γὰρ τοῖς δεινοῖς, ἐν τοῖς πόνοις τὴν ἐλπίδα προβαλλόμενος καὶ τὴν πίστιν, ἄτρωτα ἐκείνα ^o διατηρήσεις. ¹⁴ “ Πιστεῦσαι ^p γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον ^q τῷ θεῷ, ὅτι ἔστι, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται.” Ἡ πίστις ^B θυρεὸς ἔστιν· ἐὰν δὲ σοφίσματα ἢ καὶ λογισμοὶ καὶ εὐθύναι, ^s οὐκέτι θυρεὸς, ἀλλὰ συμποδίζει ἡμᾶς. Τοιαύτη ἔστω ἡ πίστις, ὥστε συγκαλύπτει καὶ ^t συσκιάζει τὸ πᾶν. Μὴ τοίνυν ἔστω βραχεῖα, ὥστε γυμνοὺς ^v τοὺς πόδας, ἢ ἄλλο ^w τι ἑάν, ἀλλ’ ἔστω σύμμετρος ὁ θυρεός. ^x “ Πεπυρωμένα.” Πολλοὶ γὰρ διαλογισμοὶ τὴν ψυχὴν ^y καίοντες, πολλαὶ ἀπορίαι, πολλαὶ ἀμηχανίαι· ^z ἀλλὰ πάντα ὄντως ἡ πίστις ἀναπαύει. Πολλὰ ^a ἐνίκησιν ὁ διάβολος, ἐμπυρίζων ^b ἡμῶν τὴν ψυχὴν, καὶ εἰς ἀμβι- ^C βολίαν ἄγων, ὡς ὅταν ^c λέγωσί τινες· ἄρα ἀνάστασις ἔστιν; ^d ἄρα κρίσις; ἄρα ἀνταπόδοσις; ^e Ἀρὰ ἔστι πίστις; καὶ σβέσει, φησὶ, τὰ βέλη τοῦ διαβόλου. ^f Ἐπῆλθεν ἐπιθυμία; Προβαλοῦ (89^c) τὴν πίστιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ οὐδὲ φανεῖται, ἀλλ’ ἀπολείται. “ Πάντα τὰ βέλη” οὐ τὰ μὲν ^g ναί, τὰ δὲ οὐ. Ἄκουε ^h γὰρ τοῦ Παύλου λέγοντος· ¹⁵ “ Λογίζομαι γὰρ, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν

14 Hebr. xi. 6.

15 Rom. viii. 18.

^h ὁ θ. ἔστιν ὁ πρῶτος] θυρεός ἔστιν ἡ πίστις, πρῶτος A.B.F. Sav. cet. ⁱ μενεῖ ex corr. E. ^k δὲ περὶ] περὶ τῆς A.B.F. Post πίστεως add. καὶ ἀλ-
λαχοῦ A.B.F. Sav. cet. ^l ἰμάλιστα] + δὲ A.B.F. Sav. cet. ^m οὐδὲν τού-
των τρωθήσεται] V.D. in marg. E. οὐδενὶ τῶν κακῶν τρωθήσεσθε. ⁿ ἐν] +
αὐτοῖς A.B.F. ^o διατηρήσει E. ^p γὰρ om. A.B.F. Sav. cet. ^q τῷ
θεῷ] θεῷ φησιν E. ^r ἔστι] + σκέπων τοὺς ἀπεριέργως πιστεύοντας A.B.F.
Sav. cet. ^s οὐκέτι θ.] Sic C.D.E. οὐκ ἔστι θ. Veron. οὐκέτι ἔστι θ. Sav. cet.
οὐκέτι θ. γίνεται A.B.F. ^t συσκέπειν A.B.F. ^v τοὺς om. C.D. Veron.
γυμνοὺς τοὺς] γυμνοῦσθαι E. ^w τι] + μέρος A.B.F. Sav. cet. ἑάν om. E.
^x πεπυρωμένα Edd. πεπυρωμένος Codd. ^y καίοντες] ἐκμοχλεύοντες A.B.F.
^z ἀλλὰ—ἀναπαύει] ἀλλ’ ἐὰν ἔχωμεν πίστιν, ἅπαντα δυνησόμεθα παῦσαι A.B.F.
^a ἐνίκησεν C. ^b ἡμῶν om. A.B.F. ^c λέγωσί τινες] λέγειν πείθῃ τινὰς
A.B.F. Statim ἄρα ἔστιν ἀνάστασις; iidem. ^d ἄρα κρίσις om. C.D.E.
Veron. ἄρα ἀνταπόδοσις om. A.B.F. ^e ἀρὰ ἔστι πίστις; καὶ σβέσει, φησὶ,
τὰ β. τοῦ δ. (+ ἐν τῇ πίστει D.E. Veron. + ἐν πίστει C.) ἀλλ’ ἐὰν τὸν θυρεὸν
τῆς πίστεως ἔχῃς, σβέσεις (σβέσης F.) ἐν αὐτῇ τὰ β. τοῦ δ. A.B.F. Sav. cet.
^f ἐπῆλθεν (+ ἡ E.) ἐπιθυμία] ἐπῆλθεν ἀτοπὸς τις ἐν σοὶ ἐπιθυμία; ἀνήφθη πῦρ
ἐνδον πονηρῶν λογισμῶν; A.B.F. Sav. cet. ^g ναὶ om. B.F. ^h γὰρ om.
A.B.F. Sav. cet.

δόξαν ἰσχυροποιεῖσθαι εἰς ἡμᾶς.” Ὁρᾶς πόσα βέλη τότε ἔσβησαν οἱ δίκαιοι; Ἡ οὐ δοκεῖ σοι ^κβέλη εἶναι πεπυρωμένα D τὸ καίεσθαι τὸν πατριάρχην τῷ ἔνδον πυρὶ τὸν υἱὸν προσφύροντα; Καὶ ἄλλοι δὲ δίκαιοι πάντα αὐτοῦ τὰ βέλη κατέσβησαν. Ἄν τε οὖν λογισμοὶ ἐπιστρατεύονται, ταύτην ^μπροβαλλώμεθα, ἃν τε ἐπιθυμῶμεν ἁγιοποιεῖσθαι, ταύτην χρώμεθα, ἃν τε πόνοι καὶ ταλαιπωρίαι, ἐπὶ ταύτην ^νἀναπαυώμεθα. Πάντων τῶν ὀπλῶν ^οεἰκότως ἐστὶ φυλακτήριον· ἃν μὴ ταύτην ἔχωμεν, κἀκεῖνα ταχέως τρωθήσεται.

“Ἐπὶ πᾶσι, φησὶν, ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως.” Τί ἐστίν, “ἐπὶ πᾶσι;” Καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ, Ῥησὶ, καὶ ἐν τῇ E δικαιοσύνῃ, καὶ ἐν τῇ ἐτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου· τουτέστι, ταύτης πάντα ταῦτα χρήζει. Διὰ τοῦτο ἐπήγαγε, “Καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου ^ιδέξασθε,” τουτέστιν, ἐν ^ρἀσφαλείᾳ γενέσθαι λοιπὸν διὰ ταύτης δυνήσεσθε. ^ςΤὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δεξασθαι, τοῦτ’ ἐστὶ τὸν κίνδυνον ἐκφυγεῖν. Καθάπερ γὰρ ἡ περικεφαλαία πάντοθεν ἀκριβῶς καλύπτουσα τὴν κεφαλὴν, οὐκ ἀφήσιν τι δεινὸν παθεῖν, ἀλλὰ σώζει. οὕτω καὶ ἡ πίστις ^νκαὶ ἀντὶ θυρεοῦ γίνεται, καὶ ἀντὶ περικεφαλαίας ^ωσωτηρίου. Ἄν ^κγὰρ σβέσωμεν αὐτοῦ τὰ βέλη, ταχέως καὶ F τοὺς σώζοντας λογισμοὺς δεξόμεθα τοὺς τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν οὐκ ἐώντάς τι παθεῖν. Ἐὰν γὰρ οὗτοι σβεννύονται οἱ λογισμοὶ ^ζοἱ ἐναντίοι, ταχέως οἱ μὴ τοιοῦτοι, ἀλλὰ σώζοντες ἡμᾶς καὶ ἐνέλπιδας ποιοῦντες, ^αἐν ἡμῖν τεχθῇσονται, καὶ καθάπερ περικεφαλαία τῇ κεφαλῇ, ^βτῷ ἡγεμονικῷ ἡμῶν ἐγκλείσονται. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν μάχαιραν δεξόμεθα τοῦ 183 πνεύματος, ὥστε μηκέτι ἀσφαλιζεσθαι μόνον τὰ πεμπόμενα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν πλήττειν τὸν διάβολον. Ψυχὴ γὰρ μὴ ἀπογνοῦσα ἑαυτῆς, μηδὲ δεχομένη τὰ πεπυρωμένα βέλη, μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας στήσεται κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀναρρήξει αὐτοῦ τὸν θώρακα τῇ μαχαίρᾳ ταύτῃ, δι’ ^εἧς ἀνέρρηξε καὶ τὰ νοήματα αὐτοῦ ἠχμαλώτευσεν Παῦλος· ^δἀποτεμεῖ καὶ κατατομήσει τὸν δράκοντα. ^εἩτοι πρόσταγμα φησὶν ἐνταῦθα τὸ B

^ι ἀποκαλύπτεσθαι E. Statim εἰς ὑμᾶς F. ^κ βέλος εἶναι πεπυρωμένον A.B.F. Sav. cet. ^λ ἐνδοθεν E. ^μ προβαλλώμεθα pro προβαλώμεθα omnes. ^ν ἀναπαυώμεθα] τρέχωμεν A.B.F. ^ο εἰκότως] αὕτη A.B.F. Sav. cet. Ῥησὶ om. A.B.F. Sav. cet. ^ρ δέξασθαι A.B.F. ^ς ἀσφαλεῖ A.F. Statim γενέσθαι λοιπὸν pro λοιπὸν γενέσθαι omnes. ^τ τὴν περικεφαλαίαν—ἐκφυγεῖν] καὶ πάντα κίνδυνον ἐκφυγεῖν A.B.F. Sav. cet. ^θ οὕτω καὶ] οὕτως A.B.F. ^ι καὶ accessit ex omnibus. ^κ σωτηρίου om. A.B.F. ^λ γὰρ om. A.B.F. Sav. cet. ^μ οὗτοι] οὕτως F. Statim σβέννυνται in text. E. ^ν οἱ] τουτέστιν οἱ A.B.F. ^ξ τεχθῇσονται ἐν ἡμῖν in verso ord. A.B.F. ^ο τῷ] οὕτω τῷ A.B.F. Post ἐγκλείσονται add. οὗτοι iidem. ^π ἧς] + καὶ Παῦλος (mox om. Παῦλος) A.B.F. ^ρ ἀποτομεῖ F. ^ς ἥτοι—ποιῶμεν] καὶ τὴν μάχαιραν

ῥῆμα, ἢ κέλευσμα· ἢ ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐὰν τὰ προστάγματα αὐτοῦ ποιῶμεν, διὰ τούτων αὐτὸν ἀνελοῦμεν καὶ κτενοῦμεν τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν σκολιόν. Ἐπειδὴ ἡ δὲ εἶπε, “Δυνήσεσθε τὰ βέλη τοῦ διαβόλου τὰ πεπυρωμένα σβέσαι,” ἵνα μὴ αὐτοὺς φυσῇ, δείκνυσι μάλιστα ^κ πάντων τοῦ θεοῦ δεομένους. Τί γάρ φησι; Διὰ πάσης προσευχῆς καὶ C δεήσεως ταῦτα ἔσται, φησὶ, ^μ καὶ κατορθώσετε τὸ πᾶν προσευχόμενοι. Μηδέποτε δὲ προσιῶν ὑπὲρ σαυτοῦ μόνου ἀξίου, καὶ οὕτω τὸν θεὸν ἵλεων ἔξεις. “Διὰ πάσης, ^η φησὶ, προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι ὁ ἀγίῳ, καὶ εἰς αὐτὸ ^ρ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερῇ καὶ δεῇ περὶ πάντων ^θ τῶν ἀγίων.” Μὴ μοι καιροὺς ὀρίζει τῆς ἡμέρας· ἄκουε γὰρ τί φησιν· Ἐν παντὶ καιρῷ πρόσ-ιθι. ¹⁶ “Ἀδιαλείπτως, φησὶ, προσευχόμενοι.” ^ς Οὐκ ἤκουσας τῆς χήρας ἐκείνης, πῶς τῇ προσεδρεία ^ι περιεγένετο; οὐκ ἤκουσας τοῦ φίλου ἐκείνου τοῦ μέσων νυκτῶν τῇ ^ν εὐτονίᾳ δυσωπή- D σαντος; οὐκ ἤκουσας περὶ τῆς ^ω Συροφονικίσσης, πῶς τῇ συνεχείᾳ τῆς ἐντεύξεως τὸν δεσπότην ἐξεκαλέσατο; Οὗτοι πάντες τῇ προσεδρείᾳ ^χ ἤνυσαν. “Προσευχόμενοι, φησὶν, ἐν παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι.” Τουτέστι, τὰ κατὰ θεὸν ζητῶμεν, μηδὲν κοσμικόν, ^υ μηδὲν βιωτικόν. Οὐ τοίνυν τοῦ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι χρεῖα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγρυπνοῦντας· “Καὶ εἰς αὐτὸ, φησὶν, ἀγρυπνοῦντες.” Εἴτε παννυχίδας ἐνταῦθα λέγει, εἴτε τὴν νῆψιν τῆς ψυχῆς, ἀμφοτέρω δέχομαι. ² Ὁρᾷς πῶς (891) ἡγρύπνει ^α ἐκείνη ἡ Χανααία, ^β καὶ τοῦ κυρίου μὴ ἀποκρινομένου, E ἀλλὰ ^ς καὶ ἀποσειομένου, καὶ κυνάριον αὐτὴν καλέσαντος, ἐκείνη ἔλεγε, ¹⁷ “Ναὶ, κύριε, καὶ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν;” καὶ οὐκ

16 1 Thess. v. 17.

17 Matth. xv. 27.

τοῦ πνεύματος (καὶ τὴν μ. τοῦ πν. om. Sav. cet.) ὃ ἐστὶ ῥῆμα θεοῦ. ῥῆμα θεοῦ (ῥῆμα θεοῦ om. F.) ἦτοι τὸ πρόσταγμά φησιν ἐνταῦθα, ἢ τὸ κέλευσμα· ὃ (ὅπερ Sav. cet.) καὶ οἱ ἀπόστολοι θαυματουργοῦντες πανταχοῦ ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔλεγον. μόνον καὶ ἡμεῖς ἐν πᾶσι τὰ προστάγματα τοῦ θεοῦ διατηρῶμεν. ἐὰν γὰρ ποιῶμεν αὐτὰ A.B.F. Sav. cet. ^ι αὐτῶν A.F. Statim καὶ ἀνελοῦμεν A.B.F. Tum καὶ κατακτενοῦμεν E. ^ς σκολιόν + καὶ σκόπει μοι σύνεσιν A.B.F. F. Sav. cet. ^η δὲ γὰρ A.B.F. Sav. cet. ^ι τὰ πεπ. τοῦ δ. inverso ord. A.B.E.F. ^κ πάντων πρὸς τοῦτο A.B.F. πάντων πρὸς τοῦτο Sav. cet. ¹ ταῦτα ἔσται, φησὶ ὥσει ἔλεγε, ταῦτα ἔσται A.B.F. Sav. cet. ^μ καὶ om. F. ^η φησὶ om. E. ^ο ἀγίῳ om. A.B.F. Sav. cet. ^ρ τοῦτο om. E. ^θ τῶν om. A.B.F. Veron. ^ι πρόσιθι— προσευχόμενοι] προσευχόμενοι· τουτέστι, διαπαντὸς πρόσιθι καὶ ἀδιαλείπτως προσεύχου A.B.F. ^ς οὐκ] ἢ οὐκ E. ^τ περιεγένετο] ἤνυσεν ὃ ἐσπούδαζεν A.B.F. ^ν εὐτονία] καρτερία A.B.F. ^ω Συροφονικίσσης pro Συροφονικίσσης A.B.E.F. ^χ ἤνυσαν] περιεγένοντο A.B.F. ^υ μηδὲ E. ² ὅρα E. ἔδε A.B.F. ^α ἐκείνη om. A.B.F. ^β καὶ] ὅτι καὶ A.B.F. Sav. cet. Mox Χριστοῦ pro κυρίου B.C.E.F. ^ς καὶ om. F.

ἀφίστατο, ἕως ^d ἐπέτυχε τῆς αἰτήσεως; ^e πῶς δὲ ἡ χήρα ἐκείνη ἔκραζε, καὶ μέχρι τοσούτου ἐπέμεινεν, ἕως ^f ὅτου τὸν ἄρχοντα, τὸν μήτε ^g τὸν θεὸν φοβούμενον, μήτε ^h ἀνθρώπους αἰδούμενον ἠδυνήθη δυσωπῆσαι; ^k πῶς δὲ ὁ φίλος ἐπέμεινεν ἁπλῶς τῶν νυκτῶν παραμένων, ἕως ^l ὅτε ἐγερθῆναι παρεσκεύασε, δυσωπήσας ἐκείνον τῇ προσεδρεΐᾳ;

Τοῦτό ἐστιν ἀγρυπνεῖν. Βούλει μαθεῖν ^m ἀγρυπνίαν προσευχῆς; Ἀπιθι πρὸς τὴν Ἀνναν, ἄκουσον αὐτῶν τῶν ῥημάτων ^F αὐτῆς. ¹⁸ “ⁿ Ἀδωναὶ, Ἐλωὶ Σαβαώθ.” Μᾶλλον δὲ τὰ πρὸ τῶν ῥημάτων ἄκουσον. Ἀνέστησαν, φησὶ, πάντες ἀπὸ τῆς τραπέζης, ^o καὶ ἐκείνη εὐθέως οὐ πρὸς ὕπνον ἐτρέπετο, οὐ πρὸς ¹⁸⁴ ἀνάπαυσιν. Ὅθεν μοι δοκεῖ καὶ ἐπὶ τῆς τραπέζης καθημένη, κούφη τις εἶναι, καὶ μὴ βεβαρῆσθαι σιτίοις τισίν· οὐ γὰρ ἂν τοσαῦτα ἠφίει δάκρυα. Εἰ γὰρ ἡμεῖς ^p νῆστητες ὄντες καὶ ἄσιτοι, μόλις οὕτως εὐχόμεθα, μᾶλλον δὲ οὐδέποτε οὕτως εὐχόμεθα, πολλῶ μᾶλλον ἐκείνη μετὰ τράπεζαν οὐκ ἂν ^q οὕτως ἠΰξατο, εἰ μὴ καὶ ἐν τῇ τραπέζῃ τοῖς ἀσίτοις ἔφκει. Αἰσχυνθῶμεν οἱ ἄνδρες τὴν γυναῖκα, αἰσχυνθῶμεν οἱ ὑπὲρ βασιλείας ἰκετεύοντες καὶ χασμώμενοι τὴν ὑπὲρ παιδίου δεομένην καὶ δακρύνουσαν. ^B ¹⁹ “Καὶ κατέστη, φησὶν, ἐνώπιον κυρίου,” καὶ τί ^r φησιν; “Ἀδωναὶ κύριε, Ἐλωὶ Σαβαώθ.” ^s Τὸ δὲ ἐρμηνευόμενόν ἐστι, “Κύριε ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων.” ^t Προέτρεχε τῆς γλώττης τὰ δάκρυα. ^v τούτοις ἐπικάμπτειν τὸν θεὸν ^w ἡλπίζεν. Ἐνθα δάκρυα, πάντως ἐκεῖ καὶ θλίψις. ^x ἔνθα θλίψις, ^y καὶ φιλοσοφία πολλή καὶ ^z προσοχή. “Ἐὰν ^a ἀκούων εἰσακούσῃ, φησὶ, τῆς προσευχῆς τῆς δούλης σου, καὶ ὥς μοι υἱὸν, δώσω αὐτὸν δοτὸν τῷ κυρίῳ πάντα τὸν χρόνον.” Οὐκ εἶπεν, ἐνιαυτὸν μόνον, ^b οὐδὲ ^C

18 1 Reg. i. 11.

19 Ibid. v. 9.

^d ἔτυχε A.B.F. ^e πῶς δὲ—ἐπέμεινεν] βλέπε καὶ τὴν χήραν ἐκείνην, ἡ μέχρι τότε ἐπέμεινε κράζουσα A.B.F. ^f ὅτου] ὅτε E. ^g τὸν om. E. Veron. ^h ἀνθρώπων A.B.C.E.F. ἀνθρωπον Edd. ⁱ ἐδυνήθη A.B.F. δυνήθη C. ^k πῶς δὲ—τῇ προσεδρεΐᾳ] ἐννόησον καὶ τὸν ἁπλῶς τῶν νυκτῶν ἐπιστάτη φίλον καὶ παραμένοντα ἕως ὅτε παρεσκεύασε δυσωπήσας ἐκείνον ἐγερθέντα δοῦναι (ἀποδοῦναι F.) ὃ ἤτει, καὶ ὅφει καὶ (καὶ om. F.) τοῦτον τοῦ σπουδαζομένου μὴ ἀποτυχόντα τῇ προσεδρεΐᾳ A.B.F. ^l ὅτε pro ὅτου omnes. ^m ἀγρυπνίαν] + καὶ ἐτέρωθεν A.B.F. Statim προσευχῆς libri omnes et Floril. p. 37. (Tom. xii. p. 447 B.) Edebatur ψυχῆς. ⁿ ἀδωναὶ] + κύριε E. Statim ἔλωει bis idem. ^o καὶ ἐκείνη—ἀνάπαυσιν] καὶ εὐθέως οἱ μὲν πρὸς ὕπνον ἐτρέποντο, ἐκείνη δὲ μὴ πρὸς ὕπνον, μὴ πρὸς ἀνάπαυσιν ἀποκλίνας, μόνον ἐσχόλαζε τῇ εὐχῇ A.B.F. ^p νῆστις A. νῆστις Flor. ^q ἠΰξατο οὕτως inverso ord. A.B.E.F. Flor. ^r φησιν] λέγει A.B.F. ^s τὸ] τοῦτο A.B.F. Sav. cet. ^t προέτρεχε] πρόσχε F. ^v τούτοις] + γὰρ A.B.F. ^w ἡλπίζεν] + ἔνθα δάκρυα, πάντως ἐκεῖ καὶ νῆστις E. ^x ἔνθα θλίψις] πάντως ἐκεῖ E. ^y καὶ φ. πολλή] ἐκεῖ πολλή φ. A.B.F. ^z προσευχή E.F. ^a εἰσακούων E. Statim εἰσακούσης A.B.C.F. ^b οὐδὲ A.B.C.E.F. ἡ Edd.

δύο, καθάπερ ἡμεῖς· οὐδὲ εἶπεν, εἰ μὴ μοι παιδίον, δίδωμι χρήματα· ἀλλ' ὁλόκληρον αὐτὸ τὸ δῶρον ἀντιδίδωμι, τὸν πρωτότοκον, τὸν τῆς εὐχῆς υἱόν. Αὕτη θυγάτηρ ἦν τοῦ Ἀβραάμ. ^d Ἐκεῖνος αἰτηθεὶς, ἔδωκεν αὐτῇ καὶ πρὸ τῆς αἰτήσεως δίδωσιν. Ἀλλ' ὅρα καὶ ἐντεῦθεν αὐτῆς τὴν εὐλάβειαν. ²⁰ “Φωνὴ αὐτῆς, φησὶν, οὐκ ἠκούετο, τὰ δὲ χεῖλη αὐτῆς ἐκινεῖτο.” Οὕτως ὁ βουλόμενος ἀνύσαι προσέρχεται

Δ τῷ θεῷ, οὐ μαλακίζόμενος, οὐδὲ χασμώμενος, οὐδὲ ἐκλελυμένος, οὐδὲ κνώμενος, οὐδὲ ἀκηδιῶν. Μὴ γὰρ οὐκ ἡδύνατο ὁ θεὸς ^f καὶ χωρὶς εὐχῆς δοῦναι; μὴ γὰρ οὐκ ἤδει καὶ πρὸ τῆς αἰτήσεως τὴν ἐπιθυμίαν τῆς γυναικὸς; Ἀλλ' εἰ ἔδωκε πρὸ τῆς αἰτήσεως, οὐκ ἂν ἐφάνη τῆς γυναικὸς ἡ προθυμία, οὐκ ἂν ἔῃ ἡ ἀρετὴ αὐτῆς δῆλη, οὐκ ἂν τοσοῦτον ἐκτήσατο μισθόν. Ὡστε ἡ ἀναβολή, οὐχὶ φθόνου ἐστὶν οὐδὲ βασκανίας, ἀλλὰ κηδεμονίας. Ὅταν οὖν ἀκούσης τῆς γραφῆς λεγούσης, ὅτι ἀπέκλεισε τὰ περὶ τὴν μήτραν αὐτῆς, καὶ ὅτι παρώργιζεν αὐτὴν ἡ ἀντίζηλος Ε αὐτῆς, ἐνόησον ὅτι τὴν φιλοσοφίαν δεῖξαι βούλεται τῆς γυναικὸς. Σκόπει γάρ· εἶχε τὸν ἄνδρα δεδουλωμένον· ἔλεγε ^h γὰρ πρὸς αὐτήν· ²¹ “Οὐκ ἀγαθὸς σοι ἐγὼ ὑπὲρ δέκα τέκνα;” “Καὶ παρώργιζεν αὐτήν, φησὶν, ἡ ἀντίζηλος αὐτῆς· καὶ γε παροργισμῷ” τούτέστιν, ὠνείδιζεν, ἐφήλλετο· καὶ οὐδέποτε αὐτὴν ἡμίνατο, οὐδὲ κατηύξατο αὐτῆς, οὐδὲ εἶπεν· ἐπειδὴ ὠνείδιζει μοι ἡ ἀντίζηλος, ἐκδίκησόν με. Εἶχεν ἐκείνη παιδίον, ἀλλ' εἶχεν αὐτὴ τὴν ἀγάπην ^k τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀντίρροπον. ¹ Τούτῳ γοῦν Γ αὐτὴν καὶ παρεμυθήσατο λέγων, “Οὐκ ἀγαθὸς σοι ἐγὼ ὑπὲρ δέκα τέκνα;” ^m Ἀλλὰ πάλιν ἴδωμεν τῆς γυναικὸς τὴν φιλοσοφίαν. ²² “Καὶ ἐλογίσατο αὐτήν, φησὶν, Ἥλει εἰς μεθύουσιν.” Ἀλλ' ὅρα καὶ πρὸς αὐτὸν τί φησι· “Μὴ δῶς τὴν ⁿ δούλην σου εἰς θυγατέρα ^o λοιμὴν, ὅτι ἐκ πλήθους ἀδολεσχίας μου ἐκτέτακα ^p 185 ἕως τοῦ νῦν.” Τοῦτο ἀληθῶς καρδίας συντετριμμένης, ὅταν (89 πρὸς τοὺς ὑβρίζοντας μὴ χαλεπαίνωμεν, ὅταν μὴ δυσχεραίνωμεν, ὅταν ἀπολογώμεθα. Οὐδὲν οὕτω ποιεῖ καρδίαν φιλόσοφον, ὥς θλίψις· οὐδὲν οὕτω πρᾶγμα ἢ δὴ, ὥς πένθος τὸ κατὰ θεόν. “Ἐκ πλήθους, φησὶν, ἀδολεσχίας μου ἐκτέτακα ἕως τοῦ νῦν.”

²⁰ 1 Reg. i. 13.

²¹ Ibid. v. 8, 6.

²² Ibid. v. 13, 16.

^c αὐτῷ B. Mox ἀντιδίδωσιν idem. ^d ἐκεῖνος] ἀλλ' ἐκεῖνος A.B.F. Mox αὐτῇ δὲ καὶ A.B.F. Sav. cet. ^e οὐδὲ] οὐκ A.F. ^f καὶ om. C. ^g ἦν] Sic C.D. ἦν om. E. Flor. Veron. Mox post δῆλη add. ἐγένετο E. γέγονεν pro ἦν A.B.F. Sav. cet. ^h γὰρ om. F. ⁱ Haec καὶ γε παροργισμῷ, quae aberant, sunt in libris omnibus. ^k τὴν om. E. ^l τοῦτο A. ^m ἀλλ' ἴδωμεν πάλιν E. ⁿ δούλην σου εἰς om. D. ^o λύμην omnes. λύμης Edd. λοιμὴν Flor. λοιμὴν correximus ex Bibliis. ^p ἐκτέτακα his A.B.E.F. ἐκτέτκα Edd.

Ταύτην μιμώμεθα ἅπαντες. ¹ Ἀκούετε ὅσαι στεῖραι, ἀκούετε ὅσαι παίδων ἐράτε, ἀκούετε καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες· καὶ γὰρ καὶ ἄνδρες ¹ συνεβάλλοντο πολλάκις. Ἄκουε γὰρ τῆς γραφῆς λεγούσης· ²³ “Καὶ ἐδεῖτο Ἰσαὰκ περὶ Ῥεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅτι στεῖρα ἦν.” Μεγάλα γὰρ δύναται ² εὐχή. “Ἐν Β πάση, φησὶ, προσκαρτερήσει καὶ δεήσει περὶ πάντων ³ τῶν ἀγίων καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ,” ⁴ ἑαυτὸν ἔσχατον τιθεῖς. Τί ποιεῖς, ὦ μακάριε Παῦλε; ἑαυτὸν ἔσχατον τιθεῖς; Ναί, φησίν. “Ἰνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου, ἐν παρρησίᾳ γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἀλύσει.” ⁵ Ποῦ πρεσβεύεις; Πρὸς ἀνθρώπους, φησί. Βαβαὶ ⁶ τῆς φιланθρωπίας τοῦ θεοῦ· ἔπεμψε πρεσβεύοντας ἐκ τῶν οὐρανῶν ⁷ ὑπὲρ αὐτοῦ, ὑπὲρ εἰρήνης, καὶ λαβόντες ἔδησαν αὐτοὺς C οἱ ἄνθρωποι, καὶ οὐδὲ τὸν κοινὸν νόμον ἠδέσθησαν, ὅτι ὁ πρεσβεύων οὐδέποτε πάσχει τι κακόν. Ἄλλ· ὁμως ἐγὼ πρεσβεύω ἐν ἀλύσει. ⁸ “Ἰνα ἐν αὐτῷ παρρησιάσωμαι, ὡς δεῖ με λαλῆσαι.” Ἡ ἄλυσις ἐπικείται τὴν παρρησίαν ἐπιστομίζουσα, ἀλλ’ ἡ εὐχή ἡ ὑμετέρα ἀνοίγει μου τὸ στόμα, ἵνα πάντα ἃ ἐπέμψθην εἰπεῖν, εἴπω. “Ἰνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ’ ἐμέ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς, ὁ ἀγαπητὸς ⁹ ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν κυρίῳ.” Εἰ πιστὸς, οὐδὲν ψεύσεται, ἀλλὰ πάντα ἀληθεύσει. “¹⁰ Ὅν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε D τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν.” Βαβαί, πόση ἡ ἀγάπη; ἵνα μὴ ἐξῇ, φησὶ, τοῖς βουλομένοις πτοεῖν ὑμᾶς. ¹¹ Εἰκὸς γὰρ αὐτοὺς ἐν δεινοῖς εἶναι· τὸ γὰρ, “παρακαλέσει τὰς καρδίας ὑμῶν,” τοῦτο αἰνίττεται· ἵνα μὴ ἀφῇ, φησὶ, καταπεσεῖν.

²⁴ “^c Εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.” Ἐπεύχεται αὐτοῖς ^d εἰρήνην καὶ ἀγάπην μετὰ πίστεως. ^e Καλῶς εἶπεν· ^f οὐχ ὥστε ἀπλῶς ἔχειν τὸν τῆς ἀγάπης λόγον, καὶ τοῖς ἑτεροπίστοις ἑαυ- E τοὺς ἀναμιγνύναι. ^g Ἡ τοῦτο, ἡ ἐκεῖνο φησιν, ὥστε καὶ πίστιν

²³ Gen. xxv. 21.

²⁴ v. 23.

¹ ἀκούετε ὅσαι στεῖραι om. F. ¹ συνεβάλλοντο A.F. ² εὐχή sine artic. A.B.C.D.F.

³ τῶν om. B.C.D.F. Post ἀγίων add. εὐχόμενοι A.F. ⁴ αὐτὸν E. Statim τίθης E. τιθεῖς cum interrog. Veron. Sequentia τί ποιεῖς —τιθεῖς om. E. Veron.

⁵ ποῦ] πῶς C.E. Statim πρεσβεύει E. ⁶ τῆς φιλ.] πόση φιλανθρωπία E.

⁷ ὑπὲρ αὐτοῦ om. A.B.F. inclusum a Sav. ⁸ Haec ἵνα—λαλῆσαι post μου τὸ στόμα transp. A.B.F. Sav. cet. Tum pergunt, τουτέστιν, ἵνα πάντα.

⁹ ἀδελφὸς om. F. ¹⁰ εἰκὸς] εἰκότως C. αὐτὸν pro αὐτοῖς C. et in text. E.

^c εἰρήνη] + φησὶ E. ^d εἰρήνην] + εἶναι E. Cat. Statim καὶ deest in Cat.

^e καλῶς] + οὕτως A.B.F. ^f οὐχ ὥστε] βούλεται γὰρ μὴ A.B.F. Sav. cet.

^g ἡ τοῦτο ἡ ἐκεῖνο φησιν] τοῦτο τοῖνυν λέγει· ἡ εἰ μὴ τοῦτο A.B.F.

αὐτοὺς ἔχειν, ὥστε θαρρεῖν καὶ περὶ τῶν μελλόντων. ^h Ἡ εἰρήνη
 πρὸς τὸν θεὸν καὶ ⁱ ἡ ἀγάπη. Ἐὰν ^k γὰρ εἰρήνη ἦ, καὶ ἀγάπη
 ἔσται. ^l ἂν ἀγάπη, καὶ εἰρήνη ἔσται. “Μετὰ πίστεως.”
^m Οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἀγάπης, πίστεως χωρὶς· μᾶλλον δὲ οὐδ’
 ἂν γένοιτο ἀγάπη ἐτέρως. ²⁵ “ⁿ Ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν
 F ἀγαπώντων τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν ἀφθαρσία.
 Ἀμήν.” ^o Διὰ τί ἐνταῦθα διεῖλε, τὴν εἰρήνην κατ’ ἰδίαν θεὸς,
 καὶ τὴν χάριν; “^p Ἐν ἀφθαρσία, φησὶν, Ἀμήν.” Τί ἐστίν,
 “ἐν ἀφθαρσία;” ^q Ἡτοι ἐν κοσμιότητι, ^r ἢ ὑπὲρ τῶν ἀφθάρ-
 των· οἷον μὴ ἐν πλούτῳ, ^s μηδὲ ἐν δόξῃ, ἀλλ’ ἐν ἐκείνοις τοῖς
 186 ἀφθάρτοις. Τὸ, ἐν, διὰ ἐστίν. Διὰ ἀφθαρσίας, φησί· ^t του-
 τέστι, δι’ ἀρετῆς. Πᾶσα γὰρ ἀμαρτία, φθορά· καὶ καθάπερ
 τὴν παρθένον φθείρεσθαι λέγομεν, οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν. Διὰ
 τοῦτο Παῦλος ἔλεγε· ²⁶ “Μὴ πως φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν”
 καὶ ^v πάλιν, “Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀδιαφθορίαν,” ^w φησί.

^x Τί γὰρ ἐστίν, εἰπέ μοι, φθορὰ σώματος; οὐχὶ διάλυσις τοῦ
 παντὸς, καὶ τῆς συνθέσεως αὐτῆς; Τοῦτο καὶ ἐπὶ ^y τῆς ψυχῆς
 γίνεται, τῆς ἀμαρτίας εἰσελθούσης. Κάλλος γὰρ ψυχῆς ^z σω-
 B φροσύνη, δικαιοσύνη· ^a ὑγίεια ψυχῆς ἀνδρεία· φρόνησις, εὐεξία.
 “Ὁ τε γὰρ αἰσχροὺς δυσειδής, ὃ τε πλεονέκτης, ὃ τε τοῖς πονη-
 ροῖς πράγμασιν ἐαυτὸν ἐκδιδούς· ^b ὃ τε δειλὸς καὶ ἄνανδρος,
 ἀσθενής· ^c ὃ τε ἀνόητος καχεκτεῖ. ^d Ἐτι δὲ ^e αἱ ἀμαρτίαι
 φθορὰν ἐργάζονται· καὶ γὰρ αἰσχροὺς ποιοῦσι καὶ ἀσθενεῖς, (89)
 καὶ κάμνειν παρασκευάζουσι. ^f Φθαρῆναι γὰρ τὴν παρθένον
^g καὶ διὰ τοῦτο κυρίως λέγομεν, οὐχ ὅτι τὸ σῶμα ^h φθείρεται
 μόνον, ⁱ ἀλλὰ διὰ τὴν παρανομίαν. Τὸ γὰρ γινόμενον μίξις

25 v. 24.

26 2 Cor. xi. 3. Tit. ii. 7.

^h ἡ] εἰ Ε. ἡ εἰ. πρὸς τ. θ.] ἡ εἰ. γὰρ πρὸς τ. θ. διαβιβάζει A.B.F. ⁱ ἡ om. E.
^k γὰρ et ἔσται om. A.B.F. ^j om. Cat. ^l ἂν] εἰ ἡ Ε. καὶ ἐὰν Cat.
^m οὐδὲν] καλῶς· οὐδὲν A.B. καλῶς· οὐδὲ F. ⁿ ἡ pro καὶ B.C.D.E.F. ἡ
 om. A. ^o διὰ τί om. A.B.F. Sav. cet. ^p ἐν ἀφθ. φησὶν] ἡ χάρις ἐν ἀφθ.
 A.B.F. ^q ἡτοι] ἡ τὸ C. τουτέστιν E. ^r ἡ om. Cat. Post ἀφθάρτων
 add. πραγμάτων E. Cat. ^s μηδὲ] μὴ Ε. ^t τουτέστι om. F. ^v πάλιν]
 + ἀλλαχοῦ A.B.F. Sav. cet. ^w φησὶ om. A.B.F. ^x τί γὰρ ἐστίν, εἰπέ
 μοι (+ φησὶν C.) φθ. σ.] Sic C.D.E. εἰπέ γάρ μοι, τί ἐστὶ φθ. σ. A.B.F. τί γὰρ,
 εἰπέ μοι, φθ. σ. (+ φησὶν Veron.) Edd. ΗΘΙΚΟΝ. “Ὅτι φθαρτὸν ἡμῶν τὸ
 σῶμα, ἡ δὲ ψυχὴ ἀφθαρτος. διὸ χρὴ ἡμᾶς διαπαντὸς ἐναγωνίους εἶναι, πρὸς τὸ
 διαφυγεῖν τὴν φθορὰν, καὶ μὴ παθεῖν τὰ τοῦ πλουσίου. B. ^y τῆς om. A.B.E.F.
 Mox ἐπεισελθούσης E. ^z σωφροσύνη] + ἰσχύς C.D.E. Veron. ^a ὑγεία
 A.C.D.E. Statim ψυχῆς om. E. Mox εὐεξία, quod vulgo abest, est in E.
 Veron. ^b ὃ τε δειλὸς—καχεκτεῖ] ὥσπερ ὁ δειλὸς καὶ ἄνανδρος ἀσθενής, οὕτως
 ὁ ἀνόητος καχεκτεῖ A.B.F. Hinc sumsimus δειλὸς καὶ ἄνανδρος, ἀσθ. pro δει-
 λὸς ἄνανδρος καὶ ἀσθ. ^c ὃ τε ἀνόητος est in C.D.E. non in Editis. ^d ἔτι]
 ὅτι A.B.F. Sav. cet. ^e αἱ om. F. Mox κατεργάζονται idem. Post ἐργά-
 ζονται add. δῆλον ἐντεῦθεν A.B.F. ἐντεῦθεν δῆλον Sav. cet. ^f φθαρῆναι—
 διὰ τοῦτο] διὰ τοῦτο φθείρεσθαι τὴν παρθένον A.B.F. ^g καὶ om. E. ^h δια-
 φθείρεται E. ⁱ ἀλλὰ διὰ τὴν π.] ἀλλ’ ὅτι διὰ τὴν π. καὶ τὴν ψυχὴν A.B.F.

ἐστίν· εἰ δὲ τοῦτο ἦν ἡ φθορά, ἦν ἂν καὶ ^kγάμος φθορά. “Ὡστε
^lοὐχ ἡ μίξις φθορά, ἀλλ’ ἡ ἁμαρτία· ἥσυχνε γὰρ αὐτήν. C
^mΜᾶλλον δὲ φθορά οἰκίας ⁿτί ἂν γένοιτο, ἀλλ’ ἡ διάλυσις;
 Καὶ πανταχοῦ ἡ φθορά μεταβολή· οἱτις ἐστὶν ἐπὶ τὸ χεῖρον,
 ἐφ’ ἑτέραν ἔξιν καὶ ἀφανισμόν τοῦ προτέρου ^pγινόμενον.
 Ἄκουε ^qγὰρ τῆς γραφῆς λεγούσης· ²⁷ “Κατέφθειρε πᾶσα
 σὰρξ τὴν ὁδὸν αὐτῆς·” καὶ πάλιν, “Ἐν καταφθορᾷ ἀνυπομο-
 νήτω·” καὶ πάλιν, “Ἀνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν.”
 Φθαρτὸν ἡμῖν τὸ σῶμά ἐστιν, ἀλλ’ ἄφθαρτος ἡ ψυχὴ. Μὴ
^rδὴ καὶ αὐτὴν φθείρωμεν. Τοῦτο ἡ ἁμαρτία εἰργάσατο ἡ
 προτέρα· ἡ δὲ μετὰ τὸ λουτρὸν καὶ τὴν ψυχὴν φθεῖραι δύναται, D
 καὶ εὐάλωτον ποιῆσαι τῷ σκώληκι τῷ ἀθανάτῳ· οὐ γὰρ ἂν
^sἥψατο, εἰ μὴ φθαρτὴν εὔρε ψυχὴν. Ἀδάμαντος σκώληξ οὐχ
 ἄπτεται· κὰν ἄψηται, οὐδὲν εἰργάσατο. Μὴ δὴ φθείρης τὴν
 ψυχὴν· τὸ γὰρ φθειρόμενον δυσωδίας ἐστὶ μεστόν. Ἄκουε
^vγὰρ τοῦ προφήτου λέγοντος· ²⁸ “Προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν
 οἱ μῶλωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου.” ^wΑὕτη
 δὲ, φησὶν, ἡ φθορά ἐνδύσεται ἀφθαρσίαν, ἐκείνη δὲ οὐκέτι· ἔνθα
 γὰρ ἀφθαρσία, φθορά ^xἐστίν. “Ὡστε φθορά ἀφθαρτός ἐστι, E
 τέλος οὐκ ἔχουσα, ὥςτι θάνατος ἀθάνατος· ὅπερ ἔμελλε γίνε-
 σθαι, εἰ τὸ σῶμα ἔμενεν ἀθάνατον. ^aΟὕτως ἂν φθορὰν
 ἔχοντες ἀπέλθωμεν ἐκεῖ, ^bἀφθαρτον καὶ ἀτελεύτητον ^cἔχομεν
 τὴν φθοράν. Τὸ γὰρ καίεσθαι ^dκαὶ μὴ κατακαίεσθαι, καὶ
 σκώληκι διαπαντὸς δαπανᾶσθαι, φθορά ἐστίν ἀφθαρτος· οἷον ἦν
 καὶ ἐπὶ τοῦ μακαρίου Ἰώβ· ἐφθείρετο, καὶ οὐκ ἐπώλλυτο,
 ἀλλ’ αἰεὶ ^eἔτηκε βώλακας γῆς ^fἀπὸ ἰχώρος ξέων, χρόνου πολλοῦ F
 προβεβηκότος. Τοιοῦτόν τι ἡ ψυχὴ πείσεται τότε, τῶν
 σκωλήκων ^hαὐτῇ περιεστώτων καὶ ⁱδιατρωγόντων, οὐκ ἐπὶ δύο
 ἔτεσιν, ^kοὐδὲ ἐπὶ τρισὶν, ^lοὐδὲ ἐπὶ δέκα, οὐδὲ ἐπὶ ἑκατὸν, οὐδὲ 187

27 Gen. vi. 12. Exod. xviii. 18. 2 Tim. iii. 8.

28 Psal. xxxvii. 6.

^k ὁ γάμος A.B.E.F. ^l οὐχ ἡ] οὐ C. ^m μᾶλλον δέ] σκόπει δὲ καὶ
 ἄλλως A.B.F. Sav. cet. ⁿ τί ἂν γ. ἀλλ’ ἡ] Sic omnes. τί γένοιτο ἂν ἡ Edd.
^o τις om. F. ^p γινόμενον C.D.E. γινόμενῃ Edd. ^q γὰρ om. A.B.F.
^r δὴ] + οὖν A.B.F. Sav. cet. ^s ἄψατο A.B.F. Mox εὔροι iidem. ^t ἐρ-
 γάσεται A.B.F. ἐργάσεται τι E. ^v γὰρ om. A.B.F. ^w αὕτη δὲ, φησὶν]
 ἀλλ’ αὕτη A.B.F. Sav. cet. αὕτη σαφῶς E. ^x ἐστίν] οὐκ ἔστιν A.B.E.F.
 Sav. cet. ^y ὥςτι om. A.B.F. Sav. cet. ^z ἀθάνατον] θανάτῳ E. Post
 h. v. add. καὶ ἁμαρτίας ἐλεύθερον A.B.F. ^a οὕτως] τοῦτο A.B.F. ^b ἀφθ.]
 γενήσεται καὶ ἀφθ. A.B.F. ^c ἔχομεν A.B.F. Sav. cet. ^d Haec καὶ μὴ
 κατακαίεσθαι (+ τὸ κατακαίεσθαι E.) solus servavit E. ^e ἀπώλλυτο] + καὶ
 ταῦτα χρόνου πολλοῦ προβεβηκότος A.B.F. Sav. cet. Mox χρόνου π. προβ. om.
 iidem. ^f ἔτηκε C.D.E. Cf. Job. vii. 5. Ante Montef. edebatur ἔστηκε.
^g ἀπὸ τοῦ ἰ. E. ^h αὐτὴν B.C.F. et a pr. man. A. ⁱ διατρωγόντων] + καὶ
 μὴ ἀπαρτιζόντων E. ^k οὐδὲ] ἡ A.B.F. ^l οὐδὲ] οὐκ A.B.F.

ἐπὶ μυρίοις, ἀλλ' ἐπὶ ἀτελευτήτοις· ²⁹ “Ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσῃ,” φησί.

^m Φοβηθῶμεν τοίνυν, παρακαλῶ, δέσωμεν τὰ ῥήματα, ἵνα μὴ περιπέσωμεν τοῖς πράγμασι. Φθορὰ ἢ πλεονεξία ἐστὶ, φθορὰ πασῶν χαλεπωτέρα, εἰς εἰδωλολατρείαν ἄγουσα. Φύγωμεν τὴν φθορὰν, ἐλώμεθα τὴν ἀφθαρσίαν. Ἐπλεονέκτησας τὸν δεῖνα; Τὰ μὲν πλεονεκτηθέντα φθείρεται, ἡ δὲ πλεονεξία μένει, φθορὰ ἀφθαρσίας ὑπόθεσις γινομένη· ἡ μὲν ἀπόλαυσις παρέρχεται, ^B ἀφθαρτος δὲ ἡ ⁿ ἁμαρτία μένει. Δεινὸν κακὸν μὴ ἐν τῷ παρόντι βίῳ ἅπαντα ἀποδύσασθαι· μεγάλη συμφορὰ φορτία ἁμαρτημάτων ἔχοντας ἀπελθεῖν ἐκεῖ. ³⁰ “Ἐν γὰρ τῷ ἄδῃ, φησί, τίς ἐξομολογήσεται σοι;” Κριτήριόν ἐστὶν ἐκεῖ· ^o μετανοίας ^p οὐκέτι καιρός. ^q Πόσα ἀπωδύρατο ὁ ^r πλούσιος; ἀλλ' οὐδὲν ἤνυσε. Πόσα εἶπον οἱ μὴ θρέψαντες τὸν Χριστόν; ἀλλ' ὅμως ἀπήχθησαν εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Πόσα οἱ τὴν ἀνομίαν ἐργασάμενοι ^s τότε εἶπον, ³¹ “Κύριε, οὐκ ἐν τῷ ὀνόματί σου προεφη- ^C τεύσαμεν, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου δαιμόνια ἐξεβάλομεν;” ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐγνωρίσθησαν. Πάντα τότε μὲν γίνεται ταῦτα· οὐδεμία δὲ ὄνησις, εἰ μὴ νῦν γένηται. Φοβηθῶμεν οὖν, μὴ ποτε εἴπωμεν τότε· ³² “Κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα, καὶ οὐκ ἐθρέψαμεν;” Νῦν αὐτὸν θρέψωμεν, μὴ μίαν ἡμέραν, ^v μηδὲ δευτέραν, ὑπὲρ τρίτην· ³³ “Ἐλεημοσύναι ^w γὰρ καὶ πίστεις μὴ ^x ἐκλιπέτωσάν σε.” Οὐκ εἶπεν, ἅπαξ ποίησον, ^y οὐδὲ δεύτερον· ^D ἐπεὶ ^z καὶ αἱ παρθένοι ἔλαιον εἶχον, ἀλλ' οὐ διαρκές. Ὡστε πολλοὺ ἡμῖν δεῖ τοῦ ἐλαίου, καὶ ^a ὡς ἐλαίαν ἡμᾶς ^b εἶναι κατὰ καρπον δεῖ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ. ^c Ἐννοήσωμεν ἕκαστος ἡμῶν ὅσα ἁμαρτημάτων ἔχει φορτία, καὶ ἀντιρρόπους ποιήσωμεν τὰς φιλανθρωπίας, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῶ πλείους, ἵνα μὴ μόνον σβεσθῶσιν αἱ ἁμαρτίαι, ἀλλ' ἵνα καὶ εἰς δικαιοσύνην ^d ἡμῖν λογι-

²⁹ Marc. ix. 44.

³⁰ Psal. vi. 6.

³¹ Matth. vii. 22.

³² Ibid. xxv. 37.

³³ Prov. iii. 3.

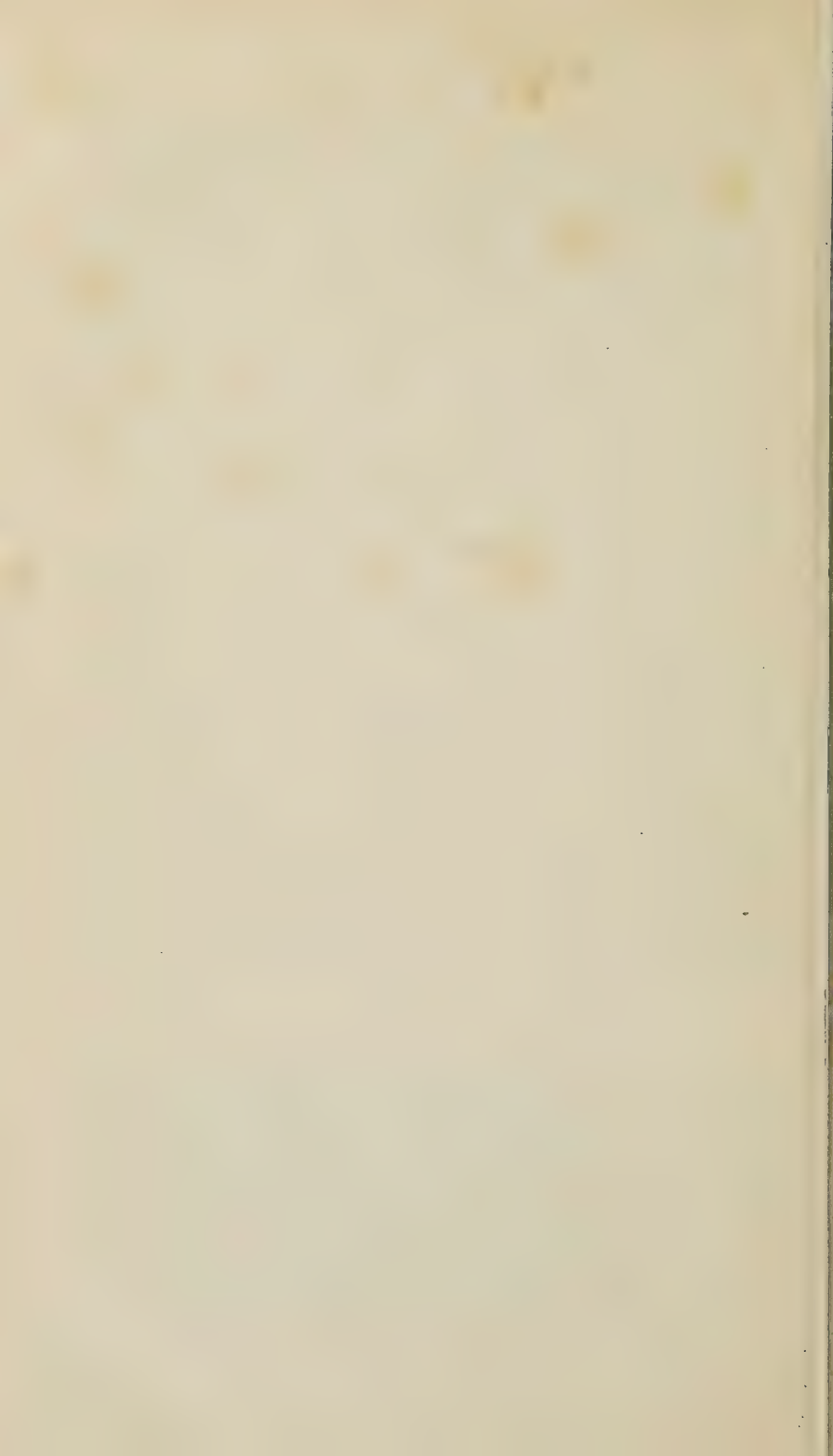
^m ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ δεδιέναι τὰς ἀπειλὰς, ὥστε φυγεῖν τὰ πράγματα, ὅτι ἡ ἀπόλαυσις παρέρχεται, ἡ δὲ τῆς ἐλεημοσύνης ἀκαρπία, καὶ ἡ ἄλλη ἁμαρτία, ἀγνωρίστους ἡμᾶς καθίστησιν ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ πάντα γινώσκοντι, καὶ τὰ εἰς σωτηρίαν συντείνοντα ἐντειλαμένῳ ἡμῖν. Veron. ⁿ ἀφθαρσία C. ^o μετανοίας] οὐκ-οὖν μετανοίας λοιπὸν A.B.F. μετανοίας λοιπὸν Sav. cet. ^p οὐκέτι καιρός] οὐκ ἔστι καιρός F. οὐκ ἔστιν ὑπόθεσις E. ^q πόσα] πῶς C. Veron. Statim ἀπωδύρετο iidem. ^r πλούσιος] + τότε A.B.F. Sav. cet. Statim ἀλλ' ὅμως οὐδὲν iidem. ^s τότε om. A.B.F. ^t σου] τῷ σφ A.B.F. ^v μηδὲ] μὴ E. ^w γὰρ] + φησι A.B.F. Sav. cet. φησὶ post πίστεις habet E. ^x ἐκ-λειπέτωσαν E. ^y οὐδὲ] ἢ A.B.F. ^z καὶ accessit ex omnibus. ^a ὥσει E. ^b εἶναι] + προσῆκε (mox om. δεῖ) A.B.F. ^c ἐννοήσωμεν—φορτία] Sic omnes. ἐννοήσωμεν οὖν ὅσα ἡμῶν ἕκαστος ἔχει φορτία ἁμαρτημάτων Edd. ^d ἡμῖν om. E.

σθῶσιν αἱ δικαιοσύναι. ^e Ἄν γὰρ μὴ τοσαῦτα ἢ τὰ ἀγαθὰ, ὥς καὶ τὰ ἐγκλήματα ἀποδύσασθαι, καὶ ἐκ τῶν ὑπολειφθέντων εἰς δικαιοσύνην ἡμῖν λογισθῆναι, οὐδεὶς ^f ἡμᾶς ἐξαιρήσεται τῆς κολάσεως· ἥς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀπαλλαγῆναι, χάριτι καὶ φιλαν- Ε
θρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

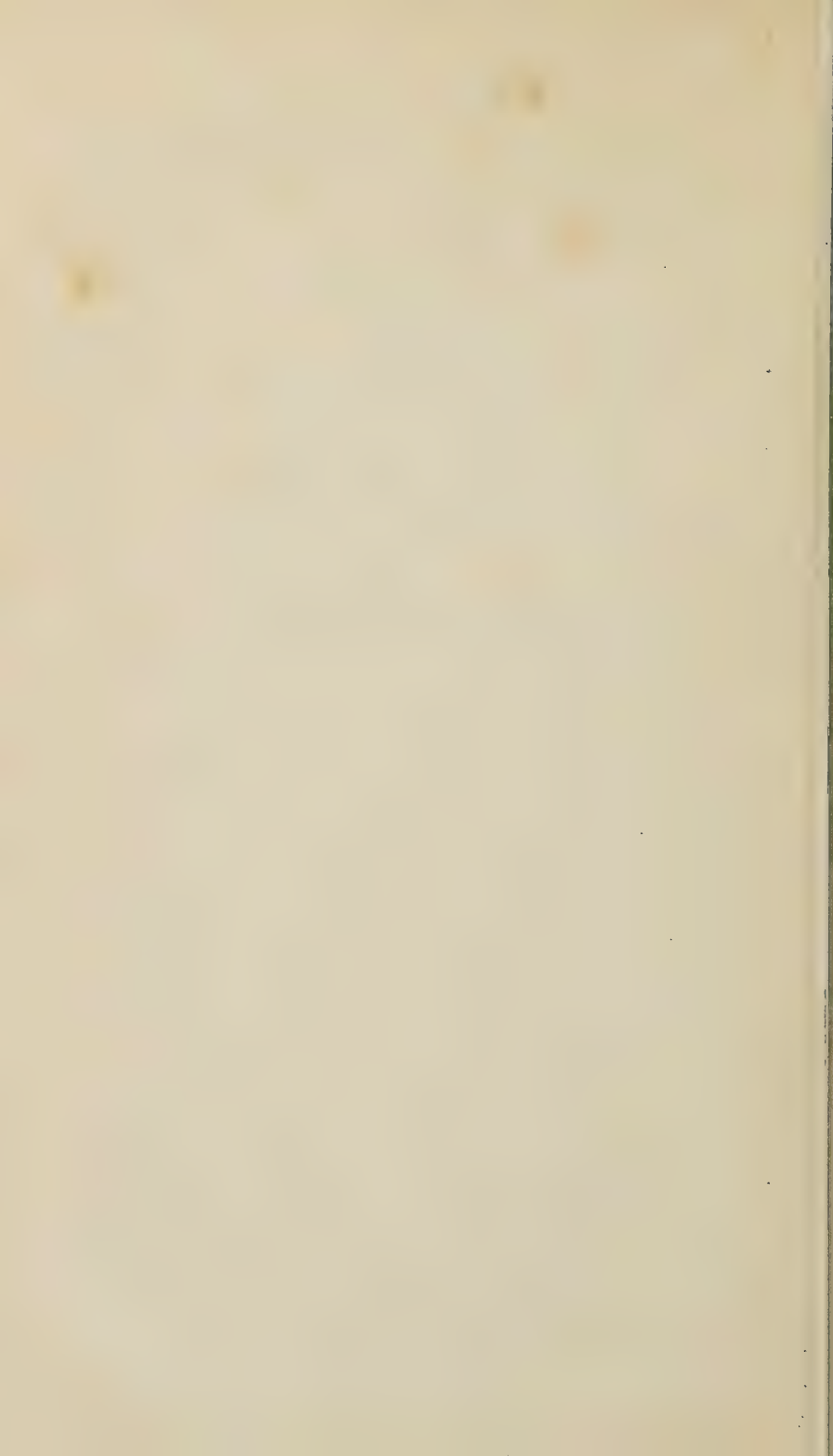
^e ἔαν E.

^f ἡμῶν C.

ANNOTATIONES.

ANNOTATIONES

AD COMMENTARIA IN EPISTOLAM AD GALATAS.

TIT. ἙΡΜΗΝΕΙΑ] Sic Codices, ut videtur, omnes cum Ed. Sav. *Enarratio* Vet. ὙΠΟΜΝΗΜΑ Edd. Mor. Ben. Post ἐπιστολὴν add. μὴ ἰδίᾳ ἔχουσιν (“Scribe ἔχουσα.” *Heyse*.) τὸ (τὸν G.) ἡθικὸν A.G. Veron. μὴ ἰδίᾳ ἐχούσης τὸν ἡθικὸν C. μὴ ἰδίᾳ ἐχούσης τὸν ἡθικὸν λόγον D. οὐκ ἰδίᾳ ἐχούσης τὸ ἡθικὸν E.

Pag. 658 D. lin. 7. ὅτε οὖν ἐν Ἰουδαίᾳ γέγονε. Aptius foret γοῦν, sed alterum est in omnibus libris.

P. 659 E. lin. 7. Paullo astrictius Cat. διὰ τί δὲ μὴ τῆς κλήσεως ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ τῆς ἀποστολῆς;

P. 660 A. lin. penult. Μιλησίων. “Immo Ἐφεσίων, quod conjecit Sav.” *Montef.* “Μιλησίων ipsius est Chrysostomi. Cf. p. 709 A. [et Tom. XI. p. 123 D.]” *Editor* Ben. 2^{dae}. Adeas, si tanti est, nos ad Tom. IX. p. 433 A.

P. 660 C. not. ^k. Usus τοῦ μέσον pro ἀνὰ μέσον attigimus ad Tom. IX. p. 716 E. Fusius *Bast.* Ep. Crit. p. 133 sq.

P. 662 D. lin. 2. χωρὶς ἄρθρου. “Eusebius Caesariensis, qui putabat Filium nec consubstantialem Patri, nec deitate ipsi parem, hoc etiam affert argumentum libro contra Marcellum, capite 16 et 17. Allato hoc Joannis Evangelistae versiculo, arguit ille τὸν θεὸν Deum Patrem cum articulo, Filium vero sine articulo esse, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος, quia nempe Filius alterius minorisque substantiae esset quam Pater.” *Montef.* Etiam Origenem inter θεὸς et ὁ θεὸς discrimen statuuisse res nota. Sic enim ille ad locum Joannis: Τίθησι μὲν γὰρ τὸ ἄρθρον, ὅτε ἡ θεὸς ὀνομασία ἐπὶ τοῦ ἀγενήτου τάσσεται τῶν ὅλων αἰτίου, σιωπᾷ δὲ αὐτὸ, ὅτε ὁ λόγος θεὸς ὀνομάζεται.

P. 666 C. lin. 6. ἀλλ’ ἐκ πρώτης προσαγωγῆς ἀρκεῖ πάντας ὑμᾶς καταστρέ-

ψασθαι καὶ ἐλεῖν. “*Editi habent ἀλλ’ ἐκ πρώτης προσαγωγῆς. Sed Savil. in marg. ἡ πρώτη προσαγωγή ponit, et sic legit Interpres Latinus, atque ita sensus postulare videtur.*” *Montef.* Savilli lectio unde eruta sit incertum est. Vulgatae patrocinator Dunaeus: “*Nominativus τῷ ἀρκεῖ est τοῦτο repetitum: quod cum Interpres non vidit, temere mutavit casum.*”

P. 666 D. not. b. οὐ μόνον ἐντρέπων αὐτοὺς λέγει . . . ὁμοῦ δὲ καὶ δεικνύς κ. τ. ἐ. Constructionem altera parte claudicantem frustra sanare conati sunt librarii. Pro οὐ μόνον vehementer suspicamur legendum esse, totidem literis, ὁμοῦ μὲν. Infra p. 671 C. ὥστε ὁμοῦ μὲν ἀπολογούμενος, ὁμοῦ δὲ αὐτῶν κατεξανιστάμενος, ταῦτα τεθεῖκε. Tom. IX. p. 616 E. ὁμοῦ μὲν τὴν αὐτοῦ χρηστότητα ἐπιδεικνύμενος, ὁμοῦ δὲ καὶ τὴν δύναμιν. Soph. Oed. T. 4, 5:

πόλις δ’ ὁμοῦ μὲν θυμιαμάτων γέμει,

ὁμοῦ δὲ παιάνων τε καὶ στεναγμάτων.

P. 667 C. not. a. Edebatur, τοῦτο καὶ *Μαρκίωνες* ἐνταῦθα ἔπαθον. ἐπέλαβετο (ἐπελάβοντο E. ἐπελάθοντο F.) γὰρ κ. τ. ἐ. “*Quid igitur? Pluresne erant hoc nomine ejusdem αἰρέσεως? Legendum Μαρκίων ἐνταῦθα ἔπαθεν, ex eo quod sequitur ἐπελάβετο γάρ. Vel figurate Marciones dicuntur Marcionis similes.*” *Dun.* “*Marciones pro Marcionistis antehac apud Chrysostomum non memini me legere, licet non infrequens sit apud illum Marcionistarum mentio.*” *Montef.* Unus nostrorum F. *Μαρκιονισταὶ* habet. In Catena autem diserte legitur, ut a nobis editum est, τοῦτο καὶ *Μαρκίων* ἐνταῦθα ἔπαθεν. Suspicio tamen oriri possit, Auctorem dedisse, τοῦτο καὶ οἱ *Μαρκίωνος* ἐνταῦθα ἔπαθον. ἐπελάβετο γὰρ κ. τ. ἐ. ut τοῦτο πρὸς τοὺς Παύλου τοῦ Σαμοσάτεως, Tom. XI. p. 82 D.

P. 669 C. not. r. ἡ περὶ τὴν γένεσιν σπουδή. Cf. Annot. ad Tom. VII. p. 89 A. Adde Tom. I. p. 573 D. τύχη καὶ εἰμαρμένη καὶ γενέσει καὶ ἄστρον περιφοραῖς. Tom. VI. p. 89 A. εἰμαρμένη, τύχη, γένεσις, δρόμοι ἄστέρων. Tom. X. p. 32 A. πολλοὶ καὶ γένεσιν ἑαυτοῖς ἐπιτειχίζουσι, πολλοὶ καὶ παρατηρήσεις φυλάττουσι, καὶ κληδονισμοῖς καὶ οἰωνισμοῖς καὶ συμβόλοις, οἱ δὲ καὶ περιάπτοις καὶ ἐπῳδαῖς κέχρηται.

Ibid. lin. 6. τὰ πάσης ἀσεβείας γέμοντα γραμματεία κ. τ. ἐ. “*Videtur in his libellis fuisse descriptum, quæ fuisset astrorum positio, cum pueri nascerentur, ut hos codices haberent fati sui quasi commentarios.*” *Dun.*

P. 670 E. not. z. Cf. Var. Lect. ad Tom. IX. p. 703 D.

P. 671 A. lin. 4. οὐδὲ ὡς παραβαινόντων τὸ κήρυγμα. Supplendum τῶν ἀποστόλων. Concinnius tamen F. ταῦτα δὲ οὐχὶ καταγινώσκων τῶν ἀποστόλων φησὶν, ὡς παραβαινόντων τὸ κ.

P. 672 B. not. i. προάγει τὴν σύγκρισιν. Sic Noster ad locum (2 Cor. xi. 23.) Tom. X. p. 613 A. καὶ εἰπὼν, “*ὑπὲρ ἐγὼ,*” προάγει τὴν σύγκρισιν.

P. 673 A. not. ^f. οὐδὲ ἔχθραν ἐκδικῶν. Vetus, *aut vindicandi quos oderat cupidine*. Dicitur quis τὸ οἰκείον πάθος ἐκδικεῖν, Tom. VIII. p. 245 A. Infra p. 723 B. ἐπειδὴ γὰρ ἐπιτιμήσεως προσχήματι τὰ αὐτῶν ἐξεδίκουν πάθη.

P. 674 A. lin. 1. ἐντυχόντες ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ. “Jam quaeritur quis sit ille liber, ubi Chrysostomus hasce quaestiones movet; nempe cur Paulus non statim ab initio vocatus sit, et cur nomen ejus mutatum fuerit. Estque haud dubie liber Homiliarum de Mutatione nominum, quas quatuor numero edidimus, Antiochiae emissas, Tom. III. pp. 98—140.” *Montef. in Monito.*

P. 675 A. not. ^γ. ὑφορμεῖν, *offendere, scrupulum injicere*. Cf. Annot. ad Tom. VII. p. 415 B. et ad Tom. X. p. 420 C.

P. 675 B. not. ^b. πολλὰ ἔψεται τὰ ἀτοπήματα. Sic noster Tom. III. p. 743 A. τοῦτο, θαυμάσιε, τοῦ παράφρονος Ἀπολιναρίου τὸ ἀτόπημα. Tom. II. p. 736 B. οὐτ’ ἐπενόησέ τι τοιοῦτον ἀτόπημα, in opere vix genuino. Cf. Tom. IX. p. 615 D. εἰ γὰρ μὴ οὕτως ἐκλάβοιμεν, πολλὰ τὰ ἄτοπα ἔψεται.

P. 676 B. not. ^γ. Editi, ὅτε ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀντιοχείων, τῇ τὸν πολὺν ζῆλον ἄνωθεν ἐπιδειξαμένη ἐκκλησίᾳ, γέγονε περὶ αὐτοῦ τούτου κ. τ. έ. “Post ἐκκλησίᾳ vox quaedam deest, nempe ζήτησις, vel quaepiam similis, quam Interpres Latinus vertit *quaestio*.” *Montef.* Idem Savilio in mentem venerat, et quidem duo nostrorum ζήτημα habent. Sed, ni fallimur, locus, ut nunc est, commode expediri potest, si post ἐπιδειξαμένη incidaris, et ἐκκλησίᾳ in recto casu scripseris. Thucyd. VI. 8. ἐκκλησίᾳ αὐθις ἐγίγνετο, καθ’ ὅτι χρὴ τὴν παρασκευὴν ταῖς ναυσὶ τάχιστα γίγνεσθαι.

P. 677 A. lin. 2. “Non post πνεύματι interpungendum, sed post διδασκαλίας.” *Heyse.* Neque aliter Vetus: *spiritu doctrinae fervens, statim aggressus est homines barbaros*, etc. Nobis quidem magis familiaris est locutio ἄπτεσθαι διδασκαλίας, quam ἄπτεσθαι ἀνθρώπων.

P. 678 B. lin. 6. et p. 681 A. lin. 4. ὁρᾷς et θεωρεῖς per interrogationem efferri jussimus, aliter quam Sacri Codicis Editores. Sic enim Noster ad locum Act. Tom. IX. p. 345 D. ὁρᾷς τοῦ πράγματος τὴν ἀνάγκην; θεωρεῖς πόσαι, φησὶ, μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων;

P. 678 C. lin. 2. οὐκέτι ἐκέχρητο τούτῳ τῷ πλεονεκτήματι. Interpretes, *non amplius utebatur hac immodica modestia*. Sed πλεονέκτημα etiam in bonam partem de *re in qua quis excellat* Nostro in usu est. E. g. Tom. X. p. 413 B. εἰπὲ μικρὸν ἐγκώμιον τὰδελφοῦ, ἀπὸ τῶν ἄλλων ὧν ἔχει πλεονεκτημάτων αὐτὸ συντιθεῖς. Tom. IX. p. 604 D. διὸ καὶ εἶπε, συγγενῶν, ἵνα κρύψῃ τὸ πλεονέκτημα.

P. 679 B. lin. 2. πάλιν ἄρχεται τοῦ λόγου. Catena, ἔχεται, non male; sed et alterum probum. Vid. Tom. VII. p. 563 A.B.

P. 679 B. not. ^η. διὰ τὸ μὴ ἂν ἐλέσθαι. Ita conjecerat Dunaeus. Alii ἀνελέσθαι vel ἀνέχεσθαι. Haec permutantur Tom. I. p. 381 C. καὶ εἰπεῖν ὅτι ἐστὶν ἀνθρωπίνη ψυχὴ δι' ἀπόνοιαν οὐκ ἂν ἐλομένη (Reg. 799. ἀνεχομένη, Reg. 492. ἀνελομένη) ἐπὶ τὸ τῆς φύσεως ἐκείνης ἀξίωμα ἐλθεῖν.

P. 680 A. lin. 2. μὴ ἐλόμενος. Morell. μὴ ἐλόμενος (sic), unde μὴ ἐλόμενε pro sua negligentia effecit Montef.

P. 680 B. not. ^ο. “Codd. ὅτι οὐδὲ εἰ, perperam, ut puto; quamvis non satis mihi liquet haec disputatio, haereoque in illis, πλὴν ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ἄτοπον ἦν τὸ γ.” Heyse. Haec, ὅθεν δῆλον ὅτι εἰ καὶ χωρὶς — τὰ τῶν ἀνοήτων mera repetitio sunt, post parenthesin interjectam, sententiae, εἰ μὲν γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀνῆλθε, μάλιστα μὲν οὐδὲ τοῦτο ἂν ἔχοι λόγον (h. e. καὶ τοῦτο ἄτοπον ἦν). Tum recte colligit, πλὴν ἀλλ' οὐχ ὁμοίως κ. τ. ε. Verus nodus, nostro quidem judicio, latet in verbis, τίς τολμήσει τι τοιοῦτον ὑποπετεῦσαι λοιπόν; quae fortasse sic explicari possunt: *Quis audebit suspicari Paulum ignorasse vel dubitasse an in vanum curreret?*

P. 680 C. lin. 5. γενόμενον pro γινόμενον edidit Montef. nullo auctore. Mox lin. 9. αὐτὸς καὶ (pro γὰρ) ἥδει est lapsus ejusdem Editoris.

P. 681 C. not. ^ρ. Duo Codices, καὶ γὰρ οὐ μικρὸν ἐντεῦθεν ἀνακύπτει ζήτημα; quae lectio, si correctori tribuenda sit, certe correctori usus Chrysostomici probe gnaro. In loco Tom. X. p. 73 C. οὐ μικρὸν ἡμῖν τοῦτο τὸ προκείμενον ζήτημα ἐντεῦθεν, unus aut alter habet, οὐ μικρὸν ἡμῖν ἐκ τῆς περικοπῆς ταύτης ζήτημα ἀνακύπτει. Sic passim apud Nostrum ἀνακύπτει ἀντίθεσις.

P. 681 E. not. ^γ. ἐν ἐγκρατείᾳ. Cf. Annot. ad Tom. X. p. 161 A. ubi hunc locum praetermisimus.

P. 685 C. not. ^γ. Editor novissimus tacite dedit, καὶ διὰ μὲν τῶν πραγμάτων, ex Regio 675, ut conjicere licet. Verum ille Codex, nobis A., καὶ διὰ μὲν πραγμάτων, omisso articulo, habet.

P. 686 D. lin. 4. “Hac de re Chrysostomus peculiarem habet Homiliam, quam edidimus Tom. III. p. 362, cum praevio Monito. Ubi ille hanc eandem, quam hic profert, sententiam propugnat iisdem argumentis.” Montef. “Post Chrysostomum haec Hieronymi sententia est, Petrum hic nihil egisse, sed ex composito sic inter Apostolos actum esse, ut Petrus se reprehendi facile pateretur; quod cum Judaei vidissent, sua sententia de legis observatione desisterent. Qua de re gravis est inter Augustinum et Hieronymum non sine acerbitate contentio, cum Augustinus revera Petrum veritatem evangelii dissimulasse existimet, metu ne Judaeos offenderet, et minoris Apostoli cessisse justae reprehensioni. Non est igitur tam absurda Hieronymi, quam quibusdam videtur, sententia, cum hoc ante eum Chrysostomus senserit: plures tamen iverunt in Augustini sententiam, cui nos quoque accedimus.” Dun.

P. 687 A. lin. 5. *φωνώντων*. Sic Veron. Sav. et Codices. “Com-mel. *φωνούντων*, Interp. *vociferantibus*, Montef. *φωνώντων*. Verum ex A. et Savil. restituimus.” Editor Ben. 2^{dae}. Cf. Annot. ad Tom. IX. p. 453 E.

P. 688 D. lin. 4. *ἡγανάκτησαν ἄν*. Particulam casu omisit Morellus, quem incaute expresserunt recentiores.

P. 689 C. not. ^h. Cf. Tom. III. p. 376 C. *εἰπὼν γὰρ, ἐθνικῶς ζῆς, Ἰου-δαίος ὢν, οὐκ ἐπήγαγε· τί τοὺς Ἰουδαίους ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν, ἀλλὰ πῶς; τί τὰ ἔθνη, φησὶν, ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν; ἵνα τῷ δοκεῖν τῶν ἰδίων ἀντιποιεῖσθαι μαθητῶν . . . πείσῃ τοὺς Ἰουδαίους ἀποστῆναι τῆς παλαιᾶς συνθηκῆς*.

P. 690 B. not. ^k. *οἱ τὸν νόμον κ. τ. εἰ*. Ante Montef. edebatur, *ὅτι τὸν νόμον*. Sic A.B.C.D. In duobus E.F. legitur *καὶ τὸν νόμον*, et mox *καὶ οὐ δικαιούμεθα . . . ἀλλὰ κατακρινόμεθα*. “Savil. monet legendum *εἰ τὸν νόμον*, atque ita legit Interpres.” Montef. “Savillii *εἰ*, quod recepit Montef., evertit totam sententiam. Interpretem id legisse, minime colligi potest ex ejus interpretatione, *et si, posteaquam legem reliquimus ob Christum, non justificamur ex legis omissione, sed condemnatur, comperiemus* etc. Immo recte ille cardinem sententiae invenit in verbo *εὐρήσομεν*, quem Savillii conjectura ponit in altero *ἡτομολήσαμεν*. Quare suspicamur illum legisse vel *ἔχεσθαι, οἱ τὸν νόμον*, vel, quod melius, *ἔχεσθαι, τὸν νόμον*.” Hactenus Editor novissimus, qui dedit [*εἰ*] *τὸν νόμον*. Quod ad Savillii conjecturam attinet, uterque falsus est; ille enim in margine posuit, *ἴσ. οἱ*. Interpres autem, ut solet, cum nostris E.F. prorsus conspirat. Nobis quidem nihil verius videtur quam *οἱ*, pro *ἡμεῖς οἱ*, qui usus alias saepe librariorum fefellit. Vid. infra p. 712 E. not. ^l. Particularum *οἱ* et *ὅτι* frequens est permutatio.

Ibid. not. ^l. Editi, *δι' ὃν τὸν νόμον ἀφέντες, αὐτῷ ἡτομολήσαμεν*. Pro *αὐτῷ*, *τῷ νόμῳ* habet F. *τὸν νόμον* B.C. *πρὸς τὸν νόμον* A. E. *πρὸς τὸν μῶ-νον* D. *ad legem ultro recurrimus* Vet. Postremo Catena, *πρὸς τὴν πίστιν*, quod nos in textum recepimus. Corrector, quisquis fuerit, qui *τῷ νόμῳ*, vel *πρὸς τὸν νόμον* dederit, ignorasse videtur usum τοῦ *αὐτομολεῖν* in re honesta, qui apud Nostrum indubitatus est. “*Αὐτομολεῖν* est *confugere*, etiam in bonam partem. Chrysost. cont. Judæos p. 52. ed. *Hoeschel*. *πρὸς τὴν ἀλήθειαν αὐτομολῆσαι*. Et Tom. III. p. 275 B. *ἡτομολήσαν πρὸς τὴν ἀρετὴν*. Philo p. 632 A. *αὐτομολεῖν πρὸς τὴν εὐσέβειαν*.” *Matth.* ad Tom. VI. p. 272 B. quem compilavit *Aenotheus Edv. Leo* ad libellum de Sacerdot. p. 97. Exemplis adde Tom. X. p. 62 E. *τῶν μὲν συνηθῶν ἀπε-πήδησαν, εἰς δὲ τὰ καινὰ ἡτομολήσαν*. Ibid. p. 438 D. *πρὸς τὸν βασιλεία (Christum) αὐτομολήσαντες*.

P. 690 C. not. ⁿ. *μέλλομεν κρίνεσθαι*. “Interpres Latinus legit, *πῶς μέλλομεν κρίνεσθαι*, atque ita legendum. In Editis *πῶς* deest.” Montef. *Πῶς* est in E.F. quos secutus est Vetus. Absente particula, emphasis

tantum non postulat, κρίνεσθαι μέλλομεν, inverso ordine. Quare videntum est, num vocula πῶς ex compendio scripturae vocis παραβάσεως oriri potuisset. Infra p. 691 B. εἰ δὲ ὑπὲρ τοῦ μέρους φρίττεις, μὴ παραβάσεως κριθῇς. Tom. III. p. 377 D. εἰ δὲ ἔτι κρατεῖ ὁ νόμος καὶ κύριός ἐστι, καὶ ὁ ἀφείς αὐτὸν παραβάσεως κρίνεται, εὐρεθήσεται ὁ Χριστὸς . . τῆς παραβάσεως ἡμῖν αἴτιος γεγεννημένος.

P. 691 B. not. m. Edd. περιθύεις, praepositione, ut videtur, ex praecedenti περιτέμνη male repetita. Verbum rarissimum, περιθύειν, ex hoc Nostri loco citans V.D. apud Steph. Thesaur. p. 4367 C. Ed. Valp. vertit, operose, frequenter, sumtuose sacrificare. Inter voces ad lustrationem pertinentes περιθύεσθαι recenset Casaub. ad Theophr. Charact. Cap. XVI. Proculdubio respexit Vir summus locum Plutarchi De Superstitione, Tom. II. p. 168 D. ἂν δὲ ἄριστα πράττη, καὶ συνῇ πρᾶφ δεισιδαιμονία, περιθυόμενος οἴκοι κάθηται, περιματτόμενος: ubi in promptu est corrigere περιθειόμενος. Menand. p. 42. Ed. Meinek. secundum Bentleii emendationem:

περιμαζάτωσάν σ' αἱ γυναῖκες ἐν κύκλῳ,
καὶ περιθειωσάτωσαν.

P. 691 D. lin. 5. ὅρα τοῦ Παύλου σύνεσιν, non τὴν σύνεσιν, ut clam correxit Editor novissimus. Cf. Annot. ad Tom. IX. p. 648 B.

P. 691 E. lin. ult. ἐλευθέρωσε pro ἤλευθ. mendose dedit Montef.

P. 693 B. not. f. τοῦ expunxit Editor Ben. 2^{dae}, non monito lectore.

P. 693 C. not. o. Edebatur, καὶ ὑπὸ τὴν ἀπόφασιν ἡμᾶς κειμένους ἤλευθέρωσεν ὁ Χριστός· καὶ γὰρ οἱ πάντες ἀπέθανον, εἰ καὶ μὴ τῇ πείρᾳ, ἀλλὰ τῇ ἀποφάσει· καὶ τὴν πληγὴν ἐκδεχομένους ἀπήλλαξεν. ἐπειδὴ καὶ ὁ νόμος κ. τ. ε. Pro ἐπειδὴ, ἐπειδὴ δὲ vel ἐπεὶ δὲ desideravit Dunaeus; ἐπεὶ οὖν offerunt E.F. Haec est sola librorum varietas, sed in Catena absunt ea, quae et nos libenter abesse jussimus, ἤλευθέρωσεν ὁ Χριστὸς, et ἀπήλλαξεν. Tunc κειμένους et ἐκδεχομένους cum verbo ἐξήρασε arcte cohaerent.

P. 694 A. lin. 7. οὐ συνείλε τὰ προκείμενα, non pariter sustulit quae fuerant parata, vertit Vetus. “Fort. οὐκ ἀφείλε τὰ πρ.” Bois. “Συναρεῖν hic est auferre et componere quae posita sunt in mensa.” Dun. Hic locus cum alio conferendus est, qui legitur Tom. VII. p. 216 D. καὶ οὔτε συνελόντα τὰ προκείμενα, οὔτε πρὶν ἢ προθεῖναι, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ κειμένης (τῆς θυσίας) κελεύει τρέχειν ἐκείσε: ubi quae olim annotavimus, nunc diligentius retractanda esse videmus.

P. 694 C. lin. ult. ὁ προφήται μὲν ὧδιον, πατριάρχαι δὲ προύλεγον. Sic Veron. Sav. Mor. et libri omnes. Montef. ex Interprete, ut videtur, tacite correxit, ὁ πατριάρχαι μὲν ὧδιον, προφήται δὲ προύλεγον. Ita quidem ipse Chrysost. Tom. V. Hom. LXXII. Ed. Sav. ἀ πάλαι πα-

τριάρχαι μὲν ὠδινον, προφῆται δὲ προύλεγον, δίκαιοι δὲ ἰδεῖν ἐπεθύμησαν, notante Dunaeo.

P. 695 A. not. g. οἱ . . . ἐχόμενοι. Aut per anacoluthon dicitur pro τῶν . . . ἐχομένων: aut legendum cum duobus libris οἱ . . . εἶχοντο.

P. 697 D. not. f. Edebatur, ὅταν μὴ προστεθῇ ἀπὸ τοῦ νόμου. "Legendum videtur cum Savilio μηδέν." Montef.

Ibid. not. h. αὐτὸ h. e. τὴν ἀφορμὴν. "Recte. Vid. Jacobs. ad Ach. Tat. p. 543. et ad Aelian. p. 467 et 373. Jacob. ad Lucian. Toxar. p. 136. Matthiae Gram. Gr. p. 819 sq." Krabinger. De Nostri usu monuimus ad Tom. VII. pp. 304 A. 442 C.

P. 697 E. not. l. πειράσομαι πείσαι. Duplex πεί, ut videtur, librariorum fecellit. Omisso autem πειράσομαι, ex πείσαι factum πείσαιμι, vel πείσαι δύναμαι.

P. 698 C. not. x. "διὰ δὲ τούτων legend." Dun.

P. 700 B. lin. 3. καὶ μὴν ἑτέρα κατὰ κ. τ. ε. Schol. in marg. Reg. 1017. προσέχετε μετὰ ἀκριβείας, καὶ ἀντλήσατε θησαυρόν.

P. 700 C. lin. 2. Editi, δεῖ δὲ δέξασθαι κατὰραν ἀντ' ἐκείνης, τοιαύτην ἐδέξατο, καὶ δι' αὐτῆς ἐκείνην ἔλυσε. "Videtur legendum ταύτην pro τοιαύτην." Dun. "Legō, ἔδει δὲ δέξασθαι κατὰραν, ἀντ' ἐκείνης ταύτην ἐδέξατο, καὶ διὰ ταύτης ἐκείνην ἔλυσε." Bois. Sic ad verbum legitur in Catena, quam, nisi quod δι' αὐτῆς retinuimus, et nos fideliter expressimus.

P. 702 B. not. g. Edebatur κὰν ἐκ μιᾶς. "Lege, καὶ ὀλίγας, et sic legisse Interpretem non est absimile veri. Graeca Scholia, οὐκ εἰκὴ ἐδόθη, ἀλλ' ἵνα κὰν ὀλίγας πλημμελείας κωλύῃ." Bois. Vetus vertit, si minus omnia, certe aliquot (ἐνίας) praecepta. Hinc corrigas, quaesumus, quod de isto Interprete in Var. Lect. nimis festinanter diximus.

P. 702 C. not. m. Etiam Halesio imperfecta videbatur sententia, quam, praeunte Interprete, sic supplet: εἰ γὰρ τὸ μόνος ἀληθινός, περὶ πατρὸς λεχθὲν, οὐκ ἀφήσι: minus necessario, Boisio quidem iudice.

P. 702 D. not. p. ἢ δῆλον, ὅτι θεοῦ καὶ ἀνθρώπων; Sic scribendum, interrogando, aliter quam in textu distinximus. Vid. Stallbaum. ad Plat. Protag. init.

P. 703 D. lin. 6. ὅταν ἐν ἔξει γένηται. "h. e. εἰς τοὺς ἄνδρας τελεῇ." Dun. Sic Tom. X. p. 107 D. ἀνὴρ ὧν καὶ ἐν ἔξει γεγωνός: ubi Matthaeius, "Ἐξίς est bona corporis constitutio, firmitas, aetas adultior."

P. 705 B. lin. 5. καλῶς εἶπεν, ἀπολάβωμεν. Cf. Tom. I. p. 785 D. οὐ γὰρ εἶπεν, ἔλαβες τὰ ἀγαθὰ σου, ἀλλὰ ἀπέλαβες: ὁ δὲ ἀπολαμβάνων, τὰ κεραιωσθημένα ἀπολαμβάνει.

P. 705 C. not. k. Ergo Chrysostomus duos versiculos (6, 7.) silentio praeteriit, quod Editoribus Novi Testamenti, ab exemplaribus Nostri impressis in errorem inductis, non videtur suboluisse. Idem factum in

Catena ad h. l. Lectio autem Codicum E.F. κληρονόμος μὲν θεοῦ, συγκληρονόμος δὲ Χριστοῦ solius est Theophylacti, ex Rom. viii. 17. huc translata. Vid. Millium ad loc.

P. 706 D. lin. 3. τὸ συνεστραμμένως αἰὲ διαλέγεσθαι. Vertit Vetus, *semper asperis uti sermonibus*; Dunaeus, *convolute et conglobate dicere, argumenta vibrare, torquere enthymemata*, locutione ex arte rhetorica sumta. Plutarch. Tom. II. p. 510 E. καὶ γὰρ Πλάτων τοὺς τοιοῦτους ἐπαινεῖ, δεινοῖς ἀκοντισταῖς εἰκέναι λέγων, οὐλα καὶ πυκνὰ συνεστραμμένα φβεγγομένους. Respicit dictum Platonis Protag. p. 342 E. εἴτα, ὅπου ἂν τύχη τῶν λεγομένων, ἐνέβαλε ῥῆμα ἄξιον λόγου βραχὺ καὶ συνεστραμμένον, ὥσπερ δεινὸς ἀκοντιστής.

P. 706 E. not. r. Edebatur ἢ ἐνεδείξατο περὶ αὐτῶν. Libri omnes περὶ αὐτοὺς habent, Catena et marg. Sav. περὶ αὐτόν. Hinc reponere non dubitavimus, ἢ ἐνεδείξαντο περὶ αὐτόν, quod sensus omnino postulare videtur. Infra p. 707 D. οὐ γὰρ ἀφ' ὧν περὶ αὐτοὺς ἐπεδείξατο, ἀλλ' ἀφ' ὧν αὐτοὶ περὶ αὐτόν, δείκνυσιν ἀδύνατον εἶναι ἐκ κακonoίας ταῦτα λέγεσθαι.

P. 707 A. not. x. Editi, οὐ τοίνυν δι' ἀπέχθειαν ταῦτα λέγω. Duo C.D. οὐ τοίνυν οὐ δι' ἀπ. τ. λ. Vulgata est in E F. Vet. qui tamen post λέγω inferunt, εἰ δὲ μὴ δι' ἀπέχθειαν. Catena, εἰ τοίνυν μὴ δι' ἀπέχθειαν τ. λ. Unde nostram sumsimus, εἰ τοίνυν οὐ δι' ἀπ. τ. λ. Sic Tom. X. p. 489 C. εἰ τοίνυν οὐ τῆς προαιρέσεως ἡμῶν τὸ τὰ τοιαῦτα θαυμάζειν; ubi unus nostrorum legit, οὐ τοίνυν οὐ. In nostro autem loco eo proclivior erat lapsus, quod paullo post sequitur, οὐ τοίνυν οὐδὲ τὰ πρότερα κ. τ. εἰ.

P. 708 C. not. h. “τὴν εὐγένειαν, recte.” Heyse. Sed vid. infra pp. 716 E. 729 C.

P. 708 D. not. r. Edebatur, *τουτέστιν, ἀλλάξαι τὸν ὀλοφυρμὸν, ποιῆσαι καὶ δάκρυα*. “Depravatus ac corruptus locus, sic meo iudicio restituendus, *τουτέστιν, ὀλοφυρμὸν ποιῆσαι* (subaudi τὴν φωνήν) καὶ δάκρυα, inducto τῷ ἀλλάξαι; quid est enim ἀλλάξαι τὸν ὀλοφυρμόν? Sic oratores solent vocem inflectere in commiserationibus, et flere etiam est ubi.” Dun.

P. 709 B. not. c. Edebatur ante Montef. ὁ δὲ ὀλοφυρμὸς ἐπιπλήξεως μόνης καὶ κολακείας ἐστίν. Hic autem, post conjecturam Savilii a Dunaeo probatam, edidit ὁ δὲ ὀλοφυρμὸς οὐκ ἐπιπλ. μόνης (μόνον Sav. conj.) ἀλλὰ καὶ κολ. ἐστίν. “Μόνον pro μόνης ex A. [qui in ceteris vulgatum habet] et de conjectura Savilii recepinus.” Editor Ben. 2^{dae}. Lectio a Montef. recepta est in Nostro F. cujus geminus E. hic mutilus est. Sed quamvis in hac scriptura acquiescamus, non diffitebimur aliquando nos fuisse suspicatos, veram lectionem eam esse, quam exhibet Cod. A. modo ut μόνον in μέσον transierit: ὁ δὲ ὀλοφυρμὸς ἐπιπλήξεως μέσον καὶ κολακείας ἐστίν. Pergit enim, οὔτε γὰρ τραχύνει, ὥσπερ ἐπίπληξις, οὔτε χαλᾷ, καθάπερ ἡ θεραπεία, ἀλλ' ἔστι μεμιγμένον φάρμακον. Cf. Plutarch. Tom. II. p. 945 D. τὸ γὰρ ἄψυχον, ἄκυρον αὐτὸ καὶ παθητὸν ὑπ' ἄλλων· ὁ δὲ

νοὺς ἀπαθὴς καὶ αὐτοκράτωρ· μικτὸν δὲ καὶ μέσον ἡ ψυχὴ. Noster Tom. II. p. 775 C. διότι μέσον τι πάθος πάθοιμεν ἂν, οὔτε ἐλλεοῦντες αὐτοὺς, . . . οὔτε ὀργιζόμεθα (sic). Tom. XI. p. 118 A. ὁ μὴ ἐχθρὸς οὐ πάντως φίλος ἐστίν, ἀλλ' ἔστι τι μέσον, ὃ μῆτε ἐχθρας μῆτε φιλίας ἐστίν.

P. 710 B. not. w. Iegebatur sine distinctione, ἡ μὲν ἰστ. αὕτη οὐ τοῦτο μόνον παραδηλοῖ. Secundum nostram scripturam, ἱστορία est *sensus literalis*, cui opponitur ἀναγωγὴ vel ἀλληγορία. Sic Tom. VII. p. 338 B. εἰ δέ τις καὶ κατὰ ἀναγωγὴν ταῦτα ἐκλάβοι, τὸ κωλύον οὐδέν. ἡ μὲν γὰρ ἱστορία αὕτη· δεῖ δὲ εἰδέναι κ. τ. ε. Adde Tom. XI. p. 176 C.D.

P. 710 C. lin. 1. αἱ δύο διαθήκαι. Articulum omisit Noster Tom. VII. p. 213 C. probante Winerο ad Galat. p. 111. Etiam hic paullo post sequitur, τί εἰσι; δύο διαθήκαι.

Ibid. lin. ult. τὸ δὲ Σινᾶ ὄρος οὕτω μεθερμηνεύεται τῇ ἐπιχωρίῳ αὐτῶν γλώττῃ. Hoc quomodo probari possit, non videmus. Notum est, veram vocis *Hagar* potestatem esse aliam, nempe *fugata*, a radice Arab. هَجَرَ, unde *Hegira* Muhammedanorum.

P. 710 D. lin. 5. γειτνιάζει, ἄπτεται. Sic Syr. et Arab. tres. "Hoc est, continuo montium tractu *pertingit usque ad Hieros.*, *vicinus est*. Sed hoc non potest, nisi contorte admodum, ad situm locorum accommodari." Winer. ibid. p. 112.

P. 711 C. not. r. Edebatur, καθάπερ γὰρ ἐκείνην μητέρα οὐχ ἡ φύσις εἰργάσατο, ἀλλ' ἡ ἐπαγγελία τοῦ θεοῦ· ὁ γὰρ εἰρηκῶς, κ. τ. ε. Pro εἰργάσατο, quod abest a nostris omnibus, unus F. post θεοῦ inserit ἐποίησεν. In Catena locus sic legitur: καθάπερ γὰρ ἐκείνην μητέρα οὐχ ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ ἐπαγγελία τοῦ θεοῦ πεποίηκεν· ὁ γὰρ λόγος τοῦ θεοῦ ὁ εἰρηκῶς κ. τ. ε. Verba πεποίηκεν· ὁ γὰρ λόγος τοῦ θεοῦ propter homoeoteleuton excidissee videntur, quo facto librarii ex ingenio locum refingere conati sunt. Secundum nostram scripturam οὗτος, quod sequitur, non est Deus, sed ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, quod multo significantius.

P. 711 E. not. z οὐ * * μικροψυχῶν τοῖς διωγοῖς. Sic Montef. lacunam indicans, quae nulla est; Latina autem, quae sufficiat leniendis *pusillanimorum persecutionibus*, quae Veteris Interpretis, negativam non agnoscentis, sunt, intacta reliquit. Verum vidit Editor Ben. 2dae, vertens, *propter persecutiones non despondens*.

Ibid. lin. penult. φυγὰς καὶ πλάνος. Pro πλάνος, πλάνης coniecit Sav. invitis libris. Cf. nos ad Tom. VII. p. 459 B. Nunc autem compertum habemus, vocabulum πλάνος tam pro *errone* quam pro *impostore* a Chrysostomo usurpari: e. g. Tom. I. p. 583 A. καὶ ἀλῆται καὶ πλάνοι καὶ φυγάδες περιέρχονται. Tom. V. p. 81 C. καὶ ἀλῆται καὶ φυγάδες καὶ πλάνοι . . . μετέρχεσθε γῆν καὶ θάλατταν. Tom. X. p. 490 C. καθάπερ γὰρ πλάνος (unus πλανήτης) τις ὁ τοιοῦτος περιερχόμενος.

P. 712 D. not. ^e. De constructione post μή γὰρ interrogativum monuimus ad Tom. X. pp. 79 C. 495 A.

P. 714 A. not. ^l. * * * μή μέρος πληρώσης κ. τ. έ. Sic Sav. lacunam notans, quam in margine sic explet: εἰ μὲν κύριος ὁ νόμος. Haec autem ipsa Montefalconius non monito Lectore in textum intulit, sed minus apto loco, scilicet post τὸ πᾶν, casu an scienter, incertum est. Unus nostrorum F. habet, εἰ τοίνυν κύριος, μή μέρος πληρώσης, quod tamen non omnino necessarium videtur. Hunc, ut solet, secutus est Interpres.

P. 714 B. not. ^o. καὶ τὸν περὶ τῶν ἐσχάτων ἐπικρεμνῶν κίνδυνον. Edebatur κρημνῶν, quod ne in uno quidem libro reperimus. “Recte in margine ἐπικρημνῶν, nisi quis malit verbum ἐπικρημνᾷ. Chrysost. Hom. XLVI. in Matth. οὐ μικρὸν τοῖς ἄρχουσιν ἐντεῦθεν ἐπικρημνᾷ κίνδυνον.” Bois. Locus est Tom. VII. p. 481 A. ubi in Editis ἐπικρεμνᾷ, non ἐπικρημνᾷ legitur, librorum autem unus cum Mor. ἐπικρεμᾷ habet. Forma ἐπικρεμᾶ exstat etiam Tom. V. p. 336 C. καὶ τὸν περὶ τῶν ἐσχάτων ἐπικρεμῶσιν ἐαυτοῖς κίνδυνον. Moeris p. 146. ἐκρεμάννυνεν, Ἀττικῶς, ἐκρέμνα, Ἑλληνικῶς, ubi Coislin. ἐκρίμνα, fortasse pro ἐκρήμνα. Adde Muncker. ad Antonin. Lib. p. 97.

P. 714 D. not. ^x. ἀπάντα ex ingenio fidenter recepimus, pro eo quod in libris omnibus tum scriptis tum editis est, ἅπαντα. Vetus vertens, omnia, supplet, si absint.

P. 715 A. not. ^a. ἀνακαλοῦντος. Vid. Annot. ad Tom. IX. p. 692 D.

P. 715 C. not. ⁱ. Editi sic legunt et interpungunt: διόρθωσιν θαρρῶν. καὶ οὐχ Sav. διόρθωσιν. θαρρῶν καὶ οὐχ Mor. διόρθωσιν. θαρρῶ, καὶ οὐχ Ben. (non θαρρῶν, ut in Var. Lect. diximus). διόρθωσιν θαρρῶν. καὶ οὐχ Ben. ^{2da}. Catena, πιστεύω τῷ θεῷ, καὶ τῇ ἐκείνου συμμαχίᾳ πρὸς τὴν ὑμ. διόρθωσιν θαρρῶ.

Ibid. not. ^k. Edebatur, καὶ οὐχ ἀπλῶς εἶπε, πέποιθα εἰς ὑμᾶς, ἀλλ’ ἐν κυρίῳ. ἀλλ’ ἐν κυρίῳ] τῷ κυρίῳ A.C.D. ἀλλὰ προσέθηκεν, ἐν Χριστῷ E.F. In B. lacuna est. Catenae scriptura, quam nostram fecimus, est, καὶ οὐχ ἀπλῶς εἶπε, πέποιθα τῷ κυρίῳ, ἀλλὰ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ. Duplex πέποιθα turbas dedisse videtur. “Millius ex Chrysostomo notat ἐν Χριστῷ. Idem Hom. X. ad Hebr. habet ἐν κυρίῳ.” Matthaei. Habet ἐν κυρίῳ etiam Tom. X. p. 351 D.

P. 716 E. lin. 1. ἡμᾶς. Sic Veron. Commel. Sav. et Codices. ὑμᾶς Mor. Ben.

P. 717 A. lin. 5. ἀποκοπέσθωσαν. “Illud, utinam abscinderentur, Augustinus quoque exponit, utinam castrarentur, quod mirum est tanto viro potuisse in mentem venire. Sed nimirum alienum Apostolo putavit, cuiquam exitium optare.” Dun.

Ibid. lin. 7. καὶ τοῖς Μανιχαίοις συμπράττοντες. “Hoc videtur dicere,

eos qui virilia amputabant, Manichaeos imitari. At de Manichaeis id me nuspiam legere memini." *Montef.* "Neque dicit hoc Chrysostomus." *Editor Ben.* 2^{dae}.

P. 718 A. not. ^b. εἰς τὸν ἠθικὸν ἐμβαίνειν λόγον. Alii ἐκβαίνειν. Utrumque Nostro usitatum. Vid. pp. 701 A. 719 A. Tom. IX. pp. 525 A. 544 B. Tom. X. p. 399 E. ἀπαρτίσας τὸν περὶ τῶν δογμάτων λόγον, καὶ μέλλων εἰς τὸν ἠθικὸν ἐμβαίνειν. Cum nostro loco conferendus est alius Tom. IX. p. 530 B. ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν ἔφθην εἰπὼν, τοῦτο καὶ νῦν ἐρῶ, ὅτι εἰς τὸν ἠθικὸν συνεχῶς ἐκβαίνει λόγον, οὐχ ὥσπερ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιστολαῖς, εἰς δύο διαιρῶν αὐτάς, τὸ μὲν πρῶτον τοῖς δόγμασιν ἀφορίζει, τὸ δὲ ἕτερον τῇ τῶν ἡθῶν ἐπιμελείᾳ. ἀλλ' οὐκ ἐνταῦθα οὕτως, ἀλλὰ δι' ὅλης αὐτῆς ἀναμῖξ τοῦτο ποιεῖ, ὥστε εὐπαράδεκτον γενέσθαι τὸν λόγον.

Ibid. not. ^m. "Delenda puto haec verba, ἐν τῇ πρὸς Μανιχαίου μάχῃ; videntur enim primum in margine ad illum locum apposita fuisse, ubi sermo habetur de Manichaeis, ac deinde, nescio quomodo, huc translata." *Bois.* "Videtur alienum ab hoc loco; agnoscit tamen Interpres, et vertit: *nam hic sermo adhaeret illi, illi, inquam, quae pugnat adversum Manichaeos.*" *Dun.* Etiam Catena agnoscit.

P. 718 B. lin. 2. ὑμᾶς. Sic Veron. Sav. Mor. et Codices. ἡμᾶς *Montef.* cum Interp. Vet. Mox βούλεσθε Veron. Sav. et libri omnes. βουλόμεθα ex Interp. ut videtur, tacite edidit Mor. quem secutus est *Montef.*

Ibid. not. P. Editio princeps habet, καὶ κατὰρας ἀπαλλαγὴν. Sic Codices, excepto E., omnes, etiam Cat. Savilius dedit, καὶ * * * κατὰρας ἀπαλλαγὴν, et in marg. ἴσ. λείπει, τὴν χάριν. "Omnino adjiciendum est τὴν χάριν, id poscit ἀντίθεσις. Nam Lex non est κατὰρας ἀπαλλαγὴ, sed ἐπαγωγὴ." *Dun.* Benedictini, non monito lectore, ediderunt, καὶ τὴν χάριν κατὰρας ἀπαλλαγὴν. Vetus vertit, *et de gratia quae liberat ab execratione meminit*, ex ingenio, ut probabile est, non ut eum τὴν χάριν in apographo invenisse suspiceris. Cum vero unus nostrorum E. pro ἀπαλλαγὴν, ἐπαγωγὴν praebeat, hoc libenter arripuimus. Haec *juncta* videas Tom. X. pp. 420 E. 430 C. unde ea interdum inter se confusa esse mirum non est.

P. 718 D. lin. 6. τοῦτο ἔλαβεν ἀρχήν. τούτου imprudenter dederunt Mor. Ben.

P. 719 B. not. ^k. Editi, ἀπεφάνητο ὅτι ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε (ἀναλώθητε Ben. 2da). In duobus E.F. locus sic legitur: ἀλλὰ συσκιάζει καὶ φησι, μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε; quae nisi Chrysostomus scripserit, certe stylum ejus ad amussim exprimunt. Propendemus tamen in sententiam, quaedam hic intercidis, quae Catenae ope sic restituimus: ἀπεφάνητο ὅτι ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθήσεσθε, ἀλλὰ βλέπετε μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε.

P. 719 C. not.^o P. ὅσον . . . τοσούτῳ. Vid. Annot. ad Tom. VII. p. 345 A.

P. 719 E. not.^c. Edebatur, ποῖον δὲ τοῦτό ἐστι, καὶ τίς ἡ δύναμις τῶν εἰρημένων καλῶν, ἢ τὸ πν. ζ. (καλῶν; ἢ τὸ πν. ζ. conjecit Sav.) “Locus vitiat. Fort. εἰρημένων; οὐκ ἄλλο ἢ τὸ πν. ζ. Interrogatio certe post εἰρημένων est statuenda. Nunquam enim, si memoria non fallit, cum laude sic profert dicta verba, τὰ εἰρημένα καλὰ.” Ed. Ben. 2^{dae}. Locum sic constituunt E.F. ποῖον δὲ τοῦτό ἐστι; οὐκ ἄλλο ἢ τὸ ζῆν πνεύματι. Catena pro δύναμις, λύσις dat, et κακῶν pro καλῶν, unde sensus optimus evadit. Confusionem inter δύναμις et λύσις ex compendiis scripturæ ortam esse credibile est.

P. 720 C. not.^z. “Mallem εἰ μὲν ἔχεις.” Dun. P. 720 D. not.^a. “Mallem ὦρα σοι.” Idem.

P. 720 D. not.^c. εἰ δὲ βούλει καὶ κατορθώματα καλεῖν τὰ δι’ αὐτῆς γινόμενα. Multo expeditior est librorum lectio, μαθεῖν aut ιδεῖν pro καλεῖν repONENTIUM. Hoc sensit Boisius, κατιδεῖν corrigens. Vulgata, si sana est, hunc sensum fundere videtur: *si velis ea quae per carnem fiant, bonas, non malas res vocare, supple, non a scopo aberrares.*

P. 721 C. not.^v. Edebatur, θαυμαστόν· εἰ δὲ ἐν τάξει . . . ἐπιφοιτήσεως, οὐ μὴν κ. τ. ἐ. “Videtur sic distinguendum et legendum, θαυμαστόν, εἰ δὴ ἐν τάξει . . . ἐπιφοιτήσεως. οὐ μὴν κ. τ. ἐ. Nam aliter non dicit quid sit illud legis encomium, cujus mentio fit.” Dun. Bene ad distinctionem; sed ἔγχε, ut in Catena legitur, aptius esse quam εἰ δὴ, nemo non videt.

P. 722 A. not.^o. Editi, περιτῶς εἶπε, πράσσουσιν, ἀλλὰ πάσχουσι. Pro ἀλλὰ πάσχουσι, E. habet καὶ γὰρ πάσχουσι, F. οὐ γὰρ πάσχουσι: Vetus, *superflue dixit faciunt. Faciunt, non patiuntur.* Loci integritas hic, ut alibi, Catenae debetur; περιτῶς εἶπε πράσσουσιν· οὐ γὰρ πράσσουσιν, ἀλλὰ πάσχουσι.

P. 722 B. not.^w. “Sine dubio legendum γεωδέστερον αὐτό.” Dun. Retinemus αὐτὴν, ut ad τὴν σάρκα referatur. Eadem est confusio Tom. XI. p. 37 C. οὐκοῦν ἐν τούτῳ ἡ ἀρετὴ τοῦ σώματος, ἐν τῷ εἴκειν τῇ ψυχῇ, ἐπεὶ καθ’ ἑαυτὴν οὔτε καλὴ οὔτε κακὴ (sc. ἡ σὰρξ). De sententia omnino conferatur locus Tom. IX. p. 568 B. ὥσπερ γὰρ οἱ τῷ πνεύματι πτερούμενοι καὶ τὸ σῶμα πνευματικὸν ἐργάζονται· οὕτως οἱ τούτου μὲν ἀποπηδῶντες, γαστρὶ δὲ καὶ ἡδοναῖς δουλεύοντες, καὶ τὴν ψυχὴν σάρκα ποιοῦσιν, οὐ τὴν οὐσίαν αὐτῆς μεταβάλλοντες, ἀλλὰ τὴν εὐγένειαν αὐτῆς ἀπολλύντες.

P. 723 B. lin. 5. εἰς προληφθῇ. Cf. Tom. IV. p. 689 A. εἰς προληφθῇ, τουτέστιν, εἰς ἐπηρεασθῇ, εἰς ἀπατηθῇ, οὐ τὸν ἐκ μελέτης ἀμαρτήσαντα λέγων. Ibid. p. 689 C. Auctor vocem καταρτίζειν alia ratione quam hic in Commentario interpretatur; scilicet, καταρτίζετε· ἀχείρωτον ποιείσθε, φησὶν, ἀκαταγώνιστον, ἄμαχον τῷ διαβόλῳ.

P. 723 C. αἰτίαν ἀναγκαίαν, h. e. *urgentem*. Haec ipsa, σκοπῶν σεαυτὸν κ. τ. ε. exponens Noster Tom. IV. p. 689 D. αἰτ, αὕτη μεγίστη συμβουλή, ἀναγκαστικὴ παραίνεσις.

P. 723 D. not. k. δεύτερον τὸ τῆς πολλῆς ἀσθενείας ὄνομα, scilicet, ἄνθρωπος, quod supplendum censuerunt Dun. Bois. Catena, δεύτερον, “καὶ ἄνθρωπος,” τὸ τῆς πολλῆς κ. τ. ε. Auctor recensionis, quam exhibent E. F. Vet., *nomen infirmitatis* de pronomine σὺ perperam intellexit. Noster Tom. IV. p. 689 A. “Ἐὰν καὶ πρ. ἄνθρωπος.” Πάλιν ἐφ’ ἕτερον εἶδος συγγνώμης κατέφυγε, τῆς φύσεως τὴν ἀσθένειαν, ἣν διὰ τῆς προσηγορίας ἠνέξατο.

P. 724 A. lin. 1. ἵνα καὶ αὐτός σου τὴν νωθεῖαν, sc. φέρῃ, quod in textum intulerunt Mor. Ben. repugnantibus libris.

P. 724 B. not. b. Edebatur πάλιν ἐνταῦθα τὴν ἀπόνοιαν κατασκοπεῖ (κατασκοπεῖ Commel. *specta* Vet.) “Quid si legas κατασκάπτει? nam κατασκοπεῖ certe vitiosum est.” Dun. “Pro κατασκοπεῖ nescio quid sit legendum; κατασκάπτει ne, an κατασκώπτει, an κατακόπτει, an nihil horum, sed ἐξευτελίζει, aut tale quid, quia sequitur, τῆς εὐτελείας αὐτοῦ δείγμα.” Bois. “Mallems κατακόπτει.” Editor Ben. 2^{dae}. Hoc ipsum habet Catena, κατασπᾶ B. non male, σκώπτει E. F. Scripsimus κατασκώπτει, quod in nullo quidem libro legitur, sed a vulgata proxime abest.

Ibid. not. c. Editi, τὴν τοιαύτην εὐμένειαν. Vid. Var. Lect. “Εὐμένειαν videtur rectum διὰ τὴν ψευδοπαρήχησιν τῆς εὐτελείας, et positum esse ἀντὶ τοῦ φιλαντίαν: pravus enim ille amor sui causa est ταύτης τῆς ἀπονοίας.” Dun. “Pro εὐμένειαν nescio an legendum sit βλακειαν, aut εὐήθειαν, aut aliquid ejusmodi.” Bois. “Interpres, *animi levitatem*, aliam fortasse lectionem secutus.” Sav. Nempe, εὐήθειαν, in qua acquiescendum videtur.

P. 724 C. not. h. Si παραδῶ legas, tunc scribendum ὅταν δὲ αὐτὸ παραδῶ, sc. τὸ χρυσίον. Editor Ben. 2^{dae} dedit, ὅταν δὲ αὐτὸ παραδοθῇ τῷ πυρί. Vetus, *ubi traditum fuerit igni*.

P. 724 D. not. o. ἀβρύνεται. Anacoluthon, ut videtur. Syntaxis postulat aut ἀβρυνόμενος, aut ὅστις γάρ, pro ὁ γάρ.

P. 724 E. lin. 5. ὥστε μηδὲ ἐαυτῷ μέγα φρονεῖν. “Legendum μηδὲ ἐφ’ ἐαυτῷ.” Dun. Ita clam edidit Vir doctus, qui Benedictinam secundam curavit. Libri omnes vulgatam habent. Catena, ὥστε μηδὲ αὐτὸν μέγα φρονεῖν.

P. 725 A. not. a. “Pro εὐνοίαν videtur legendum potius εὐποιίαν, et mox εὐποιᾶ pro εὐνοίᾳ. Non enim benevolentiam modo postulavit erga magistros, sed beneficentiam, cum dixit κοινωνεῖτω κ. τ. ε.” Dun. In prior loco εὐποιίαν recepimus a Catena oblatum; posterioris absimilis est ratio.

P. 726 E. not. v. ταῦτά φησιν. Ταῦτα est pro διὰ ταῦτα, ut ὁ pro διὸ

Tom. XI. p. 124 C. et similia. Plat. Symp. p. 174 A. ταῦτα δὴ ἐκαλλω-
πισάμην. Babr. Fab. XCV. 28. ταῦτ' ἦλθον.

P. 727 C. lin. 4. τὸ δὲ “πηλίκους” ἐμοὶ δοκεῖ οὐ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ τὴν
ἀμορφίαν τῶν γραμμάτων ἐμφαίνων λέγειν. Merito, opinamur, Patres
Graeci in loco Apostolico de literarum magnitudine vel deformitate, non
de epistolae prolixitate cogitaverunt. Quam quidem interpretationem
ut hermeneuticae sacrae studiosis magis commendemus, locum Plu-
tarchi, quem omnes Sacri Codicis interpretes ad hunc diem fugisse jure
mireris, hic apponere non gravabimur. Sic igitur ille in Vit. Cat.
Maj. XX. (Tom. I. p. 348 B.) καὶ τὰς ἱστορίας δὲ συγγράψαι φησὶν αὐτὸς
ἸΔΙΑΙ ΧΕΙΡΙ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΙΣ ΓΡΑΜΜΑΣΙΝ, ὅπως οἴκοθεν ὑπάρχη τῷ παιδὶ
πρὸς ἐμπειρίαν τῶν παλαιῶν καὶ πατρίων ὠφελεῖσθαι.

P. 728 C. not. P. Libri omnes, tum scripti, tum editi, ἀλλ' οὕτω με
ἠγάπησεν, ὥς καὶ ἑαυτὸν ἐκδοῦναι. Ἄρα τούτου γένοιτ' ἂν κ. τ. ἐ. Egrege
Catena, ὥς καὶ ἑαυτὸν ἐκδοῦναι ἀρᾷ. Τούτου γένοιτ' ἂν κ. τ. ἐ.

P. 729 A. lin. 4. σφαττόμενον. “Fort. μονονουχί, sive σχεδὸν σφαττό-
μενον, tum nimirum cum in itinere Damascus versus, luce coelitus de-
lapsa repente circumfusus, in terram prope exanimis cecidit. Ad quam
enim aptius historiam haec referam, non habeo.” Bois. Formam prae-
sentem σφαττόμενος de animo prompto et ad necem parato recte poni,
vix est quod moneamus.

Ibid. lin. penult. τὴν καθ' ὑμᾶς πολιτείαν mendose dederunt Mor. Ben.

P. 729 D. not. d. Editi ἀγαλλιάζεται. Verum vidit Dunaeus. “Lege
ἀγλαΐζεται, vel potius ἀγάλλεται, quo verbo saepe utitur.” Verbum
ἀγλαΐζεσθαι in Chrysostomi scriptis non occurrit, et, ni fallimur, poeti-
cum est.

P. 730 C. lin. 5. τῆς νομικῆς πτωχείας h. e. εὐτελείας. Cf. Annot. ad
Tom. X. p. 405 D. Hinc Ebionitae haeretici dicti, πτωχὼς καὶ ταπεινὼς
τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ δοξάζοντες . . . ταύτη γὰρ ἐπὶ κλην ὁ πτωχὸς παρ'
Ἑβραίοις ὀνομάζεται, ut ait Euseb. H. E. iii. 27.

ANNOTATIONES

AD HOMILIAS IN EPISTOLAM AD EPHESIOS.

TIT. In libro inscribendo nos Morellum et Montefalconium accurate expressimus, nisi quod pro ΟΜΙΛΙΑ, ΛΟΓΟΣ, quod est in Sav. et libris omnibus ubique suffecimus. Pro ὑπόμνημα, ἐρμηνεία est in Sav. Verba ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν absunt ab A.B.E.F. Tum post ὑπόθεσις add. τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς A.B.E.F. Sav. C. mutilus est: ex D. nihil notatum habemus. Mox ante Homiliam primam Savilius dedit Χρυσοστόμου εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν. Co-dices: Τοῦ αὐτοῦ ἐρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν. A.B.F. Τοῦ Χρυσοστόμου ἐρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν. D. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν. E.

P. 1 B. not. g. καὶ γὰρ καὶ ἐξωρίσθη ἐκεῖ. “ Id est, in exsilium missus istuc venit. Joannes in Paphon (sic) insulam relegatus est: posteaque venit Ephesum. Chrysostomus vero haec carptim recensens, non tam accurate omnia profert.” Montef. Immo, Chrysostomus vel quisquis ille est, qui hoc argumentum composuit, diserte ait Joannem Ephesum in exsilium missum esse, quod quam falsum sit, nemo nescit. Etiam Theodoretī verba in Argumento hujus Epistolae idem sonare videntur: Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ἐφέσῳ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐξορισθεὶς διέτριψε πολλὰ, ἐν ᾗ καὶ τελευτᾷ.

Ibid. not. k. Ed. Veron. habet, λέγεται μὲν γὰρ καὶ Πυθαγόρας ἐκεῖθεν εἶναι, τέως δὲ Ἰωνικὴ πᾶσα τοὺς δὲ περὶ Π. καὶ Ζ. καὶ Δ., καὶ πολλοὺς ἔτι καὶ νῦν κ. τ. ε. Sic D.E. sed τοῖς δὲ περὶ Μαρμενίδην (sic) D. Paulo aliter Cat. τέως δὲ ἡ Ἰωνικὴ πᾶσα ἢ περὶ Π. καὶ Ζ. καὶ Δ. Καὶ πολλοὺς ἔτι καὶ νῦν κ. τ. ε. Altera recensio, quae est nostrorum A.B.F. haec cum praece-

dentibus connectens, locum sic reformat, τοὺς περὶ Π. λέγω καὶ Ζ. καὶ Δ. Λέγεται δὲ καὶ Πυθαγόρας ἐκεῖθεν εἶναι· καὶ γὰρ ἡ Σάμος, ὅθεν ἦν, Ἰωνικὴ ἐστὶ νῆσος. Πολλοὺς δὲ ἔτι καὶ νῦν κ. τ. εἰ. Savilius diversas recensiones miscuit, hoc modo: Λέγεται δὲ καὶ Πυθαγόρας ἐκεῖθεν εἶναι. Καὶ γὰρ ἡ Σάμος, ὅθεν ἦν, Ἰωνικὴ ἐστὶ νῆσος. Τοὺς δὲ περὶ Π. καὶ Ζ. καὶ Δ., καὶ πολλοὺς ἔτι καὶ νῦν κ. τ. εἰ. Hunc secure imitati sunt recentiores. In tantis turbis hoc unum nobis liquet, novam periodum cum verbis καὶ πολλοὺς ἔτι καὶ νῦν incipere: itaque Catenam ducem secuti sumus. Quod vero ad dictos philosophos eorumque scholas attinet, omnia adeo confusa et commixta sunt, ut qui vera a falsis dignoscere conetur, oleum operamque perdet. Unum monuit Dunaeus, Auctorem pro Democrito *Abderita* Heraclitum, qui revera fuit Ephesius, dicere voluisse.

HOM. I.

P. 2 E. not. f. ὅση τότε ἡ φορὰ ἦν τῶν ἐναρέτων. Alii διαφορὰ, male. Vid. Annot. ad Tom. X. p. 264 A.

P. 3 A. Notat V. D. in marg. Cod. E. ad priores lineas: θεὸς μὲν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, φησὶν, πατὴρ δὲ τοῦ θεοῦ λόγου· ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ λέγει, ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης· θεὸς μὲν, ὡς σαρκωθέντος, πατὴρ δὲ ὡς θεοῦ λόγου· γνησίον υἱοῦ πατρὸς γνησίος· τοῦ αὐτοῦ γὰρ θεὸς καὶ πατὴρ κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο.

P. 4 C. lin. 1. κρίστου. Sic παροξυτόνως A. E. fortasse alii. Editi κτιστοῦ.

P. 4 D. lin. 2. πάντως γὰρ ἂν τοὺς δοκίμους ἐξελέξατο. Pro ἂν τοὺς, αὐτοὺς mendose dedit Mor. quem secuti sunt recentiores.

P. 4 E. lin. 2. Editi omnes interpungunt, τὴν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἀγιοσύνην ζητεῖ, ἦν κ. τ. εἰ. Nostra distinctio est in F. Vet. fortasse aliis.

P. 5 E. lin. 1. ὁ λέγομεν ἡμεῖς πείσμα. Usus *trivialis* hujus vocabuli, ut significet τὸ σφοδρὸν θέλημα, τὸ μετὰ ἐπιθυμίας θέλημα, nescimus an aliunde illustrari possit; nisi forte huc referenda sint verba Etymologici M. p. 668, I 1. πείθω σημαίνει... τὸ φιλονεικῶ, ἐξ οὗ καὶ πείσμα: et paullo post, πείσμα, εἴτε ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ συνηθείᾳ λεγομένου, εἴτε ἐπὶ τῶν ἀπογείων σχοιρίων, διὰ διφθόγγον γράφεται. Vocabulum πείσμα notione *persuasionis* illustravit Wyttenbach. ad Plut. Tom. XII. p. 721. De hodierno usu audiendus est Coraës ad Heliod. Tom. II. p. 249. Ἡ δὲ συνηθία πείσμα εἴρηκε τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην· ὁ δὲ καὶ ὁ Ἐτυμολόγος καὶ ὁ Εὐστάθιος παρεσημειώσαντο· καὶ δοκεῖ μὲν εἰς ἀντικειμένην σημασίαν μεταπέσειν τὸ πείσμα, εἶγε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κυρίως καὶ πρῶτως αὐτὴν τὴν πείσιν ἐδῆλου... παρ' ἡμῖν δ' ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁ μὴ πειθόμενος πείσμα ἔχειν, πεισματάρης ἢ πεισματῶδης εἶναι λέγεται. Οὐ μετέπεσε μέντοι· ἐπεὶ καὶ ὁ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἀμετάπειστος οὐδὲν ἄλλο δηλοῦν βούλεται, ἢ τὸν ἐμμένοντα οἷς ἅπαξ ἐπέισθη, ὁ φυλάττων τὸ

πρότερον πείσμα . . . Καὶ ῥῆμα δὲ πρὸς τούτοις ἐσχημάτισεν ἡ συνήθεια, τὸ πεισματεύω ἢ πεισματίζω ἢ πεισμονῶ.

P. 6 A. lin. 2. ἵνα τίς αὐτὸν ἐπαινέσῃ ; ἵνα τίς αὐτὸν δοξάσῃ ; Pronomen τίς per interrogationem efferunt F. Cat. Veron. In secundo loco αὐτὸν om. Montef. casu, ut videtur.

P. 6 C. not¹. ἐπιχαρεῖς est in E. ἐπιχάρεῖς in C.D. quorum tamen descriptor non raro in accentibus peccat. Cf. Annot. ad Tom. IX. p. 699 C.

P. 6 F. lin. ult. τὸν ἀγαπώμενον. Mendum typographicum Morelli, καὶ ἀγαπώμενον, non correxerunt recentiores.

P. 7 B. not.^h. Post κακέينو Catena addit, τὸ τῆς νίοθεσίας, τὸ τῆς ἀφέσεως τῶν παραπτωμάτων.

P. 8 B. not.^o. Edebatur, sensu everso : ἀλλ' οὔτε ἐπειδὴ ὁ πατὴρ ἠθέλησε, τῆς ἐνεργείας ἐκτός ἐστιν ὁ υἱός· οὔτε ἐπειδὴ ὁ υἱὸς ἐνήργησε, τοῦ θελήματος ἀπεστέρηται ὁ πατήρ. “Sententiam hanc sic lege : ἀλλ' οὔτε ἐπειδὴ ὁ πατὴρ ἠθέλησε, τῆς ἐνεργείας ἐκτός ἐστιν· οὔτε ἐπειδὴ ὁ υἱὸς ἐνήργησε, τοῦ θελήματος ἀπεστέρηται. Vel si vocabula illa retineri placeat, ὁ υἱός, ὁ πατήρ, sic lege : οὔτε ἐπειδὴ ὁ πατήρ ἠθέλησε, τοῦ θελήματος ἐκτός ἐστιν ὁ υἱός· οὔτε ἐπειδὴ ὁ υἱὸς ἐνήργησε, τῆς ἐνεργείας ἀπεστέρηται ὁ πατήρ. Alias enim non sequetur, quod subinde concludit, κοινὰ εἶναι πάντα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ.” Hales.

P. 8 D. lin. 3. τὸ τὰ διὰ μακρῶν λεγόμενα. Mendose Mor. Ben. καὶ pro τὸ, et mox lin. 8. περιέβαλε pro περιέλαβε.

HOM. II.

P. 10 C. lin. 6. Post ὀρμηθεὶς sic pergit E. κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, τουτέστιν, οὐδὲν μετὰ ταῦτα ἐνήργησεν· πάντα ἄνωθεν διατυπώσας, οὕτως αὐτὸς ἐπάγει πάντα. εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς κ. τ. ε.

P. 10 E. lin. ult. τοὺς λαχόντας αὐτῷ, sorte delectos Vet. “Nescio an legendum sit λαθόντας pro λαχόντας. Ceterum neutra mihi lectio placet. Quid est, quaeso, λαχόντας αὐτῷ? quid item λαθόντας αὐτῷ?” Bois. Οἱ λαχόντες τινὲς sunt ii quib' alicui sorte obtigerint, usu singulari, sed satis explorato. Noster Tom. I. p. 715 C. ὅτι δὲ κακία συνέζη, δῆλον ἐκ τοῦ λαχόντος αὐτῷ τέλους. Tom. VII. p. 658 A. εἰ γὰρ διέλοινοτο οἱ τε πλουτοῦντες, οἱ τε μετ' ἐκείνους, τοὺς δεομένους ἄρτων καὶ ἐνδυμάτων, μόλις ἂν πεντήκοντα ἀνδράσιν ἢ καὶ ἐκατὸν λάχοι πένης εἰς. Mox Dunaeus conjicit, οὕτω καὶ ὁ θεὸς, οὓς ἀφώρισεν κ. τ. ε.

P. 11 C. not.^r. Editi, ἡγόρασε τὰ παρ' ἡμῶν: nostro nomine Vet. quod ad nos quidem attinet Montef. “Lego ἡγόρασε παρ' ἡμῶν.” Dun.

P. 11 F. not.^e. Edebatur, πάροικοι γάρ ἐσμεν καὶ νῦν. “εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ.” Post νῦν addunt χωρὶς ἀμαρτημάτων οἱ ὄντες C.D.E. Cat. χωρὶς ἀμαρτημάτων ἐσμέν A.B.F. Qui ἐσμέν pro οἱ ὄντες correxerunt, non

intellexerunt arcte jungenda esse οἱ ὄντες εἰς ἔπαινον, sicut ipse Apostolus dixit v. 12. εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον. Ita E. Cat.

P. 12 A. lin. 6. καὶ ὁ Μωϋσῆς. Cf. Num. xiv. 13 sqq. et similia.

P. 12 E. lin. 2. Φέρε οὖν κ. τ. ε. usque ad finem Homiliæ. Locum exscripsit et annotavit *Matthaei*. Nov. Eclog. p. 296 sqq.

P. 13 B. not. ^k. “Dividendum hoc, διὰ φθοράν. Φθορὰ saepius dicitur de *stupro*: Philo p. 135 A. μηδ’ ὅτι μερῶν τῶν πρὸς γονὰς ἡξιώθης ἕνεκα τῆς διαμονῆς τοῦ παντός, φθορὰς καὶ μοιχείας καὶ τὰς ἄλλας οὐκ εὐαγείς μίξεις μετέρχου. Et p. 501 G. jungit φθορὰν et πορνείαν. Hinc φθορεὺς ibid. p. 77 G.” *Matth.* Cf. infra p. 186 B. Origen ap. Caten. in 1 Cor. p. 120. Ed. *Cramer*. ἐπεὶ καὶ ἡ ἀφθαρσία καὶ ἡ φθορὰ περὶ τὴν φύσιν τὴν ἀγευστον συνουσίας τῆς περὶ τὰ ἀφροδισιά ἐστιν· ἐφθάρη γὰρ ἡ παρθένος, λέγομεν· καὶ πάλιν ἀφθορος ὁ νεανίσκος ἡ ἐφθάρη. Vid. *Lobeck*. ad Phryn. p. 71. Hac notione apud exteros scriptores usitatius esse videtur διαφθεῖρειν quam φθεῖρειν, sed e contrario φθορὰ quam διαφθορά.

P. 13 C. not. ^o. “Recte auguratus est Savilius, legendum esse φιλοπονίαν. Nam MSS. sic habent, et sic series desiderare videtur.” *Montef.* “Omnino postulatur φιλοπονίαν. Theocritus, ἀ πενία μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει.” *Heyse*.

P. 14 C. lin. ult. τὸ δέος τῶν ἀναγκαίων. “Hoc est, τὸ δέος τὸ περὶ ἡ ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων. Dunaeus vel mavult καὶ τὸ ἐνδεές τῶν ἀναγκαίων, vel exponendum censet, τὸ δέος μὴ οὐχ ἔξομεν τὰ ἀναγκαῖα. Boisius conjicit vel, καὶ τὸ δέος τοῦ ἀπορῆσαι τῶν ἀναγκαίων, vel καὶ τὸ δέος μὴ ἐν ἀπορίᾳ ποτὲ γίνωμαι τῶν ἀναγκαίων.” *Matth.* Locutio est insolita, sed invitis libris non videtur sollicitanda.

P. 14 F. lin. 3. τὰ συμβόλαια διδόμενα Graecum esse negat *Matthaeius*; ergo conjicit τὰ κατὰ συμβόλαια διδόμενα, vel τὰ ἐκ συμβολαίου δ. Pro συμβόλαια, σύμβολα legit *Dunaeus*.

P. 15 A. not. ^e. ἀλλὰ μικρόν, καὶ τὴν γέενναν ἀπελθεῖν λαβόντας. Sic interpungit *Montef.* Interpres, et quod possessionibus non fruantur nisi parum, et gehenna accepta excedant. *Dunaeus* legendum censet, ἀλλὰ μικροῦ καὶ.....λαβόντες, vel ἀλλ’ ἢ μικρόν, καὶ εἰς τὴν γ. ἀπ. λαβόντας. *Halesius* pro μικρόν legit μετὰ μικρόν. Alii aliter. Ferri quidem possit lectio nostri C. ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν γ. ἀπελθεῖν λαβόντας; nisi ulcus altius latere videatur.

Ibid. not. ^f. νόσους τεκόντες. “Alii νόσοις περιπεσόντες.” *Montef.* Hoc ex ora exemplaris Saviliani descripsit, sed debuerat παραπεσόντες, quod ibi scriptum est, et libri testantur.

P. 15 C. lin. 2. τῶν οἰκημάτων. Typothetae lapsu τῶν abest a Ben.

P. 15 D. lin. 2. ἵνα καὶ τὰ ἄλλα. καὶ om. Ben. incuria, ut videtur.

HOM. III.

P. 16 B. lin. ult. Post πιστεύοντας add. κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν A.B.E.F. Sav. cet.

P. 16 F. not. P. περὶ τῶν μελλόντων ἵνα μάθωμεν. Sic etiam Cat. De hoc usu particulae ἵνα monuimus ad Tom. VII. p. 404 E. Monuit quoque Editor Benedictinae 2^{dae} ad Tom. XI. p. 670 D. et ad Tom. XII. p. 109 C.

P. 17 A. not. f. “Lego τῷ τοὺς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἀλλοτρ.” Dun. Dixit tamen Noster ἐπὶ τοσαύταις ἡμέραις, Tom. IV. p. 382 D.

P. 18 B. lin. 1. Ταβιθᾶ] Ταβηθᾶ Veron. Ταβιθᾶ Sav. Ben. Ταβηθα A.E.F. Ταβιθᾶ Cat.

P. 18 D. lin. 3. Pro δυνήσεται mendose dedit συνήσεται Montef.

P. 19 E. lin. 2. οὐκ ἄλλον οὐδένα. Vitiosum ἄλλων pro ἄλλον habent Mor. Ben.

Ibid. not. h. οὐχ ὡς ἄρχοντα μόνον, ἀλλ’ ὡς σώματος κεφαλὴν. Fortasse subintelligendum ἔδωκεν αὐτόν. Ceterum totus hic locus adeo difficilis et intricatus est, ut idoneum sensum elicere frustra labores; neque utram recensionem praeferas multum distare videtur.

P. 20 A. lin. 4. καὶ ἐνὸς ἐκάστου, οὐχὶ κοινῇ μόνον αὐτὸν χρῆζοντα εἰσάγει. Pro ἐνὸς Catena dat ἐν ὧν. Post μόνον, οὐχὶ repetitum habent C.D.E. Veron. An scribendum, καὶ ἐνὸς ἐκάστου μονονουχὶ αὐτὸν χρ. εἰσάγει? vel καὶ ἐνὸς ἐκάστου, οὐχὶ κοινῇ μόνον αὐτῶν χρ. εἰσάγει? Etiam abesse possint verba importuna αὐτὸν χρῆζοντα εἰσάγει.

P. 21 A. lin. 4. Vulgo interpungunt κάθηται τοῦτο μόνον καὶ ἀπόχρη κ. τ. ε. Nobiscum facit F.

P. 21 B. not. i. Lectionem κλοιοῖς περιβάλοι pro κυσὶ παραβάλοι non sine dubitatione recepimus. Scilicet male nos habet vox κλοιὸς de pedibus posita, quem usum exemplis a doctioribus adstructum velimus.

P. 22 B. not. t. ἡ τῶν ἐπιφανίων ἡμέρα, h. e. *Festum Nativitatis vel Baptismi Dominici*. Ecclesiam Orientalem per tria aut quatuor fere saecula Natalem Christi eo die qui nunc Epiphaniarum appellatur, celebrasse, res nota. Noster Tom. II. p. 458 D. Τοῖνυν παρ’ ἡμῖν ἑορτὴ πρώτη τὰ ἐπιφάνια. Τίς οὖν ὑπόθεσις τῆς ἑορτῆς; Ἐπειδὴ θεὸς ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. Chrysostomi autem tempore Occidentalium usus, ut Nativitas Domini die XXV Decembris peculiari sua solennitate frueretur, in Orientem migrare coeperat, ut apparet ex Homilia ejus, cui titulus, Εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀδελφον μὲν ἔτι οὖσαν τότε, πρὸ δὲ ὀλίγων ἐτῶν γνωρισθεῖσαν παρά τινων τῶν ἀπὸ τῆς δύσεως ἐλθόντων καὶ ἀπαγγειλάντων. (Tom. II. p. 354.)

Ibid. not.^w. Edebatur, καίτοι καιρὸς προσόδου οὐ τοῦτο· οὐ γὰρ ἐπιφάνια οὐδὲ τεσσαρακοστὴ ποιεῖ ἀξίους τοῦ προσιέναι, ἀλλὰ ψυχῆς ἐλικρίνεια καὶ κ. Vid. Var. Lect. Verba ποιεῖ ἀξίους τοῦ προσιέναι leguntur in nostris omnibus, sed absunt a Codice Regio 753, cujus auctoritate ea expunximus. Nostro καιρὸς est *convenientia quaevis*, non *temporis tantum*. Tom. X. p. 356 C. τί βούλεται αὐτῷ ἐνταῦθα τῆς ταπεινοφροσύνης τὰ ῥήματα, ἣ ποῖον ἔχει καιρόν; Tom. VIII. p. 298 A. δέος δὲ μὴ καὶ πρὸς ὑμᾶς καιρὸν ἔχη τὰ λεγόμενα, ὅπου ἐστίν, οὐ δυνάμεθα ἀπελθεῖν.

P. 23 A. not.ⁱ. ὅσοι ἐν μετανοίᾳ, δεήθητε (ἀπέλθετε Sav. cet. invitis libris) πάντες. Locus corruptus videtur, sic fortasse redintegrandus: ὅσοι ἐν μετανοίᾳ, ἀπέλθετε· ὅσοι μὴ ἐν μετανοίᾳ, δεήθητε πάντες. Causa depravationis patet. De re cf. Tom. X. p. 568 C. πάλιν ἐπειδὴν εἴρωμεν τῶν ἱερῶν περιβόλων τοὺς οὐ δυνάμενους τῆς ἱερᾶς μετασχεῖν τραπέζης, ἑτέραν δεῖ γενέσθαι εὐχὴν, καὶ πάντες ὁμοίως ἐπ' ἐδάφους κείμεθα, καὶ πάντες ὁμοίως ἀνιστάμεθα.

P. 23 E. lin. ult. διὰ τῶν προκειμένων. Articulus abest a Ben. incuria operarum.

P. 24 B. not.^x. εἴ τις τόδε πράττει, τῆς τραπέζης μετεχέτω τῆς ἐμῆς. Edebatur ἀπεχέτω, quod est in nostro C. μὴ μετεχέτω A.B.F. ἀπολανέτω E. ἀπεχέσθω Reg. 753. "Pro ἀπεχέτω legendum puto μετεχέτω: alias enim non quadrat similitudo." Hales. Hoc verum videtur. Librarii, qui τόδε πράττει in malam partem ceperunt, pro μετεχέτω alii ἀπεχέτω, alii μὴ μετεχέτω correxerunt. Ex ἀπεχέτω factum esse videtur ἀπολανέτω, quod ad sensum satis aptum est.

HOM. IV.

P. 25 A. lin. 4. Junximus τοῦ αἵρος τοῦ πνεύματος h. e. τοῦ αἱρίου πνεύματος, secundum mentem Auctoris. Vid. infra p. 26 A.

P. 25 D. lin. 5. καὶ ἀπολλύμενα ἦ. Suspecta vox ἀπολλύμενα. Savilius tentat ἀπολελυμένα. Nobis in mentem venit ἀπαλημιμένα vel ἀπηλειμένα.

P. 25 E. not.^s. ἐνταῦθα ἡμῖν ἐπιφύονται οἱ αἵρετικοί. Locutio exquisita, et in primis Chrysostomica. Tom. III. p. 125 A. ἀλλ' ἐπιφύονται ἡμῖν ἐνταῦθα. Tom. IV. p. 11 A. τὰς δίκην ζιζανίων ἐπιφνομένας αἱρέσεις τῇ ἐκκλησίᾳ. Ibid. p. 60 C. ἀλλ' ἐνταῦθα πάλιν ἐπιφύονται ἑτέροι αἵρετικοί.

P. 26 A. not.^a. Vulgatum: προαιρούμενοι, quamvis a nullo libro firmatum, non mutavimus. Scilicet neque προτρεπόμενοι neque ἀνεχόμενοι commodum sensum praebet. Haud ineptum foret προστρεπόμενοι, quod cum προτρεπόμενοι passim confunditur. Vid. Lobeck. ad Soph. Aj. 831. Plut. Tom. I. p. 301 D. σὺ δὲ δίδου τύχην ὁμοίαν ἐπὶ τὰ λοιπὰ τοῦ πολέμου προτρεπομένοις: ubi Coraës. ἴσ. γρ. προστρεπομένοις, ὅπερ ἐστὶν ἱκετεύουσιν. Hesych. προστρεπόμενοι, σέβοντες, τιμῶντες, προσκυνῶντες.

P. 26 A. not. ^b. ἀλλ' εἰ ἄρχει. Apodosis est, διὰ τὴν ῥαθυμίαν τὴν ἡμετέραν sc. *hoc fit*; quod scribas fefellit.

P. 26 B. lin. 2. αὐτοῦ ἐνεργοῦντος. “Lege αὐτοῦ τοῦ ἐνεργοῦντος.” *Dun.* Perperam. Ita tamen clam correxit Editor Ben. ²dae. Statim pro ὅτι γὰρ male excusum ὅτι καὶ in Edd. Mor. et Ben.

Ibid. not. ¹. Pro φῆς de nostro scripsimus φῆς. Post φῆς Catena addit εἶπε τοῦ αἰῶνος τούτου.

P. 26 C. lin. 5. ἀπείθειαν γὰρ εἶπεν κ. τ. εἰ. Locus obscurus et, ut videtur, vitiatus. Brevius Cat. ὁρᾷς ὅτι οὐ βία οὐδὲ τυραννίδι, ἀλλὰ πειθοῖ τοὺς πάντας ἐφέλκεται.

P. 26 F. lin. 1. καὶ τοῦτο οὖν. Pro τοῦτο, οὕτω mendose ediderunt Mor. Ben.

P. 27 F. not. ^v. κὰν μυρίας ψυχὰς εἰ ἔχεις. “Lego κὰν μυρίας ψυχὰς ἔχεις.” *Dun.* Ita tacite ediderunt Mor. Ben. consentiente, ut videtur, libro E.

P. 28 D. lin. 2. ἀργὸς γένῃ. Vitium typographicum μένῃ pro γένῃ habent Mor. Ben.

P. 28 F. lin. 2. αὕτη ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως. Sic p. 27 A. εἶδες τὴν ἐλπίδα τῆς κλήσεως. pp. 39 B. 81 A. ἰδοὺ ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως. In libris et Veron. non interrupte legitur, ὥνησεν ἂν ἡμᾶς αὕτη ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως.

P. 29 B. lin. 5. οἶδε γὰρ καὶ αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς ἀναστάσεως βασιλείαν καλεῖν. Similia habet Noster Tom. VII. p. 208 B.

P. 29 C. lin. 2. τὸ αἰώνιον. Articulus male abest a Ben.

P. 29 D. lin. 8. καὶ οὐδὲν ἐλέλειπτο. Corrigendum videtur, καὶ οὐδὲν ἐνέλειπτο.

P. 30 C. lin. 7. ἐξαιρεῖ ἀνομίας. “Legendum ἐξαίρει.” *Dun.* Vid. Annot. ad Tom. X. p. 111 A.

P. 30 D. not. ^z. κὰν μυρία, φησὶν, ἐργασάμενος κακά. Subaudi ὦ. Vid. Annot. ad Tom. IX. p. 520 E.

P. 31 A. lin. 4. δεκάτας, καὶ πάλιν δεκάτας παρείχον. Noster Tom. XI. p. 269 C. ἐννόησον ὅσα Ἰουδαῖοι ἐδίδοσαν, δεκάτας, ἀπαρχὰς, πάλιν δεκάτας, καὶ πάλιν ἄλλας δεκάτας, καὶ πάλιν ἐτέρας τρισκαυδεκάτας, καὶ τὸ σίκλον. Tom. VII. p. 641 A. τί οὖν ἐδίδοσαν ἐκείνοι; τῶν ὄντων ἀπάντων δεκάτην, καὶ πάλιν ἐτέραν δεκάτην, καὶ μετὰ ταύτην τρίτην· ὥστε παρ' οὐδὲν τὸ τρίτον τῆς οὐσίας παρείχον· τρεῖς γὰρ δεκάται συντιθέμεναι τοῦτο ποιοῦσι. Ubi Montef. “Nescio an probari possit. Verum in concionante non tanta accuratio postulatur.” Ibid. p. 808 D. ἐννοήσατε ὅτι Ἰουδαῖοι Λευῖτας ὀκτακισχιλίους ἔτρεφον, καὶ μετὰ τῶν Λευϊτῶν καὶ χήρας καὶ ὀρφάνους.

HOM. V.

P. 32 C. lin. 5. καὶ ταῦτα πάντα κινεῖ νῦν γράφων ὁ Παῦλος. “Codex unus, καὶ ταῦτα (om. πάντα?) κοινῇ νῦν γράφων ὁ Παῦλος, quae lectio optime quadrat. Sed alii omnes κινεῖ pro κοινῇ habent. Haesi tamen, et κοινῇ pro κινεῖ substituere volebam. Sed cum alia lectio ferri possit, et in aliis omnibus exemplaribus habeatur, a proposito destiti.” Montef. Quis sit ille codex, nescimus: κινεῖ est in nostris omnibus et Catena, nec ullo modo sollicitandum.

P. 32 E. not.^o. οἱ λεγόμενοι] + ἡ ἀκροβυστία Ben. non monito lectore.

P. 33 A. not.^r. Edebatur πάλιν τὸ ἀξίωμα τὸ Ἰσραηλιτικὸν οὐ καθαιρεῖ, ἀλλ’ ἐν τούτοις ἐπαίρει αὐτό; ἐν τοῖς ἀναγκαίοις ἐπαίρει (ἐπαίρει om. Veron.) ἐν τούτοις δὲ καθαιρεῖ κ. τ. εἰ. Sensus postulante, post Ἰσραηλιτικὸν de nostro addidimus καθαιρεῖ; Quaeritur, cur rursus dignitatem Israeliticam deprimit? scilicet, cum ait ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς κ. τ. εἰ. Respondetur, non deprimit, sed etc. Nihil certius. Nam statim subjungit, ὅρα πῶς οὐ καθαιρεῖ.

P. 34 A. lin. 3. καὶ ἐπήγγελτο. καὶ om. Mor. Ben. casu, ut videtur.

P. 34 F. not.^k. Edebatur σφραγίσας, quod nos quidem non satis intelligimus. Vetus, obsepierat. Montef. ut qui circumsepserit.

P. 35 B. lin. 5. ἡ τὴν παραγγελίαν κ. τ. εἰ. “Haec non mihi sana videntur: nec enim aut inter se, aut cum contextu reliquo connexionem habent.” Hales. “Hoc dicit Chrysostomus; per dogmata hic intelligi, vel fidem, sive doctrinam fidei, vel praecepta illa ἐξαίρετα, quae ultra legis mandata, Christus discipulis suis dedit observanda. Quod hoc voluerit Chrysost. non sinunt nos dubitare Graeca Scholia, in quibus idem dicitur, tametsi aliis verbis, in hunc modum; ἐν δόγμασιν· ἡ τῇ πίστει, ἡ οἷς αὐτὸς εἶπεν, ἐγὼ δὲ, φησὶ, λέγω ὑμῖν.” Bois. In sequentibus autem idem V.D. inter ὅλως et τουτέστιν haec aut similia interponenda censuit: ἀλλὰ μᾶλλον τὴν πίστιν, καὶ γὰρ τὸ δόγμα.

P. 35 D. not.^h. Libri omnes tam scripti quam editi, καὶ ὅτι εἰ καὶ ὄρατὸν ἢ κτίσις. “Puto legendum καὶ ὅτι εἰ καὶ οὐχ ὄρατὸν ἢ κτίσις, ἀλλ’ ἐκείνης οὐκ ἐλάττων; scilicet mundi creatione.” Dun. Lenius remedium videbatur ἀόρατον, idque nostro periculo recepimus.

P. 36 A. not.^t. Editi ἐκκατάλλακτος, recte. Cf. Tom. XI. p. 346 B. καὶ καλῶς εἶπε, δι’ αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι· ἤδη γὰρ ἦσαν κατηλλαγμένοι, ἀλλὰ τελείως ἔδει.

P. 37 C. lin. 5. σφοδρὸν καθεῖναι χαλινὸν, absente articulo, perperam edidit Montef. Pro καθεῖναι Dunaeus legendum censet κατατεῖναι.

Ibid. lin. penult. ὅταν τὸν νοῦν ἀφέληται καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς. Vetus, mentemque et animae principatum abstulerit. Dunaeo delendum videtur καὶ.

P. 37 D. lin. ult. ὅταν τὰ ὅρια νικήσης. “An legendum κινήσης? Certe dicimur *terminos mouere*, non *vincere*; sed *ὑπερβῆναι* et *νικῆσαι* bene conveniunt.” *Dun.* Supra p. 20 D. τίνα οὐκ ἂν ὑπερβολὴν λόγου νικήσειε καὶ ὑπερβαίῃ;

P. 37 E. lin. 4. ἀλλ’ ὅμως δεῖται καὶ τοῦ μολύβδου τοῦ συγκολλῶντος. Cf. Annot. ad Tom. X. p. 113 A.

HOM. VI.

P. 38 E. not.^m. In Ed. Veron. legitur sine distinctione, εἰρήνην τὴν πρὸς τὸν θεόν φησι κατήλλαξεν ἡμᾶς. Sic Vetus: *pacem*, inquit, *ad Deum nos conciliavit*. Noster Tom. IX. 512 C. εἰ γὰρ αὐτὸς ἡμᾶς κατήλλαξεν ἐκπεπολεωμένους. Ibid. D. καὶ γὰρ ἀπέθανε δι’ ἡμᾶς, καὶ κατήλλαξεν ἡμᾶς.

P. 38 F. not. P. καὶ πρὸς τούτους καὶ πρὸς ἐκείνους Sav. Mor. καὶ πρὸς τούτους καὶ τοὺς ἐκείνους vitio typographico Montef.

P. 39 C. lin. 4. ἦτοι οὖν τοῦτο δεικνὺς—καθάπτεται. Totus hic locus difficultatibus premitur, sed cum textu antiquioris recensitionis accurate conspirat Catena. Idem dictum sit de proxime sequentibus, ὅρα πῶς αὐτὸ—ρίζαν ὄντα; nisi quod κατὰγοντα pro κατέχοντα habet Cat.

P. 40 E. not. r. ἡ δι’ Ἀπολλῶ ἔγραφε. Sic noster E. cui lectio Τίτου pro τούτου p. 43 E. debetur. Contrario vitio Ἀπολλῶ pro πολλῶ in textum irrepsit Tom. X. p. 4 A.

P. 41 A. lin. 6. ἀλλαχοῦ δὲ ἡ κακία, e. g. Hebr. v. 11. 1 Cor. iii. 2.

P. 41 B. not. h. Vid. infra p. 75 B. Noster ad locum S. Joannis ἐπιστεύετε utrobique legit, tum in Editis, tum in Codd. Mosqq.

P. 41 F. ἴσως ὁ ἐν ταῖς Πράξεσιν εἶπεν. Locum S. Scripturae nescimus, nisi est Act. ii. 39. ὅσους ἂν προκαλέσθαι κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν, quae verba Petri, non Pauli sunt. Mox verba ἐν τῇ ἀπολογίᾳ αὐτοῦ innuere videntur locum Act. xxii. 21. πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε.

P. 42 B. lin. 5. τρία γὰρ εἰσῆνεγκεν κ. τ. ε. “Non satis quadrat Savi-
liana lectio. Aptius pro τρία legeretur τέτταρα. Videtur enim distin-
guere in Paulo quatuor virtutes has: 1) προθυμίαν ζέουσιν καὶ παράβολον,
ψυχὴν πᾶν ὀτιοῦν ὑπομείναι ἔτοιμον. 2) σύνεσιν καὶ σοφίαν, post quas pa-
renthetice legenda, οὐ γὰρ ἤρκει τὸ φιλοκίνδυνον. 3) δύναμιν πνεύματος.
4) βίον ἀληπτον. Quibus infra respondent haec: δεῖ γὰρ καὶ ἀληπτον
εἶναι, καὶ οικονομικόν, καὶ ῥιψοκίνδυνον, καὶ διδακτικόν.” *Heyse*. Mox ait
Chrysostomus, τί δὲ ὄφελος εἶναι ταῦτα ἀμφότερα (ῥιψοκίνδυνον et βίου
ἀλήπτου) καὶ μὴ εἶναι οικονομικόν; Constat igitur virtutes tres esse, 1) προ-
θυμίαν ζέουσιν καὶ παράβολον, 2) σύνεσιν καὶ σοφίαν, 3) βίον ἀληπτον. Vis
autem *Sancti Spiritus*, quamvis necessaria, et quidem τὸ πάντων κεφάλαιον,
non est ex iis, quae Apostolus ipse de suo (παρ’ ἑαυτοῦ) con-
tulerit.

P. 42 B. lin. penult. καὶ θέα ἀπ' αὐτοῦ πρώτου. Vetus, *contemplare vero quod ad ipsum primum attinet*. Sed αὐτοῦ est βίου ἀλήπτου, ut μοx ait, εἶδες τὸ ἄμωμον;

P. 42 E. lin. 3. τούτων γὰρ ἄνευ οὐ δυνατόν. “Quorsum haec? Fortasse elapsum est fragmentum alicujus integrae sententiae. Fortasse verbis his lin. ult. τούτοις τὸ πλέον κατωρθούτο, subjungi debent haec.” *Hales*.

P. 43 D. lin. penult. Κολοσσαεῦσι Veron. Κολασσαεῦσι Sav. et libri. Κολασσεῦσι (sic) Ben. Cf. Annot. ad Tom. IX. p. 427 C.

P. 43 E. not.^f. καὶ περὶ Τίτου (vulg. τούτου) ὅσα αὐτοῖς λέγει. Cf. Tom. X. p. 567 A. καὶ ὁ περὶ Τίτου ἔλεγεν: ubi in duobus τούτου legitur.

P. 44 C. lin. 2. πάντας τοὺς προσιόντας καὶ λουομένους. De Baptismo intelligit Vetus. Rectius, ut videtur, de altero Sacramento Halesius. “Solebant enim ante preces lavari: ad quem usum sua in templis habebant Baptisteria. Hujus autem moris meminit aliquoties Chrysostomus. Vide Hom. VI. in 2^{dam} ad Timoth.” Locus est Tom. XI. p. 696 E.

P. 44 E. lin. 3. περὶ τοῦ Χαρμὶ λέγω. “Lege Ἀχαρ. Erat enim Χαρμὶ pater τοῦ Achan: Noster tamen ubicunque historiae illius mentionem facit, τῷ Χαρμὶ factum assignat, nec τοῦ Ἀχαρ meminit.” *Hales*. Cf. Annot. ad Tom. IX. p. 707 C.

Ibid. lin. 6. μυρία γέμει πανταχοῦ κακά. Notandus est hic usus verbi γέμειν, in quo quis non offendat? Nec multum placet, quod aliquando nobis in mentem venit, μυρία γε μὴν πανταχοῦ κακά.

P. 45 A. lin. 6. τὰ πρὸς χάριν. Articulum casu an ex proposito om. Montef. Mox ἡμῖν post αἷτια excidit apud eundem.

HOM. VII.

P. 45 F. lin. ult. ἀποκεκρυμμένον. Sic Sav. et Codd. ἀποκεκαλυμμένον est mendum Morelli, quod ad hunc diem Nostri textum deturpat.

P. 46 A. lin. 5. τῷ τὰ πάντα κτίσαντι. τὰ om. Mor. Ben. invitis libris.

P. 46 C. lin. ult. Verba πολλῷ μᾶλλον πρὸ τοῦ γνωρισθῆναι, quae a veteri recensione absunt, prorsus necessaria videntur. In Catena haec εἰ μυστήριον—γνωρισθῆναι non leguntur.

P. 46 F. lin. 4. προτετύπωτο. “Lego προδιετέτύπωτο.” *Dun*. Non opus. Noster Tom. IX. p. 595 D. τῷ λέγειν ἄνωθεν αὐτὰ προτετυπῶσθαι οὕτως. Tom. X. p. 507 D. ἐντεῦθεν δέικνυσι ταῦτα ἄνωθεν προτυπωθέντα.

P. 47 A. not.^t. δὴ pro δὲ conjicit Editor Ben. 2^{dae}. Distinctionem correximus; nam in Editis leviter post Ἰησοῦ, plene post ἅπαν interpungitur.

P. 47 B. not.^a. καὶ τοὺς δούλους κακοῦν. Recte. Verbum συγχωρῆσαι

tantum non flagitat κακοῦσθαι. Cf. Scholia ap. *Matthaei*. N. T. Tom. VII. p. 180. ὡς μὴ τὸν υἱὸν αὐτοῦ μόνον δοῦναι, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς τοὺς δούλους αὐτοῦ ἐᾶσαι θλίβεσθαι, ὥστε ὑμᾶς σωθῆναι.

P. 47 C. lin. ult. οὐκέτι κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων, φησίν. “Ex loco Deut. xxxii. 8. ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν, κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων θεοῦ. Noster ad Col. Hom. III. τὸ πρῶτον κατὰ ἀριθμὸν ἐθνῶν ἦσαν οἱ ἄγγελοι· νῦν δὲ οὐ κατὰ ἀριθμὸν ἐθνῶν, ἀλλὰ κατὰ ἀριθμὸν πιστῶν.” *Dun.*

Ibid. not. f. ἀλλὰ καὶ τὰς ἄνω καὶ τὰς κάτω ποιήσαντα φυλάς. Catena, ἀλλ’ ὅταν καὶ τὰς ἄ. κ. τ. κ. ποιῇ πάντα φυλάς. Hujus ope fortasse legendum, ἀλλὰ τὸν καὶ τ. ἄ. κ. τ. κ. ποιήσαντα φυλάς.

P. 48 A. not. γ. δεικνὺς τὸν ἄνθρωπον] οὕτως εἰπὼν A.B.F. “Recte.” *Heyse.* Sed haec arbitraria est mutatio eorum, qui quid sit δεικνὺς τὸν ἄνθρωπον non intellexerint. Erat cum corrigeremus δεικνὺς τὸν οὐρανόν. Certe ὁ οὐρανὸς habet πλάτος καὶ μῆκος κ. τ. ἐ. et πανταχοῦ ἐκτέταται. Cf. Ps. cii. 11. ὅτι κατὰ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς κ. τ. ἐ.

P. 49 B. not. ε. πατριὰ Ἀματταρί. “Hic suspicor legendum πατριὰ Μεραρεί. In Hebraeo מִרְיָה legitur; erat autem tribus Levitarum. Vid. Num. iv. 33.” *Montef.* Sed locus a Nostro indicatus est 1 Sam. x. 21. ubi LXX. φυλὴ Ματταρί, vel, ut est in Complutensi et quibusdam libris, πατριὰ Ἀματταρί.

Ibid. not. f. ἢ ὅτι ἀφ’ οὗ πατέρες καλοῦνται. Particulam ἢ, quae ab ultima syllaba vocis Ἀματταρί absumpta videtur, ex conjectura supplevimus. Pro ὅτι ἀφ’ οὗ π. κ. Savilius edidit ἀφ’ οὗ καὶ π. κ. consentientibus A.B.F. Hunc secutus est *Montef.*

P. 49 D. not. r. ὅτι αὐτὸ τοῦτο ἱκανὸς ἐστὶ δεῖξαι. Vetus recensio habet ὅτι δι’ αὐτοῦ τούτου, nullo sensu. Fortasse legendum ὅτι δὴ αὐτὸ τοῦτο. Infra p. 69 C. εἰπέ τις τῶν ὑπασπιστῶν, ὅτι δὴ προφήτης εἶη τις κ. τ. ἐ.

Ibid. lin. 4. καίτοι τί περισσόν ἐστι κ. τ. ἐ. “Haec foede sunt depravata, quibus restituendis par non sum.” *Hales.* “Haec verba usque ad μεγάλη lin. seq. videntur ad alium locum pertinere, nimirum ad illum ubi v. 16 hujus capituli exponitur.” *Bois.*

P. 49 F. lin. 4. τοὺς ἀποστρεφόμενους προσιῶμεθα. Vetus vertit, *accedamus et recipiemus illos*: *Montef. ad eos accedamus.* Προσιεσθαί τινα, *amice, benigne excipere*, alias quoque opponitur τῷ ἀποστρέφεισθαι. E. g. Tom. IX. p. 723 E. καὶ γὰρ πολλῶν ἔγωγε ἤκουσα σεμννομένων ἐπὶ τῷ μὴ προσιέσθαι τοὺς ἀποστρεφόμενους αὐτούς. Tom. X. p. 267 B. τὴν μὲν αἰσχρὰν φύσει προσιέμενοι διὰ τὸν ἔξωθεν αὐτῆς κόσμον, τὴν δὲ ὡραίαν καὶ εὖμορφον ἀποστρεφόμενοι διὰ τὸ γυμνὸν αὐτῆς κάλλος.

P. 50 A. lin. 4. τοὺς ἐρῶντας τούτους. *Montef. hos qui amant.* Sed vis pronominis est, *vulgares, communis vitae*, ut a nobis monitum est ad Tom. VII. p. 376 B. ubi hunc locum attulimus. Infra p. 78 C. οὐκ ἀπὸ τῶν λίθων τούτων, h. e. *vulgarium*. Μοχ ἐρώμεναι sunt *meretrices*. Vid.

Annot. ad Tom. X. p. 302 A. De re conferri potest locus Tom. X. p. 346 C. τί γὰρ ἂν γένοιτο αἰσχροτέρου τοῦ θυραυλοῦντος πρὸ τῶν πορνικῶν οἰκημάτων, καὶ ῥαπιζομένου παρὰ πόρνῃς γυναικὸς κ. τ. έ.

P. 50 A. lin. 5. Pro προσήλονται mendum προσηλούνται admisit Mor. quod secure repetivit Montef.

P. 50 B. not. r. καὶ τὴν οὐσίαν διασπαθῶσι. “*Rem dissipant, profundunt.*” Utitur hac significatione Aristophanes in *Nebulis*, [v. 53.] quanquam ludens ambiguitate verbi, de muliere quadam prodiga rei familiaris :

οὐ μὴν ἔρῳ γ’ ὥς ἄργος ἦν, ἀλλ’ ἐσπάθα.

ἐγὼ δ’ ἂν αὐτῇ θοιμάτιον δεικνὺς τοδὶ

πρόφασιν ἔφασκον, ὃ γύναι, λίαν σπαθαῖς.”

Dun. Schol. ad Aristoph. l. c. σπαθᾶν δὲ τὸ ἀφειδῶς καταναλίσκειν· καὶ παρὰ τοῖς ῥήτορσιν εἴρηται πολλάκις· οἰκείως δὲ νῦν τῇ λέξει χρῆται ἐπὶ γυναικός· καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ὑφαινομένων ἱματίων, σπαθᾶν τὸ ἄγαν κρούειν τὴν κρόκην. Propria notione legitur infra p. 94 C. ὅταν αἰται τῇ κτενὶ σπαθῶσι; translata autem p. 114 B. καὶν σπαθῶσα τὴν οὐσίαν. Vid. *Bergler.* ad *Alciph.* III. 34. Sed frequentius hac significatione compositum. Sic Noster Tom. IX. p. 324 C. *τίνες οὐσίας διασπαθῶσιν;* Tom. XI. p. 215 B. *ὁράτω δὲ καὶ διασπαθῶντας* (al. *διασπαθίζοντας*) *τὰ ὑπάρχοντα τοὺς παῖδας.* Plutarch. Tom. I. p. 874 D. *ἐν δανείois γενόμενος, καὶ πολλὰ τῆς οὐσίας διασπαθήσας.* Nec dissimulandum tamen verbum *διασπᾶν* a Chrysostomo eodem fere sensu usurpari: e. g. Tom. I. p. 237 A. *εἰ τὰ ἐκείνης διασπασθείη χρήματα.* p. 355 C. *πάντα συγχέουσι καὶ διασπῶσι.* Tom. II. p. 767 D. *καὶ τὴν οὐσίαν δεσποτικὴν ἀπολέσας καὶ διασπάσας.*

Ibid. lin. 6. ἀκκίζεται] αἰκίζεται vitio typographico Mor. Ben. Errorem correxit, sed originem ejus non indagavit Bastius apud *Boissonad.* ad *Philostr.* p. 361.

P. 50 C. not. γ. ἀφείς] ἀφίεις Mor. Ben. repugnantibus libris.

P. 50 E. not. h. καὶ βλαβῇ. Vetus, *incommodi cujusdam gratia.* βλαβῇ, si vera est lectio, est fere idem quod *ἀδικία, offensionis, injuriae causa.* Altera lectio *μανία* potius de *amore vehementi* ponit Noster, ut infra p. 51 B.

P. 51 C. not. b. χωριζόμενον Veron. per incuriam, ut videtur; unde in ceteras Edd. invectum est.

P. 52 A. not. s. Lectio *ἐὰν ἐγκεντρισθῶσι* est Nostri ad locum, Tom. X. p. 650 E. secundum Edd. Ibi autem Codices omnes *ἐγκεντρισθήσονται* habent.

HOM. VIII.

P. 53 C. not. x. ἀλλὰ περὶ τῶν μεγάλων ἐκείνων h. e. *quod attinet ad magnos illos.* “ἀλλ’ ἀφείς εἰπεῖν κ. τ. έ. Locus depravatus, aut sententia ἀνακόλουθος, ut passim in his Homiliis ad Ephesios multa; nisi post

ἐκείνων addas τοῦτό φημι, aut simile aliquid." *Dun.* De constructione *κάν* . . εἶχε monitum ad Tom. X. p. 581 C.

P. 53 D. not. e. ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος. Vid. Annot. ad Tom. VII. p. 428 D.

P. 54 B. not. r. Edebatur ἐπὶ σταυροῦ ἄγῃ. "Verissima est lectio. Sic enim dicunt τὴν ἐπὶ θανάτου duci sotes ad ultimum iudicium damnatos." *Dun.* Fallitur V. D. Non enim τὴν ἐπὶ θανάτου, sed τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἄγεσθαι Graece dicitur, nec unquam absente articulo.

P. 54 C. not. w. Editi, δόξαν τὸ πρᾶγμα καλεῖ, οὐ τὸ ἐν τῷ θρόνῳ εἶναι κ. τ. ε. sed εἶναι om. C. D. Veron. "Lego καὶ οὐ τὸ ἐν." *Hales.* Sed post καλεῖ proclivior videtur omissio particulae εἰ, quae a nobis ex conjectura suppleta est. Idem fecit *Interpres.*

P. 54 D. lin. ult. καθήψεν. Infra p. 64 A. est καθήψατο.

P. 55 B. lin. 5. τούτου με καταξιώσει. Fortasse scribendum καταξιώσῃ pro καταξιώσάτω. Vid. Annot. ad p. 87 E.

P. 55 C. not. r. οὐκ ἠλλοιοῦτο. Vox suspicionis expers. Noster Tom. XII. p. 523 B. λόγισόν μοι ταύτην ἠλλοιουμένην, γηράσκουσιν, ἀρρωστοῦσαν. *Cinnamus* p. 226. καὶ τὸ τῆς ὄψεως ἄνθος, χαρίεν τι μαρμαίρον τὰ πρότερα, ἠλλοιοῦτο κατὰ βραχύ. De animo dixit *Plutarch.* Tom. I. p. 505 E. ὥστε Τιγράνην μὴ λαθεῖν τοὺς παρόντας ἠλλοιωμένον τῇ παρρησίᾳ. Mox eleganter dicitur οὐκ ἂν εἶγε ἐν φροντίδι ἦν πολλῇ. Sic *Aristid.* Tom. II. p. 173. φαίνεται τοίνυν οὗτος οὕτως αὐτῷ χαίρων τῷ Μιλτιάδῃ, οὐκ ἂν εἶγε ἑώρα φαῦλον περὶ τοὺς λόγους ὄντα.

Ibid. lin. penult. ἐγὼ τῶν δεσμῶν ὀναίμην ἐκείνων. Dictum respicit *Ignatianum*, ἐγὼ τῶν θηρίων ἐκείνων ὀναίμην. Vid. *Chrys.* Tom. II. p. 599 E.

P. 56 D. not. b. καίτοι πολλῷ σιδήρου ἀδαμάντινος καὶ ἀρραγέστερος. Positivum pro comparativo. *Halesius* conjicit σιδήρου καὶ ἀδάμαντος ἀρρ. Legi quoque possit, σιδήρου ἀδάμαντος ἀρραγέστερος, ut ἀδάμας pro adjectivo sit. Noster Tom. II. p. 69 C. τείχους παντὸς ἀδάμαντος καὶ ἀρραγοῦς ἀσφαλέστερον.

P. 56 F. lin. ult. διὰ τί δὲ καὶ ἐν νυκτί. καὶ casu omisit *Morellus*, quem incaute secutus est *Montef.*

P. 57 C. not. c. τριγχία. Eadem est varietas infra p. 163 E. F. ubi Codices fere omnes hanc formam tuentur. *Hesych.* τριγχὸς, περίφραγμα, στεφάνη, τειχίον. *Eustath.* ad Od. η. p. 271. καὶ ἤθελον μὲν τινες τριγχὸν γράφειν ὀρθότερον· οἱ δὲ παλαιοὶ οὐκ ἐθέλουσιν οὕτως. Vid. *Interpp.* ad *Jul. Poll.* VII. 120.

P. 57 D. lin. 4. Catena in Act. Apost. p. 274. Ed. *Cramer.* λελυμένους pro δεδεμένους habet.

P. 57 E. not. r. οἱ ἐγκαλοῦντες ὅτι διὰ τί. Constructionem verbi ἐγκαλεῖν (*objicere*) cum διὰ τί attigimus ad Tom. IX. p. 631 B.

P. 58 A. not.^z. καὶ μᾶλλον αὐτοὺς κατέσχε, καὶ ἀνωλόλυξε. Vetus, *ejulatione abstinuisset*. Pro ἀνωλόλυξε, quod nullum hic sensum habet, requiritur ἐμάστιξε, vel simile quid. Statim πολλὰ πρὸς τοῦτο συνεβάλλετο vertendum cum Vet. *multa sunt quae ad hoc illi, ne tale quid cogitaret, contulerunt*; non cum Montef. *ad hoc multis usus est conjecturis*.

P. 58 E. lin. 4. ἀπὸ τοῦ σωματικοῦ τὸ κατὰ ψυχὴν ἐργασάμενος. Pro ἐργασάμενος mallems ἐργασμένον. Mox p. 59 A. lin. 6. sensus postulare videtur, ἐνταῦθα δὲ ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ ἐπὶ τὸ νοητὸν αὐτὸ ἤγαγεν.

P. 60 E. not.^x. τράπεζαν ἔθηκε. Sic Tom. X. p. 215 B. ὅταν θῶσι τράπεζαν.

P. 61 A. not.^h. εἰ καὶ μὴ πληγαὶ ὠδύνων. καὶ abest a Mor. Ben. invitis libris. Deinde ὀδυνῶν libri omnes tam scripti quam editi. Vetus, *plagae unde dolor fuisset*. Montef. *etsi nondum erant plagae inflictae*. Indubitanter correximus, ὠδύνων.

P. 61 D. not.^z. μιάριας. Vid. Tom. I. p. 161 B. Tom. II. p. 208 B. Tom. IX. p. 208 A. ὁ τῆς μιάριας τῆς πολλῆς. “μιάριας B.C.D. μανίας Editi et A.” Editor Ben. 2^{dae}.

P. 62 B. lin. 7. ἐκείνου μὲν τοῦ προτέρου τοῦ ἐν Ῥώμῃ, τούτου δὲ τοῦ ἐν Καισαρείᾳ. “Ait se meminisse prioris carceris, qui Romae. Hic Petri carcer esse nequit. Petri enim Romae incarcerati, in sacris saltem, nulla mentio. Nec vero ejus meminit, quod tamen se fecisse videtur asserere. Erat ergo Pauli et Silae carcer. Hunc enim proluxa commemoratione est prosequutus. Atqui ille non Romae erat, sed Philippis. In secundo carcere non satis fidelis Nostro memoria: illa enim Petri incarceratio, quam proxime celebrarat, Hierosolymis erat, non Caesareae. Historiam Petri incarcerati excipit alia de protectione Herodis Caesaream. An hoc Joanni nostro fraudi fuit?” Hales. Quod ad priorem carcerem attinet, fieri potest, Chrysostomo nimis properanti in memoria haesisse verba Philippensium (Act. xvi. 21.) καταγγέλλουσιν ἔθῃ, ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχασθαι οὐδὲ ποιεῖν, Ῥωμαίοις οὖσιν.

P. 62 D. lin. 5. διὰ τί μὴ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτὸν ἤρπασε τοῦ Ἡρώδου. “Legendum omnino videtur αὐτοὺς ἤρπασε τοῦ vel τῶν Ἡρώδου, ut Savilius suspicatus est.” Montef. Veron. om. αὐτόν; illos Vet. Sed Auctor videtur ad Petri carcerem, unde digressus fuerat p. 61 D. μέγα ἐνταῦθα κекίνηται ζήτημα, redire. Ad ἐκέρδανον supplendum Ἰουδαίῳ.

P. 65 B. not.^a. ἀλλ’ ὅμως πολλά με περιρρεῖ. Distinximus post ἀλλ’ ὅμως, quasi sermonem inceptum subito abruperit. Sic infra p. 67 B. ταῦτα ἐννοοῦντες ἔτι ἐν ὑπολείπεται. Hic autem fortasse dicere volebat, ἀλλ’ ὅμως οὐκ ἐξήλθον οἱ λελυμένοι.

P. 65 C. lin. 5. Vulgo interpungunt, καὶ προσέπεσεν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς. Perperam. Mox enim ait, ἀλλ’ οὗτος μὲν (ὁ δεσμοφύλαξ) προσέπεσε.

P. 65 D. lin. 4. μὴ σπεύδειν ἐν ταῖς ἐπαγωγαῖς. Cf. Sirac. ii. 2. μὴ σπεύσης ἐν καιρῷ ἐπαγωγῆς. Mox pro λυόντων facilius foret λυομένων, quod Halesio placuit; nec tamen omnino necessarium.

P. 65 E. lin. ult. τὸν ὕμνον] καὶ ὕμνον mendose Mor. Ben.

P. 66 A. not. b. ἦσεν. Vocabulum paullo insolentius, cujus glossa est ηὔφρανεν. Chrysost. Tom. III. p. 636 D. ὥσπερ σε τούτοις ἤσαμεν τοῖς διηγήμασιν. Mox οἱ δοῦλοι θεοῦ (omisso τοῦ) per incuriam edidit Montef.

P. 67 B. not. i. Libri omnes cum Edd. haec ταῦτα ἐννοοῦσιν cum antecedentibus connectunt. "Pone comma ante εἰκότως [sic Sav.]. Antecedentia τότε πλείων ἢ προθυμία extra constructionem tanquam ἐν παρενθέσει adduntur." Heyse ad Cod. E. ubi ἐννοοῦντες legitur. Nobis quidem verum videtur ἐννοοῦντες, ita tamen ut oratio inchoata abrupta sit, alia cogitatione inter concionandum oborta. Cf. Annot. ad p. 65 B. Quod autem hic dicturus erat Noster, tandem dicit p. 68 A. ταῦτα ἐννοοῦντες μηδέποτε δυσχεραίνωμεν.

P. 67 D. lin. 2. ἀπάναντο γὰρ ἀμφοτέροι: "sc. τῶν δεδεμένων." Bois.

P. 68 A. not. g. ὡς συνδεδεμένοι. Supple χαίρωμεν. Allusio ad Hebr. xiii. 3. μιμνήσκεισθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι.

HOM. IX.

P. 68 D. lin. 4. περισπᾷ. "Fort. παρασπᾷ." Editor Ben. 2^{dae}. Non opus. Noster Tom. X. p. 150 D. ἀνθέλκει σε καὶ περισπᾷ ἀπὸ τῶν κακῶν.

P. 69 B. not. h. μετὰ τῶν δεσμῶν ἐξιόντα. Sic infra p. 70 C. ὅσον ἦν ἰδεῖν μετὰ τῶν δεσμῶν αὐτὸν διδάσκοντα.

P. 70 C. lin. 5. Pro παρατάττηται, παρατάττη mendose dedit Morellus, quem secuti sunt recentiores.

P. 71 A. lin. 3. οὔτε (ne quidem) αὐτοῖς τούτοις, h. e. vinculis propter Christum gestis.

P. 72 B. not. f. ἀλλ' ἐν πάντας εἶναι. Cf. Joan. xvii. 21. ἵνα πάντες ἐν ᾧ.

P. 72 D. lin. 5. τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων] τῶν ἄλλων τοιούτων mendose Mor. Ben.

Ibid. not. q. De formula πῶς οὖν ἵνα vid. Annot. ad Tom. X. p. 248 E. Infra p. 177 E. πῶς οὖν ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ πάθωμεν;

P. 72 F. not. e. Retinuimus βιῶσιν. Nam hic quidem non placet ellipsis conjunctivi ἦ.

P. 73 A. not. q. μηδεὶς φερέτω τοῦ ἀδικεῖσθαι C.D. Veron. nemo injuriam feret Vet. Post φερέτω add. ψῆφον A.B.F. receptum a Sav. cet. Sed quid sibi velit φέρειν ψῆφον τοῦ ἀδικεῖσθαι ignorare nos fatemur. Montef. in versione habet, nemo accipiat injuriam, ejus successor, nemo condemnet injuriam.

HOM. X.

P. 75 A. lin. 1. καθὼς καὶ ὁ θεός. Sic Sav. Mor. et Codices. καθὼς καὶ ὁ Χριστός tacite Ben.

Ibid. lin. 4. τοῦτο δὲ καὶ ἐνταῦθα π. Veron. Sav. δὲ abest a Mor. Ben. vitio typographico. Μοχ σφοδρός ἐστι (om. τῷ) ζήλῳ καὶ τῷ πόθῳ per incuriam Ben.

P. 75 B. lin. penult. Post ἔγραψε plene interpungunt Cat. Sav. Idem pergunt, καὶ οἱ προφήται οὐκ ἂν δὲ ἔγραφαν. Nobiscum facit Veron.

P. 75 D. not.^w. καιριώτατα. Sic infra p. 85 F. ἀγγέιον τοῦ σώματός ἐστι τὸ καιριώτερον.

P. 76 B. not.^v. πόθεν ἢ ἐξανάστασις. Vocabula ἐξανίστασθαι et ἐξανάστασις cum significatione *arrogantiae* et *despectus* apud Lexicographos vix invenias. Chrysost. Tom. III. p. 187 C. καὶ πάντων ἐξανιστάμενος (f. κατεξανιστάμενος) ῥαδίως. Tom. X. p. 464 B τὸ δὲ διερωγὸς οὐκ ἂν ἐπαρθείη· τὸ συντετριμμένον οὐκ ἂν ἐξανασταίη. Longe frequentior apud Nostrum quidem est κατεξανίστασθαι e. g. Tom. IX. pp. 472 D. 566 A. 730 E. Tom. X. pp. 88 C. 202 B. Adde Ind. Graec. ad Homilias in Matth. s. v.

P. 76 C. lin. ult. ὑμῶν pro ἡμῶν est lapsus Montefalconii.

P. 76 E. lin. 2. οὕτε κακία (unus κακίας) γένοιτο. An scribendum οὕτε κακία σοῦ γένοιτο?

P. 77 D. not.^b. “τῶν οἰκοδομησαντῶν ^{σῶν} αὐτοχειρῶν ὠθουσῶν ^{οὐς} E. unde non inepte legeretur, τῶν οἰκοδομησάντων αὐτοχειρῶν ὠθούντων.” Heyse. Aut legi potest, τῶν τῶν οἰκοδομησάντων αὐτοὺς χειρῶν ὠθουσῶν; aut hic est enallage generis, οἰκοδομησάντων pro οἰκοδομησασῶν, de qua monitum ad Tom. X. p. 274 E.

P. 77 E. not.^h. Editio Veron. cum libris C.D. et a prima manu E. habet ἅπαντα μῖα πυρὰς γενομένης, quae quomodo expediri possint non videmus. Quare non dubitavimus recipere γενόμενα, quod est Correctoris Codicis E. Supra p. 72 A. μίαν τὰ πάντα ἐργάζεται πυράν.

P. 77 F. not.^m. Lectio μηχανώμενος correctorem sapit, ejusdem vocabuli intra tantulum spatium repetitione offensum.

P. 78 A. lin. 5. ποίων ἀγαλμάτων τῶν ἐν τῇ (τῇ casu om. Montef.) ἐκκλησίᾳ ἐστώτων. Ecclesiae miserabilem tunc temporis conditionem sub imagine conflagrationis aedium sumtuosarum depingit Chrysostomus, ut cuius vel indiligenter legenti patebit. Itaque ἀγάλματα τὰ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐστώτα sunt, ut ipse mox declarat, viri primarii, Ecclesiae decus et ornamentum, quos tamen κενοδοξίας incendium non pepercerat. Quare egregie de hoc loco hallucinatus est Montefalconius, qui in margine Versionis Latinae notavit, “Imagines in Ecclesiis;” idemque in Monito his Homiliis praefixo ait: “In Hom. X. dicit ἀγάλματα seu

figuras, et statuas vel imagines in Ecclesia esse, nec plura adjicit in re, quam pluribus expensam fuisse vellem.” Nec silentio praetereundus est insignis error D. Joannis C. W. Augusti in Manuali Archaeologiae Christianae, Tom. III. p. 630. Ed. Lips. 1837. cui quomodo in mentem venire potuerit, Chrysostomum in illis, ἔστι δὲ ἰδεῖν ἀγάλματα κ. τ. έ. p. 77 D. *conflagrationem ecclesiae, in qua Eutropius a militibus persecutus frustra confugerat*, describere, plane stupemus.

Ibid. not. r. πολλῶ δὲ ἐκείνων βελτίους. Durius, pro ἐτέρων. Sed Chrysostomi in usu pronominum οὗτος et ἐκείνος negligentiam notavimus ad Tom. VII. p. 709 B. Unum exemplum ponemus, Tom. XII. p. 123 C. δέικνυσιν ἐκείνου ὄντα σεμνότερον ἐκείνου.

P. 78 D. not. c. καὶ ὅσα τοῖς πρότερον κατεργάσατο. Vetus: *et non minus quam antea fecerat, demolitur*. Alii cum Sav. Mor. Ben. οὐ κατεργάσατο, h. e. vertente Montef. *et ea facit quae non prius*. “Magis probaverim, καὶ ὅσα τοῖς πρότερον κατεργάσατο, sed neque hoc admodum arridet.” Dun. Joannem scripsisse suspicamur, καὶ ἴσα τοῖς πρότερον κατεργάσατο (*consumsit*). Alciph. I. 13. ἀλλ’ ἴσα τοῖς πλουσίοις καὶ ὀρεκοῖς νεανίσκοις φλέγομαι: ubi ἴσα est Bergleri conjectura pro ὅσας (ὅσα Cod. Vindob.)

P. 78 F. lin. ult. ἀκουσίως. “MS. quidam Codex ἐκουσίως habebat, et sic legerat Interpres Latinus, qui verterat, *voluntarie*.” Montef. Iste Codex est Ed. Veron. Libri omnes ἀκουσίως exhibent.

P. 79 C. lin. 4. κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν. Vox αὐτὸν casu excidit in Ed. Ben.

HOM. XI.

P. 80 C. not. g. βάλλεσθαι h. e. *tangi, vexari*. Vetus, *dejici*. Montef. *et quod aliorum bonis non inhiemus, sensu inaudito*. “Forte legendum ἐφάλλεσθαι.” Editor Ben. 2^{dae}. Si quid mutandum, nihil aptius quam δάκνεσθαι. Ceterum locum distinximus secundum mentem Interpretis veteris: nam in Editis plene interpungitur post συγχάριεν.

P. 81 A. lin. 2. οὐ γὰρ τοσοῦτον τὸ μέσον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅσον καὶ κάτω διεστήκαμεν. Vetus: *non enim tantum est in coelis differentiae, quantum hic forte distincti sumus*. Sav. et cet. οὐ γὰρ τοσοῦτον τὸ μέσον. ἐν οὖν τοῖς οὐρανοῖς ἴσοι, καὶ κάτω διεστήκαμεν; “Nescio an ista melius sic legas: οὐ γὰρ τ. τὸ μέσον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, εἰ καὶ κάτω δ.” Hales.

P. 82 A. not. l. ταυτὸν ἐστὶ] ταυτὸν ἐστὶ ποῖον ταυτὸν. C.D. Veron. ταυτὸν ἐστὶ ποιῶν ταυτὸν. E. τοῦτό ἐστιν ποιῶν ταυτὸν. Cat. *sed idem est utrumque*, Graecis in marg. posit, Vet. Verba ποῖον ταυτὸν; obijcientis cujusdam lectoris, ex margine in textum irrepsisse videntur. Idem accidit p. 82 D. not. γ. Lectio librorum A.B.F. est, τοῦτο ταυτὸν ἐστὶν ἐκείνῳ. τοιοῦτόν ἐστι καὶ, τὸ δὲ ἀνέβη κ. τ. έ. Hoc ediderunt Sav. Mor. Ben.

P. 82 F. lin. ult. οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς τ. καὶ casu om. Ben.

P. 83 C. lin. ult. ἄλλως δὲ—ἀλλ' ἀπὸ ἐτέρας ἐπιστολῆς. Vetus: *verum alias ex hoc loco subjectio et praelatura colligi non potest, sed ex alia epistola.* “Aut obscurum admodum, aut corruptum.” Hales.

P. 83 F. lin. 1. Post χρῆ plene distinximus, non post οἰκοδομῆς, ut vulgo fit.

Ibid. not. f. πρὸς τοῦτο ἦν. “πρὸς τούτῳ ἦν. Hoc rectum. Demosth. [p. 380, 14] οὕτως ὅλος ἦν πρὸς τῷ λήμματι.” Dun. Immo rectum utrumque. Vid. Annot. ad Tom. VII. p. 289 B.

P. 84 A. not. g. Similis est structura Tom. IX. p. 621 A. μὴ γὰρ τοῖς λόγοις προσέχετε, φησὶ, μηδὲ ταῖς κατηγορίαις, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀπὸ διανοίας ἐχθρὰς ταῦτα φθέγγομαι.

P. 86 A. not. k. συντιθεῖς (συντιθεῖς Veron.) τὰ μέλη, αὐτὸς αὐτοῖς ζῶν χορηγεί. Sic Veron. συντιθεῖς τὰ μέσα, αὐτὸς αὐτοῖς ζ. χ. C.D.E. *qui membra componit, idem etc.* Vet. καὶ ἐκείνος μὲν συντιθεῖ τὰ ὀστέα, αὐτὸς δὲ αὐτοῖς ζ. χ. A.B.F. Sav. Pro συντιθεῖ, συντίθησι tacite dederunt Mor. Ben. Supra p. 85 E. σὺ τὰ μέλη συντιθεῖς: ἐκείνος ἄνωθεν ἐπιχορηγεί.

P. 86 C. lin. penult. ἀνὴρ δέ τις ἅγιος κ. τ. ε. Cyprianus designatur, iudice Pearson. Vindic. S. Ignat. p. 129. “Quamvis autem neminem nominet, quamvis ter dixisse eum, nunquam autem scripsisse ista asserat, non tamen dubitandum esse sentio, quin S. Cyprianum intellexerit, et libellum de Unitate Ecclesiae respexerit, in quo ista de schismaticis legimus, *Tales etiam si occisi in confessione nominis fuerint, macula ista nec sanguine eluitur. Inexpiabilis et gravis culpa discordiae nec passione purgatur.* Hoc est quod Chrysostomus τολμηρὸν appellat, quod Cyprianus pluribus tamen probat, et ad ejus exemplum etiam ibidem Chrysostomus ipse fusius persequitur.”

P. 86 E. not. f. τὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτὴν διατίθεσθαι. “Pro certo legendum, διατιθέναι, quod est ποιεῖν, ut docuimus ad Rom. Hom. III. (Tom. IX. p. 452 D.) ἀλλ' ἅπερ ἂν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ διέθηκαν, ταῦτα ἑαυτοῖς κατεργάσαντο. Hoseae tamen xi. 8. legitur, τί σε διαθῶμαι, Ἐφραεὶμ; sed mox sequitur τί σε διαθῶ;” Dun. Certe activum verbum in tali structura longe usitatius, et quidem paene necessarium est. Noster Tom. I. p. 791 D. καὶ τὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν διατιθεῖς. Corrige αὐτὸν, ex Sav. et Codd. Tom. X. p. 208 A. αὐτοὺς δὲ τὰ ἀνήκεστα ἑαυτοὺς διατιθέντας. Sic in libris omnibus. διατεθέντας Edd. Cf. Hemst. ad Lucian. Nigrin. 38.

P. 87 B. not. q. πληροῦν τὰς χεῖρας αὐτοῦ. Sumtum ex 3 Reg. xiii. 33. ὁ βουλόμενος ἐπλήρου τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο ἱερεὺς εἰς τὰ ὑψηλά.

P. 87 E. not. k. ἀποπηδήσῃ. Conjunctivus pro imperativo; quod apud Nostrum quidem, etiam in sententia affirmativa, quod aiunt, non inusitatum. E. g. Tom. II. p. 679 D. ἐπιστήσωμεν αὐτὸν τοῖς ἐκείνων ὀφθαλμοῖς, φοβηθῶσι παρόντα, αἰδεσθῶσι παρακαλοῦντα καὶ δεόμενον. Tom. III.

p. 668 C. εἰ μὲν βούλεται ἡ βασιλισσα ἐξορίσαι, ἐξορίσῃ με. Tom. XI. p. 478 B. λέγει γὰρ, ἀναστῶσιν οἱ νεκροί. Mox pro ἔστω magis probaverimus στήτω, vel στῇ.

P. 87 E. not. m. "Rectum est, διαπρίομαι τὰ σπλάγχνα. Hujus verbi vim pulcherrime expressit Persius, Sat. 3.

——turgescit vitrea bilis;

Findor, ut Arcadiae pecuaria rudere dicas.

Act. vii. 54. διαπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν." *Dun.* Sic Noster Tom. I. p. 9 A. πρὸς οὓς καὶ ὁ προφήτης διαπρίομενος ἔλεγε, μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται; ubi male *dubitans* vertit Montef. Tom. XII. p. 154 D. ἐνταῦθα διαπρίομαι ὑπὸ τοῦ θυμοῦ. S. Basil. M. Tom. III. p. 86 B. in Hom. adv. Iratos: ἐφ' ἑαυτῷ διαρρηγνύσθω. . . . τοῦναντίον μὲν οὖν, ὅπερ ἔφην, καὶ διαπρίεται.

P. 88 A. lin. 1. ἂν τὰ παραστάντα μὴ εἴπῃ. Vid. Annot. ad Tom. X. p. 89 C.

P. 88 B. lin. penult. ἄρα ταύτης τῆς ἀπειλουμένης. Articulus casu ex-cidit in Mor. Ben.

P. 88 C. lin. ult. ἂν, ἐμέ, εἴπω, ῥάπισον. Tacite mutavit Mor. ἂν εἴπω, ἐμέ ῥάπισον. Neque aliter Montef.

P. 89 C. not. v. βούλησθε correxit Editor Ben. 2^{dae}, non monito lectore.

P. 89 D. not. 1. Pro σπουδάσατε, quod est in A.B.F. Sav., σπουδάσετε perperam ediderunt Mor. Ben.

HOM. XII.

P. 89 F. not. a. κατασκευάζειν, *instituere*, non sollicitandum. Plut. Tom. I. p. 162 B. οἰκέτης . . . ὥς ἕτερος οὐδεὶς εὖ πεφυκῶς ἢ κατεσκευασμένος ὑπὸ τοῦ Περικλέους πρὸς οἰκονομίαν.

P. 91 D. lin. 6. διὰ περιπέτειάν τινος. An legendum *τινα*? casu aliquo, ut vertit Montef. Vetus, *cujuspiam temeritate*, quasi legisset, προπέτειαν.

P. 93 B. lin. 3. φωτιστική τις ἐστίν. τι pro *tis* mendose dedit Montef.

Ibid. lin. 4. μέχρι τίνος ἀνελίττομεν λαβύρινθον; Sic Noster Tom. VIII. p. 399 C. ἵνα μὴ ματαίως ἡμᾶς ἀποσχολήσωσεν (leg. ἀπασχολήσωμεν), καὶ λαβύρινθον λόγων ἀνελίσσωμεν. Cf. Annot. ad Tom. X. p. 44 A.

P. 93 E. lin. 4. καθάπερ γὰρ ὄντως ἐν σκότῳ. ὄντες pro ὄντως est *sphalma* Morelli, quem incaute secutus est Montef.

Ibid. lin. ult. ὅφιν ἐνόμισεν αὐτόματον. Vetus, *serpentem suo pte vitio cernere se putat*. Montef. *existimat sponte enatum serpentem*. "Οφίς αὐτόματος, nī fallimur, est αὐτοκίνητος, ut αὐτόματοι μηχαναί, αὐτόματα ἀγάλματα etc.

P. 94 A. lin. 4. ὥς καὶ *tis* τῶν παρ' αὐτοῖς εἶπεν, "Ελλήνες ἀεὶ παῖδες. Vid. Plat. Tim. p. 22 B. ὦ Σόλων, Σόλων, "Ελλήνες ἀεὶ παῖδές ἐστε, γέρων δέ

“Ἑλλήν οὐκ ἔστι. “Vocat autem Aegyptius Graecos ideo pueros, quia rerum priscarum non eam habeant notitiam, quam Aegyptii, ac propter repetitum civitatum suarum interitum veluti semper repuerascant. Locus a multis posterioris aetatis scriptoribus celebratus est, ut ab Euseb. P. Ev. X. init. Cyrillo contra Julian. I. p. 25. Justino M. ad Gr. p. 10. aliis.” Stallbaum ad loc. Dictum citat Chrysost. Tom. II. p. 570 A. Tom. X. p. 32 C. Adde Tom. IX. p. 320 D. τὴν φωνὴν αὐτῶν ᾠοντο ἐπιτερίζειν τῷ πνεύματι τῷ θεῷ, ὄντες παῖδες Ἑλληνες. Sic in Ben. sed Savil. dat τῷ πνεύματι τῷ θεῷ. ὄντως παῖδες Ἑλληνες. E contrario, in nostro loco ὄντως in ὄντες mutatum voluit Dunaeus.

P. 94 D. not.^r. Pro τοῦτο Morellus imprudenter dedit καίτο (sic), unde καίτο (sic) fecit Montef. et καὶ τοῦτο Editor Ben. 2^{dae}.

HOM. XIII.

P. 95 D. not.^f. αὐτοὺς ἀφαιρεῖται τῆς συγγνώμης. Eadem est syntaxis Tom. X. p. 36 B. ἀφελόμενος ἡμᾶς τοῦ καυχήματος.

P. 95 F. not.^x. καὶ κύων μᾶλλον E. “Pro κύων fort. legendum συνῶν.” Heyse. Alii post βορβόρφ addunt χοίρων, quod non necessarium videtur. Sic Tom. III. p. 210 D. ὁ γὰρ ἀπολούμενος, καὶ τῷ αὐτῷ πάλιν ἐγκαλινδούμενος βορβόρφ. Tom. IX. p. 698 E. ὅτι γὰρ βόρβορος τὸ τῆς πόρνης σῶμα, οὐδένα ἕτερον, ἀλλ’ αὐτὸν σε ἐρωτῶ τὸν ἐγκαλινδούμενον τῷ βορβόρφ.

Ibid. not.^z. “ἀπάντων F. Corr. rec. ἀπασῶν. At non displicet masculinum. Similiter Catullus: *Perambulabit omnium cubilia.*” Heyse.

P. 96 D. lin. 8. φθόνος aut delendum, aut in φόνος mutandum censet Dunaeus.

P. 96 F. lin. ult. γὰρ ante ματαιότης casu omisit Montef.

P. 97 C. not.^t. De forma conjunctivi δείκνυται quaedam notavimus ad Tom. VII. p. 198 C. Exemplis ibi allatis nunc addimus ζωννύμεθα infra p. 175 D. διαρρήγνυται Tom. I. p. 82 C. ἐπιδείκνυσθε et ἐπιδείκνυται Tom. I. pp. 491 B. 501 E. ἐπιδείκνυται Tom. III. p. 82 A. ἐπιδεικνύμεθα Ibid. p. 155 B. ἀπόλλυται Tom. XI. p. 402 C. τίννυνται Tom. XI. p. 603 E.

P. 97 F. not.ⁿ. Edebatur ὃς ἐὰν οὖν ἔχη πρᾶγμα παλαιόν, οὐδὲν ἐργασεται. Vetus, itaque si veterem actum quisque habuerit, nihil perficiet. Mox lin. ult. ἐκδύμενον et ἐνδύμενον activam vim habere non perspexerunt Interpretes.

P. 98 B. lin. 3. οὐδέ ἐστιν εὐάλωτος. “Unus Codex habet, οὐκ ἔστιν αἰχμάλωτος.” Montef. Hic Codex non est e nostris.

P. 99 A. lin. 1. τὴν ὁσίαν τῶν ἀπελθόντων φαμέν. “Sic summus vates, οὐχ ὁσὶν φθιμένοισιν ἐπ’ ἀνδράσιν εὐχετάσθαι.

Gregor. Naz. in fratris epitaphio, φέρε δὲ προσβῶμεν ἤδη τοῖς ἐγκωμίοις, τὴν ὀφειλομένην ὁσίαν, ὥσπερ ἄλλο τι χρέος τῶν ἀναγκαιωτάτων, ἀποπλη-

ροῦντες. Recte igitur Noster interpretatur ὄσιον, τὸ καθαρὸν, τὸ ὀφειλόμενον. Dicit autem τὴν ὄσιαν τῶν ἀπελθόντων, quia mortuis justa exequiarum et parentalia debentur, quae fortasse ideo *justa* dicta sunt.” *Dun.* Sic Ach. Tat. V. 16. μή με βιάσῃ λῦσαι θεσμόν ὀσίας νεκρῶν. Cf. Annot. ad Tom. IX. p. 538 C.

P. 99 B. lin. 3. ὁ δεῖνα τὸν δεῖνα ἐνεδύσατο. Vid. Annot. ad Tom. IX. p. 699 E.

P. 99 C. not. z. λῶταγας Edd. λωβούς D. Lacuna est in C. “λω... τοὺς E. erasae duae vel tres literae; adj. in marg. prima manu γυμνοῦς. Num legendum λωτοφάγους? Otiosos, gerrones, desidiosos significat, qui vitam degunt qualem hodie Lazarones, qui vocantur Neapoli.” *Heyse.* Zonaras p. 1324. Λῶταξ· ὁ ληστής· ἢ ὁ πόρνος· ἢ ὁ μύρα ἀλειφόμενος· ἢ ὁ καταδαπανῶν ἐν τοῖς αἰσχροῖς τὸν βίον αὐτοῦ, ὡς ὁ πόρνος καὶ ὁ ἀνδρόγυνος· ἢ ὁ αὐλητής. Proprie λῶταξ est, notante Eustathio ad Il. β. v. 776. ὁ περὶ τὸν λῶτον (αὐλὸν) πονοῦμενος; sed qua ratione hoc nomen mendici meruerint, incertum est. In Constit. Apost. VIII. 32. recensentur βλάξ, μάγος, ἐπαοιδὸς, ἀστρολόγος, μάντις, θηρεπῶδός, λῶταξ, ὀχλαγωγός, περιάμματα ποιῶν, περικαθαίρων, cum multis aliis; ubi consulendus est *Cotelerius*.

Ibid. lin. ult. καὶ ἀναγκάζει μεγάλα. Vetus, *ad magna mala cogit.* “Legendum puto, καὶ ἐπηρεάζει μεγάλα; vel καὶ ἀναγκάζει μεγάλα ἀσχημονεῖν.” *Dun.* Vertendum, ut videtur, *graviter cruciat.* Ἀνάγκαι sunt tormenta, quae puniendi aut quaerendi gratia adhibentur. *Plutarch.* Tom. I. p. 21 E. ἐν δὲ πολλαῖς καὶ μεγάλαις ἀνάγκαις ὁ Φανστύλος, οὗτ’ αἰτήτητον ἑαυτὸν διεφύλαξεν, οὔτε κ. τ. έ. *Polyb.* XV. 28, 2. οἱ δὲ πρὸ ποδῶν αὐτοῦ τὰ πρὸς ἀνάγκας ὄργανα διεσκεύαζον. *Diod. Sic.* III. 12. πάντες δὲ πληγαῖς ἀναγκάζονται προσκαρτερεῖν τοῖς ἔργοις, μέχρις ἂν κακουχούμενοι τελευτήσωσιν ἐν ταῖς ἀνάγκαις: ubi vid. *Wesseling.* Huc pertinet, ni fallimur, locus *Euseb. H. E.* IV. 15. de Polycarpi Martyrio: ἀναγκαιότατον (*crudelissimum*) δὲ αὐτοῦ τὸ τέλος, ἐγγράφως ἔτι φερόμενον, ἡγοῦμαι δεῖν μνήμη τῆς ἱστορίας τῆσδε καταθέσθαι: non, ut vertit *Valesius*, *exitum ejus...* *huius historiae* necessario *inserendum putavi.* Eadem videtur esse vis vocis ἀναγκαῖος in *Charit.* IV. 2. τῇ δὲ ἀναγκαίᾳ τιμωρίᾳ (crucifixionis) καὶ τὴν ἕξωθεν φαντασίαν σκυθρωπὴν προσέθηκαν οἱ κολάζοντες: ubi vulgo vertunt, *necessariae.*

P. 99 F. lin. 2. οὐδὲν τοιοῦτον. Pro οὐδὲν, οὐδὲ mendose dedit *Montef.*

P. 100 B. lin. 4. ἐν θαλάμοις καὶ ἐν σκιατροφίᾳ τὸν ἅπαντα διατελέεσθαι χρόνον. Cf. *Tom.* XI. p. 573 B. ἐκείναι μὲν γὰρ, ὡς δὴ τὴν ὥραν διαφυλάττουσαι, καμάτοις ἑαυτὰς οὐ διδόασιν, ἀλλ’ ἀργία καὶ σκιατροφία. *Tom.* XII. p. 275 B. ἡ γὰρ σκιατροφία, ἡ ἀργία, τὰ λουτρά, τὰ μύρα, τῶν ἀρωμάτων τὸ πλῆθος, τῆς στρωμνῆς ἡ ἀπαλότης, τοιαύτας αὐτὰς ἐργάζεται. Exscribemus alium *Nostri* locum, *Tom.* III. p. 226 E. οὐ γὰρ οὕτως αὐτὰς ἔτρεφον αἱ

μητέρες, καθάπερ τὰς νῦν, βαλανείοις πυκνοῖς, μύρων ἀλοιφαῖς, ἐπιτρίμμασι σκιαγραφίας, μαλακοῖς ἱματίοις, ἐτέροις μυρίοις διαφθείρουσαι τρόποις. Sic Edd. quinetiam Regii tres a nobis inspecti. Sed pro ἐπιτρίμμασι σκιαγραφίας, quod quo sensu dictum sit, nescimus, legendum autumamus, ἐπιτρίμμασι, σκιατραφία vel σκιατροφία. Etiam Plutarchus Tom. I. p. 10 D. jungit λουτροῖς τε θερμοῖς καὶ σκιατροφίαις, καὶ ταῖς περὶ τὴν κόμην καὶ λειότητα καὶ χροιάν ἀλοιφαῖς καὶ κοσμήσεσιν. Sed haec ἐν παρόδῳ. De scriptura vid. *Lobeck.* ad Phryn. p. 578.

P. 100 D. not.^c. Eadem confusio occurrit Tom. VII. p. 682 E. Vid. *Valck.* ad Phoeniss. v. 328.

P. 100 E. lin. 4. ἐλαῖαι Sav. et Codd. ἐλαία mendose Mor. Ben. ἐλαία Ben. 2da.

P. 101 C. not.^o. Secundum lectionem Savilianam, Οἷτινες βούλονται πλουτεῖν, φησὶ, πειρασμοὺς καὶ ἐπιθυμίας βλαβεράς ἑαυτοῖς ἐπέσιγάγονσι, *Auctor* citat locum S. S. 1 Tim. vi. 9. sed parum accurate.

P. 101 D. not.^q. ὑψηλότερα πέτανται. Vid. Annot. ad Tom. X. p. 347 A. "Obversatur Chrysostomi menti Pindaricum hoc, Nem. III. 138.

ἔστι δ' αἰε-
τὸς ὥκὺς ἐν πετανοῖς,
ὃς ἔλαβεν αἶψα, τη-
λόθε μεταμαίόμενος,
δαφνοῖν ἄγραν ποσίν·
κραγέται δὲ κο-
λοιοὶ ταπεινὰ νέμονται." *Heyse.*

P. 101 D. not.^r. κνίσαν. Vid. Annot. ad Tom. X. p. 528 E.

P. 102 A. not.^d. κᾶν] Sic Savil. et Codices, ut videtur. κᾶν Veron. κᾶν Ben. κᾶν revocavit Editor Ben. 2^{dae}. Locum vertit Vetus; *saltem in hoc superiores estote vos viri, qui in uxoribus, tanquam peculiari vestro ornamento gloriamini.* Pro ἐπ' ἐκείναις Halesius corrigit ἐπ' ἐκείνων, videlicet κόσμῳ: sed eadem notio in ἐπ' ἐκείναις inesse videtur.

P. 102 B. lin. ult. καὶ κενόδοξον. καὶ male abest a Ben.

HOM. XIV.

P. 103 D. πότερον εἵκει καὶ διάκενόν ἐστι κάτω, ἢ ἀντερείδει καὶ ἀντιτυπεῖ. Edebatur εἰκῇ. Vetus, *quale sit ibi solum, num subsit vacuum* etc. Correximus εἵκει, etiam repugnantibus libris. Plat. Cratyl. p. 420 D. τὸ εἶκον καὶ μὴ ἀντιτυποῦν.

P. 104 A. not.^z. τὰ σπλάγχνα τὰ πατρικὰ, vulgo πᾶναικά. Cf. Tom. X. p. 646 E. τοῦτο σπλάγχνα πατρικά. Ibid. p. 708 B. εἶδες σπλάγχνα πατρικά;

P. 104 C. lin. penult. ἔως γὰρ ἂν πολλὰ ἐκκρούῃ. Perperam Interpretes, *excutis.* Dunaeus, *expellant iram.* Sed aliud est ἐκκρούειν, nempe inter-

pellare, mentem distrahere. Exemplis a nobis ad Tom. X. p. 342 A. allatis nunc addimus, Tom. VII. p. 248 A. μηδὲ μετὰ ψόφου καὶ ἡχῆς . . . ὧς καὶ τοὺς πλησίον ἐκκρούειν.

P. 105 B. not.^d. κρατήσης. Vetus, *inimicitiam detines*, non male. Κρατεῖν est *firmiter retinere*.

P. 105 E. not.^r. διὰ τί μὴ εἶπεν κ. τ. εἰ. “Deest aliquid: nam ubi tandem respondet quaestioni factae?” Hales. Idem saepius in hoc opere imperfecto observavimus.

P. 105 F. lin. 1. ποῦ οἱ κάθαραι λεγόμενοι; Augustin. de Haeresibus, Cap. XXXVIII. Cathari, *qui seipsos isto nomine, quasi propter mundiciem, superbissime atque odiosissime nominant: secundas nuptias non admittunt: poenitentiam denegant, Novatum sectantes haereticum. Unde etiam Novatiani appellantur.*

P. 106 A. lin. 6. ἀλλ’ ὥστε κοπιᾶν, ὥστε ἐτέροις μεταδιδόναι. “Lege ἀλλὰ κοπιᾶν. Nam quid est ἐργάζεσθαι ὥστε κοπιᾶν?” Hales. Respondemus, *ita laborare ut fatigemur.* Vetus, *non simpliciter operari, sed cum labore etiam.* Noster Tom. IX. p. 700 A. ἀλλὰ τοσαῦτα ἐβάδιζεν, ὥστε καὶ κοπιᾶσαι.

P. 106 D. lin. penult. ἐπεὶ οὖν πολὺ τὸ χύμα τῶν λόγων. Vetus, *quoniam ergo sermones illi, qui inter mortales dicuntur, late patent.* “Explicat illud Hesiodi,

ἐπέων δὲ πολλὸς νόμος ἔνθα καὶ ἔνθα

liberi sunt sermones, vagantur qua volunt, effusi sunt, coerceri non possunt.” Dun.

P. 106 E. not.^z. ἥλον αὐτῷ δούς. Vetus, *dato stimulo.* “Latine dicimus, *scrupulum injicere.* Ἥλος hic *clavus pedis*, quo nihil magis urit.” Dun. Μοχ παρανῆ pro παρανῆς male habent Mor. Ben.

P. 107 F. lin. ult. γινομένους pro γενομένους dederunt Mor. Ben. repugnantibus libris.

HOM. XV.

P. 109 C. not.^b. ὥσπερ εἰς σκεῦος ἀκάθαρτον καὶ ἱμάτιον C.D.E. Veron. *in vas impurum, velut immundum vestimentum* Vet. In vocabulo ἱμάτιον corruptela inesse videtur, cujus loco aliud epitheton desideramus.

P. 109 D. not.^o. Lectio *δυναμένη* Correctorem sapit, in qua tamen nolentes volentes post Saviliū ceterosque Nostri Editores acquiescimus.

P. 109 E. lin. 4. καθάπερ ἐπὶ τῆς χολῆς κ. τ. εἰ. Locus conclamatus. Vetus vertit: *Quemadmodum evenire solet bile amara (πικρᾶς) existente, dum rupto quo tenetur folliculo vel modice fuerit agitata. Nam quando acutior aliquanto fuerit, quae quidem admodum ejus est qualitatis, ut sit acuta (ἤπερ ἐστὶ Veron. Nec hoc, nec ἤπερ ἐστὶ placet. Num ἡ πε-*

ριττή?) et vasculum illud primarium, quo continetur (δεκτικὸν pro δηκτικὸν mendose Veron.) illam jam non capiens, nec tegens amplius etc. Tum καθάπερ ὑπὸ πυρὸς σφοδροῦ διαβρωθέν legi vult Boisius.

P. 110 A. not.^f. καὶ διακλάσαν Sav. καὶ διακλάσας per incuriam Mor. Ben.

Ibid. lin. 7. καὶ ἡ τῆς χολῆς φύσις Sav. et Codd. καὶ τῆς σχολῆς φύσις mendose Mor. unde καὶ τῆς χολῆς ἡ φύσις, libris ne inspectis quidem, effecit Montef.

P. 110 C. lin. 1. καὶ οὕτω πάντα εἰς τὴν οἰκίαν ἐνθῆισα πονηρίαν. “Non concoquo. Forte μεταθείσα ponendum. Hoc quidem non paullo melius: sed sic profecto legendum, καὶ οὕτως εἰς πάντα τὴν οἰκίαν ἐνείισα πονηρίαν, suum immittens venenum.” Dun.

P. 110 D. lin. 3. καθαίρεισθω. Sav. in marg. ponit καθαίρεισθω, nescimus quo auctore. “Omnino ponendum καθαίρεισθω, non καθαιρείσθω.” Dun. purgetur Vet. Sed καθαιρῆν, reprimere, cohibere, non habet quod offendat.

P. 111 D. lin. penult. πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον. οὖν male abest a Ben.

P. 112 C. lin. 7. ἀλλ’ οὕτε ἐν εὐχῇ. “Pone ἀλλ’ οὐδ’ ἐν εὐχῇ, ne in oratione quidem.” Dun. Sed vid. pp. 99 D. 105 C. Tom. X. pp. 235 A. 557 D. ἀλλ’ οὕτε λογίζεται σοι τὸν μισθόν. Ach. Tat. p. 10, 20. οὕτε ὕπνου τυχεῖν ἡδυνάμην.

P. 112 D. not.^d. καὶ αὐτοπικρίαν καὶ χολήν (non αὐτοχολήν) h. e. ipsam essentiam amaritudinis et fellis. In alio loco Tom. X. p. 23 E. hodie unice probamus, ὁ αὐτοσοφία καὶ δύναμις (non αὐτοδύναμις) ὦν.

P. 112 E. not.^g. οὕτως οὐκ ἔνι μὴ κράζοντα συμποδίζεσθαι. “Legendum ὀργίζεσθαι. Probat enim illud τὰ πτέρα περικόπτεις τῆς ὀργῆς, τὴν κραυγὴν περιαιρῶν. Quid hic facit τὸ συμποδίζεσθαι?” Dun. Dicitur quis συμποδίζεσθαι τοῖς δικτύοις p. 110 F. τοῖς ἑαυτοῦ σχοινίοις p. 769 A. Semel absolute ponitur Tom. VIII. p. 336 D. τὰς γραφὰς οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ παρέργως ἐπιέναι χρή, ἀλλὰ μετὰ ἀκριβείας ἀπάσης, ὥστε μὴ συμποδίζεσθαι: ubi vertunt, ne quid obicis oriatur.

P. 112 F. not.^o. In libris C.D.E. et Veron. locus sic legitur: τί τούτου γένοιτ’ ἂν ἀσχημονέστερόν ποτε, κωκυτοὺς ἀκούειν; τί δὴ γέγονεν ἐκεῖ; καὶ πᾶσαι κ. τ. ε. Vetus, quam istos audire ploratus, et quae reliqua illic fiunt etc. Nos ex ingenio quidem, sed fidenter, distinximus post ποτέ, et pro ἀκούειν, ἀκούεις correximus. Aliam viam, et longe operosiores inierunt alterius recensiois auctores. Scilicet τοῦ ante κωκυτοὺς interposito, sequentia sic reformant: πᾶσαι γὰρ εὐθέως διακύψασαι, τί δὴ γέγονεν, ἐρωτῶσιν, ἐκεῖ; ἡ δέινα, φησὶ, κ. τ. ε. Ita tamen ediderunt Sav. Mor. Ben.

P. 113 A. not.^r. ἐκείνης durius pro ἑαυτῆς, ut τούτου pro ἑαυτοῦ p. 69 C. Concinnius foret, ἀλλὰ τῶν τὴν ψυχὴν βλαπτόντων ἐκείνης.

P. 113 B. lin. 5. Fortasse legendum, καὶ οὐκ αἰσχύνῃ μὴ σου καταγνῶ, καὶ ἐπιπλέον αὐτὸν παροξύνῃς; Infra p. 124 C. καὶ πῶς οὐ μᾶλλον αὐτὸν παροξύνεις;

P. 113 B. not. z. Notandum est vocabulum τὴν πρακτικὴν, de foemina impura et inhonesta positum, nobis quidem aliunde incognitum.

P. 113 C. lin. penult. δακεῖν Veron. Sav. et Codices. δοκεῖν mendose dedit Mor. δακνεῖν (sic) Ben. δάκνειν Ben. 2da.

P. 113 E. lin. 5. ὅτι οὐδὲ ἀναγκαίᾳ χρείας οὔσης ἀνῆρτησαν πολλάκις, ὅταν κούσῃα τύχῃ. Haec non expeditur. Vertit Vetus: *ut nulla urgente necessitate distulerint saepenumero castigationem, utpote cum praegnans fuerit mulier*. Sed ἀναρτῆσαι hic, ut paullo ante, est *palo aut columnae vincire*, scilicet ut *pendens* flagris caedatur. Sic Noster Tom. I. p. 723 E. καὶ ἀναρτῶντα τὴν διάνοιαν, καὶ καταξαίνοντα ὑπὲρ τῶν ἡμαρτημένων. Tom. XI. p. 770 D. ἐκέινον δὲ ἀναρτήσας κατέξαινε.

P. 113 F. not. r. Recte πορνείας Edd. μέθης ex D. lin. ult. huc migravit.

Ibid. lin. penult. μὴ συγχώρει ὑπερμαζᾶν. “Hesych. ὑπερτρυφᾶν. Athenaeus lib. xiv. τὸ τρυφᾶν καθ’ ὑπερβολὴν ὑπερμαζᾶν λέγεται. καταρχὰς μὲν οὖν τὴν δημοτικὴν καὶ κοινὴν ταύτην τροφὴν τὴν ἐξ ἀλφίτων, μάζαν ὠνόμαζον, καὶ μάττειν τὸ παρασκευάζειν αὐτήν” ὕστερον δὲ ποικίλλοντες τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν ἀκολάστως καὶ περιέργως, μικρὸν προαγάγοντες τοῦνομα τῆς μάξης, ματτῆν ὠνόμαζον πᾶν τὸ πολυτελὲς ἔδεσμα.” *Dun.* Vox semel apud Nostrum occurrit.

P. 114 C. not. b. c. γυνὴ ἀκατακάλυπτος, εἰπέ μοι, ἔσθηκε, σὺ δὲ ὄλως τὸ κρήδεμνον ὀράς; ὀράς πῶς κ. τ. ε. Sic C.D.E. Veron. nescimus, quo sensu. Vetus: *estne moris, dic, quaeso, ut nuda stet mulier? tu vero omnino et vittam capitis vides*.

P. 115 B. lin. 3. οὔτε δυσχεραίνοντες ἀπειλοῦσι. Hic ἀπειλοῦσι, ni fallimur, pro τοῖς ἀπειλοῦσι ponitur. Articuli in simili structura absentiam etiam alibi notavimus: e. g. infra p. 144 C. ἐκεῖνος δὲ ὑπὲρ ἀποστρεφόμενης αὐτὸν καὶ μισούσης. Tom. I. p. 106 C. κύριον αὐτὸν εἶναι φῆς δαπανωμένων. Tom. IX. ὀργή τις εἶπετο παρακούοντι. Tom. X. p. 406 B. μὴδὲ πρὸς στρατιώτας [τοὺς] διασεύοντας ἄλλους: ubi articulus in uno tantum Codice legitur.

HOM. XVI.

P. 116 B. lin. ult. τὸν μὴδὲν κακὸν ἐργασάμενον. Pro μὴδὲν, μὴδὲ per incuriam exhibet Montef.

P. 116 C. not. m. παρέλαθεν. Sic Noster Tom. VIII. p. 485 A. οὐδὲ γὰρ τοῦτο αὐτὸν παρέλαθεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ προεῖπε.

Ibid. lin. 5. τῆς γὰρ διαιρέσεως ταύτης τὸ πρῶτον ἀνατίθεμαι μέρος. Vetus, *rejeciam*: Montef. *resumo*. Τὸ πρῶτον μέρος est, ἵνα μὲν γὰρ γέν-

νης ἀπαλλαγῶμεν, ἀπέχεσθαι δεῖ πονηρίας. Hanc sententiam nunc *retractat* Chrysostomus, tanquam correctionis egentem. Cf. Plat. Gorg. p. 461 D. καὶ νῦν εἴ τι ἐγὼ καὶ Γοργίας ἐν τοῖς λόγοις σφαλλόμεθα, σὺ παρὼν ἐπανόρθου· καὶ ἐγὼ ἐθέλω τῶν ὁμολογημένων εἴ τι σοι δοκεῖ μὴ καλῶς ὁμολογῆσθαι, ἀναθέσθαι ὃ τι ἂν σὺ βούλῃ.

P. 116 F. lin. 3. τῆς γέεννης. Articulus male abest a Mor. Ben.

P. 117 A. lin. 2. μηδὲ ἀγαθόν. μηδὲν pro μηδὲ mendose dederunt Mor. Ben.

P. 117 B. lin. 3. τοῖς ἡμετέροις ὑπάρχουσι] τῶν ἡμετέρων Floril. p. 450. (Tom. XII. p. 631 C.)

Ibid. not. p. αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο ἡδίκησεν. Vid. Annot. ad Tom. VII. p. 412 C.

P. 117 C. not. r. τὸν μὲν ἑτερότεχνον, ἀλλὰ μηδὲ τὸν ὁμότεχνον βλάβῃ μηδέν. “Ratio sic legi poscit, μὴ μόνον τὸν ἑτερότεχνον, ἀλλὰ μηδὲ . . . . vel οὐχ ὅπως τὸν ἐτ. vel μὴ ὅτι τὸν ἐτ.” Dun. Savilius jure vulgatam defendit.

Ibid. not. v. ἐπὶ τοῦ σώματος τὸν λόγον ἐλκύνωμεν. Eadem constructio est loci Tom. X. p. 607 D. ἵνα μὴ τὴν ὑπόνοιαν ταύτην καὶ ἐπὶ τοῦ δόγματος ἐλκύνωσί τινες. Paullo aliter infra p. 163 B.

P. 118 A. lin. 4. καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ σώματος. γὰρ abest a Mor. Ben. vitio operarum.

P. 118 F. lin. penult. εἰδὼς ὅτι. ὅτι om. Mor. Ben. repugnantibus libris.

P. 119 B. not. e. Scripsimus ἀντὶ εὖ ποιεῖν pro ἀντενποιεῖν ex regula Grammaticorum; “τὸ εὖ καὶ τὰ στερητικὰ μόρια non componuntur cum verbis primitivis, sed cum nominibus et verbis inde derivatis.” Plat. Gorg. p. 520 E. τὸν εὖ παθόντα ἐπιθυμεῖν ποιεῖ ἀντ’ εὖ ποιεῖν, ὥστε καλὸν δοκεῖ τὸ σημεῖον εἶναι, εἰ εὖ ποιήσας ταύτην τὴν εὐεργεσίαν ἀντ’ εὖ πείσεται: ubi vid. Stallbaum.

P. 119 C. lin. 1. ἐκείνον δὲ κακηγορήσουσι. Sic Sav. et Codd. κατηγορήσουσι perperam ediderunt Mor. Ben.

P. 119 D. lin. 1. ἂν δὲ σὺ σιγῇσῃς. σὺ casu om. Montef.

P. 119 E. not. w. Vocabulum οὕτως, sequente ὥς, abesse potest. Sic Tom. X. p. 95 D. πῶς (vulgo addunt οὕτως) ἔρημός ἐστιν (ἡ οἰκία), ὥς εἰς ἐτέρων ἐλθεῖν χεῖρας τὰ ἐν αὐτῇ πάντα. Vid. Annot. ad Tom. VII. p. 216 A.

P. 120 C. not. r. τὸ παθόντα δρᾶσαι. Adagium erat δράσαντα παθεῖν, quod tantundem est. Vid. Blomfield. in Gloss. ad Aesch. Choeph. 307. Infra p. 177 E. πῶς οὖν ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ πάθωμεν; μὴ τὰ αὐτὰ δράσωμεν.

HOM. XVII.

P. 121 C. lin. ult. Post πάσχομεν plene distinximus. Editi, ἀλλ' ὅτι ἐν οἷς αὐτοὶ εὖ πάσχομεν, πατέρων σπλάγχνα κ. τ. έ.

P. 121 D. lin. 5. ἂν νῦν χάριση. νῦν casu omisit Montef.

P. 121 E. lin. 1. οὐχ ἀπλῶς ἀκινδύνως ἐχαρίσατο. Glossema sapit ἀκινδύνως, sed in libris omnibus et Catena legitur. Cf. Tom. X. p. 62 D. καίτοι τὰ μὲν Ἑλλήνων ἀπλῶς κατεῖχον· τὰ δὲ ἡμέτερα μετὰ κινδύνων κατεδέξαντο: ubi Matthaeius, “ἀπλῶς, hoc est, ut mox apparebit, ἀκινδύνως.”

P. 122 B. not.ⁿ. Particulam οὐκοῦν hic alieno loco per incuriam assumssisse videtur Savilius. Vid. not. P.

P. 122 E. not.^x. ἥ δὴλον ὅτι . . . εὖ ποιῶμεν; Per interrogationem scribendum. Vid. Annot. ad Tom. X. p. 702 D.

P. 123 A. lin. 3. ὄχημα οὔσαν τῆς ὀργῆς. Vid. Annot. ad Tom. IX. p. 700 C.

P. 123 B. lin. 3. τουτέστι, πάντες καθαροὶ γένεσθε. “Nescio unde exciderit haec clausula: certe non est hujus loci.” Hales.

P. 123 C. not.^r. ΗΘΙΚΟΝ. περὶ τοῦ μὴ ἀργολογεῖν, καὶ κατὰ γελοιαστῶν κ. τ. έ. Haec junguntur apud Basil. M. Tom. II. p. 1065 A. Ed. Ben. 2^{dae}. ὅτι οὐ δεῖ γελᾶν, οὐδὲ γελοιαστῶν ἀνέχεσθαι· ὅτι οὐ δεῖ ἀργολογεῖν λαλοῦντι, ὃ μήτε πρὸς τὴν ἀναγκαίαν καὶ συγκεχωρημένην τοῦ Χριστοῦ χρεῖαν. Obiter monemus, oratiunculam hanc disertissimi Patris a C.F. Matthaeio e Codd. Mosqq. tanquam ἀνέκδοτον publici juris factam Mosquae anno 1775, jamdudum exstare inter Epistolas ejusdem Patris, Tom. III. p. 98 E. unde quae modo excerpsumus sic corrigenda sunt, ὅτι οὐ δεῖ ἀργολογεῖν, λαλοῦντά τι ὃ μήτε πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀκούοντων ἐστὶ, μήτε πρὸς τὴν ἀναγκαίαν κ. τ. έ.

P. 123 F. not.^b. “Ὁφρὺς φοβερὰ, per se, sine γὰρ παρ' αὐτοῖς, melius.” Dun.

P. 124 A. lin. 6. πρὸς αἰσθητοὺς ἔχοντες πολεμίους. “Legendum ἔχοντες πολεμίους τὸν ἀγῶνα. Deest enim aliquid.” Dun. Fallitur. Vid. Annot. ad Tom. IX. p. 529 C.

P. 124 C. not.^o. ὁ pro διό. Vid. Annot. ad Tom. VII. p. 356 E.

P. 124 D. lin. 2. καὶ εἰς πορνείαν τελευτᾷ. καὶ excidit in Ed. Ben.

P. 124 E. not.^x. Vocabulum ἀναπτεροῦν, in malam partem, ut sit, allicere, erigere alicujus cupiditatem, Nostri usu confirmavit Matthaei. Nov. Eclog. p. 226. Adde Tom. I. p. 346 A. τὰς τῶν νέων ἀναπτεροῦσι ψυχάς. Tom. III. p. 664 D. τοῖς ἀπατῶσιν ὑμᾶς καὶ ἀναπτεροῦσιν. Tom. IX. p. 459 C. πρὸς τὸν πλοῦτον κεχηνῶς καὶ ἀνεπτερωμένος.

P. 125 B. lin. 4. ταῖς ἐλευθέραις ὑμῶν h. e. uxoribus. Minus recte Montef. liberis puellis. Noster in Epistolis Tom. III. p. 589 C. καίτοι

τῆς κυρίας μου, τῆς ἐλευθέρας αὐτοῦ, σφόδρα σοι φίλης οὔσης. Ibid. p. 597 C. ἡ καλὴ Σελευκία, ἡ τοῦ κυρίου μου Ῥουφίνου ἐλευθέρα. Apud Basilium M. ἐλευθέραν *viduam* matronam designare, nescimus an jure definierint Benedictini ad Tom. III. p. 92 A.

P. 125 C. not. k. τοὺς κόρδακας Sav. cct. “Κόρδαξ, rei proprie, non personae nomen. Notissimum enim *cordacem* esse saltationis genus quoddam αἰσχροῦς κινεῖν τὴν ὁσφύν, ut docet Interpres Aristoph. At hic saltantes ipsi vocari videntur Cordaces.” *Hales*. De *Samardacis* scurris consulendus *Lobeck*. Aglaoph. p. 1327. qui citat Augustin. in L. contra Acad. III. 15. *planus erat de iis quos Samardocos jam vulgus appellat*. Schol. Cruq. ad Hor. I. Sat. 6. 115. fallacem dixit circum propter *Samardacos et sortilegos et mathematicos*. Origo vocis incerta est; neque audiendi sunt qui in nostro loco pro *σαμαρδάκους, Σαμοθράκους* substituere voluerunt. Vid. *Lobeck*. l. c.

Ibid. lin. 3. τῶν ἡμετέρων ψυχῶν est sphalma Montefalconii.

P. 125 F. lin. ult. δράξασθε, παιδία, μή ποτε ὀργισθῇ κοιλία. Parodia insulsa Sacri Codicis Psal. ii. 8. δράξασθε παιδείας, μή ποτε ὀργισθῇ κύριος. Quod nemo interpretum perspexisse videtur.

P. 126 A. lin. 1. οὐαί σοι, μαμωνᾶ, καὶ τῷ μὴ ἔχοντί σε. Idem proverbium memoratur Tom. XII. p. 154 D. ἀλλ’ ὃ τῆς ἀτοπίας, καὶ οἷα φθέγονται· οὐαί σοι, μαμωνᾶ, καὶ τῷ μὴ ἔχοντί σε.

Ibid. lin. 3. ἄρτι οὐκ ἔστι γένεσις; Vid. Annot. ad Tom. VII. p. 89 A. ubi verba quae per incuriam Juliano assignavimus, πλέκων ἐκ τῆς (+ τῶν) ἀστέρων κινήσεως τὰς γενέσεις καὶ τὰ συμβαίνοντα, sunt Greg. Naz. in Julian. Orat. II. p. 84. Ed. *Montac*.

Ibid. not. v. πρὸς ἀτοπίαν λέγω, φησὶ, καὶ ἥθους αἰσχροῦ. Haec non assequimur. Hervetus vertit, dico *adversus absurditatem naturae et malorum morum*; quasi legisset φύσεως pro φησί. Vid. Var. Lect. ad Tom. X. p. 449 C.

HOM. XVIII.

P. 127 B. lin. 2. τοὺς αὐτῷ ἀπειθοῦντας καλεῖ. Erat cum corrigeremus τοὺς αὐτοαπειθοῦντας, ut Tom. VII. p. 708 C. υἱὸν δὲ γεέννης φησὶ, τουτέστιν, αὐτογέενναν. Nunc autem nihil mutamus.

P. 129 B. not. a. ἡ εἰ ἀπορρήξας κ. τ. εἰ. ἡ, quod abest a C.D.E. et Veron. ex conjectura supplevimus. Cf. Annot. ad Tom. VII. p. 362 C.

Ibid. not. d. Notanda est particula οἶ, quae extra formulam οἶμοι minime vulgaris est. Ceterum ut hic οἶος pro οἶ in unum nostrorum irrepsit, fieri potest ut idem acciderit in loco similis coloris Tom. VII. p. 198 C. διὸ ὅταν μάλιστα ἡμῖν ὀνειδίσαι βούλωνται, καὶ τὴν κατηγορίαν αὐξῆσαι, τοῦτο ἐπιλέγουσιν, οἶον, ὁ Χριστιανός. “Syllaba *ōv* vocibus passim intempestive addita est, quod accentus gravis pro nota ejus tachygraphica haberetur.” *Bast*. Comment. Palaeogr. p. 771.

P. 129 C. not.^h. πολλάκις τοῦ πάθους κρατῶν. Sic infra D. lin. 6. καί-
τοι ἐκεῖνοι τὰ πάθη προσκυνούντες, πολλάκις ἐκτός εἰσι τῶν παθῶν κ. τ. ἐ. Ad
summam sententiae cf. Tom. IX. p. 481 C.

P. 129 D. lin. 4. οὕτω καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ μαμωνᾶ. Delendum videtur οἱ.
Mox lin. ult. pro οὐκέτι, οὐκ ἔστι conjicit Heysius.

P. 129 E. lin. 4. ἐπάρατος ὁ τῆς πλεονεξίας βῶμος. Interpretes, *exse-
cranda est ara avaritiae*. Rectius vertas, *exsecrabilis ara avaritiae vidit*.
Talis inversio in vocabulo ἐπάρατος notanda est. Infra p. 157 A. ἐπάρα-
τον τοῦτο τὸ ῥῆμα καὶ μιᾶρὸν ἀπὸ τοῦ διαβόλου εἰσηνέχθη.

Ibid. lin. 5. τοῦτον τὸν τῶν εἰδώλων. τὸν male abest a Mor. Ben.

P. 129 F. not.^a. οἱ δὲ βρόχον ἤψαν. Cf. Tom. X. p. 209 A. πόσα
θῆγει κατὰ σοῦ ξίφη, πόσα ὀρύττει βάραθρα, πόσους ἀνάπτει βρόχους, πόσους
παρασκευάζει κρημνοὺς. Cf. *Dorvill.* ad Charit. V. 10. μόνος δὲ γενόμενος
ἤψε βρόχον, καὶ μέλλων ἐπ' αὐτὸν ἀναβαίνειν κ. τ. ἐ.

P. 130 A. not.^f. ὥσπερ γάρ ἔστι ψυχῆς θάνατος. Post θάνατος incipit
parenthesis, quae complectitur omnia usque ad B. lin. penult. ὥσπερ οὖν
ἔστι ψυχῆς θάνατος.

Ibid. lin. ult. Corrigendum videtur τὴν μὲν πολλῶν φροντίδων καὶ
πόνων ἀνέπαυσε, τὸ δὲ εἰς φανερόν χωρον παρέπεμψεν. Nam sequitur οὐ γὰρ
ἐὰν διαλυθῇ (ἡ ψυχὴ), καθάπερ τὸ σῶμα αὐτὴν παραπέμπει (sc. ὁ τῆς ψυχῆς
θάνατος).

P. 130 B. lin. 7. ὁ τῆς ψυχῆς θάνατος. τῆς male abest a Ben.

P. 130 E. not.^c. Omisso κακῶς, legi potest καὶ ἀντίπη τις. Vetus,
et si quis contradixerit.

P. 132 A. lin. 5. ἀλλ' ἐπηρείας. Vetus, *sed violentiae*. Montef. *sed
irrisionis*.

P. 132 C. lin. 1. εἰκὴ μισεῖσθαι, ἀλλὰ φιλεῖσθαι. Dictum erat vulgare,
εἰκὴ φιλοῦ, εἰκὴ μὴ μισοῦ. Vid. Annot. ad Tom. X. p. 411 D.

P. 132 D. lin. ult. προτιθείς Sav. et Codd. προτίθης tacite ediderunt
Mor. Ben.

HOM. XIX.

P. 133 E. not.^m. ἀσθενεστέρους ποιῆσαι. Vetus, *ad dejiciendos et in-
firmandos ipsos*. Vox εὐσθενέστερος nescimus an Graeca sit, certe apud
Nostrum nusquam alibi legitur.

P. 135 E. not.^v. ἐν φόβῳ Χριστοῦ. “Chrysost. in Cod. β. ter habet
θεοῦ, bis Χριστοῦ. Quin etiam in interpretatione (p. 141 D.) sic habet :
εἰ γὰρ δι' ἄρχοντα ὑποτάττη, ἢ διὰ χρήματα, ἢ δι' αἰδῶ, πολλὰ μᾶλλον διὰ τὸν
τοῦ θεοῦ φόβον. Ἐν φόβῳ Χριστοῦ repetit Chrysost. Hom. XX. in
Cod. β. Vid. Montef. p. 149 D.” *Matthaei.* ad loc. Infra p. 165 E.
inter θεοῦ et Χριστοῦ fluctuant Codices.

P. 136 D. lin. 2. καὶ ἐν εὐημερίαις ὦν. ἐν om. Mor. Ben. Mox ἐν
δύναμει deest apud eosdem, necnon in Ben. 2da.

P. 137 C. lin. 3. ὁ οὐράνιος. Sic Sav. et Codices. ὁ ἐν τοῖς οὐράνοις (sic) tacite ediderunt Mor. Ben.

P. 138 B. lin. 1. “Lego τίς ὁ τὴν καμάραν ταύτην . . . περιδιμήσας; ἐπὶ τῆς γῆς ἔστηκεν, ἥ καὶ ἐπὶ ὑδάτων;” Dun.

P. 138 E. not. e. ὅλως εἰ βουλοίμεθα κ. τ. εἰ. Particula δὲ recte abest, ut Tom. X. p. 537 A. ὅλως εἰ τοιαύτην ἔχεις προαίρεσιν, μηδὲ δῶς.

P. 139 E. lin. 3. ὅταν τορεύῃ τὸ ξύλον. Sic Veron. Sav. et Codices. *τορνέυῃ* per incuriam, ut videtur, ediderunt Mor. Ben. De confusione horum verborum vid. *Lobeck.* ad Phryn. p. 324. *Meineke* ad Menand. p. 294.

P. 140 E. not. d. σκοτοδιμία. Alii σκότος δεινὸς (vel δεινόν). Legi potest etiam σκοτοδίνος, quae forma est Chrysostomica. Cf. Annot. ad Tom. VII. p. 583 A. Exemplis adde Tom. III. p. 467 D. Tom. VI. p. 114 B. In loco Tom. III. p. 578 A. *ταράττονται, θορυβοῦνται, σκοτοδίνοις ἰλίγγοις κατέχονται*, legendum videtur *σκοτοδίνοις καὶ ἰλίγγοις*.

Ibid. lin. 3. καὶ ὑπὸ τῶν πορρωτέρω κατέχεται. Obscure dictum. Tentat Dunaeus, καὶ τῶν πορρωτέρω ἀντέχεται vel ἐφικνέται: Savilius οὐ κατέχεται.

P. 141 A. lin. 4. καὶ οὐδαμοῦ χρήσιμοι. καὶ male om. Ben.

HOM. XX.

P. 143 A. lin. 7. ἵνα μὴ ὥς ἀλλοτρία προσέχη. ἀλλοτρία sine iota subscripta vitiose scriptum in Mor. Ben. Mox B. lin. 1. ἄπερ omissum in iisdem.

P. 143 D. not. c. καὶ γείτονες ἀπολαύουσι τῆς εὐωδίας. “Allusum videtur hoc vocabulo ad locum illum Psalm. 133, ubi pax et concordia cum oleo fragrantissimo, opobalsamo puta, comparatur.” Bois. Dunaeus tentat εὐζωίας; Vir doctus Editor Ben. 2^{dae} εὐοδίας, quod apud Nostrum vix alibi invenias. Sed Basil. M. Tom. I. p. 22 D. dixit, τὴν εἰς πάντα τὸν βίον εὐοδίαν.

P. 144 B. not. m. Formula ἄτε ὥς legitur Tom. VI. p. 201 A. Tom. IX. p. 181 A. Tom. XI. p. 406 B. Tom. XII. p. 295 A. ἄτε δὲ ὥς Tom. IV. pp. 137 D. 584 D. ἄτε δὲ (?) ὥς Tom. XII. p. 62 D. ὥς ἄτε infra p. 158 E. ὥς ἄτε δὲ Tom. IV. p. 615 C.

P. 144 D. lin. 6. καὶ καταφρονοῦσαν. καὶ male abest a Ben.

P. 144 E. lin. 1. τις ἂν καταδῆσαι δυνήσεται. De syntaxi monitum ad Tom. X. p. 262 C. Adde Artemid. Onirocrit. II. 70. οὐ γὰρ ἑκατὸν τριάκοντα ἐννέα ζήσεται ἂν τις ἔτη.

Ibid. lin. ult. καὶ πάθῃς τι ὑπὲρ αὐτῆς. Vetus; si quid uxoris gratia ferendum sit. Sed παθεῖν τι de affectu animi quovis ponitur, hic de ira, ut Tom. IX. p. 390 D. ὥσπερ ἔπαθέ τι, καὶ φησι, μαῖνη, Παῦλε. ὅτι δὲ παθὼν τοῦτο λέγει, ἄκουε τῶν ἐξῆς. Tom. XII. p. 240 A. οὔτε ἐκείνος ἔπαθέ τι . . . ἀλλ’ ὠνειδίζετο καὶ ἔφερε πάντα.

P. 145 E. lin. 1. τὸν νυμφίον τῆς ἐκκλησίας μιμοῦ. Alluditur ad Psalm. xlv. 14. *πάσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν.*

P. 147 C. lin. 5. τὸ ἤδη τεχθὲν usque ad ἔχει θεὸν λόγον ἐν ἑαυτῷ· καὶ ἡμεῖς. “In his Lector vix syntaxin, sensum ne vix quidem reperiet. Ne tamen quicquam desideraretur, notanda putavimus. Nam ne nostra quidem [sc. quae nos in margine, Savilius vero in textu posuit] satis sana, quanquam his multo tolerabiliora.” *Hales.* “Defectiva et corrupta.” *Heyse.*

P. 148 C. lin. 6. τὸν ante γεννησάμενον casu om. Montef.

P. 149 C. lin. 4. τῇ τῆς τυραννίδος ἀγάπῃ. “Legendum perspicue τῇ τῆς ἀγάπης τυραννίδι.” *Hales.*

P. 149 D. lin. 6. Edebatur ἵνα μηδὲν ἢ παρ’ αὐτῇ γεγονός. Post γεγονός insequendum putat ἑλλιπὲς Dunaeus. Boisius, ἵνα μηδὲν τῶν μὴ δεόντων ἢ παρ’ αὐτῆς γ. Quod nos edidimus παρ’ αὐτὴν idem valet quod παρὰ τὴν αὐτῆς αἰτίαν p. 152 E.

P. 149 E. lin. penult. καὶ ἦν μόνος οἶδεν αὐτός. ἦν male abest a Mor. Ben.

P. 150 D. lin. 3. ἐκελεύθης pro ἐκελεύσθης vitiose dederunt Mor. Ben. Statim καὶ ante μείζονα excidit in Ben.

Ibid. not. b. τί δι’ (sic) ἂν pro τί δ’ ἂν lapsu typothetae Sav. Mendum mendo correxit Morellus, τί δι’ ἂν scribens. Hunc tamen secure imitatus est Montef.

P. 151 D. lin. 5. ἐπιμελούμενοι pro ἐπιμελόμενοι tacite dederunt Mor. Ben. repugnantibus libris.

P. 152 B. lin. 2. πᾶσαν τὴν ἡμέραν τοῖς φίλοις δίδως σαυτόν. σαυτὸν ex-punctum voluit Dunaeus, fortasse recte.

P. 152 C. not. e. Edebatur οὐδὲ ἐπῆλθεν ὁ ἀνὴρ. Vetus, neque accessisset ad eam vir. “Legendum οὐδὲ ἐπῆλθεν αὐτῷ τῷ ἀνδρὶ, nunquam venit in mentem viro. Halesius pro ἐπῆλθεν legendum putat, ἐπεξῆλθεν, Abraham videlicet τῇ γυναικὶ, ἀπαιδίας ἕνεκα.” *Dun.* Si lectio sana est, ad οὐδὲ ἐπῆλθε intelligendum videtur τινι ἀναγκάζειν.

P. 152 D. lin. 2. οὐκ ἂν καὶ χεῖρας ἐξέτεινε. “Forte ἐνέτεινε, ut infra p. 153 C. χεῖρας μηδέποτε ἐντεινέτω. Ἐκτείνειν χεῖρα dicitur, qui liberalis est, non qui pugnat.” *Dun.*

P. 153 A. lin. 3. καὶ ἐπὶ ζεύγους λευκῶν ἡμίονων πρόεισι. *Muli albi ad muliebrem luxum fastumque in primis pertinebant. Cf. Tom. III. p. 176 C. καὶ λευκοὺς ἡμίονους, καὶ χρυσοπάστους χαλινούς, καὶ θεραπείαν εὐνούχων, καὶ πολὺν θεραπαινίδων ἔσμον.* Iidem in regio ornatu memorantur. Tom. VIII. p. 67 B. τῆς ἀλουργίδος τὸ ἄνθος, τῶν λίθων τὸ μέγεθος, τὴν λευκότητα τῶν ἡμίονων, τὸν περὶ τὸ ζεύγος χρυσόν.

P. 153 D. lin. 3. “καθάπερ ἄγαλμα δεχόμενος, tanquam simulacrum expoliendum et ornandum susceperis, sic uxorem tuam cunctis virtutibus

excolere debes. Allusit, ut mihi videtur, ad hunc locum Demosthenis pro Corona [p. 268, 8.] *ἔπειτα τοιαῦτα ποιῶν λέγεις ἃ δεῖ προσεῖναι τῷ δημοτικῷ, ὥσπερ ἀνδριάντα ἐκδεδωκὼς κατὰ συγγραφὴν, εἴτ' οὐκ ἔχοντα ἃ προσήκεν ἐκ τῆς συγγραφῆς κομιζόμενος.* Aeschines enim enumeravit quae populari inesse homini debent. Cf. infra p. 164 B." *Dun.*

P. 153 E. lin. ult. *λυθειςὼν τῶν παστᾶδων.* Vid. Annot. ad Tom. X. p. 501 E.

P. 154 B. lin. 6. Vulgo interpungunt, *ποῖος οὗτος ὁ ἀνὴρ; φιλόσοφος ἐστίν.* Sed vid. infra p. 163 C.

P. 154 C. not. v. *σχολῇ γ' ἂν οὗτος ἀνέξεται.* De formula *σχολῇ γ' ἂν* cum futuro constructa diximus ad Tom. VII. p. 468 D. *σχολῇ γ' ἂν* (alii *σχολή γε εἰ*) *ἕτερός τις ἀπὸ συγγενείας σωθήσεται.*

P. 154 D. lin. 4. *ἐφ' οἷς ἂν διατυπώσῃς.* ἂν casu omiserunt Mor. Ben.

P. 154 F. lin. 2. *εἰ βούλεσθε. εἰ δὲ βούλεσθε* clam edidit Montef. repugnantibus libris.

P. 155 B. lin. penult. *μετά τινος περιόδου, quodam loquendi circuitu* Vetus. Noster Tom. VIII. p. 385 E. *ὅλως δὲ, τί ἔδει περιόδου τοσαύτης καὶ αἰνιγμάτων; ἥρκει γὰρ εἰπεῖν, οὐκ εἰμὶ ἴσος, καὶ ἀπαλλαγῆναι.*

P. 155 D. lin. penult. *τὸν παρόντα ζῆσαι βίον.* Lectio *στήσαι* pro *ζῆσαι* Morelli incuriae debetur, quem imprudenter secutus est Montef.

P. 155 E. not. a. *οὕτω τὸν βίον μεταστήναι τοῦτον.* Vetus, *vitam istam ita transigere liceat.* "Ne reponatur *μετελθεῖν*, sed *διελθεῖν*, vel potius *μεταστήσαι* ἢ *μεταλλάξαι*: *μετερχόμεθα γὰρ τὸν μέλλοντα βίον.*" *Dun.* Graece dicitur *μεταστήναι βίου* vel *ἐκ βίου*. Dubitamus an tolerari possit *μεταστήναι βίον* eadem ratione qua construitur *ἐκβῆναι βίον*.

P. 156 B. not. p. Pro *καὶ* negligenter δὲ scriptum in Mor. Ben.

P. 156 C. lin. 5. *τὸν ἀπὸ τῆς σεμνότητος. καὶ* pro *τὸν* est *sphalma* Morelli, repetitum a Ben. *Μοx παράγε* (sic) pro *παράγαγε* male legitur apud eosdem.

P. 156 D. not. z. Cf. Tom. XII. p. 578 B. *τῶν ἀποστόλων, οἱ ἐν λιμῷ καὶ δίψῃ καὶ γυμνότητι διήγον.*

P. 157 D. lin. 6. *δούλην ἐποίησας μᾶλλον ἀργυρώνητον.* "ἴσ. ἀργυρωνή-
τον." Sav. in marg. Vetus: *obsequentiore* quam si *emptitia* esset.

HOM. XXI.

P. 158 D. lin. 5. *οὐδὲ* pro *οὐδὲν* bis mendose dedit Montef.

P. 158 E. not. f. De *ὥς ἄτε* diximus ad p. 144 B. Ante *ὥς ἄτε* subintelligendum, *hoc fecit.*

P. 159 A. not. m. De permutatione vocabulorum *πρᾶγμα* et *πρόσταγμα* monitum ad Tom. VII. p. 309 C. Exemplis adde Tom. IX. p. 447 B. Tom. X. p. 202 B.

Ibid. lin. 6. *πρώτη γάρ ἐστι τὸ οὐ μοιχεύσεις.* Vid. Marc. x. 19. Luc. xviii. 20.

P. 160 A. lin. 1. οἶον, ὃ Ἀχιλλεὺς, ὅταν μετανοῇ. “Post μετανοῇ deest aliquod, fort. ὅτι ἀπέθανεν. Achillem enim poenituit mortem oppetiisse tam fortiter. Sic enim heros ipse ἐν τῇ νεκρίᾳ:

μὴ δὴ μοι θάνατόν γε παραύδα, φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ·
βουλοίμην κ' ἐπάρουρος ἔων θητεύεμεν ἄλλω
ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοςτος πολὺς εἴη,
ἣ πᾶσι νεκέεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.

Hanc mollitiem jure reprehendit Plato lib. II. de Repub. et cum aliis de causis poetas prohibet sua civitate, tum quia mortis timorem injiciunt maxime.” Dun.

P. 160 C. lin. ult. τὸ πᾶν εἰργάσατο. Pro τὸ πᾶν, quod est in libris omnibus, αὐτὸ mendose habent Mor. Ben.

P. 161 C. not. c. οὐχ οὕτω . . . ἀλλά. Sic invicem sibi respondent τοσοῦτον et ἀλλὰ infra p. 162 A.

P. 162 A. lin. 3. πολλῆς οὖν χρεία. πολλῇ (sic) pro πολλῆς vitiose edidit Montef. πολλή temere scripsit Editor Ben. 2^{dae}.

P. 162 B. not. x. “πάλιν πένης. Inutilis clausula, ni fallor.” Hales. “Dixisse haec videtur Chrysostomus aliquanto commotior. Quid, inquit, iterum mihi pauperem commemoras? semperne hoc subterfugio uteris? Lego igitur interrogative, πάλιν πένης;” Bois. In nostra lectione πάλιν cum sequentibus nectit E. et prob. D., cum praecedentibus C.

P. 162 F. lin. 1. ἔνθα αἱ πόλεις εἰσί. “Lege ἔνθα ἐμπολεῖς εἰσί. Hesychius, ἐμπολις, ὁ πατρίδα ἔχων, cui contrarium ἀπολις, extorris. Opponuntur ergo ἐμπολις et πάροικος.” Dun. Scrupulum movet Boisius, ἐμπολιν et ἀπολιν recte opponi, non item ἐμπολιν et πάροικον. Adde quod vocabulum ipsum extra poetas vix obvium est.

P. 163 E. lin. 4. ἔστηκε. Fortasse scribendum ἐστήκη, quae forma legitur Tom. X. p. 536 E. Cf. Annot. ad Tom. VII. p. 482 D. et ad Tom. IX. p. 510 A.

Ibid. not. t. τριγχιών. De hac forma diximus ad p. 57 C.

P. 163 F. not. y. πρὸς πάντα ταῦτα. Vetus, contra haec omnia, non male. Constructio πρὸς πάντα ταῦτα ὑποκείμενον defendi neutiquam potest.

P. 164 D. not. g. ὁ τὸ τάλαντον τὸ ἐν καταβαλόμενος. Vetus, neglexit, male: nec tamen alium sensum, qui magis huic loco idoneus sit, habemus. Recentiores habent μὴ καταβαλόμενος, non deponens, probante Dunaeo, quo iudice aliud est καταβάλλειν χρήματα, numerare vel persolvere, aliud καταβάλλεσθαι, collocare. Sed Noster Tom. VII. p. 750 D. habet, ἔδει σε καταβαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου. Fortasse scripsit Auctor, εἰ γὰρ ὁ τὸ τάλαντον τὸ ἐν οὐδὲν ἐκέρδανεν, per notam ellipsin quam illustravimus ad Tom. IX. p. 754 B. Aptissimum exemplum est Tom. XI. p. 332 C. ἐγνωῶμεν τὸν τὰ πέντε τάλαντα, καὶ τὸν τὰ δύο.

HOM. XXII.

P. 165 C. lin. 2. τούτου τοῦ μέρους. Articulum casu omisit Montef.

P. 166 A. lin. 5. ἀλλ' ὡς ἂν ἐξῇ. Vertit Montef. *sed utcunque licet*. "Puto legendum, ἀλλ' ὡς ἂν ἐξῇ, κακουργεῖν. Deesse enim videtur aliquid, et sequentia hoc probant." *Dun.* "Haec eruditi Viri conjectura confirmatur ex Oecumenio, qui cum hunc locum verbatim describat, inquit, ἀλλ' οὐκ ἐξ εὐνοίας, ἀλλὰ κακούργως." *Hales.* Etiam Catena habet, οὐκ ἐξ εὐνοίας δέ, ἀλλὰ κακουργούντας τοὺς αὐτῶν δεσπότας.

P. 166 D. lin. 3. ἐκοντὶ Sav. recte. ἐκόντι Mor. Ben.

P. 167 D. lin. 5. ὁ δὲ νόμος. δὲ male abest a Ben. Mox πάντες pro πάντας est sphalma Morelli, praeterlapsus a Ben.

P. 167 E. not.^x. ἡ βαναυσία omissum, quia non intellectum. Vetus, *vulgaris negligentia*, et in marg. "alias, artificium." Montef. *invidia*. Nostro est semper fere *mollities*, vel *socordia*. Sic Tom. III. p. 441 E. ἀκουέτωσαν οἱ εὐχόμενοι μετὰ βαναυσίας (Montef. *cum quadam imperitia*). Tom. IV. p. 416 A. οὐδὲν βάνανσον οὐδὲ ῥάθυμον ἐπεδείξατο. Tom. V. p. 521 E. βαναύσου βίου καὶ διαρρέοντος ἀφορμή. Tom. IX. p. 524 B. βάνανσοι καὶ ἐκλελυμένοι καὶ ἀναπεπτωκότες. Tom. X. p. 562 E. ἀλλὰ μαλακίας, καὶ βαναύσου ψυχῆς καὶ ἀνοήτου. Plura cumulavimus ad Tom. VII. p. 509 D.

Ibid. lin. 5. τὸ πρᾶγμα] τοῦτο τὸ πρᾶγμα Mor. Ben. repugnantibus libris.

P. 168 F. not.¹. διὰ συντόμου ελεῖν. Vetus, *abrupte adoriri*. "Videtur vera haec lectio, neque movenda. Methodus est enim *via compendiaria* ad inveniendum aliquid." *Dun.*

P. 169 A. not.⁹. οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ ἀφελῶς. Sic Noster Tom. XI. p. 744 C. ἀλλ' ἀπλῶς οὕτως ἔλαβε τὴν μαρτυρίαν καὶ ἀφελῶς.

P. 169 D. not.^h. ἡ συνθήκη ἐν τίνι κείται; ἐν χρυσῷ. Hoc est, ni fallimur, *in aureo* sc. numo. Locutio ad communem vitam pertinere videtur. Ceterum haec praepositionis vis, quam fere praetereunt Grammatici, ex loco Demosth. p. 701, 1. illustrari potest: ἐμοὶ ἐν χιλίαις ἐστὶν ὁ κίνδυνος: h. e. *periclitor ne mille drachmis multer*.

Ibid. lin. 5. τὸ ἐν. "τὸ ἐν bis A.F. Sic ὀρθοτονεῖται praepositio, fortassis recte." *Heyse.* τὸ ἐν (sic) Veron.

P. 170 D. not.^y. ὅταν τὸν ὑγρὸν βίον καὶ εἰκὴ τοῦτον ἐπιζητῇ. Dunaeus putat legendum καὶ εἰκαῖον i. e. ματαῖον. Alii μάτην καὶ εἰκὴ, vel ἀπλῶς καὶ εἰκὴ tentant. Sed nihil mutandum videtur. Sic supra p. 128 D. ἵνα μὴ νομίσης ἀπλῶς εἶναι τὸ ῥῆμα. Tom. X. p. 102 D. τί πρὸς ἄνθρωπον ἀποφεύγομεν, τὸν οὐδὲν, τὸν εἰκὴ, τὸν ἀπλῶς.

P. 172 E. lin. 7. ἤδη οὖν νενίκηκα. Sic Sav. et libri omnes. νενίκηται Veron. Mor. Ben.

P. 173 C. not. w. τοὺς εὐπροσωποῦντας τῶν οἰκετῶν. Vocabulum εὐ-προσωπεῖν ipse Chrysostomus ad Gal. vi. 12. per εὐδοκιμεῖν reddit. De constructione εἰ . . . ἀναμινύηται monuimus ad Tom. X. p. 628 A.

Ibid. not. a. τοὺς ἐπιτεταγμένους ἡμῖν ἀγγέλους. Syntaxis legitima. Sic Greg. Naz. apud H. Steph. p. 9067 C. Ed. Valp. ἄλλω τινὶ τοῦ παντὸς ἐπιτεταγμένοι, alii orbis parti praecepti. Paulo aliter Basil. M. Tom. III. p. 100 B. ἀνευ τῆς δοκιμασίας τῶν εἰς τὸ διατυποῦν τὰ τοιαῦτα ἐπιτεταγμένων.

P. 173 E. lin. 4. ἡ μετὰ τῶν μελῶν τῶν σῶν. Recte Vetus, potius quam in eos qui membra tua sunt. De usu τοῦ ἡ pro μᾶλλον ἡ vid. Annot. ad Tom. IX. p. 500 C.

P. 174 A. not. i. καὶ casu abest a Ben. Ibid. lin. 5. τὸν κύριον Ἰησοῦν (om. ἡμῶν) per incuriam dederunt Mor. Ben.

HOM. XXIII.

P. 174 D. lin. 5. καὶ πολλὰ παρὰ τοῦτο γένοιτο ἄν. Vetus, et hinc multa sane pendent, non male. Tom. XI. p. 492 B. μὴ εἴπωμεν, παρὰ τοῦτο οὐδὲν, παρ' ἐκεῖνο οὐδέν. Vid. Annot. ad Tom. VII. p. 512 C.

P. 175 A. lin. 2. τὸν διαρρέοντα. Articulus abest a Ben. typothetae culpa.

P. 175 D. not. b. ἂν τῇ ἀληθείᾳ ζωννύμεθα. De hac forma conjunctivi monuimus ad p. 97 C.

P. 176 A. lin. penult. Pro ἐπαναπαύεσθαι, ἀπαναπαύεσθαι vitiose scripsit Montef.

P. 177 B. lin. 7. πρὸς τοὺς προφήτας, e. g. Jeremiae, xiii. 1. De Mose nihil compertum habemus. Deus ipse φαίνεται ἐξωσμένος in Ezech. i. 27. (?) Angeli Ezech. ix. 11. secundum LXX. Rex. xv. 6.

P. 177 C. not. o. Lectio Codicis E. ἀπολομένους μὴ ἀπολομένους ex duplici scriptura nata esse videtur.

P. 177 E. lin. 2. πόσοι γεννήματα ἐχιδνῶν οὗτοι. Sic omnes: sed paene necessarium videtur πόσα.

Ibid. not. b. Savilius distinxit, πῶς οὖν; μὴ τὰ αὐτὰ πάθωμεν, μὴ τὰ αὐτὰ ὄρ. Dunaeus, πῶς οὖν μὴ τὰ αὐτὰ πάθωμεν; μὴ τὰ αὐτὰ ὄρ. De formula πῶς οὖν ἵνα vid. Annot. ad p. 72 D.

P. 178 A. not. g. ἐν (fort. ἐπ') ἀναφορεῦσι. Sumtum ex Num. xiii. 28. ἦραν αὐτὸν ἐπ' ἀναφορεῦσι.

P. 178 C. lin. 1. εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. τῆς casu om. Montef.

P. 178 D. not. i. In C.D. Veron. locus sic legitur: οὐκέτι σκώληξ ὁ αἰσθητὸς λυμαίνεται, καθάπερ ἐπὶ τοῦ μάννα, ἀλλ' ὁ τῆς δικαιοσύνης. Πάντα οὖν κ. τ. ε. Sed ὁ σκώληξ τῆς δικαιοσύνης absurdissimum est. Ergo altera recensio, quae est nostrorum A.B.F. haec venditat: οὐκέτι σκώληξ ὁ αἰσθητὸς, καθ. ε. τ. μ., ἀλλ' ὁ τῷ πυρὶ συνδιαιωρίζων ἡμᾶς λυμαίνεται.

Hinc sua effecit Savilius, οὐκέτι σκώληξ ὁ αἰσθητὸς λυμαίνεται, καθ. ἐ. τ. μ., ἀλλ' ὁ τῷ πυρὶ συνδιαίωνίζων. Restat Codex E. qui lectionis Veronensis manifestam lacunam sic explet: οὐκέτι σκώληξ ὁ αἰσθητὸς λυμαίνεται, καθ. ἐ. τ. μ. ἀλλὰ σκώληξ ἀτελεύτητος δέξεται· οὐδὲ ἥλιος αὐτὸς ἦψει, ὥσπερ ἐ. τ. μ., ἀλλ' ὁ τῆς δικαιοσύνης. Egregie, quod ad totam sententiam attinet, sed corruptela proculdubio inest in verbo ἦψει, quod nihili est. Cum igitur conjecturae locus esse videretur, pro ἥλιος αὐτὸς scripsimus, ὁ ἥλιος οὗτος, et pro importuno ἦψει, vocabulum aptum sane, si non a manu Auctoris profectum, τήξει. Sic Exod. xvi. 21. ἡνίκα δὲ διεθέρμαιεν ὁ ἥλιος, ἐτήκετο. Ceterum δέξεται in altero membro Nostrum prorsus sapit. Sic Tom. X. p. 95 E. ἀλλὰ χαλεπωτέρα δέξεται κόλασις τοὺς τοιούτους, καὶ ποταμὸς πυρὸς, καὶ σκώληξ ἰοβόλος.

P. 178 F. lin. 2. τὸ λεγόμενον παρ' αὐτοῖς φωσσάτον. *Fossatum*, vocabulum inferioris Latinitatis. Zonaras in Gloss. τὸ καλούμενον παρ' Ἑλληνισι τάφρος καὶ παρὰ Ῥωμαίοις φοσσάτον, τοῦτο παρ' Ἑβραίοις ἀματταρί.

HOM. XXIV.

P. 179 D. not.ⁱ. τὸν καθολικὸν καὶ ἐνάρετον βίον. Recte dicitur ὁ καθολικὸς βίος, ut βίος in bonam partem sumatur, qui Nostri est usus. Sic Tom. VII. p. 293 B. παρὰ γὰρ αἰρετικοῖς ἔστι πολλάκις καὶ βίον εὐρεῖν. Tom. X. p. 522 A. ἕως λείπεται ἡ ἐνδεκάτη, προσέλθωμεν, καὶ βίον ἐπιδειξώμεθα. Dunaus legendum censet vel δικαιοσύνην δὲ ἐνταῦθα τὴν καθόλου φησιν, καὶ τὸν ἐ. β. vel cum libris A.B.F. δικ. δὲ ἐνταῦθα τὸν καθόλου ἐν. φησι βίον.

P. 179 F. lin. 1. αὐτῷ ὀδόν. αὐτοῦ pro αὐτῷ mendose dedit Montef.

P. 181 A. lin. 5. παρρησιάζωμαι pro παρρησιάζωμαι vitiose exhibent Mor. Ben.

P. 181 C. lin. 2. οὐχ ἀπλῶς τοῦτό φησιν. Τοῦτο, ut videtur, non ad proxime antecedentia, ὃν ἔπεμψα κ. τ. ἐ. sed ad vers. 18. διὰ πάσης προσευχῆς κ. τ. ἐ. spectat. Hujusmodi disjunctiones tum per totum opus, tum maxime in hac operis parte videre est.

Ibid. not.^o. “προσιέναι, i. e. προσεύχεσθαι: προσευχὴ γὰρ πρόσσος καὶ προστροπὴ dicitur. Cic. caste divos adeunto.” Dun. Minus bene Vet. *congregiendi*. Montef. *progrediatur*. Infra p. 183 C. μηδέποτε δὲ προσιών ὑπὲρ σαντοῦ μόνου ἀξίου: et p. p. ἐν παντὶ καιρῷ πρόσσιθι. Tom. X. p. 392 E. καὶ ὑπὲρ αὐτῶν πρόσσιμεν, δεόμενοι τοῦ ἀμνοῦ τοῦ κειμένου.

Ibid. not.^r. Locus S. S. est Esai. lix. 17. καὶ ἐνεδύσατο δικαιοσύνην ὡς θώρακα. Saepius quidem dicitur Deus θώραξ εἶναι, sed nunquam, quod sciamus, θώραξ δικαιοσύνης.

P. 181 F. lin. 3. μὴ ἀναβάλλεσθε πρὸς εἰρήνην, omisso per incuriam articulo Montef.

P. 182 C. not.^e. ἀρά ἐστι πίστις; Hacc, ni fallimur, sunt verba respondentis; quasi dictum esset, μόνον ἔστω πίστις, καὶ σβέσει κ. τ. ἐ.

P. 182 D. lin. 4. ἐπιστρατεύονται pro ἐπιστρατεύονται mendose dede-runt Mor. Ben.

Ibid. not.ⁿ. ἐπὶ ταύτην ἀναπανώμεθα. Vetus, in fidem innitatur et con- quiescamus. Verbum ἐπαναπαύεσθαι est ubi cum quarto casu construitur, ut supra p. 176 A.

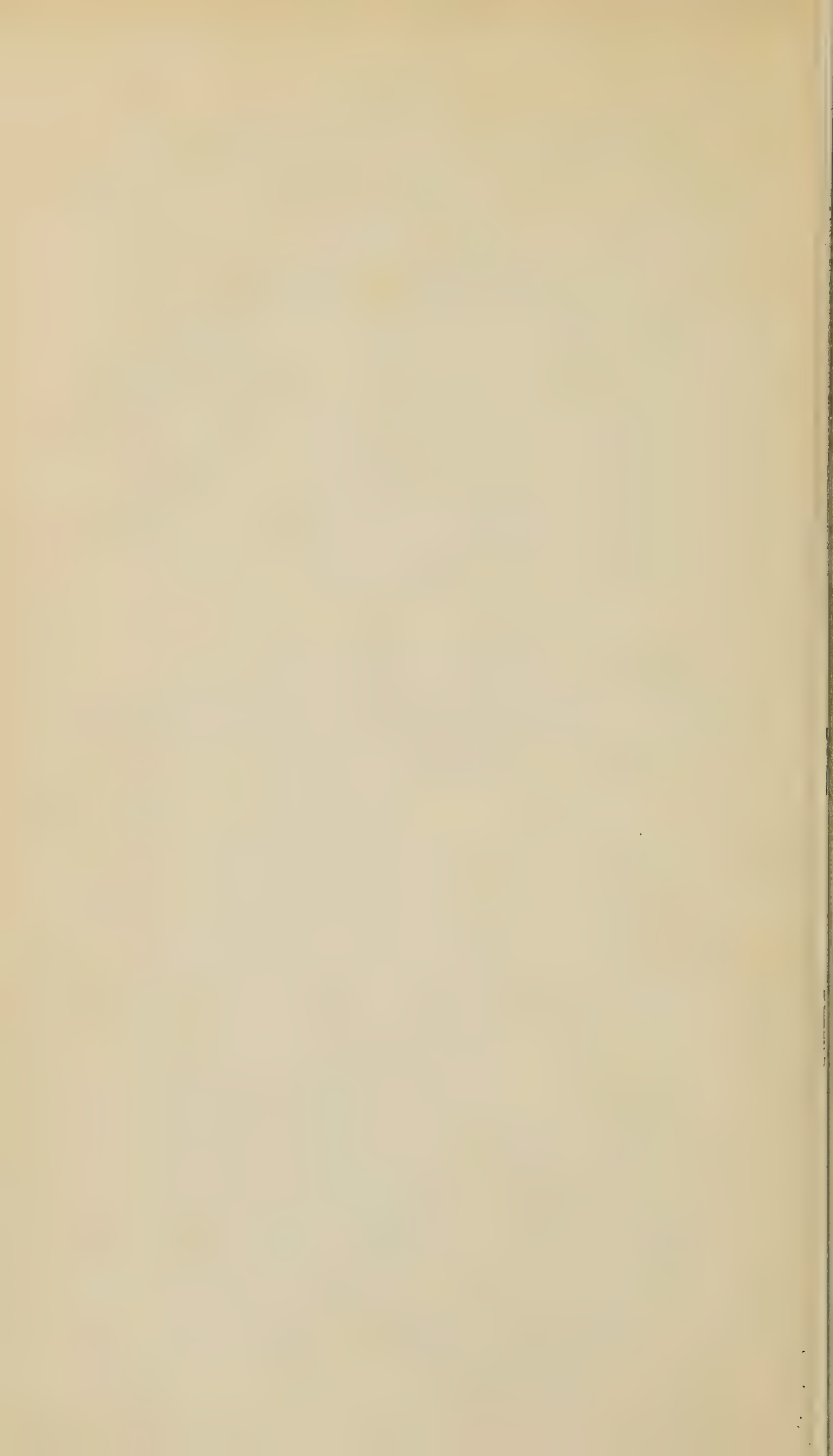
P. 183 A. lin. 2. ὥστε μηκέτι ἀσφαλίζεσθαι μόνον τὰ πεμπόμενα. Savil. in marg. ἴσ. τὰ σκεπόμενα. Vertit Vetus, ut non solum deinceps immissa jacula propulsemus. De scuto ait Polyb. VI. 34, 7. ἔχει δὲ περὶ τὴν ἴνυν σιδηροῦν σιάλωμα, δι' οὗ τὰς καταφορὰς τῶν μαχαιρῶν ἀσφαλίζεται. Sed τὰ πεμπόμενα pro τὰ βαλλόμενα non concoquimus.

P. 183. not.^w. Συροφονικίσσης. Sic Noster Tom. VII. p. 282 B C. “Ita constanter hoc nomen scriptum in Codd. Chrysostomi exhibetur, frustra obloquente Dunaeo.” Heyse.

P. 185 A. lin. ult. καὶ ἐδέίτο Ἰσαὰκ περὶ Ῥεβέκκας τῆς γ. αὐτοῦ. Ῥε- βέκκα pro περὶ Ῥεβέκκας est error Morelli, quem incaute secutus est Montef.

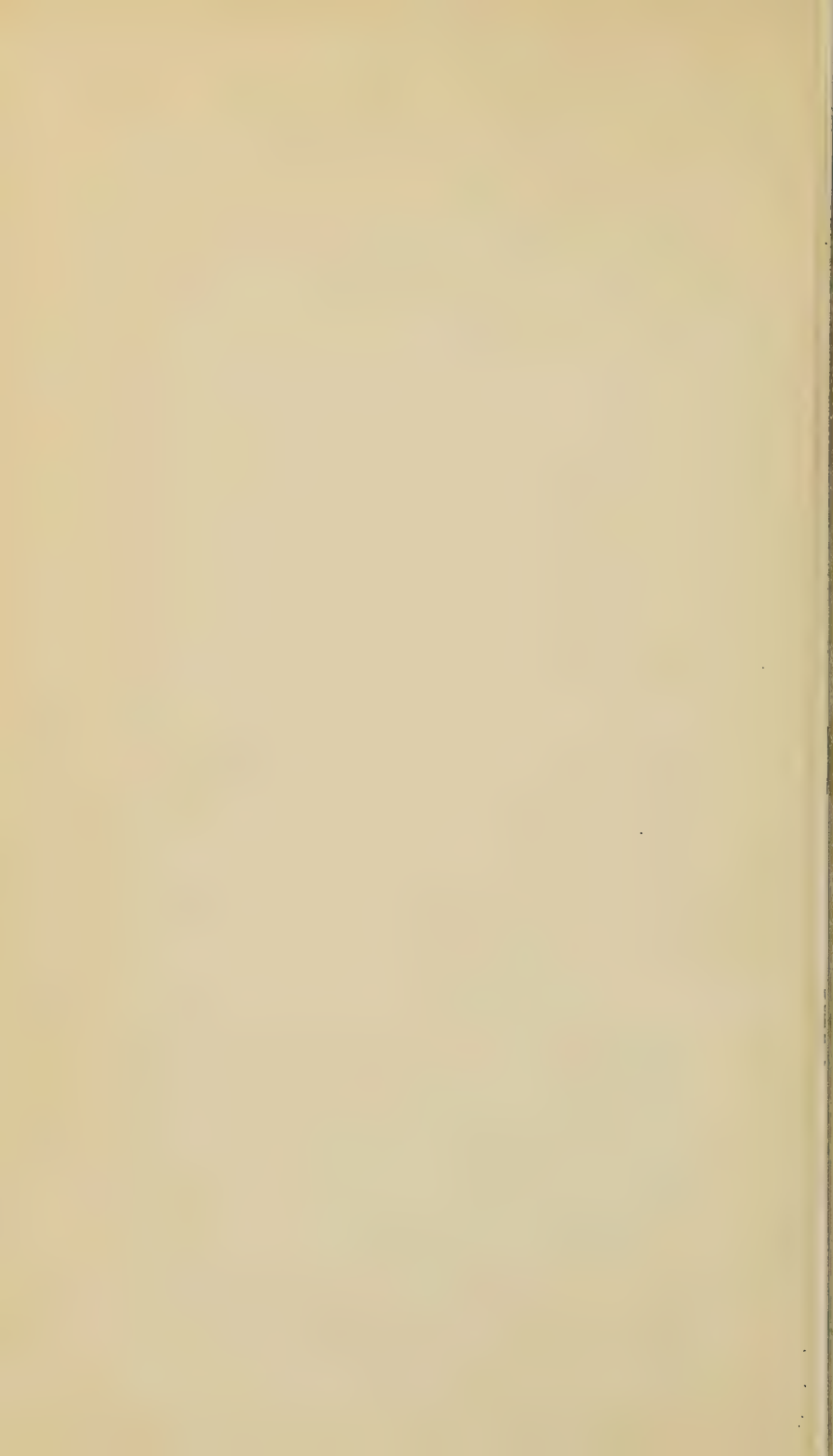
P. 185 B. lin. 4. τιθείς a nobis correctum pro τιθείς.

P. 186 D. lin. ult. ἔνθα γὰρ ἀφθαρσία, φθορά ἐστιν. Vetus, in anima enim incorruptio, corruptio est. Vertendum potius, in re incorruptibili h. e. cujus finis est nullus, corruptio est.

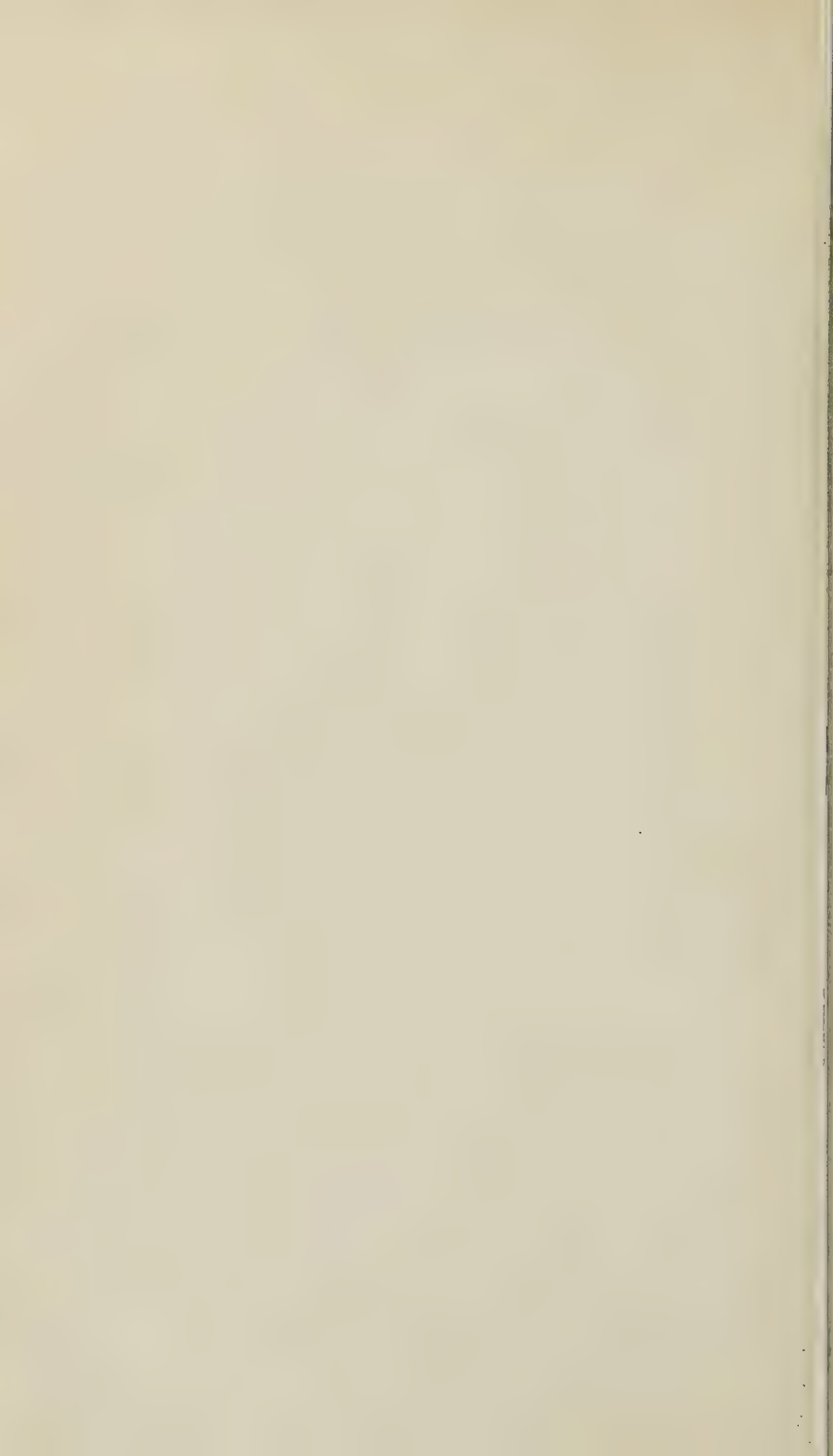

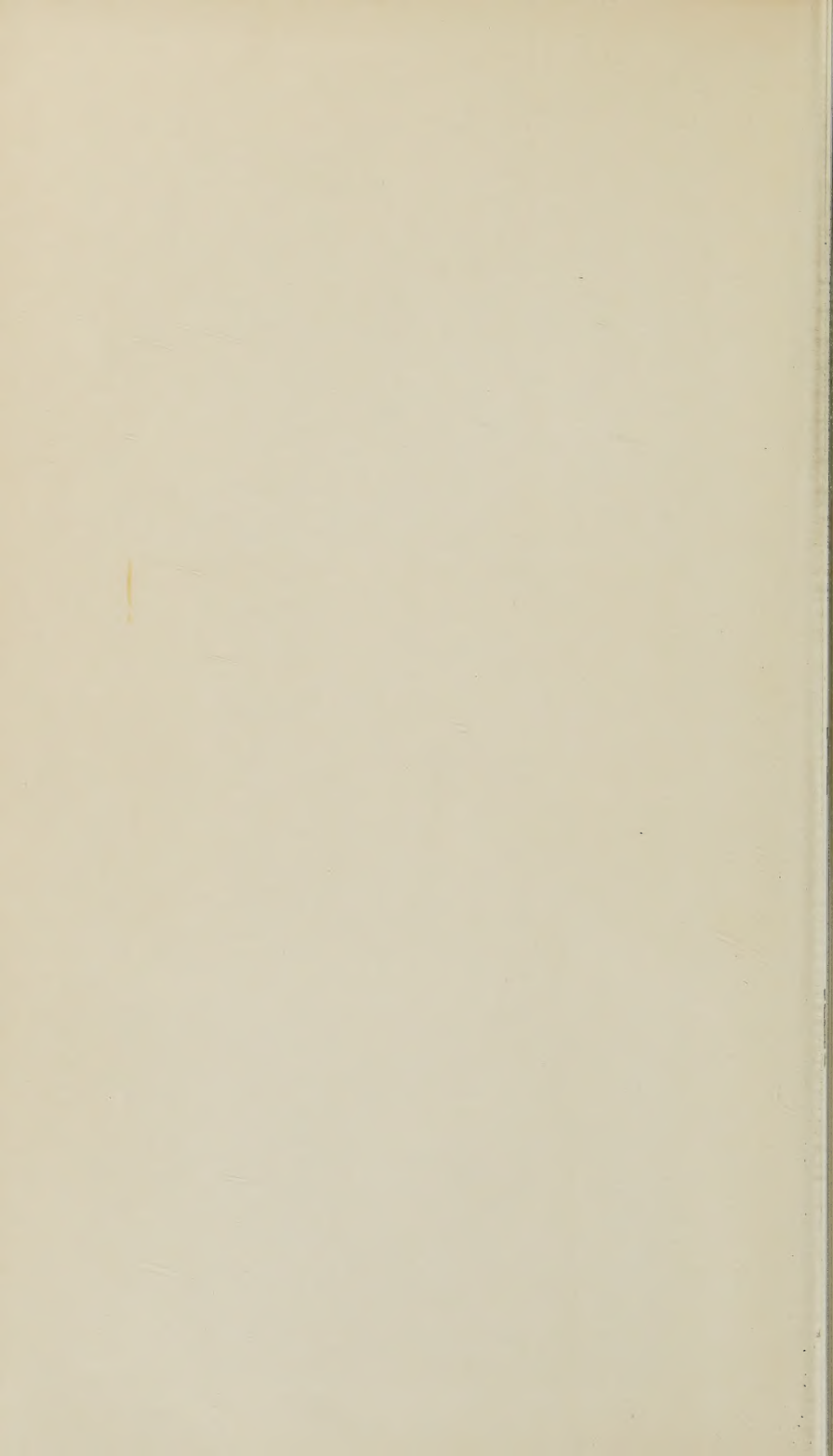

208.33

34586

C 469F

CHRYSOSTOMUS, S. JOANNES

AUTHOR

H omiliae in Matthaëum

TITLE Tom. 2, H om 45-90
ed. Field

DATE LOANED	BORROWER'S NAME
	<i>O'Connor</i>
	STORAGE - CBPL
JUL 27 1981	<i>Gleason - CL 2018 - USF Fac.</i>

208.33

C469F

34581

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY
BERKELEY, CA 94709

